

Επαμεινώνδα Ι. Σταματιάδη

ΣΑΜΙΑΚΑ

Λαογραφία

Παραχώρηση άδειας ψηφιοποίησης και διανομής

Ανδρέας Ζαφείρης

Ψηφιοποίηση

Εργαστήριο Ψηφιακής Τυπογραφίας και Μαθηματικών Εφαρμογών

Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Μαθηματικών

Σάμος 2010

Τα πνευματικά δικαιώματα ανήκουν στον Ανδρέα Ι. Ζαφείρη. Απαγορεύεται η εμπορική εκμετάλλευση του παρόντος, η μεταβολή του καθ' οιονδήποτε τρόπο, καθώς και η επαναδιανομή του από άλλες ιστοσελίδες.

Υπεύθυνος ψηφιακής έκδοσης: Α. Τσολομύτης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Μαθηματικών.

Στοιχεία ψηφιοποίησης: Η ψηφιοποίηση έγινε με φωτογραφική αναπαραγωγή στα 15 Mpixels. Η επεξεργασία των αρχείων έγινε σε GNU/Linux 2.6.18.

This work's copyrights belong to A. Zafeiris. Commercial exploitation of this work, modification of this file in any way or redistribution from web pages other than <http://myria.math.aegean.gr/labs/dt/> are all strictly forbidden.

Digitally published by A. Tzolomitis, University of the Aegean, Department of Mathematics.

The book was photographically reproduced at 15 Mpixels. The files were processed on GNU/Linux 2.6.18.

Αντί προλόγου...

Ο πρώτος τόμος από τα «Σαμιακά» και η «Λαογραφία» της Σάμου του Επαμεινώνδα Σταματιάδη, στη μετάφραση του 1965 των Ι. Ζαφείρη και Ν. Μύτικα, είναι τα πρώτα έργα που ψηφιοποιήθηκαν από το Εργαστήριο Ψηφιακής Τυπογραφίας και Μαθηματικών Εφαρμογών, του Τμήματος Μαθηματικών του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Το εργαστήριο έχει πρόγραμμα ψηφιοποίησης σημαντικών για τη Σάμο έργων για τα οποία μπορούμε να εξασφαλίσουμε τα δικαιώματα για την ψηφιακή έκδοση ή έργων τα πνευματικά δικαιώματα των οποίων έχουν λήξει.

Η επιλογή των Σαμιακών και της Λαογραφίας, έγινε με το σκεπτικό ότι αυτά είναι και δυσέυρετα (ειδικά η Λαογραφία δεν υπάρχει πια στο εμπόριο) αλλά και ευρέως γνωστά ως έργα, τόσο στους κατοίκους της Σάμου όσο και στους επιστήμονες Ιστορικούς, αφού αποτελούν μια από τις συχνότερες (αν όχι τη συχνότερη) αναφορά στην βιβλιογραφία της Ιστορίας της Σάμου.

Από τη θέση του διευθυντή του εργαστηρίου θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Ηλία Γιαννουλόπουλο για την ευγενική παραχώρηση της απαιτούμενης άδειας για τον Τόμο Α των «Σαμιακών», καθώς και τον Ανδρέα Ζαφείρη για την ευγενική παραχώρηση της απαιτούμενης άδειας για τον τόμο της Λαογραφίας των «Σαμιακών».

Πιστεύω ότι με τέτοιες δράσεις, πέραν της προφανούς επιστημονικής τους αξίας, το Πανεπιστήμιο ενισχύει τους δεσμούς του με την τοπική κοινωνία αλλά και συνεισφέρει στη διάχυση της γνώσης που σχετίζεται με τον τόπο. Ελπίζω η τοπική κοινωνία να αγκαλιάσει αυτή την προσπάθεια και να συνεισφέρει στην ανεύρεση σπάνιου υλικού για τη Σάμο, αλλά και για γειτονικά νησιά όπως η Ικαρία.

Αντώνης Τσολομύτης, Σάμος 2010.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Ἡ διάλεκτος τῶν νεωτέρων Σαμίων.

Ἐπειδὴ οἱ λαοὶ ποὺ ἀποτελοῦν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος πέρασαν ἀπὸ πολλὰς περιπέτειες καὶ ἤρθαν σὲ κάθε εἶδους σχέσεις μὲ ἄλλες φυλές, γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ἡ νεώτερη ἑλληνικὴ γλῶσσα χωρίζεται σὲ πολλὰ ἰδιώματα, ἡ προσεχτικὴ ἔρευνα καὶ μελέτη τῶν ὁποίων εἶναι πολὺ περίεργη καὶ ἔχει μεγάλη σπουδαιότητα. Ἀπὸ τότε ποὺ ὁ μέγας Κοραΐς ὕψωσε τὴ φωνὴν του τονίζοντας τὴν ἀνάγκη γιὰ τὴ συγκέντρωση τῶν ζωντανῶν μνημείων τοῦ ἔθνους καὶ ὑποδείχνοντας τίς ὠφέλειες ποὺ θὰ μπορούσε νὰ φέρει ὁ παραλληλισμὸς τους μὲ τ' ἀρχαῖα μνημεῖα, πολλοί, γεμάτοι ἐνθουσιασμὸ καὶ ἐνδιαφέρον καταπιύστηκαν μὲ τὴ μελέτη τῆς ἑλληνικῆς γλῶσσας, καθὼς τὴ μιλοῦσαν στὸν κάθε τόπο, καὶ ἀποθησαύρισαν λέξεις καὶ φράσεις λαϊκῆς καὶ ὀνόματα εἰδικὰ χρησιμοποιούμενα στὸ κάθε συγκεκριμένο μέρος, καὶ κάθε εἶδους ἄλλο γλωσσικὸ ὕλικό. Καταλαβαίνοντας καὶ μεῖς τὴν σημασίαν μιᾶς τέτοιας προσπάθειας καὶ βλέποντας ὅτι, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ μὲ τὴν μόρφωση τῶν λαϊκῶν τάξεων παραμερίζονται καὶ ἀπὸ τὸν γραπτὸ λόγον καὶ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ λέξεις, οἱ ὁποῖες ἀπὸ τὰ πρὶν καὶ μέχρι χθὲς ἀκόμα χρησιμοποιούνταν ἀπὸ τοὺς πολλούς, καὶ θὰ καταντήσουν σύντομα ἀσυνήθιστες καὶ ἐντελῶς ἀκατανόητες, θεωρήσαμε καλὸ νὰ ἀσχοληθοῦμε καὶ μὲ τὴν διάλεκτον τῶν συγχρόνων Σαμίων, ἀφοῦ μάλιστα μᾶς βοηθᾷ γι' αὐτὸ ἡ ἀποστολὴ καὶ ὁ σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ ἔργου.

Ἄς μὴν ἀποροῦμε, ἂν στὴ σημερινὴ Σαμιακὴ διάλεκτον συναντᾶμε ὄχι μονάχα πολλοὺς ἰδιωματισμοὺς ἀλλὰ καὶ ἀλλοιώτικη προφορὰ — ποὺ φανερώνει τὴ διαφορετικὴ καταγωγὴν κάθε χωριοῦ — ἀφοῦ ξέρουμε ὅτι κατὰ τὸν τελευταῖον ἀνοικισμὸν τῆς Σάμου οἱ καινούργιοι κάτοικοι ἤρθαν ἀπὸ πολλὰ καὶ διάφορα μέρη. Εὐκόλως στὴ Σάμον γνωρίζουμε ἀπὸ τὴ λαλιά του, καὶ τὸ χωριό, ἀπὸ τὸ ὁποῖο εἶναι ὁ καθένας. Οἱ Βαθυῦτες, μετατρέπουν στὰ περισπώμενα

κυρίως ρήματα τήν κατάληξη ω μακρό του πρώτου ἐνικοῦ προσώπου σέ ου μακρό, καί ἀντί: χ ρ ο σ τ ω, δ ι ψ ω, π ε ι ν ω, γ ά σ ο υ π ω
λένε: χ ρ ο υ σ τ ο υ, δ ι ψ ο υ, π' ν ο υ, θ ά σ' π ο υ. Οί Χω-
ρίτες ἀφαιροῦν τὸ γράμμα γ ἀπὸ τῆς λέξεως ἐκεῖνες στίς ὁποῖες αὐτὸ βρῖσκεται
ἀνάμεσα σέ δυὸ φωνήεντα καί ἀντί: Π α γ ώ ν α, λ έ γ ω, μ υ ῖ γ α
λένε: Π α ώ ν α, λ έ ο υ, μ υ ί α. Οί Παγωντιῶτες συγκόπτουν τὰ φω-
νήεντα πού εἶναι μέσα στίς λέξεις, καί καθὼς λένε τὴ λήγουσα τῆς δίνουσι πε-
ρισσότερη διάρκεια ἐνῶ ὅταν μιλοῦν κατεβάξουν τὴ φωνή μ' ἓνα παθητικὸ
τόνο· καί ὅταν ἡ λέξις εἶναι πολυσύλλαθη προφέρουν τῆς τελευταῖες συλλαβὲς
χαμηλώνοντας, κάπως τραγουδιστά, ἓνα τόνο στή κάθε συλλαβή. Οί κάτοικοι
τῶν Ἀρβανιτῶν προφέρουν τὸ α ὅπως τὸ λατινικὸ oea, τὸ ε ὅπως τὸ oee καί
τὸ ρ πολὺ χοντρά καί σχεδὸν διπλό· ὅταν μιλοῦνε μακραίνουν τὸ α καί τὸ ο σέ
κεινες ἰδιαιτέρας τῆς λέξεως πού τονίζονται σ' αὐτὰ τὰ φωνήεντα, σάν γὰ ἦσαν
δυὸ α καί δυὸ ο, τὸ ἓνα βραχὺ καί τὸ ἄλλο μακρό· ἀντί λοιπὸν μ' ε γ ά λ α,
ν ε ρ ό ν ω, κ ρ υ ό ν ω προφέρουν: μ ε γ α ά λ α, ν ε ρ ο ό ν ω,
κ ρ υ ο ό ν ω καί ἀπαγγέλλουν πῶς βαρεῖα τὸ δεύτερο α καί ο. Ἐπίσης δὲν
προφέρουν (ἀλλὰ συγκόπτουν) τὰ φωνήεντα πού βρῖσκονται ἀνάμεσα σέ δυὸ
σύμφωνα καθὼς καί τὸ τελικὸ φωνήεντο τῶν λέξεων καί ἀντί κ α λ υ μ α ὕ-
χ ι, ά λ ε ι μ μ έ ν ο προφέρουν: κ α λ' μ α α ὕ χ', ά λ' μ μ ε έ ν'.
Οί Καρλοβασιτεῖς σέ πολλὰ βαρύτερα ρήματα πού λήγουν σέ νω μετατρέπουν
τὸ ν σέ ζ καί ἀντί π λ υ έ ν ω, π α γ α ί ν ω, β γ α ί ν ω προφέρουν
π λ υ έ ζ ω, π α έ ζ ω, β γ α ί ζ ω. Οί Λεκάτες μακραίνουν (ἐπεκτείνου-
ν) τὴν προφορά τῶν φωνηέντων καί τῶν διφθόγγων κυρίως ὅταν αὐτὰ βρῖ-
σκονται στήν παραλήγουσα καί τὴ λήγουσα τῶν λέξεων. Τέλος ὁ κυριώτερος
ἰδιοματισμὸς τῆς διαλέκτου τῶν κατοίκων Μαραθοκάμπου εἶναι ἡ σ υ ν-
α λ ο ι φ ἡ ἢ ἡ π α θ ο λ ο γ ί α τ ὼ ν σ υ μ φ ῶ ν ω ν· οἱ Μαρα-
θοκαμπίτες σέ πολλές δισύλλαβες καί πολυσύλλαβες λέξεις προσθέτουν ἀνάμεσα
στὰ δυὸ φωνήεντα τὸν φθόγγο ιωτ ἢ τὸ δ ί γ α μ μ α καί λένε: γ ρ η-
γ ι ά, ά π ο κ ρ η γ ι ά, α ὕ ρ ι γ ι ο, κ ρ ι γ ι ά ρ ι, Ἀ ν τ ρ η γ ι ά ς,
κ ρ υ γ ι ό ν ω ἀντί γ ρ η ά, ά π ο κ ρ η ά, α ὕ ρ ι ο, κ ρ ι ά ρ ι,
Ἀ ν τ ρ η ά ς, κ ρ υ ό ν ω. Τὸ ἴδιο κάνουν καί στήν ἀρχὴ πολλῶν λέξεων
οἱ κάτοικοι τοῦ Μαραθοκάμπου καί ἄλλων χωριῶν καί λένε γ α ῖ μ α,
γ η λ η ά, ἀντί: α ἱ μ α, έ λ η ά. Στὸ Μαραθοκάμπο ἐπίσης δὲν προ-
φέρουν τὸ σύμφωνο γ στίς λέξεις πού αὐτὸ βρῖσκεται ἀνάμεσα σέ δυὸ φωνήεντα
καί λένε: ρ ω λ ο ᾱ ς, ἔ φ α α, λ α ώ ς, Γ ι ώ ρ' ἀντί ὠ ρ ο λ ο-
γ ᾱ ς, ἔ φ α γ α, λ α γ ώ ς, Γ ε ώ ρ γ η' τὸ τσ τὸ μεταχειρίζονται στίς
ξενικὲς λέξεις καί στή λέξι σ α ρ δ έ λ α πού τὴν προφέρουν τ σ α ρ-
δ έ λ α.

Εἶπαμε τὰ παραπάνω γιὰ τὸ καθένα χωρὶό· ἀλλὰ τὸ γενικὸ καὶ ἐντελῶς σημαντικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς Σαμιακῆς διαλέκτου εἶναι ἡ ὑπερβολικὴ κατάχρησις ἀπὸ συγκοπῆς καὶ ἐκθλίψεως, ἀπὸ κράσεις καὶ συνιζήσεις πού γίνονται στὴ μέση καὶ στὸ τέλος τῶν λέξεων, ἄσχετα ἂν εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἐπιδεχτικὲς σὲ τέτοια πάθη οἱ λέξεις αὐτές· λέει π.χ. ὁ λαὸς: κ' κ ι ά, σ κ' λ ι, μ' λ ά ρ, κ' ν ο ύ π, μ' λ ι ά, π' λ ά φ ἀντί: κ ο υ κ ι ά, σ κ υ λ ι, μ ο υ λ ά ρ ι, κ ο υ ν ο ύ π ι, μ η λ ι ά, π ι λ ά φ ι. Πολλὲς φορές, μὲ τὶς τέτοιες συγκοπῆς καὶ συναιρέσεις, συγχωνεύονται, κατὰ τὴν λαϊκὴν κοινότητα, δυὸ καὶ περισσότερες λέξεις σὲ μιὰ· γιὰ παράδειγμα: οἱ τέσσερες λέξεις εἰς τὴν τ ζ έ π η ν τ ο υ προφέρονται σὰν μιὰ συλλαβή: ς τ τ ζ έ π τ' ὥστε, μὰ τὴν ἀλήθεια, θὰ πρέπει νὰ εἶναι κανένας Δῆλιος κολυμβητῆς γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ψάξει ὡς τὴν πηγὴ τους καὶ νὰ ξεχωρίσει λέξεις σὰν αὐτές: λ ω π ῶ ς, τ ῶ μ, τ' λ ὁ γ ο υ τ ς πού λένε: λ έ γ ω π ῶ ς, έ ν τ ῶ ἄ μ α, τ ο ὕ λ ὁ γ ο υ τ ο υ ς.

Ἡ Σαμιακὴ διάλεκτος χρησιμοποιοῦ μερικὲς λέξεις ἀπὸ ξένες γλώσσες· λιγώτερες ἀπὸ τὴν ἰταλική, πού τὶς πῆρε ὁ λαὸς τότε πού ἡ Σάμος εἶχε ἐμπορικὲς καὶ ναυτικὲς σχέσεις μὲ τοὺς Ἰταλοὺς καὶ λέει: ἄ τ ζ ε τ ά ρ ω, θ ο λ τ α τ ζ ά ρ ω, θ ά ρ δ ι α, θ ί γ λ α, γ ο ὕ σ τ ο, κ α ν ά γ ι α ς, κ α τ σ έ ρ ν ω, κ α ρ γ ά ρ ω, τ α ρ ά τ σ α, σ έ μ π ρ ε, σ κ ο ὕ ρ α, κ.λ.π. ἀντί δέχομαί, περιφέρομαί, φρουρά, σκοπιά, ὄρεξι, ἀπατεώνας, ἀποδιώχνω, πιέζω, δῶμα, πάντοτε, ἰσκερά, κ.λ.π. καὶ περισσότερες ἀπὸ τὴν τουρκικὴ, ἐπειδὴ οἱ Σαμιῶτες εἶχαν μεγαλύτερες σχέσεις μὲ τοὺς Τούρκους καὶ λένε: μ π ι ρ ν τ έ ν, ἄ κ μ π έ τ, κ λ ί κ ι, γ κ ε ρ ε μ έ, κ α χ ή ρ, κ ο λ ά ἱ, κ α τ ζ κ ί ν η ς, κ.λ.π. ἀντί: ἄ μ έ σ ω ς, θ έ θ α ι α, κ α τ ά σ τ α σ η, σ υ ν έ χ ε ι α, θ λ ί ψ η, τ ρ ό π ο ς, κ υ ν η γ η μ έ ν ο ς.

Ἡ κατάστασις στὴν ὁποία θρίσκονται τὰ γλωσσικὰ πράγματα, καὶ ἡ παραμόρφωσις πού κάνουν οἱ Σαμιῶτες στὶς λέξεις μὲ τὶς συγκοπῆς καὶ τὶς συνιζήσεις, καθὼς καὶ τὸ μπάσιμο ξενικῶν λέξεων στὴ γλώσσα τους, ἔκαμαν μερικὸς πού τοὺς κοροϊδεύουν γιὰ ὅλα αὐτὰ, νὰ πλάσουν ἕνα διάλογο κατὰ τὸν ὁποῖο ἕνας Σαμιώτης διηγεῖται ὅτι, «ψές τὸ θράδ' πρὶν νάδγ' τὸ φεγγάρ' πέρα στὸ Μαλαγάρ' καὶ κατ' στοῦ κηπάρ' τοῦ Γιάνν' τοῦ Φαλάρ' πιαστήκαν' δυὸ κ'μπάρ' κὴ γινήκαν' κ'θάρ' σπάσανε κι' ἕνα φανάρ' γιὰ τὸ τοῦ μίανου τὸ μ'λάρ' ἔφαγ' τ' ἄλλουνοῦ τὸ σ'τάρ' ἀπὸ μέσ' ἀπ' τ' ἄμπάρ'. Κὴ κείνους οὐ μ'κρός τὸ σκ'λί ἀρπάχν' ἕνα σκ'νὶ καὶ τ' τζιτζ'νίζ' τ' ἄλλ'νοῦ στὴ κήτελ' κὴ τ' τὴν ἔκα' ἀγκ'λιά' ἀρπάχν' κὴ οὐ ἄλλους ἕνα καντοῦν' κὴ τ' σφυρίζ' τ' ἄλλ'νοῦ μιὰ στὸ τενεκέ καὶ τοῦ τὸν ἔκαν' γιώτ. Ἄπ' κείν' τοῦ κασσαθέτ' δὲν ἔχ' πειὰ κιαμέτ». Τὸ ἄλλο πρόσωπο τοῦ διαλόγου, δικαιολογώντας τὴ θλίψη τοῦ ἀνθρώπου,

ἀπαντάει: «Ἄκχιπέτ, ἀφοῦ ἔμπλεξες μὲ τέτοιου τζαναμπέτ' κῆ χιανέττ' κῆ κλέφτ' κῆ φεύτ'».

Ἄλλὰ καὶ ἔτσι καθὼς εἶναι ἡ διάλεκτος ποὺ μεταχειρίζεται ὁ σαμιακὸς λαὸς μπορούμε νὰ ποῦμε πὼς εἶναι ἡ καθαρῶτερη καὶ ἡ πιὸ κατανοητὴ ἀπὸ τὶς διάλεκτες ποὺ χρησιμοποιοῦν τὰ νησιὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πελάγους, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τοὺς λαρυγγισμοὺς καὶ τὴν προφορὰ ἐκείνη ποὺ μοιάζει σὰν νὰ θγαίνει ἡ φωνὴ ἀπὸ τὴ μύτη (ἔ ρ ρ ι ν ο ν), οὔτε καὶ τὶς παράδοξες λέξεις, ποὺ κάνουν ἀκατανόητες τὶς διάλεκτες ἐκεῖνες· καὶ αὐτὸ μπορούν νὰ τὸ βεβαιώσουν μαζί μὲ μᾶς ὅσοι ἔτυχε νὰ ἐπισκεφθοῦν τὰ νησιὰ ἐκεῖνα. Καὶ τώρα, ἂς ἐξετάσουμε πιὸ ἀναλυτικὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν σαμιακὴ διάλεκτο.

Στὰ εἰκοσιτέσσερα γράμματα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, τὰ ὁποῖα ἔχει καὶ ἡ σαμιακὴ διάλεκτος, μπορούμε νὰ προστέσουμε καὶ τὰ λατινικὰ b, d, g, ἀφοῦ ὁ λαὸς προφέρει ἄ b ἔ λ ι, b ι b ἰ κ ο ι, b ὀ λ ι α καὶ d ε ρ ε ὦ μ α ι καὶ ἄ g ο ῦ ρ ι καὶ ἄ g υ λ ι ἄ, χωρὶς τὰ μπ, ντ καὶ γκ νὰ μπορούν νὰ ἀντικαταστήσουν μὲ ἀκρίβεια τὴν προφορὰ τῶν b, d καὶ g στὸ στόμα τοῦ λαοῦ ὅταν προφέρει αὐτὲς καὶ ἄλλες παρόμοιες λέξεις. Τὸ ι σὲ μερικὲς λέξεις μετατρέπεται σὲ α' λέει ὁ λαὸς ἄ ρ χ ἄ ζ ω ἀντὶ ἄ ρ χ ἰ ζ ω· καὶ σὲ ε λέει ἐπίσης ὁ λαὸς δ ε χ ἄ ζ ω ἀντὶ δ ι χ ἄ ζ ω, καθὼς ἔκαναν οἱ ἀρχαῖοι Σάμιοι ποὺ ἔλεγαν Δ ε ὀ γ υ σ ο ς ἀντὶ Δ ι ὀ γ υ σ ο ς, σύμφωνα μὲ ὅσα λέει τὸ μεγάλο Ἑτυμολογικόν. Ἄλλὰ καὶ τὸ υ σὲ μερικὲς λέξεις μετατρέπεται σὲ ε — λέει π.χ. ὁ λαὸς δ ἔ ο ἀντὶ δ ὄ ο — καὶ τὸ ρ σὲ λ — λέει π ε λ ι σ τ ἔ ρ ι ἀντὶ π ε ρ ι σ τ ἔ ρ ι. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, τὰ γράμματα ἔχουν τὴ διαίρεσή τους, τὸ συλλαβισμό τους, καὶ τὸν τονισμό τους, χρησιμοποιοῦν τὰ πνεύματα, καὶ ἔχουν τὰ δέκα μέρη τοῦ λόγου μὲ τὰ παρεπόμενά τους, ὅπως γίνεται στὴν ἑλληνικὴ γενικά.

Τὰ λεγόμενα πτωτικὰ χρησιμοποιοῦν — μὲ μερικὲς τροποποιήσεις — ὅλα τὰ παρεπόμενα δηλαδὴ τὸ γένος, τὸν ἀριθμὸ, τὴν πτώση καὶ τὴν κλίση. Χρησιμοποιοῦν καὶ τὰ τρία γένη: ἀρσενικόν, θηλυκόν καὶ οὐδέτερον, μονάχα τοὺς δυὸ ἀριθμοὺς, ἐνικόν καὶ πληθυντικόν, ἐνῶ ὁ θυϊκὸς ἔχει ἀχρηστευθεῖ, τέσσερις πτώσεις, τὴν ὀνομαστικὴν, τὴν γενικὴν, τὴν αἰτιατικὴν καὶ τὴν κλητικὴν, ἐνῶ ἡ δοτικὴ δὲν χρησιμοποιεῖται καὶ τρεῖς κλίσεις, τὴν πρώτην, τὴν δευτέραν καὶ τὴν τρίτην, μὲ διάφορες τροποποιήσεις, κυρίως στὴν τρίτην κλίση ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ὀνομαστεῖ περιττοσύλλαβη, ἀφοῦ δὲν ἔχει παραπανήσια συλλαβὴ στίς πλάγιες πτώσεις.

ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Α') Ἄ ρ θ ρ ο: Τὸ ἄρθρον χρησιμεύει γιὰ νὰ ξεχωρίζουμε τὰ τρία γένη· παθαίνει διάφορες μεταβολές, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ κλίση του εἶναι δυσκολονό-

ητη όταν δέν κλίνεται μαζί με άλλο πτωτικό, έπιφυλασσόμαστε όταν θά ποϋμε για τήν κλίση εκείνων, γά υποδείξουμε και τόν τύπο τοϋ ἄρθρου.

Β') Ο ύ σ ι α σ τ ι κ ό: Τά οϋσιαστικά διαιροϋνται σέ κύρια, σέ προσηγορικά και σέ ἀφηρημένα, π.χ.: Δ'μήτρης, Σάμου, ἀνατουλή, ἄλουγου, δικηροσύν', προυκοπή.

Γ') Έ π ί θ ε τ ο: Τά επίθετα διαιροϋνται σέ δικατάληκτα και τρικατάληκτα, π.χ. οϋ βασιλέσ, ή βασίλ-σσα, οϋ δάσκαλος, ή δασκάλα, και οϋ καλός, ή καλή, τοϋ καλό, οϋ κακός, ή κακή, τοϋ κακό, οϋ φρόν-μος, ή φρόνιμ', τοϋ φρόν-μου, οϋ ἀληθ-νός, ή ἀληθ-νή, τοϋ ἀληθ-νό. Μονοκατάληκτα δέν ὑπάρχουν, ἄν και λέμε οϋ ἄ-θρωπος, ποτέ ὅμως ή ἄ-θρωπος.

Α' κ λ ί σ η: Ἡ πρώτη κλίση περιέχει τά εἰς -ας και -ης ἀρσενικά και τά εἰς -α και -η θηλυκά.

ΑΡΣΕΝΙΚΑ

Ένικός			Πληθυντικός		
Όνομ.	οϋ ταμίας	οϋ κριτής	Όνομ.	οἱ ταμίηδες	οἱ κριτάδες
Γεν.	τ' ταμία	τ' κριτή	Γεν.	τ'ς ταμίηδες	τ'ς κριτάδες
Αἰτ.	τοῦν ταμία	τοῦν κριτή	Αἰτ.	τ'ς ταμίηδες	τ'ς κριτάδες
Κλητ.	ἔ! ταμία	ἔ! κριτή	Κλητ.	ἔ! ταμίηδες	ἔ! κριτάδες

ΘΗΛΥΚΑ

Ένικός					
Όνομ.	ή ἀλήθεια	ή ρίζα	ή χώρα	ή ψυχή	
Γεν.	τ'ς ἀλήθειας	τ'ς ρίζας	τ'ς χώρας	τ'ς ψυχῆς	
Αἰτ.	τ'ν ἀλήθεια	τ' ρίζα	τ' χώρα	τ' ψυχή	
Κλητ.	ἔ! ἀλήθεια	ἔ! ρίζα	ἔ! χώρα	ἔ! ψυχή	

Πληθυντικός					
Όνομ.	ή ἀλήθειης	ή ρίζης	ή χώρας	ή ψυχαις	
Γεν.	τ'ς ἀλήθειης	τ'ς ρίζης	τ'ς χώρας	τ'ς ψυχαις	
Αἰτ.	τ'ς ἀλήθειης	τ'ς ρίζης	τ'ς χώρας	τ'ς ψυχαις	
Κλητ.	ἔ! ἀλήθειης	ἔ! ρίζης	ἔ! χώρας	ἔ! ψυχαις	

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΑΡΘΡΟ.

Ἡ ἐνική ὀνομαστική τοϋ ἀρσενικοϋ ἄρθρου ο γίνεται ου, ή γενική τ ο ὅ θγαίνει τήν δίφθογγο ου, ή αἰτιατ.κή μετατρέπει τὸ ο σέ ου και τὸ τελικό ν τὸ στέλνει γά συνταυτισθεῖ με τήν ἐπόμενη συλλαβή, ή κλητική ἀντι για τὸ ἐπιφώνημα ὃ ἔχει τὸ ἰσοδύναμό του μόριο ἔ.

Ἡ πληθυντική ὀνομαστική διατηρεῖ ἀμετάβλητο τὸ ἄρθρο ἀλλά προσθέτει τήν κατάληξη-δες, τήν ὁποία κρατοῦν και οἱ ἄλλες πτώσεις. Ἡ πληθυν-

τική γενική αντί για τὸ συνηθισμένο τῶν ἔχει τ'ς πού ἴσως τὸ δανείστηκε ἀπὸ τὴν αἰτιατική τ ο ὕς ἀφοῦ πέταξε τὴν δίφθογγο ο υ· ἐπίσης καὶ ἡ αἰτιατική εἶναι τ'ς.

Ἡ ἐνική ὀνομαστική τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου ἢ παραμένει ἴδια· ἡ γενική καταργεῖ τὸ η καὶ μένει τ'ς, τὸ ἴδιο κάνει καὶ ἡ αἰτιατική τ ἦν καὶ μένει τ'ν. Ἡ πληθυντική ὀνομαστική μετατρέπει τὴν δίφθογγο α ι σὲ ἦ, καὶ ἡ γενική καὶ ἡ αἰτιατική γίνονται τ'ς καθὼς εἶναι τοῦ ἀρσενικοῦ, καμμιά φορά ὅμως γίνονται καὶ τ σ ἦ καὶ λέμε π.χ. τ σ ἦ ψ υ χ α ί ς, τ' σ ἦ γ υ ν α ἰ - κ ε ς.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΩΤΟΚΛΙΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ.

Ἡ ἐνική γενική τῶν ἀρσενικῶν ἀντὶ γιὰ τὴν κατάληξη ο υ κρατᾶει τὸ α ἦ τὸ η καθὼς κάνουν τὰ ἀνώμαλα ἰδιόκλητα· τὸ ἴδιο καὶ ἡ αἰτιατική, αὐτὴ ὅμως ἀχρηστεύει τὸ ν.

Ὅσα τελειώνουν σὲ -τ η ς καὶ -π η ς, τὰ ἐθνικά καὶ τὰ σύνθετα ἀπὸ τὰ γνωστὰ ρήματα, ἔχουν μόνον δὲν σχηματίζουν τὴν κλητική σὲ α ἀλλὰ καὶ ἀποβάλλουν τὴν κατάληξη η, ἐκτὸς ἂν ἀκολουθᾷ ἡ γενική τῆς πρωτοπρόσωπης προσωπικῆς ἀντωνυμίας μ ο υ. Τὸ δ ε σ π ὁ τ η ς δὲν ἀνεβάζει τὸν τόνο.

Ἀπὸ κείνα πού τελειώνουν σὲ ρ α, ὅσα εἶναι οὐσιαστικά φυλάττει τὸ α ἀμετάβλητο σὲ ὅλες τὶς πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ· π.χ. χ ὡ ρ α, χ ὡ ρ α ς, χ α ρ ᾶ, χ α ρ ᾶ ς, ὦ ρ α, ὦ ρ α ς· ὅσα εἶναι ἐπίθετα μετατρέπουν τὸ α σὲ γη καὶ στὴν ὀνομαστική, καὶ ἀντὶ κ α θ α ρ ᾶ, λ α μ π ρ ᾶ, λέμε κ α θ α ρ ᾶ ἦ, λ α μ π ρ ᾶ ἦ. Ἄν καὶ δὲν τὸ λένε οἱ γραμματικοὶ κανόνες, ὅσα ἔχουν βραχεῖα τὴν κατάληξη α φυλάττει αὐτὸ τὸ α ἀμετάβλητο σὲ ὅλες τὶς πτώσεις π.χ. ἦ γ λ ὡ σ σ α, τ' ς γ λ ὡ σ σ α ς, ἦ δ ὁ ξ α, τ' ς δ ὁ ξ α ς.

Τὰ ὀνόματα πού τελειώνουν σὲ -εας καὶ -αία προφέρονται πάντοτε μὲ συνίζηση, π.χ. Ἄ ν τ ρ ε ᾶ ς, κ ρ ε ᾶ ς, γ ρ η ᾶ ἀντὶ Ἀνδρέας, κρέας, γραία.

Μερικὰ κύρια θηλυκὰ ὀνόματα πού καταλήγουν σὲ -ουλα, κρατοῦν τὸ α ἀμετάβλητο, π.χ. Σ τ α μ α τ ο ὕ λ α, τ'ς Σ τ α μ α τ ο ὕ λ α ς, Γ ι α - σ μ ο ὕ λ α, τ'ς Γ ι α σ μ ο ὕ λ α ς, Δ ε σ π ν ο ὕ λ α, τ'ς Δ ε σ π ν ο ὕ λ α ς, καθὼς καὶ τὰ: Λ ἦ δ α, Γ ἑ λ α, Φ ι λ ο μ ἦ λ α. Μερικὰ ἄλλα θηλυκὰ παίρνουν γένος οὐδέτερο καὶ προφέρονται μὲ τὸ ἄρθρο αὐτοῦ τοῦ γένους, ὅπως: τὸ Μ α ρ ι ῶ, τὸ Ε ὕ γ ε ν ι ῶ, τὸ Κ α τ ε ρ ι ν ι ῶ, ἀντὶς ἢ Μ α ρ ί α, ἢ Ε ὕ γ ε ν ί α, ἢ Α ἰ κ α τ ε ρ ί ν η.

Σὲ ὠρισμένα χωριά, καθὼς στὸν Πύργο, στοὺς Ἀρβανίταις καὶ ἀλλοῦ, συμβαίνει νὰ χαρακτηρίζουν τὰ πρόσωπα μὲ ἐπίθετα, καὶ νὰ μεταχειρίζονται

τὸ οὐδέτερο γένος πότε ἀπὸ συνήθεια, λέγοντας τὸ χωριανόμας ἀντὶ ὀχωριανόςμας καὶ πότε γιὰ νὰ θρῖσουν, καθὼς ὅταν λένε, «αὐτὸ ποὺ πέρασε ποιὸ εἶναι;», ἀντὶ «αὐτὸς ποὺ πέρασε ποιός εἶναι;». Ἐδῶ μὲ τὴν χρῆση τοῦ οὐδετέρου γένους, ποὺ ἀπαγγέλεται μὲ κάποιον τρόπο πειραχτικὸ, ἐξυπονοεῖται ἢ λέξι γουρουῖνι ἢ γαιδοῦρι ἢ κάτι τέτοιο, πρὸς τὸ ὁποῖο θέλουν νὰ προσομοιάσουν αὐτὸν ποὺ ὑποδηλώνουν μὲ τὸ οὐδέτερο γένος. Κάποτε ὁμοῦς συμβαίνει τέτοια μετατροπὴ σὲ οὐδέτερο καὶ ἀρσενικῶν, ὅπως ὅταν μὰ γυναίκα ρωτᾶει ἂν φάνηκε ὁ ἄνδρας της, ὁ ἰδικός της καὶ λέει: «μαρέ, μπᾶς κι' ἐφάνηκε καὶ τὸ δικό μ'»;

Ἡ ἐνικὴ αἰτιτικὴ τῶν θηλυκῶν καταργεῖ τὸ ν' ἢ πληθυντικὴ ὀνομαστικὴ ἄλλοτε μὲν μετκτρέπει τὴν κατάληξιν αὐτῆς, παίρνοντας μαζί καὶ τὸ ς, ἄλλοτε δὲ τὴν ἀφήνει ἀμετάβλητη καὶ παίρνει καὶ τὸ ς. Λέμε π.χ. ἢ ἀλήθειῆς, ἢ χιὼρηῆς ἀλλὰ καὶ ἢ καλαῖς ψυχαῖς.

Τὰ συνηρημένα τῆς πρώτης κλίσης καὶ πρὸ πάντων τὰ ὀνόματα δένδρων δὲν συναῖρονται σὲ ἡ ἀλλὰ σὲ α με συνίζηση: ἔτσι ἀντὶ συκέα, ἀμυγδαλέα, ροδέα, λέμε σ-κιᾶ, μυγδαλιά, ρουϊδιά. Λέμε ὁμοῦς καὶ ἢ γῆ, τῆς γῆς.

Β' κλίση: Ἡ δευτέρη κλίση περιέχει ὀνόματα οὐσιαστικὰ καὶ ἐπίθετα ποὺ λήγουν τὰ ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ σὲ -ος καὶ τὰ οὐδέτερα σὲ -ον.

ΑΡΣΕΝΙΚΑ

ΘΗΛΥΚΑ

Ἐνικός

Ὄνομ. οὐ φίλους	οὐ πόλεμους	Ἡ Σάμου	Ἡ Ρόδου
Γεν. τ' φίλ'	τ' πολέμ'	τ'ς Σάμους	τ'ς Ρόδους
Λίτ. τοῦ φίλου	τοῦ πόλεμου	τ' Σάμου	τ' Ρόδου
Κλητ. ἔ! φίλε	ἔ! πόλεμη	ἔ! Σάμου	ἔ! Ρόδου(1)

Πληθυντικός

Ὄνομ. Οἱ φίλ'	οἱ πολέμ'	(1) Ἐπειδὴ δὲν βρίσκονται θηλυκὰ ἐπίθετα ἢ ἄλλα τέτοια οὐσιαστικὰ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κύρια, ἀναγκαζόμεστε νὰ χρησιμοποιήσουμε τὰ ὀνόματα τόπων καὶ παραδείγματα ὀνομάτων ποὺ δὲν ἔχουν πληθυντικὸ ἀριθμὸ.
Γεν. τ'ς φίλ'	τ'ς πολέμ'	
Λίτ. τ'ς φίλ'	τ'ς πολέμ'	
Κλητ. ἔ! φίλ'	ἔ! πολέμ'	

ΟΥΔΕΤΕΡΑ

Ἐνικός

Ὄνομ. τοῦ ξύλου	τοῦ φτηροῦ	τοῦ πηδῖ
Γεν. τ' ξύλ'	τ' φτηροῦ	τ' πηδιοῦ
Λίτ. τοῦ ξύλου	τοῦ φτηροῦ	τοῦ πηδῖ
Κλητ. ἔ! ξύλου	ἔ! φτηροῦ	ἔ! πηδῖ

Πληθυντικός

Όνομ. τὰ	ξύλα	τὰ	φτηρά	τὰ	πηδιά
Γεν. τ'ς	ξύλιοῦνες	τ'ς	φτηριοῦνες	τ'ς	πηδιοῦνες
Λίτ. τὰ	ξύλα	τὰ	φτηρά	τὰ	πηδιά
Κλητ. ἔ!	ξύλα	ἔ!	φτηρά	ἔ!	πηδιά

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΚΛΙΣΗ.

Τὸ ἄρθρο καὶ ἡ κατάληξη τῶν ἀρσενικῶν ὀνομάτων μετατρέπεται σὲ σὺ στήν ἐνική ὀνομαστική. Τὸ ἴδιο παθαίνει καὶ ἡ κατάληξη τῶν θηλυκῶν.

Ἡ κατάληξη σὺ τῆς ἐνικῆς γενικῆς τῶν ἀρσενικῶν καὶ οὐδετέρων χάνεται. Ἐπίσης ἀποβάλλουν τὶς καταλήξεις τους, ὅλες οἱ πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ πού εἶναι ὁμοιόμορφες.

Ἡ ὀνομαστική τῶν θηλυκῶν ἀποβάλλει τὸ ς, πού τὸ παραλαβαίνει ἡ γενική.

Ἡ κατάληξη σὺν στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ τῶν οὐδετέρων κόβεται κυρίως στὰ ὑποκοριστικά· στὰ ὑπόλοιπα ἀποκόβεται τὸ ν ἢ μετατρέπεται τὸ ο σὲ σὺ ἢ μένει ἀμετάβλητη.

Ἡ γενική τοῦ ἐνικοῦ καὶ ὅλες οἱ πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ προδίνουν ὅτι ἀποκόπηκε ἡ κατάληξη τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ὑποκοριστικοῦ σὺν· δηλαδή λέμε στή γενική π α ι ὀ ἰ ο υ καὶ κατὰ συνίζηση π η ὀ ι ο ὺ καὶ στήν ὀνομαστική τοῦ πληθυντικοῦ π η ὀ ι ἄ. Ἡ γενική τοῦ πληθυντικοῦ ἀντί π α ι ὀ ι ὦ ν μετατρέπει τὸ ω σὲ σὺν καὶ προσθέτει τῆ νέα κατάληξη -ες· ἔτσι κεῖνοι οἱ ξένοι πού κοροϊδεύουν τοὺς Σαμιῶτες προσθέτοντας διάφορες λέξεις στήν ἴδια πτώση λένε: «δῶκανη τ'ς πηδιοῦνες τ'ς κουκοῦνες τ'ς πεπονιοῦνες κῆ τοῦ ζ'μι τ'ς κουκιοῦνες», δηλαδή: «ἔδωσαν στὰ παιδιὰ τοὺς σπόρους τῶν πεπονιῶν καὶ τὸ ζουμί τῶν κουκιῶν». Τὰ οὐδέτερα ἔχουν ὅμοιες τὶς τρεῖς πτώσεις.

Ἡ κατάληξη τῆς κλητικῆς ε μετατρέπεται σὲ η.

Ἡ ἐνική γενική τῶν προπαροξυτόνων ὀνομάτων κατεβάζει τὸν τόνο στήν παραλήγουσα καὶ μ' αὐτὸ ὑπονοεῖται ὅτι ἂν καὶ ἀποβλήθηκε ἡ κατάληξη σὺ ἔχει ὅμως τὴν δύναμή της, ἀφοῦ εἶναι μακρά. Κατὰ παράλογο ὅμως τρόπο τὰ ὀνόματα αὐτὰ τὰ θέλομε παροξύτονα σ' ὅλες τὶς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ, ἄσχετα ἂν ἡ λήγουσα εἶναι μακρά ἢ βραχεῖα.

Τὰ ἐπίθετα πού τελειώνουν σὲ -ρος δὲν σχηματίζουν τὸ θηλυκὸ σὲ α, ἀλλὰ σὲ η, π.χ. κ α θ α ρ ὀ ς — κ α θ α ρ ἠ, λ α μ π ρ ὀ ς — λ α μ π ρ ἠ, π ι κ ρ ὀ ς — π ι κ ρ ἠ. Κεῖνα πού λήγουν σὲ ος σχηματίζουν κανονικὰ τὸ θηλυκὸ σὲ α, ὅπως ἄ γ ι ο υ ς, ἄ γ ι α, κ ὺ ρ ι ο υ ς, κ ὺ ρ ι α, ἄ ξ ι ο υ ς, ἄ ξ ι α.

ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ ΔΕΥΤΕΡΟΚΛΙΤΑ.

Μονάχα δ νοῦς κλίνεται ὅπως τὰ συνηρημένα στὸν ἐνικό· ἀλλὰ τὰ χρυσοῦς, ἀργυροῦς, διπλοῦς, ἀπλοῦς καθὼς καὶ τὰ οὐδέτερά τους κλίνονται σὰν ἀσυναίρετα δευτερόκλιτα, λέμε π.χ.: «χ'σὸς κή ἀργυρὸς ἦτανε κείνους οὐ κηρὸς» «φέτου μουνὸς κή τ' χρόν' διπλὸς». Τὸ θηλυκὸ τοῦ ἀργύρου ε δὲν λήγει σὲ α ἀλλὰ σὲ η δὲν λέμε δηλαδὴ ἀργυρᾶ ἀλλὰ ἀργυρῆ.

Δὲν ὑπάρχουν ἑνόματα τὰ ὁποῖα νὰ ὑπάγονται στὴ δεύτερη ἀττική κλίση.

Γ' ΚΛΙΣΗ.

Ἡ Σαμιακὴ διάλεκτος ἔχει λίγα τριτόκλιτα ὀνόματα καὶ ἐπίθετα· ἀπὸ τὰ λήγοντα σὲ -υς ἐπίθετα, ὅπως ὁ θαρύς, τὸ θάρυ, ὁ θαθύς, τὸ θαθύ, ἐξαιρεῖται ὁ γλυκύς, τὸ γλυκύ, πού τὸ λέμε ὁ γλυκός, τὸ γλυκό. Ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά, τὰ κύρια Ενοφῶν καὶ τὰ ἴδια μὲ αὐτὸ καὶ ἀπὸ τὰ προσηγορικά τὸ γράμμα, τὸ σῶμα, τὸ γάλα, καὶ μερικά ἄλλα.

Ἡ ὀνομαστικὴ τῶν τριτοκλίτων σχηματίζεται πολὺ εὐκόλα παίρνομε δηλαδὴ τὴν αἰτιατικὴ τοῦ ὀνόματος καὶ ἂν εἶναι γένους ἀρσενικοῦ προσθέτομε ἕνας καὶ ἔχουμε τὴν ὀνομαστικὴν ἂν εἶναι γένους θηλυκοῦ, μένει ἀπαράλλακτη ἢ αἰτιατικὴ καὶ εἶναι καὶ ὀνομαστικὴ. Π.χ. ὁ Ἐλληνη, ἡ νύξ, ἡ λαμπάς, πού ἐμεῖς τὰ λέμε: ὁ Ἐλληνας, ἡ νύχτα, ἡ λαμπάδα καὶ κλίνονται σὰν τὰ πρωτόκλιτα τῆς διαλέκτου μας.

Τὸν ἴδιο δρόμο ἀκολουθοῦν καὶ τὰ ἀνώμαλα ἀνήρ, πατήρ, μήτηρ καὶ τὰ παρόμοιά τους καὶ λέμε οὐ ἄνδρας, οὐ πατέρας, ἡ μητέρα· ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς πιὸ πολλοὺς ὁ πατέρας ὀνομάζεται ἀφέντ'ς ἢ τουρκικὰ μπουμπᾶς καὶ ἡ μητέρα μάνα. Στὸ Καλαμπάκτασι, ὅταν φωνάζουν τὴ μητέρα δὲν λένε ἔ! μάννα ἀλλὰ ἔ! μαννώ!

ΑΝΑΜΙΚΤΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἀνωμάλου ἐπιθέτου μέγας σχηματίζεται ἀπὸ τὴν ρίζα τῶν ἄλλων πτώσεων μεγάλ καὶ λέγεται ὁ μεγάλος, ἡ μεγάλη, τὸ μεγάλο. Στὸ ἀνώμαλο ἐπίθετο πολὺς ὅλα τὰ γένη διατηροῦνται ἀμετάβλητα.

Τὰ σὲ -ος δικατάληκτα ἐπίθετα τὰ μετατρέπομε σὲ τρικατάληκτα μεταβάλλοντας τὴν κατάληξιν τοῦ θηλυκοῦ σὲ η τὸ ὁποῖο ὅμως δὲν προφέρεται· π.χ. οὐ θάρβουρος, ἡ θάρβουρ', οὐ ἡμερουός, ἡ ἡμερ', οὐ ἄσκημουός, ἡ ἄσκημ', οὐ ἡσυχουός, ἡ ἡσυχ'.

.. 'Ανώμαλα πού ἔγιναν μέ μετάπλαση καί πού ἀλλάζουν μαζί μέ τὸν ἀριθμὸ καί τὸ γένος ἔχῃ ὁμοίως καί τὴν σημασία, ἔχομε τά: ο ὕ ν α ὕ λ ο υ ς, τ ᾶ ν α ὕ λ α, ο ὕ κ α π ν ὀ ς, τ ᾶ κ α π ν ᾶ.

'Ελλειπτικά ὀνόματα, πού κλίνονται μόνο στὸν ἕνα ἀριθμὸ ἔχομε τὰ ὀνόματα τῶν κωμοπόλεων καί τῶν χωριῶν μας καθὼς: Μ υ τ ι λ' ν ο ί, Κ' μ α ρ α δ α ἴ ο ι, Μ α υ ρ α τ ζ α ἴ ο ι, Κ α ρ λ ὀ θ α σ' Π α λ η ὀ κ α σ τ ρ ο κ.λ.π.

Παραθετικές καταλήξεις -τ ε ρ ο ς, -τ α τ ο ς, -ι ω ν, -ω ν, -ι σ τ ο ς δὲν ὑπάρχουν ἀντί: πικρός, πικρότερος, πικρότατος, λέμε πικρός, πειὸ πικρός, πειὸ πολὺ πικρός.

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ.

Τὰ ὀνόματα αὐτὰ μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι διαιροῦνται στὴ διάλεκτό μας ὅπως καί στὴν ἀρχαία ἑλληνική δηλαδή α) σὲ ἀ π ὀ λ υ τ α, ἕνας, δύο, τρεῖς, τέσσερες, πέντε, β) σὲ τ α κ τ ι κ ᾶ, πρώτους, δεύτερους, τρίτους, πού τὰ θηλυκά τους χρησιμοποιοῦνται πρὸ παντὸς γιὰ τὶς μέρες τῆς ἑβδομάδας (ἂν καί τὴν τετάρτη τὴ λέμε τ ε τ ρ ᾶ δ η ἀπὸ τὸ ἀφηρημένον οὐσιαστικὸ τ ε τ ρ ᾶ ς), γ) σὲ π ο λ λ α π λ α σ ι α σ τ ι κ ᾶ τά: διπλάσιος, τριπλάσιος, τετραπλάσιος,, πού λέγονται δ υ ὀ δι π λ ο υ σ α ἴ ς, τ ρ ε ἴ ς δι π λ ο υ σ α ἴ ς, τ έ σ σ ε ρ ε ς δι π λ ο υ σ α ἴ ς καί δ) σὲ π ο λ λ α π λ ω τ ι κ ᾶ ἀπλοῦς, διπλοῦς, τριπλοῦς, πού τὰ λέμε ἀ π λ ὀ ς, δι π λ ὀ ς, τ ρ ι π λ ὀ ς.

Στὴ διάλεκτό μας τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικά κλίνονται ἔτσι:

	Ἐνικός			Δυϊκός		Πληθυντικός	
Ὄνομ.	ἕνας	μιὰ	ἕνα	δύο	τρεῖς	τέσσηρης	τέσσηρα
Γον.	μιανοῦ	μιανῆς	ἐνοῦ	δυοῦνες	τριῦνες	τεσσηροῦνες	
Αἰτ.	ἕνανε	μιὰ	ἕνα	(γιὰ ὅλα τὰ γένη)	τρεῖς, τρία	τέσσηρης	τέσσηρα

"Ὅπως κλίνεται τὸ ἕνας, μιὰ, ἕνα κλίνεται καί τὸ κανένας, καμμιά, κανένα.

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ:

"Ὅπως στὴ γραμματολογία ἔτσι καί στὴ διάλεκτό μας οἱ ἀντωνυμίες χρησιμοποιοῦνται ἀντὶ γιὰ τὰ ὀνόματα.

Π ρ ο σ ω π ι κ ᾶ ἔχομε καί στὰ τρία πρόσωπα, ἐ γ ὼ, σ ὺ, α ὕ τ ὀ ς: στὴν γενική τοῦ πρώτου καί τοῦ δευτέρου προσώπου φεύγει ἢ δίφθογγος ου καί μένουν οἱ ἀντωνυμίες αὐτὲς μονογράμματα, καθὼς τ' ἀ μ π ἔ λ ι μ', τ ο ὕ χ ω ρ ᾶ φ ι σ' στὴν αἰτιατική προσθέτεται τὸ μόριο ν α καί λέμε μ ἔ ν α δ ε ἶ ρ α ν ε, σ ἔ ν α μ α λ ὼ σ α ν ε. Στὸ πληθυντικὸ ἢ ὀνομαστική τοῦ

πρώτου προσώπου είναι ἡ μ ε ῖ ς και με τὴν ἀποκοπὴ τοῦ ἀρχτικοῦ η, γίνεται μ ε ῖ ς, καθὼς και ἡ ἐνικὴ ὀνομαστικὴ ἐ γ ῶ λέγεται ἴ γ ῶ. Πληθυντικὸς τοῦ δευτέρου προσώπου εἶναι ὀνομαστικὴ σ ε ῖ ς και τοῦ τρίτου α ὕ τ ο ῖ ν' ἀντὶ ὁμοῦ τῆς γενικῆς μεταχειρίζομαστε και τὴν αἰτιατικὴ μ ᾱ ς, σ ᾱ ς, τ' ς (τ ο ὕ ς) και λέμε: τ ὸ σ π ῆ τ' μ α ς, τ ὸ χ ω ρ ᾶ φ' σ α ς, τ ὸ τ ρ α π ῆ ζ' τ' ς.

Γιὰ κ τ η τ ι κ ῆ ς ἀντωνυμίες χρησιμοποιοῦμε τὶς λέξεις θ' κ ὀ ς μ', θ' κ ῆ μ', θ' κ ὀ μ', θ' κ ὀ ς σ' θ' κ ῆ σ' θ' κ ὀ ς σ', θ' κ ὀ ς τ', θ' κ ῆ τ', θ' κ ὀ τ' = ἐδικὸς μου, ἐδικὴ σου, ἐδικὴ του.

Οἱ δ ε ι κ τ ι κ ῆ ς ἀντωνυμίες ο ὕ τ ο ς, ἐ κ ε ῖ ν ο ς και ἡ α ὕ τ ὸ ς (ἡ ὀ ὀ ε, εἶναι ἀχρηστευμένη) σχηματίζονται στὴ διάλεκτό μας ἔτσι: τ ο ὕ τ ο υ ς δ ᾶ ς, κ ε ῖ ν ο υ ς δ ᾶ ς, α ὕ τ ὸ ς δ ᾶ ς, στὴν ἐνικὴ ὀνομαστικὴ στὴ γενικὴ: τ ο υ τ' ν ο ὕ δ ᾶ, κ ε ῖ ν ο υ δ ᾶ, α ὕ τ' ν ο ὕ δ ᾶ και στὴν αἰτιατικὴ: τ ο υ τ ο υ ν ι δ ᾶ ν ε, κ ε ι ν ο υ ν ε δ ᾶ ν ε, α ὕ τ ο ν ε δ ᾶ ν ε. Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι τ ο ὕ τ ο ι ν δ ᾶ, κ ε ι ν δ ᾶ, α ὕ τ ο ι ν δ ᾶ, ἡ δὲ γενικὴ και ἡ αἰτιατικὴ τ ο υ τ ο υ ν ο υ ς δ ᾶ.

ΘΗΛΥΚΑ

Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς	
Ὄνομ. τούτην δᾶ	κείν' δᾶ	τούτης δᾶς	καινες δᾶς
Γεν. ταυτ'νῆς δᾶ	κ'νῆς δᾶ	τουτνοῦς δᾶς	κ'νοῦς δᾶς
Αἰτ. τούτην δᾶ	κείν' δᾶ		

ΟΥΔΕΤΕΡΑ

Ἐτικὸς		Πληθυντικὸς	
Ὄνομ. τούτου δᾶ		τούτα δᾶ	
Γεν. τουτνοῦ δᾶ		τουτνοῦς δᾶ	
Αἰτ. τούτου δᾶ		τούτα δᾶ	

Ἔτσι κλίνεται και τὸ οὐδέτερο τῆς ἐ κ ε ῖ ν ο ς και α ὕ τ ὸ ς' τὶς ἀντωνυμίες αὐτὲς τὶς συναντοῦμε και χωρὶς τὸ μόρια δ ᾶ και τότε ὁμοῦ κλίνονται με τὸν ἴδιο τρόπο.

Ἀντὶ γιὰ τὴν ἀόριστὴ ἀντωνυμία τ ι ς λέμε κ ᾶ π ο ι ο ς και τὸ ἀριθμητικὸ ἔ ν α ς' ἀντὶ γιὰ τὴν δ ε ῖ ν α λέμε τ ᾶ ὀ ε και ἀντὶ γιὰ τὴν ἔ ν ι ο ι λέμε μ ε ρ ι κ ο ῖ.

Ἀντὶ γιὰ τὶς ἀναφορικὲς ἀντωνυμίες ὀ ς, ὀ σ τ ι ς, ὀ σ π ε ρ λέμε ὀ π ο ι ο ς' ἀντὶ γιὰ τὴν ἐρωτηματικὴ τ ῖ ς: λέμε π ο ι ὀ ς: ἀλλὰ χρησιμοποιοῦμε και τὸ οὐδέτερο τ ῖ:

Ἀντὶ γιὰ τὴν π ὀ τ ε ρ ο ς λέμε «ποιὸς ἀπ' τοὺς δύο» ἀντὶ γιὰ τὶς ἀ λ λ η λ ο π α θ ε ῖ ς λέμε μ ε τ ᾶ ξ ὕ μ α ς και ἀ ν α μ ε τ ᾶ ξ ὕ.

Συσχετικές αντωνυμίες έχουμε τις τ ό σ ο ς, ὅ σ ο ς· τήν τ ο σ ο ὕ τ ο ς τή λέμε τ ό σ ο ς π ο υ λ ύ ς, τήν τ ο ι ο ὕ τ ο ς τέ τ ο ι ο υ ς.

Ἡ συσχετική αντωνυμία τ ό σ ο ς μαζί με τὸ ὄ ρ α ἐπιρρηματικά σημαίνει τὸ πρὶν ἀπὸ λίγο· «τόση ὄρα μουλεγες» ἀντί, «πρὸ ὀλίγου μου ἔλεγες»· ὅταν προηγείται τὸ ἀριθμητικὸ ε ἶ ς σημαίνει μικρὸ, π.χ. «ἓνα τόσο μικρὸ ποσόν».

Ἀπὸ τίς ἐπιμεριστικές αντωνυμίες χρησιμοποιεῖται πάρα πολὺ ἡ: ἄ λ λ ο ς· τήν ἐκ ἄ τ ε ρ ο ς τή λέμε «κι' ὁ ἓνας κι' ὁ ἄλλος» τήν ἔ κ α σ τ ο ς τή λέμε ὁ κ α θ ἑ ν α ς· ἀχρηστευμένη εἶναι ἡ αντωνυμία ἔ τ ε ρ ο ς· ἀντί γιὰ τίς: ο ὕ ὁ ε ἶ ς καὶ μ η ὁ ε ἶ ς λέμε κ α ν ε ἶ ς, κ α μ μ ι ἄ, κ α ν ἑ ν α.

ΤΟ ΡΗΜΑ:

Τίς ἴδιες ἰδιότροπες ἀνωμαλίες ποὺ παθαίνει τὸ ρῆμα στὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ γραμματολογία, τίς παθαίνει καὶ σὲ μᾶς. Ὅπως στὴν γραμματικὴ ἔτσι καὶ στὴ σαμιακὴ διάλεκτο τὸ ρῆμα σημαίνει ἐνέργεια, πάθος ἢ μιὰν οὐδέτερη κατάσταση, π.χ. τ ρ έ χ ο υ, σ έ ρ ν ο υ μ η, ζ ο ὕ, κ ε ἶ τ ο υ μ η.

Ἢ α ρ ε π ό μ ε ν α τοῦ ρήματος ἔχουμε τὴν διάθεση, τὴν ἐγκλίση, τὸν ἀριθμὸ, τὸ πρόσωπο, τὸν χρόνον, τὸ θέμα καὶ τίς συζυγίες.

Δ ι α θ έ σ ε ι ς ἔχουμε πέντε: τὴν ἐνεργητικὴν, τὴν παθητικὴν, τὴν οὐδέτερη, τὴν μέση καὶ τὴν ἀποθετικὴν.

Ἐ γ κ λ ί σ ε ι ς: Ἡ ὀριστικὴ χρησιμοποιεῖται πιὸ συχνά, οἱ ἄλλες πιὸ σπάνια παίρνοντας καὶ κάποιο μόριον· π.χ. ἡ προστακτικὴ στὸ τρίτο πρόσωπο παίρνει τὸ ἄ ς, (ὅπως ἄ ς γ ρ ἄ ψ, ἄ ς φ ἄ η). Τὸ ἀπαρέμφατο καὶ ἡ ὑποτακτικὴ παίρνουν τὸ ν ἄ, (ὅπως ν ἄ κ ἄ μ', ν ἄ ξ ἑ ρ').

Ἀ ρ ι θ μ ο ύ ς: Ὅπως καὶ τὰ ἄλλα πτωτικά ἔχουν δύο, τὸν ἐνικὸ καὶ τὸν πληθυντικὸ, ἐνῶ ὁ δυϊκὸς ἔχει ἀχρηστευθεῖ. Ἢ ρ ό σ ω π α ἔχουν τρία: πρῶτο, δεῦτερο καὶ τρίτο, καὶ χ ρ ό ν ο υ ς τέσσερες, δηλαδὴ τὸν ἐνεστώτα, τὸν παρατατικὸ, τὸν μέλλοντα καὶ τὸν ἀόριστο· ὁ παρακειμένος καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος εἶναι ἀχρηστοί, καὶ ἀπὸ τίς μετοχῆς μόνο ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου χρησιμοποιεῖται, ἀλλὰ χωρὶς αὐξηση καὶ ἀναδιπλασιασμό, (ἀντί δηλ. γ ε γ ρ α μ μ έ ν ο ς, κ ε κ ρ υ μ μ έ ν ο ς λέμε γ ρ α μ μ έ ν ο ς, κ ρ υ μ μ έ ν ο ς), καὶ ἡ παθητικὴ μετοχὴ ἐνεστώτος τοῦ ρήματος ἡ γ έ ο μ α ι -ο ὕ μ α ι, ἀφοῦ λέμε ο ὕ γ ο ὕ μ ε ν ο ς=ὁ ἡγούμενος. Θ έ μ α τ α ἔχουμε δύο, τῶν βαρυτόνων καὶ τῶν περισπωμένων, οἱ συζυγίες τῶν ὁποίων μένουν ἀμετάβλητες ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τρίτη, ἡ ὁποία παίρνει ἓνα ν ἀνάμεσα στὸ χαρακτήρα καὶ στὴν κατάληξη καὶ μένει ἀσυναίρετη καὶ

σχηματίζεται ὅπως στὰ βαρύτονα, ἀντί δηλ. π λ η ρ ό ω, δ η λ ό ω λέμε π λ η ρ ώ ν ω, δ η λ ώ ν ω. Γὰ ρήματα μέ τήν κατάληξη -μι εἶναι ἄχρηστα.

Ἄς πάρουμε γιά παράδειγμα τὸ βαρύτονο ρήμα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς: γ ρ ά φ ω.

ΟΡΙΣΤΙΚΗ

ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ

Ἐνεστώς:	γράφου, γράφ'ς, γράφ'	γράφη, ἄς γράφη
	γράφουμη, γράφητη, γράφ'νε	γράφητη, ἄς γράφ'νε
Παρατατικός:	έγραφα, έγραφης, έγραφη,	
	γράφαιμη, γράφατη, γράφανη	
Μέλλων:	θά γράψου, θά γράψ'ς, θά γράψ'.	
	θά γράψουμη, θά γράψητη, θά γράψ'νε	
Ἄοριστος:	έγραφα, έγραφης, έγραφη	γράφη, ἄς γράψ'
	γράφαιμη γράφατη, γράφανε	γράφητη, ἄς γράψ'νε

Σ η μ ε ί ω σ η: Ὁ πληθυντικός τοῦ β' ἀορίστου τῶν ρημάτων β λ έ-π ω, λ έ γ ω καί π ί ν ω σχηματίζεται πάντοτε μέ τόν χαρακτήρα κ ὅπως ὁ ἐνικός τῶν ἀρχαίων ξ θ η κ α, ξ δ ω κ α καί ῥ η κ α καί λέμε: ε ἰ δ ή κ α μ η, ε ἰ δ ή κ α τ η, ε ἰ δ ή κ α ν η, ἀλλά κατά τήνπροφορά μπαίνει μπροστά τὸ F καί τὰ προσφέρουμε: γ ε ἰ δ ή κ α μ η, γ ε ἰ δ ή κ α τ η, γ ε ἰ δ ή κ α ν η. Ἐπίσης λέμε: π ε ἰ κ α μ η, π ε ἰ κ α τ η, π ε ἰ κ α ν η, π ι ή κ α μ η, π ι ή κ α τ η, π ι ή κ α ν η, ἐνῶ τὰ ἐνικά σχηματίζονται ὁμαλά (ε ἰ δ α, ε ἰ π α, ῥ η π ι α).

Μέ τόν ἴδιο τρόπο σχηματίζεται καί ὁ παθητικός ἀόριστος ὄλων τῶν ρημάτων π.χ. π λ υ θ ή κ α μ η, β α ρ ε θ ή κ α μ η, β ρ α δ υ α σ τ ή κ α μ η.

ΠΑΘΗΤΙΚΑ ΒΑΡΥΤΟΝΑ

Ἄοριστική

Ἐνεστώς	γράφουμη, γράφηση, γράφητη		
	γραφουμάστη, γράφηστη, γράφ'ντη.		
Παρατατικός.	γραφούμ'να γραφούσ'να γράφτανε		
	γραφουμάστανη, γραφουσάστανη	γράφτανε.	
Παρακείμενος	εἶμη	εἶση	εἶνη γραμμένος
	εἶμαστη	εἶστη	εἶνη γραμμέν'
Μέλλων	θά γραφτοῦ	θά γραφτῆς	θά γραφτῆ
	θά γραφτούμη, θά γραφτήτη		θά γραφτοῦνε
Παθ. ἀόριστος	γράφτ-κα	γράφτ-κας	γράφτ'κη
	γραφτήκαμε	γραφτήκατη	γραφτήκανε

Προστακτική

Ένεστώς γράφησθαι
Παθ. άόριστος γραφτήη

Μετοχή

Παρακείμενος ού γραμμένους, ή γραμμένη, τοῦ γραμμένου

ΠΕΡΙΣΠΩΜΕΝΑ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ (σέ αω)

Ένεστώς	γελῶ καί γηλοῦ	γηλᾶς	γηλάει
	γηλούμη	γηλάτη	γηλοῦνε
Παρατατικός	γέλαγα	γέλαης	γέλαη
	γελάγαμε	γελάγατη	γελάγανε
	στό Μαραθόκαμπο τὸ λένε ἔτσι		
	γέλαα	γέλαης	γέλαη
	γηλάαμη	γηλάατη	γηλάάνε

Περισσότερο χρησιμοποιεῖται ἔτσι

	γηλούσαμη	γηλούσατη	γηλούσανε
Μέλλων	θᾶ γηλάσω	θᾶ γηλάσ'ς	θᾶ γηλάσ'
	θᾶ γηλάσωμε	θᾶ γηλάσητη	θᾶ γηλάσ'νε
Άόριστος	γέλασα	γέλασης	γέλαση
	γηλάσαμη	γηλάσατε	γηλάσανη

Προστακτική

Ένεστώς γέλα
γηλάτη
Άόριστος γέλαση
γηλάστη.

Παθητικά τῆς α' συζυγίας

Όριστική

Ένεστώς	γηλιῶμη	γηλιέση	γηλιέτη
	γηλιώμαστη	γηλιέστη	γηλιώντη
Παρατατικός	γηλιώμνα	γηλιώσνα	γηλιώντανε
	γηλιώμαστη	γηλιώστανε	γηλιώντανε
Παρακείμενος	εἶμη	εἶση	εἶνη γηλασιμένος
	ἦμαστη	ἦσατε	εἶνη γηλασιμέν'
Παθ. Μέλλων	θᾶ γηλαστοῦ	θᾶ γηλαστῆς	θᾶ γηλαστῆ
	θᾶ γηλαστοῦμη	θᾶ γηλαστῆτη	θᾶ γηλαστοῦνε
Παθ. άόριστος	γηλάστ-κα	γηλάστ-κης	γηλάστ-κη
	γηλαστήκαμε	γηλαστήκατη	γηλαστήκανε

Προστακτική

Παθ. άόρ. γηλαστῆτη.

Μετοχή

Ένεστώς ού γηλάμενους
Παρακείμενος ού γηλασμένους

ΠΕΡΙΣΠΩΜΕΝΑ δ' συζυγίας εἰς - εω

Ένεστώς	πονῶ (καί πουνουῦ)	πουνεῖς	πουνεῖ
	πουνουῦμη	πουνεῖτη	πουνουῦνε
Παρατατικός	πόνναγα (καί πόνναα καί πόνεια)	πόνναες (πόνναεις καί πόνεις)	πόνει

Μέλλων	πονούσαμη Θά πουνέσου Θά πουνέσουμη	πονούσατη Θά πουνέσ'ς Θά πουνέσητη	πονούσανε Θά πουνέσ' Θά πουνέσ'νε
Άόριστος	πόνεσα πονέσαμη	πόνεσεσ, πονέσατη	πόνεσε πονέσανε

Προστακτική

Ένεστώς	πόνει
Άόριστος	πονεΐτε πόνεση πονέστη

Μετοχή

Παρακείμενος ού πνεμένους.

ΠΑΘΗΤΙΚΑ τῆς β' συζυγίας

Ένεστώς	κουνιῶμη κουνιῶμαστη	κουνιέση κουνιέστη	κουνιέτη κουνιῶντη
Παρατατικός	κουνιῶμ'να κουνιῶμάστανε	κουνιῶσα κουνιῶστανε	κουνιῶντανε κουνιῶντανε
Παρακείμενος	εἶμη εἶμαστη	εἶση εἶσαστη	εἶναι κουν-μένους εἶναι κουν'μένοι
Παθ. Μέλλων	θά κουνθῶ θά κουνθῶμη	θά κουνθῆς θά κουνθῆτε	θά κουνθῆ θά κουνθῶνε
Παθ. άόριστος	κουνήθ'-κα κουνηθήκαμε	κουνήθ-κεσ κουνηθήκατη	κουνήθ-κε κουνηθήκανε

Προστακτική

Παθ. άόριστος κουνηθῆτε

Μετοχή

Παρακείμενος ό κουνημένος ή κουνημέν' τὸ κουνημένου

Σημείωση: Τὸ παθητικὸ αὐτὸ ρῆμα χρησιμοποιεῖται παραπολύ ἀπὸ τὸν λαὸ συνθετο μετὴν πρόθεση παρὰ π.χ. παρακουνιῶμη, παρακουνιέση κ.τ.λ.

ΠΕΡΙΣΠΩΜΕΝΑ τῆς γ' συζυγίας σέ - σω

Τόσο τὰ ἐνεργητικὰ ὅσο καὶ τὰ παθητικὰ ρήματα αὐτῆς τῆς συζυγίας πέρνουν ἀνάμεσα στὸ χαρακτήρα τους καὶ στὴν κατάληξί τους ἓνα ν καὶ ἔτσι σχηματίζονται σὰν τὰ βαρύτονα, π.χ. τὸ πληρῶω - πληρῶω πληρῶνους, πληρόν'ς, πληρόν', πληρόνουμη, πληρήνητη, πληρόν'νε.

Σημείωση. Σ' αὐτὸ τὸ ρῆμα πού χρησιμοποιεῖται μετὴν σημασία ἐξόφλησις χρημάτων τὸ λ προφέρεται τραχειά.

ΤΟ ΥΠΑΡΚΤΙΚΟ (Εἶμί)

Όριστική

Ένεστώς	εἶμη, εἶμαστη	εἶσῃ εἶστη	εἶναι εἶναι
Παρατατικός	ῆμ-να ῆμάστα.ε	ῆσ-να ῆσάστανε	ῆτανε ῆτανε
Μέλλοντας	θᾶμη θᾶμαστη θᾶ ῆμαστε	θᾶσῃ θᾶστε θᾶ νᾶστη	θᾶναι θᾶναι καὶ θᾶ νᾶναι.

ΜΕΤΟΧΗ:

Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ λόγου στήν ἐνεργητική φωνή σχηματίζεται περιφραστικά μὲ τὴν ἀντωνυμία καὶ μὲ τὸν χρόνον τοῦ ρήματος π.χ. κ ε ί ν ο υ ς π ο ὺ γ ρ ά φ ῖ = ὁ γ ρ ά φ ω ν, κ ε ί ν ο υ ς π ῶ γ ρ α ψ η = ὁ γ ρ ά ψ α ς. Στὴν παθητική φωνή ἡ μετοχή τοῦ παρακειμένου βρίσκεται γνήσια ἀλλὰ χωρὶς αὔξηση καὶ πολλαπλασιασμό, π.χ. ο ὕ γ ρ α μ μέ ν ο υ ς, ο ὕ π ο ν ε μέ ν ο υ ς, ο ὕ μ ε θ υ σ μέ ν ο υ ς. Ὑπάρχει ἐπίσης καὶ ἡ μετοχή τοῦ ἐνεστώτα καθὼς: γ η λ ά μ ε ν ο υ ς, π ε τ ά μ ε ν ο υ ς, τ ρ η χ ά μ ε ν ο υ ς ἀντὶ γ ε λ ῶ ν, π ε τ ῶ ν, τ ρ έ χ ω ν.

ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ:

Τὶς προθέσεις ἂν ὄχι ὅλες, τὶς περισσότερες ὅμως τὶς χρησιμοποιοῦμε καὶ μόνες τους καὶ σὲ σύνθεση μὲ ὀνόματα καὶ μὲ ρήματα.

Ἐ ν: ἀντὶ γὰρ αὐτήν, ποὺ στήν ἀρχαία γλῶσσα συντάσσονταν μὲ δοτική καὶ φανέρωνε στάση σὲ τόπο ἢ χρόνον, χρησιμοποιοῦμε τὴν αἰτιατική μὲ τὴν πρόθεση ε ί ς ἢ μ έ σ α π.χ. (μέσα) σ'τὴ Σάμου, σὲ δέκα χρόνια, ἐδῶ ἢ ε ί ς προφέρεται ἀντίστροφα· ἀντὶ τῆς ὀργανικῆς δοτικῆς καὶ τῆς ἐ ν μεταχειριζόμαστε τὸ μόριο μ έ π.χ. «μὲ γκιέμ' κὴ μὲ καπίστρι» = ἐν κημῶ καὶ χαλινῶ. Ἡ ἐ ν σὲ σύνθεση μὲ ἄλλες λέξεις χάνει τὸ ἀρκτικό φωνήεν π.χ. ἀντὶ ἐ ν δ ὄ ω, ἔ ν δ υ μ α, ἐ μ β α ί ν ω, λέμε: ν τ ὄ ν ο υ, ν τ ὄ μ α, μ π α ί ν ο υ.

Ε ί ς: συντάσσεται μὲ αἰτιατική καὶ σημαίνει 1) κίνηση σὲ τόπο π.χ. «πάει ᾽ς τὸ Βαθύ», 2) στάση σὲ τόπο π.χ. «εἶνη ᾽ς τὴ Χώρα», 3) κάποτε σημαίνει κίνηση σὲ πρόσωπο π.χ. «πάου ᾽ς τοῦ Δημήτρη». Στὰ ἀριθμητικά ἀντὶ τῆς ε ί ς μὲ τὴν σημασία τοῦ περίπου μεταχειριζόμαστε τὸ ἴ σ α μ έ π.χ. «ἦτανε ἴσα με πενήντα ἀνθρώπ'»· σὲ διανομή τὴν χρησιμοποιοῦμε ἀντὶ τῆς ἀ ν ᾶ π.χ. «μοιράσαμεν σὲ τρία». Τὴν πρόθεση αὐτὴν τὴν μεταχειρίζομαστε πότε ἀντίστροφα (σ ε ί) καὶ πότε κομμένη καὶ προφέρεται μονάχα τὸ τελικό τῆς σύμφωνο ς.

Ἐ κ: ἀντὶ γὰρ τὴν ἐ κ μεταχειριζόμαστε τὴν ἀ π ὀ ποὺ σημαίνει τὴν ἀπὸ τόπο κίνηση π.χ. «ἔφ-γη ἀπ' τ' Σάμου»· τὸ ποιητικὸν αἴτιο π.χ. «ἀπὸ Θεοῦ κὴ ἀπ' ἀφεντιά»· καὶ τὸ γὰρ κάθε μέρος π.χ. «κάθε ἀρνάκ' ἀπ' τοῦ ποδάρι τ' κρέμνητη». Σὲ σύνθεση μὲ ἄλλες λέξεις ἡ ἐ κ μόλις διακρίνεται, ἐπειδὴ παραφθείρεται π.χ. ᾽ γ δ α ί ν ω, ᾽ β γ α ί ν ω ἀντὶ ἐ κ δ ὄ ω, ἐ κ β α ί ν ω.

Σ ὄ ν: τὴν ὀρίσκομε μονάχα σύνθετη καὶ σημαίνει τὸ μαζί π.χ. σ ο μ φ ω ν ο ὦ, σ ᾽ ν ᾶ β ο υ = σ ο μ φ ω ν ῶ, σ ο ν ᾶ π τ ω.

Π ρ ό ς και π ρ ό τ ις συναντοῦμε μονάχα σύνθετες π.χ. π ρ ο σ κ' - ν ο ὦ, π ρ ο σ τ ά ζ ο υ, π ρ ο κ ο μ μ έ ν ο υ ς, π ρ ο ε σ τ ῶ ς, π ρ ο - φ θ ά ν ο υ.

Ἄ ν ά: χρησιμεύει σάν συνθετικό με τήν σημασία τοῦ ἄ ν ω π.χ. ἄ ν ε β α ί ν ο υ και τήσ κίνησης σέ τόπο π.χ. ἄ ν α χ ω ρ ο ὦ.

Κ α τ ά: τήν συναντοῦμε κυρίως με γενική πτώση π.χ. «πάει κατά διαόλ'», «κατά καπνοῦ», «εἶπε κατά τοῦ Γιάνν' αὐτά κή αὐτά». Χρησιμοποιεῖται πάρα πολύ σάν πρώτο συνθετικό π.χ. κ α τ' γ ο ρ ο ὦ, κ α τ α κ ρ α ί - ν ο υ, «τὸν κατασκοτώσανε» και φανερώνει τὸ ὀλοκληρωτικό. Τήν βρίσκουμε και με αιτιατική π.χ. «καθ' ἡμέρα».

Δ ι ά: συντάσσεται πάντοτε με αιτιατική και προφέρεται παραφθαρμένα γ ι ά π.χ. «γιὰ οὔλη τ' τ' ζωή θά τοῦ θυμάτη» «δὲν τοῦ κάνου για οὔλου τοῦ κόσμου»· ἀκόμα σημαίνει τὸ ποιητικό αἴτιο π.χ. «για τ' ἐσένα ἔφαγα κή ἐγὼ ξύλου»· καθὼς και τελικό π.χ. «για τ' ἐσένα ἤρθα» και ὄρκον ἱκετευτικό π.χ. «μὴν τοῦ κάν'ς για ἔνομα τοῦ Θεοῦ». Τήν συναντοῦμε σέ σύνθεση με ἄλλες λέξεις ὅπως δ ι α λ ο υ ἶ ζ ο υ μ η, δ ι α β ά ζ ο υ, δ ι ά κ ρ ι σ η ὅπου προφέρεται δ γ ι ά.

Μ ε τ ά: συντάσσεται με αιτιατική και σημαίνει τὸ ὁ μ ο ὦ π.χ. «μετὰ σένα θέλου νάμη»· τήν βρίσκουμε και συγκεκριμένη ὅπως «πξέναμη με τοῦ Δ-μήτηρ (μετὰ τοῦ Δημήτηρ) στοῦ Βαθύ». Πολὺ χρησιμοποιεῖται σέ σύνθεση με ἄλλες λέξεις ὅπως μ ε τ α ν ο ι ὄ ν ο υ, μ ε τ α λ α β α ί ν ο υ ἀλλὰ ἀντὶ νά λέμε μ ε τ ά λ η ψ ι ς λέμε μ ε τ ά δ ο σ ι ς.

Π α ρ ά: Τήν βρίσκουμε στις φράσεις «ἰὼ παρά σύ», «μέρα παρά μέρα», «εἶνη παρά δά ψεύτ-ς» και ὡς πρώτο συνθετικό ὅπως π α ρ ά ξ ε ν ο υ, π α ρ ά π ο ν ο υ, π α ρ ά δ ί ν ο υ, π α ρ α κ - ν ο ὦ κ.ἄ.

Ἄ ν τ ι: τήν συναντοῦμε στήν παροιμία: «ἀντὶ νά γογγάει οὐ γάϊδαρος γογγάει τὸ σαμάρι»· και στις σύνθετες λέξεις ἄ ν τ ή λ ι ο, ἄ ν τ ι λ α μ - π ρ ο, ἄ ν τ ι γ α μ ο υ ς κ.ἄ.

..Ἐ π ι: τή βλέπουμε σέ σύνθετες λέξεις ἀλλὰ χωρὶς τὸ ἀρχικό ε π.χ. ἴ π ι τ ρ ο υ π ο υ ς, ἴ π ι β ο υ λ ο υ ς.

Π ε ρ ι: και αὐτὴ βρίσκειται σέ σύνθετες λέξεις καθὼς π ε ρ ι γ ε - λ ω ς, π ε ρ - π α τ ο ὦ.

Ἄ μ φ ι: εἶναι ἄχρηστη στή διάλεκτό μας.

Ἄ π ό: συντάσσεται με αιτιατική και σημαίνει 1) ξεχωρισμὸ ἑνὸς μέρους ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅπως: «ἀπὸ κάθε χωριὸ πήρανε ἔνανε», 2) τήν κίνηση ἀπὸ κάπου ὅπως: «πολεμούσαμε ἀπ' τὰ καράβια», 3) τήν πατρίδα π.χ. «εἶμη ἀπ' τή Σάμου», 4) τὸν χρόνο π.χ. «ἀπὸ τότε ὡς τώρα», 5) τὸ μέσον π.χ. «ζῆ ἀπ' τήν κλεψά», 6) τὸ ὕστερα π.χ. «ἀπὸ νεροῦ». Κάποτε σάν συνθετικό σημαίνει

τὴν ἐντέλεια ὅπως ἀπολοῦ λάθη, ἀποστραβώθη = ἔγινε ἐντελῶς λωλός, στραβός.

Ἦ πρό: τὴν ἐρίσκουμε σὰν πρῶτο συνθετικὸ καθῶς: ὑποχρεω-
μῆνοῦς, ὑπόλογοῦς, ὑπομονή (ἠλέξη αὐτὴ παραφθίρεται
καὶ προφέρεται ἀπομονή π.χ. «ἀπομονὴ βασίλεψη»). Τὴν ὑπό
τὴν ἐρίσκουμε καὶ στίς φράσεις «εἶμη ὑπό», «ἠ ἀνάγκ' τὸν ἔκαμη νὰ γίν' ὑπό»,
δηλαδὴ ὑπὸ τίς διαταγές ἀλλουνοῦ, σὰν τὸ νευρόσπαστο.

Ἦ πέρ: ἀντὶ γιὰ τὴν πρόθεση αὐτὴ, χρησιμοποιοῦμε τὸ ἐπίρρημα
παράπ'.

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ:

Στὴ διάλεκτό μας ἔχουμε καὶ πρωτότυπα καὶ παράγωγα ἐπιρρήματα.
Πρωτότυπα ἔχουμε:

1) Τοπικά: ἀπάν', κάτ', μέσα, ὄξου, ἐκεῖ, κουντά, ἀλάγρα, αὐδὰ,
μαζί, πέρα, δόθι, σὰ δῶ, σὰ κεῖ κ.ἄ.

2) Χρονικά: τόρα, σήμερα, αὔριο ἢ ταχειά, ταχ'νό, ψές, πρου-
χτές, ἀντίπρουχτες, πέρ'σ', πρόπηρσ', ἀντιπρόπηρσ' πουρνό, θράδ', προχοῦ,
ὑστηρα,, πάλι, ἀκόμα, ὄντας, εὐτύς, πότε πότε κ.ἄ.

3) Τροπικά: ἔτσ' ἀλλιῶς, καθῶς, σὰν κ.λ.π.

4) Βεβαιωτικά: ναί, βέβαια, μάλιστα κ.λ.π.

5) Ἀπαγορευτικά: μή, μηδέ.

6) Ἀρνητικά: ὄχ', δέν.

7) Ὁρκου: μά, ναί, μά τὸ ναί.

8) Ἐξαιρέσεις: χῶρ'ς, χουρίς.

Παράγωγα, τὰ ἀναφέρουμε ἀνακατωμένα: νά, καλά, κακά, φρόν'μα, ἦσου-
χα, δυνατά, γλήγορα, ἀγάλια, ἔξαφνα, κρυφά, ἴσα ἴσα, πέρα κεῖ, πέρα, ἀπὸ
ποῦ; ἀπουδῶ, ἀλλοῦ, παντοῦ, πάντοτης, παντουτ'νά, δηλαδὴ, ἴσως, τάχα κ.ἄ.

ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ:

Τέτοιους ἔχουμε συμπλεκτικούς, ἀντιθετικούς, διαζευκτικούς, καὶ ἄλ-
λους, ὅπως, δέ, κή = καί, ἀλλά, ἦ, ἄν, ἀνίσους, ἐπειδὴ, ὡς, λοιπόν, ὅμως κ.λ.π.

ΕΠΙΦΩΝΙΜΑΤΑ:

Ἔχουμε πάρα πολλὰ καὶ μ' αὐτὰ ἐκφράζουμε τὰ αἰσθήματα ἢ τὰ
πάθη τῆς ψυχῆς: τέτοια εἶναι τὸ κλητικὸ ἔ! ἀντὶ τοῦ ὦ! τὰ ἐπιφωνή-
ματα πόνου ἄχ, ὦχ! τὰ ἐπιφωνήματα φόβου ἄ! παπά! Τὰ
ἀπειπισίας ἀλήμονοῦς! τρισαλήμονοῦς! ἐκεῖνα ποῦ
φανερῶνουν τὸ θαυμασμὸ ἄ! ὦ! μπᾶ! ὄχ-ο-χός! ηὐοί! τὴν ἐκπλήξη

ἄ! τὸν ἔπαινο: εὐγεια! καὶ τὰ ξενικά μπράβο! ἄφεριμ! καὶ τὰ ἐπιφωνήματα τοῦ γέλιου ἄ! ἄ! ἄ! ἦ χά! χά! χά!

ANAMIKTES PARATHRHSIS

Ὅπως στὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ γλῶσσα οἱ λέξεις θ η ρ ί ο ν, θ ι β λ ί ο ν καὶ οἱ παρόμοιές τους, ἔχασαν τὴν ὑποκοριστικὴ τους δύναμη, ἔτσι καὶ στὴ νεώτερη σαμιακὴ διάλεκτο πολλὲς λέξεις ἔπαθαν τὸ ἴδιο· π.χ. λέμε κ ρ ι θ ἄ ρ' ἀντὶ κ ρ ι θ ἦ, σ α ν ἰ δ' ἀντὶ σ α ν ἰ ς, σ τ ἄ ρ' ἀντὶ σ ἰ τ ο ς· παρατηροῦμε ἐδῶ ὅτι ἡ κατάληξη -ι ο ν ἀχρηστεύθηκε καὶ στὴν τελευταία (σ'τάρ') ἀχρηστεύθηκε ἐπίσης καὶ τὸ φωνῆεν τῆς ἀρχικῆς συλλαβῆς. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τίς «χ υ δ α ἰ ζ ο υ ς ε ς» λέξεις κ- θ ἄ ρ', μ- λ ἄ ρ', τ- γ ἄ ν', τ σ- θ ἄ λ', ὅπου μετὰ τὴν ἀποκοπὴ τῆς κατάληξης -ι ο ν κείνες πού λήγουν σὲ λ ἦ ν τὸ γλυκαίνουν κάπως κατὰ τὴν προφορά.

Οἱ ἀρχαῖοι λέγανε ὁ καὶ ἡ θοῦς, ὁ καὶ ἡ ἵππος, ὁ καὶ ἡ ὄνος· ἐμεῖς χρησιμοποιοῦμε τὸ οὐδέτερο, τὸ θ ῶ δ', τ' ἄ λ ο γ ο υ, τὸ γ α ἰ δ ο ὕ ρ' καὶ τὸ θηλυκὸ ἢ γ ε λ ἄ δ α, ἢ φ ο υ ρ ἄ δ α, ἢ γ α ἰ δ ἄ ρ α. Δὲν λέμε ὁμως καμμιά φορά ο ὄ θ ῶ ἰ δ' ς ἢ ο ὄ ἄ λ ο υ γ ο υ ς ἐνῶ λέμε ο ὄ σ κ ὺ λ ο υ ς ἢ σ κ ὺ λ α, ο ὄ γ ἄ τ ο υ ς ἢ γ ἄ τ α, πού τὰ λέμε ὁμως καὶ μὲ τὸ οὐδέτερο τὸ σ κ υ λ ἰ, τὸ γ α τ ἰ.

Ἡ δίφθογγος ε υ μετατρέπεται πότε σὲ ω υ καὶ πότε μόνον σὲ ω ἔτσι ἀντὶ ε ὕ κ ο λ ο ς λέμε ω ὕ κ ο λ ο ς καὶ ἀντὶ ε ὕ μ ο ρ φ ο ς, ὤ μ ο ρ φ ο ς.

Τὸ υ μετατρέπεται σὲ ο· ἔτσι ἀντὶ σφυρίζω, ξυρίζω, τολύπη λέμε σφουρίζου, ξουρίζου, τ-λούπα. Ἀλλὰ καὶ τὸ η μετατρέπεται σὲ ο υ λέμε π.χ. σ ο υ π ι ἄ ἀντὶ σ η π ἰ ἄ· καὶ τὸ ο σὲ ο υ ὅπως ὄ λ ο ς, ο ὕ λ ο ς, π ο λ ὺ ς, π ο υ λ ὺ ς.

Τὰ ψιλὰ μπροστὰ ἀπὸ ἄλλο ψιλὸ τρέπονται σὲ δασειά, καθὼς χ τ α ἰ ν ο υ ἀντὶ κ τ ἰ ζ ω, χ τ υ π ο ὕ ἀντὶ κ τ υ π ῶ, φ τ ε ρ ὶ ν ἀντὶ π τ ε ρ ὶ ν, φ τ ω χ ὶ ς ἀντὶ π τ ω χ ὶ ς.

Ἡ κατάληξη ω τῶν ἐνεργητικῶν ρημάτων συνηθίζεται νὰ μετατρέπεται σὲ ο υ ὅπως π-ν ο ὕ, δ ι ψ ο ὕ, τ ρ ἔ χ ο υ, ἀντὶ π ε ι ν ῶ, δ ι ψ ῶ, τ ρ ἔ χ ω. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὰ ἐπιρρήματα πού λήγουν σὲ ω ὅπως ἄ π ἄ ν ο υ, κ ἄ τ ο υ ἀντὶ ἐ π ἄ ν ω, κ ἄ τ ω. Τὸ ἴδιο ἔκαναν καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἰωνες καὶ ὁ Ἡσύχιος ἀντὶ ἄ ν ω λέγει ἄ ν ο υ Ἰ ω ν ε ς.

Ἡ κατάληξη ε τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς προστακτικῆς τοῦ ἐνεστώτα τῶν ἐνεργητικῶν ρημάτων μετατρέπεται σὲ α π.χ. ἔ λ α, φ ε ὕ γ α, τ ρ ἔ χ α ἀντὶ ἐ λ θ έ, φ ε ὕ γ ε, τ ρ ἔ χ ε· ἀλλὰ ὁ β' ἀόριστος τοῦ φ ε ὕ γ ω γίνεται φ ὕ γ ε.

Τὸ σύμφωνο γ σὲ ἄλλες λέξεις ἐκθλίβεται ὅπως δ ι α τ α ή, π ρ ο σ-
τ α ή, ἀ γ ο υ ή, ὠ ρ ο λ ο ᾶ ς ἀντὶ διαταγή, προσταγή, ἀγωγή, ὠρολο-
γᾶς, καὶ σὲ ἄλλες προσθένεται χωρὶς νὰ ὑπάρχει ἀνάγκη ὅπως μ υ ἰ γ α
ἀντὶ μ υ ἰ α, γ ρ η γ ι ᾶ ἀντὶ γρηά.

Τὰ ρήματα ποὺ λήγουν σὲ -π τ ω μετατρέπουν τὸ π τ σὲ θ· ἔτσι ἀντὶ
κ ρ ὺ π τ ω, κ ὀ π τ ω, σ κ ᾶ π τ ω, ρ ᾶ π τ ω, θ ᾶ π τ ω, λέμε
κ ρ ὺ θ ο υ, κ ὀ θ ο υ, σ κ ᾶ θ ο υ, ρ ᾶ θ ο υ, θ ᾶ θ ο υ· ἐξαιρεῖται τὸ
ρ ἰ π τ ω ποὺ τὸ λέμε ρ ἰ χ ν ο υ.

Τὰ ἐπίθετα λ α μ π ρ ὶ ς, χ ρ ἰ σ τ ὶ ς καὶ τὸ οὐσιαστικὸ σ τ α υ-
ρ ὶ ς, ὅταν ἀνεβάζουν τὸν τόνο στὴν παραλήγουσα μετατρέπονται σὲ κύρια
ὀνόματα ἀνθρώπων δηλ. Λ ᾶ μ π ρ ο ς, Χ ρ ἰ σ τ ο ς, Σ τ α ὕ ρ ο ς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Λέξεις, φράσεις, εϋχές, κατάρες.

α) Λέξεις

Στὸ προηγούμενο κεφάλαιο κάναμε ἓνα διάγραμμα τῶν γραμματικῶν τύπων ποὺ ἔχει ἡ διάλεκτος τῶν νεωτέρων Σαμίων. Μὲ τὸ κεφάλαιο αὐτὸ προσθέτουμε μιὰ συλλογὴ λέξεων, ποὺ χρησιμοποιοῦνται εἰδικὰ στὴ Σάμο. Θὰ μᾶς ἦταν βέβαια εὐκόλο νὰ πάρουμε στὸ χέρι, καθὼς κάνουν πολλοὶ τὸ σκερπᾶνι τῆς γραμματικῆς καὶ ν' ἀρχίσουμε ἀλλοῦ νὰ κόδουμε κι' ἀλλοῦ νὰ μεταβάλλουμε καὶ νὰ ἰσχυριστοῦμε στὸ τέλος ὅτι αὐτὴ ἡ λέξις ἔχει ἀρχαία ἐτυμολογία καὶ ὅτι ἐκείνη τὴν συναντᾶμε μὲ ἄλλη μορφή στὸν Ὅμηρο καὶ μὲ ἄλλη στὸν Ἡσίοδο· ἀλλὰ αὐτὴ ἡ δουλειὰ θὰ εἶχε κάτι τὸ πολὺ βιασμένο καὶ δὲν θὰ ἦταν πειστικὴ. Γι' αὐτὸ καὶ ἀρκεστήκαμε νὰ ὑποδείξουμε, μὲ λίγες λέξεις, τὴ σχέση ποὺ ἔχουν μὲ τὶς ταυτόσημες λέξεις τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς.

Ἄ θ λ α ν τ ῖ ζ ω: παρχμονεύω, καιροφυλακτῶ.

Ἄ θ ο ρ ό ς: τὸ μέρος ποὺ σταυλίζονται τὰ βόδια, τὸ θουστάσιο.

Ἄ γ α θ ο μ α ρ ῖ ά: θλακωμένος· ἡ λέξις εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὸ ἀγαθὴ καὶ Μαρία, λέγεται δὲ καὶ γιὰ τοὺς ἄνδρες καὶ γιὰ τὶς γυναῖκες.

Ἄ γ α ν ο ν: ἡ ἄκρη τοῦ σταχυοῦ (ἀρχ. ὁ ἀνθέριξ).

Ἄ γ α ν ό ς: χαλαρός, ἐκγευρισμένος.

Ἄ γ γ ῖ ά ζ ω: ξεπερνῶ, παρέρχομαι· ἡ ρίζα του θρίσκειται στὸ ρῆμα ἐγγείνω.

Ἄ γ ῖ ά ρ ῖ: μεγάλοι βράχοι ποὺ ἔξέχουν πρὸς τὰ ἔξω καὶ σχηματίζουν ἀπὸ κάτω ἓνα κενό· «Θὰ πέση τ' ἀγιάρι» = θὰ πέσουν οἱ πέτρες ποὺ προεξέχουν καὶ τὰ χώματα ποὺ ἔχουν ἀπάνω.

Ἄ γ κ ο ὕ τ σ α: τὸ ραδῖ τοῦ τσοπάνη καὶ μεταφορικὰ τὸ καμπουριασμένο, τὸ καμπυλωτό. «Ἐγίνε ἀγκοῦτσα ἀπ' τὰ γηρατειά», δηλαδὴ καμπούριασε ἀπὸ τὰ γηρατειά.

Ἄ γ κ υ λ ό ν ῖ: τὸ κεντρί μὲ τὸ ὁποῖο κεντρίζουν οἱ μέλισσες, οἱ σφήκες καὶ μερικὰ ἄλλα ἕντομα.

- Ἄ γ ο υ ή: στενοχώρια, πίεση «μουῶν ἀγοῦ», δηλαδή ἔχω στενοχώρια, ἀνησυχία, ἀνυπομονησία.
- Ἄ γ ρ έ λ α: ἡ ἀγριελιά.
- Ἄ γ ρ ι ο μ ε ρ ι ν ὸ και ἀ γ ρ ι ο μ ε ρ ι ν ἄ, πού εἶναι πῶς συνηθισμένο: τὰ ζῶα πού σκοτώνουν οἱ κυνηγοί, λαγοί, πέρδικες κ.λ.π.
- Ἄ γ ρ ι ὸ φ ω τ ο ς: ὁ ἀγριάνθρωπος, ὁ ἄξεστος, κείνος πού ἐμπνέει φόβο. «Τί ἀγριόφωτος εἶν' αὐτός;» δηλ. τί φοβερός και θάρβαρος πού εἶναι αὐτός; Εἶναι ἀξιοπαρατήρητο ὅτι διασώθηκε στό στόμα τοῦ λαοῦ ἡ ἑμμηρικὴ λέξη φ ὠ ς πού σημαίνει: ἄντρας.
- Ἄ δ ε λ φ ο λ ὸ γ η μ κ: αὐτὴ τὴ λέξη τὴν μεταχειρίζονται οἱ γεωργοὶ ὅταν ἀπὸ τὴν ἴδια ρίζα φυτρώνουν μαζί πολλά ἐλαστάρια.
- Ἄ δ η θ ὸ λ ι: ὑπόδειγμα, τύπος και ὑπογραμμός.
- Ἄ θ ρ ι ν ὸ ς: τὰ ψαράκια, δηλαδή ὁ γόνος τῶν ψαριῶν.
- Ἄ κ ο ν ἄ κ ι: ἀρρώστεια πού πρίζονται και πιάνουν πύο οἱ βουβωνικοὶ ἀδένες.
- Ἄ λ α γ ἄ ρ ι σ τ ο ς: ὁ ἀκαταστάλαχτος.
- Ἄ λ α κ ἄ π α: τὸ λέμε σὰν ἐπίρρημα μὲ τὴ σημασία τοῦ ἀντίστροφα, διαφορετικά.
- Ἄ λ α μ π ἄ χ τ α: στήν τύχη, «ἀλαμπάχτα θά πάω» δηλ. δὲν εἶμαι σίγουρος, πάω στήν τύχη.
- Ἄ λ η μ έ ν ω: ἔγῃκε ἀπὸ τὴν παραφθορὰ τοῦ ἀναμένω=προσδοκῶ.
- Ἄ λ ι θ ο π ἄ τ η μ α: λέγεται ὁ ἐρεθισμὸς τῆς πατούχας, δηλαδή τοῦ πέλματος τοῦ ποδαριοῦ, πού προέρχεται, καθὼς πιστέβουν μερικοί, ὅταν πατήσει κανεὶς ξυπόλητος στό κάτουρα τοῦ γαιῶδου.
- Ἄ λ ι κ ο ν τ ἰ ζ ω: καθυστερῶ, ἐμποδίζω, και ἀ λ ι κ ὸ ν τ ι ο τὸ ἐμπόδιο, τὸ πρόσκομμα.
- Ἄ λ ι κ ο υ ρ ὸ ω: τρέχω πηδώντας· ἡ λέξη αὐτὴ παράγεται ἀπὸ τίς ἀρχαῖες λέξεις ἄ λ ω και κ ο ρ δ ι ν έ ο μ α ι.
- Ἄ λ λ α χ τ ὸ ς: ἀλλαγμένος ἀπὸ ἀρρώστεια ἢ ἀπὸ στενοχώρια.
- Ἄ μ α λ α γ ι ἄ: εὐκαιρία, κατάλληλη περίσταση. Λέγεται και μὲ τὴν σημασία τῆς ἔλλειψης και τῆς στέρησης.
- Ἄ μ ε λ ο ς: κείνος πού δὲν φροντίζει, ὁ ἀμέριμος· «ὁ λεύτερος ἄνθρωπος εἶν' ἄμελος».
- Ἄ μ ο λ η τ ἠ και ἀ μ ο λ η σ ὶ ν α ς: ἐλευθερία, ἀπόλυση· ἡ λέξη χρησιμοποιεῖται ἰδίως γιὰ τὰ ζῶα ὅταν τὰ ἐλευθερώνουν ἀπὸ τὰ δεσμάτα και τὰ χαλινάρια.
- Ἄ μ ο ὸ ρ: τὰ κατακάθια τοῦ λαδιοῦ προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀ μ έ ρ γ ω. Ὁ Πολυδεύκης λέει «τὰς δὲ ἐλαίας ἐρεῖς θλίβειν, ἀμέργειν, καταμέργειν».

- Ἐπίσης ὁ Ἰζέτζης λέει «ἀμέργειν εἶναι νόει μοι τὴν τρύγα τοῦ ἐλαίου».
- Ἄ μ ο υ ρ ο ς: ὁ ἄφαντος, κείνος ποῦ ἐξαφανίζεται· «ἄμυρος ἔγινε», δηλ. χάθηκε καὶ νὰ «γίνης ἄμυρος»,δηλαδή χάσου.
- Ἄ μ π ε λ ὅ θ ο ῖ δ ο: λέξη ὑβριστική, ὁ χοντροκέφαλος, ὁ βλάκας.
- Ἄ μ π λ ᾱ: λέξη ποῦ σημαίνει τὴν θεία ἀπὸ πατέρα ἢ ἀπὸ μητέρα.
- Ἄ μ π ο υ ρ ι ᾶ: εἴσοδος, περασιά· λέξη σύνθετη ἀπὸ τὸ ἀν ἀντι ἐν καὶ πόρος.
- Ἄ ν α θ ο λ ῆ: ἡ στροφή ποῦ κάνουν τὰ ζευγαρόβοῦδα καθὼς θγαίνουν ἀπὸ τὴν αὐλακιά ποῦ ζευγάρισαν γιὰ ν' ἀρχίσουν ἄλλην αὐλακιά· λένε π.χ. «ἀπάνω σ'τὴν ἀναβολή μ' χάλασε τὸ ὕννι».
- Ἄ ν α θ ο υ λ ὡ ν ο μ α ι: συμπλέκομαι μὲ κάποιον, τσακώνομαι.
- Ἄ ν α γ κ ο υ φ ῖ ζ ω: ἔγινε ἀπὸ παραφθορά τοῦ ἀνακουφίζω καὶ σημαίνει: θγαίνω κάτι στὸ φανερό.
- Ἄ ν α γ ο ρ ε ῦ ω: ἐρευνᾶ, ψάχνω. Ἐὸ συναντᾶμε καὶ ἀ ν α γ ο γ υ ρ ε ῦ ω.
- Ἄ ν ἄ γ ρ ο ι κ ο ς: κείνος ποῦ δὲν ἔχει τάξη στὰ πράγματά του, ὁ ἀπερίσκεπτος, ὁ ἀγροῖκος.
- Ἄ ν ἄ λ α ι μ α: ἐπίρρημα ποῦ σημαίνει ἀπὸ τὸ λαιμό. «Θὰ σὲ γδάρω ἀνά-λαιμα = θὰ σὲ γδάρω ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ λαιμό.
- Ἄ ν α λ υ γ κ ὄ ν ω: ἀηδιάζω τρώγοντας κάτι μὲ λαίμαργία.
- Ἄ ν α ρ ο ῦ σ α: τὸ πλημμύρισμα τοῦ νεροῦ, ἰδίως ἢ πλημμυρίδα τῆς θάλασσας.
- Ἄ ν ἄ σ θ ο λ ο: ἀνάρμωστο, ἄπρεπο.
- Ἄ ν α σ κ ε ρ ῖ ζ ω: διευθετῶ, ρυθμίζω, τακτοποιῶ, συγυρίζω, λέμε π.χ. «ἀνασκέρισε τὸ σπῆτ'».
- Ἄ ν ε γ α δ ε ῦ ο μ α ι: κυριεύομαι ἀπὸ φόβο, προσῶμαι.
- Ἄ ν ε γ κ λ α θ ῆ: προικουσύμφωνον, (ἀπὸ τὸ ἀ ν ἄ καὶ ἐ κ λ α μ θ ἄ ν ω).
Ἡ λέξη ἐ γ λ α θ ῆ ὑπάρχει ὅπως λέει ὁ Βοίικιος, σὲ ἀρχαία Κειακή ἐπιγραφή.
- Ἄ ν ε κ ρ ῖ ζ ω: ἐξερεβίζω, ξεσηκώνω. Τὴ λέξη τὴν μεταχειρίζονται ἰδίως γιὰ τὰ σκυλιά.
- Ἄ ν ἔ γ κ ρ ι σ μ α: ἡ προκλητικὴ ἐπίδειξη.
- Ἄ ν ε μ ὀ σ τ α λ ο ς: τὸ τυλιγάδι (δηλαδή τὸ ξύλο στὸ ἐποῖο στηρίζουν οἱ γυναῖκες τὸ νῆμα γιὰ νὰ τὸ τυλίζουν στὰ καλάμια).
- Ἄ ν ε π ο δ ι ᾶ: ὀκνηρία, τεμπελιά, μαλθακότητα.
- Ἄ ν ε μ π ο υ σ ι ὄ: ὄνετη, ἀνακλῦφιση.
- Ἄ ν ε σ τ ο ρ ῶ: μιλάω ἢ κάνω κάτι μὲ τὰ λογικά μου.
- Ἄ ν ἔ σ ο υ: ἄνεση, συνδρομή· «ταῦδωκ' ἀνέσου» = τὸν θοήθησε.
- Ἄ ν ἔ σ ω σ τ ο ς: κείνος ποῦ δὲν εἶναι σωστός δηλ. ὄχι πλήρης καὶ ἄρτιος·

λέγεται για ὄσους δὲν ἔχουν πλήρη ὑγεία· «κάτ' ἀνέσωστος εἶναι κι' αὐτός».

Ἄ ν ε σ ω τ ο ς καὶ ἀ π ό σ ω τ ο ς: ὁ σπάταλος, κείνος πού δὲν ζεῖ κανονικὴ ζωὴ.

Ἄ ν ε φ υ λ λ ί ζ ο μ α ι: λέγεται ἰδίως για τὰ μωρὰ παιδιὰ ὅταν ἀπὸ τὸ πολὺ κλάψιμο σπαράζουν· ἀπὸ αὐτὸ καὶ τὸ ἀ ν ε φ ύ λ λ ι σ μ α.

Ἄ ν ε χ ο υ μ ί ζ ω: ἐρουνῶ, ἀνασκαλεύω, φάχνω.

Ἄ ν ή λ ι α σ τ α: (ἐπίρρημα) πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου.

Ἄ ν ί ψ α σ τ ο ς: κείνος πού δὲν ὑπολογίζεται στὴν παρέα ἢ μεταξὺ τῶν ἄλλων. Τὴν λέξη αὐτὴ τὴν χρησιμοποιοῦνε τὰ παιδιὰ ὅταν παίζουσι, για κάποιον, πού δὲν παίρνει μέρος στὰ παιχνίδια τους.

Ἄ ν τ α ρ ε ύ ο μ α ι: μέ συνταράζει κάποιον ξαφνικὸ γεγονός· «ἀνταρεῦομαι σὰν ἀκούω θρόντο».

Ἄ ν τ ε ρ ι ῶ μ α ι: διστάζω, φοβοῦμαι νὰ κάμω κάτι.

Ἄ ν τ ι γ ά δ α: ἀπωθητικὸς χαρακτήρας, ψυχρότητα· «ἔχει μιὰ ἀντιγάδα ἀπάνου τ'» = ἔχει ἓνα ψυχρὸ τρόπο πού δὲν τὸν πλησιάζει κανένας.

Ἄ ν τ ι γ ῶ ν ι: ἡ πέτρα πού τοποθετοῦμε ἀντὶ για γωνία· λέγεται ἔτσι καὶ τὸ κομμάτι τοῦ ψωμοῦ πού ἔχει σχῆμα γωνίας, λέμε π.χ. «βαστοῦσε ἔν' ἀντιγῶνι ψωμί».

Ἄ ν τ ρ ο θ ε ρ γ ί δ α: ὁ θρόχος μέ τὸν ὅποιον παγιδεύουσι τὰ πουλιά· λέγεται ἐπίσης ἔτσι καὶ ἡ μακριὰ θέρρα πού ἀφήνουσι κατὰ τὸ κλάδεμα τῶν ἀμπελιῶν οἱ γεωργοὶ στὰ πολύχυμα κλήματα, για νὰ τὰ ἐξασθενίσουσι καὶ για νὰ θρέψουσι τὰ σταφύλια. Σὲ μερικὰ χωριά τὴ θέρρα αὐτὴ τὴ λένε καὶ φ ο ρ ά δ α.

Ἄ ξ ά ἱ μ π ρ ο ῦ τ ζ ι ν ο μ έ ρ ο χ ω ρ η τ ι κ ῶ τ η τ ο ς 220—250 δράμια σταριοῦ· ἐπειδὴ οἱ μυλωνάδες πέρνουσι για ἀλεστικά τους δικαιώματα ἓνα ἀξιά για κάθε κιλὸ σταριοῦ, ἐνομάστηκε ἀξιά καὶ ἡ τέτοια πληρωμὴ τῶν μυλωνάδων.

Ἄ π α γ γ ε ι ά ζ ω: καταφεύγω σ' ἓναν τοῖχο ἢ κάτω ἀπὸ ἓνα δένδρο για ν' ἀποφύγω τὸ δυνατὸ ἄνεμο ἢ τὴν βροχὴ· λέγεται καὶ μεταφορικά, «τέτοιο καιρὸ θὰ πάω ν' ἀπαγγειάσω» = τέτοιο καιρὸ θὰ καταφύγω κάπου για νὰ ξεκουραστώ.

Ἄ π α κ ρ ά τ η ς: ὁ πειρασμός, ὁ διάβολος, ὁ ἐξαποδῶ.

Ἄ π α λ λ ο τ ι ν ό ς: κείνος πού ἀνήκει σὲ ἄλλη ἐποχὴ ἢ ὁ κατάλληλος για ἄλλες περιστάσεις.

Ἄ π ά ν ο υ ἀντὶ ἐπάνω: ὁ Ἡσύχιος ἔλεγε «ἄνου ἄνω Ἰωνες».

Ἄ π α υ τ ε ν ό ν ω: τὴ λέξη αὐτὴ τὴν χρησιμοποιοῦν ἐκεῖνοι πού λησμονοῦν κατὰ τὴν ὁμιλία τους τὴν κατάλληλὴ λέξη πού ἀπαιτεῖ ἢ συνέχεια τοῦ

λόγου· γενικά σημαίνει λέγω ἢ κάνω κάτι π.χ. «ἐγὼ τοῦ ἀπαυτένωσα»= «ἐγὼ τοῦ μίλησα»· «σὺν ἀπαυτένωσα καθὼς μοῦπε»= σὺν ἔκαμα καθὼς μοῦ εἶπε. Εἶναι μερικοὶ ποὺ τόσο πολὺ μεταχειρίζονται αὐτὴ τὴ λέξη ὥστε καταντοῦν γελοῖοι.

Ἄ π ε λ ά ρ ω: παραιτοῦμαι, ἐγκαταλείπω.

Ἄ π ι θ ε ύ ω καὶ π ι θ ε ύ ω: καταειρωνεύομαι, προσφέρω προσβόλητικὰ λόγια· π ί θ ε μ α: ὁ σαρκασμός, ὁ πεισματικὸς λόγος· «μὴ μ' ἀπειθεύεις»=μὴ μὲ κοροϊδεύεις καὶ μὲ εἰρωνεύεσαι.

Ἄ π ί σ τ ο μ α: τὸ πισινό, τὸ ἀντίθετο τοῦ μπροστινοῦ μέρος ἔπου εἶναι τὸ στόμιο τοῦ ἀγγείου ἢ τοῦ δοχείου.

Ἄ π' λ ο ο ὤ μ α ι: ἀποκρίνομαι· «τοῦ λογιάζω καὶ δὲν μ' ἀπ'λοέται»= ἐγὼ τοῦ μιῶ ἀλλὰ κείνος δὲν μοῦ ἀποκρίνεται.

Ἄ π ο γ ε ι ά ζ ω: χρησιμοποιεῖται κυρίως σὲ τρίτο πρόσωπο ἀ π ο γ ε ι ά ζ ε ι=ἀντηχεῖ. ἀπηχεῖ καὶ ἀ π ό γ ε ι ο=ἢ ἀπήχηση· «τὸ ἀπόγειό του ἄκουσα»=ἄκουσα τὴν ἠχώ πού προέρχονταν ἀπὸ τὸ φεγγί του.

Ἄ π ο δ α λ ι ά καὶ π ο δ α λ α σ ι ά: βηματισμός· «πῆρα μιὰν ἀποδαλιά καὶ τὸν πρόκαμα»=προχώρησα ἓνα βῆμα καὶ τὸν ἔφτασα.

Ἄ π ο δ ι α λ ε γ ε ὤ ὀ ι: τὸ πιὸ καλὸ πού τὸ διαλέξαμε ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ πολλὰ· κοροϊδευτικὰ ἔταν λέγεται σημαίνει τὸ ἀντίθετο· «διάλεγε, διάλεγε πῆρε τ' ἀποδιαλεγοῦδια», δηλαδή διάλεγε καὶ ἀντὶ γιὰ τὰ πιὸ καλὰ τοῦτυχαν τὰ χειρότερα.

Ἄ π ο κ ο τ ι ά: τόλμη, θρασύτητα, πράξη ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνη.

Ἄ π ό κ ο τ ο ς: ὁ ἄμυαλος.

Ἄ π ο κ ο ὤ ν ι: τὸ τελευταῖο παιδί ποὺ γεννάει ἢ μάνα καὶ πού παύει πιά ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ νὰ χρησιμοποιεῖ τὴν κούνια, τὴν ὅποια εἶχε κάθε σπίτι γιὰ τὰ μωρά.

Ἄ π ο κ ο υ ρ ά: τ' ἀχείλι τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ἄκρη τοῦ κρεμοῦ καὶ τοῦ βάρθρου.

Ἄ π ό λ ο γ ο ς: ὁ τελευταῖος λόγος ἐκείνου πού πεθαίνει ἢ ὁ τελευταῖος ἀποχαιρετισμός σ' ἐκεῖνον πού πεθαίνει· λέγεται ἐπίσης καὶ σὲ κατάρτα· «νὰ σ' πῶ τ' ἀπόλογο».

Ἄ π ο ρ ρ ί ψ ι ο: κείνο πού εἶναι γιὰ πέταμα, τὸ σκάρτο.

Ἄ π ο χ ε ί λ ω μ α: ἢ ἄκρη τοῦ κρεμοῦ· «μὴν πὰς στ' ἀποχέλιωμα καὶ πέσεις».

Ἄ π ό χ τ ε ν ο: ἢ λεκάνη τῆς γυναίκας.

Ἄ τ ρ έ τ σ ο ς: ὁ ἄξεστος, ὁ κακοαναθρεμμένος.

Ἄ ρ α θ ά ν α καὶ σ α ρ α θ ά ν α: ἢ κελκύθα πού τὴν ἀφῆνουμε νὰ ὠριμάσει γιὰ νὰ πάρουμε τοὺς σπόρους τῆς.

Ἄ ρ α δ ι ά ζ ω: πηγαίνω και ἐπιστρέφω· ἄ ρ α δ ι α σ μ ὀ ς=τὸ πῆγαινε - ἔλα. «Πόσον καιρὸν ἀραδιάστηκα»;=πόσες φορές πῆγα και γύρισα χωρὶς ἀποτέλεσμα; Μεταφορικὰ ἡ λέξη χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ ἐκδηλώσει τὴν θλίψη και τὴν ἀνία: «δὲν βλέπεις τοὺς ἄλλους τί πάθανε μόν' ἀραδιάζεις και σύ»; - δὲν κυττάζεις πόσα πάθανε οἱ ἄλλοι παρὰ πᾶς νὰ πεῖς και τὰ δικά σου.

Ἄ ρ α χ ν ὀ ς: λεπτός, διάφανος, σὰν τὸν ἰστό τῆς ἀράχνης.

Ἄ ρ θ ἄ λ ι: ἡ λαβίδα τῶν χάλκινων σκευῶν.

Ἄ ρ γ ἄ ζ ω: κατεργάζομαι, τελειοποιῶ κάτι.

Ἄ ρ γ α λ ε ἰ ὀ ς: τὸ ἀγαπημένο ὑφαντήριο τῶν κυράδων τῆς Σάμου· τὸν ἀργαλειὸ τὸν ἀποτελοῦν τὰ παρακάτω μέρη μὲ τ' ὄνομα ποὺ τὰ λέει ὁ κόσμος. Τέσσερα ξύλα ἀργαλειοῦ, δυὸ ἀπάνω ξύλα, δυὸ χαρακτηριστικὰ ἀργαλειοῦ, δυὸ μηριά, ἓνα ξύλο μετάνοιας, ἓνα ξυλόχτενο, δυὸ μετάνοιες, τέσσερες ἐχτάλες μετάνοιας, δυὸ ὡς τέσσερα μιτάρια, δυὸ καλάμια τοῦ χτενιοῦ, ἓνα χτένι, δυὸ ἀντιὰ, (τὸ ἓνα μπροστινὸ, τὸ ἄλλοπισινὸ) δυὸ κουροῦνες τοῦ μπροστινοῦ ἀντιοῦ, ἓνα κωλοσάνιδο μὲ τὸ κλειδί του, ἓνας σφιχτης, μιὰ ἀπολυταριά, δυὸ κλειδιά, δυὸ ἢ τέσσερες πατήθρες, μιὰ ἢ περισσότερες σαίτες, ποὺ κάθε μιὰ ἔχει ἓνα μασοῦρι, ἓνα μασουρολόγο και μιὰ τσίμπλα. και δυὸ προκίδες μὲ τὴν κρικελίτσα τους. Παράρτημα τοῦ ἀργαλειοῦ εἶναι ἡ ζ ῖ ῶ ἰ γ α του ἡ ζ ῖ ῶ ἰ α ποὺ τὴν ἀποτελοῦν τὸ ἀδράχτι, ἡ κόρδα, τὰ πασοῦτια, τὰ καρούλια και τὸ χεροῦλι, και ἡ ἀ ν ἑ μ η ποὺ περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὸν ἀνεμόσταλο.

Ἄ ρ γ ὀ θ α ρ α: σιγά. χωρὶς βιασύνη «ἀργόθαρα μοῦπιασες τὴ δουλειὰ και δὲν θὰ τελειώσεις ποτέ»= δουλεύεις τόσο ἀργὰ ποὺ δὲν θὰ τελειώσεις ποτέ τὴ δουλειὰ σου.

Ἄ ρ γ ο π α ἰ δ ο ὕ σ α: ἐκείνη ποὺ δὲν γεννάει ταχτικά, σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν π ο λ υ π α ἰ δ ο ὕ σ α ποὺ γεννάει συνέχεια και ἔχει ἀποκτήσει πολλὰ παιδιὰ.

Ἄ ρ ἑ τ ρ ι: τὸ γεωργικὸ ἄροτρο, μέρη τοῦ ὁποῖου εἶναι τὰ παρακάτω, καθὼς τὰ ὀνομάζουν οἱ γεωργοί: τὸ σ τ α θ ἄ ρ ι, ὁ ζ υ γ ὀ ς ποὺ μπαίνει ὁ λαίμηξ τῶν βόδιων, ἡ κ' λ ο ὕ ρ α τὸ ξύλο δηλ. ποὺ συγκρατεῖ τὸ σταθᾶρι, τὸ π α ρ ἄ θ ο λ ο, δηλ. ὁ ἀναστρεπτήρας, τὸ κ ο υ ν τ ο ὕ ρ ι δηλ. τὸ μέρος ποὺ κρατεῖ ὁ ζευγάς, οἱ ζ ε ὕ λ ε ς δηλ. τὰ ξύλα μὲ τὰ ὁποῖα ζεύουν τὰ βόδια, τὸ ζ ε υ λ ὀ σ κ ο ἰ γ ο ποὺ δένει τίς ζεῦλες, ὁ μ π ρ ο υ σ ἰ γ ο ς δηλ. τὸ ὕννι και τὸ κ λ ε ἰ δ ἰ ἡ σ π ἄ θ η ποὺ συγκρατεῖ τὸ ἀλέτρι· ἀκόμα τὸ ἀναπόσπαστο ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ζευγαῖ κ ε ν τ ρ ἰ και τὸ ἀ ξ ἑ λ ι ποὺ εἶναι στήν ἄκρη τοῦ κεντριοῦ.

- Ἄ ρ ί δ α: ἡ κνήμη, ἡ γάμπα.
- Ἄ ρ κ ό ς: ἡ πολὺ βροχή.
- Ἄ ρ κ ο ὕ δ α: λέγεται ὁ ἄθραστος καφές ποὺ ἀνακατεμένος μὲ ζάχαρη προσφέρεται στοὺς μεθυσημένους γιὰ νὰ τὸν φάνε καὶ νὰ ἀπαλλαχτοῦν τάχα ἀπὸ τὸν πονοκέφαλο καὶ τὴ ζάλη τοῦ μεθυσιοῦ.
- Ἄ ρ μ α κ ᾱ ς: σωρὸς ἀπὸ πέτρες, (ἔρμαξ ἀρχ.).
- Ἄ ρ μ α σ τ ῆ καὶ ἄ ρ μ α σ τ ό ς: παράγονται ἀπὸ τὸ ἀρμόζομαι, ὁ ἀρμωστὸς καὶ ἡ ἀρμωστή, ὁ μνηστήρας καὶ ἡ μνηστή. Ὁ Ἡσύχιος λέει «ἀρμόζεται, συζεύγνυται καὶ ἀρμόζουσα, συμφωνοῦσα, συνοικειομένη».
- Ἄ ρ ρ ω σ τ ο ψ έ ν ω: δὲν ψήνω καλὰ κάτι.
- Ἄ ρ χ ίδι τ ο ὕ γ ά τ ο υ: λέγεται ἔτσι ὁ ἐρεθισμὸς καὶ τὸ πρήξιμο τῶν ἀδένων κάτω ἀπὸ τὶς μασχάλες.
- Ἄ σ α ρ ω γ ι ά: τὸ νὰ μὴν σαρώνεις καὶ ἡ ἀκαθαρσία ποὺ ἐπακολουθεῖ.
- Ἄ σ ο ο ν: τὸ ἄπρεπο, τὸ ἀνάρμωστο, π.χ. «τί ἄσφα πράματα κάνεις»;
- Ἄ σ π ρ ο γ α ν ι ά ζ ω: ἀρχίζω νὰ γίνομαι ἢ νὰ φαίνομαι ἄσπρος π.χ. «δὲν βλέπεις πῶς ἀσπρογανιάζει τὸ πανί»;
- Ἄ σ π ρ ο κ ε φ α λ ι ά ζ ω: Τὰ πρόωρα γηρατειὰ ἐξ αἰτίας ἀρρώστειας ἢ ἠθικῶν περισπασμῶν. Τῇ λέξει τῇ χρησιμοποιοῦν οἱ κουκουλοπαραγωγοὶ γιὰ τοὺς μεταξοσκώληκες λίγο ὕστερα ἀπὸ τὴ γέννησή τους· «τὰ σκουλήκια ἀσπροκεφαλιάσανε· δηλ. βρίσκονται στὴν πρώτη ἡλικία. Φανερώνουν ἀκόμα καὶ τὶς διαφορὲς ἀλλαγές τους, λέγοντας: «τὸ σκουλήκι εἶναι τῆς ψαρίτσας», «κάνει τὸ κεντράκι», «εἶναι τῆς μεσακῆς», «εἶναι τῆς κόκκινης», «εἶναι τῆς μεγάλης». Ἐπίσης τὰ μέρη στὰ ὁποῖα βάζουν τοὺς μεταξοσκώληκες ἀμέσως μόλις θγοῦν ἀπὸ τὰ αὐγά, τὰ λένε τ ρ ο φ ά δ ι α· τὸ ἴδιο λένε καὶ τὰ τρυφερὰ φύλλα ποὺ μαζεύουν ἀπὸ τὶς συκομωρητές καὶ δίνουν γιὰ τροφή στοὺς μεταξοσκώληκες.
- Ἄ σ τ α, καὶ σὲ μερικὰ χωριά κ ρ ε β α τ ω σ ά: λέγεται ἡ θέση στὴν ὁποία τρέφονται οἱ μεταξοσκώληκες γιὰ νὰ κατασκευάσουν τὰ κουκούλια τους.
- Ἄ σ τ έ ρ α ς: ἡ κοιλιά· «κάνω τὸν γαστέρα»=μοῦ πονάει ἡ κοιλιά μου.
- Ἄ σ τ ο χ ι ά: ἡ ἀποτυχία, ἡ ἔλλειψη δουλειᾶς· «τώρα ἔχομε ἀστοχιά»= δὲν ἔχομε δουλειά. Λέγεται καὶ παροξύτονα ἄ σ τ ό χ ι α μὲ τὴν σημασία τῆς ἀφορίας· «οἱ ἐλιές ἔχουν ἀστόχια φέτος».
- Ἄ σ ω τ ο ς: ὁ ἀτελής, κείνος ποὺ δὲν εἶναι ἄρτιος· «τὸ παιδί γεννήθηκε ἄσωτο» δηλ. τὸ παιδί γεννήθηκε πρὶν τὴν ὥρα του καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν εἶναι τέλειο.
- Ἄ τ σ α λ ο τ ρ ώ γ ω: τρώγω ἢ τρέφομαι μὲ κακὲς ἢ μὲ λιγιστὲς ἢ μὲ βλαβερὲς τροφές.

- Ἄ τ ζ α ξ: (ἐπίρρημα) μόλις, περίπου· «ἄτζαξ και θγαίνει αὐτὸ δέκα ὀκάδες» = μόλις αὐτὸ ζυγίζει δέκα ὀκάδες.
- Ἄ τ ζ α ρ σ τ ο ς: ἀπόχαστος, ἀδιάκριτος.
- Ἄ γ α θ ε ύ ω: ἀποβλακώνομαι.
- Ἄ μ ο ύ ρ ι ο: κείνο πού δὲν ἔπηξε ἀκόμα π.χ. «αὐτὸ τὸ χῶμα εἶν' ἀμούριο ἀκόμα».
- Ἄ ν α θ α λ τ ζ ά ζ ο μ α ι: ἔρχομαι μὲ κάποιον στὰ χέρια, συμπλέκομαι μὲ κάποιον.
- Ἄ ν ά κ α ρ α: δύναμη, ἔρεξη π.χ. «δὲν ἔχω ἀνάκαρα νὰ κουνηθῶ».
- Ἄ ν δ ρ ε ά δ α: ἡ πεποίθηση σὲ κάτι.
- Ἄ ν έ γ κ ρ ι α: πρόκληση, διατάραξη, παρενόχληση.
- Ἄ ν ε μ α θ ο ί: Οἱ λιγστοὶ ἄνθοι πού σὲ ἐποχὴ ἀφορίας κάνουν οἱ ἐληές καὶ τὰ ἄλλα δέντρα.
- Ἄ ν ε μ ί δ α: (ἐπίρρημα) μηδέν, τίποτα π.χ. «ἀνεμίδα νερὸ δὲν ἔχει» = οὔτε σταγόνα νερὸ δὲν ἔχει.
- Ἄ ν έ π ι α σ μ α: τὸ προζῦμι καὶ ἄ ν α π ι α σ μ α τ ε ρ ό: τὸ δοχεῖο ὅπου βάζουν τὸ προζῦμι.
Ἄ ν έ χ α ρ τ ο ς: κείνος πού δὲν φέρνει κανένα ἀποτέλεσμα ἢ κωμικά ὠφέλεια, ὁ μάταιος.
- Ἄ ν τ ί μ α χ ο ς: κείνο πού ἀρέσει ἑνὸς καὶ τὸ ἐπιδιώκει μὲ πόθο π.χ. ὁ «λύκος ἔχει ἀντίμαχο τ' ἄρνι».
- Ἄ π α σ σ ά λ ε υ τ ο ς: ὁ ἀσταθής, ὁ ἄστατος στὸν χαρακτήρα.
- Ἄ π ο ζ ά ρ ω μ α: τὸ στερνό, τ' ἀπομεινάρι καὶ συνεπῶς τὸ χειρότερο.
- Ἄ π ο κ ε φ α λ ώ ν ω: ἀποκαθιστῶ, τακτοποιῶ κάτι.
- Ἄ π ό ρ ρ ι ζ α: τὰ τιποτένια καὶ ἀπόβλητα ἢ τὰ ἄχρηστα καὶ παραπεταμένα. Λέγεται γιὰ τὰ παρακλάδια πού φυτρώνουν ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ δέντρου καὶ τὰ ὅποια ἐπειδὴ δὲν τὸ ὠφελοῦν καὶ τὸ ἐξασθενίζουν κόβονται καί, σὰν ἄχρηστα, καίγονται.
- Ἄ ρ γ υ ρ ο μ ι σ ε ύ ω: ξεκινᾶω μὲ καλές καὶ εὐχάριστες ἐλπίδες.
- Ἄ ρ κ α λ ε ύ ο μ α ι: μεγαλώνω π.χ. «ἀρκαλεύτηκε πιά τὸ παιδί».
- Ἄ τ ε λ ο ς καὶ ἄ τ ε λ ο! ἀνάξιο, ἄχρηστο. Λέξη μᾶλλον ὑβριστικὴ π.χ. «μοῦρθε καὶ αὐτὸ τὸ ἄτελο».
- Β α θ η λ ό ν ω: μεταφέρνω, ἀλλάζω θέση. π.χ. «Ἐγὼ τὰ βαθήλωσα τὰ πράματά μου».
- Β α λ α ν τ ό ν ω: εἶμαι καταϊδρωμένος ἀπὸ τὴν κούραση καὶ τὴ ζέστη.
Ἡ κατάσταση αὐτὴ λέγεται β α λ ά ν τ ω μ α.
- Β α ν τ έ μ α: εὐφορία π.χ. «οἱ ἐληές ἔχουν βαντέμα».
- Β ρ α χ ο δ α ρ μέν ο (τὸ): ὁ παχύδερμος, ὁ ἀναίσθητος.

- Β ρ ο ν τ α λ α σ ό: ὁ μέγας θόρυβος, ὁ θρόντος.
- Β ρ ω μ ο κ ο π ῶ: Πέρνω κουράγιο, ἐπιχειρῶ νὰ κάμω κάτι σκεπτόμενος ἀνόητα. Ἡ λέξις χρησιμοποιεῖται κυρίως γιὰ ἀπειλή π.χ. «νὰ μὴ βρωμοκοπήσεις καὶ περάσεις ἀπὸ δῶ».
- Β υ δ ί ζ ω καὶ ξ α ν α ὄ υ δ ί ζ ω: κατακλύζω ἓνα μέρος μὲ νερά.
- Ἄ τ ζ ι γ γ ε λ ῶ ν ω: παίρνω κάτι μὲ τὸ ἀγκίστρι· «ἀτζιγγέλωσε τὸ ψάρι».
- Ἄ τ σ ι π α τ ῶ: ἐπιμένω σὲ κάτι μὲ πείσμα· παράγεται ἀπὸ τὸ ἀ τ σ ἰ π ω τ ο ς πού σημαίνει κείνον πού δὲν ἔχει τσίπα· σχετικὰ μ' αὐτὸ γράφει καὶ ὁ Κοραῆς καὶ τὸ μέγα ἐτυμολογικὸ «τί ἀτσιπατεῖς ἔτσι δά»;= πῶς ἰσχυρίζεσαι μὲ τόσο θράσος.
- Ἄ τ ό φ υ ο ς: ἀκέρατος. ὀλόκληρος, πλήρης· προέρχεται ἀπὸ παραφθορὰν τοῦ αὐτοφυῆς.
- Α ὄ γ α τ ἰ ζ ω: πλειοῦστῶ, ξεπερνῶ τὸν ἄλλον.
- Α ὄ γ ο ὄ: ἡ καπνοδόχος (ἴσως ἀπὸ τὸ αὐεῖν).
- Α ὄ δ ά: αὐτοῦ δά· ἐδῶ ἔχουμε τὴν δωρικὴν τροπὴν τοῦ ω σέ αυ, ἀφοῦ οἱ Δωριεῖς ἔλεγαν σ α υ τ η ρ ἰ α ἀντὶ σωτηρία.
- Α ὄ λ έ μ ο ν α ς: ἡ χαράδρα.
- Α ὄ τ ο ὄ ν ο ς: αὐτός, κατὰ τὸ δωρικὸ τ ἦ ν ο ς ἀντὶ οὗτος.
- Ἄ φ ά ν α: ὁ θάμνος χινοπόδι.
- Ἄ φ ρ α γ ι ά: ὀφράχτης· ἐδῶ τὸ α εῖναι πλεοναστικόν· αὐτὸ γίνεται συνέχεια στὴ κοινὴ γλῶσσα, ὅπως: «ἀπαλάμη» ἀντὶ παλάμη «ἀπέγανον» ἀντὶ πήγανον.
- Ἄ φ ρ ά τ ο ς: χαλαρός. ἄροσερός.
- Ἄ χ ν ά δ α: (ἐπίρρημα) ὀλότελα, καθόλου· «ἀχνάδα μὴ θγάλεις»=καθόλου μὴ μιλήσεις, τσιμουδιὰ μὴ θγάλεις.
- Ἄ χ ν α δ ι ά ζ ω: λέγω κάτι συνεσταλμένος ἀπὸ φόβον μὴν λυπήσω κάποιον. Π.χ. «πῶς νὰ τοῦ τὸ ἀχναδιάσω;»
- Ἄ χ ο ὄ ρ ι: τὸ πέτρινον ἀγγεῖο μέσα στὸ ὁποῖο τρέχει τὸ νερό· ἀλλοιῶς λέγεται καὶ κ ο π ά ν α.
- Ἄ χ τ ἰ δ α: ἡ σταγόνα, τὸ πολὺ λιγροστό· «δὲν ἔμεινε στὸ καντήλι ἀχτίδα λάδι».
- Β ά ἱ α καὶ θ α ἱ τ σ α: ἡ ὑπηρέτρια· ὁ ἐτυμολόγος λέει «Ρωμαῖοι θαῖαν καλοῦσι τὴν τροφόν».
- Β α ἱ λ ε ὄ ω: περιποιεῖμαι, κολακεύω, ἴσως ἐπειδὴ οἱ θαῖες κολακεύουν τὰ παιδιὰ.
- Β α λ μ ᾱ ς: ὁ καχεκτικός, ὁ ἰσχνός τὸ σῶμα, ὁ ἀχαμνός.
- Β α ν τ α λ ἰ κ ι καὶ συνηθέστερος ὁ πληθυντικός θ α ν τ α λ ἰ κ ι α: τὰ

- κοσμήματα ἢ τὰ ἔπιπλα τοῦ σπιτιοῦ.
- Β α ρ γ ε μ ῆ ς:** ὁ τεμπέλης, ὁ βαρὺς ἄνθρωπος.
- Β α ρ κ α ρ έ τ σ ο:** ἐξοχική ἀποθήκη κρασιῶν.
- Β ε λ ά ν ι:** ὁ ἀξεστός, ὁ θάρβαρος· «σοῦ εἶν' ἕνα θελάνι» δηλ. εἶναι πάρα πολὺ θάρβαρος (παράῤ. καὶ vilain).
- Β ε ρ θ ε λ ι έ ς:** τὰ κόπρανα τῶν γιδιῶν καὶ τῶν προβάτων (παράγεται ἀπὸ τὸ verneχ=πρόδατον).
- Β ε ρ δ ο ὕ λ α** καὶ **Β ο υ ρ δ ο ὕ λ α:** τὰ μικρὰ πρηξίματα ποὺ μᾶς προξενοῦν τὰ τσιμπήματα τῶν κουνουπιῶν.
- Β έ ρ ε σ ι ς:** παράνομη σχέση. «Αὐτοὶ ἔχουν βέρεσες».
- Β ε τ ο ὕ λ α:** ἡ κασίκα ποὺ δὲν γέννησε ἀκόμα· **β ε τ ο ὕ λ ι** λέγεται καὶ τὸ χρονιάρικο κατσικάκι.
- Β η ρ ί ν α:** ἡ περιστροφὴ καὶ μεταφορικὰ ἡ ὑπεκφυγὴ. «Τὸ δέριμα του ἤταν θηρίνες θηρίνες»= τὸ δέριμα του εἶχε πολλές διπλωσιές. «Τί μου κάν'ς αὐτὲς τίς θηρίνες;» γιατί μου κάνεις αὐτὲς τίς ὑπεκφυγές.
- Β ι ά ν ο ς:** ὁ καλοζωϊσμένος, ὁ εὐγενής· τὸ λέμε ὁμως καὶ κοροϊδευτικά, «νά κι' αὐτὸς ὁ θιάνος!»= νά κι' αὐτὸς ποὺ μᾶς παριστάνει τὸν εὐγενῆ.
- Β ι λ α έ τ ι:** τὸ μέρος ποὺ ἔχει κάποιος τὰ κτήματά του· «πᾶμε στὰ βιλαέτια μας».
- Β ι ω τ ε μ έ ν ο ς:** κείνος ποὺ εὐπορεῖ καὶ πλουτίζει.
- Β' λ ή:** ἡ μνήμη, τὸ μνημονικό.
- Β ό θ α ν ο ς** καὶ **β ό τ ζ α ν ο ς:** λέγεται ὁ λάκκος ποὺ σχηματίζεται μέσα στὰ ρέμματα καὶ στὰ ποτάμια. Τὸ μεγάλο ἐτυμολογικὸ λέει «θόθυνος ὡσπερ παρὰ τὸ θρασὺς γίνεται θράσυνος, οὕτω καὶ παρὰ τὸ θαθὺς θάθυνος καὶ θόθυνος ὁ λάκκος».
- Β ο λ ι κ ό ς:** ἐκείνος ποὺ εὐκολα προσαρμόζεται καὶ εὐκολα συμβιδάζεται.
- Β ο υ γ ά ρ ω:** ἐξακολουθῶ, μεγαλώνω τὴν προσπάθειά μου, π.χ. «ἡ φωτιά βουγάρει».
- Β ο υ ρ θ ο ὕ κ ι:** καὶ **φ ο υ ρ φ ο ὕ κ ι:** πολὺ πλῆθος. «Τί βουρβούκ' εἶν' αὐτό!»
- Β ρ ά χ ο ς:** πέτρα, λιθάρι. Π.χ. «Τοῦδωσε μ' ἕνα βράχο στὸ κεφάλι».
- Β ρ έ τ α ς:** ὁ ἔκπληκτος· «ἔμεινε βρέτας»= ἔμεινε μὲ ἀνοιχτὸ στόμα. Ἀποροῦμε πῶς διασώθηκε ἡ πανάρχαια αὐτὴ λέξι στὸ στόμα τοῦ λαοῦ καὶ μάλιστα μὲ τὴ σημασία ποὺ δὲν διαφέρει καὶ πολὺ ἀπὸ τὴν ἀρχαία.
- Β ρ ο θ ά:** οἱ βολβοὶ τῶν ματιῶν.
- Β υ ζ α κ ό ν ω:** κολλάω σὰν τὴ δδέλλα καὶ μεταφορικὰ, ἐπωφελοῦμαι.
- Γ α θ ά θ α:** εἶδος πῆλινου ἀγγείου· ὁ Ἡσύχιος λέει «γαθαθὸν τρυβλίον».
- Γ α θ α θ ι α σ μ έ ν ο ς:** ὁ ἀναίσθητος ἀπὸ τὸ πολὺ μεθύσι, αὐτὸς δηλαδὴ

- πού τὸ ἔπινε μὲ τὴν γαβάθα καὶ ὄχι μὲ τὸ ποτήρι.
- Γ α ῖ τ α ν ὀ ν ω: μὲ ψεύτικα λόγια ξεγελάω κάποιον γιὰ νὰ κάμει κάτι πού μὲ συμφέρει.
- Γ α λ ά ρ ι: ἡ γίδα, ἡ προβατίνα καὶ ἡ γελάδα κατὰ τὴν περίοδο πού ἀρμύγονται.
- Γ α λ ί κ ι: τὸ κοφίνι.
- Γ α ν ί ζ ω: τσακίζομαι: ἀπὸ τὴν κούραση γιὰ νὰ ἐπιτύχω τὸν σκοπό μου· «γάνισα νὰ σὲ φωνάζω» = ἀπηύδῃσα νὰ σὲ καλῶ. Ἡ λέξη παράγεται ἀπὸ τὸ γ ά ν ο ς, γ ά ν υ μ ι καὶ γ α ν ὕ σ κ ο μ α ι καθὼς τὸ βρίσκουμε στὸν Θεμιστιο, καὶ σημαίνει: φέρνω σὲ πέρας.
- Γ ά ο ς: ὁ σκύλος ὅπως τὸν λένε τὰ παιδάκια.
- Γ α ρ γ α λ ι ῶ ν α: ἡ γέριχα γουρούνα.
- Γ α ρ ί ζ ω: ἐξαντλιέμαι, ἀποκάνω.
- Γ ά τ ζ α σ μ α: τὸ καταστραμμένο, κείνο πού φθάρηκε· «αὐτὸ τὸ ροῦχο ἔγινε γάτζασμα» = αὐτὸ τὸ ροῦχο καταστράφηκε.
- Γ α τ ι ά ζ ω: ἀπὸ τὴν πολλή χρήση καταστρέφω ἢ λερώνω κάτι· «πιάσε πιάσε θὰ γατιάσει τὸ ροῦχο σου» = ἀπὸ τὸ πολὺ πιάσιμο θὰ λερώσεις τὸ ροῦχο σου.
- Γ ε ρ ο ν τ ο κ ρ α ί ν ο μ α ι: κακολογοῦμαι στὰ γηρατειά μου καὶ μεταφορικά κινδυνεύω νὰ κατηγορηθῶ ἀργότερα.
- Γ ε ρ ο ν τ ο φ α ί ν ω: γερνάω, φαίνομαι γερασμένος, π.χ. «ἐγὼ γεροντοφάνησα καὶ κείνος ἀκόμα εἶναι νέος».
- Γ ι α κ ρ ά ν η ς: συνομήλικος, συνηλικιώτης.
- Γ ι α λ ο κ ο π ῶ: ἐργάζομαι κοντὰ στὴν ἀκρογιαλιά, καμακιάζοντας ψάρια ἢ χταπόδια· ὁ ἐργαζόμενος σ' αὐτὴ τὴ δουλειά λέγεται γ ι α λ ο κ ὀ π ι καὶ ἡ ἐργασία του γ ι α λ ο κ ὀ π ι.
- Γ ι ά γ κ α: ἡ ἔλλειψη.
- Γ ι ά μ α: δήμευση, κατάσχεση.
- Γ ι α μ ά κ ι: τολμηρός, παλληκαρᾶς· ἡ λέξη εἶναι τουρκική.
- Γ ι ά ρ η ς καὶ σὲ μερικὰ χωριά ν ι ά ρ ς: ἐπίρρημα πού σημαίνει μήμως, μηγάρ.
- Γ ι γ μ ά ς: σωρὸς ἀπὸ πέτρες, ξύλα καὶ τὰ τέτοια.
- Γ ι ὀ θ ο ς: εἶναι τὸ σκουλήκι πού ἀναπτύσσεται πάνω στὸ δέρμα τῶν ζώων καὶ ἡ τρύπα πού κάνει αὐτὸ τὸ σκουλήκι στὸ δέρμα. Στὸν Ὅμηρο διαβάζουμε σχετικά· «αἰξ ἰονθάς».
- Γ ι ο μ ά δ α: κηλίδα, βρώμισμα.
- Γ ι ο μ π ά σ η ς: ὁ ταμπέλης.
- Γ ι ὀ ν ω: λερώνω. κηλιδώνω καὶ ξ ε γ ι ὀ ν ω: καθαρίζω.

- Γιοργιάδα: γρηγοράδα.
- Γκαλιορίζω: βλέπω κάτι με μάτια μισόκλειστα.
- Γκαλιούρησ: ό αλλοίθωρος.
- Γκατζανός: έτσι λέγεται σέ μερικά χωριά ό γαΐδαρος.
- Γκατίρης: ό προκομένος, ό έργατικός.
- Γκιλέρι: ή άφθονία.
- Γκιόσος: κείνος πού έχει μυωπία, κείνος πού δέν είναι έξυπνος.
- Γκλάτζι: κείνο πού δέν ψήθηκε, π.χ. «είχα τά ψωμιά στό φούρνο και μείνανε γκλάτζι».
- Γκλεούδια: οί ξηροί καρποί, δηλ. οί σταφίδες, τά σϋκα κ.ά.
- Γκουγκόνω: παράγεται από τό όγκόω μέ τήν προσθήκη του δίγαμμα και σημαίνει πρίζομαι.
- Γκουζγκούνι: (έπίρρημα) γρήγορα, τρεχάλα, λέγεται και «κουρσούνι».
- Γκουνέη: σωστή σκέψη ή γνώμη.
- Γκουρνάδα: προσεχτική δουλειά, άσταμάτητη προσπάθεια για να άποτελειώση ένα έργο.
- Γλωσσάζω: γεύομαι, δοκιμάζω και μεταφορικά έπιθυμώ, τ' όρέγομαι.
- Γναϊκακατά γ'ναικοϋ: λέγεται ή χήρα πού δέν έχει προστασία από πουθενά.
- Γοργόνω: προσέχω ν' άκούσω, π.χ. «γοργόν' τ' αύτί τ'».
- Γούλη: τό στόμιο του γιδίσου δερματιού.
- Γουλιάζω: πάσχω κάτι δίκαια είτε από άπρονοησία, είτε από άφροσύνη. Τή λέξη χρησιμοποιούν και όσοι από έχθρότητα θέλουν να φανούν πώς χάρηκαν για τό πάθημα κάποιου· γουλιασ ε=έπαθε ό,τι του άξιζε.
- Γούπατο: χαμηλό μέρος πού τό κυκλώνουν ύψώματα· παράγεται από τό σανσκριτικό Ku pas πού σημαίνει βόθρον.
- Γουργοουρίζω: διαδίνω μιá κακή είδηση· «τόν γουργουρίζανε κι' αύτόν»= άκούστηκε και για αύτόν πώς πέθανε ή πώς φτώχυνε ή ότι έπαθε κάτι κακό.
- Γράβα: τρώγλη τρύπα μέσα στη γή, και ή ανώμαλη προεξοχή του βουνού.
- Γραμπελιά: ή άγράμπελη· χρησιμοποιείται και σαν έπίρρημα και σημαίνει ευλύγιστα, παίρνοντας τήν μεταφορική αύτή σημασία από τά κλωνάρια της άγράμπελης πού είναι ευλύγιστα.
- Γραούδα: πήλινο σκεϋος πού τό λέμε και βουτίνα.
- Γραπόνω: πιάνω κάποιον, συλλαβαίνω.
- Γρηγόρης: ή πέτρα πού ρίχνουμε μέ όρμη· ή φράση «ό γρηγόρης δέν τόν φτάν'» λέγεται για κείνους πού τρέχουν γρήγορα.

- Γ ρ ί θ ο ς: ὁ μισοάσπρος· τῆ λέξη αὐτῆ τὴν μεταχειρίζονται γιὰ τὰ ζῶα.
- Γ ρ ο υ μ π ο ὄ λ ι: ἡ ἀδενική ἐξόγκωση ποὺ παρουσιάζεται στὸ σβέρκο κυρίως, λέγεται καὶ π ρ ι σ κ ἄ ρ ι τὸ ἐξόγκωμα αὐτό.
- Γ ρ ο υ τ ζ έ λ ι: χοιρίδιο· προέρχεται ἀπὸ παραφθορὰ τοῦ γ ρ υ λ λ ί ω ν ἢ γ ρ ὄ λ λ ο ς ποὺ σημαίνει χοῖρος, κατὰ τὸν Ἡσύχιο.
- Γ ρ ὄ τ ζ α: τὸ μικρό, τὸ ἀσήμαντο· λέγεται γιὰ παιδιὰ, γιὰ φυτὰ καὶ γιὰ τέτοια· ἐπίσης γ ρ υ τ ζ ο ν ἄ κ ι σημαίνει τὸν μικρούτσικο, τὸν ταπεινό.
- Γ υ ρ ι σ τ ἄ ρ ι: ἡ κουλούρα.
- Γ α ἱ δ ο υ ρ ἱ σ τ ρ α: ἔτσι λένε οἱ γυναῖκες τὸ κάθε λάθος ποὺ κάνουν στὸ φάσιμο τῶν ρούχων.
- Γ ε ρ ο ν τ ο φ υ τ ε ι ἄ: οἱ γερόντοι ποὺ προσποιῶνται ὅτι εἶναι νέοι, μεταφορικὰ ἀπὸ τὰ κλήματα.
- Γ ι α ρ ἱ ζ ω: λέγεται ὅταν ἀλλάζουν τρίχα τὰ ζῶα, οἱ γάτες κ.λ.π.
- Γ ι λ υ τ ἱ ζ ω: διστάζω νὰ κάμω κάτι, δειλιάζω.
- Γ κ έ ζ ο: χρησιμοποιεῖται σὰν ἐπίρρημα καὶ σημαίνει λέξη, ἄρθρωση· π.χ. «γκέζο δὲν ἔβγαλε»: Κυρίως τὸ λέμε γιὰ κείνους ποὺ πεθαίνουν ἀπὸ φυσικὸ ἢ βίαιο θάνατο.
- Γ ν ὄ ρ α: γνώση, ἐμπειρία γιὰ κάτι· π.χ. «αὐτὸς δὲν ἔχει γνώρα ἀπὸ ἄλογα».
- Γ ρ ἄ τ ζ α: βάση, ἀξιοπιστία, μπέσα· π.χ. «μὴ γὰρ ἔχει γράτζα ἢ ὀμιλία του».
- Γ ρ ο ὄ ν τ α: ἡ χαίτη τῶν ζώων.
- Δ α γ ρ ἱ: μέρος γεμάτο θάμνους καὶ ἀκατάλληλο γιὰ καλλιέργεια.
- Δ α ρ τ ὄ ς: ἄφθονος, πολὺς· λέγεται γιὰ τὴ βροχή· «ἔπεσε δαρτὸ νερό».
- Δ α μ α κ ι ἄ ζ ω: προσβάλλω, ἐκνευρίζω, δαμάζω· «ἢ πολὺ ζέστη δαμακιάζει τὸν ἄνθρωπο».
- Δ ε ν τ ρ ἱ ζ ω: ὀρθοποδίζω, συνέρχομαι. Μεταφορικὰ χρησιμοποιεῖται γιὰ τὸ δέντρο ποὺ λίγο λίγο μεγαλώνει καὶ ἀναπτύσσεται.
- Δ ε ρ μ ὄ ν ι: τὸ ἀνάριο κόσκινο ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦμε στὸ ἀλώνι γιὰ νὰ ξεχωρίσουμε τὸ σιτάρι ἀπὸ τὰ κότσαλα.
- Δ ι ἄ κ ο μ α ι: καθὼς περνῶ γίνομαι ἄφαντος καὶ δ ι α κ ο μ ὄ ς = τὸ γρήγορο πέρασμα· «τὸ διάκομό του εἶδα» = πρόλαβα καὶ εἶδα τὸν ἴσκιό του, καθὼς περνοῦσε.
- Δ ι ἄ κ ο ς: λέγεται ἔτσι σὲ μερικὰ χωριά ὁ διάβολος· «ἔ! τοῦ διάκου τὸ στανιό» = ἔ! τοῦ διαδόλου ὁ πεισματάρης.
- Δ ι α λ α λ μ ὄ ς: τὸ διαλάλημα, τὸ κήρυγμα τοῦ ντελάλη.
- Δ ι α σ α ν τ ἱ ζ ω: φτάνω σὲ αἴσιο ἀποτέλεσμα, τελεσφορῶ· π.χ. «ἢ κλεψιά

δέν διασαντίζει» και «αὐτός ποτέ δὲ θὰ διασαντίσει».

Δ ι α σ τ α υ ρ ῶ ν ω : παρενοχλῶ, ἐκβιάζω, ἐξαναγκάζω· π.χ. «τὸν διασταυρώσανε τὸν ἄνθρωπο».

Δ ι α σ τ ὅ λ ι : ἡ ἀπόσταση ἀνάμεσα σὲ κλήματα φυτεμένα στὴ σειρά.

Δ ί η μ α : διήγημα· ἐδῶ ἡ λέξη χρησιμοποιεῖται μὲ κακὴ σημασία· «τὸν ἔχ' ὁ κόσμος διήμα» = ὅλοι γι' αὐτὸν μιλοῦν ἐξαιτίας τῆς κακῆς του συμπεριφορᾶς».

Δ ι κ ο ὕ ν ε : λέγεται πάντοτε στὸ τρίτο πρόσωπο μὲ τὴ σημασία τοῦ: φτάνουν· π.χ. «Τόσα πῶχεις δὲ σὲ δικοῦνε;»

Δ ο κ ο ὕ μ α ι : ὀλέπω· «δὲν τὸ ἐδοκίμηκα και ἀπὸ τρίχα νὰ πάω κατὰ κεῖ κάτ'».

Δ ρ α κ ὅ ν ω : τὸν πιάνω μὲ τὸ χέρι (δράσσομαι, τῇ δρακί λαμβάνω).

Δ ρ α π έ τ η ς : ἄγουρος, ξυλὸς κυρίως γιὰ τὰ φρούτα. «Αὐτὸ τὸ σταφύλ' εἶναι δραπέτ'ς» = αὐτὸ τὸ σταφύλι εἶναι ξύδι (τὸ ἀρχαῖο $\delta\rho\alpha\pi\epsilon\tau\acute{\epsilon}\varsigma$ εἰσί).

Δ ρ α σ κ ε λ ι ά : ἡ ἀπόσταση ἀνάμεσα στὰ ἀνοιγμένα σκέλια.

Δ ρ ο μ ί δ ι : (ἐπίρρημα) μὲ ταχύτητα, πολὺ γρήγορα.

Δ ι α ν ά σ τ ρ ο φ ο ς : ὁ δύστροπος.

Ἔ γ κ α σ ι : δύσπνοια.

Ἐ γ κ α σ τ έ : χρησιμοποιεῖται: σ' ἄν ἐπίρρημα και σημαίνει ὅτι κάνεις κάτι παρὰ τὴ θέληση τοῦ ἄλλου.

Ἐ λ ε γ χ ο ς : μέριμνα, φροντίδα· «ἔχω τὸν ἐλεγχό σου» = φροντίζω γιὰ σένα.

Ἐ ν τ ε λ μ α : ἐλάττωμα, κακιὰ πράξη ἢ κακιὰ ιδιότητα. «Δὲ μ' λές ποιὸ εἶν' τὸ ἐντελμά μου; = δὲν μοῦ λές τὸ ἐλάττωμά μου ἢ τὴν κακιὰ πράξη γιὰ τὴν ὁποία μὲ κατηγορεῖς;

Ἐ ξ ω τ ά ρ η ς : κείνος ποὺ ζεῖ και δουλεύει στὴν ἐξοχή.

Ἐ ρ γ ά ζ ο μ α ι : μὲ τὴν σημασία τοῦ κάνω, π.χ. «τέτοιο πρᾶμα ποιός τὸ ἐργάζεται;» = τέτοια πράξη ποιός τὴν κάνει;

Ἔ σ κ ι : δυνατὴ ἐπιθυμία, μεγάλος πόθος.

Ζ α θ α κ ὅ ν ω και ζ α θ λ α κ ὅ ν ω : ἐξασθενίζω, καταβάλλω· π.χ. «αὐτὸ τὸ κοφίν' ὡς ποὺ νὰ τὸ φέρω μὲ ζαθλάκωσε».

Ζ α θ ί ζ ω : ἀθετῶ, παραβαίνω τὰ συμφωνημένα. Τὴ λέξη αὐτὴ τὴν χρησιμοποιοῦν κυρίως τὰ πιδιὰ γιὰ κείνους ποὺ παραβαίνουν τοὺς ὅρους ἐνὸς παιχιδιοῦ· π.χ. «αὐτὸς ἐζάβισε».

Ζ α λ κ ὅ ν ο μ α ι : σγκώνω κάτι πάνω στοὺς ὤμους μου· π.χ. «ζαλκώσου αὐτὸ τὸ σεντούκι».

Ζ ά σ τ α ν ο : κάθε ψηλὸ και προσηλιακὸ μέρος.

- Ζαστανόνω:** ζεσταίνω· λέγεται και για φοβέρα· π.χ. «κύτταξε να μή σέ ζαστανώσω» δηλ. πρόσεξε να μή σέ τσακίσω στο ξύλο.
- Ζγαρδαμόνω και ξεσγαρδαμώνω:** αναπτύσσομαι, μεγαλώνω, αποθεραπεύομαι· π.χ. «πότε μου ζγαρδάμωσες;»
- Ζγατζαρός:** ό σγουρομάλλης.
- Ζγατζός:** όταν λέγεται για ανθρώπους και ζώα σημαίνει τον κοντό, τον καχεκτικό· για δέντρα σημαίνει τὰ χαμηλά, που είναι δασειά και κοντά.
- Ζγκρούομα:** βρίσκομαι στην ίδια μοίρα ως προς τή θέση ή τήν κατάσταση με κάποιον.
- Ζεβεδαίος:** τὸ γουρουνάκι, που λέγεται και **μουχτερό** ή **μοχθηρό**, με τή σημασία του θρώμικου και συχαμένου. Δεν ξέρουμε για ποιὸ λόγο πήρε τὸνομα Ζεβεδαίος, όμως τὸ χρησιμοποιοῦν τόσο πολύ, ὥστε ἕνας πολιτάρχης, αναφέροντας στην εισαγγελική ἀρχή τήν κλοπή ἑνὸς γουρουνόπουλου ἔγραφε τὰ ἐξῆς: «Τὴν δεκάτην πέμπτην τρέχοντος τὸ ἑσπέρας, ὑπήγαν εἰς τήν μονήν τοῦ Προφήτη Ἡλιοῦ δύο ἄνθρωποι ἐνδεδυμένοι εὐρωπαϊκὰ φορέματα και ἀφήρεσαν ἕνα ζεβεδαῖον και ἐκτύπησαν και τήν μητέραν τοῦ ζεβεδαίου εἰς τὸ μέτωπον, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει κίνδυνος. Εἰδοποιηθεῖς χθὲς παρὰ τοὺς πατέρας, σήμερον πηγαίνω να κάμω κατ' οἶκον ἔρευναν και ὅτι ἀπαντήσω σὰς πληροφορῶ».
- Ζημνεύομα:** βλάπτομαι, ζημιώνομαι, καταστρέφομαι.
- Ζητιάνος:** κείνος που ζητάει ἐλεημοσύνη, ὁ ἐπαίτης.
- Ζνταυλίζομα:** ἔρχομαι σέ συνάφεια, ἀνακατεύομαι μαζί τους.
- Ζντέλος:** βιασύνη· «εἶχα ζντέλος να τελειώσω τή δουλειά» = βιαζόμουν να τελειώσω τή δουλειά.
- Ζολώτα:** ἡ μουσούδα τοῦ γουρουνιῦ· ὅταν τὰ παιδιά ἐξοργιστοῦν και δὲν θέλουν να φᾶνε, ὅταν δηλαδή **τσινίσοουν** ὅπως λέμε, λένε γι' αὐτά, «ψῆσε του μιὰ ζολώτα να ζετσινίσει».
- Ζούμπερο:** θειρό, ἄγριο ζῶο· λέγεται και για ἄγριανθρώπους, για κτηνανθρώπους. Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ ὁμοιότητα τῆς λέξης με τήν ἀρχαία **ζόμβρος** ή **ζοῦμπρος** κατὰ τὸν Νικήτα Χωνιάτη, που σημαίνει τὸν τραγέλαφο...
- Ζμίζομα:** ὀσφραίνομαι και μεταφορικά συμπεραίνω, ὑπονοῶ.
- Ζμουγαλιάζομα:** δυστροπῶ, δυσαρεστοῦμαι.
- Ζούφιασμα:** κείνο που εἶναι μιὰ σπιθαμή, και μεταφορικά τὸ τιποτένιο, τὸ ἀνάξιο λόγου
- Ζῶ** και τὸ πιὸ συνηθισμένο στὸν πληθυντικό ἀριθμὸ **ζᾶ:** λέγονται ὅλα τὰ κτήνη, ἰδίως ὅμως τὰ θόδια, που λέγονται και **θόϊδγία**. Οἱ τσοπάνηδες και οἱ κάτοιχοι ζωντανῶν, ἀνάλογα με τὸ χρῶμα που ἔχουν τὰ

ζωντανά τους ή και από άλλα διακριτικά σημάδια τους δίνουν διάφορα ονόματα· λένε π.χ. τις γίδες: γκιόσα, κόρμπα, μοστίκα, μουσκαρόπαρτζα, μούσκω, μπάρτζα, ντρένια, παληθή, ρούσα, ρουσοπάληθη, σώγγκιοσσα, φαρή, φάρογκιοσσα, φαρμούσκω, φάρμπαρτζα· τή γίδα που δεν έχει κέρατα τή λένε καμπάκα και σούτα. Τά βόδια τά λένε: άσπροχείλης, βρακούλης, γαιτάνης, καπλάνης, καρατζάς, κασάνης, λεθέντης, λεμονιά, λευτέρης, μαυρομάτης, μελής, νεραντζούλα, παρασκευούλης, σκευούλης, στειρούλης, τροχείλης, τρυγόνης, φάλαρης, φλαμπούρης. Στά μουλάρια δίνουν τά ονόματα: άράπης, γκιόσσα, γρίβο, καστανό, κοκκίνης, μουτζούρα, ραβανό και στά άλλογα: άράπης, κίρκο, κούλης, ντεμίρκο, ψαρής.

Θαρρεμός: έμπιστοσύνη, πεποίθηση· λέγεται όμως και πειραχτικά για τους ανάξιους έμπιστοσύνης π.χ. «θαρρεμό που τον έχεις!» = αυτός δεν έχει έμπιστοσύνη.

Θεορίχνω: άφήνω στό Θεό νά ξεκαθαρίσει μιάν υπόθεση, ή περιμένω ικανοποίηση από τή θεϊκή δικαιοσύνη.

Θερμοκουκλιώμαι: συνταράσσομαι, έκπλήσσομαι.

Θιουπότι: ραγδαία βροχή.

Θκοϋλι: Τό ξύλινο έργαλειό με τό όποιο ξανεμίζουν οί γεωργοί τό σιτάρι μετά τό άλώνισμα.

Θρογιάζω: περιφέρωμαι γύρω από κάτι, παρακολουθώ κάτι.

Θυμίζω και ιδίως τό τρίτο πρόσωπο θυμίζει: λέγεται για τή γή και για τά δέντρα τότε που άρχίζει ή θλάστησή τους· π.χ. «άκόμα ή γής δεν θύμισε» και «τά δέντρα θυμίσανε».

Ίμπλι και μπλόη σέ μερικά χωριά: λέγεται τό γεμάτο· τό λένε όμως και κοροϊδευτικά π.χ. «μπλόη τά καλάθια» = είναι άδεια τά καλάθια.

Καζίλι: ή ζηλοτυπία, ή ζούλια.

Καήπικο: τό χαμμένο· «καήπικο έγινε τό μ' λάρ» = χάθηκε τό μουλάρι.

Καϊναντίζω: προσκρούω, προσαράζω· ή λέξη χρησιμοποιείται κυρίως για τά πλεούμενα π.χ. «τό καϊκι καϊνάντησε» = τό καϊκι προσάραξε.

Κάκανο και πιό πολύ στό πληθυντικό τά κάκανα: τό δυνατό γέλιο.

Κακάρω: επικαλούμαι, προσκαλώ· «μή με πικάρεις νά μή στόν κακάρω

- τὸν ἀπακράτη» = μὲ μὴ ἐξερεθίζεις γιατί θὰ ἐπικαλεσθῶ ἐναντίον σου τὸν διάβολο.
- Κ α κ α θ ο μ ά χ ι: οἱ δυὸ πέτρες πάνω στίς ὁποῖες στηρίζουμε τὸ κ α - κ ά θ ι (δηλαδή τὴ τσουκάλα ἢ τὸ χαρὰνι) καὶ ἀποκάτου ἀνάβουμε φωτιά γιὰ νὰ θράσει τὸ φαγητό.
- Κ α κ ι ό ν ω: ἐξερεθίζω. κάνω κάποιον νὰ γίνει κακός· π.χ. «μὴν κακιώνεις τὴ μπιμπικοφωλή».
- Κ α κ μ α κ ι ά: τὸ δίαιο σπρώξιμο μὲ τὸ χέρι. «Τοῦδωσε μιὰ κακμακιά κι' ἔπεσε κάτ'».
- Κ α κ ο γ ρ α μ μ έ ν ο ς: κείνος πού ἡ μοῖρα του τοῦ πρόγραψε κακά, ὁ ἄτυχος.
- Κ α κ ο γ δ α ρ μ ι σ μ έ ν ο ς: ὁ κακοντυμένος, ὁ ἀσουλούπωτος.
- Κ α κ ο κ ε φ λ ε ν τ ί ζ ω: ἀδιαθετῶ, ἀρρωσταίνω· λέξη σύνθετη ἀπὸ τὸ ἐλληνικὸ κ α κ ό ς καὶ τὸ ἐξελληνισμένο κ ε φ λ ε ν τ ί ζ ω (ἔχω κέφι).
- Κ α κ ό μ α: λέξη χαϊδευτικὴ πού ἔγινε κατὰ συγκοπὴ ἀπὸ τὸ κ α κ ό - μ ο ι ρ ε.
- Κ α κ ο μ έ φ τ η ς καὶ κ α κ ό μ ε φ τ ο ς: ὁ καχύποπτος.
- Κ α κ ο μ έ φ τ ο μ α ι: ὑποψιάζομαι, ὑποπτεύομαι.
- Κ α κ ό ν τ ο υ ρ ο ς: ὁ ψωραλέος, ὁ ἀπεχθής· λέγεται γιὰ τὰ σκυλιά.
- Κ α κ ο π ό ν ο ι ο: παράπονο.
- Κ α κ ο σ ο ὄ λ ι: μέρος ὄρεινὸ καὶ δύσβατο.
- Κ α λ α θ α ρ κ ί ζ ω: κάνω ἐκδρομὲς στὴ θάλασσα μὲ βάρκα.
- Κ α λ α θ ι ά ζ ω: κάνω κάτι μὲ ἐπιπολαιότητα καὶ γιὰ νὰ μὲ δοῦνε, ἐξοικονομῶ. «Κύτταξε σὺ νὰ τὰ καλαθιάσεις» = προσπάθησε νὰ ἐξοικονομήσεις τὸ πρᾶγμα.
- Κ α λ α μ ί ζ ω: τυλίγω τὸ νῆμα στὰ καλάμια πού θὰ τὰ χρησιμοποιήσω στὸν ἀργαλειὸ γιὰ τὸ φάσιμο.
- Κ α λ α μ ο β ρ ά κ ι α: οἱ δυὸ τρύπες τοῦ θρακιοῦ καὶ τοῦ παντελονιοῦ ἀπὸ τίς ὁποῖες περνᾶνε τὰ πόδια γιὰ νὰ τὸ φορέσουμε· λέξη σύνθετη ἀπὸ τὸ κ α λ ά μ ι καὶ β ρ α κ ί. Κ α λ ά μ ε ς καὶ κ α λ α μ ί δ ι α λέγονται οἱ κνήμες.
- Κ α λ α ν θ ρ ῶ π ο ι: οἱ πραγματογνώμονες πού διορίζονται γιὰ νὰ ἐκτιμήσουν τὴ ζημιὰ πού ἔγινε σ' ἓνα κτῆμα· λέγονται καὶ ἀφηρημένα: κ α λ - α ν θ ρ ω π ι ά.
- Κ α λ ι κ α τ ζ α ρ ι ά: λέμε τὴν ἴστο-παγίδα πού κάνει ἡ ἀράχνη στοὺς τοίχους καὶ στὰ ὑπόγεια.

- Κ α λ ι κ ο ὕ ρ α:** λέμε όταν σηκώνουμε στους ώμους μας και μεταφέρουμε κάπου ένα μικρό παιδί.
- Κ α λ ν τ ί ζ ω:** αποκάνω, και μεταφορικά καθυστερώ.
- Κ α λ ο α ί ρ ε τ ο ς:** κείνος που έχει αξία, ο ίκανός.
- Κ α λ ο γ έ ρ ο ι:** έτσι λένε οι γεωργοί το ψεύτικο σκάψιμο τής γής, κατά το όποιο ο σκαφιάς κάνει ώστε να φαίνεται σκαμμένη ή επιφάνεια, αλλά το σκάψιμο δεν γίνεται στο βάθος που πρέπει και λείει τότε ο γεωργός «τί μου κάνεις αυτού καλογέρους»;
- Κ α λ ά δ ε λ φ ο ι:** λέγονται μεταξύ τους δυο ή περισσότεροι, που τους έχει βαφτίσει ο ίδιος νουνός.
- Κ α λ ο δ ο ύ λ η ς:** ο δουλευτής, ο προκομένος, ο φίλεργος.
- Κ α λ ο κ α ι ρ ί ζ ω:** τρώγω από τα πρώτα φρούτα που ώρίμασαν.
- Κ α λ ο μ ά ν α:** ή μάμμη, ή γιαγιά ή νενέ· λέξη σύνθετη από το κ α λ ή και μ ά ν α, έπειδή συνήθως οί γιαγιές είναι πιό περιποιητικές στα έγγόνια τους, γι' αυτό και κείνα τίς λένε καλές μάνες.
- Κ α λ ο ψ υ χ ι ά:** ή εύνοϊκή, ή καλή διάθεση. Μερικές φορές όμως λέγεται και με την αντίθετη σημασία π.χ. «καλοψυχιά που την έχει!»=πολύ τον αποστρέφεται.
- Κ α μ ά ρ α:** ή πρόκληση σε άγώνα.
- Κ ά μ α τ ο:** ή απόδοση που έχουν οί έλιές σε λάδι.
- Κ α μ π α ν ί ζ ω:** ζυγιάζω με το καντάρι. (Το καντάρι λέγεται κ α μ π α ν ό ς). Η λέξη σημαίνει μερικές φορές και το να δοκιμάσεις το βάρος· λέμε π.χ. «για κάμπανισέ το να δοῦμε πόσο είναι»; δηλαδή σήκωσέ το με το χέρι σου, για να υπολογίσεις πόσο βάρος έχει.
- Κ α μ π ί σ ι ο ς:** ο άκτήμενος, ο φτωχός.
- Κ α μ π ο ὕ ν ι:** ο θλαστής του κρεμμυδιού που στον Μαραθόκαμπο λέγεται κ α υ λ ι κ ά ν ο ς, στα Καρλοβάσια κ ρ ε μ μ υ δ ο β λ ά σ τ α ρ ο, στη Χώρα κ ρ ε μ μ υ δ ο ψ ῶ λ ι. Στο Παλαιόκαστρο καμπούνι λένε και την καλοσουνάτη μέρα.
- Κ ά μ ω μ α:** ύποκρισία, δολιότητα· από αυτό προέρχεται και το κ α μ ω μ α τ ο ὕ που λέγεται για τή δόλια και κακότροπη γυναίκα· το λέμε και σε άπειλή: «θα σου κάμω το κάμωμα» δηλ. θα σε δείρω.
- Κ α ν ά:** το νήμα που θγαίνει από τα κουκούλια και το όποιο συναρμολόγμενο άποτελει το μετάξι· τον κανά τον έπεξεργάζεται μια γυναίκα που λέγεται μ α γ κ α ν α ρ ι ά· αυτή ή γυναίκα λιώνει τα κουκούλια μέσα σ' ένα καζάνι με θερμό νερό και χρησιμοποιεί για τή δουλειά της τα παρακάτω εργαλεία. Μπροστά στο καζάνι ύψώνει μια σανίδα, στο κάτω μέρος τής όποιας μπήγει ένα σιδερένιο καρφι που λέγεται τ ζ ο ὕ ν ι και το

ὁποῖο ἔχει μιὰ τρύπα στὸ κεφάλι του. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν τρύπα περνάει τὸ ἀναπήνισμα, τὸ ὁποῖο ἐπίσης περνάει μέσα ἀπὸ μιὰ μικρὴ τροχαλία ποὺ λέγεται *καροῦλι* καὶ στρέφεται κάτω ἀπὸ ἓνα γωνιασμένο ξύλο, τὴν *χάλα* ὅπως τὴ λένε. Δίπλα στὸ καζάνι καὶ στὴ σανίδα μπήγει στὴ γῆ, σὲ δύο σειρές, τέσσερες πασσάλους, ποὺ ἔχουν μισὸ μέτρο ὕψος ὁ καθένας καὶ λέγονται *φοῦρες*: ἀπὸ αὐτοὺς ὁ πρὸς τὰ δεξιὰ μπροστινὸς πάσσαλος ἔχει ἀπάνω μιὰ τροχαλία, ποὺ λέγεται *γέρο*, καὶ ἡ ὁποία χρησιμεύει γιὰ νὰ περιστρέφει ἓνα καλάμι τὸ ὁποῖο εἶναι δεμένο στὴν ἄκρη τοῦ ἀπέναντι πασσάλου καὶ λέγεται *καλάμη*. Στὸ μέσο αὐτῆς τῆς καλάμης εἶναι προσαρτημένο ἓνα ξυλάκι μὲ τρία σκέλια, ποὺ λέγεται *τζούνα* καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖο περνάει τὸ νῆμα ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ καζάνι — ἀφοῦ πρῶτα ἔχει περάσει ἀπὸ τὸ τζοῦνι καὶ τὸ καροῦλι — καὶ τυλίγεται στὴν *ἀνέμη*, ἡ ὁποία εἶναι τοποθετημένη πάνω στοὺς ὑπόλοιπους δύο πασσάλους καὶ περιστρέφεται ἀπὸ μιὰν ἄλλη γυναίκα. Ὅταν ἡ μαγκαναριά ρίχνει στὸ θερμὸ νερὸ τὰ κουκούλια κι' ὕστερα τὰ σπρώχνει, μὲ μιὰ σκούπα ἀπὸ θυμάρι, πρὸς τὸ τζοῦνι λέει ὅτι «ταΐζει τὸ τζοῦνι» αὐτὸ εἶναι τὸ γλωσσάριο τῶν μεταξουργῶν τῆς Σάμου.

Κανᾶς: ὁ ἰστός ποὺ κάνει ἡ ἀράχνη.

Καντίνι: ἡ κνήμη, ἡ ἀρίδα.

Καντοῦνι: πέτρα κατάλληλη στὴν οἰκοδομὴ γιὰ τὶς γωνίες τῶν τοίχων, τὸ ἀγκωνάρι.

Καντοῦνιάζω: πετάω πέτρα ἐναντίον κάποιου, καὶ μεταφορικὰ προσβάλλω κάποιον μὲ λόγια.

Κάνω: εἶμαι ἄρρωστος, ἔχει ὅμως καὶ τὴν συνηθισμένη σημασία τοῦ πράττω, ποιῶ· λέγεται καὶ σὰν παροιμία «κάνω τὸ μάτι» ποὺ σημαίνει: ἐπιθυμῶ κάτι μ' ὅλη τὴν καρδιά μου.

Κάπα: τὸ χειμωνιάτικο ἐπικάλυμμα· λέγεται ἔτσι καὶ τὸ σύννεφο ἐπειδὴ σκεπάζει τὸν οὐρανό.

Καπάνια: πάντοτε στὸν πληθυντικὸ, τὰ σαγόνια.

Καπαντίζω: ὑπερτερῶ, ξεπερνῶ.

Καμπανιάζομαι: ἀρπάχνομαι μὲ κάποιον.

Καπούρα: τὸ ψωμί ποὺ ἀφοῦ τὸ καφαλήσουμε στὴ φωτιά τὸ βουτᾶμε στὸ λάδι καὶ τὸ τρῶμε.

Καράβολος: ὁ σαλίγκαρος, ὁ κοχλιὸς καὶ μεταφορικὰ κάθε τι ποὺ ἔχει σχῆμα μὲ ἐλικώσεις καὶ περιστροφές: «σὰν χορέφεις νὰ κάμεις καὶ τὸν καράβολο» = χορεύοντας κάνε καὶ ἐλιγμούς. Στὴ Σάμο ἔχουμε τὰ

παρακάτω εἶδη κοχλιῶν: καρδόλος, καλογρηά, κρητικάκια, χεζάδες, χωραφάκια.

Κ α ρ γ α σ λ ί κ ι: πολιτική ἀνωμαλία, ἀκαταστασία.

Κ α ρ δ ά ρ α: σκεῦος ξυλένιο μέσα στοῦ ὁποῖο βάζουν γάλα οἱ τσοπάνηδες.

Κ α ρ η κ ό ν ω: μπαλώνω παληωμένα ρούχα, ξαναράβω.

Κ α ρ ι ώ τ η ς: ὁ ζητιάνος, ἐπειδὴ ἄλλοτε πολλοὶ Καριῶτες ἔρχονταν στὴ Σάμο καὶ ζητιάνεβαν.

Κ α ρ κ ά ν ι: τὸ κρανίο.

Κ α ρ κ ά τ σ ι: τὸ ξηρό.

Κ α ρ λ α υ τ ι ά ζ ω: ἐντείνω μὲ προσοχή καὶ φόβο τὴν ἀκοή μου ἢ ταράσσομαι ἀπὸ ἀπροσδόκητη εἶδηση.

Κ α ρ μ π ο υ σ ι ά: τὸ ζευγάρι τὰ βοδινὰ κέρατα.

Κ α ρ ν ε ύ ο μ α ι: ἐρεθίζομαι σαρκικά, φλογίζομαι.

Κ α ρ ο υ λ ι ά ζ ω: λέγεται γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅταν γεμίζουν ρυτίδες ἀπὸ τὰ γηρατειὰ ἢ ἀπὸ ἀρρώστεια· γιὰ τοὺς καρπούς ὅταν ζαρώνουν ἀπὸ τὴ ξηρασία.

Κ α ρ ο ύ μ π ι καὶ κ α ρ ο ύ μ π ι α, ὅπως συνηθίζεται σημαίνει τὰ κέρατα τῶν βοδιῶν, τῶν γιδιῶν καὶ τῶν προβάτων.

Κ α ρ π ο λ ό ι: τὸ ὄργανο (λικμητήριον) μὲ τὸ ὁποῖο καθαρίζουμε τὸ σιτάρι ἀπὸ τὰ ἄχυρα.

Κ ά σ α: θρώμα, ἀκαθαροσία.

Κ α σ α λ ι ά: γυναίκα ἢ κόρη ἐπιλήψιμης ἠθικῆς, ἢ πρόστυχια· οἱ ἀρχαῖοι τὴν ἔλεγαν κ α σ ι ά ἢ κ ά σ ι ς.

Κ α σ τ α ν ι ά: τὸ μπακιρένιο σκεῦος μέσα στοῦ ὁποῖο βάζουν φαγητά· ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ χωρίσματα, στοῦ καθένα ἀπὸ τὰ ὁποῖα βάζουν ἰδιαίτερο εἶδος φαγητοῦ· καθένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ χωρίσματα λέγεται κ α υ κ ι.

Κ α σ τ ε γ ά ρ ω: λέξις ἰταλική πού σημαίνει: παρενοχλῶ, πιέζω κάποιον.

Κ ά σ τ λ α: ἐπίρρημα πού σημαίνει: ἐπίτηδες, ἀπὸ σκοποῦ.

Κ α τ α θ ο λ ά δ α: κλωνάρι ἀπὸ δέντρο, πού παραχώθηκε στὴ γῆ γιὰ νὰ ριζώσει, χωρὶς νὰ ἀποκοπεῖ ἀπὸ τὸν κορμό. Καταβολάδες κάνουν οἱ γεωργοὶ τὶς κληματαῖδες τῶν ἀμπελιῶν.

Κ α τ α κ ν ι ά: ὀμίχλη, ποῦσι.

Κ α τ α λ α χ ο ὦ: ἐπίρρημα πού σημαίνει τὸ κατ' εὐχὴν, σύμφωνα μὲ ὅ,τι κάνω ἢ ἐπιθυμῶ· «καταλαχοῦ τοῦρθε»=τοῦ ἔγινε καθὼς ἐπιθυμοῦσε.

Κ α τ α π α τ α κ ι ά ζ ω καὶ π α τ α κ ι ά ζ ω: ἐξαπατῶ, ξεγελῶ, ἀφαιρῶ κάτι μὲ τὸ δόλο.

Κ α τ α π λ α τ έ γ ω: περισσεύω, πληθαίνω, καὶ γιὰ τὶς ἀρρώστειες μεταδίνω.

- Καταπόδι:** τὸ ὕστερο τῆς λεχώνας.
- Κατ'ἀπότης:** τὸ ἄνοιγμα τῆς πρασιάς ἀπόπου περνάει μέσα τὸ νερὸ γιὰ τὸ πότισμά της.
- Κατασθένω:** τὸ πότισμα τοῦ ἀκαλλιέργητου χωραφιοῦ γιὰ νὰ προετοιμαστεῖ ἔτσι καὶ διευκολυνθεῖ ἡ καλλιέργειά του.
- Κατάταμα:** τὸ ἀπόσταγμα τῆς στάχτης· ἄλλοι τὴ λένε ἀλουσά.
- Κατατσάζω:** στεροῦμαι ἀπὸ κάτι γι' αὐτὸ καὶ τὸ ποθῶ π.χ. «ἐμεῖς ἀπ' οὐλα κατατσάζομε» = ἐμεῖς στεροῦμαστε τὰ πάντα· «κατατσάζω αὐτὸ τὸ πρᾶμα» = ἐπιθυμῶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα.
- Καταφιλιά:** ὁ δικός, ὁ συγγενικός· «ἐγὼ τὴν καταφιλιά μ' θὰ κυττάζω καὶ ὄχι τοὺς ξένους».
- Κατσαγάνης:** κείνος ποὺ προσπαθεῖ κατὰ τὴν ὥρα ποὺ φεύγει νὰ μὴν γίνεи ἀντιληπτός ἀπὸ τοὺς ἄλλους.
- Κατσικαντάνικο:** λέγεται στὰ Κουμείκα τὸ στρώμα.
- Κατσικοχείλης:** λέξη ὑδριστική ποὺ σημαίνει τὸν ἄσχημο, ποὺ τὰ χεῖλη του εἶναι σὰν τῆς γίδας.
- Κατίνα:** ὁ ὄμιος, τὰ νῶτα.
- Κατρακέλλα ἢ μπουροκέλλα:** ἡ τούπιπα, τὸ πήδημα στὸν ἀγέρα.
- Καϋλής:** ὁ ἀλλοίθωρος.
- Καϋμα:** ὑπερβολικὴ ζέστη καὶ καϋματόνω, τὸ ρῆμα.
- Καψάλης:** ὁ φυγάδας, ὁ δραπέτης.
- Καψαλιάζω:** καίω τρίχες ἢ φρύγανα.
- Καψί:** τὸ θυμιατήρι.
- Καθουράκια καὶ καθούρια:** οἱ λεπτὲς ψιχάλες ποὺ πέφτουν προτοῦ ν' ἀρχίσει ἡ κανονικὴ βροχή.
- Κακοθέστρος:** αὐτὸς ποὺ ἔχει ἄσχημο παρουσιαστικό, αὐτὸς ποὺ δὲν προξενεῖ καλὴν ἐντύπωση μὲ τὴν ἐξωτερικὴ του ἐμφάνιση.
- Καλκάνος:** ὁ ἐνοχλητικός, ὁ δυσάρεστος.
- Καλοξανατίνω:** παρουσιάζομαι γιὰ τὸ καλὸ του.
- Καραντιάζω:** ἀναβάλλω κάτι κατὰ τὴν ἐκτέλεσή του.
- Καταθέλονα:** λέγεται ἐπιρρηματικὰ καὶ σημαίνει ἀκριδῶς ἀπέναντι π.χ. «καταθέλονα ἔχει τὸν ἀέρα».
- Κατάλαλος:** ὁ φιλόνεικος, ὁ καυγατζῆς.
- Κατάμερα:** κάπου, κάπου, κατὰ μέρη, σποραδικά.
- Καταπιασμένη:** ἡ γκαστρωμένη γυναίκα.
- Καταπιά:** τὸ ποσὸν τοῦ νεροῦ ἢ ἄλλου ὑγροῦ ποὺ χωράει στὸ στόμα μας ὅταν τὸ πίνουμε π.χ. «σὲ μιὰ καταπιά τῶπιε ὄλο».

- Κ α τ ἤ ν ε ς: τὰ νεῦρα τῶν μεριῶν.
- Κ α υ χ ι ά: ἤκαύχηση, ἢ ἔπαρση.
- Κ η ρ ο υ σ τ ό ν ω: ἐτοιμάζω, παρασκευάζω.
- Κ λ η ρ ο ν ο μ ί δ ι: ἢ οἰκειοποίηση ξένου πράγματος.
- Κ ο μ π α σ ά ρ ω: περιεργάζομαι, ἐξετάζω.
- Κ ο μ π ο λ ο γ ε ύ ο μ α ι: δέχομαι κατ' ἀνάγκην κάτι, ἀφοῦ δὲν μπορῶ νὰ κάμω ἀλλοιῶτικα.
- Κ ο π ό ς: τὸ ἔχνος ἰδίως τοῦ ποδαριοῦ· π.χ. «ὄπου πατήσουμε κοπὸ ἀφήνου-
με» = ἀπὸ ἔπου περάσουμε ἀφήνουμε τὰ ἔχνη μας· καὶ μεταφορικά, ἄδικα
μᾶς κατηγοροῦν καὶ μᾶς στραβοκουττάζουν.
- Κ ο τ ρ ό ν ι: τμήμα γῆς γεμάτο ἀπὸ πέτρες καὶ ἀκατάλληλο γιὰ καλλιέρ-
γεια.
- Κ ο υ ρ κ ο ύ δ ε ι α λ ο ς: ἢ σαύρα, τὸ ἔρπετό. Στὸν Ἡρόδοτο Β. 69 δια-
βάζουμε «χοροκοδείλους δὲ (τοὺς ἐν Νείλῳ) Ἴωνες ὠνόμασαν, εἰκάζοντες
αὐτῶν τὰ εἶδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι χοροκοδείλεσι τοῖσι ἐν τῆσι
αἵμασιῆσι».
- Κ ο υ ν σ τ α ν τ ί α: ὁ θρύλος, κείνο πού ψιθυρίζεται γιὰ κάτι, τὸ ὁποῖο
οἱ πρωτεργάτες του θέλουν νὰ μείνει μυστικό.
- Κ θ α ρ ί ζ ω: καταδρέχω κάτι μὲ νερὸ πού ἔχω στὸ στόμα μου.
- Κ ε ι ό ν ω: καλλιεργῶ καὶ κ ε ι ῶ μ α: ἢ καλλιέργεια· ἴσως νὰ προέρ-
χεται ἀπὸ τὸ ο ἰ κ ε ι ῶ πού θὰ πεῖ ὅτι μὲ τὴν καλλιέργεια ἀποκτῶ
ἓνα κτῆμα πού μέχρι τώρα δὲν μοῦ ἔδινε κανένα ὄφελος.
- Κ ε ν τ έ ρ ι: ὀρμή· ἢ λέξη εἶναι τουρκική.
- Κ ε τ σ ε ν τ ί ζ ω: τουρκική λέξη πού θὰ πεῖ περνῶ τὸν καιρὸ μου καὶ τὰ
ἐξοικονομῶ, π.χ. «νὰ κετσεντίσωμε φέτος κι' ἔχει ὁ Θεός».
- Κ ι κ ι ά ζ ο μ α ι: στενοχωριέμαι, ἐνοχλοῦμαι.
- Κ ι ρ α σ α λ ί ν ι: τὸ οὐράνιο τόξο πού λέγεται καὶ δ ό ξ α.
- Κ ί σ ο υ ρ ο ς: τιποτένιος, χωρὶς καμμιάν ἀξία,, σὰν τὴν ἀλαφρόπετρα πού
ἐπιπλέει στὸ νερό.
- Κ ι τ έ λ ι καὶ κ ο ύ τ ε λ ο: τὸ μέτωπο.
- Κ λ ά σ α ρ ο: τὸ ἀνάξιο προσοχῆς, τὸ ἀσήμαντο· λέγεται γιὰ τοὺς νεαροὺς
πού μεγαλοπιάνονται καθὼς καὶ γιὰ τοὺς ταπεινοὺς καὶ τιποτένιους ἀν-
θρώπους.
- Κ λ ε ι δ ο σ τ ο μ ι ά ζ ω: κλείνω ἀποφασιστικά τὸ στόμα καὶ κατὰ συνέ-
πεια σιωπαίνω.
- Κ λ έ τ α καὶ κ ν έ τ α: ἐπίρρημα πού σημαίνει κείνον πού ὀρίσκεται
στὸ πιὸ χειρότερο μεθύσι.
- Κ λ ἦ ρ α: ἢ κληρονομιά.

- Κ λ η ρ ό ν ω:** κληρονομῶ.
- Κ λ ί κ ι:** ἡ κατάσταση π.χ. «ἀλλοίμονο σὰ κλίκια σου».
- Κ ι λ ν τ έ ν ι:** τὸ μετάλλιο δοχεῖο μέσα στὸ ὁποῖο θάζουν φαγητά.
- Κ λ ι τ σ ι ν ά ρ ι:** τὸ μακρὺ καὶ ἀδύνατο ποδάρι.
- Κ λ ω ν α ρ ά κ ι:** τὸ παιδί, π.χ. «νὰ χαίρεσαι τὰ κλωναράκια σ'».
- Κ' μ ο ὀ τ σ ι:** κομμάτι φωμιοῦ ποὺ ἔχει ἀποξηραθεῖ.
- Κ' ν έ λ α:** τὸ πολὺ ὠριμο φρούτο καὶ ἰδίως τὸ σῦκο. Μεταχειρίζονται τὴ λέξη καὶ γιὰ τοὺς πολὺ γέρους: «αὐτὸς εἶναι κνέλα».
- Κ ν ε λ ι ά ζ ω:** ὠριμάζω καὶ μεταφορικὰ παρακμάζω.
- Κ ν έ τ ο:** γυάλινο μακρόστενο μπουκάλι μέσα στὸ ὁποῖον ἔβαζαν οἰνόπνευμα.
- Κ ν ο γ α ζ έ τ α:** λέγεται πειραχτικὰ ὁ ὄκνος καὶ βραδυκίνητος. Ἡ Γαζέτα ἦταν μιὰ Σαμιώτισσα ξακουστὴ γιὰ τὴν τεμεπλιά της καὶ τὴν ἀδι-
φορία της καὶ ἀπὸ αὐτὴν ὀνομάστηκαν ὀκνογαζέτες ὅσοι τῆς ἔμοιαζαν.
- Κ ο κ κ ά λ α:** ἡ ὠμιπλάτη.
- Κ ο κ κ ά ρ ι:** (ἀπὸ τὸ κόκκος-κοκκάριον) τὸ ψιλὸ κρεμμυδάκι ποὺ τὸ φυ-
τεύουμε καὶ γίνεται κρεμμύδι.
- Κ ο κ κ ί ν α:** ἡ πυρκαγιὰ τῶν ρουμανιῶν.
- Κ ο κ κ ι σ τ ό ρ ι:** ὁ λιγαστός, ὁ μετρημένος.
- Κ ο κ κ ο λ ο γ ῶ:** μαζεύω σὰν τὴν κότα κόκκο μὲ κόκκο ἢ λίγο-λίγο. Ἡ
λέξη ὑπάρχει στὸν «Θησαυρὸ» τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου.
- Κ ο κ ό σ α:** ἡ ψύχα τοῦ καρδιοῦ.
- Κ ο λ λ ῶ:** ἀνάθω, θάζω φωτιά, π.χ. «κόλλησε τὸ φούρνο».
- Κ ο λ ο κ υ θ ο μ π ο ὀ λ ω μ α:** κείνος ποὺ μεταβάλλεται μαζί μὲ τὶς πε-
ριστάσεις, ὁ ἀρχαῖος κ ό θ ο ρ ν ο ς: λέξη ὕβριστική.
- Κ ο λ τ σ ά ζ ο μ α ι:** ἀγκυαλιάζω καὶ κ ό λ τ σ α σ μ α ι: ἡ περίπτωξη,
ἡ προσκόλληση, τὸ ἀγκάλιασμα. Ἴσως νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ κ ο λ -
τ ζ ά ν ο ς ὅπως λέγεται ἀλλοιῶς τὸ χταπόδι.
- Κ ο μ ο υ σ ό ν α:** συνεισφορὰ χρημάτων, καταβολὴ χρημάτων γιὰ νὰ γίνε-
κάποιο κοινωφελές ἔργο ἢ ἓνα κοινὸ γλέντι.
- Κ ο ν τ α ν ε σ α ί ν ω:** ἀναπνέω γρήγορα ἀπὸ τὴν κόραση ἢ ἀπὸ φόβο
καὶ μεταφορικὰ φοβᾶμαι.
- Κ ο ν τ ο φ ω τ ί ζ ω:** λιγαστεῖ ἢ ὀρασθῆ μου, μεταφορικὰ κοπιᾶζω πολὺ.
- Κ ο ν τ ρ α σ τ α ὀ ρ ο ς:** ἰσχυρογνώμονας, καυγατζῆς.
- Κ ο π ε λ ε ὀ μ α ι:** φτάνω στὴ νεανικὴ ἡλικία, γίνομαι ἔφηβος.
- Κ ο π έ λ ι:** ὁ ὑπηρέτης, ἀπὸ τὸ κόπον+ὑπομένω· οἱ ἀρχαῖοι κ ό π ε λ ο ν
. ἔλεγαν τὸν νόθο, καθὼς παρατηρεῖ ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνη· οἱ νεώ-
τεροι ἔλεγαν τὸν ἱκανὸ νὰ κοπιᾶζει, νὰ δουλεύει. Στὸν Πλάτανο κ ο υ-

- π έ λ' λένε τὸ μπροστινὸ τριγωνικὸ μέρος τοῦ γυναικείου ἐσωρούχου ποὺ κρύβει τὴν αἰδῶ.
- Κ ο ρ ε μ ά δ α: κόρη ἀκατάστατη ποὺ στίς σχέσεις της μὲ τοὺς ἄλλους δὲν εἶναι προσεχτικὴ· κορεμάδικο εἶναι τὸ ἄστατο καὶ ἄμυαλο.
- Κ ο ρ ί λ λ α: τὸ πουλὶ γέρανος· κορίλλες λέγονται καὶ οἱ κοχίλλες τῆς θάλασσας.
- Κ ό σ τ ο υ: χρησιμοποιεῖται ἐπιρρηματικὰ καὶ σημαίνει κατ' εὐχὴν, ἐπιτυχημένα, π.χ. «δὲν τοῦ πᾶν ὀ δουλειῆς κόστου».
- Κ ό τ σ α λ ο: τὸ χοντρὸ ἄχυρο τὸ ὁποῖο μένει στὸ ἀλώνει μετὰ ἀπὸ τὸ ξανέμισμα.
- Κ ο υ γ ι ά ζ ω: μὲ πιάνει ζαλάδα, μένω κατάπληκτος.
- Κ ο ύ γ ι α υ λ ο: ὁ ἀφηρημένος, ὁ βλάκας.
- Κ ο ύ γ ι ο: ὑβριστικὴ λέξη ποὺ σημαίνει τὸν βλακωμένο.
- Κ ο υ ζ ό θ ο λ ο: ἡ ραγδαία βροχή.
- Κ ο υ ἱ ν τ ί ζ ω: στενοχωρῶ, δυσάρεστῶ.
- Κ ο υ κ ο υ θ ά ο ς: ὁ βλακωμένος, ὁ ἠλίθιος.
- Κ ο υ κ ο ύ ν α: ὁ κόκκος, ὁ σπόρος.
- Κ ο υ κ ο υ σ έ λ ι: τὸ χαλάζι.
- Κ ο υ κ ο ῦ τ σ ι: ὅταν χρησιμοποιεῖται σὰν ἐπίρρημα σημαίνει τὸ καθόλου τὸ τίποτα π.χ. «κουκουῦτσι μυαλὸ δὲν ἔχει». Σὲ μερικὰ χωριά ἀντὶ γι' αὐτὸ λένε ν τ ἱ π π.χ. «αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ντίπ ἄτυχος εἶναι».
- Κ ο υ λ μ α σ ά καὶ κ ο ῦ λ μ ο: τὸ ἐντελῶς γεμάτο π.χ. «κουλμο τὸ πουλᾶνε τὸ πινάκι ἢ κοφτό;» δηλ. τὸ πινάκι τὸ πουλᾶνε ἐντελῶς γεμάτο ἢ πιὸ κάτω ἀπὸ τὰ χεῖλια του.
- Κ ο υ μ ά ρ α: κούραση, ἐξασθένιση, ἀδιαθεσία.
- Κ ο υ ν ε ν ό: τὸ θρέφος καὶ μεταφορικὰ ὁ μικροκαμωμένος.
- Κ ο ύ π ρ ε ν α ς: τὸ πίσω μέρος τοῦ κεφαλιοῦ, ἡ ἥνιακὴ χώρα.
- Κ ο υ ρ α δ ι ά ζ ω: πηγαίνω καὶ κάθομαι παρέα μὲ ἄλλους, τοὺς ὁποίους ἐνοχλεῖ ἢ παρουσία μου, π.χ. «ἦρτε καὶ μᾶς κουραδιάστηκε».
- Κ ο υ ρ α τ ζ ί ν ο: καὶ ἰδίως στὸν πληθυντικὸ, σημαίνει τὰ μαυρόμουρα καὶ μεταφορικὰ κάθε τὸ πολὺ μαῦρο· «αὐτὸ εἶναι μαῦρο σὰν κουρατζίνα».
- Κ ο ύ ρ θ α: ἡ πρόστυχη, ἡ ἀνήθικη γυναίκα· τὴ λέξη αὐτὴ (κύρθη) τὴν εἶχανε οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες.
- Κ ο υ ρ θ ο ύ λ α: τὸ κούτσουρο τοῦ κλήματος.
- Κ ο υ ρ κ ο υ ν ῶ: ἀναταράζω, κουνάω· π.χ. «κουρκούνησε τὸ φαῖ νὰ μὴν καεῖ».
- Κ ο υ ρ λ ἱ δ ι κ ο ς: ὁ ἀστεῖος, ὁ ἔξυπνος, ποὺ μᾶς προκαλεῖ τὸ γέλιο.

- Κουρντίζω:** κάνω κάτι με επιτηδειότητα, ρυθμίζω την εργασία μου.
- Κουργιόμουαλος:** ο βλάκας.
- Κουσέλι κουσέλια:** οί συζητήσεις που κάνουν οί γυναίκες για να ειρωνευτούν ή να κατακρίνουν τις άλλες.
- Κουστιζω:** βιάζω τὸ ἄλογο πὸ ἔχω καβάλλα για να τρέχει γρήγορα.
- Κουτέλα και κρυτελάτσα και κούτλας:** λέγεται κείνος πὸ ἔχει μεγάλο μέτωπο και μεταφορικά ὁ χοντρόμουαλος.
- Κουτπὸνω:** συλλαμβάνω κάποιον τὴν ὥρα πὸ κάνει μιὰ βρωμοδουλειά.
- Κοῦτρος:** κείνος πὸ ἔχει κουρέφει ἐντελῶς τὰ μαλλιά του και μεταφορικά ὁ βλάκας.
- Κουτρούλη:** λέξη χαϊδευτική, λέγεται ἀντὶ τοῦ δυστυχῆς, ὁ καυμένος.
- Κούχτιο:** ὁ ἐσχατόγερος, ὁ ξαναμωραδιασμένος .
- Κοφτερός:** ὁ δραστήριος.
- Κοφίδι:** τμήμα, κάτι κομμένο σὲ κομματάκια μικρά, π.χ. «τὸν κάμανε κοφίδια»=τὸν κατακομματιάσανε.
- Κρατ:** οί ψυχάλες τῆς δροσιάς πὸ βλέπουμε τὴν αὐγὴ πάνω στὰ δέντρα και στὰ χορτάρια.
- Κρεμανταλάς:** μακρὸ ξύλο πὸ ἔχει τσατάλια ἀπὸ τὰ ὅποια κρεμᾶνε τὰ δερμάτια ἢ ἄλλα πράγματα.
- Κρετζέπι:** τὸ λεπτὸ και διαπεραστικὸ κρὺο, τὸ ἀνυπόφορο ψῦχος.
- Κριαρόνομα:** συμπλέκομαι, ἐπιτίθεμαι σὰν τὸ κριάρι π.χ. «στὰ καλὰ καθούμενα κριαρωθήκανε».
- Κροκιδένιο:** τὸ ἀσήμαντης ἀξίας φόρεμα· π.χ. «αὐτὰ τὰ προικιά εἶναι κροκιδένια».
- Κροῦσμα:** ἢ κάθε θανατηφόρα ἀρρώστεια πὸ προσβάλλει ξαφνικά τὸν ἄνθρωπο π.χ. ἢ ἀποπληξία, ἢ συγκοπή κ.λ.π.
- Κροστόμαλλος:** κείνος πὸ τὰ μαλλιά του εἶναι πυκνά.
- Κρυόμηλον:** ἢ χιονίστρα.
- Κσέρβα:** χρησιμοποιεῖται σὰν ἐπίρρημα και σημαίνει συνεταιρικά· π.χ. «ἔχομε τὰ δίχτυα κσέρβα»=μοιραζόμαστε ἐξίσου ὅ,τι πιάσουνε τὰ δίχτυα μας.
- Κτσάλωνο:** καυγᾶς, διαπληκτισμός.
- Κύλικας:** ἢ δρουσίλα, τὸ δερματικὸ ἐξάνθημα πὸ γίνεται ἀπὸ τὸν ἴδρωτα.
- Κωλογυρίζω:** ἐπιστρέφω ἄπρακτος ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου πῆγα για μιὰ ὑπόθεσή μου.

- Κωλοπερέτης:** έτσι λένε στὸν Μαραθόκαμπο τὸ προσκέφαλο, τὸ μαξιλάρι.
- Κωλοποδιάζω:** περιφέρομαι δῶ κι' ἐκεῖ ἄπρακτος, ματαιοπονῶ.
- Λαβαντίζω:** λέγω προσβλητικὰ λόγια γιὰ κάποιον, ἐξυδρίζω.
- Λαγάζω:** ζαρώνω, μαζεύομαι ἀπὸ φόβο, προέρχεται ἀπὸ τὸν ζαρωμένο λαγὸ· ἀπὸ αὐτὸ καὶ τὸ λαγαστὸς καὶ τὸ ἐπίρρημα λαγαστά.
- Λαγγεύω:** ἐπιθυμῶ κάτι.
- Λαγγοδέρνω:** κοντανασαίνω ἀπὸ τὴν κούραση· ἡ λέξη χρησιμοποιεῖται πρὸ πολὺ γιὰ τὰ ζῶα· π.χ. «τὸ μουλάρι λαγγοδέρνει».
- Λαγοῦδι:** τὸ πλῆκτρο μὲ τὸ ὁποῖο χτυποῦν τὸ τόξο καὶ καθαρίζουν τὸ βαμβάκι.
- Λαγοουδιάζω:** ἀφαιρῶ, κλέβω, ἐπωφελοῦμαι ἀπὸ τὴν ἐνέργεια πού ἔκαμαν ἄλλοι.
- Λαδόμυλος ἢ ληοτρίθι:** τὸ ἐλαιοτριβεῖο. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ παρακάτω μέρη: ἀλώνι, κύλιντρος, γιεντέκι, ταβᾶς, στύλος, μουχλί, τζάκι, κιλμπιρί, δυὸ καζάνια — τὸ ἓνα γιὰ τὶς ἐληές καὶ τὸ ἄλλο τοῦ θερμόνερου γιὰ τὰ σακκούλια — τεζιάκι, βοθρί, σκαφίδι, πλάντρα, στύλοι τῆς πλάντρας, δέματα τῆς πλάντρας, κλειδιά, τζαβέτες, ὀρθοί, ἀδράχτι, ρόκα, φανάρι, τάκος, καρούμπα, μπάσκι, π'σκέφαλο, τραπέζι, λοῦκι, λύχνος, στρώση, θούτα, συντριβάνι, ἀργάτης, παλαμάρι, μανελί, μισακιά μανέλα, μεγάλη μανέλα, κασόνια, μαστέλα, κελλί, γάδοι. Ἡ ἀμοιδή πού παίρνουν οἱ ληοτριβιάρηδες γιὰ τὴ δουλειὰ πού κάνουν λέγεται χάκκι.
- Λαλαγγίτα:** τὸ ζυμάρι.
- Λάμπα:** τὸ ποτήρι.
- Λανάρι:** ἡ χοντρή χτένα.
- Λαντοουρίζω:** ραντίζω.
- Λαρυγγιά:** φτύσιμο.
- Λασά:** ἡ περπατησιὰ τῶν ζώων.
- Λαφοῦνα:** εἶδος τηγανίτας πού τὴν κατασκευάζουν μαζὶ μὲ τοὺς ἄρτους πού προσφέρουν στὶς ἐκκλησίες.
- Λαχνίζω:** λέγεται γιὰ τὰ σκυλιὰ πού γαυγίζουν ὅταν βγάξουν τὸν λαγὸ ἀπὸ τὴν κρυψώνα του.
- Λαχτοπατῶ:** κλωτσάω καὶ τσαλαπατῶ κάποιον.
- Λεϊακά:** τὰ ἐντόσθια (ἢ εἰλεακὴ χώρα) π.χ. «τοῦδωσε μιὰ κλωτσιὰ καὶ τοῦ ἔλυωσε τὰ λειακά».
- Λεϊέμα:** χασομερῶ, ματαιοπονῶ π.χ. «λειέται μὲς στοὺς καφενέδες καὶ τὰ μπεκρηλίκια». Οἱ γεωργοὶ λένε τὴν παροιμία «ἡ ἐλιά θέλει νὰ λειέται καὶ τ' ἀμπέλι θέλει μπελᾶ», δηλαδή ἡ μὲν ἐλιά θέλει πολὺ καιρὸ

για τὸ μάζεμα τοῦ καρποῦ τῆς, τὸ δὲ ἀμπέλι θέλει ἐπίμονη καὶ μόνιμη καλλιέργεια.

Λεχτό: τὸ ἐπιθυμητό.

Λεντάρω: ραντίζω, πιτσιλίζω, λερώνω, κηλιδώνω.

Λησταρχάω: καταπιέζω, βασανίζω, ταλαιπωρῶ.

Λιάτσα καὶ λυόμμα: τὰ συντρίμμια.

Λιόλιο: ὁ κόλακας, ὁ ὑποκριτής· μερικοὶ χρησιμοποιοῦν τὴ λέξη αὐτὴ μὲ τὴν σημασίαν τοῦ παλληκαρᾶ π.χ. «τί μᾶς κάνεις τὸ λιόλιο»;

Λιόξ: κλέφτης, ἄρπαγας.

Λιοῦμοξ: βλάκας, χαζός.

Λογατάι: λέγω ὅτι, δηλαδή, λόγου χάρι.

Λογιαζω: μιλάω, ἀπευθύνω σὲ κάποιον τὸν λόγο.

Λότζοξ: σκαφίδι μέσα στὸ ὁποῖο βάζουν τὴν τροφή τῶν γουρουνιῶν λέγεται καὶ γουρονοκοπάνα.

Λουθνάρι: ἀπόστημα.

Λουλοξούνα: εἶναι θρυσιά σὲ γυναῖκα καὶ σημαίνει τὴν ἄμυαλη καὶ ἀνόητη.

Λούμπνας: ὁ παχουλός, ὁ καλοθρεμμένος.

Λουμποῦτι: τιμωρία, ποινὴ, ξυλοδαρμός.

Λουσχή: ἡ σκάφη μέσα στὴν ἑποία οἱ γυναῖκες γνάφουν.

Λυσσόγαμοξ: λέγεται ἡ παράδοξη ὅσο καὶ ἄσκητη θεραπευτικὴ μέθοδος, τὴν ἑποία χρησιμοποιοῦν γιὰ κείνους ποὺ τοὺς δάγκασαν λυσσασμένα ζῶα, καὶ εἶναι ἡ ἐξῆς: "Ὅταν ἓνας δαγκωθεῖ ἀπὸ τέτοιο ζῶο καὶ φανοῦν κάτω ἀπὸ τὴ γλώσσα τοῦ τὰ σημάδια τῆς λύσσας, δηλαδή κάτι ἐξογκώματα ποὺ τὰ λέγε σκυλάκια (καὶ ἂν δὲν φανοῦν τὰ σημάδια αὐτά, τότε, καθὼς πιστεύουν πολλοί, σημαίνει ὅτι τὰ μικρόβια τῆς ἀρρώστειας θὰ τὰ κατουρήσει σὲ σαράντα μέρες) πρέπει ἐπὶ σαράντα μέρες ὁ ἄρρωστος νὰ μὴν φάει κρέας, παστά, φαῖ καὶ ψωμί ἀλατισμένο, ψάρια καὶ κάθε ἄλλο θαλασσινό· ἐπίσης ἀπαγορεύεται νὰ πιεῖ νερὸ ἀπὸ γυάλινο ἢ μεταλλικὸ δοχεῖο ὅπου θὰ ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ δεῖ τὰ μούτρα του σὰν σὲ καθρέφτη· κατὰ τὴ νύχτα τῆς τελευταίας ἀπὸ τὶς 40 μέρες τῆς διαίτας του αὐτῆς, προσκαλεῖ στὸ σπίτι του πολλοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ τοὺς στρώνει τραπέζι μὲ μεζέδες καὶ φαγητά, ἐνῶ αὐτὸς τρώει μονάχα ψωμί ἀνάλατο, γάλα καὶ αὐγά· ὅλη αὐτὴ τὴ νύχτα παίζουν τὰ ὄργανα καὶ τραγουδοῦν οἱ καλεσμένοι καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κοιμηθεῖ κανένας ὡς τὸ πρωτὶ, ποὺ θὰ ἔγει ὁ ἥλιος. Μὲ τὸ ξημέρωμα τῆς 41ης μέρας ὁ ἄρρωστος πάει στὴν ἐκκλησία ὅπου τὸν μεταλαβαίνει ὁ παπᾶς καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴ μέρα ἀρχίζει νὰ τρώει κρέας καὶ φαγητά ἀλα-

τισμένα· σ' ὄλη του ἔμως τῆ ζωῆ δὲν θά φάει ὄστρακόδερμα καὶ ἰδίως κοχλιούς, πού θεωροῦνται σάν μεγάλοι παράγοντες τῆς λύσσας. Πολλοὶ ἄνθρωποι πού τούς δάγκωσαν λυσσασμένα ζῶα νόμισαν ὅτι γιατρεύτηκαν μὲ αὐτὴ τῆ θεραπείᾳ· τὸ σωστὸ ὁμῶς εἶναι ὅτι τὸ μικρόδιο τῆς λύσσας δὲν εἶχε εἰσχωρήσει στὸν ὄργανισμό τους, καὶ κατὰ συνέπεια θεραπεύτηκαν ἀπὸ ἀρρώστεια, ἀπὸ τὴν ὁποία μόνον κατὰ φαντασία εἶχαν προσβληθεῖ.

Λ ω λ ο κ ρ α ἰ ν ω: μιλάω ἀπερίσκεπτα, σάν τρελλός.

Λ ω π ῶ ς: γίνεται κατὰ συγκοπὴ ἀπὸ τὸ λ έ γ ω π ῶ ς, πού σημαίνει δηλαδή.

Μ α γ κ ο ὀ ρ ι: τὸ τριγωνικὸ ξύλο πού περνᾶμε στὸ λαιμὸ τῶν γουρουνιῶν γιὰ νὰ τὰ ἐμποδίζει νὰ μπαίνουν στοὺς κήπους.

Μ α γ ο ὄ λ α: λόφος χαμηλός· ἴσως νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ βλάχικο *m o - v i l a* πού λέγεται καὶ *m o g i l a* καὶ σημαίνει τὸ λόφο· *μ α γ ο ὄ λ α* ἢ *μ α γ λ ᾱ ς* λέγεται ἐπίσης καὶ ἡ παρωτίτιδα.

Μ α θ έ: ἤγγουν, τουτέστι· ὁ Πτωχοπρόδρομος τὸ γράφει καὶ *μ α θ ό ν*. Περὶέργον εἶναι ὅτι ὁ ἀείμνηστος Κοραῆς δὲν μπόρεσε νὰ κατανοήσει τὴ σημασία αὐτοῦ τοῦ *μ α θ ό ν*, ἐνῶ μὲ τὴν ἴδια ἔννοια τὸ *μ α θ έ* καὶ *μ α θ έ ς* χρησιμοποιεῖται πάρα πολὺ ὄχι μονάχα στὴ Σάμο, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλα νησιά.

Μ α ἱ ν ᾱ ρ ω: καταπραῖνω, δαμάζω.

Μ α λ ᾱ κ α: ἡ χάρη πού ἐπιτυγχάνεται μὲ δόλια μέσα· ἔτσι λέγεται καὶ ὁ ἀπατεώνας.

Μ α λ ᾱ μ ω: λέξις ὕβριστική πού τὴν ἀπευθύνουν σὲ γυναίκα ἀναμαλλιασμένη ἢ ἀπρόσεκτα ντυμένη.

Μ ᾱ λ α γ ρ α ς: ὁ πονηρός, ὁ καπάτσος πού ἀρπάχνει κάτι χωρὶς νὰ φαίνεται.

Μ α λ α τ σ ᾱ ζ ω: μαλάζω.

Μ α μ ᾱ δ ο: ὁ μικρὸς πίθηκος· λέγεται ἔτσι καὶ ὁ μικρὸς καὶ ἀσήμαντος ἄνθρωπος. Μὲ τὴν ἴδια σημασία μεταχειρίζονται καὶ τὴ λέξις *μ ο ὄ μ ι ο*.

Μ α μ α λ ε ὄ ω: ὄσκιζω, τρώγω· τὴ λέξις αὐτὴ τὴν χρησιμοποιοῦν γιὰ τὰ ζῶα κυρίως.

Μ α μ α μ ᾱ ς: ὁ τραυλός, ὁ βραδύγλωσσος.

Μ α μ ο ὄ ρ α: ἡ κακότεροπη καὶ ἀνάποδη ὑπηρέτρια.

Μ α ν ᾱ ρ ι: τὸ στυλιάρι τῆς τσάπας, τοῦ δικελιοῦ κ.λ.π.

Μ α ν ἱ ζ ω: θυμώνω, ὀργίζομαι, δυσαρεστοῦμαι· προέρχεται ἀπὸ τὸ *μ ἦ ν ι ς*.

Μ α ν ι τ ι ᾱ ζ ω: μαραινομαι, παρακμάζω.

Μ α ν τ α κ ι ᾱ ζ ω: εἶμαι καταβλημένος, εἶμαι ἀδιάθετος.

- Μανταρέλλα:** λέξη ύβριστική, πού λέγεται για γυναίκες, από κάποια άκατάστατη και αποθλακωμένη γυναίκα πού λέγονταν Μανταρέλλα.
- Μαξοῦλι:** ἡ παραγωγή ἑνὸς κτήματος.
- Μαρμάρια:** ἡ γυναίκα πού σταμάτησεν ἡ περίοδός της.
- Μαρμαρίζω:** μένω ἀκίνητος σάν μάρμαρο, σαστίζω ἀπὸ φόβο ἢ ἀπὸ ταραχή.
- Μαρνερίτσα:** κοροϊδία, σαρκασμός.
- Μασουρίζω:** τυλίγω σέ καλάμια τὸ νήμα γιὰ νὰ χρησιμοποιηθεῖ στὸν ἀργαλειό.
- Ματ'σκίδι:** δάρσιμο, ξυλοκόπημα.
- Ματογοούργουρος:** καταματωμένος.
- Μάτουρας:** ἴσως ἀντὶ αἱματηρὸς ἢ ἀπὸ τὸ λατινικὸ *maturus*. Χρησιμοποιοῦν τὴ λέξη ἰδίως γιὰ τὶς ἐλιές καὶ τὰ σταφύλια μὲ τὴ σημασία τοῦ ζοῦμερός.
- Μγιάζομαι:** ταραζομαι.
- Μαχτᾶς:** ὁ ἄκαρδος, ὁ ἄψυχος, ὁ δειλός.
- Μεθούας:** ὁ πολὺ μπεκρῆς, ὁ μέθυσος.
- Μεῖος:** ὁ λιανός· προσέρχεται ἀπὸ τὴν παραφθορά τοῦ μεῖων.
- Μελαγχόνη** καὶ πληθυντικὸς **μελαγχόνια:** τὰ ἐντόσθια.
- Μελιγγόνη:** τὸ μυρμήγκι.
- Μελιδρόνω:** ἀρχίζω νὰ ἰδρώσω· ἀπὸ αὐτὸ καὶ τὸ μελιδρομα.
- Μελιτοῦρα:** ἀρριύστεια πού πιάνει τὰ φυτὰ καὶ τὰ λουλούδια.
- Μέντα:** δυσωδία, κακὴ μυρουδιά.
- Μέρτζα:** ἡ δαντέλλα.
- Μεριάζω:** κάθομαι στὴν ἄκρη, δὲν παίρνω μέρος σὲ μιὰ δουλειά.
- Μεσσάλι:** ἡ πετσέτα πού σκουπίζουμε τὸ πρόσωπο.
- Μετανίζω:** σκύβω καὶ σηκώνω τὸ κεφάλι μου, καθὼς κάνουν οἱ νυσταγμένοι.
- Μεταφιάζομαι:** (μεταμφιέννυμι) σημαίνει μεταβάλλομαι, μετατρέπομαι.
- Μετωρίζω:** εἰρωνεύομαι, κοροϊδεύω.
- Μέφομα:** ὑποπτεύομαι.
- Μιλτακιά:** πλῆθος κόσμου, κοσμοσυρροή.
- Μίμιστρο:** ὁ πονηρός, αὐτὸς πού σκέφτεται πῶς νὰ κάμει τὸ κακό.
- Μυτίτσα:** ἐξάνθημα, σπειράκι.
- Μίτωμα:** (ἀπὸ τὸ μίτος) εἶδος· «ἕνα μίτωμα εἶν' ὅλοι τους» = ὅλοι τὸ ἴδιο εἶναι.

- Μ ι ν τ έ ν ι ο :** λέγεται κυρίως για χρώματα και σημαίνει τὸ σκοῦρο, τὸ σκοτεινό.
- Μ ο ι α σ ί δ ι :** ἡ ὁμοιότητα· «ἔχει τὰ μοιασίδια τ' ἀφέντη του» = μοιάζει με τὸν πατέρα του.
- Μ ο γ ο κ' λ ί τ ι κ ο :** κείνο πὸ ἐγινε μέσα στὴν ἴδια κοιλιά, τὸ δίδυμο.
- Μ ο υ κ α έ τ η ς :** ὁ βιαστικός καὶ **μ ο υ κ α ε τ λ ί κ ι :** ἡ βία· λέξη τουρκική.
- Μ ο ὑ μ α ς :** λέξη ὑβριστική, πὸ σημαίνει βλάκας, χοντρόμουλος.
- Μ ο υ σ μ ο ὑ λ η ς :** ὁ γκρινιάρης, ὁ ἰδιότροπος.
- Μ ο υ σ τ ί ζ ω :** καταπραῦνομαι, μαλακώνει ὁ θυμὸς μου.
- Μ ο υ σ τ ο ὕ χ ι :** ὁ τρουθᾶς μετὸν ὁποῖον δίνουν στὰ ζῶα τὸ κριθάρι ἢ τὸ θρωμάρι, γιὰ νὰ φᾶνε. Ὑβριστικὰ χρησιμοποιεῖται ἡ λέξη γιὰ καθυστερημένους ἀνθρώπους· π.χ. «εἶναι μουστουχάκι» = εἶναι ἕνα ζῶο.
- Μ π α γ α ν ᾶ ς :** τὸ δερμάτι τῶν κατσικιῶν.
- Μ π α λ α ν τ ι ῶ τ ι κ ο :** λέξη ὑβριστική, πὸ σημαίνει τὸν ἐκπληχτο, τὸν χαζό.
- Μ π α μ π α λ ί ζ ω :** μιλάω δυνατὰ, φλυαρῶ· **μ π α μ π ᾶ λ α** ἡ πολυλογία.
- Μ π α μ π ὄ γ ε ρ ο ς :** κείνος πὸ μεταμφιέζεται τὶς ἀποκριές.
- Μ π α μ π ο ὄ ρ α :** τὰ ζῶφια σὰν τὶς κατσαρίδες κ.λ.π. Ἐπίσης καὶ κείνα τὰ ζῶφια πὸ ἀναπτύσσονται μέσα στὰ ὄσπρια.
- Μ π α ρ μ π ᾶ ο ὕ λ ο ς :** τὸ φάντασμα, τὸ φόδητρο, ὁ μπαμπούλας.
- Μ π α ρ μ π α ρ ί ζ ω :** πικραθγαίνω με κάποιον.
- Μ π α σ α ρ ᾶ ς :** τὸ πεῦχο.
- Μ π ᾶ σ τ ι ο :** στενοχώρια, φούσκωμα.
- Μ π α σ τ ο ὕ ρ ί ζ ω :** περιορίζω, στενοχωρῶ.
- Μ π α τ ι κ ᾶ :** ἐπίρρημα πὸ σημαίνει τὴ συνέχεια.
- Μ π α τ κ ὄ ν ω :** θυθίζομαι σὲ λάσπες ἢ σὲ βάλτο καὶ μεταφορικὰ ἀτιμάζομαι.
- Μ π α χ ᾶ ς :** τιμή, ἀξία.
- Μ π α ῶ :** ὁ μπαμπούλας.
- Μ π ε ζ ε ρ ί ζ ω :** κοπιᾶζω ὑπερβολικὰ, ἀποκάνω.
- Μ π ε λ α φ ο ὄ ρ κ α :** ἀνάγκη, βία.
- Μ π ε χ λ ε ν τ ί ζ ω :** ἀναβάλλω, χρονοτριβῶ.
- Μ π ζ ο ὄ ν ι α** καὶ **κ α λ α μ ο θ ρ ᾶ κ ι α :** οἱ τρύπες τῆς ἐράκας ἀπὸ τὶς ὁποῖες περνοῦν τὰ πόδια ὅταν τὴ φοροῦν.
- Μ π ι λ ι φ λ έ ν ι ο ς :** ὁ λεπτοφυής, ὁ ἀσθενικός· σὲ μερικὰ χωριὰ λέγεται καὶ **ἀ μ π ε λ ο φ υ λ λ έ ν ι ο ς**.
- Μ π ι σ τ ε μ ὄ ς :** πίστη, ἐμπιστοσύνη.

- Μ π λ ά γ α :** κηλίδα.
- Μ π λ ά τ ζ ι :** άσήμαντο, έξευτελισμένο.
- Μ π λ έ μ' ς :** ό τραυλός, αυτός που τρέμουν τὰ σαγόνια του.
- Μ π ο ν α ν τ ί ζ ω :** βρωιάω, σκορπάω δυσωδία.
- Μ π ο τ ζ κ α ρ ύ δ ι :** τὲ κουκουνάρι τοῦ πεύκου.
- Μ π ζ ο ὕ κ α :** ό κόρφος.
- Μ π ο υ ζ ο υ ρ ι ά ζ ω :** άρπάζω κάτι με άπάτη και με μπαμπεσιά.
- Μ π ο υ λ ί θ ι και μ π ο υ λ ί φ ι :** ό άγουρος καρπός, ιδίως τὰ σῦκα και τὰ μούρα.
- Μ π ο υ λ μ π ε ρ ι ά :** οί πολλές βροχές.
- Μ π ο υ μ π ή :** ή περιφρόνηση και μεταφορικά ό άξιος περιφρόνησης, τὸ άνθρωπάκι.
- Μ π ο υ μ π ο υ λ ι ά ζ ω :** μιλάω με χάρη και με πειστικότητα. Καμμιά φο-
ρά όμως χρησιμοποιείται και με τήν αντίθετη σημασία.
- Μ π ο υ μ π ο ὄ ν α :** ή βροντή, τὸ μπουμπουνητό.
- Μ π ο υ μ π ο υ ρ ι ά ζ ω :** περισσεύω, πλεονάζω.
- Μ π ο υ μ π ο υ τ ι α σ μ έ ν ο ς :** ό έξασθενημένος, ό άποκαμωμένος.
- Μ π ο υ ρ μ ᾶ ς :** ό κάλανος (τῆς θρύσης) που τρέχει τὸ νερό.
- Μ π ο υ σ κ ί λ ι :** ή καλύπτρα.
- Μ π ο υ σ κ ο υ ρ ν τ ί ζ ω :** παίρνω με τίς χουφτες μου νερό και θρέχω ένα
ξηρό σῶμα για νὰ τὸ κάμω νὰ μὴν τρίβεται.
- Μ π ο υ σ λ ά ω :** λέγεται για τὰ παιδιὰ που περπατοῦν με τὰ τέσσερα· γί-
νεται από τίς άρχαίες λέξεις πους + έλάω - ω).
- Μ π ο υ σ ν έ ρ α :** ή τσέπη.
- Μ π ο υ τ α λ έ ρ ι :** τὸ μεγάλο πηροῦνι τοῦ τραπέζιου.
- Μ π ρ ό λ ο ς :** ό φλύαρος, ό σαχλός.
- Μ ά λ τ α :** γυναίκα άμορφη και λεθέντισσα· π.χ. «αὐτός έχει τέτοια μάλτα».
Λέγεται με μεταφορική σημασία από τή Μάλτα (τὴν άρχαία Μελίτη)
που τή θαύμαζαν οί Σαμιῶτες για τή δύναμη και τὸ μεγαλειὸ που είχε
κάποτε και καθὼς είχαν άκούσει πολλά για τούς πειρατές της.
- Μ α ν έ ς :** ή άπάτη που γίνεται ή ό λόγος που λέγεται για νὰ πειραχτεῖ
κάποιος.
- Μ α ρ έ ν τ α :** έτσι λένε οί γεωργοί τὸ κολατσιὸ με μιὰ μικρὴ ξεκούραση
που κάνουν.
- Μ α ρ μ α ρ ο κ α θ α λ ι κ ε ὄ ω :** καθυστερῶ, χρονοτριβῶ, άργῶ νὰ έπι-
στρέψω.
- Μ α τ ζ κ ο κ έ λ λ ι :** τὸ φτωχόσπιτι, ή καλύθα.
- Μ γ ο υ β ί γ λ η ς :** έτσι λένε στὸν Πύργο τὸν Αὐγερινό· π.χ. «σκουθήτε μα-

- ρὲ σείς καὶ ὁ μνουθίγλης βγῆκε».
- Μ ο ὕ ζ α:** λέξη ὑβριστική, πού λέγεται γιὰ τοὺς βλάκες.
- Μ ο υ λ ή:** τὸ στομάχι τῶν ζώων.
- Μ ο υ ρ δ ο ὕ λ η ς:** κείνος πού κάνει φασαρίες, ὁ ἐνοχλητικός.
- Μ ο υ σ α φ ί ρ η ς:** ἡ ἀρρώστεια τῶν ματιῶν καταρράχτης.
- Μ ο υ τ ε ὕ ω:** μαδῶ, πέφτουν τὰ φτερά μου· λέγεται γιὰ τὶς κόττες.
- Μ π α χ α ρ ί ζ ε ι:** σὲ γ' πρόσωπο καὶ σημαίνει: φυσάει ὄροσερὸ ἀεράκι·
μ π α χ α ρ ὶ ς λέγεται ὁ ὄροσερός.
- Μ π ὄ ν ι μ ο:** χρησιμοποιεῖται ἐπιρρηματικὰ καὶ σημαίνει πέρα γιὰ πέρα, ἐντελῶς.
- Μ π ο σ ν ά κ ε ς:** εἶδος γυναικεῖες σκούφιες, πού χρησιμοποιοῦσαν ἄλλοτε οἱ Σαμιώτισσες. Ἦσαν μάλλινες, κόκκινου χρώματος γιὰ τὶς νέες καὶ γαλάζιου γιὰ τὶς μεγάλες, ἔγερναν πρὸς τὰ πίσω καὶ ἀντὶ γιὰ φούντα εἶχαν ἓνα χρυσὸ κουμπὶ μεγάλο σὰν καρύδι· ἦσαν ραιμμένες μὲ χρυσή κλωστή — τῆ λεγόμενη χ ρ υ σ ο τ ἔ χ ρ ι λ ο — καὶ δένονταν στὸ κεφάλι μ' ἓνα χρυσοπλουμιστὸ ροδόχρωμο μαντήλι.
- Μ π' τ ο λ ο ῶ:** εἰρωνεύομαι, πειράζω.
- Μ ω ρ ο μ ά ν α:** ἡ μάνα πού θηλάζει παιδί.
- Μ ω ρ ο φ έ γ γ ε ι:** σὲ γ' πρόσωπο πάντοτε καὶ σημαίνει: ξημερώνει.
- Μ π ρ υ ὀ θ ο λ ο:** τὸ σίδηρο πού χτυπάει τὴν τσακμακόπετρα καὶ ὀγαίνουν σπῆθες μὲ τὶς ὀποιες ἀνάθει ἡ ὕσκα.
- Μ π τ ὀ λ ο γ ο:** λόγος προκλητικός, τσουχτερός.
- Μ σ κ α ρ ᾶ ς:** τὸ μαχαιράκι.
- Μ σ κ ῖ ὀ ι:** τὸ μισχάρι.
- Μ σ τ ὕ ζ ω** καὶ **μ σ τ ὕ λ ω:** ὀσφραίνομαι σαλεύοντας τὰ ρουθούνια μου· ἡ σημασία εἶναι μεταφορική ἀπὸ τὰ γουρούνια πού ἀνασκάβουν τὴ γῆ μὲ τὴ μουςοῦδα τους.
- Μ υ α λ ο χ υ μ έ ν ο ς:** κείνος πού ἔχασε τὸ μυαλό του, ὁ ἀνόητος, ὁ ἀπερίσκεπτος.
- Ν α ν τ ᾶ ς:** λέγεται ἀπὸ τοὺς γεωργοὺς ἡ γῆ πού ζευγαρίστηκε γιὰ τὴν ἐρχόμενη σπορά.
- Ν ε ρ ὀ μ υ λ ο ς:** ὁ μύλος πού δουλεύει μὲ νερὸ καὶ ἀλέθει τὸ σιτάρι. Μέρη τοῦ μύλου εἶναι: ὁ κ ᾶ λ α ν ο ς ἢ κ ρ έ μ α σ η, ἡ σ φ η ν ο - μ ᾶ ν α, τὸ κ ο υ θ έ λ ι, τὸ σ ι φ ο ὕ ν ι, ἡ φ τ ε ρ ω τ ή, τὸ κ α τ ᾶ ρ τ ι, τὸ μ ο χ λ ῖ, τὸ ἄ δ ρ ά χ τ ι, ἡ χ ε λ ι δ ὀ ν α, τὰ λ ι θ ᾶ ρ ι α, τὰ μ ε ρ ι ᾶ, ὁ γ ὕ ρ ο ς, τὸ π ρ ὀ σ ω π ο, ἡ κ ο φ φ ῖ ν α, ἡ κ α ρ ὕ κ η, ἡ β έ ρ γ α, ὁ ἄ ν ε θ ᾶ τ η ς, ἡ μ α ν έ λ α, ἡ σ τ α μ α τ ή ρ α, τὰ μ υ λ ο κ ὀ π ι α, ἡ

- σμίλα, ὁ ἀραμπᾶς καὶ ἡ ἀλευροθήκη.
- Νέφαλο:** τὸ νέφος, τὸ σύγνεφο· «τὸνα νέφαλο τσατίζει μὲ τ' ἄλλο καὶ κά-
νει τὴ μπουμπούνα».
- Νεφρόνω:** ψηλώνω, σηκώνω. Τὸ λένε οἱ γεωργοὶ γιὰ τοὺς τοίχους τῶν
κτημάτων τους, ὅταν τοὺς ψηλώνουν γιὰ νὰ μὴν παρασέρνει ἡ βροχὴ τὰ
λιπάσματα καὶ ξεπλένει τὴ γῆ.
- Νιάνιαρο:** τὸ μικρὸ παιδάκι καὶ μεταφορικὰ ὁ ἄξιος περιφρόνησης, ὁ
ἀνάξιος.
- Νιχλιές:** ὁ ἀσήμαντος, ὁ τιποτένιος.
- Νοζίτσα:** τὸ πέτσινο κορδόνι.
- Νιόσμα:** λόγος ποὺ δύσκολα τὸν καταλαβαίνεις, λόγος αἰνιγματικός.
- Νομοκόπου:** χρησιμοποιεῖται σὰν ἐπίρρημα (νόμω + κόπω) καὶ ση-
μαίνει ἔντιμα, δίκαια.
- Νόφρουδα:** ἐνίσχυση. ὑποστήριξη, συνδρομή.
- Ντάβλαρος:** ὁ σωματώδης, ὁ παχὺς καὶ ψηλός, μεταφορικὰ ὁ ἄξεστος.
- Ντάζομα:** ἐτοιμάζομαι, προπαρασκευάζομαι.
- Νταῆς:** ὁ θεῖος ἀπὸ τῆς μάνας ἢ τὸν πατέρα καὶ ντέϊζα = ἡ θεία.
- Νταλάκισμα:** πρήξιμο τῆς κοιλιᾶς· ἡ κοιλιά λέγεται καὶ ντα-
λάκα.
- Νταμάρ:** τὸ λατομεῖο.
- Ντάνο:** τὸ τάνυσμα· π.χ. «δόσε ντάνο» δηλ. τανύσου.
- Ντανταλίκι:** κακὴ κατάσταση, τὰ χάλια, ποὺ λέμε.
- Νταντοῦλα:** τὸ χαλάρωμα καὶ μεταφορικὰ ὁ χαλαρωμένος.
- Ντάρ'κος:** ὁ ὀξύθυμος.
- Ντέρ:** ἡ σαῖτα ποὺ μεταχειριζόμαστε γιὰ νὰ καθαρίσουμε τὸ θαμνάκι.
- Ντέμπλα:** ἡ προῖκα.
- Ντεριῶμα:** διστάζω, φοβᾶμαι (νὰ τὸ πῶ).
- Ντιλπάσης:** κείνος ποὺ δὲν προσέχει τὰ λόγια του, ποὺ δὲν μετράει
τὶς κουβέντες του.
- Ντουζένι:** τὸ μέσο (σχοινὶ καὶ κουδᾶς) μὲ τὸ ὁποῖο θγάζομε νερὸ ἀπὸ
τὸ πηγάδι. Τὴ λέξη τὴ χρησιμοποιοῦν καὶ μὲ τὴν σημασία ὅτι τακτοποιή-
θηκαν τὰ πράγματα π.χ. «πάαινε τώρα νὰ κάμ'ς ντουζένι» = πήγαινε
τώρα νὰ τακτοποιήσεις τὰ πράγματα.
- Ντούρμα:** πράγματι, βέβαια· π.χ. «σοῦ τῆπα ντούρμα» = σοῦ τὸ εἶπα
καθαρά. Τὴ λέξη τ ο ρ έ ω τὴν θρῖσκουμε μὲ τὴν ἴδια σημασία στὴν
«Εἰρήνη» τοῦ Ἀριστοφάνη «εἰ μὴ τετορήσω ταῦτα», καὶ στὸν σχολιαστὴ
του ποὺ λέει, «κατεῖπω, τορῶς γὰρ καὶ σαφῶς καὶ ἀκριβῶς».
- Ντραλὺκόνω:** καταβροχθίζω. Προέρχεται ἀπὸ τὸ τ ἄ ρ = γρήγορα

(βλέπε Ήσυχιον) και λυκώω = χυμάω και ξεσχίζω σαν τον λύκο και ο Ξενοφώντας στην «Κύρου παιδεία», λέει «πρόβατα λευκωμένα» = τὰ καταβροχθισμένα από τον λύκο πρόβατα.

Ν τ ὀ μ α: τὸ δερμάτι τοῦ φιδιοῦ ποὺ τὸ ἀλλάζει ὅταν κάνει ἄλλο.

Ν υ χ τ ο π α τ ῶ: περπατῶ, θαδίζω τὴ νύχτα.

Ξ α γ ε ρ ι κ ὀ: κείνω ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν ἀγέρα, δηλ. ἀπὸ τὸν δαίμονα.

Ξ α ν α δ ε ι χ τ ῖ ζ ω: παίρνω στή κατοχή μου κάτι ποὺ ἤθελε γὰ μου πάρη ἄλλος, ἀποχτῶ ξανά.

Ξ α ν α μ ι τ ε ὕ ω: ξανανοιώνω, ἀνανεώνομαι.

Ξ α φ ρ ι σ τ ἄ: ἐπιπόλαια, ἀθασάνιστα.

Ξ α μ ὀ ν ω: ἀπλώνω τὸ χέρι μου ἀπειλώνοντας κάποιον.

Ξ α ν ἄ μ π α μ π α: χρησιμοποιεῖται σαν ἐπίρρημα και σημαίνει ἀπροετοίμαστα, ξαφνικά, ἀπρομελέτητα.

Ξ ἄ ν ο ι μ α: εὐχαρίστηση, διασκέδαση, τέρψη.

Ξ α ν τ ι ἄ και ξ ο υ τ κ ι ἄ: οἱ λέξεις αὐτὲς ποὺ δὲν ξέρουμε ἀπὸ ποῦ παράγονται χρησιμοποιοῦνται σαν θρисиές και ἀπευθύνονται στίς γυναῖκες.

Ξ α ν τ ῖ ζ ω: προβάλλω λέξη σύνθετη ἀπὸ τὴν ἐ κ και τὸ ρῆμα ἄ ν τ ι ἄ ζ ω, ποὺ σημαίνει ἔρχομαι σὲ φιλικὴ ἢ ἐχθρικὴ συνάντηση.

Ξ ἄ ρ: ἀπὸ σκοποῦ, ὑπολογισμένα, π.χ. «Ξἄρ τῶκανες».

Ξ ἄ ρ χ ο υ και ξ α ρ γ ο υ τ ο ὀ: ἐπίτηδες· εἶναι παραφθορὰ τοῦ ἐ ξ ἔ ρ γ ο υ.

Ξ α ρ γ ο υ τ ἄ ρ ι κ ο: τὸ ἐπιτήδαιο, τὸ ἐξυπνο.

Ξ α ρ ἔ σ κ ι: γλύκισμα ποὺ τὸ δίνουν στὰ παιδιά, γιὰ νὰ τὰ εὐχαριστήσουν.

Ξ α ρ ῖ ζ ω: καθαρίζω τὸν σταῦλο· ξ ἄ ρ ι σ μ α = τὸ καθάρισμα τοῦ σταύλου.

Ξ α φ ρ ῖ ζ ω: λέγεται ὅταν τὰ νερὰ πλημμυρίζουν και σκεπάζουν ἕνα μέρος.

Ξ ε θ ο η θ ῶ: ἀφήνω καταγῆς τὸ φορτίο ποὺ σηκώνω.

Ξ ε θ ο λ ῖ ζ ω και ξ ε θ ο λ ῶ: ἐξαρθρώνω.

Ξ ε δ ο ξ α ρ ῖ ζ ω: σπάζουν τὰ νεῦρα μου και μεταφορικὰ πεθαίνω· π.χ. «Ξεδοξάρισε κι' αὐτὸς χτὲς τὴ νύχτα» = ἔσπασε κι' αὐτουνοῦ ἢ νευρωσιὰ τῆς ζωῆς του, δηλ. πέθανε κι' αὐτὸς χτὲς τὴ νύχτα.

Ξ ε δ υ χ τ ῖ ζ ω: ἀπαλλάσσομαι ἀπὸ μιὰ περιπλοκή, στενοχώρια ἢ παρενόχληση.

Ξ ε σ γ α ρ λ ῖ ζ ω: ἐνεργῶ κρυφὰ γιὰ νὰ φανερώσω κάτι.

Ξ ε κ α κ ῖ ζ ω: διασκεδάζω τὴν κακοκεφιά μου· π.χ. «ἄφησέ τον γὰ ξεκακίσει».

Ξ ε κ α μ π ῖ ζ ω: φέρνω στή μέση, ἐκθέτω.

Ξ ε κ α π α ν ι ἄ ζ ω: ἐξαρθρώνω τὸ στόμα μου.

- Ξεκαρδιάζω:** διαλέγω και αφαιρώ την καρδιά, δηλαδή το καλύτερο μέρος από ένα πράγμα· π.χ. «πήγε και μου ξεκαρδίασε το δάσος» = πήγε και διάλεξε και έκοψε τα πιο καλά δέντρα από το δάσος μου».
- Ξεκαρδισμα:** έ αδύνατος και ψηλός άνθρωπος.
- Ξεκλεισμός:** ή απαλλαγή, το γλύτωμα από μια ενόχληση.
- Ξεκλωνίζομαι:** χάνω τη δύναμή μου και μεταφορικά την τιμή μου ή την επιρροή που είχα πάνω στους άλλους, λέγεται για ανθρώπους που έπειδή έχασαν τα χρήματά τους αποστερήθηκαν από την δύναμη και την υπόληψη που είχαν.
- Ξεκλώνισμα:** ζεπείσμος από μια κοινωνική θέση, υποβιβασμός.
- Ξεκούδουνα:** τα τελευταία σταφύλια που απομένουν πάνω στο κλήμα· ίσως να προέρχεται από το *secundus*.
- Ξεκουρβούλω:** ξεπατώνω από τη ρίζα και μεταφορικά κάνω κάποιον πολύ φτωχό.
- Ξελαγάρω:** καθαρίζω από τη βρωμιά και μεταφορικά υποκρίνομαι τον έντιμο.
- Ξελίζω:** λέγεται για τα έλαιόδεντρα που απομένουν μετά το μάξιμα του καρπού χωρίς έληές.
- Ξέλλα:** οί διαβολές ή οί δυσάρεστες συζητήσεις που γίνονται ανάμεσα σε δυο οίκογένειες. Έπάρχει το αρχαίο ρήμα *σελλίζω* και *σελλίζομαι*, που προήλθε από τον Αίσχίνη, γιού κάποιου Σελλού· αυτός, ενώ ήταν πάμφτωχος, κόρδωνε για πλούσιος και παρουσίαζε τον έαυτό του για εύπορο· από τότε *σελλοί* λέγονταν οί άλαζονικοί και οί φλύαροι, καθώς λέγει ο σχολιαστής στους «Όρνιθες» του Άριστοφάνη και ο Φώτιος στη λέξη *σεσέλλισσα*.
- Ξελλαίρη:** κείνος που διαδίδει λόγια πειραχτικά και προσβλητικά, κείνος που προκαλεί σκάνδαλα.
- Ξεμέτοχα:** σε έπιρρηματικό τύπο, σημαίνει χωριστά, ιδιαίτερα (άμέτοχα).
- Ξεμουρτίζω:** σηκώνομαι από άρρώστεια, διαφεύγω τον κίνδυνο του θανάτου· *μóρτιδες* λέγονταν όσοι προσβλήθηκαν από λοιμό και σώθηκαν.
- Ξεμπακίζω:** καθαρίζω, απαλλάσσω από κάτι.
- Ξεμποσαντίζω:** χαλαρώνω, ξεσφίγγω.
- Ξεμυτίζω:** σκύβω μπροστά και μεταφορικά έχθétω τον έαυτό μου σε κίνδυνο.
- Ξενέθω:** καταστρέφω.
- Ξενομίζω:** απομακρύνομαι από το μέρος όπου μένω, φεύγω. Λέγεται έ-

δίως για τις κόττες όταν χάνονται από το μέρος όπου βόσκουν.

Εεντεριάζομαι: κάνω έμετο από την πολυφαγία, τρώω υπερβολικά· π.χ. «πήγες ταχυνάτε και ξεντεριάστηκες» = αφού ακόμα ήταν πρωί, έφαγες υπερβολικά.

Εεντριάρω: απαλλάσσομαι, ξεφεύγω από μια δυσκολία.

Εεπατλιάζομαι: παραλύομαι, αποκάνω.

Εεπρουκιάζω: ξεθεμελιώνω.

Εεραχιάζω: και ιδίως με την παθητική σημασία, κακοποιούμαι, φονεύομαι· π.χ. «χύτταξε αυτού που πᾶς να μή σε ξεραχιάσουν».

Εεροκούμοουτσο: κομμάτι ξεροῦ ψωμιού.

Εερομαχῶ: στεγνώνω· λέγεται για τὰ θαρέλια· «βάλε στο θαρέλι νερό να μήν ξερομαχήσει».

Εερομπούκι: πιστό χωρίς μεζέ.

Εερονομή: ξερό χορτάρι που το δίνουν για τροφή στα ζῶα.

Εεροτρόχαλοσ: τοίχος καμωμένος χωρίς πηλάσβεστο, μόνο με πέτρες. Λέγεται και μεταφορικά για άνθρωπο δλάκα και θάρβαρο.

Εεσαλαγίζω: ξεσηκώνω και διευθύνω προς ένα σημείο.

Εεσβορορόνω: αποκαλύπτω, φανερώνω· τὰ παιδιά χρησιμοποιούν τή λέξη όταν αναγκάζουν τις σφήκες να βγούν από τή φωλιά τους.

Εεσκισμένοσ: ταλαίπωρος, δυστυχής.

Εεσκληνήνησ: ό απείσχετος, ό ακατάστατος στις δουλειές του και μεταφορικά ό φτωχός και ό απρόσεχτος στο ντύσιμό του.

Εεσταγκόνω: απαλλάσσομαι, βγαίνω από δύσκολη θέση, ξεμπερδεύω.

Εεστοῦπι: που λέγεται σχεδόν πάντοτε με το ρήμα βγάζω και σημαίνει ξοδεύω, σπαταλώ.

Εετιμάω: ατιμάζω, προσβάλλω με λόγια· π.χ. «κάθονταν και τον ξετίμαε» = κάθονταν και τον εξύβριζε με προσβλητικά λόγια.

Εεφαντόνω: διασκεδάζω, εύχαριστώ κάποιον· από αυτό και ξεφαντωτής ό άντρας που διασκεδάζει τους άλλους και ξεφαντωτοῦ ή γυναίκα με τὰ ελευθέρια ήθη.

Εεφορω: τή λέξη αυτή τήν μεταχειρίζονται οι καρβουνιάρηδες όταν ξεσκεπάζουν το καμίνι και καταβρέχουν με νερό τὰ κάρβουνα, για να γίνουν καλύτερα· τότε λένε «ξεφορέσαμε το καμίνι».

Εεφωτίζω: λάμπω, ακτινοβολώ.

Εησκοουράρω: ξεφεύγω, απαλλάσσομαι.

Ειλντίζω: σαστίζω, χάνω το μυαλό μου, έξοκείλω.

Εεμπλανταρωμαί: γίνομαι άνίκανος να κινηθώ από υπερκόπωση ή από άρρώστεια.

- Ἐιόλυτος: κείνος πού δέν κάνει κάτι μέ λογική, ὁ ἀχαλίνωτος.
- Ἐνόνω: καθαρίζω.
- Ἐομπλιάζω: φιλολογῶ, λεπτολογῶ καί ξόμπλιασμα = ἡ παράκαιρη ἀκριβολογία.
- Ἐτατριχης: ὁ λιγότεριχος, ὁ σπανός.
- Ἐλένταγος: ὁ κρύος, ὁ ἄχαρις π.χ. «ἔχει ἕνα μπῶι ξυλένταγο».
- Ἐυλόλογος: ἀνοησία ξυλόλογῶ = λέγω ἀνοησίες καί ξυλόλογος = κείνος πού λέει ὅτι τοῦ κατέθει.
- Ἐυλόνω: χάνω τὸ μυαλό μου, γίνομαι ἀνόητος καί ξυλωμένος κείνος πού δέν ξέρει τί λέει καί τί κάνει.
- Ἐυλοποῦλι: ὁ ἀνόητος, ὁ ἀπερίσκεπτος.
- Ἐυλόστομος: ὁ φλύαρος.
- Ἐφάδι: ἡ φιλονικία, ὅταν διαπληκτίζονται μέ λόγια.
- Ἐφάρι: τὸ ἀπροσδόκητο, τὸ ἀνέλπιστο.
- Ἐωκκλήσαστος: κείνος πού δέν πηγαίνει στήν ἐκκλησία γιά νά ἀκούσει τή θεία λειτουργία.
- Ἐωτικόπαρμα: ὁ καχεκτικός, ὁ ἀρρωστιάρης, ἐκεῖνος πού εἶναι σάμπως νά τὸν πήρανε τὰ ξωτικά.
- Ἐεβεράρω καί συνηθέστερο τὸ γ' πρόσωπο ἔεβεράρει: χάνει τήν ἰσορροπία, ξεσαμαρίζει.
- Ἐεκλαρίζω: λέξη πού τήν χρησιμοποιοῦν οἱ κυνηγοί καί σημαίνει ὅτι θγάζω ἀπὸ τοὺς θάμνους κάποιο θήραμα.
- Ἐεμαντύλωτος: χρησιμοποιεῖται πιὸ πολὺ στὸ θηλυκὸ γένος καί σημαίνει τὸν ἀναίσχυντο, τὸν ἄσεμνο, τὸν ἀδιάντροπο· προσέρχεται ἀπὸ τὸ μαντήλωμα ἢ τήν καλύπτρα, πού χρησιμοποιοῦσαν ἄλλοτε οἱ γυναῖκες γιά νά σκεπάζουν τὸ πρόσωπό τους.
- Ἐενώρας: νωρίς, πρὶν τήν ὥρα του.
- Ἐεροματζλιῶμαι: ξερογλύφομαι, πιπιλίζω, βυζαίνω τή γλῶσσα ἢ τὰ χεῖλια μου.
- Ἐεφερουγάω: Λέγεται γιά τὰ παιδάκια πού μόλις ἀρχίζουν νά περπατοῦν καί πιάνονται δῶ κι' ἐκεῖ μέ τὰ χέρια τους γιά νά στηριχθοῦν.
- Ἐεχαυδώνομαι: ἀποκάνω, χαζεύω ἀπὸ χαρὰ ἢ ἀπὸ κούραση π.χ. «ξεχαυδῶθηκα ἀπ' τὰ γέλια», «κάθεσαι σάν ξεχαυδιμένος».
- Ἐοχάρης: αὐτὸς πού ζεῖ στήν ἐξοχή, ὁ γεωργός.
- Ἐολόθολος: ὁ ἀχμαῖος, ὁ γεμάτος ζωή.
- Ἐοχτος: ὕψωμα, τὸ πρὸς τήν κορυφή τοῦ βουνοῦ μέρος.
- Ἐολογερής: εἶναι ἐπίρρημα καί σημαίνει πανταχοῦ.
- Ἐολοδρομής: ἐπίρρημα πού σημαίνει πολὺ γρήγορα· γίνεται ἀπὸ τὸ

δλωσ πού σημαίνει επίταση και τὸ δρομῆς ἢ δρομαίως. Καμμιά φορά χρησιμοποιοῦν τὴ λέξη μὲ τὴ σημασία: γιὰ ἔλο τὸ δρόμο πού θὰ περπατοῦμε.

Ἐ λ ό τ ζ ο ς: ὀλόγυμος.

Ἐ μ π λ ή: ἴχνος, πατησιά, ἰδίως γιὰ τὰ ζῶα ἔγινε ἀπὸ παραφθορὰ τοῦ ἔ - π λ ή.

Ἐ ρ γ ι λ έ ς: ἀρμάθα, σωρὸς ἀπὸ ἐπιπλα, σκεύη και τὰ τέτοια.

Ἐ ρ μ ό ν ω: προσαρμόζω.

Ο ὑ ἱ ν τ ί ζ ω: συμβιβάζω, συνδέω.

Ο ὑ λ ά ς: τὸ εἶδος.

Ο ὑ ρ τ α ρ ι ά: τὸ σύνολο ἑνὸς πράγματος· π.χ. «πρέπει νὰ δοῦμε και τὴν οὔρταριά γιὰ νὰ καταλάβουμε» = πρέπει νὰ δοῦμε και τὸ σύνολο γιὰ νὰ καταλάβουμε.

Ἐ ψ α ν ό: κείνο πού γίνεται πρὶν τὴν ὥρα του, ὄψιμο.

Ἐ ψ ι μ ο ν έ ρ ι: ἡ ἀνοιξιὰτικὴ βροχή.

Π α γ ά δ α: γαλήνη, ἡρεμία.

Π α θ ι α σ μ έ ν ο ς: πονηρὸς, μοχθηρὸς.

Π α λ α γ ό ς: νωπὸς, φρέσκος, μαλακὸς.

Π α λ α μ ι ά: τὸ βίαιο σπρώξιμο μὲ τὴν παλάμη και μεταφορικὰ ἢ ἀποτυχία, ἢ διάφευση τῶν ἐλπίδων.

Ἡ α λ η ο ρ ι ά ν ω: παληώνω, γερνῶ και ἔτσι γίνομαι ἀδύνατος. Τὴ λέξη τὴν χρησιμοποιοῦν ὅταν πρόκειται γιὰ δέντρα πού ἀπὸ τὸ χρόνο κάνουνε κουφάλες· «οἱ ἐληές καλιοριάνανε» = οἱ ἐληές ἀπὸ τὰ χρόνια ἔκαμαν κουφάλες και δὲν καρπίζουν πιὰ.

Π α ι δ ε ύ ω: ἀποχτῶ παιδιὰ και μάλιστα ἀγόρια· π.χ. «πότε παίδεφες ἔτσι;» = πότε ἔκαμες τόσα παιδιὰ; Λέγεται και ξ ε π α ι δ ε ύ ω δηλαδὴ παύω, εἴτε γιὰτι μεγάλωσα ἢ γιὰ ἄλλην αἰτία νὰ κάνω παιδιὰ.

Π α ι δ ο κ ο μ ῶ: ἀποχτῶ παιδιὰ. Οἱ ἀρχαῖοι χρησιμοποιοῦσαν τὴ λέξη μὲ τὴν σημασία: φροντίζω γιὰ τὴν διαπαιδαγώγησή τους.

Π α ν ί ζ ω: ἀδυνατῶ· π.χ. «ἐπάνισε ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν πείνα» = ἀπὸ τὴν πείνα ὁ ἄνθρωπος ἔχασεν ὅλη τὴ δύναμή του.

Π α ν τ έ ρ μ ο: λέγεται σὲ τρίτο πρόσωπο, ὁ τιποτένιος, ὁ ἀσήμαντος, ἢ λέξη χρησιμοποιεῖται κυρίως γιὰ τὰ ζῶα.

Π α ν ω θ έ ρ ι: ἓνα ραβδί πού τὸ μεταχειρίζονται ὅταν στοιδιάζουν τὸ θαμβάκι.

Π α ν ω γ ό μ ι: κάθε πράγμα πού τὸ βάζουμε πάνω ἀπὸ τὸ φορτίο τῶν ζώων, δηλ. πανωσάμαρα.

Π ά ξ α: κομμάτι κριθαρόψωμο κοιμένο μὲ τὸ χέρι ἢ μὲ τὸ μαχαίρι· π ά -

- ξ ε ς λέγονται και τὰ κομμάτια στὰ ὁποῖα σχίζεται μετὸ τσεκούρι τὸ χοντρὸ καυσόξυλο. Ὑπάρχει ἐπίσης και ρῆμα ξ ε π α ξ ά ζ ω πού σημαίνει κομματιάζω ἀκανόνιστα τὸ κριθαρόψωμο ἢ σχίζω ξύλα.
- Π α π α ρ δ ί ζ ω: διηγούμαι χωρὶς νὰ τελειώνω, φλυαρῶ.
- Π α π λ α κ : ά ζ ω: ἐπιπλέω και μεταφορικά φλυαρῶ, λέμε ἐπίσης και παπλακιάρης=ὁ φλύαρος.
- Π α π ο ύ δ α: ἡ ψύχα τῶν φουντουκιῶν, τῶν μύγδαλων κ.λ.π.
- Π α π ο υ δ ι ά ζ ω: βρέχω κάτι και ζαρώνει· «τὰ ποδάρια μου παπουδιάσανε στὸ νερὸ»=ἔβαλα τὰ πόδια μου στὸ νερὸ και ζαρώσανε.
- Π α π π ά: ἐπιφώνημα φόβου και ἔκπληξης· μπροστὰ ἀπὸ αὐτὸ συνήθως μπαίνει τὸ ἄ! π.χ. «ἄ! παππά! τί ἦτανε». Αὐτὸ τὸ ἐπιφώνημα τὸ χρησιμοποιούσαν και οἱ ἀρχαῖοι ὅπως βλέπουμε στὸν «Φιλοκτήτη» τοῦ Σοφοκλῆ.
- Π α ρ α γ κ ω μ ι ά ζ ω: δίνω σὲ κάποιον ἕνα παρατσούκλι δηλαδὴ παραγκῶμι πού τὸ παίρνω ἀπὸ μιὰ κακὴ ιδιότητα αὐτοῦ ἢ κάποιου ἄλλου ἀνθρώπου.
- Π α ρ α ἱ γ κ ρ ι: ἐπίρρημα πού σημαίνει ὄχι παραπέρα· «παραἱγκρι πιά ἔγινες»=κατάντησες πιά ὡς ἐκεῖ πού δὲν πάει παραπέρα, κατάντησες ἀνυπόφορος.
- Π α ρ α κ ύ λ η μ α και ὁ περισσότερο χρησιμοποιούμενος πληθυντικός του π α ρ α κ υ λ ή μ α τ α =τὰ πειράγματα, οἱ βρισιές τῶν γυναικῶν.
- Π α ρ α λ ο υ γ ι α σ μ έ ν ο ς: κείνος πού δυσκολεύεται νὰ καταλάβει τί τοῦ λέμε, ὁ ἄμυαλος, αὐτὸς πού κάνει παράλογα πράγματα.
- Π α ρ α μ ά ν α: ἡ μαμῆ, ἡ μαῖα.
- Π α ρ α σ ά ν τ α λ ο ς: ὁ ἀσύμφωνος, ὁ ἀταίριαστος.
- Π α ρ α σ έ θ ο μ α ι: μοῦ ἀρέσει πολὺ, ἐπιθυμῶ κάτι.
- Π α ρ α σ έ τ ι κ ο και π α ρ τ α λ α μ ί δ ι: ὁ σύρτης τῶν κιθωτίων μέσα στὰ ὁποῖα φυλάγουν διάφορα πράγματα.
- Π α ρ ά ω ρ α: μετὰ τὸ ἡλιοδασίλεμα, ἀργά.
- Π α ρ ο ξ ύ τ ι κ α: λαθεμένα, παροξύτονα, π.χ. «αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος κάνει τίς δουλειές του παροξύτικα».
- Π α ρ τ ο λ ο γ ῶ και π α ρ τ ο υ ν ά ρ ω: παίρνω τὸ μέρος κάποιου, προστατεύω, ὑπερασπίζομαι κάποιον.
- Π α σ μ α τ χ ά: ἐπίρρημα, μικρὸ, λίγο.
- Π α σ τ ε λ ά δ α: ἀπάτη, ξεγέλασμα και ἐπιρρηματικὰ φύρδην μίγδην.
- Π α σ τ ρ ι κ ο δ ο ύ λ η ς: αὐτὸς πού δουλεύει καλά, με εὐλικρίνεια.
- Π α σ τ ρ ο ύ λ η ς: ὁ καθάριος, αὐτὸς πού ἀγαπάει τὴν καθαριότητα.
- Π α τ σ α ρ τ ί ζ ω: φέρνω σὲ πέρας, κατορθώνω κάτι.

- Παρτιά:** τμήμα, κομμάτι.
- Παυλίος:** τὸ κριθαρένιο ψωμί πού τὸ προορίζουν γιὰ τοὺς ὑπηρέτες· τὰ κομμάτια του πού τὰ χρησιμοποιοῦν ἀντὶ γιὰ παξιμάδια λέγονται παυλιά.
- Πάφα:** τὸ παστὸ ψάρι.
- Παχστός:** ὁ ταραξίας, ὁ ἀνήσυχος, ὁ καυγατζής.
- Πεζούλα:** ὁ τοίχος πού εἶναι χτισμένος μπροστὰ στὴν πόρτα τῶν σπιτιῶν· ἐπίσης ὁ τοίχος πού κατασκευάζουμε γιὰ νὰ συγκρατῆ τὰ χώματα· ἡ λέξη προέρχεται ἐκ τοῦ πέζα, πεζός, πεζεύω, ἐπειδὴ αὐτοῦ πατοῦσαν καὶ ξεπέζευαν οἱ καθαλλάρηδες καθὼς λέει καὶ ὁ Εὐστάθιος (βλέπε Διονυσίου Δ 471).
- Πειγούμενο:** τὸ ἐπεῖγον, τὸ χρειαζούμενο.
- Πενεύω:** ζητιανεύω (ἀπὸ τὸ πένης).
- Πενταθούλης:** ὁ ἄστατος, ὁ εὐμετάβλητος.
- Περιγκαρί:** ἐπίρρημα, πρόσκαιρα, τυχαῖα, στὴ στιγμὴ.
- Περιχός:** ὁ περιττός, ὁ ὄχι ἀπαραίτητος.
- Περπατάρης:** ὁ πεζοπόρος.
- Πεταλωμένο:** μὲ μεταφορικὴ τὴν ἔννοια ἀπὸ τὸ ὄλογο πού ὅταν εἶναι πεταλωμένο τρέχει πιὸ γρήγορα, σημαίνει τὸν σπουδαγμένο, ἐνῶ ἀπετάλωτος λέγεται ὁ ἀμόρφωτος.
- Πετζόνω:** λέω ψέμματα, ἐξαπατῶ μὲ ψευτιές.
- Πηδούλια:** τὰ μικρὰ σκουλήκια πού ἀναπτύσσονται μέσα στὸ τυρί· γιὰ νὰ τὰ καταστρέψουν ρίχνουν μέσα στὸ δερμάτι πού εἶναι τὸ τυρὶ ἀμίλητο νερὸ τῆς μέρας τοῦ Σαββάτου!
- Πθόνω:** παραφθορὰ τοῦ ἀπιθόνω) ἀφήνω χάμου.
- Πιθηκός:** (παραφθορὰ τοῦ πίθηκος): ὁ μικρόσωμος καὶ μεταφορικὰ ὁ ἀσήμαντος ἄνθρωπος.
- Πίκα:** δυσαρέσκεια, πείσμα, ἐπιμονή π.χ. «τῶπιασε πίκα», «ἔχει πίκα μαζί μου».
- Πικιάζω:** δυσανεστῶ, στενοχωρῶ καὶ τὸ παθητικὸ πικιάζομαι: στενοχωροῦμαι.
- Πινάκι:** μέτρο χωρητικότητος ἴσο μὲ τὸ μισὸ τοῦ κοιλοῦ· ὁ Ζωναράς λέει τὰ παρακάτω στὸ Βίο τοῦ Μιχαὴλ Δούκα «Στις μέρες αὐτοῦ τοῦ βασιλεῖ παρουσιάσθηκε τόσο μεγάλη ἔλλειψη σταριοῦ ὥστε μὲ τὰ χρήματα, πού πρῶτα ἀγόραζες ἓνα μέδιμνο, τώρα σοῦ ἔδιναν ἓνα πινάκι, τὸ ὁποῖο εἶναι τὸ ἓνα τέταρτο τοῦ μεδίμνου· τὸ γενικὸ αὐτὸ κακὸ χρησιμοποιήθηκε γιὰ παρατσοῦκλι τοῦ βασιλεῖ, καὶ μέχρι τώρα ἔτσι τὸν παραγκωμιάζουν· καὶ δὲν θὰ καταλάβει κανένας πὼς λένε γι' αὐτὸν ἂν δὲν τὸν πεῖ «Παραπινάκιον».

- Πιπίτα: ἀρρώστεια πού πιάνει τίς κόττες· λέγεται καί σάν παροιμία «ἔκαμε τήν πιπίτα ἀπ' τή δίψα»=κάηκε ἀπό τή δίψα.
- Πιπλιά: σταγόνα, σταλαματιά.
- Πίπλου: πάμπολλα· π.χ. «ἔχει γρόσια πίπλου».
- Πισθόνομα: ἀποδέχομαι.
- Πιστιά: τὸ πισινὸ λουρὶ τοῦ σαμαριοῦ.
- Πιστοέρα: κοιλιὰ καί ρῆμα ξεπ'στουριάζω=ξεκοιλιάζω.
- Πιτικένο: τὸ παιδί πού γεννήθηκε νεκρό.
- Πιτύχημα: αἶνιγμα.
- Πλακιάζω: πετρβολῶ.
- Πλαντάζω: σκεπάζω καί μεταφορικά πιέζω, στενοχωρῶ· π.χ. «πλάνταξε τὸ καμίνι»=σκέπασε τὸ καμίνι γιὰ νὰ σθήση· «τί ἦρθες καί μὲ πλάνταξες»=γιατί ἦρθες καί μὲ στενοχωρεῖς.
- Πμόνω: κρύβω, σκεπάζω.
- Ποδαριάζω: συνέρχομαι ἀπὸ ἐπικίνδυνη ἀρρώστεια.
- Ποδοθάω: πλημμυρίζω· «τὸ νερὸ ποδοθάει»=τὸ νερὸ τρέχει ὀρμητικὰ καί πλημμυρίζει τὸν τόπο.
- Ποδόλυσσα: ἡ παράλυση τῶν σωματικῶν καί ψυχικῶν δυνάμεων πού προέρχεται ἀπὸ τὴν μεγάλη λύπη ἢ ἀπὸ κάποιο ἀπροσδόκητο γεγονός καί ἢ ὅποια κάνει τὰ πόδια νὰ τρέμουν καί τὸν ἄνθρωπο νὰ μὴν αἰσθάνεται τί συμβαίνει γύρω του.
- Ποδοσίδι: δῶρο, προσφορά.
- Ποδοστυλιάζω: ἀγρυπνῶ, ἐποπτεύω.
- Ποδοτάς: ἔδηγός.
- Ποζαρντίζομα: ὑποκρίνομαι, προσποιούμαι.
- Ποκειόνομα: παραδέχομαι κάτι·
- Πολεϊφάδι: τὸ περίσσειμα τοῦ σαπουνιοῦ· ἡ λέξη γίνεται ἀπὸ τὸ ἀπὸ καί λείφω ἢ λείχω γιατί τὸ σαποῦνι διαλύει τίς ἀκαθαρσίες.
- Πολήνι: τὸ ὑπολήνιο, ὁ λάκκος μέσα στὸν ὁποῖο τρέχει τὸ κρασί ἀπὸ τὸ πατητήρι (τὸν ληνό).
- Ποτόκι: θαλτότοπος, θαθουλωτὸς χῶρος ὅπου λιμνάζουν τὰ νερά.
- Πουλίτσα: ἡ τρύπα πού εἶναι στὸν τοῖχο τοῦ τζακιοῦ, μέσα στὸ σπίτι (ἄρχαῖο: πυλῖς).
- Πουμόνω: δυσκολεύομαι ν' ἀναπνεύσω ἀπὸ τὸν πολὺ καπνὸ καί πούμωμα λέγεται αὐτὴ ἡ δυσκολία.
- Πουσα: ἡ ἀκαθαρσία πού ἐπιπλέει στὰ ὑγρά δηλαδή τὸ λάδι, τὸ μέλι καί τὸ λυωμένο κηρί.
- Πουφάρα: ἡ ὑγρασία καί ἡ ἀποφορά πού προέρχεται ἀπὸ τὴν ὑγρασία.

- Π ρ α σ ι ν ι ά ζ ω: γίνομαι ώχρὸς ἀπὸ ἀρρώστεια ἢ ἀπὸ ἄλλην αἰτία, καὶ πρᾶσινασμένος=ὁ ώχρὸς.
- Π ρ έ γ γ α: τὸ συνάχι, ἡ καταρροή καὶ πρεγγιασμένος=ὁ συναχωμένος.
- Π ρ η σ κ ά ρ ι: τὸ ἀπόστημα, τὸ πρήξιμο.
- Π ρ ο θ ο δ ό ν ω: καταβοδώνω, συνοδεύω μέχρις ἕνα σημείο κάποιον ποὺ φεύγει.
- Π ρ ο δ ε ύ ω: προχωρῶ, πηγαίνω μέχρις ἕνα ὄρισμένο μέρος.
- Π ρ ο γ κ ά ω καὶ π ρ ο γ κ ί ζ ω: διώχνω ἀπὸ κάπου με θυμό. Μεταχειρίζονται αὐτὴ τὴ λέξη καὶ γιὰ τὰ ζῶα ἐκεῖνα ποὺ ξαφνιάζονται καὶ γίνονται ἀσυγκράτητα π.χ. «αὐτὸ τὸ μουλάρι προγκάει».
- Π ρ ω ῖ μ ά δ ι: τὸ πρῶτο ὄριμο φρούτο.
- Π ρ ω ῖ μ α δ ο ὕ: ἡ κόρη ποὺ γκαστρώθηκε χωρὶς νὰ ἔχει νόμιμο ἄντρα.
- Π ρ ο κ ά ν ω: φτάνω πρὶν ἀπὸ ἄλλον, ποὺ ἔφυγε πρὶν ἀπὸ μένα.
- Π ρ ο κ έ ρ ν ω: ἔχει τήνῳ σημασία με τὸ προκάνω, προσπερνῶ.
- Π ρ ο κ ο ὕ κ ι: ὑπαινιγμὸς π.χ. «σοῦ πέταξε κάτι προκούκια».
- Π ρ ο σ ω π ο δ έ ρ ν ω: βρίζω κάποιον μπροστά του.
- Π ρ ο μ π ά π η: ἐπίρρημα, ἀμέσως, μονόμιᾶς.
- Π ρ ω τ ο γ ό ν α τ ο ς: τὸ πρωτογέννητο, τὸ πρωτότοκο παιδί. Στὴ Σάμο ὑπάρχει ἡ πρόληψη ὅτι, ἂν τὴν ὥρα ποὺ φιλονεικοῦν δυὸ ἄνθρωποι ξύσει ἕνα παιδί ἢ κι' ἕνας ἡλικιωμένος πρωτογόνατος τὸ δεξιὸ του γόνα, σίγουρα αὐτοὶ ποὺ φιλονεικοῦν θὰ ἔρθουν στὰ χέρια.
- Π τ ι ρ ό ς: λέγεται ἡ πλατύστομη κολοκύθα στὴν ὁποία οἱ τσοπάνηδες διατηροῦν γάλα γιὰ νὰ τὸ ρίξουν μέσα στὸν τσίρο κι' ὕστερα ἀφοῦ τὸν ζεστάνουν νὰ θγάλουν τὴ μυζήθρα.
- Π τ ί χ υ μ α: αἰνιγμα: λέγεται καὶ π ρ α μ α τ ά κ ι καὶ ν ο ι ὠ - σ μ α.
- Π ύ χ τ ρ α: ἐπίρρημα ποὺ σημαίνει πυκνά, πυκνωμένα π.χ. «πύχτρα φυτρώσανε τὰ σπαρτά».
- Ρ α θ δ ό ν ω: ξηραίνομαι, παγώνω καὶ μεταφορικά, πεθαίνω.
- Ρ ά δ ι: σειρά π.χ. «ἔχ' ἕνα ράδι δόντια σὰν μαργαριτάρια».
- Ρ α θ υ μ ὠ: ἐπιθυμῶ π.χ. «ραθύμησα νὰ σέ δῶ». Οἱ γεωργοὶ τὴν χρησιμοποιοῦν στὰ γεωργικὰ με τὴν σημασία τοῦ ἐξασθενίζω, χάνω τὴν ζωηράδα π.χ. «ἡ γῆς ἐραθύμησε» δηλ. ἡ γῆ ἐξαντλήθηκε.
- Ρ α κ ο κ ο π ά ν α καὶ κ ά δ δ η ς: τὸ ψυχρὰν ἄνθριο τοῦ ἄμδουκ.
- Ρ α ν ί δ ι: τὸ σύντριμμα.
- Ρ ε β ε λ ι ά ζ ω: κατακομματιάζω, ξεσχίζω, καταστρέφω καὶ ρεβέλιο ἢ ρεβέλι τὸ κομματίασμα.
- Ρ ε ί π ι ο ς: ἔρημος, ρημαγμένος.

- Ρεμπεννόζ:** συννεφιασμένος και άκατάστατος καιρός (έρεθινός).
- Ριζιγάρω:** ριψοκινδυνεύω.
- Ριζόνω:** παραμένω οριστικά.
- Ρικαλίζω:** φωνάζω, κραυγάζω.
- Ρίμαυρον:** τὸ ἐντελῶς μαῦρο.
- Ρίπισμα:** μέρος ἀπόκρημνο.
- Ρίτζια:** διήγηση.
- Ρίχνω:** οἱ γεωργοὶ χρησιμοποιοῦν τὴν λέξη μὲ τὴ σημασία τοῦ σπέρνω.
- Ρογιαζω:** δέχομαι: κάποιον στή δουλειά μου μὲ μισθό.
- Ρόγος:** ἡ ὑγρασία, ἰδίως ἐκείνη πού προέρχεται ἀπὸ τὴ βροχὴ καὶ κάνει τὴ γῆ πολὺ παραγωγικὴ. Τὴν ἴδια σημασία ἔχει καὶ αὐτὸ πού λένε οἱ γεωργοὶ ὅτι «πιάνει μάνα ἢ γῆ».
- Ροζονιάρω:** πίνω ἰδίως κρασί.
- Ρόζου:** λένε σὲ μερικὰ χωριὰ τὸ βλάκα.
- Ροή καὶ λαδικό:** λέγεται τὸ ἐλαιοδοχεῖο ὅταν αὐτὸ χωράει περισσότερο ἀπὸ δυὸ ὀκάδες λάδι τότε λέγεται **παπαμανόληξ**.
- Ροϊδίζω:** παίρνω χρῶμα ἀνοιχτὸ κόκκινο. Οἱ γεωργοὶ λένε ὅταν τὰ στάρια εἶναι ὄριμα γιὰ θερισμὸ ὅτι «τὰ στάρια ροϊδίσανε».
- Ρότα:** τὸ συμφέρον, τὸ ὠφέλιμο π.χ. «κυττάζω τὴ ρότα μου».
- Ρούα:** πλατεῖα καὶ μεταφορικὰ ἢ δημοσιότητα π.χ. «κύτταξε νὰ μὴ μᾶς θγάλεις στή ρούα».
- Ρουγλίζω:** κατατρῶγω καὶ ὅταν πρόκειται γιὰ πυρκαγιὰ κατακαίω.
- Ρουτζόνω:** δυσχεροῦμαι.
- Ρσέλι:** μέρος πού εἶναι ὄλο γκρεμνὰ καὶ θάραθρα.
- Ρυτστό:** (ἀπὸ παραφθορὰ τῆς λέξης ρευστό) ζουμί ἀπὸ ἀλεύρι καὶ θερμὸ νερό· τὸ λέμε καὶ **κουρκούτα**.
- Σαβντίζω:** ξοδεύω.
- Σαβουρντίζω:** χτυπῶ.
- Σάζμα καὶ σάσματα** στὸ πληθυντικὸ, οἱ διαπραγματεύσεις γιὰ γάμο.
- Σάζομα:** συμβιβάζομαι.
- Σαῖντίζω:** ὑπακούω, πείθομαι.
- Σαλαγῶ:** διώκω, θιάζω νὰ τρέχει. Ἡ λέξη φανερώνει ταραχὴ καὶ κίνηση καὶ συγγενεῖς μὲ τὸ ρῆμα σαλεύω. Ὁ Ἡσύχιος λέγει «σαλαγεῖ ταρασσει, σαλαχθέν σεισθέν, σαλύγα ἢ συνεχῆς κίνησις». Μεταχειρίζονται τὴ λέξη ὅταν πρόκειται γιὰ ζῶα π.χ. «σαλάγα τ' ἄλογου».
- Σαλαντίζω:** κινίεμαι, θιάζομαι νὰ πάω.

- Σ α λ α χ ώ ρ η ς: ὁ ἄτακτος, ὁ ἀκάθαρτος καὶ ἐπιρρηματικά σαλαχώρικα: ἀκάθαρτα, ἄτακτα.
- Σ α λ ι θ ἄ ρ ι: τὸ σημάδι τοῦ προσώπου, πρὸ εἴτε εἶναι ἐκ γενετῆς, εἴτε ἔγι-
νε ἀπὸ τὴν διεύρυνση μερικῶν τριχοειδῶν ἀγγείων ἢ ἔγινε μὲ μιᾶ μπο-
γιά.
- Σ ἄ ρ α: ὁ σωρὸς ἀπὸ μικρὲς πέτρες πού γίνεται σὲ ἓνα ἀκαλλιέργητο μέρος.
- Σ α ρ ν α μ ο ὕ σ τ ρ ι: ἡ εἰρωνία ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπάτη πού προηγήθηκε
π.χ. «ἀφοῦ μὲ γέλασε μ' ἴσως καὶ σαρναμοῦστρι».
- Σ α ρ ν τ ῖ ζ ω: ἐπιτίθεμαι, ὀρμάω.
- Σ α σ τ ι κ ἄ: ἐπίρρημα, κατ' ἀποκοπή· «ἔδωσα τ' ἀμπέλι νὰ τὸ δουλέψῃ
σαστικά».
- Σ α φ ο υ σ τ ἄ ρ ω: χτυπάω μὲ τὸ χέρι ἢ μὲ τὸ ραβδί.
- Σ θ α γ γ ι ἄ ζ ω: σφίγγω.
- Σ θ ο υ ν ι ἄ καὶ θ σ υ ν ι ἄ: τὰ κόπρια τῶν βοδιῶν.
- Σ γ α λ ι ἄ ζ ω: καὶ πιὸ συνηθισμένο στὸ γ' πρόσωπο σγαλιάζει: γίνεται
καλοκαιριά, γαλήνη.
- Σ γ ἄ ρ α: τὸ στομάχι, ἰδίως τῶν πουλιῶν.
- Σ δ ρ α υ λ ῖ ζ ω: συνδαυλίζω καὶ σ δ ρ α ὕ λ ι σ τ ο: τὸ ξύλο μὲ τὸ
ὁποῖο συδαυλίζουσαν τὴ φωτιά στὸ φούρνο.
- Σ ε λ ἄ δ α: στεγνὸ καὶ ἴσιο μονοπάτι.
- Σ ε λ ἔ ς: ἡ μεγάλη κοφίνα πού θάζομε τὰ σταφύλια· ἡ μικρὴ κοφίνα λέγε-
μ πα ἴ ν τ ι ρ μ ἄ ς.
- Σ ἔ μ ι: κτῆμα, περιοχὴ.
- Σ ε ο ν τ ἄ ρ ω καὶ πιὸ συνηθισμένο στὸ γ' πρόσωπο σεοντᾶρει πού σημαίνει
ἄν τύχει.
- Σ η μ ἄ δ ι: ὁ πρῶχοντας π.χ. «ὄλα τὰ σημάδια τοῦ χωριοῦ μαζωχτήκανε».
- Σ η μ α δ ι α κ ὁ ς: ὁ βέβαιος πού ἔχει προειπωθεῖ.
- Σ η μ ῖ ζ ω: σπαταλῶ καὶ σημίστρα: ἡ σπάταλη γυναίκα.
- Σ ι α λ ἔ π ι: στενοχώρια, δυσχέρεια.
- Σ ι λ ι θ ὁ ς: ἀνάπηρος, ἐλαττωματικὸς στὸ σῶμα.
- Σ ι λ ν τ ῖ ζ ο μ α ι: στολίζομαι, εὐπρεπίζομαι.
- Σ ι λ ν τ ῖ ζ ω: φτιάχνω μὲ τὴ λίμα τὰ δόντια τοῦ πριονιοῦ.
- Σ ι ρ γ ῖ: τὸ μέρος στὸ ὁποῖο ἀπλώνουν τὰ σταφύλια γιὰ νὰ ξεραθοῦν καὶ
νὰ γίνουν σταφίδες.
- Σ ι ρ χ α τ λ ῖ καὶ συνηθέστερος ὁ πληθυντικὸς σιρχατλιά: τὰ ἐργαλεῖα
τῶν ἐργατῶν.
- Σ ι χ λ ῖ: τὸ ξύλινο ἢ πήλινο δοχεῖο μέσα στὸ ὁποῖο τρέχει τὸ νερὸ πού
ἀντλιέται ἀπὸ τὸ μαγκανοπήγαδο.

- Σ ί χ λ ι α σ μ α :** ἔτσι λένε οἱ γεωργοί τήν δύση τοῦ ἡλίου καί διαιροῦνε ἔτσι τή μέρα: **Θ α μ π ά**=πρὶν ἀπὸ τήν αὐγή **χ α ρ ά γ μ α τ α**= ὅταν ἀρχίζει νά ξημερώνει **τ α χ υ ν ό**=τὸ πρῶτ, **γ ι ό μ α**=ἡ 9 ὥρα πρωινή. **μ ε γ ά λ ο γ ι ό μ α**=τὸ μεσημέρι, **ά π ό γ ι ο μ α**= στὶς 3 μετὰ τὸ μεσημέρι, «**δ υ ό ξ υ λ ο π ό δ α ρ α ν ά β α σ ι λ έ ψ ε ι**»=μιά ὥρα πρὶν τὸ ἡλιοδασίλεμα, **ῶ ρ α τ ο ὕ τ σ ο υ κ α λ ι ο ὕ** =πρὶν νά δύσει ὁ ἥλιος, ὅταν οἱ γυναῖκες τῶν γεωργῶν ἐτοιμάζουν τὸ φαγητὸ τῆς οἰκογενείας καί **σ ί χ λ ι α σ μ α**=ἡ δύση τοῦ ἡλίου ποὺ τήν ἀκολουθαίει ἡ νύχτα.
- Σ κ α θ έ τ ζ ο ς :** κείνος ποὺ δὲν ἀκούει, ὁ κουφός.
- Σ κ α ν τ ί κ ι :** ἔναϊδοςλαχανικό· σὲ μερικὰ χωριά λέγεται **σ π α θ α ρ ό γ γ ο**.
- Σ κ α π ε τ ῶ :** γίνομαι ἄφαντος, δραπετεύω.
- Σ κ ά π η τ α :** τὸ ψηλὸ μέρος ποὺ κρύβει ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἄλλων αὐτὸν ποὺ τὸ πέρασε· σὰν ἐπίρρημα σημαίνει κρυφά, σιγανά.
- Σ κ α π ι τ ά ρ ω :** θυμώνω ξαφνικά.
- Σ κ α ρ ί ζ ω :** σηκώνομαι καὶ φεύγω· τῆ λέξη αὐτὴ τήν χρησιμοποιοῦνε πιὸ πολὺ οἱ τσοπάνηδες π.χ. «μοῦ σκάρισαν τὰ γίδια». Καίμιὰ φορὰ ἔχει τὴ σημασία τοῦ φανερόνομαι π.χ. «ποῦ ἦσουν καὶ σκάρισες»;
- Σ κ α ρ ώ ν ω :** ἐρεθίζομαι, διεγείρονται οἱ σαρκικὲς μου ἐπιθυμίες.
- Σ κ ά ρ φ α λ ο :** ἐπίρρημα ποὺ σημαίνει ἐντελῶς.
- Σ κ ά τ ζ α ρ ο :** φόβητρο, καὶ ἰδίως τὸ ἀνδρείκελον ἐκεῖνο ποὺ βάζουν στοὺς κήπους γιὰ νά φοβερίζουν τὰ πουλιὰ καὶ τοὺς λαγούς· μεταφορικὰ σημαίνει κείνον ποὺ τὸν ἀποστρέφονται γιὰ τὴν ἀσχήμια του ἢ γιὰ τὴν θρασύτητά του.
- Σ κ λ α θ ό ν ω :** καταστρέφω, ζημιώνω πολὺ.
- Σ κ λ ά δ α :** ἡ στέρφα γίδα.
- Σ κ λ ἦ ν ο ς :** τὸ πρὸς τὴν ὠμοπλάτη δέρμα τοῦ γουρουνιοῦ.
- Σ κ ν ι ά ζ ο μ α ι :** ἡλέξη χρησιμοποιεῖται γιὰ τὰ κτήνη ποὺ πνίγονται ὅταν σφιχτεῖ γύρω ἀπὸ τὸ λαιμὸ τους τὸ σκοινὶ μὲ τὸ ὁποῖο εἶναι δεμένα. π.χ. «τὸ γίδι σκνιάστηκε». Μεταφορικὰ σημαίνει μπερδεύομαι, πέφτω σὲ πλεκτάνη.
- Σ κ ο θ ρ ο ν τ ῶ :** σηκώνω κάτι ψηλά καὶ τὸ χτυπῶ στὴ γῆ μὲ ὀρμή. Ἡ λέξη εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὸ σηκώνω καὶ θροντῶ.
- Σ κ ο υ σ μ ή :** κραυγή, σκούξιμο.
- Σ κ ο ὕ τ ρ ο ς :** συννεφιασμένος, ὀμιχλώδης, σκιερός· λέγεται ἰδίως γιὰ τὸν καιρό.
- Σ κ ρ ο ὕ μ π ο ς :** ξηρός, ἀποξηραμένος.

- Σ κ ρ ο υ φ λ ί κ ι: μάταιο, άνώφελο.
- Σ κ υ λ ο μ έ ν τ ο υ ρ α: τά έντόςθια και οί άκαθαρσίες τών ζώων, γιδιών, προβάτων κ.λ.π.
- Σ λ ο γ ω̄: μέμφομαι, κατακρίνω.
- Σ μ ι χ τ ό: άνάμιχτο π.χ. «ή χαρά κι' ή λύπη είναι σμιχτά στον κόσμο».
- Σ μ ο γ α λ ι ά ζ ω: έξιλειώνω.
- Σ ο υ ρ λ ι ω̄ μ α ι: άντι ούρλιωμαι, κλαίω με σιγανή φωνή.
- Σ ο υ σ ο ū μ ι: όμοιότητα· άπό αυτό και τó ρήμα σουσουμιάζω.
- Σ ο ύ τ α: ή άξίνα πού δέν έχει στο πίσω μέρος της τó κοφτερό εκείνο με τó όποιο κόδουν τίς ρίζες τών δέντρων· σε μερικά χωριά λέγεται και θ α μ θ α κ ό τ σ α π α. Σούτα λέγεται επίσης και ή γίδα πού δέν έχει κέρατα.
- Σ ο υ φ λ ι ά ζ ω: συγκολλάω, συναρμόζω κάτι σε ένα άλλο.
- Σ π α ρ α ν ι α δ ο ū ρ ο ς: οίκονόμος, άπό τó σ π α ρ ά ν ι ο πού σημαίνει τήν οίκονομία.
- Σ π α ρ γ α ν ώ γ ω: γεννώ παιδί, «ή γυναίκα μου σπαργάνωσε χθές».
- Σ π ι θ ί σ μ α τ α: έξανθήματα του δέρματος.
- Σ π α ρ ή ς: ό σπάταλος, κείνος πού σκορπίζει άσκοπα τήν περιουσία του.
- Σ π ο υ ν ι ά ζ ω: όργίζομαι, άγανακτώ.
- Σ π ο υ ρ ί ζ ω: σπάζω, συντρίβω.
- Σ π ο ύ ρ ν η: στάχτη.
- Σ π ρ ι τ ό ρ ι ο: οίκονομία.
- Σ τ α γ α δ ό ν ω: γεμίζω.
- Σ τ ά γ κ α: δία, στενοχώρια και σταγκόνω: έχδιάζω, πιέζω, στριμώνω.
- Σ τ ά ν ι ο ς: πεισματάρης, ιδιότροπος.
- Σ τ α ρ έ ν ι α: χρησιμοποιείται σαν επίρρημα και σημαίνει φανερά, άπροκάλυπτα.
- Σ τ α υ ρ ό ν ω: οί γεωργοί τó χρησιμοποιούν με τήν σημασία του καρποφορῶ π.χ. «οί έληές φέτος δέ σταυρώσανε».
- Σ τ α φ ο υ σ τ έ ρ ν ω: ρίχνω κάτι ένάντια σε κάποιον ή τόν χτυπῶ με όρμη.
- Σ τ α χ τ ε ρ ό: τó σταχτόπανο.
- Σ τ ε ν ε ύ ω: στενοχωριέμαι, πικραίνομαι.
- Σ τ έ ο ς: στέγη οίκοδομής.
- Σ τ ε ρ ν ε ύ ω και σ τ ε ρ ν ι ά ζ ω: στραγγίζω και μεταφορικά έξαντλοῦμαι, άδυνατίζω.
- Σ τ ή μ ε ι ο και συνηθέστερος ό πληθυντικός τά στήμεια: τά χρήσιμα για κάτι, τά μέσα, τά έργαλεία· π.χ. «τί νά κάμω πού μου λείπουνε τά στήμεια».

- Σ τ ο λ α χ ι ά ζ ο μ α ι : μέ πιάνουν λυγμοί, στενάζω.
- Σ τ ο μ ό ν ω : χορταίνω, γεμίζω.
- Σ τ ο υ γ κ ό ν ο μ α ι : μπερδεύομαι, μπλέκομαι.
- Σ τ ρ α θ α λ ό ς : ό στρεβλός.
- Σ τ ρ α θ ο π ι ν ά κ η ς : ό ιδιότροπος, ό μοχθηρός.
- Σ τ ρ α γ κ ό ν ω : περισφίγγω, στενοχωρώ.
- Σ τ ρ α μ π ο υ λ ό ς : ό άπρεπος, ό άνάρμοστος.
- Σ τ ρ ε π η κ λ ό ς : ό άπρόσεκτος.
- Σ τ ρ ο ύ γ κ α : ή μάντρα, τó χειμαδιό.
- Σ ύ γ κ ο ρ μ ο ς : ό μοιχός, σε σχέση με τόν άντρα τής μοιχαλίδας.
- Σ υ γ χ α ρ η κ ι ά ζ ω : μεταδίνω, φανερώνω σε κάποιον εκείνο πού μου είπαν έμπιστευτικά.
- Σ υ μ π ω̄ : ταραζώ, άνακατώνω.
- Σ υ ν ά θ ω : δυσσοδομώ, μηχανεύομαι, συνάπτω έρωτικές σχέσεις π.χ. «αυτοί τά συνάδουνε».
- Σ υ ν α π ό θ ο λ ο ι : χρησιμοποιείται στόν πληθυντικό με τή σημασία του άπαξάπαντες, με μι.ξ π.χ. «συναπόβολοι θά πάμε».
- Σ ύ ν α υ γ α : πολύ πρωτό, με τήν αύγούλα.
- Σ ύ μ π λ ε ο ν : τó συνεχόμενο, τó συναπτό π.χ. «έχουμε σύμπλε τά σπία μας».
- Σ υ ν ε ι κ ά ζ ω : έννοώ, καταλαβαίνω, ξεχωρίζω κάποιον άνάμεσα σε πολλούς άλλους.
- Σ υ ν ε π λ έ ω : μόλις συντηρούμαι, μόλις αποζώ από τή δουλειά μου ή από τά έξοδά μου.
- Σ υ ν έ χ ι : έπίρρημα, άμέσως, γρήγορα.
- Σ ύ ν τ α ξ ι ς : ταχύτητα, γρηγοράδα.
- Σ ύ ν τ α χ α : γρήγορα, χωρίς άναβολή.
- Σ υ ν τ ρ έ χ ω : συχνάζω.
- Σ ύ ρ ρ α χ ο : οί συνεχόμενες βουνοκορφές ή κορυφογραμμή. Οί χωρικοί λένε «ό ήλιος κάθησε στο σύρραχο» άντί ό ήλιος έδυσε.
- Σ υ ρ μ ό ς : ίχνος, σημάδι.
- Σ φ ά μ ε λ ε ς : έπίρρημα πού σημαίνει οίκογενειακώς.
- Σ φ α ν τ ω̄ : διαπρέπω, ξεχωρίζω.
- Σ φ α ρ ί ζ ω και κ φ α ρ ί ζ ω : γεμίζω νερό τó στόμα μου και μ' αυτόβραντίζω κάτι.
- Σ φ ε ν τ ό ν ι : τó ραιμμένο μέρος του δερματιού.
- Σ χ α μ έ ν ο ς : κακός, άξιοκατάκριτος, άσχημος.
- Σ χ έ ρ ι ο : βοήθεια π.χ. «έχει σχέριο ό άνθρωπος».

- Σ ω ζ ά τ ο ς:** αυτός που βρίσκεται σε καλή οικονομική ή κοινωνική κατάσταση, ο εύπορος.
- Σ ω μ α τ ί ζ ω:** κάνω κάτι επίπεδο ή φτάνω σε μέρος επίπεδο, ισοματίζω.
- Σ ω τ η ρ ε ύ ο μ α ι:** εφοδιάζομαι με τα χρειαζόμενα, εξασφαλίζομαι.
- Τ α γ ά ρ ι:** σακκίδιο στο οποίο βάζουν την τροφή τους οι εργαζόμενοι· ο Ήσυχιος λέγει «ταγή: βασιλική δωρεά και η σύναξις τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων» και τὸ μέγα ἐτυμολογικὸ «ταγηγίας πέμματα ἔστι».
- Τ ά χ ο ς:** ἔδρανο, κάθισμα, τὸ θ ᾶ χ ο ς τοῦ Θεοκρίτου.
- Τ ά λ α:** ἡ θία, ἡ ἀνάγκη.
- Τ α λ ά σ ι:** τὸ φορτίο, τὸ βάρος.
- Τ ά ρ γ α:** ἐπίρρημα που σημαίνει ἀσκέπαστα, ἀπροκάλυπτα.
- Τ ά ρ λ α ς:** ἓνα ἄσπρο σκουλήκι που κατατρῶει τὰ δέντρα.
- Τ α ρ τ α λ ι ά ζ ω:** κατακομματιάζω και μεταφορικὰ σκοτώνω.
- Τ α σ τ ί ζ ω:** χτυπῶ π.χ. «τὸ νερὸ ταστίζει τὸν τοῖχο».
- Τ α φ ι ά ζ ο μ α ι:** λιποθυμῶ, γίνομαι σὰν νεκρὸς.
- Τ ε γ γ ι ά ζ ω:** τὰ μαζεύω για νὰ φύγω και μεταφορικὰ διώχομαι π.χ. «νὰ δοῦμε πότε θὰ τὰ τεγγιάσει και αὐτός».
- Τ ε μ π ε χ ε ύ ω:** προσπαθῶ νὰ πείσω κάποιον νὰ κάμει κάτι, συνιστῶ και **τ ε μ π ί χ ι:** ἡ σύσταση, ἡ προσοχή.
- Τ έ μ π λ α:** μακρὸ ξύλο πάνω στοῦ ὁποῖο ξαπλώνουν τὴν κληματαριά.
- Τ ε μ π λ ι ά ζ ω:** ταξινομῶ, και τέμπλιασμα=ἡ ταξιθέτηση.
- Τ ε τ ρ α κ λ ά δ ι:** και ὁ συνηθέστερος πληθυντικὸς **τ ε τ ρ α κ λ ά δ ι α:** τὰ συντρίμματα, τὰ θρύψαλα που σε μερικὰ χωριά λέγονται και **ρ α - ν ί δ ι α.**
- Τ σ α λ ν τ ί ζ ω:** ἀφήνω στοῦ κλῆμα κατὰ τὸ κλάδεμα πολλές βέργες για νὰ ἐξασθενίσει: γιατί ἔχω σκοπὸ νὰ τὸ ξεριζώσω και τσαλντισμένο λέγεται τὸ βγαλμένο, τὸ καθαρισμένο.
- Τ σ α μ π ο ύ ν ι:** ἡ μπουμπουκισμένη βέργα τοῦ κλήματος.
- Τ ζ α ν α θ ά ρ ι:** ὁ ἀποκτηνημένος ἄνθρωπος.
- Τ ζ α ν α ν τ ί ζ ω:** συνέρχομαι ἀπὸ ἀρρώστεια, ἀναρρώνω.
- Τ ζ α ν τ ζ ο ύ ρ η ς:** λέξη ὑβριστικὴ για μπεκρηδες και για τιποτένιους ἄνθρώπους.
- Τ ζ ά ρ κ ο ς:** ὁ ἀχυρώνας.
- Τ ζ α φ ά ρ α:** τὸ καλάμι με τὸ ὁποῖο τραβοῦν κρασι ἀπὸ τὰ θαρέλια· λέγεται και **κ λ έ φ τ η ς.**
- Τ ζ ε π έ λ ι κ ο ς:** πρόστυχος, κακός.
- Τ ζ έ ρ λ α:** ἡ γίδα.
- Τ ζ ε ρ π τ ί ζ ω:** ὑποχωρῶ, ἐνδίδω.

- Τ ζ η λ α δ ι ά: άνακατεμένο λάδι, άλάτι, ζουμί ντομάτας και λεπτοκομμένου κρεμμυδιού, μέσα στο όποιο θάζουν τά ψημμένα ψάρια.
- Τ ζ ι θ υ ν α ι ο ι: οί δαιμόνοι· ίσως ή λέξη νά προέρχεται από τή ζ ι θ ύ ν η ή σ ι θ ύ ν η, καθώς έλεγαν οί άρχαίοι τó τόξευμα τών κυνηγών.
- Τ ζ ι ν ί ζ ω: δυστροπώ. δυσαρεστούμαι, τσινάω.
- Τ ζ ι γ κ λ ό π ο ν α: οί πρώτοι πόνοι τών γυναικών πού μέλλουν νά γεννήσουν.
- Τ ζ ι ν ί κ ι: αύχενας, τράχηλος.
- Τ ζ ι ν ι κ ι ρ τ ί ζ ω: ξεφεύγω.
- Τ ζ ι ρ θ ι λ ά ρ ω: συστρέφω και μεταφορικά χάνω τó μυαλό μου.
- Τ ζ ί τ ζ α: τó λίγο, τó μικρό π.χ. «φάε τζίτζα - τζίτζα».
- Τ ζ ι τ ζ ι κ ό ν ω: διψώ πάρα πολύ, ύποφέρω πολύ από τή δίψα.
- Τ ζ ι τ ζ ι λ ό μ ο ς: ó λεπτοφυής και τ ζ ι τ ζ ι λ ό μ ι σ σ α: ή λεπτοκαμωμένη.
- Τ ζ ι τ ζ ι ν ί ζ ω: ρίχνω κάτι μέ όρμη έτσι πού νά θγάλει ήχο, ή άπειλώ. Σε τριτοπροσωπία ή λέξη σημαίνει τó βουητό π.χ. «τζιτζινίζου τ' αὐτιά μου».
- Τ ζ ί τ ζ ο ς: κείνος πού δέν έχει τίποτα, ó άκτήμονας.
- Τ ζ ι τ ό ν ω: διώκω, κυνηγώ.
- Τ ζ ι τ ο ς: ή καταδίωξη, τó φευγικό, ή δραπέτευση.
- Τ ζ ο υ κ α λ ε ρ ό ς: ó άνίκανος νά έξοικονομήσει μέ τήν έργασία του τά άπαραίτητα του θίου, πού περιμένει νά του δώσουν άλλοι τήν τροφή του· λέγεται ιδίως για τά παιδιά π.χ. «πέθανε και άφησε παιδιά τζουκαλερά».
- Τ ζ ο υ ρ ν α ρ ί ζ ω: ρέω μέ όρμη· ή λέξη είναι φτιαγμένη και χρησιμοποιείται στο γ' πρόσωπο π.χ. «τζουρναρίζει τó αίμα».
- Τ ζ ο ύ σ ι ο: σύμπτωση.
- Τ μ ό ν ω: έκτιμώ κάτι και ιδίως μιá ζημιá πού έγινε· τ μ ω τ ή ς εϊναι ó πραγματογνώμονας.
- Τ ό κ α: έπίρρημα· έπαναλαμβανόμενο, δηλαδή τόκα τόκα σημαίνει τόν ισότιμο, τόν ισόδαθμο.
- Τ ο υ λ ο ύ π α: ή τολύπα πού λέγεται και κουβάρι.
- Τ ο ύ μ π ι ο: τó στερεό, τó σίγουρο.
- Τ ο ύ φ α: ή άρμαθιά, τó μάτσο.
- Τ ο υ φ ά ν ι: ó τυφώνας· τ υ φ ύ ς όπως τόν λέει ó Σοφοκλής.
- Τ ρ α κ α κ ί ζ ω: κάνω ήχο όμοιο μέ κείνον πού κάνουν τά φρύγανα και τά σπάρτα όταν καίονται.
- Τ ρ α λ ί ζ ο μ α ι: ζαλίζομαι, σκοτεινιάζουν τά μάτια μου.

- Τ σ ε κ ο υ ρ ό τ σ α π α:** ή τσάπα που έχει στο πσιινό μέρος της ένα κοφτερό έργαλειό που λέγεται μ ε σ ο κ ό π ι.
- Τ ρ ο χ ό ν ω:** σκεπάζω δόθρο ή λάκκο ή σκεπάζω κάτι μές στο λάκκο για να μην φαίνεται.
- Τ ρ α π ε ζ ό ν ω:** ή λέξη χρησιμοποιείται για τα σπαρτά όταν βλασταίνουν έτσι ώστε να σχηματίζουν μια επίπεδη επιφάνεια, σαν τραπέζι π.χ. «τραπεζώσανε τα στάρια» σημαίνει ακόμη ότι λαβαίνω μέρος σ' ένα τραπέζι.
- Τ ρ ά σ τ ο:** ή θούργια, ό τρουβάς.
- Τ ρ ε κ λ ί ζ ω:** κινούμαι δώ κι' εκεί, σαν μεθυσμένος· προέρχεται από τ ό τ ρ ο χ α λ ό ς, τ ρ ο χ λ ό ς, τ ρ ε κ λ ό ς· τ ό μέγα έτυμολογικόη τή λέξη τ ρ ο χ α λ ό ς τήν έξηγάει έ π ι κ α μ π ή ς παίρνοντας τή σημασία μεταφορικά από τόν τροχό.
- Τ ρ ε μ ο κ ο π ῶ:** άποτολμῶ, άποθρασύνομαι, ριψοκινδυνεύω.
- Τ ρ ι θ ο ύ ρ α:** τ ό τριμμένο π.χ. «τ ό τυρί αυτό έχει πολλή τριθούρα».
- Τ ρ ι κ ό π ι:** ό αυχένας.
- Τ σ ί τ κ α ς:** τ ό πίσω μέρος του σκαλιστηριού· τσίτκας λέγεται και τ ό ίνιον του κρανίου.
- Τ ρ ι τ σ ά ζ ω:** ζαριώνω και τριτσαζμένο: τ ό ζαρωμένο.
- Τ ρ ι τ ζ α ν ί ζ ω:** μέ πιάνει ρίγος, τρεμούλα. Μεταχειριζόμαστε αυτή τή λέξη για τούς πάσχοντες από έλονοσία.
- Τ ρ ι τ ζ έ ρ ι:** γεμάτο μέχρι τα χείλια π.χ. «τριτζέρι τώκαμες τ ό ποτήρι».
- Τ ρ ο θ ι ᾶ ς:** τ ό σφαιρικό λιθάρι μέ τ ό όποιο τρίβουν τ ό άλάτι.
- Τ ρ ο μ ι ζ ά μ ε ν ο ς:** τρομερός, φριχτός, γενναίος.
- Τ υ ρ ο κ ό μ ο ς:** αυτός που κάνει τ ό τυρί και τ υ ρ ο κ ο μ ῶ: κατασκευάζω τυρί. Για τή δουλειά τους οί τυροκόμοι μεταχειρίζονται τ ά παρακάτω: τ ό μ α ν τ ρ ο κ ά κ κ α θ ο ή μ α ν τ ρ ο κ ά ζ α ν ο, τή τ ζ α ν τ ί λ α, τόν κ ό φ τ η, τ ό π τ ι ρ ό, τόν μ α ζ ω χ τ α ρ ᾶ, τόν τ ρ ί φ τ η και τήν σ τ ρ α θ ο λ έ κ α.
- Υ δ ά ρ ε ι ο:** τ ό νερούλό.
- Φ α γ γ ι ά ζ ω:** φανερώνομαι.
- Φ α γ γ ρ ί ζ ω:** άνοίγω τ ό στόμα μου ώστε να φαίνονται τ ά δόντια μου και μεταφορικά άδυνατίζω.
- Φ α ν α ι σ η μ ι ό ς και φ α ν τ α σ η μ ι ό ς:** ό έπιδεικτικός, κείνος που παριστάνει τόν καμπόσο.
- Φ α λ α γ κ ό ν ω:** συναντώ δυσκολίες και προσκόμματα στη δουλειά μου.
- Φ α λ ι α ρ ί ζ ο μ α ι:** θαυμάζω, άπορω και έξίσταμαι.
- Φ α ν τ α λ ι ά ζ ο μ α ι:** μέ κυριεύει ό φόβος, πτοούμαι.

- Φ α κ ά ρ ο: ἄμιλλα, ἀνταγωνισμός.
- Φ α ν τ ί ν α: ἡ πρωτότοκη κόρη τῆς οἰκογένειας ἢ ὁποία καί ξεχωρίζει ἀπὸ τὶς ἄλλες.
- Φ α ρ σ ε ύ ο μ α ι: ἐξερεθίζομαι, ἐξορμῶ.
- Φ α ρ φ α λ ι ά ρ η ς: ὁ καυχησιάρης, ὁ πολυλογᾶς.
- Φ ε ι δ ε ύ ο μ α ι καὶ φ ε ι δ ί ζ ο μ α ι: ταραζομαι στὸν ὕπνο μου· φ ε ι δ ε μ α: ἡ ταραχὴ ποὺ πιάνει τὸν κοιμισμένο ὅταν βλέπει ἕνα φοβερὸ ὄνειρο· π.χ. «εἶδα στὸν ὕπνο μου πῶς μὲ σκότωναν καὶ φειδεύτηκα»· φ ε ι δ ε μ ό ς: ὁ λήθαργος.
- Φ ε λ α δ ο ύ ρ α: λέγεται ὑβριστικά ὁ ἐπιπόλαιος καὶ ὁ ἀνόητος ἄνθρωπος.
- Φ ε ρ ο μ υ α λ ί ζ ω: ἀπὸ τὴν ἡλικία ἢ ἀπὸ ἄλλην αἰτία χάνω τὴ δύναμη τοῦ νοῦ ἢ τοῦ μνημονικοῦ μου.
- Φ ί δ α: φυτό.
- Φ ι λ ε λ έ ς: ἀνόητος, ἄμυαλος.
- Φ ι λ ε ύ ω: ὑποδέχομαι καὶ περιποιοῦμαι κάποιον προσφέροντάς του ξηρούς καρπούς ἢ κάνοντάς του τραπέζι.
- Φ ι λ ο κ α λ ῶ: καθαρίζω μὲ τὴ σκούπα· λέγεται καὶ φ ρ ο κ α λ ῶ.
- Φ ι σ φ ι λ έ ς: ὑπόνοια, διάδοση, θρύλος.
- Φ ι σ φ ι λ ε ύ ω: συμβουλεύω, καθοδηγῶ.
- Φ ί τ σ ι ο: ἔπαρση, θράσος· ἡ λέξη σίγουρα εἶναι ἡ ἰταλικὴ *vicio*.
- Φ χ ι ο ύ: τὴ λέξη αὐτὴ ποὺ σημαίνει ντροπή, αἰσχος, τὴν προσφέρουν συμπλέκοντας τὰ πέντε δάχτυλα τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ καὶ διευθύνοντας αὐτὸ πρὸς ἐκείνον μὲ τὸν ὁποῖο μιλοῦν· π.χ. «φχιού σου ἂν δὲν τὸ κάμῃς», δηλαδή ντροπή σου ἂν δὲν τὸ κάμεις αὐτό.
- Φ λ α φ ο ύ ν α: τὸ καλοζυμωμένο ψωμί.
- Φ λ έ τ ο υ ρ α ς: τὸ ἔντομο φάλαινα, ποὺ ὁ Ἡσύχιος τὸ λέει «πετωμένη ψυχὴ».
- Φ λ ε τ ο υ ρ ί ζ ο μ α ι: ἀγάλλομαι, σκιρτῶ· ἡ σημασία ἔχει παρθεῖ μεταφορικὰ ἀπὸ τὸ σκίρτημα ποὺ κάνει ὅταν πετάει τὸ ἔντομο φλέτουρας· π.χ. «ἐφλετούριξ' ἡ καρδιά μου».
- Φ ο ν ι ά ρ ω: ἀρπάχνω· π.χ. «σὲ φονιάρανε;» = σοῦ ἀρπάξανε ὅ,τι εἶχες;
- Φ λ α μ π ο υ ρ ί ζ ω καὶ τὸ γ' πρόσωπο φ λ α μ π ο υ ρ ί ζ ε ι: ἐκεῖνο ποὺ μόλις διακρίνεται γιατί εἶναι μικρὸ, ἢ γιατί εἶναι σκοτεινά.
- Φ ο ύ γ α: ὦρα δουλειᾶς, φούρια.
- Φ ο υ μ ά ω: παινεύω.
- Φ ο υ ρ ν ο κ ό τ τ ι: τὸ ξύλο μὲ τὸ ὁποῖο βάζουν μέσα ἢ μετακινοῦν τὰ ὅσα ψήνονται στὸ φούργο. Ἡ λέξη εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὸ φ ο ὕ ρ ν ο ς καὶ

τὸ κ ο τ τ ῶ, τὸ ὁποῖο κατὰ τὸν Ἑσύχιο σημαίνει χτυπῶ, πολεμῶ
μὲ τὸ δόρυ.

Φ ρ ῖ μ ο ς: τρόμος, φρίκη.

Φ ρ ι τ ζ ά τ ο: τὸ τσαρδάκι.

Φ ρ ο ν ο λ ή π τ η ς: ὁ φρενόληπτος, ὁ ἀνόητος, ὁ ἀσύνητος.

Φ ρ ο τ ζ έ λ ι: ὁ ἀποκρηάτικος μασκαράς.

Φ ρ ύ ο μ α ι: μαραίνομαι, φρύγομαι, καταστρέφομαι· π.χ. «τ' ἀμπέλι μ'
φρύηκε ἀπ' τὴν ἀποτισά» καὶ «φρύηκα ἀπὸ τὸ φόβο».

Φ ρ ο υ γ κ ά λ α: ἡ φλόγα τῆς φωτιᾶς, ἡ φωτιά.

Φ ρ ο υ σ έ ν τ ο: περηφάνεια, ἐγωϊσμός.

Φ τ ά γ ε ι α ν ο ς: ὁ ἐφτά φορές ὑγιής, ὁ ἐντελῶς καλά.

Φ τ α ν ό δ ω ρ ο ς: ὁ γενναιόδωρος, ὁ χουβαρδάς.

Φ τ α μ ο ύ ν η ς: ὁ ἄνθρωπος ποὺ γέννησε πολλές κοπέλλες.

Φ τ ά π ε τ ζ ο: λέγεται «ἡ φλεγμονή τῶν κατὰ θάθος λυμφατικῶν ἀδένων
τῆς θουβωνικῆς χώρας».

Φ τ ε ν ά δ α: ἡ λεπτή καὶ ἐπίπεδη πέτρα.

Φ τ ε ν α δ ο μ ο ύ ρ η ς: αὐτὸς ποὺ ἔχει ἐπίπεδο τὸ πρόσωπο.

Φ τ ε ν ό ς: ὁ ἐξαντλημένος, ὁ φτωχός.

Φ τ ε ρ ί ζ ο μ α ι: ἐξαντλιέμαι, ξοδιάζομαι.

Φ τ ε ρ ο θ α ρ ε ι ά: ὁ τραυματισμὸς ἐνὸς πουλιοῦ στὴν ἄκρη τῆς φτερού-
γας του ἔτσι ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ πετάξει.

Φ τ ο υ ρ ά δ ο: ἐπίρρημα, κατ' ἀποκοπή.

Φ υ γ ά δ η ς: ὁ φυγάδας.

Φ υ ρ ῶ: καταβάλλομαι, ἐξασθενῶ καὶ συνεπῶς χάνω μέρος ἀπὸ τὸ βάρος
μου.

Χ α δ ο ύ λ α: λένε σὲ μερικὰ χωριὰ τὸν μεταμφιεσμένο τῆς ἀποκρηᾶς.

Χ α ζ ό ς: ὁ θλάκας· ἀπὸ τὸ χ α ί ν ω, χ α ν ῶ καὶ χ ά ζ ω, ἀφοῦ
συνήθως οἱ θλάκες χάσκουν· ὁ χαζὸς λέγεται καὶ χ α ζ ά κ ι.

Χ α η λ ᾶ ς: ὁ ἐπιζήμιος, ὁ καταστροφικός.

Χ α μ ά δ ε ς: ἐληγὲς φαγώσιμες νοστιμότατες· ὁ Λουκιανὸς στὸν Λεξιφρόνα
τις λέει χ α μ α ι π ε τ ε ῖ ς, ὁ Πολυδεύκης δ ρ υ π έ τ ε ι ς, τὸ
ἴδιο καὶ ὁ Σουΐδας.

Χ ά μ η ς: ὁ ἄρρωστος, ὁ ἀποχαυνωμένος.

Χ α μ π ά ρ α: ἔτσι λένε στὸ Παλαιόκαστρο τὴ θρακοζώνη τῶν γυναικῶν.

Χ α ν ι κ ο λ ό ῖ: οἱ μεγάλες κοφίνες ποὺ μεταφέρουμε τὰ σταφύλια. Ὁ
Ἑσύχιος στὴ λέξη χ α ν η τ ὸ ν ἐξηγεῖ ὅτι εἶναι «τὸ ἐπὶ τὴν ἄμα-
ξαν τεθειμένον πλέγμα».

Χ α π ν ό ν ω: κοινολογῶ ἓνα γεγονὸς ἢ μιὰ πονηρὴ διάδοση.

- Χ α σ κ ί ζ ω :** χάσκω, και κατά τον Ἀριστοφάνη **χ α σ κ ά ζ ω**, ἐνῶ μεταφορικὰ σημαίνει δίνω ἀκρόαση.
- Χ α σ π ό ν ω :** παίρνω κάτι μὲ πονηριά, ἐξαπατῶ κάποιον και μοῦ δίνει κάτι.
- Χ α λ θ α λ ί κ ι :** φιλοδώρημα, πού τὸ δίνουν οἱ πελάτες στὰ παιδιὰ τῶν ραφτάδων, τῶν τσαγκαράδων κλπ. ὅταν τοὺς παραδίνουν κεῖνα πού εἶχαν παραγγεῖλει.
- Χ α σ ο μ ε ρ ι σ τ ι κ ό ς :** αὐτὸς πού δὲν ἔχει κάποια ἐργασία γιὰ νὰ ἀσχοληθεῖ, ὁ ἄεργος.
- Χ ε ι μ έ ρ ι :** πρόστυχος, ἀσήμαντος, τιποτένιος.
- Χ ε ρ ό θ ο λ ο :** ἡ χεριὰ ἢ χουφτιὰ, τὸ θερισμένο στάρι, ὅσο δηλαδὴ παίρνει μέσα τὸ χέρι και μεταφορικὰ τὸ λίγο.
- Χ' λ έ ς :** κλοπή, ἐξαφάνιση ἐνὸς πράγματος ἀπὸ τὸ σπίτι. Αὐτὴ τὴ λέξη τὴν χρησιμοποιοῦν ἰδίως ὅταν συμπέσει μὲ τὴν κλοπὴ πού ἔγινε νὰ βρεθεῖ πιγυμένος μέσα σὲ λαδόσταμνα ἢ σὲ ἄλλο πιθάρι ἑνας ποντικός, ἢ νὰ φάει κανένα ροῦχο ἢ κανένα φόρεμα, ὁπότε αὐτὸ θεωρεῖται σημάδι πὼς ἔγινε κλειψά. Τότε λένε: «ἔγινε χ'λές και γι' αὐτὸ ὁ ποντικός ἔφαγε τὰ ροῦχα μου».
- Χ ν έ ρ ι :** ἡ τάξη, ὁ τρόπος.
- Χ ο ι ρ ο σ φ α γ ῶ και μέλλοντας χ ο ι ρ ο σ φ α γ ή σ ω :** σφάζω τὸ γουρουνι και κατά συνέπεια τρώγω και κρέας ἀπὸ τὸ σφαχτὸ αὐτό.
- Χ ο λ ι ά ζ ω :** ἀγανακτῶ, ὀργίζομαι, προέρχεται ἀπὸ τὸ **χ ό λ ο ς**.
- Χ ο υ γ ι ά ζ ω :** φωνάζω δυνατὰ, μὲ φωνές βρίζω κάποιον.
- Χ ο ύ ζ θ ο υ ρ α :** τὰ σαρώματα· ἡ λέξη γίνεται ἀπὸ τὸ **χ ο ὖ ς** και **φ ύ ρ ω** πού σημαίνει λερώνω, ἀπὸ τὸ ὁποῖο και **φ ύ ρ μ α** = τὸ σχύδαλο. Ὁ Νίκαντρος στὰ Ἀλεξιφάρμακα λέει «ἐκ φύρματος χεύει» και ὁ σχολιαστής του «ἀντὶ τοῦ κοπρία και σχύδαλλα ἐκβάλλει».
- Χ ο υ λ ο μ π υ ρ ί ζ ο μ α ι :** πικραίνομαι, λυώνω.
- Χ ο υ χ ο υ λ ι ά ζ ω :** τρέμω και ριγῶ ἀπὸ τὸ κρύο· ἡ λέξη εἶναι φτιαγμένη.
- Χ ο ύ ν η :** ἓνα μέρος πού εἶναι σὰν λάκκος και σὰν μικρὴ κοιλάδα.
- Χ ο υ σ μ ή :** κραυγὴ, φωνή.
- Χ ρ η μ α τ ῶ :** σέβομαι, τιμῶ.
- Χ ρ υ σ ο π ε ρ ν ῶ :** περνῶ χρυσὴ ζωή.
- Χ' σ τ ο ὖ μ ι :** καυγᾶς, λογομαχία· π.χ. «αὐτοὶ ἤρθανε σὲ χστοῦμι και εἶπανε ὅσα σέρνει ἢ σκούπα».
- Χ τ ο υ ρ ά ω :** ἐπαρκῶ, πληθαίνω· χρησιμοποιεῖται πιὸ πολὺ στὸ γ' πρόσωπο· π.χ. «αὐτὸ τὸ ρύζι δὲν χτουράει».
- Χ ω μ α τ ί ζ ω :** σκεπάζω κάτι μὲ χῶμα και μεταφορικὰ λερώνω.

Ψ α ν ό ν: καλόψητο, βραστερό.

Ψ α μ έ ν η και συνηθέστερο κ υ ρ ά ψ α μ έ ν η: έτσι λέγεται στα χωριά ή μαμμή, και τὸ ὄνομα τὸ πήρε ἀπὸ μιὰ λέξη τῆς εὐχῆς ποὺ δίνει στὴ λεχώνα ὁ παπᾶς και λέει «καὶ συγχώρησον αὐτῇ και παντὶ τῷ οἴκῳ ὧ ἐγεννήθη τὸ παιδίον και τοῖς ἀ ψ α μ έ ν ο ι ς αὐτῆς και τοῖς ἐνθάδε εὐρισκομένοις πᾶσι».

Ψ ε γ ά δ ι: σφάλμα, φυσικὸν ἐλάττωμα.

Ψ ε μ α τ ί ζ ω: ἀπατῶ κάποιον μὲ ψευτιές, και μεταφορικά κοροϊδεύω.

Ψ υ χ ο θ γ α ί ν ω: βασανίζω, πειράζω.

Ψ ω μ ό ν ω: δυναμώνω, γίνομαι καλά. Λέγεται και για τοὺς καρπούς· π.χ. «δὲν ἐψώμωσ' ἀκόμα ἢ ἐλγά».

β) Φράσεις

Συμπληρώνοντες τὴν συλλογὴ τῶν λέξεων τῆς σαμιακῆς διαλέκτου καταχωροῦμε ἐδῶ και τίς παρακάτω φράσεις ποὺ λέγονται:

ΣΕ ΑΝΕΛΠΙΣΤΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ.

Μοῦ ἔλαχε, μηδὲ τὸ ἐλπίζαμε, δὲ τὸ θάρρ'γα, μοῦρθε σᾶν τῆς κουκουβάγιας, μοῦρθε σᾶν νᾶφαγα μιὰ πίττα μέλ', μοῦ ταίριασε, μῶσασε σᾶν τ' κόττα στοῦ μύλου, μοῦφειξε σᾶν τ'ς καλουμοίρας, τοῦ γύρευα στὸν οὐρανὸ και τοῦδρα στ' γῆ, τοῦ πίτ'χα.

ΟΤΑΝ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΓΙΑ ΑΜΑΘΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΟΗΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ.

Δὲ θὲς ξυσ'νόρ'σμα, δὲν νοιώθ', δὲ ξέρ' νὰ θγάλ' τὰ μάτια τ', δὲ ξέρ' νὰ μοιράσ' δυονοῦς γαιδουριοῦνες ἄχερα, δὲ σκαμπάζ', δὲ σκαμπάζ' τί τὰ δύο, και τί τὰ τρία, εἶναι ἀπὸ κείνα ποὺ ζεύ'νε, εἶν' ἀπὸ κείνα ποὺ ξοῦν' τ' αὐτὶ μὲ τὸ ποδᾶρι, εἶναι βοῖδῶβουῖδο, εἶναι ζῶ' κατάμονο, εἶναι κοτσ'φόμυαλος, εἶναι μπαλαντοβασίτικο, εἶναι πετεινόμυαλος, εἶναι τὰ μυαλά τ' τρακόσια, εἶναι τουρκόβοῖδο, εἶν' ἀμπέλ' ἀκλάδευτο, εἶν' ἕνα χταπόδι, εἶναι μοῦστος ἀκόμα, ἔφαε κουρνόμυαλο, ἔχ' μυαλὸ ἀπὸ κολοκύθι, ρίχνει τοῦ ἥλιου πετριές, τᾶχ' χαμένα, τὸν ἐπῆραν μὲ τ'ς πομπῆς τὰ μαντήλια, τοῦ λείπ' ἢ μάνα και τὸ λαγκιόλ', χρωστάει τ'ς Μιχαλοῦς.

ΓΙΑ ΑΠΕΙΛΗ:

Ἄμε νὰ μὴ σὲ στείλω, θὰ σοῦ δείξω πῶς πατοῦνε και πλυένουν, θὰ σ' δώσω μιὰ ποὺ νὰ μὴν θρίσκ' οὐ παπᾶς νὰ χών', θὰ σὲ κάμου νὰ πιάσ' τὰ ρσέλια, θὰ σὲ κάμου νὰ χάσ' τὴ πέφτη και νὰ γυρεύεις τὴ τετράδη, θὰ σὲ κάμου χάλια χάλια π' δὲν τᾶδες στὸν ὕπνο σου, θὰ σοῦ κολλήσω μιὰ νὰ σὲ

κάνου φάδα, θά σοῦ παίξω τὰ μαντήλια, θά σέ πιάσω καί θά σοῦ κάμω τή φα-
σκιά σου, θά σοῦ σαφουστάρω καμμιά, θά φᾶς τοῦ ἔρμου σου, κύτταξε καλά
νά μὴ στὰ πρήξου, θά σέ κάμου νά βήξῃς σᾶν κίσσα, θά μὴ σοῦ ξαφρίσου τ'
φάδα, θά σοῦ μπομπονίσω μιά, θά σοῦ τίς στράψω, θά σ' εἰς τίς βρέξω.

ΓΙΑ ΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΠΕΘΑΝΑΝ:

Ἄπόκρεψε τὸν Ἄη Βασίλ', ἀπόκρεψε τ' πίττα, ἔκαμε τὰ γιαπράκια,
ἔρρανε τὸν τάφο, ἔστ'σε τὴν οὐρά, κ'μοίθηκε τὸν ἀζύπνητο, ξάρ'σε τή γε-
λάδα, πῆγε ἀπὸ κεῖ πού ῥθε, πῆγε κεῖ πού δέν γυρίζ', τὰ πίσσωσε, τὰ πλέ-
ρωσε, τᾶρανε, τὰ τίναξε, τίναξε τὰ πέταλα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΟΥΣ:

Δέν ἔτρεχε ὅταν περπάταγε, ἔφτασε στὸ μανάλι, τούρθε ἢ τσίκνα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΣΤΕΙΟΥΣ:

Μᾶς ἔκαμε καί φάγαμε χοῦμα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΣΙΓΚΟΥΝΗΔΕΣ:

Γιὰ τὸν παρᾶ δίνει τὸ βρακί τ', εἶναι ξηροσκάτης, εἶναι παραδομάχος,
εἶναι παραδόπιστος, εἶναι τσιγκένης, εἶναι τσιφούτης, εἶν' ἀκριβός, εἶν' ἀκρι-
βοτσάτζελος, εἶναι ὄβραϊος, ἔχει σκορπιὸ στὴν τσέπη, ξηραίν' τὸ σκατὸ καί τὸ
τρῶει, λυπάται τὸ ψωμί τοῦ γάτου καί τρῶν οἱ ποντικοὶ τὰ ροῦχα του.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΕΙΛΟΥΣ:

Ἄπόμεινε χάσκοντας, γένηκε σᾶν μαραμένο κερὶ, ἐκόπρισε τ' εἰς ἐλῆες,
ἔχεσε ἀγουρίδα, κατέθηκε ἢ γλῶσσα του μέσα στὸν καταπιῶνα του, κοντὰ νὰ
λιγοθυμήσει, κοντὰ νὰ ξεχύσει, τᾶχασε, τᾶφερε σκοῦρα, τὸν ἐπῆγε τσίπουρο,
τὸν ἐπῆγε ριμπιτίδι, χέστηκε ἀπὸ τὸν φόβο του, ψιλὰ χοντρά τᾶκανε ἀπά-
νω του.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΡΑΠΕΤΕΣ:

Ἄμουρ καί κάψα γένηκε, ἄν τὸν πιάσεις, λάκισε, πᾶνε γύρευέ τον, πήρε
τῆς ἐκειθε, ρεῖπιο τὸν κόσμο ἔκανε, σχίστηκε ἢ γῆς καί τὸν ἐκατάπτε. τᾶδαλε
στὸ μπότζο, τὰ πρύμνησε, τὰ σκόνισε, τὸν ἔφαε τὸ φεγγάρ', τᾶκοφεδιάρα, τᾶ-
κοφε λάσπ', τᾶκοφε σκλίδα, τᾶκοφε σκουμπρί, τᾶσκασε, τᾶστριψε, τᾶβηξε
καρότο, φύσησ' ἀγέρας καί τὸν ἐπῆρε.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΥΣΑΡΕΣΤΗΜΕΝΟΥΣ:

Εἶναι ἴδιο μαραμένο σ' κωτ' κατεδήκανε τὰ φρύδια τ' καί σκεπάσανε τὰ
μάτια τ', μ' κρέμασε τὰ μπόζνατα, μ' τὰ κρέμασε σᾶν νὰ τοῦφαι ἢ γαιδάρα
τὸ ψωμί, μ' τᾶχ' κατεδασμένα.

ΓΙΑ ΔΥΣΚΟΛΟΝΟΗΤΑ ΚΑΙ ΔΥΣΚΟΛΟΚΑΤΟΡΘΩΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ:

Αυτό για να γίνει θέλει τοῦ Σολομῶ τὸ νοῦ, αὐτὸ θέλει νοῦ κι' ἀριτξινιά.
ΓΙΑ ΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΚΑΙΓΑΔΙΖΟΥΝ ΚΑΙ ΤΣΑΚΩΝΟΝΤΑΙ:

Τοῦ διάβασε ὅσα σέρνει τὸ σάρωμα, τοῦ διάβασε τὸν περπερά του (δηλαδὴ ἀπὸ τὸ πέρατο μέχρι τὰ πέρατα), τοῦ διάβασε τὸ ρέπανο, τοῦ κόλλησε καλάϊ, τοῦ πάτησε γάνωμα, τοῦ πέρασε τὸ τετραυγάγγελο, τὸν ἔκαμε κρέας, τὸν ἔξανε μὲ τοῦ τσοπάν' τῆ στραβολέκα, τὸν ἔκαμε ἀπ' ἀσπροῦ, τὸν ἔκαμε ὕσκα, τὸν ἔλουσε ἀπὸ πᾶν ὡς κάτου, τὸν σηκωθρόντησε, τοῦδειξε τὸ μάστορή του, τοῦ-κανε τὸ κεφάλι δυὸ ἀγγυλιές, τοῦ κόλλησε μιὰ καὶ τὸν ἔκανε φάβα, τοῦ πάτησε τὸ καπότο, τοῦ πῆρε τὸ συκώτι, τοῦσεισε τὰ φύλλα καὶ τὰ κλωνάρια, τοῦ τὶς θρόντηξε, τοῦ τὶς πασάλειψε, τοῦψαλλε τὸν ἄμπακο.

ΟΤΑΝ ΠΑΝΕ ΚΑΛΑ ΟΙ ΔΟΥΛΕΙΕΣ ΚΑΠΟΙΟΥ:

Τοῦρτε σᾶν τ'ς Γραμματικῆς τὸ φοῦρνο.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΞΗΙΝΟΥΣ:

Δὲν τὸν ἀποστομῶνει κανένας, εἶναι ξουράφ' ἀκονισμένο.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΥΝΑΤΟΥΣ:

Δὲ ξησκουριάρεις εὔκολα ἀπ' τὰ χέρια τ', ἔχει μεγάλα δόντια, κόβει δῖψα.

ΓΙΑ ΑΔΕΙΑΝΑ ΔΟΧΕΙΑ ΚΑΙ ΚΙΒΩΤΙΑ:

Δὲν ἔχει μέσα διόλου, δράμ', ἴτς, καθόλ', στάλα, σταλαματιά, σταλιά, δὲν ἔχει κουκοῦτσ', ρανίδα.

ΓΙΑ ΛΩΠΟΔΥΤΕΣ:

Ἄλειφτηκε λάδι, ἀλείφτηκε χιόν', εἶναι παστρικός, εἶναι παστρικός σᾶν τοῦ χαλδατζῆ τὰ μαχαίρια, εἶναι παστρικοχέρ'ς, εἶναι χρυσοχέρ'ς, κλέβει τ'ς Παναγιᾶς τὰ μάτια, πέσανε τὰ πέντ' ἀδέρφια, σ' λείπει τὸ πρᾶγμα χωρὶς νὰ τὸ καταλάβ'ς, σ' παίρνει τὸ πρᾶμα ἀπὸ μπροστά σ' καὶ δὲν καταλαβαίν'ς, τὸ λάδωσε, τὸ χτύπησε, τοῦ ζαμινάρησε τὸ μεκιάνι.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΠΕΚΡΗΔΕΣ:

Γέν'κε μπρίκι, γέν'κε κουδούνη, γέν'κε κουρούνα, γέν'κε κούτελο, γέν'κε μισίτσα, γέν'κε σκαντίκ', γέν'κε σταφίδα, γέν'κε στουπί, δὲ βλέπει τῆ μύτη τ', δὲ σκαμπάζει τί τ' γίνεται, δὲ στέκεται στὰ ποδάρια τ', εἶναι γουρούνη ἀπ' τὸ μεθύσ', εἶναι σὰ κνέλα, εἶναι κνέτα, ἔπεσε σᾶν κεινοῦς ποῦνε κάτ' ἀπ' τὴν ἀνάσταση, ἔπεσε στ' ἄγια, ἦτανε στύψ', μπάμια καὶ μπεγλέρι ἔγινε, τᾶχ' ἀναμμένα, τοῦ ἔχει θάλασσα, τῶκαμε Τρωάδα.

ΓΙΑ ΚΕΙΝΟΝ ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΡΘΩΝΕΙ ΝΑ ΚΑΜΕΙ ΚΑΤΙ:

Ἐφαγε χιόνι κ' ἦπιε νερό.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΕΜΠΕΛΗΔΕΣ:

Βαρυέται νά ζεῖ, εἶναι ἀδούλ'ς, εἶναι ἀκαμάτ'ς, εἶναι γουρσουζλαμάς, εἶναι τεμπέλ'ς, ἔχει τή δ'λειά κουμπάρα, ἔχει φόφιο καβουράκι, θέλ' τὸ παξιμάδ' βρεμμένο, ὥσπου νά 'σκώσ' τ'ὸνα ποδάρ' βρωμάει τ' ἄλλο.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΕΙΝΑΣΜΕΝΟΥΣ:

Βλαστ' μᾶ ἢ κοιλιὰ τὰ δόντια, κόλλησ' ἢ κοιλιὰ τ' μέ τ' ράχη τ' καὶ γινηχαν ἕνα, παίζ' ἢ κοιλιὰ τ' λαβοῦτο, παίζ' ἢ κοιλιὰ του ταμπουρά, τὴν ἔκανε σὰν πίττα, τὴν ἔκαμε σὰ φκιάρ'.

ΓΙΑ ΠΛΟΥΣΙΟ ΠΟΥ ΦΤΩΧΕΨΕ:

'Αμ πιτυὰ τοῦ λαγοῦ τοῦ βάλαν; ἔμεινε γιῶτα, ἔχασε τ' πέφτ' καὶ γυρεύει τὴν παρασκευή, ἔχασε τὸ μπούσ'λα, μουχλούζεψε, ξεστοῦπ' τᾶδγαλε, πῆρε τὸν καραμπόκο, σὰν ὀδρηὸς πιάν' τὰ παλιὰ κατάστιχα, σὰ χιώτης τρώει πιπίνια, τὰ κρέμασε στὴ κορτζιά, τᾶρριξε σύξ'λα, τᾶχασε, τὸν ἐπῆρε τὸ ρέμα, τὸν πῆρε τὸ ποτάμ', τ' πῆρε ὁ ἀγέρας τὰ τευτέρια.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΠΕΤΕΣ:

Πετάχτηκε στὴ μέση σὰν ἀτσιμπητο κ'κί.

ΓΙΑ ΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΤΟΥΣ ΣΥΛΛΑΜΒΑΝΟΥΝ:

Τὸν ἐβάλαμη στὸ χέρι, τὸν ἐβάλαμη στὸ δίχτυ, τὸν ἐκαταφέραμη, τὸν ἐπιάσαμη στὰ πράσα, τὸν ἔπιασε ἢ φάκα, τὸν ἐτσακώσαμε τὸ μουστερη, τὸν ἐτσακώσα τὸ κλέφτη.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΟΛΥΦΑΓΑΔΕΣ:

Γινώρ'σε τὸ φαί τὸν ἀγά, τὴν ἐγέμ'σε, τὴν ἐγέμ'σε τὴ παραδαρμένη τ', τὴν ἔκαμε κικιδ', τὴν ἔκαμε μπάλα, τὴν ἔκαμε σὰν τὸ καραματζάρ', τὴν τύλωσε.

ΦΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΝΑ ΔΙΩΧΝΟΥΝ ΤΟ ΚΑΚΟ:

"Ε! κουτρούλικά φτύστε τὴ τραχηλιά σας! μέλι καὶ γάλα στὴ στράτα σου! μὴ κακό σου καὶ βλαμό σου! στάχτη στὴ γλώσσα σου!

ΚΑΤΑΡΕΣ ΚΑΙ ΒΡΙΣΙΕΣ:

'Ανάθεμά σε, ἀνάθεμα τὸ σεμσελέ σ', γυναίκειο ὄρακι νά μὴν λυθεῖ μπροστά σ', ἔλα πού νᾶρθ' ἢ φωνή σου, ἔξσου καὶ ξερός, ἔ! πού νά μὴ γεννιόσουνα, Θέμ' ἴσαμε τὸ πουργὸ νά φτάσ' τὸ κρῖμα μ' καὶ νά πέσ' ὁ νταμπλάς σ', κακὸ κηρὸ νᾶχεις, κακὸ χρόνο νᾶχεις, κουρκούτα ὁ μυαλὸς σ' νά γίν', μάλαμα νά πιάν'ς καὶ κάρβουνα νά γίνονται, μεῖντάνι καὶ ρεζίλι νά γίν' στὸν κό-

σμο τῶνομά σ', νὰ βγάλῃς τ' ἀληθοπάτῃμα, νὰ βγάλῃς τὸ τζίμπλι, νὰ βγάλῃς
 τὴ φάουσα, νὰ βγοῦν τὰ θροβά σ', νὰ βγοῦν τὰ καπάνια σ', νὰ βγοῦν τὰ μά-
 τια σ', νὰ βλέπῃς τίς μπαμποῦρες καὶ νὰ θαρρεῖς πῶς εἶν' ἐλιές, νὰ θρωμίςῃς,
 νὰ γυρίζεις σᾶν τοῦ λαγοῦ τὴν οὐρά, νὰ ζεῖς καὶ νὰ ζένεσαι, νὰ καίεσαι καὶ
 νὰ φένεσαι, νὰ κ'λαθεῖς ἀπ' τὰ τέσσερα, νὰ λιμάξῃς τ'ς πείνας, νὰ λουφάξῃς, νὰ
 μὴ δεῖς μοῖρα, νὰ μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ κι' ἀπάνου, νὰ μὴ σέ δῆ ὁ νήλιος, νὰ
 μὴ στεριώσεις, νὰ μὴ σώσῃς νὰ βραδυαστεῖς, νὰ μὴ σώσῃς νὰ ξημερωθεῖς, νὰ
 πάρ' πού σέ γέννησε, νὰ πάρ' πού σέ γεννόσπερνε, νὰ πάρ' πού σέ βάφτιζε, νὰ
 πᾶς πίσω ἀπουδῶ καὶ μακριά, νὰ πᾶς νὰ χαθεῖς, νὰ πᾶς ἐκεῖ πού ψήν' οὐ νή-
 λιος τὸ ψωμί κι' ἢ θάλασσα τ' ἀλάτι, νὰ πᾶς στ' ἀνάθεμα, νὰ πᾶς καὶ νὰ μὴ
 γυρίσεις, νὰ πᾶς καὶ νὰ μὴν ἔρτεῖς, νὰ πᾶς στὰ τάρταρα, νὰ πᾶς στῆς γῆς τὰ
 τάρταρα καὶ στὰ βάθ' τ-ς θάλασσας, νὰ πᾶς στὸ διάολο, νὰ πᾶς στὸν ἀγύρι-
 στο, νὰ πᾶς στοῦ διαόλου τὴ μάνα, νὰ πᾶς στοῦ διαόλου τὸν κῶλο, νὰ πᾶς ὁ
 γούσουράς σου, νὰ πιαστεῖς χειροπόδαρα, νᾶσαι καλὰ ἀπ' τὴ μιὰ μεριά κι'
 ἀπ' τὴν ἄλλ' νὰ πατοῦν οἱ μυίγες νὰ β'λοῦνε, νᾶσαι καλὰ καὶ νὰ κωλοσέρνε-
 σαι, νὰ σέ θάνουν ἐκεῖ πού δὲ θγαίνουν, νὰ σ' θάνουνε τὸ κεραμίδι, νὰ σ' δῶσ'
 τὸ κροῦσμα, νὰ σέ δῶ νὰ κρέμεσαι, νὰ σέ δῶ νὰ σέρνεσαι, νὰ σέ δῶ στὴ
 φούρκα, νὰ σέ πᾶνε μὲ τὸ ξυλοκρέβδατο, νὰ σέ πᾶνε τέσσεροι, νὰ σέ πάρ' ὁ
 διάβολος, νὰ σέ πάρ' ὁ γιούδας, νὰ σέ πάρουν καὶ νὰ σέ πᾶνε στὰ μελισσόδρα-
 χα, νὰ σέ κάψ' ἢ φωτιά, νὰ σέ κάψ' τὸ χιόνι, νὰ σέ πιάσ' καὶ νὰ σέ ταραξ'
 νὰ σέ πιάσ' τὸ δαιμόνιο, νὰ σέ πιάσ' τὸ τάραμα, νὰ σ' εὔρ' ἢ ὦρα, νὰ σέ φά'
 ἢ ζούρα, νὰ σέ φά' ἢ λῶδα, νὰ σκάσῃς, νὰ σκληκιᾶσῃς, νὰ σοῦ μιλοῦνε καὶ νὰ
 γνέφῃς, νὰ σοῦ μπεῖ τὸ σπαθὶ στ' αὐτιά καὶ τὸ μαχαίρ' στὸ σ'κῶτι, νὰ σοῦ πεῖ
 ὁ παπάς στ' αὐτί, νὰ σ' πεῖ τ' ἀπόλογο, νὰ στὰ θγάνουν οἱ κοράκοι, νὰ πα-
 στρευτεῖ ἢ μούρη σ', νὰ σέ κάψ' ἢ φωτιά τ' ἄϊ Ἀντωνιοῦ, νὰ στραβωθεῖς, νὰ
 τρέμῃς σᾶν τὸν Κάϊ, νὰ φᾶς τὰ μάτια σ', νὰ φᾶς τὰ μελαγχρόνια σ', νὰ ψοφήσῃς
 σὰ σκύλος, ὅτ' πιάνῃς στάχτη νὰ γένετι, οὔξου οὔξου λουλουκαλούδα, περίδρο-
 μος νὰ σέ κόψ', πού νὰ γυρίζῃς κι' ἄκρη νὰ μὴ βλέπῃς, πού νὰ μὴ σταχτώσ'
 τὸ τζάκι σου, πού νὰ μὴν σώσῃς, πού νὰ μὴ φτάσῃς, σανίδα τὸ κεφάλ' σ', στάχτ'
 νὰ μὴν ἀποτάξῃς, τζ'κ μουρτζούφικο, τὴ κακὴ σου μέρα καὶ τὴ ψυχρὴ καὶ τὴν
 ἀναπουδιασμένη σου καὶ τ' παραπάν' μέσ στὸ μπάλωμα δεμένη, φεύγα πού νὰ
 φύγ' ἢ νοῦς σ', χαίρ' καὶ προκοπὴ νὰ μὴ δεῖς, χίλιοι διαόλοι νὰ κάτσουν μέσα
 σου, ὦ! πού ν' ἀδικοθανατήσεις, ὦ! πού νὰ κάτσει μέσα σου, ὦ Γιάνν' πού νὰ
 μὴ σ' εὔρει τ' ἄϊ Γιαννιοῦ, ὦ Δημήτρη πού νὰ μὴ σ' εὔρει τ' ἄϊ Δ'μητριοῦ, ὦ
 γυιέ μ' πού νὰ γιώσ' ἢ καρδιά σ', ὦ κόρη μ' πού νὰ θγάνουν κόρες τὰ μάτια
 σου, ὦ μάνα πού νὰ μαλλιάσεις, ὦ παιδί πού νὰ σέ πιάσει πέδα.

Σ η μ ε ί ω σ η:

Ἄν θέλει κάποιος ν' ἀνακαλέσει ἢ νὰ ἐξουδετερώσει τὴν κατάρα πού

ξεστόμισε, γεμίζει ένα δοχείο με νερό και ρίχνει μέσα άλατι· ύστερα παίρνει ένα κουτάλι ή ένα ξυλαράκι και με αυτό ανακατώνει το νερό για να λυώσει το άλατι και λέει «όπως λιώνει το άλατι, έτσι να λυώσει ή κατάρρα μου (!!)

ΕΥΧΕΣ:

«Ώρα καλή και σάν χέλι»: στις έτοιμόγεννες για να γεννηθεί το παιδί γλιστρώντας σάν το χέλι.

«Άτσαλένια και γαλαχτερή»: στή λεχώνα για να είναι γερή και να έχει άφθονο γάλα.

«Νά τὰ χιλιάσεις»: στους νουνοὺς για ν' αξιωθοῦν να βαφτίσουν χίλια παιδιά· λέγεται και στους τσοπάνηδες όταν προσφέρουν σε κάποιον γάλα ή φρέσκο τυρί.

«Καλά σαράντα»: Στή γυναίκα που γέννησε για να περάσει καλά αυτή και το θρέφος της το καθιερωμένο διάστημα των 40 ημερών, ύστερα από τις όποιες τής λένε,

«Καλή ανατροφή, να το χαιρέσαι».

«Καλή μοίρα και στις χαρές σου ή στις εύγενικές σου»: Στους ανύπαντρους και στις ανύπαντρες.

«Καλουρρίζικοι, στερεωμένοι, με καλοί κληρονόμοι» : Σε νειόνυμφους.

«Νά χαιρέσαι το στεφάνι σου»: Σε παντρεμένους.

«Πέντε γιουὺς και μιὰ ἔδοκίτσα»: Στους νειόπαντρους για ν' αποκτήσουν πέντε αγόρια και μιὰ κόρη.

«Καλό κατευόδιο»: Σ' αυτούς που φεύγουν.

«Και του χρόνου»: Αυτή την ευχή την χρησιμοποιούν σε πολλές περιπτώσεις, δηλαδή για τους εορτάζοντες, όταν τρυγοῦνε τὰ ἀμπέλια, όταν μαζεύουν τις ἔλιες κ.λ.π.

«Με τις υγείες σου»: Σε κείνους που πίνουν νερό ή κρασί, σε κείνους που ξουρίζονται και στις γυναίκες μετά την γέννα· οί μπεκρηδες λένε «Στήν υγεία μας ἔβίδα»!

«Σωτηρία σου»: Το λέμε σε κείνον που φταρνίζεται.

«Πάντα κερδισμένος ή κερδισμένη»: Τή λένε στο γιατρό και στή μαμμή.

«Γειά στα χέρια σου»: Στους εργαζόμενους σε χειρωνακτικές δουλειές.

«Καλή δύναμη»: Στους εργαζόμενους και ιδίως στις γυναίκες που πλύνουνε.

«Καλῶς ὤρισες και καλῶς ὠρίσατε»: Στους ἐρχόμενους από μακριά.

«Καλῶς τὰ δέχτηκες»: Στους συγγενείς ξενητεμένου που γύρισε πίσω ή σε κείνους που πήραν γράμμα από ξενητεμένον.

«Καλά ξεμπερδέματα»: Σε δσους ἔχουν μπερδεμένες ὑποθέσεις και σε κείνους που δανείζονται χρήματα με ὁμόλογο.

«Χίλια γουμάρια»: Λέγεται τὸν Αὐγουστο ὅταν «πατᾶμε τὰ σταφύλια» ἢ ὅταν θγάζουμε στὸ ληοτρίβι τίς ἐλιες τὸν χειμῶνα· ἐπίσης ὅταν ἀλωνίζουμε τὸ σιτάρι καὶ σὲ διάφορες τέτοιες περιπτώσεις ὅποτε ὁ ἰδιοχτήτης τοῦ μαξουλιοῦ ἀνταποδίνει μὲ τὴν εὐχή:

«Χίλια χρόνια νὰ ζήσ-ς ἢ χίλια φλουριά στή τσέπη σου».

«Καλὰ ὕστηρνά»: Σὲ φίλους γιὰ νὰ ζήσουν μέχρι τέλος εὐτυχεῖς. Κάποτε ὅμως θεωρεῖται καὶ σὰν ἔκφραση ἀμφιβολίας γιὰ τὸ καλὸ ἀποτέλεσμα.

«Περαστικά σου»: Σὲ ἀρρώστους ἢ σὲ κείνους ποὺ ἔπαθαν κάτι.

«Καλὴ ψ-χή»: Σὲ ὑπερήλικες ποὺ δὲν γυρεύουν γάμο· πολλοὶ ἔτσι γιὰ ἀστεία λένε τὴν εὐχή: «Καλὴ ψ-χή καὶ ἄγριου ἄγγηλου».

«Ζουὴ σὲ λό-ου σου»: Στούς συγγενεῖς πεθαμένου.

«Ἐ! ποὺ νᾶσαι καλά»: Σὲ κείνον ποὺ βοήθησε σὲ κάποια δουλειά.

«Ἐχε τὴν εὐχή μου ἀπ' τὰ εἰκοσί μου νύχια»: Σὲ κείνον ποὺ ἐξυπηρέτησε καὶ βοήθησε σὲ κάτι.

«Ὁ λόγος σου καὶ στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί»: Σὲ κείνον ποὺ ξεστομίζει κάτι ἐπιθυμητό.

«Ἀστοχιά στή τέχνη σου»: Λέγεται σὲ κείνους ποὺ τὸ ἔργο τους συνδέεται μὲ ἀνθρώπινα δυστυχήματα δηλαδὴ γιὰ τοὺς γιατροὺς, γιὰ τοὺς φλεβοτόμους καὶ τοὺς τέτοιους.

Καὶ γιὰ νὰ δώσουμε τὴν ἀκριβῆ ἔννοια τῆς διαλέκτου ποὺ μεταχειρίζονται οἱ Σαμιῶτες, παραθέτουμε ἐδῶ σὲ παράφραση ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ σ' αὐτὴν, τὸ «Ἐνύπνιο» ἢ τὸν βίο τοῦ Λουκιανοῦ, παράφραση στή διάλεκτο τῶν Ἀρβανιτῶν ἐνὸς κομματιοῦ ἀπὸ τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιο καὶ ἀκόμα ἓνα διάλογο ἀνάμεσα σὲ Μαραθοκαμπίτες οἱ ὅποιοι συζητοῦνε μὲ τὸ δικό τους τοπικὸ ἰδίωμα σὲ ἓνα καφενεῖο.

Λίγους κηρὸς πέραση π' ὀγῆκα ἀπ' τοῦ σκουλειό, κ' ἦμ-να ἀπάν' πῶφτασα· κη οὐ ἀφέντ' σημ διαλουϊζότανε μὴ τ-ς φίλ' τ' τί νὰ μοὶ μάθ'. Οἱ πειὸ πούλλοι λοιπὸν συλλουϊστήκανε πῶς τὰ γράμματα θέλ'νε κη κόπου πουλύνε. κη κηρὸ καμπόσουνε, κη ἔξουδα πολλά, κη τύχ' καλή· ἀμ' ἢ δ-κή μας κατάστασ' εἶναι παραμ-κρή κη θέλ' ἀβούθηθημα γλήγγου-ρα. Ἄδὲ κη μάθου καμμιά χουντροτέχνην, πρῶτ' κι' ἀρχὴ θᾶχου εὐ-τὴς ὅτι μ' χρειάζητη, δὲ θὰ τρώου ἀπ' τοῦ σπὶτ' κοντζάμ παλήκαρους, κη δὲ θὰ πηράσ' λίγους πουλὺς κηρὸς κη θὰ μοὶ χαίρητη κη ἀφέντ-ζημ π'θὰ τ' πααίνω ὅτ' κηρδαίνω.

Ματαδιαλουϊστήκανε ποιὰ τέχνην εἶναι πειὸ καλή, πειὸ εὐκόλα νὰ τ-νε μάθ' κάνεις, ποιὰ ταιριάζ' σει λεύτηρου ἄντρα, κη ποιὰ ὀρίσκ' δ-λειὰ καθ'ἡμέρα κη ἔχ' πέρασ'. Ἄλλους λοιπὸν παίνητη τὴ μιὰ τέ-χνην κι' ἄλλους τ-ν ἄλλ', κείν' ποῦθηλε ἢ κείν' π' γνώρ-ζη οὐ κάθη ἓνας,

ἀλλὰ ἀφέντ-ξημ γύρ-ση κή εἶδη τὸν μπάριμπα μ' (γιατὶ ἦτανε παρῶν κή οὐ ἀδερφὸς τ-ς μάναξημ, ἕνας κή αὐτὸς ἀπ' τ-σοὶ πειδὸ καλοὶ μαρμαράδης) κή τοῦπη δὲν εἶναι δίκηρου νὰ διαλέξουμη ἄλλ' τέχην σὰν εἶση σὺ δῶ μόνε πάρ' αὐτόνε, κή ἔδ-ξε μένα, κή μάθ-τανε νὰ γέν' καλὸς ἀργάτ-ς νὰ φκιάν' τ-ς πέτρης κή ὡς πρέπ' νὰ τ-ς καλουταιριάζ'. κή μπουρεῖ νὰ τὰ καταφέρν' γιατί, ὡς ξέρ-ς, εἶναι δηξίς οὐ νοῦς τ', κή τοῦ καταλάβηνε ἀπ' τὰ πηχνίδια πῶκανα μὲ τὸ κηρί. Γιατὶ μαθὲ ὅποτη ἤθελα νὰ σκουλάσου ἀπ' τ-ς δασκάλ' ἔξ-να τοῦ κηρί ἐπλαθα κή βόϊ-δια, κή ἄλουγα, κή, μὰ τοῦ ναί, κή ἀνθρώπ' ἀκόμα, κή μοιάζανε ὡς φαίν-τανε τ' ἀφέντημ', κή γι' αὐτὲς τ-ς δ-λειῆς ἔτρωγα ξ-λιῆς ἀπ' τ-ς δασκάλ'. Τότῃ ὅμοιους ἦτανε κή αὐτὰ πηνέματα γιὰ τὴ ξυπνάδα μ', κή γιὰ κείνα τὰ πλασίματα εἶχανε καλὲς ἐλπίδες πῶς σεὶ λίγου κηρὸ θὰ μάθου τ' τέχην.

Σὰν ἐκαταλάδανε πῶς ἦτανε ἰτιήδεια ἡμέρα γιὰ νὰ προυτουμπή κανεῖς σεὶ τέχνην, μοὶ δῶκανε κή μένα στοῦ μπάριμπα μ', μὰ τοῦ ναί, χουρίς νὰ πουλυπικραίνουμη γιὰ τ' αὐτὴν τὴ δ-λειά' κή μ' φαίν-τανε κή πηχνίδι ὄχ' ἄνουστου κή στ' συνουμίλ-κ φιγοῦρα σὰν ἀποφανοῦ πῶς φκιάνου θηοὶ κή καταφέρνου μ-κρά ἀγαλματάκια κή γιὰ τὸν ἡαυτό μου κή γιὰ κ-νοῦς ποῦθηλα. Κή τοῦ πρώτου ἡκείνου τοῦ συνηθισμένου π' γένετη στ' ἀρχάρ-δης γίνκη κή σεὶ μένα. Μῶδουκη οὐ μπάριμπαξ ημ ἕνα σφυρὶ κή μ' ἡπρόσταξη νὰ χτ-ποῦ ἀγάλια ἡγάλια μιὰ πλάκα ποῦτανε καταμησῆς, κή μοῦπη τ' παροιμία, «ἡ ἀρχὴ κάθη δ-λειῆς εἶνε ἡ μ-σὴ δ-λειά». Γῶ, μιὰ κή δὲν ἤξερα, χτύπ-σα πειδὸ δυνατὰ κι' ἔσπαση ἡ πλάκα' κή οὐ μπάριμπαξ ημ σὰν ἡθύμουση ἄρπαξη μιὰ ματσούκα ποῦτανη κ'δὰ κουντά, κή χώρ'ς νὰ λάβ' ἀπιμουγή, χώρ'ς νὰ μ' ἀρμ-νέψ' μοὶ μπασλάτ-ση, κή ἦτανε ἡ πρώτ' κή ἀρχὴ τ-ς τέχνης, δάκρυα.

Σὰν ἡλάκ-σα λοιπὸν ἀποῦ κεί, πῆγα στοῦ σπὶτ' κή τράδαγα κάθη σιγμὴ τ-ς μύξης ημ κή τὰ μάτια μ' ἦτανη γημάτα δάκρυα' κή ἀρχισα νὰ τ-ς λέου τ' ματσούκα κ' ἔδειχνα τ-ς μηλανάδης, κή κατηγόραγα τ' σκλίσια γνώμ' τ' μπάριμπαμ', κι' ἀκόμα εἶπα πῶς αὐτὰ τᾶκαμη μόνε κή μόνε ἀπ' τ' ζούλια τ', γιατί φουδόντανε νὰ μὴ γένω γῶ πειδὸ καλὸς τεχνίτ'ς ἀποῦ κείνου. Σὰν ἡθύμουση δὰ κι' ἡ μάνα μ' ἔφαλε τ' ἀδερφοῦ τ'ς τὸν ἄμπακου, κι' ὕστηρα σὰν ἤρθη ἡ νύχτα κ-μήθ-κα, ἀκόμα μὴ τὰ δάκρυα στὰ μάτια, κή οὐλ' τ' νύχτα συλλουῖζουμνα.

Ἰσαμη δῶ ὅσα εἶπαμη ἦτανη χουρατὰ κή πηδιακίσια' τ' ἀπουδῶ κι' ὕστηρα ὅσα θ' ἀκούσητη, ἀνθρώπ' δὲν μπορούμη νὰ τὰ καταφρου-νέσουμη, μόνε χρειάζ-ντη ἀποῦ κ-νοῦς π' ἀγαποῦν νὰ τ' ἀφουγκράζ-ντη' γιατί, κατὰ ποῦ λέει οὐ Ὅμηρους, στοῦν ὕπνου μ' μοῦρθη ἀπὸ θηοῦ

δνειρου, μιὰ ὄμουρφηγνυχτιά, τόσο ξηκάθαρου, πού δὲν ἐξεχώρ-ζη καθόλ' ἀπ' τὴν ἀλήθεια. Ὑστηρα ἀποὺ τόσο κηρό, ἀκόμα κὴ τὰ καμώματα ὅσα εἶδα, μπρουστά στὰ μάτια μ' στέκονται, κι' ὅσα ἄκ-σα τζιτζινίζνε στ' αὐτιά μ' ἔτσ' ξηκάθαρα ἦταν οὔλα.

Δυὸ γ-ναίικης μ' ἠπιάσαν ἀπ' τὰ χέρια κὴ μ' ἤτραβούσανε στοὺ μέρους τ-ς κὴ ἡ μιὰ κὴ ἡ ἄλλ', μὴ πουλὺ ζόρ' κὴ δύναμ'. Παρὰ λ-γάκ' νὰ μοὶ ξημηρδίσ-νε, γιατί δὲ τοῦχη ἡ μιὰ τ-ς ἀλλ-νῆς' κὴ τόρα ἀνίκαη ἡ μιὰ, κὴ παραλίγου νὰ μ' ἔχ' οὔλουνε, τόρα πάλι μ' ἔπηρνε ἡ ἄλλη. Σκούζανε μαθὲ κὴ ἡ δυὸ σ-νατές τ-ς, ἡ μιὰ πὼς γιατί ἦμ-να θ-κὸς τ-ς ἦθλε νὰ μ' ἔχ', ἡ γιάλλ' πὼς γιαμπανὰ θέλ' νὰ κάμ' θ-κά τ-ς τὰ ξένα πράματα. Κι' ἦτανε ἡ μιὰ δουλευτάδ-σα κὴ ἀντρουγ-ναίικα, εἶχη καταλερουμένα τὰ μαλλιά τ-ς κὴ τὰ χέρια τ-ς γημάτα ρόζ', ἀνεσκουμπουμέν' κατακουρνιαχτισμέν', ἴδιους οὐ μπάρμπας ἡμ, πάντους δούλευη τ-ς πέτρης. Ἡ ἄλλ' πουλλὴ μουρφουπρόσουπ' κι' ἡ κουρμουστασά τ-ς νόστιμ', κι' ἠφουρησά τ-ς φρουν-μάτ'. Τέλους μ' ἀφήκανε κριτή, μὲ ποιά ἀπ' τ-ς δυὸ ἦθελα νὰ πᾶου κουντά' κι' ἡ πρώτ' κείν' ἡ χουντροὺ κὴ ἀντρουγ-ναίικα εἶπη:

Ἡγώ, ἀγαπημένου μ' πηδί, εἶμη ἡ μαρμαρουτέχη, κείν' πού φῆς ἄρχασης νὰ μαθαίν-ς, θ-κὴ κὴ γηνιά τ' σπιτιοῦ σας' γιατί κι' οὐ παπ-ποῦς σ' (εἶπη τῶνουμα τ' ἀφέντ' τ-ς μάνας ἡμ) ἦτανη μαρμαρουκόπου' κὴ οἱ δυὸ μπαρμπάδης σ' κὴ εἶχανε μηγάλ' ὑπόληψ' γιὰ χατήρ' μας. Κὴ σὰ θέλ-ς ν' ἀλαργάρ-ς ἀποὺ φλυαρίης κὴ ζουρλουχδέντης, πού ξέρ' αὐτήν (κὴ ἔδειξη τ-ν ἄλλ') κὴ ν' ἀκλουθήσ-ς μένα κὴ ἔρθ-ς μαζή μ'. τοῦ πρώτου θὰ τρῶς γηρά, κὴ θὰ θαστοῦν οἱ πλάτης σ', κανένας δὲ θὰ σοὶ ζλεὺ' κὴ καμμιά φουρά δὲ θὰ πᾶς στὴ ξενητεία ν' ἀφήσ-ς τ' πατρίδα σ' κὴ τ-ς ἀνθρώπ' τ' σπιτιοῦ σ', μηδὴ γιὰ λουγουδιάρροια θὰ σοὶ πηνέψ-ν οὔλ'.

Νὰ μὴ σ-χαθῆς τ' σ-χαμένη μ' κουρμουστασά, μήδη τὰ λερουμένα μ' ροῦχα' γιατί μαθὲ τέτοια εἶχη κὴ κείνους οὐ Φειδίας πάντως ἔβγαλε σὲ κηφάλ' τοῦ Δία, κὴ οὐ Πολύκλειτους ἔφκιαση τ-ν Ἡρα, κὴ οὐ Μύρωνας ὄντας πηνέφτ-κη, κὴ οὐ Πραξιτέλ-ς ὄντας θαμάχτ-κη' κὴ προυσκ-νιόντη κὴ αὐτοῖν μαζὺ μὴ τ-ς θηοί. Ἀνίσους δὲ κὴ γέν-ς κὴ σὺ ἕνας ἀπ' αὐτ-νοὺς, πὼς δὲν ἦθλε γέν-ς κὴ σὺ κουντά σ' οὔλ' τ-ς ἀθρώπ' δουξασμένους, κὴ ν' ἀποδείξ-ς ζουλειμένουνε κὴ τὸν πατέρα σ' κὴ ξακουστή τ' πατρίδα σ'. Αὐτὰ κὴ ἄλλα πειὸ πουλλὰ ἀπ' αὐτὰ εἶπη ἡ τέχη, κὴ ἄλλου μπ-δηκλών-τανε κὴ ἄλλα τὸν ἄλλου ἔλεη κὴ τὰ μπουμπούλιαξη, κὴ καλὰ γιὰ νὰ μοὶ καταφέρ' κὴ δὲ τὰ θ-μάμη πλειά, γιατί

τά πειδ̄ πουλλά τά ξέχασα. Κή σάν̄ ξπαψη λοιπόν̄ αὐτήν, ἄρχαση ἤ
ἄλλ' ἀτσιδά.

Κή ἠγώ, πηδί μ', εἴμη, κείν' π' ξέρου τά γράμματα, φίλ-σα σ'
κῆ γνώριμ', ἄν κῆ δὲ μοί δοκίμασης ἴσα μέ τά ὕστηρα. Πόσου μεγάλης
ὠφέλειης θ' ἄ πουχτήσ-ς σά γέν-ς μαρμαραῶς, αὐτήν σ' τᾶπη πειδ̄ μπου-
στά· γιατί τίποτα δὲ θᾶση παρὰ ἀργάτ-ς, νά κουπιάζ' τοῦ κουρμί σ',
κῆ σ' αὐτὸ θᾶχ-ς οὐλ' τ-ν ἠλπίδα τ-ς ζουῆς σ', δὲ θά φαίνεση κῆ σὺ
στοῦ κόσμου, θά πέρν-ς λίγα κῆ τιπουτένια, θᾶχ-ς μ-κρή ιδέα, δὲ θά
πααίν-ς μπρός, μηδ' οἱ φίλ' θά σ' ἀγαποῦνε, μηδ' ὄχτροὶ θά σοὶ φο-
βοῦντη, μηδ' οἱ πολῖτης θά σοὶ ζ-λεύ-νε. Μοὺν' αὐτουδά̄ μωναχά ἀρ-
γάτ-ς, κῆ ἕνας ἀπ' τ-ς πουλλοὶ τ' χουριου, παντουτ-νά θά ζαρών-ς
μπρός στοῦ προεστό, θά καλουπιάν-ς κείνουε π' ξέρ' κῆ μ-λῆ, θά
ζῆς τ' ζουή τ' λαγοῦ, κῆ θᾶση συρόμηγου 'ς τ-ς καλοὶ καλοὶ. "Α δὲ
κῆ γίν-ς κῆ Φειδίας ἢ κῆ Πολύκλειτους κῆ φκιάσ-ς κῆ πουλλά θαμά-
σματα, τ' τέχην σ' οὐλ' θά τ-ν ἠπηνέσ-νε, δὲ θά βρεθῆ ὄμους κανεῖς
ἀποῦ κ-νοὺς π' θά τὰ ἰδοῦνε, ἄν ἔχ' μυαλό, νά παρακαλῆ γιά νά σοῦ
μοιάσ' γιατί ὄτ' κῆ ἄν εἴση θά σοὶ νομίζ-νε χουριάτ' κῆ ἀργάτ', κῆ
πῶς ζῆς ἀπ' τῆ δ-λειά τ-ς χεριούνες σ'.

"Α δὲ κῆ μ' ἀκούσ-ς, πρῶτα θά σ' δείξου πουλλές δ-λειές τ-ς παλή
ἀνθρώπ' κῆ πράξεις π' νά θαμάξ-ς κῆ θά σ' ποῦ τά λόγια τ-ς, κῆ γιά
νά 'ποῦμη, θά καταφέρου νά ξέρ-ς γιά οὔλα. Κῆ τῆ ψ-χή σ' ποῦναι τοῦ
καλλίτηρου, θά τ-νῆ καταστουλίσου μῆ πουλλά κῆ καλὰ στουλίδια, μῆ
σουφρουσύν' μῆ δικηουσύν', μῆ εὐσέβεια, μῆ πραότητα, μῆ ἐπιείκεια,
μῆ καρτερία, μῆ τ-ν ἀγάπ' τ' καλοῦ, κῆ μῆ φρουν-μάδα· γιατί αὐτά
ἀληθ-νά εἶναι τοῦ καθαρὸ στουλίδ' τ-σῆ ψ-χῆς. Κῆ δὲ θά σοὶ λαθέψ'
μηδῆ παληδ̄ τίπουτα, μηδ' ἀποῦ κείνα ποῦ πρέπ' νά γέν-νε τόρα, ἀλλά
κῆ τὰ ὕστηρνά κῆ κείνα θά προβλέπ-ς μαζύ μ', κῆ γιά μιᾶς' οὔλα ὄσα
εἶναι κῆ θειουτ-κά κῆ ἀνθρουπ-νά σεί λίγου κηρὸ θά στά μάθου. Κῆ
σὺ οὐ φτουχὸς τόρα, οὐ γυιὸς τ' τάδη, σὺ π' διαλουστηκης ἔτσ' γιά
τέτοια τιπουτένια τέχην, σεί λίγου κηρὸ οὐλ' θά σοὶ ζ-λεύνε κῆ θά σοὶ
φθοноῦνε, θά σοὶ τ-μοῦνε κῆ θά σοὶ πηνεύνε, θά π-τ-χαίν-ς 'ς τῆ πειδ̄
καλές δ-λειές κῆ θά σοὶ θαμάζ-νε οἱ πειδ̄ καλοὶ κῆ 'ς τ' γηνιά κῆ 'ς
τά πλούτ', θά ντ-θῆς τέτοιου φόρημα, κῆ μῶδειξη τοῦ θ-κό τ-ς, (φόρ-
γει ἕνα πουλύ λαμπρὸ) θ' ἀξίουθῆς νά γέν-ς κῆ ἀρχῆ κῆ πρόηδρους·
κῆ ἄν φύγ-ς ἀπ' τοῦ τόπου σ', κῆ στή ξενιτειά δὲ θᾶση ἀγνώρ-στους
κῆ παραμ-κρός. Τέτοια σ-μάδια θά σ' βάλλου ἀπάν' σ', ποῦ ὄσοιν σοὶ
βλέπ-νε οὐ ἕνας θά σκουντάει τὸν ἄλλουνε, κῆ θά σοὶ δείχν' μῆ τοῦ
δάχτυλου, κῆ θά τ' λέει — αὐτὸς εἶν' ἐκείνους.

Κή άνίσους κή τύχ' καμμιά μηγάλ' δ-λειά κή ἔχ-νε ἀνάγκ' οί φίλ' σ' ἦ κή οὐλ' ἦ πουλιτεία, σεί σένα οὐλ' θά γυρίσ-νε νά κ-ττάξ-νε' κή ἄν τύχ-ς πούπητα νά μ-λήσ-ς χάσκουντα οὐ κόσμους θά σ' ἀκούσ-νε, θά σοί θαμάξ-νε κή θά καλουτ-χίνζε σένα για τ' δύναμ' στη κ-θέντης σ', κή τούν ἀφέντ' σ' για τ' καλουμοιριά τ'. Κή κείνου π' λένε πώς τάχα καμπόσιν ἀνθρώπ' δέ πηθέν-νε πουτέ, κή αὐτό θά στοῦ κατα-φέρου' γιατί άνίσους κή πηθάν-ς κή σύ, δέ θά πάψ-ς πουτέ νάχ'ς ἀνε-στρουφή μέ τ-ς γραμματ-σμέν' κή νά κ-θηντιάξ-ς μή τσή πειό καλοί. Βλέπ-ς τοῦ Δημουστέν' κείνουνε, τίνους γυιός ἦτανε κή γώ πόσου μη-γάλου τοῦ ἔκαμα; θλέπ-ς τούν Αἰσχύν' ποῦτανη γυιός μιανῆς ποῦπαι-ζε τοῦ τούμπανου; ὄμους για χατήρι μ' οὐ Φίλιππας τούν ἔκαλόπιανε. Κή οὐ Σουκράτ-ς αὐτός ἔφαη φουμί κουντά σ' αὐτήν τ' μαρμαρουτέ-χην' σάν ἔκατάλαθη γλῆγουρα τοῦ καλλίτερό τ' κή λάκ-ση ἀπ' αὐτήν κι' ἦρθε μοναχός τ' κουντά μ', ἀκούς πώς οὐλ' τούν ἐπηνεύ-νε; Κή σάν ἀφήσ-ς αὐτ-νοῦς τέτοιοι μεγάλ' ἀνθρώπ' κή πράξεις λαμπρές κή λόγια φρόν-μα κή κουρμουστασά νόστιμ' κή τ-μή κή δόξα, κή ἔπηνου, κή νάση προυσκόντη κή δύναμη κι' ἀρχή, κή νά πυτ-χαίν-ς ὅτ' λές, κή νά σοί μακαρίζ-νε για τῆ φρουν-μάδα σ', θά ντ-θῆς μιὰ λερουμέν' πουδιά, θάχ-ς κουρμουστασά κείν' πού πρέπ' σεί δούλ' κή θά θαστάς στα χέρια σ' κή μουχλιά, κή σμίλες, κή μ-λουκόπια, κή κουπίδια, θά εἶση σκ-μένους κάτ' στη δ-λειά σ', μ-κρός ἀνθρουπους κή τιπουτένιους, κή μή κάθη τρόπου παραμ-κρός πουτέ δέ θά σ-κών-ς κηφάλ' μήδη θά συλλου-γιέση για παληκαριά τίπουτα ἦ για λευτεριά, ἀλλά τσή δ-λειές σ' θά νοιάζηση νά τ-ς κάν-ς καλές κή ὄμουρφης δέ θά σοί μέλλ' ὄμους τέσ-σηρα για νάση κή σύ διουρθουμένους κή στουλ-σμένους, μούνη θά κάν-ς τούν ἡαυτό σ' πειό παρακατ-νόν ἀπ' τ-ς πέτρης.

Αὐταδὰ ἔλε-η ἀκόμ' αὐτήν, κή γώ δέν ἠκαρτέρησα νά σώσ' τὰ λόγια τ-ς, μόνε σ-κώθ-κα μαθές ἀπάν' κι' ἀποφά-σα κι' ἄφ-κα 'κείν' τ' κακουμούτσον' κι' δουλευτάδ-σα, κή πήγαινα 'ς κείν' ποῦξηρη τὰ γράμματα πολὺ χαρούμηγους, κή μάλιστα σά μοῦρθη στοῦ νοῦ ἦ μα-τσούκα κή πώς ὅτ' ἄρχασα ψές, ἠτύς μ' ἀλιθέρτ-ση ὄχ' λίγης ξ-λιές. Ἡ γιαλλ' σάν ἀπόμ-νε, τοῦ πρώτου θύμουνε, κή χτύπανε τὰ χέρια τ-ς κι' ἔτριζε τὰ δόντια τ-ς κι' ὕστηρα, καθώς ἀκούμη τ' Νιόδ' μαρμάρουση κή γίν-κη πέτρα κι' ἄν ἔπαθη παράδουξα π-στέψ-τητα, γιατί τὰ δνεира θαματοργουνε.

Κι' ἦ ἄλλ' σάν γύρ-ση κι' μ' εἶδη, εἶπη, λοιπόν θά σ' ἀνταμέψου για τ' αὐτήν τ' δικηουσύν' γιατί ἔκρινες καλὰ τῆ κρίσ'. Κι' ἔλα τόρα, ἀνέδα ἀπάν' σ' αὐτήν τ' καρότσα (κὴ μοῦδειξη μιὰ καρότσα μὴ φτερου-

τά ἄλουγα ποῦτανη ἴδια μὲ τοῦ Πήγασου) γιὰ νὰ ἰδῆς πόσα κι' μεγάλα πράματα δὲν ἤθελε νὰ ξέρ-ς ἂν δὲ μ' ἀκλούθα-ες. Κὴ σὰν ἀνέβ-κα αὐτὴν σαλάγα-η κι' ἔκανε τὸν καρουτσέρ' κὴ σὰν σ-κώθ-κα ἴγώ ψ-λά, ἄρχασα ἀπ' τὴν ἀνατουλὴ ἴσαμε τ' δύσ' κὴ παρατήρ-γα πουλιτείης κι' ἔθνη κὴ χουργιὰ κι' ὡς οὐ Τριπτόλεμους ἔσπειρνα ἓνα πρᾶμα στ' γῆς· ἄμ δὲ θ-μῶμη τί πρᾶμα ἦτανε ἴκείνου πῶσπειρνα. Τούτου μοναχὰ θ-μῶμη πῶς ἀπ' κάτ' μοὶ κ-τάζαν' οἱ ἀνθρώπ' κὴ μοὶ πηνέβανη, κι' ὅσιν ἔφτανα μὲ τοῦ πέταμα μοὶ καταβοδῶνανε μὲ πηνέματα.

Κὴ σὰ μῶδειξε τὰ τόσα ποῦλλὰ πράματα κὴ μένα σὲ κ-νοὺς ποῦ μοὶ πηνέβανη, μ' ἔφερη πίσου πάλε, χώρ-ς νὰ φουροῦ τοῦ ἴδιου φόρημα ποῦχα πάντας πέταζα· μούνε μ' φαίντανε πῶς γύρ-σα σὰ καλουφορημέ-νους. Σὰν ἠῶρη λοιπὸν κὴ τοῦ πατέρα μ' κὴ στέκ-τανη κὴ καρτέραη, τῶδ-χγε κείνου τοῦ φόρεμα, κὴ μένα τί λουγιᾶς ἦρθα, ἂν κὴ τ' θύμ-ση τί πράματα λίγο τ' ἔλειψη νὰ καταφέρ' γιὰ τὰ μένα. Αὐτὰ θ-μῶμη πῶς εἶδα, ἂν κὴ κόντηνα παλλ-κάρ' ὡς μ' φαίνεται ἐπειδὴ τῆς κὴ μοὶ τά-ραξε οὐ φόβους τ-ς ξ-λιές.

Ἦκει πῶλεγα αὐταδὰ, Θειέ μ', εἶπ' ἓνας, πόσου μεγάλου ἦτανε τ' ὄνειρου κὴ δικηγουρίσου. Ἰστηρα ἄλλους τὸν ἀπροπήρη' χειμουριά-τ-κου ὄνειρου, γιὰ τὸ χ-μῶνα οἱ νύχτης εἶναι ποῦλλο μεγάλῃς· ἦ νὰ μὴν εἶναι κὴ αὐτὸς τρισόραδ-νὸς σὰν τὸν Ἡρακλῆ. Τί λοιπὸν τ' κα-τέβ-κη νὰ σαλιάσ' αὐταδὰ σὲ μᾶς, κὴ νὰ θ-μηθῆ μαθὲς πηδιακίσα νύ-στα, κὴ παληόνειρα πλειὰ τόρα γέρκα; Γιὰ τὴν ψυχρόλουγα εἶναι μπα-γιάτ-κα. Μήπους μᾶς θάρρηψη πῶς εἴμαστε ὄνειροκρίτες; ὄχ' φίλε μ' γιὰ τὴν μῆδ' οὐ Ξηνοφῶνς μιὰ φουρὰ σὰν ἐδιηγούτανε τ' ὄνειρου πῶς τ' φάν-κη πῶς καίγτανε τοῦ πατρικό τ' σπίτ' κι' ἄλλα (ὡς τὰ ξέρητη) δὲν τᾶλληγη γιὰ νὰ χουρατέψ' γιὰ τὴν καταλάβηνε πῶς ἦθηλη νὰ σαλιάζ', κὴ μάλιστα σὲ τέτοια ἀποχὴ ποῦτανη οἱ δ-λιές τ' κακουρίζ-κης κι' οὐ-λουγυρὶς εἶχη οὐχτροί· ἀλλὰ κατ' χρησίμηψη νὰ τ-ς πῆ τ' ὄνειρου.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν κι' ἴγώ σᾶς διηγῆθ-κα τούτου τ' ὄνειρου μούνε κὴ μούνε γιὰ νὰ πααίνου οἱ νέοι στὰ καλλίτηρα κὴ θὰ μαθαίν-νε γράμ-ματα. Κὴ μάλιστα ἀνίσους κανέννας ἀπ' αὐτ-νοὺς ἔνεκα τῆς φτώχειας θέλ' τοῦ κακό τ' κὴ κλίν' στὰ χειρότερα, κὴ φθείρ' τοῦ δειξί τ' μυαλό, θὰ κάμ' καρδιά κὴ κείνους, ὡς καλὰ καταλαβαίνω, σὰν ἀκούσ' τοῦ πα-ραμύθ' κὴ βάλ' μπρουστά μένα ἀρχητὸ παράδειγμα, θὰ συλλουϊστῆ μαθὲ τί ἦμ-να ἴγώ κὴ ἔτρηξα τὰ καλλίτηρα κὴ ἀγάπ-σα τὰ γράμματα, χώρ-ς νὰ δειλιάσου καθόλ' τ' τότε κηροῦ τῆς φτώχειας, κὴ ὅτι' κι' ἂν ἴγώρ-σα σὲ σᾶς ἂν κὴ τίπουτα ἄλλου δὲν ἠκατάφερα, μὰ κὴ ἀπὸ κανένα μαρμα-ρουκόπου δὲν ἔχου πειδ' λίγ' ὑπόλειψ'.

Παράφραση περικοπῆς ἀπὸ τὸ κατὰ Ματθαῖον (ΚΕ 31) Εὐαγγέλιο στῆ
διάλεκτο τῶν Ἀρβανιτῶν

Εἶπ' οὐ κύρριους· ἔαὐν ἔρθ' οὐ γυιὸς τ' ἀθρρωώπ' ἔς τ' δοῦξα τ'
κῆ οὐλ' οἱ ἄγιοι ἄγγελιοι μ' αὐτοόνε, τοοότες θά καθῆσ' ἔς τοῦ θρρό-
νου μὲ τ' δόξα τ' κῆ θά μαζουχτοῦνη μπρρουσταά τ' οὐλα τὰ ἔθνη,
κῆ θά τὰ χουρρεῖσ' ἀνάμεσα, καθὼς οὐ τσουμπαάν'ς χουρρεῖζ' τὰ προ-
όδαταά τ' ἀπ' τὰ κατσιίγια κι βαάν' τὰ πρροόβατ' ἀπ' τὰ διζαά κῆ
τὰ κατσιίγια ἀπ' τὰ ζιρραά. Τότε θά τ-ς πῆ οὐ Βασιλεές ὅσιν εἶναι
διζαά τ'. Ἰλαῆτι, βλουῖμεέν' τ' πατεέρρα μ' νά κληρονουμήσητι τ' χα-
ζιίρρι βασιλεία, ποῦ ἴνη ἀπ' ὄντας γειεῖνκ' οὐ κοόσμοις, γιὰτι πειεί-
νασα κῆ μ' δώκατε κῆ ἴφαα, δίψασα κῆ μοι πουτίσητη, ἴμ'να ξεέ-
νους κῆ μὴ σμαζέεψητη, τζιίτζους κῆ μὴ ντυύσητη, ἀρωώστ' σα κῆ ἴρ-
ρητη κῆ μὴ ἴδητε. Τοότε θά τοῦ ποῦνε οἱ διίχηροι. Ἀφεέντ', ποῦτι
σι ἴδαμοι πεινασμεένουσι κῆ σὶ ἔθεέφαμι, γιὰ διψασμεένουσι κῆ σὶ που-
τίσαμι; Ποότε σὶ ἴδαμι ξένουσι κῆ σὶ σμαζέεψαμη, γιὰ γδυμνοόνι κῆ
σὶ ντυύσαμι; Ποότε σὶ ἴδαμι κῆ ἴσνα ἄρρωστους, γιὰ στ' φυλακῆ κῆ
ἴρτααμη κῆ σ' ἴδαμι; Κι ἀπουκρήθ'κι οὐ Βασιλεές κῆ λέει σ' αὐτ-
νοοός. Ἀλήθεια σᾶς λέου, ὅτ' καάμητισι καθένανι ἀπ' τοῦν ἀδερφοό
μ' τοῦ πειὸ μικρρόνε, σὶ μεένα τοῦ καάματι. Τοότε θά πῆ κῆ κ' νου-
οὺς ποῦτανε στὰ ζερῶά τ'. Φηγαῆτι ἀποῦ μεένα καταραμεέν' στῆ
φουτιά τ' παντουτ-νῆ τ' χαζιρρημεέν' γιὰ τὸ διάλογο κῆ γιὰ τ-ς ἀγγεέλ'
τ' γιὰτι πείνασα κῆ δεέ μ' δώκατη νά φάου, δίψασα κῆ δεέ μὴ πουτιί-
σατη, ἴμ'να ξεένους κῆ δεέ μίσημαζέεψατη, ἴμ'να τζιίτζους κῆ δεέ μὴ
ντυύσητη, δεέ μπόρρα κῆ στ' φυλακῆ κῆ δὲν ἴρρητατη νὰ μ' ἴδητε.
Τοότε θά τ' ἀποκριθοῦνε κῆ κείνοι κῆ θά τ' πούνη. Ἀφεέντ', ποῦτε
μαθέ, σὲ ἴδαμι πεινασμεένουσι, γιὰ διψασμεένουσι, γιὰ ξεένουσι, γιὰ
γδυμνοόνι, γιὰ ἄρρωστουσι, γιὰ στ' φυλακῆ κῆ δεέ σ' ὑπρηρητήσαμη;
Τοότε θ' ἀποκριθῆ ἔς αὐτ-νοοός κῆ θά τ-ς πῆ. Ἀλήθεια κῆ σᾶς λέου,
ὅσου π' δεέ τοῦ καάματι σ' ἔνα πειὸ μ-κρὸ ἀπ' τὸ ἀδελφοῦνε μ' μῆδ'
ἴμεένα δεέ μ' τὸ καάμητι. Κῆ θά παῆν αὐτοῖν' στ' κόλασ' τ' παντουτ'νῆ
κῆ διίχηροι στ' ζουή τ' παντουτ'νῆ.

Διάλογος ἀνάμεσα σ' ἔνα γεωργό, ἔνα ἔμπορο, ἔνα τεχνίτη κι ἔνα ναύτη.

Συζητοῦν στῆ Μαραθοκαμπίτικη διάλεκτο, καθισμένοι σ' ἔνα καφενεῖο.

Γ ε ω ρ γ ό ς: Καλ'μέρα σας.

Ὁ λ ο ι: Καλή σ' μέρα.

Ἐ μ π ο ρ ο ς: Αἶ, τί μαντάτα; ποῦ εἶσνα κῆ σκάρσις (=φάνηκες).

Γ ε ω ρ γ ό ς: Ἦγὼ τῶχου στοῦ χζοῦρ (=ἀνάπαυση) τώρα δυὸ μέρης.

Τ ε χ ν ί τ η ς: Δὲν ἔμαθης κανένα κηνούργιου;

- Γ ε ω ρ γ ό ς: Τί κηνούργια νά μάθω ᾿γώ;
- ᾿Ε μ π ο ρ ο ς: Τέλους στ' ἀναμεταξύ, ματάκια μ', δὲν ἦρτηξ νά πληρώσ'ς κείνου τοῦ ξοῦρ (=ὑπόλοιπο ἀπὸ χρέος) π' χ'στᾶς.
- Γ ε ω ρ γ ό ς: Τί νά σ' πῶ, ἀφητ'κό· δὲ ἴμπόρ'σα νά κάμου τοῦ κουλάϊμ' (=εὐκολία).
- ᾿Ε μ π ρ ο ς: Μή μί βλέπ'ς π' ἀλκουτίζουμι (=περιμένω) κή δὲ σ' ἀγ-καλῶ.
- Γ ε ω ρ γ ό ς: Μήν εἶση δὰ ἐτσιδὰ, ἀφητ-κό. Τί νά σ' κάμου οὔ καῦμένους, π' δὲν εἶχαμη φέτου μαξούλ';
- Τ ε χ ν ί τ η ς: Βγάλη, κακόμα (κακότυχε) τ' καλκατζαργιά (=ἀράχνη). πῶχ'ς ἀπάν' στοῦ σουκάρδ' σ'.
- Γ ε ω ρ γ ό ς: Βρέ π'νά πάρ' οὔ διάουλους· δὲ τοῦ σούρτσα (=παρατήρησα). Φαίνητη κ'δὰ πού μπῆκα μέσ' στ' ἀμπάρ' νά διαλέξου κάτ' κρημδουμέ-λαθα, κόλλ'σι ἀπάνι μ'.
- Ν α ύ τ η ς: Αἶ, γιὰ στρώστουνι δὰ κή σὺ κατὰ γῆς νά κβιτιάσουμη (κάθε-ται ὁ γεωργός). Τί ἔχ' τοῦ χέρ' σ';
- Γ ε ω ρ γ ό ς: Τί νᾶχ'; νά κ'δὰ π' σκάδαμη προυχτές, ἀπ' τοῦ καργάρζιμα (=ζόρισμα) ξηφλουδίθ-κη λ'γάκ' κή μὴ κακουφόρμηση (=ἐρεθίστηκε).
- Τ ε χ ν ί τ η ς: Σήμηρα δὲ μᾶς φέρανη ψάρια.
- Γ ε ω ρ γ ό ς: Αἶ, κακόμα κή σὺ, οὔλου μὲ τή σγάρα σ' (=κοιλιά) ἔχ'ς νά κάμ'ς.
- Ν α ύ τ η ς: Δὲ βλέπητη αὐτὰ τὰ κησάτια (=ἀναδουλειές) ἔχουμη τώρα, μωρὲ μάτια μ' νά ξεκινήσουμη παρὰ πᾶν' ἀποῦ δυὸ μήνης κή χρέη κή φτώχεια μὴν ἀρουτᾶς.
- Τ ε χ ν ί τ η ς: Βρέ ἀδηρφέ, τί νά σ' πῶ; γὼ π' δὲν ἔχου κή τόσου μηγάλ' φαμήλια κή πάλι τᾶφηρα σκούρα φέτου (,Αποτείνεται στὸν γεωργό) ᾿Αμ τί ἔμαθα, σ' ψώφ'ση τοῦ θόιδ' σ';
- Γ ε ω ρ γ ό ς: ᾿Ωχ ἀδηρφέ, ἔκανα προυχτές ζηυγάρ' κή κ'δὰ π' βάστ-να τοῦ κτοῦρ στράγκουση (=στριμώχτηχε) μέσ' σ' ἕνα κ-τσούρ' (=κούτσορο). Αἶ, τὰ θόγδια καργάρανη κή ἀπ' τοῦ πουλὺ ζόρ ἔσκαση τοῦ καῦμένου τοῦ μοσιδ' (=μοσχίδα).
- Τ ε χ ν ί τ η ς: ᾿Α, ἦτανη βλέπου ἀκόμα τοῦ καψούρικου κή μοσιδ';
- Γ ε ω ρ γ ό ς: ᾿Εμ, σατίλιας (=σᾶν πῶς) θάρρηγης· κείνου τ' φτουχοῦ σᾶν τοῦσαζη, φτουχός δὲν ἦθηλ' εἶνη. Αἶ, τ'ν ἄλλ' φουρά δὲ μ' φόφση τοῦ γρουτσέλι μ'; (=χοιρίδιο) ὅτ' τοῦ πῆρα;
- ᾿Ε μ π ο ρ ο ς: ᾿Εκانه πουλλά, στοῦ ἀναμεταξύ, ματάκια μ' τοῦ γρουτζέλ' σ';
- Γ ε ω ρ γ ό ς: ᾿Ωχ, ἀφητ'κό τί νά σ' πῶ, τῶχα παρμένου ἀπ' τ' Μαργιά τ-ς ᾿Ατριγιάδηγας δηκατέσσηρα κή ζουλώτα (=30 παράδες).

- Τ ε χ ν ί τ η ς: Βρέ άδηρφέ, έπιαση πλιά αυτό του τσουρ τσουρ (=συνεχής βροχή) κή δε μπουρούμη νά σαλέφουμη άπ' τ-ς πουντουδάης (=τά νερά της βροχής που κυλάνε στα κατηφορικά σοκάκια των χωριών) κή άπ' τ-ς καλάν'.
- Γ ε ω ρ γ ό ς: "Ωχ, άδηρφέ, δε μ' άφίν'ς, έχου ένα σουρό κτσουχούσμητα (=μικροδουλειές) κή δε μ' κάν' κηρό νά πάου νά τά μπιτίσου (=νά τά τελειώσω).
- Ν α ύ τ η ς: Είπαμε πουλλές κθέτης κή κανένας δέν ήκέραση. Αϊ, καφετζή! για φέρη μας καμμιά νά τσούξουμη. 'Αρώτα τ' άφητ'κό τί θέλ';
- "Ε μ π ο ρ ο ς: Τέλους στ' άναμηταξώ γώ θέλου νά μ' δώσ'ς ένα ρακί.
- "Ο λ ο ι ο ί ᾗ λ λ ο ι: Μεις θέλουμη ούλ' μαυρίκιου (=μαύρο κρασί).
- "Ε μ π ο ρ ο ς: Αϊ. Στήν γειά σας δά' ού Θηός στού καλό' 'ς τ-ς χαρές σ'.
- Ν α ύ τ η ς: Φχαριστώ άφητ'κό.
- "Ο λ ο ι: 'Εβίθα: βρέ άδηρφέ θά σκάσουμη; "Οξου φτώχεια.
- Τ ε χ ν ί τ η ς: "Αντι κακόμα 'Αντριγιά, πάνη άπάν' στού Ν'κόλα τ-ς Μαργιάς π' σφάξανη κρηγιάς (=κρέας) νά πάρ'ς καμμιά τρακουσαριά δράμια νά ψήσουμη;
- Γ ε ω ρ γ ό ς: Δε πάου' γιατί θά πάου στού σπít' π' δε μπουρεϊ κείν' ή γρηγιά.
- Τ ε χ ν ί τ η ς: Βρέ κάτση αύδά κή θά ζηυκάρουμη. 'Αμ αυτό του λουθνάρ (=άπόστημα) πώχ'ς άπάν' στού γδι σ' (=κεφάλι σου), πότη τώκαμης;
- Γ ε ω ρ γ ό ς: Προυχτές πή'α ν' άνοιξου του άρμάρ' (=ντουλάπι) κή κ'δά π' στέκουμνα άπ' κάτ' στ' άράφ (=ράφι) ήτανη ένας γάτ'ς (=γάτος) άπ' πάνημ' κή πάη νά σαλτάρ' (=νά πηδήση) κή ξηκ'τάει (=σπρώχνει) ένα καψί (=θυμιατήρι) κή μ' σταφουστέρν' (=χτυπάει) άπάν' στού ψ'μένου κή μ' φάν-κη ού ούρανός καντήλ' κή ή θάλασσα σφουντύλ'. Βρέ πηδιά δε μ' λέτη κή για τά πουλιτικά τίπουτα;
- Τ ε χ ν ί τ η ς: Τί νά σ' πούμη; Φαάδης έχ' πουλλοί κή πητσουκόβ-τη για τ-ς θέσεις. Κακό χρόνου νάχ'νει' γυρίζ-νη κή κάν'νη σα σαστισμέν' για αυτοίν' τ-ς ψήφ'.
- Γ ε ω ρ γ ό ς: Ξέρ'ς τί πρέπ' νά κάνουμη κή μεϊς; νά μη δίνουμη καμμιανού ψήφου.
- Ν α ύ τ η ς: "Εμ, μπουρεϊς; πούμαστη ύπουχρεουμέν'; δε τούν άκ'σης τόσην ώρα που σ' γύρηνη του ξούρ; ήτανε προκούκ' (=ύπαινιγμός) για του ψήφου.
- Γ ε ω ρ γ ό ς: "Αντηστη νά πααίνουμη' έχητη γειά.
- "Ο λ ο ι: Στού καλό.

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΙΚΑ

“Ολοι ξέρουμε πώς οι παροιμίες είναι ο καθρέπτης, στον όποιον αντανακλάει ή ήθική κατάσταση του κάθε λαού· στις παροιμίες απεικονίζονται πιστά τὰ ἔθιμα, οί προλήψεις, οί τάσεις, ή ἔξυπνάδα και γενικά ή διανοητική ανάπτυξη τῶν ἀνθρώπων. Οί παροιμίες χωρίζονται: α) σέ παραγγέλματα ήθικά για τὸν πρακτικό βίο και β) σέ ἀξιώματα, πού τὰ λόγια τους κρύβουν ἄλλα νοήματα. Οί ἀρχαίοι ἔκαναν πολὺ σωστά ὅταν ἀναγράφανε τέτοια παραγγέλματα και ἀξιώματα δίπλα στον κάθε δρόμο (=παρ’ οἴμον), ἀπό αὐτὸ ἄλλωστε ὀνομάστηκαν αὐτὰ και παροιμίες. Μὲ τήν συλλογή τῶν παροιμιῶν ἀσχολήθηκαν πολλοί και ἀπό τοὺς ἀρχαίους και ἀπό τοὺς νεώτερους. Γι’ αὐτὸ κι’ ἐμεῖς ἀφοῦ συγκεντρώσαμε ὅλες τίς παροιμίες, πού χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς Σαμιῶτες, τίς παραθέτουμε μὲ ἀλφαβητική σειρά σὲ τοῦτο τὸ κεφάλαιο κι’ ἐξηγοῦμε ταυτόχρονα τὸ τί φανερώνουν, για νὰ μὴν ἀποστερήσουμε, ὅσους ἐνδιαφέρονται για τὰ Σαμιώτικα, οὔτε ἀπὸ αὐτὸ τὸ δείγμα τῆς ήθικῆς κατάστασης τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου.

«Ἄγαπῶ σε και ζουλῶ σε» =λέγεται για κείνους πού μὲ πρόσχημα τήν ἀγάπη βλάπτουν και ζημιώνουν τὸν ἄλλον.

«Ἄγαπῶ τή δουλειά, μὰ μὲ κάνει κουρκοῦτι» = ὅτι εἶναι καλή ή ἐργασία, ἀλλὰ φέρνει κούραση.

«Ἄγιο πού δὲ θαυματουργᾶ μήτ’ ἄρτο μήτ’ εὐλογία μήτε θυμίαμα» = ὅτι οί ἄνθρωποι δὲν τιμοῦν τοὺς ἀνίσχυρους και ἀδύνατους.

«Ἄγνάντευε τὸν οὐρανὸ μὰ βλέπε και μπροστά σου» = ὅτι πρὶν ἀπ’ ὅλα πρέπει νὰ τὰ ἔχουμε καλά μὲ κείνους πού βρίσκονται κοντά μας.

«Ἄγρια πουργαριὰ καθάρια μέρα» = για κείνους πού λένε κάτι τὸ ἄσχετο μὲ τή συζήτηση.

«Ἄδικα ποῦ σέ σφάζαμε, κακόμοιρε κοκκίνη» = γιά κείνους ποῦ παριστάνουν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς θύματα τῆς κακίας τῶν ἄλλωνῶν.

«Ἀκόμα μέσ στη θάλασσα εἶναι ἡ κολοκύθα» = ἴδια μέ τὸ «μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε».

«Ἀλλάγρα καὶ εἶναι τὸ Μαργιῶ στὸ νησί» = γιά ὅσους θέλουν ν' ἀποφύγουν κάτι μέ ψεύτικες προφάσεις.

«Ἀλαφρὰ τοὺς σαλιγκάρους νὰ μὴ χύσεις τὸ ζουμί τους» = ὅτι πρέπει νὰ προσέχουμε στὶς δουλειές ποὺ ἐργαζόμαστε, γιά ν' ἀποφεύγουμε τὶς ζημιές.

«Ἄλεθε μῦλε μ' ἄλεθε, μὰ κράτει καὶ ξοπίσω» = πρέπει νὰ φροντίζουμε γιά τὸ μέλλον μας.

«Ἄλλοι ἀγαποῦνε τὴν κερά κι' ἄλλοι τὴ ψυχοκόρη» = ὁ καθένας ἔχει τὰ δικά του γούστα.

«Ἄλλες οἱ ἀντίκες τοῦ καστριῦ κι' ἄλλες οἱ ἄλλες πέτρες» = ὅτι δὲν πρέπει νὰ παραβάλλουμε τὰ μεγάλα καὶ δυνατὰ μέ τὰ ταπεινὰ καὶ τ' ἀσήμαντα.

«Ἄλλα λέγω τῆς καμπάνας κι' ἄλλα καμπανίζ' ἐκείνη» = γιά κείνους ποὺ τὰ λένε ἢ τὰ καταλαβαίνουν διαφορετικὰ ἀπὸ ὅπως τοὺς τὰ λένε ἢ τοὺς τὰ ὑποδείχνουν.

«Ἄλλα εἶναι τὰ λεγόμενα καὶ ἄλλα τὰ ὀλεπόμενα» = ὅτι τὸ πραγματικὸ ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὸ λεγόμενο.

«Ἄλλα εἶναι τ' ἄλλα καὶ τῆς μεγάλης Παρασκευῆς τὸ γάλα» = γιά ὅσους φάχνουν νὰ θροῦν ἄλλα ἀντὶς γιά κείνα ποὺ πρέπει.

«Ἄλλαξε ὁ Μανολῖος κι' ἔβαλε τὰ ρούχ' ἄλλοιῶς» = γιά ὅσους καταπονοῦνται διαφορετικὰ γιά τὰ ἴδια πράγματα.

«Ἄλλοίμονο εἰς τὴν κοιλιὰ ποῦχει κακὸ ἀφέντη» = γιά τοὺς κοιλιόδουλους ποὺ δὲν χαλιναγωγοῦν τὰ πάθη τους.

«Ἄλλοίμονο ποὺ μπιστευθεῖ σὲ ἄρχοντα καινούργιο» = ὅτι οἱ νεόπλουτοι εἶναι οἱ περισσότεροι ἀλαζονικοὶ καὶ σκληρόκαρδοι.

«Ἄλλοίμονο στὸν ἄνθρωπο ποὺ τρέχει καὶ δὲ φτάνει» = γιά κείνους ποὺ ἐπιδιώκουν κάτι χωρὶς ἐπιτυχία.

«Ἄλλοίμονο ἔς τὸν δέρνονε καὶ δὲν τὸν δέρνει ὁ νοῦς του» = γιά κείνον ποὺ περιμένει τὴ σωτηρία του ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ὄχι ἀπὸ τὴ δική του φρονιμάδα.

«Ἄλλοίμονο στὸν ὄρφανὸ κι' ἄς εἶναι καὶ μέ γένια» = οἱ ἀπροστάτευτοι καὶ οἱ ἀδύνατοι εἶναι ἀξιολύπητοι.

«Ἄλλοι παίζουν τὰ λαγοῦτα κι' ἄλλοι παίρνουν τὰ κολλητικὰ = γιά κείνους ποὺ ὠφελοῦνται ἀπὸ τοὺς ξένους κόπους.

«Ἄλλοι σκάθουν καὶ κλαδεύουν κι' ἄλλοι πίνουν καὶ χορεύουν» = ἔχει τὴν ἴδια σημασία μέ τὴν προηγούμενη.

«Ἄλλο εἶναι τὸ χάρισμα καὶ ἄλλο τὸ «σ' πολλὰ ἔτη» = ὅτι ὑπάρχει με-

γάλη διαφορά ανάμεσα στὸν εὐεργέτη καὶ στὸν εὐεργετούμενο.

«Ἄλλος εἶν' ὁ Θεοδωρῆς κι' ἄλλος εἶν' ὁποῦ θωρεῖς» = γιὰ κείνους ποὺ νομίζουν γιὰ ἴδια, κεῖνα ποὺ εἶναι διαφορετικά.

«Ἄλλος ἔχασκε καὶ ἄλλος μετάλαβε» — γιὰ κείνους ποὺ παίρνουν τὰ ὠφελήματα τῶν ἄλλων.

«Ἄλλος σκάφτει καὶ θερίζει καὶ ἄλλος τρώει καὶ μακαρίζει» = ἔχει τὴν ἴδια σημασία μὲ τὴν προηγούμενη.

«Ἄλλος σφάζει καὶ ἄλλος γδέρνει καὶ ἄλλος τὸ ἄρνι μας παίρνει» = καὶ αὐτὴ, σὰν τὴν προηγούμενη.

«Ἄλλος σ'χωράει καὶ ἄλλος γογγάζει» = γιὰ τὴν ἀνισότητα ποὺ ἐπικρατεῖ στὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου.

«Ἄλλος ψήνει καὶ ἄλλος μελώνει» = γι' αὐτοὺς ποὺ παρεμβάλλουν ξένα πρόσωπα στὶς ὑποθέσεις τους.

«Ἄλλου θρονῶ ὁ μύλος» = λέγεται γιὰ τοὺς ἀμέριμνους ἀνθρώπους.

«Ἄλλου τὰ πουλιά, ἄλλου τ' αὐγὰ καὶ ἄλλου τὰ κακαρίσματα» = ὅτι δηλ. πολλές φορές ξεκινᾶμε ἀπὸ κάπου γιὰ νὰ κάνουμε κάτι, ἔπειτα ὅμως ἐργαζόμαστε διαφορετικά καὶ ἔτσι καταντᾶμε σὲ ἀλλοιώτικο ἀποτέλεσμα.

«Ἄλλου χτυπάει τὸ νερὸ καὶ ἄλλου χτυπᾶ ὁ μύλος» = ὅτι δηλ. μερικὲς φορές τὰ πράγματα ἔχουν διαφορετικὸ τέλος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τους.

«Ἀλυσίδα μου ἀγάντα καὶ σὲ σιάζω σὰν κρεπάρεις» = γιὰ κείνους ποὺ ὅταν θρῖσκονται σὲ κίνδυνο ὑπόσχονται πολλὰ σ' αὐτοὺς ποὺ τοὺς βοηθοῦν.

«Ἄμα σοῦ ὑποσχεθοῦν τ' ἄρνι, τρέχα καὶ κράτει τὸ σκοινὶ» = ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπαναπαυόμαστε ἀπλῶς στὶς ὑποσχέσεις τῶν ἄλλων, ἀλλὰ νὰ διαζόμαστε καὶ νὰ ἐπιτυγχάνουμε τὴν πραγματοποίησή τους.

«Ἄμ' ἐγὼ σ' ἔχω μεταξωτὴ μέρζα στὸ καλὸ μου σεντόνι» = λέγεται πειραχτικά σὲ ἀνθρώπους ἀσήμαντους καὶ ἀξιους περιφρόνησης.

«Ἄμπαρόνω καὶ κλειδόνω καὶ τὸν κλέφτη μέσα ἔχω» = γιὰ τοὺς ράθυμους καὶ ἀπρόσεχτους.

«Ἄν ἀγαπᾶς τὴν πέρδικα μὴν δεῖρεις τὴν κουρούνα» = ὅτι δηλ. πρέπει γιὰ χατήρι τῶν ἀγαπητῶν μας προσώπων νὰ συμπαθοῦμε καὶ τὰ μὴ ἀγαπητά.

«Ἄνακατώνεται ἀμ' δὲ ξερνάει» = γιὰ ὅσους ἀνακατώνονται σὲ ξένες ὑποθέσεις, χωρὶς νὰ φέρνουν καὶ ἀποτέλεσμα.

«Ἄν ἄκουε ὁ Θεὸς τὸν κόρακα, δὲν ἔμενε στὴ συκιά σῦκο» = ὅτι δὲν ἐκπληρώνονται οἱ εὐχὲς τῶν πονηρῶν.

«Ἄνάθεμα τὰ βλήτα καὶ ὁποῦ τὰ κάνει πίττα» = γιὰ ὅσους προσοδεύουν χωρὶς νᾶχουν ἀξία.

«Ἄνακατώνεται καὶ ἡ ψεῖρα (καὶ λέει) καὶ γὼ μωλωνᾶς» = γιὰ τοὺς ταπεινοὺς ποὺ ἀνακατώνονται σὲ πράγματα ποὺ δὲν εἶναι τῆς σειρᾶς τους.

«Ἄν δὲν θρέξεις κῶλο δὲν τρῶς ψάρι» = ὅτι ὄλα μὲ κόπο ἀποκτοῦνται.

«Ἄν δὲν γίνεῖ λείψανο, ἀνάσταση δὲ γίνεται» = ὅτι ἐὰν τὸ κακὸ δὲν κορυφωθεῖ, δὲν ἐπέρχεται ἢ διόρθωσή του.

«Ἄν δὲ δουλέψῃ ὁ κατατζᾶς (βόδι) φοροῦν οἱ ἀκαμάτες» = ὅτι ἀπὸ τὴν ἐργατικότητα τῶν ἄλλων ὠφελοῦνται οἱ τεμπέληδες.

«Ἄν δὲν ἔτρωγα γουροῦνι, θὰ κουθέντιαζα μὲ τῶς ἀγγέλοι» = γιὰ κείνους πὸν χρησιμοποιοῦν προφάσεις ψεύτικες.

«Ἄν δὲν πᾶς στᾶρι στὸ μυλωνᾶ, ἀλεῦρι δὲν σοῦ δίνει» = πρέπει νὰ προσφέρομε γιὰ νὰ παίρνομε καὶ μεῖς καὶ νὰ μὴν ἐπαναπαυόμαστε στὴν καλωσύνη τῶν ἄλλων.

«Ἄν δὲν τὸ γ᾽ ἀπὸ σφυριοῦ, χτύπα του χίλιες σφυριές» = ὅτι ἂν δὲν εἶναι κάποιος ἀπὸ τὴ φύση ἢ ἀπὸ ἀνατροφή καλός, μάταια ἕνας ἄλλος θὰ προσπαθήσει νὰ τὸν μεταβάλλει σὲ καλόν.

«Ἄν δεῖς δενδρὶ χωρὶς ξεράδι, θὰ δεῖς καὶ ἄνθρωπο χωρὶς ψεγάδι» = ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος χωρὶς ἐλαττώματα.

«Ἄντρα θέλω ἴγὼ τὸ θράδου καὶ ἄς μὴν ἔχ᾽ ὁ λύχνος λάδι» = γιὰ ὅσους ἐπιδιώκουν τοὺς δικούς τους σκοποὺς καὶ ἀδιαφοροῦν γιὰ ὄλα τ᾽ ἄλλα.

«Ἄντρας μὲ μουστάκια καὶ γυναῖκα μὲ βυζιά ὀρμηγιά δὲν θέλει» εὐνόητη.

«Ἄν εἶχα τύχη θὰ μ᾽ ἔβλεπε καὶ ὁ δεσπότης» = γιὰ τοὺς ἄτυχους.

«Ἄν ἔχει δένδρο χωρὶς ξεράδι, ἔχει καὶ ἄνθρωπο χωρὶς μαράζι» = ὅτι ὁ κάθε ἄνθρωπος ἔχει κάτι πὸν πικραίνει.

«Ἄν ἔχει ἢ τρέλλα τὸν καιρὸ της, ἔχει καὶ ἢ φρονημάδα τὸ δικό της» = ὅτι πρέπει νὰ ἐνεργοῦμε καθὼς μᾶς ἐπιβάλλουν οἱ περιστάσεις.

«Ἄν εἶσαι φτωχός, νᾶσαι πιστός» εὐνόητη.

«Ἄν ἦταν καλὴ ἢ συντροφιά, δυὸ ἄνδρες θὰ στεφανώνονταν μιὰ γυναῖκα» = ὅτι πρέπει μόνοι μας νὰ ταχτοποιοῦμε τὶς ὑποθέσεις μας, γιὰτὶ ἢ μεσολάβηση τῶν ἄλλων δὲν καταλήγει πάντα στὸ καλὸ.

«Ἄν θλίψεις πολὺ τὸ πορτοκάλι, πικρίζει καὶ τὸ γλυκό του» = ὅτι ὄλα πρέπει νὰ τὰ κάνουμε καθὼς ἐπιβάλλει ἢ λογικὴ.

«Ἄν κάθεσαι στὴ θέση σου δὲν θὰ καθίσει ἄλλος» = ὅτι ὅταν προσέχουμε καὶ φυλάμε τὰ πράγματά μας, δὲν διατρέχουμε τὸν κίνδυνο νὰ μᾶς τὰ πάρουν ἄλλοι.

«Ἄν ὁ Θεὸς εἶχ᾽ ἄλλον ἕναν Θεό, κόσμος δὲν ἐγίνονταν» = ὅτι μὲ τὰ πολλὰ κουμάντα τίποτα δὲν γίνεται.

«Ἄν παινευτῆτε μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, ἴσα τᾶχετε τὰ κάλλη» = γιὰ τοὺς πονηροὺς, πὸν παινεύει ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

«Ἄν παραβλέπεῖς τὸν καιρὸ, θὰ τὸν ζητᾶς μετὰ καιρὸ» = ὅτι πρέπει νὰ ἐκμεταλλευόμαστε κάθε εὐκαιρία καὶ νὰ μὴν τὴν ἀφήνομε νὰ μᾶς διαφεύγει.

«Ἄν σ' ἀγαπᾷ ἡ μάνα σου, αὐτὸ τῆς μοίρας σ' εἶναι, καὶ ἂν σέμισᾷ ἡ μάνα σου, πάλι τῆς μοίρας σ' εἶναι» = ὅτι ὅλα τὰ κυβερνάει ἡ μοῖρα ἔτσι, πού δὲν μπορούσε ἑμεῖς νὰ τὴν ἀντιμετωπίσουμε.

«Ἄν σοῦ χαρίζουνε δαμάλα καὶ τὸ λαιμὸ τῆς δένε» = νὰ μὴν χρονοτριβοῦμε σὲ κάθε καλὴ περίσταση, γιατί μπορεί νὰ χάσουμε ὅτι θὰ κερδίζαμε.

«Ἄντε ρόκα στὰ κλουτζέντα καὶ ἔλα ἴδῳ γκιουζέλ κανάτα» = γιὰ κείνους πού προτιμοῦν τὴν τεμπελιά καὶ τὸ χουζοῦρι κι' ἀποφεύγουν τὴν ἐργασία.

«Ἄντὶς νὰ γογγᾷ ὁ γαῖδαρος, γογγᾷ τὸ σαμάρι» = γιὰ ὅσους ἀδικαιολόγητα παραπονοῦνται ἀντὶ γιὰ κείνους, πού παραπονοῦνται μὲ τὸ δίκιο τους.

«Ἄντὶ νὰ σέλένε καχόμοιρο, κάλλιο νὰ σέλένε καλόμοιρο» = εἶναι εὐνόητη.

«Ἄν τρῶν' οἱ ἄλλοι τὸ μέλι σου μὲ τὸ ἓνα χέρι, σὺ φάτο μὲ τὰ δύο» = ὅτι πρέπει νὰ περιορίσουμε τίς στενοχώριες μας καὶ νὰ συμμορφωθοῦμε μὲ τίς περιστάσεις.

«Ἄν φταίω γὼ ἄντρα μου, νὰ καεῖ ἡ ρόκα μου, καὶ ἂν φταῖς ἐσύ, νὰ καεῖ τὸ κεφάλι σου» = γιὰ τὰ ἀντρόγυνα πού ζοῦν σὲ διαρκεῖς καυγάδες καὶ χωρίσματα.

«Ἄν χωρατεύεις μὲ γαῖδαρο, θὰ σέ χτυπήσει μὲ τὴν οὐρὰ στὴ μούρη» = ὅτι δηλαδὴ ἡ συναναστροφή μὲ τοὺς κακοὺς ἔχει κακὲς συνέπειες.

«Ἄπ' ἀκουῆς ἀλέθ' ὁ μῦλος» = ὅτι εὐκολὰ κατανοοῦμε τῶν πονηρῶν τίς πράξεις, καὶ ἄς μὴν εἶναι φανερές.

«Ἄπανου ποῦρθε ἡ χαρά, νᾶσου καὶ ὁ χαρατζῆς» = ὅτι καμμιά χαρὰ δὲν εἶναι ὀλοκληρωμένη, ἀλλὰ πάντοτε μιὰ λύπη θὰ τὴν ἀκολουθεῖ, καὶ θὰ τὴν μετριάξει.

«Ἄπ' αὐτὰ πού λές, κυρά μου, χορτασμέν' εἶναι ἡ κοιλιὰ μου» = γι' αὐτοὺς πού ἀγωνίζονται νὰ πετύχουν τὸ σκοπὸ τους χρησιμοποιώντας λόγια τριμμένα ἢ μέσα ξεπερασμένα.

«Ἄπ' αὐτὸν ἂν πάρεις αὐγὸ, δὲν θὰ βρεῖς οὔτε κροκό» = γιὰ τοὺς πανοῦργους καὶ τοὺς ἀπατεῶνες.

«Ἄπ' αὐτὸ τὸ πανάκι εἶν' καὶ αὐτὸ τὸ κουρελάκι» = εὐνόητη.

«Ἄπ' ἔξω εἶναι πρόβατο καὶ ἀπὸ μέσα λύκος» = λέγεται γιὰ τοὺς ὑποκριτές.

«Ἄπιαστα πουλιά, χίλια στὸν παρᾶ» = γιὰ κείνους πού ἐλπίζουν τ' ἀπραγματοποίητα.

«Ἄπὸ δικὸ καὶ βοηθὸ» = ὅτι ἀπὸ τοὺς δικοὺς μπορεί κανεὶς νὰ περιμένει βοήθεια.

«Ἄπὸ κάτ' ἀπ' τὸν ἀμπᾶ μου ἔχω μιὰ μαχαίρα ἀγᾶ μου» = λέγεται γιὰ τοὺς δειλοὺς πού ἀπειλοῦνε ἄλλους.

«Ἐκείνου πού θγαίνει ὁ λόγος, θγαίνει καί ἡ ψυχὴ» = ὅτι δὲν πρέπει νὰ κακολογοῦμε κανέναν.

«Ἐκείνου πού θὰ πηδῆσει ἡ κατσικὰ θὰ πηδῆσει κι' ἡ κατσικίδα» = ὅτι ὁ μικρὸς παραδειγματίζεται ἀπὸ τὶς ἐνέργειες τοῦ μεγάλου.

«Ἐκείνου ὅλα τ' ἄστρα τ' οὐρανοῦ μ' ἀρέσουν οἱ ντομάτες καί ἀπ' οὐλα τὰ πετούμενα μ' ἀρέσουν οἱ πατάτες» = γιὰ τοὺς τερατολόγους καί γιὰ κείνους πού λένε ἀσυναρτησίες.

«Ἐκείνου λίγος τὸ φίλος σου γιὰ νὰ τὸν ἔχεις πάντα» = ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐκμεταλλευόμαστε τὴν φιλία καί τὴν καλωσύνη τῶν ἄλλων.

«Ἐκείνου μάστορας καί διολατζῆς γίνηκα περαματζῆς» = γιὰ ὅσους ἀλλάζουν τὸ ἐπάγγελμά τους κατὰ παράδοξο τρόπο.

«Ἐκείνου μὴ γίδα μὴ ζητᾶς ποτὲ δυὸ δέρματα» = ἀπὸ τοὺς ἀσήμαντους νὰ μὴν ἀξιῶνουμε μεγάλα πράγματα.

«Ἐκείνου μεγάλο καρπούζι παίρνουν σπόρο καί φυτεύουν μπόλια» = εὐνόητη.

«Ἐκείνου πέρα ὡς περάτι φάε καί σὺ κερά λουκάνικο» = γιὰ κείνους πού ὠφελοῦνται ἀπὸ τὶς ἐπιτυχίες τῶν ἄλλων ἢ γιὰ τοὺς ἀσήμαντους πού κορδώνουν γιὰ φημισμένους συγγενεῖς τους.

«Ἐκείνου πέτρα σὲ λιθάρι» = γιὰ ὅσους πέφτουν ἀπὸ τὴ μιά συμφορὰ στὴν ἄλλη.

«Ἐκείνου πλώρη καραβιοῦ καί ἀπὸ πρύμη μουλαριοῦ» = δηλ. νὰ φυλαγοῦμαστε ἀπὸ τὴν πλώρη τοῦ καραβιοῦ πού ταξιδεύει καί ἀπὸ τὶς κλωτσιές τοῦ μουλαριοῦ.

«Ἐκείνου τὸ χοντρό γουροῦνι καί μὴ τρίχα καλὴ εἶναι» = ὅτι ἀπὸ κείνου δὲν ἐλπίζουμε νὰ ὠφεληθοῦμε πολλὰ, εὐπρόσδεκτα εἶναι καί τὰ λίγα.

«Ἐκείνου φτωχὸ μὴ δανειστεῖς» = ἐπειδὴ οἱ φτωχοὶ εἶναι συνήθως σκληροὶ καί ὑβριστές.

«Ἐκείνου τὰ δεσποτικά μουλάρια νὰ φυλάγεις γιὰτὶ εἶναι τσινιάρικα καί κλωτσοῦνε» = ὅτι πρέπει ν' ἀποφεύγουμε τὴν σύγκρουση μὲ τοὺς ἰσχυροὺς.

«Ἐκείνου τὰ λόγια τ' ὁ καθένας δείχνει τὴ ψυχὴ του» = εὐνόητη.

«Ἐκείνου τὰ πέρ' ἀμπέλια καί ἀπ' τὰ δῶθε χωράφια» = γιὰ τοὺς ἀμέριμνους.

«Ἐκείνου τὴν ἔννοια τοῦ καλοῦ μου δὲν ἤξερ' ἂν ἔχει μάτια» = γιὰ ὅσους δείχνουν ἀδιαφορία σ' ἐκεῖνον γιὰ τὸν ὅποιον ἔπρεπε νὰ ἐνδιαφέρονται.

«Ἐκείνου τὸ γάμο ἔρχομαι μὲ τὴν πείνα μου» = κατὰ τὸ «Δελφοῖς θύσας, αὐτὸς ὀψωνεῖ κρέας».

«Ἐκείνου τὸ κλαδὶ πού δὲν θαρρεῖς πετιέται ὁ λαγὸς» = ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ ἐπαγρυπνοῦμε.

«Ἐκείνου τὸ λωλὸ τὸν ἄνθρωπο μὴτ' αὐγὸ μὴτε κλώσσα» = νὰ μὴν ἔχουμε συναλλαγές μὲ τοὺς ἀμυαλοὺς ἀθρώπους.

«'Απ' τὸ μῆλο ὡς τ' ἀγγούρι, φάε, κερὰ, λουκάνικα» = γιὰ ὅσους λένε ἀσυναρτησίες.

«'Απ' τὸν ἀκριβὸ παίρνεις, ἀπ' τὸν φαγᾶ δὲν παίρνεις» = ὅτι ἡ λαιμαργία εἶναι κακὸ χειρότερο καὶ ἀπὸ τὴν φιλαργυρία.

«'Απ' τὸ Γιάνν' ὡς τὸ Γιαννιὸ τύφλα νᾶχουνε καὶ οἱ δυὸ» = ὅτι τὰ ἀξιοκατάκριτα ὅπως καὶ νὰ τὰ ἐξετάσουμε εἶναι ἀξιοκατάκριτα.

«'Απ' τοῦ γέρου τὸ τομάρι κάνεις ἓνα παληκᾶρι» = ὅτι οἱ γέροι εἶναι χρήσιμοι σὰν τοὺς νέους, γιὰτὶ εἶναι πολυπειροί.

«'Απ' τοῦ γύφτου τὸ τζάκι στάχτη δὲν παίρνεις» = ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιμένουμε τίποτα ἀπὸ τοὺς ταπεινοὺς.

«'Απ' τοῦ διαβόλου τὸ μαντρί μήτε γάλα μήτε τυρί» — νὰ ἀποφεύγουμε τοὺς πονηροὺς καὶ τὶς προσφορὲς τους.

«'Απ' τὸ φαγὶ πὸ δὲ θὰ φᾶς μὴ σὲ μέλλει πὼς θὰ γίνει» = ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀσχολούμαστε μὲ τὶς ξένες ὑποθέσεις.

«'Αρθανίτικος χορὸς κολοκύθια τούμπανα» = ὅτι στοὺς παρακατιανοὺς ὅλα τους εἶναι παρακατιανά.

«'Αρθανίτης νίβεται ἢ ποδιά του χαίρεται» = λέγεται γιὰ τοὺς ἀκάθαρτους καὶ τοὺς βρώμικους.

«'Αρμεγε καὶ κούρευε, χέζε καὶ δερμάτιαζε» = γιὰ κείνους πὸ δουλεύουν μὲ τσαπατσουλιά καὶ χωρὶς καμμιά τάξη.

«'Αρχοντα μὴ δανείζεις καὶ ἀπὸ φτωχὸ μὴ δανείζεσαι» = γιὰτὶ ὅταν δανείζεις ἄρχοντα ἐπισύρεις τὸ φθόγο του, κι' ὅταν δανειστεῖς ἀπὸ φτωχὸ εἶσαι ὑποχρεωμένος ν' ἀκοῦς τὶς θρисиές του.

«'Αρχοντιά χωρὶς τὸ ἔχειν κακὸ χρόνο πὸ τὴν ἔχει» = γιὰ τοὺς φτωχοπερήφανους.

«'Ας βόσκει τὸ γαῖδοῦρι μας καὶ ὁ γείτονας ἄς λέει» = ὅτι πρέπει νὰ φροντίζουμε γιὰ τὰ συμφέροντά μας καὶ ν' ἀδιαφοροῦμε γιὰ ὅτι λένε οἱ ἄλλοι.

«'Ας δώσει ὁ Θεὸς καὶ ἄς πάρουν οἱ διαβόλοι» = ὅτι ἐφόσον ἐμεῖς ὠφελούμαστε, δὲν πρέπει νὰ φθονοῦμε τοὺς ἄλλους, πὸ θὰ τύχει νὰ ὠφεληθοῦν μαζὶ μὲ μᾶς.

«'Ας εἶν' ὁ ἥλιος καὶ ἄς λάμπει ὅπου λάμπει» = σημαίνει ὅτι καὶ ἡ παραπάνω.

«'Ας μὴ πατεῖ ξυπόλυτος ἀγκάθια ὅπου σπέρνει» = ἴδια μὲ κείνη πὸ λέει, τοῦ ἀλλουνοῦ τὸ λάκκο ἀνοίγεις, πρόσεξε μὴ πέσεις μέσα.

«'Ας πληρώνουν οἱ λωλοὶ νὰ γλεντοῦν οἱ γνωστικοὶ» = γιὰ τοὺς ἀνόητους, πὸ οἱ πράξεις τους ὠφελοῦν τοὺς σοβαροὺς.

«'Ασπρο εἶναι καὶ τ' ἀλάτι, μὰ τὴ ζάχαρη δὲ σώνει» = ὅτι κείνοι πὸ μοιάζουν στὴ φάτσα δὲν μοιάζουν καὶ στὴ ψυχὴ.

«Ἴσπρος ἥλιος μαύρη μέρα» = ὅτι καμμιά φορά καί οἱ καλοὶ κάνουν κακό.

«Ἴστε τον γειτόνοι καὶ ὅπως εἶναι δὲν γλυτόνει» = λέγεται γιὰ κείνον ποὺ τὸν χτύπησαν πολὺ μεγάλες συφορές.

«Ἴστόχαστο κεφάλι, ποδάρια κουρασμένα» = ἴδιο μὲ τὸ «ἄβουλος ὁ νοῦς διπλὸς ὁ κόπος».

«Ἴσχημη στήν κούνια κι' ἔμορφη στή ροῦγα» = λέγεται σὰν εὐχή γιὰ τὰ παιδάκια, καὶ σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ εὐχόμεστε ὅχι οἱ ἀρχές τοῦ βίου μας ἀλλὰ τὰ στερνά μας νὰ εἶναι καλά.

«Ἴῤριο νὰ δοῦμε μπᾶ, τίνος μάνα κολυμπᾶ» = γιὰ ὄσους ἐπιμένουν στὸ τυραννικὸ πολίτευμα καὶ ποὺ τὸ τέλος τους θὰ εἶναι κακό.

«Ἴὺτὸς ἀββάς καὶ αὐτὸς κριτής, ποὺ πᾶς ἐσὺ νὰ δικαστεῖς» = γιὰ τοὺς ἀδύνατους καὶ ἀπλοῦς ἀνθρώπους, ποὺ πᾶνε ν' ἀναμετρηθοῦν μὲ δυνατοὺς παράγοντες. Λέγεται καὶ γιὰ τοὺς ἰσχυροὺς παράγοντες, ποὺ κάνουν κατάχρηση τῆς δυνάμεως ποὺ ἔχουν.

«Ἴὺτοῦ σὲ θέλω γαλανή, νὰ γίνεις μαυρομάτα» = ὅτι σὰν ἀντιμετωπίζουμε δυσκολίες, τότε πρέπει νὰ δείχνουμε τὴν ἀντοχή μας.

«Ἴἲφες τὸ μῦλο νὰ βροντᾶ καὶ τὸ νερὸ νὰ τρέχει» = ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀσχολούμαστε μὲ τὰ μικροπράγματα.

«Ἴἲφες τον τὸν κουμερκιάρη καὶ ὅτι μᾶς εὐρεῖ ἄς πάρει» = γιὰ τοὺς ἀποροὺς ποὺ δὲν ἔχουν τίποτα δικό τους.

«Ἴἲφορμὴ καὶ θάνατος» = ὅτι τὸ κάθε τι ἔχει τὴν αἰτία του.

«Ἴἲφορμὴ σοῦ γύρευα καὶ ὁ Θεὸς τὴν ἡῤρε» = γιὰ τοὺς καυγατζήδες.

«Ἴἲφοῦ ἡ νόρη παντρευτεῖ, φυτρώνουν οἱ πολλοὶ γαμπροὶ» = ὅτι καθὼς πάντα γίνεται, οἱ σωτήρες παρουσιάζονται μόλις ξεπεράσουμε τὸν κίνδυνο.

«Ἴἲφοῦ καεῖ τὸ σπίτι μας, ὄλοι νερὸ μᾶς φέρνουν» = ἔχει τὴν ἴδια σημασία μὲ τὴν προηγούμενη παροιμία.

«Ἴἲάζε λάδι στὸ λυχνάρι ἂν τὸ θέλεις γιὰ νὰ φέγγει» = ὅτι πρέπει νὰ περιποιούμεστε τοὺς ἄλλους, ἂν ἐπιθυμοῦμε νὰ μᾶς ἐξυπηρετήσουν καὶ κείνοι.

«Ἴἲάλε λάδι βάλε ξύδι, νᾶχουμε καλὸ ταξίδι» = γιὰ κείνους ποὺ μὲ μικρὰ μέσα ἐπιχειροῦν μεγάλες δουλειές.

«Ἴἲάλε πᾶμα, ὅγάλε πᾶμα» = ὅτι οἱ ἐργαζόμενοι θὰ πληρωθοῦν γιὰ τὸν κόπο τους ἀπὸ τὴν ἀπόδοση ποὺ θὰ ἔχει ἡ ἐργασία τους.

«Ἴἲάλε τὸν τρελλὸ στὰ ψηλά νὰ δῆς τὴ γνώση του» = ἴδιο μὲ τὸ «ἀρχὴ ἀνδρα δείκνυσι» τῶν ἀρχαίων.

«Ἴἲάλε φύλι νὰ μαζέψεις αὐγά» = ὅτι, γιὰ νὰ ἐπιτύχουμε στὸ σκοπὸ μας πρέπει νὰ ἐργαζόμεστε μὲ ἐπιτηδειότητα.

«Ἴἲάρδα νὰ μὴ σὲ κουντήσει τὸ βόδι — Ποῦ εἶναι; Νὰ τὸ σκοινὶ ποὺ πάω

νά τὸ δέσω» = λέγεται γιὰ κείνους πού μιλοῦν μὲ σιγουριά γιὰ κάτι πού εἶναι ἀκόμα ἀδέβαιο.

«Βαρειά δουλειά τὸ ζύμωμα, ξεπλατισμὸς ἢ ρόκα» = γιὰ τοὺς τεμπέληδες.

«Βασιλικὸ μολύβι δὲ βουλάει ποτέ» = ὅτι σπάνια χάνονται οἱ περιουσίες τῶν δυνατῶν.

«Βάστα γέρο, πάντα νᾶχεις» = ὅτι μὲ τὴν προσοχή καὶ τὴν οἰκονομία δὲν θὰ θρεθοῦμε ποτέ στὴ στέρηση καὶ στὴν ἀνέχεια.

«Βάστα κόρακα τὴ χολή σου» = γιὰ τοὺς φθονεροὺς ἐκείνους πού δὲν ἔχουν τὴ δύναμη νὰ βλάψουν.

«Βλαστήμα τὸ Θεὸ νὰ φύγουν οἱ διαβόλοι» = ὅτι καμμιά φορὰ ἀπὸ μιὰ ἄλλην αἰτία προέρχεται ἓνα διαφορετικὸ ἀποτέλεσμα.

«Βλέπε οὐγία κι' ἔπαρε πανί» = ὅτι πρέπει μὲ τὴν πρώτη ματιὰ νὰ καταλαβαίνουμε πὼς εἶναι ἡ κατάσταση.

«Βοήθα ἢ κόκκινη τὴ μαύρη» = γιὰ κείνους πού εἶναι ἀνίκανοι νὰ βοηθήσουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον.

«Βοήθα με, φτωχέ, νὰ μὴ γίνω σᾶν καὶ σένα» = λέγεται γιὰ τοὺς εὐποροὺς πού ἔχουν τὴν ἀξίωση νὰ τοὺς βοηθοῦν οἱ φτωχοί.

«Βρέχει λάδι καὶ χιονίζει κάστανα» = γιὰ τοὺς τερατολόγους.

«Βρίσκομε τὸν ἀναβάτη, χάνομε τὸν κατεβάτη» = ὅταν ἀπανωτὰ ἐμπόδια καθυστεροῦν τὴν τακτοποίηση μιᾶς ὑπόθεσής μας.

«Βρωμᾶ ὁ Ὀβρηός, βρωμοῦν καὶ τὰ καλά του» = εὐνόητη.

«Γάμος χωρὶς παιχίδι καὶ φάβα χωρὶς κρεμμύδι;» = γιὰ πράγματα ἀτελή.

«Γίναμε ἐμεῖς κὺρ Γιάννη, σᾶν τ' αὐγὰ μὲς στὸ τηγάνι» = γιὰ τὰ ἀντρόγυνα πού χώρισαν ἀπὸ ξένες διαβολές.

«Γίνε σὺ καλὸς κι' οἱ καλὲς οἱ νύφες δὲ χάνονται» = ὅτι κείνος πού καλυτερεύει τὸν ἑαυτό του, εἶναι πάντα ἀξιέπαινος.

«Γείτονα κακὸ ἔχεις; μάρτυρα ἔχεις» = ὅτι ὁ κακὸς γείτονας εἶναι κατᾶσκοπος.

«Γέρος ἄνθρωπος τί θέλει κόκκινα παπούτσια;» = γιὰ ὅσους ἐργάζονται παράκαιρα.

«Γιαλὸ γιαλὸ πηγαίναμε καὶ τ' ὄνομά σου λέγαμε» = γιὰ ὅσους κάνουν κάτι τότε πού δὲν πρέπει.

«Γιὰ ὁ μύλος γιὰ ὁ σκύλος» = ὅτι ἀνάμεσα στὰ δυὸ θὰ διαλέξουμε τὸ πειὸ καλύτερο.

«Γιὰ στῆς πεθερᾶς τὸν πᾶνε, γιὰ τὸν γαῖδουρογυρίζουν, καὶ τὰ δύο ἓνα τᾶχει» = γιὰ τοὺς ἀφιλότιμους ἀνθρώπους καὶ τοὺς ζετσίπωτους.

«Γιὰ τὸν μουτζούρη θρέχουν τὰ πίτουρα» = γιὰ ὄσους παίρνουν κάτι ποὺ δὲν τοὺς ἀξίζει.

«Γιὰ τὸ φόβο τῆς ἀλεπούς οἰκονόμα καὶ σὺ χελώνα» = ὅτι γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουμε ἓνα ἰσχυρὸ ἀντίπαλο ὑπομένουμε μερικὲς φορές τοὺς ἀσήμαντους καὶ τὶς παλαβομάρες τους.

«Γιὰ χαρτί καὶ γιὰ μελάνι τὸ γαμπρὸ μὴν τὸν ἐχάνεις» = ὅτι δὲν πρέπει ὅταν λεπτολογοῦμε τὰ πράγματα νὰ ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ τὸ σκοπὸ μας καὶ ἀπὸ τὸ συμφέρον μας.

«Γλυκὸς ὁ ὕπνος τὴν αὐγή, γυμνὸς ὁ κῶλος τὴ λαμπρή» = ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τεμπελιάς εἶναι ἡ φτώχεια.

«Γονειοῦ εὐχὴ ἀγόρασε καὶ στὰ βουνὰ ἀνέβα» = ὅτι ἡ εὐχὴ τῶν γονέων εἶναι ἰσχυρὸ ἐφόδιο.

«Γράφει στὸ νερὸ καὶ σπέρνει στὶς πέτρες» = γιὰ κείνους ποὺ κοπιάζουν ἄσκοπα

«Γρηὰ τὸ μισοχείμωνο νεράγγουρα ἴπιθύμα» = γιὰ κείνους ποὺ γυρεύουν κάτι παράκαιρα.

«Γύρεψε νὰ κλέψει τὴν πρόκα καὶ πλήρωσε τὸ πέταλο» = γιὰ κείνους οἱ ὅποιοι ἐπιδίωξαν μικρὸ παράνομο κέρδος καὶ ζημιώθηκαν πολλὰ.

«Γύφτου σπῆτι καίγεται καὶ ρωτᾶς γιὰ βιός;» = νὰ μὴν περιμένουμε πολλὰ πράγματα ἀπὸ τοὺς ἀσήμαντους.

«Γὼ τὸ ξέρω πὼς θὰ παντρευτῶ, ἀμ' εἶναι ὁ σκοπὸς τὸ βράδυ» = ὅτι, καλὸ εἶναι ὅτι μᾶς ὑποσχέθηκαν ἢ ὅτι προσμένουμε, νὰ γίνεταί γρήγορα.

«Δανεικὰ εἶναι τ' ἀλεύρια» = εὐνόητη.

«Δαχτυλίδι ἂν σοῦ χαρίζουν, ἄπλωνε τὸ δάχτυλό σου» = ὅτι πρέπει νὰ πέρνουμε ἀμέσως ὅ,τι μᾶς δίνουν.

«Δὲν βλέπουμε τὶς καμήλες μόν' βλέπουμε τὰ καμηλόπουλα» = γι' αὐτοὺς ποὺ καταπίνουν τὴν καμήλα καὶ ἀποδεκατίζουν τὸ κύμινο.

«Δὲν θέλω νὰ σὲ φιλήσω καὶ βρίσκω ἀφορμὴ πὼς ὀρωμοῦν τὰ χνώτα σου» = γιὰ κείνους ποὺ προφασίζονται παράλογες προφάσεις.

«Δέκα χρόνια στὸ Μεσίρι καὶ δὲν ἔφαγε στραγάλια» = γιὰ ὄσους ξοδεύουν ἄσκοπα τὸν καιρὸ τους.

«Δὲν εἶναι βρακὶ μόν' εἶναι βρακόπανο» = γιὰ ὄσους ἐπαναλαμβάνουν τὰ ἴδια πράγματα μὲ ἄλλα λόγια.

«Δὲν εἶναι σκατά, μόν' ἡ κουραδιανιὰ γάτα τᾶκαμε» = σημαίνει ὅτι καὶ ἡ προηγούμενη.

«Δὲν ἐνθυμᾶτ' ἡ πεθερὰ πὼς ἦταν νύφη μιὰ φορὰ» = γιὰ ὄσους μέμφονται τοὺς ἄλλους γιὰ παραπτώματα στὰ ὅποια πέσανε καὶ οἱ ἴδιοι.

«Δὲν ἔφαγε τσάκαλος τὸ ψωμί του» = γιὰ τοὺς τσιγκουνηδες.

«Δέν ἔχει μαντρί χωρίς ψωριάρικα» = ὅτι παντοῦ ὑπάρχει μαζί μέ τὸ καλὸ καί τὸ σκάρτο.

«Δέν ἔχομε πῶς γερνοῦμε παρά πῶς φυρνοῦμε» = ὅτι μέ τὰ γηρατειὰ λιγοστεύει καί τὸ μυαλό.

«Δέν ἠξέρεις νὰ λαλεῖς, δέν ἠξέρεις νὰ σωπᾶς;» = ὅτι πρέπει νὰ σωπαίνομε ὅταν δέν ἔχομε νὰ ποῦμε κάτι καλύτερο ἀπὸ τὴ σιωπή.

«Δέν κάνει κρασοδάρελα μόν' θέλει λαδοβοῦτζα» = γιὰ ὅσους καταπιάνονται μέ δουλειὰ γιὰ τὴν ὁποία δέν εἶναι κατάλληλοι.

«Δέν μᾶς φτάνουν τῆς γρηᾶς μόν' ἔχομε καί τὸ γέρο καί γενναῖ» = γιὰ τὴν κακομοιριά πού πληθαίνει.

«Δέν μέ μέλλει πῶς θὰ περάσει ὁ ποντικός ἀπ' τὰ γένεια μου, μόνο θὰ κάμει στράτα» = ὅτι ἂν φανοῦμε ὑποχωρητικοὶ γιὰ ἓνα ἄτοπο, πρέπει κατόπι νὰ ὑποχωρήσουμε σὲ πολλὰ τέτοια.

«Δέν μοῦ φτάνει τοῦ παπποῦ μου, ἔχω καί τοῦ πεθεροῦ μου» = γιὰ τὰ δεινὰ πού ἔρχονται τὸ ἓνα ὕστερα ἀπὸ τὸ ἄλλο.

«Δέν μοῦ φτάνουνε τῆς στεργιάς οἱ φουρτοῦνες, μόνε μοῦρτανε καί τοῦ πελάγου» = ἴδια ὅπως καί ἡ προηγούμενη.

«Δέν ξέρει ὁ ἄντρας μου ποῦρθε ἀπ' τὴν πόλη, μόν' ξέρει ὁ Θεός;» = γιὰ κείνους πού λένε παραλογισμούς, γιὰ νὰ δικαιολογήσουν κάτι.

«Δέν σὲ θέλουν στὸ χωριό, ἐγὼ πρωτόγερος θὰ μπῶ» = γιὰ ὅσους θέλουν τὴν πρωτοκαθεδρία, χωρίς νὰ τοὺς ἀξίζει, ἢ χωρίς νὰ τὸ ἐγκρίνουν οἱ ἄλλοι.

«Δέν σὲ θέλω μόνο στὸ Θαῶρειο, ποῦναι ἢ λάμψη τοῦ Κυρίου, μὰ καί στὸ Γολγοθᾶ, ποῦναι τὰ καρφιὰ» = ὅτι δέν πρέπει νὰ εἴμαστε φίλοι τοὺς μονάχα ὅταν εὐτυχοῦν, ἀλλὰ καί ὅταν δυστυχοῦν οἱ ἄλλοι.

«Δέν σοῦ δίνω φωτιά γιὰτὶ γέννησε ἡ γάτα μου» = γιὰ κείνους πού ἀρνοῦνται νὰ κάμουν κάτι καί χρησιμοποιοῦν προφάσεις ψεύτικες.

«Δέν σπᾶ τὸ ράμμα τὸ λεπτὸ, τὸ ράψιμο σπᾶ τὸ σακκί» = ὅτι αἰτία τοῦ κακοῦ δέν εἶναι τὸ μέσον καί ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας, ἀλλὰ ὁ ἐργάτης.

«Δέν τὰ ξέρω τὰ χωρίτικα γράμματα» = γιὰ κείνους πού προσποιοῦνται πῶς δέν καταλαβαίνουν κάτι.

«Δέν τοῦ λείπει τὸ σκόρδο ἀπὸ τὴν τσέπη» = γιὰ ἀκάθαρτους καί φτωχοὺς ἀνθρώπους.

«Δέν τῶχε καί τοῦ κόλλησε» = γιὰ ὅσους ἀρνοῦνται ὑποκριτικὰ μιὰ ἰδιότητα.

«Δέν τῶχω πῶς πεθαίνω, μόν' ὅσο ζῶ μαθαίνω» = ὅτι ἐνόςω θὰ ζοῦμε θὰ διδασκόμαστε.

«Δέν χωρεῖ χοίρινο ἄσκι οὔτε νερὸ οὔτε κρασί» = ὅτι δέν μεταχειρίζεται κανένας τὰ κακὰ γιὰ σκοπὸ καλὸ.

«Δὲς τοῦ φίλου σου τὸ τράστο καὶ ὡς τὸ θρεῖς καὶ εἶναι ἄστο» = ὅτι δηλ. πρέπει νᾶμαστε ἐπιεικεῖς γιὰ τὶς ἐλλείψεις τῶν φίλων μας.

«Διαμάντι στὸ φαινόμενο καὶ στὸ κρυφὸ χαλίκι» = γιὰ τοὺς ὑποκριτές.

«Δικό του εἶναι τὸ πανὶ δικό του καὶ τὸ χτένι» = γι' αὐτοὺς ποὺ κάνουν ἀυθαιρεσίες. Ἐπίσης καὶ γιὰ ὅσους δουλεύουν ἀπερίσκεπτα.

«Δικό του χέρι δικό του μαχαῖρι» = ταυτόσημη μὲ τὴν προηγούμενη.

«Δόσε Θεέ μου οὐγία στή γειτόνισσα νὰ γεμίσω καὶ γὼ τ' ἀδράχτι μ'» = ὅταν δηλ. εὐτυχοῦν οἱ γείτονές μας, θὰ ὠφεληθοῦμε κάτι καὶ μεῖς.

«Δόσε μιὰ ἐλῆὰ νὰ πάρεις ἓνα τουλούμι λάδι» = ὅτι μὲ μικρὲς θυσίες ὠφελούμαστε πολλές φορές μεγάλα πράγματα.

«Δόσε μου κόλλυθα καὶ ἄς εἶναι τοῦ παιδιοῦ μου» = ὅτι πρὶν ἀπ' ὅλα πρέπει νὰ φροντίζουμε γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας.

«Δόσε μου σ' αὐτὸ τὸν κόσμο ἀμπᾶ, νὰ σοῦ δώσω στὸν ἄλλο πεῦκι θελου-δένιο» = ὅτι εἶναι προτιμότερα τὰ σίγουρα αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὰ ἀβέβαια τοῦ ἄλλου.

«Δόσε μου τόπο νὰ καθίσω καὶ πλαγιάζω τότε μόνος» = ὅπως καὶ τὸ «δὸς μοι πᾶ στᾶ καὶ τὰν γᾶν κινήσω».

«Δόσε μου τὸ ψωμάκι σου νὰ στὸ δίνω λίγο λίγο κι' ἔχε τὴν εὐχή μου ἀπ' τὰ εἴκοσί μου νύχια» = γιὰ κείνους ποὺ γυρεύουν πράγματα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἢ ποὺ ἰδιοποιοῦνται τὰ ξένα.

«Δόσε ψωμί ὁποῦ ζητᾶ καὶ πόρτες μὴν τοῦ δείχνεις» = ὅτι πρέπει νὰ βοηθάμε ὅσους ἔχουν ἀνάγκη.

«Δὸς ἡμῖν σήμερον καὶ ἄς τ' αὐριανὰ» = ὅτι πρέπει νὰ ἐπιδιώκουμε τὰ σίγουρα, ἀντὶ γιὰ τὰ ἀβέβαια.

«Δὸς του νὰ πιεῖ, νὰ σοῦ πεῖ καὶ τοῦ χρόνου» = γιὰ τοὺς ἀχάριστους.

«Δουλεῖα ποὺ γίνεи κουτουροῦ, ζημιά τοῦ νοικοκυριοῦ» = γιὰ κείνους ποὺ κάνουν τὶς δουλειές τους ἀπερίσκεπτα.

«Δούλευα κι' ἔτρωγα, γειὰ στὰ χέρια μου» = κείνος ποὺ δουλεῖει βρίζκει στὸν κόπο του τὴν εὐχαρίστησή του.

«Δυὸ γέματα κακὰ σ' ἓνα στομάχι ἄδειο εἶναι καλὰ» = γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔχει ἀνάγκη εἶναι ὅλα καλὸδεκτα.

«Δυὸ πέτρες ἂν ταιριάσουν θγάνουνε καλὸ ἀλεῦρι» = ὅτι ἀπὸ τὴ σύμ-πνοια ἔρχεται πάντα τὸ καλὸ.

«Δυὸ σανίδες καὶ μιὰ τρύπα, ἔμπα διάβολε, καὶ χτύπα» = γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ δὲν ἔχουν καιμιά τάξη στὸ νοικοκυριό τους ἢ γιὰ πράγματα ποὺ εἶναι ἀνακατεμένα.

«Δύσκολο εἶν' χοίρου μαλλὶ γιὰ νὰ γενεῖ μετάξι, καὶ τοῦ χωριάτη τὸ παιδί νὰ περπατεῖ μὲ τάξη» = ὅτι ὅσοι δὲν ἀνατραφοῦν καλὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς

τους, είναι πάντοτε άκοινωνήτοι και άπολίτιστοι.

«Δώσαμε παραπονιάρη και έπήραμε κλαφιάρη» = για κείνα που είναι ίδια αλλά τὰ λέμε διαφορετικά.

«Έβγα έξω και πομπέψου, κι' έμπα στο σπίτι σου και σωτηρέψου» = ότι στο σπίτι μας βρίσκουμε πάντοτε τήν ανάπαυσή μας, ενώ έξω ή θα μάς κοροϊδέψουν οι άλλοι. ή θα μείνουν άδιάφοροι άπέναντί μας.

«Έβγαλε τόν τραγουδιστή κι' έπήρε τόν κλαμούρη» = για κείνους που ενώ γυρεύουν τὰ καλύτερα πέφτουν στα χειρότερα.

«Έγώ από τή λύπη μου θα θάψω τὰ παπούτσια μου μαύρα» = για κείνους που άδιαφορούν για κάτι.

«Έγώ από τήν πείνα ψόφησα κι' ό κόσμος λέει πώς έσκασ' απ' τή χόρταση» = για τούς φτωχούς εκείνους, που σί πολλοί τούς νομίζουν για εύπορους.

«Έγώ δέ βλέπω και άλλον λέγω στραβό» = για κείνους που παραβλέπουν τις δικές τους έλλείψεις και επικρίνουν τούς άλλους για τις άδυναμίες τους.

«Έγώ κατά τὰ κέρδη μου βλέπω τὸ πανηγύρι» = ότι τόχουμε συνηθίσει νὰ κρίνομε τὰ πράγματα κατά τὸ συμφέρον μας.

«Έγώ τόπα στή γάτα μας κι' ή γάτα στήν ούρά της» = για κείνους που φορτώνουν στους άλλους τὰ δικά τους καθήκοντα.

«Έγώ φοβόμουνα και άλλους φοβέριζα» = για τούς θρασύδειλους.

«Έδάνεισες; έμάνισες» = λέγεται, γιατί συχνά τσακιώνεται ό δανειστής με τόν χρεωφελέτη, για τήν έξόφληση τού χρέους.

«Έδω κουζουλοί τὰ κάνουν, στραβοί τὰ παίρνουν» = για ανθρώπους που δουλεύουν χωρίς σύστημα, και για ότι γίνεται χωρίς τάξη.

«Έδω που σ' έχω κάδουρα, κουκιά σου μαγειρεύω» = για κείνους που τούς άπειλοῦνε κίνδυνοι ή δυσκολίες.

«Έδώσαμε τὸ δόλωμα και πήραμε γουφάρι» = για κείνους που με λιγοστά έξοδα κέρδισαν πολλά.

«Έδωσε μπαμπακούρι και πήρε καναπτσόσπορο» = για κείνους που συν-αλλάσσονται με έπιπολαιότητα και άντι νὰ κερδίσουν χάνουν.

«Είδες πατέρα, πάρε παιδι» = ότι κατά τούς γονιούς θα είναι και τὰ παιδιά τους.

«Είμαι και γὸ καλὸς ζευγάς, μὰ λείπουνε τὰ βόδια» = ότι χωρίς τὰ άπαραίτητα μέσα. τίποτα δέν μπορεί νὰ κατορθώσει κανείς.

«Είναι θεοφοβούμενος, νηστέβει πᾶσα νύχτα» = για όσους παριστάνουν τὸ θρησκο και εύλαβικό χριστιανό.

«Είναι τῆς μάνας τῆς κόρη» = λέγεται γιὰ τὴν ἀναίσχυντη κόρη τῆς ἀναίσχυντης μάνας.

«Εἶναι τιμὴ νὰ δίνει τις καὶ θλίψη νὰ γυρεύει» = ὅτι τιμᾶνε κείνον ποὺ δίνει κάτι, κι' ἀντίθετα, καταφρονοῦνε κείνον ποὺ ἔχει ἀνάγκη, καὶ ζητάει κάτι.

«Εἶπαν τῆς γρηᾶς νὰ κλάνει, μὰ νὰ μὴν τὸ παρακάνει» = γιὰ τοὺς ἀδιάκριτους, ποὺ καταχράζονται τὴν καλωσύνη τῶν ἄλλων.

«Εἶπε κι' ἡ κουρούνα κρὰ» γιὰ κείνους ποὺ λένε κάτι χιλιοειπώμενο, φτηνὸ καὶ τριμμένο.

«Εἶπέ στὸ φίλο μυστικὸ γιὰ νὰ σέ πνίξει στὸ λαιμὸ» = ὅτι πρέπει νὰ κρατᾶμε τὸ μυστικὸ μας.

«Εἶπ' ἡ καμήλα τὴν κόρη τῆς καμπούρα. — Δὲν βλέπεις τὴ δική σου;» = γιὰ ὅσους κατηγοροῦν τοὺς ἄλλους γιὰ κάτι, γιὰ τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ κατηγορηθοῦν κι' αὐτοί.

«Εἶπ' ὁ χέστης τοῦ κλανιᾶ στάσου παρέκει καὶ μὲ ξεδρώμησες» = σημαίνει ὅτι καὶ ἡ παραπάνω.

«Εἰς τὴ χαρὰ καὶ ὁ χαρατζῆς» = γιὰ κείνους ποὺ βρίσκονται ξαφνικὰ μπροστὰ σὲ δυσκολίες.

«Εἰς τὸ γέροντα ὁ ἀνήφορος τὸ ξεμολογάει» = ὅτι δὲν κρύβεται ἡ ἡλικία καὶ μάλιστα ὅταν χρειάζεσαι νὰ καταβληθῇ κόπος.

«Εἰς τὸ σκαμνὶ ποὺ κάθεσαι μαμμὴ θὲ νὰ γυρέψεις» = γιὰ πράγματα, τῶν ὁποίων οἱ συνέπειες εἶναι ἀπὸ πρὶν γνωστές.

«Εἶχαμε καὶ ἂν δὲν εἶχαμε τῆς γάτας μας τὰ νηάμερα» = ὅταν πρόκειται γιὰ ἀσήμαντα καὶ ἀνάξια λόγου γεγονότα.

«Εἶχε δὲν εἶχε ἔκανε πνευματικὸ τὴν κόττα» = γιὰ τοὺς τερατολόγους.

«Εἶχε κι' ὄλα, θρῆκε κι' ὄλα, γίνηκε μισὲς» = γιὰ τοὺς εὐπορους ποὺ αὐξάνουν τὴν περιουσία τους ἀπὸ κληρονομιά, ἢ ἄλλην εὐκαιρία.

«Ἔκαμε ἀποκρηὰ τὰ Χριστούγεννα» = γιὰ ὅσους κάνουν κάτι τὸ ἀπερίσκεπτο καὶ τὸ ἀκαταλόγιστο.

«Ἔκαμε κι' ἡ ψεῖρα κόνιδα καὶ κατάχεσε τὸν κόσμο» = γιὰ τοὺς ἀσημαντους, ποὺ ἐπιδιώκουν τὰ μεγάλα.

«Ἔκαμε μὲ τὴ μύτη του ζευγάρι» = γιὰ τοὺς μπεκρῆδες.

«Ἔκαμε τὸ ἔβγα δὲς, καὶ τὸ κάτ' ἀγνάντευε» = γιὰ τοὺς ἐπιπόλαιους, ποὺ κάνουν τ' ἀνάποδα ἀπὸ κείνα ποὺ πρέπει.

«Ἐκατὸ χρονῶν Γιάννης δὲ γίνεται μπάρμπα Γιάννης» = ὅτι ἡ συνήθεια δὲν ἀλλάζει εὐκολα.

«Ἐκεῖνος ποὺ θὰ φάει τ' ἄρμυρό, θὰ θρεῖ καὶ τὸ νερό» = ὅτι κείνος ποὺ ἐνδιαφέρεται φροντίζει πάντοτε γιὰ τίς ὑποθέσεις του.

«Ἐκεῖ πού δὲν σὲ σπέρνουν, μὴ φυτρώνεις» = ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀνακατευόμαστε στὶς ξένες ὑποθέσεις.

«Ἐκοψε τὸ δισάκκι κι' ἔκαμε δυὸ τορβάδες» = γιὰ κείνους πού ξοδεύουν τὸν καιρό τους ἄσκοπα.

«Ἐλάτε φίλοι κι' ἀδελφοί νὰ φᾶτε τοῦ λωλοῦ τὸ ψωμί» = γιὰ τὶς σπατάλες.

«Ἐλειψ' ὁ Γιάννης ἔλειψ' ἡ ἔννοια του» = ὅτι, ὅταν λείπει ἡ αἰτία, σβύνουν μαζί της καὶ οἱ δυσχέρειες πού προκαλοῦσε.

«Ἐμαθε ξυπόλυτος καὶ ντρέπεται ντυμένος» = ὅτι ὁ καθένας εὐχαριστιέται, καθὼς συνήθισε.

«Ἐμεῖς δὲν ἔχουμε καντήλι καὶ θέλουμε πολυέλαιο» = γιὰ κείνους πού ἐπιδιώκουν τὰ μεγάλα ἐνῶ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὰ μικρὰ καὶ ἀπαραίτητα.

«Ἐμεῖς δὲν ἔχουμε ψωμί νὰ φᾶμε καὶ θέλουμε ρεπάνι γιὰ προσφάγι» = σημαίνει ὅτι καὶ ἡ προηγούμενη.

«Ἐμεῖς τὸ γάλα χάσαμε καὶ τὸ τσουκάλι βλέπουμε» = γιὰ κείνους πού δὲν βλέπουν ὅσα πρέπει, μὰ προσέχουν κείνα πού δὲν πρέπει.

«Ἐμεῖς ψωμί δὲν εἴχαμε κι' οἱ σκύλοι κόττες σέρνανε» = γιὰ τοὺς φτωχοὺς καὶ τσαπατσούληδες.

«Ἐμι φταίχτης ἔμ' δυνάστης» = γιὰ τοὺς ἐνόχους, πού παριστάνουν τὰ θύματα.

«Ἐμπα στὰ γυφτόπουλα, διάλεξε τ' ἀσπρήτερο» = ὅτι δὲν ὑπάρχει διακρίση στὰ ὅμοια.

«Ἐνα μῆλο σαπισμένο ἕκατὸ ἡγειρὰ σαπίζει» = ὅτι ἕνας διεφθαρμένος μπορεῖ νὰ διαφθεῖρει κείνους πού τὸν συναναστρέφονται.

«Ἐνα μικρὸ δολωματάκι πιάν' μιὰ μεγάλ' ψαράρα» = ὅτι μερικὲς φορές κερδίζουμε πολλὰ χρήματα μὲ λίγα κεφάλαια.

«Ἐνα τῶχει κι' εἶναι ὑγρὸ καὶ ὄλο τῶχει στὸ καπνὸ» = γιὰ τοὺς φτωχοὺς.

«Ἐννοια σας, κι' ἐγὼ μιλιὰ, θὰ μὲ δεῖτε στὴ δουλειά» = γιὰ κείνους πού ἀποσκοπεύουν τὶς ἐνέργειές τους.

«Ἐντεκα καὶ τὸ νοῦ μας» = ὅτι πρέπει νὰ εἴμαστε πάντοτε προσεκτικοί.

«Ἐντόπιο ψωμί δὲν ἔχ' ὑπόληψη» = ἴδια μὲ τὸ «οὐδεὶς προφήτης δεκτὸς ἐν τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι».

«Ἐξ ἀκουῆς ὁ μῦλος ἀκούεται» = ὅτι καὶ χωρὶς νὰ δοῦμε καταλαβαίνουμε πολλὲς φορές τὶ γίνεται.

«Ἐξ' ἀπ' τὴ φουστάνα μου καὶ ἄς εἶναι καὶ στὴ μάνα μου» = ὅτι πρὶν ἀπ' ὅλα πρέπει νὰ φροντίζουμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας.

«Ἐξη γαλίγια καὶ δεκοχτῶ χανικολόγια» = γιὰ τὰ τιποτένια πράγματα ἢ γιὰ τοὺς φτωχοὺς, πού καυχῶνται γιὰ μεγάλα πλοῦτη.

«Ἐξήντα παραδιῶν κρέας, ὀχτῶ γροσιῶν ἀλάτι» = γιά κείνους πού μέ μεγάλες θυσίες κυνηγοῦν τὰ ἀσήμαντα.

«Ἐπεσ' ὁ λύκος μέσ στ' ἀρνιά καί ἄλλοι στόν πούχει τῶνα» = ὅτι τὰ δυστηχήματα χτυπᾶνε πειδὸ πολὺ τοὺς ἀδύνατους.

«Ἐπεσ' ὁ στύλος τοῦ σπιτιοῦ, πᾶνε καί τὰ θεμέλια» = ὅτι, ὅταν πεθάνει ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογένειας, τὸ νοικοκυριὸ ἀδυνατίζει.

«Ἐρημα μαντριὰ γειμάτα λύκοι» = ὅτι, τῆς ἀφροντισιᾶς τὸ τέλος εἶναι ἡ καταστροφή.

«Ἐρωτοῦνε καί τὸν Μάσα πόσα στόν παρᾶ τὰ πράσα» = γιά τοὺς ἀσημαντους.

«Ἐσμιξε καλή της ὥρα, ἡ κασίδα μέ τῆ ψώρα» = ὅταν συναντηθοῦν οἱ φαῦλοι.

«Ἐσὺ δὲν ντρέπεσαι νὰ μέ παλαίψεις καί γὼ θὰ ντραπῶ νὰ σέ ρίξω κάτω:» = ὅτι πρέπει νὰ συμπεριφερόμαστε στοὺς ἄλλους καθὼς μᾶς συμπεριφέρονται καί κείνοι.

«Ἐφέτος δὲν ἔχει πουλιά ἢ περυσινή φωλιά» = ὅτι γιά τὸ παρὸν δὲν ὠφελεῖ τίποτα ἀπὸ τὰ περασμένα.

«Ἐφυγε ἀπ' τ' ἀνάθεμα καί πῆγε στήν κατάρα» = γιά κείνους πού πέφτουν ἀπὸ τὸ ἓνα κακὸ στὸ ἄλλο.

«Ἐχει κι' ὁ μύρμηγκας χολή ἔχει κι' ἡ μυῖγα σπλήνα» = ὅτι μποροῦν, ὅταν ἐξερεθιστοῦν καί οἱ πειδὸ ἀδύνατοι, νὰ μᾶς κάνουν κακό.

«Ἐχεις δυὸ γέρους; σφάξε τὸν ἓναν. Δὲν ἔχει κανένα; δῶσε κι' ἀγόρασε = ὅτι οἱ γέροι εἶναι ἐνοχλητικοὶ ἀλλὰ καί χρειαζόμενοι γιά τὴν ἐμπειρία πὺν ἔχουν.

«Ἐχεις ἓνα μυστικό; πές το ἑνός σου φίλου νὰ τὸ μάθ' ὁ μισὸς κόσμος. Πές το καί ἄλλουνοῦ νὰ τὸ μάθει ὅλος» = ὅτι δὲν πρέπει νὰ λέμε τὰ μυστικά μας.

«Ἐχει τὸ γουροῦν' ἀνάγκη πὼς θὰ κλάσ' στὸ πανηγύρι;» = γιά τοὺς ἀναίσχυντους.

«Ἐχε τὸ φάδι' σᾶν δὲν ἔχεις τὸ στημόνι, πανὶ δὲν κάνεις» = ὅτι μπορεῖ νὰ ἔχουμε ἄλλα πράγματα, ὅταν ὁμοῦ στερούμαστε τὰ χρειαζόμενα, δὲν κατορθώνουμε τίποτε.

«Ἐχεις χαμοθεό, ἔχεις καί Θεό» = γιά ὅσους ἔχουν ἰσχυροὺς προστάτες.

«Ἐχομε καί τῆς γάτας μας τὰ νιάμερα καί τῆς σκύλας τὰ σαράντα» = γιά τοὺς ἀνθρώπους, πὺν δὲν ἀξίζουν νὰ τοὺς σκεφτεῖς καί νὰ τοὺς προσέξεις.

«Ἐχομε καί τὸν κύρ Γιάννη σᾶν τὸ γάϊδαρο πὺν κλάνει» = γιά τοὺς ταπεινοὺς καί ἀνάξιους ἀνθρώπους.

«Ἐχομε τὴν ἁγιαστοῦρα μὰ μᾶς λείπει τὸ μπακράτσι» = γιά ὅσους

προσπαθοῦν μὲ ἀτελῆ μέσα νὰ κατορθώσουν κάτι.

«Ἐχω γὼ κεφάλι νὰ δουλεύω γὰθροὺν ἄλλοι» = γιὰ τοὺς φιλάργυρους, καὶ γιὰ ὄσους κοπιᾶζουσι γιὰ ὄφελος ἄλλων.

«Ζεῦκι καὶ χουζοῦρι σὰν τὸ σκύλο τὸν μουτζούρη» = γιὰ τοὺς ράθυμους καὶ τοὺς τεμπέληδες.

«Ζημία ἀπὸ τὸ Θεό, ζημία δὲ λογιέται» = ὄτι ὑπομένουμε ὄσα προέρχονται ἀπὸ τὸ Θεό.

«Ζυμώνουμε ἐννιαὶ καὶ χρεωστοῦμε δέκα» = γιὰ ὄσους καταπιάνονται μὲ ἐπιζήμιες ἐπιχειρήσεις.

«Ζύμιξε Μάης κι' Ἀπρίλης καὶ τοῦ διαθόλου τὸ ζευγάρι» = τὸ λέμε ὄταν μαζευτοῦν καὶ συνεργάζονται κακοὶ καὶ διεστραμμένοι ἄνθρωποι.

«Ζυμών' ἐφτά καὶ χρωστάει δέκα» = γιὰ τοὺς ἀπερίσκεπτους.

«Ζύμιωσες γειτόνισσα καὶ πίττα δὲ μουῦδωκες. — Πάρε ἀπ' τὴ δική σου χνάρι» = ὄτι δὲν πρέπει νὰ ἀπαιτοῦμε ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὄτι ἐμεῖς δὲν κάμαμε σ' αὐτούς.

«Ζωντανοῦ λύκου δέρμα ποτὲ μὴ θάλεις» = ὄτι πρέπει ν' ἀποφεύγουμε τὰ πράγματα τῶν πονηρῶν, τὰ ὄποια μπορεῖ ἐκεῖνοι νὰ τὰ ἔχουν χρησιμοποίησει γιὰ δολώματα.

«Ἡ ἀγάπη καὶ ὄ θήχας δὲν κρύβονται» = εὐνόητη.

«Ἡ ἀγάπη πάει ἔμπρὸς καὶ δὲν πάει πίσω» = ὄτι οἱ γονεῖς ἀγαποῦν τὰ παιδιὰ τους περισσότερο ἀπὸ ὄσο τὰ παιδιὰ τοὺς γονεῖς τους.

«Ἡ ἀκαμάτρες καὶ λωλὲς ἔχουν τίς μοῖρες τίς καλὲς» = ὄτι πολλὲς φορές ἐπιτυγχάνουν οἱ τεμπέληδες καὶ οἱ ἀνόητοι.

«Ἡ ἀλεποῦ εἶπε· φέτος θὰ γίνουσι πολλὰ κοτοπούλια. Ποῦ τὸ ξέρεις; Τὸ θὲλ' ἢ ὄρεξή μου» = ὄτι ὄσα ἐπιθυμοῦμε τὰ νομίζουμε καὶ πραγματικά.

«Ἡ ἀλεποῦ ἔκατὸ χρονοῦ καὶ τ' ἀλεπόπουλα ἔκατὸ δέκα» = ὄτι τὰ παιδιὰ τῶν πονηρῶν γίνονται πειὸ πονηρὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους.

«Ἡ ἀλεποῦ κρύβεται μὰ ἢ οὐρά της δείχεται» = ὄτι οἱ πονηροὶ ὄσο καὶ νὰ κρύβονται, φανερώνονται.

«Ἡ ἀλεποῦ ἴγαι πλασταριά κι' ἢ μάνα της ζυμώτρα» = γιὰ ὄσους ὑποκρίνονται ὄτι εἶναι διαφορετικοὶ ἀπὸ ὄτι πραγματικά εἶναι.

«Ἡ ἀλεποῦ στὸν ὄπνο της θωροῦσε πετεινάρια» = ὄτι ὄ καθέννας ἔχει στὸ μυαλό του ἐκεῖνο ποῦ ἐπιθυμεῖ.

«Ἡ ἀλεποῦ ἴχε ἀργατεῖα καὶ κείνη ἀκριδολόγα» = γιὰ κείνους ποῦ ἀσχολοῦνται μὲ κάτι, τότε ποῦ δὲν πρέπει.

«Ἡ ἀρχοντιά εἶναι συνήθεια κι' ἢ τάξη γονική» = ὄτι πλούσιος μπορεῖ νὰ γίνεῖ ὄ καθέννας ποῦ θὰ τὸν εὐνοήσει ἢ τύχη, εὐγενικὸς ὄμως καὶ νοικοκυ-

ρεμένος θά είναι μονάχα κείνος πού θά πάρει καλή ἀνατροφή ἀπό τούς γο-
νεῖς του.

«Ἡ ἀρχοντιά θέλει θεμέλιο» = ὅτι ἡ εὐγένεια εἶναι κληρονομική.

«Ἡ αὐγή θά ἴμολογήσει τίνος μάνα θά ξυπνήσει» = γιά κείνους πού κά-
νουν κάτι τὸ παράτολμο καὶ τὸ ἐπικίνδυνο.

«Ἡ ἀφηγητὴ φακὴ μὲ τὴν πομπή της βράζει» = ὅτι οἱ κακοὶ ἄνθρωποι
ἐνεργοῦν πάντοτε ἄτιμα.

«Ἡ γαλιφιὰ εἶναι καλὸ πρᾶμα στὸν ἄνθρωπο» = ὅτι μὲ τὸν γλυκὸ καὶ
μαλακὸ τρόπο μποροῦμε νὰ ἐπιτύχουμε πολλά.

«Ἡ γούλα κάστρα καταλαῖ καὶ χῶρες παραδίνει» = ὅτι ἡ λαιμαργία καὶ
ἡ ἄσωτία φέρνουν πολλά κακά.

«Ἡ γουρούνα γνώση δὲν εἶχε κι' ὀρμήνευε τὰ γρουτζέλια της» = γιά τούς
ἀνόητους, πού συμβουλεύουν ἄλλους.

«Ἡ γρηὰ δὲν εἶχε δαίμονα κι' ἀγόρασε μιὰ σκρόφα» = γιά κείνους πού
θεληματικά θάζουν μπελάδες στὸ κεφάλι τους.

«Ἡ γυναῖκα ὅταν πλυένη ὡς κι' ὁ τροβιάς κρύβεται» = γιά κείνους
πού ὅταν ἐργάζονται εἶναι ἀπότομοι καὶ καυγατζήδες.

«Ἡ δεῖρε τ' ἀρχοντόπουλο ἢ μὴν τὸ δοκιμάζεις» = ὅτι πρέπει νὰ ἀπο-
τελειώσουμε τίς δουλειές μας, καὶ νὰ μὴν τίς ἀφήνουμε στὴ μέση.

«Ἡ δουλειὰ μας δουλειὰ, καὶ τὰ παιδιὰ μας στὴ στράτα» = ὅτι πρέπει
νὰ ἐπαγρυπνοῦμε γιά τίς ὑποθέσεις μας.

«Ἡ δυὸ πέτρες κάνουν τ' ἀλεύρι» = ὅτι μὲ τὴν κοινὴ σίμπραξη ἐπιτυγ-
χάνουμε τὸ καλὸ ἀποτέλεσμα.

«Ἡ θάλασσα δὲν πίνεται, ἀλλὰ δοκιμάζεται» = εὐκολονόγη.

«Ἡ θάλασσα καράδια καὶ τὸ θουνὸ γελάδια» = τὸ κάθε πράγμα ἔχει κεί-
να πού τοῦ ταιριάζουν.

«Ἡθελα νὰ σὲ ρωτήσω καϋμένη χελώνα, τί τέχνη κάνεις; —Εἶμαι κα-
ζάκης» = γιά κείνους πού λένε ὅτι μποροῦνε νὰ κάνουν κάτι γιά τὸ ὁποῖο
δὲν εἶναι κατάλληλοι.

«Ἡ θέλησ' εἶναι πρόθυμη μὰ κουζουλὸ τὸ χέρι» = ἴδια μὲ τὸ «τὸ μὲν
πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής».

«Ἡ καλὴ πέτρα ἂν δὲν μπεῖ καντοῦνι, θά τὴν θάλλουν ἀντιγῶνι» = ὅτι οἱ
ἀξιόλογοι ἄνθρωποι πάντοτε διαπρέπουν στὴν κοινωνία.

«Ἡ καλὴ πέτρα στὸ καντοῦνι πάντα μπαίνει» = ἔχει τὴν ἴδια σημασία
μὲ τὴν προηγούμενη.

«Ἡ καμήλα κι' ἂν ψωριάσει, τὸ καμάρι δὲν θά χάσει» = γιά τούς ξεπε-
σμένους, πού ἀκόμα κορδώνουν καὶ κατὰ τὸ ἀρχαῖο «καὶ ψωριῶσα κάμηλος
πολλῶν ὄνων ἄχθη φέρει».

«Ἡ καλλίτερη μητριὰ ἢ χειρότερη πετριὰ» = ὅτι οἱ μητριεὺς εἶναι ἀσπλαχνεὺς καὶ σκληρὲς στὰ προγόνια τους.

«Ἡ καλλίτερη πουλάδα κουτσάθηκε» = γιὰ ὅσους προφασίζονται μάταια.

«Ἡ κόρδα καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι κακοψούνηστα» = ὅτι πολὺ δύσκολα διακρίνουμε τὴν ποιότητα τῆς χορδῆς καὶ τὸν ἀνθρώπινο χαρακτηῖρα.

«Ἡ κουρούνα ἑκατὸ εἴκοσι χρονῶ καὶ τὸ κουρουνόπουλο ἑκατὸ πενήντα» = γιὰ κείνους πού τὰ μπερδεύουν μὲ τὶς χρονολογίες.

«Ἡ κουρούνα ὅπου πάει τὸν κῶλο τῆς τὸν σέρνει μαζί τῆς» = ὅτι τοὺς παληανθρώπους τοὺς παρακολουθεῖ — ὅπου πᾶνε — ἢ παληανθρωπιὰ τους.

«Ἡ κωλοδούτα σὰ χάσει τὰ νερά τῆς πότε μὲ τὸν πεισιγῶ, πότε μὲ τὸ κεφάλι πάει» = γιὰ κείνους πού τοὺς σάστισαν οἱ συμφορὲς καὶ δὲν ξέρουν τί κάνουν.

«Ἡλιο καὶ θάνατο θωρῶ μὲ σφαλισμένα μάτια» = γιὰ πράγματα ὀλοφάνερα.

«Ἡ λωλάδα δὲν ἔχει πράσινο μπάλωμα» = ὅτι οἱ τρελλοὶ εὐκολὰ διακρίνονται.

«Ἡ λωλάδα νᾶτανε μουντζούρα ἤθελε φανεῖ σ' ὄλους» = ὅτι ὄλοι ἔχουμε ἐλλείψεις, πού τὶς ἀποκρύβουμε.

«Ἡ μακρυὲς ποδιὲς σκεπάζουν τὶς πομπές» = ὅτι οἱ ἰσχυροὶ μὲ τὴ δύναμή τους ἀποσκεπάζουν τὶς θρωμῆς τους.

«Ἡ μέλισσες κάνουν τὸ μέλι κι' ὁ ἀργὸς τὸ τρώει χαζίρικο» = ὅτι σ' αὐτὸ τὸν κόσμο ἄλλοι κοπιάζουν κι' ἄλλοι ὠφελοῦνται.

«Ἡμερο ἀμπόλι μῆτε μουρτζᾶ μῆτε κορτζᾶ» = ὅτι οἱ καλοὶ ἄνθρωποι δὲν κάνουν κακὰ ἔργα.

«Ἡ μιὰ πόρτα δέξε με, ἢ ἄλλ' ἀπάντεχέ με» = γιὰ τοὺς μπεκρηῆδες καὶ τοὺς ἄσωτους.

«Ἡ νηστήσιμη ἡμέρα, ἑορτῆς παραμον' εἶναι» = ὅτι ὕστερα ἀπὸ τοὺς κόπους ἔρχεται ἡ ἀνάπαυση.

«Ἡ νύφη μας ἢ καματερὴ κάθε σάββατο βραδῦ» = γιὰ τὸν τεμπέλη πού προσποιεῖται τὸν προκομμένο.

«Ἡ πάγα τρέφει σπίτι καὶ τὸ μερτικὸ σᾶν τύχει» = ὅτι γιὰ τὸν ἐργαζόμενο ὁ μισθὸς ἔχει τὴ σιγουριά, ἐνῶ ἡ μετοχικὴ ὠφέλεια εἶναι ἀδέβαιη.

«Ἡ πάνα καὶ στὸ ζεστὸ νερὸ σβύνει καὶ στὸ κρύο» = γιὰ κείνους πού εὐκολὰ ἀλλάζουν γνώμη, ἢ πού γυρεῖφουν ἀπὸ παντοῦ νὰ κερδίζουν.

«Ἡ πέτρα σᾶν πέσ' ἀνάποδα λάσπη δὲν πιάνει» = ὅτι πρέπει νὰ δουλεύουμε μὲ σύστημα καὶ τάξη.

«Ἡ πέτρα στὸν τόπο τῆς μαλλιάζει» = ὅτι πρέπει νὰ ἐπιδιώξουμε τὴν ἐργασία καὶ ὄχι τὴν ἀνάπαυση.

«Ἡ πίκρα φέρνει ἀρρωστία καὶ ἡ ἀρρώστια θάνατο» = ἴδιο μὲ τὸ ἀρχαῖο «τὸ γὰρ πολὺ τῆς θλίψεως γεννᾷ παραφροσύνην».

«Ἡ πολλή σπορά νικάει τὴν ἀστοχία» = ὅτι ἡ ἐργασία ἐξουδετερώνει τὴν ἀτυχία.

«Ἡ πορδὴ ἂν δὲ ἠρωμήσει δὲν ἀξίζει» = εὐνόητη.

«Ἡ προξενεῖα καὶ τὸ τσουκάλι θέλει σύνταξη μεγάλη» = ὅτι, ὅπως τὰ προξενεῖα καὶ τὰ φαγητὰ πρέπει νὰ γίνονται γρήγορα, ἔτσι καὶ μεῖς πρέπει νὰ εἴμαστε γρήγοροι καὶ δραστήριοι στὶς ἐργασίες μας.

«Ἦρθε τοῦ Σωτήρος; σωτήρεψε τὸ σπίτι σου» = ὅτι πρέπει ἐγκαιρα νὰ ἐφοδιάζουμε τὰ σπίτια μας μὲ τὰ χρειάζόμενα. Καὶ τὶς προμήθειές τους οἱ πολλοὶ τὶς κάνουν τὸν Αὐγούστο, τότε ποὺ ἐορτάζεται ἡ μνήμη τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου.

«Ἦρθ' ὁ γάτος καὶ σιπάσαν τὰ ποντίκια» = ὅτι ὁ φόβος κάνει διστακτικούς τοὺς ζευδέκηδες.

«Ἡ ρούφα ἢ φύσα, τὰ δυὸ μαζί δὲ γίνονται» = ὅταν καταπιάνεσαι μὲ πολλές δουλειές, καμμιά δὲν τελειώνεις.

«Ἡ Σάμο δὲ γίνετ' Ἐγγλεζά» = γιὰ τὴν ἀκαταστασία τῶν Σαμιακῶν πραγμάτων, ποὺ δύσκολο εἶναι νὰ μποῦν σὲ τάξη καθὼς λέει καὶ τὸ ἀρχαῖο «ἔξεστι τοῖς Σαμίσις σαλαΐζειν».

«Ἡ Σάμο ὅλα τὰ σηκώνει» = γιὰ τὴν ἀκαταστασία τῶν Σαμιακῶν πραγμάτων, ποὺ δύσκολο εἶναι νὰ μποῦν σὲ τάξη καθὼς λέει καὶ τὸ ἀρχαῖο «ἔξεστι τοῖς Σαμίσις σαλαΐζειν». Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς τέτοιους ἄγιους χόρτασαν ἐδῶ καὶ πάχυναν, καὶ ἀντὶ νὰ ποῦν ἕνα εὐχαριστῶ, κατηγόρησαν καὶ κοροϊδεψαν τοὺς Σαμιῶτες.

«Ἡ σκρόφα δὲν εἶχε νοῦ καὶ ὠρμήνευε τὰ παιδιὰ της» = γιὰ ὅσους συμβουλεύουν τοὺς ἄλλους, ἐνῶ οἱ ἴδιοι ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ συμβουλές.

«Ἡ στραβὴ κουρούνα μὲ τὸν ἦλιο δὲν ἔβλεπε καὶ μὲ τὸ φεγγάρι φειρίζονταν» = γιὰ κείνους ποὺ κάνουν κάτι παράκαιρα καὶ χωρὶς ἀρμοδιότητα.

«Ἡ στραβὸς εἶν' ὁ γιὰλὸς ἢ στραβὸ ἀρμενίζουμε» = γιὰ κείνους ποὺ ἀντιμετωπίζουν δυσκολίες στὶς ἐπιχειρήσεις τους, καὶ δὲν ξέρουν ποὺ νὰ τὶς ἀποδώσουν.

«Ἡ συντεχνία κι' ἡ σ'μπεθεριά τὸν πρῶτο χρόνο εἶν' γενιά» = ὅτι στὶς συγγένειες ἀπὸ ἀγχιστεία δὲν διαρκεῖ πολὺ ὁ συγγενικὸς δεσμός.

«Ἦταν δυνατὸ τὸ βλῆτο τῶπιασε κι' ἡ μελιτούρα» = γιὰ τοὺς ἀσθενικούς ἀνθρώπους, ποὺ τοὺς χτύπησε κι' ἄλλο κακό.

«Ἦτανε δυνατὸ τὸ κλῆμα τῶφαγε καὶ τὸ γαιδούρι» = ἴδια μὲ τὴν προηγούμενη.

«Ἡ τύχη μας ὅταν γελᾷ, τότε μᾶς περιγελᾷ» = ὅτι ἐνῶ καμμιά φορὰ ἡ τύχη κάνει πῶς μᾶς χαμογελᾷ, προετοιμάζει τὴ δυστυχία μας.

«Ἡ υἷα ἵνα περιβόλι, φυλαγέ την νά τήν ἔχεις» = ὅτι ἡ υἷα μας εἶναι πολύτιμη καὶ πρέπει νά τήν προσέχουμε.

«Ἡύραμε ξένο παπᾶ γιά νά θάψει ζωντανούς» = γιά ὅσους χρησιμοποιοῦν τοὺς ξένους σὰν ὄργανα γιά τήν ἐκτέλεση τῶν ἰδιοτελῶν σκοπῶν τους.

«Ἡύραμε τρελλό παπᾶ κι' ὅλη μέρα λειτουργᾶ» = γιά ὅσους ἐπιμένουν πάντοτε στὰ κακὰ καὶ τ' ἀνάποδα.

«Ἡύρες λουλούδι νά πάρεις μέλι» = γιά κείνους πού περιμένουν ὠφέλεια ἀπὸ πονηροὺς ἀνθρώπους.

«Ἡύρε ἄγιο νά κλέψει κερὶ» = γιά κείνους πού προσπαθοῦν νά ξεγελάσουν τοὺς πειθὸ ἐξυπνοὺς.

«Ἡύρε ἡ ἀρίδα τὸ ρόζο» = κατὰ τὸ «ὅμοιος τὸν ὅμοιο».

«Ἡύρε ἡ πέτρα τήν ἀμάδα» = ἴδια μὲ τήν παραπάνω.

«Ἡύρες μοῦτσο γιά τὸν παπαφίγκο» = γιά κείνους πού χρησιμοποιοῦν ἀνθρώπους ἀκατάλληλους γιά κάποιον ἔργο.

«Ἡ φιλιὰ εἶναι φύλλα καὶ μαδοῦνε» = ὅτι ἡ φιλιὰ δὲν διαρκεῖ πάντοτε.

«Ἡ χτυπᾶς τ' αὐγὸ στὴ πέτρα, ἡ τήν πέτρα στὸ αὐγὸ εἶναι καὶ τὰ δυὸ» = εὐνόητη.

«Ἡ χώρα ἐποῦ φαίνεται δὲν θέλει τὸν ποδότα» = γιά κείνους πού θέλουν νά κρύψουν πράγματα ὀλοφάνερα.

«Θὰ βάνουμε καὶ τὴ φακὴ γιά μαγειρέμα» = γιά τὰ ἀσήμαντα πράγματα.

«Θὰ γυρίσει ὁ τροχὸς νά χορτάσει κι' ὁ φτωχὸς» = ἀφοῦ ἡ τύχη εἶναι ἄστατη, μπορεῖ οἱ σημερινοὶ φτωχοὶ ἀργότερα νά πλουτίσουν.

«Θάμασμα, μαρὲ Μανόλη, μὰ μανίτα μὲς στ' ἀλώνι» = γιά κείνους πού θαυμάζουν γιά κάτι τὸ συνηθισμένο ἢ ἀσήμαντο.

«Θὰ μοῦ κόψεις τὸ νερὸ νά μὴν ποτίσω τὰ λάχανα» = γιά ἀνθρώπους πού δὲν τοὺς ὑπολογίζουμε.

«Θαρρεῖ πῶς καὶ τὰ γένεια εἶναι μαλλιὰ» = γιά κείνους πού παίρνουν τὰ πράγματα διαφορετικὰ ἀπ' ὅτι εἶναι.

«Θὰ ρωτήσουμε καὶ τὸν Σαμπάνη καὶ τὸ γαῖδαρο ὄντας κλάνει» = γιά ἀνθρώπους πού δὲν ἀξίζει νά τοὺς προσέχουμε.

«Θὰ σὲ κάμω νά πηδᾶς στὸν ἡχὸ πού τραγουδᾶς» = ἀπειλὴ ἐνάντια σὲ ὅσους λένε μεγάλα λόγια.

«Θέλεις πλούτη καὶ τιμὴ; μὴν κοιμᾶσαι τήν αὐγὴ» = ὅτι πρέπει νά εἵμαστε φίλεργοι.

«Θέλεις φτώχεια; λέγε τήν ἀλήθεια» = ὅσοι λένε τὴν ἀλήθεια μισοῦνται καὶ καταδιώκονται καὶ τοὺς τρώει ἡ φτώχεια.

«Θέλησε ν' ἀγιάσει καὶ λωλάθηκε» = γιά ὑποκριτὲς καὶ ψευτοσευλαβείες.

«Θλίβειτ' ἡ χήρα κυριακὴ, στολίζεται τήν τρίτη» = γιά ὅσους κρύβουν

τά αισθήματά τους και τ' ἀληθινά τους φρονήματα.

«Θολώνει ποτέ ἢ θάλασσα μὲ κουτσουλιά τοῦ γλάρου;» = ὅτι ἀπὸ τὰ μικρά δὲν βλάφτονται τὰ μεγάλα.

«Θρέψε λύκο νὰ σὲ φάει» = γιὰ τοὺς ἀχάριστους.

«Θύμιαμα θέλει ὁ ἅγιος τὸ θάμα του νὰ δείξει» = ὅτι ἔλα τὰ κατορθώ-
νουμε μὲ τὶς παρακλήσεις.

«Θύμωσεν ὁ πέτ' ἀλλοιῶς κι' ἔβαλε τὸ φέσ' ἀλλοιῶς» = γιὰ κείνους ποὺ
θυμῶνουν γιὰτὶ τάχα δὲν ἐκτελέστηκαν οἱ παραγγελίες τους.

«Ἴσια καρδιὰ καὶ δίπλα δρόμος» = γιὰ τοὺς ὑπουλοὺς καὶ τοὺς ψευτεῖς.

«Ἴσια λαγὸς ἴσια γάτος» = γιὰ ἄσχετους παραλληλισμούς.

«Ἴσια νερά ἴσια καράδι» = ἴδια μὲ τὴν προηγούμενη.

«Ἴσα θάρκα, ἴσα καράδι» = γιὰ τοὺς ἀσίμμαντους, ποὺ προσπαθοῦν νὰ
μοιάζουν μὲ τοὺς μεγάλους καὶ τρανοὺς.

«Κάθε ἀγκούτσα μπροστὰ τραβά» = ὅτι καθένας πληρώνεται σύμφωνα
μὲ ὅσα ἔχαμε.

«Κάθε ἀφορμὴ καὶ θάνατος» = γιὰ ὅσους προβάλλουν παράλογες δικαι-
λογίες.

«Καθένας μὲ τὴ φουρτούνα του ἀρμενίζει» = ὅτι ὅλοι οἱ ἀνθρωποὶ ἔχουν
τὶς θλίψεις τους καὶ τοὺς περισπασμούς τους.

«Καθένας στὸ τζάρκο του εὐχαριστεῖται» = ὅτι στὸν καθένα ἀρέσουν τὰ
δικά του.

«Καθένας τὴν πορδὴ τους τὴν ἔχει μοσχολίθανο» = ὅτι ὁ καθένας νομίζει
γιὰ ἀρετὲς καὶ τὶς ἐλλείψεις του.

«Καθένας τὸ π'καμισάκι τ' νὰ ξεπλύνει» = ὅτι πρέπει ὁ καθένας νὰ φρον-
τίζει μονάχα γιὰ τὶς δικές του ὑποθέσεις.

«Κάθε ξύλο ἔχει καὶ τὸ σαράκι του» = ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνθρώπος χωρὶς
λύπες καὶ στενοχώριες.

«Κάθε παπᾶς καὶ τὰ χαρτιά του» = ὅτι ὁ καθένας ἔχει καὶ τὶς χαρὲς του.

«Κάθε πετεινὸς στὴν κοπριά τ' λαλεῖ» = ὅτι ὁ καθένας στὸν τόπο του
εἶναι πιὸ σίγουρος.

«Κάθε πόρτα στὸ καρφί της κάθε μιὰ στὸ μανταλί της» = ὅτι τὸ κάθε
πράγμα πρέπει νὰ εἶναι στὴ θέση του.

«Κάθισε πραγματάκι μου στὴ μεριά σου καὶ λόγια μὴ μᾶς φέρνεις» = γιὰ
τοὺς ἀδιάκριτους καὶ τοὺς αὐθάδεις.

«Κάθισε ὁ τυφλὸς στὴν πόρτα καὶ τὸν κόσμο ὅλον εἶδε» = γιὰ τοὺς τα-
πεινοὺς ἀνθρώπους, ποὺ μόλις ἀπόλαυσαν κάτι, ἄρχισαν νὰ κάνουν τὸν μεγάλο.

«Καθρέφτη μου, καθὼς μὲ βλέπεις σὲ βλέπω» = δηλαδὴ ἀνάλογα μὲ τὴ
συμπεριφορὰ τους, συμπεριφερόμαστε καὶ μεῖς.

«Κάλλιο στή ράχη τοῦ γαιδάρου παρά στά πόδια τοῦ ἀλόγου» = ὅτι προτιμότερη εἶναι ἡ σιγουριά ἀπὸ τὸν κίνδυνο καὶ τὴν ἐπίδειξη.

«Καὶ μὲ τὰ δυὸ τὰ μάγουλα ὁ ἄνθρωπος δὲν τρώει» = πρέπει δηλαδὴ ὅλα νὰ τὰ κάνουμε μὲ τάξη.

«Καὶ μὲ τὰ μάτια σφαλιστὰ ἡ γάτα πάλι βλέπει» = γιὰ τοὺς ἔξυπνους.

«Καινούργιο μου κόσκινο καὶ ποῦ νὰ σὲ βάλω καὶ παλαιό μου ποῦ νὰ σὲ πετάξω» = εὐνόητη.

«Καὶ ὁ συμπέθερος γενιὰ καὶ τ' αὐγὸ προσφάγι» = κατὰ τὸ «καὶ κόρκυρος ἐν λαγάνοις καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις».

«Καὶ σὰν πνιγόμενα μὲ τί μοῦτρα θὰ πήγαινα στή Χιό;» = γιὰ κείνους ποὺ λένε πράγματα, ποὺ δὲ γίνονται.

«Καὶ σὺ καπετάνιος μὲ τὸ μεγάλο καράβι καὶ γὼ μὲ τὴ βαρκοῦλα μ'» = γιὰ ὅσους συγκρίνουν ἄνισα πράγματα ἢ γιὰ ὅσους ἐπιδείχνουν ἀδιαφορία στοὺς ἀνωτέρους τους.

«Καὶ τὰ ψάρια τρώει καὶ τὰ γένεια φτῶ» = γιὰ τοὺς ἀχάριστους.

«Καὶ τὴν κυριακὴ μεθυσμένος καὶ τὴν καθημερινὴ χειρότερος» = γιὰ τοὺς γεννημένους πονηροὺς.

«Καὶ τὸ καλάμι ὁ διάβολος κάνει ποτὲ τουφέκι» = ὅτι οἱ μοχθηροὶ χρησιμοποιοῦν τὸ κάθε μέσον γιὰ νὰ κάμουν τὸ κακὸ στὸν ἄλλον.

«Καὶ χορτάρια ὅσα ξέρεις νὰ τρῶς, καὶ μανήτες ὅσες ξανάφαγες» = πρέπει δηλαδὴ νὰ φυλαγόμεσθε ἀπὸ κείνα ποὺ μᾶς εἶναι ἄγνωστα.

«Κακιὰ κολοκυθιά κακὰ κολοκυθάκια» = ἀπὸ τοὺς φαύλους δηλαδὴ προέρχονται τὰ φαῦλα.

«Κακιὰ ρίζα κακὰ κλωνάρια» = ταυτόσημη μὲ τὴν προηγούμενη.

«Κακλαμάνος κι' ὅτι λάχει μόνον ἀπὸ κείνη νᾶχει» = γιὰ κείνους ποὺ κάνουν τὸ πᾶν, γιὰ νὰ πετύχουν τὸ σκοπὸ τους.

«Κακομοιριά στὸν ἄνθρωπο ποῦ καρτερεῖ» = καὶ βέβαια εἶσαι δύστηχος ὅταν ἔχεις τὴν ἀνάγκη τοῦ ἄλλου, καὶ τὸν περιμένεις νὰ σὲ βοηθήσει.

«Κακὸ προζῦμι πιάσαμε, κακὸ ψωμί θὰ φᾶμε» = ἡ κακὴ ἀρχὴ ἔχει κακὸ τέλος.

«Καλὰ ἐλειτουργήσαμε μόν' τ' ἅγια ποῦ ξεχάσαμε» = γιὰ ὅσους ἀφήνουν μισοτελειωμένες τίς δουλειές τους.

«Καλὰ ἔν τὰ λόγια τοῦ Γιάννη, μὰ τὸ χωριὸ ποῦ δὲν τὰ πιάνει» = γιὰ ὅσους ἔχουν ἀξία, ἀλλὰ δὲν ἔχουν τὴ δύναμη νὰ ἐπιβληθοῦν.

«Καλὰ παίζω τὴ φλογέρα μὰ ποῦ λείπουνε τὰ γίδια» = ἴδια μὲ τὴν παραπάνω.

«Καλὴ, καλ' εἶν' ἡ νύφη μας, μόνον στραβὴ κοιμάτι» = γιὰ κείνους ποὺ παριστάνουν τὸν τέλειο ἐνῶ ἔχουν ἐλλείψεις, ποὺ δὲν κρύβονται.

«Κάλλιο γαϊδουρόκομπος παρά γαϊδουρογύρισμα» = ὅτι, τὸ μικρότερο κακό, εἶναι προτιμώτερο.

«Κάλλιο γέρος μαθητής, παρά νέος ἀμαθής» = εὐνόητη.

«Κάλλιο δέκα χρονῶν πετεινὸς παρά ἑκατὸ κόττα» = εἶναι προτιμώτερη ἢ ὑπεροχή, ἔστω καὶ γιὰ λίγο καιρὸ, ἀπὸ τὴν πολύχρονη ταπείνωση.

«Κάλλιο κεφάλι ποντικοῦ παρά οὐρὰ λιονταριοῦ» = εἶναι καλλίτερο νὰ ὀδηγᾷς τοὺς ἀδύνατους, παρά νὰ ἀκολουθεῖς τοὺς δυνατούς.

«Κάλλιο κρασί καταραμένο παρά νερὸ ἀγιασμένο» = εὐνόητη.

«Κάλλιο λάχανο μὲ γέλια παρά ζάχαρη μὲ γκρίνια» = εὐνόητη.

«Κάλλιο λόγια στὸ χωράφι παρά μάγκανα στ' ἄλώνι» = πρέπει νὰ συνεχίσουμε ἀπὸ τὸ ξεκίνημα τῆς δουλειᾶς γιὰ νὰ μὴν ἔχουμε στὸ τέλος καυγάδες.

«Κάλλιο σιασιμὸ στὸν αὐλακα καὶ μὴ μαλλιά στ' ἄλώνι» = ἴδια μὲ τὴν προηγούμενη.

«Κάλλιο νὰ κλέβεις μὲ καλοὺς ἢ νὰ νηστεύεις μὲ κακοὺς» = ὅτι εἶναι προτιμώτερο νὰ συνεργαστεῖς μὲ καλοὺς σὲ κακὲς πράξεις παρά μὲ κακοὺς σὲ καλές.

«Κάλλιο παπᾶς φονιάς, παρά παπᾶς σκοτωμένος» = εὐνόητη.

«Κάλλιο πίττα μὲ λαρδί, παρά πίττα μοναχὴ» = εὐνόητη.

«Κάλλιο σπουργίτης στὸ κλουδί, παρά ἀητὸς στὸ δάσος» = ὅτι εἶναι προτιμώτερα τὰ λίγα καὶ σίγουρα πού ἔχουμε τώρα ἀπὸ τὰ πολλά ἀλλὰ ἀμφίβολα πού θὰ ἔχουμε στὸ μέλλον.

«Κάλλιο φτωχονοικοκυρὰ παρά ξενοδοῦλα» = καλύτερα νὰ εἴμαστε φτωχοὶ ἀλλὰ ἀνεξάρτητοι, παρά ὑπηρέτες στοὺς ξένους.

«Κάλλιο χρυσὸ ὄνομα παρά χρυσὸ φόρεμα» = τὸ καλὸ ὄνομα εἶναι προτιμώτερο ἀπὸ τὰ πλούτη.

«Καλλίτερα νὰ ψοφήσ' τὸ καλλίτερό μου βόδι, παρά νὰ κοπεῖ ἢ νουζίτσα μου» καὶ «Καλλίτερα στὸ μάλι μου, παρά στὸ κεφάλι μου» = προτιμώτερο εἶναι νὰ πάθουμε ζημιὰ στὴν περιουσία μας, παρά μιὰ σωματικὴ βλάβη.

«Καλλίτερα χίλιοι φίλοι παρά χίλια γρόσια» = ἡ φιλία ἀξίζει πειὸ πολὺ ἀπὸ τὸ χρῆμα.

«Καλόμαθ' ἢ γρηγὰ στὰ σῦκα κι' ὄλ' ἡμέρα τ' ἀναζήτα» = ὅταν συνηθίσουμε κάτι μᾶς εὐχαριστεῖ καὶ τὸ γυρεύουμε.

«Καλὸ μὴν κάνεις τοῦ κακοῦ μὴν σ' εὖρει καταδίκη» = οἱ πονηροὶ εἶναι ἀχάριστοι.

«Καλονηστεύει πού κακοστρώγει» = οἱ φτωχοὶ ἀναγκαστικὰ εἶναι ὑπομονητικοί.

«Καλὸς καλὸς ὁ χοῖρος μας μὰ βγήκε χαλαζάρης» = γιὰ κείνους ποὺ παινεύουν αὐτοὺς ποὺ δὲν ἀξίζουν.

«Καλὸς νέος καλὸς γέρος» = ὁ καλὸς θὰ εἶναι πάντοτε καλός.

«Καλὸς κακὸς ὁ φράχτης πέντ' ἀνέμους ἀπαντᾷ» = ὅτι τὰ ἀγαθὰ μᾶς εἶναι χρήσιμα, ἔστω καὶ ἂν εἶναι μικρὰ καὶ ἀσήμαντα.

«Καλῶς τὸν ἅγιο τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἀφρὸ τῆς πίσσας» = γιὰ τοὺς ὑποκριτὲς καὶ τοὺς ψευτοευλαβεῖς.

«Κάμαμε τὸ νιάο μπάο» = γιὰ κείνους ποὺ δὲν πέτυχαν στίς δουλειές τους.

«Κάμε στὸν διάβολο καλὸ, νὰ σηκωθεῖ νὰ φύγει» = γιὰ ὅσους παραγνωρίζουν τὴν καλὴν πράξη.

«Κάμε τοῦ λαγοῦ καλὸ νὰ σέ βλέπει νὰ λακάει» = ἔχει τὴν ἴδια σημασία μὲ τὴν παραπάνω.

«Κάμε τοῦ φιδιοῦ καλὸ νὰ γυρίσει νὰ σέ φάει» = γιὰ τοὺς ἀχάριστους.

«Καιμιὰ φορὰ κι' ὁ πατριάρχης φουσᾷ κάρβουνα» = κατὰ τὸ ἀρχαῖο «ἀνάγκα καὶ θεοὶ πείθονται».

«Κάμποσοι μπαίνουν στὰ κλαριά, κάμποσοι μὲς τὰ θάτια» = ὅτι ἡ εὐνοια τῆς τύχης δὲν εἶναι ἴδια γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

«Κανένα σκερπάνι δὲν μπορεῖ νὰ πελεκήσει τὸ στυλιάρι του» = ὅτι ὁ καθένas ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν βοήθεια τοῦ ἄλλου.

«Κανένα τζάκι δὲν εἶναι ἀμουτζούρωτο» = ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ποὺ νὰ μὴν ἔχει κάτι τὸ τρωτὸ ἢ τὸ ἐπιλήψιμο.

«Κάνε ὅ,τι σοῦ κάνουν καὶ κάκια μὴν κρατᾷς» = ὅτι δὲν πρέπει νὰ εἴμαστε μνησίκακοι ἀλλὰ νὰ συμπεριφερόμαστε στοὺς ἄλλους, ὅπως συμπεριφέρονται αὐτοὶ σὲ μᾶς.

«Καρτέριε νὰ πέσουν τοῦ τράγου τ' ἀρχίδια νὰ τὰ φᾶς» = γιὰ κείνους ποὺ περιμένουν κάτι μὲ ἀνεξάντλητη ὑπομονή.

«Καρύδι ἂν θέλεις γιὰ νὰ φᾶς πρέπει νὰ ἔχεις δόντια» = γιὰ τὴν ἐπιτυχία ἐνὸς σκοποῦ πρέπει νὰ ἔχουμε τὰ ἀπαραίτητα μέσα.

«Καρφὶ ἀκόμα δὲ βρέθηκε τὴ σφαῖρα νὰ καρφώσει» = δὲν ἔχει τίποτα σταθερὸ στὸν κόσμο.

«Κατακαυμένε κάβουρα νᾶξερεις τί σοῦ μέλλει» = γιὰ ὅσους βρέθηκαν σὲ κινδύνους, ποὺ δὲν τοὺς προβλέπανε.

«Κατὰ ποῦ θέλ' ὁ τσουκαλᾷς κολλάει τὸ χερούλι» = γιὰ ὅσους δὲν ἔχουν σταθερὴ γνώμη.

«Κατὰ τὰ ροῦχα κι' ὁ Θεὸς μοιράζει τὴν κρυάδα» = ὁ Θεὸς δίνει στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὴν κατάστασή του.

«Κατὰ τὰ τζαμιὰ ποὺ προσκυνάει, τέτοιος τοῦρκος θὰ εἶναι» = ὁ καθένas εἶναι ἴδιος μὲ κείνους ποὺ συναναστρέφεται.

«Κατὰ τὴν ὥρα καὶ τὸ χασμιούρισμα» = γιὰ ὅσους κάνουν κάτι στὴν κα-
τάλληλη ὥρα, καὶ πειραχτικά, γιὰ ὅσους κάνουν κάτι, τότε πού δὲν πρέπει.

«Κατὰ τὸ μπεζεστένι κι' ἡ πήχη» = πρέπει νὰ ρυθμίζουμε τὰ πράγματά
μας σύμφωνα μὲ τὶς περιστάσεις.

«Κατὰ τὸ πουλί καὶ τὰ σκάγια» = ἀνάλογα μὲ τὸν ἀντίπαλο θὰ χρησι-
μοποιῶμε τὶς δυνάμεις μας.

«Κάτσε ἥλιο, κάτσε ἄργάτη» = οἱ ἐργάτες πρέπει νὰ δουλεύουν ὀλημερίς.

«Κάτσε κόρ' ἀλήμενε νὰ χηρέψω νὰ σὲ πάρω» = γιὰ ὅσους περιμένουν
τὸ καλὸ μὲ ἀνεξάντλητη ὑπομονή.

«Κάτσε κῶλο κάμ' ἀδράχτι» = τὰ καλὰ κατορθώνονται μὲ κόπους.

«Κεῖνος πού λυπάται ἄσο, πάει στὸ σπίτι του δίχως ράσο» = ὅσοι τσιγ-
κουνεύονται στὰ λίγα, ζημιώνονται, πολλές φορές, πολλά.

«Κεῖνος πῶχει τὰ παξιμάδια δὲν ἔχει τὰ δόντια καὶ κεῖνος πῶχει τὰ
δόντια δὲν ἔχει τὰ παξιμάδια» = κεῖνος πού θέλει νὰ κάμει κάτι δὲν μπορεῖ,
καὶ κεῖνος πού μπορεῖ, δὲν ἔχει τὰ μέσα.

«Κι' ἂν χύσεις λάδι στὸ νερό, τὸ λάδι ἀπάνου θᾶρτει» = τίποτα δὲν μπο-
ρεῖ νὰ ἀποσκεπάσει τὴν καλωσύνη.

«Κι' ἡ γίδα δὲ θέλει νὰ γίνεῖ τομάρι, μὰ γίνεται καὶ θούρια» = γιὰ κεί-
νους πού παρὰ τὴ θέλησή τους, ὑποβάλλονται σὲ μιὰ θυσία.

«Κι' ἐγὼ κακοπαντρεύτηκα κι' ἐσὺ ὅπου μὲ ἐπῆρες» = γιὰ τὸ ἀντρόγυνο
πού τσακώνεται καὶ μαλλώνει ἀπὸ φταιξιμο πότε τοῦ ἐνὸς καὶ πότε τοῦ ἄλλου.

«Κηλίδα πού ξεπλένεται κηλίδα μὴν τὴν λέγεις» = δὲν πρέπει νὰ μᾶς
ἀπελπίζει κάτι τὸ ὁποῖο διορθώνεται.

«Κι' ἡ παπαδιά κάνει λάθος» = οὐδεὶς ἀναμάρτητος.

«Κι' ἡ τρίχα τὸν ἴσκιό της ἔχει» = καὶ τὰ πιδὸ ἀσήμαντα πράγματα ἀξι-
ζοῦν κάτι.

«Κι' ἡ φακὴ μαγέρεμα κι' ὁ Χασάνης τοῦρκος» = γιὰ τοὺς ἀσήμαντους
ἀνθρώπους.

«Καὶ ὁ ἄσπρος σκύλος στὸ παίπουκ παζάρι κεσάτι φέρνει» = καιμιὰ
φορὰ παθαίνομε τὴ ζημιὰ ἀπὸ κεί πού δὲν τὴν περιμένουμε.

«Καὶ ὁ ποντικὸς σᾶν τὸν στενέφεις κάνει θάματα» = στὴν ἀνάγκη καὶ
οἱ πειὸ ἀδύνατοι ἀποτολμοῦν τὰ ἀπροσδόκητα.

«Καὶ ὁ σκύλος ὁ κακόντουρος στὸ παίπουκ παζάρι κεντῆρι κάνει» = καί-
ποτε ἀναγκαζόμαστε νὰ κάνουμε ἐκεῖνα πού δὲν πρέπει.

«Καὶ ὁ σπάραθρος στὸν καιρὸ του κάτι κάνει» = καὶ τὰ πειὸ εὐτελεῖ πρά-
γματα ἔχουν κάποια χρησιμότητα.

«Κλαῖνε τὰ ροῦχα γι' ἄνθρωπο κι' ὁ ἄνθρωπος γιὰ ροῦχα» = γιὰ τοὺς
ἀκάθαρτους καὶ τοὺς τσιγκούνηδες.

«Κλείδωνε τὸ σπίτι σου, καὶ τὸν γείτονά σου μὴν τὸν μέμφεσαι» = αὐτο-νόητη.

«Κλωτσούνται τὰ μουλάρια καὶ μπλέκουν τὰ γαϊδούρια» = εἶναι συνηθισμένο φαινόμενο νὰ συγκρούονται οἱ ἰσχυροὶ καὶ νὰ πληρώνουν οἱ ἀδύνατοι τὶς συνέπειες τῆς σύγκρουσης.

«Κοιμήσου χωρὶς δεῖπνο καὶ ξύπνα χωρὶς χρέος» = πρέπει μὲ κάθε θυσία ν' ἀποφεύγουμε τὰ χρέη.

«Κοντὰ στὸ δρεπάνι εἶναι καὶ τὸ ρεπάνι» = ἡ δουλειὰ φέρνει τὴν ἀμοιβὴ καὶ τὴν ἱκανοποίηση.

«Κόρδα φούντα καὶ τᾶσπρα πούν'τα» = γιὰ τοὺς φτωχαλαζόνες.

«Κόττα εἶναι τὸ Γενάρη πετεινὸς τὸν Ἄλωνάρη» = τὸ κρέας τῆς κόττας εἶναι νόστιμο τὸ Γενάρη καὶ τοῦ πετεινοῦ τὸν Ἄλωνάρη μεταφορικὰ ἡ παροιμία σημαίνει ὅτι πρέπει τὸ κάθε τι νὰ τὸ χρησιμοποιοῦμε στὸν καιρὸ του.

«Κόττα πὺ ξενοκατοικιάζει ὁ τσάκαλος τὴν τρώει» = εὐνόητη.

«Κουδούνια τᾶχ' ἢ Ἄρχοντοῦ ἂν θροντοῦν κι' ἂν δὲν θροντοῦν» = γιὰ τοὺς ἀδιάντροπους καὶ γιὰ ὅσους δὲν δέχονται τὶς συμβουλὲς τῶν ἄλλων.

«Κουλούρα μ' ὄχ' ἐκεὶ πὺ πλάθεσαι, μόν' ἐκεὶ πὺ μέλλεσαι» = ἐκτὸς ἀπὸ τὸ παρὸν πρέπει νᾶχουμε ὑπόψιν μας καὶ τὸ μέλλον.

«Κούρεψε τ' αὐγὸ καὶ πάρε τὸ μαλλί του» κατὰ τὸ «οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος».

«Κούτσα κούτσα ἢ γίδ' ἄς πάει ὄσπου ὁ λύκος νὰ τὴ φάει» = γιὰ ὅσους κάνουν τὶς δουλειές τους τυχαῖα καὶ ἀπρομελέτητα.

«Κούτ μάνα, κούτ παιδί, κούτ κουτρολόπαιδο» = κατὰ τὴ μάνα καὶ τὰ παιδιὰ της.

«Κόψε τὸ σκοινὶ νὰ μὴ σημαίν' ἢ καμπάνα» = εὐνόητη.

«Κράτει, γέρο νᾶχεις» = ὅτι πρέπει νὰ ἀποταμιεύουμε ἀπὸ νωρὶς γιὰ νὰ μὴν καταστήσουμε στὰ γερατειά μας φτωχοὶ καὶ ἀξιολύπητοι.

«Κρέας λύκου δόντι σκύλου» = γιὰ τοὺς μοχθηροὺς καὶ τοὺς κλέφτες.

«Κρεμάστε τὸν ἄντρα μου καὶ γὼ ζαλιζομαι» γιὰ κείνους, πὺ χωρὶς αἰτία ἐπιθυμοῦν τὴν καταστροφή τῶν ἄλλων.

«Κρίνε μόνο τοὺς ἐχθροὺς σου καὶ ποτὲς δυὸ σου φίλους» = ἐπειδὴ, ὅταν θὰ κρίνουμε δυὸ ἐχθροὺς μας πὺ φιλονεικοῦν, θὰ κάμουμε φίλο ὅπωςδὴποτε τὸν ἕνα τους καὶ συγκεκριμένα κείνον πὺ θὰ δικαιώσουμε· ὅταν ὅμως κρίνουμε δυὸ φίλους μας, πὺ τσακώνονται μεταξύ τους, θὰ χάσουμε ὅπωςδὴποτε τὸν ἕνα, καὶ συγκεκριμένα ἐκεῖνον, στὸν ὅποιον θὰ καταλογίσουμε τὶς εὐθύνες.

«Κρομμύδια στὰ γένεια μου δὲ μοῦ κόβεις» = γιὰ τοὺς θρασεῖς πὺ ὅμως εἶναι ἀνίσχυροι.

«Κρύψ' ἀπὸ πίσω ἀπ' τὸ δάχτυλό σου» = γιὰ ὅσους προσπαθοῦν νὰ κρύψουν πράγματα ὀλοφάνερα.

«Κυρά μου μέσα κάθεσαι καὶ ὁ κῶλος σου ὄξου χάσκει» = γιὰ ὅσους θέλουν νὰ συγκαλύψουν πράγματα ποὺ εἶναι ὀλοφάνερα.

«Λαγὸς καὶ λαγὸς καὶ ἀπὸ μιὰ φωλιὰ» = ὅλοι οἱ πονηροὶ ἴδιοι εἶναι.

«Λέγε φέμματα νὰ μάθεις τὴν ἀλήθεια» = γιὰ κείνους, ποὺ προσπαθοῦν μὲ τὰ φέμματα, νὰ βγάλουν στὸ φῶς τὴν ἀλήθεια.

«Λέγοντας ἀλήθειες μαλώνουν οἱ γυναῖκες» = ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια τίς πληγώνει στὴ φιλαρέσκεια καὶ στὴ ματαιοδοξία τους.

«Λεῖψ' ἀπ' τὸ μισθὸ νὰ μὴ σέ βρεῖ τὸ κρῖμα» = πολλές φορές ἐνῶ κάνουμε τὸ καλὸ, γι' ἀνταμοιότη παθαίνομε τὸ κακὸ.

«Λίγο ἀβόγητο μεγάλη σωτηρία» = στὴν ἀνάγκη μας, δηλαδή, μᾶς σώνει καὶ ἡ μικρὴ βοήθεια.

«Λίγο τὸν μέλλ' τὸν κασίδι ἀπὸ χτένια» = ἀφοῦ δὲν ἔχει μαλλιά δὲν τοῦ χρειάζονται τὰ χτένια.

«Λόγος ποὺ λέγεται μὴδ' ὅλος φέμματα μὴδ' ὅλος ἀλήθεια» = κάτι, ποὺ λέγεται, κι' ἂν δὲν εἶναι ὀλότελα ἀλήθεια, δὲν θὰ εἶναι ὀλότελα ψεύτικο.

«Λωλὸς μὲ τὴ λωλάδα του, γιομίζει τὴν κοιλάρα του» = γιὰ κείνους οἱ ὅποιοι, παριστάνοντας τὸ θλάκα, ἐξαπατοῦν τοὺς ἄλλους.

«Μαζεύουμε μαζεύουμε τὸ σανὸ γιὰ νὰ γκαρίζουν οἱ γαιῖδάροι» = γιὰ ὅσους σκορπάνε τὴν περιουσία ποὺ κληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους στίς διασκεδάσεις καὶ στὰ γλέντια.

«Μάζωξε τὸ γάλα καὶ τοῦδωκε μιὰ κλωτσιὰ» = γιὰ κείνους ποὺ καταστρέφουν μιὰ πολύχρονη προσπάθεια μὲ μιὰ ἀπότομη καὶ ἀνόητη ἐνέργεια.

«Μάθε τέχνη κι' ἄφες τὴν, σὰν πεινάσεις πιάσε τὴν» = ἡ τέχνη εἶναι τὸ καταφύγιο τοῦ ἀνθρώπου στίς δύσκολες στιγμὲς τῆς ζωῆς του.

«Μάθε ὅσο θέλεις τὸ λωλό, πάντα λωλὸς θὰ εἶναι» = εὐνόητη.

«Μακρὰ εἶναι ἡ γυναῖκα σου; —Νὰ τὸ φουστάνι της» = γιὰ κείνους ποὺ δίνουν ἀπαντήσεις ἄσχετες πρὸς τὴν ἐρώτηση ποὺ τοὺς ἔκαμαν.

«Μακρὴν ὀ ποδιές σας καὶ σκεπάσαν τίς πομπές σας» = γιὰ τοὺς νεόπλουτους, ποὺ ξέχασαν τὴν προηγούμενη κατάστασή τους.

«Μαλώνεις γειτόνισσα; —Στὸ σουβλί στέκουμαι» = γιὰ τοὺς καυγατζήδες.

«Μανὰρι πῆγε, τσεκοῦρι γύρισε» = γιὰ κείνους ποὺ τοὺς στέλνουν νὰ κάμουν μιὰ δουλειὰ καὶ ἐπιστρέφουν ἄπρακτοι.

«Μ' ἀφήκε σὰν καλάμι στὸν κάμπο» = γιὰ κείνον ποὺ τὸν ἀδίκησε κάποιος παληάνθρωπος.

«Μέγα ποτάμι ἂν μοιραστεῖ, κι' αὐτὸ γίνετ' αὐλάκι» = τὸ κομμάτιασμα ἐξασθενίζει.

«Μεγάλο ἄνθρωπο μὴ πιστέφεις καὶ νόθο παιδί μὴ θρέφεις» = κατὰ τὸ «μὴ πεποιθήσατε ἐπ' ἄρχοντας» καὶ «ὅτι οἱ νόθοι ἄστοργοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ».

«Μέθυσε ἀπὸ χοιρινὸ τουλούμι» = γιὰ ὅσους κάνουν πράξεις ἀναίσχυντες.

«Μέλι ἂν δὲν ἔχεις στὴν καρδιά, ἔχε το κἂν στὸ στόμα» = παρὰ τὰ ἀντίθετα αἰσθηματὰ μας πρὸς κάποιον πρέπει νὰ τοῦ συμπεριφερόμαστε μὲ γλυκύτητα.

«Μὲ μιὰ τσεκουριά δὲν κόβεται τὸ δέντρο» = πρέπει νὰ κοπιᾶσουμε, γιὰ νὰ ἐπιτύχουμε τὸ σκοπὸ μας.

«Μὲ νερὸ ποῦ λείπει, μῦλος δὲ γυρίζει» = χωρὶς τὰ ἀπαραίτητα καὶ τὰ χρειαζόμενα, τίποτα δὲν κατορθώνουμε.

«Μ' ἔξι καὶ ρουπὶ ποῦ πᾶς στὸ πανηγύρι;» = γιὰ κείνους ποῦ μὲ μικρὰ μέσα, ἐπιδιώκουν μεγάλους σκοπούς.

«Μ' ἔξῃντα παράδες στὸ πανηγύρι τί γυρεύεις;» = σημαίνει ὅτι καὶ ἡ παραπάνω.

«Μ' ἔπιασε ἡ πίκρα στὰ γόνατα» = γιὰ κείνον ποῦ ἀδιαφορεῖ γιὰ κάτι.

«Μέσα πρήσκει, ἔξω πρήσκει καὶ παρηγοριά δὲ βρίσκει» = γιὰ κείνον ποῦ τὸν χτύπησαν φοδερὰ κακά.

«Μέσα στὸ κοπάδι θγαίνει κι' ἓνα ψωριάριχο» = δὲν εἶναι ὅλοι καλοί, μέσα σὲ μιὰ οἰκογένεια.

«Μέσα στοῦ λύκου τὴ φωλιὰ τσακάλι δὲ χωροῦνε» = δὲν πρέπει δηλαδὴ νὰ βρίσκονται μαζὶ μὲ τοὺς δυνατούς, οἱ πειὸ ἀδύνατοι.

«Μὲ στανιὸ μου τραγουδῶ καὶ γι' αὐτὸ δὲν τραγουδῶ» = ἡ δουλειὰ ποῦ γίνεται μὲ τὸν ἐξαναγκασμὸ εἶναι κακιὰ δουλειά.

«Μὲ τὰ τσᾶκνα ποτὲ δὲ μαγειρεύ'νε» = μὲ εὐτελεῖ μέσα δὲν γίνεται κάτι τὸ σοβαρό.

«Μὲ τὶς δάφνες καὶ μυρσίνες, μὰ ἀλοίμονο τὶς καντίνες» = δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ καλὴ ἀρχὴ ἀλλὰ τὸ καλὸ τέλος.

«Μὲ τὸν μεγαλύτερό σου σκόρδα μὴ φυτεύεις» = πρέπει νὰ συνεργαζόμαστε μὲ τοὺς ὁμοίους μας.

«Μὲ τὸ μυλωνᾶ μαλώνεις; μὲ τὴ σακκούλα σου μαλώνεις» = δὲν πρέπει νὰ φιλονεικοῦμε μὲ κείνους ποῦ τοὺς ἔχουμε διαρκῶς ἀνάγκη.

«Μὲ τὸν ἴδιο κύλο γερνάς, μὲ τὸ ἴδιο θιὸς δὲ γερνάς» = ὁ πλοῦτος δὲν παραμένει πάντοτε μέχρι τὸ τέλος στὰ ἴδια χέρια.

«Μὲ τουλούμι γουρουνίσιο ὁ καθέννας δὲ χορταίνει» = δὲν μᾶς ἱκανοποιοῦν τὰ τιποτένια πράγματα.

«Μέτρα κεφαλῆς καὶ κόψε σκούφιες» = κατὰ τὶς περιστάσεις θὰ ἐνεργοῦμε καὶ μείζ.

«Μή θάλεις στὸν κόρφο σου τὸ φίδι καὶ θὰ σὲ δαγκάσει» = ἀπὸ τὸν κακὸ κινδυνεύεις καὶ τότε ποῦ θὰ τοῦ κάμεις καλὸ.

«Μή γυρεύεις μόνο νὰ φανεῖς μὰ καὶ καὶ νὰ γίνεις» = νὰ μὴν ὑποκρινόμαστε ἀλλὰ νὰ εἴμαστε πραγματικὰ καλοί.

«Μηδ' ἀμπέλι στὸ βουνὸ μηδὲ μὲ τσάκαλο νταῖ» = νὰ ἀποφεύγουμε τὶς σχέσεις μὲ τοὺς πονηροὺς.

«Μηδὲ γίδια στὸ βουνὶ μηδὲ μὲ τσάκαλο νταῖ» = ἴδια μὲ τὴν παραπάνω.

«Μηδὲ γίδια στὸ βράχο μηδὲ λόγια μὲ τὸν ἄρχο» = ἴδια μὲ τὶς δυὸ προηγούμενες.

«Μηδὲ μαῦρα μηδὲ ἄσπρα» = γιὰ κείνους ποῦ μὲ δυσκολία πείθονται, ἢ γιὰ τοὺς δύστροπους ἀνθρώπους.

«Μηδὲ πότε κολοκύθα μηδὲ πότε μιάκρυν' ὁ λαϊμὸς της» = γιὰ κείνους ποῦ ἀπὸ ταπεινοί, ξαφνικά, ἔγιναν σπουδαῖοι.

«Μηδὲ σούδα μηδὲ κεμπάπι» = ν' ἀποφεύγουμε τὶς διευκολύνσεις ποῦ μᾶς παρέχουν οἱ πονηροί.

«Μηδὲ τοῦ μικροῦ παιδιοῦ κουλούρα, μηδὲ τ' ἁγίου κερὶ» = πρέπει νὰ ἐκτελοῦμε ὅ,τι ὑποσχεθήκαμε.

«Μὴ μιλεῖς ἐξ ἀκοῆς νὰ μὴν τύχει καὶ ψευστεῖς» = νὰ μιλάμε μετρημένα, καὶ νὰ μὴν παρασυρόμαστε ἀπὸ τὶς ἀδέσποτες φήμες.

«Μὴν κακαρίζεις κόττα μου κι' ὁ τσάκαλος ἀκούει» = γιὰ τοὺς θρασυδειλους.

«Μὴν καταπιαστεῖς μὲ χωριάτη καὶ σοῦ πει κεῖνα ποῦ ἔχει» = νὰ μὴν ἐρχόμαστε σὲ προστριβὲς μὲ τοὺς ἀμόρφωτους καὶ τοὺς ἀγροίκους.

«Μὴν κυττάξεις ὅταν τσιτώνεις, μόν' ὄντας σὲ τσιτώνουνε» = νὰ μὴ χαιρόμαστε ὅταν εὐποροῦμε, ἀλλὰ νὰ σκεφτόμαστε τί θὰ κάναμε, ἂν θὰ δυστυχοῦσαμε.

«Μὴν κυττάξεις τὴ στραβὴ μ' ἀρίδα, μόν' κύτταξε τὴν ἴσια μ' μοίρα» = γιὰ κείνους ποῦ χωρὶς νὰ ἔχουν καμιαν ἀξία, εὐτυχοῦνε.

«Μὴν πάρεις πρᾶμα μὲ τὸ γράμμα γιατί θὰ χάσεις κι' ἄλλο πρᾶμα» = μὲ δανεικὰ ἂν ἀγοράσεις κτῆμα, κινδυνεύεις νὰ χάσεις καὶ κεῖνα ποῦ ἔχεις.

«Μὴν πιάνεις τὸν ἀχινὸ νὰ μὴν ἀγκυλωθεῖς» = νὰ μὴν κάνουμε παρέα μὲ τοὺς κακοὺς.

«Μὴ σὲ μέλλει ἀπ' τοῦ Χατζῆ Ἄλλῃ τ' ἀρνιὰ ἢ δέκα εἶναι ἢ ἔννια» = νὰ μὴν ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὰ ξένα πράγματα.

«Μὴ σκούζεις νὰ μὴ σοῦ κάμω τὸ Μαραθοκαμπίτη» φοβέρα γιὰ ὅσους φωνάζουν.

«Μήτ' ἀπὸ πᾶνου πάπλωμα μήτ' ἀπὸ κάτου στρῶμα» = γιὰ ὅσους ζοῦνε σὲ πολλὴ μεγάλη φτώχεια.

- «Μήτε γάμο μήτε ἔννοια» = μόλις λείπει ἡ αἰτία, λείπει καὶ ἡ φροντίδα.
- «Μήτε γάμος ἄκλαυστος μήτε νεκρὸς ἀγέλαστος» = ἡ χαρὰ καὶ ἡ λύπη ὀρίζονται πάντοτε μαζί.
- «Μήτε γάτος μήτε ζημιὰ» = γιὰ ἀνθρώπους ἀσήμαντους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οὔτε καλὸ οὔτε κακὸ μπορεῖς νὰ περιμένεις.
- «Μήτε λέει μήτε παραγγέλλει» = γιὰ τοὺς ἀναποφάσιστους.
- «Μήτε παρασγουρόμαλλος μήτε παρακασίδης» = «πᾶν μέτρον ἄριστον».
- «Μήτε σὺ παπᾶ ὀλογιά μήτ' ἐμεῖς ἀντίδωρο» = ἡ στέρηση εἶναι γιὰ ὅλους ἐπιζήμια.
- «Μήτε σὺ παπᾶ στὰ Φῶτα μήτ' ἐγὼ στή λειτουργιά» = ἴδια μὲ τὴν προηγούμενη.
- «Μὴ φοβερίζεις τὸν κασίδη ἂν ἀνεβαίνουν τὰ λινάρια» = γιὰ ὅσους ἀπειλοῦν ἐκείνους, πού δὲν διατρέχουν κανένα κίνδυνο.
- «Μιὰ γάτα κάνει γιαιτρικό, ἂμ ὄχ' ἐγὼ» = ἀφοῦ ὁ τελευταῖος ἀνθρώπος μπορεῖ νὰ μᾶς κάνει κάτι καλὸ, πόσο μᾶλλον κείνος πού ἔχει κάποια δύναμη.
- «Μιὰ καὶ μόνη κρίση γεννᾷ ἄλλες ἑκατὸ» = ἀπὸ μιὰ φιλονεικία μποροῦν νὰ ἔγουνε πολλὲς ἄλλες.
- «Μιὰ μόνη πέτρα δὲ φελαῖ, πολλὲς κάνουνε κάστρο» = ἕνας, ἴσον κανένας.
- «Μιὰ στὸ σκοῖνο μιὰ στὸ κρίνο» = γιὰ τοὺς ἀλλοπρόσαλλους.
- «Μιὰ φορὰ γελιέται ἡ γρηῃ καὶ ὕστερα κλειδομανταλιώνεται» = δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐξαπατοῦν οἱ ἐπιτήδειοι.
- «Μιὰ φορὰ πῆγα, δέκα θάρτει» = γιὰ τοὺς κακοπληρωτές τῶν χρεῶν τους.
- «Μικρὸ γαῖδουράκι πάντα πουλαράκι» = οἱ μικροκαμωμένοι φαίνονται πάντοτε νέοι.
- «Μικρὸ διάφορο μεγάλη δοθήθεια» = τὸ δάνειο μὲ μικρὸ τόκο ἔχει κάποιο ὄφελος.
- «Μικρὸ πουλὶ ἔν' ὁ μποῦφος;» = γιὰ ὅσους ἀλαζονεύονται (γιὰ τοὺς φαντασμένους).
- «Μοῖρα νὰ ἔχουν τὰ προικιά καὶ ἄς εἶν' καὶ κροκιδένια» = ἡ εὐτυχία δὲν ὀρίζεται στὸν πλοῦτο ἀλλὰ στὸν καλότυχο καὶ εὐχάριστο βίο.
- «Μοιρασμένος εἶν' ὁ φόβος» = μπροστὰ στὸν κίνδυνο καὶ οἱ πειρὸ τολμηροὶ δειλιάζουν.
- «Μοναχὸς σου φάε καὶ πιέ καὶ νηστικὸς σηκώσου» = μονάχοι μᾶς πρέπει νὰ τακτοποιοῦμε τὶς ὑποθέσεις μας.
- «Μόνος του κατηγοριέται ὅποιος δικαιολογιέται» = γιὰ νὰ προσάλλεις δικαιολογιές πρέπει νὰ σὲ θαραίνει κάποια κατηγορία.
- «Μοῦ δίναν ἕναν παρᾶ νὰ πιάσω καὶ δὲν ἤθελα, καὶ μοῦ δίνουν δέκα καὶ

δὲν ἀφίνω» = γιὰ κείνους πού λεπτολογοῦν κάτι πού δὲ πρέπει.

«Μοῦκοψε τὸ νερό καὶ δὲν μπόρεσα νὰ φυτέψω τὰ κρομμύδια» = λέγεται περιφρονητικὰ γιὰ ἀνθρώπους ἀσήμαντους.

«Μοῦ πῆγες καὶ μοῦ γύρισες γρήγορα σὰν χελώνα» = γιὰ τοὺς ἀργοκίνητους καὶ μαλθακοὺς.

«Μοῦ πονεῖ τ' αὐτὶ μου καὶ κουτσαίνω» = γιὰ ὅσους προβάλλουν φεύτικες δικαιολογίες.

«Μπαίνει ἐγαίν' ὁ δέσποτας καὶ χάφτει ἀπὸνα σῦκο» = γιὰ τοὺς ἄρπαγες καὶ τοὺς λωποδύτες.

«Μπρὸς Μαριὰ καὶ πίσ' Ἀντώνης» = λέγεται γιὰ κείνους πού ἀκολουθοῦν ἀναπόσπαστα ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

«Μπροστὰ νερό πίσω νερό, ὅπου κι' ἂν πάγω θὰ πνιγῶ» = γιὰ κείνους πού τοὺς χτύπησαν μεγάλες συμφορές.

«Μπροστὰ στὸ μεγάλο κεχαγιαῖ ὁ μικρὸς τὰ χάνει» = μπροστὰ στοὺς πειὸ δυνατοὺς οἱ ἀδύνατοι ταπεινῶνονται.

«Μυίγες γυρίζουνε, ψάρια θὰ φέρουνε» = λέγεται γιὰ κείνους πού προλέγουν τὰ μέλλοντα, χρησιμοποιοῦντας τεκμηρία ἐπισφαλῆ.

«Μυρίζει γιὰ βασιλικὸ μὰ εἶναι ἀτσουκνίδα» = γιὰ τοὺς ὑποκριτὲς .

«Μυρωδιὰ καλή, γειτονιὰ κακὴ» = ἡ ἐπιθυμιὰ μᾶς παρασέρνει στὴν ἁμαρτία.

«Νά'να θάμα. μαρὲ Μανόλη, σ' ἕνα κλῆμα δυὸ σταφύλια» = γιὰ ὅσους θαυμάζουν κάτι, πού δὲν ἀξίζει τὸ θαυμασιό.

«Νᾶκαμαν ὅλες οἱ μέλισσες μέλι, θᾶχαμε κι' ἐμεῖς κανένα κουδέλι» = τὰ καλὰ δὲν εἶναι μπόλικα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο.

«Νὰ κόψουμι' ἀπὸ κεῖ πού κρέμεται, νὰ θάλουμι' ἐκεῖ πού χάσκει» = λέγεται γιὰ ὅσους θέλουν νὰ διορθώσουν αὐτὰ πού δὲν διορθῶνονται.

«Νὰ μὴν πολυτεντώνεσαι γιὰτι θὰ χουχουλιάσεις» = κατὰ τὸ «ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται».

«Νὰ μὴ σ' ἤξερα θάλασσα, ἴσως καὶ μὲ γελοῦσες» = γιὰ τοὺς κακοὺς πού ὑποκρίνονται καὶ παρουσιάζονται σὰν καλοί.

«Νὰ μοῦ φτύσεις τὸ δερδίσση σὰν τὸν ξαναδεῖς στὴ θρύση» = «οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ τὸ δις ἐξαμαρτεῖν».

«Νὰ νοᾶς καὶ νὰ βλογᾶς» = νὰ σκέφτεσαι καλὰ, καὶ ὕστερα νὰ ἐπιδοκιμάζεις.

«Νὰ ξημερώσει καὶ νὰ δεῖς, νὰ δεῖς ποῦ πάει ὁ Κωνσταντῆς» = πρέπει νὰ περιμένουμε τὸ τέλος σὲ κάθε τι.

«Νὰ ρωτήσουμε καὶ τὸν Ἀλεξαντρῆ πότε θὰ κάνουμε Λαμπρὴ» = γιὰ ἀνθρώπους πού εἶναι ἄξιοι περιφρόνησης.

«Νά σειοῦνται καὶ τὰ σίδερα νά σειοῦνται κι' οἱ θελόνες» = γιὰ τοὺς ἀσήμαντους, πού ἔχουν τὴν ἀξίωση νά παραβάλλονται πρὸς τοὺς μεγάλους.

«Νά σέ μάθω γὼ Μαριέττα πῶς τὴν παίζουσι τὴν τρουμπέτα» = γιὰ κείνον πού νικῆθηκε σ' ἓναν ἀγώνα, πού τὸν προκάλεσε ὁ ἴδιος.

«Νά τοῦσαζε τοῦ φτωχοῦ, φτωχὸς δὲ λογιόντανε» = ἡ τύχη καταδιώκει τοὺς φτωχοὺς.

«Νά φοβόμαστε τοὺς Χιῶτες, νά φοβόμαστε καὶ τοὺς Καριώτες;» = γιὰ ἐχθροὺς, πού δὲν τοὺς ὑπολογίζουμε.

«Νά, χασάπη τοὺς παράδες καὶ δόσε μου κρέας» = γιὰ κείνον πού ἀδιαφορεῖ γιὰ τὸ νοικοκυριό του.

«Νάχε κι' ἡ τάβλα τίποτε καὶ τὸ μεσάλ' ἄς τοῦλειπε» = γιὰ ὅσους ἐπιδείχουν κείνα πού δὲν εἶναι ἀπαραίτητα, ἐνῶ στεροῦνται τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητα.

«Νηστικὸ ἀρκοῦδι δουλειὰ δὲν κάνει» = δὲν πρέπει νά γυρεύουμε πολλὰ ἀπὸ κείνον πού δὲν τὸν πληρώνουμε καλά.

«Ντρέπεται ὁ γάϊδαρος νά πά' στὸ πανηγύρι;» = γιὰ τοὺς ἀφιλότιμους καὶ τοὺς ἀδιάντροπους.

«Ἐκαθαλίκεψε μισοστρατὶς» = γιὰ ὅσους ἀπελπίζονται ἀπὸ τὸ ξεκίνημα μιᾶς δουλειᾶς, καὶ τὴν ἐγκαταλείπουν στήμηση.

«Ἐένο ἄνθρωπο ταῖζεις; τὰ κομμάτια σου τὰ χάνεις» = οἱ ξένοι εἶναι ἀχάριστοι.

«Ἐένο βιὸς εὐκολολογάριαστο» = εὐνόητη.

«Ἐένο κόπο μὴν τὸν λέχεσαι» = δὲν πρέπει νά εἶμαστε ἄδικοι.

«Ἐένο σκύλο ταῖζεις; κρῖμα στὰ κομμάτια» = μάταια κάνουμε καλὸ στοὺς ξένους.

«Ἐένος πόνος ξέγδαρμα» = τὰ παθήματα τῶν ἄλλων δὲν εἶναι πολὺ αἰσθητὰ σέ μᾶς.

«Ἐέρει ὁ Γκιώνης τί ἔχει τὸ τράστο» = γιὰ ὅσους ἐνεργοῦν μὲ πλήρη ἐπίγνωση.

«Ἐέρει ὁ ζευζέκης τί εἶν' τὸ κιδωνάτο;» = γιὰ κείνον, πού δὲν ξεχωρίζει τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακό.

«Ἐέρει ὁ περιβολάρης πότε θὰ ποτίσει τὸ περιβόλι του» = γιὰ κείνον πού ἐργάζεται μὲ πρόγραμμα.

«Ἐέρω καὶ γὼ νά μαγειρέψω, μὰ θέλω νάχω τὰ στήμεια» = χωρὶς τὰ ἐπιτήδεια δὲν μπορεῖς νά κάμεις καμμιά δουλειά.

«Ἐεχειλισμένος ποταμὸς χαρὰ ἔναι στοὺς ψαράδες» = ὅταν ὑπάρχουν πολλὰ, θὰ θροῦμε καὶ μεῖς κείνα πού μᾶς χρειάζονται.

«Ἐοῦ, μυῖα, νά μὴν πῶ τῆς μάνας μου νά σέ παντρέψει» = λέγεται σ' ἄν

πειραχτική και άστεία άπειλή, έπειδή ό γάμος έπιβάλλει πολλές ύποχρεώσεις και είναι βαρύ φορτίο.

.. «Ό άγέρας τίς ψηλές φοϋντες σεί» = συνήθως φθονούν και διαβάλλουν κείνους που έχουν μια σημαντική θέση μέσα στην κοινωνία.

«Ό άδειος κι' ό καθούμενος τ' άρχίδια τους ψειρίζουν» = για τους τεμπέληδες και τους άνεργους.

«Ό άνεργος κι' ό άκνηρός μοιάζουν» = εϋνόητη.

«Ό άνθρωπος είναι σεντοϋκι κλειδιωμένο και δέ γνωρίζεται» = όί άνθρωποι δέν φανερόνουν τίς σκέψεις τους και τά σχέδιά τους.

«Ό άνθρωπος ό προκοιμένος είναι πάντα ζουλεμένος» = εϋνόητη.

«Ό άνθρωπος που δέ φαλά, σϋχει σκαμνί και κούτσουρο» = όί πονηροί και αν μās περιπαιϋνται, όμως σκέφτονται για μās τó κακό.

«Ό άνθρωπος του ανθρώπου μοιάζει και τó πρᾶμα του πραιμάτου» = εϋνόητη.

«Ό άστακός άρματιώνονταν σαράντα χρόνια και σαν είδε τó χταπόδι έλυωσε» = για τους φοβιτσιάρηδες, που λένε μεγάλες κουβέντες.

«Όπου άλείφει τσί τροχοί τᾶλογα ξεκουράζει» = κατά συνέπεια ό άμαξᾶς αυτός διευκολύνει τή δουλειά του, προς όφελός του.

«Όπου βιάζεται όπισω άπομένει» = κατά τó «έσονται όί πρώτοι έσχατοι και όί έσχατοι πρώτοι».

«Όπου γίνει χαράλι, βάλ' εϋθύς ένα χαλίκι» = πρέπει νά προλαβαίνουμε τó μεγάλωμα του κακού.

«Όπου γυρεύει άφοριμές χίλιες τήν ὥρα βρίσκει» = εϋνόητη.

«Όπου δέ θέλει νά μουτζουρωθεί, καρβουνιάρης δέ γίνεται» = αν δέ θέλουμε νά πάθουμε κάτι κακό πρέπει ν' άποφεύγουμε κείνα που τó προκαλοϋνε.

«Όπου δέν εϋρει γόνατα, γόνατα δέν κάνει» = χωρίς βοήθεια, δύσκολα θά μπορέσει κανείς νά προκόψει.

«Όπου δέν έχει μέλι στο τσουκάλι, ᾶς τᾶχει στο στόμα» = αν δέν μπορούμε νά κάμουμε σε κάποιον ένα καλό, ᾶς εἴμαστε τουλάχιστο γλυκομιλήτοι άπέναντί του.

«Όπου δειξ άκρίβεια καρτέρει και τή φθήνεια» = παροιμία έμπορική.

«Όπου δειξ πολλά άμπέλια εἶν' άστόγια» = τά πολλά δέν έχουν και αξία.

«Όπου δίνει ᾶς σιπάσει κι' όπου παίρνει ᾶς λαλήσει» = όί εϋεργετούμενοι πρέπει νά μιλοϋν παντοϋ για τήν εϋεργεσία.

«Όπου έχει, έχει τα, και όπου τά φυλάει, τρώει τα» = όποιος δίνει τά δικά του για νά τά φυλάξουν όί ᾶλλοι, κινδυνεύει νά τά χάσει.

«Όπου ζή μεταζέεται» = ό ζωντανός δέν πρέπει ποτέ νά άπελπίζεται, γιατί μονάχα ό θάνατος δέν έπιτρέπει καμμιάν έλπίδα.

«Όπου κλιτωσά τοῦ θάνουνε κιστέκι στα ποδάρια» = τούς θρασεῖς καί τούς φαύλους πρέπει νά τούς προσέχουμε, καί νά παρεμποδίζουμε τίς ενέργειές τους.

«Όπου κοιμάται τήν αύγή, γυιμός θά είναι τή Λαιμπρή» = σί τεμπέληδες φτωχοζούνε.

«Όπου μένει στό κελλί του έχει πάντα τήν τιμή του» = όποιος άσχηλαῖται μονάχα μέ τά δικά του, είναι πάντοτε σεβαστός.

«Όπου μέφεται τ' άχλάδι θέλει μόνος νά τó φάει» = εὐνόγη.

«Όπου παίζει μέ κοπέλια δέν τοῦ λείπουν καριпанέλια» = νά προσέχουμε τίς συναναστροφές μας, γιά νά μή χάσουμε τήν άξιοπρέπειά μας.

«Όπου περιττ' αγοράζει τ' αναγκαία του πουλεί» = όταν ξοδεύουμε τά χρήματά μας σέ πράγματα πού δέν μάς είναι άπαραίτητα, θά όρεθούμε σέ άνάγκη.

«Όπου πονεῖς, έχει χτυπᾶς» = συνήθως ξανατραυματιζόμαστε στό ίδιο μέρος πού μάς πονάει.

«Όπου τρίχα καί κεφάλι» = γιά τούς έτοιμους νά θυσιάσουν ύπέρ τῶν φίλων τους.

«Όπου τρώει μόνος πίττα, μόνος τ' άλογο σελώνει» = σί μονόχωντοι άνθρωποι ζούνε άπομονωμένοι καί άδοθήτοι.

«Όπου φιλεί τó τέκνο μου, φιλεί τó πρόσωπό μου» = όποιος αγαπάει τó παιδί μου, αγαπάει καί μένα.

«Όπου έχει γίδες περισσές θά χάσει καί μιᾶ δύο» = σί πειθ εύποροι ύπόκεινται σέ μεγαλύτερες ζημιές.

«Όπου έχει δίχτυα πειθ φιλά εκείνος πιάνει ψάρια» = μέ τά πειθ κατάλληλα μέσα έπιτυγχάνουμε πειθ εύκολα τó σκοπό μας.

«Όπου έχει μαχαίρι τρώει πεπόνι, καί όπου δέν έχει παίρνει καί χώνει» = σί δυνατοί εύκολα άποκτοῦν κείνο πού θέλουν, ένώ σί αδύνατοι ύποφέρουν γιά ν' άπολαύσουν κάτι.

«Όπου έχει τίς ώφέλειες ᾶς έχει καί τά θάρη» = εὐνόγη.

«Όπου Χιώτης κουκιοφᾶς καί Σαμιώτης κρεμμυδάς» = δηλαδή ό καθένας έχει τó δικό του χαρακτήρα. Η παροιμία λέγεται έτσι, έπειδή σί Χιώτες συνηθίζουν νά τρώνε τά κουκιά καί σί Σαμιώτες τά κρεμμύδια.

«Όπου χτυπᾶ τó κούτελό του στόν τοίχο, τó σπάζει» = κατά τó θεινόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν».

«Όπου χωρίς φίλους ζή ξρημος καί ξεφυχάει» = όταν δέν έχεις φίλους, μένεις, σᾶν δυστυχήσεις, άδοθήτος.

«Ύρνια μάνα, τὰ ξυλογάβαθα γανώνουνε» = κατὰ τὸ «ράβδος ἐν γωνία, ἄρα θρέχει».

«Ὁ σάκκος ἀπὸ τὸ πολὺ στοίβασιμα θὰ τρυπήσει» = εὐνόγητη.

«Ὅσα ξέρει ὁ λωλὸς νοικοκύρης, δὲν τὰ ξέρει ὁ πειδὸ γνωστικὸς μουσαφίρης» = ὁ καθέννας σκέφτεται γιὰ τὰ δικά του ζητήματα καλύτερα ἀπὸ τὸν κάθε ἄλλον.

«Ὅσα πουλιά πετοῦνε στὸν ἀέρα δὲν τὰ τρῶνε οὐλα» = γιὰ κείνους ποὺ παραδέχονται κάτι τὸ παράλογο.

«Ὁ σερέτης θέλει ἐνάμιση σερέτη» = κατὰ τὸ «πάσσαλος πασσάλῳ ἐκκρούεται».

«Ὁ σκύλος ἔταζε τῆς σκύλας μιὰ φουρνιά» = γιὰ ὅσους τάζουνε πολλὰ, γιὰ νὰ πετύχουν κεῖνο ποὺ θέλουν.

«Ὁ σκύλος τὸν ὑστερινὸ δαγκώνει διαδάτη» = οἱ τελευταῖοι καὶ οἱ πειδὸ ἀδύνατοι, ὑποφέρουν.

«Ὅσο ἀνακατώνεις τὴν κοπριά, τόσο θρωμάει» = γιὰ τοὺς φαύλους, ποὺ ὅσο ἐξιχνιάζονται οἱ θρωμερές τους πράξεις, τόσο πειδὸ φανερὴ γίνεται ἡ φαυλότητά τους.

«Ὅσο ἀναργεύουν τὰ σκόρδα, τόσο χοντραίνουν» = παροιμία τῶν γεωργῶν.

«Ὅσο ἀπέχεις ἀπὸ τὸ τραπέζι, τόσο καὶ μυαλὸ σοῦ λείπει» = οἱ φτωχοὶ χάνουν καὶ τὴ σπιρτάδα τοῦ μυαλοῦ τους.

«Ὅσο θέλεις φούσκωσέ τα, μὲ τὸ ζῦγι θὰ τὰ πάρεις» = γιὰ ὅσους ματαιοπονοῦν.

«Ὅσοι νίβονται, μὲ τὸ δεσπότη δὲν τρώγουν» = δὲν μᾶς περιβάλλουν μὲ τιμὴ ἔλα, ὅσα κάνουμε (δηλ. ἐπειδὴ νίβουμε τὸ πρόσωπό μας, μεγαλώνει ἡ ὑπόληψη καὶ τιμὴ μας;).

«Ὅσοι πλένουν τὰ χέρια τους, δὲν κάθονται στὸ τραπέζι μὲ τὸ δεσπότη» = ἔχει τὴν ἴδια σημασία μὲ τὴν παραπάνω.

«Ὅσοι φοροῦν μαχαῖρι δὲν εἶναι καὶ μαγέροι» = δὲν εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καθὼς φαίνονται ὅταν τοὺς πρωτογνωρίζουμε.

«Ὅσο κεντᾶς τοῖ μπιμπίκοι θυμόνουν» = δὲν πρέπει νὰ ἐρεθίζουμε τοὺς εὐερέθιστους.

«Ὅσο κούμαρο στεφάνι, τόσο προκοπὴ στὴ στάνη» = γιὰ τοὺς ἀργόδαρους ἀνθρώπους, ποὺ δὲν προκόβουν.

«Ὅσο πίν' ἢ συμπεθέρα, τόσο διπλοχαιρετάει» = γιὰ τοὺς μπεκρῆδες.

«Ὅσο δραυλάει κανεὶς τὴ φωτιά, τόσο ἀνάθει» = στὴ δουλειά μας πρέπει ν' ἀναπτύσσουμε δραστηριότητα.

«Ὁ συχαμένος λόγος στὸν οἰκοκύρ' ἀπομένει» = ὅσοι λένε κακὸ λόγο, ντροπιάζουν τὸν ἑαυτό τους.

«Ὁ συβιβασμὸς εἶν' ἀγιασμὸς» = πρέπει νὰ συμβιβαζόμαστε, καὶ νὰ μὴν τρέχουμε στὰ δικαστήρια.

«Ὁ γιακὰς κολαρισμένος καὶ ἄς χρωστοῦμε τὸ σαποῦνι» = γιὰ τοὺς φτωχαλάζονες, ποὺ ἐπιδείχονται.

«Ὁ διάβολος δουλειὰ δὲν ἔχει καὶ συνάζει κλαδευτήρια» = γιὰ κείνους ποὺ κάνουν κάτι ἄσκοπα καὶ παράκαιρα.

«Οἱ φερτοὶ εἶναι φθαρτοὶ» = σὲ μιὰ δουλειὰ οἱ ἀτζαμηῆδες εἶναι ἐπιζήμιοι.

«Ὁ λύκος παστοურμάς δὲ γίνεται» = δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ γίνει κάτι καλὸ ἀπὸ τὸν πονηρό.

«Ὁποῖος δὲν εἶδε σπίτι εἶδε φούρνο καὶ φάντιαξε» = γιὰ ὅσους ἐντυπωσιάζονται ἀπὸ τὰ ἀσήμαντα.

«Ὁποῖος πάει μὲ μέτρα δὲ φοβᾶτ' ἀπὸ πέτρα» = ὅταν δουλεύουμε μὲ φρόνηση, ἀποφεύγουμε τὸ κάθε κακό.

«Ὁπου γάμος καὶ χαρὰ δέξου καὶ τὸ Γιάννη τὸ μασκαρᾶ» = γιὰ τοὺς ἀδιάντροπους, καὶ γιὰ ὅσους πᾶνε ἀκάλεστοι σὲ γάμους καὶ σὲ διασκεδάσεις.

«Ὁπου δουλεύει βασιλὲ τὸ νοῦ του θέλει νᾶχει» = ὅποιος ὀρίσκειτ' ἐπὶ τὴν ὑπηρεσία μεγάλου προσώπου πρέπει νὰ εἶναι φρόνιμος ὥστε καὶ ἀρεστὸς νὰ εἶναι, καὶ τίς πλεκτάνες τῶν ἄλλων ν' ἀποφεύγει.

«Ὁπου τὸ φίδι δὲ χωρεῖ, γίνεται νεροφίδα» = ὅταν οἱ πονηροὶ ἀποτυγχάνουν στὰ σχέδιά τους, ἀλλάζουν ταχτικὴ γιὰ νὰ ἐπιτύχουν αὐτὸ ποὺ ἐπιδιώκουν.

«Οὔτε ὄλα τοῦ γιατροῦ οὔτε ὄλα τοῦ πνευματικοῦ» = πρέπει νὰ εἶμαστε ἐχέμυθοι καὶ νὰ μὴν φανερώνουμε ὄλα τὰ μυστικά μας στοὺς ἀνθρώπους μας.

«Ὁ φτωχὸς στὸ γάμο του, ὁ πλούσιος στὴ θανή του» = οἱ φτωχοὶ ἐπιδείχονται μὲ τοὺς γάμους τους, καὶ οἱ πλούσιοι μὲ τίς μεγαλόπρεπες κηδεῖες τους.

«Ὁτ' ἀγαπᾶ ἢ καρδιά τ' ἀνθρώπου, εἶναι τ' ἀρεσάμενο τοῦ κόσμου» = τὸ πειρὸ καλὸ εἶναι κεῖνο ποὺ μᾶς ἀρέσει.

«Ὁταν δὲν πρέπει θρέχει, Μᾶη δροσολογᾶ» = γιὰ πράγματα ποὺ γίνονται παράκαιρα.

«Ὁταν δεῖς κολοκυθάκι, ἀποσπéριζε λιγάκι» = πρέπει νὰ εἶμαστε προσεχτικοὶ καὶ νὰ ἐργαζόμαστε σύμφωνα μὲ τὴν ἐποχὴ καὶ τὴν περίσταση.

«Ὁταν εὔρεις τὸ φίδι παγωμένο, χτύπα το στὸ κεφάλι» = πρέπει νὰ ἐκμηδενίζουμε τοὺς ἐχθροὺς μας τότε ποὺ δὲν εἶναι ἐπικίνδυνοι.

«Όταν έχω γώ ανάγκη, έχει και ο κόσμος όλος» = όταν εγώ υποφέρω, νομίζω πώς υποφέρει όλος ο κόσμος.

«Όταν θέλω να σε δείρω, χίλιες άφορμές σου βρίσκω» = εύνοητη.

«Όταν κρατᾶς τή βίτσα χτύπα, γιατί ἔπειτα θά σε χτυποῦν» = πρέπει τότε πού μπορούμε να εξουδετερώσουμε τούς αντιπάλους μας, γιατί αλλοιούτικα θά ἔρθει ὡρα να μᾶς χτυποῦν ἐκεῖνοι.

«Όταν λένε καλημέρα, κείνος λέει καλησπέρα» = για τούς ιδιότροπους και πεισματάρηδες ανθρώπους.

«Όταν μιλοῦν οἱ νοικοκυροί, να σωμαίνου οἱ γραμματισμένοι» = τὸ χρή-
μα ἔχει πειὸ μεγάλη δύναμη ἀπὸ τὴ μόρφωση.

«Όταν ρίξεις πέτρα, τὰ στερνά σου μέτρα» = προτοῦ να ἐπιχειρήσουμε κάτι τὸ ἐπικίνδυνο. πρέπει να ἀναλογιστοῦμε τίς συνέπειες πού θά ἔχει.

«Όταν τ' ἄλογο ὀργόνει, τότε σέλωνε τὸ βόδι» = για κείνους πού ἐπι-
χειροῦν κάτι τὸ ἀνάρμοστο.

«Όταν τὸ πει ὁ κύρ Κατζῆς τὸ λέει ὁ κόσμος όλος» = για κείνους πού ἔχουν τὴν ἀξίωση να τούς ἀκοῦνε ὅλοι.

«Όταν τὸ σπίτι καίεται, ἄς πυρωθεῖ στή φλόγα» = όταν μᾶς χτυπήσει ἓνα κακὸ πρέπει να τὸ υποφέρουμε ὅσο μπορούμε πιδ ἀνώδυνα.

«Όταν τρῶν τὸ βιό μου, και γὼ με τὰ δυὸ μου» = πρέπει με ὅλες μας τίς δυνάμεις να προασπίζουμε τὰ δικά μας.

«Όταν τύχει και ξεπέσω, θέλω στρῶμα για να πέσω» = ὅσοι πάσχουν ἄδικα, ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ μεγαλύτερη περίθαλψη.

«Όταν χάσει ὁ σκύλος τὸ λαγὸ, κάνει θαμάσματα» = για κείνους πού κάνουν κάτι κατόπιν ἐορτῆς.

«Όταν φοφήσει ὁ ποντικὸς φαίνεται ἡ οὐρά του» = ὕστερα ἀπὸ τὰ πα-
θήματά μας, δείχνουμε ποιοὶ εἴμαστε.

«Ότ' εἶναι για τὸν παπᾶ εἶναι και για τὴν παπαδιά» = ὅσοι ζοῦν στὸ ἴδιο σπίτι ἔχουν κοινή τύχη.

«Ότι δὲν κάνεις μόνος σου θε να τὸ μετανιώσεις» = μόνοι μας πρέπει να ταχτοποιοῦμε τίς ὑποθέσεις μας.

«Ό,τι ἡ μιὰ φέρνει στιγμή, χρόνοι χρόνων δὲ φέρνουν» = σὲ μιὰ στι-
γμὴ μπορεῖ να συμβεῖ κάτι, πού δὲν συμβαίνει σὲ μεγάλο χρονικὸ διάστημα.

«Ότι θέλεις ἄντρα μου, κι' ὕστερα τρῶμε» = για τούς ράθυμους ἀνθρώ-
πους.

«Ό,τι κάνει κανένας και μέφεται» = εἶναι συνηθισμένο φαινόμενο, οἱ κλέφτες να μιλοῦν κατὰ τῆς ἀδικίας και οἱ φαῦλοι κατὰ τῆς φαυλότητος.

«Ό,τι κάνεις γένεσαι» = ἀπολαμβάνουμε κατὰ τὰ ἔργα μας.

«Ὅ,τι μᾶς εἶναι τὸ νεφρὶ μᾶς εἶν' κ' ἡ καθαλίνα» = γιὰ ὅσους τὰ βά-
ζουν ὄλα στὴν ἴδια σειρὰ, καὶ δὲν ξεχωρίζουν τίποτα.

«Ὅ,τι πάει τοῦ παπᾶ πάει καὶ τῆς παπαδιᾶς» = γιὰ κείνους ποὺ δὲν
κάνουν καμιμιὰ διάκριση στὶς πράξεις τους.

«Ὅ,τι πέρν' ἡ νύφη, τὸ πέρν' ἀπὸ δευτέρα» = δὲν πρέπει νὰ χάνουμε
τὶς εὐκαιρίες ποὺ παρουσιάζονται στὴ ζωὴ μας.

«Ὅ,τι πηδῆσει ἡ γίδα, θὰ πηδῆσει καὶ τὸ κατσικάκι» = οἱ μικροὶ μι-
μοῦνται καὶ ἀκολουθοῦν τοὺς μεγάλους.

«Ὅ,τι ποῦν οἱ παντρεμένοι στέργομαι καὶ γὼ ἡ καυμένη» = γιὰ κείνους
ποὺ, ἐνεργώντας ὑστερόβουλα, ἐπιδείχνουν ταπεινοφροσύνη.

«Ὅ,τι σκύλος ὅ,τι λαγὸς» = γιὰ κείνους ποὺ παριστάνουν ὅμοια, τὰ ἀνό-
μοια.

«Ὅ,τι τοῦρθει ἀπὸ τὸν κῶλο, τὸ λέγει ἀπὸ τὸ στόμα» = γιὰ τοὺς φλύα-
ρους.

«Ὅ,τι τρέξει τοῦ παπᾶ θὰ τρέξη καὶ τῆς παπαδιᾶς» = πρέπει νὰ μοι-
ραζόμαστε μὲ τοὺς συνεργάτες μας τὶς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετωπίζουμε.

«Ὅ τοῖχος θέλει ἄσπρισμα καὶ τὸ σανίδι πάστρα» = πρέπει νὰ συμπερι-
φερόμαστε ὅπως πρέπει στὸν καθένα.

«Ὅ τρελλὸς τὸν παλαβὸ σὰν τὰ μάτια του τὰ δυὸ» = οἱ τρελλοὶ εὐχα-
ριστοῦνται ὅταν κάνουν παρέα μὲ τρελλοὺς.

«Ὅ τυφλὸς καὶ ὁ ἀνήξερος ἓνα δρόμο πᾶνε» = οἱ ἀμόρφωτοι δὲν διαφέ-
ρουν σὲ τίποτα ἀπὸ τοὺς τυφλοὺς.

«Ὅυλα καλὰ, μὰ τὰ μακαρόνια ἔχουν τὸ φαῖ» = καλὰ εἶναι ὅσα εἶναι
πραγματικὰ καλὰ.

«Ὅυτε γίδα εἶχ' ὁ Γιάννης οὔτε θέλει νὰ τὰ ἔχει» = γιὰ τοὺς ἀνθρώπους
ποὺ ἀποφεύγουν ν' ἀναλάβουν φροντίδες, γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὴν ἡσυχία τους.

«Ὅυτε πολλὰ τὰ ἔτη οὔτε ὦρα καλὴ» = γιὰ τοὺς ἰδιότροπους καὶ τοὺς
καυγατζῆδες, μὲ τοὺς ὁποίους δὲν πρέπει νὰ ἔχουμε σχέσεις.

«Ὅυτε στὸ σακκὶ οὔτε στὸ σακκόδεμα» = γιὰ τοὺς ἀνθρώπους μὲ τοὺς
ὁποίους δὲν μπορεῖς νὰ συνεννοηθεῖς οὔτε νὰ συμφωνήσεις.

«Ὅ Φράγκος τὸ καπέλο του δὲν τὸ κάνει γιὰ τὸ χειμῶνα, τὸ θέλει καὶ
τὸ καλοκαῖρι» = γιὰ ὅσους κάνουν δουλειὲς φρόνιμες καὶ μελετημένες.

«Ὅ φτωχὸς ἀνεζήτα καὶ ὁ Θεὸς ὀρδινιαζότανε» = γιὰ φτωχοὺς ποὺ τοὺς
ἤρθε ἀνέλπιστη βοήθεια.

«Ὅ φτωχὸς ἂν εἶχε νοῦ, φτωχὸς δὲν ἦτανε» = αἰτία τῆς φτώχειας, εἶ-
ναι τὸ λίγο μυαλό.

«Ὅ φτωχὸς μὲ τὰ παιδιὰ του, καὶ ὁ πλούσιος μὲ τὰ φλουριά του» = τὰ
παιδιὰ εἶναι τὰ πλούτη τῶν φτωχῶν.

«Ὅχι μάννα μου, στὰ ἔμπα σου, ἀλλὰ στὰ ἔβγα σου» = κατὰ τὸ «μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε».

«Παιδὶ ἐὰν δὲ βαφτιστεῖ τὸ ὄνομα δὲ θγαίνει» = ἡ φήμη στηρίζεται τίς περισσότερες φορές στὰ γεγονότα.

«Παίζ' ὁ λύκος τὴ φλογέρα κι' ὁ σκατζόχοιρος τὴ βιόλα» = γιὰ τοὺς τερατολόγους, καὶ γιὰ κείνους πού δὲν κάνουν ὅ,τι πρέπει.

«Παίνευε βουνὸ καὶ κάμπο ἀγόραζε» = μπορούμε νὰ ἐκφραζόμαστε κολακευτικά γιὰ κείνα πού δὲν μᾶς συμφέρουν, ἀλλὰ νὰ ἐπιδιώκουμε τὰ συμφέροντά μας.

«Πᾶνε τὰ χαιρετίσματα πᾶνε καὶ τὰ σελάμια» = γιὰ φιλίες πού διαλύθηκαν, καὶ γιὰ κείνους, πού λησμονοῦν τοὺς φίλους τους.

«Πανὶ ἀνύφαντο καὶ παιδὶ ἀσαράντιστο, ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴν τὰ βλέπει» = πρέπει ν' ἀποφεύγουμε ὅσα δὲν εἶναι τέλεια καὶ ὀλοκληρωμένα.

«Πάντα γέρο στὸ τιμόνι» = πρέπει νὰ προτιμᾶμε καὶ νὰ χρησιμοποιοῦμε στὶς δουλειές μας τοὺς ἔμπειρους ἀνθρώπους.

«Παπᾶ γα'δοῦρι, παπᾶ χωράφι» = γιὰ ὅσους λένε ἀσυναρτησίες.

«Παπᾶ μου τὰ μάτια σου πιστεύεις ἢ τὸν ἄντρα μου πού ἦρθ' ἀπὸ τὴν πόλη;» = γιὰ ὅσους ἐπικαλοῦνται μαρτυρίες ἀστήρικτες.

«Παπᾶς μὲ ζόρι δὲ γίνεται καὶ ἂν γίνει δὲ λειτουργάει» = μὲ τὴ βία δὲ γίνεται τίποτα τὸ καλό.

«Παπᾶς παπᾶ καλὸ δὲ θέλει» = κατὰ τὸ «τέκτων τέκτονι κοτέει».

«Παρακάλει τὸ Θεὸ καὶ ὄχι τ'ς ἅγιοι» = νὰ ζητᾶμε βοήθεια ἀπὸ τοὺς πειθὶ ἰσχυροῦς.

«Παραμέριζε ὀλίγο ὅταν βλέπεις θυμωμένο» = κατὰ τὸ «ὅσοε τόπο στήν ὀργή».

«Παρὰ νὰ μὲ φάει ὁ τσάκαλος, ἄς μὲ φάει ὁ κάπλανος» = εἶναι προτιμότερο νὰ πέσουμε ἀντιμετωπίζοντας ἰσχυρό, παρὰ ἀνίσχυρο ἀντίπαλο.

«Παρὰ νὰ γλείφει, κουμπάρε, ἄλλος, κάλλιο ἐγὼ» = εἶναι φρόνιμο νὰ ὠφελούμαστε μεῖς ἀπὸ τοὺς δικούς μας καὶ νὰ μὴν ἀφήνουμε τὴν ὠφέλεια σὲ ἄλλους.

«Πᾶρε με σὰν μ' εὔρεις, νὰ μ' ἔχεις σὰν μὲ χρειαστεῖς» = πρέπει νὰ προμηθευόμαστε ἔγκαιρα ὅ,τι μᾶς εἶναι χρήσιμο.

«Πᾶσα βδομάδα ἔχει καὶ τὴ κυριακὴ της» = ὅλα στὸν κόσμον ἔχουνε καὶ τὰ καλὰ τους.

«Πᾶσα πέτρα καὶ πηγάδι» = τὰ ἀσήμαντα πράγματα γίνονται ἀπὸ πρόστυχα ὕλικά.

«Παστρικὴ κυρὰ Θεodώρα καὶ τὸ τσαροῦχι μὲς στὸ τσουκάλι» = γιὰ τοὺς ἀκάθαρτους, πού προσποιοῦνται τὸν καθαρὸ.

«Πεζός και ἄς ὁδοιπορεῖ, ὅποιος μουλᾶρι μὲ δίχως φεγάδ', ἐπιθυμῆ» = κουράζεται ἀδικαιολόγητα, ἐκεῖνος πού γυρεύει τὰ τέλεια πράγματα.

«Πέθανε νὰ σ' ἀγαπῶ και ζέ νὰ μὴ σέ θέλω» = γιὰ τοὺς ψευτοφίλους.

«Πέθανε γυναῖκα μου, και κόλλυθα σοῦ κάνω» = γιὰ κείνους πού ἐκφράζονται μὲ ἀδιαφορία.

«Πειὸ καλὰ ἄντρα μ' ἔνα μάτι παρά μ' ἔνα παιδί» = λέγεται γιὰ τίς γυναῖκες πού παντρεύονται χήρους μὲ παιδιά.

«Πειὸ καλὰ κρέας και τυρὶ παρά ἐληγές και ψωμί» = εὐνόγητη.

«Πειὸ καλὰ μὲ τὸ Χριστὸ παρά μὲ τ'ς ἀποστόλοι» = ἡ φίλια μὲ τοὺς δυνατοὺς εἶναι καλύτερη ἀπὸ τὴ φίλια μὲ τοὺς παρακατιανούς.

«Πεντακόσια στ' ἄσπρα και πάλαι κρῖμα στ' ἄσπρα» = γιὰ πράγματα πού δὲν ἔχουν καμμιά ἀξία.

«Πέντε θόδια δέκα μισχάρια» = λέγεται γιὰ τοὺς βλάκες.

«Πέντε μέτρα κι' ἔνα κόβε» = προτοῦ νὰ κάμουμε κάτι πρέπει νὰ τὸ σκεφτόμαστε καλὰ.

«Πέντε μῆνες ἔνα κόμπο κι' ἔνα μῆνα πέντε κόμποι» = δὲν εἶναι ὁ χρόνος ἀλλὰ ἡ προθυμία πού φέρνει κάτι σὲ πέρας.

«Πέρα δῶθε ἡ καυμένη στὴ βαρέλα ξαπλωμένη» = γιὰ τὸν τεμπέλη, πού ὑποκρίνεται τὸν δουλευτὴ· λέγεται και γιὰ τοὺς μπεκρῆδες.

«Πέρασε σὰν τὴν κόττα στοῦ μύλο» = γιὰ κείνους πού ἔζησαν μὲ ἄνεση τὸ βίον τους.

«Πέρασε τὸ Σάββατο, πίττα μὴν ἀπαντέχεις» = ὅταν χάσεις τὴν εὐκαιρία, χάνεις και τὴν ὠφέλεια πού θὰ εἴχες.

«Περισσότερ' ὁ φιλάργυρος παρ' ὁ γυμνὸς χαρίζει» = μπορεῖ νὰ εὐεργετήσῃ κείνος πού ἔχει, ἄς εἶναι και φιλάργυρος, παρά κείνος πού δὲν ἔχει τίποτα.

«Πέρσου κἀηχε και φέτο τσίκνωσε» = γιὰ ὅσους χρησιμοποιοῦν προφάσεις παράκαιρες.

«Πέρσου τὸν θάψαμε και φέτο θρώμησε» = ἴδια μὲ τὴν προηγούμενη.

«Πές μου τί ἔκανες νὰ σοῦ πῶ τί θὰ πάθεις» = κατὰ τὰ ἔργα σου θὰ πληρωθῆς.

«Πηγάδι νὰ κάμης και μπακράτσια ὅσα θέλεις» = ὅταν ἐπιτύχουμε στὰ δύσκολα, τὰ κατοπινα εἶναι εὐκολα.

«Πηγαίναμε, πηγαίναμε και ηῦραμε ἀράπη» = γιὰ κείνους πού σκοντάφτουν στίς ἐπιχειρήσεις τους.

«Πήγαινε κοντὰ σ' ἕναν πού ἔχει γούνα νὰ κάμεις ἀμπᾶ» = ἡ συναναστροφή μὲ τοὺς εὐπορους μᾶς φέρνει κάποια ὠφέλεια.

«Πήγαμε μὲ τὸ καμάρι κι' ἤρταμε μὲ τὸ σαμάρι» = γιὰ κείνους ποὺ βρίσκουν τ' ἀντίθετα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ περίμεναν.

«Πήγαμε νὰ βροῦμε πεταλίδες καὶ χάσαμε καὶ τὸ μαχαῖρι» = γιὰ κείνους ποὺ πήγαιναν νὰ ὠφεληθοῦν καὶ ζήμιωσαν.

«Πήγαμε νὰ τὸν εὐρωμε καὶ μᾶς ἡῶρε» = ἴδια μὲ τὴν προηγούμενη.

«Πήγαν νὰ θάλουν τῆς καμήλας κέρατα καὶ τῆς κόψαν καὶ τ' αὐτιά» = γιὰ κείνους ποὺ, ἀπὸ ἀνοησία, κάνουν κακὸ ἀντὶ γιὰ καλὸ.

«Πῆγε γιὰ μαμμὴ κι' ἤρτε στὰ βαφτίσια» = γιὰ τοὺς βραδυκίνητους.

«Πῆγε νὰ περάσει τὸ φανὸ καὶ καφάλισε τὰ μαλλιά του» = γιὰ ὅσους παθαίνουν κάτι ἀπὸ ἀπροσεξία ἢ ἀπὸ ἀνοησία.

«Πῆρε τὸν αἰθέρα καὶ μᾶς ἄφησε τὰ σκύβαλα» = γιὰ κείνους ποὺ, μ' ἐπιτήδειο τρόπο, πέρνουν τὰ καλὰ κι' ἐγκαταλείπουν τὰ σκάρτα.

«Πίττα ἔχεις; ἔννοια ἔχεις, φάτηνα νὰ μὴν τὴν ἔχεις» = ἅμα λήψει ἢ ἀφορμῆ, ἀπαλλασσόμαστε καὶ ἀπὸ τὶς φροντίδες.

«Πίττα ποὺ δὲν μ' εὐφραίνει ἄστην κι' ἄς καεῖ» = δὲν πρέπει νὰ ἀσχολούμαστε μὲ κείνα ποὺ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν.

«Πιάσ' τὸ Γιάννη τὸν ἄπιαστο» = γιὰ τοὺς φτωχοὺς καὶ ἀφερέγγυους.

«Πιάσ' τὸ λωλό, πάρε τὸ νοῦ του» = γιὰ τοὺς τρελλοὺς.

«Πιάσ' τὸ νοῦ του καὶ κάμε τον δερμόνι» = ἴδια μὲ τὴν προηγούμενη.

«Πιπέρι λίγο νόστιμο, πολὺ καίει τὸ στόμα» = κατὰ τὸ «μηδὲν ἄγαν».

«Πίσω εἶναι τ' ἀχλάδας τὸ κοτσάνι» = νὰ μὴν ἐκφραζόμαστε ἐγωϊστικὰ προτοῦ τελειώσει ἢ κάθε δουλειά μας.

«Πίσω κόβει τὸ κατσούνι» = ἴδια μὲ τὴν προηγούμενη.

«Πλειότερο ἀγιάζουν ἀπὸ φόβο ἀνθρώπου παρ' ἀπὸ φόβο Θεοῦ» = περισσότερο δηλ. συγκρατεῖ τοὺς πονηροὺς ὁ φόβος τοῦ νόμου παρὰ ὁ ἔλεγχος τῆς συνείδησης.

«Πλειότερ' ἀρνιά στὸ μακελειό, παρὰ παληοπροβατίνες» = προκειμένου γιὰ τὸ θάνατο, ἢ ἡλικία δὲν παίζει κανένα ρόλο.

«Πλειότερα εἶν' τοῦ γάμου τὰ ἔξοδα παρὰ τῆς νύφης τὰ προικιά» = γιὰ τοὺς φτωχοπερήφανους ποὺ ξοδεύουν πέρα ἀπὸ τὶς δυνάμεις τους.

«Πλούσιος ποὺ κλαίει στὸ Θεό, ἔχει τὸ νοῦ του στὸ κακὸ» = σκέφτεται κάτι κακὸ, ὁ πλούσιος ποὺ κλαίει τὴ μοῖρα του.

«Ποιὸς εἶναι στὸ τιμόνι; Τοῦ καπετάνιου τὸ παιδί — Γιὰ τοῦτο πᾶμε ντρέτα» = οἱ δίχως παῖρα ἄνθρωποι, δὲν εἶναι ἐπιτήδειοι στὴ δουλειά τους.

«Ποιὸς σ' ἀναγορεύει ποὺ ξεφορτώνουν οἱ γύφτοι τὰ κάρβουνα» = γιὰ κείνους ποὺ ἐπεμβαίνουν στὶς ξένες ὑποθέσεις.

«Ποιὸς σὲ σειεῖ καὶ σειέσαι» = ἴδια μὲ τὴν προηγούμενη.

«Πολλὰ καλὰ στὴν ἔρημο γιὰτὶ κανεῖς δὲν εἶναι» = τίποτα δὲν ἔχει ἀξία

ὅταν δὲν ὑπάρχει κείνος πού θά τὸ ζητήσῃ ἢ θά τὸ χρειαστεῖ.

«Πολλά ἔξερές παππούλη μου, μὰ λίγα σ' ὠφελοῦνε» = γιὰ κείνους πού ἐπιδειχνουν ἑνώσεις καὶ ἀξία, χωρὶς καὶ νὰ ἔχουν κανένα κέρδος ἀπὸ αὐτά.

«Πολλά ἔφαγες καρδοῦλα μου, φάγε καὶ πικρομάρουλα» = πρέπει νὰ ὑπομένουμε τὶς συμφορές.

«Πολλὴ βοή στὸ μῦλο μας, μόνο τ' ἀλεῦρι λίγο» = γιὰ κείνους πού δουλεύουν ἐπιδεικτικὰ καὶ ὠφελοῦνται λιγάκι.

«Πολυγυρεμένη κόρη κακὰ ψυχρὰ παντρεύεται» = λέγεται γιὰ κείνες τὶς κοπέλες πού εἶχαν μεγάλες ἀξιώσεις.

«Ποῦ φτωχὸς ἢ πλούσιος μ' ὄλο τὸν κόσμο φίλος» = πρέπει νὰ διατηροῦμε τὴ φιλία μας μὲ ὄλους, σ' ὁποιαδήποτε κατάστασι καὶ ἂν βρισκόμαστε.

«Πόρτα π' ἀνοίγει μὲ κάθε κλειδί μπιστεμὸ δὲν ἔχει» = πρέπει νὰ εἶμαστε δὺςπιστοι ἀπέναντι σὲ κείνους πού ἔχουν μαλακὸ χαρακτήρα.

«Πότε παπᾶς καὶ πότε παπαδιά» = γιὰ τοὺς ἄστατους ἀνθρώπους.

«Πότε πίττα καὶ φλασκὶ πότε πίττα μοναχὴ» = πρέπει νὰ συμμορφωνόμαστε μὲ τὶς περιστάσεις.

«Ποῦ ἀνακατεύει τὰ πίτουρα, γουρούνια τὸν ἐμυστίζουνε» = ὅσοι κάνουν παρέα μὲ τοὺς ἄδικους, στὸ τέλος ἀτιμᾶζονται.

«Ποῦ βουλήσει γιὰ νὰ βουλήσει τοῦ βήλα βήλα θὰ πᾶ» = οἱ ματαιοπονοῦντες καὶ ἄσκοπα ἐργαζόμενοι, καταστρέφονται.

«Ποῦ γαργαλιέται φαίνεται» = τὸ κάθε ἐλάττωμά μας φανερόνεται.

«Ποῦ δὲ γελάει τὸ πρωτὶ μὴδὲ τὸ μεσημέρι» = ἡ ἀναποδιά τῆς τύχης εἶναι διαρκής.

«Ποῦ δὲ μαζεύει τὸ γάλα χάνει τὴ μάνα» = ὅταν περιφρονοῦμε τὰ μικρά, κινδυνεύουμε νὰ χάσουμε καὶ τὰ μεγάλα.

«Ποῦ δὲ μετρᾷ τὰ ὕστερα κακὰ ὕστερὰ ἔχει» = πρέπει νὰ φροντίζουμε μὲ τὸν καιρὸ μας γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας, ἀλλοιῶς, σὰν θὰ γεράσουμε, θὰ εἶμαστε δυστυχημένοι.

«Ποῦ δὲν εἶδε ἅγιο βῆμα εἶδε φούρνο καὶ προσκύνα» = οἱ ἀπλοῖκοι, ἐπειδὴ δὲν ξέρουν, ἐντυπωσιάζονται καὶ ἀπὸ τ' ἀσήμαντα πράγματα.

«Ποῦ δίνει τὴ λαβωματιά, δίνει καὶ τὸ βοτάνι» = ὁ Θεὸς πού πληγώνει, αὐτὸς καὶ θεραπεύει.

«Ποῦ ἔχει τὴν ἀνάπαψη τοὺς ἄλλους δὲν πιστεύει» = ὅποιος καλοπερνᾷ, δὲν πιστεύει κείνους πού ὑποφέρουν.

«Ποῦ θέλει χέρια ὡμορφα ἔχει κῆπο συχαμένο» = κείνοι πού δὲν θέλουν νὰ χάσουν τὴν καλοπέρασὴ τους, δὲν ἀποχτοῦν πολλὰ ἀγαθὰ.

«Ποῦ κλαίει μὲ ξένα δάκρυα τὰ μάτια του χαλνάει» = οἱ ὑποκριτὲς ζημιώνουν τὸν ἑαυτὸ τους.

«Ποῦ κονεύουν οἱ λωδοί; Στήν Ἁγία Παρασκευή» = ὅσοι πάσχουν καταφεύγουν πάντοτε σ' ἐκείνους, ἀπό τούς ὁποίους περιμένουν τή σωτηρία τους.

«Πουλᾶει τόν ἥλιο κι' ἀγοράζει λάδι» = γιά ὅσους ἐνεργοῦν ἀπερίσκεπτα.

«Ποῦ λιμάζει κι' ἀρχονταίνει μόν' ἡ λίμα τ' ἀπομένει» = γι' αὐτούς ποῦ προσπαθοῦν νά πλουτίσουν ἀπό τήν τσιγκουνιά τους.

«Ποῦ ἔναι καλός ἡ χάρη του στό κούτελό του ἴγραφτη» = ἡ καλωσύνη εἶναι ζωγραφισμένη στό πρόσωπο τοῦ καλοῦ ἀνθρώπου.

«Ποῦ πάντα λέει ψέματα ποτέ δέν μεγαλώνει» = οἱ ψεῦτες δέν προκόβουνε ποτέ.

«Ποῦ πᾶς, ξυπόλυτε, μέσ στ' ἀγκάθια;» = γιά τούς ἀδύνατους ἀνθρώπους, ποῦ ἐπιχειροῦν νά ξεπεράσουν δυσκολίες καί ἐμπόδια.

«Ποῦ σέ καντοῦνι ἀκουμπᾶ, ποτέ του δέ φοβᾶται» = ὁ ἰσχυρός προστάτης, εἶναι μεγάλο στήριγμα.

«Πῶχει κεφάλι γυάλινο ἄς μὴ χτυπᾶ στήν πέτρα» = οἱ ἀδύνατοι πρέπει νά εἶναι προσεκτικοί.

«Πῶχει παιδιᾶ καί τζάντζαλα στό γάμο δέν πηγαίνει» = ὅσοι ἔχουν παιδιᾶ καί φροντίδες, δέν πρέπει νά πηγαίνουν στούς γάμους καί στίς διασκεδάσεις.

«Πραγματευτής ἀργεῖ; κακές οἱ πραγματείες του» = γιά τούς ἐμπόρους ποῦ καθυστεροῦνε στό ταξίδι τους, ἤ, ποῦ δέν πληρώνουν τίς ὑποχρεώσεις τους.

«Πρὶν τῆς ὥρισμένης ὥρας του ὁ ἥλιος δέν βγαίνει» = παντοῦ πρέπει νά ὑπάρχει τάξη καί ρυθμός.

«Πρὶν τὸ χωριό θεμελιωθεῖ τρέχουν οἱ ψωμοζῆτες» = γιά κείνους, ποῦ ἐπιδιώκουν κάτι πρὶν τήν ὥρα του.

«Πρόδατο ὁποῦ βελάζει τή χαψιά ποῦ τρώει χάνει» = κείνοι ποῦ φωνάζουν χωρὶς ἀποτέλεσμα θλάφτουν τὸν ἑαυτό τους.

«Προσευχὴ καί πέτρες» = κατὰ τὸ «σὺν Ἀθηνᾶ καί χεῖρα κίνει» καί κατὰ τὸ «δόρυ καί κηρύκειον».

«Προσκυνῶ σ' ἀρέντη. —Μὲ στανιό σου χωριάτη» = ἡ ἀνάγκη κάνει τούς παρακατιανούς νά σέβονται τούς ἀφεντάδες.

«Προχοῦ νά κάμεις ταξίδι γυρεύεις μερτικό» = γιά κείνους ποῦ προβάλλουν πρόωρα τίς ἀπαιτήσεις τους.

«Προχοῦ νά φᾶς τήν πετριά στό κεφάλι, νά διαλογίζεσαι» = πρέπει νά σκεφτόμαστε, προτοῦ πάθουμε τὸ κακό.

«Πρῶτα νά κολιγιάζεις κι' ὕστερα νά συμπεθεριάζεις» = πρέπει δηλαδή νά δοκιμάζουμε, προτοῦ ἀποφασίσουμε ὀριστικά γιά κάτι.

«Πρῶτο παζάρι καλορρίζικο» = στηρίζουμε πολλές ἐλπίδες στήν πρώτη μας συναλλαγή.

«Πῶς θὲ ν' ἀνέδει στὸ βουνό, στὸ ἴσωμα πού πέφτει;» γιὰ κείνους πού θέλουν νὰ κάμουν κάτι ἀνώτερο ἀπὸ τὶς δυνάμεις τους.

«Ραίνεται ὁ κύριος γιὰτ' εἶναι πεθαμένος» = συνηθίζουμε νὰ παρασώζουμε τοὺς καλοὺς ὅσο ζοῦν, καὶ νὰ τοὺς τιμᾶμε, ὅταν πεθάνουν.

«Ράψε, ξέρραψε, δουλειὰ νὰ μὴ σοῦ λείπει» = γιὰ ὅσους ματαιοπονοῦν. «Ρίχτε στάρι καὶ περιστέρια δὲ λείπουνε» = ἂν μπορούμε, πρέπει νὰ κάνουμε τὸ καλὸ, γιὰτὶ πολλοὶ τὸ περιμένουν.

«Ρωτᾶς τὸν ἄρρωστο γιὰ σοῦπα;» = γιὰ κείνους πού ἀποροῦν γιὰ κάτι πού εἶναι βέβαιο ἀπὸ τὰ πρὶν.

«Σαβδατιάτικος βοριάς τῆ δευτέρα κερατᾶς» = ναυτική παροιμία, γιὰ τὸν καιρό.

«Σ' ἄδειο δισάκκι δὲν ἀπλώνει» = λέγεται εἰρωνικά γιὰ τοὺς κλέφτες.

«Σὰ δῶ φωτιά, σὰ κεῖ φωτιά, ὅπου κι' ἂν πάγω καψαλιά» = γιὰ ὅσους βρίσκονται σὲ ἀδιέξοδο.

«Σασμὸς στ' αὐλάκι καὶ μὴ μαλλιά στ' ἀλώνι» = πρέπει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ ταχτοποιοῦμε τὶς συναλλαγές μας, γιὰ νὰ μὴ φιλονεικοῦμε ὕστερα πού θὰ κάνουμε τοὺς λογαριασμούς.

«Σὰ θὰ ἴσαι νὰ ἴσαι, ἦ κάλλιο νὰ μὴν εἶσαι» = πρέπει νὰ εἴμαστε κανονικοὶ ἄνθρωποι καὶ ὄχι λειψοὶ καὶ χωρὶς χαρακτήρα.

«Σὰν ἀκλουθεῖς τὸ γαῖδαρο νὰ δέχεσαι καὶ τὶς πορδές» = ἀνάλογα μὲ κείνους πού ἀκολουθοῦμε, θὰ εἶναι καὶ ἡ πληρωμὴ μας.

«Σὰν ἄρρωστήσει ὁ βασιλιάς, τοῦ θεζύρη βάζουν σερβιτσιάλο» = σὰν πάθει κάτι ὁ βασιλιάς, οἱ ὑποταχτικοὶ του τραῦσιν τὰ ζόρια.

«Σὰν θάλ' ὁ σκύλος καλτσοδέτα, θ' ἀποχτήσουμε γυναῖκα» = γιὰ κάτι πού δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνεῖ.

«Σὰν θάλουνε κανένα μπροστὰ καλλίτερα τὸ τσαπὶ καὶ τὸ φικιάρη» = εἶναι προτιμώτερος ὁ θάνατος, ἀπὸ τὸν κατατρεγμὸ τῶν ἀνθρώπων.

«Σὰν γίνεις παπᾶς σοῦ φιλῶ τὸ χέρι» = γιὰ κείνους πού ζητοῦν τιμές, χωρὶς νὰ τὶς ἀξίζουν.

«Σὰν δὲ ζυγίζει κι' ἀπ' τὶς ἀλαφρυές τὸ καντάρη σκουριάζει» = εὐνόητη.

«Σὰν δὲν λωλαθεῖ ὁ ἕνας, δὲν καζαντίζ' ὁ ἄλλος» = ἡ τρέλλα τοῦ ἑνὸς, ὠφελεῖ τὸν ἄλλον.

«Σὰν δὲν ἀκούς κρυώματα, νὰ μὴν φοβᾶσαι τὰ πρόβατα» = παροιμία πού τὴν λένε οἱ τσοπάνηδες.

«Σὰν δὲν ἀπλώσει χέρι, τόπος δὲν ἀδειάζει» = γιὰ πράγματα πού τὰ κλεψάν.

«Σὰν δὲν δύνασαι γούρλωνε» = ὅσο ἀδύνατοι καὶ ἂν εἴμαστε, δὲν πρέπει ν' ἀνεχόμαστε νὰ μᾶς βρίζουν.

«Σἄν δὲν εἶσαι τοῦ Χριστοῦ παιδί, εἶσαι τοῦ διαόλου προγόνοι» = ὅποιος δὲν ἔχει ἰσχυρὸ προστάτη, θὰ ἔχει σκληροὺς διώκτες.

«Σἄν δὲν ἔρθ᾽ ἢ τυφλοκυριακὴ, καμμιά δουλειὰ δὲν γένηται» = ὅλα γίνονται τότε πὸν πρέπει.

«Σἄν δὲν ἔχει τὸ καντήλι λάδι, ὅσο θέλεις ἀναδέ το» = χωρὶς τὰ ἀπαραίτητα, τίποτα δὲν γίνεται.

«Σἄν δὲν ἤξερες νὰ φάνεις, τὰ μασούρια τί τὰ θάνεις;» = γιὰ κείνους πὸν ἐπιχειροῦν δουλειές, πὸν δὲν τίς ξέρουν.

«Σἄν δὲν εἶσ᾽ ἀπὸ γενιὰ δὲν σὲ πιάν᾽ ἢ ἀρχοντιά» = γιὰ τοὺς νεόπλουτους.

«Σἄν δὲν κλάσεις δὲν βρωμιάς» = ἄν δὲν κάνουμε κάτι τὸ ἄτιμο, δὲν ἀτιμαζόμαστε.

«Σἄν δὲν κλάψει τὸ παιδί δὲν τοῦ δίνει ἢ μίνα του θυζι» = σὲ κείνον πὸν ζητάει δίνον, καὶ σὲ κείνον πὸν χτυπάει τὴν πόρτα, τοῦ ἀνοίγουν.

«Σἄν δὲν μαλώσουν δυὸ καιροί, δὲν βρέχει» = εἶναι μιὰ ἀτμοσφαιρικὴ παρατήρηση, σημαίνει: ἐπίσης ὅτι χωρὶς τὴ φιλονεικία δὲν ἐπέρχεται συμπλοκή.

«Σἄν δὲν ξέρεις ἑλληνικά, σίμπα τὸν πατοῦ» = γιὰ κείνους πὸν δίνουν διαφορετικὴ σημασία στὰ λεγόμενα τοῦ ἄλλου.

«Σἄν δὲ σ᾽ ἀγαποῦν στὴ γειτονιά, σὲ ταῖζουν μούχλια ψωμιὰ» = ὅσους δὲν τοὺς ἀγαποῦμε, δὲν τοὺς περιποιούμεστε.

«Σἄν δὲν τᾶχεις μὲ τὸν πορτάρη καλά, σ᾽ ἀφήνει νὰ μιπεῖς στὸν παράδεισο;» = γιὰ νὰ κατορθώσεις κάτι πρέπει νὰ ἔχεις τὸ μέσον.

«Σἄν δὲν τᾶχ᾽ ἀπὸ σφυριοῦ ὅσο θέλεις σφυροκόπα» = ὅποιος δὲν εἶναι γεννημένος ἢ ἀναθρεμμένος καλός, δὲν μπορεῖ νὰ διορθωθεῖ μὲ τὴ βία.

«Σἄν ἔρτ᾽ ἢ τυφλοκυριακὴ θὲ νὰ βρεθεῖ κι᾽ ἢ νύφη» = τὸ κάθε τι γίνεται τότε πὸν πρέπει.

«Σἄν ἔχεις γυιὸν ἀνάποδο, τὸν προφήτη τί τὸν θέλεις;» = τὰ κακὰ παιδιὰ θὰ κάμουν στοὺς γονεῖς κακό.

«Σἄν ἔχω παράδες στὸ πουγγί, ἔρχονται τὰ ψάρια στὸ θουνί» = μὲ τὰ χρήματα κατορθώνουμε τὰ πάντα.

«Σἄν ἢ γάμπια δὲ φουσκώνει, τὰ ὀλόπρυμα ποῦ εἶναι;» = γιὰ κείνους πὸν ἀξιῶνουν πράγματα ὑποπτα.

«Σἄν θὰ δεῖρεις τὸ παιδί, δεῖρε το᾽ εἰδεμὴ, μὴν τὸ πειράξεις» = πρέπει νὰ κάνουμε τίς δουλειές μας σωστές, καὶ νὰ μὴν τίς ἀφήνουμε στὴ μέση.

«Σἄν θὰ πιεῖς κρασί νὰ βάλεις καὶ νερὸ μέσα» = πρέπει πάντοτε νὰ ἐνεργοῦμε μὲ μέτρο.

«Σἄν ἰδεῖς φουρτοῦνα, πρόσμενε καὶ μπουνάτσα» = πολλές φορές μετὰ τὴν ἀτυχία, ἔρχεται ἢ εὐτυχία.

«Σᾶν κάθεσαι εἰς τὰ ψηλά, τὰ χαμηλά θυμήσου» = ἄς ἔχουμε ὑπόψη μας ὅτι δὲν εἶναι σταθερὰ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα.

«Σᾶν κάμεις τούρκο φίλο, θάστα κι' ἓνα ξύλο» = τὸ τούρκικο γένος εἶναι θρασὺ καὶ ἀπαιτητικό.

«Σᾶν καὶ τέτοια κολοκύθια ἔχ' ἡ κοιλιά μου πολλὰ χωνεμένα» = λέγεται γιὰ πράγματα ποὺ εἶναι ἄξια περιφρόνησης.

«Σᾶν μαυρίσουν τοῦ γαιῶδ' αὐτοῦ τὰ μάτια, περνάει τ' ἄλογο στὸ δρόμο» = ὁ ἀπελπισμένος· τολμάει τὰ πάντα.

«Σᾶν μὲ πατήσεις στὸ στομάχι ἢ θὰ σκάσω ἢ θὰ κλάσω» = εὐνόητη.

«Σᾶν ξαναγένου νύφη, βλέπεις πῶς καμαρώνω» = ἡ πείρα μᾶς κάνει παιδὶ σοφούς.

«Σᾶν οὐϊντίσουν δυὸ πέτρες κάνουν ἀλεῦρι» = μὲ τὴν συνταύτισή τῶν συμφορῶν, κατορθώνουμε πολλά.

«Σᾶν πᾶς σ' ἓνα χωριὸ καὶ φοροῦν σαμάρι, θάλε καὶ σὺ ἓνα» = πρέπει νὰ προσαρμοζόμαστε μὲ τὸ περιβάλλον, στὸ ὅποιο θὰ βρεθοῦμε.

«Σᾶν πᾶς σ' ἓνα χωριὸ κι' εἶναι μ' ἓνα μάτι, βγάλε καὶ σὺ τὸ δικό σου» = σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ παραπάνω.

«Σᾶν πεθάνω ἀπὸ θερμασιά, τύφλα νᾶχ' ἡ σκορδοῦλα» = εὐνόητη.

«Σᾶν πεθάνω γώ, κακὰ μαῦρα καὶ σὺ» = κατὰ τὸ «ἐμοῦ θανόντος γαῖα πυρὶ μιχθήτω».

«Σᾶν σαραντίσει τὸ παιδί σκορδοῦλα δὲ φοβάται» = ὁ χρόνος εἶναι γιαντρός.

«Σᾶν σὲ δαγκάσ' ὁ σκύλος, θάλ' ἀπ' τὸ μαλλί του» = πρέπει νὰ μᾶς ἀποζημιώσῃ κείνος ποὺ μᾶς ἔκανε ἓνα κακό.

«Σᾶν σὲ κόφτει τὸ παπούτσι, ὅπου θέλ' ἄς εἶναι ὁ νοῦς σου» = εἶναι ἀδύνατο νὰ λησμονᾶ κανεὶς κεῖνα ποὺ τὸν βασανίζουν.

«Σᾶν σοῦ χαρίζουνε νὰ κλαῖς, καὶ σὺν χαρίζεις νὰ γελάς» = ἐπειδὴ κείνοι ποὺ χαρίζουν, ὑποχρεώνουν, καὶ κείνοι ποὺ πέρνουν, ὑποχρεώνονται.

«Σᾶν σὲ χτυπᾷ ὁ Θεὸς κάθησε, σὺν σὲ χτυποῦν οἱ ἀνθρώποι λάκα» = πρέπει νὰ ὑπομένουμε τὰ χτυπήματα τῆς μοίρας μας καὶ ν' ἀποφεύγουμε τὰ χτυπήματα τῶν ἀνθρώπων.

«Σᾶν τάχω καλὰ μὲ τὸ Χριστό, τύφλα νᾶχουν οἱ ἀποστόλοι» = ὅταν ἔχουμε τὴν εὐνοια κάποιου δυνατοῦ, δὲν χρειάζομαστε τὴν βοήθεια τῶν παρακατιανῶν.

«Σᾶν τραβοῦν τῆς μάνας σου τὸ βρακί, πέσε καὶ σὺ μὲ τὴ φύχτα» = πρέπει νὰ συμμορφωνόμαστε μὲ τὶς περιστάσεις.

«Σαράντα καντάρια κολοκύθια ἓνα δράμι ἄλειμμα» = ἀπὸ τὰ εὐτελῆ καὶ τ' ἀσήμαντα, δὲν προέρχεται τίποτε τὸ σπουδαῖο.

«Σαράντα Μυτιληνιοὶ φορτώναν ἓνα γαῖδαρο κι' ἔλεγαν, χαρὰ στή μοναξιά» = γιὰ κείνους πού ζητοῦν μεγάλη βοήθεια γιὰ κάτι τὸ μικρό.

«Σαράντα χρόνων γαῖδαρος, περπατησιὰ δὲ μαθαίνει» = δύσκολα ἀλλάζουν ὅσοι συνήθισαν ἀρχικὰ σὲ κάτι.

«Σαράντα χρόνων Γιάννης μπαρμπαγιάννης δὲ γίνεται» = δύσκολα πείθονται οἱ γέροι.

«Σ' ἄρεσε, σὲ πῆρε, γιὰ σὲ δάρεσε;» = γιὰ κείνον πού ἀποτυγχάνει σὲ κάποια ἐπιχείρηση.

«Σὰ ρίχνεις πέτρα στὸ θοῦρκο, στή μούρη σου θὰ δεχτῆς τὴ λάσπη» = γιὰ ὅσους ἐνεργοῦν ἀπερίσκεπτα.

«Σ' ἀγαπῶ, παιδί μου! Καὶ γὼ σὰν κάμω παιδιὰ θὰ τ' ἀγαπῶ» = ἡ ἀγάπη, δηλαδὴ, πού ἔχουν οἱ γονεῖς στὰ παιδιὰ τους, εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἀγάπη πού ἔχουν τὰ παιδιὰ στοὺς γονεῖς τους.

«Σὰ σὲ μπλέκ' ἡ φούντα σου, κόψε την» = πρέπει νὰ παραμερίζουμε τὸ κάθε ἐμπόδιο.

«Σὲ γυναῖκα μυστικὸ μὴν πεῖς» = οἱ γυναῖκες δὲν ἔχουν ἐχεμύθεια.

«Σὲ ἴσκιο τρίχας ἂν κρυφτῆς, νὰ ξέρης πὼς θὰ ποιμπευτῆς» = γιὰ κείνους πού μεταχειρίζονται ψευτιές, γιὰ ν' ἀποκρύψουν τὴν πραγματικὴ τους κατάσταση.

«Σ' ἓνα κλῆμα δυὸ σταφύλια» = γιὰ τοὺς διπρόσωπους ἀνθρώπους.

«Σ' ἓνα κλωνάρι δυὸ πουλιά ἀντάμια δὲ χρονίζουν» = δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συμπράττουν γιὰ πολὺν καιρὸ δυό, πού ὁ καθένας τους ἐπιδιώκει τὸ δικό του συμφέρον.

«Σὲ ματιάζω, γιὰ σὲ σφίγγω» = γιὰ ὅσους πᾶνε νὰ κάμουν τὸ κακὸ ἀλλὰ δὲν ἐπιτυγχάνουν ὀλότελα στὸ σκοπὸ τους.

«Σπάνεις αὐγὸ γιὰ χύνεσαι;» — γιὰ τοὺς ἀπελπισμένους, πού δὲν ξέρουν τί νὰ κάμουν.

«Στὸν ἥλιο πάχνη δὲν χωρᾶ» = ἡ συκοφαντία δὲν λερώνει τοὺς τίμιους καὶ τοὺς καλοὺς.

«Σὲ παλῆδ χωριὸ καινούργιος νόμος δὲν μπαίνει» = δὲν ἀλλάζουν εὐκολὰ παραδόσεις καὶ συνήθειες αἰώνων.

«Σ' ἔπιασαν στή λεμονιά ἔπο κάτου» = γιὰ τοὺς ψεῦτες πού φανερώθηκε τὸ ψέμα τους.

«Σὲ σῦλο πού γλύφει στάχτη, μὴν μπιστευθεῖς ἀλευρί» = γιὰ ὅσους δὲν εἶναι ἀξιόπιστοι.

«Σὲ φοθηθήκαμε σὰν τὸ περσινὸ χειμῶνα» = γιὰ κείνους πού ἀπειλοῦν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἱκανοὶ καὶ νὰ βλάψουν.

«Σιγανὸ ποτάμι μεγάλα τὰ ἔργα του» = γιὰ τοὺς ὑποκριτές.

«Σίδερα θραύει τὸ ρινί, τρώγεται ὅμως καὶ τοῦτο» = κατὰ τὸ «ἄλλοις ὑπηρετῶν ἀναλίσκεται».

«Σκαλί σκαλί ἀνέβαινε καὶ πρόσεχε μπροστά σου» = πρέπει νὰ προχωροῦμε μὲ προσοχή καὶ χωρὶς βία.

«Σκαμνιοῦ ποδᾶρι ἔσπασε; ἄλλο κυπαρισσένιο» = τ' ἀσήμαντα, τ' ἀναπληρώνουμε εὐκόλα, καὶ μάλιστα μὲ καλλίτερα.

«Σκάνει κανένας μὲ τοῦ διαδόλου τὰ κόλλυθα;» = δὲν εἶναι ἀρκετὰ τὰ ἀγαθὰ ποὺ προέρχονται ἀπὸ τοὺς φαύλους.

«Σκατὰ θρωμοῦνε, Χαρανέ. Ἐδῶ κοντὰ σας εἶναι» = γιὰ κείνους ποὺ δίνουν πληροφορίες γιὰ πράγματα πασιγνώστα.

«Σκυλί δαρμένο κακὸ κυνήγι κάνει» = μὲ τὴ βία δὲν ἐπιτυγχάνουμε καλὰ ἀποτελέσματα.

«Σπεῖρε με κι' ἂν δὲ σοῦ μοιάσω, φῦτα με (φῦσε με) ἂν δὲ σὲ περάσω» = ἀπὸ τοὺς κακοὺς θὰ γοῦν χειρότεροι.

«Σπεῖρε τὸ φθινόπωρο, τὸ θέρος νὰ θερίσης» = νὰ καλλιεργοῦμε τότε ποὺ πρέπει, γιὰ νὰ πληρωθοῦμε γιὰ τοὺς κόπους μας.

«Στάσου, κάτω νὰ σὲ ρίξω κι' ἔπειτα σ' ἀνασηκῶνω» = γιὰ κείνους ποὺ δίνουν ὑποσχέσεις καὶ ἐπιδιώκουν νὰ ζημιώσουν τὸν ἄλλον.

«Στάσου, μαῦρε, νὰ σὲ κάψω καὶ μὲ μέλι θὰ σὲ γνάψω» = ἴδια μὲ τὴν προηγούμενη.

«Στείλε μάνα τὴν εὐχή σου ἢ ἔλα ἀπατή σου» = εὐνόγητη.

«Στέλν' ὁ Θεὸς τὰ μύγδαλα σὲ ὄσους ἔχουν δόντια» = κείνοι ποὺ μποροῦν νὰ κάμουν κάτι, ὠφελοῦνται ἀπὸ αὐτό.

«Στὴν ἀνυδριά καλ' εἶναι ἢ γρηά» = ἀπὸ τὸ τίποτα προτιμότερο εἶναι τὸ κάτι.

«Στοὺς ἄγιους κάνουν λειτουργίες, μὰ τὸ Θεὸ παρακαλοῦνε» = εὐνόγητη.

«Στὸ κακὸ φίδι ἔδωσ' ὁ Θεὸς σημάδι» = οἱ κακοὶ εἶναι σηματοδοτούμενοι.

«Στὸν καταραμένο τόπο τὸ Μάη βρέχει» = παροιμία γεωργική.

«Στὸν νηστικὸ τὸν ἄνθρωπο ψωμιὰ μὴν ἀναφέρνεις» = εὐνόγητη.

«Στὸν πεινασμένο κι' ἢ φακὴ εἶναι φαγὴ μεγάλο» = εὐνόγητη.

«Στὸν περιβολάρη θὰ πουλήσης ἀγγούρια;» = γιὰ κείνους ποὺ πᾶνε νὰ ξεγελάσουν κάποιον μὲ ἓνα πράγμα ποὺ τὸ παράγει ὁ ἴδιος.

«Στὸ ρουμάνι σὰν γυρίζεις τὰ φρέματά σου χάνεις» = γιὰ ὄσους ματαιοπονοῦν.

«Στὸ σπίτι μου σὰν δὲ σὲ θέλω, κρασί ξυνὸ σοῦ δίνω» = εὐνόγητη.

«Στὸ σπίτι σου φτωχός, στὸ πανηγύρι πλούσιος» = δὲν πρέπει νὰ ταπεινώνομε τὸν ἑαυτὸ μας μπροστὰ στοὺς ἄλλους.

«Στου καλογέρου τήν αὐλή στάρη μὴν ἀπλώσεις» = ἐπειδὴ οἱ καλόγεροι εἶναι φιλόρπαγες καὶ φιλοχρήματοι.

«Στου λωλοῦ τὸ κεφάλι φύλλοι κατοικιάζουν» = εὐνόητη.

«Στου τσιγγάνου τήν αὐλή δεντρολίθανο ἀνθεῖ, κι' ἂν ἀνθεῖ κι' ἂν δὲν ἀνθεῖ, πάλι τσιγγανιὲς θρωμεῖ» = ὅ,τι καὶ νὰ κάνουν οἱ κακοί, πάντα κακὸ θὰ εἶναι.

«Στραβὰ πανιὰ ἴσιο ταξίδι» = πολλές φορές ἀπὸ στραβὰ πράγματα προέρχεται καλὸ ἀποτέλεσμα.

«Στραβὰ φορεῖ τὸ φέσι του, παρὰ δὲν ἔχ' ἢ τσέπη του» = λέγεται γιὰ τοὺς φτωχαλαζόνες.

«Στῶν ἀμαρτωλῶν τῆ χώρα μπάριμπ' Ἀντώνης Ἰσκόπος» = κατὰ τοὺς πιστοὺς θὰ εἶναι καὶ ὁ δεσπότης.

«Συναχώθηκ' ἢ νενὲ καὶ στάζ' ἢ μύτη της. Τὴν ξέρομε κι' ἀπὸ τὸ καλοκαῖρι» = γιὰ κείνους ποὺ θέλουν ν' ἀποκρύψουν τὴν πραγματικὴ τους κατάσταση μὲ ἀστήριχτα ἐπιχειρήματα.

«Σύντροφε κι' ἂν ἐμιλοῦμε, ἀναγύριζε τὴν πίττα» = ἄσχετα ἀπὸ ὅ,τι ἄλλο κάνουμε, δὲ πρέπει νὰ ἐγκαταλείψουμε τὴ μόνιμη ἐργασία μας.

«Σὺ τὰ γνωρίζεις δέσποτα, λοιπὸν τί νὰ στὰ ψάλω;» = ὅτι πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε τίς πολυλογίες γιὰ πράγματα γνωστὰ στοὺς ἄλλους.

«Σὺ φωμιὲ θέλεις κι' ὁ φοῦρνος ἄς μὴν καπνίζει» = λέγεται γιὰ κείνους, ποὺ ἐπίμονα ζητᾶνε κάτι.

«Τ' ἀγγεῖα γενῆκαν θυμιατὰ καὶ τὰ σκατὰ λιβάνη, τῶν παληανθρώπων τὰ παιδιὰ γενῆκαν καπετάνοι» = λέγεται γιὰ κείνους ποὺ ἔχουν ἀσήμαντη καταγωγή καὶ ἐπειδὴ προόδεψαν, περιφανεύονται.

«Τ' ἀγκάθι π' ἀγκυλόνει ἀπὸ μικράκι φαίνεται» = ὁ κακὸς ἀπὸ μικρὸς δείχνει τίς κακὲς του προθέσεις.

«Τ' ἀλευρι τοῦ γειτόνου μου ἦταν βρεμένη στάχτη» = λέγεται ἐπειδὴ συνηθίζουμε νὰ κατηγοροῦμε τὰ πράγματα ποὺ ἀνήκουν στοὺς ἄλλους.

«Τ' ἀμπέλι θέλει γεωργὸ καὶ τὸ καράβη ναύτη» = ἢ κάθε ἐργασία ἀπαιτεῖ τὸν κατάλληλο καὶ εἰδικευμένο ἄνθρωπο.

«Τ' ἀπορρίψιο καράβη στ' ἀγαθὸ λιμάν' ἀράζει» = πολλές φορές οἱ ἀνίκανοι εὐδοκιμοῦν.

«Τ' ἄπρεπα εἶναι ἄπρεπα κι' ὡς πρέπει ἂν τὰ βάλῃς» = ὅ,τι δὲν εἶναι καλὸ, δὲ γίνεται καλὸ ὅπως καὶ νὰ τὸ κάμουμε.

«Τ' ἄρματα δὲν τὰ δίνουμε, τὸ αἶμα μας τὸ χύνουμε» = λέγεται γιὰ δειλοὺς καὶ καυχησιάρηδες ἀνθρώπους (').

(1) Αὐτὴ ἡ παροιμία μᾶς θυμίζει ἕναν ἀπὸ τοὺς, κατὰ τὰ λεγόμενα, γενναίους ἄντρες, γιὰ τοὺς ὁποίους καὶ μπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῇ πέρα γιὰ πέρα ὁ μακαρίτης λεγότανε

«Τ' ἀρχίδια μου κόβω καὶ τρώγω, τοῦ χασάπη μινέτι δὲν κάνω» = ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ταπεινώνουμε τὸν ἑαυτὸ μας μπροστὰ στοὺς ἀσήμαντους.

«Τ' ἄσπρα τὰ λένε ἄσπρα» = κείνοι πού ἔχουν χρήματα καὶ ἂν εἶναι πειθὸ στραβοὶ κι' ἀπὸ τοὺς τυφλοπόντικες, θεωροῦνται πολὺ ἀνοιχτομάτηδες.

«Τὰ δουνά ἴναι μαθημένα νὰ βρέχονται καὶ νὰ χιονίζονται» = λέγεται γιὰ κείνους πού ὑπομένουν μὲ καρτερία τὶς συμφορὲς καὶ τὰ δεινά.

«Τὰ βρακιά μου νὰ βαστῶ, ἢ τὸν τοῦρκο ν' ἀπαντῶ» = λέγεται γιὰ κείνους πού ἀπὸ δειλία ἀποφεύγουν νὰ κάμουν κάτι τὸ γενναῖο.

«Τὰ βόδια βλέπουν ὄνειρα;» = λέγεται γιὰ τοὺς βλάκες.

«Τὰ γέλια καὶ τὰ δάκρυα εἶν' ἀνακατεμένα» = εὐνόητη.

«Τὰ γόνατ' ἂν δὲν κουραστοῦν, κοιλιὰ δὲ θεραπεύει» = ἂν δὲν κοπιᾶσουμε, δὲν καλοπερνοῦμε.

«Τὰ γρόσια νᾶναι ἴσια κι' οἱ γραμμὲς ἄς εἶν' στραβές» = νὰ βλέπουμε τὴν οὐσία καὶ ὄχι τὸν τύπο τῶν πραγμάτων.

«Τὰ δαχτυλίδι' ἂν πέσανε, μὰ τὰ δαχτύλια στέκουν» = οἱ γενναῖοι δὲν καταβάλλονται ἀπὸ τὶς δυστυχίες.

«Τὰ δέρματα τοῦ γείτονα βγάζουν πλατειὲς λουρίδες» = προτιμᾶμε πάντοτε τὰ ξένα πράγματα, καὶ τὰ θεωροῦμε πειθὸ καλὰ.

«Τὰ δικά σου ἀμπέλια φράζε, κι' ἀπ' τὰ ξένα μὴ σὲ νοιάζει» = δὲν πρέπει νὰ ἀσχολούμαστε μὲ τὶς ὑποθέσεις τῶν ἄλλων.

«Τὰ δικά του εἶναι σῦκα, τ' ἄλλουνοῦ εἶναι καρῦδια» = γιὰ κείνον πού κρύβει τὶς ἀδυναμίες του καὶ κατηγορεῖ, γι' αὐτὲς, τοὺς ἄλλους.

Χριστόδουλος Πακιάρος κι' εἶχε πατρίδα τὴν Κύπρο. Ζώντας στὴ Σάμο, μὲ τὸ ξέσπασμα τῆς ἐπανάστασης καταλήφθηκε ἀπὸ τὸν φιλοπόλεμο ἐκεῖνο ὄργανο, πού κυρίεψε τότε τοὺς πάντες, καὶ αὐτὸς ὁ πολεμάρχος ξεσήκωνε καὶ ἔσπρωχνε στὸν ἀγῶνα τοὺς ἄλλους λέγοντας στὸ κυπριακὸ ἰδίωμα ὅτι «ἀμπόφασι θέλει τὸ γιουρσοῦν καὶ νὰ μὴ φοβοῦνται!» ὕστερα φόρεσε στὸ κεφάλι του ἓνα κράνος ντενεκεδένιο, πού τῷδειχνε μὲ περηφάνεια στὸ φίλο του τὸν Μιχάλη στὸν ὁποῖο ἔλεγε, γιὰ νὰ τὸν ξεσηκώσῃ καὶ γιὰ νὰ τὸν σπρώξῃ σὲ τολμηρὲς πατριωτικὲς πράξεις: «Σύντεκε Μιχαλιό, βλέπεις τοῦτο τὸ σημεῖο; Παίδω τῶν παιδιῶ μας βασιλικὸ ψωμὶν θὰ τρῶμεν' καὶ σὺν κάμης σὺ μπιρίτο, τὸ βγάζω καὶ στὸ δίνω». Ὄταν ὁμως κατὰπλευσε στὴ Σάμο ὁ ὀθωμανικὸς στόλος, ξέχασε ὁ Χριστόδουλος καὶ τὸ κράνος καὶ τὰ μεγάλα λόγια του, καὶ μπαίνοντας σ' ἓνα κουρεῖο παρακάλεσε τὸν κουρέα νὰ τοῦ ξυρίσῃ τὶς φαβορίτες πού, κατὰ τὸν ἐγγλέζικο τρόπο, διατηροῦσε στὸ πρόσωπό του. «Κόψε μου τοὺς διαβόλους τούτους» εἶπε στὸν κουρέα «κι' ἐγὼ ραγιᾶς γεννήθηκα, ραγιᾶς θὲ νὰ πεθάνω». Καὶ δὲν ἀρκέστηκε σ' αὐτό, ἀλλὰ πῆγε καὶ χῶθηκε σὲ μιὰ καρβουναποθήκη, ὅπου ἔμεινε κρυμμένος ὄσες μέρες παρέμεινε ὁ στόλος στὴ Σάμο. Ὄταν τέλος ὁ στόλος ἀπόπλευσε καὶ βγήκε ὁ Πακιάρος ἀπὸ τὸν κρυψώνα του ἀποκρίνονταν, σ' ὅσους τοῦ ὑπενηθίζαν τὴν προηγούμενη παληκαριά του, ὅτι δὲν κρύφτηκε ἀπὸ φόβο ἀλλά... γιατί ντρεπόντανε τοὺς Τούρκους πού τὸν γνώριζαν. «Αὐτοὶ οἱ διαβόλοι οὗλοι» ἔλεγε «μὲ γνωρίζουσιν καὶ θὰ μ' ἐλέγασιν: καὶ σὺ Χριστόδουλε, ἀσίσης τοῦ σουλτάνου;!».

«Τὰ κακὰ ἀνασχύρια οἱ σκυῶλοι τὰ τρῶνε» = γιὰ κείνους πού ζοῦνε χω-
ρίς τάξη καί νοικοκυριό.

«Τὰ καράβια καί τ' ἀμπέλια εἶν' γιὰ ὅσους τὰ δουλεύουν» = οἱ εἰδικευ-
μένοι, καί μόνο αὐτοί, κερδίζουν ἀπὸ τῆ δουλειά τους.

«Τὰ κάρβουνα ἂν πιάσης, ἢ θὰ καῆς ἢ θὰ μουντζουρωθῆς» = εἶναι ἐπι-
ζήμια ἢ κάθε συναλλαγή μας μὲ τοὺς πονηροὺς.

«Τὰ κλουβιά τᾶχουμε, μὰ τὰ πουλιὰ μᾶς λείπουνε» = γιὰ κείνους πού δὲν
ἔχουν τ' ἀπαραίτητα καί ἀρκοῦνται στὰ ἐπουσιώδη.

«Τὰ κερναῶς χάνεις, τὰ χρωστεῖς πληρώνεις» = εὐνόητη.

«Τὰ κρυφὰ μας φανερά» = γιὰ κείνους πού θέλουν νὰ κρύψουν πράγμα-
τα πασίγνωστα.

«Τὰ λίγα πρόβατα βόσκουνε καλλίτερα» = γιὰτί ἔχουν στή διάθεσή τους
περισσότερο χορτάρι.

«Τὰ λόγια τῶν πολλῶν κάνουν τὸν ἄνθρωπο τρελλό» = δὲν πρέπει νὰ πι-
στεύουμε ὅ,τι μᾶς λέγει ὁ καθένας· ἐπίσης, λόγια πού ἐπαναλαμβάνονται, καί
ψέμματα ἂν εἶναι, γίνονται πιστευτὰ ἀπὸ πολλούς.

«Τὰ μακαρόνια ἔχουν τὸ φαγί» = εὐνόητη.

«Τὰ μαλλιά δὲν εἶναι γένεια» = τὸ κάθε τι εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ
ἄλλο.

«Τὰ ξένα χέρια πέμπουν, μὰ δὲ θεραπεύουν» = νὰ μὴν περιμένουμε καμ-
μιὰ βοήθεια ἀπὸ τοὺς ξένους.

«Τὰ πάχη μου, τὰ κάλλη μου εἶναι ἢ ὠμορφιά μου» = λέγεται γιὰ ὅσους
παινεύονται μοναχοί τους καί γίνονται γελοῖοι.

«Τὰ πεύκια ὅπου ξέραμε κάρβουνα ἐγενῆκαν» = λέγεται γιὰ κάποιον
γνωστό μας πού χειροτέρεψε ἢ κατάστασή του.

«Τὰ πίσω φίδια ἔχουν τίς οὐρές» = τὸ τέλος κάθε δουλειᾶς παρουσιάζει
πειὸ πολλές δυσκολίες.

«Τὰ πουλιὰ τὰ θέλουμε καί τῆ φωλιά κλωτσούμε» = ἐνδιαφερόμαστε μο-
νάχα γιὰ ὅ,τι μᾶς συμφέρει.

«Τὰ παλαιὰ πεύκια τὰ κάνουν φανάρια» = ὅ,τι παλιώσει, ἀχρηστεύεται.

«Τὰ πηδούλια πούχει τὸ τυρὶ τὰ πετοῦν ἔξω» = ὄλοι συχαίνονται καί
ἀποστρέφονται τοὺς πονηροὺς.

«Τὰ στραβὰ βόδια μὲ τὸ φεγγάρι βόσκουνε» = εὐνόητη.

«Τᾶχ' ἢ γάτα στήν κοιλιὰ της καί μὲ δαῦτα νιαουρίζει» = γιὰ κείνους
πού κάνουν κάτι, μὲ ὀλοφάνερο σκοπὸ τὸ κέρδος.

«Τ' εἶχες κι' ἴδρωνες; μὲ λωλὸ πάλευα» = εὐνόητη.

«Τέτοια ἀρνιά τρώει ὁ λύκος» = γιὰ τοὺς ἀσήμαντους καί ἀνίσχυρους
ἀνθρώπους.

«Τέτοιος ἅγιος τέτοιο θύμιαμα» = ὁ καθένας ἐκτιμῆται ἀνάλογα μὲ τὴν ἀξία του.

«Τέτοιο τζαρσί τέτοια πήχη» = ἔχει τὴν ἴδια σημασία μὲ τὴν παραπάνω.

«Τέχνη θέλει τὸ πριόνι κι' ὅπου τὸ βαστᾶ νὰ ἔδρῳνη» = μὲ τὴν τέχνη καὶ μὲ τὸν κόπο γίνονται ὅλα τὰ καλά.

«Τζιτζικας ἐλάλησε, μαύρη ρόγα γυάλισε» = γεωργικὴ παροιμία, γιὰ τὰ σταφύλια.

«Τὴ δουλειά σου κύτταζε κι' ἡ γαιδάρα βόσκει» = πρέπει νὰ φροντίζουμε μονάχα γιὰ τὶς ὑποθέσεις μας.

«Τὴ μιὰ μέρα ἀγᾶς καὶ κατῆς καὶ τὴν ἄλλη σουγιουλτζῆς» = γιὰ ὅσους ἔπεσαν ἀπὸ τὴ δόξα καὶ τὸν πλοῦτο στὴν ἀδοξία καὶ στὴ φτώχεια.

«Τὴ μιὰ τὴν ἐμαλλάξαμε, τὴν ἄλλη τὴν πετάξαμε» = γιὰ κείνους ποὺ ἄλλοτε περιποιοῦνται κάποιον κι' ἄλλοτε τοῦ κλείνουν τὴν πόρτα.

«Τὴν ἀρχοντιά μὴν τὴν προπέρνεις» = νὰ μὴν περηφανευόμαστε γιὰ μελλοντικὰ καὶ ἀδηλα ἀγαθὰ.

«Τὴν ἔπαθα μιὰ, θάλασσα, δὲν τὴν ξαναπαθαίνω» = κατὰ τό: «οὐκ ἔστιν ἀνδρὸς σοφοῦ δις ἐξαμαρτεῖν ἐπὶ τὸ αὐτό».

«Τὴν ἡμέρα μιὰ προβατίνα καὶ τὸ βράδυ πέντε δέκα» = γιὰ κείνους ποὺ δὲν κάνουν κεῖνα ποὺ πρέπει στὸν κατάλληλο χρόνο.

«Τὴν ἡμέρα τράκα τράκα καὶ τὸ βράδυ φόρα βράκα» = λέγεται γιὰ τοὺς γλεντζέδες καὶ γιὰ ὅσους ἀπὸ τὸ κακὸ πηγαίνουν στὸ χειρότερο.

«Τὴν ἡμέρα φοβᾶται τὰ μελιγκόνια καὶ τὴ νύχτα καταπίνει δαμάλια» = γιὰ τοὺς ὑποκριτές.

«Τὴν καθημερινὴ ζητιάνος καὶ τὴ σκόλη καπετάνιος» = γιὰ τοὺς φτωχαλαζόνες, ποὺ ἐπιδείχονται.

«Τὴν καρυδιὰ πλακιάζουνε κι' ὄχι τὰ πεύκια» = ἐπειδὴ τὰ καρύδια τρώγονται ἐνῶ τὰ κουκουάρια τοῦ πεύκου δὲν τρώγονται.

«Τὴν κορυφή τοῦ τοίχου χτυπᾶ τ' ἀστροπελέκι» = οἱ μεγάλοι κυρίως φθονοῦνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ δέχονται τὶς ἐπικρίσεις τους.

«Τὴν κυριακὴ τοῦ ζητοῦνε πέντε καὶ τὴ δευτέρα δίνει δέκα» = γιὰ κείνους ποὺ δὲν τακτοποιοῦν ἐνωρὶς τὶς ὑποχρεώσεις τους, καὶ γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν ζημιώνονται.

«Τὴν πέτρα ρίξε, τὴν χεῖρα κρύψε» = πρέπει νὰ εἴμαστε ἐπιφυλακτικοί.

«Τὴν ὥρα ποὺ θὰ καθαλήσης, σεῖε τὰ ποδάρια σου» = μόνον ὅταν σιγουράρεις, μπορεῖς νὰ καυχιέσαι.

«Τῆς λωλῆς κλώσσας τὰ πουλιά, ἡ γνωστικὴ τὰ μαζεύει» = οἱ φρόνιμοι ὠφελοῦνται ἀπὸ τὶς παρεκτροπές τῶν ἀνόητων καὶ τῶν παλαβῶν.

«Τῆς προδατίνας τίς κλωτσιές, τίς ἔχ' ὁ τσάκαλος χαρὲς» = γιὰ τοὺς ἀνίσχυρους ποὺ ἀπειλοῦν τοὺς ἄλλους.

«Τῆς στραβῆς πινακωτῆς τὰ στραθὰ ψωμιὰ» = συνηθίζουμε ν' ἀποδίδουμε στοὺς ἄλλους τὰ σφάλματά μας.

«Τῆ χελώνα ρωτήσανε τί εἶν' ἡ τέχνη σου; καζάζης. — Ἀπὸ τὰ νύχια φαίνεσαι» = γιὰ κείνους ποὺ λένε πῶς ἀσχολοῦνται μὲ κάτι γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν ἔχουν καμμιά ἐπιτηδειότητα.

«Τί ἄνθρωπος εἶν' ὁ Παυλῆς καὶ τί ἔναι τὸ φαγί του» = ἀπὸ τοὺς ἀσήμαντους θὰ περιμένουμε ταπεινὰ καὶ ἀσήμαντα πράγματα.

«Τί γυρεύεις ξυπόλυτε, μὲς στὰ χαλίγια;» = γιὰ τοὺς ἀνίσχυρους ποὺ μπλέκονται σὲ καυγάδες καὶ σὲ συμπλοκές.

«Τί θὰ κάμη ὁ γυμνὸς τοῦ τσίτσου;» = δὲν μποροῦν νὰ βοηθήσουν τοὺς ἄλλους ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ βοήθεια.

«Τί κολιὸς καὶ τί σαρδέλα ἀπὸ μιὰ παληοβαρέλα» = δὲν πρέπει νὰ γυρεύουν διακρίσεις ὅσοι δὲν εἶναι ἄξιοι γι' αὐτές.

«Τίμα με γιὰ παπᾶ, νὰ σὲ τιμήσω γιὰ δεσπότη» = πρέπει νὰ τιμᾶμε τοὺς ἄλλους, γιὰ νὰ μᾶς τιμᾶνε καὶ κείνοι.

«Τί σὲ μέλλει γιὰ τοῦ Σπύρου τὰ μουλάρια;» = νὰ μὴν ἀσχολούμαστε μὲ τίς ὑποθέσεις τῶν ἄλλων.

«Τί σὲ μέλλει ποῦ ξεφορτώνουν οἱ γύφτοι τὰ κάρβουνα;» = σημαίνει ὅτι καὶ ἡ παραπάνω παροιμία.

«Τί σοῦ φταίει ὁ μάστορας σὰν δὲν ξέρει τέχνη;» = γιὰ κείνους ποὺ παινεύονται γιὰ τέχνη ποὺ δὲν τὴν ξέρουν.

«Τί τσαμπουνίζεις Ἄντριά; ἡ γρηὰ ἔρχεται καὶ φέρνει τὸ κρέας» = γιὰ κείνους ποὺ γκρινιάζουν χωρὶς αἰτία.

«Τί σοῦ φταίει ὁ μάστορας σὰν δὲν ξέρει τέχνη;» = γιὰ κείνους ποὺ ζητοῦν πράγματα ποὺ δὲν τοὺς ταιριάζουν.

«Τί χαμπάρια; ἐδωνὰ τᾶχα καὶ πέρσι» = γιὰ κείνους ποὺ ἀπαντοῦν χωρὶς νὰ σκεφτοῦν, ἢ λένε ἀσυναρτησίες.

«Τῆ γρηὰ σὰν φκιάνεις, τὸ σπόρο σου χάνεις» = δὲν φέρνουν ἀποτελεσμα οἱ δουλειές ποὺ γίνονται ἄπρεπα καὶ παράκαιρα.

«Τὸ βουβάλι κι' ἂν ξεπέση, πάλι βουβαλιές μυρίζει» = οἱ δυνατοὶ καὶ ἂν ξεπέσουν, πάλι θὰ εἶναι ὑπολογίσιμοι.

«Τὸ βουβάλι κι' ἂν ξεπέση, πάλι σὰν μ' ἓνα βόδι θ' ἀπομείνη» = σημαίνει ὅτι καὶ ἡ προηγούμενη.

«Τὸ γαιδοῦρι ἂν δὲν πληγώση, τὸ σαμᾶρι του δὲν σπάνει» = οἱ καταπιεζόμενοι γίνονται σιγὰ σιγὰ ἐπικίνδυνοι.

«Τὸ γαιδοῦρι τὸ ρωτήσανε, πόσα μίλλια πέρνεις τὴν ὥρα; κατὰ τὸ διάλογο

πού θα με καθαλικέψη» = πορευόμαστε σύμφωνα με τις περιστάσεις.

«Τὸ γαρούφαλο στ' αὐτὶ κι' ἡ κασίδα στὴν κορφὴ» = γιὰ τοὺς φτωχοὺς πού ἐπιδείχονται.

«Τὸ Γενάρη κλάδευε καὶ τὸ Φλεβάρη σκάδε καὶ τὸ Μάρτη μὲς στ' ἀμπέλι μῆτε σκύλος κούντουρος» = παροιμία γεωργική.

«Τὸ γινάτι θγάζει μάτι» = ἡ ἐπιμονὴ σὲ κάτι παράλογο, εἶναι ὀλαθερή.

«Τὸ γουροῦνι ποτὲ δὲ βελάζει, πάντα γρουλλίζει» καὶ

«Τὸ γουροῦνι πρόβατο δὲ γίνεται», σημαίνουν ὅτι δὲν ἀλλάζουν οἱ φυσικὲς ιδιότητες.

«Τὸ δικό σου τὸ κακὸ ἔκαμ' ἐμένα πονηρὸ» = τὰ παθήματα τῶν ἄλλων πρέπει νὰ γίνονται μαθήματα σὲ μᾶς.

«Τὸ δουλευτὴ σου πλήρωνε καὶ ψυχικὸ μὴν κάνεις» = νὰ εἴμαστε συνεπεῖς στὶς ὑποχρεώσεις μας.

«Τὸ ζημιωμένο ταξίδι μουρμούρα εἶναι» = ἡ ζημιὰ φέρνει τὴ γκρίνια.

«Τὸ ἰνὶ ἔκανε βελόνι» = γιὰ τοὺς τερατολόγους καὶ τοὺς βλάκες.

«Τὸ κάθε πρᾶμα τρίμερο καὶ τὸ μεγάλο πέντε» = μὲ τὸν καιρὸ ὅλα ξεχνοῦνται.

«Τὸ κακὸ ξύδι τ' ἀγγεῖο του χαλνᾷ» = οἱ διεστραμμένοι ἄνθρωποι ζημιώνουν πρῶτα τὸν ἑαυτό τους.

«Τὸ κακὸ πού δὲν πετῶ καὶ δὲν παύω νὰ περνῶ» = γιὰ κείνους πού ἀναγκαστικὰ διακινδυνεύουν.

«Τὸ καλὸ ἀρνὶ θυζαίνει δυὸ μανάδες, τὸ κακὸ μῆτε τὴ μάνα του» = εὐνόγητη.

«Τὸ καλὸ τὸ φέσι τὸ πειράζ' ὁ σκῶρος» = οἱ καλοὶ καταδιώκονται.

«Τὸ καντοῦνι πάντα καντοῦνι, ποτὲ δὲ γένεται χαλίκι» = ὅ,τι ἀξίζει, δὲν ξεπέφτει ποτέ.

«Τὸ κεφάλι λωλό, τὰ ποδάρια τραβοῦν τὸ ζόρι» = ὅταν δουλεύουμε ἀπερίσκεπτα, ματαιοπονοῦμε.

«Τὸ κουδαράκι ἀπὸ τὴν κλωστή σέρνεται» = ὁ κάθε ἄνθρωπος ἀκολουθεῖ τὶς ὁρμές του καὶ τὶς διαθέσεις του.

«Τὸ λάδι δὲν τὸ θέλομε καὶ τὸ λαδᾷ κλαδεύομε» = πολλές φορές γλυτώνουν οἱ φταίχτες καὶ τιμωροῦνται οἱ ἀθῶοι.

«Τὸ λάθος δὲν τιμώνεται» = ἂν σφάλλομε ἀπὸ ἄγνοια, δὲν τιμωρούμαστε.

«Τὸ λύκο βλέπομε καὶ τὴν ὀμπλὴ γυρεύομε.» = γιὰ κείνους πού ζητοῦν ἀποδείξεις γιὰ πράματα ὀλοφάνερα.

«Τὸ λωδιάρη ὅπως κάμης, κείνος φαίνεται ἀπ' ἀλάργου» = δὲν συγκαλύπτονται τὰ πράγματα πού εἶναι ὀλοφάνερα.

«Τὸ λωλό κι' ἂν ἀρμηνεύης, κρύο σίδηρο δουλεύεις» = ὅποιος συμβουλεύει τὸν τρελλό, ματαιοπονεῖ.

«Τὸ μαθημένο ἄνθρωπο γουλιάρη μὴν τὸν κάνης» = ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ σοῦ καλό, δύσκολα διαφθείρεται.

«Τὸ μάτι τοῦ νοικοκύρη κοπριά στὸ χωράφι» = ὅταν ἐπιδίδουμε τίς ἐργασίες μας, ὠφελούμαστε.

«Τὸ μέλι καὶ στὸ ξύδι νὰ τὸ βάλῃς, πάντα γλυκὸ εἶναι» = οἱ καλοί, κι' ἂν ἀκόμα βρεθοῦν ἀνάμεσα στοὺς διεστραμμένους διατηροῦν τὴν ἀρετὴ τους.

«Τὸ μῆλο ὅσο κρύβεται, τόσο μυρίζει» = ὅσοι δὲν προβάλλουν τὸν ἑαυτὸ τους, ἐκτιμῶνται περισσότερο.

«Τὸ μὴ σὲ μέλλει μὴ ρωτᾶς, ποτὲ κακὸ μὴν πάθεις» = νὰ μὴν ἀσχολούμαστε μὲ τίς ξένες ὑποθέσεις, γιὰ νὰ ἔχουμε τὸ κεφάλι μας ἤσυχο.

«Τὸν ἄγγελό του σταλαγματιὰ νερὸ δὲν δίνει» = γιὰ τοὺς φιλάργυρους.

«Τὸν ἀκάλεστο στὸ γάμο κάτου κάτου τὸν καθίζουν» = εὐνόητη.

«Τὸν ἄρχοντα τοῦ τόπου σου τὸν ἄγιο τοῦ Θεοῦ σου» = πρέπει νὰ σεβώμαστε κείνους πού μᾶς διοικοῦν.

«Τὸν ἐπέρασε στή πούντα καὶ δὲν βραχίχανε τὰ πόδια τ'» = γιὰ κείνους, πού μᾶς ξεγελᾶνε μ' ἔξυπνο τρόπο.

«Τὸν κακὸ χρόνο τὸν περνᾶς, τὸν κακὸ γείτονα δὲν τὸν περνᾶς» = ὁ κακὸς γείτονας εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ χειρότερα κακά.

«Τὸν καμπούρη ὁ λάκκος τότε σάζει» = ὁ θάνατος διορθώνει τὰ πάντα.

«Τὸν κουτσουνοῦρη τὸν παραφορτώνεις. —Μὰ σὲ κοντὸ δρόμο πάει» = γιὰ κείνους πού δικαιολογοῦν τίς παράλογες πράξεις τους.

«Τὸ μυλωνᾶ κουντᾶς; τὴ τσέπη σου κουντᾶς» = δὲν πρέπει νὰ δυσανεστοῦμε κείνους, πού τοὺς ἔχουμε πάντοτε ἀνάγκη.

«Τὸ παρὰ πολὺ περίσσο μᾶς χαλνάει καὶ τὸ ἴσο» = κατὰ τὸ «μηδὲν ἄγαν».

«Τοῦ δίνουνε κι' ἀπλώνει κι' αὐτὸς ζητᾶ λεμόνι» = γιὰ κείνους πού δὲν τοὺς φτάνουν ὅσα τοὺς ἔδωσαν, καὶ γυρεύουν περισσότερα.

«Τοῦ ναύτη ἢ γυναῖκα τὸν Ἀπρίλη χηρεύει» = τὸ κακὸ ἔρχεται τότε πού δὲν τὸ περιμένουμε.

«Τὸν τσίτσο ἀφέντη κι' ἂν εἰπής, ἐκείνος τσίτσος εἶναι» = τὰ λόγια δὲν μεταβάλλουν τὰ πράγματα.

«Τὸ ξερὸ ξερὸ σῦχο στὸν τοῖχο δὲν κολλάει» = γιὰ κείνους πού κάνουν κάτι χωρὶς ἀρμοδιότητα.

«Τὸ παπὶ καὶ τὸ χηνάρι στοῦ διαβόλου τὸ παζάρι» = γιὰ κείνους πού μιλοῦν μπερδεμένα γιὰ κάτι.

«Τὸ πέτυχες σὰν τῆς Γραμματικῆς τὸ φούρνο» = γιὰ κείνους πού δὲν πετυχαίνουν σὲ κείνα στὰ ὁποῖα ἐλπίζανε.

«Τὸ πίσ' ἀχλάδ' ἔχει οὐρά, τὸ παραπίσω φούντα» = κείνα πού παραμένουν τελευταία εἶναι, κάποτε, καὶ τὰ καλύτερα.

«Τὸ πουκάμισο πλυμένο, μὰ τὸ σαποῦνι εἶναι ξένο» = γιὰ τοὺς φτωχοπερήφανους.

«Τὸ πουλάκι στὸ κλουδί τί τοῦ μέλλει δὲ νοεῖ» = ὁ σκλαβωμένος δὲν ξέρει τί τὸν περιμένει.

«Τώρα μακρύναν οἱ ποδιές καὶ σκεπάσαν τίς πομπές» = γιὰ τοὺς νεόπλουτους.

«Τώρα ποῦγιν' ἡ θάλασσα πιλάφι, ἐμεῖς χάσαμε τὸ κουτάλι» = γιὰ κείνους πού δὲν μποροῦν νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τίς εὐνοϊκὲς περιστάσεις.

«Τὸ ρέμα κὰν' ἀμπέλι καὶ τὸ θόθανο βαρέλι» = γιὰ τοὺς τερατολόγους.

«Τ' ὄρφανὸ ἀρνὶ δυζαίνει δυὸ μανάδες» = πολλές φορές συμβαίνει νὰ βοηθήσουν πολλοὶ ἄνθρωποι, κάποιον, πού ἔχει ἀνάγκη.

«Τὸ σάββατο ἐπέρασε, κουλούρια μὴν γυρεύεις» = γιὰ κείνους πού γυρεύουν παράκαιρα, κάτι.

«Τὸ σάββατο πίττα καὶ τὴν κυριακὴ κουλούρα» = γιὰ τοὺς ἄνθρώπους πού δὲν ἔχουν σταθερὸ χαρακτῆρα.

«Τὸ σκεπάρνι δὲν κάνει μόνο τὸ στυλιάρι τ'» = ὁ καθένας χρειάζεται τὴ βοήθεια τῶν ἄλλων.

«Τὸ σκoinί μας σκoinί καὶ τὸ βουῖλο μας βουῖλο» = νὰ χρησιμοποιοῦμε τὸ κάθε τι, καθὼς πρέπει.

«Τὸ σκυλί γιὰ νὰ σκοτώγουν καὶ λυσσάρικο τὸ λένε» = πολλοὶ ἄνθρωποι χρησιμοποιοῦνε τὰ πάντα, ἀκόμα καὶ τὴ συκοφαντία, γιὰ νὰ πετύχουν στὸ σκοπὸ τους.

«Τὸ σκυλί πού κολακεύει καὶ τὸ αἷμα γλυκὸ θγάζει» = οἱ πρᾶοι καὶ μαλακοὶ ἄνθρωποι καὶ ὅταν κάνουν τὸ κακὸ δὲν τὸ κάνουν μὲ ἀγριότητα.

«Τὸ σκύλο πρόσταζαν καὶ κείνος τὴν οὐρά του» = γιὰ κείνους πού ἀναθέτουν στοὺς ἄλλους, νὰ κάμουν κείνο πού ἀνάθεσαν σ' αὐτούς.

«Τὸ σπίτι σου παλάτι σου, τ' ἀμπέλι σου ὁ κόσμος» = πρέπει νὰ ἐπιδιώκουμε τὴν εὐτυχία μας μέσα στὸ σπιτικό μας καὶ στὸ περιβάλλον μας.

«Τὸ στάρι ὅσο κι' ἂν κάμη, στὸ μῦλο θὰ πάη» = κανένας δὲν γλυτώνει ἀπὸ τὴ μοῖρα του.

«Τὸ σταμνὶ πού πὰ' στὴ θρύση, ὡς τὸ τέλος θὰ ραῖση» = ὅσοι μπλέκονται σὲ κινδύνους, στὸ τέλος θὰ τὴν πάθουν.

«Τὸ σταφύλι καὶ σταφίδ' ἂν γενῆ, πάλι γλυκὸ εἶναι» = οἱ καλοὶ εἶναι πάντοτε καλοὶ.

«Τὸ στραβόξυλο ἢ φωτιά τὸ σιάζ'» = μὲ τὴ βία μπορεῖ νὰ κατορθώσουμε τὰ πάντα.

«Τότε πούχα δὲν εἶχα, τώρα πῶχω δὲν ἔχω» = γιὰ κείνους πού ζοῦνε διαρκῶς στή φτώχεια.

«Τὸ τσινιάρικο μουλάρ' κι' ἐκεῖ πού θὰ ψοφήση θὰ κάμ' τὸ ἰλί» = γιὰ τοὺς πεισματάρηδες καὶ τοὺς ἀνυπόταχτους.

«Τοῦ ἀχάριστου μὴν τοῦ κάμης χάρη» = εὐνόγητη.

«Τοῦ γέρου σκόνταμα τοῦ χάρου προμήνυμα» = μὲ τὸ παραμικρὸ οἱ γέροι κινδυνεύουν νὰ πεθάνουν.

«Τοῦ ζευγαῖ τὰ παιδιὰ στὸ δρεπάν' ἀπὸ κάτου πεθαίνουν» = τὰ παιδιὰ τῶν φτωχῶν εἶναι δυστυχησμένα.

«Τοῦ ζηλιάρ' εἶναι δοσμένο νὰ ᾿ν' τὸ σκότι του πρισιμένο» = οἱ ζηλιάρηδες θρίσκονται σὲ διαρκῆ ἀγωνία.

«Τοῦ Θεοῦ ἡ ζημία δὲν λογαριάζεται» = ἀφοῦ εἶναι ἀπὸ τὸ Θεό, εἶναι εὐπρόσδεκτη.

«Τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ γείτονα τὸ μάτι δὲν γελιέται» = εὐνόγητη.

«Τοῦ Θεοῦ τὰ πρόβατα ὁ διάβολος κουρεύει» = οἱ μοχθηροὶ ἄνθρωποι ὠφελοῦνται ἀπὸ τοὺς καλοὺς.

«Τοῦκ τ' αὐγὸ μαρὲ Μανόλη» = λέγεται σὲ ἀπροσδόκητα καὶ ξαφνικὰ γεγονότα.

«Τοῦ καλοῦ ἀντρὸς ἡ γυναῖκα ἀπ' τὰ μοῦτρα φαίνεται» = οἱ καλοπαντρεμένες εἶναι χαρούμενες, οἱ κακοπαντρεμένες εἶναι σκυθρωπές.

«Τοῦ κερατᾶ τὸ σπαθὶ δὲν κόφτει» = δὲν πρέπει νὰ ὑπολογίζουμε καὶ νὰ φοβόμαστε ἕναν ἐξευτελισμένο ἄνθρωπο.

«Τοῦ κουφοῦ κι' ἂν μουρμουρίζης σὰν νεκρὸ νὰ γαργαρίζης» = σὲ ὄσους δὲν ἀκοῦνε, πάει χαμένη ἡ κάθε συμβουλὴ.

«Τοῦ λωλοῦ τὸ παιδί μικρὸ φορεῖ καὶ μεγάλο θωρεῖ» = οἱ ἀπερίσκεπτοι γονεῖς σπαταλοῦν τὰ χρήματά τους σὲ κεῖνα πού δὲν πρέπει, καὶ ἐγκαταλείπουν τὰ παιδιὰ τους φτωχά.

«Τοῦ μαγγάνου τὰ σιχλιὰ ἄλλ' ἀδειάζουν κι' ἄλλα γεμίζουν» = λέγεται γιὰ τὴν ἀκαταστασία στὴν ὁποία θρίσκονται τὰ ἀνθρώπινα πράγματα.

«Τοῦ μαστόρου ἡ γυναῖκα ὡς τὸ μεσημέρι πεινᾷ» = ἡ τέχνη εἶναι πλοῦτος.

«Τοῦ μικροῦ ἀνθρώπου μὴν τοῦ δώσης δόξα, γιατί θὰ γυρίσει νὰ σοῦ δώση στὸ κεφάλι» = οἱ ταπεινοὶ εὐκόλα μεγαλοπιάνονται καὶ μὲ τὴ δύναμη πού ἀπόχτησαν, καταπιέζουν ἐχθροὺς καὶ φίλους.

«Τοῦ παπαῖ τὸ ἔοδι, τοῦ παπαῖ τὸ μοσχάρι (ἢ τὸ χωράφι)» = λέγεται γιὰ κείνους πού τὰ θέλουν ὅλα δικά τους.

«Τοῦ παπαῖ μας τὸ γαῖδοῦρι ἔθγαλε σπυρὶ στή μούρη» = λέγεται γιὰ γεγονότα γιὰ τὰ ὁποία δὲν ἐνδιαφερόμαστε καθόλου.

«Τοῦ παπαῦ τὸ ψαλτικὸ κι' ὁ νεκρὸς στ' ἀνάθεμα» = γιὰ τοὺς συμφεροντολόγους.

«Τοῦ πλούσιου τοῦ ἀνθρώπου ὅσο σκαλίζεις θρίσκεις» = ἐπειδὴ οἱ πλούσιοι ἔχουν πολλὰ, μπορεῖς ὅταν τὰ ἐκμεταλλευθεῖς νὰ ὠφεληθῆς ἀπὸ αὐτά. Αὐτὸ ἰσχύει ὄχι μόνον γιὰ τὸν ὑλικὸ ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ἠθικὸ πλοῦτο.

«Τοῦ πρώτου τὰ πατήματα γεφύρι τοῦ δευτέρου» = πάντοτε οἱ κατοπινοὶ ὠφελοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες καὶ ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν προγενέστερων.

«Τοῦ Σαμιώτη τ' ἀποδοσίδι πέντ' ἔληξες κι' ἓνα χρομμίδι» = λέγεται γιὰ τὰ σαμιώτικα δῶρα, τὰ ὁποῖα εἶναι πολὺ φτηνὰ κι' ἀσήμαντα.

«Τοῦ ταταῦ του μοιάζ' ὁ Γιάννης» = κατὰ τὸν πατέρα καὶ ὁ γιὸς.

«Τοῦ τσαγκάρη τὸ παιδί ξυπόλυτο περπατεῖ» = γιὰ τοὺς γονεῖς ποὺ παραμελοῦν τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν τους.

«Τουφέκια στὸν ἀέρα δὲ ρίχνουνε» = δὲν πρέπει νὰ ματαιοπονοῦμε.

«Τοῦ φτωχοῦ τὸ εὔρεμα ἢ καρφί ἢ πέταλο» = οἱ φτωχοὶ εἶναι κακοτῦχεροι.

«Τὸ φίδι βλέπομε καὶ τὸ συρμὸ γυρεύομε;» = γι' αὐτοὺς ποὺ ζητᾶνε ἀποδείξεις γιὰ ὀλοφάνερα πράγματα.

«Τὸ φυσικὸ νικάει τὸ μαθηματικὸ» = ἡ φύση εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴν τέχνη.

«Γ' ὄφανὸ κουκί κάνει γρήγορα μπαμποῦρα» = εὐνόητη.

«Τὸ χέρι θέλει ξάπλωμα καὶ τὸ κρεβάτι στρῶμα» = γιὰ τὸ κάθε τι πρέπει νὰ κάνουμε κεῖνο ποὺ τοῦ ταιριάζει.

«Τὸ χούη εἶν' ἀπὸ κάτ' ἀπ' τὴν ψυχὴ» = οἱ κακὲς συνήθειες μᾶς ἀκολουθοῦν ὡς τὸν τάφο.

«Τὸ χρέος τὸν κακὸ χρόνο ἀπαντέχει» = εὐνόητη.

«Τὸ ψάρι τὸ χλωρὸ θέλει ἀλάτι γιατί βρωμάει» = εὐνόητη.

«Τὸ ψάρι κι' ὁ φίλος σὲ τρεῖς μέρες βρωμοῦνε» = ἡ ψεύτικη φιλία δὲν κρατᾶει πολὺ καιρὸ.

«Τὸ ψάρι ποὺ φεύγει εἶναι τὸ μεγαλύτερο» = γιὰ ὅσους γκρινιάζουν γιὰ τὰ πιθανὰ κέρδη ποὺ ἔχασαν.

«Τὸ ψάρι τὸ χλωρὸ θέλει ἀλάτι γιατί βρωμάει» = εὐνόητη.

«Τὸ ψωμί ζημιὰ δὲν κάνει» = εὐνόητη.

«Τραγοῦδια θέλεις Παναγῆ; δέξου γιεθεντίσματα» = γιὰ κείνους ποὺ μὲ τὴν ἀπερισκεψία τους, κάνουν κακὸ στὸν ἑαυτό τους.

«Τρεῖς κι' ὁ κάβαλος» = γιὰ κείνους, ποὺ στὸ κάθε τι προβάλλουν τὸν ἑαυτό τους.

«Τρελάθη ὁ Ὀβραῖος καὶ πούλησε τὰ ροῦχα του» = γιὰ κείνους ποὺ ἐνεργοῦν ἀπερίσκεπτα.

«Τρελός θυμάται: χαίρεται, θυμάται καιμαρώνει» = για τους όνειροπαρμένους.

«Τρέχεις γέρο μου, στο γάμο; μά τί διάβολο νά κάμω; = για κείνους που κάνουν κάτι στα γρήγορα, και παρά τή θέλησή τους.

«Τρία λόγια στο μπογιατζή, δός τους παράδες πάρ' τὸ βρακί» = αντί να χάνουμε τὰ λόγια μας, ἄς κάνουμε γρήγορα τή δουλειά μας.

«Τρίχα στο μάτι δὲ χωράει» = τὸ κακὸ δὲν τὸ ανεχόμαστε.

«Τρύπα κάδουρα, μὴ σὲ φά' ὁ παραδοκύρης» = πρέπει νά εἴμαστε προβλεπτικοί, για ν' ἀποφεύγουμε τοὺς κινδύνους.

«Τύφλα, Γκιώνη, μὲ τὸ γαῖδαρο π' ἀγόρασες» = για κείνους που ἐπειδὴ δὲν πρόσεξαν, τοὺς ξεγελάσανε.

«Φάε τ' ἀρμυρὸ και θὰ ἔρῃς και τὸν καιρὸ» = κατὰ τὸ «στέργε τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω».

«Φάτε λύκοι, φᾶτ' ἀρκούδια» = για ὅσους ἀδιαφοροῦν ὀλότελα για τὰ δικά τους.

«Φεύγ' ὁ Γιάννης, φεύγει κι' ἡ ἔννοια του» = εὐνόητη.

«Φίλος καλὸς ὁ γάτος μας, τὰ νύχια ἂν δὲν εἶχε» = για γνωστούς μας ἀνθρώπους, που εἶναι ἐπικίνδυνοι.

«Φίλος καλός, σκύλος παληός» = οἱ παληοὶ φίλοι εἶναι, σὰν τὰ σκυλιά, πιστοί.

«Φίλος τὸ φίλο ἔκραζε κι' ὁ νοικοκύρης ἔσκαζε» = οἱ πονηροὶ φοβοῦνται και μισοῦν τή δύναμη τῆς φιλίας.

«Φοβᾶτ' ὁ Γιάννης τὸ θεριὸ και τὸ θεριὸ τὸ Γιάννη» = για τοὺς θρασυδαίλους.

«Φτηνὸς στ' ἀλεῦρι κι' ἀκριβὸς στο πῖτουρο» = για μερικοὺς παράξενους τσιγκούνηδες.

«Φτωχὸς τσοπάνης μετρημένα πρόβατα φυλάει» = εὐνόητη.

«Φτωχὸ τ' ἀρνὶ ἔλαχε και πλατονούρικο» = για τοὺς φτωχοπερήφανους.

«Φύγ' ἀπὸ μένα, διάβολε, σύρε στο γείτονά μου» = εὐνόητη.

«Φυλάει στοὺς γάτους τὸ ψωμί και τρῶν οἱ ποντικοὶ τὰ ρούχα του» = για τοὺς τσιγκούνηδες.

«Φύλαξέ με ἀπὸ στεργιά νά σὲ φυλάξω ἀπὸ πέλαγο» = πρέπει νά ἀλλοδοθηθοῦμαστε.

«Φύλαξε τὸ σάββατο νά γίν' ἡ πίττα» = για τοὺς ὑπομονητικοὺς ἀνθρώπους.

«Φύτ'σα; τὸ σάλιο μου δὲν πέρνω πίσω» = δὲν πρέπει ν' ἀνακαλοῦμε κείνα που ὑποσχεθήκαμε.

«Φωνάζει πολὺ; ἄδικο ἔχει» = συνήθως οἱ «κεκράκται» παραλογίζονται.

«Χαμήλωσε τὸ φέσι σου νὰ μὴ φανῆ ἢ ὀμπρέλλα» = γιὰ κείνους ποὺ νομίζουμε πὼς εἶναι τραγοὶ καὶ περηφανεύονται.

«Χέρι ποὺ κόφτει ἢ ἀρχή, δὲν πονεῖ» = ὅ,τι γίνεται νόμιμα, τὸ ἐγκρίνουμε.

«Χίλια κεφάλια ἀπὸ μιὰ τρίχα δὲν εἶναι τίποτα, χίλιες τρίχες ἀπὸ ἓνα κεφάλι γίνεται κασιδῆς» = εὐνόητη.

«Χίλια κι' ἂν τὸ γυαλίσῃς τῆς γρηᾶς τὸ μπεσλίκι δὲν κάνει παραπάνω» = εὐνόητη.

«Χίλια λόγια νὰ σοῦ ποῦνε, ἓνα λόγο νὰ πιστέψῃς, κι' ἓνα λόγο ἂν ἀκούσῃς χίλιους βάλε μὲς στὸ νοῦ σου» = δὲν πρέπει νὰ πιστεύουμε ὅσα μᾶς λένε, ἀλλὰ ἀπὸ κάτι ποὺ φημολογεῖται, πρέπει νὰ συμπεραίνουμε πολλά.

«Χίλια χρωστῶ, παρᾶ δὲν ἔχω» = γιὰ κείνους ποὺ δὲν φροντίζουν γιὰ τὴν περιουσία τους.

«Χίλιες συλλογές κουμέρκι δὲν πλερώνουν» = γιὰ κείνους ποὺ κάνουν φανταστικὰ σχέδια.

«Χίλιοι δυὸ συλλογισμοὶ ἓνας χρέος δὲν πληρώνουν» = ἡ ἀπλῆ σκέψη δὲν φέρνει κανένα ὄφελος.

«Χίλιοι τάκοι ἓνα μίλι, χίλια μίλια ἓνα τάκο» = ναυτικὴ παροιμία, ποὺ σημαίνει ὅτι ἡ διάρκεια τοῦ ταξιδιοῦ εἶναι ἄγνωστη.

«Χίλιων χρόνων μελέτημα μιανῆς ὥρας κάμωμα» = μποροῦμε σὲ μιὰ ὥρα νὰ κάμουμε κάτι ποὺ χρόνια τὸ σκεφτόμασταν καὶ διστάζαμε.

«Χοῖρος καταλασπωμένος κι' ἄλλον ἤθελε νὰ χρίση» = γιὰ τοὺς φαύλους ποὺ θέλουν νὰ διαφθεῖρουν καὶ ἄλλους ἀνθρώπους.

«Χόρευε, μωρὲ πατέρα, ὡς που νᾶρθουν τὰ ἄσπρα πέρα» = γιὰ κείνους ποὺ ζοῦν στὴν ἀσωτία καὶ δὲν φροντίζουν γιὰ τίποτα.

«Χρονιὰ παιδιὰ, χρονιὰ πανιὰ» = γιὰ τὴν ἀκαταστασία τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

«Χριστὲ ὁὸς στὴ γειτονιά, νᾶχουμε καὶ μεῖς δουλειὰ» = ὅταν οἱ γύρω μας εὐτυχοῦνε, θὰ ζήσουμε καὶ μεῖς κοντὰ τους.

«Χρυσάφι εἶναι κι' ὁ πηλὸς ὅταν χρυσάφι ἀξίζει» = ἡ ἀξία στὸ κάθε πρᾶγμα καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἀνάγκη ποὺ τὸ ἔχουμε.

«Χτένισέ με νὰ σὲ ξουρίσω» = πρέπει ν' ἀλληλοδοηθοῦμαστε.

«Χύθ' ἢ μαγειριά μας πᾶ' ἢ κουμπριά μας» = ὅταν μᾶς βρεῖ ἓνα κακό, οἱ φίλοι μᾶς ἀφήνουν.

«Χωρατεύω σε κι' ἂν δὲν με δοῦνε πέρνω σε» = γιὰ κείνους ποὺ προσπαθοῦν ν' ἀρπάξουν κάτι.

«Χωριάτης ὅποιος γεννηθεῖ χωριάτης θὰ πεθάνῃ» = εὐνόητη.

«Χωρὶς δόλωμα ψάρι δὲν πιάνεις» = εὐνόητη.

«Χωρίς παράδες κέρατα, χωρίς πομπές κουδούνια» = για κείνους πού άδικούνται ἢ ὑποφέρουν χωρίς νά φταίνε.

«Χωρίς παπούτσι τόν μπάλλο δέ χορεύουν» = για νά πετύχουμε στό σκοπό μας πρέπει νά ἔχουμε τά χρειαζόμενα γι' αὐτόν.

«Χωρίς ἄρματα καί κουπιά, Νικόλα, βόηθα με» = για κείνους πού πέρνουν ἀνέλπιστη βοήθεια σέ μιάν ἀνόητη προσπάθειά τους.

«Ψάλε, δέσποτά μου, —μά τί διάβολο κάνω» = για κείνους πού προτρέπουν, χωρίς νά ὑπάρχει ἀνάγκη προτροπῆς.

«Ψάρια σοῦ μυρίσανε; τὰ θέλ' ἢ ὀρεξή μου» = ἔχουμε στό νοῦ μας κείνα πού ἐπιθυμοῦμε.

«Ψέμματα μαγειρεύεις; ἡ κοιλιά σου τὸ ξέρει» = εὐνόητη.

«Ψεύτης πιστεύει πὼς γελᾷ, μονάχος του γελιέται» = εὐνόητη.

«Ψεύτης τὸν ψεύτη ἀγαπᾷ, κλέφτης τὸν κλέφτη θέλει» = κατὰ τὸ «ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει».

«Ψηλά πήδα καί χαμηλά τραγοῦδα» = πρέπει νά ἐπιχειροῦμε κάτι ἀφοῦ πρῶτα τὸ μελετήσουμε καλά, καί για νά μὴν ἀναγκαστοῦμε ἀπὸ ἀδυναμία νά σταματήσουμε στὴ μέση.

«Ψόφησε τὸ μελίτσι μας καί κάμαιε κεράκι» = λέγεται για κείνους οἱ ὅποιοι, ἐνῶ ἔπαθαν μεγάλη ζημιὰ μιλᾷνε για τὰ λιγοστά πού τοὺς ἔμειναν.

«Ψωμί νᾶχω στό σπίτι μου νά τρώγω ὅσο θέλω» = εὐνόητη.

«Ψωμί δὲν ἔχει καί ζητᾷ για ὀρεξή ραπάνι» = για τὸν φτωχὸ πού παρουσιάζεται για πλούσιος.

«Ψωρα καλή κὺρ Νικολῆ, —κακή σου καί ψυχρή σου» = για τοὺς ἀχάριστους καί τοὺς ἀθᾶδεις.

«Ψω για νά βογκᾷ ὁ γάϊδαρος, ἄς βογκᾷ τὸ σαμάρι» = εἶναι πρωτιώτερο νά ὑποφέρουν ἄλλοι καί ὄχι ἐμεῖς.

«Ψωπου νά βροῦμε τὴ γενιά, ὁ διάβολος πῆρε τὴν πρεσβειᾶ» = για κείνους πού ζημιώνονται ἐπειδὴ εἶναι ἀργοκίνητοι.

«Ψω πού νά διαβαστοῦν τὰ φερμάνια τῆς ἀλωποῦς, ὁ διάβολος πέρνει τὴν προδιὰ της» = για κείνους πού συμφωνοῦν κάτι τὸ μακροπρόθεσμο καί γι' αὐτὸ ζημιώνονται.

«Ψω πού νά φύγ' ὁ μαραγκὸς ἔρχετ' ὁ καλαφάτης» = για κείνους πού πέφτουν ἀπὸ τὸ ἕνα κακὸ στό ἄλλο.

Γ Ν Ω Μ Ι Κ Α Ε Μ Μ Ε Τ Ρ Α

Ἡ ἀγάπη σάν πρωτοπιασθεῖ, σάν τὴ φακὴ γεννιέται,
σάν πύργος θεμελιώνεται καί σάν νερὸ σκορπιέται.

Ἡ γυναῖκα εἶναι ὕσκα καί ὁ ἄνδρας εἶν' φωτιά

και ο διάβολος συντρέχει εις τὰ δύο και φυσᾶ.

Καθεὶς τὴν εὐτυχία του πασχίζει για νὰ εὔρει
ἀλλὰ ἡ εὐτυχία του ποῦ εἶναι δὲν ἠξεύρει.

Κατακαμῆνε ἄνθρωπε, ἀτός σου και ἀπ' ἀτός σου
ὄ,τι σοῦ κἀν' ἡ γνώμη σου δὲν σοῦ τὸ κἀν' ὁ ἄχτρός σου.

Μὴν ὑπερηφανεύεσαι και πάθεις μέχρι τέλους
γιατι ἡ ὑπερηφάνεια ἐγκρέμισεν ἀγγέλους .

Ὁ ἔρωτας εις τὴν ἀρχὴ εἶναι γλυκὸς σὰν μέλι
και σὰν φλογίσει τὴν καρδιά, γλυστράει σὰν τ' ἀχέλι.

Ὁ ἔρωτας εις τὴν ἀρχὴ φαίνεται παιχιδάκι
μὰ σὰν ριζώσει στὴν καρδιά εἶναι πικρὸς φαρμάκι.

Ὁ ἔρωτας εἶναι τυφλός, σὰν τὸν λωλὸ γυρίζει,
οὔτε τὴ δόξα ἐκτιμᾶ, οὔτε γονιὸς γνωρίζει.

Ὁ ἔρωτας εἶναι ψαρᾶς μὲ δίχτυα φορτωμένος
και περιπλέκει τίς καρδιές ὁ ἀναθεματισμένος.

Ὁ κόσμος εἶναι σὰν δεντρί κι' ἐμεῖς τ' ὀπωρικὸ του
κι' ὁ χάρος εἶναι τρυγητὴς ποῦ παίρνει τὸν καρπὸ του.

Ὁ κόσμος εἶναι ψεύτικος, οἱ δόξεις, τὰ καλὰ του,
σὲ μιὰ στιγμή ὁ θάνατος στὰ κάνει ἄνω κάτου.

Ὁ κόσμος μὲ τὰ δάσανα εἶν' ἀνακατωμένος
κανένας δὲ γεννήθηκε νᾶναι εὐχαριστημένος.

Ὅπ' ἀγαπᾶ γνωρίζεται, πρασινοκιτρινίζει,
μὲ ξένα πόδια περπατεῖ, μὲ ξένο νοῦ γυρίζει.

Ὅπ' ἔχει χρήματα πολλὰ και τριαντάρια ντοῦρα,
ἐκείνην ὄλοι τὴν ζητοῦν, ἄς εἶν' κι' ἀσχημομοῦρα.

Ὅποιος τὰ λόγια γυναικὸς ἀκούει και πιστεύει
στὴ θάλασσα πιάνει λαγούς και στὰ βουνὰ ψαρεύει.

Ὅποῦναι εις τὴν ξενιτειὰ σὰν τὸ πουλί γυρίζει,
σὰν τὸν βασιλικὸ ἀνθεῖ, μ' ἀλήθεια δὲν μυρίζει.

Ὅπου τὸν ἄλλον ἀδικεῖ, θὰ βγεῖ ἀδικημένος
και ὅπου ἄλλον κατὰτρεξε, αὐτὸς θὰ βγεῖ βλαμμένος.

Ὅταν πλουτήσ' ὁ ἄνθρωπος θαμπώνεται τὸ φῶς του
και δὲν ξανοίγει τὸν φτωχὸ ἄς εἶναι κι' ἀδερφός του.

Ὁ Χάρος εἶναι ἄσπλαχνος, ἀνθρώπους δὲ λυπᾶται,
πλουσίους δὲν ἐντρέπεται, κριτάδες δὲ φοβᾶται.

Πολλές φορές και οἱ ἐχθροί, σοῦ φαίνονται σὰν φίλοι,
μὰ ἔχουν φαρμάκι στὴν καρδιά και ζάχαρη στὰ χεῖλη.

Σὰν πέσ' ἡ σπίθα στὸ γιαλὸ στὴ θάλασσα και λάφει

τότ' ἡ ἀγάπη θὰ χαθεῖ κι' ὁ ἔρωτας θὰ πάψει.

Στὸν ἔρωτα μὴν ἠμπιστευθεῖς γιὰτ' εἶν' διαβολεμένος,
ὅποιος μπιστεύθηκε σ' αὐτόν, ἐθγήκε γελασμένος.

Τὰ θότανα, τὰ γιαιτρικά μόν' τὸ κορμί γιαιτρεύουν
μὰ οἱ πληγές πού "χ' ἡ καρδιά ἄλλον γιαιτρὸ γυρεύουν.

Τὰ λόγια σου πρὶν νὰ τὰ πεις μέτρα τα ἕνα ἕνα
καὶ τῆς καρδιάς σου τὰ κλειδιά μὴ δίνεις στὸν καθένα.

Τί χίλιων χρόνων πράματα μέσα στὸ νοῦ σου θάνεις,
ἀφοῦ δὲν ξέρεις σήμερα ἀνίσως ἀποθάνεις;

Τοῦ ἔρωτα τὰ δίχτυα εἶναι ἀπὸ μετάξι
καὶ ὅποιος μέσα μπερδευτεῖ σὰν ψάρι θὰ σπαράξει.

Ἐπομονή στὸ κάθε τι πρέπει κανένας νᾶχει,
καὶ νὰ μὴν ἀπελπίζεσαι εἰς ὅ,τι κι' ἄν τοῦ λάχει.

Χαρά σὲ κείνον πού θωρεῖ τὸ κάθε τι ὡς ἔχει
κι' ἀφίνει τὸ μελλούμενο νὰ τρέχει, ὅπως τρέχει.

Ὡς εἶν' ὁ μόσχος ἄδολος μέσα στὸ μοσχοκοῦτι
κάλλιο νὰ ἔχεις τὴν τιμὴ, παρὰ νᾶχεις τὰ πλούτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Αϊνίγματα

Στή Σάμο επικρατεί ἡ συνήθεια νὰ συγκεντρώνονται κατὰ τὶς χειμωνιάτικες νύχτες οἱ κοπέλες τῆς κάθε γειτονιάς στὸ σπίτι πότε τῆς μιᾶς καὶ πότε τῆς ἄλλης, γιὰ νὰ περάσουν τὴν ὥρα τους συνεργαζόμενες ἢ γιὰ νὰ κάμουν «νυχτέρι», καθὼς τὸ λένε. Κι' ἐνῶ δουλεύουν, διηγοῦνται παραμύθια ἢ προσβάλλουν ἀναμεταξύ τους γιὰ λύση διάφορα αἰνίγματα· τὰ αἰνίγματα αὐτὰ τὰ λένε ν ο ι ὠ σ μ α τ α (ἀπὸ τὸ νοῶ αὐτὰ), ἢ π ι τ υ χ ῆ μ α τ α (ἀπὸ τὸ πετυχαίνω τὴ λύση τους), κάποτε δὲ καὶ π ρ α μ α τ ᾶ κ ι α.

Παραθέτουμε ἐδῶ μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ αἰνίγματα μὲ τὴ λύση τους, καὶ χρησιμοποιοῦμε κατὰ τὸ γράψιμο τὶς λέξεις ἀπαράλλαχτα καθὼς τὶς προφέρουν οἱ χαμογελαστὲς ἐκεῖνες παρθένες.

«Ἐγέννητος πέθανε καὶ στῆς μάνας τὴν κοιλιὰ τὸν ἐχώσαν» = ὁ Ἄδάμ.

«Ἐδύναμος μαλόνει μὲ κλωστή καὶ μὲ βελόνη, ἀπ' τὸν κῶλο του βγαίνει καὶ μπαλόνει» = ἡ ἀράχνη.

«Ἄητος καὶ ποῦ ἴν'τος» = ὁ ἀγέρας.

«Ἄλαμπούρδα μὲ τὰ σκέλη, μὲ τὰ μακρὰ μπλεγμένο μὲ τὸ σκορδαστοῦ-μπανο κτυπᾷ τὸ μαλλιαρό σου» = ὁ ἀργαλειός.

«Ἄκατα, πούλκατα, πουλκατένια κόκκινα πράματα» = τὰ κούμαρα.

«Ἄμάλλιαστο, ἀκούρευτο καὶ ψαλιδοκομμένο» = ὁ βάτραχος.

.. «Ἄμαλλος κι' ἀκόκκαλος καὶ στὸ ρουμάνι βόσκει» = ἡ ψείρα.

«Ἄνεδαίνει, κατεδαίνει, τὰ θρακιά του λύ' καὶ δένει» = τὸ καντήλι.

«Ἄνεδαίνει πιτσιτσοῦ, κατεδαίνει πιτσιτσοῦ, μηδὲ πίνει, τὴν κοιλιὰ τῆς γεμίζει» = ὁ κλώστης.

«Ἄνάμεσα σὲ δυὸ βουνὰ ἓνα πουλὶ κηλαηδεῖ» = ἡ σαῖτα τοῦ ἀργαλειοῦ.

«Ἄν δὲ χτυπήσ' ὁ κόπανος, ἢ στέρνα δὲ γεμίζει» = ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησίας.

«'Αν δὲ χυμῆσ' ὁ χυμητὸς δὲν χυμά' ἢ χυμητή» = τὸ ἴδιο.

«'Ανοίγ' ὁ μαλλιαρὸς καὶ μπαίν' ὁ θυμωμένος» = τὸ κρασοδέρματο.

«'Ανοίγω τὸ σπιτάκι μου καὶ κλέφτη θρίσκω μέσα» = ὁ ἥλιος.

«'Ανω κάτω κρέμεται, μαλλιὰ ἔναι μπουκωμένο» = τὸ μπαμπάκι.

«'Απάνω πετοὶ κι' ἀπ' κάτω πετοὶ καὶ μὲς στὴ μέση μέλι μὲ τὸ κεχρί» = τὸ σῦκο.

«'Απάνω στὸ ψηλὸ βουνὸ τὸ ἔτος μου μὲ δέρνει καὶ ἡ ψιλή μου ἢ φωνὴ ἔλο τὸν κόσμον φέρνει» = ἡ καμπάνα.

«'Απ' ἐδῶ βουνὸ κι' ἀπ' ἐκεῖ, καὶ στὴ μέση δράκος κυλιέται» = ἡ σκάφη μὲ τὸ ζυμάρη.

«'Απιαστός, ἀμάλλιαστός καὶ ψαλιδοσκουφᾶτος» = τὸ φίδι.

«'Απιαστο κι' ἀμάδητο πουλὶ μαγειρεμένο» = τὰ ζωῦφια ποὺ γεννιοῦνται μέσα στὰ ὄσπρια (π.χ. στὰ κουκιὰ, στὴ φακὴ κλπ.).

«'Απὸ κάτ' ἀπ' τὸ θρουμπάκι κάθετ' ἓνα καφασάκι καὶ ζητεῖ ψωμὶ κι' ἀλάτι καὶ καρβουνοστιὰ νὰ κάτση» = ἡ μανίτα.

«'Απὸ κάτου σταχτερὸς κι' ἀπὸ πᾶν τ' ἀλώνι» = ἡ μανίτα.

«'Απ' ὀμπρὸς κονταίνει κι' ἀπὸ πίσω μακραίνει» = ὁ δρόμος.

«'Απ' ὄξου κρηγᾶς ἀπὸ μέσα πετοὶ» = ἡ σγάρα, ἡ γκούσα τῆς κότας.

«'Απ' ὄξου μαλλί, ἀπὸ μέσα πετοὶ καὶ πειὸ μέσα μιὰ μπουκοσὰ καλή» = τὸ κάστανο.

«'Απ' ὄξου μαῦρο, ἀπὸ μέσα κόκκινο καὶ πειὸ μέσα ἄσπρο» = ὅ,τι καὶ τὸ προηγούμενο.

«'Απὸ πᾶν' ἀπ' τὰ βουνὰ κατεβαίν' ἓνας παπᾶς, πέντε τὸν ἀρπάξανε, στὸν τοῖχο τὸν τινάξανε» = ἡ μύξα.

«'Απὸ πᾶν' ἀπ' τὴ Βλαχιά κατεβαίνει μιὰ κυρὰ» = ὅ,τι καὶ τὸ προηγούμενο.

«'Απὸ πᾶν' πάπτζος κι' ἀπὸ κάτ' πάπτζος, βρὲ χαρὰ στὸν πάπτζο» = ἡ χελιώνα.

«'Απὸ πάνω σὰν ἀλώνι κι' ἀπὸ κάτω σὰ σκιρὸς» = ἡ μανίτα.

«'Απὸ πάνω τὸ τηγάνι κι' ἀπὸ κάτω τὸ μπαμπάκι κι' ἀπὸ μπρὸς του τὸ τσιμπίδι κι' ἀπὸ πίσω τὸ ψαλίδι» = τὸ χελιδόνι.

«'Απὸ πίσω σὰν ψαλίδι κι' ἀπὸ μπρὸς σὰν βελανίδι, ἀπὸ πάνω μαῦρο κι' ἀπὸ κάτω ἄσπρο» = ὅ,τι καὶ τὸ προηγούμενο.

«'Απὸ πίσω σὰν ψαλίδι κι' ἀπὸ μπρὸς σὰν βελανίδι' ἀπὸ μπρὸς σὰν τὴ βελόνα κι' ἀπὸ πίσω σὰν τσουκάλια» = τὸ ἴδιο μὲ τὸ προηγούμενο.

«'Απὸ τὴ μιὰ βουνὸ κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη βουνὸ καὶ μέσα λασπίτσα» = σκάφη μὲ ζυμάρη.

«'Απὸ ψηλὰ γκρεμίζεται πέφτει καὶ δὲ ραίζεται» = τὸ νερὸ.

«'Από ψηλά γκρεμίζεται πέφτει και δὲ ραίζεται, ἀλλὰ μέσα στὸ νερὸ μονομιᾶς λιγοθυμᾷ» = τὸ χαρτί.

«'Απὸ τὴν κοιλιά τρώγει κι' ἀπὸ τὴ ράχη ξερνᾷ» = τὸ ροκάνι.

«'Απ' τὴ μιὰ πέφτει τὸ χιόνι κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ κουκκουσέλι» = ἡ ἀνεμοδοῦρα.

«'Απ' τὸνα μέρος βουνό, ἀπ' τ'ἄλλο βουνό, και μὲς στὴ μέση βούδαλος μουγκρίζει» = ἡ πορδὴ.

«'Αρβανίτης μὲ τὸ σκιάδι και μὲ τὸ μονὸ ποδᾶρι» = ἡ μανίτα.

«'Αρμυρὰ κι' ἀνάλατα στὰ σακκούλια κρέμονται» = τὰ ρεβίθια.

«'Ασπρα μαῦρα πρόβατα και ξύλινος τσοπάνης» = τὰ μούρτα.

«'Ασπρη κόττα φοφημένη ζωντανὰ πουλιὰ πλακώνει» = τὸ πάπλωμα.

«'Ασπρη τὴ θάζω και κόκκινη τὴ θγάζω» = ἡ πίττα, τὸ ψωμί.

«'Ασπρο εἶναι σὰν τυρὶ και τυρὶ δὲν εἶναι, τοῦρκοι και ρωμηγοὶ τὸ ζάρουνε και στὸ τραπέζι δὲν τὸ θάνουνε» = τὸ σαποῦνι.

«'Ασπρο εἶναι τὸ χωράφι και μελαχροινὸς ὁ σπόρος και γυρίζ' ὅπ' τὸ σπέρνει και μιλεῖ» = τὸ μολύδι ποὺ γράφει στὸ χαρτί.

«'Ασπρος ὁ κάμπος και μαῦρος ὁ καρπὸς» = τὸ γραμμένο χαρτί.

«'Ασπρος ἐγεννήθηκα, μαῦρος καταντήθηκα, ἀρβανίτικα φορῶ, τὰ δόντια μου τριζοκοπῶ» = τὸ ξυλοκέρατο.

«'Ασπρος ὁ κάμπος και μαῦρος ὁ καρπὸς» = τὸ χαρτί.

«'Ασπρο χωράφι και μαῦρο χῶμα, μὲ τὸ χέρι σπέρνω και μὲ τὴ γλῶσσα θερίζω» = φύλλο χαρτιοῦ γραμμένο.

«'Αστέρης δωδεκάστερος, κάθε ἀστέρης κι' ὄνομα» = ὁ χρόνος και οἱ μῆνες.

«'Αστουδίτσα φουντωτὴ χέζει και δὲν κατουρεῖ» = ἡ κόττα.

«'Αφρακτα, ἀμάλλιαστα τὰ πουλιὰ μαγειρεμένα» = τὰ ζωῦφια ποὺ εἶναι μέσα στὰ κουκιά.

«'Αφυχο φυχὴ δὲν ἔχει και φυχὲς πέρνει και φεύγει» = τὸ καρδάδι.

«Βάζω ποδαρέντο δὲ χωρέντο, θάζω χερέντο δὲ χωρέντο, θάζω νορέντο χωρέντο και τζακναφέντο» = ἡ οὐρὰ τοῦ ποντικοῦ μέσα στὸ λαδικό.

«Βαρθακούλα γκαστρωμένη στὸν ἀνήφορ' ἀνεθαίνει» = ὁ ναργιλὲς.

«Βασιλὲς δὲν εἶμαι και κορώνα φορῶ, ρολόγι δὲν ἔχω και τίς ὥρες μετρῶ» = ὁ κόκκορας.

«Βασιλὲς γεννήθηκε, χρυσὸ πύργο ἔκανε, ἔπεσε και ἀπόθανε, μάτια φρούδια ἔκανε και γυναῖκα γύρεψε» = ὁ μεταξοσκώληκας.

«Βγαίνω ἀπάνω στὸ βουνό, θρίσκω ἓνα λαγὸ κουτσό, τυφλὸ και παλαβό· χωρὶς τουφέκι τὸν σκοτώσα, χωρὶς φωτιὰ τὸν μαγείρεψα, ἔφαγα, ἦπια,

ἔκαμα τὴν κοιλιά μου σὰν ἀμπάρι καὶ τὸ στόμα μου δὲν πῆρε χαμπάρι» = ὁ ἀέρας.

«Βέργα σιδερόβεργα, τὴ γῆ τρυπᾶ καὶ βγαίνει» = τὸ σπαράγγι.

«Βολβὸς καθαρισμένος, στὸ δῶμα πεταμένος» = τ' ἄστρο.

«Βρύσ' εἶναι μέσα μὲ νερό, φίδ' εἶναι καὶ τὸ καρτερῶ» = ὁ νερόμυλος, τὴν ὄρα ποὺ ἀλέθει τὸ σιτάρι.

«Γάτου κεφαλὴ φιδιοῦ ποδᾶρι» = ἡ χελώνα.

«Γιατρός σπουδαῖος, κοντός, χαροποιός, ὅταν διψᾶση καὶ θὰ πιῆ, τὸν ἄρρωστο τὸν ὠφελεῖ» = ἡ βδέλλα.

«Γιατρός φαμόζος εἶμαι καὶ στὸ σῶμα ἀηδῆς καὶ οἱ ἀσθενεῖς μὲ πέρνουν καὶ τοὺς εἴμ' ἐπωφελῆς» = ἡ βδέλλα.

«Γι' αὐτὸ ἐγὼ σ' ἀγόρασα κι' ἔδωκα τὸν παρᾶ μου, γιὰ νὰ σὲ θάλλ' ἀνάσκελα νὰ κάμω τὴ δουλειά μου» = ἡ σκάφη, ὅπου ζυμώνουν.

«Γονατίζω, σκύβω μπρός σου, τὸ μακρὺ μου στὸ σκιστό σου» = τὸ κλειδί μὲ τὸ ὅποιο ξεκλειδώνουμε τὸ μπαούλο.

«Γοῦρνα μου πελεκητή, ἀσημένια καὶ χυτή, σὰν δὲν ἔμπη ὁ δοικητῆς ἡ γοῦρνα δὲ γεμίζει» = ἡ ἐκκλησία.

«Γοῦρνα μου πελεκητή, ἀσημένια καὶ χυτή, πάει κι' ὁ κόρακας νὰ πιῆ, μὴδ' ὁ κόρακας χορταίνει, μὴδὲ τὸ νερὸ πληθαίνει» = ἡ ἀγία μετάδοση.

«Γοῦρνα μου πελεκητή, μαρμαρένια καὶ χυτή, μαῦρα τὰ ψαράκια σου μὲ τὸ κρύο σου ζουμί» = τὸ καρπούζι.

«Γυαλένια ἔχει τὰ πλευρὰ καὶ τᾶντερα δαμδακερὰ» = τὸ φανάρι.

«Γυαλένιος πύργος καὶ μαλλιαρὴ φράχτη» = τὸ μάτι.

«Δάσκαλέ μου ἀγαθέ, ἔδειρές με κι' ἔφυγα, στή στράτα ποὺ ἐπήγαινα, θεριὸ μεγάλ' ἀπάντησα, εἶχε πέντε κεφαλές, τέσσερις ἀναπνοές, χέρια πόδια εἴκοσι καὶ νύχια ἑκατό» = ὁ νεκρὸς ποὺ τὸν πᾶνε οἱ τέσσερις ἄχθρωποι.

.. «Δαχτυλίδι πυργωτό, πυργωτὸ καμαρωτό, ἀπὸ πύργο πέρασε, τίποτα δὲν ἔπαθε, ἀπὸ γκρεμνὸ γκρεμίζεται, ποτέ του δὲν ραίζεται» = τὸ φίδι.

«Δέρματος φωνὴ τὴν ἔχει καὶ οὐρά, μαλλιά δὲν ἔχει» = ὁ βάτραχος.

«Δίχτυα πλέκω, δίχτυα δὲν εἶναι, ψάρια πιάνω, ψαρᾶς δὲν εἶμαι, καὶ μὲ τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ ἀναστρέφομαι» = ἀράχνη.

«Δύο εἶναι ἀκίνητα καὶ δύο μόνον τρέχουν καὶ δύο ἀσυμφώνητα φιλονεικίαν ἔχουν» = ὁ ἥλιος καὶ τὸ φεγγάρι.

«Δυὸ καλύδια μ' ἓνα σκύλο» = ἡ μύτη.

«Δυὸ νομάτοι μ' ἓνα κῶλο κι' ἓνα μάτι» = τὸ καζάνι ὅπου κατασκευάζεται ἡ σούμα καὶ τὸ ρακί.

«Δυὸ παληότραγα μαλώνουν κι' ἄσπρο γάλα κατεβάζουν» = ὁ ἀλευρόμυλος.

«Δυὸ πατοῦχες κι' ἕξ ἀρίδες» = ἡ ζυγαριά.

«Δώδεκα ἄλογα καὶ δεκατρία παχινιά» = οἱ δώδεκα μῆνες καὶ τὰ δεκατρία φεγγάρια.

«Δώδεκα σφηγῶν καράβι, κάθε σφήνα κι' ὄνομα» = ὁ χρόνος καὶ οἱ μῆνες.

«Εἶδα ἄλογο νὰ φεύγει εἰς λευκότατο χωράφι, τρεῖς στὸ χέρι τὸ κρατοῦνε, δὲ φωνάζει, δὲ μιλάει, μὰ ἀπόκριση μοῦ δίνει» = ἡ πέννα.

«Εἶμαι νιὸς καὶ δὲ σαλεύω κι' ἄμα γεράσω δὲ μὲ φθάνει τὸ καλλίτερο ἄλογο» = τὸ γούδουρο.

«Εἶναι τρεῖς ἀδελφοί, ὁ ἕνας κάθεται, ὁ ἄλλος δουλεύει κι' ὁ ἄλλος φεύγει» = ἡ στάχτη, ἡ φωτιά, ὁ καπνός.

«Εἰς τὰς δέκα τοῦ Μαρτίου ἐγεννήθηκα μέγα θηρίον, πέντε στρατιῶται τὸ ἐδιωχαν καὶ δύο τὸ ἐπιασαν, τὸ ἔβαλαν στὸ φάλαγγα καὶ τὸ ἐσκότωσαν» = ὁ φύλλος.

«Εἰς τὸ βουνὸ γεννήθηκα, στὴν πόλη ἐπουλήθηκα καὶ τῶρα ἐκατήντησα πρωτόγερος τῆς χώρας» = τὸ σήμαντρο.

«Εἶχα ἕνα γουρουνάκι κατζίμπουρνι τὸ λέγαν κι' ἀπ' τὴν οὐρὰ τὸ ἔδεναν νὰ μὴν τὸ πάρ' ὁ ποταμὸς καὶ τ' ἀλέσ' ὁ μῦλος καὶ τὸ κάμη πίτουρα καὶ τὸ φά' ὁ χοῖρος» = ἡ βελόνα.

«Ἐνα γαδαθάκι μέλι καὶ στὸν κόσμον ἔλο φέγγει» = ὁ ἥλιος.

«Ἐνα δεντρί τὰ μισὰ φύλλα ἄσπρα καὶ τὰ μισὰ μαῦρα» = ὁ χρόνος μὲ τίς μέρες καὶ τίς νύχτες.

«Ἐνα ζῶο καὶ ζῶο δὲν εἶναι, κέρατα ἔχει καὶ βόδι δὲν εἶναι, σαμάρι φορεῖ καὶ γαῖδαρος δὲν εἶναι» = ὁ κοχλιός, ὁ σαλίγκαρος.

«Ἐνα πουλί πετάμενο, ἀλλὰ πουλί δὲν εἶναι, κόσκινα πουλεῖ καὶ κοσκινὰς δὲν εἶναι» = ἡ μέλισσα.

«Ἐνα πρᾶμα πρᾶματάκι μιὰ σπιθαμὴ κι' ἀκόμα λιγάκι, ὅσο τὸ χαϊδεύεις τόσο χονδραίνει» = τὸ ἀδράχτι.

«Ἐνα πρᾶμα σὰν τυρὶ καὶ τυρὶ δὲν εἶναι, τοῦ ποντικοῦ τὴν οὐρὰ ἔχει καὶ ποντικός δὲν εἶναι» = τὸ ρεπάνι.

«Ἐνα πρᾶματάκι ἴσο ἴσο σὰν κερὶ μὲ δυὸ κεφάλια» = τὸ σχοινί.

«Ἐνα πρᾶματάκι κοντὸ καὶ λιγνὸ, τὸν κόσμον γτένει κι' εἶναι γυμνὸ, τὴ μύτη του δάζει σὲ τρύπ' ἀπαλή, μονόφθαλμο κι' ἔχει χρυσὴ κεφαλὴ, ἀκόμα καὶ πίσω δὲ σέρνει μαλλιά, περνώντας τὴν τρύπα δὲν κάνει δουλειά» = ἡ βελόνα.

«Ἐνας ἔχει δώδεκα γιουὺς καὶ καθένας ἔχει τριάντα θυγατέρες, τίς μισὲς ἄσπρες καὶ τίς μισὲς μαῦρες, κι' ἐνῶ εἶναι ἀθάνατες πεθαίνουν ὅλες μαζί» = ὁ χρόνος, οἱ μῆνες καὶ τὰ μερόνυχτα.

«Ἐνας κοντὸς καλόγερος μὲ τὸ τσακνάκι του» = ἡ σταφίδα.

«Ἐνας μακρὸς καλόγηρος καὶ κρέμονται τὰ ράσα του» = τὸ καλάμι.

- «Ένας μακρὺς καλόγερος καὶ πίττα τὸ κεφάλι του» = τὸ φτυάρι.
- «Ἐξ ἄντζες καὶ δυὸ πατοῦχες» = ἡ ζυγαριά.
- «Ἐξὶ δάχτυλα τὸ μπόϊ κι' ἑφτὰ τὰ γένεια» = τὸ κρεμμύδι.
- «Ἐφτὰ καλὲς γειτόνισσες, τέσσερες ζυμώνουν, δυὸ χάσκουν κι' ἡ μιὰ κατσέρνει τίς μυίγες» = τοῦ γαϊδάρου τὰ τέσερα ποδάρια, τὰ δυὸ αὐτιά καὶ ἡ οὐρά του.
- «Ἐφτακαρδίτικο λάχανο κι' ὀλόχρυσ' ἡ κορφὴ του» = τὸ Πάσχα.
- «Ἔχει δερμάτινη φωνή, μαλλιότριχα δὲν ἔχει» = ὁ βάτραχος.
- «Ἔχω ἓνα περιβολάκι, τὸ σκαλίζω, τὸ ποτίζω καὶ μέσα δὲν πατῶ» = ἡ χύτρα τοῦ φαγητοῦ.
- «Ἔχω ἓναπραματάκι καὶ τὸ πέρνω πάνω στὸ θουνὸ κι' ὅ,τι ἔρει πέρνει» = τὸ χτένι.
- «Ἔχω ἓνα σεντουκάκι κι' ἔχει μέσα κάτι κούτι, σὰν χαθεῖ τὸ κάτι κούτι, χάνεται καὶ τὸ σεντοῦκι» = ὁ νοῦς.
- «Ἔχω μιὰ ἀδερφή μὲ τὸ τσάνκο στὸν κῶλο» = ἡ σταφίδα.
- «Ἔχω τρὶ' ἀρνάκια, τῶνα τρώει καὶ δὲ χορταίνει, τ' ἄλλο φεύγει καὶ δὲ γυρίζει, τ' ἄλλο κοιμᾶται καὶ δὲ νοιώθει» = ἡ φωτιά, ὁ καπνός, καὶ τὰ καυσόξυλα.
- «Ἡ γουρούνα μας ἢ λούγγα μας ἢ γουρουνοφαγωμένη ὄλο τὸν κόσμο ἔφαγε κι' ἀκόμα δὲ χορταίνει» = τὸ χωνευτήρι.
- «Ἡ κόττα μας ἢ καναριά πάει στὸν τοῖχο καὶ γεννᾶ, κάνει αὐγὰ πιτσόκουλα, πίσω γεροπρόκουλα» = ἡ ἀγκλιά.
- «Ἡ μάννα εἶναι μαύρη, τὸ παιδὶ ὠραῖο καὶ τ' ἀγγόνι τρελλό» = τὸ κλημά, τὸ σταφύλι, τὸ κρασί.
- «Ἡ μάννα εἶναι στραβαλή, ἢ κόρη χρυσῆ κι' ἢ νύφη τρελλή» = τὸ ἴδιο.
- «Ἡ μάννα μας ἢ ρουγλα, ἢ ρουγλοφαγωμένη, ὄλο τὸν κόσμο ρουγλισε κι' ἀκόμα δὲ χορταίνει» = ὁ μύλος.
- «Ἡ πάπια μας ἢ δούλα μας, σαραντοπεταλοῦδα μας, σαράντα πέταλα βαστᾶ, μὲς στὸ νερὸ κυλιέται» = τὸ μαγκανοπήγαδο.
- «Ἡ σοφία τῆς σοφίας καὶ κλαδὶ τῆς Βενετίας καὶ γαρούφαλο τῆς Πόλης, ποὺ ἐπλούμισε τίς κόρες» = ὁ καθρέπτης.
- «Ἰσιο ἴσιο σὰν κερὶ κι' ἢ φωνὴ του φοβερή» = τὸ πυροβόλο.
- «Ἰντζινι, μίντζινι μ' ἔκανε κι' ἔκατσα» = τὸ ἀγκάθι.
- «Καὶ σὺ τῶχεις καὶ γὼ τῶχω κι' ὄλος ὁ κόσμος τῶχει καὶ στήν πόλη ἀκούεται» = τὸ ὄνομα.
- «Καράβι δωδεκάσφηγο κάθε σφηγι καὶ ὄνομα» = Ὁ χρόνος μὲ τοὺς μῆνες.
- «Καρακάξα μακρομοῦρα γρηγορομαγειρευτοῦρα» = τὸ τηγάνι.

«Κλέφτες μπήκανε στην πόλη και ή πόλη ἔφυγε και πολίτες πιάσανε» = ή τράτα που ἔριξε τὰ δίχτυα στη θάλασσα και ἔπιασε ψάρια.

«Κόκκινη και μαλλιαρή για τὸν κῶλο σου εἶν' καλή» = ή χλαίνη.

«Κοιλιά με κοιλιὰ και τὸ μακρὺ κάνει δουλειὰ» = τὸ πιθάρι.

«Κόκκινο τὸ διάζομαι και πράσινο τὸ φαίνω και ὅταν ἔλθη ὁ καιρὸς μαῦρο τὸ κατανταίνω» = τὸ κρεμμύδι.

«Κοντὸς χοντὸς καλόγερος και με πολλὰ ζωνάρια» = τὸ βαρέλι.

«Κόσκινα κάνει και κοσκινᾶς δὲν εἶναι, στὸ νερὸ πάει και νεροπούλης δὲν εἶναι» = ή μέλισσα.

«Κούντουρος φωνή δὲν ἔχει, τρίχα και μαλλί δὲν ἔχει» = ὁ θάτραχος.

«Κοφίνι κοφινᾶτο σάρδες μάρδες γεμᾶτο» = τὸ μυαλό.

«Κρεασένια σούβλα και χρυσὸ κερπάπι» = τὸ δάχτυλο με τὸ δαχτυλίδι.

«Κρύα τή θάνω και ζεστή τή θγάνω» = ή πάνα τοῦ φούρνου.

«Λαιμὸ ἔχω και κεφαλήν ὄχι, τέσσερα σκέλη και πόδια ὄχι, πνοήν δὲν ἔχω, νεκρὸς εἶμαι, κόκκαλα δὲν ἔχω» = τὸ δερμάτι.

«Λιγογιάννης πετάει, δέκα τὸν κατσέρνανε, δύο τὸν ἐπιάσανε, μες τὰ δυὸ τὰ κόκκαλα τὸν ἐθανατώσανε» = ὁ φύλλος.

«Μακρὺς μακρὺς καλόγερος και νίσκιο δὲν κάνει» = ὁ δρόμος.

«Μάνα και κόρη ἓνα ὄνομα» = ή ἔλγη.

«Μάνα στραβολαιμοῦσα, κόρη μορφολαιμοῦσα, δαιμονερὸ ἀγγόνι» = τὸ κλῆμα, τὸ σταφύλι και τὸ κρασί.

«Μασάει και δὲν καταπίνει, μαῦρο μούντζουρο δαμάλι, τὰ πρινάρια καταλάει» = ὁ φούρνος.

«Μαῦρος εἶμαι και ἀράπης, ξένοι με θέλουν κι' ἀγωγιάτες και με κλειδώνουν στὰ κελλιά τους, ὅταν ἀρχίσω νὰ ὁμορφάινω, τὴν ἀσχημιὰ μου νὰ τὴν ἀφήνω, τότε με πέρνουν στὴν κάμαρά τους και μ' ἔχουνε για συντροφιά τους» = τὰ ξυλοκάρβουνα.

«Μέγας ναὸς στέκεται πάνω σὲ δώδεκα κολόνες, κάθε κολόνα και τριάντα πάτερα» = ὁ χρόνος, οἱ μῆνες και οἱ μέρες.

«Μέσα σὲ λίμνη τρέφεται φίδι, στὴν κεφαλή του κάθετα πουλί, σκοτῶν τὸ πουλικάι μένει τὸ φίδι» = τὸ φυτίλι τῆς λάμπας.

«Μὲ τιμοῦν βασιλεῖς και ἄρχοντες, μὰ σὰν ἰδῶ τὴ μάνα μου γεύομαι τὸ θάνατο» = τὸ ἀλάτι.

«Μητέρα και κόρη τὸ ἴδιο ὄνομα ἔχουν, δέρνουν τὴ μητέρα και ἀριμέγουνε τὴν κόρη» = ή ἔλγη.

«Μιὰ ἀρκούδα φοβερή, σαράντα πέταλα φορεῖ, μέσα στὸ νερὸ κοιμᾶται και κανένα δὲ φοβάται» = ὁ νερόμυλος.

«Μιὰ βαρχίτσα φορτωμένη στὴ σπηλίτσα μέσα μπαίνει» = τὸ κουτάλι.

- «Μιά κυρά θαρεῖ τὴν ἄλλη κι' ἔχουνε χαρὰ μεγάλη» = ὁ χερόμυλος.
- «Μιά κοπέλα θγαίν' ἀπ' τὴν τρυπή, πέντε τὴν ἐπιάσανε ἀπὸ τὴν ντροπή» = ἡ μύξα.
- «Μιά κοπέλα γκαστρωμένη εἰς τὸν κῆπο δὲν πααίνει καὶ τὸ λάχανο μα-
ραίνει» = ἡ χύτρα.
- «Μικρὸ σὰ μυῖγα, μεγάλο σὰν καμήλα, γλυκὸ σὰ μέλι, πικρὸ σὰ φαρ-
μάκι» = ἡ φωτιά.
- «Μόνε καὶ τὸ θγάνεις στέκει, μόνε καὶ τὸ θάνεις τρέχει» = τὸ παπούτσι.
- «Μυριάκανθος μαντρὶ ἔχτισε, χιλιάδες πρόβατα ἔβανε καὶ μέσα σὲ κεί-
νο τὸ μαντρὶ ἀρνιοῦ ποδᾶρι δὲ χωρεῖ» = τὸ μυρμήγκι.
- «Νερὸ μὲ γεννᾶ καὶ στὸν ἦλιο τρέφομαι καὶ σὰν ἰδῶ τὴ μάνα μου λι-
ποθυμῶ» = τὸ ἀλάτι.
- «Νηστικὸς τρέφεται κι' ὅταν τρώγει ἀχαμναίνει» = ὁ κοχλιός.
- «Ἐύλο ἀπελέκητο, πελεκημένο φράγκικα πού τραγουδᾶ ἢ Βενετιά κι'
ἀλλάζει ἀλλοιώτικα» = τὸ βιολί.
- «Ὁ Γεώργης ὁ κοντόθωρος τὰ λάφια κατεβάζει» = τὸ χτένι.
- «Οἱ καλόγεροι μὲ φοροῦν ὅταν ἀκέφαλον μ' εὐροῦν' κι' ὅταν μὲ ὀροῦν μὲ
κεφαλῆ, μὲ τρῶνε μ' ὄρεξη πολλή» = ράσο, πράσο.
- «Οἱ μῦλοι σταματήσανε, τὰ θουνὰ χιονίσανε, τὰ μακριὰ κοντήνανε, τὰ
δυὸ τρία γενήκανε» = ὁ ἄνθρωπος πού γέρασε.
- «Οἱ φτωχοὶ τὸ πετοῦνε κι' οἱ ἀρχόντοι τὸ μαζεύουν» = ἡ μύξα.
- «Ὁ κοντὸς ὁ κύρ Μιχάλης δώδεκα καθβάδια φέρει, καὶ τ' ἀπόξω τὸ καθ-
βάδι ἦταν ὄλο κοκκινάδι» = τὸ κρεμμύδι.
- «Ὅλα γέρονται μὲ πετοῖ κι' ὄλα χωρὶς πέτσα» = ὁ σκόρος.
- «Ὅλα τὰ πράματα τῶχουνε, ὡς κι' ὁ ξερός ὁ πεῦκος» = ἡ σιγιά.
- «Ὅλο μέσα καὶ τὸ κεφάλι ἔξω» = τὸ καρφί.
- «Ὅλος ὁ κάμπος μὲ τὰ λουλούδια γιὰ δυὸ πεπόνια ἀξίζαν ὄλα» = ὁ
οὐρανός, ὁ ἦλιος καὶ τὸ φεγγάρι.
- «Ὁ μῦλος ἀλέθ', ἡ Μαρούδα φροκαλεῖ κι' ὁ κακόμοιρος κουβαλεῖ» = τὸ
στόμα.
- «Ὅπου περάσει στράτα κάνει» = ὁ σαλίγκαρος.
- «Ὅσο τὸ χαϊδεύεις τόσο μεγαλώνει» = τὸ ἀδράχτι.
- «Ὅ,τι τραβᾶς στὸ λαιμό σου κι' ὅ,τι χτυπᾶς στὸν κῶλο σου» = ἡκαμπάνα.
- «Ὁὐρανός κι' ἡ γῆ κουδᾶρι, κουκροκάτο πετεινάρι εἶναι πρᾶμα πού ἀγκυ-
λώνει καὶ φουσᾶς το καὶ φουσκώνει» = τὸ τριαντάφυλλο.
- «Ὁὐρανός καὶ γῆ κουδᾶρι, τσάκνα τσάκνα πετεινάρι, τσακνωτὰ ποδᾶρια
ἔχει καὶ τσακνωτὰ περπατεῖ» = ὁ σκαντζόχοιρος.
- «Ὁὐρανός σιδερένιος κι' ἡ γῆ ἀτσάλι, τοῦ φιδιοῦ κεφάλι» = ἡ χελώνα.

«Παλαμονίδα φουντωτή χέζει και δέν κατουρεί» = ή κόττα.

«Πάν' κούρ, κάτ' κούρ, σιρβιρή σιρβιροκύρη» = τὸ φαλίδι.

«Πάπλωμα παπλωματίζει, πάει πίσω και γυρίζει» = τὸ κῦμα.

«Πέντε πέντε κουβαλοῦνε, τὰ σφυριά σφυροκοποῦνε, ή κυρά Μαριά σα-
ρώνει κι' ὁ τσαούσης ξεφορτώνει» = τὰ δάχτυλα, τὰ δόντια, ή γλώσσα και ὁ
κῶλος.

«Πέρδικα κανακαριά πάει στὸν τοῖχο κάνει αὐγά, κάνει αὐγά πετσόκωλα
κι' οὐλογυροστρόγγυλα» = ή κολοκυθιά.

«Πετεινὸς βαρδάτος, κουτσοποδαράτος σὰν ἀνοίξει τὰ φτερά του, δέν μπο-
ρεῖς νὰ πᾶς κοντά του» = ὁ ἀνεμόμυλος.

«Πετεινὸς κακαβρακάτος και σιδερομουστακάτος περπατεῖ και λέει νάτο»
= τὸ καντάρι.

«Πετσένιο πινάκι και πετρένια ρίγλα» = κάτι πού τὸ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ
τὸ καθάρισμα τοῦ πισινοῦ.

«Πετεινὸς μαυρονυχάτος και σιδεροπτεροχάτος, σιδερένια τὰ φτερά του,
θαμβοακένια τ' ἄντερά του» = τὸ λυχνάρι.

«Πεῦκος ἀπελέκητος πελεκημένος φράγκικα πού παίζει τελειότατα» =
τὸ βιολί.

«Πέφτ' ή πόλη και χαίρονται οἱ πολῖτες, σηκώνετ' ή πόλη, κλαίουں οἱ
πολῖτες» = ή γουρούνα μὲ τὰ γουρουνόπουλά της.

«Περπατῶ και στέκεται, κάθομαι και στέκεται, στέκομαι και στέκεται» =
τὸ παπούτσι.

«Πρᾶμα πού ποδάρια εἶχε δέν ἔχει, αὐτιά εἶχε δέν ἔχει, οὐρά εἶχε δέν
ἔχει, φωνή εἶχε τήν ἔχει» = ή τσαμπούνα.

«Πρᾶμα πρᾶμα πραματσοῦλι, σπιθαμή και κοματσοῦλι» = τὸ καλάμι.

«Σὰ θάλασσα βουτίζει και θάλασσα δέν εἶναι, τοῦ γουρουνιοῦ τίς τρίχες
ἔχει και γουροῦνι δέν εἶναι» = τὸ πεῦκο.

«Σὰν τὸν Ἀδάμ ἐπλάστηκα, στήν κάμινο ἐκάηκα, πολλοὺς ἐδρόσισα, και
σὰν πέθανα, τὰ κόκκαλά μου τὰ πέταξαν στὸ ρέμμα» = ή στάμνα.

«Σὲ χίλιους ἀνθρώπους σὲ γνωρίζω» = τὸ φῶς.

«Σκίζω νίζω τὸ δαδί, θρίσκω νύφη και γαμπρό, πεθερά και πεθερό» =
τὸ καρύδι.

«Στὸ δῶμα μας στὸ δῶμα σας κεράσια ἀπλωμένα» = τ' ἄστρα.

«Στὸ νερό ξεραίνεται και στὸν ἥλιο μαλακὸ» = τὸ σκοινί.

«Στὸν τόπο μου ἤμουν ἀναθρεμμένος, μὲ ἄσπρο φόρεμα φορεμένος, σὰν
μὲ πάρουν στοὺς ξένους τόπους σὲ ξένα χέρια, σὲ φωτιά μὲ βάζουν κι' ἐγὼ
τσιτσιρίζω, μὲ κοπανίζουν κι' ἐγὼ μαυρίζω, πίνουν νεοι, γέροι και χορτασμέ-
νοι» = ὁ καφές.

«Στό ταῖρι ταῖρι κρέμεται, στό ταῖρι καμπανίζει, τὸ ἔρημο τὸ φράγκικο κανεῖς δὲν τὸ γνωρίζει» = τὸ κεράσι.

«Στραβολεμπίδα μάνα, κόρη μαλαματένια, δαιμονισμέν' ἀγγόνι» = τὸ κλήμα, τὸ σταφύλι, τὸ κρασί.

«Συνάζω ὄσα δύναμαι καὶ ὄσα εὖρω κάτω καὶ πίνω δίχως κεφαλή νερὸ ἀριτζινάτο» = ἡ σκούπα.

«Σφάζω τὴ γίδα μου, τρώγω τὸ γίδο μου κι' ἀπ' τοῦ γιδακιοῦ μου τὸ μερὶ κάνω τὴ γίδα μου γερὴ» = τὸ σκόρδο.

«Σφαλῶ τὸ σπιτάκι μου καὶ πάω καὶ βρίσκω κλέφτες» = τὰ μυρμήγκια.

«Τ' ἀρνάκι μας τὸ μπέμπελο στὴ μπεμπελιά γυρίζει, τρώει χορτάρι τρέφεται, πίνει νερὸ ψοφάει» = ἡ φωτιά.

«Τὰ μπρούμπα καὶ τ' ἀνάσκελα καὶ λιανοκουβαριέται» = τὸ κεραμίδι.

«Τὰ τέσσερα τὰ πάτατά, τὰ δυὸ τὰ τίρλι τίρλι, τὸνα τὸ ξεμπλιαστήρι» = τὸ πρόβατο.

«Τὰ χεῖλια του στὰ χεῖλια μου, τὸ χέρι του στό χέρι μου» = ὅταν πίνουμε νερὸ ἀπὸ τὸ σταμνί.

«Τέσσερες πίττες μαλακὲς καὶ μιὰ παληοδουζάρα» = ἡ καιμήλα.

«Τὴ θάζω καὶ στάζει τὴ θγάζω κι' ἀχνίζει» = ἡ πάνα.

«Τὴ θάζω λαλαγκήτα καὶ τὴ θγάζω κορδωμένη» = ἡ τηγανίτα.

«Τὴν ἡμέρα τρώει καὶ τὴ νύχτα χάσκει» = τὸ παπούτσι.

«Τῆς μάνας σου χάσκει καὶ τ' ἀφέντη σου κρέμεται» = τὸ πηγάδι, καὶ τὸ σκοινὶ μὲ τὸ κουδᾶ, πὺ θγάζουμε τὸ νερό.

«Τί μὲ κυττάξεις καὶ στραβομουτσουνιάξεις; ὄσην ἔχω τόση σοῦ θάζω» = τὸ σαντάλι.

«Τὸ λυῶ καὶ στέκει, τὸ δένω καὶ τρέχει» = ἡ θελόνα.

«Τὸ μαλλὶ μαλλὶ πλακώνει καὶ τὴν τρύπα θεραπεύει» = τὸ βλέφαρο.

«Τὸ μικρὸ δὲ μεγαλώνει καὶ τὸ μεγάλο μικραίνει» = ὁ θράχος.

«Τὸ πρῶτ' μὲ τὰ τέσσερα, τὸ μεσημέρι μὲ τὰ δυὸ καὶ τὸ θράδου μὲ τὰ τρία» = οἱ ἡλικίες τοῦ ἀνθρώπου.

«Πουτουνοῦ τ' ἀνδρὸς ἡ μάνα πεθερὰ τῆς μάνας μου» = ὁ ἀπὸ πατέρα θεῖος.

«Τουφέκ' ἀπ' ἄντερο, μπαροῦτ' ἀπ' ἄνεμο, μοιράρει στό κότσι καὶ βρίσκει στὴ μύτη» = ἡ πορδὴ.

«Τὸ φίδι τρώει τὴ θάλασσα κι' ἡ θάλασσα τὸ φίδι καὶ στοῦ φιδιοῦ τὴν κεφαλή φεγγάρι γαργαρίζει» = τὸ φυτίλι τοῦ λυχναριοῦ.

«Τραβῶ τὴν ἀντεροῦλα, φωνάζ' ἡ Θεοδωροῦλα» = ἡ καιμπάνα.

«Τράχος πύργον ἔχτισε, βόιδι τὸν θεμέλιωσε καὶ στοῦ σιδέρου τὴν αὐλὴ τράδᾶ ὁ χοῖρος τὸ σκοινὶ» = τὸ παπούτσι.

«Τρεῖς μὲ κρατοῦν ἔταν γεννῶ, μ' ἀλήθεια πρῶτα πίνω, μαῦρα τὰ κάνω
τὰ παιδιὰ καὶ πίσω μου τ' ἀφήνω» = ἡ πέννα.

«Τρέχει τρέχει καὶ πίσω δὲ γυρίζει» = τὸ νερό.

«Τριοπάδαρο μουλάρι, μαυροφόρος καβαλάρης, κόκκινος ὁ σαλαγάρης» =
ἡ πυροσιὰ.

«Τριχένιος οὐρανὸς καὶ πέφτει κάτου χιόνι» = τὸ κόσκινο.

«Τρώει τὸ ξύλο θρέφεται, πίνε νερὸ ψοφάει» = ἡ φωτιά.

«Χέζει τρώς καὶ κάνει φῶς» = ἡ μέλισσα, ποὺ κάνει τὸ μέλι καὶ τὸ κερί.

«Χελιδόν' κατζουνωτὸ στῆς γυναικὸς τὴν τρύπα μπαίνει» = τὸ σκουλαρίκι.

«Χίλια μύρια γαθαθάκια καὶ τ' ἀπίστομα γεμάτα» = οἱ πεταλίδες.

«Χόρτο ἄσπαρτο κι' ἀφύτευτο καὶ κοσμογυρισμένο» = τὸ ἀλάτι.

«Χίλια μύρια τρυπωτήρια καὶ τὸν οὐρανὸ κυττάζουν» = τὰ καλάμια.

«Χίλιοι μύριοι καλογέροι πᾶν' ν' ἀλλάζουν τ' ὄνομά τους» = τὸ σιτάρι.

«Χίλιοι μύριοι κατεβαίνουν καὶ οἱ δυὸ τοὺς ἀπαντέχουν καὶ τ' ὄνομα
τοὺς ἀλλάζουν» = τὸ σιτάρι ποὺ ἀλέθεται.

«Χίλια τὰ μπρούμυτα καὶ χίλια τ' ἀνάσκελα» = τὰ κεραμίδια.

«Χιλιόδετο χιλιόκομπο χίλια νὰ πῆς νὰ μὴν τὸ βρῆς» = τὸ δίχτυ.

«Χιλιοτρύπητο καράδι καὶ στὴν πόλη πάει νερὸ» = τὸ σφουγγάρι.

«Χιλιοτρύπητο λαῆγι καὶ σταλιὰ νερὸ δὲ χύνει» = τὸ σφουγγάρι.

«Χρυσὸ πύργο ἔκαμα καὶ μέσα ἐκλειδώθηκα» = ὁ μεταξοσκώληκας.

«Χτενίζω τὰ γενέκια μου, πέφτουν τὰ φειριδάκια μου» = τὸ σησάμι.

«Ψιλό, λιγνό, ἐλαφρό, ὅλο τὸν κόσμο ντένει καὶ μένει γυμνὸ» = ἡ θε-
λόνα.

«Ψόφια κλωσσα καὶ ζωντανὰ τὰ πουλιὰ» = τὸ πάπλωμα.

Νομίζουμε πῶς εἶπαμε ἀρκετὰ γιὰ τὰ αἰνίγματα· καὶ τὰ νυχτέρια τους
αὐτὰ, στὰ ὁποῖα οἱ κοπέλλες λένε ἀναμεταξύ τους τὰ αἰνίγματα, διαλύονται
ἐνῶ μιὰ ἀπὸ αὐτές, λέει, μὲ τρόπο αἰνιγματικό:

«Ἄντιστε νὰ πέσωμε

τὴ μακρὰ νὰ σύρωμε,

τὴν κόκκινη νὰ χώσωμε

μαλλιὰ μὲ μαλλιὰ νὰ τ' ἀνακατώσωμε»

δηλαδή «πᾶμε νὰ ξαπλώσωμε, ἀφ'οὔ ἀσφαλίσουμε τὴν πόρτα μὲ τὸν μεγάλο
σύρτη καὶ σκεπάσωμε τὴ φωτιά τοῦ μαγκαλιοῦ ἢ τοῦ τζακιοῦ, καὶ κλείσωμε
τὰ βλέφαρά μας, γιὰ νὰ μᾶς πάρη ὁ ὕπνος».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Οικογενειακός βίος, χαρακτήρας, ἥθη,
ἔθιμα καὶ προλήψεις τῶν Σαμίων

Ἡ μελέτη τοῦ βίου, τοῦ χαρακτήρα, τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων καὶ τῶν προλήψεων τοῦ κάθε λαοῦ εἶναι πάντοτε ἐνδιαφέρουσα· γιὰ μᾶς ὅμως μιὰ τέτοια ἐργασία ἔχει πειρὸ μεγάλη ἀξία, καὶ πρέπει νὰ γίνεται πειρὸ προσεκτικὰ καὶ πειρὸ ἐπιμελημένα, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἀντιπαραβολὴ τῶν σημερινῶν πρὸς τὸν χαρακτήρα καὶ τὸν οἰκογενειακὸ βίον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, μπορούμε πολὺ εὐκόλα νὰ φανερῶσουμε τὴν ἄμεση καταγωγὴ μας ἀπὸ κείνους, καὶ νὰ καταγγείλουμε, σὰν ψεῦτες, ὅσους ἰσχυρίστηκαν τὰ ἀντίθετα. Ἄν πολλὰ ἀπὸ τὰ σημερινὰ μας ἔθιμα εἶναι τὰ ἴδια μὲ τῶν ἀρχαίων ἢ τοὺς μοιάζουν πολὺ, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι τυχαῖο, καὶ δὲν πρέπει νὰ περάσῃ ἀπαράτηρητ' ἀντίθετα, μάλιστα αὐτὸ μπορεῖ νὰ ξεδιαλύνῃ σκοτεινὰ καὶ ἀμφισβητούμενα ἱστορικὰ ζητήματα, καὶ συνάμα νὰ χρησιμεύσῃ σὰν σοβαρὸ ἀποδεικτικὸ στοιχεῖο γιὰ τὸ ὅτι ὁ Ἕλληνας, δὲν ἔχασε ποτὲ τὸν ἐθνικὸ του χαρακτήρα, κι' οὔτε ἔξελινε ἐντελῶς ἀπὸ τὸν βίον τῶν προγόνων του, παρ' ὅλο πού πέρασε μέσα ἀπὸ πολλές καὶ ἀνιαρὲς περιπέτειες.

Ἵστερα ἀπὸ τὸν μικρὸ αὐτὸ πρόλογο, ἃς ἐξετάσουμε εἰδικὰ τὸν «κατ' οἶκον» βίον, καὶ τὸν χαρακτήρα τῶν σημερινῶν Σαμίων· πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ὅμως πρέπει νὰ περιγράψουμε τὸ ἴδιο τὸ Σαμιώτικο σπίτι.

Τὰ πειρὸ ἀρχαῖα, καὶ μάλιστα τὰ σπίτια τῶν γεωργῶν στὴ Σάμο, εἶναι μικρὰ στὸ μέγεθος καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τους εἶναι ἀπλούστατη· τὰ περισσότερα ἀποτελοῦνται ἀπὸ δυὸ ὀρόφους: ὁ ἰσόγειος ὀροφος πού λέγεται β α ρ κ α ρ έ τ σ ο χρησιμεύει γιὰ ἀποθήκη λαδιοῦ καὶ κρασιοῦ, κι' εἶναι γι' αὐτὸ γεμάτος ἀπὸ θαρέλια, πιθάρια μικρὰ καὶ μεγάλα, καὶ ἄλλα τέτοια σκεύη· στὸν δεῦτερο ὀροφο, πού ἀποτελεῖ τὸ καθαυτὸ σπίτι, ἀνεβαίνεις ἀπὸ μιὰ πέτρινη σκάλα, πού ἔχει ὀκτώ ἢ δέκα σκαλοπάτια. Ἡ πόρτα, ἡ ὁποία, εἴτε κλεισμένη

εἴτε ἀνοιχτή, συγκρατιέται μὲ ἓνα κ ο ρ ά κ ι, εἶναι κοιμμένη στή μέση καὶ διαιρεῖται σὲ δύο μέρη, στὸ π α ν ω π ό ρ τ ι καὶ στὸ κ α τ ω π ό ρ τ ι· συνήθως ἔχουν κλεισμένο τὸ κατωπόρτι, καὶ κρατοῦν ἀνοιχτὸ τὸ πανωπόρτι, γιὰ νὰ πέρνη, ἔτσι, τὸ σπίτι φῶς.

Πολλές φορές ὁ ὄροφος ἀποτελεῖ ἓνα καὶ μόνο δωμάτιο, τὸ ὁποῖο ἐπαρκεῖ γιὰ τὶς ἀνάγκες ὄλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας. Τὸ δωμάτιο αὐτὸ διαιρεῖται σὲ δύο μέρη, δηλαδή στὸ ἄ μ π ά ρ ι πού πιάνει τὸ 1)3 ἀπὸ τὸ χῶρο του, καὶ στήν π α ρ α σ τ ι ά. Τὸ ἀμπάρι ὑψώνεται ἓνα περίπου μέτρο πάνω ἀπὸ τὸ δάπεδο τοῦ δωματίου, καὶ στὰ ἀρχαιότερα σπίτια χωρίζεται ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος μὲ ἓνα κιγκλιδωτὸ καὶ μὲ μιὰ πόρτα, γιὰ νὰ κλείονται κεῖ μέσα οἱ γυναῖκες, σὲ ὠραγλεντιοῦ καὶ διασκέδασης· καὶ γιὰ νὰ μὴ τὶς βλέπουν οἱ ἄντρες, πού ἔπιναν στήν παραστιά, ἔρριχναν ἓνα ὕφασμα μπροστὰ ἀπὸ τὸ κιγκλιδωτό. Μέσα στὸ ἀμπάρι, πού εἶναι ἓνα εἶδος ἀποθήκης, θάζουν τὸ σιτάρι καὶ τὰ ἄλλα δημητριακά, καὶ σὲ ἄλλο, ἰδιαιτέρο μέρος, πού λέγεται ἄ μ π α τ ά ρ α, θάζουν τὰ κρεμμύδια. Πάνω στὸ ἀμπάρι, καὶ πρὸς τὸ μέρος τοῦ τοίχου, στρώνουν κ α ρ π έ τ ε ς, καὶ ὅταν δὲν ἔχουν τέτοιες, στρώνουν χράμια ἐγγώρια ἢ στρωσίδια, καὶ σ' ἓνα μέρος πρὸς τ' ἀριστερά, θάζουν τὰ στρώματα διπλωμένα καὶ τὰ κάνουν θ ε σ ι ά, πού τῆ σκεπάζουν μὲ ἄσπρα σεντόνια· ἀπέναντι εἶναι, σκεπασμένες μὲ στρωσίδια ἢ χράμια, οἱ κ α σ έ λ ε ς ἢ φ ω ρ ι α μ ο ί, ὅπου φυλάγονται τὰ ρούχα τῆς οἰκογένειας καὶ ἡ κ α ν α θ έ τ α — ἓνα κιδῶτιο μὲ χωρίσματα — ὅπου θάζουν μπουκάλια γεμάτα μὲ σοῦμα καὶ ρακί.

Στὸ χῶρο ἀπὸ τῆ «θεσιά», ὡς τὶς «κασέλες» ὑπάρχει ὁ σ ο φ ἄ ς, σκεπασμένος μὲ καρπέτες καὶ μὲ μαξιλάρια, ὅπου κάθονται κείνοι πού ἐπισκέπτονται τοὺς οἰκοδεσπότες (1). Πρὸς τὸ μέρος τοῦ σοφᾶ εἶναι τὰ παραθύρια, δύο ἢ τρία, χωρὶς τζάμια, πού κλειοῦνε μὲ ξύλινα κ α ν ά τ ι α (δηλ. παραθυρόφυλλα) καὶ ἔχουν ξύλινες κιγκλίδες ἢ π α ρ μ α κ λ ί κ ι α τὰ ὁποῖα λέγονται καὶ ν τ ρ α π α ζ ά ν ι α· οἱ κιγκλίδες αὐτὲς σὲ ἄλλα σπίτια εἶναι στρογγυλές καὶ τορναρισμένες, καὶ καλύπτουν ὅλο τὸ μᾶκρος τοῦ παραθυριοῦ, καὶ σὲ ἄλλα σπίτια εἶναι τετράγωνες, καὶ καλύπτουν τὸ μισὸ παράθυρο. Στὰ πειθ παλαιὰ σπίτια τὰ κανάτια εἶναι ἔτσι κατασκευασμένα, πού ἔχουν τρύπες ἀπὸ τὶς ὁποῖες μποροῦν οἱ ἀπὸ μέσα καὶ βλέπουν ἔξω, ἐνῶ οἱ ἀπέξω δὲν μποροῦν νὰ δοῦνε μέσα· τὰ κανάτια αὐτὰ λέγονται κ ο φ τ ά. Στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ τοίχου τοῦ ἀμπαριοῦ ὑπάρχει τὸ εἰκονοστάσι, μπροστὰ στὸ ὁποῖο καίει ἀκοίμητο καντήλι· ἐδῶ εἶναι τοποθετημένες οἱ εἰκόνες πολλῶν ἁγίων, τὸ ἁγιασμένο νερό, τὰ θάϊα καὶ τὰ νυφικὰ στέφανα· συνήθως ὁ τοῖχος, πού εἶναι

(1) Οἱ Λάκωνες χρησιμοποιοῦν ξύλινους σοφάδες πού τοὺς ἔχουν σκεπάσει μὲ καρπέτες καὶ κεῖ πάνω τραπεζῶνουν τοὺς φιλοξενουμένους ἸΑθήναιος Δ. 16.

κάτω από τὸ εἰκονοστάσι σκεπάζεται με πίνακες, πού παριστάνουν τὸν Ἱεροσολυμίτικο γὰρ τῆς Ἀνάστασης καὶ τὴν τελευταία κρίση. Στούς τρεῖς τοίχους ὑπάρχουν ράφια, δηλαδή σανίδια πού προεξέχουν, ὅπου εἶναι τοποθετημένα πιάτα, ποτήρια, πήλινα ἀγγεῖα πού λέγονται ζαμπετοῦλες, καὶ κάθε εἶδους γυαλικά, τὰ ὁποῖα μὲ ἓνα ὄνομα ὀνομάζονται μαστραπάδες. Μὲ λίγα λόγια τὸ ἀμπάρι χρησιμεύει γιὰ ἀποθήκη τοῦ σταριοῦ καὶ τῶν δημητριακῶν, γιὰ αἵθουσα ὑποδοχῆς καὶ γιὰ νὰ κοιμούνται οἱ φιλοξενούμενοι.

Μπροστὰ ἀπὸ τὸ ἀμπάρι καὶ σὲ ὄλο του τὸ μᾶκρος, θρίσκεται ὁ πάγκος, πού ἔχει ὕψος ἐξήντα ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου καὶ πενήντα ἑκατοστὰ πλάτος, καὶ χρησιμοποιοῦται σὰν σκαλοπάτι γιὰ νὰ ἀνεβαίνουν στὸ ἀμπάρι, καὶ σὰν ἀποθήκη γιὰ τὰ ὄσπρια· καμμιά φορὰ χρησιμοποιοῦται καὶ γιὰ κρεβάτι — ἀφοῦ ἀπλωθοῦν πάνω του καρπέτες — αὐτὸ ὅμως γίνεται ὅταν ἡ οἰκογένεια εἶναι πολυμελής.

Τὸ ἄλλο τμήμα τοῦ δωματίου χρησιμοποιοῦται γιὰ ὅλες τὶς ἀνάγκες τῆς οἰκογενείας καὶ σὰν κοιτώνας, ἀφοῦ ξαπλώσουν κάθε βράδυ καὶ σηκώσουν κάθε πρωτὶ τὰ στρώματα πού, καθὼς προαναφέραμε, εἶναι διπλωμένα στὴ «θεσιά» τοῦ ἀμπαριοῦ. Στὸ μέρος τῆς γωνιάς ὑπάρχει ἡ παραστιά (δηλαδή τὸ τζάκι), ἀπὸ τὴν ὁποία ὀνομάζεται ἔτσι τὸ τμήμα αὐτὸ τοῦ σπιτιοῦ· στὸ πάνω ἐξωτερικὸ μέρος τῆς παραστιας ὑπάρχουν τέσσερες ἢ πέντε τρύπες, οἱ λεγόμενες πολίτσες — σίγουρα ἡ λέξις προέρχεται ἀπὸ τὴν παραφθορὰ τοῦ πυλίδες — ὅπου θάζουν διάφορα πράγματα καὶ στὸ κάτω μέρος καὶ πρὸς τὴ γωνιά ὑπάρχει ἄλλη τρύπα, πού λέγεται κουταλοθήκη, ὅπου θάζουν τὰ κουτάλια καὶ τὰ πηροῦνια· πάνω ἀπὸ τὶς πολίτσες ὑπάρχει μιὰ σανίδα, τὸ ράφι, ὅπου θάζουν τὸ ψωμί, τὰ μαγειρικὰ σκεῦη καὶ διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα. Στὴ μιὰ πλευρὰ τοῦ τοίχου ὑπάρχει ἀρμάρι μέσα στὸ ὁποῖο θάζουν διάφορα πράγματα καὶ κάτω ἀπὸ αὐτὸ ὑπάρχει συρτάρι, πού λέγεται παράκλι μέσα στὸ ὁποῖο φυλᾶνε χρήματα καὶ διάφορα ἔγγραφα· κάτω ἀπὸ τὸ παράκλι εἶναι ἓνα κούφωμα, τὸ ὁποῖο λέγεται νεροπουλίτσα ἢ σταμνοθήκη, πού εἶναι ἡ θέση τῆς στάμνας τοῦ νεροῦ.

Στὴν παράπλευρη τῆς παραστιας γωνιά εἶναι κατασκευασμένες ἀπὸ ξύλα δυὸ ἢ τρεῖς θέσεις, τὰ λεγόμενα γκιόζα, ὅπου θάζουν τὰ μικρὰ ποτήρια, με τὰ ὁποῖα πίνουν τὸ ρακί· κοντὰ στὰ γκιόζα, στὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ τοίχου καὶ ἀπέναντι ἀπὸ τὸ ἀρμάρι, ἔχουν καρφωμένους μικροὺς πασσάλους, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἡ νοικοκυρὰ κρεμνάει τὶς ρόμπες τῆς καὶ τὰ μεσσαλάλια (πού εἶναι στολισμένα με κεντήματα). Πάνω ἀπ' αὐτὰ ρίχνουν τὴ μεσσαλά, πού τὴν χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ τοποθετοῦν σ' αὐτὴν, καὶ νὰ

σκεπάζουν τὰ ψωμιά πού ζυμώνουν, θεωρείται δὲ σὰν τὸ πρῶτο καὶ τὸ τελευταῖο ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ νοικοκυριοῦ· γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ λένε γιὰ τὴν νοικοκυρά, πού ἔχει σὲ τάξη τὸ νοικοκυριό της, τὴν παροιμία «καὶ τὴ μεσσάλα ἔχει στὸν τόπο της».

Ἡ στέγη τοῦ σπιτιοῦ εἶναι κατασκευασμένη μὲ δοκάρια καὶ μὲ πέταυρα ἢ καλάμια, τὰ ὁποῖα σκεπάζονται μὲ φύκια καὶ μὲ πολὺ χῶμα· τὰ μέρη τῆς ταράτσας πού ἔξέχουν, λέγονται ἀ κ ρ ὀ δ ο μ α.

Ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα ὅταν ὁ ὄροφος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα καὶ μόνο δωμάτιο· ὅταν ὅμως ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἢ τρία, τότε τὸ ἓνα, δηλαδὴ τὸ δωμάτιο τῆς ὑποδοχῆς, ἀντὶ γιὰ τὴν παρασιτιά ἔχει τὴ λεγόμενη μ η σ ἄ ν τ ρ α, δηλαδὴ μιὰ φαρδύα ντουλάπα, μέσα στὴν ὁποία τοποθετοῦν τὰ στρώματα καὶ τὰ παπλώματα· ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τῆς μισάντρας ὑπάρχουν τρία θαθεῖα τριγωνικὰ κουφώματα, πού λέγονται μ ε ν τ ε σ ἔ δ ε ε καὶ ἐκεῖ μέσα βάζουν διάφορα οἰκιακὰ σκεύη.

Τὸ ταβάνι συνήθως εἶναι στολισμένο μὲ διάφορα σκαλίσιματα, καὶ στὸ μέσο του ἐξέχει ἓνα τετράγωνο κομποτέχνημα, τὸ ὁποῖο εἰκονίζει λουλούδια καὶ φύλλα ἴδια μὲ τὰ φύλλα τῆς ἀγκινάρας, καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ λέγεται ἀ γ κ ι ν ἄ ρ α. Ἀπὸ τὰ ἄλλα δωμάτια, τὸ ἓνα ἔχει τὴν παρασιτιά καὶ χρησιμοποιεῖται γιὰ ἐστία καὶ ὑπνοδωμάτιο, καὶ τὸ ἄλλο τὸ χρησιμοποιοῦν σὰν ἀποθήκη τροφίμων καὶ ἄλλων οἰκιακῶν πραγμάτων. Μερικὲς φορές οἱ πόρτες καὶ τὰ παράθυρα αὐτῶν τῶν σπιτιῶν εἶναι σκαλιστά κι' ἔχουν πάνω τους ἀνάγλυφα πουλιά, ζῶα καὶ λουλούδια· τὰ ἄκομψα αὐτὰ τεχνουργήματα τὰ θαυμάζουν οἱ ἄλλοι πού τὰ βλέπουν καὶ ὀνομάζουν στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ σ π ἦ τ ι α ἢ κ α τ ο ι κ ι ἔ ε αὐτὲς τίς οἰκίες. Τέλος στὴν αὐλὴ ὑπάρχει εἰδικὸ μέρος γιὰ τὸ μουλάρι ἢ τὸ γαῖδοῦρι, ἂν ὁ νοικοκύρης ἔχει τέτοια.

Βέβαια χτίζονταν καὶ πολυτελέστερα ἀπὸ τὰ σπίτια πού προαναφέραμε, ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση κείνων πού τὰ ἔχτιζαν. Καὶ αὐτὰ ὅμως ἦσαν ἄκομψα καὶ χωρὶς ἀρχιτεκτονικὸ ρυθμὸ καὶ ξεχώριζαν ἀπὸ τὰ ἄλλα μονάχα ἀπὸ τὸ ὕψος, γιὰτὶ ἦσαν τριώροφα — κι' ὁ κάθε ὄροφος εἶχε ἓνα ἢ δύο δωμάτια — καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ χρώματα καὶ τὰ πολλὰ σκαλίσιματα. Τὰ σπίτια πού χτίζονται τώρα ἔχουν κάτι ἀπὸ τὸν εὐρωπαϊκὸ ρυθμὸ, ἐπειδὴ οἱ νεώτεροι, καθὼς τὸ λέει καὶ ὁ Λουκιανός, ἀντὶ γιὰ καχότεχνα δωμάτια ἐπινοοῦν καὶ σχεδιάζουν ψηλὲς καὶ μαρμαρόχτιστες οἰκοδομὲς καὶ θάφουν μὲ ὠραῖα χρώματα τοὺς γυμνοὺς τοίχους. Καὶ τώρα, ἂς μιλήσουμε γιὰ τὸ βίο τῶν σημερινῶν Σαμίων, ὁ ὁποῖος, κατὰ κοινὴ ἔμολογία, μέρα μὲ τὴ μέρα, ἀλλοιώνεται κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ νεώτερου πολιτισμοῦ. Καὶ ἐπειδὴ, ἢ πλειοψηφία τῶν κατοίκων ἀποτελεῖ τὴ γεωργικὴ τάξη, γι' αὐτὸ καὶ μεῖς θὰ περιγράψουμε κυρίως, αὐτῆς τῆς τάξης τὸν βίο, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ ἔμποροι καὶ τῶν

ἄλλων τάξεων οἱ ἄνθρωποι, ζοῦνε πειρὸ εὐχάριστα καὶ πειρὸ ἀναπαυτικά.

Ὁ ἄντρας λοιπόν, πού σηκώνεται πολὺ πρῶτ' ἀπὸ τὸ κρεββάτι, βάζει μέσα στὸν τρουβά του τὸ φαγητό, πού τοῦ ἔχει ἐτοιμάσει ἀποβραδὺς ἡ γυναῖκα του, καὶ φεύγει γιὰ τὸ χωράφι, ἢ γιὰ ὅποιαν ἄλλη ἐργασία ἔχει νὰ κάμη. Ἡ γυναῖκα (καὶ μάλιστα στὰ περασμένα χρόνια) εἴτε εὐπορῆ εἴτε φτωχεῖα, σηκώνεται κι' αὐτὴ καὶ ἀρχίζει ν' ἀ ν α σ κ υ ρ ῖ ζ η, δηλαδή νὰ τακτοποιῆ τὰ τοῦ σπιτιοῦ της· σηκώνει τὰ στρώματα, σαρώνει καὶ κάνει ὅλες τὶς σχετικὲς δουλειές τοῦ σπιτιοῦ ὕστερα βγαίνει νὰ ταῖσῃ τὶς κόττες της, καὶ ἀκοῦς μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἥλιου, σ' ὄλα τὰ χωριά, πληθώρα φωνῶν «τρουῖ! τρουῖ! τρουῖ! μὲ τὶς ὁποῖες προσκαλοῦν τὶς κόττες γιὰ τὸ πρῶτὸ φαγὶ τους! Ὑστερα ἡ οἰκοδέσποινα ἀρχίζει τὶς ἄλλες σπιτικὲς δουλειές, καθαρίζει τὸ σπίτι, κουβαλάει μὲ τὴ στάμνα νερὸ ἀπὸ τὴ βρύση, σφουγγαρίζει τὸ πάτωμα καὶ μαγειρεύει τὸ φαγητό· ἔτσι ἐργάζεται ὡς τὸ μεσημέρι, ὅποτε κάθεται μὲ τὰ παιδιὰ της καὶ τρῶνε τὸ λιτό τους. Κατόπιν πέρνει στὸ χέρι της τὴ ρόκα ἢ τὴν κάλτσα πού πλέκει, βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι κι' ἀφοῦ καθῆσῃ στὸ κατώφλι τῆς πόρτας της, δουλεύει καὶ συζητάει μὲ τὴ γειτόνισσα, ὡς τὴν ὥρα πού πρέπει νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ βραδυνὸ φαγητό. Ἀφοῦ ἐπιστρέφει ὁ ἄντρας της ἀπὸ τὸ χωράφι, ἢ πηγαίνει γιὰ λίγο, καὶ χάριν ἀναψυχῆς, στὸ καφενεῖο, ἢ ἀναπαύεται δίπλα στὸ τζάκι, καὶ ἡ γυναῖκα ἐτοιμάζει τὸ τραπέζι, δηλαδή τὸν ξύλινο σ ο φ ρ ᾶ ἢ κ α ρ ε κ λ ῖ ο ν καὶ ἀποπάνω τὸ ὀρειχάλκινο σ ι ν ῖ, ἀπάνω στὸ ὁποῖο βάζει τὴν γ α β ᾶ θ α μὲ τὸ φαγητό. Ἀπὸ αὐτὴ τὴ γαβάθα τρῶνε, καθισμένα καταγῆς, ὄλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, μὲ σιδερένια πηρούνια, πού λέγονται μ π ε ν τ ε λ ῆ ρ ι α, καὶ μὲ κουτάλια· νερὸ ἢ κρασί πίνουν ἀπὸ τὰ κ α ν ᾶ τ ι α πού ἔχουν δίπλα τους, θεωρώντας περιττὰ τὰ ποτήρια.

Γιὰ τροφές οἱ Σαμιῶτες μεταχειρίζονται πρῶτα ἀπ' ὄλα τὰ κουκιά, τὴ φάβα, τὰ φασόλια, τὰ ρεβίθια καὶ τὰ ἄλλα ὄσπρια, πού ὄλα μαζί τὰ ὀνομάζουν μ α γ ε ρ ῆ μ α τ α, καὶ σπανίως τὰ κρέατα. Σὲ ἔκτακτες περιπτώσεις καὶ ἰδίως ὅταν ἔχουν ξένους, παρουσιάζουν στὰ τραπέζια τους λουκάνικα, πασπαλά, παστὰ χοιρομέρια, ψάρια λιόκαυτα καὶ κολοκάσια ἢ ἄλλα κηπευτικά· κατὰ τὶς γιορτάσιμες μέρες τρῶνε πετειναράκια καὶ χοιρινά. Σὲ καθορισμένες τέτοιες μέρες μεταχειρίζονται εἰδικὰ φαγητά, καθὼς τὸ λένε καὶ παροιμιακά:

Τ' ἁγιοῦ Λουκᾶ λουκάνικα,
τ' ἁγιοῦ Θεοδώρου πίπτες
καὶ τὰ Νικολοβάρβαρα
ρακιές καὶ τηγανίτες.

Πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι ἡ οἰκοδέσποινα ὅταν πρόκειται νὰ περιποιηθῆ ξένους, ἐτοιμάζει τὰ φαγητά της μονάχα ἀπὸ τὰ φαγώσιμα πού ἔχει στὸ

σπίτι της, και θεωρεί ταπεινωτικό να αγοράσει κάτι από τον μπακάλη ή από κάποιον άλλον, εκείνη την ώρα.

Ἐπιτραπέζια και μαγειρικά σκεύη, τὰ ὅποια μεταχειρίζονται οἱ Σαμιῶτες, εἶναι τὰ παρακάτω:

Γ α θ ά θ α: πήλινο ἀγγεῖο μέσα στοῦ ὁποῖο βάζουν τὰ φαγητά.

Γ κ α θ α ν ό: εἶδος ποτηριοῦ πήλινο, μετὸ ὁποῖο πίνουν.

Κ α ἱ μ α τ μ ā ς: μικρὸ καζάνι.

Κ α κ κ ά θ η: χάλκινο τσουκάλι μέσα στοῦ ὁποῖο βράζουν τὸ φαγητό.

Κ α ν ά τ ι: πήλινο δοχεῖο μέσα στοῦ ὁποῖο βάζουμε νερὸ ἢ κρασί.

Κ α σ τ α ν ι ά: χάλκινο σκεῦος ἢ και πήλινο, τὸ ὁποῖο, ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία ἢ περισσότερα βαθουλιωτὰ χωρίσματα (γκιόζα), πού τὸ ἕνα μπαίνει πάνω στοῦ ἄλλο, και στοῦ καθένα ἀπὸ τὰ ὅποια βάζουν ἰδιαίτερο εἶδος φαγητοῦ. Ἡ καστανιά ἀλλοιῶς λέγεται γ κ ε λ γ ι έ ρ ι, πού εἶναι τούρκικη ὀνομασία.

Κ λ ε ν τ έ ν ι: χάλκινο ἀγγεῖο μετὸ καπάκι, πού ἔχει χερούλι· βάζουν μέσα φαγητό και τὸ μεταφέρουν στὴν ἐξοχή· τὰ μικρότερα λέγονται κ λ ε ν τ ε ν ά κ ι α.

Κ α υ κ ι: μεγάλο πήλινο ἀγγεῖο, πού τὸ μεταχειρίζονται και γιὰ μέτρο.

Κ ν ε ν ό: πήλινο ἀγγεῖο μετὸ λαβή και μακρὸ λαιμὸ πού τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ γεμίζουν ἀπὸ αὐτὸ τὰ ποτήρια.

Κ ο υ κ μ ο υ ν τ ή ἢ κ ο υ μ ο υ ν τ ή γ α θ ά θ α, πού εἶναι ἀπὸ πάνω κλεισμένη, γι' αὐτὸ σὲ μερικὰ χωριὰ λέγεται και κ λ ε ι δ ο γ ά β α θ ο ν.

Λ ά μ π α: μεγάλο γυάλινο ποτήρι.

Μ α σ τ ρ α π ā ς: πήλινο ἀγγεῖο μετὸ λαβή ἢ χωρὶς λαβή, μέσα στοῦ ὁποῖο βάζουν νερό.

Μ π ί λ ν α: πήλινο ἀγγεῖο πλατύστομο, μέσα στοῦ ὁποῖο βάζουν γάλα ἢ ἄλλα ὑγρά.

Π α θ ο ὕ ρ ι: ἀγγεῖο ἀπὸ κασίτερο, μέσα στοῦ ὁποῖο βάζουν οἰνόπνευμα.

Σ α ρ α θ ά ν α: σκεῦος χάλκινο ρηχὸ, ὅπου βάζουν ψημένα κρέατα και στραγάλια.

Τ α λ ι ό ρ ι: χάλκινο ἀγγεῖο, πού τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ ρηχὸ πιάτο.

Τ ά ψ α: χάλκινο ἀγγεῖο, ἄβαθο, ἴδιο μετὸ μεγάλη πιατέλα· τὸ μικρότερο λέγεται τ α ψ ί.

Χ α λ κ ο τ ζ ο ὕ κ ι: ἴδιο μετὸ κ ν ε ν ό, ἀλλὰ χάλκινο.

Χ σ τ έ λ λ α: πήλινο ρηχὸ σκεῦος πού τὸ μεταχειρίζονται γιὰ πιάτο.

Οἱ Σαμιῶτες μεταχειρίζονται τὰ ἐξῆς ποτά: κρασί, οὔζο, καὶ σούμα. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, καὶ ἰδίως κατὰ τὸν χειμῶνα, μεταχειρίζονται τὸ β ρ α σ τ ἄ ρ ι, πού σέ μερικά χωριά τὸ λένε καὶ θ ε ρ μ ὀ μ ε λ ι καὶ κ α ῖ ν ἄ ρ ι· δηλαδὴ βάζουν μέσα σ' ἓνα πήλινο ἢ χάλκινο δοχεῖο σούμα (κι' ἂν θέλουν νὰ κάμουν τὸ θραστάρι πειὸ δυνατό, χρησιμοποιοῦν ἀντὶ γιὰ σούμα τὸ λεγόμενον λ α σ π ὀ ρ α κ ο πού ἔχει 18—19 βαθμοὺς οἶν) τοσ) καὶ τὸ ζεσταίνουν λιγάκι· ὕστερα χύνουν μέσα σ' αὐτὸ π ε τ ι μ ἔ ζ ι ἢ σιρόπι ἢ μέλι. βάζουν καὶ κόκκινη πιπεριά ἢ πιπέρι κι' ἀφοῦ τ' ἀνακατώσουν, σκεπάζουν τὸ δοχεῖο μὲ τὸ καπάκι του, καὶ τ' ἀφίγουν στή φωτιά νὰ θράση ὡσπου ν' ἀφρίση. Τὸ κ α ῖ ν ἄ ρ ι γίνεται ὅταν ἀντὶ γιὰ σούμα βάλουμε ρακὶ καὶ σιρόπι, καὶ σ' αὐτὰ προστέσουμε καὶ κανέλα. Οἱ Σαμιῶτες χρησιμοποιοῦν συνεχῶς καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ ποτά μὲ τὰ ὅποια ζεσταίνουν, ἰδίως κατὰ τὶς γιορτάσιμες μέρες, ὄχι μονάχα τὸ σῶμα τους, ἀλλὰ καὶ τὸ μυαλό τους μερικὲς φορές.

Ἄφοῦ λοιπὸν φᾶνε καὶ πιοῦνε ἀπὸ αὐτὰ πού ἔχουν στὸ σπίτι τους, πηγαίνουν ὕστερα καὶ πλαγιάζουν, καὶ παραδίνονται σ' ἓνα γλυκὸ κι' ἀτάραχο ὕπνο. «Ἄχ! ἀπολίτιστοι ἄνθρωποι πού ζῆτε σὰν τὰ ζῶα!» μπορεῖ νὰ πῆ διαβάζοντας τὰ παραπάνω κάποιος ἀπὸ κείνους, πού ἢ ἀναιμία κι' ἢ ἀδυναμία, τοὺς κάνουν νὰ μοιάζουν μὲ τὰ φθινοπωρινὰ φύλλα, καὶ πού τὸ στομάχι τους γιὰ νὰ μπορέση νὰ χωνέψη, χρειάζεται μιὰ μεγάλη δόση κάσιαις ἢ ζυθοβότανου ἢ γεντιανῆς, καὶ οἱ ὅποιοι, γιὰ νὰ μπορέσουν ν' ἀποκοιμηθοῦν, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ καταφύγουν στή βοήθεια τῆς σόδας, τῆς μαγνησίας ἢ καὶ στὸ ὄπιο ἀκόμα!

«Ἐ! ἄνθρωποι εὐτυχεῖς καὶ μακαρισμένοι!» θὰ πῆ βέβαια τότε ἓνας ἄλλος ἀπὸ κείνους πού ξέρουν νὰ κρίνουν σωστὰ τὴν εὐτυχία αὐτοῦ τοῦ κόσμου.

Αὐτά, σχετικὰ μὲ τὸν «κατ' οἶκον» βίος· οἱ δὲ Σαμιῶτες εἶναι καλοὶ οἰκογενειάρχες, ἐγκρατεῖς, φιλόπονοι καὶ φιλόξενοι. Σὰν πολῖτες εἶναι φιλελεύθεροι ὡς τὰ ἄκρα καὶ ἀνυπόταχοι στὰ φρονήματά τους· μποροῦν καὶ ὑπομένουν καὶ στήν ἀνάγκη ὑποκρίνονται ὅτι ἀνέχονται τὰ κακὰ καὶ τὶς ἀδικίες πού τοὺς ἔγιναν, ὅλα ὅμως αὐτὰ τὰ κρατοῦν στή μνήμη τους καὶ παραδοκοῦν τὴν εὐκαιρία γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν, καὶ γιὰ ν' ἀνταποδώσουν τὰ ἴσα. Ἀκόμα τοὺς ἀρέσουν οἱ πολιτικὲς μεταβολές, καὶ τοὺς εὐχαριστεῖ νὰ συμμετέχουν στοὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνες, τὸ ἴδιο καθὼς ἔκαναν οἱ πρόγονοί τους, γιὰ τοὺς ὁποίους εἰπώθηκε ἡ παροιμία: «ἔξεστι τοῖς Σαμίσις σαλαῖζειν». Εἶναι φιλοπάτριδες, ἐρεθίζονται εὐκολα, εἶναι γενναῖοι στὸν κίνδυνο, περισσότερο ὀρμητικοὶ ἀπόσο χρειάζεται, εἶναι φιλότιμοι καὶ περηφάνοι· ἢ περηφάνεια τους μάλιστα φτάνει σὲ τέτοιο σημεῖο, ὥστε καμμιά φορά νὰ συμπεριφέρονται ἄσχημα πρὸς τοὺς εὐεργέτες τους, νομίζοντας ὅτι ἢ εὐεργεσία τοὺς ταπείνωσε τὸ φρόνημα.

Τώρα πού φέρνομε τὸ λόγο στὰ ἦθη καὶ στὰ ἔθιμα τῶν Σαμίων, παρατη-

ρούμε ότι αυτά, καθώς τα περιγράφουμε παρακάτω, δεν τα βρίσκομε σ' όλα ανεξαιρέτα τα χωριά της Σάμου ούτε και σε όλους τους Σαμιώτες, αλλά μερικά από αυτά τα συνηθίζουν σε τούτο το χωριό, και μερικά άλλα σε κείνο, και κάμποσα από αυτά ξεχάστηκαν με τον καιρό. Ο νεώτερος ευρωπαϊκός πολιτισμός επέδρασε υπερβολικά και επιδρά καθημερινά στον οικογενειακό βίο, στα ήθη και στα έθιμα των Σαμιών, ώστε δεν θα περάση πολύς καιρός, και κείνοι που θα διαβάζουν αυτές τις σελίδες, θα γελάνε σαρκαστικά για τα έθιμα των πατεράδων τους σαν να πρόκειται για τα απομεινάρια μιας παλαιάς εποχής. Ο πατριαρχικός και μακαρισμένος βίος εκείνων που γεννήθηκαν πριν από μας, μεταβλήθηκε πάρα πολύ, τα άπλοϊκά και απέριττα ήθη τους δεν τα έχουμε σήμερα έμεις, και αντί για την ευχάριστη ζωή και την άφροντισιά εκείνων, δέρονται τη σημερινή μας κοινωνία, οι πολλές σκοτοῦρες κι' η ψευτιά. Γι' αυτό, προτού τα έθιμα των πριν από μας και των σημερινών Σαμιών ξεχαστούν δόλοτελα με το πέρασμα του χρόνου, τα περιγράφουμε εδώ, καθώς τα παραλάβαμε από τους γεροντότερους, και καθώς τα είδαμε στο κάθε χωριό, που επισκεφθήκαμε.

ΕΘΙΜΑ ΓΙΑ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ

Οι γκαστριωμένες γυναίκες κρύβουν μ' επιμέλεια την κατάστασή τους, κι' αποφεύγουν να φανερώσουν την έγκυμοσύνη τους, για να μη γίνη κλαψάριστο το παιδί που θα γεννηθῆ, αλλά ήσυχο και πρᾶσ' και όταν έχουν ξαπλωμένα τα πόδια τους προσέχουν, ώστε να μην περάση πάνω από αυτά κανένα ζῶο ἢ κανένα παιδί. γιατί τότε στη κοιλιά «τὸ παιδί γυρίζει ανάποδα». Επίσης ὁ πατέρας καμμιὰ φορά, ὅσο καιρὸ ἢ γυναίκα του εἶναι γκαστριωμένη, δὲν ἀνάδει ἀπὸ τὸ λυχνάρι τὸ τσιγάρο του, για να μην βγῆ τσιμπλιάρικο τὸ παιδί που περιμένουν τὴν τρίτη Φεβρουαρίου, γιορτὴ τοῦ ἁγίου Συμεῶνα, οἱ έγκυμοῦσες δὲν κάνουν καμμιὰ ἐργασία, για να μην βγῆ σ η μ ε ι ω μ ε ν ο, δηλαδή κουτσό, τὸ παιδί που θα γεννηθῆ. Μᾶς βεβαιώσανε ὅτι, ἐπειδὴ μιὰ γυναίκα ζύγισε αὐτὴ τὴ μέρα κάτι με τὸ καντάρι, γέννησε ἓνα παιδί που στὸ πρόσωπό του φαίνονταν τὸ σχῆμα τοῦ κανταριοῦ! ἐπίσης μᾶς εἶπαν ὅτι ἐπειδὴ ἀνήμερα τοῦ ἁγίου Συμεῶνα μιὰ ἄλλη έγκυος ἐπαιζε μ' ἓνα μῆλο, γέννησε παιδί που στὸ πρόσωπό του εἶχε ἓνα ἐξόγκωμα, ἴδιο με ἓνα μῆλο. Ὄταν ἡ γυναίκα βρίσκεται στὸ πέμπτο μῆνα τῆς έγκυμοσύνης, τότε που λένε πῶς θὰ σα λ ε υ τ ῆ, ὅτι δηλαδή θὰ σκιρήση τὸ θρέφος μέσα στὴν κοιλιά της, συνηθίζουν να ἔχουν στὸ δωμάτιο που μένει, εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας, για να ρίξη τὸ βλέμμα της ἐκεῖ, κατὰ τὴ στιγμὴ που θὰ σα λ ε υ τ ῆ. Πιστεύουν ὅτι ἔτσι τὸ παιδί που θα φέρη στὸν κόσμον ἂν εἶναι ἀγόρι,

θά γίνη καλὸς καὶ δίκαιος ἄντρας, κι' ἂν εἶναι κορίτσι, θά γίνη σεμνὸ καὶ ἕμορφο.

Καὶ γιὰ νὰ ξέρη ἀπὸ πρὶν, ἂν τὸ παιδί πού θά κάμη θά εἶναι ἀγόρι ἢ κορίτσι, ἢ μέλλουσα μητέρα πέρνει, κατὰ τὸν ἔννατο μῆνα τῆς ἐγκυμοσύνης της, μιὰ σταγόνα γαλατερῆς οὐσίας ἀπὸ τὸ μαστό της, καὶ τὴ ρίχνει σ' ἓνα ποτήρι γεμάτο νερό· καὶ ἂν ἡ οὐσία αὐτὴ ἐπιπλεύσῃ στὸ νερό, τὸ παιδί πού θά γεννηθῆ θά εἶναι ἀγόρι, εἰδεμῆ καὶ βουλιάζει, τότε τὸ παιδί θά εἶναι κορίτσι. Στὴ Σάμο λένε — γιὰ τὰ παιδιὰ πού γεννιῶνται — ἓνα γνωμικόν, κατὰ τὸ ὅποιο,

«τῆς καλομάνας τὸ παιδί τὸ πρῶτο ἔναι κορίτσι»

ὅτι δηλαδή ἢ καλότυχη μάνα πρωτογεννάει κορίτσι, τὸ ὅποιο ἀργότερα θά προστατεύη καὶ θά φροντίζῃ τὰ ἄλλα παιδιὰ πού θά φέρη στὸν κόσμον ἢ μάνα, ἐνῶ κάτι τέτοιο δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάμη τὸ ἀγόρι, γιὰτι αὐτὸ δὲν εἶναι σύμφωνο μὲ τὴ φύση του.

Ὅταν φτάσει ἡ ὥρα τῆς γέννας, κρεμνοῦν στὸν τοῖχο, ἀπέναντι ἀπὸ τὸ κρεβάτι, ἔπου εἶναι ξαπλωμένη ἢ ἐτοιμόγεννη, ἓνα καθρέπτη σκεπασμένο μ' ἓνα ροῦχο, καὶ ὁ ἄντρας της ἢ ἓνας ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς, στέκει ἀνάμεσα στὸ καθρέπτη καὶ στὸ κρεβάτι· ἂν ἡ γυναῖκα ὑποφέρει ἀπὸ δυστοκία καὶ συμβεῖ νὰ θρῖσκεται μέσα στὸ δωμάτιο τῆς ἐτοιμόγεννης μιὰ κόρη ἀνύπαντρη, τότε σχίζουσι τῆς κόρης τὸ φόρεμα, γιὰ νὰ σταματήσῃ, τάχα, ἢ δυστοκία. Μετὰ τὴ γέννα ἢ μαμμὴ, ἀφοῦ ἀφαλοκόψει τὸ μωρό, ἀπλώνει μπροστὰ στὸν καθρέπτη ἓνα σεντόνι, πάνω στὸ ὅποιο ξαπλώνει τὸ θρέφος καὶ τὸ πασπαλίζει μὲ ἀλάτι, γιὰ νὰ σφίξουσι τάχα τὰ μέλη του, καὶ μὲ ζάχαρη, γιὰ νὰ μὴ γίνη ἄσχημο ὅταν μεγαλώσῃ, καὶ γιὰ νὰ μὴ θρωμῆ ὁ ἰδρωτὰς του. Καὶ ἐνῶ εὔχεται, μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς παρόντες, ὑγεία, μακροβιότητα καὶ καλὴ ζωὴ στὸ νεογέννητο, τὸ τυλίγει στὰ σπάργανα καὶ ἀφοῦ κρεμάσει ἀπὸ τὴ σκούφια του μιὰ σκλίδα σκόρδου — πού εἶναι προφυλακτικὴ τῆς θασκανίας — λίγο ψωμί καὶ λίγο τριμμένο κάρβουνο, τὸ περνάει σταυρωτὰ τρεῖς φορὲς πάνω ἀπὸ τὴν ξαπλωμένη μάνα του, κι' ἔπειτα τὸ ἀφήνει στὰ πόδια της, καὶ τὴ ρωτᾷ «Ποιὸς σοῦδωσε αὐτὸ τὸ παιδί;» ἐνῶ ἐκείνη ἀποκρίνεται «ὁ Χριστὸς κι' ἡ Παναγιά». Ὅστερα ἢ μάνα κλωτσάει τὸ μωρό πολὺ ἐλαφρά, καὶ ἢ μαμμὴ ἀμέσως τὴ ρωτᾷ τί κλωτσάει, κι' αὐτὴ ἀποκρίνεται: «ἓνα ἀρνάκι». Τρεῖς φορὲς ἢ μαμμὴ κάνει τὴν ἴδια ἐρώτηση καὶ τρεῖς φορὲς ἢ μάνα ἀποκρίνεται τὸ ἴδιον· ὕστερα ἀπὸ τὴν τρίτη ἀπόκριση ἢ μαμμὴ εὔχεται στὴ λεχῶνα «σὰν ἀρνάκι νὰ τὸ θρέψῃς» καὶ ἀφοῦ πάρει τὸ θρέφος ἀπὸ τὰ πόδια τῆς μάνας του, τὸ περνάει μέσα ἀπὸ ἓνα σιδερένιο κύκλον — γιὰ νὰ γίνη σιδερένιο καὶ γερό — κι' ἔπειτα πάει καὶ τὸ ἀφήνει δίπλα στὴ λεχῶνα. Αὐτὰ ὅλα τὰ κάνουν γιὰ νὰ μὴ γίνη τὸ παιδί κλαψάριστο ἀλλὰ νὰ εἶναι πρᾶο, καὶ περιμένουν τὸν παπᾶ — πού τὸν εἶδο-

ποιούν άμέσως — για να διαβάση τήν κανονισμένη εύχή. Τήν ίδια ώρα ο πατέρας μοιράζει κέρματα και γλυκίσματα σ' όσους παρευρέθησαν στη γέννα και στους άλλους συγγενείς του, που τρέχει να τους άναγγείλη τή γέννηση του παιδιού. Στην πόρτα του δωματίου, όπου κατακλίνεται ή λεχώνα, γράφουν με κάρβουνο ένα σταυρό, για να διώχνη τα στοιχειά, τις νεράιδες και τα άλλα τέτοια *κακα ν θ ρ ω π ί σ μα τ α*, και κρεμοῦν — σαν αύλαία — ένα ύφασμα για 40 δλόκληρες μέρες· κάτω από τὸ προσκέφαλο τῆς λεχώνας θάζουν τὸ ψαλίδι, με τὸ ὁποῖο κόπηκε ὁ ἀφαλὸς «για τήν γλωσσοφαγιά», δηλαδή για να κοποῦν τὰ ἀπαίσια λόγια, ὅπως κόπηκε ὁ ἀφαλὸς με τὸ ψαλίδι· μαζί θάζουν και ένα σκωριασμένο μαχαίρι ἢ ένα παλαιὸ πιστόλι, για να φύγη τὸ καθε κακό. Ἄλλα και στήν πόρτα τῆς αὐτῆς κρεμοῦν *μ ε σ ά λ ι* ἢ μιὰ κουρτίνα, σαν σημάδι ὅτι στὸ σπίτι γέννησε γυναίκα, και μονάχα οἱ συγγενεῖς μποροῦν να μποῦνε μέσα, και αὐτοὶ ὅμως τὸ σάββατο μετὰ τὸν ἑσπερινὸ ἢ τήν κυριακὴ μετὰ τῆ θεία λειτουργία. Τέλος δὲν ἐπιτρέπεται σὲ κανένα να μπῆ στὸ δωμάτιο τῆς λεχώνας, ἂν δὲν βουτήξει πρὶν τὸ χέρι του σ' ένα δοχεῖο, που τὸ ἔχουν ἔξω στήν πόρτα και κάτω ἀπὸ τὸ *μ ε σ ά λ ι*, και τὸ ὁποῖο περιέχει νερὸ ἀγιασμένο ἀπὸ τὸν παπᾶ, τὸ *ε ὑ χ ὄ ν ε ρ ο*, ὅπως λέγεται, και ἂν δὲν κάμει τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, για ὅσο χρόνο ἢ γυναίκα θὰ εἶναι λεχώνα, μένει κρεμασμένη ἀπὸ τῆ σκούφια τοῦ βρέφους μιὰ σκλίδα σκόρδου κι' ένα φλουρί, ὁ δὲ σύζυγος και τὰ άλλα μέλη τῆς οἰκογένειας ἐπιστρέφουν στὸ σπίτι πρὶν ἀπὸ τῆ δύση τοῦ ἡλίου ἀπὸ τὸ φόβο, μήπως ὅταν νυχτώσει, τοὺς παρακολουθήσει *ἐ ξ ω τ ι κ ὁ*, ἢ κάποιος κακοποιὸ πνεῦμα. Ἄλλα και ὁ καθέννας που φεύγει ἀπὸ τὸ σπίτι, ὀφείλει ν' ἀφήση, ἂν καπνίζη, τὸ τσιγάρο του και δὲν ἐπιτρέπεται, ὅσο ἢ γυναίκα θὰ εἶναι λεχώνα, να βγάλουν ἀπὸ τὸ σπίτι φωτιά, ἐπειδὴ τάχα θὰ βγοῦνε *ἄ φ τ ρ ε ς* στὸ στόμα τοῦ νεογέννητου· γι' αὐτὸ και λέγεται παροιμιώδικα «δὲν σοῦ δίνω φωτιά γιατί γέννησε ἢ γάτα μας» για κείνους που ἀρνοῦνται, με προφάσεις ἀβάσιμες, να δώσουν κάτι που τοὺς ζητοῦν· δὲν ἐπιτρέπεται ἐπίσης να βγάλουν ἀπὸ τὸ σπίτι ἀλευρι ἢ σκουπες, που τις ἀφήνουν πίσω ἀπὸ τήν πόρτα. Ἄκόμα στὸ διάστημα αὐτό, δὲν μιᾶνε στὸ σπίτι για ἀρρώστειες και για ἀπαίσια γεγονότα· οἱ ἐπιληπτικοί, και ὅσοι πάσχουν ἀπὸ ἀνεμοπύρωμα, ἀποφεύγουν να ἀντικρύσουν λεχώνα, γιατί νομίζουν ὅτι αὐτὸ θὰ τοὺς βγῆ σὲ κακό. Ἐπίσης, ἂν ἀπομείνουν στὸ πρόσωπο τοῦ μωροῦ μέρη ἀπὸ τοὺς ὑμένες, που λέγονται κοινῶς *π ρ ο σ ω π ῖ δ α*, τὰ πέρνουν και ἀφοῦ τὰ πᾶνε στή θάλασσα και τὰ πλύνουν. τὰ δίνουν ὕστερα στὸ παπᾶ για να τὰ λειτουργήση 40 μέρες. Και ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτά θάζουν στὸ λαιμὸ τοῦ μωροῦ σαν φυλαχτὸ αὐτῆ τήν *π ρ ο σ ω π ῖ δ α*, για τήν ὁποία ὑπάρχει ἡ γνώμη ὅτι ἔχει τήν ιδιότητα να δίνη πρόσωπο να κάνη δηλ. τὸν ἄνθρωπο εὐπαρουσίαστο και τολμηρό.

Τὴν ἴδια μέρα πού θά γεννηθῆ τὸ παιδί ἢ τὴν ἐπομένη, ἔρχεται στὸ δωμάτιο τῆς λεχώνας ὁ νουνός, πού πρόκειται νὰ τὸ βαφτίσῃ, καὶ ἀφοῦ τῆς εὐχηθῆ «καλὰ σαράντα! μὲ τὸ καλὸ νὰ τὸ ἀναθρέψωμε! νὰ μᾶς ζήσῃ! νὰ τὸ χαιρούμαστε!» βάζει στὸ κεφάλι τοῦ μωροῦ ἓνα χρυσὸ ἢ ἓνα ἀσημένιο νόμισμα. Αὐτὴ ἢ πράξη λέγεται ἀ σ ἦ μ ω μ α καὶ θεωρεῖται σὰν σύμβαση καὶ συμφωνία ὅτι ὁ ἀνάδοχος θά βαφτίσῃ τὸ παιδί, καὶ ὅτι οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ δὲν θά ζητήσουν, καὶ δὲν θά δεχθοῦν ἄλλον ἀνάδοχο, ἀντὶ γιὰ κείνον. Ἄς σημειωθῆ ὅτι ὁ νεόνυμφος δὲν βαφτίζει ποτὲ παιδιὰ, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ἔγκυος γυναῖκα· καὶ ἂν αὐτὸ γίνῃ κάποτε ἀπὸ ἀνάγκη, τότε βάζουν στὰ σαντάλια τοῦ παιδιοῦ ἓνα χρυσὸ νόμισμα.

Σὲ πολλὰ χωριὰ οὐδέποτε ἡ μητέρα πρωτοθλάζει τὸ νεογέννητο· αὐτὸ τὸ κάνει μιὰ ἄλλη γυναῖκα, καὶ τὴν ὥρα πού θηλάζει τὸ μωρό, τῆς ἔχουν βάλει πάνω στὸ κεφάλι τῆς ἓνα φωμί, γιὰ νὰ εἶναι τὸ παιδί πάντα χορτάτο καὶ γιὰ νὰ γίνῃ γερὸ στὸ σῶμα. Δὲν δίνουν δὲ στὸ μωρὸ τὴν πρώτη τροφή ἀπὸ τοὺς μητρικοὺς μαστούς, ἐπειδὴ ὑποτίθεται ὅτι ἡ μητέρα δὲν ἔτρωγε ἐφόσον κοιλοπονοῦσε, καὶ τὴ νηστεία τῆς αὐτὴν τὴν θεωροῦν σὰν κακὸ οἶωνὸ γιὰ τὸ βρέφος, πού ἀρχίζει νὰ τρέφεται. Ἐπίσης δὲν φιλοῦν ποτὲ τὸ βρέφος, γιὰτι λέγεται ὅτι τὸ φιλὶ ἀπορροφᾷ τὴ δροσεράδα τοῦ παιδιοῦ, καὶ ὀσφραίνονται μονάχα τὰ μάγουλά του γιὰ τὸ λόγο ὅτι, «τὰ μωρὰ εἶναι γαρύφαλλα καὶ μόνον νὰ τὰ μυρίζῃ πρέπει κανένας».

Τὴν τρίτη μέρα μετὰ τὴ γέννηση, μαζεύονται ὅλοι οἱ συγγενεῖς στὸ σπίτι, ὅπου γεννήθηκε τὸ παιδί, γιὰ νὰ τὸ κ ο λ υ μ β ἦ σ ο υ ν, δηλαδή, γιὰ νὰ τὸ λούσουν· τὴν ὥρα πού ἡ μαιμὴ τὸ λούζει μέσα σὲ μιὰ λεκάνη γεμάτη χλιαρὸ νερό, τοῦ εὐχεται, ἂν εἶναι ἀγόρι «νὰ σὲ δῶ Χατζῆ καὶ παπᾶ καὶ νὰ γίνῃς σὰν τὸν πατέρα σου ἄξιος καὶ προκομμένος», καὶ ἂν εἶναι κορίτσι «νὰ σὲ δῶ Χατζίνα καὶ παπαδιά».

Ἡ εὐχὴ αὐτὴ παράμεινε ἀπὸ τὰ χρόνια ἐκεῖνα, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ μὲν χατζῆδες ἦσαν οἱ εὐπορώτεροι ἀπὸ τοὺς Σαμιῶτες, τὸ πορτοφόλι τῶν ὁποίων μπορούσε ν' ἀντέξῃ στὰ μεγάλα, κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἔξοδα τοῦ ταξιδιοῦ στὰ Ἱεροσόλυμα γιὰ τὴν προσκύνηση τοῦ τάφου τοῦ Κυρίου, παπάδες δὲ γινόντουσαν οἱ πειδὲ καλοὶ καὶ οἱ πειδὲ μορφωμένοι ἀπὸ τοὺς ντόπιους. Στὸ ἴδιο νερό πού ἔλουσαν τὸ μωρὸ, πλένουν καὶ τὰ πόδια τῶν παιδιῶν, πού γεννήθηκαν πρὶν ἀπὸ αὐτό, δηλαδή, τῶν ἀδελφιῶν του, γιὰ νὰ μὴν ζηλεύουν τὸ νεογέννητο. Ὑστερα ἀπὸ τὸ λούσιμο ἢ μαιμὴ, ἂν σ' αὐτὸ τὸ σπίτι ἔχουν προηγούμενα πεθάνει ἄλλα παιδιὰ, περνᾷ τρεῖς φορές τὸ βρέφος μέσα ἀπὸ μιὰ μεγάλη κουλούρα, πού ἔχει κατασκευασθεῖ πειδὲ μπροστὰ καὶ ἡ ὁποῖα κατόπιν κόβεται σὲ κομμάτια καὶ μοιράζεται στὰ ἄλλα παιδιὰ γιὰ νὰ φαγωθῆ, καὶ οἱ γονεῖς ντύνουν τὸ μωρὸ τους μὲ καινούργια ροῦχα, τὸ σκεπάζουν μὲ μεταξωτὸ σκέπα-

σμα, και δάζουν κάτω από το μαξιλάρι του χρυσά και άσημένα νομίσματα, επειδή επικρατεί ή γνώμη ότι αυτή τή μέρα συνέρχονται οί μοίρες για να καθορίσουν τήν τύχη του παιδιού και όταν το βρούν καλοντυμένο, θα του γράψουν μέλλον πλούσιο και εύτυχισμένο⁽²⁾. Συγχρόνως οί γονείς και οί συγγενείς ρίχνουν μέσα στη λεκάνη, όπου λούσθηκε το βρέφος, διάφορα νομίσματα, τά όποια άνήκουν στη μαμμή· κατόπιν έπακολουθει συμπόσιο στο όποιο πέρνουν μέρος όλοι όσοι παραστάθηκαν στο λούσιμο. Το παιδί στη Σάμο προτού βαπτιστεί και πάρει όνομα, λέγεται, άν είναι αγόρι, *κ α κ ο ύ τ η ς* ή *δ ρ ά κ ο ς* ή *τ σ ο υ π ρ ο ς*, κι' άν είναι κορίτσι *κ α κ ο ύ τ α* ή *δ ρ ά κ α* ή *τ σ ο υ π ρ α*· στο διάστημα που μένει άδάπτιστο, διατηρούν κάτω από το προσκέφαλό του ένα ιερό εύαγγέλιο. Έννια μέρες μετά από τον τοκετό ή μάνα σηκώνεται από το κρεβάτι «για να είναι πάντοτε νέα» και για να καθαρίσουν τά σεντόνια και τά στρώματα.

Η βάπτισή σε μερικά χωριά γίνεται στο σπίτι, ενώ σε άλλα, γίνεται στην ένοριακή εκκλησία, σύμφωνα με τά καθορισμένα για το μυστήριο τουτο, ένα το πολύ μήνα μετά τή γέννηση· όνόματα δίνουν οί ανάδοχοι στα παιδιά τά συνηθισμένα χριστιανικά ή τών διάσημων άνδρων, και γυναικών τής αρχαίας έλληνικής ιστορίας, και τά παρακάτω που σιγά σιγά γίνονται σπανιώτερα· στα αγόρια: Άγγελούδης, Άστρος, Βαγιανός, Βολάκης, Έξυπνος, Εύγενής, Εύκορος, Θαλασσινός, Λιόντας, Μένεγας, Μοσχονάς, Πλούτος, Ρητόκριτος, Τερπνός, Φλεβάρης, Χαρτοφίλης, Χρυσάφης· και στα κορίτσια ακόμα πειό διαφορετικά καθώς, Άγιοταφίτσα, Άληθινή, Άλημνιώ, Άλτινή, Άμοίρισα, Άμυγδαλιά, Άνθοπηγή, Άπλυτη, Άφέντρα, Άφράτη, Άφρούδα, Βαίτσα, Βαρσάμη, Βασιλοπούλα, Βασώ, Βενετιά, Βελίσσω, Βιλιττώ, Βηθλεέμ, Γεθσημανή, Γκιούλα, Δούκαινα, Δουσινιώ, Έγκολπίτσα, Έλαία, Έξωκλίνη, Έπαμειωνδιά, Εύάγνη, Εύεργέτα, Εύσέβεια, Ζάμπια, Ζωγραφίτσα, Θεολογία, Θεοπνεύστη, Θεοχάρη, Θεόπη, Ηλίτσα, Ίκαρία, Ίργίνη, Ίστορία, Καταφυγή, Κόμνω, Κουζουνή, Κωνσταντζα, Λιθανία, Λιθανιώ, Λιγύζω, Λιτανειώ, Λιστερούδα, Μαλαματένια, Μαριόλα, Μεριέμη, Μινέτα, Μονοχιανή, Νεάπολη, Ξακουστούλα, Ξανθή, Ξαυγή, Ξένη, Όρθοδοξία, Πελειώ, Πέλλα, Περιζώ, Περσή, Πλούσα, Πρέξα, Πλουμία, Πουλυκηρίτσα, Ροδιά, Ροδιανή, Ρομφαία, Σιών, Στάμω, Στάσα, Συνοδιά, Φιλιά, Φλωράκι, Φλωρίς, Φοινικιά, Χαριστώ, Χαρίτσα, Χριστοθέα, Χρυσαφίνα, Χρυσούλα, Χρηστοφίλη, Ώφέλεια⁽³⁾.

2. Παράβ. Άπολλοδ. Α' η' 2, 3 — Preller Griech Mytholog V. II. 207.

3) Με τήν εύκαιρία που μιλάμε για τά όνόματα, πρέπει να προστέσουμε ότι στη Σάμο άπομένει σε πολλούς, σαν έπώνυμο το όνομα τής μάνας τους και μάλιστα άν έτυχε να μείνουν από μικροί όρφανοί από πατέρα, ή άν ή μάνα τους έχει μερικά καλά ή κακά προτερήματα, όπως Δημήτριος Εύγενίας, Γεώργιος Βασιλικής κ.τ.λ. Η συνήθεια αυτή του να όνομάζονται όχι από το όνομα του πατέρα, αλλά από τής μάνας, ύπρχε και στους

Ὅταν τὸ παιδί βαπτισθεῖ, τὸ στολίζουν μὲ τὰ φωτίζια δηλαδή μὲ τὰ ροῦχα ποῦ τοῦ ετοίμασε ὁ νουνός του: μιὰ ρομπίτσα, ἓνα σακκάκι καὶ μιὰ σκούφια πάνω στὴν ὁποία κρεμοῦν ἓνα χρυσὸ σταυρὸ ἢ ἓνα χρυσὸ νόμισμα· ὕστερα ὁ παπᾶς ἀφοῦ θρέξει μὲ νερὸ τὶς τέσσερις ἄκρες ἑνὸς μαντηλιοῦ ποῦ τὶς ἔνωσε, κάνει μὲ αὐτὲς τρεῖς φορές τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ στὸ πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ, λέγοντας «Ἐδικαιώθης, ἐφωτίσθης, ἐβαπτίσθης, ἐμυρώθης, ἐπελούσθης, ἠγιάσθης εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος» καὶ ἔπειτα τὶς ξεπλένει στὴν κολυμβήθρα. Αὐτὸ εἶναι ἔθιμο ποῦ διατηρεῖται ἀπὸ τὰ πρῶτα χριστιανικὰ χρόνια, κατὰ τὰ ὁποῖα, τὴν ὄγδοη ἀπὸ τὸ βάπτισμα μέρα, ἔφερναν τὸ παιδί στὴν ἐκκλησία, «γιὰ νὰ τὸ ἀπολούσουν»· τότε ὁ παπᾶς ἔλυε τὴ φασκιά τοῦ παιδιοῦ καὶ ἀφοῦ ἔνωσε τὶς ἄκρες τῆς, τὶς ἔβρεχε σὲ καθαρὸ νερὸ καὶ ἔραινε τὸ παιδί, λέγοντας τὰ ἴδια περίπου λόγια ποῦ λένε τώρα οἱ παπάδες στὴ Σάμο ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ βάπτισμα.

Μετὰ τὴν ἀπόλυση ὁ ἀνάδοχος προσφέρει στοὺς παρόντες ἀπὸ ἓνα νόμισμα ποῦ λέγεται μαρτυριὰ καὶ στὴ μητέρα τοῦ παιδιοῦ ἓνα φόρεμα, ποῦ ὁ παπᾶς τὸ βάζει στὸν ὄμο τοῦ ἀναδόχου, γιὰ νὰ τὸ παραλάβῃ ἢ μητέρα μαζί μὲ τὸ παιδί τῆς. Ἔτσι, ἂν ἡ βάπτισμα ἔγινε στὴν ἐκκλησία, ὁ νουνός, πέρνοντας τὸ παιδί στὴν ἀγκαλιά του, τὸ φέρνει μὲ ψαλμωδίες καὶ μὲ τὴ συνοδεία ὄλων στὸ σπίτι· ἂν ἡ βάπτισμα ἔγινε στὸ σπίτι, ὁ νουνός, παραλαμβάνοντας τὸ παιδί ἀπὸ τὸν παπᾶ, τὸ παραδίνει στὴ μητέρα του λέγοντας: «Σοῦ δίνω τὸ παιδί αὐτὸ νὰ τὸ φυλάξῃς ἀπὸ φωτιά, ἀπὸ νερό, ἀπὸ κρημνὸ καὶ ἀπὸ κάθε κακὸ ἕως τοὺς δώδεκα χρόνους»· ἢ δὲ μητέρα ἀσπάζεται τὸ χέρι του, καὶ πέρνει τὸ παιδί μαζί μὲ τὸ φόρεμα. Τὸ στρωμένο τραπέζι — «τὰ ἀμφιδρόμια» (1) τῶν ἀρχαίων — περιμένει ὄλους ὅσοι παρευρέθησαν στὴ βάπτισμα, καὶ κάθε λογιῆς εὐχὲς ἀκούγονται γιὰ τὴν εὐτυχία τοῦ νεοφώτιστου· οἱ εὐχὲς ποῦ ἀπευθύνονται στὸ νουνὸ εἶναι: «Ὡς ἔτρεξες μὲ τὸ λάδι, νὰ τρέ-

κατοίκους τῆς ἀρχαίας Λυκίας, καθὼς διαβάζουμε στὴ «Συναγωγὴ παραδόξων ἔθνων» τοῦ Νικολάου Δαμασκηνοῦ, ποῦ λέει: «Λύκιοι τὰς γυναῖκας μᾶλλον ἢ τοὺς ἄνδρας τιμῶσι καὶ καλοῦνται μητρόθεν». Μερικὲς φορές ἀπομένουν σὰν ἐπώνυμα ὀρισμένες λέξεις, τὶς ὁποῖες μερικοὶ παραχρησιμοποιοῦν, ἢ ἀκόμα ὁ χαρακτήρας τοῦ πατέρα· ἔτσι συναντοῦμε συχνὰ στὴ Σάμο ἐπώνυμα ἀρκετὰ περίεργα, κάποτε δὲ καὶ σκανδαλιστικά, καθὼς: Πασαπνοῆς, Δηλαδῆς, Σαμπουλέγης, Σαμπεθάνης, Μπεσκανάτης, Κρασουμούρης, Κακόμας, Λαβοῦτος, Ἐφέ, Χαρές, Μερμελέκας, Δεσκές, Σαλαφέλιας, Τσακαλοφᾶς, Πατατήμι, Λειχομούνης, Φωλοβήκος κλπ. Διηγοῦνται ὅτι συνέπεσε κάποτε νὰ πᾶνε στὴ Νέα Ἐφεσο, γιὰ ν' ἀγοράσουν ἐμπορεύματα, τρεῖς ἔμποροι συνέταιροι, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ὁ ἓνας λέγονταν Μουκατέμης. Δηλαδή ἀπατεώνας ὁ ἄλλος Ψεύτης καὶ ὁ τρίτος Κλέφτης· ἐπειδὴ δὲν εἶχαν μαζί τους πολλὰ χρήματα, γιὰ νὰ πληρώσουν δλόκληρη τὴν ἀξία τῶν ἐμπορευμάτων ποῦ ἀγόρασαν, ὑπόγραψαν ἓνα ὁμόλογο, μὲ τὸ ὁποῖο ὑπόσχονταν ἀλληλεγγύως τὴν ἐξόφληση· ὅταν ὁμῶς ὁ πωλητὴς τῶν ἐμπορευμάτων εἶδε ὅτι ἔχουν ὑπογράψει ἓνα Μουκατέμης, ἓνα Ψεύτης καὶ ἓνα Κλέφτης, διάλυσε τὴ συμφωνία ποῦ εἶχε κάμει μὲ αὐτοὺς, λέγοντας ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχη καμμιά ἐμπορικὴ συναλλαγὴ μὲ τέτοιους ἀνθρώπους.

4) Ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνη στὴ Λυσιστράτη. 757. — Ὁ σχολιαστὴς τοῦ Πλάτωνα στὸ Θεαίτ. στ. 159. — Ἡούχιος καὶ Ἀρποκρ. στὴ λέξη.

ξης και με τὸ κλῆμα» δηλαδή, καθώς ἔχρισες με λάδι τὸ νεογέννητο, ἔτσι ν' ἀξιωθῆς νὰ κάμης στέφανα ἀπὸ κληματοῖδες γιὰ νὰ τὸ παντρέψης, καὶ «νὰ τὰ χιλιάσης» δηλ. νὰ βαπτίσης πολλὰ παιδιὰ.

Ὅταν συμπληρωθοῦν σαράντα μέρες ἀπὸ τὸν τοκετό, ἡ μητέρα πέρνει τὸ παιδί κι' ἓνα δοχεῖο γεμᾶτο νερό, καὶ πηγαίνει πρωτὶ-πρωτὶ στὴν ἐνοριακὴ τῆς ἐκκλησία γιὰ νὰ τῆς δώσῃ ὁ παπᾶς τὴν εὐχὴ τοῦ καθαρισμοῦ· ὕστερα ἐπανέρχεται στὸ σπίτι τῆς καὶ με τὸ ἁγιασμένο ἐκεῖνο νερὸ ραντίζει τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, τὶς τέσσερες γωνιὲς τοῦ σπιτιοῦ, καὶ ὅσους τὴν ἐπισκέφθηκαν ὅταν ἦταν λεχώνα, χύνοντας στὴν παλάμη τοῦ καθενὸς λίγο ἀπὸ κεῖνο τὸ νερό.

Ἄν τὸ παιδί εἶναι ἀπὸ φυσικοῦ του κλαψάριστο, ὁ πατέρας του ἢ ἡ μητέρα του, πέρνοντας ἀπὸ τὸ τζάκι τρία ἀναμμένα ἄουλιὰ, τὰ πετοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ «γιὰ νὰ φύγῃ ἡ γκρίνια».

Δὲν ἀφήνουν ποτὲ τὴ νύχτα ἐκτεθειμένα στὰ ἄστρα τὰ ρούχα τοῦ νεογέννητου, γιὰτὶ τότε τὸ παιδί «κάνει σπυριά»· καὶ ἂν ξεχάσουν κανένα ρούχο, στὸ ὕπαιθρο, δὲν γνύνουν μ' αὐτὸ τὸ παιδί, παρὰ μονάχα ἀφοῦ τὸ «περάσουν ἀπὸ τὴ φωτιά», δηλαδή ἀφοῦ τὸ σιδερώσουν ἢ τὸ στεγνώσουν κοντὰ στὴ φωτιά. Ὅταν θγαίνουν τὸ θρέφος ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ κἀνουν, με καπνιὰ φούρνου, ἓνα σταυρὸ στὸ μέτωπο γιὰ νὰ ἀπομακρύνουν ἀπὸ αὐτό, τὸ κάθε πονηρὸ πνεῦμα· γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ τοῦ κρεμνοῦνε μερικὲς φορὲς ἓνα φυλαχτὸ στὸ λαιμό⁽⁵⁾.

Τὸν ἕκτο μῆνα ἀπὸ τὴ γέννηση ὁ ἀνάδοχος, ἀφοῦ ἀγοράσει ἓνα μαντήλι, ζώνει με αὐτὸ τὴν ὀσφύ τοῦ παιδιοῦ «γιὰ νὰ μὴν πονᾷ ἡ μέση του» καὶ ὅταν ἀρχίσει τὸ παιδί νὰ βαδίζει, τοῦ στέλνει ἓνα ζευγάρι σαντάλια «γιὰ νὰ μὴ λυώνη πολλὰ παπούτσια».

Ὅταν τὸ παιδί φτάσει στὴν ἡλικία, κατὰ τὴν ὁποία πρέπει «νὰ κάμῃ δέντρα ἢ στράτα», δηλαδή νὰ περπατήσῃ, καὶ δὲν μπορεῖ, τὸ βάζουν μέσα σ' ἓνα κοφίνι, τὸ πέρνουν τρία κορίτσια καὶ τὸ φέρνουν, ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλη, σὲ τρεῖς γυναῖκες, οἱ ὁποῖες πρέπει νὰ ἔχουν τὸ ὄνομα **Μ α ρ ο Ὑ δ α**· ἀφοῦ δείξουν στὴ κάθε μιὰ τὸ παιδί, λένε «δὸς ποδαράκια στὸ παιδί». Ἐκείνη ἀποκρίνεται «νὰ τοῦ δώσω» καὶ τοῦ δίνει ἓνα κομμάτι ψωμί. Ἀπὸ τὴ πρώτη **Μαρούδα** φέρνουν τὸ κοφίνι με τὸ παιδί στὴ δεύτερη καὶ στὴν τρίτη, καὶ ἀφοῦ ἐπαναληφθοῦν τὰ ἴδια, τὸ ἐπιστρέφουν στὴ μάνα του, ἢ ὁποία τοῦ δίνει νὰ

5) Τὰ περίπτα δηλ. τὰ φυλαχτά, γιὰ νὰ ἀποκτήσουν θαυμάσιες ιδιότητες πρέπει προηγουμένως νὰ ἐκτεθοῦν ἓνα πρωῖνὸ σ' ἓνα τρίστατο, κεῖνοι δὲ πού τὰ ἔχουν ἐκθέσει περιμένουν με ἀγωνία τὸ πέρασμα τοῦ πρώτου διαβάτη, ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ πάρουν τὰ φυλαχτὰ τὴ δύναμή τους. Καὶ ἂν τύχῃ ὁ πρῶτος διαβάτης νὰ εἶναι δεσπότης ἢ ἀνώτερος κληρικός, τότε τὸ φυλαχτὸ θὰ γλυτώνει ἀπὸ κάθε σωματικὸ κίνδυνο αὐτὸν πού θὰ τὸ φορεῖ· ἂν τύχῃ ὁ διαβάτης νὰ εἶναι ἄρχοντας ἢ πρῶχοντας, τότε τὸ φυλαχτὸ θὰ κάνει κεῖνον πού θὰ τὸ φορεῖ δυνατὸ καὶ ἐνδοξο, καὶ θὰ ἀκούγονται πάντοτε οἱ λόγοι του καὶ οἱ προτάσεις του.

φάη τὰ τρία κομμάτια ψωμιού, πού τοῦ ἔδωσαν οἱ Μαρούδες. Καί ἔχουν τή γνῶμη ὅτι ἔτσι τὸ παιδί θά γίνη ἱκανὸ νὰ βαδίζη.

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ πρώτου δοντιοῦ γεμίζει μὲ χαρὰ τὴν οἰκογένεια τοῦ παιδιοῦ· καὶ ἡ «πότνια μήτηρ» ἐκδηλώνει αὐτὴ τὴ χαρὰ μὲ τηγανίτες, πού προσφέρει σὲ ὄσους θά βρεθοῦν στὸ σπίτι, στέλνει δὲ στὸ νουνὸ καὶ στοὺς ἄλλους συγγενεῖς. Καὶ ὅταν τὸν ἑβδομο ἢ τὸν ὄγδοο χρόνο ἀπὸ τὴ γέννησή του, ἔρθει ἡ ὥρα πού τὸ παιδί ἀλλάζει τὰ δόντια του, πέρνει τὸ πρῶτο δόντι πού τοῦ ἔβγαλε καὶ τριγυρίζει στοὺς δρόμους, γιὰ νὰ τὸ πετάξῃ ἐπὶ τέλους στὰ κεραμίδια ἐνὸς σπιτιοῦ, λέγοντας:

Πάρε κουροῦνα, τὸ δόντι μου
καὶ δός μου σιδερένιο
νὰ κριτσανίζω σίδηρα,
νὰ τρώγω παξιμάδια.

σὲ μερικὰ χωριά ἀντὶ γι' αὐτὰ λένε ἀπλῶς «Πάρε κουροῦνα τὸ δόντι μου καὶ φέρε μου χρυσὸ καὶ ἀργυρό».

Σὲ χρόνια, πού δὲν ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ μᾶς, ὑπῆρχε στὴ Σάμο, ἓνα τέτοιο ἔθιμο· ἂν πέθαιναν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπὸ τὸ ἄλλο τὰ παιδιὰ ἐνὸς ἀνθρώπου, αὐτὸς μόλις θά τοῦ γεννιόντανε νέο, τὸ παράδινε στὴ μαμμή, ἢ ὁποία πήγαινε τὴν αὐγὴ καὶ τὸ ἄφηνε σὲ ἓνα τρίστρατο, ἐνῶ ἡ ἴδια κρύδονταν πίσω ἀπὸ ἓνα τοῖχο· μὲ τὸ πέρασμα τοῦ πρώτου διαδάτη, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν τάξη στὴν ὁποία θά ἄνηκε, ἔβγαине ἡ μαμμὴ ἀπὸ τὴν κρύφτρα της, καὶ τοῦ ἔλεγε αὐτὰ τὰ λόγια: «Στάσου! ὅπως στάθηκες σύ, νὰ σταθοῦν καὶ τὰ παιδιὰ, νὰ μὴν πεθαίνουν. Πάρε αὐτὸ τὸ παιδί, εἶναι δικό σου καὶ νὰ τὸ βαπτίσῃς». Ἐκεῖνος ἦταν ὑποχρεωμένος, νὰ πάρῃ τὸ παιδί καὶ νὰ τὸ βαπτίσῃ, ὀνομάζοντάς το, ἂν ἦταν ἀρσενικό, Ζήσιμος, γιὰ νὰ ζήσῃ, ἢ Στέργιος γιὰ νὰ στερεώσῃ, ἢ Στυλιανὸς γιὰ νὰ εἶναι στύλος ἀσάλευτος ἢ Σταμάτιος γιὰ νὰ σταματήσῃ τὸν θάνατο, κι' ἂν ἦταν κορίτσι, Ζωή ἢ Στυλιανή ἢ Σταματούλα ἢ Στασινή. Καὶ σήμερα αὐτὰ τὰ ὀνόματα δίνονται στὰ παιδιὰ ἐκεῖνα τῶν ὁποίων τὰ ἀδελφία τους, πού εἶχαν γεννηθῆ πρὶν ἀπὸ αὐτὰ, πέθαναν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπὸ τὸ ἄλλο (").

Γιὰ νὰ σταματήσῃ ὁ θάνατος τῶν παιδιοῦν, σὲ μιὰ οἰκογένεια, πού συνέπεσε νὰ τῆς ἔχουν πεθάνει πολλὰ, ὑπάρχει τὸ παρακάτω, παράδοξο ἔθιμο. Μόλις γεννηθῆ νέο παιδί, οἱ γονεῖς του ἐξετάζουν ἂν εἶναι ἐξογκωμένη ἢ ὑπερκογχική φλέβα, πού εἶναι πάνω ἀπὸ τὰ φρύδια του — καὶ συνήθως στὰ βρέφη ἢ φλέβα αὐτὴ εἶναι ἐξογκωμένη — ἀφοῦ λοιπὸν διαπιστώσουν κάτι τέ-

6) «Πολλὰ δὲ ὀνόματα ὡσπερ εὐχόμενοι τίθενται, ὡς Εὐτυχίδην καὶ Σωσίαν καὶ Θεόφιλον καὶ ἄλλα πολλὰ» Πλάτων. Κρατύλ. 397.

τοιο, βάζουν τὸ βρέφος μέσα σ' ἓνα φούρνο, καὶ καίγοντας μπροστὰ στὸ στόμα τοῦ φούρνου ἓνα μικρὸ φρύγανο, ἀπειλοῦν τὸ βρέφος πὼς θὰ τὸ κάψουν, ἂν ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶναι ἀ δ ε ρ φ ο φ ἄ γ ο ς. Τότε, κι' ἐνῶ ἓνας ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς ὑπόσχεται γιὰ λογαριασμὸ τοῦ βρέφους, ὅτι δὲν θὰ φάγῃ πλέον ἄλλον ἀδελφὸ, σβύνουν τὴ φωτιά, βγαίνουν τὸ παιδί ἀπὸ τὸ φούρνο καὶ τὸ χαϊδεύουν. "Ἄλλοι, πάλι, γιὰ νὰ ζήσῃ τὸ παιδί πού θὰ γεννηθῇ ἢ ξαπλώνουν τὴν ἐτοιμιόγεννη πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα γιὰ νὰ γεννήσῃ ἐκεῖ, ἢ ἀμέσως μόλις τὸ παιδί γεννηθῇ, γυρεύουν ροῦχα ἀπὸ μιὰ γειτόνισσα, καὶ τὸ ντύνουν μ' αὐτά.

Κατὰ τὸν πρῶτο χρόνο τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ, δὲν τοῦ δίνουν νὰ φάῃ ψάρι, γιὰ νὰ μπορέσῃ δῆθεν νὰ μιλήσῃ μὲ εὐκολία, ἀφοῦ τὸ ψάρι θεωρεῖται ἄλαλο· οὔτε καὶ λουλούδι ὅμως προσφέρουν στὸ παιδί, ἴσως γιὰτι μὲ λουλούδια στολίζουν συνήθως τὰ σώματα τῶν παιδιῶν πού πεθαίνουν, ὅταν τὰ πᾶνε γιὰ νὰ τὰ θάψουν.

Ἐὰν ἓνα παιδί δὲν περπατήσῃ ἀφοῦ περάσῃ καὶ ὁ τρίτος χρόνος ἀπὸ τῆ γέννησῃ του, τὸ πηγαίνουν οἱ γονεῖς του μὲ τὴ σειρά σὲ ἑπτὰ, ἢ σὲ τρεῖς γυναῖκες, πού νὰ ἔχουν τὸ ὄνομα Μαρούδα, καὶ τοὺς λένε «δόστε ψωμί καὶ ποδάρια στὸ χωλό»· ἐκεῖνες δὲ προσφέρουν στὸ παιδί ἓνα κομμάτι ψωμί.

Στὰ περασμένα χρόνια, ὅταν οἱ νομικὲς διατυπώσεις γιὰ τὴν υἰοθεσία ἦσαν ἄγνωστες στὴ Σάμο, ἢ γυναῖκα, πού ἤθελε νὰ υἰοθετήσῃ ἓνα ξένο παιδί, τὸ περνοῦσε μέσα ἀπὸ τὸν ἐπενδύτη της καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ λαίμου· ἢ δὲ «περάσασα ἀπὸ τὸ ὑποκάμισό της παιδί» τὸ ἔπερνε στὸ σπίτι της καὶ τὸ φρόντιζε καὶ τὸ προστάτευε σὰν γνήσιο δικό της.

Ἐὰν ἓνας ἄντρας πού ἢ γυναῖκα του γεννάει συνεχῶς κορίτσια, θέλει νὰ τοῦ γεννήσῃ καὶ ἀγόρι, κάνει τὰ ἐξῆς: Πέρνει ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸν ὀμφάλιο λῶρο τοῦ κοριτσιοῦ πού γεννήθηκε τελευταῖα καὶ τὸν φυλάει προσεχτικὰ· κατὰ τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιάς βάζει αὐτὸ τὸ κομμάτι στὸ νερὸ γιὰ νὰ μαλακώσῃ, κι' ὅταν τὸ ἄλλο πρωῖνὸ σημάνει ἢ καμπάνα τῆς ἐκκλησίας, καλώντας τοὺς πιστοὺς στὴ γιορτῇ, τὸ πέρνει ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ ἀφοῦ τὸ στρέφει ἀπὸ τὸ ἀντίθετο μέρος, κάνει ἐπάνω τρεῖς κόμπους, ὄχι πολὺ σφιχτούς· ὕστερα τυλίγει τὸ λῶρο μ' ἓνα καθαρὸ πανί καὶ ἀφοῦ τὸν φυλάξῃ στὸ ζουνάρι του, πηγαίνει στὴν ἐκκλησία. Τὴν ὥρα πού ὁ παπᾶς ψέλνει τὸ «εὐλογημένη ἢ βασιλεία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος» ὁ ἄνδρας παίρνει ἀπὸ τὸ ζουνάρι του τὸν λῶρο, καὶ σφίγγοντας τοὺς κόμπους, λέει τρεῖς φορές: «Ὅπως δένονται οἱ κόμποι, νὰ δεθοῦν τὰ θηλυκὰ αὐγὰ καὶ νὰ λυθοῦν τ' ἀρσενικά». Φεύγοντας ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, πηγαίνει σὲ ἓνα μέρος ὅπου, ἀπὸ τὴν προηγούμενη μέρα ἔχει ἀνοίξῃ μιὰ τρύπα σ' ἓνα θράχο καὶ κεῖ μέσα βάζει τὸν ὀμφάλιο λῶρο· ἔπειτα σκεπάζει μὲ πετραδάκια καὶ μὲ χῶμα τὴν τρύπα, ἔτσι, πού νὰ μὴν μπορῇ νὰ μπῆ μέσα μυρμήγκι ἢ ἄλλο ζωῦφι, γιὰ νὰ καταστρέφῃ τοὺς

τρεις κόμπους, γιατί, αν συμβή κάτι τέτοιο, ο όμφάλιος λώρος, χάνει τήν...
άρρενογόνο δύναμή του.

Λέξεις, τις οποίες χρησιμοποιούν στη Σάμο οι μητέρες και οι πα-
ραμάνες όταν μιλούν στα παιδιά, και οι οποίες, μπορούμε να πούμε ότι, απο-
τελούν όλο το λεξιλόγιο της βρεφικής ηλικίας, είναι οι παρακάτω.

Άπα = σηκώνομαι.

Άτα = περπατώ, πηγαίνω σε περίπατο.

Κά = κάτω.

Κακά = τα «κακά» και κάθε άκαθαροσία.

Κάου = καίει ή καίομαι.

Κίχ = κακό που πρέπει ν' αποφεύγω.

Κότσου - κότσου = κόβω ή κόβομαι.

Κοκό = το καλό, το ευχάριστο.

Κουκό = το αυγό.

Κούτ - κούτ = ο σκύλος.

Λαλά = τα στραγάλια.

Λιλι = το κέρμα και ό,τι γυαλίζει.

Λουλου = το λουλούδι.

Μά = ο άσπασμός.

Μάμ = τρώγω, και το φαγητό.

Μαμά = το ψωμί.

Μπάμ = χτυπώ, και το χτύπημα.

Μπάου = φοβάμαι, και το φόβητρο.

Μπούμ = πέφτω κάτω.

Μπέλι μπέλι = το μαχαίρι.

Μπεμπέ = το αρνάκι και το κρέας.

Μπίτζ = το ψάρι.

Νάνι = ο ύπνος

Νενέ = ή μητέρα.

Νιανιά = το φαγητό.

Νιάου = ή γάτα.

Νινι = το παιδάκι.

Ντάν - ντάν = ή καμπάνα.

Νταντάν = ή νταντάν (ή τροφός).

Ντάν - ντάν = δέρνω, και το δάρσιμο.

Ντέχ = το άλογο.

Πάπα = τελειώνει, δεν έχει άλλο.

Παπά = τα φορέματα.

Πίτς - πίτς = λούζομαι, πλένομαι.

Ποπό = καλό, ώραίο.

Προῦ προῦ = τὸ νερό.

Τατᾶ = ὁ πατέρας.

Τσαᾶ = βλέπω.

Τσίς = τὸ κατούρημα.

Φοῦ φοῦ = ἡ φωτιά.

Ἐδῶ ἀναγράφουμε καὶ μερικὰ ν α ν ο υ ρ ῖ σ μ α τ α, δηλαδή τραγουδάκια, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζονται στὴ Σάμιο οἱ μητέρες γιὰ νὰ ἀποκοιμήσουν τὰ παιδιὰ τους ('). Ἡ μητέρα, ποῦ θέλει νὰ κοιμήσῃ τὸ βρέφος τῆς, τὸ πέρνει στὴν ἀγκαλιά τῆς, καὶ δίνοντάς του τὸν μαστό τῆς, ἀρχίζει τὸ νανούρισμα μὲ τὰ παρακάτω λόγια:

Ἄν κοιμηθῇ ὁ γιόκας μου (ἡ ἡ κόρη μου)
τρεῖς χῶρες θὰ τοῦ δώσω,
τρεῖς χῶρες καὶ τρία χωριά
καὶ τρία μοναστήρια,
στὸνα νὰ πᾶ' νὰ γεύεται,
στὸ ἄλλο νὰ δειπνᾷ
καὶ στ'ἄλλο, τὸ καλύτερο
νὰ πᾶ' νὰ προσευχᾷ.

κι' ἐνῶ ἐξακολουθεῖ νὰ τὸ κουνᾷ σιγὰ καὶ ἤρεμα, τραγουδάει μὲ φωνὴ ρυθμική:

«Ἐλα τὸ μουρό μ' νὰ κάμ' νάν, νάν, νάν, νάν».

Αὐτὸ τὸ ξαναλέει τραγουδιστὰ, καὶ ἂν τὸ παιδί δὲν θέλει νὰ κοιμηθῇ, τότε ἡ μητέρα του τὸ κουνᾷ πειὸ δυνατὰ καὶ ἀνεβάζοντας τὴ φωνή τῆς ἢ τὸ ἴσο. ξαναλέει πειὸ ἔντονα, ἀλλὰ ρυθμικὰ «Ἐλα νὰ κάμ' ἔ, ἔ, ἔ».

καὶ ἀρχίζει νὰ τὸ τραγουδάει σὲ ἦχο πρῶτο.

Ἐλα νύπνο καὶ πάρε μ' το

πᾶνε καὶ σεργιάνισέ μ' το

Ἐστερα πάλι τὸ κουνᾷ καὶ τοῦ λέει τραγουδιστὰ καὶ στὸ ἴδιο ἴσο:

(7) Ἦνίκα γὰρ ἂν που βουληθῶσι κατακοιμίζειν τὰ δυσυπνοῦντα τῶν παιδίων αἱ μητέρες οὐχ' ἤσυχίαν αὐτοῖς προσφέρουσιν, ἀλλὰ τουναντίον κίνησιν, ἐν ταῖς ἀγκάλαις αἰετῶσαι, καὶ οὐ σιγὴν ἀλλὰ τινα μελωδίαν, καὶ ἀτεχνῶς οἷον κατακυλοῦσι τῶν παιδίων, καθάπερ αἱ τῶν ἐκφρόνων βακχειῶν ἰάσεις, ταύτη τῇ τῆς κινήσεως ἅμα χορεῖα καὶ μῦσση χρώμεναι. Πλάτων. Νόμ. σ. 790. Ἐπιθ: καὶ τὸ παρὰ Θεοκρίτῳ βαυκάλημα.

Ἐῶδετ' ἐμὰ θρέφεα γλυκερὸν καὶ ἐγέρσιμον ὕπνον·

Ἐῶδετ' ἐμὰ ψυχὰ δυ' ἀδελφεῶ, εὔσοα τέκνα·

Ἵλθιοι εὐνάξιοιθε καὶ ἴλθιοι αἰετῶιθε.

Θεοκρ. Εἰδ. ΙΘ 7 - 10 — Λουκ. Λεξίφρ II — Ἑσὺχ. καὶ Σουίδας στὴ λέξι: βαυκαλᾶν.

«Έλα τὸ μουρό μ' νὰ κάμ' νάν, νάν, νάν, νάν».

Ἐν δὴ ὅτι τὸ παιδί τὸ παίρνει ὁ ὕπνος, τὸ ἀποθέτει μὲ προσοχὴ στὴ κούνια τοῦ καὶ συνεχίζει τὸ νανούρισμα, ἐπαναλαμβάνοντας στὸ τέλος τοῦ κάθε στίχου τὸ νάνι, νάνι, ἢ τὸ ἔ! ἔ! ἔ! μελωδικὰ καὶ στὸ σκοπὸ τοῦ νανουρίσματος.

Τὰ νανουρίσματα τὰ τραγουδοῦν οἱ μητέρες σὲ διάφορους ἤχους· σὲ ἦχο πρῶτο π.χ. τραγουδοῦν τὰ παρακάτω:

Νάνι τὸ ροδοπούλημα τὸ ροδοπουλημένο
πού τὸ ροδοπουλήσανε στοῦ βασιληᾶ τὴν πόρτα.
Νάνι σου χαϊδεμένο μου καὶ γὼ σὲ νανουρίζω
καὶ τὴ κουνίτσα σου κουνῶ καὶ σὲ γλυκοκοιμίζω.
Νάνι τὸ πουλί μου νάνι, νάνι τὸ χρυσό μου νάνι.

Σὲ ἦχο πλάγιο δεύτερο, τραγουδοῦν τὰ παρακάτω:

Ἐλα ὕπνεμ' κι' ἔπαρέ το, πάνε καὶ σεργιάνισέ το.
Νάνι τοῦ πού νὰ κοιμηθῆ καὶ πάλι νὰ ξυπνήσῃ.

Ἐλα ὕπνε κι' ἔπαρέ το, πάνε καὶ σεργιάνισέ μ' το
Τὸ παιδί μ' εἶναι παιδί, εἶναι ἄσπρο γιασεμί.
Ἐλα νὰ πᾶ' νὰ κοιμηθῆ καὶ πάλι νὰ ξυπνήσῃ.

Σ' αὐτοὺς τοὺς ἤχους ἡ μητέρα ἐξακολουθεῖ νὰ τραγουδᾷ τοὺς παρακάτω στίχους:

Νάνι τοῦ τὸ παιδάκι μου κι' ἐγὼ θὲ νὰ τοῦ κάνω
μαλαματένια κάμαρα καὶ μέσα θὰ τὸ θάνω
Νάνι πού τ' ὄσπειρ' ἀετὸς κι' ὅπου τὸ γέννα κόρη
κι' ὅπου τὸ κοιλοπόναι μιὰ πέρδικα στὰ ὄρη
Νάνι τὸ σπαρτογέννημα, τὸ ροδοπουλημένο
νάνι τοῦ τὸ παιδάκι μου τ' ἀγγελοκαμωμένο
Νάνι τοῦ ρήγα τὸ παιδί, τοῦ βασιληᾶ τ' ἀγγόνι,
νάνι πού ἡ βασίλισσα χρυσῆ φασκιὰ τὸ ζώνει.
Νάνι τοῦ Ρήγα τὸ παιδί, τοῦ βασιληᾶ τὸν κλῶνο,
ὅπου νὰ τὸ καθίσουνε σὲ χρυσαφένιο θρόνο.
Νάνι πού τ' ἀνατρέφανε τρεῖς ἀδερφές κι' ἡ μάνα
καὶ πάλι δὲν τοῦ φτάνανε καὶ πήσανε καὶ βάγια.
Νάνι καὶ τοῦ παρήγγειλα στὴν πόλη τὰ χαρτιά του,
στὴ Βενετιὰ τὰ ρούχα του καὶ τὰ διαμαντικά του
Νάνι καὶ τοῦ παρήγγειλα παπούτσια στὸ τσαγκάρη
νὰ μοῦ τὰ κάμ' ὀλόχρυσά κι' ὄλο μαργαριτάρι.
Νάνι τοῦ τὸ παιδάκι μου κι' ἡ μοῖρα τοῦ δουλεύει

κι' ὁ κύρης του νάναι καλά, νὰ κουβαλᾶ, νὰ φέρνῃ.
 Κοιμᾶτ' ὁ ἥλιος στὰ βουνὰ κι' ἡ πέρδικα στὰ χιόνια,
 κοιμᾶται τὸ παιδάκι μου μὲς στ' ἄσπρα τὰ σεντόνια.
 Κοιμᾶτ' ὁ ἥλιος στὰ βουνὰ κι' ἡ πέρδικα στὰ δάση,
 κοιμᾶται τὸ παιδάκι μου τὸν ὕπνο νὰ χορτάσῃ.
 Κοιμᾶται τὸ παιδάκι μου καὶ πῶς θὰ τὸ ξυπνήσω,
 θὰ πάρω μοσχολίβανο νὰ τὸ πετροβολήσω.
 Κοιμήσου χαϊδεμένο μου κι' ἐγὼ σὲ νανουρίζω
 κι' ἐγὼ τὴν κούνια σου κουνῶ καὶ σὲ ἀποκοιμίζω.
 Κοιμήσου χαϊδεμένο μου, κοιμήσου πού νὰ ζήσης
 στὸν ἅγιο τάφο τοῦ Χριστοῦ νὰ πᾶς νὰ προσκυνήσης.
 Κοιμήσου χαϊδεμένο μου κι' ἡ μοῖρα σου προκέρνει
 καὶ τὸ καλό σου ριζικὸ τριαντάφυλλα σοῦ ραίνει.
 Κοιμήσου πού νὰ σὲ χαρῶ, πού νὰ σὲ καμαρώσω,
 πού νὰ σὲ βάλω στὸ σχολειό, δασκάλοι νὰ πλερώσω.
 Κοιμήσου πού νὰ σὲ χαρῶ, καὶ νὰ σὲ δῶ μεγάλο,
 νὰ σὲ ἰδῶ τῆς παντρεϊᾶς, στεφάνι νὰ σοῦ βάλω.
 Κοιμήσου μὲ τὴν Παναγιᾶ καὶ μὲ τὸν αἰ Γιάννη,
 μὲ τὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ κι' ὁποῦ πονεῖ νὰ γειάνῃ.
 Χήνα μου, ἀπλῶσ' τὰ φτερὰ νὰ πλύνω τοῦ παιδιοῦ μου,
 ἀητέ μου, τὴ φτερούγα σου ν' ἀπλώσω τ' ἀγοριοῦ μου.
 Καὶ σὺ ἀηδόνι μου χρυσό, στὴν κούνια νὰ καθήσης,
 μὲ τὴ γλυκειὰ σου τὴ φωνή, νὰ μοῦ τὸ νανουρίσης.
 Καὶ σὰν τὸ δῆς νὰ κοιμηθῇ, τὰ μάτια του νὰ κλείσῃ,
 τρέξε τὸν ὕπνο φώναξε νὰ μοῦ τὸ σεργιανίσῃ.
 Ἔλα ὕπνε καὶ πάρε το, πᾶν' το στὰ περιβόλια
 καὶ γέμισε τοὺς κόρφους τοῦ τριαντάφυλλα καὶ ρόδα.
 Τὰ ρόδα εἶν' τῆς μάνας του καὶ τ'ἀνθη τοῦ κυροῦ του
 καὶ τὰ χρυσᾶ τριαντάφυλλα θὰ εἶναι τοῦ νουνοῦ του.
 Ὁ ὕπνος τρέφει τὰ μικρὰ κι' ἡ ὑγεία τὰ μεγαλόνει
 κι' ἡ Παναγιᾶ ἢ δέσποινα στέκει καὶ τὰ μερώνει.
 Ὑπνε μου καὶ καλοῦπνε καὶ καλοκοιμιστὴ μου,
 ἔλα καὶ κοίμησέ μου το κι' ἐμένα τὸ παιδί μου.
 Βάγια μου, κούνιε τὸ παιδί, βάγια μου κοίμησέ το
 κι' ἂν σοῦ γυρέψῃ καὶ βυζί, σκύψε καὶ βυζαξέ το.
 Κούνια ὁποῦ τὸ κούνησες, θὲ νὰ σὲ ἀσημώσω,
 τσερκάκι πού τὸ σκέπασες, θὰ σὲ μαλαματώσω.
 Τὸ παιδί μου εἶν' παιδί, εἶναι ἄσπρο γιασεμί.

Τῆς γειτόν'σας ἀποκεῖ, εἶναι κρίθινο ψωμί.
 Τὸ παιδί μου θέλ' εὐχές, θέλει κούνιες ἀργυρές.
 Θέλει σκλάβες δεκαχτώ, νὰ τὸ πᾶνε στὸ λουτρό.
 Λούζω το χτενίζω το, σταυρομαντηλίζω το.
 Τάχτη, τάχτη, ταχτιρό, πὺ νὰ μὴν τὸ βρῆ κακό.
 Θὰ τὸ στείλω στὸ σκολεῖο καὶ φοβοῦμαι τὸ στενό,
 μὴν τὸ πιάσουνε μπροστά, καὶ τοῦ πάρουν τὰ χαρτιά.
 Ἔχω γυιὸ ἔχω χαρά, νὰ τὸν κάμω καὶ παπᾶ
 μὲ ὑποκάμισα χρυσᾶ καὶ φελόνια ἀργυρᾶ.
 Ἔλα ὕπνε, κι' ἔπαρέμτο, πάνε καὶ σεργιάνισέ μ' το.
 Πάνε μοῦ το δῶ κι' ἄλλου, καὶ στήν ἄκρη τοῦ γιαλοῦ.
 Νὰ μαζέψη χορταράκια καὶ τοῦ κάμπου λουλουδάκια.
 Πάνε το κι' ἐδῶ κι' ἄλλου, καὶ στήν Πόλη καὶ παντοῦ.
 Νὰ τοῦ πάρης τὰ καλά, τὰ ὀλόχρυσσα σαλιά.
 Νὰ τοῦ πάρης καὶ μιὰ ρόμπα, ἀπ' αὐτὲς πὺ βγῆκαν τώρα.
 Τῆς γειτόνισσας ὁ γυιὸς εἶναι κρίθινος χυλός.
 Τὸ δικό μου τὸ παιδί εἶναι ἀνεβατὸ ψωμί.
 Ἔλα ὕπνε κι' ἔπαρε μ' το, καὶ γλυκαποκοίμησέ μ' το.
 Στείλε μου καὶ τίς κουροῦνες, νὰ τοῦ στρώσουν παπαροῦνες.
 Κι' ὄνειρα γλυκὰ νὰ παίζουν καὶ παντοῦ νὰ τὸ παέζουν.
 Νὰ τὸ πᾶν στὰ περιβόλια, νὰ τοῦ δῶσ' ὁ ἀγᾶς λεμόνια
 Κι' ἡ μικρὴ ἀγαδοπούλα, τὰ φλουριά μὲ τῆ σακκούλα.
 Τὸ παιδί μου θέλ' χορὸ καὶ βιολιά δὲν εἶν' ἐδῶ.
 Ὅποιος πάει καὶ τὰ φέρει, πέντε τάλαρα στὸ χέρι.
 Τὸ παιδί μου νὰ χαρῶ, ὅπου τῶχω μοναχό.
 Τὸ παιδί μου μένα θέλει, τηγανίτες μὲ τὸ μέλι.
 Τὸ παιδί μου θέλει μένα, καρυδάκια παστρεμένα.
 Τὸ παιδί μου τὸ κνακάτο, στήν ἀμυγδαλιά ἀποκάτω
 Τρώει αὐγά, τρώει σφουγγᾶτο, πίνει καὶ κρασί μοσχᾶτο.
 Τοῦ παιδιοῦ μου γὼ τὸ γάμο, τῆ Λαμπρῆ θὰ τότε κάμω
 Πούχ' αὐγά, πούχει κατσίκια, πούχει ὄμορφα κορίτσια.
 Ἔλα ὕπνε, κι' ἔπαρέ το, στὸ μπαξὲ σεργιάνισέ το,
 ἢ μανά τ' ὡς νὰ γυρίση ἀπ' τ' ἀμπέλι κι' ἀπ' τῆ βρύση,
 ὅπου εἶναι παγεμένη, κι' ἀπ' τὸ βόδιανο πὺ πλένει.
 Νᾶρθ' ἢ μανά τ' ἀπ' τ' ἀμπέλι, νὰ τοῦ φέρη ὅ,τι θέλει
 Νὰ τοῦ φέρη πέντ' αὐγά, πέντ' αὐγά πέντε πουλιά
 Τὸ γουρούνι τὸ σγουρό, καὶ τ' ἄρνι τὸ κατσαρό.
 Νὰ τοῦ φέρη αὐγά ψημένα, καρυδάκια παστρεμένα

Τὸ παιδί μου ἕνας κι' ἄλλος, κι' ἕνας ποντικὸς μεγάλος
Τὸ παιδί μου νὰ χαρῶ τὰ ρερίριριριριῶ.
Νάνι, νάνι, νένα, νένα, μὲς τὸ μαρχαμαῖ δεμένα
Νάνι, νάνι, νάνι, νάνι, κι' ὅπου τὸ πονεῖ νὰ γειάνη.

Ἐὰν τὸ παιδί, παρὰ τὰ τόσα νανουρίσματα δὲν κοιμᾶται, ἀλλὰ παραμένει ἄγρυπνο καὶ κλαψουρίζει, σημαίνει πὼς ἔχει κάτι καὶ τότε ἡ μητέρα του, ἀφοῦ κόψει ἕνα ξυλαράκι ἀπὸ τὸ κατῶφλι τῆς ἐξώπορτας, τὸ βάζει στὴ φωτιά καὶ μὲ αὐτὸ καπνίζει τὸ παιδί, τραγουδώντας το,

Τὸ παιδί μου τὸ καλὸ
ἔχει κλάψα κι' ἄγρυπνιά
δὸς του ὕπνο καὶ χαρά,
νὰ κοιμᾶται σὰν ἀρνὶ
νὰ ξυπνάη σὰν πουλί.

Νομίζουμε πὼς εἶναι ἀρκετὰ τὰ ὅσα εἶπαμε γιὰ τὰ Νανουρίσματα.

ΤΑ ΟΜΑΔΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ (ΠΑΙΔΙΑ) ΤΩΝ ΣΑΜΙΩΝ

Τὴν βρεφικὴ ἡλικία διαδέχεται ἡ παιδική, κατὰ τὴν ὁποία τὰ πάντα μᾶς χαμογελοῦν, κανένα σύγνεφο δὲν σκιάζει τὸ πρόσωπό μας, καὶ ἡ ὄλη στάση μας φανερώνει πὼς γιὰ ἕνα μονάχα ἐνδιαφερόμαστε, νὰ εὐφρανθοῦμε δηλαδὴ καὶ νὰ εὐχαριστηθοῦμε. Πόσο ἀνήσυχο εἶναι τὸ παιδί, πόσο εὐλύγιστο καὶ πόσο σβέλτο! Τὸ μυαλό του δὲν ἔχει ἄλλη ἀπασχόληση ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παιχνίδια, τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του ἀποφεύγουν τὴν ξεκούραση, θέλει νὰ τρέξη, τὰ παίξη, νὰ διασκεδάση! Εὐτυχησμένες μέρες, πόσο γρήγορα φεύγετε! Ἄθωιά ἡλικία, πού δὲν καταλαβαίνουν τὴν ἀξία σου κεῖνοι πού σὲ ζοῦνε! Σὲ θυμοῦνται, ἀλήθεια, σὲ θυμοῦνται ὅταν θαλασσοδέρνοντας στὸ πολυκύμαντο πέλαγος τοῦ βίου, χτυποῦνε ἀπάνω στίς τόσες καὶ τόσες ξέρες, τότε ὅμως εἶναι ἀργά. Οἱ μόνοι χρόνοι τῆς ἀνθρώπινης εὐδαιμονίας περάσανε καὶ πᾶνε, καὶ οἱ θύμησες μεγαλώνουν τὸ πόνο.

Σὰν τέτοιες ἀναμνήσεις ἀντιγράφουμε μὲ ἀλφαριθμητικὴ σειρὰ τὰ σαμιώτικα ὁμαδικὰ παιχνίδια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πολλὰ, ὅταν εἴμασταν παιδιὰ, καταεὐχαριστήσανε καὶ μᾶς.

Στὰ πειρὰ πολλὰ ὁμαδικὰ παιχνίδια πρωτοστατεῖ, συνήθως, ἕνας παίχτης πού λέγεται μ ἄ ν α' ἢ ἐκλογὴ τῆς μάνας γίνεται ἢ μὲ συμφωνία, κατὰ τὴν ὁποία ὅλοι οἱ παίχτες παραδέχονται μεταξὺ τους ἕνανε γιὰ μάνα, ἢ μὲ κλῆρο, δηλαδὴ ἔτσι: "Ἐνας παίχτης, παίρνει ἕνα κεραμιδάκι ἢ ἕνα πετραδάκι καὶ τὸ σαλιάζει 'ἀπὸ τὴ μιά πλευρά' ὕστερα ἀπευθύνεται σὲ ἕναν ἄλλον καὶ τὸν ρωτᾷ «σαλιωμένο ἢ ἀσάλιωτο;» ὁ ἄλλος διαλέγει κεῖνο πού

θέλει και άπαντάει ανάλογα: τότε ο πρώτος τὸ ρίχνει μὲ ὀρμὴ πρὸς τὰ πάνω. Ἐάν αὐτό, ὅταν πέσει στὴ γῆ, πέσει ἀπὸ τὴν πλευρὰ ἐκείνη, τὴν ὁποία διάλεξε ὁ δεύτερος παίχτης, τότε ὁ πρώτος πού τὸ ἔρριξε, χάνει τὸ δικαίωμα τῆς μιάνας καὶ τὸ παίρνει ἕνας ἄλλος: ἂν πάλι πέσει ἀπὸ τὴν ἀντίθετη πλευρὰ κείνης πού εἶχε διαλέξει ὁ παίχτης, σημαίνει ὅτι ἔχασε: ἀπομακρύνεται τότε καὶ ἔρχεται ἄλλο παιδί, μαζί μὲ τὸ ὁποῖο ὁ πρώτος ἐπαναλαμβάνει τὴν ἴδια κλήρωση. Αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται μὲ ὅλους κατὰ σειρά τούς παίχτες, μέχρις ὅτου τὸ σαλιωμένο πετραδάκι ριχτεῖ γιὰ τὴν ἐκλογή ἀνάμεσα στοὺς δυὸ τελευταίους, ἀπὸ τούς ὁποίους ὁ ἕνας θὰ ἀναδειχτῆ μιάνα. Ἡ ἐκλογή τῆς «μάνας» γίνεται ἀκόμα καὶ μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο: Ἐνα ἀπὸ τὰ παιδιά παίρνει ἕνα πετραδάκι καὶ τὸ δ ε ί χ ν ε ι σ' ἕνα ἄλλο παιδί: ὕστερα στρέφει πρὸς τὰ πίσω τὰ χέρια του καὶ ἀφοῦ κρύψει τὸ πετραδάκι, προτείνει κλεισμένες καὶ τίς δυὸ του τίς παλάμες στὸν συμπαίχτη του, γιὰ νὰ βρῆ πού εἶναι κρυμμένο τὸ πετραδάκι. Καὶ ἂν αὐτὸς δὲν βρεῖ σὲ ποιά παλάμη ὑπάρχει τὸ πετραδάκι, κείνος πού τὸ κρατᾷ ἐπαναλαμβάνει τὴν δοκιμὴ μὲ ἄλλο παιδί: ἂν ὅμως ἐπιτύχει τὸ πετραδάκι, τότε τὸ παίρνει καὶ ἀρχίζει αὐτὸς νὰ τὸ προτείνῃ, γιὰ νὰ τὸ βροῦν τὰ ἄλλα παιδιά. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται μὲ τὴ σειρά σὲ ὅλα τὰ παιδιά καὶ ὁ τελευταῖος, πού θὰ ἐπιτύχῃ νὰ βρῆ τὸ πετραδάκι, γίνεται ἡ μιάνα.

Σὲ ἄλλα παιχνίδια οἱ παίχτες χωρίζονται σὲ δυὸ μέρη ἢ π α ρ έ ε ς' κι' αὐτὸ γίνεται ἔτσι: Ἐνα παιδί σαλιάζει ἕνα του δάχτυλο: προσκαλεῖ ὕστερα ἀνά δυὸ τὰ παιδιά κοντά του, καὶ τούς προτείνει τὰ δυὸ του δάχτυλα: κείνος τότε πού θὰ πιάσῃ τὸ σαλιωμένο δάχτυλο διευθύνεται πρὸς ἕνα μέρος, καὶ κείνος πού θὰ πιάσῃ τὸ ἀσάλιωτο, πρὸς τὸ ἀπέναντι. Αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται μὲ ὅλα τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα ἔτσι χωρίζονται σὲ δυὸ παρέες, καὶ παίρνει ἡ καθεμιὰ τὴ θέση τῆς στὸ παιχνίδι.

Ἐ β ρ ά μ η' τὰ παιδιά πού παίζουν αὐτὸ τὸ παιχνίδι πιάνονται ἀπὸ τὰ χέρια καὶ σχηματίζουν ἕναν κύκλο, στὴ μέση τοῦ ὁποίου στέκεται ἕνα παιδί, ἐνῶ ἕνα ἄλλο στέκεται ἀπέξω. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο χτυπάει στὰ χέρια τὰ παιδιά πού ἀποτελοῦν τὸν κύκλο λέγοντάς τους Ν ἄ μ π ω, ἐνῶ ταυτόχρονα στὰ ἴδια χέρια χτυπάει καὶ τὸ παιδί πού εἶναι ἀπὸ μέσα καὶ λέει Ν ἄ ὄ γ ω. Ἀφοῦ τὰ χτυπήματα τῶν χειρῶν καὶ οἱ λέξεις αὐτές ἐπαναληφθοῦν πολλές φορές, βγαίνει ξαφνικὰ τὸ ἀπὸ μέσα παιδί, καὶ ἀρχίζει νὰ κυνηγᾷ καὶ νὰ χτυπᾷ στὰ χέρια τὸ παιδί πού εἶναι ἀπέξω, τὸ ὁποῖο, γιὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰ χτυπήματα τρέχει γύρω ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν παιδιῶν. Σὲ λίγο αὐτὸς πού καταδιώκεται καλεῖ ὀνομαστικὰ σὲ βοήθεια ἕνα ἀπὸ τὰ παιδιά τοῦ κύκλου, τὸ ὁποῖο ἀφήνει τὴ θέση πού εἶχε στὸν κύκλο, γιὰ νὰ τὴν καταλάβῃ ὁ καταδιωκόμενος, καὶ ἀρχίζει νὰ χτυπᾷ τὸν διώκτη, καὶ αὐτὸς γιὰ ν' ἀποφύγῃ τὰ χτυπήματα

τρέχει γύρω από τον κύκλο. Σε λίγο επαναλαμβάνει και αυτός το ίδιο, καλεί σε βοήθεια ένα από τα παιδιά του κύκλου και πιάνει εκείνο τη θέση του, ενώ το άλλο αρχίζει την καταδίωξη του διώκτη. Έτσι συνεχίζεται το παιχνίδι ώσπου με τη σειρά πάρουν μέρος στο κυνηγητό όλα τα παιδιά που αποτελούν τον κύκλο.

Ἄγ ᾱ ς Ένας αὐτοχειροτόνητος ἄγᾱς, πού ἔχει κλειστά τὰ μάτια καὶ ἀπλωμένη τὴ παλάμη του, παίρνει ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του δῶρα, δηλαδή ξυλαράκια, πετραδάκια καὶ τὰ τέτοια· ὕστερα ἀνοίγοντας τὰ μάτια καὶ παρατηρώντας τὰ δῶρα πού ἔλαβε, λέγει γιὰ τὸ καθένα: αὐτὸς πού μοῦ ἔδωσε αὐτό, νὰ γίνῃ κλέφτης, κείνος πού μοῦ ἔδωσε κείνο, νὰ γίνῃ στρατιώτης, κι' ἔτσι ὁ καθένας, πού ἀναγνωρίζει τὸ δῶρο πού πρόσφερε, γίνεται κλέφτης ἢ στρατιώτης, καθὼς ὅρισε ὁ ἄγᾱς. Χωρίζονται ἔτσι οἱ παίχτες σὲ δυὸ παρέες, στοὺς κλέφτες καὶ στοὺς στρατιῶτες· τότε ὁμοῦ οἱ κλέφτες ἐπαναστατοῦν καὶ φωνάζουν «δὲν τὸν θέλουμε τὸν ἄγᾱ» ἐνῶ οἱ στρατιῶτες στέλνονται γιὰ νὰ τοὺς καταδιώξουν. Ἄφοῦ οἱ στρατιῶτες καταβάλουν μεγάλη προσπάθεια γιὰ νὰ πιᾶσουν τοὺς κλέφτες, πού προσπαθοῦν νὰ ξεφύγουν, ὅσους συλλάβουν τοὺς παρουσιάζουν στὸν ἄγᾱ, ὁ ὁποῖος τοὺς τιμωρεῖ μὲ ραβδισμούς, «τόσους τῆς φωτιᾶς», δηλαδή τσουχερούς καὶ «τόσους τῆς στάχτης» δηλαδή πειὸ ἐλαφρούς. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς κλέφτες, παραμένουν ἀσύλληπτοι, μεταμελοῦνται ἐπὶ τέλους, παρουσιάζονται στὸν ἄγᾱ καὶ ἀφοῦ τὸν προσκυνήσουν, ἀμνηστεύονται. Κατόπιν αὐτοὶ πού ἦταν κλέφτες παίρνουν τὴ θέση τῶν στρατιωτῶν, καὶ ἔτσι ἐξακολουθεῖ τὸ παιχνίδι μέχρις ὅτου τὰ παιδιά θαραθοῦνε.

Ἄ γ ρ ι ὀ γ α τ ο ς Ἐνα ἀπὸ τὰ παιδιά, πού θὰ πάρουν μέρος στὸ παιχνίδι, παίρνει ἀπὸ τὴ γῆ ἓνα πετραδάκι καὶ τὸ δείχνει σὲ ἓνα ἄλλο παιδί· ἔπειτα στρέφει πίσω τὰ χέρια του, κρύβει στὴ μιὰ παλάμη του τὸ πετραδάκι κι' ὕστερα προτείνει κλειστές καὶ τίς δυὸ παλάμες του στὸ ἴδιο παιδί, καὶ τοῦ λέει νὰ βρῆ σὲ ποιά παλάμη ἔχει τὸ πετραδάκι. Καὶ ἂν ἐκεῖνος ἐπιτύχει τὴν ἄδεια παλάμη, τότε κέρδισε στὴν ἐκλογή, καὶ κείνος πού δείχνει τὸ πετραδάκι, συνεχίζει μὲ τοὺς ἄλλους παίχτες· ἂν ὁμοῦ ἀστοχήσῃ, καὶ βρεῖ τὸ πετραδάκι, τότε κείνος πού τὸ ἔδειχνε ὡς τώρα, τοῦ τὸ παραδίνει, λέγοντας ὅτι **ξ ε π ο ὑ λ η σ ε**· αὐτὸς πού πῆρε τὸ πετραδάκι, τὸ **δ ε ί χ ν ε ι** μὲ τὴ σειρά στοὺς ἄλλους συμπαίχτες μέχρις ὅτου **ξ ε π ο υ λ ή σ ο υ ν** ὅλοι καὶ μείνῃ τὸ πετραδάκι στὰ χέρια τοῦ τελευταίου. Τότε αὐτὸς γίνεται **ἄ γ ρ ι ὀ γ α τ ο ς**, ὁ δὲ πρῶτος, πού πῆρε ἀπὸ τὴ γῆ τὸ πετραδάκι γίνεται **μ ᾶ ν α** καὶ οἱ ἄλλοι ἀφοῦ κρατηθοῦν ἀπὸ τὰ χέρια, σχηματίζουν ἓνα κύκλο, καὶ ἀρχίζουν νὰ χορεύουν ἄτακτα. Σὲ λίγο τοὺς πλησιάζει ἡ μάνα καὶ τοὺς ζητάει «ν' ἀνοίξουν τὴν πόρτα τοῦ βασιληᾶ»· τότε δυὸ ἀπὸ τοὺς χορευτὲς ὑψώνουν τὰ χέρια τους καὶ σχηματίζουν ἓνα εἶδος πόρτας, ἀπὸ τὴν ὁποία περνάει ἡ μάνα καὶ

ἀφήνει στή μέση τοῦ κύκλου κάτι ξυλαράκια, πού δῆθεν εἶναι ψάρια, καί παραγγέλλει σ τ ἄ π ο υ λ ι ἄ τ η ς δηλ. στοὺς χορευτές, νὰ προσέχουν καλὰ γιὰ νὰ μὴν ἔρθῃ ὁ ἀγριόγατος καί φάει τὰ ψάρια. Ἡ μάνα φεύγει καί σὲ λίγο ἔρχεται ὁ ἀγριόγατος, ὁ ὁποῖος, ὡσότου μπορέσῃ νὰ μπῆ στὸν κύκλο, δέχεται πολλές κλωτσιές ἀπὸ τὰ παιδιὰ, τέλος ὁμοῦς μπαίνει, ἀρπάξει τὰ ψάρια, καί ὅπου φύγει, φύγει. Ἡ μάνα, μαθαίνοντας τὴν κλεψιά τοῦ ἀγριόγατου ἔρχεται στὰ παιδιὰ καί γυρεύει ἐξηγήσεις, γιὰ νὰ μάθῃ «τί γεῖν'κανῆ τὰ ψάρια». Τὸ καθένα παιδί τότε δικαιολογιέται ὅπως μπορεῖ· ὕστερα ἡ μάνα τὰ διατάζει «νὰ πάρουνε τὸ ψωμί τους καί τὸ τυρί τους» καί φεύγει, ἐνῶ κεῖνα παίρνουν, τὴν ἴδια στιγμή, καί κρατοῦν μὲ τὰ δόντια τους τὶς ἄκρες τῶν σακκακιῶν τους. Σὲ λίγο ἔρχεται καί πάλι ὁ ἀγριόγατος καί γυρεύει ἀπὸ τὰ παιδιὰ νὰ τοῦ δώσουν «τὸ ψωμί τους καί τὸ τυρί τους», ὑποσχόμενος νὰ χάριση ἀργότερα στὸν ἕνα τὴν «Πόλη μὲ τὰ φλουριά της» στὸν ἄλλον «τὸ Μισίρι μὲ τὰ ρύζια του», στὸν τρίτο τὴ «Βενετία μὲ τὰ φαρφουριά της» καί οὕτω καθεξῆς.

Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ξεγελάει τὰ παιδιὰ ὁ ἀγριόγατος, τοὺς παίρνει τὸ ψωμί τους καί τὸ τυρί τους καί φεύγει· ἡ μάνα, πού ἔρχεται ἀμέσως κατόπιν, γυρεύει ἐξηγήσεις, καί τὰ παιδιὰ τῆς διηγοῦνται ὅ,τι ἔγινε· ἐκείνη θυμώνει καί τὰ μαλλώνει, ἐνῶ ταυτόχρονα τὰ συμβουλεύει νὰ προσέχουν τὸ πειὸ μικρὸ παιδί, μὴν τυχὸν ἔρθῃ καί τὸ ἀρπάξει ὁ ἀγριόγατος. «Νὰ φυλάτε καλὰ τὸν... νὰ μὴ τὸν πάρῃ ὁ ἀγριόγατος» τοὺς λέει καί φεύγει. Ἀλλὰ ὁ ἀγριόγατος ξανάρχεται καί παίρνει μὲ τὴ βία, ὄχι μόνο τὸν μικρότερο, ἀλλὰ ὅλα τὰ παιδιὰ ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα. Ἡ μάνα, πού ἐπιστρέφει, ρωτᾷ τὸ μοναδικὸ παιδί πού τῆς ἔμεινε, τί ἔγιναν τὰ ἄλλα, ἀλλὰ αὐτὸ προσποιεῖται πὼς δὲν ξέρει τί ἔγιναν, ἢ λέει ὅτι ἀπουσίαζε. Ὅταν φύγει ἡ μάνα ἔρχεται ὁ ἀγριόγατος καί ρωτᾷ τὸ παιδί «ὡς ποῦ χώνησῃ;» κεῖνο τοῦ ἀποκρίνεται «ὡς τὰ γόνατα» ἢ «ὡς τὰ κότσα» καί φεύγει. Ὑστερα τὰ παιδιὰ μαζεύονται σ' ἕνα μέρος, καί κρύβουν τὸ πρῶτο τὸ παιδί πού ἀρπάξε ὁ ἀγριόγατος, ἐνῶ ἡ μάνα περιλύπη τὸ φωνάζει καθὼς κρᾶζουν τὶς κόττες, κι' ὕστερα ρωτᾷ: «τί βλέπητη αὐτοῦ;» Τὰ παιδιὰ ἀπαντοῦν: «βλέπου ἕνα καίκι, βλέπου μιὰ γ'ροῦνα, βλέπου μιὰ σ'κιά», κλπ. Πάλι τὰ ρωτᾷ: «Μπᾶς κ' εἶδατε τοῦ π'λάκι μ';» — «Τί ρούχα φοροῦσε;» τὴν ἐρωτοῦνε κεῖνα. — «Μαῦρα» ἀποκρίνεται ἡ μάνα. — «Μαύρη στράτα πῆρε καί πάει νὰ παντρευτῆ» λένε τὰ παιδιὰ. Ἡ μάνα τότε καταλαβαίνει ὅτι ἀνάμεσα στὰ παιδιὰ κρύβεται καί τὸ π ο υ λ ι ἄ τ η ς, καί ἀρχίζει νὰ ψηλαφάει τὰ χέρια τῶν παιδιῶν, πού τὰ προτείνουν γιὰ νὰ σκεπᾶσουν τὸ παιδί πού κρύβουν, τὸ ὁποῖο ἐπίσης προτείνει τὰ χέρια του μαζί μὲ τὰ ἄλλα παιδιὰ· τέλος ἡ μάνα βρίσκει «τὸ χαμένο πουλί της», τὸ παίρνει καί φεύγει μαζί μὲ αὐτό.

Ἄ δ ἄ μ, Ἄ δ ἄ μ: τὰ παιδιὰ διαιροῦνται σὲ δυὸ π α ρ ἔ ε ς, οἱ ὁποῖες ἐκλέγουν τὶς μ ἄ ν ε ς τους. Ἡ μιὰ μάνα μὲ τοὺς ὀπαδοὺς της μένει

σ' ένα μέρος, ενώ ή άλλη παίρνει τούς όπαδούς της και πηγαίνει για να τούς κρύψει· άφου τούς κρύψει επιστρέφει στην άλλη παρέα φωνάζοντας *ά δ ά μ!* *ά δ ά μ!* Τότε ή άλλη μάνα φωνάζει «Κοντά μου παιδιά μου» και ξεκινά με τά παιδιά της για να βρῆ κείνους που κρύφτηκαν ενώ προπορεύεται ή πρώτη μάνα, που κάνει χρέη οδηγού, για να δείξη τάχα τó μέρος στο όποιο κρύβονται οι όπαδοί της. Άλλά ή μάνα έκεινων που κρύφτηκαν, έξαπατάει τήν άλλη μάνα και άφου όδηγήσει τήν παρέα της μακριά από τó μέρος στο όποιο κρύβεται ή δική της ομάδα φωνάζει «Τά σαράντα κόσκινα». Με τó σύνθημα αυτό βγαίνουν από τούς κρυψώνες τους οι όπαδοί της και προσπαθούν να χτυπήσουν τά παιδιά τῆς άλλης παρέας, τά όποια πάλι προσπαθούν ν' άποφύγουν τά χτυπήματα, και τρέχοντας, ξαναγυρνούν στο μέρος, από τó όποιο ξεκίνησαν. Κατόπιν οι παρέες αλλάζουν θέση, και μένει στο μέρος έκείνο ή παρέα που είχε κρυφτή προηγούμενα, ενώ ή άλλη παρέα πάει να κρυφτή και έτσι συνεχίζεται τó παιχνίδι.

Ά λ α μ ά ν ε ς: παιδιά, που έχουν φτιάξει μικρά δόρατα, τά ρίχνουν με δύναμη σ' ένα χώμα λασπερό. Και τó παιδί, που τó μικρό του δόρου θά μπηχτή βαθύτερα στη γῆ, παίρνει σαν έπαθλο τά μικρά δόρατα τών άλλων παιδιών.

Ά μ ά δ ε ς: αυτό τó παιχνίδι τó παίζουν δυό-δυό παιδιά· τó παίζουν έμως και άντρες, ιδίως κατά τίς μέρες του Πάσχα, όπότε για έπαθλο παίρνουν κρασί ή ρακί, που χορηγεί ό νικημένος. Οι παίχτες τοποθετούν κατά γῆς μιá πέτρα για σημάδι, και κείνοι βρίσκουν από μιá *φ τ ε ν ά δ α* δηλαδή λεπτή και φαρδειά πέτρα σχετικά μικρή, και τήν ρίχνουν, ό ένας ύστερα από τόν άλλο και από άπόσταση 5—6 μέτρα, προς τó σημάδι που έχουν βάλει. Νικητής βγαίνει κείνος που ή φτενάδα του θά πλησιάσει 21 φορές πειό κοντά στο σημάδι. (Ίσως αυτό τó παιχνίδι να είναι ό *Έ φ ε δ ρ ι σ μ ό ς* που άναφέρει ό Πολυδεύκης Θ. 119. Βλέπε και Κοραῆ "Ατακτ. Τομ. Α' σελ. 276).

Ά μ π ά λ ε ς: αυτό τó παιχνίδι παίζεται όπως και οι *ά μ ά δ ε ς*, με μόνη τήν διαφορά ότι οι παίχτες μεταχειρίζονται ξύλινες σφαιρες (μπάλες) ή σφαιρικές πέτρες και για σημάδι βάζουν μιá τέτοια μπάλα. Αυτό τó παιχνίδι τó παίζουν ιδίως κατά τó καλοκαίρι.

Ά ν τ ε μ α μ ο υ τ ζ έ: κείνοι που τó παίζουν, πιάνονται από τά χέρια και σχηματίζουν κύκλο, ενώ ό άρχηγός τους άρχίζει να τραγουδά ή «άντε μαμουτζέ, τζίτζιφα γκιουτζέ», που τó ξαναλένε όλοι οι άλλοι. Ύστερα τραγουδάει «λαβοῦτο λαβουτάκι», και άπομιμείται με τó χέρι του κείνους που παίζουν τó λαβοῦτο, ενώ οι άλλοι επαναλαμβάνουν τó τραγούδι και άπομιμούνται τίς κινήσεις του. Κατόπιν ό άρχηγός τραγουδάει «άντε μαμουτζέ, τζίτζιφα γκιουτζέ βιολί, βιολί, βιολάκι μου» και άπομιμείται με τó χέρι τούς βιολιτζῆδες, ενώ όλοι επαναλαμβάνουν τó τραγούδι και μιμούνται τίς κινήσεις του.

Ἐπειτα ἀρχίζει νὰ τραγουδάη «ἄντε μαμουτζέ, τζίτζιφα γκιουτζέ, κιθάρα, κιθαρούλα», καὶ κουνάει δῶ κι' ἐκεῖ τὸ δεξί του πόδι, ὅλοι δὲ πάλι λένε τὸ τραγούδικαὶ κουνᾶν τὸ πόδι τους. Τέλος τραγουδάει «ἄντε μαμουτζέ, τζίτζιφα γκιουτζέ, τούμπανος τουμπανάκι» καὶ ἀρχίζει νὰ γρονθοκοπάη κείνον πού στέκει δίπλα του· καὶ οἱ ἄλλοι τότε, μιμούμενοι τὸν ἀρχηγό τους, προσπαθοῦν νὰ θαρέσουν, στὸν διπλανό του ὁ καθένας πειὸ πολλές καὶ πειὸ δυνατὲς γροθιές, ἐνῶ ταυτόχρονα ξεσπᾶνε σὲ γέλια ἀσυγκράτητα.

Ἄ ρ ρ ή τ η ς π α ρ ρ ή τ η ς: Ἐνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ γίνεται «ἄρρητης παρρήτης» καὶ παίρνει θέση λίγο μακρῶ καὶ ἀπέναντι ἀπὸ τοὺς ἄλλους συμπαίχτες, πού στέκονται στὴ σειρά καὶ παίρνουν τὰ ὀνόματα διαφόρων δένδρων· δηλαδὴ ὁ ἕνας ὀνομάζεται συκιά, ὁ ἄλλος ἐληά, ὁ ἄλλος κυπαρίσσι, μυγδαλιά, καρυδιά κλπ. Ὁ «ἄρρητης παρρήτης» τότε φωνάζει, «Ποῦ κάθησ' οὐ ἄρρητ'ς παρρητ'ς;» καὶ ἀποκρίνεται ὁ ἴδιος: «κάθησ' ἀπ' κάτ' στὴν ἐληά». Ἐὰν αὐτὸς πού ἔχει τὸ ὄνομα τῆς ἐληᾶς, προφτάση ν' ἀρνηθῆ λέγοντας «Δὲν κάθησ' ἀπ' κάτ' ἀπ' τὴν ἐληά, κάθησ' ἀπ' κάτ' στὴν καρυδιά», ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν τιμωρία· διαφορετικὰ μουντζουρώνεται στὸ μέτωπο.

Ἄ τ ι κ ι ο κ ά τ ι κ ι ο π ό σ α θ έ λ ε ι ς: αὐτὸ τὸ παιχνίδι τὸ παίζουνοῦ. Ὁ πρῶτος παίρνει στὴ χούφτα του φουντούκια, κι' ἀφοῦ τὴν κλείσει λέει στὸν δεύτερο ἄ τ ι κ ι ο· κείνος τοῦ ἀπαντᾷ κ ά τ ι κ ι ο· ὁ πρῶτος τοῦ λέει πάλι «πόσα θέλεις;» Τότε ὁ δεύτερος λέει ἕναν ἀριθμὸ καὶ ἂν συμπίσῃ νὰ εἶναι τόσα καὶ τὰ φουντούκια τῆς χούφτας, τὰ κερδίζει· ἀλλοιῶς δίνει στὸν πρῶτο ὅσα εἶχε μέσα στὴ χούφτα⁽⁸⁾.

Ἀ ὕ γ α τ ι σ τ ή ς: Οἱ παῖχτες χαράζουν στὴ γῆ μιὰ γραμμὴ πού τοὺς χρησιμεύει γιὰ ἀφετηρία· «πέρνοντας φόρα», πηδοῦν ἀπὸ τὴ γραμμὴ ἐκείνη τρία ἄλλατα καὶ ὅποιος πηδήσει πειὸ μακρῶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ τοὺς ξεπεράσει, χαιρετίζεται ὡς νικητής.

Ἄ φ ρ ά τ ο π α ξ ι μ ά δ ι: ἀφοῦ τὰ παιδιὰ ἐκλέξουν, μὲ τὸν τρόπο πού προαναφέραμε, τ ἡ μ ά ν α, πιάνονται ἀπὸ τὰ χέρια, κάνουν κύκλο καὶ χορεύουν χωρὶς ρυθμὸ, ἐνῶ μερικὰ φωνάζουν: «τὸ ἀφρᾶτο παξιμάδι». Ἡ μάννα, πού στέκεται ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο, ζητάει παξιμάδι λέγοντας «δὲ μ' δίνγητ' κι' ἐμένα λιγάκι;» τὰ παιδιὰ τῆς λένε: «κόπιασε γιαλό, γιαλό» κι' ἐκείνη πλησιάζει, ἀλλὰ ἀντὶ γιὰ παξιμάδι, τρώει ἀρκετὲς κλωτσιές. Ἐπιχειρεῖ τότε νὰ συλλάβῃ ἕνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ πού τὴν κλώττησαν καὶ ἂν τὸ κατορθώσῃ, παίρνει μέσα στὸ κύκλο τὴ θέση ἐκείνου πού συνέλαβε, ἐνῶ ἐκεῖνος γίνεται μάννα καὶ ἔτσι ξαναρχίζει τὸ παιχνίδι ἀπὸ τὴν ἀρχή.

8) Αὐτὸ τὸ παιχνίδι τὸ εἶχαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι καὶ τὸ ἐπαιζαν ἔτσι «Δραξάμενός τις κάρνα καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐρωτᾶ, πόσα; καὶ ἐὰν ἐπιτύχη, λαμβάνει ὅσα ἔχει ἐν τῇ χειρὶ, ἐὰν δ' ἀμάρτη κατὰ τὴν ἀπόκρισιν, ἀποτίνει ὅσα ὁ ἐρωτήσας ἔχει». Glos. Paris. δ. 1057. Ἀριστοφ. Σφήκες 295. Πολυδ. III 137.

Β α λ μ ά: "Ένα από τα παιδιά κάνει τον αλογάρη, ενώ τα άλλα παιδιά παριστάνουν τα άλογα. Σε λίγο τα πιάνει ή μυίγα και ανεβαίνουν στα δέντρα, ενώ ο αλογάρης τα κυνηγάει με ένα ραβδί που κρατάει και τα άλογα πηδούν από τα δέντρα, και τρέχουν δω κι' εκεί· όταν τα συλλάβει ο αλογάρης τα καταδικάζει να κάμουν ώρισμένες έργασίες π.χ. να φορτωθούν και να μεταφέρουν ένα συμπαίχτη τους σε κάποιο μέρος, να παραλάβουν από κάπου και να φέρουν σ' αυτόν ένα φορτίο κλπ.

Β ά ρ: άφου εκλέξουν τή μ ά ν α, παίρνουν μιá βαμβακερή ζώνη και κάνουν πολλούς κόμπους έτσι που γίνεται μ' αυτήν ένας σ τ ρ ό π ο ς, τή μιá άκρη του όποιου κρατάει ή μ ά ν α και τήν άλλη τα παιδιά. "Υστερα ή μάνα φωνάζει δυνατά «κατά δέντρο και δέντρο» και τα παιδιά αποκρίνονται «και τί δέντρο είν' αυτό;» ενώ ή μάνα συμπληρώνει «άδελφέ μου και καλέ μου, τó φύλλο του είναι τόσο δά κι' ό καρπός του τόσο δά» και ταυτόχρονα σχηματίζει με τó χέρι της τó μέγεθος τών φύλλων και του καρπού κάποιου δέντρου, τó όποιο προσπαθει να μαντέψει ό κάθε παίχτης από τήν άπεικόνιση αυτή. Μόλις έπιτύχει κάποιος να βρῆ τó δέντρο που ύπονοούσε ή μάνα, εκείνη φωνάζει ε λ α μ ψ ε και του δίνει τόν σ τ ρ ό π ο σ' αυτός τότε αρχίζει να καταδιώκη και να χτυπάη με τόν στρόπο τούς παίχτες, μέχρις ότου ή μάνα φωνάζει «τό μῆλο και τó λουρί στη μάνα». Τότε κείνος τρέχει να παραδώση τόν στρόπο στη μάνα, ενώ καταδιώκεται από τούς παίχτες, που προσπαθούν να τόν συλλάβουν· και όταν τόν πιάσουν του παίρνουν τόν στρόπο, τόν όποιο κρύβει πάνω του ένας παίχτης, ή τόν μεταφέρουν και τόν κρύβουν άλλοϋ, και ρωτούν κατόπιν κείνον από τόν όποιον τόν πῆραν, που τόν έχουν κρυμμένο. "Αν αυτός μπορέση και τόν βρῆ, απαλλάσσεται από κάθε τιμωρία, αν όμως άστοχήση, τότε πέφτει χάμου και θάζει τó κεφάλι του στα γόνατα τῆς μάνας· ή μάνα κάνει τάχα πως κυττάζει τα ρούχα του και λέει «είναι ό γιακῆς καλός;» και τόν χτυπάει στα νῦτα τρεις φορές με τόν στρόπο, ενώ οί παίχτες αποκρίνονται «κ α λ ό ς» και του βαρῆνε από μιá. Πάλι ξαναρωτάει ή μάνα και κάθε φορά του χτυπάει και από τρεις με τόν στρόπο. «Είναι τα μανίκια καλά;», «είναι τó πουκάμισο καλό;» και οϋτω καθεξῆς, ενώ οί παίχτες αποκρίνονται «κ α λ ό ς» χτυπώντας και από μιá. "Υστερα από όλα αυτά που έπαθε γίνεται μάνα και τó παιχνίδι ξαναρχίζει.

Β α σ ι λ έ α ς: ένα από τα παιδιά που εκλέγεται βασιληῆς διορίζει τούς ύπασπιστές του — τούς όποιους ονομάζει «γ κ ι ζ ά ν ι α» — και τούς στέλνει να πιάσουν τα άλλα παιδιά, τα όποια τάχα έχουν κάμει διάφορα άδικήματα· τότε κείνα τρέχουν και προσπαθούν να ξεφύγουν από τα γκιζάνια. Τέλος όσοι συλλαμβάνονται υποβάλλονται από τόν βασιλέα σε διάφορες ποινές.

Β ο ῖ δ ά κ ι α: οί παίχτες διαιρούνται σε ζευγάρια· στο κάθε ζευγάρι

δρίζουν με τὸν ἐξῆς τρόπο ποιοὶ θὰ εἶναι τὰ βοῖδάκια καὶ ποιοὶ οἱ καθαλλάρηδες: Τὰ δυὸ παιδιὰ ἐνὸς ζευγαριοῦ πηγαίνουν παράμερα καὶ συμφωνοῦν μεταξύ τους τὸ ἓνα «νὰ πάρη τὰ αὐγά» καὶ τὸ ἄλλο «νὰ πάρη τὰ τσόφλια»· κατόπιν ἐπιστρέφουν ἀγκαλιασμένα στὸ μέρος ποὺ εἶναι ὅλα τὰ ζευγάρια καὶ ρωτοῦν τὸ καθένα: «τί θὰ πάρετε σεῖς; τ' αὐγὸ γιὰ τὸ τσόφλιο»; Ἀπὸ τὰ παιδιὰ ἄλλα ἀποκρίνονται ὅτι θὰ πάρουν τὸ αὐγὸ καὶ ἄλλα τὸ τσόφλιο· κεῖνοι ποὺ προτίμησαν τὸ αὐγὸ γίνονται καθαλλάρηδες καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ διάλεξαν τὸ τσόφλιο γίνονται βοῖδάκια· ἔπειτα ὁ κάθε καθαλλάρης καθαλλικεύει με τέτοιο τρόπο ὥστε τὸ πρόσωπό του ν' ἀκουμπάει στὸ σῆρο τοῦ βοῖδακιοῦ. Τὰ βοῖδάκια ἀπλώνουν τὰ χέρια τους, με συμπλεγμένα τὰ δάχτυλα, μπροστὰ ἀπὸ τὸ κεφάλι τους καὶ σχηματίζουν ἔτσι ἓνα ἰσοσκελὲς τρίγωνο ποὺ ἔχει γιὰ βάση τὸ στήθος τους· ὅμως καὶ οἱ καθαλλάρηδες κάνουν τὸ ἴδιο πράγμα, με τὴ διαφορὰ ὅτι ἡ κορυφὴ τοῦ δικοῦ τους τριγώνου πηγαίνει πειὸ ἔξω ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ τριγώνου τῶν βοῖδακιῶν, κι' ἔτσι στηρίζονται ἀσφαλέστερα. Τότε ὅμως τὰ βοῖδάκια ἀρχίζουν νὰ μουγκρίζουν καὶ νὰ τρέχουν δῶ κι' ἐκεῖ, κι' ἐνῶ χτυπιούνται μεταξύ τους, προσπαθοῦν νὰ ρίξουν στὴ γῆ τοὺς καθαλλάρηδες καὶ ἂν αὐτὸ τὸ κατορθώσουν, τοὺς κάνουν βοῖδάκια καὶ γίνονται κεῖνα καθαλλάρηδες.

Γ α ῖ τ α ν ά κ ι : τὰ παιδιὰ κάθονται κατὰ γῆς ἔτσι ποὺ νὰ σχηματίζουν ἓνα κύκλο· ὕστερα σκύβουν τὰ κεφάλια τους καὶ συνδέουν πίσω τὰ χέρια τους, ἐνῶ ἡ μάνα ποὺ ἐκλέξανε, περιτριγυρνᾷ τὸν κύκλο κρατώντας στὸ χέρι της μιὰ ζώνη τυλιγμένη σὲ κουθάρι καὶ λέει: «βίρ, βίρ, τὸ γαῖτάν', τὸ γαῖτάν', τὸ γαῖτανάκι», καὶ σὲ μιὰ στιγμή, χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ, ἀφήνει τὴ ζώνη δίπλα σὲ ἓναν ἀπὸ τοὺς παῖχτες, κι' ἐξακολουθεῖ νὰ τριγυρίζῃ. Κεῖνος ποὺ θὰ καταλάβῃ ὅτι ἔχει ριχτεῖ δίπλα του ἡ ζώνη σηκώνεται καὶ παίρνοντάς την στὸ χέρι, χτυπάει μ' αὐτὴ τὴ μάνα ἢ ὁποῖα τρέχει καταδιωκόμενη καὶ τέλος κάθετα στὴ θέση αὐτοῦνοῦ, ὁ ὁποῖος γίνεται μάνα. Ἄν ἐκεῖνος ποὺ ἔχει ριχτεῖ δίπλα του ἡ ζώνη δὲν τὸ καταλάβῃ, τότε ἡ μάνα τὴν παίρνει ἀπὸ τὴ γῆ καὶ τὸν χτυπάει μιὰ φορὰ με δύναμη στὰ νῶτα καὶ τὸ παιχνίδι ξαναρχίζει.

Γ ά τ ο ς : ἓνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ ποὺ παίρνουν μέρος στὸ παιχνίδι γίνεται ἀρσενικὸς γάτος, ἓνα ἄλλο γίνεται θηλυκὴ γάτα καὶ τ' ἄλλα παιδιὰ γίνονται γατάκια. Τὰ γατάκια πιασμένα χέρι χέρι, σχηματίζουν κύκλο καὶ ἡ γάτα προσποιεῖται ὅτι τοὺς προσφέρει ψωμί καὶ τυρί· ὕστερα παίρνει, γιὰ στάμνα, μιὰ πέτρα καὶ πηγαίνει στὴ βρύση νὰ φέρῃ νερὸ γιὰ νὰ τὰ ποτίσῃ. Μόλις ὅμως φύγει ἡ γάτα ἔρχεται ὁ γάτος κι' ἀρπάχνει τὸ ψωμοτύρι ἀπὸ τὰ γατάκια· ἡ γάτα ποὺ ἐπιστρέφει προσφέρει στὰ γατάκια νερὸ λέγοντας: π ι ἐ ν ε ρ ό. Κεῖνα τότε ἀπαντοῦν: «τί ἔφαγα νὰ πιῶ νερό;» κι' ἡ γάτα τοὺς λέει: «τὸ ψωμί σας καὶ τὸ τυρί σας». Τὰ γατάκια τότε ἀποκρίνονται ὅτι «τὸ ψωμί

μας και τὸ τυρί μας τῶφαγε ὁ γάτος» καὶ ἡ γάτα θυμωμένη τρέχει νὰ βρῇ τὸ γάτο, πού τὸν χτυπάει μόλις τὸν φτάσει· αὐτὸς γιὰ νὰ ξεφύγη τρέχει γύρω ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν γατιῶν καὶ καταφέρνει ἐπὶ τέλους νὰ μπῆ μέσα. Αὐτὸ γίνεται τρεῖς φορές, ὁπότε τὰ γατάκια διαλύουν τὸν κύκλο καὶ ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ γάτου, ὁ ὁποῖος ἀναγκάζεται, ἀπὸ τὰ πολλὰ χτυπήματα, νὰ φύγη ἀπὸ τὴ θέση τοῦ κύκλου.

Γ λ κ α τ μ έ ρ: αὐτὸ τὸ παιχνίδι τὸ παίζουν ἔτσι τὰ κορίτσια: Ἡ μίνα κρατᾷ τὴν ἄκρη ἑνὸς σεντονιοῦ, τὶς ἄλλες ἄκρες τοῦ ὁποῖου τὶς κρατοῦν τὰ ἄλλα κορίτσια· ἔπειτα ἡ μίνα προσκαλεῖ ὀνομαστικὰ ἓνα ἀπὸ τὰ κορίτσια ν' ἀφήσῃ τὸ σεντόνι — ἢ «νὰ ἀμολάρῃ τὸ πανί» καὶ πρέπει τότε νὰ σύρῃ πρὸς τὸ μέρος τοῦ τὸ σεντόνι — δηλαδὴ πρέπει νὰ κάμῃ τὸ ἀνάποδο ἀπὸ κεῖνο, πού θὰ τῆς πῆ ἡ μίνα. Ἐνῶ ὅμως, ἀπὸ ἀπροσεξία, κάμῃ σύμφωνα μὲ ὅ,τι εἶπε ἡ μίνα, τότε καταδικάζεται νὰ πέσῃ χάμου καὶ νὰ κρύψῃ τὸ κεφάλι του ἀνάμεσα στὰ σκέλια τῆς μίνας· κατόπιν τὰ ἄλλα κορίτσια πλησιάζουν τὴν ξαπλωμένη καὶ ἀκουμποῦν τὶς γροθιές τους πάνω στὴ πλάτη τῆς, ἀλλὰ τὸ ἓνα κορίτσι ἀκουμπᾷ τὴ γροθιά του ἀποπάνου ἀπὸ τὴ γροθιά τοῦ ἄλλου κοριτσιοῦ καὶ ἡ μίνα ρωτᾷ: «Ποιανοῦ ὁ γρόθος εἶναι ἀποπάνου;» Ἐνῶ ἡ καταδικασμένη ἐπιτύχῃ, ἀπαλλάσσεται τῆς ποινῆς, ἂν ὅμως λαθέψῃ καὶ δὲν ἐξακριβώσῃ ποιανοῦ ὁ γρόθος θρῖσκεται ἀποπάνου, τότε γρονθοκοπιέται, καὶ ἡ ἐρώτηση ἐπαναλαμβάνεται ὡς ὅτου νὰ πῆ τὸ ὄνομα κεινοῦ, πού ὁ γρόθος του εἶναι ἀποπάνου· καὶ ἔπειτα πάλι ξαναρχίζει τὸ παιχνίδι.

Αὐτὸ τὸ παιχνίδι παίζεται καὶ μὲ δαχτυλίδι, τὸ ὁποῖο περνᾷ ἡ μίνα μέσα σὲ ἓνα σπάγγο ἢ σ' ἓνα λεπτὸ πανί, καὶ ἐνῶ τὸ περιστρέφει λέει: «γλυκατιμέρ', γλυκατιμέρ'» καὶ καλεῖ ὀνομαστικὰ ἓνα ἀπὸ τὰ κορίτσια «νὰ τραβήξῃ ἢ νὰ ἀμολάρῃ τὸ πανί».

Γ λ υ κ ὀ κ ρ α σ ά κ ι: τὰ παιδιὰ πού τὸ παίζουν κάθονται γύρω γύρω καὶ κάνουν κύκλο, κρατώντας μὲ τὰ χέρια τους ἓνα σκοινὶ πού εἶναι δεμένες οἱ ἄκρες του. Ἐνα παιδί, πού λέγεται «Γλυκὸ κρασάκι» μπαίνει μέσα στὸν κύκλο καὶ προσπαθεῖ νὰ πιάσῃ τὰ χέρια ἑνὸς ἀπὸ αὐτοὺς πού κρατοῦν τὸ σκοινί, ὁ ὁποῖος ὅμως τὸ παρατάει ἀμέσως. Τὸ «Γλυκὸ κρασάκι» προσπαθεῖ νὰ πιάσῃ τὰ χέρια ἑνὸς ἄλλου, προλαβαίνει ὅμως κι' αὐτὸς κι' ἀφήνει τὸ σκοινί καὶ ἔτσι προχωρεῖ τὸ παιχνίδι. Κάποτε ὅμως, τὴ στιγμὴ πού ἓνας παρατάει τὸ σκοινί, τὸ τραβᾷνε οἱ ἄλλοι μὲ ὀρμὴ, ὁπότε τὸ «Γλυκὸ κρασάκι» πού θρῖσκεται μέσα στὸν κύκλο πέφτει κάτω ἢ ὅπως λένε «ἐκύλισε τὸ βαρέλι». Ἐφοῦ τὸ «Γλυκὸ κρασάκι» σηκωθεῖ πάνω ξαναρχίζει τὸ παιχνίδι μέχρις ὅτου κατορθώσῃ νὰ πιάσῃ τὰ χέρια ἑνὸς παιδιοῦ, τὸ ὁποῖο τότε θὰ ἔρθῃ στὴ θέση του.

Γ λ υ κ ὀ κ ρ α σ ί: ἓνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ, τὸ ὁποῖο ὀρίζεται μὲ κλῆρο, κάθεται

στή γῆ κρατώντας τὴν ἄκρη ἑνὸς βαμβακεροῦ ζουναριοῦ — τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ ὁποίου κρατάει ἡ μάνα — καὶ τὰ ἄλλα παιδιὰ ἔρχονται μὲ τὴ σειρά πίσω ἀπὸ τὸ παιδί πού κάθεται καὶ προσποιῶνται ὅτι πίνουν κρασί ἀπὸ τὰ νῶτα του· ἀφοῦ ἔτσι πιοῦν ὅλα, προσπαθοῦν νὰ τὸ χτυπήσουν μὲ τὸ χέρι τους, ἐνῶ ἡ μάνα προσπαθεῖ νὰ χτυπήσῃ ἕνα ἀπὸ αὐτά. Καὶ ἂν χτυπήσῃ κάποιο παιδί, τότε τὸ παιδί πού χτυπήθηκε παίρνει τὴ θέση κεινοῦ πού καθόντανε, ὁ ὁποῖος τώρα παίρνει τὴ θέση τῆς μάνας· ἀλλοιῶς τὸ παιχνίδι συνεχίζεται μέχρις ὅτου νὰ χτυπήσῃ ἕνα παιδί ἢ μάνα.

Γ ο ὕ ρ ν α: αὐτοὶ πού θὰ παίξουν τὸ παιχνίδι σκάβουν ἕνα μικρὸ λάκκο, στὸ πάνω μέρος τοῦ ὁποίου τοποθετοῦν μιὰ τετράγωνη πέτρα· κατόπιν ἔρχονται ἕνας ἕνας, κρατώντας στὰ χέρια πέντε λιθάρια, τὰ ὁποῖα ρίχνουν στὸ λάκκο ἀπὸ ἀπόσταση δυὸ περίπου μέτρων. Κερδίζει δὲ κείνος πού ἀπὸ τὰ λιθάρια του θὰ πέσουν στὸ λάκκο τέσσερα ἢ δυὸ (δηλαδὴ ζυγά) καὶ χάνει κείνος πού θὰ πέσουν μέσα ὅλα ἢ τρία ἢ ἕνα (δηλαδὴ μονά)· ὁ νικητὴς παίρνει γιὰ ἔπαθλο διάφορα κέρματα.

Γ ὕ φ τ ο ς: αὐτὴ τὴν παιδιὰ τὴν παίξουν σὲ σκοτεινὸ ἰδίως μέρος ὡς ἐξῆς: Μιὰ γυναῖκα, πού λέγεται γ ὕ φ τ ο ς καὶ φορᾷ γελοῖα φορέματα, παίρνει ἕνα δοχεῖο, μέσα στὸ ὁποῖο ὑπάρχει οἰνόπνευμα ἀνάμικτο μὲ ἀλάτι καὶ καίει τὸ οἰνόπνευμα. Τότε ἀπὸ τὴ φλόγα πού βγαίνει χρωματίζονται πάρα πολὺ ἄσχημα τὰ πρόσωπα ὁλονῶν, ἐνῶ ὁ γ ὕ φ τ ο ς τοὺς λέγει διάφορα ἀστεῖα, κάνοντας καὶ τοὺς κατάλληλους μορφασμούς, πού οἱ ἄλλοι ἐπαναλαμβάνουν, καὶ ἔτσι γελοῦν μὲ τὴν καρδιά τους.

Δ α χ τ υ λ ι δ ἄ κ ι: ἕνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ, πού ὑποδείχτηκε μ ἄ ν α, κατασκευάζει σ' ἕνα μαντήλι ἕνα κόμπο (στρόφο), παίρνει ἕνα δαχτυλίδι ἢ ἕνα πετραδάκι καὶ τὸ κρύβει στὶς κλειστὲς παλάμες ἑνὸς παιδιοῦ· ἔπειτα ἀρχίζει ἀπὸ ἕνα ἄλλο παιδί καὶ ρωτᾷ: «Ποιὸς ἔχει τὸ δαχτυλιδάκι;» Ἄν κείνος πού ρωτήθηκε βρῆ αὐτὸν πού τὸ κρύβει, χτυπάει μὲ τὸ στρόφο τὴ μάνα καὶ παίρνει τὴ θέση της, τὸ δὲ παιχνίδι ξαναρχίζει. Ἄν ὅμως ἀστοχήσῃ, τότε ἡ μάνα τὸν χτυπᾷ στὴ παλάμη μὲ τὸν στρόφο καὶ προχωρεῖ στὸν ἄλλον πού τὸν ρωτᾷ «ποιὸς ἔχει τὸ δαχτυλιδάκι;» γίνεται δὲ ἔτσι ὡσότου νὰ ὑποδείξῃ κάποιος αὐτὸν πού τὸ κρύβει.

Δ ἡ μ α ρ χ ο ς: αὐτὸς πού ἐκλέχτηκε νὰ παραστήσῃ τὸ πρόσωπο τοῦ δημάρχου κάθεται πάνω στὴν ἔδρα· τότε παρουσιάζεται κάποιος, πού λέει ὅτι εἶναι ἀμπελουργὸς καὶ καταγγέλλει ἕναν ἀπὸ τοὺς συμπαῖχτες, δῆθεν τσοπάνη, ὅτι πῆγαν, τὴ νύχτα, τὰ σκυλιά του καὶ καταφάγανε τὶς σταφίδες, πού εἶχε ἀπλωμένες στὴ ἑλιάστρα. Ὁ δήμαρχος στέλνει τὸν κλητῆρα ὁ ὁποῖος φέρνει μπροστά του τὸ τσοπάνη καὶ τὸν παρατηρεῖ, πού δὲν φρόντισε τὰ σκυλιά του, καὶ ἔκαμαν τὴ ζημιὰ στὸν ἀμπελουργό. Ὁ τσοπάνης προσπαθεῖ νὰ δικαιολογηθῇ,

ὁ δήμαρχος ὅμως τὸν ἐπιτιμᾶ καὶ διατάζει τὸν τσοπάνη νὰ δένη τὴ νύχτα τὰ σκυλιά του γιὰ νὰ μὴν κάνουν ζημιές στοὺς ἀμπελουργούς. Ἐφαρμόζοντας αὐτὴ τὴ διαταγὴ ὁ τσοπάνης πιάνει τέσσερες ἀπὸ τοὺς παῖχτες, ποὺ εἶναι δῆθεν σκυλιά, καὶ τοὺς δένει ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τοῦ δημάρχου (ἕναν ἀπὸ τὸ κάθε χέρι καὶ ἕναν ἀπὸ τὸ κάθε πόδι τοῦ δημάρχου) ὕστερα δὲ λέγει μὲ φωνὴ δυνατὴ στὰ σκυλιά του: «Κανέλο κανέλο, ἀλατζᾶ ἀλατζᾶ, τζοιᾶρι τζοιᾶρι, τζακίρα τζακίρα»· τὰ σκυλιά τότε σηκώνονται μὲ ὀρμὴ καὶ καθὼς προσπαθοῦν νὰ φύγουν συμπαρασέρνουν τὸν δήμαρχο, ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶναι δεμένα, καὶ τὸν ρίχνουν καταγῆς.

Δ ι π λ ῆ π ρ ο σ κ ε φ α λ ᾶ δ α: ποὺ τὴν παίζουσαν τρεῖς πρὸς τέσσερες ὡς ἐξῆς: Ἕνας, λεγόμενος **π ρ ο σ κ ε φ α λ ᾶ δ α**, ἀφοῦ γονατίσει, στηρίζει τὰ χέρια του στὴ γῆ καὶ βάζει τὸ κεφάλι του ἀνάμεσα στὰ σκέλια ἑνὸς ἄλλου παιδιοῦ, τὸ ὁποῖο στηρίζει τὰ χέρια του στὰ γόνατά του· δυὸ ἄλλα παιδιὰ, ποὺ ἔχουν τὰ νῶτα τους στραμιμένα τὸ ἕνα πρὸς τὸ ἄλλο, ἔτσι ποὺ νὰ ἀγγίζουσαν οἱ πσινοὶ τους, σκύδουσαν δίπλα στὴν προσκεφαλᾶδα κρατώντας μὲ τὰ χέρια τους τὶς λεγόμενες σέλες τους δηλαδὴ τὸ πίσω μέρος τῆς βράκας τους, ἀποτελώντας ἔτσι, ἕνα εἶδος γέφυρας. Αὐτὴ τὴ γέφυρα προσπαθοῦσαν οἱ τρεῖς ἄλλοι νὰ τὴν περάσουσαν μὲ **κ ω λ ο μ ο ὕ ν τ ρ α** δηλαδὴ μὲ τοῦμιπα, στηρίζοντας τὸ κεφάλι τους πάνω στὴν προσκεφαλᾶδα. "Ὅποιος κατορθώσει νὰ περάσῃ ἔτσι τὴ γέφυρα, ἐπαναλαμβάνει τὸ κατόρθωμά του· ὅποιος ὅμως δὲν ἐπιτύχει, καὶ πέσει ἀπὸ τὰ πλάγια στὴ γῆ — καὶ αὐτὸ γίνεται συνέχεια — παίρνει τὴ θέσῃ τῆς προσκεφαλᾶδας, μέχρις ὅτου ἀστοχήσει ἕνας ἄλλος καὶ τὸν ἀντικαταστήσει.

Δ ρ ᾶ ν ι α ῆ δ ρ ὀ λ ε σ α: Μέσα σὲ ἕνα κύκλο, ποὺ τὸν σημάδευουσαν καταγῆς, στήνουσαν ἕνα ξύλο μὲ τρία σκέλια, τὸ λεγόμενον **δ ρ ᾶ ν ι α ῆ δ ρ ὀ λ ε σ α**· σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὸν κύκλο στέκεται κάποιος ποὺ κρατᾶει ἕνα σαντάλι. Οἱ παῖχτες, ποὺ ἔχουν μικρὰ δόρατα, τὰ ρίχνουσαν κατὰ τῆς δρᾶνιαν, προσπαθώντας νὰ τὴν ἀνατρέψουσαν· ἂν ἀποτύχουσαν, μένουσαν τὰ δόρατά τους στὴ θέσῃ ὅπου πέσανε, καὶ συνεχίζουν νὰ παίζουσαν οἱ ἄλλοι· ἂν ὅμως ἐπιτύχουσαν, τότε αὐτὸς ποὺ στέκεται κοντὰ στὸν κύκλο, τρέχει νὰ στήσῃ στὴ θέσῃ τῆς τὴν πεσμένη δρᾶνια, καὶ προσπαθοῦσαν ὅσοι ἔχουσαν ἀποτύχει, ἐκμεταλλευόμενοι τὴν εὐκαιρία, νὰ ἀρπάξουσαν τὰ δόρατά τους, ποὺ βρίσκουσαν κοντὰ στὸν κύκλο. "Ὅποιος κατορθώσει ν' ἀρπάξῃ τὸ δόρυ του καὶ νὰ βγῆ ἔξω ἀπὸ **τ ῆ σ κ λ α β ι ᾶ**, δηλαδὴ ἀπὸ μιὰ πέτρα, ποὺ εἶναι τὸ ὄριο, ἔχει καλὰ· ἀλλοιωτικά μένει **σ κ λ ᾶ θ ο ς** καὶ περιμένει, πότε θ' ἀνατραπῆ ἀπὸ κάποιον ἢ δρᾶνια — ὅποτε θὰ τρέξῃ ὁ φύλακας τῆς δρᾶνιαν νὰ τὴν στήσῃ — γιὰ νὰ ἀποπειραθῆ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴ σκλαβιά· τὴ στιγμὴ ὅμως ποὺ ὁ σκλάβος προσπαθεῖ νὰ φύγῃ, ὁ φύλακας, ρίχνει ἐναντίον του τὸ σαντάλι ποὺ κρατᾶει, καὶ

ἂν τὸν χτυπήσῃ, τὸν φέρνει καὶ τὸν κάνει φύλακα τῆς δράνιας, ἀλλοιῶς ὁ σκλάβος ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τῆ σκλαδιᾶ του.

Εἰκοσαράκι: ὅλοι ὅσοι παίζουν κάθονται καταγῆς σχηματίζοντας κύκλο, καὶ διευθύνουν τὰ πόδια τους πρὸς ἓνα κέντρο· ἓνα παιδί μετράει μὲ τὸ δάχτυλο τοῦ χεριοῦ του τὰ πόδια, ἀρχίζοντας ἀπὸ ἓνα παίχτη καὶ μετρώντας μέχρι τὸν ἀριθμὸ εἴκοσι· κείνος, στὰ πόδια τοῦ ὁποίου ἔπεσεν ὁ ἀριθμὸς εἴκοσι, τὰ ἀποσύρει. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸν μετράει ὁ κατοπινὸς μέχρι τὸν ἀριθμὸ εἴκοσι, καὶ ἀποσύρει τὰ πόδια του κείνος, στὸν ὁποῖο ἔπεσεν ὁ ἀριθμὸς. Αὐτὸ γίνεται μέχρις ὅτου ἀπομείνουν τὰ πόδια ἑνὸς μόνον παίχτη. Αὐτὸν οἱ ἄλλοι τὸν ξαπλώνουν μπρούμυτα ἐνῶ ἓνα παιδί στηρίζει στὴ ράχη του τὶς γροθιές του τῆ μιὰ πάνω στὴν ἄλλη καὶ ρωτάει: «ποιὸς γρόθος εἶναι ἀπουπάνου; σὺ ζηρβὶς γιὰ σὺ δεξίς;» Ἄν ὁ ξαπλωμένος ἐπιτύχῃ δυὸ φορές τῆ σωστὴ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα ἀπαλλάσσεται· εἰδεμῆ, γρονθοκοπιέται ἀπὸ ὅλους, πού φωνάζουν «δὸς του καὶ δὲν εἶναι!»

Εἴκοσ' σ τ ὸ Δ η μ ῆ τ ρ η: Ὅλοι οἱ παίχτες κρύβονται ἐξὸν ἀπὸ ἓναν, πού ὀρίστηκε μὲ κλῆρο· αὐτὸς μέχρις ὅτου νὰ κρυφτοῦν οἱ ἄλλοι παραμένει μὲ τὰ μάτια καλυμμένα καὶ φωνάζει: «Εἴκοσι στὸ Δημήτρη καὶ στὸ Στρατῆ δεκαπέντε καὶ ροῦπι· λύκος νὰ σὰς φάῃ ὅπου κι' ἂν εἴστε»· κατόπιν ἀνοίγει τὰ μάτια του, καὶ τρέχει νὰ βρῆ ἓναν ἀπὸ τοὺς κρυμμένους. Καὶ ὅποιον βρεῖ, τὸν μεταχειρίζεται γιὰ ἄλογο, τὸν καθαλλικεύει καὶ μεταφέρεται ἔτσι σὲ μιὰ ὠρισμένη θέση. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ, ὁ κρυμμένος πού βρέθηκε καλύπτει τὰ μάτια του, οἱ ἄλλοι κρύβονται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ παιχνίδι συνεχίζεται.

Εἴκοις μ' εἶ γ κ ο υ ς: Τὰ παιδιά πού θὰ παίξουν τὸ παιχνίδι διαιροῦνται σὲ δυὸ παρέες, καὶ κάνουν τὴν ἐκλογὴ στὶς μάνες τους μὲ ἓνα σαλιωμένο πετραδάκι, πού τὸ ρίχνουν πρὸς τὰ πάνω. Καὶ ἂν πέσῃ στὴ γῆ ὁ χ ε ι μ ῶ ν α ς δηλαδὴ τὸ σαλιωμένο μέρος, πετυχαίνει ἢ παρέα πού τὸν εἶχε διαλέξει, ἂν ὅμως πέσῃ τὸ κ α λ ο κ α ἱ ρ ι δηλαδὴ τὰ ἀσάλιωτο μέρος, πετυχαίνει ἢ ἄλλη παρέα. Ἄφοῦ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο γίνεῖ ἢ ἐκλογὴ παίρνει θέση ἢ μιὰ παρέα δίπλα σ' ἓναν τοῖχο, καὶ ἢ μάνα τῆς παρέας σκύδει καὶ ἀκουμπάει στὸν τοῖχο τὸ κεφάλι τῆς. Πίσω τῆς σκύδουν ὁ ἓνας ὕστερα ἀπὸ τὸν ἄλλον ὅλοι οἱ ὀπαδοί τῆς καὶ κρατοῦνται ὁ ἓνας ἀπὸ τῆ μέση τοῦ ἄλλου ἔτσι πού τὸ κεφάλι τοῦ ἑνὸς νὰ ἀκουμπάει στὰ πεισινὰ τοῦ μπροστινοῦ του. Ἐπειτα τὰ παιδιά τῆς ἄλλης παρέας φωνάζοντας «ἔνταις ἔνταις εὔρε τον, σάλτα καθαλίκα τον», τρέχουν ἀπὸ ἀπόσταση ἕξ ἕως ὀχτῶ βημάτων καὶ πηδούν στὰ νῶτα τῶν σκυμμένων παιδιῶν καὶ καθισμένα ἔτσι πάνω τους μετρᾶνε ἀπὸ τὸ ἓνα ὡς τὸ εἴκοσι ὅσο τὸ δυνατό πειὸ γρήγορα, προσέχοντας «νὰ μὴν πάρουν χοῦμα», δηλαδὴ νὰ μὴν ἀγγίξουν στὴ γῆ τὰ πόδια τους ἢ νὰ μὴ χάσουν τὴν ἰσορροπία τους καὶ πέσουν, ὅποτε θὰ πάρουν τῆ θέση αὐτῶν

πού τους έχουν από κάτω. "Αν μετρήσουν ως τὰ εἴκοσι χωρίς «νά πάρουν χου-μα» καὶ δὲν πέσουν, τότε κατεβαίνουν νικητές, καὶ ἐπαναλαμβάνουν τὸ πῆδημα.

Ἐ μ π α τ ο ς: οἱ παίχτες διαιροῦνται σὲ δυὸ παρέες, ἢ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ὁποῖτες ἐκλέγει τὴ μάνα της. Μὲ διαταγὴ τῆς μάνας ἓνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ βγαί-νει ἀπὸ τὴ γραμμὴ τοῦ παιχνιδιοῦ καὶ προχωρεῖ μπροστὰ ἀπὸ τὴν ἀντίθετη τότε πλευρά, καὶ μὲ διαταγὴ τῆς ἄλλης μάνας, βγαίνει ἓνα ἄλλο παιδί γιὰ νὰ κυνηγήσῃ τὸ πρῶτο, πὺ τρέχει, καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸ φθάσῃ καὶ νὰ τὸ χτυ-πήσῃ μὲ τὸ χέρι, γιὰ «νά τὸν πάρῃ σκλάβο». Γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ παιδιοῦ πὺ κινδυνεύει, ἢ μάνα του στέλνει ἓνα βοηθό, ὁ ὁποῖος καταδιώκει τὸν διώ-χτη τοῦ πρῶτου παιδιοῦ, καὶ ὁ ὁποῖος ἔχει ἀποκτήσει δικαίωμα προτεραιότη-τος πάνω του καὶ μπορεῖ νὰ τὸν χτυπήσῃ, καὶ νὰ τὸν σύρῃ αἰχμάλωτο. Ἐναν-τίον πάλι αὐτουνοῦ στέλνεται ἄλλος γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν κινδυνεύοντα καὶ ἔτσι οἱ δυὸ μάνες στέλνουν ἢ μιὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλη βοηθὸς στοὺς ὁπαδούς τους πὺ κινδυνεύουν, καὶ ὁ καθένας προσπαθεῖ νὰ αἰχμαλωτίσῃ κείνον, ἐναν-τια στὸν ὁποῖο τὸν ἔστειλαν. Μὲ αὐτὸ τὸ παιχνίδι τὰ παιδιὰ δὲν ἐξασκοῦνται μονάχα στὸ τρέξιμο, ἀλλὰ καὶ στὴ τέχνη νὰ ξεφεύγουν μὲ ἐλιγμούς τὴν κα-καδίωξη τῶν ἀντιπάλων.

Ἐ ν τ α ι ς, ἔ ν τ α ι ς ε ὕ ρ ε τ ο ν: Οἱ παίχτες παίρνουν διάφο-ρες θέσεις, ἓνας δὲ ἀπὸ αὐτοὺς γίνεται μάνα καὶ παίρνει θέση εἴκοσι περίπου θήματα μακρὰ τους. Ἐπειτα ἓνας, πὺ ἐκλέγεται μὲ τὸ πετραδάκι, γίνεται γ ἄ τ ο ς, καὶ πηγαίνει καὶ βάζει τὸ κεφάλι του στὰ γόνατα τῆς μάνας, ἔτσι πὺ δὲν βλέπει τὰ ἄλλα παιδιὰ καὶ προσφέρει τὰ νῶτα του γιὰ ἵππασία. Τότε ἓνα παιδί γαργαλίζει κρυφὰ τὸν γάτον ἐνῶ ὅλα τὰ ἄλλα παιδιὰ λένε: «ἔνταις, ἔνταις εὔρε τον, τρέχα καθαλίκα τον». Ὁ γάτος σηκώνεται καὶ προσ-παθεῖ νὰ βρῇ αὐτὸν πὺ τὸν γαργάλισε, καὶ ἂν τὸν βρῇ τὸν χρησιμοποιεῖ σὰν ἄλογο καὶ κἀνοντας καθάλλα, ἔρχεται ἔτσι στὴ μάνα, ἢ ὁποῖα τὸν βάζει στὴ θέση τοῦ γάτου· ἂν ὅμως ἀστοχήσῃ καὶ ὑποδείξῃ ἄλλον, τότε ξαναγυρίζει στὴ θέση τοῦ γάτου, καταδιωκόμενος ἀπὸ ὄλους.

Ζ ε μ α τ ι σ τ ῆ ς: Οἱ παίχτες στέκονται ὁ ἓνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ κρατοῦνται ἀπὸ τὸ πσινοῦ μέρος τοῦ σακκακιοῦ τοῦ μπροστινοῦ του ὁ κα-θένας. Κοντὰ στὸν πρῶτο παίχτη στέκεται ἓνα παιδί, πὺ λέγεται ζ ε μ α τ ι σ τ ῆ ς, καὶ προσπαθεῖ νὰ ζ ε μ α τ ῖ σ η, δηλαδή νὰ χτυπήσῃ ἓναν ἀπὸ τοὺς παίχτες· ὁ ἐπικεφαλῆς ὅμως παρακολουθεῖ προσεκτικὰ καὶ τὸν ἐμ-ποδίζει νὰ ζεματίσῃ κάποιον, ὄλοι ἄλλωστε οἱ παίχτες κἀνουν κάθε εἶδους ἐλιγμὸ καὶ προφυλάγονται ἀπὸ τὸ ζ ε μ ἄ τ ι σ μ α. Ὅποιος χτυπηθῇ, παίρνει τὸ ὄνομα ζ ε μ α τ ι σ μ ἔ ν ο ς, καὶ ἀπὸ τὴ θέση του μεταφέρεται σὲ ὠρισμένο μέρος, ἐνῶ τὸ παιχνίδι ἐξακολουθεῖ μέχρις ὅτου νὰ ζ ε μ α τ ι σ τ ο ὕ ν ὄλοι. Τότε δυὸ ἀπὸ αὐτοὺς στέκονται ἀντιμέτωποι, καὶ ἀφοῦ

πικαστοῦν ἀπὸ τὶς παλάμες, προσποιοῦνται ὅτι κοσκινίζουν κάτι, σηκώνοντας καὶ κατεβάζοντας τὰ χέρια ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἔρχονται μὲ τὴ σειρά κοντά τους, καὶ ὁ πρῶτος τοὺς ρωτάει: «εἶναι ὦρα νὰ περάσωμε;» αὐτοὶ πού δῆθεν κοσκινίζουν, ἀπαντοῦν: «ὄχι γιατί κοσκινίζομε». Ἡ ἐρώτηση ἐπαναλαμβάνεται πολλές φορές καὶ αὐτοὶ ἀπαντοῦνε, «ὄχι γιατί παστρεύομε τὸ στάρι», ἢ «γιατί ζυμώνομε τὸ ψωμί», ἢ «γιατί φουρνίζομε τὸ ψωμί», ἢ «γιατί θγαίνουμε ἀπὸ τὸ φούρνο τὸ ψωμί» κλπ., στὸ τέλος ὅμως τοὺς λένε: Π ε ρ ᾱ σ τ ε. Κατὰ τὴν ὦρα πού περνοῦν, ἀπευθύνουν στὸν καθένα τὴν ἐπόμενη ἐρώτηση: «Γί ἀγαπάτε; τὸ χειμῶνα πού σπέρνουνε τὸ στάρι γῆ τὸ καλοκαῖρι πού τὸ θερίζουνε;» Κεῖνοι τότε διαλέγουν ἓνα ἀπὸ τὰ δύο· καὶ ὅσοι προτίμησαν τὸν χειμῶνα ἔρχονται καὶ τοποθετοῦνται πίσω ἀπὸ τὸν ἓνα, ἐνῶ ὅσοι προτίμησαν τὸ καλοκαῖρι, πηγαίνουν πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλο. Ἐφοῦ ἔτσι διαιρεθοῦν σὲ δυὸ ομάδες, παίζουν μεταξύ τους τὴν διελκυστίνδα τῶν ἀρχαίων· πιάνονται δηλαδή, ὁ ἓνας ἀπὸ τὴ μέση τοῦ ἄλλου, τὰ παιδιὰ τῆς κάθε ομάδας· ὕστερα οἱ πρῶτοι τῶν ομάδων πιάνονται ἀπὸ τὰ χέρια, καὶ ἀγωνίζονται ποιά ομάδα θὰ παρασύρη πρὸς τὸ μέρος της τὴν ἄλλη. Ὑστερα ἀπὸ αὐτό, οἱ δυὸ, πού κοσκινίζανε στήνουν σὲ ξεχωριστὸ μέρος ὁ καθένας ἀπὸ τόσα λιθαράκια, ὅσοι εἶναι οἱ παίχτες, δίνοντας στὸ καθένα ἀπὸ αὐτά, τὸ ὄνομα ἐνὸς ἁγίου· καλοῦνε ἔπειτα τὸν κάθε παίχτη, τοῦ δείχνουν τὸ λιθαράκι του καὶ τὸν ρωτοῦνε ποιὸν ἅγιο προτιμάει. Ἄν αὐτὸς πεῖ ἄλλον ἅγιο καὶ ὄχι κείνον πού τοῦ εἶχαν καθορίσει, τότε τὸν παίρνουν ἀπὸ τὰ χέρια, τὸν σέρνουν καὶ τὸν σπρώχνουν μὲ βία λέγοντάς του: «Στὴν πίσσα, στὴν κόλαση, στοῦ αἰ (καὶ λένε τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου πού τοῦ εἶχαν δώσει π.χ.) Γιάννη τὸ ποδάρη».

Ζήνα: ἡ ἐκλογή γίνεται μὲ τὸ πετραδάκι, καὶ ὁ τελευταῖος στὸν ὁποῖο θὰ τοῦ ἀπομείνη, λέγεται ζήνα. Αὐτὴ πατάει στὸ χῶμα, ἐνῶ οἱ ἄλλοι πατοῦν σὲ πέτρες, πού εἶναι σκορπισμένες στὸ χῶμα· ἓνας ἀπὸ τοὺς παίχτες φωνάζει:

ζήνα ζήνα κακουζήνα
τ' ἀντερά σ' μέσ' στὴν κουφίνα

καὶ οἱ ἄλλοι ἀλλάζουν μεταξύ τους ἐπιφυλακτικὰ τὶς θέσεις τους, προσέχοντας νὰ μὴν πιαστοῦν ἀπὸ τὴν ζήνα, τὴ στιγμὴ πού θὰ πατοῦν στὸ χῶμα· ἡ ζήνα τρέχει δῶ κι' ἐκεῖ, καὶ κείνον πού θὰ πιάση νὰ πατάη στὸ χῶμα, τὸν κάνει ζήνα ἐνῶ κείνη πηγαίνει στὴ θέση του.

Ζωνάρι: Ἐφοῦ σημαδέψουν στὴ γῆ ἓνα κύκλο, οἱ παίχτες κάνουν σ τ ρ ό μ π ο υ ς μὲ τὰ ζωνάρια ἢ μὲ τὰ μαντήλια τους, καὶ τοὺς ἀφήνουν μέσα στὸν κύκλο. Ἐνας ἀπὸ τοὺς παίχτες, πού ὀρίστηκε μ ᾶ ν α, ἀναλαμβάνει νὰ φυλάξῃ τοὺς σ τ ρ ό μ π ο υ ς· σὲ λίγο ἢ μᾶνα φωνάζει: «Καθήκανη, ψηθήκανη καὶ ξηροτηγανισθήκανη» καὶ ὅλοι ὀρμοῦν γιὰ ν' ἀρπά-

ξουν τούς στρόμπους, προσέχοντας να μην τούς κλωτσήσει ή μάνα, πού πη-
γαινοέρχεται έδω και κει με γρηγοράδα, και αγωνίζεται να τούς διαφυλάξει.
Και αν κάποιος κατορθώσει να αρπάξει ένα στρόμπο, χωρίς να προφτάσει να
τον κλωτσήσει ή μάνα, τότε χτυπάει με αυτόν τή μάνα. "Αν πάλι τούς αρ-
πάξουν μονομιᾶς όλους τούς στρόμπους, τότε φωνάζουν «μέ τή φωληᾶ τὰ
πήραμε» και παίρνοντας ὁ καθένας τὸν δικό του στρόμπο χτυπᾶνε ὅλοι μαζί
τή μάνα, μέχρις ὅτου αὐτὴ νὰ κλωτσήσει κάποιον, ὁ ὁποῖος τότε γίνεται μάνα,
και ἀφοῦ ἀφήσουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τούς στρόμπους μέσα στὸν κύκλο, ξαναρχίζει
τὸ παιχνίδι. "Αν ἡ μάνα κατορθώσει νὰ κλωτσήσει κάποιον τὴ στιγμή πού
προσπαθεῖ ν' ἀρπάξει ἀπὸ τὸν κύκλο ἕνα στρόμπο, τότε αὐτὸς παίρνει τὴ θέση
τῆς μάνας και τὸ παιχνίδι συνεχίζεται.

Κ α ζ ί κ ι α, εἶναι παιχνίδι πού τὸ παίζουν δυὸ ἢ περισσότεροι ἔτσι:
κόβουν **κ α ζ ί κ ι α**, μικροὺς δηλ. πασσάλους μήκους 20—25 πόντων, και
μέ ἕνα μαχαίρι κάνουν μυτερὸ τὸ ἕνα ἄκρο τους· τὰ λεπτὰ καζίκια λέγονται
β ι ρ δ ί ν α ι και τὰ χοντρά **κ ο υ π α σ τ έ λ ο ι**. "Ἐπειτα βρίσκουν
ἕνα λασπερὸ μέρος, ἢ, αν δὲν ὑπάρχει τέτοιο, βρέχουν ἕνα μέρος για νὰ μαλα-
κώσει, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ μπήγουνται βαθειὰ τὰ καζίκια· κρατώντας δὲ ὁ κα-
θένας τὸ καζίκι του ὄχι ἀπὸ τὴ μυτερὴ του ἄκρη, ἔρχεται κατὰ σειρὰ και ση-
κώνοντας τὸ δεξιὸ του πόδι, σάμπως νὰ κλωτσᾶ πρὸς τὰ πίσω, ρίχνει τὸ κα-
ζίκι του μέ δύναμη, για νὰ μπηχτῆ ὅσο πειὸ βαθειὰ στὴ γῆ, τὸ μυτερό του
μέρος. Καθένας ρίχνοντας τὸ καζίκι του αγωνίζεται, καθὼς τὸ διευθύνει πρὸς
τὸ μέρος πού εἶναι καρφωμένα τὰ ἄλλα καζίκια, νὰ τὸ μπήξει δίπλα σ' αὐτὰ
και νὰ ξεχώση ἕνα ἢ πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ, και αν αὐτὸ τὸ ἐπιτύχει, τότε τὰ κα-
ζίκια πού ξεχώθηκαν γίνονται δικὰ του. "Αν τὸ μπηγμένο καζίκι, δὲν ξε-
χωθῆ ὀλότελα, ἀλλὰ κλονιστεῖ μονάχα και σαλέψει, κείνος πού τὸ κλόνισε δὲν
τὸ παίρνει δικό του, δικαιούται ὅμως νὰ ρίξει και δεύτερη φορὰ τὸ καζίκι
του, ὁπότε μπορεῖ νὰ ξεχώση ὀλότελα τὸ κλονισμένο καζίκι. "Αλλὰ και ὁ κά-
τοχος τοῦ κλονισμένου καζικιοῦ, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πατήσει στὴ γύρω ἀπὸ
αὐτὸ λάσπη για νὰ τὸ στερεώσει, και νὰ τὸ ἐξασφαλίσῃ ἀπὸ τὸ πέσιμο.

Αὐτὸ τὸ παιχνίδι ἔχει μεγάλη ὁμοιότητα μέ τὴ **Ἄ λ α μ ἄ ν ε ς** πού
ἀναφέραμε προηγούμενα.

Κ α λ α β α ρ κ ὀ ς: Οἱ παίχτες χωρίζονται σὲ δυὸ παρέες, ἡ μάνα
πού ἐκλέχτηκε στηρίζει τὰ νῶτα σὲ ἕνα τοῖχο ἢ σ' ἕνα δέντρο, και τρία ἢ τέσ-
σερα παιδιὰ σκύβουν μέ τὴ σειρὰ τὸ κεφάλι και τὴν πλάτη τους ἔτσι. πού
ὁ πρῶτος νὰ ἔχη τὸ κεφάλι του κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη τῆς μάνας, ὁ δεύ-
τερος νὰ ἀγκαλιάζῃ τὴ μέση τοῦ πρώτου και νὰ ἔχη τὸ κεφάλι του πλάγια ἀπὸ
τὸν πεισιγὸ αὐτουνοῦ, και οὔτω καθεξῆς. "Ἐπειτα οἱ παίχτες τῆς ἄλλης παρέας
τρεῖς ἢ τέσσερες κι' αὐτοί, μετρώντας «ἕνα, δύο, τρία, τέσσερα, πέντε, ἕξι,

έπτά, όκτώ, έννιά, σφουγγος» πηδούν ό ένας ύστερα από τόν άλλον, και προσπαθοϋν όλοι τους νά κάμουν καβάλλα πάνω στους άλλους, χωρίς «νά πάρουν χούμα» ή νά πέσουν κάτω' όταν όμως πάθουν κάτι τέτοιο, τότε ή παρέα τους παίρνει τή θέση τής παρέας πού ήταν αποκάτω και τó παιχνίδι έπαναλαμβάνεται. Ό κ α λ α θ α ρ κ ό ς λέγεται και σ φ ο υ γ γ ο ς.

Κ α ρ α θ ά κ ι α: Τά παίζουα τά παιδιά δυό-δυό, και άφοϋ πιαστοϋν από τούς άγκώνες τó ένα τοϋ άλλουνοϋ κι' ένώσουν τίς ράχες τους σηκώνουν τó ένα τó άλλο, καθώς τά καράβια, πού τ' άνασηκώνει ή φουρτουνιασμένη θάλασσα.

Τά κ α ρ α θ ά κ ι α σέ άλλα χωριά παίζονται έτσι: άγόρια και κορίτσια μαζί, σχηματίζουν ένα κύκλο, και κρατοϋν ένα σκοινί, πού είναι δεμένες σί άκρες του. Στη μέση τοϋ κύκλου στέκεται ένας, πού λέγεται κ α ρ α θ ο κ ύ ρ η ς, ό όποιος προσπαθεί νά συλλάβη κάποιον από αυτούς πού αποτελοϋν τόν κύκλο' αυτός όμως, βλέποντας τόν καραβοκύρη νά διευθύνεται ένάντιά του, άφήνει τó σκοινί και απομακρύνεται. Τοϋτο συνεχίζει νά γίνεται μέχρις ότου ό καραβοκύρης συλλάβει κάποιον, στόν όποιο παραδίνει τή θέση του, και τó παιχνίδι έπαναλαμβάνεται.

Κ α ρ ά θ ι: άφοϋ με τó πετραδάκι όρισθή για μάνα κείνο τó παιδι στά χέρια τοϋ όποίου θ' άπομείνη τελευταία, όλα τά άλλα παιδιά πιάνονται από τά χέρια και σχηματίζουν ένα κύκλο, έτσι πού νά έχουν τά νώτα τους στραμμένα πρós τά έξω. Τότε πηγαίνει ή μάνα και ρωτάει «Τί καράβι είν' αυτό;» και τά παιδιά άποκρίνονται: Σ α μ ι ώ τ ι κ ο. Πάλι ή μάνα ρωτάει: «Τί έχει μέσα;» κι' άπαντοϋν εκείνα: Π α ξ ι μ ά δ ι' ή μάνα τότε τούς λέει: «Δέ μ' δίγητη κή μένα;» ένώ εκείνα άποκρίνονται: «έλα νά πάρης» ύστερα ή μάνα προσπαθεί ν' άγκαλιάση ένα από τά παιδιά, τó όποιο όμως τήν κλωτσάει και τήν σπρώχνει. "Αν κατορθώση νά τó άγκαλιάση, τó φέρνει έξω από τόν κύκλο και τó βάζει στη θέση τής μάνας, ένώ εκείνη πάει στη θέση του στόν κύκλο και τó παιχνίδι συνεχίζεται.

Κ α ρ θ ο υ ν ά κ ι: Πιάνουν με δυό σιδερένιους γάντζους ένα άναμμένο κάρβουνο, και τó κρεμοϋν μ' ένα σπάγγο σέ ύψος όσο τó μπόι ένός παιδιοϋ' έπειτα τά παιδιά, με τά χέρια πίσω, κάνουν ένα κύκλο γύρω από τó κρεμασμένο κάρβουνο και φυσώντας το, προσπαθοϋν τó καθένα με πειό δυνατό φύσημα νά κάμη τó άναμμένο κάρβουνο νά διευθυνθή πρós τó πρόσωπο τοϋ άλλου παιδιοϋ. Και αποδείχνει βέβαια αυτό τó παιχνίδι τή δύναμη και τήν άντοχή πού έχουν τά παιδικά πνεμόνια, και μιιά φορά όμως φέρνει στενοχώρια, έπειδή τó άναμμένο κάρβουνο κάνει έγκαύματα στά πρόσωπα μερικώα παιδιοϋα.

Κ α τ ζ ί κ α, πού σέ μερικά χωριά λέγεται και Χ α θ α λ ή. Τά

παιδιά που θα πάρουν μέρος στο παιχνίδι σκάβουν μια μικρή τρύπα στη γη, τή λεγόμενη γ ο ύ θ α, και κρατώντας από ένα ραβδί μάκρους 1 περίπου μέτρου, στέκονται όλα δίπλα στη γούθα, ενώ ένα από αυτά παίρνει ένα κουκουνάρι, τὸ λεγόμενο κ α τ ζ ί κ α, και τὸ ρίχνει 5—6 μέτρα μακριά. Ὑστερα κάθε παιδί, με τή σειρά, ρίχνει τὸ ραβδί του, και κείνος που θά χτυπήσει τὸ κουκουνάρι, ἀναλαμβάνει νὰ τὸ φέρη, σπρώχνοντας με τὸ ραβδί του, μέσα στη γούθα. Τὰ ἄλλα παιδιά τότε φωνάζουν Χ α θ α λ ῆ και προσπαθοῦν ν' ἀπομακρύνουν με τὰ ραβδιά τους τή κατζίκα ἀπὸ τή γούθα, ενώ τὸ παιδί που τή χτύπησε, προσπαθεῖ, φωνάζοντας σ ο υ λ α ν τ ῆ, νὰ τή θάλη με τὸ ραβδί του στη γούθα, ἀγωνιζόμενος ταυτόχρονα νὰ ἀγγίξη κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους με τὸ ραβδί του, ὅποτε και θά τοῦ παραδώσει τή θέση του. Ὅταν κατορθώσει νὰ θάλη τή κατζίκα στη γούθα, καβαλλικεύει με τή σειρά όλα τὰ παιδιά, που τὸν μεταφέρουν ἔτσι σὲ ἕνα ὀρισιμένο σημεῖο, ὅταν ὁμως ἀστοχήσει, τὸν καβαλλικέβουν με τή σειρά ὅλοι, και τοὺς μεταφέρει ἀπὸ τὸ σημεῖο που ἔβρισκεται ἢ κατζίκα μέχρι τή γούθα και τὸ παιχνίδι ξαναρχίζει.

Κ έ ρ α τ ο : Ἀφοῦ ἐκλεγεῖ ἡ μάνα, κατασκευάζει με τὸ μαντήλι ἕνα στρόμπο και με τὴν ἄκρη του σκισάρει τὰ σχήματα φρούτων, μήλων, κερασιῶν, ἀχλαδιῶν κλπ., και ρωτᾷ τὸν κάθε παίχτη «Τί ὀπωρικὸ εἶν' αὐτό;» Ὅταν ἐκεῖνος ἀστοχήσει, δέχεται ἕνα χτύπημα με τὸν στρόμπο στη παλάμη· ἂν ὁμως δώση τή σωστή ἀπάντηση, τότε ἡ μάνα τοῦ δίνει τὸν στρόμπο και τοῦ λέει: «μῆλο ἀχλαδιᾶς και θάρει», και ἀμέσως ἀρχίζει νὰ φωνάζη «κέρατο, κέρατο, κέρατο». Κι' ἐνῶ ἡ μάνα λέει αὐτὴ τή λέξη, τὸ παιδί με τὸ στρόμπο καταδιώκει και χτυπάει τοὺς ἄλλους παίχτες· ὅταν ὁμως ἡ μάνα φωνάξει «τρεις και τὸ λουρί στο ξύδι», οἱ ἄλλοι παίχτες ἀρχίζουν νὰ κυνηγοῦν και νὰ κλωτσοφορτώνουν τὸ παιδί με τὸν στρόμπο, τὸ ὅποιο, γιὰ ν' ἀποφύγη τὰ χτυπήματα, ἐπιστρέφει, τρέχοντας, πρὸς τή μάνα.

Κ λ ε ι δ ᾶ κ ι : Οἱ παίχτες τοποθετοῦν καταγῆς, και σὲ ἀνάλογη ἀπόσταση τή μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, πέτρες, και πάνω στη καθεμιὰ πέτρα στηρίζει ὁ καθένας παίχτης τὸ ἕνα του πόδι· ἕνας ἄλλος παίχτης τότε πάει και λέει σ' ἕναν ἀπὸ αὐτοὺς, «δός μου τὸ κλειδάκι μ'»· κείνος τοῦ ἀποκρίνεται: «δὲν τῶχω γώ, τῶχ' ὁ τάδε», και λέει τὸνομα ἑνὸς ἄλλου παίχτη, πρὸς τὸν ὅποιο κατευθύνεται αὐτὸς που ζήτησε τὸ κ λ ε ι δ ᾶ κ ι. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁμως κείνος που εἶπε πῶς δὲν ἔχει τὸ κλειδάκι, τρέχει και ἀλλάζει τή θέση του μ' ἕναν ἄλλον παίχτη, τὸ ἴδιο κάνου· ὅλοι οἱ παίχτες. Καὶ ἂν αὐτοὶ κατορθώσουν, κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴ τῆς θέσης τους, νὰ στηρίξουν τὸ πόδι τους στὴν πέτρα, ἔχει καλὰ· ἂν ὁμως προλάβη τὸ παιδί που γυρεύει τὸ κλειδάκι, νὰ καταλάβη τή θέση ἑνὸς και νὰ στηρίξη αὐτὸ τὸ πόδι του στὴν πέτρα, τότε κείνος που ἔχασε τή θέση του ἀρχίζει νὰ γυρεύει τὸ κλειδάκι, και τὸ παιχνίδι συνεχίζεται.

Αυτό τὸ παιχνίδι τὸ παίζουν καὶ κορίτσια, τὰ ὁποῖα πηγαίνουν καὶ στέκονται στὶς γωνιές ἢ δίπλα στὸν τοῖχο, χωρὶς νὰ ζητοῦν κ λ ε ι δ ά κ ι ἄλλὰ ἀλλάζουν σιωπηλὰ τὶς θέσεις τους. Τὸ παιχνίδι τότε λέγεται Κ α ν τ ο ύ ν ι α.

Κ ό ρ α κ α ς: Ἐνας ἀπὸ τοὺς παίχτες τυλίγεται μ' ἓνα μάλλινο σκέπασμα καὶ παριστάνει τὸν κ ό ρ α κ α, πὺ μαζεύει τροφή γιὰ τοὺς νεοσσούς του, τοὺς ὁποῖους παριστάνουν οἱ ἄλλοι παίχτες. Γιὰ τροφή ὁ κόρακας γρησιμοποιεῖ κομματάκια χαρτιοῦ, πὺ τὰ κολλάει πάνω στὰ χεῖλη του, καὶ φωνάζοντας κρά, κρά, ἔρχεται καὶ τὰ θάζει στὰ στόματα τῶν νεοσσῶν του. Ἦνας ὅμως ἀπὸ αὐτούς, ἔχοντας γεμᾶτο τὸ στόμα του μὲ κ ο υ ρ κ ο ὕ τ ι ἢ μὲ ξυνόγαλο, κ φ α ρ ί ζ ε ι, δηλαδή, τὸ φυσάει μὲ ὄρμη στὸ πρόσωπο τοῦ κόρακα, ὁ ὁποῖος χρίζεται μ' αὐτὸ καὶ λερώνεται, ἐνῶ ὄλοι γελοῦν μὲ τὸ πάθημά του.

Κ ο σ κ ι ν ι σ τ ῆ: Τὸ παιχνίδι αὐτὸ ἔχει μεγάλη ὁμοιότητα μὲ τὸν ζ ε μ α τ ι σ τ ῆ καὶ παίζεται ἰδίως ἀπὸ κορίτσια, ἔτσι: Δυὸ ἀπὸ τὰ κορίτσια, πὺ μυστικὰ ἔχουν ὀνομαστεῖ τὸ ἓνα ἦ λ ι ο ς καὶ τὸ ἄλλο φ ε γ γ ά ρ ι, πιάνονται ἀπὸ τὰ χέρια καὶ στέκονται τὸ ἓνα ἀπέναντι στὸ ἄλλο, ἐνῶ τὶς ὑπόλοιπα ἔρχονται τὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ ρωτοῦν «εἶναι ὥρα νὰ περάσουμε;» καὶ προσπαθοῦν νὰ περάσουν κάτω ἀπὸ τὰ πιασμένα χέρια τοῦ ἦ λ ι ο ὦ καὶ τοῦ φ ε γ γ α ρ ι ο ὦ, πὺ τ' ἀνεβοκατεβάζουν σάμπως νὰ κοσκινίζουν καὶ τοὺς ἐμποδίζουν τὸ πέρασμα, λέγοντάς τους «τώρα κοσκινίζουμε». Τὸ παιχνίδι συνεχίζεται ὅπως τὸ περιγράψαμε στὸν ζ ε μ α τ ι σ τ ῆ, τὰ κορίτσια περνοῦν κάτω ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἦ λ ι ο ὦ καὶ τοῦ φ ε γ γ α ρ ι ο ὦ, πὺ τὰ ρωτοῦν ποιὸν προτιμοῦν ἀπὸ τοὺς δυὸ ὅσα προτιμοῦν τὸν ἦ λ ι ο πηγαίνουν πίσω του καὶ ὅσα θέλουν τὸ φ ε γ γ ά ρ ι πηγαίνουν πίσω ἀπὸ κεῖνο, κι' ἔτσι σχηματίζονται δυὸ ὀμάδες κοριτσιῶν· οἱ δυὸ αὐτὲς ὀμάδες παίζουν ὅπως στὸ ζ ε μ α τ ι σ τ ῆ τὴ διελευστίνδα, καὶ τὸ παιχνίδι ξαναρχίζει.

Κ ο τ ί τ σ α: τὴν παίζουν τόσα παιδιά, ὅσες γωνιές ἔχει τὸ μέρος ὅπου πρόκειται νὰ τὴν παίξουν καὶ ἓνας παραπάνω, πὺ ἐκλέγεται μὲ τὸ πετραδάκι καὶ λέγεται κ ο τ ί τ σ α, καὶ ὁ ὁποῖος, στέκεται στὴ μέση, ἐνῶ οἱ ἄλλοι πιάνουν τὶς γωνιές. Ἀπὸ τὶς γωνιές τὰ παιδιά ἐπιχειροῦν ἀνὰ δύο μὲ προσοχή καὶ γρηγοράδα, ν' ἀλλάξουν τὶς θέσεις τους, ἐνῶ ἡ μάνα, δηλαδή, ἡ κ ο τ ί τ σ α, προσέχει νὰ καταλάβῃ μιὰν ἄδεια θέση κατὰ τὴν στιγμή πὺ γίνεται ἡ ἀλλαγὴ. Ἄν αὐτὸ τὸ κατορθώσει μένει σ' αὐτὴ τὴ θέση, καὶ κεῖνος στὸν ὁποῖο ἄνηχε ἡ θέση γίνεται κ ο τ ί τ σ α, καὶ τὸ παιχνίδι ἐπαναλαμβάνεται.

Κ ο υ κ ο υ θ ά ἱ α: Ὅσοι παίρνουν μέρος στὸ παιχνίδι δένουν μ'

Ένα μαντήλι τὰ μάτια τους, κι' ύστερα χτυπώντας τις παλάμες τους, φωνάζουν «κούκου, κούκου, κουκουδάϊα». Στο μεταξύ οί πειδ ἔξυπνοι λύνουν τὸ μαντήλι, ἀλλὰ συνεχίζουν νὰ χτυποῦν τις παλάμες τους καὶ νὰ φωνάζουν, ἐνῶ οί ἄλλοι, πού δὲν ἀντιλήφθηκαν τὴν πονηριά τους, ἐξακολουθοῦν, μὲ δεμένα τὰ μάτια, νὰ παριστάνουν τὸ πουλί, πού φωνάζουν τὸ ὄνομά του.

Κ ρ ε μ μ ὕ δ ι: πολλὰ παιδιὰ κάθονται στή σειρά καταγῆς, καὶ παριστάνουν τὰ κ ρ ε μ μ ὕ δ ι α, ἐνῶ τρία παιδιὰ στέκονται ὄρθια· ἀπὸ αὐτὰ τὸ ἕνα εἶναι ὁ ἔ μ π ο ρ ο ς, τὸ ἄλλο ὁ μ ε σ ί τ η ς καὶ τὸ τρίτο ὁ ζ υ γ ι σ τ ῆ ς καὶ ἐξετάζουν ἂν τὰ κρεμμύδια εἶναι καλὰ γιὰ νὰ τὰ ἀγοράσουν. Τραβοῦν τότε τοὺς καθισμένους ἀπὸ τὰ μαλλιά καὶ τοὺς ὑποβάλλουν σὲ διάφορες δοκιμασίες· ἀφοῦ ἔτσι διαπιστώσουν ὅτι τὰ κρεμμύδια εἶναι καλὰ, ἀρχίζουν τὸ ζύγισμα καὶ τὴν παραλαβὴ τοῦ ἐμπορεύματος. Πιάνουν λοιπὸν τὸ κάθε παιδί ὁ μὲν ἔμπορος ἀπὸ τὸ δεξι χέρι καὶ τὸ δεξι πόδι, ὁ δὲ μεσίτης ἀπὸ τ' ἀριστερὰ καὶ τὸ σηκώνουν, καὶ ὁ ζυγιστής, παρατηρώντας δῆθεν τὸ βάρος του, φωνάζει δυνατὰ π.χ. «ὀκάδες πενήντα ἔξι ἢ ὀκάδες σαράντα πέντε», κι' ὕστερα, ἀφοῦ τελειώσει τὸ ζύγισμα, ἀφήνουν τὸ παιδί νὰ πέση μὲ δύναμη χάρμου.

Κ λ ω τ σ ο σ κ ο ὕ φ ι: "Ὅλοι οί παίχτες στρίβουν καλὰ τὰ ζουνάρια τους καὶ τὰ κάνουν στρόμπους, τοὺς ὁποίους ἀφήνουν γύρω ἀπὸ ἕνα πάσσαλο πού εἶναι μπηγμένος στή γῆ καὶ ἀπὸ τὸν ὅποιο εἶναι δεμένο, σὰν ἀκτίνα ἀκαθόριστου κύκλου, ἕνα σκοινί. Κεῖνος, στὰ χέρια τοῦ ὁποίου ἀπόμεινε τὸ πετραδάκι τῆς ἐκλογῆς, κρατᾷ τὴν ἄκρη τοῦ σκοινοῦ καὶ φυλάει τοὺς στρόμπους, τρέχοντας δὲ γύρω ἀπὸ τὸν πάσσαλο τυλίγει ἢ ξετυλίγει τὸ σκοινί, ἐνῶ οί παίχτες ἀγωνίζονται ν' ἀρπάξουν τοὺς στρόμπους τους. Καὶ ἂν τοὺς ἀρπάξουν, τότε, ὅπως γίνεται καὶ στὰ ζ ω ν α ρ ά κ ι α, χτυπᾶνε μὲ αὐτοὺς τὸν φύλακα. "Ἄν πάλι αὐτὸς προφτάσῃ καὶ κλωτσῆσῃ ἕναν ἀπὸ τοὺς παίχτες, τότε τοῦ παραδίνει τὴ θέση τοῦ φύλακα, καὶ τὸ παιχνίδι ἐξακολουθεῖ σὰν καὶ πρῶτα.

Κ ρ ι κ ε λ ά κ ι: ἕνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ στέκεται μπροστὰ σὲ μιὰ ὑποθετικὴ πόρτα, καὶ προσποιεῖται ὅτι χτυπάει τὸ κουδοῦνι της· τὰ ἄλλα παιδιὰ τὸ ρωτοῦνε «τί χτυπᾷς αὐδᾷ;» καὶ κεῖνο τοὺς ἀπαντᾷ: «Τὸ κρικελάκι μ'»· τότε τὰ παιδιὰ τοῦ λένε: ν ἄ λ ω θ ι ἄ σ' ς». Τὸ παιδί, πού τὸ ἐξοργίζει μιὰ τέτοια κατάρρα, τὰ κυνηγᾷ καὶ ὅποιο πιάσῃ τὸ βάζει νὰ χτυπᾷ τὴν πόρτα, καὶ τὸ παιχνίδι συνεχίζεται.

Κ ρ ὕ φ τ α κ α ς ἢ κ ρ υ φ τ ά κ ι: Μὲ τὸ πετραδάκι ἐκλέγεται κείνος πού θὰ φυλάει τὴ μάνα, δηλαδὴ ἕνα ὠρισμένο μέρος, ὅπου θὰ στέκεται μὲ κλεισμένα τὰ μάτια καὶ ἔχοντας σκεπασμένο τὸ πρόσωπό του μὲ τὸ χέρι του, ἐνῶ οί ἄλλοι κρύβονται δῶ κι' ἐκεῖ καὶ λένε ὥσπου νὰ κρυφτοῦν «ἀκό-

μα, ακόμα»· ύστερα ό πειό κοντά κρυμμένος φωνάζει «άνοιξέ τα πάνε βρέτα»· τότε ό φύλακας τής μάνας τρέχει και ψάχνει νά βρῆ έναν από τούς κρυμμένους και μόλις τό κατορθώσει, τρέχει γρήγορα στή μάνα φωνάζοντας «φτου στοῦ... (λέει τό όνομα) και παίρνει ἔτσι τή θέση του. Ἄν όμως προλάβῃ κάποιος άλλος και «φτύση στή μάνα» τότε κυνηγάει τόν φύλακά της και άγωνίζεται νά τόν συλλάβῃ όσο τό δυνατόν πειό μακριά από τή μάνα και όταν τόν πιάσει, τόν *καθαλίκεύει*. Τόν μεταφέρει ἔτσι ἔως τό μέρος τής μάνας, και τό παιχνίδι ξαναρχίζει.

Ὁ *Κρύφτακας* παίζεται και μέ άλλον τρόπο· αυτός πού εκλέγεται για νά φυλάῃ τή μάνα, κρύβει ανάμεσα στα σκέλια του ένα από τούς παίχτες, ενώ οί άλλοι κρύβονται δῶ κι' ἐκεῖ· ύστερα ρωτάει αυτόν πού ἔχει μέσα στα σκέλια του, πού κρύβεται ό τάδε, π.χ. ό Γιάννης. Καί ἄν αυτός ἐπιτύχει νά τόν ονομάσῃ τότε ό Γιάννης ὑποχρεώνεται νά τόν μεταφέρῃ καβάλλα από τό μέρος πού κρύβονταν μέχρι τή μάνα, ἄν όμως ἀστοχήσῃ, γίνεται τό αντίθετο και μεταφέρει αυτός καβάλλα τόν Γιάννη.

Λιθάρι, ό δίσκος τῶν αρχαίων· εἶναι πάρα πολύ συνηθισμένο παιχνίδι· στο παιχνίδι αυτό διακρίνονταν ένας νέος από τή Λέκκα, πού λέγονταν Παναγιώτης Γιαννῆς, και ό όποῖος ξεπερνοῦσε όλους τούς άλλους στο ρίξιμο τοῦ λιθαριοῦ.

Λοῦκος: αυτό τό παιχνίδι παίζεται ἰδίως τήν ἡμέρα τοῦ ἁγίου Λουκά, δηλαδή στίς 18 Ὀκτωβρίου· κείνοι πού θά πάρουν μέρος στο παιχνίδι διαιροῦνται σέ δυό ομάδες, οί όποιες παίρνουν θέση ἢ μιὰ ἀπέναντι στήν ἄλλη· ό προϊστάμενος τής μιᾶς ομάδας τοποθετεῖ ὀριζόντια πάνω από τή *γουβίτσα* ένα ξυλαράκι μήκους 30 περίπου πόντων, πού λέγεται *λοῦκος*· ἡ γουβίτσα εἶναι μιὰ μικρή τρύπα σκαμμένη στή γῆ κι' ἔχει 15 πόντους μήκος και 3 πόντους πλάτος· κάτω από τό λοῦκο και μέσα στή γουβίτσα βάζει τή μυτερή ἄκρη ενός ραβδιοῦ, πού ἔχει μάκρος ένα περίπου πῆχυ, ενώ κρατάει αυτός μέ τό χέρι του τήν ἄλλη ἄκρη τοῦ ραβδιοῦ· ύστερα φωνάζει *χαμπάρ*, και οί παίχτες τής ἄλλης παρέας, ἀφοῦ ἀπομακρυνθοῦν 20—25 πῆχες από τή γουβίτσα, ἀποκρίνονται «μέσ' στ' ἀμπάρ», και σηκώνουν τά χέρια για νά πιάσουν τόν λοῦκο, τόν όποῖο σπρώχνει δυνατά μέ τό ραβδί ό προϊστάμενος τής πρώτης παρέας για νά πάῃ όσο τό δυνατόν πειό μακριά. Ἄν οί παίχτες τής δεύτερης παρέας κατορθώσουν νά πιάσουν στα χέρια τους τόν λοῦκο προτοῦ πέσῃ στο χῶμα, κερδίζουν τό παιχνίδι και παίρνουν τή θέση τής πρώτης παρέας· ἄν όμως δέν κατορθώσει κανένας τους νά πιάσῃ τόν λοῦκο, τότε ό προϊστάμενος τής πρώτης παρέας τοποθετεῖ τό ραβδί ὀριζόντια πάνω στή γουβίτσα και προσκαλεῖ τούς παίχτες τής δεύτερης παρέας νά τό χτυπήσουν μέ τόν λοῦκο πού τοῦ ρίχνουν καταπάνω του· και ἄν χτυπήσουν τό ραβδί, τότε

ἀπομακρύνεται ἀπὸ τῆ γουδίτσα ὁ πρῶτος παίχτης καὶ τὸν διαδέχεται ἄλλος παίχτης ἀπὸ τὴν παρέα του· ἂν ὅμως ἀστοχήσουν, τότε συνεχίζει νὰ παίζη ὁ ἴδιος καὶ βάζοντας τὸν λουκο ὀριζόντια πάνω στὴ γουδίτσα τὸν χτυπάει ἐλαφρὰ μὲ τὸ ραβδί καὶ μόλις ἀνασηκωθῆ ἀπὸ τὴ γῆ, τὸν χτυπάει δυνατὰ στὴ μέση, ὥστε νὰ πάη μακρὰ. Ἐὰν τὸν λουκο, ἔτσι ὅπως τὸν ἔριξε δὲν μπορέσουν νὰ τὸν πιάσουν οἱ παίχτες τῆς ἄλλης παρέας, καὶ ἂν δὲν μπορέσουν, ἔπειτα, νὰ χτυπήσουν μ' αὐτὸν τὸ ραβδί πού εἶναι ὀριζόντια στὴ γουδίτσα, τότε δικαιούται ὁ πρῶτος παίχτης τῆς πρώτης παρέας μ ι ἄ κ α θ ἄ λ λ α δηλαδή δικαιούται νὰ καθαλλικέψη ἕναν ἀπὸ τοὺς παίχτες, πού στέκονται ἀπέναντι. Ἐὰν ὅμως ἐπιτύχουν νὰ πιάσουν τὸν λουκο, ἢ νὰ χτυπήσουν μ' αὐτὸν τὸ ραβδί τῆς γουδίτσας, τότε διαδέχεται στὴ γουδίτσα τὸν πρῶτο ἕνας ἄλλος, κι' ἔτσι ἐξακολουθοῦν νὰ παίζουν, μέχρις ὅτου νὰ χάσουν τὸ δικαίωμα νὰ ρίχνουν τὸν λουκο ὅλοι οἱ παίχτες τῆς παρέας. Τότε οἱ παίχτες τῆς ἄλλης παρέας τοὺς κ α θ α λ λ ι κ ε ὑ ο υ ν καὶ μεταφέρονται, ἀπὸ τὸ μέρος στὸ ὁποῖο στέκονταν, στὴ γουδίτσα ἀρχίζοντας κι' αὐτοὶ νὰ ρίχνουν τὸν λουκο, καθὼς ἔκαναν οἱ προκάτοχοί τους.

Λ ο ὑ π α ρ δ α: Οἱ παίχτες χωρίζονται σὲ δυὸ παρέες κι' ἔπειτα ἡ μιὰ παρέα στήνει τρεῖς πλάκες στὸν τόπο τῆς, καὶ ἀπέναντι, σὲ ἀπόσταση 15—20 βημάτων στήνει ἐπίσης τρεῖς πλάκες ἢ ἄλλη παρέα· κατόπιν οἱ παίχτες τῆς κάθε παρέας στέκονται μπροστὰ στὶς πλάκες τους, καὶ ἀπὸ κει λιθοβολοῦν τὶς ἀπέναντι πλάκες μὲ τὴ σειρά, καὶ προσπαθοῦν νὰ τὶς ρίξουν κάτω, ἢ καὶ ἀπλῶς νὰ τὶς χτυπήσουν. Ὅποια παρέα ἐπιτύχει νὰ ρίξῃ κάτω τὶς πλάκες τῆς ἄλλης ἀνακηρύχεται νικητρία καὶ οἱ παίχτες τῆς χτυποῦν μὲ τὸ χέρι τοὺς παίχτες τῆς νικημένης παρέας.

Λ ὑ κ ο ς σ τ ὸ Δ η μ ἦ τ ρ η: Οἱ παίχτες χωρίζονται σὲ δυὸ παρέες, καὶ τῆς μιᾶς παρέας πηγαίνουν καὶ κρύβονται, ἐνῶ οἱ παίχτες τῆς ἄλλης, μόλις ἢ μάνα φωνάζει «λύκος στὸ Δημήτρη καὶ στὸ Στράτη δέκα πέντε καὶ ροῦσοι· λύκος νὰ σᾶς φάη ὅπου κι' ἂν ἦσαστε» τρέχουν γιὰ νὰ βροῦν τοὺς κρυμμένους. Ἐὰν ἕνας παίχτης τῆς δεύτερης παρέας βρῆ ἕναν ἀπὸ τοὺς κρυμμένους, φωνάζει «φτοῦ τόν.. (λέει τὸ ὄνομά του), καὶ τότε ὅλοι οἱ κρυμμένοι παρουσιάζονται, καὶ οἱ παρέες ἀλλάζουν θέση. Ἐὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς παίχτες τῆς δεύτερης παρέας περάσῃ κοντὰ ἀπὸ τὸν κρυφώνα κάποιου καὶ δὲν τὸν ἴδῃ, τότε ὁ κρυμμένος θγαίνει σιγὰ σιγὰ καὶ τὸν ἀρπάζει ἀπὸ πίσω, καὶ χτυπώντας τον, τὸν φέρνει στὸ μέρος πού μένει ἢ μάνα.

Λ ω θ ι ἄ ρ η ς: Ἐνας ἀπὸ τοὺς παίχτες προσποιεῖται τὸν λωθιάρη, ἐνῶ οἱ ἄλλοι παίχτες φεύγουν ἀπὸ κοντὰ του φωνάζοντας:

λωθιάρη κασίδι,
πού βροντάει τὸ γλωσσίδι.

Ἐκεῖνος τότε τοὺς καταδιώκει, καὶ ὅποιον πιάσει τὸν μ ο λ ε ύ ε ι, δηλαδή, χαιδεύοντάς τον, τοῦ μεταδίδει τὴ λώβα· ὕστερα κείνος πού μ ο λ ε ύ τ η κ ε παίρνει τὴ θέση τοῦ λωδιάρη, καὶ τὸ παιχνίδι ἐξακολουθεῖ.

Μ α ν ά λ ι : Ἄφοῦ οἱ παραγωγοὶ συγκεντρώσουν τὰ μύγδαλα, τὰ παιδιὰ, ἀνεβαίνοντας στὶς μυγδαλιές μαζεύουν τ' ἀπομεινάρια· ἔπειτα συγκεντρώνονται σὲ ἓνα στρωτὸ μέρος, καὶ κεῖ σχηματίζουν ἓνα μικρὸ κύκλο, μὲ περίμετρο 40 πόντους, στὸ κέντρο του δὲ βάζουν τὴ φλούδα ἐνὸς ἀμυγδάλου καὶ πάνω σ' αὐτὴν ἓνα χάλκινο κέρμα, ἐνῶ ἓνα παιδί κάθεται δίπλα στὸν κύκλο. Ὑστερα ἀπὸ αὐτό, τὰ παιδιὰ ἀρχίζουν, ἀπὸ 5 πῆχες σχεδὸν μακριά, νὰ ρίχνουν μύγδαλα πρὸς τὸ κέρμα καὶ νὰ προσπαθοῦν ἔτσι νὰ τὸ βγάλουν ἀπὸ τὸν κύκλο. Ὅποιος κατορθώσει νὰ βγάλῃ ἔξω τὸ κέρμα, τὸ κερδίζει καὶ παίρνει τὴ θέση ἐκείνου πού κάθεται δίπλα στὸν κύκλο. Τὰ μύγδαλα ἐκείνων πού δὲν ἐπέτυχαν νὰ βγάλουν ἔξω τὸ κέρμα, τὰ κερδίζει αὐτὸς πού κάθεται δίπλα στὸν κύκλο.

Μ ά ρ ς : Ἐνα παιδί στέκεται καὶ κρατᾷ ἀπὸ τὴ μέση ἓνα ραβδί, δυὸ ἄλλα παιδιὰ στέκονται δεξιὰ του καὶ ζερβά του καὶ κρατοῦν τὶς ἄκρες τοῦ ραβδιοῦ. Μόλις αὐτὸς, πού στέκεται στὴ μέση, φωνάζει μ ά ς, τὰ δυὸ παιδιὰ, ἀφήνουν τὸ ραβδί καὶ ἀρχίζουν νὰ τρέχουν γρήγορα πρὸς ἓνα ὠρισμένο σημεῖο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ θὰ ξαναγυρίσουν στὸ μέρος ἀπὸ τὸ ὁποῖο ξεκίνησαν· κείνος πού θὰ φτάσῃ πρῶτος θεωρεῖται νικητὴς καὶ οἱ ἄλλοι τὸν χειροκροτοῦν.

Μ έ λ ι σ σ α : Δυὸ ἀπὸ τοὺς παίχτες ἀπομακρύνονται καὶ παίρνουν κρυφὰ δυὸ ὀνόματα, δηλαδή ὁ ἓνας γίνεται τὸ φ ε γ γ ά ρ ι καὶ ὁ ἄλλος ὁ ἦ λ ι ο ς· ἔπειτα στέκονται ἀντιμέτωποι καὶ κρατοῦνται ἀπὸ τὰ χέρια. Οἱ ἄλλοι παίχτες μπαίνουν στὴ γραμμὴ καὶ συγκρατοῦνται ἀπὸ τὰ ὀπίσθια, ἔτσι δὲ προχωροῦν καὶ διαβαίνουν κάτω ἀπὸ τὰ ὑψωμένα χέρια τοῦ Ἡλίου καὶ τοῦ Φεγγαριοῦ, τραγουδώντας «μέλι, μέλι, μέλισσα μὲ τὰ μελισσόπουλα». Ὁ Ἡλιος τότε μὲ τὸ Φεγγάρι ἐπιτρέπουν σὲ ὅλους νὰ περάσουν, ἀλλὰ ὅταν πρόκειται νὰ περάσῃ καὶ ὁ τελευταῖος κατεβάξουν τὰ χέρια γιὰ νὰ τὸν ἐμποδίσουν, καὶ τὸν ρωτοῦν «μὲ ποιὸν εἶσαι μὲ τὸν Ἡλιο ἢ μὲ τὸ Φεγγάρι;» Αὐτὸς ἀνάλογα μὲ τὴν ἀπάντησιν πού θὰ δώσῃ, πάει καὶ στέκεται πίσω ἀπὸ κείνον πού προτίμησε. Τὸ πέρασμα ξαναγίνεται, ὁ τελευταῖος ἐμποδίζεται καὶ ρωτιέται «μὲ ποιὸν εἶναι» κλπ. καὶ στέκεται κι' αὐτὸς πίσω ἀπὸ κείνον πού προτίμησε. Ἔτσι ἐπαναλαμβάνεται τὸ παιχνίδι ὡσότου ὅλοι οἱ παίχτες νὰ πάρουν θέσεις πίσω ἀπὸ τὸν Ἡλιο καὶ τὸ Φεγγάρι καὶ σχηματίζονται ἔτσι δυὸ παρέες πού παίζουν μεταξύ τους τὴ διελκυστίνδα ὅπως καὶ στὴν κ ο σ κ ι ν ι σ τ ῆ. Ἡ παρέα πού θὰ σύρῃ πρὸς τὸ μέρος τῆς τῆς ἄλλῃ θεωρεῖται νικήτρια, καὶ μὲ ἀλαλαγμοὺς καταδιώκει τοὺς νικημένους.

Μήλο κόκκινο: Καθένας από τους παίχτες φέρνει από δυο μικρές πλακερές πέτρες, τις οποίες παραλαμβάνει ένας, που δρίστηκε μάνα, ο οποίος καθισμένος στη γη θάζει τη μιὰ πλάκα πάνω στην άλλη. Κατόπιν ή μάνα εκλέγει με τη σκέψη της, ή, καθώς λένε **ματιάζει** μιὰ από τις πλάκες, και ρωτᾶ κάθε παίχτη «ποιά πέτρα μάτιασε» και αν αὐτός που ρωτήθηκε επιτύχη τήν πέτρα που μάτιασε ή μάνα, σηκώνεται και κυνηγάει τούς άλλους, που προσπαθοῦν νὰ φύγουν, και ὅποιον πιάσει τὸν δέρνει και τὸν παρουσιάζει στη μάνα. "Αν ὅμως δὲν κατορθώση κανένας νὰ μαντέψη τή **ματιασμένη** πέτρα, τότε ή μάνα φωνάζει «τὸ μῆλο τὸ κόκκινο», και οἱ παίχτες συγκεντρώνονται ἀπὸ τὴν ἀρχή και ἐπαναλαμβάνουν τὸ παιχνίδι.

Μπάλες: Οἱ δέκα παίχτες που παίρνουν μέρος στὸ παιχνίδι, χωρίζονται σὲ δυὸ ομάδες ἀπὸ 5· ή πρώτη ομάδα καταλαμβάνει ἕνα χῶρο μπρὸς ἀπὸ τὸν ὅποιο χαράζει μιὰ γραμμὴ και πάνω στη γραμμὴ θάζει μιὰ μεγάλη πέτρα· οἱ παίχτες τῆς δεύτερης ομάδας, που εἶναι ἀπὸ τὸ ἀπέναντι μέρος, ἀγωνίζονται, ἀπὸ ὠρισμένη ἀπόσταση, νὰ χτυπήσουν τὴ μεγάλη πέτρα με **τόπι** ή με **δερματένια μπάλα** που ὁ καθένας ρίχνει με τὴ σειρά. Και αν τὸ τόπι χτυπήσει τὴν πέτρα ή προχωρήσει περὶ μέσα ἀπὸ τὸ ὠρισμένο σημεῖο που εἶναι πέρα ἀπὸ τὴ χαραγμένη γραμμὴ, τότε οἱ παίχτες τῆς ομάδας, που στέκονται αὐτοῦ, προσπαθοῦν νὰ τὸ πιάσουν ή νὰ τὸ ἐμποδίσουν, για νὰ μὴν προχωρήσει πέρα ἀπὸ τὸ ὠρισμένο σημεῖο· οἱ παίχτες ὅμως τῆς δεύτερης ομάδας, χτυποῦν και διώχνουν ἀπὸ τὴ μεγάλη πέτρα τὴ πρώτη ομάδα και καταλαμβάνουν τὴ θέση της. "Αν ὅμως ἀστοχήσουν και δὲν χτυπήσουν τὴ μεγάλη πέτρα, συνεχίζουν τὸ παιχνίδι και δέχονται τὰ πειράγματα ἀπὸ τούς παίχτες τῆς πρώτης ομάδας.

Ντίβι παξιμάδι: Τὰ παιδιά που θὰ παίξουν τὸ παιχνίδι παίρνουν θέσεις τὸ ἕνα κοντὰ στὸ ἄλλο, και ὅταν ή μάνα φωνάζει **ψήθηκε** ἐπαναλαμβάνουν και αὐτὰ τὴ λέξη, και ἀρχίζουν νὰ κλωτσοῦνται· βέβαια τὸ καθένα προσπαθεῖ με διάφορους ἐλιγμούς ὄχι μονάχα ν' ἀποφύγη τις κλωτσιὲς τῶν άλλων ἀλλὰ και νὰ κλωτσήσει ὅσους μπορέσει.

Παζάρι: "Ένας ἀπὸ τούς παίχτες προσποιεῖται ὅτι εἶναι πωλητῆς και ἕνας ἄλλος ὅτι εἶναι ἀγοραστής. Ὁ ἀγοραστής ἀπομακρύνεται λιγάκι και ὁ πωλητῆς χαράζει στὸ χῶμα ἕνα κύκλο μέσα στὸν ὅποιο μπαίνει με τούς άλλους παίχτες στὸν καθένα ἀπὸ τούς ὁποίους δίνει κρυφὰ τὸ ὄνομα ἐνὸς ζώου· ἔπειτα ἀρχίζει μεταξὺ ἀγοραστοῦ και πωλητοῦ ὁ ἐξῆς διάλογος:

Ἀγοραστής: Τίχ! τάχ!

Πωλητῆς: Ποιὸς χτυπάει;

Ἀγοραστής: "Ένας ἔμπορος.

Πωλητῆς: Καὶ τί ἀγαπᾷ;

Ἄ γ ο ρ α σ τ ῆ ς: Ν' ἀγοράσω ἓνα ζωντανό, μὲ συμπάθειο.

Π ω λ η τ ῆ ς: "Ὀρσε μέσα.

Τότε ὁ ἀγοραστής μπαίνει μέσα στὸν κύκλο, λέει τὸ ὄνομα τοῦ ζώου τὸ ὁποῖο θέλει ν' ἀγοράσῃ· ἂν δὲν ὑπάρχη τὸ ζῶο ποὺ ζήτησε, ζητάει ἄλλο καὶ ἄλλο, μέχρις ὅτου γυρέψῃ τὸ ζῶο ποὺ ἐκπροσωπεῖ ἓνα ἀπὸ τοὺς παίχτες. Μόλις αὐτὸς ἀκούσῃ τὸ ὄνομά του, βγαίνει ἀπὸ τὸν κύκλο καὶ φεύγει τρέχοντας, ἐνῶ ὁ ἀγοραστής διαπραγματεύεται μὲ τὸν πωλητὴ τὴν ἀξία του, τὴν ὁποία καὶ τοῦ καταβάλλει, χτυπώντας στὴ παλάμη ἐκείνου.

Ἄφου πληρώσῃ τὴν ἀξία, τρέχει ξωπίσω ἀπὸ τὸ ζῶο ποὺ ἀγόρασε, τὸ ὁποῖο καταδιωκόμενο, προσπαθεῖ νὰ ξαναμπῇ στὸν κύκλο· ἂν κατορθώσῃ καὶ μπῇ, ὁ πωλητὴς τοῦ δίνει ἄλλο ὄνομα καὶ ὁ ἀγοραστής χάνει τὰ δικαιώματα τῆς ἀγορᾶς του, καὶ ἔρχεται νὰ ἀγοράσῃ ἄλλο ζῶο· ἂν ὅμως ὁ ἀγοραστής τὸ συλλάβῃ, τότε τὸ κάνει σκυλί του, καὶ τὸ χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ πιάνῃ τὰ ἄλλα ζῶα ποὺ συνεχίζει ν' ἀγοράζῃ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ τὰ ὁποία, ἀφου τὰ πιάσῃ τὰ ὀδηγεῖ σὲ ξεχωριστὸ μέρος. Τὸ παιχνίδι ἐξακολουθεῖ μέχρις ὅτου νὰ μείνῃ χωρὶς ζῶα ὁ πωλητὴς.

Π α τ σ ᾶ ς, παιχνίδι, ποὺ τὸ παίζουν δυὸ μονάχα παιδιὰ τὰ ὁποία στέκονται ἀντιμέτωπα, ἔτσι ποὺ τὰ δάχτυλα τῶν δεξιῶν τους ποδαριῶν νὰ εἶναι κοντὰ κοντὰ· πιάνονται ὕστερα μὲ τὶς παλάμες τῶν δεξιῶν χεριῶν τους καὶ ἀγωνίζονται ποιὸς νὰ στρέψῃ τὸ χέρι τοῦ ἄλλου πρὸς τὸ δεξιὸ μέρος.

Π ε θ α μ ἔ ν ο ς: Οἱ παίχτες προσποιῶνται πὼς εἶναι θεριστάδες, ἀπὸ κείνους τοὺς Σαμιῶτες ποὺ κάθε χρόνο πηγαίνουν καὶ θερίζουν στὴν Ἄνατολή· ἐνῶ λοιπὸν φεύγουν γιὰ τὴν Ἄνατολή ἓνας ἀπὸ τοὺς παίχτες, ποὺ προχωρεῖ μπροστά, πέφτει καταγῆς, καὶ προσποιεῖται τὸν πεθαμένο. Οἱ ἄλλοι, βλέποντας ἀπὸ μακριά, τάχα, τὸν πεσμένο καταγῆς, φαίνονται ὡς ν' ἀποροῦν καὶ κάνουν γι' αὐτὸν διάφορες ὑποθέσεις, λέγοντας μεταξύ τους: «Τί εἶν' αὐτό; — Ἄλογο. — Ὁχι ἄλογο δὲν εἶναι, γιατί εἶναι μακρὸ καὶ στενό. Θὰ εἶναι ψάρι. — Ὁχι ψάρι δὲν εἶναι, γιατί εἶναι παραμεγάλο. — Π'λί θὰ εἶναι. — Ὁχι δὲν δὲν εἶναι π'λί, γιατί φτερά δὲν ἔχει» κ.ο.κ. Ἔτσι, προχωρώντας, σιγὰ σιγὰ, πλησιάζουν καὶ λένε: «Μπᾶ! εἶναι πεθαμένος ἄνθρωπος! τί νὰ τὸν ἐκάνωμε; — Νὰ τὸν ἐθάψουμε; — Τσαπὶ δὲν ἔχουμε· ἄς τὸν ἀσπαστοῦμε καὶ ἄς τὸν ἀφήσουμε ὅπως εἶναι». Ἄφου συμφωνήσουν ὅλοι μ' αὐτὴ τὴν πρόταση, κάθε παίχτης, γονατίζοντας, σκύβει καὶ φιλάει τὸν νεκρὸ· κι' ἐκεῖνος, ἀφου ἀφήσῃ μερικοὺς νὰ τὸν ἀσπαστοῦν, ἀγκαλιάζει ξαφνικὰ ἓνα, τὴ στιγμή ποὺ τὸν ἀσπάζεται· οἱ ἄλλοι τότε φωνάζουν «ὁ πεθαμένος θροκολάκιασε» καὶ γρονθοκοποῦν τὸν παίχτη ποὺ εἶναι σφηνωμένος στὴν ἀγκαλιά τοῦ «νεκροῦ».

Π ἔ ρ δ ι κ α: Οἱ παίχτες, καθισμένοι καταγῆς, σχηματίζουν ἓνα κύ-

κλο· ή μάνα κάνει με ένα μαντήλι μιὰ ὑποθετικὴ πέρδικα, κι' ἀφοῦ τὴν προσφέρει στὸ διπλανό της τοῦ λέει: «Πάρ' τὴν πέρδικα»· κείνος τότε ρωτᾶει τὴ μάνα: «Τί ἔχ' ή πέρδικα;» κι' ή μάνα ἀποκρίνεται: «Εἶναι τῶνα ποδᾶρι της σπασμένο» καὶ ἀρχίζει νὰ κινῆ τὸ ἕνα της πόδι ἀπὸ τὰ πάνω πρὸς τὰ κάτω. Ὁ διπλανός της, πού κινεῖ ἐπίσης τὸ ἕνα του πόδι, προσφέρει τὴν πέρδικα στὸν διπλανό του, καὶ αὐτὸς στὸν ἐπόμενο καὶ γίνεται τὸ ἴδιο μέχρι τὸν τελευταῖο στὸν ὁποῖο φτάνει ή πέρδικα καὶ ὅλοι τώρα κινοῦν τὸ ἕνα τους πόδι. Κατόπιν ή μάνα παίρνοντας πάλι τὸ μαντήλι, τὸ δίνει στὸν διπλανό της καὶ τοῦ λέει: «Πάρ' τὴν πέρδικα»· κείνος τότε ρωτᾶει: «τί ἔχ' ή πέρδικα;» ή μάνα ἀποκρίνεται: «εἶναι καὶ τᾶλλο της ποδᾶρι σπασμένο», κι' ἀρχίζει νὰ κινᾶ καὶ τὸ ἄλλο του πόδι, αὐτὸ δὲ τὸ μιμεῖται καὶ αὐτὸς καὶ δίνει τὴν πέρδικα στὸν παρακάτω, ἔτσι πὺ σὲ λίγο φτάνει ή πέρδικα στὸν τελευταῖο, καὶ ὅλοι κινοῦν καὶ τὸ ἄλλο τους πόδι. Ἡ μάνα ἐπαναλαμβάνει μερικὲς φορές ἀκόμα τὸ ἴδιο καὶ λέει πὺς εἶναι σπασμένες οἱ δυὸ φτεροῦγες καὶ τὸ κεφάλι τῆς πέρδικας, καὶ κινᾶει τὰ χέρια καὶ τὸ κεφάλι της; τίς κινήσεις δὲ αὐτὲς τίς κάνουν ὅλοι οἱ παῖχτες καὶ ἔτσι δὲν βλέπεις παρὰ μιὰ γενικὴ κίνηση χεριῶν, ποδαριῶν καὶ κεφαλιῶν. Ὅποιος δὲν κινεῖ ταυτόχρονα τὰ μέλη αὐτὰ τοῦ σώματός του, χτυπιέται με μιὰ στριμμμένη ζώνη, δηλαδή με τὸ στρόμπο, πὺ τὸν κρατᾶει ή μάνα στὸ δεξί της χέρι.

Πέταξη πέταξ' ἕνα π' λάκ: Αὐτὸ τὸ παιχνίδι συνηθίζουν νὰ τὸ παίζουν τὰ κορίτσια κάποτε ὅμως παίρνουν μέρος καὶ ἀγόρια, πὺ συγγενεῦουν μαζί τους. Καθισμένα τὰ κορίτσια στή γῆ σχηματίζουν ἕνα κύκλο, κι' ἕνα ἀπὸ αὐτά, ή μάνα, κάθετα στή μέση καὶ πάνω στὰ γόνατά της ἀκουμποῦν ἐκεῖνα τὸ δείκτη τοῦ χεριοῦ τους. Τότε ή μάνα ἀρχίζει νὰ λέει: «Πετάει, πετάει τὸ κοράκι. Πετάει, πετάει τὸ περδικάκι. Πετάει, πετάει τὸ γαῖδουράκι. Πετάει, πετάει τὸ ἀρνάκι» κλπ., καὶ κάθε φορὰ πὺ λέει μιὰ φράση σηκώνει τὸ δεξί της χέρι. Ὅταν ή μάνα λέει γιὰ ζῶο ἢ πρᾶγμα πὺ ἀπὸ τὴ φύση του δὲν πετάει, τὰ κορίτσια κρατοῦν τὸ δάχτυλό τους ἀκίνητο στὰ γόνατά της. Ἄν ὅμως ἕνα κορίτσι ξεγελαστὴ καὶ σηκώσει τὸ χέρι του, τότε τὸ πιάνει ή μάνα καὶ τοῦ βάζει τὸ κεφάλι ἀνάμεσα στὰ σκέλια του, ἐνῶ τὰ ἄλλα κορίτσια στηρίζουν στὰ νῶτα του τίς γροθιές τους, τὴ μιὰ πάνω στήν ἄλλη, καὶ ή μάνα τὸ ρωτᾶει «ποιανοῦ χέρ' εἶνη ἀπάν' ἀπάν';» ἂν αὐτὸ κατορθώσει νὰ βρῆ τὸ κορίτσι πὺ ή γροθιά του εἶναι πάνω πάνω, τὰ ἄλλα τὸ χτυποῦν καὶ λένε «μποῦρ μποῦπ καὶ σὴκ' ἀπάν'», κι' αὐτὸ σηκώνεται γιὰ νὰ ἐξακολουθήσει τὸ παιχνίδι, σὰν καὶ πρῶτα· ἂν ὅμως ἀστοχήσει, τὸ χτυποῦν καὶ λένε: «μποῦρ μποῦπ καὶ πὲς' ἀπ' κάτ'», καὶ στηρίζουν πάλι τίς γροθιές τους στὰ νῶτα του, μέχρις ὅτου νὰ πετύχη ποιανοῦ κοριτσιοῦ ή γροθιά εἶναι πάνω ἀπὸ τίς ἄλλες.

Π ε τ ρ α δ ά κ ι : Οί παῖχτες δάζουν για σημάδι μιὰ πέτρα πρὸς τὴν ὁποία ρίχνουν, ἀπὸ ἀπόσταση πέντε περίπου μέτρων, ἀπὸ ἓνα χάλκινο νόμισμα, καὶ κεῖνος πού τὸ νόμισμά του θὰ πέση πειὸ κοντὰ στὴν πέτρα ὀνομάζεται πρῶτος, ὁ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸν δεύτερος κ.ο.κ. ἔπειτα ὁ δεύτερος μαζεύει ὅλα τὰ νομίσματα καὶ τὰ τοποθετεῖ τὸ ἓνα πάνω στὸ ἄλλο, πάνω στὴ πέτρα· ἀφοῦ γίνεαι αὐτὸ, ὁ πρῶτος παίρνει μιὰ πλακερὴ πέτρα, καὶ τὴν πετάει μὲ ὀρμὴ πρὸς τὰ νομίσματα, καὶ ὅσα ἀπὸ αὐτὰ πέσουν κάτω, τὰ κερδίζει. Για τὰ ὑπόλοιπα νομίσματα κάνει τὸ ἴδιο ὁ δεύτερος, πού κερδίζει μὲ τὴ σειρά του, ὅσα νομίσματα ρίξει κάτω, καὶ ἀφοῦ ἔτσι κερδηθοῦν ὅλα, οἱ παῖχτες ἐπαναλαμβάνουν τὸ παιχνίδι, μὲ ἄλλα νομίσματα.

Π ε τ ρ α δ ά κ ι α (°) : Αὐτὸ τὸ παιχνίδι τὸ παίζουν δυὸ δυὸ, ἰδίως κορίτσια, μὲ πέντε πετραδάκια καὶ μὲ πολλοὺς καὶ διάφορους τρόπους. Καὶ πρῶτα πρῶτα ἓνα κορίτσι, πού κάθεται, ρίχνει στὴ γῆ καὶ τὰ πέντε πετραδάκια· παίρνοντας δὲ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ, τὸ πετάει πρὸς τὰ πάνω καὶ ταυτόχρονα βάζει ἓνα ἀπὸ τὰ τέσσερα, πού εἶναι καταγῆς, στὴ παλάμη του, στὴν ὁποία δέχεται καὶ τὸ πετραδάκι πού πέταξε πρὸς τὰ πάνω. Ἐαναρίχνει τὸ πετραδάκι πρὸς τὰ πάνω, καὶ μέχρις ὅτου ἐκεῖνο νὰ ξαναπέση στὴ παλάμη του, παίρνει ἀπὸ χάμου δυὸ πετραδάκια, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο παίρνει ἀπὸ χάμου ὅλα τὰ πετραδάκια καὶ τὰ συγκεντρώνει στὴ παλάμη του, πρῶτα τὰ δυὸ, ὕστερα τὰ τρία καὶ τελευταῖα καὶ τὰ τέσσερα μονομιᾶς. Ὑστερα ἀρχίζει νὰ παίζη τὰ πετραδάκια κατὰ διάφορους τρόπους, οἱ ὁποῖοι εἶναι γνωστοὶ μὲ ξεχωριστὰ ὀνόματα, π.χ. **Κ ο ὕ π ε ς :** κρατᾶει καὶ τὰ πέντε πετραδάκια στὴ δεξιὰ χούφτα καὶ ρίχνει ἓνα ἀπὸ αὐτὰ πρὸς τὰ πάνω, κι' ὥσῶτου αὐτὸ νὰ ξαναπέση στὴ χούφτα του, ἀφήνει κατὰ γῆς τὰ ἄλλα τέσσερα· ἔπειτα ρίχνει πρὸς τὰ πάνω τὸ ἓνα, κι' ὥσῶτου νὰ τὸ ξαναπιᾶση, παίρνει ἀπὸ τὴ γῆ τὰ ἄλλα τέσσερα· αὐτὸ τὸ ἐπαναλαμβάνει ἔξ φορές. **Ἄ ρ ά δ ε ς :** κρατᾶει καὶ τὰ πέντε πετραδάκια, καὶ ρίχνει τέσσερες φορές πρὸς τὰ πάνω τὸ ἓνα, ἀφήνοντας κάθε φορά καὶ ἀπὸ ἓνα καταγῆς σὲ εὐθεῖα γραμμὴ· ρίχνοντας τέλος για πέμπτη φορά πρὸς τὰ πάνω τὸ ἓνα, παίρνει μονομιᾶς, κι' ὥσῶτου αὐτὸ νὰ ξαναπέση στὴ χούφτα του, καὶ τὰ τέσσερα πετραδάκια ἀπὸ τὴ γῆ. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἀφήνει καταγῆς ἀνὰ δυὸ πετραδάκια καὶ τὰ μαζεύει ἀνὰ τρία καὶ ἀνὰ ἓνα καὶ στὸ τέλος καὶ τὰ τέσσερα μαζί· ἔτσι κι' ἀφοῦ τελειώσουν οἱ **Ἄ ρ ά δ ε ς** παίζει τὸν **Τ ο ὕ ρ κ ο**, δηλαδή ρίχνει χάμου τὰ πέντε πετραδάκια, τὰ παίρνει ἓνα ἓνα μὲ τὸ δεξί του χέρι καὶ τὰ ρίχνει στὴν χούφτα τοῦ

9. Αὐτὸ τὸ παιχνίδι οἱ ἀρχαῖοι τὸ ἔλεγαν **ἀστράγαλισμὸ** καὶ ὁ Πολυδῆυκὴς τὸ περιγράφει ἔτσι «Τὰ δὲ πεντάλιθα ἢτοι λιθίδια ἢ ψῆφοι ἢ ἀστράγαλοι πέντε ἀνεριπτοῦντο, ὥστε ἐπιστρέψασθαι τὴν χεῖρα καὶ δέξασθαι τὰ ἀναρριφθέντα κατὰ τὸ ὀπισθέναρ, ἢ εἰ μὴ πάντα ἐπισταίη, τῶν ἐπιστάντων ἐπικειμένων ἀναρρεῖσθαι τὰ λοιπὰ τοῖς δακτύλοις (Πολυδ. II 126).

ἀριστεροῦ χεριοῦ του, πού τήν ἔχει κλειστή. Ψ α λ ι δ ά κ ι· στηρίζει καταγής τόν λιχανό καί τόν μέσο δάχτυλο τοῦ ἀριστεροῦ χεριοῦ του, ρίχνει χάμου τὰ πέντε πετραδάκια καί τὰ σαρώνει ἕνα ἕνα γιά νά περάσουν μέσα ἀπό τὸ ἄνοιγμα πού κάνουν τὰ δυό του δάχτυλα. Σ φ ο ν τ ὺ λ ι· ἀφήνει καταγής τὰ τέσσερα πετραδάκια, πλησιάζει κοντά σ' αὐτὰ τὸ ἀριστερό του χέρι, κι' ἐνώνοντας τὸ μεγάλο δάχτυλο μὲ τὸν λιχανό, σχηματίζει ἕναν κύκλο· ὕστερα πετάει πρὸς τὰ πάνω τὸ πέμπτο πετραδάκι καί ὥσπου νά ξαναπέση στή χούφτα του, περνάει ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν δαχτύλων του ἕνα ἀπὸ τὰ τέσσερα πετραδάκια· αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται μέχρις ὅτου νά περάση ἀπὸ κεῖ καί τὰ τέσσερα πετραδάκια. Π α π ο υ τ σ ά κ ι· ἀντὶς νά κρατάη τὰ πετραδάκια στή χούφτα του, τὰ θάζει μέσα σ' ἕνα παπούτσι ἢ πέδιλο· καί ὅταν τὰ μαζεύει μέσα στήν ποδιά του τότε τὸ παιχνίδι λέγεται Π ο δ ί τ σ α. Κ α μ ά ρ α· ἀκουμπάει στή γῆ τὸ μέγα δάχτυλο, καί, ἐνωμένους τὸν μέσον μὲ τὸν λιχανό τοῦ ἀριστεροῦ του χεριοῦ, ἔτσι πού σχηματίζεται μιὰ τρύπα· ὕστερα σπρώχνει, ἕνα ἕνα μὲ τὸ δεξιό του χέρι, καί τὰ πέντε πετραδάκια καί τὰ περνάει μέσα ἀπὸ τὴν τρύπα. Καί ἀφοῦ τὸ ἕνα κορίτσι τελειώσει τὸ παιχνίδι, ἀρχίζει νά τὸ παίζη τὸ ἄλλο.

Π ε ὕ κ ο μ ο υ τ ρ ι π ε ὕ κ ο μ ο υ: Τὰ παιδιά πού παίρνουν μέρος στὸ παιχνίδι σχηματίζουν κύκλο καί ἀγκαλιάζονται· τότε ἕνας πού ἐκλέχτηκε μάνα σηκώνει τὰ χέρια καί ἀμέσως οἱ ἄλλοι ἀρχίζουν νά τραγουδοῦν μέρυθμό:

Πεῦκο μου τριπεῦκο μου, ἂν εἶσαι μεῖος κι' ὑψηλός,
κόψε με, τρικόψε με, καί τρισκλάδεψέ με.
Σὺ μὴδ' ἀγλαδοκόβεσαι, μὴδ' ἀγλαδοκοπιέσαι,
μόνο τὸ τάμα πῶταξες γοργὰ νά μοῦ τὸ στείλῃς
νά σκύψω, ν' ἀνάψω, τὴν καρδούλα σου νά κάψω.

Ὑστερα ἀποχωρίζονται ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, καί ἀρχίζουν ὅλοι νά χτυποῦν μὲ τὸ χέρι τὴ μάνα, ἢ ὅποια, κρατώντας ὑψωμένα τὰ χέρια της, ἀγωνίζεται νά χτυπήσῃ μὲ κλωτσιά, κάποιον, ὁ ὅποιος τότε γίνεται μάνα, καί τὸ παιχνίδι ἐξακολουθεῖ.

Π ἦ δ ο ς, τὸ ἄλμα τῶν ἀρχαίων. Ἐακουστός σ' αὐτὸ τὸ παιχνίδι ἦτανε, ὁ Γεώργιος Κρητικίδης ἀπὸ τὰ Καρλοβάσια, ὁ ὅποιος πηδοῦσε πολὺ μεγάλες ἀποστάσεις καί πάνω ἀπὸ ψηλὰ θαπέλια, πού τὰ ἔβαζαν στὰ ἐνδιάμεσα.

Π ἦ τ τ α κ α ἰ σ π α ν ό π η τ τ α: Τὸ παίζουν τὰ κορίτσια ἔτσι: Ὑνα κορίτσι γονατίζει καί σκύβει μπροστά, κι' ἐνῶ ἡ μάνα λέει:

Πήττα καὶ σπανόπηττα καὶ κολοκυθόπηττα
τῆς καμήλας τὸ πετσὶ νά τὸ γδάρομε μαζί,

νά τὸ κάμουμ' τάμπουρα, τάμπουρα βενέτικα
κι' ἄλλα μισιριώτικα,

τὰ ἄλλα κορίτσια ἀκουμποῦν ἀδιακρίτως, τὶς σφιγμένες γροθιές τους, πάνω στὰ νῶτα τοῦ σκυμμένου κοριτσιοῦ. Τότε ἡ μάνα τὸ ρωτάει: «Ποιανῆς τὸ χέρ' εἶνη ἀπὸ ἴπᾶν;» Ἄν αὐτὸ ὀνομάσει τὸ κορίτσι, πού ἡ γροθιά του εἶναι πάνω πάνω, ἡ μάνα φωνάζει: «Πήττα καὶ τὸ πέτυχες» καὶ τὸ κορίτσι τότε ἀντικατασταίνει αὐτὸ πού ἦταν σκυμμένο· ἂν ὅμως δὲν πετύχει τὸ ὄνομα, τότε ἡ μάνα φωνάζει: «πήττα καὶ δὲν πέτυχες», ἐνῶ τὰ ἄλλα κορίτσια τοῦ βαροῦν γροθιές στή ράχη καὶ τὸ παιχνίδι συνεχίζεται, μέχρις ὅτου, νὰ πετύχη τὸ ὄνομα τοῦ κοριτσιοῦ πού ἡ γροθιά του εἶναι πάνω πάνω.

Σὲ μερικὰ χωριὰ αὐτὸ τὸ παιχνίδι τὸ παίζουν καὶ τ' ἀγόρια, μὲ τὴ διαφορά ὅτι ἀφοῦ ἀκουμπήσουν τὶς γροθιές τους πάνω στὰ νῶτα τοῦ σκυμμένου παιδιοῦ, ἡ μάνα λέει:

Πήττα πιταλόπηττα καὶ κολοκυθόπηττα
τίνος χέρ' εἶνη ἀπὸ πάνου πάνου;

κι' ὅταν ἐκεῖνος ἀστοχήσει καὶ δὲν τὸ βρεῖ, ἡ μάνα φωνάζει:

Γάδαρος! τὰ τούμπανα, τὰ κόσκινα
σ' εἶσαι γιὰ τὰ γιόκαρα, χτύπα μιὰ καὶ κόφτε δυό,

ὅποτε τὰ ἄλλα παιδιὰ ἀρχίζουν νὰ τὸν γροθοκοποῦνε.

Πι ν α κ ω τ ή, πού τὴν παίζουν τὰ κορίτσια ἔτσι. Ἐνα ἀπὸ αὐτά, δηλ. ἡ μάνα, κάθεται χάμου· κοντά της κάθονται μὲ τὴ σειρά τὰ ἄλλα κορίτσια, καθένα ἀπὸ τὰ ὁποῖα παίρνει ἓνα ὄνομα· τὸ ἓνα π.χ. λέγεται ἡ λ ι ο ς, τὸ ἄλλο λέγεται φ ε γ γ ά ρ ι, τὸ ἄλλο τ ρ ι α ν τ ά φ υ λ λ ο, δ υ ό σ μ ο ς, κλπ. καὶ κατ' ἐξαιρέση κείνο πού κάθεται δίπλα στή μάνα, λέγεται ν ύ φ η. Ἐνα κορίτσι, πού στέκεται, πλησιάζει τὴ μάνα καὶ τῆς λέει: «Ἐ! κυρὰ πινακωτή» ἡ μάνα ἀποκρίνεται: «Γύρισ' ἀπὸ τ' ἄλλ' αὐτί». Τὸ κορίτσι πηγαίνει ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ ἡ μάνα τὸ ρωτάει: «Τί ἀγαπᾶς;» Τὸ κορίτσι ἀπαντάει: «Θέλω (π.χ.) τὸν ἥλιο». Τότε ἡ μάνα τοῦ παραχωρεῖ αὐτὸ πού ζήτησε, δηλαδὴ δίνει τὸ κορίτσι, πού λέγεται μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα. Ἐκεῖνο τὸ παίρνει καὶ τὸ πᾶει σ' ἓνα ὀρισμένο μέρος, ὅπου τὸ ἀφήνει, κάνει δὲ τὸ ἴδιο, μέχρις ὅτου νὰ παραλάβῃ ὅλα τὰ κορίτσια, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ νύφη, ἡ ὁποία μένει τελευταία· πηγαίνει πάλι τὸ κορίτσι καὶ λέει στή μάνα: «Δὸς μου τὴ νύφη καὶ λωλάθηκ' ἐ γαμπρός» ἀλλὰ ἡ μάνα ἀποκρίνεται: «ἄς λωλαθῇ νὰ πάρῃ τὰ ὄρη, τὰ δουνά». Τὸ κορίτσι φεύγει, ἀλλὰ σὲ λίγο ἐπιστρέφει καὶ ζητάει ξανά τὴ νύφη, ἡ μάνα ὅμως τοῦ λέει: «ἡ νύφη λέχτηκε δυὸ στραγάλια καὶ πῆγε νὰ τὰ φάῃ». Τὸ κορίτσι φεύγει καὶ μόλις ἀπομακρυνθῇ λιγάκι λέει:

«Ἔ! στραγαλένιες στράτες, δὲν εἶδατε τὴν κόρη μου;». Ἀλλὰ στὴν ἐρώτησή του ἀποκρίνεται τὸ ἴδιο καὶ λέει: «ἐκείνη πάει στὸν τζακισμό», καὶ ἐπιστρέφει πάλι στὴ μάνα, ἀπὸ τὴν ὁποία ζητάει τὴ νύφη· ἡ δὲ μάνα λέει: «ἐκείνη λέχτηκε δυὸ κάστανα καὶ πῆγε νὰ τὰ φάη». Τὸ κορίτσι φεύγει καὶ μόλις ἀπομακρυνθῆ λιγάκι λέει: «Ἔ! καστανένιες στράτες, δὲν εἶδατε καὶ τὴν κόρη μου;» Καὶ στὴν ἐρώτησή του αὐτὴ ἀπαντᾷ τὸ ἴδιο τὸ κορίτσι: «Δυὸ σκυλιὰ τραβοῦσαν τὸ κεφάλι της». Αὐτὸ τὸ πῆγαινε - ἔλα, γιὰ τὴ νύφη, ἐπαναλαμβάνεται πολλές φορές, καὶ ἡ μάνα λέει πὼς ἡ νύφη πῆγε στοὺς ἀγροὺς ἢ στ' ἀμπέλια, ἐνῶ τὸ κορίτσι ρωτᾷ τὸς ἀγροὺς καὶ τ' ἀμπέλια, καὶ στίς ἐρωτήσεις του ἀπαντᾷ τὸ ἴδιο καὶ πότε λέει «πῆγε στὸν ἀγύριστο», πότε ὅτι, «πῆγε στὸ διάβολο» κλπ. καὶ ἐπιτέλους ἡ μάνα ἀποφασίζει νὰ δώσῃ τὴ νύφη. Τότε τὸ κορίτσι, προσποιεῖται τὴν πεθερὰ καὶ πηγαίνει μόνο του σ' ἓνα μέρος, ὅπου φτύνει 4—5 φορές, καὶ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ φτυσίματα τὸ ὀρίζει γιὰ γαμπρό· ὕστερα ὀδηγᾷ ἐκεῖ τὴ νύφη καὶ τὴ ρωτᾷ ποῖο ἀπὸ τὰ φτυσίματα εἶναι ὁ γαμπρός. Ἄν ἡ νύφη πετύχῃ καὶ ὑποδείξῃ σωστά, μεταφέρεται ἐκεῖ πού κάθονται τὰ κορίτσια, γιὰ νὰ γίνῃ, δῆθεν, ὁ γάμος της· ἀλλοιῶς συνεχίζεται τὸ παιχνίδι ὡσότου νὰ ὑποδείξῃ τὸν γαμπρό. Τὰ θάσανα ὅμως τῆς νύφης δὲν τελειώνουν ἐδῶ· γιὰ τὴν μάνα τὴν κρύβουν ἀνάμεσά τους καὶ ἡ πρώτην πεθερὰ προσποιεῖται τώρα τὸν γαμπρό, στὸν ὁποῖο τὰ κορίτσια δείχνουν τὰ χέρια τους, λέγοντάς του ὅτι εἶναι τὰ χέρια τῆς νύφης· τέλος μετὰ ἀπὸ πολλές προσπάθειες ὁ γαμπρός πετυχαίνει τὰ χέρια τῆς νύφης. Κατόπιν γίνονται οἱ ἀρραβῶνες καὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτοὺς ὁ γάμος, ἐνῶ τὰ κορίτσια τραγουδοῦν:

Σ' ὅσους γάμους κι' ἂν ἐπῆγα, σᾶς ὀμνύω τὸ Θεό,
τέτοια νύφη δὲν τὴν εἶδα νάχῃ τέτοιο σοβαρό.

Π λ ά κ ι α: Οἱ παίχτες χωρίζονται σὲ δυὸ παρέες, καὶ μὲ τὸ σαλιωμένο πετραδάκι ὀρίζουν τὴ θέση πού θὰ πάρῃ στὸ παιχνίδι ἢ κάθε μιὰ· ἔπειτα οἱ παίχτες τῆς μιᾶς παρέας σκύβουν ὁ ἓνας κατόπιν τοῦ ἄλλου καὶ «κάμνουν ράχη», δηλαδή προσφέρουν γιὰ ἵππασία τὰ νῶτα τους, οἱ δὲ παίχτες τῆς ἄλλης παρέας προσπαθοῦν νὰ τοὺς **κ α θ α λ λ ι κ έ ψ ο υ ν**, ἐνῶ ἡ μάνα τοὺς κλωτσάει καὶ τοὺς ἐμποδίζει νὰ τὸ κάμουν. Ἄν αὐτοὶ παρὰ τίς προσπάθειες τῆς μάνας **καθαλλικέψουν**, θεωροῦνται νικητές· ἂν ὅμως ἡ μάνα κλωτσήσῃ ἕναν ἀπὸ αὐτοὺς τότε χάνουν τὸ παιχνίδι καὶ ἡ παρέα τους παίρνει τὴ θέση τῆς ἄλλης παρέας.

Π ο λ ι τ ε ἱ ε ς: Κάθε παίχτης παίρνει τὸ ὄνομα ἑνὸς χωριοῦ τῆς Σάμου, δηλαδή ὁ μὲν ἓνας ὀνομάζεται Βαθύ, ὁ δὲ Παγώνδας, ὁ δὲ Φοῦρνοι, κλπ. συνήθως δὲ παίρνουν ὀνόματα μικρῶν χωριῶν, πού ξεχνιοῦνται εὐκολα. Ἐπειτα ἓνας λέει: τὸ Βαθύ π.χ. θὰ πάει στὸ Παγώνδα, καὶ τότε ὀφείλει ἐκεῖνος πού ἔχει τὸ ὄνομα τοῦ Παγώνδα, νὰ ἀνταλλάξῃ τὴ θέση του μὲ ἐκεῖ-

νον πού ἔχει τὸ ὄνομα τοῦ Βαθυοῦ, καὶ ταυτόχρονα νὰ πῆ ὅτι θὰ πάη σ' ἓνα ἄλλο χωριὸ π.χ. ὅτι θὰ πάη στοὺς Φούρνους· ἀμέσως ἐκείνος πού φέρνει τὸ ὄνομα τῶν Φούρνων, πρέπει νὰ ανταλλάξῃ τὴ θέση του μὲ κείνον πού φέρνει τὸ ὄνομα τοῦ Παγώνδα καὶ ταυτόχρονα, νὰ πῆ ὅτι θὰ πάη σ' ἓνα ἄλλο χωριὸ π.χ. στοὺς Μυτιληνοὺς κλπ.· αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὅλοι πρέπει νὰ κινηθοῦν καὶ νὰ πάρουν τὶς ἀνάλογες θέσεις. Καὶ ὅποιος, μέσα σ' αὐτὴ τὴν κίνηση κάμει λάθος, καὶ δὲν πάει στὴν θέση πού ἔπρεπε, ὑποχρεώνεται νὰ κάμῃ κάτι κωμικό, γιὰ νὰ γελάσουν οἱ ἄλλοι.

Π ρ ο ζ ὑ μ ι : Οἱ παίχτες χωρίζονται σὲ δυὸ παρέες καὶ κάθε παρέα ἐκλέγει τὴ μάνα τῆς· ὕστερα ρίχνουν τὸ σαλιωμένο πετραδάκι (γιὰ τὸ ὁποῖο ξαναμιλήσαμε) καὶ ἡ παρέα πού θὰ τῆς τύχῃ τὸ **κ α λ ο κ α ἰ ρ ι** δηλαδή ἡ στεγνὴ μεριά τοῦ πετραδιοῦ, μπαίνει μέσα σ' ἓνα στενὸ κύκλο, πού ἔχει χαραχθῆ στὸ χῶμα· ἡ δὲ παρέα πού θὰ τῆς τύχῃ ὁ χειμῶνας, δηλαδή ἡ σαλιωμένη μεριά μένει ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο. Τότε οἱ ἀπὸ μέσα παίχτες, φωνάζοντας **π ρ ο ζ ὑ μ ι**, ἐνῶ οἱ ἀπέξω τοὺς ἀποκρίνονται **ἀ π ρ ὀ ζ μ η τ ο ι**, βγαίνουν ἀπὸ τὸν κύκλο καὶ, «κάνοντας τὸν κουτσό», καταδιώκουν τοὺς ἀπέξω καὶ τοὺς χτυποῦν· ἂν ὅμως ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς πιαστῇ νὰ περπατᾷ καὶ μὲ τὰ δυὸ του τὰ πόδια, τότε ὅλοι καταδιώκονται ἀπὸ τοὺς ἀπέξω καὶ γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὰ χτυπήματα ἐπιστρέφουν στὸν κύκλο, καὶ τὸ παιχνίδι ξαναρχίζει. Ἄν πάλιν ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς, πού κάνουν τὸν κουτσό, χτυπήσῃ ἓναν ἀπὸ τοὺς ἀπέξω, τότε ἡ παρέα τῶν ἀπέξω μπαίνει στὸν κύκλο καὶ βγαίνει ἔξω ἢ ἄλλῃ παρέα, καὶ τὸ παιχνίδι συνεχίζεται.

Π ρ ῶ τ ο ς ν ι ὀ ς π η ῥ ὀ ὄ μ ε ν ο ς : Ἐνας ἀπὸ τοὺς παίχτες, ὁ ὁποῖος ὀρίζεται μὲ τὸ πετραδάκι, σκύδει, καὶ οἱ ἄλλοι πηδώντας μὲ τὴ σειρά ἀπὸ πάνω του λένε: «πρῶτος νιὸς πηδούμενος». Ἄφου πηδῆσουν ὅλοι, ἐπαναλαμβάνουν τὸ ἴδιο ἀπὸ τὸ ἀντίθετο μέρος, λέγοντας: «κι' ἄλλος κυλαρούμενος». Αὐτὰ τὰ πηδήματα τὰ ἐπαναλαμβάνουν πολλές φορές, λέγοντας δίστιχα (κάποτε καὶ θωμολοχικά) καὶ προσέχοντας «νὰ μὴν πάρουν χῶμα», δηλαδή νὰ μὴν πέσουν κάτω, γιὰτὶ ὅποιος πέσει στὴ γῆ, παίρνει τὴ θέση τοῦ σκυμμένου. Κατόπιν ὁ κάθε παίχτης ἀφου ἀφήσει τὸ φέσι του στὴ ράχη τοῦ σκυμμένου πηδάει, λέγοντας «περνῶ κι' ἀφήνω τὸ φεσάκι μου, κι' ἂν πέσῃ τὸ φεσάκι μου θὰ πέσω κι' ἐγώ». Ὑστερα πηδάει καὶ ἀπὸ τὸ ἀντίθετο μέρος καὶ λέει «περνῶ καὶ παίρνω τὸ φεσάκι μου, κι' ἂν πέσῃ τὸ φεσάκι μου θὰ πέσω κι' ἐγώ».

Π ῶ ς τ ὸ τ ρ ῖ β ο υ ν τ ὸ π ι π ῆ ρ ι : Οἱ παίχτες, πιασμένοι ἀπὸ τὰ χέρια, σχηματίζουν ἓνα κύκλο καὶ χορεύουν, ἢ μᾶλλον στριφογυρίζουν γρήγορα, καὶ τραγουδοῦν:

«Οἱ διαβόλ' οἱ καλογέροι, πῶς τὸ τρίβουν τὸ πιπέρι»

ὕστερα λένε:

«Τρίβουν το μέ το κεφάλι» ὄλοι τους δὲ τότε σκύβουν τὰ κεφάλια τους στή γῆ, καὶ προσποιῶνται ὅτι τρίβουν τὸ πιπέρι. Χορεύουν ἐν τῇ μεταξῷ καὶ ξαναλένε τραγουδιστὰ «οἱ διαδόλ' οἱ καλογέροι πῶς τὸ τρίβουν τὸ πιπέρι» καὶ προσθέτουν «Τρίβουν το μέ το ποδάρι» ἐνῷ ὄλοι μαζί προσποιῶνται ὅτι τρίβουν τὸ πιπέρι μὲ κείνο τὸ μέλος τοῦ σώματος μὲ τὸ ὁποῖο θὰ πῶνε ὅτι τὸ τρίβουν καὶ οἱ καλογέροι.

Σ ε ἰ σ τ ρ α: Τὸ παίζου ἢ μὲ ἀσημένια κέρματα ἢ μὲ κουκούτσια ἀπὸ ξυλοκέρατα ἢ μὲ κουμπιὰ καὶ ἄλλα παρόμοια, ἔτσι: Κάνουν μιὰ μικρὴ τρύπα στή γῆ καὶ ρίχνουν πρὸς αὐτή, μὲ τὴ σειρά, τὰ ἀσημένια τους κέρματα π.χ. ἀφοῦ τὰ ρίξουν ὄλοι, προσπαθεῖ ὁ καθένας νὰ βάλῃ μέσα στή τρύπα τὸ κέρμα του μὲ τρία σκουντήματα τοῦ δείχτου καὶ τοῦ μεγάλου δαχτύλου του. Ἀφοῦ αὐτὸ γίνεῖ ἀπὸ ὄλους τοὺς παίχτες, ἔρχεται μὲ τὴ σειρά ὁ καθένας, καὶ φυσώντας στή τρύπα μὲ δύναμη, προσπαθεῖ ἔτσι νὰ βγάλῃ ἀπὸ μέσα ὅσα πειὸ πολλὰ κέρματα, τὰ ὁποῖα γίνονται δικὰ του.

Σ ἰ ν τ ι κ α ἰ σ ἰ ν τ ι: Παίζεται ἀπὸ κορίτσια ἔτσι: Χωρίζονται σὲ δυὸ ἴσα μέρη καὶ παίρνουν θέσεις τὸ ἓνα μέρος ἀπέναντι στὸ ἄλλο. Τὰ κορίτσια εἶναι πιασμένα ἀπὸ τὰ χέρια καὶ ἢ προϊσταμένη τοῦ ἐνὸς μέρους λέγει: «Σίντικαι σίντι», κι' ἐνῷ τῆς ἀποκρίνεται ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἢ ἄλλη: «Σ' ἐκαλέσαμε κι' ἔλα», ξεκόβει ἀπὸ τὸ πρῶτο μέρος ἓνα κορίτσι, τρέχει μὲ φόρα καὶ πέφτει μέσα στὰ χέρια δυὸ κοριτσιῶν τοῦ δεύτερου μέρους. Καὶ ἂν διασπάσῃ τὰ χέρια τῶν κοριτσιῶν, αἰχμαλωτίζει τὸ ἓνα κορίτσι· ἂν ὅμως δὲν κατορθώσῃ νὰ κάμῃ κάτι τέτοιο, αἰχμαλωτίζεται κείνο. Καὶ τὸ παιχνίδι ἐξακολουθεῖ μὲ ἄλλο κορίτσι κ.ο.κ.

Σ κ ὀ ρ δ ο: Αὐτὸ τὸ παιχνίδι, πού λέγεται καὶ **Σ κ ο ρ δ ο σ τ ο ὕ μ π ι** τὸ παίζου ἔτσι: Στήνουν σ' ἓνα μέρος μιὰ πέτρα στρογγυλή, πού τὴ λένε **σ κ ὀ ρ δ ο**· ἔπειτα, ἀπὸ ἀπόσταση 5—7 βήματα, ρίχνει κάθε παίχτης πρὸς τὸ σκόρδο ἓνα χάλκινο νόμισμα τουρκικὸ ἢ αἰγυπτιακὸ, πού εἶναι πειὸ χοντρό, καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ πλησίασμα τοῦ νομίσματος πρὸς τὸ σκόρδο, παίρνει στὸ παιχνίδι τὴν πρώτη, τὴ δεύτερη, τὴν τρίτη κλπ. θέση. Κατόπιν, ἀφοῦ ὄλοι συγκεντρωθοῦν γύρω ἀπὸ τὸ σκόρδο, μαζεύει ὁ πρῶτος τὰ νομίσματα καὶ τὰ στοιβάξῃ ἔτσι, πού ὁ **π ε τ ε ι ν ὀ ς** δηλαδή ὁ θυρεὸς νὰ εἶναι ἀπὸ κάτω, τὸ δὲ **χ α μ ἔ ν ο** δηλ. ἢ ἄλλη πλευρά, νὰ εἶναι ἀπὸ πάνω, καὶ ἔτσι καθὼς εἶναι στοιθαγμένα, τὰ χτυπάει μὲ τὸ σκόρδο κάθετα ἢ πλάγια, καὶ ὅσα κατορθώσῃ νὰ τ' ἀναποδογυρίσῃ, τὰ κερδίζει. Ὅσα ἀπομείνουν, τὰ χτυπάει ὁ δεύτερος, πού κερδίζει, ὅσα ἀναστρέφει. Γιὰ τὰ ὑπόλοιπα συνεχίζει ὁ τρίτος κ.ο.κ. Καὶ ἀφοῦ κερδηθοῦν ἔτσι ὅλα τὰ νομίσματα, ξαναρχίζουν τὸ παιχνίδι μὲ ἄλλα.

Σ τ ρ α θ ο ἰ: Ὅσοι συμμετέχουν στὸ παιχνίδι κάνουν ἓνα κύκλο χωρὶς

νά κινούνται, και δυό από αυτούς, που τους δένουν τὰ μάτια με μαντήλι, και από τους οποίους ο ένας κρατάει ένα μαντήλι στριμμένο σε κόμπους, τοποθετούνται μέσα στον κύκλο και σε ανάλογη απόσταση ο ένας από τον άλλον. Τότε, αυτός που κρατάει το στριμμένο μαντήλι φωνάζει «που είσαι στραβέ;» αποκρίνεται δε ο άλλος: «Έδω 'μαι στραβέ» και ο πρώτος, οδηγούμενος από τη φωνή, προσπαθεί να πλησιάσει τον άλλον, για να τον χτυπήσει με το μαντήλι. Έτσι που περιφέρονται και συμπλέκονται μεταξύ τους, κάνουν τους άλλους παίχτες να γελούν. Όταν αυτός που κρατάει το μαντήλι κατορθώσει να χτυπήσει τον άλλον, τότε θγαίνουν από τον κύκλο, και στη θέση του έρχονται δυό άλλοι. Αυτό το παιχνίδι, που έξασκει την ακοή, συνεχίζεται μέχρις ότου οι παίχτες στενέψουν τόσο τον κύκλο, ώστε να μην υπάρχει χώρος αρκετός για αυτό.

Σ φ ή γ κ α: Ένας από τους παίχτες, που δρίζεται με το πετραδάκι, και ονομάζεται σ φ ή γ κ α, τοποθετείται έτσι, ώστε να μην βλέπη τους άλλους, οι όποιοι, αφού απομακρυνθούν, φωνάζουν «Μπιμπικοφωλά! Μπιμπικοφωλά!» Η σφήγκα, που ακούει αυτές τις λέξεις, τρέχει για να τους κυνηγήσει και αυτός που θα τον άγγίσει με το χέρι της, γίνεται σφήγκα και συνεχίζει την καταδίωξη των άλλων. Έτσι έξακολουθεί αυτό το παιχνίδι, που έξασκει τὰ παιδιά στο δρόμο και άναπτύσσει την πρωτοβουλία τους.

Τ ά κ ο υ, τ ά κ ο υ π ο ι ό ς σ ' έ π έ ρ α σ ε, που λέγεται και «ντούπου ντούπου ποιός σ' έπέρασε». Πρωταγωνιστής του παιχνιδιού είναι κείνος, στον όποιον άπόμεινε το λιθαράκι της έξλογής' αυτόν, που έχει σκεπασμένο το κεφάλι του με ένα μαντήλι, τον κρατάει σκυφτόν μέσα στα σκέλια του, ένας άλλος, που κάθεται. Οι άλλοι παίχτες, στέκονται στο πλάϊ του σκυμμένου, και καθένας πηδάει πάνω από αυτόν, ενώ ο άλλος, που τον κρατάει στα σκέλια του, τον ρωτάει με το χέρι στη ράχη και τον ρωτάει «ντούπου ντούπου ποιός σ' έπέρασε;» Και αν τον έπιτύχη, άπαλλάσσεται, και τη θέση του την παίρνει αυτός που πήδησε από πάνω του' άλλοιώς, μένει στη θέση του, ενώ οι άλλοι παίχτες κρύβονται σε διάφορα μέρη, και αυτός που τον κρατάει στα σκέλια του, τον ρωτάει «Που είνη (π.χ.) ού Δημήτρης;» Κι' ενώ αυτός αποκρίνεται «είνη 'σα 'πάν', ή, είνη 'σα κάτ'» ο άλλος φωνάζει, «έβγα Δημήτρη» αν ο Δημήτρης βγή από άλλο μέρος και όχι από κείνο από το όποιο είπε ο σκυμμένος, τότε συνεχίζει να παραμένη στη θέση του, μέχρις ότου να έπιτύχη σωστή άπάντηση. Άς σημειωθή ότι κάθε φορά που αυτός άστοχη, άποκαλείται από τους άλλους γ ά ι δ α ρ ο ς.

Τ α ν υ τ ό ς, ή έλκυστίνδα των αρχαίων. Αυτοί που συμμετέχουν στο παιχνίδι, παίρνουν ένα μακρú ξύλο, και αφού διαιρεθούν σε δυό παρέες (κρατούνται δε οι παίχτες της κάθε παρέας ο ένας πίσω από τον άλλον) τραβούν το

ξύλο αντίστροφα από τις δυο του άκρες, και αγωνίζονται ποιά παρέα θα υπερίσχυση, για να σύρη προς το μέρος της την άλλη παρέα.

Τ' ά π ά ν ω π α π ο υ τ σ ά κ ι : Τα παιδιά διαιρούνται σε δυο παρέες, και με το σαλιωμένο πετραδάκι, παίρνει ή μιὰ τή θέση των υποζυγίων, κι' ή άλλη τή θέση των καθαλλάρηδων. "Ένας καθαλλάρης τότε πού κρατάει ένα σανδάλι, προσποιείται ότι το ράβει, και χτυπάει, δηθεν, με τον μ ο υ σ τ ᾶ των τσαγκαράδων, το κεφάλι εκείνου, στον όποιο είναι καθάλλα. Μετά, ρίχνει το σανδάλι στον καθαλλάρη του υποζυγίου, πού είναι κοντά του, κι' αυτός, παίρνοντάς το, υποκρίνεται επίσης τον τσαγκάρη και χτυπάει το κεφάλι κείνου στον όποιο είναι καθάλλα. Κατόπιν το ρίχνει στον διπλανό του και έπειτα κείνος το ρίχνει παρακάτω κ.ο.κ. "Αν όμως το σανδάλι πού ρίχνεται έτσι, πέση χάμου τότε οι καθαλλάρηδες γίνονται υποζύγια και τὰ υποζύγια καθαλλάρηδες, και το παιχνίδι εξακολουθει όπως και πρώτα.

Τ σ α κ α λ ᾶ κ ι : Παιχνίδι για τὰ κορίτσια. "Ένα από αυτά, ή μάνα δηλ., δένει καλά γύρω από τή μέση της ένα μαντήλι· πίσω της ένα άλλο κορίτσι τήν κρατάει από το μαντήλι, έχει δε κι' αυτό δεμένο γύρω από τή μέση του ένα μαντήλι, από το όποιο το κρατάει το κορίτσι πού είναι από πίσω του και έτσι ακολουθάει μιὰ σειρά 10, 12 και πειότερα κορίτσια, πού έχουν δεμένα γύρω από τή μέση τους μαντήλια και με αυτά κρατούνται το ένα πίσω από το άλλο. "Αλλα κορίτσια προσπαθούν να πάρουν τή μάνα, ενώ τὰ κορίτσια πού είναι πίσω της, στριφογυρίζουν και μπαίνουν στη μέση κι' έτσι τήν προστατεύουν από τὰ άλλα κορίτσια.

Τ σ α μ ᾶ δ ε ς : "Όλοι οι παίχτες καταθέτουν από ένα χάλκινο νόμισμα, πού το θάζουν πάνω σ' ένα μικρό θράχο πού λέγεται μ π ό τ ζ ο ς, ή μ π ο ύ κ ι ο υ ή π ο ύ κ ι ο υ. "Υστερα όλοι οι παίχτες, ρίχνουν προς το μπούκιου, από απόσταση 5—6 βήματα, τις τ σ α μ ᾶ δ ε ς, δηλαδή πέτρινες πλάκες, μάλλον στρογγυλές και με διάμετρο 10—11 εκατοστά του μέτρου. Έκείνος, πού ή τσαμάδα του θα πλησιάση πειό κοντά στο μπότζο, κερδίζει τὰ νομίσματα· άμέσως οι παίχτες καταθέτουν άλλα και το παιχνίδι επαναλαμβάνεται.

Τ ζ ᾶ ν τ ζ ᾶ ν κ ο υ ρ α λ ῆ : Οι παίχτες διαιρούνται σε δυο μέρη, και με κλήρο, καθαλλικεύουν οι μὲν τούς δέ· έπειτα, ό πρώτος από τούς καθαλλάρηδες σκεπάζει με το χέρι του τὰ μάτια κείνου πού καθαλλικεύει και λέει:

Τζάν τζάν κουραλή το κεφάλι σ' να καή·
στοῦ Χασάνη τήν αὐλή φύτρωσε μιὰ λεμονιά·
Τάλμες τάλμες κουγιοργᾶ κάτσ' άπάνου στον άγα
πόσα ξύλα εἶν' άπάνω στ' ὄρος, στ' άψηλό βουνό;

καὶ ὑψώνει τὸ δεξιὸν χέρι, ἀνοίγοντας ὅλα ἢ μερικὰ ἀπὸ τὰ δάχτυλά του. Ἐὰν αὐτὸς ποῦ ρωτιέται πετύχει τὴ σωστὴ ἀπάντησι, ὁπότε πρέπει νὰ φωνάξῃ τ ζ ο ὕ κ ο ς, τότε ὅλοι οἱ παίχτες τοῦ μέρους του, θὰ καθαλλικέψουν τοὺς ὡς τώρα καθαλλάρηδες· ἂν ὅμως ἀστοχήσῃ, τότε οἱ καθαλλάρηδες ἀλλάζουν αὐτοὺς ποῦ καθαλλικεύουν, καὶ καθένας καθαλλικεύει τὸν διπλανό του, καὶ τὸ παιχνίδι ἐξακολουθεῖ.

Τ ζ ί λ ι α: Οἱ παίχτες σκίζουν κάθετα καὶ στὸ μέσο δυὸ ξυλαράκια, ποῦ ἔχουν μῆκος 7 πόντους περίπου, καὶ πάχος ἓνα δάχτυλο, καὶ κάνουν ἔτσι τέσσερα κομμάτια, ἢ μιὰ πλευρὰ τῶν ὁποίων εἶναι ἄσπρη, ἢ δὲ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια εἶναι πρασινόχρωμη. Τὰ ξυλαράκια αὐτά, ποῦ λέγονται τ ζ ί λ ι α, τὰ παίρνει ἓνας παίχτης στὴ χούφτα του, καὶ τὰ ἀνακατώνει, ἔπειτα δὲ τὰ ρίχνει χάμου, καὶ ἂν συμπέσουν οἱ ἄσπρες πλευρές, ὥστε ν' ἀποτελέσουν ἄρτιο ἀριθμό, δηλαδὴ ζ υ γ ἄ, τότε ὁ παίχτης κερδίζει· εἰδεμὴ, καὶ οἱ πλευρές ἀποτελέσουν περιττὸ ἀριθμό, δηλαδὴ μ ο ν ἄ, ὁ παίχτης χάνει.

Τ σ ί π τ σ ί π τ ὸ ν ἄ ε τ ὸ: Οἱ παίχτες, καθισμένοι ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλον, σχηματίζουν ἓνα κύκλο· ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς, δηλαδὴ ἡ μάνα, ἀρχίζει νὰ τσιμπᾷ τοὺς ἄλλους παίχτες στὰ πόδια, καὶ σὲ κάθε τσίμπημα προσφέρει καὶ ἀπὸ μιὰ λέξι, ἀπὸ τὸ παρακάτω τραγουδάκι:

Τσίπ τσίπ τὸν ἀετό, τὸ στραβὸ τὸν κογιαντό
π' ἀνεβαίνει σ' οὐρανοὺς, κατεβαίν' εἰς ἀγγελούς·
ἔβγα κυρὰ θάλασσα, νὰ δῆς τὴν παρακὸρη σου
ποῦ παίξει τὸ χρυσόμηλο μὲ τοῦ βασιληᾶ τὸ γυιό·
μιὰ γαβάθα πίτουρα, ὅποιος τὰ φάει πρωτῆτερα,
γιὰ ἐγὼ γιὰ ἐσύ, γιὰ ὁ μπάρμπα πέτζικας·
πιᾶσε διάκο τὸ κοντάρι, χτύπ' ἀπάνου στὸ καντάρι,
κούτσαινε μωρὲ κουτσέ, πᾶνε πέρα στὸ καντουῖνι,
νὰ γουρλίζης σὰν τὸ γ' ρουῖνι.

Ὁ τελευταῖος, στὸν ὁποῖο, μὲ τὸ τσίμπημα τῶν ποδαριῶν του, θὰ εἰπωθῆ ἢ λέξι γ' ρουῖνι, φεύγει καὶ πάει, πηδώντας μὲ τὸ ἓνα του πόδι, στὴ γωνία τοῦ σπιτιοῦ· τότε ἓνας παίχτης τοῦ λέει «Κουροῦνα, κουροῦνα» καὶ κείνος ἀπαντᾷ «κρά κρά»· ἔπειτα ὁ πρῶτος λέει: «Σοῦστειλε ἡ μάνα σου γραφὴ καὶ καλαμάρι» καὶ κείνος τοῦ ἀπαντᾷ: «Μ' τὴν ἐδώσανε»· ὁ πρῶτος πάλι ρωτᾷ: «Τί γράφει μέσα;» Ὁ κάθε παίχτης τότε παίρνει μυστικὰ ἓνα ὄνομα, δηλαδὴ ὁ ἓνας παίρνει τὸ ὄνομα ἑνὸς φορέματος, ὁ ἄλλος τὸ ὄνομα ἑνὸς ἐργαλείου κλπ. Ἀποκρίνεται λοιπὸν αὐτὸς ἀπὸ τὴ γωνία τοῦ σπιτιοῦ καὶ λέει τὸ ὄνομα ἑνὸς φορέματος ἢ ἐργαλείου κλπ. ἂν πετύχῃ νὰ πῆ ἓνα ὄνομα ἀπὸ κείνα ποῦ πῆραν οἱ ἄλλοι παίχτες, τότε αὐτὸς ποῦ εἶχε τὸ ὄνομα, πηγαίνει στὴ γωνία τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἀπὸ κεῖ τὸν μεταφέρει στὰ γῶτα του στὸ μέρος ποῦ εἶναι

οί άλλοι παίχτες και τὸ παιχνίδι ξαναρχίζει.

Τσιρλίπουδος: Ἀφοῦ ἐκλεχτοῦν οἱ μάνες, οἱ παίχτες χωρίζονται σὲ δυὸ παρέες, μὲ ἰσάριθμα μέλη, πὸν λέγονται π ο υ λ ι ἄ και τὰ ὅποια θὰ τὰ προστατεύουν οἱ μάνες. Ἐπειτα ρίχνουν τὸ πετραδάκι «χειμῶνας ἢ καλοκαίρι» και ἡ μάνα πὸν πέτυχε, πηγαίνει κάπου ἐκεῖ κοντὰ και κρύβει τὰ πουλιά της· ἀφοῦ δὲ γυρίσει πίσω ἀπὸ ἄλλο μέρος, προσκαλεῖ τοὺς παίχτες τῆς ἄλλης παρέας νὰ βροῦν, ἂν μποροῦν, τὰ πουλιά της. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ βγαίνει ἡ δεῦτερη μάνα, πὸν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν πρώτη, και παρακολουθεῖται ἀπὸ τὰ πουλιά της. Ὅταν φτάσουν κοντὰ στὸ μέρος, ὅπου εἶναι κρυμμένα τὰ πουλιά τῆς πρώτης μάνας και ὑπάρξει ὑπόνοια ὅτι μπορεῖ νὰ τὰ βροῦν, τότε αὐτὴ φωνάζει «γαρούφαλου, γαρούφαλου» και κείνα, βγαίνουν μὲ προσοχή και τρέχουν σ' ἓνα ὠρισμένο μέρος, πὸν κι' αὐτὸ λέγεται μάνα, κι' ἂν φτάσουν ἐκεῖ χωρὶς νὰ προλάβουν νὰ τὰ συλλάβουν οἱ ἀντίπαλοι, φωνάζουν «τσιρλίπουδος τσιρλίπουδος» και τότε πᾶνε για νὰ κρυφτοῦν τὰ πουλιά τῆς ἄλλης παρέας· ἂν ἓνα ἀπὸ αὐτὰ συλληφθῆ, ἐνῶ τρέχει πρὸς τὴ μάνα, τὸ παιχνίδι ἐξακολουθεῖ και κρύβονται τὰ ἴδια πουλιά.

Τσοκαλάκι: Παιχνίδι τῶν κοριτσιῶν. Πολλὰ κορίτσια στέκονται γύρω γύρω και σχηματίζουν ἓνα κύκλο· στὴ μέση καθίζουν ἓνα μικρὸ παιδάκι, πάνω στὸ κεφάλι τοῦ ὁποίου βάζουν χόρτα και προσποιῶνται ὅτι τὰ βράζουν. Ἐνα κορίτσι, ἡ μάνα, πὸν περιφέρεται και ἐπιτηρεῖ τὸ βράσιμο τοῦ φαγητοῦ, ρωτᾷ μὲ τὴ σειρά τὰ ἄλλα κορίτσια, τί μαγειρεῖ, και τὸ κάθε κορίτσι ἀπαντᾷ και λέει, τὸ τάδε φαγητό. Κατόπιν ἡ μάνα χτυπάει μὲ τὴν παλάμη της τὴν παλάμη ἐνὸς κοριτσιοῦ, τὸ ὅποιο τότε ἀφήνει τὴ θέση του, κι' ἀρχίζει νὰ περιστρέφεται ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν κοριτσιῶν, ἐνῶ ἀντίθετα ἡ μάνα περιστρέφεται μέσα στὸν κύκλο και προσπαθεῖ νὰ καταλάβῃ τὴ θέση τοῦ κοριτσιοῦ, πὸν εἶναι ἔξω. Ἄν ἡ μάνα κατορθώσῃ και καταλάβῃ τὴ θέση τοῦ κοριτσιοῦ, τότε τὸ κορίτσι γίνεται μάνα· χτυπάει τότε μὲ τὴ παλάμη του τὴν παλάμη ἄλλου κοριτσιοῦ και συνεχίζεται τὸ παιχνίδι ὅπως και πρῶτα μέχρις ὅτου τὰ κορίτσια νὰ θαραθοῦν, ὅποτε φωνάζουν «Ψήθηκη και κήκη τὸ φαί», και τὸ παιχνίδι παύει.

Τὸ ἓνα μας, τὰ δύο μας: Οἱ παίχτες διαιροῦνται σὲ δυὸ ἰσάριθμες παρέες, και μὲ τὸ σαλιωμένο πετραδάκι ὀρίζονται τὰ γ α ἱ ἴ δ ο ὑ ρ ι α και οἱ κ α θ α λ λ ἄ ρ η δ ε ς. Οἱ παίχτες τῆς παρέας, πὸν ὀρίστηκαν γαιδούρια, παίρνουν θέσεις παράλληλα και κοντὰ ὁ ἓνας στὸν ἄλλον, κι' ὕστερα σκύβουν τὰ σώματά τους και στηρίζουν τὰ χέρια τους στὰ γόνατά τους. Ἐπειτα, ἀφοῦ βάλουν πάνω στὴ ράχη τοῦ καθενὸς ἀπὸ ἓνα φέσι, ἀρχίζουν οἱ παίχτες τῆς ἄλλης παρέας νὰ πηδοῦν μὲ τὴ σειρά πάνω τους, προσέχοντας νὰ μὴ ρίξουν καταγῆς κανένα φέσι, γιατί ὅποιος κάμει κάτι τέτοιο, γίνεται

γ α ἰ δ ο ὕ ρ ι και παίρνει τή θέση κείνου, ἀπὸ τῆ ράχη τοῦ ὁποίου ξε-
ριξε τὸ φέσι κάτω. Κι' ἐνῶ ἔτσι πηδοῦν, λέει ὁ πρῶτος, «Τὸ ἓνα μας, τὰ δυὸ
μας», ὁ δεύτερος «τὰ τρία τέσσερά μας», ὁ τρίτος «τὰ πέντε, ἕξι, ἑφτά μας»,
ὁ τέταρτος «τὰ ὄχτώ, ἐννιά μας» ὁ πέμπτος «τὰ δέκα ἔντεκά μας», κι' ὁ
ἕκτος «τὰ δέκα τρία μάρμαρο»· ὁ κατόπιν ἀπὸ αὐτὸν ἀρχίζει πάλι ἀπὸ «τὸ ἓνα
μας τὰ δυὸ μας» και ἔτσι συνεχίζεται τὸ παιχνίδι μέχρις ὅτου νὰ πέση κάτω
ἓνα φέσι, ὁπότε οἱ κ α θ α λ λ ἄ ρ η δ ε ς μεταβάλλονται σὲ γ α ἰ δ ο ὕ ρ ι α.

Τ ο ι χ ἄ κ ι: Τὸ πρῶτο παιδί πετάει μὲ δύναμη στὸν τοῖχο ἓνα χάλ-
κινο νόμισμα, τὸ ὁποῖο πέφτει καταγῆς, σὲ ἀπόσταση 1—1,5 μέτρο μακρὰ ἀπὸ
τὸν τοῖχο. Ὑστερα τὸ δεύτερο παιδί, κάνει τὸ ἴδιο μὲ τὸ δικό του νόμισμα, και
ὅταν τὸ νόμισμά του πέσει ἓνα κ υ ν ὄ σ τ ο μ ο ⁽¹⁰⁾ κοντὰ στὸ νόμισμα τοῦ
πρῶτου, κερδίζει τὸ δεύτερο παιδί τὸ νόμισμα τοῦ πρῶτου παιδιοῦ. Ἀλλοιῶς,
συνεχίζει νὰ παίζη τὸ τρίτο παιδί κλπ.

Τ ὸ κ ἄ τ ω π α π ο ὕ τ σ ἄ κ ι: Οἱ παίχτες διαιροῦνται σὲ δυὸ πα-
ρέες, πὺ παίρνουν θέση ἢ μιὰ ἀπέναντι στὴν ἄλλη· τότε ἓνας παίχτης τῆς πρῶ-
της παρέας, ρίχνει μὲ τὰ πόδια του, και ἀπὸ τὰ πίσω πρὸς τὰ ἐμπρός, ἓνα
παπούτσι πρὸς τὴν ἄλλη παρέα, οἱ παίχτες τῆς ὁποίας προσπαθοῦν νὰ τὸ
πιάσουν στὸν ἀγέρα. Και ἂν αὐτὸ γίνει τρεῖς φορές, και δὲν μπορέσουν και
τις τρεῖς φορές νὰ τὸ πιάσουν στὸν ἀγέρα, τότε οἱ παίχτες τῆς πρώτης παρέας
τοὺς κ α θ α λ λ ι κ ε ὕ ο υ ν. Ἐν ὅμως ἐπιτύχουν και τις τρεῖς φορές
νὰ πιάσουν στὸν ἀγέρα τὸ παπούτσι, τότε οἱ παίχτες τῆς δεύτερης παρέας
κ α θ α λ λ ι κ ε ὕ ο υ ν τοὺς παίχτες τῆς πρώτης και παίρνουν τὴ θέση τους
στὸ παιχνίδι.

Τ ὸ π ι: Οἱ παίχτες διαιροῦνται σὲ δυὸ παρέες, κι' ἀφοῦ μὲ τὸ πετρα-
δάκι πάρει κάθε μιὰ τὴ θέση της στὸ παιχνίδι, βάζουν μιὰ τετράγωνη πλάκα,
πὺ λέγεται μάνα, και ἀπὸ κεῖ, οἱ παίχτες τῆς πρώτης παρέας πετοῦν μὲ δύ-
ναμη, και ὁ ἓνας ὕστερα ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἓνα τ ὸ π ι λ α σ τ ι χ ἔ ν ι ο ἢ πέτσινο
πρὸς τοὺς παίχτες τῆς ἀπέναντι παρέας, οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ τὸ πιάσουν
πρὶν πέση καταγῆς. Και ἂν πιάσουν τὸ τόπι στὸν ἀγέρα, και ἂν σὲ συνέχεια
τὸ ρίξουν και χτυπήσουν μ' αὐτὸ τὴ μ ἄ ν α, θεωροῦνται νικητὲς και κα-
θαλλικεύουν τοὺς παίχτες τῆς πρώτης ομάδας, οἱ ὁποῖοι ἔτσι τοὺς μεταφέρουν
στὴ θέση τῆς μάνας, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀρχίζουν νὰ πετοῦν τὸ τόπι· και τὸ παι-
χνίδι ἐξακολουθεῖ.

Τ υ φ λ ο μ υ ἰ γ α: Αὐτός, πὺ μὲ τὸ «πετραδάκι» ὀρίστηκε τ υ-

10) Κυνόστομον· ἔτσι λένε οἱ ξυλουργοὶ τὴν ἀπόσταση μεταξὺ τοῦ μεγάλου δακτύ-
λου και τοῦ λιχανοῦ· τὴ λέξη τὴ συναντοῦμε στοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, και ὁ Κων-
σταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος γράφει· κ α ρ φ ἰ ο ν κ υ ν ο σ τ ο μ ι α ἰ ο ν. Ἡ
σημασία ὡστόσο αὐτῆς τῆς λέξης ἐξέφυγε ἀπὸ τὴν προσοχὴ ἐκείνων πὺ ἐκδόσανε αὐτοὺς
τοὺς συγγραφεῖς.

φ λ ο μ υ ῖ γ α, σκεπάζει δλόκληρο τὸ κεφάλι του μ' ἓνα μεγάλο φέσι, καὶ κρατώντας ἀντίς γιὰ σκαλιστήρι ἓνα ξύλο, κάθεται, καὶ σκαλίζει τὸ χῶμα· τὰ ἄλλα παιδιὰ πλησιάζουν καὶ ρωτοῦν: «τί σκαλίζεις αὐτά;»· ἡ τυφλομουίγα ἀποκρίνεται: «τὴ· θελονίτσα μ' ἔχασα»· τὰ παιδιὰ ξαναρωτοῦν: «ἄμ τί θὰ ράψ'ς;»· κι' αὐτὴ ἀποκρίνεται: «τοῦ σακκ'λάκι μ'»· πάλι τὴ ρωτοῦν: «τί θὰ θάλ'ς μέσα;»· κι' αὐτὴ λέει: «τοῦ σταράκι μ'» καὶ τὴν ξαναρωτοῦν: «ποῦ θὰ τ' ἀπλώσης;»· «Στὴ ταρατσιτσα μ'» τοὺς ἀπαντάει· Τότε ὅλα τὰ παιδιὰ μαζί φωνάζουν, «σήκου καὶ θὰ σ' τοῦ φᾶν' οἱ κόττες» καὶ ἡ τυφλομουίγα σηκώνεται καὶ τὰ κυνηγάει· ἂν πιᾶσει ἓνα παιδί καὶ, χωρὶς νὰ τὸ βλέπη, τὸ ὀνομάσει ποιό εἶναι, κερδίζει καὶ γίνεται τυφλομουίγα τὸ παιδί. Ὅταν ἡ τυφλομουίγα πλησιάζει σὲ μέρος ἀπόκρημνο καὶ ὑπάρχει κίνδυνος νὰ γκρεμιστῇ, τὰ παιδιὰ συνηματικὰ φωνάζουν «φουφοῦ, φουφοῦ», καὶ ἡ τυφλομουίγα ἀπομακρύνεται ἀπὸ κεῖνο τὸ μέρος.

Χ α σ ἄ π η ς: Αὐτὸ τὸ ἀστεῖο παιχνίδι τὸ παίζουν τὰ παιδιὰ γιὰ μιὰ φορά καὶ τότε ποῦ δὲν ξέρουν τί πρόκειται νὰ πάθουν. Ἐνα παιδί, ποῦ ξέρει τὸ παιχνίδι, γίνεται Χ α σ ἄ π η ς, ἐνῶ ἀπὸ τὰ ἄλλα παιδιὰ ἓνα γίνεται βόδι, ἄλλο γίνεται πρόβατο, ἄλλο κριάρι, ἄλλο κόττα κλπ. Ὑστερα ὁ χασάπης κλείνεται σὲ ἓνα δωμάτιο, καὶ τὰ ζῶα πηγαίνουν τάχα, νὰ βοσκῆσουν. Τότε ἔρχεται στὸ χασάπη ἓνας, ποῦ ἔχει συνεννοηθῇ ἀπὸ πρὶν μαζί του, καὶ τοῦ φέρνει ἀλάτι καὶ πιπέρι, γιὰ ν' ἀγοράση κρέας. Ἀμέσως ὁ χασάπης φωνάζει «νάρτη τὸ βόδι», καὶ τὸ παιδί, ποῦ παριστάνει τὸ βόδι, ἔρχεται τρέχοντας στὸν χασάπη. Τότε ἀρχίζει συζήτηση ἀνάμεσα στὸν ἀγοραστή καὶ στὸ χασάπη, κι' ὁ μὲν ἀγοραστής λέει πῶς τὸ βοδινοῦ κρέας εἶναι ἄνοστο καὶ ἄπαχο, ἐνῶ ὁ χασάπης παινεύει τὴν νοστιμάδα, τὸ πάχος καὶ τὴ θρεπτικὴ ἀξία τοῦ βοδινοῦ, γιὰ νὰ δείξη δὲ τὴ δύναμη τοῦ ζώου, προσκαλεῖ τὸ παιδί νὰ μ ο υ γ ρ ῖ ξ η· μόλις ὁμως τὸ παιδί ἀνοίξει τὸ στόμα του, γιὰ νὰ βγάλῃ ἓνα μουγγρητό, ὁ χασάπης ἢ ὁ ἀγοραστής, τοῦ βάζει μέσα μιὰ χουφτιὰ ἀλάτι μὲ πιπέρι. Τὸ παιδί, μὲ πολλὴ λύπη καὶ ἀηδία, φτύνει τ' ἀλατοπίπερο, δὲν λέει ὁμως τίποτα στὰ ἄλλα παιδιὰ, γιὰ νὰ πάθουν καὶ κεῖνα τὸ ἴδιο. Πραγματικά, μὲ τὴν πρόφαση ὅτι τὸ κρέας τοῦ βοδιοῦ δὲν ἄρесе στὸν ἀγοραστή, ὁ χασάπης προσκαλεῖ τὸ πρόβατο· τὸ παιδί, ποῦ παριστάνει τὸ πρόβατο ἔρχεται, καὶ σὲ λίγο τὸ στόμα του γεμίζει ἀλατοπίπερο· ἔτσι ἐξακολουθεῖ τὸ παιχνίδι μέχρις ὅτου νὰ πάθουν τὸ ἴδιο ὅλοι οἱ παῖχτες, ἀφοῦ κανένας δὲν φανερώνει τὸ πάθημα, γιὰ νὰ μὴν στερηθῇ τὴν εὐχαρίστηση νὰ δῇ καὶ τοὺς ἄλλους στὴν ἴδια κατάσταση ποῦ βρέθηκε ἐκεῖνος.

Χ α τ ζ ῆ ς, χ α τ ζ ῆ ς: Ἐνας ποῦ ἐκλέχτηκε Χ α τ ζ ῆ ς κάθεται χάμου καὶ κρατᾷ ἓνα μαντήλι, τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ ὁποίου κρατᾷ ἡ μάνα. Οἱ ἄλλοι παῖχτες, πλησιάζοντας τὸν χατζῆ, τὸν χτυποῦν καὶ τοῦ λένε:

«καλῶς ὤρισες Χατζῆ· ἔφερες βραχιόλια;» Ἄν ἡ μάνα, ἡ ὁποία προστατεύει τὸν Χατζῆ, χτυπήσῃ κάποιον ἀπὸ τοὺς παίχτες ποὺ ἐπιτίθενται, τότε ὁ χτυπημένος παίρνει τὴ θέση τοῦ Χατζῆ· ἀλλοιῶς, τὸ παιχνίδι συνεχίζεται, μέχρις ὅτου νὰ χτυπήσῃ κάποιον ἡ μάνα.

Ψωμάκια, εἶναι ὁ «ἐποστρακισμὸς» τῶν ἀρχαίων. Ἐὰν τὰ παιδιά παίρνουν κομματάκια ἀπὸ κεραμίδια ἢ πλακερὰ πετραδάκια, καὶ τὰ ρίχνουν μὲ δύναμη πάνω στὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Καὶ κείνος, ποὺ τὸ κεραμιδάκι τοῦ ἢ τὸ πετραδάκι τοῦ θὰ κάμῃ πειὸ πολλὰ πηδημάτα πάνω στὴ θάλασσα, πρὶν νὰ βουλιάξῃ, θεωρεῖται νικητῆς.

Τέτοια εἶναι τὰ ὁμαδικὰ παιχνίδια, τὰ ὁποῖα συνηθίζουν νὰ παίζουν τὰ Σαμιωτόπουλα· αὐτὰ τὰ παιχνίδια γυμνάζουν τὸ σῶμα καὶ ἀκονίζουν τὸ μυαλό τους· μὲ λύπη μας ὅμως τὸ λέμε, ὅτι ὁ καινούργιος τρόπος τῆς ζωῆς μας ἐπιδράει ἔτσι, ποὺ τὰ παιχνίδια αὐτὰ ξεχνιοῦνται τὸ ἓνα κατόπιν τοῦ ἄλλου, δὲν θὰ περάσῃ δὲ πολὺς καιρὸς, καὶ θὰ καταντήσουν ἄγνωστα καὶ ἀκατάληπτα καὶ αὐτὰ ἀκόμα τὰ ὀνόματά τους.

Καταχωροῦμε παρακάτω καὶ μερικὰ τραγουδάκια, ποὺ τὰ λένε τὰ παιδιά στὴ Σάμο σὲ διάφορες περιστάσεις:

ΟΤΑΝ ΕΙΝΑΙ ΩΡΑ ΓΙΑ ΝΑ ΚΟΙΜΗΘΟΥΝ

Πέφτω κάνω τὸ σταυρὸ μου, ἄγγελό ᾽χω στὸ πλευρό μου·
δοῦλος τοῦ Θεοῦ λογιόμαι καὶ κανένα δὲ φοβοῦμαι.
Ἡ κερὰ ἢ Παναγιὰ κι' ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ,
ποὺ τὰ διώχνει τὰ κακὰ κι' ὅλα τὰ δαιμονικά.

Σ' ἓνα σταυρὸ γεννήθηκα, σ' ἓνα σταυρὸ πιστεύω,
πιστεύω καὶ στὰ πάθη του καὶ στὴν ἀνάστασή του
καὶ στὴν κυρὰ τὴν Παναγιὰ καὶ εἰς τὸν ἅϊ Γιάννη
ποὺ δέχεται τ'ς ἁμαρτωλοὺς καὶ χαίρεται τοὺς δίκηους·
δέξαι καὶ τὴ ψυχούλα μου δεξιὰ τοῦ παραδείσου.

ΟΤΑΝ ΕΙΝΑΙ ΣΥΝΝΕΦΙΑΣΜΕΝΗ ΜΕΡΑ

Ἔβγα, ἥλιε, πύρωσέ με καὶ κουλούρια τάησέ με
μὲ τὸ μέλι μὲ τὸ γάλα μὲ τὴν ἀργυρῆ κουτάλα
Ἔβγα, ἥλιε, μιά χαρά, σάν τοῦ Μάρκου τὰ παιδιά
ὁποῦ εἶν' στὴ πυροστιὰ καὶ μοιράζουν τὴ δουλειά.
ὅποιος πάρ' τὰ πλειὸ πολλὰ θὰ μοιράξῃ ἄλλη μιά.

ΟΤΑΝ ΠΕΡΝΟΥΝ ΟΙ ΓΕΡΑΝΟΙ

Κουρούνα μπαμπάκι φέρε τὸ τυράκι
καὶ τὸ παλαγὸ φωμάκι γιὰ νὰ φᾶμε τὴ λαμπρὴ μας.
Κουρούνα κουτσοκώλα, τὸν ἄντρα σου Νικόλα,
κουρούνα κουτσομύτα, τὸν ἄντρα σου Νικήτα.
Νέθετε νέθετε κι' ἡ λαμπρὴ μας ἔρχεται.

ΟΤΑΝ ΠΡΩΤΟΛΑΛΗΣΕΙ ΤΟ ΤΖΙΤΖΙΚΙ

Μιὰ γαδάθα πίτερα ποιὸς θὰ φάη πρωτῆτερα,
γιὰ γὼ γιὰ ἐσὺ γιὰ ὁ μπάριμπα πέτζικας'
πέτζικας ἐλάλησε, μαύρη ρόγα γυάλισε
ἄρπα τὸ καλὸ πουλί.

ΟΤΑΝ ΦΑΝΕΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΧΕΛΙΔΟΝΙ (')

Τὸ χελιδόνι τὸ πουλί, πάει πέρα κι' ἔρχεται,
πάει καὶ ξανάρχεται
Στέλνει μήνυμα καὶ λέ' πὼς εἶναι καλοκαίρι.

ΟΤΑΝ ΚΟΣΚΙΝΙΖΟΥΝ ΤΟ ΣΙΤΑΡΙ

Κοσκινίζω καὶ καλοκαρδίζω
τί θὰ φᾶμε ἀπόψε,
μέλι μέλι καὶ καρύδι
καὶ τοῦ ποντικοῦ τ' ἀρχίδι.

ΣΤΗΝ ΚΟΥΝΙΑ

Κούνια μπέλλα ἔσπασ' ἡ σκουτέλα
ἔτρωγα σταφύλια, τσίμπισα μιὰ ρόγα
μοῦδωκ' ἓνα μπάτσο, πετάχτηκα στὸ βάτο,
βγήκα τὸ σαββάτο μ' ἓνα μαῦρο γάτο,
βγήκα καὶ τὴν κυριακὴ μὲ τὸ ἄσπρο τὸ θρακί.

11) Τὸ τραγουδάκι αὐτὸ μᾶς θυμίζει: τὸ «χελιδόνισμα» τῶν ἀρχαίων, γιὰ τὸ ὁποῖο γράφει ὁ Ἀθηναῖος, Η. 60. Ἀλλὰ καὶ πάνω σὲ ἀρχαῖο ἀγγεῖο ὑπάρχει ἀπεικονισμένη ἡ ἐξῆς παράσταση, ποὺ ἔχει σχέση μὲ τὸ χελιδόνισμα: «Τρεῖς ἄνθρωποι, ἓνα παιδί, ἓνας ἔφηβος καὶ ἓνας γέρος κάθονται πάνω σὲ σαμνιά καὶ δείχνουν μὲ τὸ δάχτυλο ἓνα χελιδόνι ποὺ πετάει· ὁ ἔφηβος λέει: «νὰ τὸ χελιδόνι!», ὁ γέρος «Ναί, μὰ τὸν Ἡρακλῆ!», καὶ τὸ παιδί «αὐτὸ εἶναι!» καὶ ὕστερα ὁ γέρος ἐπαναλαμβάνει «Ἄνοιξη πιά!». Monum dell Inst. archeol II Τεν. XXIV.

ΣΤΟΥΣ ΓΑΜΟΥΣ ΤΩΝ ΑΠΟΡΩΝ

Κάτω στὸ γιαλὸ στὸν ἄμμο κάμαν οἱ Καργιῶτες γάμο
καὶ καλέσαν τὸ δεσπότη γιὰ νὰ τηγανίσ' σηκότι
καὶ καλέσαν τὸν ἀγᾶ γιὰ νὰ τηγανίσ' αὐγά,
καὶ καλέσαν καὶ τὸ Γιάννη, γιὰ νὰ γλύφη τὸ τηγάκι,
καὶ καλέσαν τὸ Νικόλα γιὰ νὰ ρίχνη τὴν πιστόλα,
καὶ καλέσαν τὸν Ἀντώνη γιὰ νὰ ρίχνη τὸ κανόνι,
καὶ μ' αὐτοὺς τὸν Μανολή, γιὰ νὰ παίζη τὸ βιολί,
ἄιντε καὶ τὸν Κωνσταντῆ γιὰ νὰ πιάνη ποντικοί,
κάλεσαν καὶ τὸ Θανάση τὸ νερὸ γιὰ νὰ κεράση·
κάλεσαν καὶ τὸν Ἡλιὰ γιὰ νὰ θράζη τὴν κοιλιά.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΔΕΞΙΟΥΣ ΜΟΥΣΙΚΟΥΣ

Παρεκεῖ στὸ πίσω ρέμα παίζει ὁ λύκος τὴ φλοέρα
κι' ὁ σκαντζόχοιρος τὴ λύρα κι' ἡ χελώνα καμαρώνει
καὶ στὴν τρύπα τῆς ζαρώνει.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΔΥΝΑΤΟΥΣ

Λέλεκα Χατζῆ μπαμπᾶ, τ' ἄλογό σου ἔναι παχὺ
κι' ἡ γυναῖκα σου ἀχαμνή·
τὸ παιδί σου μάλαμα, νὰ τὸ πιάση τάραμα.

ΟΤΑΝ ΣΥΝΑΝΤΗΘΟΥΝΕ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΙΤΡΙΝΙΑΣΜΕΝΟΙ ΚΙ' ΑΡΡΩΣΤΙΑΡΗΔΕΣ

Πέντε φούσκηδες μαλώνανε πάνω στοῦ φούσκη τὴν αὐλὴ
κι' ἔστειλαν αὐτὸ τὸ φούσκη νὰ φωνάξ' τὴ κυρὰ φούσκα,
γιατὶ ἀπ' τὸν καυγᾶ ποὺ γείνη ἔσπασε τοῦ φούσκ' ἡ φούσκα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΚΝΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΒΡΑΔΥΚΙΝΗΤΟΥΣ

Στοῦ σπιτιοῦ μας τὴν αὐλὴ ἔχομ' ἓνα καφετζῆ
κι' ὅταν πάει νὰ κεράση, μὲς στὴ κούπα θὰ ξεράση·
κι' ὅταν ἄψει τὴ φουγιέρα, ψάλλει τὴν τιμιωτέρα·
κι' ὅταν πάει στὸ νερὸ θὰ φωνάζη δὲν μπορῶ·
κι' ὅταν πάει νὰ ψουνίση, ὄλ' ἡ μυίγα θ' ἀκλουθήση·
κι' ὅταν πέσει στὸ κρεβάτι παίρνει ἀγκαλιὰ τὸ γάτη·
κι' ἀπ' τὸν ὕπνο σὰ σ'κωθῆ, φόρτωμα κρασί θὰ πιτῆ·
κι' ἂν ἀρχίξ' νὰ τραγουδήση, ὄλους μας θὰ ξεσπιτήση.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΣΕΒΔΟΥΣ

Συγδαλιά μυγδαλιά, σύγδου μύγδου κοκκαλιά
κάμνει σύγδαλα μύγδαλα συγδουμυγδουκόκκαλα,
κι' ὅποιος ἀπ' αὐτὰ θά φάη, συγδουλιάζει μυγδουλιάζει
συγδουμυγδουκοκκαλιάζει.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΒΑΤΤΑΡΙΖΟΝΤΕΣ

Ἡ κλησιὰ ἔν μολυβδουτῇ
μουλυβδοκानτηλοπελεκητῇ
ποιός τὴν μουλυβδοκानτηλοπελέκησε;
ὁ γυιός τοῦ μουλυβδοκानτηλοπελεκητῆ.
Ἄμ' νὰ ἔχα κι' ἐγὼ τὰ σφυριά
τοῦ γυιοῦ τοῦ μουλυβδοκानτηλοπελεκητῆ,
θὰ τὴν μουλυβδοκानτηλοπελεκοῦσα
καλλίτερον ἀπ' τὸ γυιὸ τοῦ μουλυβδοκानτηλοπελεκητῆ

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΑΘΥΜΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΜΕΛΕΙΣ

—Ἐ! κυρὰ γουμένισσα,
—Ὅρσε, κυρὰ παπαδιά.
—Ἐχεις πάπλωμα χρυσό;
—Ἐχω καὶ μεταξωτὸ
—Δεῖξε μου τὸ νὰ τὸ διῶ.
—Τὸ ἔχει ὁ γυιός μου στὸ σκολειό.
—Ἄκουσα πὼς πέθανε.
—Ἔτσι ἄκουσα καὶ γώ.
—Ποιός παπᾶς τὸν ἔχωσε;
—Μοῦ εἶπανε ὁ γούμενος.
—Νὰ μᾶς ζῆς γουμένισσα.

ΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΓΑΜΟ

Ἀπὸ ἀνέκαθεν οἱ Σαμιῶτες θεωροῦν τὸν γάμο τίμιον καὶ ποθητό· καὶ ὅπως οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοι θεωροῦσαν δύσμοιρους⁽¹²⁾ τοὺς ἀνύπαντρος καὶ τοὺς ἀπαίδευτους, ἔτσι καὶ σὲ μᾶς σήμερον, κάθε ἀνύπαντρος, καὶ πολὺ περισσότερο κάθε ἀνύπαντρη, λογιζοῦνται ἀπόκληροι ἀπὸ αὐτῆ τῆ μεγάλης χαρᾶς. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ κόσμος λέει «τὸ στεφάνι φέρνει δόξα», τὸ δὲ ὄνομα «ἄ μ ο ι ρ ο ς»

12) Σοφοκλ. Ἀντιγόνη 917 — Ἡλέκτρα 165.

και οι λέξεις «να μὴν ἰδῆς μοῖρα», ἀπευθυνόμενες ἰδίως σὲ γυναῖκα, θεωροῦνται σὰν μιὰ ἀπὸ τὶς πειρὸ πικρὲς θρισιές, και ἀπὸ τὶς πειρὸ φοθερὲς κατάρεις.

Τὰ περασμένα χρόνια, τότε πού ὁ γυιὸς και ἡ κόρη λογιζόνταν σχεδὸν σὰν κτήματα τοῦ πατέρα — γι' αὐτὸ τὸν ἀποκαλοῦσαν ἀ φ έ ν τ η και κ ύ ρ η, και ὡς τὰ σήμερα ἀκόμα ἔτσι λένε τοὺς πατεράδες — ἡ ἐκλογὴ τοῦ γαμπροῦ ἢ τῆς νύφης ἦταν ἀποκλειστικὸ δικαίωμα του, ἢ τῆς μητέρας, ἂν ὁ πατέρας εἶχε πεθάνει, καθὼς ἔλεγε και ἡ ἀρχαία κόρη:

Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμοὶ
μέριμναν ἔξει, κούκ ἐμὸν κρίνειν τάδε⁽¹³⁾

Κατὰ συνέπεια, λογιζόνταν κακὸς και ἀπειθαρχος πρὸς τοὺς γονεῖς ὁ γυιὸς ἐκεῖνος, πού τολμοῦσε νὰ κάμη πρόταση γάμου, και πολὺ περισσότερο ἡ κόρη, ἢ ὁποία — γιὰ νὰ ἐκφραστοῦμε καθὼς ὁ Ξενοφώντας, ζοῦσε, τὸν καιρὸ ἐκεῖνο, κάτω ἀπὸ τέτοιο ἔλεγχο, ὥστε νὰ βλέπη, νὰ ἀκούη και νὰ λήη ὅσο τὸ δυνατὸ λιγώτερα — θὰ τολμοῦσε νὰ ἀκούση μιὰ τέτοια πρόταση. Βέβαια ἡ ὁμορφιὰ δὲν περνοῦσε και κεῖνα τὰ χρόνια ἀπαρατήρητη ἀπὸ ἓνα τραγουδάκι, τὸ ὁποῖο περισώθηκε ὡς ἐμᾶς, μαθαίνουμε ὅτι προκαλοῦσε μεγάλη ἐντύπωση ἢ ἐμφάνιση μιᾶς ὁμορφῆς κοπέλλας:

Παλληκάρια, ἀρματωθῆτε, και στήν πάντα νὰ σταθῆτε,
νὰ περάση τὸ σταθῶρι⁽¹⁴⁾ ἢ μαλαματένια κόρη.

Ἄλλὰ και τῆς Ἀφροδίτης ὁ πολυμήχανος γυιὸς, δὲν ἦταν ξένος και ἄγνωστος στοὺς νέους ἐκεῖνης τῆς ἐποχῆς· ἄλλωστε, σύμφωνα μὲ μιὰ παροιμία, πού μέχρι σήμερα τὴν χρησιμοποιοῦν οἱ Σαμιῶτες, «ἂν εἶναι δέντρο χωρὶς ἴσκιος εἶναι και παλληκάρι χωρὶς ἀγαπητικιά». Προσπαθοῦσαν ὅμως τότε οἱ νέοι νὰ κρύψουν, ὅσο τὸ δυνατὸν πειρὸ θαθεῖα μέσα τους τὸν ἔρωτά τους, και ἔδαζαν γυναῖκες συγγενεῖς τους νὰ γνωστοποιήσουν στοὺς γονεῖς τους τὸ πάθος πού τοὺς βασάνιζε, και προσπαθοῦσαν, μὲ τὸν γάμο, νὰ πετύχουν τὴν ἐκπλήρωση τοῦ πόθου τους. Μόνον στήν περίπτωση πού θ' ἀπαντοῦσαν ἀνυπέροβλητα ἐμπόδια ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους ἢ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς νύφης, κατέφευγαν στήν ἀπαγωγή της και στὸ γάμο, παρὰ τὴ θέληση ἐκεῖνων. Και μέχρι σήμερα διηγοῦνται στὴ Σάμο πολλὲς τέτοιες ἀπαγωγές, πού εἶχαν πολὺ ρωμαντικὲς περιπέτειες⁽¹⁵⁾.

(13) Εὐριπ. Ἀνδρομάχη 987.

(14) Σταθῶρι εἶναι τὸ ἐξάμιτο ὕψος, πού λέγεται και βελουδο ἢ κατηφές· κεῖνα τὰ χρόνια ἦταν σπανιώτατο και λογιζόνταν πολύτιμο.

(15) Ὅταν οἱ γονεῖς δὲν ἀγκρίνουν ἓναν γάμο, και θέλουν νὰ σήσουν τὴν ἐρωτικὴ φλόγα πού καίει στήν καρδιά τοῦ γυιὸς τους ἢ τῆς κόρης τους, νομίζουν ὅτι θὰ τὸ κατορθώσουν, ἂν γεμίσουν μὲ νερὸ τὸ δεξιὸ παπούτσι τοῦ προσώπου πού ἀγαπιέται και τὸ δεξιὸν νὰ τὸ πιῇ τὸ πρόσωπο πού ἀγαπάει, χωρὶς βέβαια νὰ τὸ ξέρη. Αὐτὰ ὅμως τὰ μιᾶ γ ι α τὰ μεταχειρίζονται πολὺ σπάνια, γιατί μπορεῖ αὐτὸ τὸ νερὸ πού θὰ πιωθῇ ἀπὸ τὸν γυιὸ ἢ ἀπὸ τὴν κόρη τους νὰ ἔ θ γ η σ ε κ α κ ὀ.

Ὡστόσο, τὰ χρόνια ἐκεῖνα, κατὰ τὰ ὅποια τὰ παιδιά ὑπάκουαν τυφλὰ καὶ καταπνίγανε μέσα τους τὸ κάθε αἴσθημα, πέρασαν πιά, καὶ τὰ πράγματα ἀπὸ τότε ἀλλάξανε· ἔτσι στὰ κατοπινὰ χρόνια δὲν θεωροῦνταν ἀπόδειξη φαυλότη-
 τας καὶ ἀναισχυντίας τὸ νὰ συναντήση, ἰδίως στὸ χορό, ὁ νέος τῆ νέα πού ἀγα-
 ποῦσε, καὶ ν' ἀποφασίση νὰ τῆς ἐκδηλώσῃ μὲ κάθε τρόπο τὴν ἀγάπη του, καὶ
 νὰ ὁμολογήσῃ ἔπειτα στοὺς γονεῖς του ὅτι ἐπιθυμοῦσε νὰ παντρευτῆ. Καὶ ἂν
 οἱ γονεῖς συμφωνοῦσαν μὲ τὴν ἐπιθυμία αὐτῆ τοῦ γιου τους, ἄρχιζαν τότε
 ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ στοὺς γονεῖς τῆς κοπέλλας ἀπευθείας, ἢ μὲ τὴν μεσο-
 λάβηση τρίτων — οἱ ὅποιοι ἔβαζαν ἀνάποδα τὰ παπούτσια τους, δηλ. τὸ δεξι
 ποδάρι στὸ ἀριστερὸ παπούτσι, γιὰ νὰ ἐξουδετερώσουν ἔτσι τὶς πλεκτάνες τῶν
 κακόβουλων — οἱ διαπραγματεύσεις γιὰ τὸ προκείμενο συνοικέσιο, οἱ ὁποῖες
 λέγονταν σ ἄ ζ μ α τ α ἀπὸ τὸ ἰσάζω, δηλαδή ἐξομαλύνω τὰ προσκόμματα,
 πού τυχὸν θὰ παρουσιαστοῦν. Ἀλλὰ σὲ μερικὰ χωριά οἱ γάμοι τελείωναν κατὰ
 τρόπο περίεργο καὶ ἀπροσδόκητο· ἐνῶ δηλαδή γίνονταν στὶς πλατεῖες οἱ δημό-
 σιοι χοροὶ γιὰ τὴν γιορτὴ τοῦ Πάσχα, ἓνας παντρεμένος, κρατώντας ἓνα σι-
 δερένιο ραβδί, ἔφερνε βόλτα τὶς παρέες τῶν χορευτῶν, καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς
 τὰ παλληκάρια καὶ τὶς κοπέλλες, φώναζε, σειώντας τὸ ραβδί του «Πάν' κερὰ
 λουτζα, κὰτ' κερὰ λουτζα, νὰ παντρέψωμε τὸν δεῖνα, ποῦναι καλὸ παλληκάρι,
 φρόνιμο καὶ νοικοκυροπαῖδι μὲ τὴν δεῖνα, ποῦναι ὄμορφη, γνωστικὴ καὶ νοι-
 κοκυροποῦλα»⁽¹⁶⁾. Πολλές φορές αὐτὰ τὰ λόγια γίνονταν ἢ ἀφετηρία γιὰ ν'
 ἀρχίσουν οἱ περὶ γάμου διαπραγματεύσεις μεταξὺ τῶν δύο νέων, τοὺς ὁποίους,
 ὀνόμαζε ὁ ραβδοφόρος, ὁ ὁποῖος ἤξερε τὴν κοινωνικὴ τους τάξη, τὴν κατάστασή
 τους, καὶ τὶς διαθέσεις τους, καὶ ὁ ὁποῖος γι' αὐτὴ τὴν πρόταση πού ἔκανε,
 ἀμείβονταν μὲ κόκκινα πασχαλινὰ αὐγά. Καὶ μόλις ἀποφασίζότανε τὸ συνοι-
 κέσιο, γινόντανε μὲ ἱεροτελεστία ὁ ἀρραθῶνας, ἂν δὲν γινόντανε ἀμέσως ὁ γά-
 μος, ὁ ὁποῖος διαφορετικὰ ὀρίζονταν νὰ τελεσθῆ ὅσο τὸ δυνατόν γρηγορώτερα.
 Πολὺ σπάνια ὁ μνηστήρας ἐπισκεπτόντανε τὸ σπίτι τῆς ἄ ρ μ α σ τ ῆ ς
 του, ἀλλὰ καὶ ὅσες φορές θὰ τὸ ἔκανε αὐτό, ἐκεῖνη, ἀπὸ ντροπὴ, δὲν παρουσια-
 ζόταν καθόλου μπροστὰ στὸν ἄ ρ μ α σ τ ὀ της· συντάσσονταν δὲ καὶ προι-
 κοσύμφωνο, ἢ λεγόμενη ἄ ν ε γ γ λ α θ ῆ⁽¹⁷⁾, τῆς ὁποίας σὰς παραθέτουμε
 «γεύματος χάριν» δυὸ ἀντίγραφα, μὲ ὅλη τὴν πρωτότυπη ὀρθογραφία τους, καὶ
 τὰ ὅποια ἔχουν συνταχθῆ στὶς ἀρχές τοῦ περασμένου αἰῶνα.

Ἡς δόξαν του κοιρίου ἡμῶν ΙΣ. ΧΣ. Ἐν προτης ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἀν-

16) Οἱ νέοι νομίζουν ὅτι κατορθώνουν νὰ εἶναι περιζήτητοι ἀπὸ τὶς νέες, ἂν μα-
 ζεύουν καὶ φυλᾶνε μέσα σὲ μιὰ τρύπα τὰ νύχια τους, ὅταν τὰ κόθουν.

17) Ἡ ἀνεγγλαθὴ θεωροῦνταν ὡς ἓνα ἱερὸ καὶ ἀπρόσβλητο ἔγγραφο· γι' αὐτὸ ὁ
 πᾶρχει καὶ ἡ παροιμία πού λέει: «ἢ ἀνεγγλαθὴ δὲν τζακιέται», πού σημαίνει: ὅτι τὸ
 προικοδοτήριον δὲν ἀκυρώνεται ποτέ.

θρωπον. Ἀφξάνεσθαι κέ πλειθινεσθαι οστιν ἄμμον τίς θαλάσις κέ ι εφχοι του κοιρίου ἡμῶν ΙΣ. ΧΣ. κέ ι εφχοί τον τετρακοσίον δεκαοχτό θεοφόρον πατέρον κέ ι εφχοί τον γονέων ἡμῶν κέ ἡμῶν. Ἐν προτης γράφομε κέ του ιού μου του Διμίτρι τό μερίδιον του τό ἀμπέλι ις τιν πετρενια θρиси το μισό σιδεντρον κέ ις του Κιριακού τα χοράφηα τα μισα σιδεντρα ις του Σκίλα τι θρиси κέ τά χοραφηα του Τελοι κοσταντί τα μισα σιδεντρα ετοι ακομι γραφομε κέ το σπιτι με τίν ἀβλι του κε το σπιτάκι προστά καθός ινε κε μια σταμνα δερματιάρα κε μια γομαριαρα κε ενα στρομα κε ἕνα παπλομα κε μία προσκεφαλαδα κε ἕνα χαρاني με το καπακι του κε ἕνα ταψί κε μηα τζαπα κε ἕνα μαναρη κε τρίς κανατες κε τιν εφχοι μας τις μητερας μου κε του πατέρα μου ἔγραφι ι παρουσανεγκλαβί κε εδοθις χιρας του ιού μου του Διμιτρι με ἀξιοπιστον μαρτιρον ις τούς χίλιους 1715 Γεναριου 3

Δημήτρης Κοσταντακη μαρτιρο

Αντόνις Πιργιοτις μαρτιρό

Θανάσις Καραγιόργι μαρτιρο

Γιόργις Κοσκινά μαρτιρο

Παπᾶ Ἰωάννης ὠ γράψας μαρτηρό.

Ἡ παραπάνω εἶναι ἀ ν ε γ γ λ α θ ἡ στό ὄνομα τοῦ γιουῦ πού πρό-
κειται νά παντρευτῆ ἄς δοῦμε τώρα καί μιάν ἄλλη ἀ ν ε γ γ λ α θ ἡ στό
ὄνομα τῆς κόρης, ἡ ὁποία παντρεύεται.

Ις δόξα Χριστου αμη

1716 Φλεβαριου 10

Ωρα καλι και εβλογιμενι

Ἡστο ονομα του πατρος και του υου και του αγηου πνευματος και ις δόξα
τις υπερεβλογημενις δεσπινις ημων Θεοτοκου και αειπαρθενου μαριας
και ολονο τον αγιω επειτα ποιουσι το παρο σινικεσια ιγουν να λαβι ὁ
γιανις του κοσταντι δια γινεκα του εβλογιτικη και παρθενικι καθος οριζι
ι αγια του θεου εκλίσια και ι θιοι και ιεροι νομοι διακελεθουσι τιν ελε-
νι του διμιτρι καπετανι και εχι τα κατοθι ὀνοματισμένα πρικια εν προ-
τις πολιτι ενα προσκεφαλο τεσσαρα σεντονια διο παπλομα ενα κιλιμι διο
βελεντζες ενα πουκαμισο εξι φουστανια διο σχεπες βενετικι μια κορδελα
κρεμιζενια ενα πουνια λεμο ενανε μαργαριτάρι λεμο ενα με τεσερα πο-
τονια λουτροπολιμια πολιεσ τεσερες ποδιες τρις σκουτια αντρικια κοματια
τρια ζοναρι φερμελε κε ζιπουνη και κοβουν γροσα τριαντα ακομη γρό-
σα τριαντα το μερδικο τις καθος ταποφασισανε αθροπι αξιι οπου βαλαμε
απο τι ομολογια οπου φενετε 1706 αυγουστου προτι και μεσαλια διο
τεντζερε ενα σιδεροστια μια σαχανια τεσερα ταψι ενα λιχναρι ενα τρα-
γαρες διο αμπέλι στα νεα βραχια με το αγρο ος θρисиτε σπιτοτοπο ενα

κε τα χοραφια στι σταλα θρισκουντε απανο κε κατο ταυτα και ι εφχι
το γονιο τις

Γιάννης του παπα Άντρεα μαρτιρό

Γιακουμής Πιλάδη μαρτιρό

Σταθρής του Διμίτρι μαρτιρό

Παπαδιμιτρης γραφας μαρτιρό.

Όταν μιὰ γυναίκα ἔρχεται σὲ δεύτερο γάμο μὲ ἄντρα, ὁ ὁποῖος παντρεύεται γιὰ πρώτη φορά, τοῦ δίνει σὰν δῶρο ἓνα κτῆμα ἢ ἓνα χρηματικὸν ποσόν, καὶ αὐτὸ θεωρεῖται ἐντελῶς δική του περιουσία καὶ λέγεται ἄ γ ι ρ λ ί κ ι ῖ ἢ λέξις αὐτὴ εἶναι τούρκικη καὶ σημαίνει τὴν προγαμιαία δωρεά.

Όταν πλησιάζει ὁ χρόνος ποῦ ἔχει ὀριστῆ γιὰ τὴν τέλεση τοῦ γάμου, ἀρχίζουν οἱ ἀπαραίτητες προετοιμασίες· καὶ πρῶτα πρῶτα, μιὰ ὄδομάδα πρὶν, παρθένες — ποῦ ζοῦν οἱ γονεῖς τους — κοσκινίζουν καὶ καθαρίζουν, στὰ σπίτια τῶν πεθερικῶν, τὸ σιτάρι, τὸ ὁποῖο φορτώνουν στὰ μουλάρια, καὶ μὲ τὴ συνοδεία παλληκαριῶν — ποῦ ζοῦν οἱ γονεῖς τους — τὸ στέλνουν στὸ μῦλο ν' ἄλεστη, γιὰ νὰ κάμουν ἀπὸ τὸ ἀλεύρι του γλυκὰ καὶ κολλοῦρες. Κατὰ τὸ κοσκίνισμα, τὰ κορίτσια ἄ λ ε υ ρ ὠ ν ο υ ν, δηλ. πιτσιλίζουν μὲ κόκκους σιταριοῦ τοὺς συμπεθέρους, οἱ ὁποῖοι ἄ σ η μ ὠ ν ο υ ν δηλ. ρίχνουν ἀσημένια νομίσματα στὴ σκάφη τοῦ σταριοῦ γ ι ἄ τ ὸ κ α λ ο ρ ρ ῖ ζ ι κ ο, ἐνῶ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι πυροβολοῦν. Τρεῖς μέρες πρὶν ἀπὸ τὸ γάμο, ἓνας ἀπὸ τοὺς στενώτερους συγγενεῖς τοῦ ὑποψήφιου γαμπροῦ, καὶ ἓνας ἄλλος τῆς ὑποψήφιας νύφης, παραλαβαίνουν μέσα σὲ ἓνα πανέρι κολλοῦρες, καμωμένες μὲ σησάμι⁽¹⁸⁾, σὲ μερικὰ δὲ χωριά καὶ ἓνα δοχεῖο μὲ μοσχάτο κρασί, καὶ πηγαίνοντας ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι, προσφέρουν στὴν κάθε οἰκογένεια μιὰ κολλούρα, ἢ ἀπλῶς ἓνα ποτήρι κρασί καὶ λένε «ὁ γαμπρὸς κι' ἡ νύφη σᾶς προσκαλοῦν τὴν δεῖνα ἡμέρα νὰ παρευρεθῆτε στοὺς γάμους των». "Όσοι προσκληθοῦν ἔτσι, ὀφείλουν ἀργότερα νὰ ἀνταποδώσουν τρεῖς κολλοῦρες, καὶ σὲ μερικὰ χωριά, κατὰ τὴν μέρα τοῦ γάμου προσφέρουν στὴ νύφη ἓνα φόρεμα ἢ ἓνα χρυσὸ κόσμημα ἢ ἓνα οἰκιακὸ σκεῦος ἢ κάτι τέτοιο, τὰ ὁποῖα ὄλα μαζί λέγονται κ ρ ε μ α σ ῖ δ ι α. Δυὸ μέρες πρὶν ἀπὸ τὸ γάμο, συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης, τῶν ὁποίων νὰ ζοῦν οἱ γονεῖς, συγκεντρώνονται στὸ σπίτι τῆς νύφης, γιὰ νὰ παραλάβουν ἀπὸ κεῖ, καὶ νὰ μεταφέρουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ

18) «Πρῶτον μὲν παρὰ τῷ νυμφίῳ τὸ παλαιὸν ἐδίδοσαν σήσαμον μετὰ μέλιτος κεκομμένον τοῖς ἀπαντῶσιν περιόντες τῶν ἐν τιμῇ ἢ οἰκείων, ἐπιλέγοντες ὡς παρὰ τοῦ γαμῶντός ἐστιν ἢ τῆς γαμουμένης· νῦν δὲ δεῖπνα ποιοῦντες μετ' οἰκίαν, διανέμουσι τοῖς κεκλημένοις» Φωτίου λεξικόν, στὴ λέξις: σήσαμος. Παράβαλε καὶ Σχολ. Ἄριστοφάνη στὴν Εἰρήνη 869. «Ἐδόκουν γάρ ἐν τοῖς γάμοις σήσαμον διδόναι, ὅς ἐστι πλακοῦς γαμικὸς ἀπὸ σησάμων πεπονημένος διὰ τὸ πολύγονον».

τὰ π ρ ο ι κ ι ᾶ τ η ς, ἀφοῦ προηγουμένως, κόρες, πού νά ζοῦν οἱ γονεῖς τους καί χ α ρ ο ῦ μ ε ν ε ς, πού νά μὴν ἔχουν δηλαδή πένθος, διακοσμήσουν τὰ στρώματα, τὰ παπλώματα, τὰ μαξιλάρια καί τὰ σεντόνια, καί ἀφοῦ τὰ ραντίση ἢ μάνα τῆς νύφης μὲ ἀλατόνερο. Οἱ νέοι τότε σηκώνουν ἓνα ἓνα τὰ π ρ ο ι κ ι ᾶ καί μπαίνουν στή σειρὰ πηγαίνουν γιὰ τοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι, ἐνῶ ἄλλοι πού πᾶνε μπροστὰ πυροβολοῦν· καί καθὼς περνοῦν, τοὺς ραντίζουν ἀπὸ τὰ παραθύρια τῶν σπιτιῶν μὲ μπαμπακόσπορο, πού εἶναι σύμβολο εὐτυχίας καί μακροζωίας. Μόλις φτάσουν στοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι, μιὰ κόρη πού ζοῦν οἱ γονεῖς τῆς, παίρνει πρώτη ἓνα ἀπὸ τὰ προικιά καί ἀφοῦ τὸ φέρει μέσα, τὸ τοποθετεῖ σὲ ὠρισμένο μέρος· τὴν κόρη μιμοῦνται καί ἄλλες κόρες, κι' ἔτσι φέρονται ὅλα τὰ προικιά καί τοποθετοῦνται μὲ τρόπο πού νά μπορῆ νά τὰ βλέπη ὁ κηθένας· κατὰ τὴν τακτοποίησή τους, σπάζουν ἐπίτηδες καί μερικὰ πού ἔχουν μικρὴ ἀξία, γιὰ νά διατηρηθοῦν τὰ πολλὰ στερεὰ γιὰ πάντοτε. Μερικοὶ ὡστόσο χωρατατζήδες, ὅταν μεταφέρουν ἓνα κιβώτιο ἢ ἓνα ἄλλο προικιό, τὸ ὁποῖο πιάνει πολὺ χῶρο, μόλις φτάσουν στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ προσπαθοῦν νά τὸ βάλουν μέσα ἀπὸ τὰ πλάγια καί ἐπειδὴ βέβαια αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸ νά περάση φωνάζουν: «Αὐτὸ δὲν μπαίνει μέσα, τί νά σοῦ κάμωμε;» Τότε ὁ γαμπρὸς τὸ ἄ σ η μ ῶ ν ε ι, δηλαδή προσφέρει ἓνα ἀσημένιο νόμισμα κι' ἔτσι μπαίνει μέσα τὸ προικιό, τὸ ὁποῖο μέχρι τώρα δὲν χωροῦσε νά περάση⁽¹⁹⁾.

Ἡ μεταφορὰ καί ἡ ἔκθεση τῶν προικιῶν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ λέγεται τ ἔ μ π λ ι α σ μ α· ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἐκτίθεται καί ὁ ἱματισμὸς τὸν ὁποῖο πρόσφερε ὁ μνηστήρας στὴ μνηστή του, καί ἡ πολυτέλειά του εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴν περιουσία του. Στὰ περασμένα χρόνια, προσφέρανε στὴ μνηστή τους οἱ μὲν εὐποροὶ φορέματα π ε τ ἔ ν ι α δηλ. μεταξωτὰ πλουμιστὰ μὲ χρυσῆς ταινίες καί οἱ ἄλλοι τ α μ κ α χ α ν ἔ δ ε ς δηλ. μεταξωτὰ μὲ χρυσῆ φασά, ἢ ἀπλῶς μεταξωτὰ. Τὸ ἔθιμο αὐτὸ ὑπάρχει ὡς τὰ σήμερα μὲ τὴν διαφορά ὅτι τὰ χρυσοποίκιλτα καί πειὸ γερὰ ἐκεῖνα ὑφάσματα ἀντικαταστάθηκαν ἀπὸ τὰ ἀραχνούφαντα μεταξωτὰ τῆς Εὐρώπης· ἀλλὰ καί μεταξὺ τῶν συμπεθέρων ἀνταλλάσσονται δῶρα — τὰ ἐπαύλια τῶν ἀρχαίων — καί οἱ μὲν γονεῖς τῆς νύφης στέλνουν στοὺς γονεῖς τοῦ γαμπροῦ ἢ στ' ἀδέρφια του καί τὶς ἀδερφές του, ἀπὸ ἓνα μεταξωτὸ πουκάμισο ἢ λαχουρί ἢ μαντήλι, οἱ δὲ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ στέλνουν στοὺς γονεῖς τῆς νύφης ἢ στ' ἀδέρφια τῆς καί στὶς ἀδερφές τῆς, ἀπὸ

19) Ἐὰν τὸ ἀνδρόγυνο θὰ ἐγκατασταθῆ στὸ σπίτι τῆς νύφης, ὁπότε θὰ μεταφέρουν ἐκεῖ τὰ ἐπιπλα καί τὰ σκεύη τοῦ γαμπροῦ, τότε προπορεύεται ἐκείνων πού τὰ μεταφέρουν ὁ γαμπρὸς, κρατώντας μὲ τὸ δεξιὸν χεῖρ μίαν ἱερὴν εἰκόνα, σὰν σύμβολο τῆς θεϊκῆς συμπαράστασης, καί μὲ τὸ ἀριστερὸν τοῦ ἓνα ψωμί, σὰν σύμβολο δύναμης καί ἀφθονίας· ἢ δὲ μάνα τῆς νύφης, κρατώντας ἓνα μπουκάκι γεμᾶτο ροδόσταμο, ραντίζει μὲ αὐτὸ τοὺς ἀνθρώπους καί τὰ ἐπιπλα.

Ένα ζευγάρι σαντάλια, ἢ ἀπὸ ἕνα μαντήλι ἢ κάτι τέτοιο.

Μὲ ἄλλην τελετὴ κατασκευάζονται τὰ στέφανα τοῦ γάμου. Κορίτσια πρωτότοκα, πού οἱ γονεῖς τους ζοῦν, πηγαίνουν στὸ ἀμπέλι καὶ ἀφοῦ πούνε τρεῖς φορές «τὸ πιστεῦω» κόβουν ἀπὸ ἕνα ἐφτάκυλο κλῆμα κληματοσίδες· ἔπειτα τραγουδώντας, τίς πλέκουν σὲ στεφάνια καὶ τίς περιτυλίγουν μὲ χρυσὰ ἐλάσματα (μπρίλες), προσέχοντας νὰ μὴν κάμουν κανένα κόμπο. Μὲ πομπὴ κατόπιν μεταφέρουν τὰ στέφανα στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ ὅσοι τὰ συναντοῦν στὸ δρόμο εὐχονται καλὸ γάμο, καὶ νὰ «ζήσουν στερεωμένοι καὶ καλορρίζικοι» οἱ μελλοντικοί. Στὰ παλιὰ χρόνια τὸ κλῆμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἔκαναν τὰ στεφάνια τοῦ γάμου, ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ «σιδερίτης», γιὰ νὰ εἶναι τὸ «ἀνδρόγυνο σιδερένιο», δηλαδή στερεὸ καὶ μακρόβιο.

Σὲ μερικὰ χωριὰ οἱ κλησμένοι στὸ γάμο, πρέπει μετὰ τὴν τέλεσή του νὰ στείλουν στοὺς νεόνυμφους τρεῖς κολλοῦρες· καὶ ἂν παραστάθηκαν στὸ γάμο, οἱ νεόνυμφοι τοὺς ἐπιστρέφουν ἀπὸ τίς τρεῖς τὴ μιὰ κολλοῦρα καὶ κρατοῦν τίς δυό· ἂν ὅμως δὲν παραστάθηκαν τοὺς ἐπιστρέφουν τίς δυὸ καὶ κρατοῦν μονάχα τὴ μιὰ.

Οἱ γάμοι γίνονται εἴτε στίς ἐκκλησίες, εἴτε στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ ἢ τῆς νύφης, συνήθως τὸ σαββατόβραδο, καὶ «ὅταν γεμίζει τὸ φεγγάρι». Ἄν παραστῆ ἀνάγκη γίνονται καὶ σὲ ἄλλη μέρα, οὐδέποτε ὅμως τὴν τρίτη, ἢ τὴν ἑορτὴ τοῦ ἀγίου Ἰωάννη τοῦ Κλήδονα, ἢ τίς γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων, ἐπειδὴ τάχα ἂν γίνονταν τέτοιες μέρες, πεθαίνουν οἱ γυναῖκες· ἐπίσης γάμοι δὲν γίνονται ὅλο τὸν Μάη μῆνα, ἐπειδὴ ὅσοι παντρεύονται τότε «μαγεύονται καὶ δὲν καλοζοῦν».

Λίγες ὥρες προτοῦ γίνεῖ ὁ γάμος, οἱ φίλοι τοῦ γαμπροῦ μαζεύονται στὸ σπίτι του, γιὰ νὰ τὸν ντύσουν· καὶ ἕνας κουρέας, τοῦ ὁποῖου νὰ ζοῦνε οἱ γονεῖς, ξυρίζει τὸν γαμπρό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο φιλοδωρεῖται μὲ ἀσημένια νομίσματα, τὰ ὁποῖα τοῦ βάζει στὴν τσέπη, ἐνῶ δυὸ τρεῖς πυροβολισμοὶ ἀναγγέλλουν ὅτι τέλειωσε τὸ ξύρισμα, καὶ τότε οἱ φίλοι του ἀρχίζουν νὰ ντύνουν τὸν γαμπρό. Σὲ μερικὰ χωριὰ, ὁ γαμπρός, ντυμένος τὰ συνηθισμένα ροῦχα, πηγαίνει στὸ σπίτι τῆς νύφης, καὶ κεῖ ντύνεται μὲ καινούργια ροῦχα, ἢ δὲ πεθερὰ τοῦ βάζει τὸ πουκάμισο καὶ ταυτόχρονα τὸν χτυπάει ἐλαφρὰ στὸ πρόσωπο.

Στὰ πρὶν ἀπὸ μᾶς χρόνια ἢ φορεσιὰ τῶν Σαμίων ἀποτελοῦνταν ἀπὸ τὸ μακρὸ ἀ ν τ ε ρ ἰ τὸ ὁποῖο δένανε γύρω ἀπὸ τὴ μέση μὲ μιὰ ζώνη ἀπὸ λαχωρίσιο, ἢ ἄλλο ὕφασμα, καὶ ἀπὸ ἕνα τ ζ ο υ μ π ἔ π οὐ τὸν φοροῦσαν ἔξω ἀπὸ τὸ ἀντερί, καὶ ὁ ὁποῖος ἔφτανε μέχρι τὰ πόδια. Στὸ κεφάλι οἱ νέοι φοροῦσαν μ π ε ρ ἔ τ α ἕνα τσεμπέρι δηλαδή γαλάζιο ἢ κόκκινο, καὶ οἱ γέροι σ ε ρ β ἔ τ α, δηλαδή ἕνα φακιόλι ἀπὸ μαῦρο ἢ κόκκινο ὕφασμα· ἢ σερβέτα τῶν προυχόντων ἦταν πλατειά, καὶ τῶν ἄλλων ἦταν ψηλὴ καὶ στρογγυλὴ.

Κάλτσες φοροῦσαν μονάχα οἱ γερόντοι, γιατί οἱ νέοι ἄν τις φοροῦσαν, κοροῖ-
 δεύονταν καὶ περιφρονοῦνταν σὰν θηλυπρεπεῖς καὶ μαλθακοί. Μιά εἰκόνα, πού
 παριστάνει τὸν ἱματισμὸ ἐκείνων τῶν χρόνων, περισώζεται στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ
 ἁγίου Ἰθανασίου, στοὺς Φούρνους, καὶ εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου πού ἔχτι-
 σε τὴν ἐκκλησίᾳ· ἀλλὰ στὰ κατοπιναῖα χρόνια ὅλοι παραδέχτηκαν τὸν ἱματισμὸ
 πού ἔχουμε σήμερα, δηλαδή τὸ γ ι λ ε λ ί ο ν ἢ ὑπενδύτη μαζί μὲ τὴν
 σ τ α υ ρ ω τ ῆ ἢ τὸν ἐπενδύτη καὶ τὴ β ρ ά κ α⁽²⁰⁾, μὲ μεγάλο φέσι στὸ
 κεφάλι. Ἄλλοτε κρεμοῦσαν στὴ μέση τους σὰν φοῦντες, τίς χρυσοκέντητες
 ἄκρες τοῦ ζωναριοῦ τους, καὶ ἀπὸ τὸν ὑπενδύτη τους ἕνα χρυσοκέντητο μαν-
 τήλι, κι' ἔβαζαν πάνω ἀπὸ τὸν ὑπενδύτη τὴ λεγόμενη γ ν έ λ α· ὅλα ὁμως
 αὐτὰ μὲ τὸν καιρὸ ξεχάστηκαν, καὶ ὁ ἱματισμὸς ἀπλουστεύθηκε.

Ἄφοῦ συμπληρωθῆ τὸ ντύσιμο τοῦ γαμπροῦ, ἔρχονται οἱ παπᾶδες καὶ οἱ
 καλεσμένοι γιὰ νὰ τὸν συνοδέψουν στὸ σπίτι, ἐνῶ ἕνας παπᾶς κρατᾷ τὸ
 γαμπρὸ ἀπὸ τὸ δεξιὸ χέρι, κι' ἀκολουθοῦν οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ καλεσμένοι, καὶ
 παίζουσι τὰ ὄργανα πού προπορεύονται, καὶ ἕνας τραγουδιστὴς τραγουδάει σὲ
 ἦχο πρῶτο, τὰ παρακάτω.

Μισεύω καὶ σ' ἀφήνω γειά, μάνα μου ζαχαρένια,
 πάγω νὰ βρῶ τὸ ταῖρι μου καὶ πλειὸ μὴν ἔχεις ἔννοια.

Μισεύω κι' ἀποχαιρετῶ ἀδέρφια, μάνα, φίλοι,
 πάνω νὰ βρῶ τὸ ταῖρι μου, πού μῶχει παραγγεῖλει.

Ὅταν ὁ γαμπρὸς πλησιάσει στὸ σπίτι τῆς νύφης, ὁ τραγουδιστὴς τρα-
 γουδάει στὸν ἴδιο ἦχο τὰ παρακάτω.

Αὐτὸς ὁ κρίνος πῶρχεται, αὐτὸς πού ἀξανταίνει,
 σὰν τὸν σγουρὸ βασιλικὸ στὸ σπίτι μέσα μπαίνει.

Σηκώσου χαϊδεμένη μου, καὶ νίψου μὲ τὸ μόνσχο
 κι' ὁ νιὸς πού θὰ σ' εὐλογηθῆ, σὲ καρτερεῖ ἀπόξω.

Σηκώσου χαϊδεμένη μου, καὶ τὰ πουλιὰ λαλοῦνε
 καὶ τὰ παιχνίδια παίζουνε κι' ἐσένα καρτεροῦνε.

Ἐξω ἀπὸ τὸ σπίτι προαπαντᾷ τοὺς ἐρχομένους ὁ πατέρας τῆς νύφης,
 καὶ τοὺς κερνάει μισχᾶτο κρασί· αὐτοί, πίνοντάς το εὔχονται στοὺς μελλονόμε-
 φους τὴν πειρὸ καλὴ τύχη. Δίπλα στὴν αὐλόπορτα στέκεται ἡ μάνα τῆς νύ-
 φης, κρατώντας ἕνα μεταξωτὸ μαντήλι, πού τὸ ἀφήνει στὸν δεξιὸ ὄμο τοῦ
 γαμπροῦ, κατὰ τὴ στιγμὴ πού μπαίνει, καὶ ταυτόχρονα τοῦ δίνει ἕνα ἐλαφρὸ

(20) Bracae ἢ Braecae λέγανε οἱ Ῥωμαῖοι τὸ φόρεμα πού σκέπαζε τὸ σῶμα ἀπὸ
 τὴ μέση καὶ κάτω· κείνος πού τὸ φοροῦσε λέγονταν braccatus ἢ braecatus. Τὸ φόρεμα
 αὐτὸ ἦταν δυὸ εἰδῶν: Bracae laxae καὶ bracae virgatae ἢ pictae. Βλέπε Διοδ.
 Σικελ. Ε. 30 καὶ Εὐστάθιον εἰς Ὀμήρ. Ἰλιάδα Β. 284.

χτύπημα στο άριστερό μάγουλο, λέγοντάς του: «Όπως πονεῖς τὸν μπάτσο, νὰ πονῆς τὴ γυναῖκα σου. Σοῦ δίνω μάλαμα καὶ νὰ μοῦ δώσης ἀσῆμι». Τὸ μαντήλι δὲ αὐτὸ δηλοῖ ὅτι, ἡ εὐτυχία τῆς κόρης ποὺ τοῦ δίνει ἐξαρτᾶται πιά ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς πειδὸ ἀστείουσ εἶναι τὸ ζ ε μ π ί λ ι, μὲ τὸ ὁποῖο σὰν χαμᾶλης θὰ κουβαλᾶ ἀπὸ δῶ καὶ στοὺς ἐξῆς τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὸ σπίτι· τὸ χτύπημα τέλος στοὺς μάγουλο σημαίνει ὅτι ὀφείλει νὰ περιποιηθεῖται καὶ νὰ φροντίσῃ τὴ γυναῖκα του. Σὲ μερικὰ χωριά κατὰ τὴν περίστασι αὐτὴ ἕνας τραγουδιστὴς τραγουδᾷ τὰ παρακάτω:

Ἡ κόρη σας παντρεύεται ἐτούτῃ τὴν ἡμέρα
καὶ τὴν εὐχὴ σας δώσετε, πατέρα καὶ μητέρα.
Τὸ δέντρο ὅπου εἶχατε καμᾶρι στὴν αὐλὴ σας
τόρα θὰ σᾶς τὸ πάρουμε καὶ δόστε τὴν εὐχὴ σας.

Καὶ ἡ μάνα ἀπαντᾷ σ' αὐτὰ τραγουδιστά:

Ἀνοίξαν οἱ ἑπτὰ οὐρανοί, τὰ δώδεκα Βαγγέλια
καὶ παίρνουν τὸ παιδάκι μας ἀπὸ τὰ δύο μας χέρια

Ἄφοῦ ὁ γαμπρὸς ἀσπαστεῖ τὸ δεξιὸ χέρι τῆς πεθερᾶς του, μπαίνει στοὺς σπῆτες, πατώντας σ' ἕνα ἀ ρ σ ε ν ι κ ὸ κλειδί, τὸ ὁποῖο τοποθέτησαν ἐπίτηδες πάνω στοὺς κατώφλι· μπαίνοντας οἱ καλεσμένοι στοὺς σπῆτες χαιρετοῦν, ἔστω καὶ ἂν εἶναι θράδυ, μὲ τίς λέξεις Κ α λ ἡ μ έ ρ α, γιὰ τὸ ὅτι σὲ κακὸ νὰ ποῦνε Κ α λ ἡ σ π έ ρ α.

Ὁ στολισμὸς τῆς νύφης γίνεται μὲ μεγάλη ἐπισημότητα, καὶ προτοῦ ἔρθῃ ὁ γαμπρὸς μὲ τὴ συνοδεία του τραγουδᾷ μιὰ γυναῖκα:

Σήκω νύφη καὶ στολίσου καὶ σοῦ φέρνουν τὸ γαμπρὸ
σὴκω κάμε τὴ μετάνοια καὶ θὰ φύγῃς ἀπὸ ὁδῶ.

Οἱ κοπέλλες ποὺ θὰ τὴν στολίσουν — τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ζοῦν οἱ γονεῖς — τὴν παραλαμβάνουν, καὶ ἀρχίζουν νὰ τὴν χτενίζουν καὶ νὰ τὴν ντύνουν, τραγουδώντας σὲ ἦχο πρῶτο:

Εὐπνα κι' ὁ ἔρωτας περνᾷ ἀπὸ τὴ γειτονιά σου,
χρυσὴ πλεξοῦδα σοῦστειλε νὰ πλέξῃς τὰ μαλλιά σου.

Ἔχεις μαλλιά χρυσόξανθα στὶς πλάτες σου ριχμένα,
ποὺ στὰ χτενίζουν ἄγγελοι, μὲ τὴ χρυσὴ τὴ χτένα.

Ἔχεις μαλλιά μετάξινα στὶς πλάτες ξαπλωμένα,
ποὺ στὰ χτενίζ' ὁ ἔρωτας μὲ φιλντισένια χτένα.

Σὰν τὸν σγουρὸ βασιλικὸ ποὺ σειέται μὲς στὴ γλάστρα,
σειοῦνται καὶ τὰ μαλλάκια σου, ὅταν περνᾷς τὴ στράτα

Χρυσᾷ ἔναι τὰ μαλλάκια σου καὶ ὠμορφοπλεγμένα
στὴ γνωστικὴ σου κεφαλὴ ὡς τᾶχεις γυρισμένα.

Ἐβγα ξανθομαλλοῦσα μου, καὶ πλέξε τὰ μαλλιά σου
 κι' ὁ νιὸς πού θὰ σ' εὐλογηθῆ φθάνει στὰ σπητικά σου.
 Σήμερα λάμπ' ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ βουνὰ γελοῦνε,
 ὁ κόσμος ὅλος χαίρεται καὶ τὰ πουλιὰ λαλοῦνε
 Ὅταν σ' ἐγέννα ἢ μάνα σου ὁ ἥλιος ἐκατέβη
 καὶ σουῶσε τὴν ὠμορφιά καὶ πάλι μετανέβη.
 Ὅταν σ' ἐγέννα ἢ μάνα σου ἦτανε μεσημέρι
 κι' ὅλα τὰ δένδρ' ἀνθούσανε κανέλα καὶ πιπέρι.
 Ἄγγελος ἐκατέβηκε ἀπὸ τὸ 'κονοστάσι
 καὶ ἔτσι σέ ζωγράφισε, ὁ κόσμος νὰ θαυμάση.
 Ἄσπρ' εἶσαι σὺ κι' ἄσπρα φορεῖς κι' ἄσπρ' εἶν' ἡ φορεσιά σου
 κι' ἄσπρα λουλούδια πέφτουνε ἀπ' τὴν περπατησιά σου.
 Ὁμορφοκαμωμένη μου, πού ντύνεσαι καὶ λάμπεις,
 τὸ μάλαμα στολίζεσαι καὶ τὸ διαμάντι βάνεις.

Ὁ ἱματισμὸς τῶν γυναικῶν στὰ περασμένα χρόνια ἦτανε πολὺ πλούσιος
 καὶ δαπανηρὸς· σκέπαζαν δηλ. τὸ κεφάλι τους μὲ *μαρχαμᾶ*, πού ἦτανε
 μιὰ καλύπτρα ἄσπρη σὰν τὸ χιόνι, πλουμισμένη στὶς ἄκρες μὲ χρυσᾶ κλαδιά,
 καὶ ἡ ὁποία ἔφθανε ὡς τὴ μέση. Φοροῦσαν σὰν ἐσθῆτα, *ζιπούνια* ἢ
καθάδια μεταξωτὰ καὶ χρυσοπλουμιστὰ, πού τὰ κουμπόνανε ἀπὸ τὸ στῆ-
 θος μέχρι τὸν τράχηλο· χρυσοῦφαντος ἦτανε καὶ ὁ *τζιμπές*, δηλ. ὁ
 ἐπενδύτης τους, πού τὰ μανίκια του εἶχαν κρόσσια χρυσοπλουμιστὰ. Ἐζωναν
 τὴ μέση τους μὲ ζώνη, ἀπὸ λαχωρήσιο ἢ ἀπὸ μεταξωτὸ χρυσοῦφαντο ὕφασμα,
 καὶ ἦτανε ἀσημένιες οἱ βοῦκλες τῆς, καὶ στολισμένες μὲ μαργαριτάρια. Σκέ-
 παζαν τὰ πόδια τους μὲ *τζιτόνια* πού εἶχαν χρυσοπλουμιστὰ στο-
 λίδια, καὶ φοροῦσαν *γόβες*, δηλ. σαντάλια χρωματιστὰ καὶ χρυσοπλου-
 μιστὰ. Φοροῦσαν στὸ λαιμὸ περιδέραια ἀπὸ μαργαριτάρια ἢ ἀπὸ χρυσᾶ νομί-
 σματα, καὶ ἡ κόμη τους, χωρισμένη συνήθως σὲ δυὸ κοτσίδες, πού κρέμονταν
 πίσω τους, ἦτανε στολισμένη μὲ ἀσημένια κι' ἄλλα τέτοια στολίδια· οἱ παρθέ-
 νες ὅμως ἄφηναν τὰ μαλλιά τους νὰ κρέμονται σὲ μιὰ μόνο κοτσίδα, ἢ ἄκρη
 τῆς ὁποίας στολίζονταν μὲ μιὰ χρυσῆ ἢ μὲ μιὰ ἀσημένια ἀλυσίδα, πού μπλέ-
 κονταν μὲ ἐπιτηδειότητα μέσα στὰ μαλλιά. Μὲ τὸν καιρὸ, καθὼς ἦταν ἐπό-
 μενο, τὰ πλούσια ἐκεῖνα φορέματα, τὰ ὁποία περνοῦσαν κληρονομικὰ ἀπὸ τὴ
 μάνα στὴν κόρη, χάθηκαν, καὶ ἀντικαταστάθηκαν μὲ τὰ συνηθισμένα *φου-
 στᾶνια*, ἀπὸ μεταξωτὰ καὶ ἄλλα ὕφασματα, τὰ ὁποία ἔχουν ἀνοιχτὸ τὸ
 στῆθος, γιὰ νὰ φαίνονται, τὰ μὲ λεπτὲς *μπιμπίλες* ἢ δαντέλλες
 στολισμένα μεταξωτὰ τους πουκάμισα, καὶ μὲ τὸ *μαντήλωμα* γύρω
 ἀπὸ τὸ κεφάλι, πού γίνεται μὲ ἓνα ἀραχνούφαντο μαντήλι, τὸ ὁποῖο πανωσκε-

πάζεται με ένα μ ε σ ά λ ι, και σκεπάζει από τὸ πίσω μέρος τὸ σῶμα, μέχρι τῆ μέση.

Στὰ περασμένα χρόνια, ἀφοῦ ἔντυναν τὴ νύφη, τῆς σκέπαζαν τὸ πρόσωπο με ἓνα ὕφασμα, πάνω στὸ ὁποῖο τρεῖς παρθένες, — ποὺ ἦταν ζωντανοὶ οἱ γονεῖς τους — εἶχαν κεντήσει ἓνα σταυρὸ με κοκκινόχρωμο μετάξι· τὴ τρίτη, μετὰ ἀπὸ τὸ γάμο μέρα, οἱ παρθένες αὐτὲς ἔπαιρναν τὸ ὕφασμα, καὶ ἀφοῦ ἀφαιροῦσαν τὸν μεταξένιο σταυρὸ, μοίραζαν τὸ μετάξι του στὶς λεύτερες, οἱ ὁποῖες τὸ ἐπιζητοῦσαν με πολὺ ἐνδιαφέρον, γιατί πίστευαν ὅτι με τὴν ἐνέργειά του θὰ παντρεύονταν πολὺ γρήγορα. Καὶ προσαρτοῦσαν τὸν μῖτο τοῦ σταυροῦ ἐκεῖνου, στὶς κουμπότρυπες, χωρὶς νὰ τὸν δένουν κόμπους, γιατί πίστευαν ὅτι κάθε κόμπος ἀνέβαλλε γιὰ ἓνα χρόνο τὴν πολυπόθητη μέρα τοῦ γάμου· σήμερα ὅμως αὐτὸ τὸ ἔθιμο μονάχα σὲ λίγα χωριά τὸ συναντοῦμε.

Μέχρι σήμερα ἐπικρατεῖ τὸ ἔθιμο νὰ μοιράζονται ὅλα τὰ φορέματα, ποὺ φοράει ἡ νύφη πρὶν νὰ τὴν ντύσουν στὰ νυφικά της, στὶς κοπέλλες ποὺ τὴν στολίζουν καὶ σὲ ἄλλες ἀνύπαντρες, γιὰ νὰ πάρουν κι' αὐτὲς σειρὰ στὸ γάμο, καὶ νὰ παντρευτοῦν. Ἀφοῦ τελειώσει ὁ στολισμὸς της, ἡ μελλονύμφη σηκώνεται καὶ ἀφοῦ πάρει μιὰ σκούπα, ἀρχίζει νὰ σαρώνη μπρὸς ἀπὸ τὴν κάθε κοπέλλα, καὶ νὰ προσφέρη τὸ ὄνομα τῆς καθεμιᾶς λέγοντας: «Σὲ παίρνω Μαρία, σὲ παίρνω Ἐλένη, σὲ παίρνω Εἰρήνη κλπ.», γιὰ νὰ προετοιμάσῃ σ' αὐτὲς τὸ δρόμο γιὰ τὸ γάμο, καὶ εὔχεται σ' αὐτὲς νὰ τὴν ἀκολουθήσουν στὸν ἕγγαμο δίο.

Ἀφοῦ στολίσουν ὅσο τὸ δυνατόν πειὸ ὁμορφα τὴ νύφη, τὴ βάζουν νὰ καθίσῃ πάνω σὲ τρία μαξιλάρια, ἐνῶ δίπλα της στέκονται τέσσερες παρθένες κι' ἔχουν ἀπλώσει ἓνα μαντήλι, στὸ ὁποῖο ρίχνουν ἀσημένια νομίσματα, οἱ καλεσμένοι ποὺ προσέρχονται. Καὶ ἀφοῦ ὅλα ἐτοιμαστοῦν, σηκώνονται ὁ γαμπρὸς κι' ἡ νύφη, κι' ἐνῶ ἔξω οἱ φίλοι τους πυροβολοῦν, κάνουν ἀπὸ μιὰ μετάνοια στὸν κάθε παπᾶ καὶ στοὺς γονεῖς τους, καὶ ἓνας τραγουδιστῆς τραγουδάει σὲ ἦχο πρῶτο:

Σηκώσου πετροπέρδικα, χτύπησε τὰ φτερά σου,
δὸς τοῦ κυροῦ σου τὰ κλειδιά κι' ἄμε νὰ βρῆς δικά σου.

Σᾶς παίρνομε τὴν πέρδικα τὴν πολυπλουμισμένη
κι' ἀφήνομε τὴ γειτονιά σὰ χώρα κουρσεμένη.

Ἡ μοῖρα της τὴν ἔνωσε με πὸ χρυσὸ φεγγάρι,
νὰ γείνουν ζεῦγος ταιριαστὸ με τοῦ Θεοῦ τὴ χάρι.

Ἐπειτα ξεκινοῦν γιὰ τὴν ἐκκλησία, ὅπου θὰ γίνῃ ἡ στέψη· μπροστὰ πηγαίνουν οἱ παπάδες, ἀκολουθαῖ ὁ γαμπρὸς, κρατώντας με τὸ ἀριστερό του χέρι τὸ δεξιὸ χέρι τῆς νύφης, ἐνῶ ἓνα παλληκάρι κρατᾷ τὸ ἀριστερό της χέρι, καὶ μιὰ κοπέλλα, ποὺ λέγεται ἀ δ ε λ φ ο π ο ι τ ῆ ὑποστηρίζει τὴ νύφη,

κρατώντας την στήν ἀγκαλιά της· ἀκολουθοῦν οἱ συγγενεῖς, καί πίσω τους ἔρχονται οἱ καλεσμένοι. Μπροστά ἀπὸ τὴ συνοδεία πηγαίνουν μουσικοί, ποὺ παίζουσαν τὰ ὄργανά τους, κι' ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς τραγουδάει σὲ ἦχο πρῶτο τὸ παρακάτω «γαμήλιον ἄσμα»:

Σάββατο βραδὺ μᾶς διώξαν οἱ γονεῖς μας
ἀπ' τὸ σπίτι μας κι' ἀπὸ τ' ἀρχοντικό μας.
Πέρνω τὸ στρατὶ τ' ἀργυρομονοπάτι,
κάστρο γύρευα, χωριὸ γιὰ νὰ ξεμείνω
μήδε κάστρο βρῆκα, μηδὲ χωριὸ νὰ μείνω.
Βρίσκω "να δεντρί, τὸ λένε κυπαρίσσι.
—Δέξαι με, δεντρί, δέξαι με κυπαρίσσι.
—Πῶς νὰ σὲ δεχτῶ, πῶς νὰ σὲ καρτερέψω;
Νά τὰ κλώνια μου, κρέμασε τ' ἄρματά σου,
νά ἡ βρύση μου, πάρε νερὸ καὶ νίψου·
νά τὰ φύλλα μου, μεσάλι καὶ σφουγγίσου,
κι' αὔριο ταχύ, τὸ νοῖκι μου νὰ φέρης
δυὸ σταμνιά νερὸ στὴ ρίζα μου νὰ χύσης.
"Ακου οὐρανὸ καὶ γῆς μὴν τὸ βαστάξης·
ὡς καὶ τὸ δεντρί, τὸ νοῖκι του γυρεύει,
δυὸ σταμνιά νερὸ στὴ ρίζα του νὰ χύσω.

Μὲ τοὺς ἦχους λοιπὸν τῶν μουσικῶν ὀργάνων καὶ μὲ τραγουδία πηγαίνει στὴν ἐκκλησία ἢ πομπὴ τοῦ γάμου· ἀλλὰ ἡ μελλονύφη θαδίζει μὲ τόση σεμνότητα καὶ τόσο ἀργά, ὥστε δικαιολογημένα μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς γι' αὐτὴν ἐκεῖνο τοῦ Κατούλλου:

Sed moraris dies
prodeas, nova nupta

Σὲ μερικὰ χωριὰ τὴ μελλονύφη, προτοῦ νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ σπίτι, τὴ σκεπάζει ἡ μάνα της μὲ «κρήδεμνο» ποὺ τὸ φορεῖ μέχρι τὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας, κι' ἐκεῖ τὸ παίρνει ἀπὸ πάνω της ἡ μέλλουσα πεθερά της· τὴν στιγμή ποὺ μπαίνει ἡ νύφη στὴν ἐκκλησία, ἕνας τραγουδιστὴς τραγουδάει:

Σκύψε νύφη, καὶ προσκύνα κι' ἔμπα μὲς στὴν ἐκκλησιά,
ἀπ' τὸν οὐρανὸ θὰ λάβης τοῦ Θεοῦ τὴν εὐλογία.
Παναγιά μου, ὡς ἐδέχθης στὶς ἀγκάλες τὸ Χριστό,
Δέξου, φύλαγε καὶ σκέπε καὶ τ' ἀντρόγυνο αὐτό.

"Αν αὐτοὶ ποὺ παντρεύονται κατοικοῦν σὲ δυὸ διαφορετικὰ χωριὰ, ὁ γαμπρὸς στέλνει τοὺς συγγενεῖς του, γιὰ νὰ πάρουν ἀπὸ τὸ χωριὸ της τὴ νύφη, καὶ νὰ τὴν μεταφέρουν στὸ δικό του. Αὐτὸ γίνεται ἔτσι. Προπορεύεται καθάλ-

λα σ' ένα μουλάρι ή νύφη στολισμένη και κρατάει πάνω στο σαμάρι μιὰ εικόνα τῆς Θεοτόκου· ἀκολουθοῦν, καθάλλα σὲ μουλάρια οἱ συγγενεῖς τῆς και πίσω ἔρχονται οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ γαμπροῦ. Τότε ὅμως οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ τῆς νύφης, ἀρχίζουν νὰ λιθοβολοῦν μὲ σφοδρότητα τὴ νυφικὴ συνοδεία, και οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ γαμπροῦ, ἀναγκάζονται, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὸν λιθοβολισμό, νὰ τοὺς προσφέρουν ἕνα χρηματικὸ ποσόν, τὸ ὁποῖο οἱ λιθοβολοῦντες δαπανοῦν, τρώγοντας και πίνοντας στὴν ὑγεία και τὴν εὐτυχία τῶν μελλονύμφων.

Τὸ μυστήριό τοῦ γάμου γίνεται σύμφωνα μὲ τὶς κανονισμένες ἐκκλησιαστικὲς διατυπώσεις· προτοῦ ὅμως ἀρχίσει ἡ τελετὴ, συμβαίνει κάτι, τὸ ὁποῖο δὲν μποροῦμε νὰ ἀποσιωπήσουμε.

Μιὰ ἀπὸ τὶς πειὸ γελοῖες προλήψεις, πὸ βασανίζουν τοὺς πειὸ ἀπλοῦκοὺς, τότε πὸ πρόκειται νὰ παντρευτοῦν, εἶναι τὸ ἀ μ π ὀ δ ε μ α, πιστεῦουν δηλαδὴ ὅτι κατὰ τὴν ὥρα πὸ ὁ παπᾶς φέλνει τὸ «εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ πατρὸς και τοῦ υἱοῦ και τοῦ ἀγίου πνεύματος» ἐκεῖνος πὸ ξέρει τὰ μυστηριώδη λόγια τοῦ ἀ μ π ο δ ἔ μ α τ ο ς και θέλει νὰ τὰ ἀπαγγεῖλη μέσα του, μπορεῖ νὰ καταστήσει τὸν γαμπρὸ ἀνίκανο νὰ πλησιάσει τὴ νύφη⁽²¹⁾. Καταβάλαμε πάρα πολὺ μεγάλες προσπάθειες, γιὰ νὰ μάθουμε τὰ μυστηριώδη ἐκεῖνα λόγια· δὲν τὸ κατορθώσαμε ὅμως γιὰτι κανένας ἀπὸ ὄσους τὰ γνωρίζουν, δὲν συγκατατέθηκε νὰ μᾶς τὰ γνωστοποιήσει. Μάθαμε μονάχα ὅτι ἐκεῖνος πὸ θέλει νὰ ἀ μ π ο δ ἔ σ η κάποιον, ἀναποδογουρίζει τὸ δεξὶ του σανδάλι και πατώντας πάνω μὲ τὸ ἀριστερό του πόδι, κάνει τρεῖς κόμπους «ἐν μηρίνθω», ἢ στρέφει τὸ κλειδὶ στὴ κλειδαριὰ πὸ ἔχει μαζί του, ἢ βγάζει και βάζει στὴ θήκη του ἕνα μαχαῖρι, τὴν ὥρα πὸ φέλνει ὁ παπᾶς τὸ «εὐλογημένη κλπ.», και μουρμουρίζει μερικὲς λέξεις, οἱ ὁποῖες ἔχουν αὐτὴ περίπου τὴν ἔννοια «Ἄμποδένω τόν... και τήν... και ὁ διάβολος ὡς συνεργήση». Ἄν μάλιστα ἐπιθυμῇ νὰ κάμη τὸ ἀ μ π ὀ δ ε μ α ἰσόβιο, βάζει στὸ τουφέκι τοὺς τρεῖς κόμπους και, πυροβολώντας, τοὺς καταστρέφει, ἢ τοὺς ἐξαφανίζει, πετώντας τοὺς στὴ θάλασσα.

Εἶναι περίεργο ὅτι πολλοὶ ἄντρες, ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ ἀμποδέματος, γιὰ πολλὰ χρόνια συνέζησαν μὲ τὶς γυναῖκες τοὺς σὲ παρθενία, γιὰτι δὲν μποροῦσαν νὰ ἐκτελέσουν τὰ συζυγικά τοὺς καθήκοντα· ἀφοῦ ὅμως χώρισαν ἀπ' τὶς γυναῖκες τοὺς και παντρεύτηκαν ἄλλες, ἔκαμαν μὲ κείνες πολλὰ παιδιά.

21) Ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ ἀμποδέματος ὑπῆρχε και στοὺς ἀρχαίους τὸ μαθαίνουμε ἀπὸ τὸν Ἄρποκρατίωνα πὸ λέει «Καταδέω, καταδεδέσθαι ἀντὶ τοῦ πεφαρμακεῦσθαι, δεδέσθαι φαρμάκοις» και ἀπὸ τὸν σχολιαστὴ τοῦ Θεοκρίτου πὸ λέει «Δεσμεῦειν γὰρ φάσιν αἱ φαρμακίδες ἔταν πρὸς κατοχὴν τινὰ παρ' αὐταῖς καταμαγεύωσιν». Ἄλλα και στὸν Ἡσύχιό και στὴ λέξη «Ἀναλῦσαι» διαβάζουμε «τὸ βεβλεμμένον τινὰ δι' ἐπωδῆς ἀπαλλάξαι». Ἰαράβ. και Ἡροδότ. Β. 181.

Ἐμεῖς ὑποθέτουμε, ὅτι κάποια σωματική πάθηση, πού τήν μεγαλώνει ἡ φαντασία καί ἡ πρόληψη, φέρνει στὸν νεόνυμφο ἐκεῖνο τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖο αὐτὸς ἀποδίνει σὲ σατανική ἐπενέργεια· ἀπὸ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι πάθανε ἀπὸ τὸ ἀμπόδεμα, μάθαμε ὅτι αἰσθάνονταν νυγμούς καί πόνους στὴν κοιλιά καί στὰ ἔντερα. Ὅπως καί ἂν ἔχη ὅμως τὸ πρᾶγμα, ὁ φόβος τοῦ ἀμποδέματος εἶναι τόσο μεγάλος στοὺς πειρὸ ἀπλοϊκοὺς ἀνθρώπους, ὥστε γιὰ τὴν ἐξουδετέρωσή του ἐπὶ σαράντα μέρες πρὶν ἀπὸ τὸ γάμο, ὁ ὑποψήφιος γαμπρὸς φοράει σαντάλια μὲ σιδερένιο πέλμα, ἐπίσης ἐπὶ μιὰ βδομάδα πρὸ τοῦ γάμου τοῦ ἀποφεύγει νὰ περάσῃ ἀπὸ μέρος πού τρέχουν νερά, καί ἂν ἀναγκαστικὰ περάσει ἀπὸ κεῖ, δὲν στρέφει πίσω τὸ κεφάλι του καί δὲν ἀποκρίνεται σὲ κείνον πού τυχὸν θὰ τὸν φωνάξῃ. Καί δὲν ἦταν σπάνιο, στὰ περασμένα ἰδίως χρόνια, νὰ βλέπη κανεὶς κατὰ τὴν τέλεση τοῦ γάμου, τὸν γαμπρὸ νὰ ἔχη στὸ ζουνάρι του ἓνα μαχαίρι ἀσπρομάνικο, στὸ μπράτσο του δεμένο ἓνα μικρὸ εὐαγγέλιο, γύρω στὴ μέση ἓνα δίχτυ, μέσα στὰ σαντάλια του σουσάμι γιὰ τὴν πολυτεχνία, καί κάτω ἀπὸ τὰ σαντάλια του σιδερένια ἐλάσματα, μιὰ γυναίκα νὰ κρατᾷ θελόνα καί «μήρινθο ἄνευ κόμβου» καί νὰ προσποιεῖται ὅτι ράβει τὴν ἐσθῆτα τῆς νύφης, τοὺς συγγενεῖς νὰ κρατοῦν ἀπὸ ἓνα τουφέκι, ἐνῶ πάνω στὸ τραπέζι ὑπῆρχε ἓνα ποτήρι γεμάτο νερό, μὲ τὸ ὁποῖο τὸ βράδυ θὰ ραντίζονταν τὸ νυφικὸ κρεβάτι. Ἄλλοτε πάλι, ἐνῶ τελεῖται τὸ μυστήριο, ὁ γαμπρὸς κι' ἡ νύφη, κρατοῦν ἓνα καλάμι πού δὲν χρησιμοποιήθηκε στὸν ἀργαλειό, τὸ ὁποῖο περιέχει πέντε σταγόνες ὑδραργύρου καί εἶναι ταπωμένο μὲ κερὶ, ἓνας στενὸς τους συγγενὴς κρατᾷ τὸν παραστάτη τῆς πόρτας, ἐνῶ κάτω ἀπὸ τὸ νυφικὸ κρεβάτι, καί ἐν ἀγνοίᾳ τῶν νεόνυμφων, τοποθετοῦν ἓνα τουφέκι ἢ ἓνα μαχαίρι, μὲ τὰ ὁποῖα νὰ ἔχη θανατωθῆ ἄνθρωπος, ἢ ἀρσενικὸ κλειδί, ἢ κεφάλια φιδιῶν πού σκοτώθηκαν τὴν ὥρα τῆς συνουσίας τους, ἢ σίδερο ἢ ἄλλο ὄργανο μὲ τὸ ὁποῖο νὰ σκοτώθηκαν, σὲ τέτοια ὥρα, φίδια. Γιὰ ὅλα λοιπὸν αὐτά, σὲ πολλὰ χωριά, προτοῦ ν' ἀρχίσῃ τὸ μυστήριο τοῦ γάμου, ἓνας ἀπὸ τοὺς παπάδες προτρέπει τοὺς παρόντες νὰ ἀποφύγουν νὰ κάμουν μιὰ τέτοια ἀχρεία πράξη, λέγοντας: «Κανεὶς ἀπὸ σᾶς νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ σκανδαλίσῃ μὲ τὸ λεγόμενον ἀμπόδεμα τὸ ἀνδρόγυγον τοῦτο, διότι θὰ ἔχη τὴν κατάραν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῶν τριακοσίων δέκα ὀχτῶ θεοφόρων πατέρων καί ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ». Ἐὰν δὲ οὔτε οἱ προτροπὲς τοῦ παπᾶ οὔτε τὰ ἄλλα ἀποτρεπτικὰ μέσα δὲν φέρουν ἀποτέλεσμα, καί ὁ γαμπρὸς βρεθεῖ ἀμποδεμένος, τότε καταφεύγει στὶς συμβουλὲς τῶν λαδικῶν, καί αὐτά, γιὰ νὰ διαλύσουν τάχα τὸ ἀμπόδεμα, τοῦ συνιστοῦν νὰ φορέσῃ ἓνα πουκάμισο, πού νὰ τὸ κατασκευάσῃ ἡ νύφη σὲ μιὰ μέρα, ἢ νὰ πάρῃ ἓνα δικό του κι' ἓνα ἄσπρο φόρεμα τῆς νύφης, καί νὰ πάῃ ἓνα μεσημέρι νὰ τὰ «διείρῃ τρὶς διὰ τοῦ λειβήδρου ὑποληνίδος», ἢ νὰ πάῃ νὰ κυνηγήσῃ κόρακα, καί δταν τὸν βρῆ νὰ πε-

τάη, νά τόν σκοπεύση λέγοντας τρεῖς φορές «κράτα, κόρακα, τή χολή σου ἀπά-
νω στά χίλια πεντακόσια» καί ἀφοῦ τόν σκοτώση, νά βγάλῃ ἀπό μέσα καί νά
καταπιῇ, ζεστή ἀκόμα, τή χολή του.

Ἄφοῦ γίνει τὸ στεφάνωμα, κατὰ τὸ ὁποῖο, πίσω ἀπὸ τοὺς νεόνυμφους ὁ
κ ο υ μ π ά ρ ο ς κρατᾷ ἀναμμένες δυὸ λαμπάδες⁽²²⁾ καί τοὺς προσφέρουν
καρύδια μὲ μέλι καί κρασί, γιὰ νά ἔχουν εὐτυχημένη συμβίωση, οἱ συγγενεῖς
τοὺς ραντίζουν μὲ ρύζι, μὲ σιτάρι, μὲ θαμδακόσπορο καί μὲ κέρματα· μὲ σι-
τάρι καί κέρματα, γιὰ νά εἶναι τὸ σπίτι τους πάντοτε γεμάτο ἀπὸ αὐτά, μὲ
ρύζι, γιὰ νά κάμουν πολλὰ παιδιά καί μὲ θαμδακόσπορο γιὰ νά μακροημερέ-
ψουν τόσο πολύ, ὥστε νά γίνουν κατάλευκοι, σὰν τὸ μπαμπάκι· τὰ ἴδια ἔκα-
ναν καί οἱ ἀρχαῖοι, πού ράντιζαν τοὺς νεόνυμφους γιὰ νά ἔχουν γλυκὸ καί εὐ-
τυχημένο βίον⁽²³⁾. Ὑστερα ἔρχονται μὲ τὴ σειρά ὅλοι οἱ καλεσμένοι καί ἀσπά-
ζονται τὰ στέφανα τῶν νεονύμφων, εὐχόμενοι σ' αὐτοὺς καλοζωῖα καί μακρο-
βιότητα, καί προσφέρουν στὴ νύφη ἕνα δῶρο π.χ. ἕνα ὕφασμα, μιὰ ἐσάρπα,
ἕνα δαχτυλίδι καί τὰ τέτοια, πού ὅλα μαζί λέγονται κ ρ ε μ α σ ῖ δ ι α, ρί-
χνουν δὲ σὲ ἕνα δίσκο, πού τὸν κρατᾷ ὁ παπᾶς, ἕνα νόμισμα, τὸ ὁποῖο εἶναι
φιλοδώρημα γι' αὐτόν, κι' ὁ ὁποῖος γιὰ ἀντίδωρο προσφέρει στὸν καθένα «διὰ
μικροῦ δοῖδυκος» καρύδια μὲ τὸ μέλι· ὅταν ἡ πεθερὰ ἀσπάζεται τὴ νύφη, τῆς
κάνει δῶρο ἕνα ἀμπέλι ἢ ἕνα ἐλαιόκτημα· αὐτὸ τὸ δῶρο λέγεται ζ α θ ὅ ν ι
καί θεωρεῖται προικῶο κτῆμα της. Στὰ περασμένα χρόνια, ὅταν ἡ νύφη ἔβγαине
ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, σκεπάζονταν μὲ μιὰ καλύπτρα, καί τὴν ὥρα πού ἔμπαινε
μέσα στὸ σπίτι, τὴν ἀφαιροῦσε ἕνας ἀδελφός, ἢ ἕνας ἄλλος στενὸς συγγενῆς τοῦ
γαμπροῦ, καί ταυτόχρονα τῆς χάριζε ἕνα ἀμπέλι, ἢ ἐλαιόδεντρα ἢ ζωντανά,
καί αὐτὰ θεωροῦνταν ἀποκλειστικὰ δικῆ της περιουσία· ἡ νύφη τότε τοῦ ἔδινε
γιὰ δῶρο μιὰ μεταξωτὴ ζώνη ἢ κάτι τέτοιο. Ἄν ὅμως τὸ δῶρο τοῦ συγγενῆ
της ἦταν πολὺ λίγης ἀξίας, ἡ νύφη τοῦ ἀνταπόδινε γι' αὐτὸ ἀπλῶς μιὰ κολ-
λούρα.

Ἄπὸ τὴν ἐκκλησία ἐπιστρέφουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ· προπορεύονται οἱ
παπάδες, πού φέλνουν ἕνα ἐκκλησιαστικὸ ἄσμα, ἀκολουθοῦν οἱ νεόνυμφοι, φο-
ρῶντας στὰ κεφάλια τους τὰ στέφανα τοῦ γάμου, καί κατόπιν ἔρχονται οἱ κα-
λεσμένοι· οὐδέποτε ὅμως ἡ συνοδεία τοῦ γάμου ἐπιστρέφει ἀπὸ τὴν ἐκκλησία
στὸ σπίτι ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο πῆγε στὴν ἐκκλησία. Οἱ νεόνυμφοι

22) Ὅμηρ. Ἴλ. Σ. 491.

γάμοι τ' ἔσαν εἰλαπῖναι τε,
νύμφας δ' ἐκ θαλάμων δαῖδων ὑπο λαμπομενάων
ἠγγίεον ἀνά ἄστν· πολὺς δὲ ὑμέναιος ὀρώρει
Ἡσίοδ. Ἄσπ. 273. — Παράβ. καί Ἀριστοφ. Εἰρην. 1316. — Catul. Car. mLXIII
καί LXII.

23) Σχολιαστ. Ἀριστοφ. στὸν Πλοῦτο στ. 968.

μπαίνουν στο σπίτι πατώντας ένα κλειδί που βρίσκεται πάνω στο κατώφλι της πόρτας, και το οποίο είναι σύμβολο της στερεότητας· πατούν επίσης κόκκους ροδιού²⁴⁾ που θεωρούνται σύμβολα της πολυτεχνίας, και σε μέλι, που συμβολίζει τον ευχάριστο βίο· μόλις μπουνε στο σπίτι τους, ένας παπᾶς παίρνει από τὰ κεφάλια τους τὰ στέφανα και τὰ δένει με μιὰ μεταξωτὴ κορδέλα. Μετὰ τὶς συνηθισμένες εὐχὲς κάθονται ὅλοι στὸ ἐτοιμασμένο τραπέζι, «τὴν γαμικὴν θοίγην» που ποικίλλεται με φαγητὰ καὶ γλυκίσματα, τὰ ὁποῖα στέλνουν ἀπὸ τὰ σπίτια τους οἱ καλεσμένοι· καὶ καθὼς τρῶνε, πίνουν καὶ εὐχονται στοὺς νεόνυμφους «καλορρίζικοι, στερεωμένοι, ν' ἀσπρίσετε, νὰ γεράσετε, με καλοὺς κληρονόμους, στὴν ὑγειὰ που χαιρούμαστε, καὶ στὰ δικά σας λεύτεροι, νὰ χαιρούμαστε παντρεμένοι, καὶ στὰ παιδάκια μας». Στὸν κουμπάρο εὐχονται «ὡς ἔτρεξες με τὸ κλῆμα, νὰ τρέξης καὶ με τὸ λάδι» καθὼς δηλαδὴ τοὺς στεφάνωσε, ν' ἀξιωθῆ νὰ βαφτίσῃ καὶ τὰ παιδιά τους. Οἱ δυὸ λαμπάδες, που τὶς κρατοῦσαν ὁ γαμπρὸς κι' ἡ νύφη, μένουν ἀναμμένες ἢ στὴν ἐκκλησία ἢ μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι τοῦ σπιτιοῦ καὶ ὅποια ἀπὸ τὶς δυὸ καεῖ ἢ λ υ ὡ σ ε ι, ὅπως λένε, πρώτη, προσημαίνει, καθὼς πιστεύουν τὰ γύναια, ἐκείνον που θὰ πεθάνῃ πρῶτος ἀπὸ τοὺς νεόνυμφους.

Σὲ μερικὰ χωριά, ἀφοῦ τελειώσει τὸ μυστήριο τοῦ γάμου, βάζουν στὸ κεφάλι τῆς νύφης μιὰ κολλούρα, καὶ οἱ καλεσμένοι που πηγαίνουν νὰ ἀπαστοῦν τὰ στέφανα, ρίχνουν μέσα στὴν τρύπα τῆς κολλούρας ἀσημένια νομίσματα· σὲ ἄλλα χωριά, ἀντὶ γιὰ κολλούρα, ἀπλώνουν πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς νύφης ἓνα σεντόνι, που τὸ κρατᾶνε τέσσερες παρθένες, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς νὰ ζοῦνε, μέσα στὸ ὁποῖο ρίχνουν οἱ καλεσμένοι τὰ νομίσματα. Σὲ μερικὰ χωριά ὑπάρχει τὸ ἐξῆς περίεργο ἔθιμο: τὸ βράδυ τῆς ἡμέρας που ἔγινε ὁ γάμος, μπορεῖ ὁ καθένας νὰ κλέψῃ ἐλεύθερα ἀπὸ τὸ σπίτι τῶν νεόνυμφων ἢ τῶν γονέων τους κόττες ἢ γουρούνια ἢ κάποιο ἄλλο κατοικίδιο ζῶο. Γι' αὐτὸ καὶ κεῖνοι εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ ἐπαγρυπνοῦν ὅλη τὴ νύχτα, γιὰ νὰ σώσουν τὰ ζῶα τους.

Μετὰ τὸ δεῖπνο, ἔρχεται ἡ μάνα τῆς νύφης, κρατώντας στὸ χέρι ἓνα πανέρι, τὸ ὁποῖο, περιέχει μαντήλια, ὑφάσματα καὶ ἄλλα τέτοια καὶ τὰ μοιράζει στοὺς καλεσμένους· αὐτὸ εἶναι τὸ λεγόμενο μ α ν τ ἡ λ ω μ α. Καὶ στὸν μὲν κουμπάρο δίνει ἓνα μεταξωτὸ πουκάμισο, στὸ δὲ πατέρα, τὴ μάνα καὶ τ'

24) Καὶ οἱ ἀρχαῖοι θεωροῦσαν τὸ ρόιδο (ροιά) σὰν σύμβολο τῆς γονιμότητος καὶ τῆς πληθώρας. Ὁ Ἡρόδοτος λέει «Ὁρμημένου Δαρείου ροιάς τρώγειν, ὡς ἀνοιξε τάχιστα τὴν πρώτην τῶν ροιῶν, εἴρετο αὐτὸν ὁ ἀδελφεὸς Ἀρτάβανος ὅτι βούλοιτ' ἂν οἱ τοσοῦτο πλῆθος γενέσθαι, ὅσοι ἐν τῇ ροιά κόκκοι». Τὸ ρόιδο εἶχε μεγάλη σχέση καὶ με τὴ θεὰ Ἥρα, γι' αὐτὸ ὁ Φιλόστρατος λέει ὅτι «ἡ ροὰ μόνη φυτῶν τῇ Ἥρα φύεται» καὶ οἱ καλλιτέχνες ἔκαναν τὴν Ἥρα με ἓνα ρόιδο στὸ χέρι. Ἡρόδοτ. Δ. 143 καὶ Πηελέ: Ἑλληνικὴ Μιθολογία Τόμ. 1ος, σελ. 628.

ἀδέρφια τοῦ γαμπροῦ ἀπὸ ἓνα λαχωρένιο ὕφασμα, καὶ στοὺς ὑπόλοιπους ἀπὸ ἓνα μαντήλι· τὸ ἴδιο κάνει καὶ ὁ γαμπρός, ὁ ὁποῖος δίνει στοὺς καλεσμένους ἀπὸ ἓνα ζευγάρι σανδάλια, ἢ κάτι παρόμοιο. Ἀφοῦ παραμείνουν μέχρι τὰ μεσάνυχτα ἢ καὶ πειὸ ὕστερα, οἱ καλεσμένοι φεύγουν γιὰ τὰ σπίτια τους, ἐνῶ τὰ παλληκάρια τραγουδοῦν:

Σὰν περγαντὶ ἐγγλέζικο θῆλω νὰ βγῶ στὴ βόλτα
νὰ πᾶ' νὰ ρίξω σίδερο στῆς π' ἀγαπῶ τὴν πόρτα.

Σὲ μερικὰ χωριά, τὴν ἄλλη μέρα, οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης φέρνουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ ἐπιδείχνουν στοὺς συγγενεῖς του, τὰ σημεῖα τῆς παρθενίας τῆς νύφης· σὲ ἄλλα πάλι χωριά, οἱ καλεσμένοι μαζί μὲ τὸ γαμπρό, βάζοντας πάνω στὰ φέσια τους χρυσὰ ἐλάσματα καὶ μπαμπάκι, περιέρχονται, συνοδευόμενοι ἀπὸ τὰ μουσικὰ ὄργανα ποὺ παίζουν, τοὺς κεντρικοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ καὶ σταματοῦν μπροστὰ σὲ κάθε καφενεῖο εἴτε μπακάλικο, γιὰ νὰ πιοῦν μοσχᾶτο, ποὺ τὸ πληρώνει ὁ γαμπρός· ἔπειτα, καὶ ἀφοῦ στείλουν προηγούμενα στὸ σπίτι τῶν νεονύμφων ἀπὸ ἓνα ρηχὸ πιάτο μὲ φαγητά, τρεῖς κολλοῦρες, κι' ἓνα δοχεῖο γεμᾶτο μὲ γλυκόπιστο μοσχᾶτο, ποὺ θὰ χρησιμοποιηθοῦν στὸ γεῦμα καὶ στὸ δεῖπνο, μεταβαίνουν στὸ σπίτι τοῦ κουμπάρου γιὰ νὰ τὸν πάρουν καὶ νὰ πᾶνε μαζί στὸ σπίτι τῶν νεονύμφων. Ὁ κουμπάρος παίρνει μαζί του, σ' ἓνα πανέρι, πέντε κολλοῦρες, ἀπὸ τίς ὁποῖες τίς τρεῖς, τίς προσφέρει στὸ γαμπρό, ποὺ τρέχει νὰ τὸν ὑποδεχθεῖ καθὼς μπαίνει στὸ σπίτι, ἐνῶ τίς ἄλλες δυὸ τίς κόθει σὲ κομμάτια, τὰ ὁποῖα μοιράζει στοὺς παρόντες, οἱ ἑποιοὶ τρέχουν νὰ τὰ πάρουν, γιὰτὶ πιστεύουν ὅτι αὐτὸ θὰ εἶναι σὲ καλὸ τους. Στους καλεσμένους προσφέρονται τηγανίτες μὲ μέλι καὶ σησάμι, κι' αὐτοὶ τίς τρῶνε καὶ εὐχονται στοὺς νεόνυμφους νὰ ζήσουν βίο γλυκὸ καὶ εὐχάριστο· στὸ τραπέζι ποὺ στρώνεται⁽²⁵⁾ βάζουν τὸ ἓνα πάνω στὸ ἄλλο τὰ ψωμιά ποὺ θὰ χρησιμοποιηθοῦν, καὶ ἓνας παπᾶς τὰ εὐλογεῖ μὲ τὸ δεξὶ του χέρι, καὶ εὐχεταί, ὅπως τὸ σπίτι μένει πάντοτε γεμᾶτο ἀπὸ σιτάρι, κρασί καὶ λάδι⁽²⁶⁾. Ἀφοῦ ὄλοι φᾶνε καὶ πιοῦν μπόλικον ἀνθοσμῖα γλυκόν, ἄκρατον, τὸ θεϊκὸ αὐτὸ πιστό, θγαίνουν, νεόνυμφοι καὶ καλεσμένοι, στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ, κι' ἀρχίζουν νὰ χορεύουν τὸν λεγόμενον ν υ φ ι ἄ τ ι κ ο'· κι' ἐνῶ ἐκεῖνοι χορεύουν παίζει ἢ μουσική, ἢ ὁποῖα μερικὲς φορές ἀποτελεῖται ἀπὸ μιὰ

25) Στὸ τραπέζι τοῦ γάμου δὲν παραθέτουν ποτὲ τυρί, γιὰτὶ ἂν παραθέσουν, τὸ ἀντρόγυνο θὰ τυρανῆται ἀπὸ διάφορα δυστυχήματα.

26) Τὰ συμπόσια, τοὺς χοροὺς καὶ τὰ λοιπά, τὰ ἔκαναν οἱ ἀρχαῖοι ὄχι μόνο γιὰ νὰ δεῖξουν τὴν χαρὰ καὶ τὴν εὐθυμία τους, ἀλλὰ καὶ σὰν μαρτυρία γιὰ τὴν νομιμότητα τοῦ γάμου· «ὡς νενόμισται ἄγειν συμπόσια περὶ τοὺς γάμους τῶν τε μεγάλων θεῶν ἕνεκα καὶ τῆς οἰονεῖ μαρτυρίας» Ἀθῆν. Σ. 185. Πλουτ. Συμποσ. Δ 3.

μονάχα τσαμπούνα, καὶ ἓνας τραγουδιστὴς τραγουδάει σὲ ἦχο πρῶτο, τὰ πα-
ρακάτω, τὰ ὁποῖα ἐπαναλαμβάνει ὁ χορός.

Ἐδῶ ἔν' ἀργά, ἐδῶ ἔν' καλά, ἐδῶ ἔναι πλειὸ καλλίτερα
ἐδῶ ἔν' ἀλάνι γιὰ χορός,
χορεὺ' ἢ νύφη κι' ὁ γαμπρός, ἢ πεθερὰ κι' ὁ πεθερός,
κουμπάρος κι' ἀδερφοποιτός.
Γιὰ δέτε τί τοῦ χάρισε ἢ πεθερὰ τοῦ νιοῦ γαμπροῦ.
Τοῦ χάρισε μιὰ πέρδικα πὺν περπατεῖ λεβέντικα,
νὰ μαγειρεύη, νὰ δειπνᾷ, νὰ κελαιδῆ νὰ τὸν ξυπνᾷ·
νὰ στρώνη νὰ κοιμᾶται καὶ νὰ εὐχαριστᾶται·
νὰ στρώνη δίπλες στρώματα κι' ὀλόχρυσά παπλώματα·
Σ' ὅσους γάμους κι' ἂν ἐπῆγα, τέτοια νύφη δὲν τὴν εἶδα·
Νᾶν' ἢ νύφη κορωνάτη κι' ὁ γαμπρὸς χρυσὸ κανάτι.
Ἐχει τὰ μαλλιά μετὰξι καὶ πλεγμένα μὲ τὴν τάξη.
Ἐχει κούτελο φεγγάρι πὺν μαραίνει παλληκάρι.
Ἐχει φρύδια σὰν γαϊτάνι πὺν ζωγράφος δὲν τὰ φτιάνει.
Ἐχει τὰ μάτι' ἀράπικα, τὰ εἶδα καὶ τρελλάθηκα.
Ἐχει μύτη κοντυλένια, μάγουλα τριανταφυλένια.
Ἐχει χεῖλη σὰν γαϊτάνι, κόκκινα σὰν τὸ μερτζάνι.
Ἐχει δόντια ράδι ράδι σὰν κουνὶ μαργαριτάρι.
Ἐχει ὄμορφο σαγόνι, κελαηδεῖ ὡσὰν ἀηδόνι.
Ἐχει χέρια σὰν λαμπάδες, πὺν βαστοῦνε οἱ παπάδες.
Νᾶν' ἢ νύφη μαντζουράνα κι' ὁ γαμπρὸς χρυσῆ λαμπάδα.
Ὡσπου νὰ στέκ' ὁ οὐρανός, νὰ ζήσ' ἢ νύφη κι' ὁ γαμπρὸς
κι' ὥσπου νὰ στέκουν τὰ βουνά, νὰ ζοῦνε τὰ πεθερικά
κι' ὥσπου νὰ στέκ' ἢ θάλασσα, νὰ ζήση κι' ἢ κουμπάρισσα.

Μερικὲς φορές τραγουδᾶνε καὶ οἱ νεόνυμφοι, γιὰ νὰ ἐκδηλώσουν ἔτσι
τὸ πάθος τῆς καρδιᾶς τους ἢ γιὰ νὰ παινέψουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον.

Ἐκέδῃσα καὶ τὴν φιλιὰ καὶ τὴν ἀγάπη πούχα
μοῦ φαίνεται πὺν ἔβαλα τοῦ βασιληᾶ τὰ ροῦχα.
Γιὰ δὲς τε τὴν τὴν πέρδικα,
πὺν περπατεῖ λεβέντικα.
Κέρδῃσα τὴν ἀγάπη μου, κέρδῃσα τὴν φιλιὰ μου
μοῦ φαίνεται πὺν δὲν πατῶ στὴ γῆς ἀπ' τὴν χαρά μου
Ναὶ μηλιά μου μὲ τὰ μῆλα
καὶ μὲ τὰ χρυσᾶ σου φύλλα.

Εὐχαριστῶ τὴν τύχη μου καὶ τὸ Θεὸ δοξάζω,
ποῦ μοῦδῶκε ταῖρι χρυσὸ καὶ δὲν ἀναστενάζω.

Μῆλο μου τοῦ παραδείσου
χάδια ποῦχει τὸ κορμί σου.

Ὅταν πρωτογεννήθῃκα κι' ἀγροίκησα τοῦ κόσμου,
ἐσένα πρωταγάπησα, ματάκια μου καὶ φῶς μου

Γιὰ ιδέτε τον πῶς περπατεῖ,
σὰν ἄγγελος μὲ τὸ σπαθί.

Μέσα σὲ τοῦτο τὸ χωριὸ ἐσὺ ἴσαι τὸ κεφάλι
γιατ' εἶσ' ἡ ὠμορφότερη κι' ὄχι στὸν κόσμο ἄλλη.

Ἔλα νᾶμαστε περισσότερο
λεμονιές καὶ κυπαρίσσα.

Στὸν οὐρανὸ ποῦν' ἀψηλὰ σ' ἔχουν ζωγραφισμένο
ὠμορφε γυιὲ τῆς μάνας σου καὶ πούλι χαϊδεμένο

Ὅταν βάλεις τ' ἄλλο φέσι
τρέμ' ὁ οὐρανὸς νὰ πέση.

Ἡ μάνα ποῦ σ' ἐγέννησε χρυσ' ἦταν ἡ κοιλιὰ της
καὶ σ' ἔκαμ' ὠμορφότερη ἀπ' ὅλα τὰ παιδιὰ της

Σὰν σὲ ἰδῶ παραστρατίζω
σὰν λωλὸ πουλί γυρίζω.

Ὁραῖος ποῦσαι μάτια μου κι' ὠραῖα ποῦ κυττάξεις
περήφανα ποῦ περπατεῖς, γλυκὰ ποῦ κουβεντιάξεις.

Τὰ ματάκια σου μ' ἐσφάξαν
ὅταν μὲ πρωτοκυττάξαν.

Μὲς στοῦ βουνοῦ τίς εὐμορφιές, μὲς τ' Ἀπριλιοῦ τὰ ἀνθῆ
Ὁ νοῦς μου καὶ ὁ λογισμὸς ἐπάνω σου ἐστάθῃ.

Ἄντε νᾶμαστε πουλάκια,
νὰ πετᾶμε στὰ κλαδάκια.

Ἀντάμωσα τὸν ἔρωτα κι' ἐβγῆκα νὰ διαλέξω
στοὺς κήπους τριαντάφυλλα κορώνα νὰ σοῦ πλέξω

Τὸ πουλί μου σὰν προβαίνει
ἐκπληχτῆ ἢ κτίση μένει.

Ὁμορφοκαμωμένη μου τοῦ ἥλιου θυγατέρα,
ποῦ μ' ἔκαμες κι' ἀρνήστηκα πατέρα καὶ μητέρα.

Μαῦρα μάτια καὶ μεγάλα,
ζυμωμένα μὲ τὸ γάλα.

Ἀπ' ὅλα τᾶστρα τ' οὐρανοῦ ἓνα ἴναι καὶ σοῦ μοιάζει,
κεῖνο ποῦ βγαίνει τὴν αὐγὴ ὅταν γλυκοχαράζει

Ἀγαπῶσε κι' ἤξερέ το
 Ξέρε καὶ καμάρωνέ το.
 Ὄντας γυρίσω καὶ σέ δῶ καὶ μοῦ χαμογελάσεις
 τῆ νειότη μου καὶ τῆ ζωὴ βούλεσαι νὰ χαλάσης
 Τὰ ματάκια τοῦ πουλιοῦ μου
 τὸν ἐπήρανε τὸ νοῦ μου.
 Ροδόσταμο καὶ ζάχαρη στάζ' ἡ γλυκειά σου γλωῖσσα,
 ἡ νειότη μου καὶ ἡ ζωὴ σέ σένα παραδώσαν.
 Σένα πρέπει τὸ ζουνάρι
 ποῦσ' ὠραῖο παλληκάρι.

Τὰ γλέντια καὶ οἱ διασκεδάσεις τοῦ γάμου διαρκοῦν ἀπὸ τρεῖς μέχρις ὀκτῶ
 μέρες· τῆ δευτέρη, μετὰ τὸν γάμο, μέρα, ἡ μάνα τῆς νύφης ἐτοιμάζει γιὰ τοὺς
 καλεσμένους τηγανίτες, καὶ αὐτὸ γίνεται γιὰ βεβαίωση ὅτι ἡ νύφη βρέθηκε
 παρθένα. Τρεῖς μέρες μετὰ ἀπὸ τὸν γάμο, ἡ νύφη παίρνει ἓνα παιδί, δυὸ
 μέχρι τεσσάρων χρονῶν, πηγαίνει μαζί του σὲ μιὰ βρύση, κι' ἐκεῖ τοῦ πλένει
 τὸ πρόσωπο, τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια· ὕστερα, ἀπλώνει τὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ
 κάτω ἀπὸ τὸν κρουνοῦ τῆς βρύσης καὶ ρίχνει στὶς χουφτες του μερικὰ ἀσημένια
 νομίσματα· αὐτὰ τὰ κάνει γιὰ νὰ γεννήσῃ ὡμορφα παιδιὰ καὶ γιὰ νὰ τῆς φέ-
 ρουν, τὰ παιδιὰ ποὺ θὰ κάμη, εὐτυχία· ὀκτῶ μέρες μετὰ τὸ γάμο οἱ νεόνυμφοι
 δὲν περνοῦνε ἀπὸ ρέμμα.

Τὸ σαββατόβραδο συγκεντρώνονται οἱ συμπέθεροι καὶ οἱ συγγενεῖς στὸ
 σπίτι τῶν νεονύμφων, καὶ ὁ παπᾶς λύνει τὴν μεταξωτὴ κορδέλα, μὲ τὴν ὁποία
 εἶχε δέσει τὰ στέφανα, καὶ τὰ τοποθετεῖ μέσα σ' ἓνα δίσκο. Οἱ παρόντες ὀφεί-
 λουν νὰ τὰ ἀ σ η μ ὠ σ ο υ ν δηλαδή νὰ ρίξῃ ὁ καθένας στὸ δίσκο ἓνα
 ἀσημένιο νόμισμα, ποὺ ἀνήκει στὸν παπᾶ. Ἡ νύφη ὀφείλει νὰ μ α ν τ η -
 λ ὠ σ η τοὺς παρόντες, νὰ τοὺς προσφέρῃ δηλ. ἀπὸ ἓνα μαντήλι, ἐνῶ ἐκεῖ-
 νοι τῆς ἀντιπροσφέρουν ἀπὸ ἓνα νόμισμα. Κατόπιν ὁ γαμπρὸς παίρνει τὰ στέ-
 φανα καὶ τὰ παραδίδει στὴ γυναῖκα του, ἡ ὁποία τὰ ἀποθέτει στὸ εἰκονοστάσι.

Τὴν Κυριακὴ ὁ κουμπάρος, παραλαμβάνοντας τὸν γαμπρὸ καὶ τοὺς συγ-
 γενεῖς του, πηγαίνουν, μὲ τὴ συνοδεία μουσικῶν ὀργάνων, ποὺ παίζουν, κι'
 ἐνῶ τοὺς ἀκολουθοῦν δυὸ παιδιὰ, τὰ ὁποία σηκώνουν στοὺς ὤμους τους ἓνα
 μακρὸ κοντάρι, στὰ σπίτια ἐκείνων, ποὺ ἦταν καλεσμένοι στὸ γάμο, καὶ συγ-
 κροτοῦν στὸ κάθε σπίτι χορὸ, τραγουδώντας:

Χίλια καλῶς τὸ βρήκαμε τοῦ φίλου μας τὸ σπῆτι,
 ὅπ' ἔχ' ἀπ' ὅλα τὰ καλὰ, τίποτα δὲν τοῦ λείπει.
 Σ' αὐτὸ τὸ σπῆτι ποῦρθαμε πέτρα νὰ μὴ ραῖση
 κι' ὁ νοικοκύρης κι' ἡ κυρὰ χρόνια πολλὰ νὰ ζήση.

Ἐπειδὴ παύουν ἀπὸ τὸν οἰκοδεσπότη μιὰ κόττα, τὴν ὁποία κρεμοῦν στὸ κοντάρι, πηγαίνουν μαζί μ' ἐκεῖνον σὲ ἄλλο σπίτι· καὶ ὅταν μὲ τὴ σειρά περάσουν ἀπὸ τὰ σπίτια ὄλων τῶν καλεσμένων καὶ συγκεντρώσουν ἔτσι ἀρκετὲς κόττες, ἐπιστρέφουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, κι' ἐκεῖ τρῶνε καὶ πίνουν καὶ ὄλη τὴ νύχτα χορεύουν καὶ τραγουδοῦν. Αὐτὸ λέγεται ἀ ν τ ῖ γ α μ ο ς.

Οὐδέποτε οἱ νεόνυμφοι ἐπισκέπτονται τὰ συγγενικά καὶ τὰ φιλικὰ τους σπίτια, ἂν δὲν περάσουν ὀχτῶ τουλάχιστον ἡμέρες ἀπὸ τὴν τέλεση τοῦ γάμου· ὀφείλουν δὲ νὰ πᾶνε πρῶτα στὴν ἐκκλησία καὶ νὰ φέρουν στὸν παπᾶ τὴν προσφορά τους. Στὴ νύφη χαρίζουν οἱ συγγενεῖς της, ὅταν τοὺς ἐπισκεφθεῖ, μεγάλη ρηχὰ πιάτα, σὰν σύμβολα μακροζωίας ὅπως εἶδαμε καὶ γιὰ τὴν κουλούρα, ἢ ὁποία στὰ ἔθιμα τοῦ γάμου, εἶναι σύμβολο αἰωνιότητος.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, τὸ καινούργιο ζευγάρι κατὰ τὸν πρῶτο χρόνο τῆς συμβίωσός του, δὲν πηγαίνει σὲ σπίτι, στὸ ὁποῖο ὑπάρχει νεκρὸς, δὲν παρακολουθεῖ κηδεῖα, καὶ ἀκόμα, ἀποφεύγει ν' ἀντικρύσει νεκρὸ ἄνθρωπο· δὲν πιάνει κόλλυθα, μερικοὶ ἐπίσης δὲν μεταλαβαίνουν. Ἡ νεόνυμφη θεωρεῖ ἀπαίσιον ἂν, τίς πρῶτες σαράντα μέρες τοῦ γάμου της, συναντήσῃ μιὰν ἄλλην νεόνυμφη, σὲ χορὸ ἢ σὲ διασκέδαση· ἂν τυχὸν γίνῃ τέτοια συνάντηση, τότε ἢ μιὰ φασκελώνει κρυφὰ τὴν ἄλλη, γιὰ ν' ἀποφύγῃ τάχα τὸ θάνατον ποὺ ἀπειλεῖ τὴν καθεμιὰ τους, ἢ ἢ μιὰ προσπαθεῖ νὰ φιλήσῃ τὴν ἄλλη, ἢ ὁποία ἀποφεύγει τὸν ἀσπασμὸν, γιὰτὶ ἐπικρατεῖ ἢ ἰδέα ὅτι ὁ ἄντρας αὐτῆς ποὺ δέχτηκε τὸν ἀσπασμὸν, πεθαίνει πρῶτῆτερα ἀπὸ τὸν ἄντρα ἐκείνης ποὺ τὴν ἀσπασθήκε. Αὐτὰ ποὺ γίνονται μαρτυροῦν ὅτι ἢ εὐδαιμονία βρῖσκεται σὲ πολλὴ στενὴ σχέση μὲ τὴν κακοδαιμονία στὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου, καὶ δείχνουν τί γελοῖα μέσα μηχανεύεται ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος γιὰ νὰ διασπάσῃ τὴν πραγματικὰ ἀδιάρρηχτη αὐτὴ σχέση. Γιὰ ἕναν ἄλλον δὲ λόγο, γιὰ τὸν ὁποῖο ἐμεῖς δὲν μποροῦμε νὰ ξεύρουμε τίποτα, παρὰ μόνον ὅτι συντελεῖ στὴν ἀνακούφιση τοῦ παπᾶ, ὀφείλει ὁ κάθε νεόνυμφος νὰ μεταφέρῃ στὴν ἐκκλησία τῆς ἐνορίας του τὰ θάγια, ποὺ θὰ χρειαστοῦν τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων ἐκείνης τῆς χρονιάς, γιὰ νὰ τὰ μοιράσῃ ὁ παπᾶς, κατὰ τὰ συνηθισμένα, στοὺς ἐκκλησιαζομένους.

Ὁ νεόνυμφος πρὶν περάσουν σαράντα μέρες ἀπὸ τὸν γάμον του, δὲν πρέπει νὰ παραβρεθῇ σὲ ἄλλο γάμον, κι' ἂν κατ' ἀνάγκην παραβρεθῇ, ὀφείλει νὰ ἀποχωρήσῃ τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ πῆ ὁ παπᾶς τὸ «Εὐλογημένη ἢ βασιλεία κλπ.».

Ἐὰν δυὸ ἀδελφία γεννήθησαν κατὰ τὸν αὐτὸ μῆνα, πρέπει ὅταν παντρεύεται ὁ ἕνας ἀπὸ αὐτούς, ὁ ἄλλος νὰ βρῖσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τότε, ποὺ θὰ τελεῖται τὸ μυστήριον τοῦ γάμου· γι' αὐτὸ λοιπὸν κι' ἐκεῖνος ἀφήνει τὸ σπίτι καὶ δὲν παραστέκεται στὸν γάμον τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ πιστεύει ὅτι ἂν δὲν ἐνεργήσῃ ἔτσι, ἢ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἢ ὁ ἀδελφὸς του ποὺ παντρεύεται, θὰ πεθάνῃ σύντομα.

Αὐτὰ εἶναι στή Σάμο τὰ ἔθιμα γιά τοὺς γάμους, τὰ ὁποῖα, καθῶς προ-
 είπαμε μέρα με τή μέρα χάνονται, ὥστε δέν θά περάση πολὺς καιρὸς καὶ θά
 ξεχαστοῦν ἐντελῶς. Τὰ συμπόσια, τὰ τραγούδια, τοὺς χορούς, τίς νύφες με τὰ
 σκεπασμένα πρόσωπα, πού ὀδηγοῦνταν ἀπὸ τὸν θάλαμο με αὐλοὺς καὶ με φόρ-
 μιγγες, τὰ ραντίσματα, τὰ γαμήλια δῶρα, τὰ συναντοῦμε στήν ἡρωϊκὴ ἐποχὴ
 τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος, πολλὰ δὲ ἀπὸ κεῖνα πού γίνονται σήμερα στή
 Σάμο κατὰ τοὺς γάμους, βλέπουμε πὼς ἔχουν μεγάλη σχέση, με ὅσα ἐγίνον-
 ταν τότε. Καὶ γιά νὰ συμπληρώσουμε τὸ θέμα, παραθέτουμε ἐδῶ τὰ τραγού-
 δια πού συνηθίζονται νὰ τραγουδιῶνται στοὺς χορούς τῶν γάμων; γιατί με τὸν
 καιρὸ καὶ αὐτὰ δέν θά ἀκούγονται πιά, ἴσως δὲ ν' ἀντικατασταθοῦν με ἄλλα στὰ
 στόματα τῶν μουσικῶν καὶ τῶν ἀοιδῶν.

Σὲ ἦχο πρῶτο, ἀπὸ τὸ πά:

Ἄρχισε γλῶσσα μ' ἄρχισε νὰ πῆς καὶ σὺ κανένα,
 μήτε ψηλὰ ψηλὰ νὰ πῆς μήτε χαμηλωμένα
 Σήμερα γάμος γίνεται, σήμερα πανηγύρι,
 σήμερ' ἀποχωρίζεται ἡ κόρ' ἀπὸ τὸν κύρη.
 Σήμερα ἄσπρος οὐρανὸς σήμερα ἄσπρη μέρα,
 σήμερα εὐλογήθηκε ἀητὸς τὴν περιστέρα.
 Ἡ πέρδικα παντρεύτηκε καὶ πῆρε τὸ πιπίνι,
 ὁ γάμος τοὺς ἀκούστηκε στήν Πόλη καὶ στή Σμύρνη.
 Ὁμορφος ποῦναι ὁ γαμπρός, τ' ἄστρα τὸν ἐγεννοῦσαν
 κι' ἀγγέλοι εἰς τὸν οὐρανὸ τὸ σῶμα τ' ἱστοροῦσαν.
 Γαμπρέ μου τὸ κορμάκι σου μοιάζει σὰν κυπαρίσσι,
 πού παίζουν τὰ κλωνάκια του ἀγέρας σὰν φυτήση.
 Παντρεύτηκε ἡ Βενετιά πῆρε τὸ κυπαρίσσι
 καὶ ἔμεινε ἡ γειτονιά σὰν τῆ Ξερὴ τῆ βρύση.
 Ἐνα τραγούδι θὲ νὰ πῶ ἀπάνω στὸ ροβίδι
 χαρὰ στὰ μάτια τοῦ γαμπροῦ πού διάλεξε τὴ νύφη.
 Γαμπρέ μου νὰ τῆ χαίρεσαι τὴ νύφη τὴ δική σου
 γιατί τῆ στεφανώθηκες με τὴ φχαρίστησή σου.
 Νὰ τραγουδήσω τὸ γαμπρό, μὰ θὰ μανήσ' ἡ νύφη
 ἄς τραγουδήσω καὶ τοὺς δυὸ καὶ τοῦ κουμπάρου ἄς λείπη.
 Ὁμορφος ποῦναι ὁ γαμπρός σὰν τῆς ἔκκλησιᾶς τὸν δίσκο
 στέκω καὶ τὸν στοχάζομαι, ψεγάδι δὲν τοῦ βρίσκω.
 Ὁμορφος ποῦναι ὁ γαμπρός, τῆς Παναγιᾶς μετόχι
 τὸ καμαροφρυδάκι του ἄλλος κανεῖς δὲν τὸ χει.
 Ὁμορφος εἶναι ὁ γαμπρός, ὡσὰν τὸ καρυοφύλλι,
 ἔχει τὰ μάγουλα ὡμορφα, καὶ ζαχαρένια χεῖλη.

Ἐνοίξαν τὰ οὐράνια χρυσᾶ πουλιὰ πετοῦνε
γαμπρέ μου καλορρίζικε γιὰ σένα τραγουδοῦνε.
Γαμπρέ μου καλορρίζικε, χαρὰ στὸ ριζικό σου
τὸ περιστέρι τοῦ χωριοῦ τὸ ἔκαμες δικό σου.
Γαμπρέ μου καλορρίζικε τῆ νέα ὅπου πῆρες,
τιμὴ καὶ δόξα κι' ὠμορφιά τῆς δώσανε οἱ μοῖρες.
Ὅταν τῆ γέννα ἢ μάνα της γαμπρέ, σένα μελέτα
καὶ γέννησε τῆ νύφη μας σὰν τῆ ροδιά βιολέτα.
Τὸ δέντρο ποῦ σοῦ φέρανε, γαμπρέ μου στὴν αὐλή σου
νὰ τὸ ταΐζης ζάχαρη νὰ τόχης στὴ ζωὴ σου.
Μαργιόλος ἦταν ὁ γαμπρὸς ποῦ διάλεξε τῆ νύφη
ποῦ ἔχει ὅλα τὰ καλά, τίποτα δὲν τῆς λείπει.
Γαμπρέ μου καλορρίζικε, ν' ἀσπρίσης, νὰ γεράσης,
τῆ νέα ποῦ βλογήθηκες καλά νὰ τὴν περάσης.
Σῦρτε κεράστε τὸ γαμπρὸ μὲ φιοφιορὶ ποτήρι,
νὰ κελαηθήσουν τὰ πουλιὰ στῆς νύφης τὸ μαντήλι.
Ἐλα Χριστέ στὸ στόμα μου καὶ Παναγιὰ στὸ νοῦ μου,
νὰ θυμηθῶ παινέματα νὰ εἶπω τοῦ πουλιοῦ μου.
Εὐγενικό μου πρόσωπο, κι' ὀλόγλυκή μου μέση,
ποιός νέος εἶναι ἀρκετὸς διὰ νὰ σὲ παινέση.
Νὰ σὲ παινέσω ἤθελα μὰ εἶσαι παινεμένη,
ἀπὸ τὰ νύχια στὴν κορφή εἶσαι ζωγραφισμένη.
Ἄπ' ὅλα τ' ἄστρα τ' οὐρανοῦ κι' ἀπὸ τοῦ παραδείσου
διάλεξε ἢ μητέρα σου κι' ἔκαμε τὸ κορμί σου.
Ὅταν σ' ἐγέννα ἢ μάνα σου ἄγγελος ἐκατέβη
κι' ἦρτε καὶ σὲ ζωγράφισε καὶ πάλ' ἀπάν' ἀνέβη.
Σὰν ἤθελες νὰ γεννηθῆς ἦταν γιορτὴ καὶ σκόλη
κι' ἦρθαν καὶ σὲ ζωγράφισαν οἱ δώδεκ' ἀποστόλοι.
Δίσκος τ' ὠραίου φεγγαριοῦ, εἶναι τὸ πρόσωπό σου,
μῆλο ἀπ' τὸν παράδεισο εἶναι τὸ μάγουλό σου.
Ἄσπρ' εἶσαι σὰν τὰ γάλατα ποῦ μοιάζουν τίς χιονοῦνες,
πρέπει νὰ σὲ φωνάζουνε ἀνθὸ ἀπὸ τίς λεμονιοῦνες
Σὰν ἄνθος τῆς ἀμυγδαλιάς λάμπει τὸ πρόσωπό σου
ὅποιος σὲ δῆ τοῦ ἔρχεται νὰ ξεψυχῆσθαι ἐμπρός σου.
Σὰν τὸ βενέτικο φλουρί ποῦ δὲν τὸ πιάνει σκόνη,
ἔτσι εἶναι καὶ ἡ νύφη μας καθημερινὴ καὶ σκόλη.
Τὰ μάτια σ' ὅποιος κι' ἂν τὰ δῆ, κι' ἄς εἶν' καὶ πικραμένος,
τὴν πίκρα τὴν ἀληθμονεῖ καὶ χαίρεται ὁ καυμένος.

Ποιός κρίνος ωραιότατος σουδῶσε τὴν ἀσπρίλα
 καὶ ποιά ροδιὰ γαρουφαλιὰ τὴ ροδοκοκκινίλα;
 Ποιά λεύκα ἔχ' τὸ μπόϊ σου κι' ἀηδόνι τὴ λαλιά σου,
 ποιός ἄλλος χαϊδεμένη μου, ἔχει τὴν ὠμορφιά σου;
 Ἄγγελος ἐκατέβηκε μὲ πένα, μὲ κοντύλι
 καὶ ἔγραψε τῆς νύφης μας τὰ ζαχαρένια χεῖλη.
 Ὁμορφη ποῦν' ἡ νύφη μας κι' ὠμορφα στολισμένη,
 σὰν τὴ μεγάλη Παναγιὰ εἶναι ζωγραφισμένη.
 Ὁμορφη ποῦν' ἡ νύφη μας, σὰν Παναγιὰ γραμμένη,
 σὰν Φραγκοπούλα στὸ χαρτὶ εἶναι ζωγραφισμένη.
 Ὁμορφη ποῦν' ἡ νύφη μας κι' ἔχει πολὺ καμάρι,
 ὁ ἴδρωσ τοῦ προσώπου τῆς τρέχει μαργαριτάρια.
 Ὁμορφη ποῦ μοῦ φαίνεσαι ὡς εἶσαι καδισμένη,
 σὰν Παναγιὰ ζωγραφιστὴ μὲ ἀνθή στολισμένη.
 Ὁμορφη ποῦν' ἡ νύφη μας σὰν ἐκκλησιᾶς τὸ δίσκο,
 στέκω καὶ τὴν στοχάζομαι, ψεγάδι δὲν τῆς βρίσκω.
 Ὁμορφη ποῦν' ἡ νύφη μας σὰν λεμονιά στὴ γλάστρα,
 τὰ σύγνεφα τῆς λείπουνε νᾶν' οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα.
 Ὁμορφη ποῦν' ἡ νύφη μας κι' ἀγγελοκαμαρώνει,
 στέκ' ὁ γαμπρὸς στὴ μπάντα τῆς σὰν λαμπερὸ παγῶνι.
 Ὁμορφη ποῦν' ἡ νύφη μας σὰν τὸ ροδι μαντήλι,
 σὰν τὰ πουλιὰ ποῦ κελαηδοῦν τὸ Μάη τὸν Ἀπρίλη.
 Ὁμορφη ποῦν' ἡ νύφη μας ὡσὰν τὴ μαντζουράνα,
 χαίρουν ὅπου τὴν βλέπουνε ὁ κύρης τῆς κι' ἡ μάνα.
 Ὁμορφη ποῦν' ἡ νύφη μας σὰν τοῦ Χριστοῦ τὴ σκέπη,
 τὸν νέο ποῦ τῆς δώσαμε ὠμορφα ποῦ τῆς πρέπει.
 Βασίλισσά ἴσαι στὴ θωριά, χρυσὸς ἀητὸς στὸ σῶμα,
 ἐσὺ πληγώνεις τίς καρδιές μὲ ζαχαρένιο στόμα.
 Βασίλισσα καὶ ρήγισσα, ρεάλε καπιτάνια,
 οἱ ὠμορφες τῆς γειτονιάς, σοῦ κάνουνε μετάνοια.
 Βασίλισσα τῶν γυναικῶν πρέπει νὰ σ' ὀνομάσω,
 γιατί ἡ ωραιότης σου μὲ κάνει νὰ θαυμάσω.
 Ἐσὺ ἴσαι βρύση μὲ νερό, κῆπος μὲ κυπαρίσσια,
 σὺ εἶσαι ἡ ὠμορφότερη ἀπ' ὅλα τὰ κορίτσια.
 Κατρέφτη Ἀλεξαντρινὲ καὶ ἦλιε τῆς Εὐρώπης
 διαμάντι τῆς Ἀμερικῆς καὶ κατηφὲ τῆς Πόλης.
 Παντρεύτηκε ἡ Βενετιά, παντρεύτηκεν ἡ Πόλη,
 παντρεύτηκε καὶ τοῦ χωριοῦ ἡ πειὸ καλὴ μας κόρη.

Νύφη χαρὰ στή μοῖρα σου, χαρὰ στήν ὀμιλιά σου,
 νὰ πάρης τέτοιον ἄγγελο μέσα στήν ἀγκαλιά σου.
 Ὡμορφα πού ταιριάσατε τὰ δύο σας ἕνα μπόι,
 σάν τὰ κυπαρισσόμηλα, πού'ναι στό περιβόλι.
 Ὡμορφη πού'ν ἡ νύφη μας μ' ἀλήθεια καί τὸ ταῖρι
 σάν κρυσταλλένιος μαστραπᾶς μὲ ἀσημένιο χέρι.
 Δυὸ ταιράκια εἴσαστε, τὰ δυὸ καμαρωμένα
 τὸ ἕνα εἶν' βασιλικὸς καί τ' ἄλλο εἶν' κανέλα.
 Ἡ νύφη εἶναι μάλαμα καί ὁ γαμπρὸς ἀσῆμι,
 ταιριάσανε στήν ὠμορφιά καί στήν ταπεινοσύνη.
 Ὡ Παναγιά μου Βροντιανή μὲ τὸν μονογενῆ σου,
 στ' ἀνδρόγυνο πού σύμμιξε νὰ δώσης τὴν εὐχή σου.
 Μαλαματένιε μου σταυρὲ μὲ τὰ μαργαριτάρια,
 νὰ ζήσ' ἡ νύφη κι' ὁ γαμπρὸς κι' ὅλα τὰ παλληκάρια.
 Μαλαματένιε μου σταυρὲ μὲ τὶς χρυσὲς κορδέλες,
 νὰ ζήσ' ἡ νύφη κι' ὁ γαμπρὸς καί ὅλες οἱ κοπέλες..
 Τ' ἀντρόγυνο πού γίνηκε νᾶναι στερεωμένο,
 νᾶναι καί καλορρίζικο καί πολυχρονεμένο.
 Ἄσπρο σταφύλι ροζακὶ καί κόκκινο κεράσι,
 τ' ἀντρόγυνο πού γίνηκε ν' ἀσπρίση, νὰ γεράση.
 Μαργαριτάρ' εἶν' ὁ γαμπρὸς καί μάλαμα ἡ νύφη
 κι' ὅποιος τοὺς ἐστεφάνωσε χρόνια πολλὰ νὰ ζήση.
 Κουμπάρε πού στεφάνωσες μὲ τὰ χρυσᾶ σου χέρια,
 ὦμορφα πού τὰ ταίριασες αὐτὰ τὰ περιστέρια.
 Νὰ ζήσ' ἡ νύφη κι' ὁ γαμπρὸς , ζωὴ καί στοὺς κουμπάρους,
 νὰ ζήσουν τὰ πεθερικά, νὰ κάμουν κι' ἄλλους γάμους.
 Πέτρος καί Παῦλος τόπανε κι' οἱ δώδεκα ἀποστόλοι,
 νὰ ζήσ' ἡ νύφη κι' ὁ γαμπρὸς κι' οἱ συμπεθέροι ὅλοι.
 Ἄς εἶναι καλορρίζικη, νὰ εἶναι καλὴ ὥρα,
 ἡ Παναγιά καί ὁ Χριστὸς νὰ εἶναι μὲς στή βλόγα⁽²⁷⁾.

27) Οἱ ἀρχαιότεροι, μιλώντας γιὰ τὴ γυναῖκα τους μπροστὰ σὲ ἄλλους καί μάλιστα ἀνώτερης κοινωνικῆς τάξης, ἔλεγαν ἢ σ κ λ ἄ θ α σ α ς· σήμερα ἀντὶ γι' αὐτὴ τὴ λέξη μεταχειρίζονται τὴν λέξη γ ρ η ἄ λέγοντας ἢ γ ρ η ἄ μ ο υ λείπει κλπ. γιὰ τὴ γυναῖκα τους, ἔστω καί ἀν αὐτὴ εἶναι πολὺ νέα.

ΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΘΑΝΑΤΟΥΣ

Όταν κάποιος άρρωστήσει βαρεια και κινδυνεύει, είδοποιούν γρήγορα τόν παπα, για να κάμη εκείνα που όρίζει ή θρησκεία, δηλαδή για να διαβάση τις κανονισμένες για τήν ανάρρωση εύχές και τά τέσσερα εύαγγέλια, μετά από τήν ανάγνωση τών όποίων άπαγορεύεται, ώς τό πρώτ ής άλλης μέρας, να μπή όποιοσδήποτε άλλος στο θάλαμο του άρρωστου, εκτός από εκείνους που παραδρέθησαν κατά τήν ανάγνωση· τό ίδιο γίνεται και όταν ό παπās κάμη εύχέλαιο. Κι' όταν πια εκλείψει κάθε έλπίδα για τή σωτηρία του άρρώστου, προσκαλείται πάλιν ό παπās για να τόν μεταλάβη· κατόπιν οί συγγενείς, οί φίλοι και οί έχθροί πηγαίνουν κοντά στον άρρωστο και ένας ένας συγχωρούνται μαζί του, έπειδή θεωρείται άντιχριστιανικό τό να μη συγχωρήσης έτοιμοθάνατον άνθρωπο, έστω και αν αυτός ήταν άσπονδος έχθρός σου.

Όταν ό άρρωστος άρχίσει να ψυχορραγή, ένας από τούς συγγενείς του, καθισμένος κοντά του, διαβάζει τόν 69ο και τόν 142ο από τούς Ψαλμούς του Δαυίδ, και ένας άλλος γ υ ρ ί ζ ε ι α υ τ ό ν ν ε κ ρ ι κ ά τ α, στρέφει δηλαδή τό πρόσωπό του προς τήν Ανατολή, όπου πιστεύουν ότι στέκεται άόρατος ό αρχάγγελος Μιχαήλ και περιμένει να πεθάνη ό άρρωστος, για να παραλάβη τήν ψυχή του· γι' αυτό, κείνος που πνέει τά λοίσθια και βρίσκεται στην έπιθανάτια άγωνία, λένε ότι α γ γ ε λ ε ύ ε τ α ι ή α γ γ ε λ ο π α ρ α δ ό ν ε ι. Και έπειδή νομίζουν ότι ό αρχάγγελος Μιχαήλ έχει αύτή τήν άποστολή, πολλοί νηστεύουν 12 ήμέρες πριν από τή γιορτή του, που είναι στις 8 Νοεμβρίου.

Μόλις ό άρρωστος ξεψυχήσει, ό στενώτερος συγγενής του του κλείνει τά μάτια και τό στόμα.

Χ ε ρ σ ι κ α τ' ό φ θ α λ μ ο ύ ς έ λ έ ε ι ν τ ε σ ύ ν τ ε
σ τ ό μ' έ ρ ε ι σ α ι,

ένω άλλοι συγγενείς του, πιάνουν τά μεγάλα και τά μέσα δάχτυλα τών χειριών και τών ποδιών του και τανοῦνε τόν νεκρό, για να ισώση τώρα που είναι ακόμα ζεστός. Κατόπιν πλύνουν τό σῶμα του με κρασί και τό πρόσωπό του με άγιασμένο νερό, και άφοῦ τόν σαβανώσουν, τόν ντύνουν με καινούργια ρούχα, και προσέχουν να μην περάσουν ό,τιδήποτε πράγμα πάνω από τό σῶμα του. Έστερα, άφοῦ κολλήσουν στο μέτωπο, μέσα από τό πάνω χέιλος, και στις παλάμες του νεκρού μικρούς σταυρούς από κηρί, σταυρώνουν στο στήθος του τά χέρια του και τά δένουν με ταινίες καθώς και τό κεφάλι του, άφοῦ κλείσουν καλά τό στόμα· έπίσης δένουν με ταινίες και τά πόδια του. Έπειτα παίρνουν μήρινο, μετροῦν μ' αύτήν τό άνάστημα του νεκρού, και μετά τή βάζουν σε μιá τρύπα, που είναι δίπλα στο κατώφλι τής πόρτας· συνάμα πλάθουν δυό κεριά,

Ένα μικρό, τὸ ὁποῖο καίεται στὸ σπῖτι πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκφορά, καὶ ἓνα ἴσο μὲ τὸ ἀνάστημα τοῦ πεθαμένου· αὐτὸ, ἀφοῦ τὸ περιστρέψουν κυκλικά, τὸ βάζουν πάνω στὰ σταυρωμένα χέρια του, καὶ τὸ ἀνάδουν κατὰ τὴν νεκρώσιμη ἀκολουθία. Ὅταν γίνουν ὄλα αὐτά, μεταφέρουν τὸν νεκρὸ στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ σπιτιοῦ, σκεπάζουν μὲ ὕφασμα τοὺς καθρέφτες, ἀφαιροῦν τὶς κουρτίνες καὶ κάθε ἄλλο κόσμημα, καὶ ρίχνουν πάνω στὸν νεκρὸ λουλούδια, κι' ἂν ἦταν λεύτερος, τοῦ βάζουν στὸ κεφάλι νυφικὸ στεφάνι· ἀποφεύγουν νὰ δώσουν κάτι ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ νεκροῦ καὶ προσέχουν νὰ μὴν πηδήσῃ ἀπὸ πάνω του καμμιά γάτα· ἂν τυχὸν ὅμως καὶ πηδήσῃ, τὴν ὑποχρεώνουν νὰ πηδήσῃ τὸν νεκρὸ καὶ ἀντίστροφα, ἀλλοιῶς πιστεύουν ὅτι ὁ πεθαμένος ἔρ υ κ ο λ α κ ι ἄ ζ ε ι (28). Ὅλοι ὅσοι θρέθησαν τότε πού ξεψύχησε ὁ ἄνθρωπος, μέσα στὸ νεκροθάλαμο, θεωροῦνται ἀκάθαρτοι καὶ πλύνονται μὲ νερό· τὰ ροῦχα πού φοροῦσε ἐκεῖνος καὶ τὸ στρώμα, πάνω στὸ ὁποῖο ξεψύχησε, θεωροῦνται καταματωμένα ἀπὸ τὴν ἀόρατη σπάθα μὲ τὴν ὁποία τοῦ πῆρε τὴ ζωὴ ὁ ἀρχάγγελος Μιχαήλ, καὶ γι' αὐτὸ ἐκτίθενται στὸν ἀέρα καὶ πλύνονται μὲ ἐπιμέλεια.

Μετὰ ἀπὸ αὐτά, μαζεύονται γύρω ἀπὸ τὸν νεκρὸ οἱ συγγένισσες καὶ οἱ γειτόνισσες καὶ ἀρχίζουν «διὰ θρηνώδους ἀοιδῆς ἐξαίρουσαι τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, ὀλοῦζουσαι καὶ τὰ στήθη πλήττουσαι». Αὐτὸ συνεχίζει νὰ γίνεται μέχρι τὴ στιγμή κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ γίνῃ ἡ ἐκφορά. Καὶ ἐνῶ ἔρχονται γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ οἱ παπάδες, οἱ μοιρολογίστρες λένε τὰ παρακάτω:

Νά τὸ καράβι ἔρχεται νὰ μπῆς νὰ σεργιανήσῃς
καὶ τοῦ χωριοῦ τὶς ἐνοριές νὰ ἀποχαιρετήσῃς.
Καὶ στὴ δικιά σου ἐνοριά, ὅπου θὰ βολτατζάρῃ
ἐκεῖ νὰ ρίξῃς ἄγκουρα, νὰ δέσῃς παλαμάρι.

Μὲ τὴν ἐκφορά τοῦ νεκροῦ ἀπὸ τὸ σπῖτι, χύνουν νερὸ στὸ μέρος ὅπου τὸν εἶχανε ξαπλώσει· τῆς ἐκφορᾶς προηγοῦνται γυναῖκες ἢ παιδιὰ πού κρατοῦν ἓνα, τρία, πέντε, ἑπτὰ, ἐννιά ἢ ἔντεκα πανέρια, τὰ ὁποῖα περιέχουν ψ υ χ ὀ ψ ω μ α δηλ. ψωμί, τυρί, ἔληές, σταφίδες, ξηροὺς καρπούς ἢ φρούτα καὶ κρασί ἢ ρακί, τὰ ὁποῖα μοιράζουν μετὰ τὸν ἐνταφιασμό, σὲ κείνους πού συνόδεψαν τὴν κηδεῖα, γιὰ νὰ σχωρέσουν τὸν πεθαμένο. Κατὰ τὴν ἐκφορά πέρνουν τὸν δρόμο πού πάει ἀπὸ τὰ δεξιά, καὶ σὲ καμμιά περίπτωσι δὲν γυρίζουν πρὸς τὰ πίσω τὸ κεφάλι τους ἐκεῖνοι πού κρατοῦν τὰ πανέρια, γιὰτὶ πιστεύουν πὼς ἂν κάμουν κάτι τέτοιο, θὰ πεθάνοσῃ σύντομα. Ἄλλὰ καὶ ἂν τύχῃ, κατὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ νεκροῦ στὴν ἐκκλησία, νὰ κινηθῇ τὸ κεφάλι του, αὐτὸ προξενεῖ πολλὴ θλίψη καὶ θεωρεῖται ἀπαίσιος οἰωνός, γιὰτὶ σημαίνει ὅτι θὰ πεθάνῃ καὶ κάποιος ἄλλος. Ἐπίσης ἂν φταρνιστῇ κάποιος, μπροστὰ σὲ νεκρὸ,

28) Βλέπ. καὶ Ἄριστοφ. Ἐκκλησιάζουσ. στιχ. 793.

πρέπει νὰ σχίσῃ τὸ πουκάμισο ποῦ φοράει, καὶ νὰ τὸ ρίξῃ πάνω στὸν νεκρὸ. Μετὰ ἀπὸ ἐκείνους ποῦ κρατοῦν τὰ πανέρια ἀκολουθᾶνε τὰ ἐκκλησιαστικὰ σύμβολα καὶ οἱ παπάδες, μετὰ ἀπὸ τοὺς ὁποίους μεταφέρεται ὁ νεκρὸς καὶ κατόπιν αὐτοῦ βαδίζουν οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι καὶ οἱ συγχωριανοί, καὶ τέλος οἱ συγγενεῖς τοῦ ποῦ κλαῖνε καὶ ὀλολύζουν, καὶ ἄλλες γυναῖκες· ὅταν ἡ νεκρική συνοδεία περνᾶει ἀπὸ τρίστρατο παύουν οἱ θρήνοι καὶ οἱ ὀλολυγμοί. Ἔτσι, ἀφοῦ ὁ νεκρὸς περιφερθεῖ ἀπὸ τοὺς κυριώτερους δρόμους, ἐνῶ χτυποῦν πένθιμα οἱ καμπάνες ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν ἀπὸ τίς ὁποῖες διέρχεται ἡ νεκρική συνοδεία, καὶ κλείονται οἱ πόρτες καὶ τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν καὶ τῶν μαγαζιῶν, φέρνεται ἐπὶ τέλους στὴν ἐνοριακὴ τοῦ ἐκκλησίας, καὶ μιὰ μοιρολογίστρα τραγουδάει θλιβερά:

“Ὅταν θὰ σὲ ξαντίσουνε στῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα
τότε νὰ μπήξῃς μιὰ φωνὴ νὰ μαραθοῦν τὰ χόρτα.

Ἐφοῦ ψαλθεῖ ἡ νεκρώσιμη ἀκολουθία, προσέρχονται γιὰ τὸν τελευταῖο ἀσπασμὸ πρῶτοι οἱ παπάδες, μετὰ οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι, καὶ τελευταῖες οἱ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἡ πειὸ στενὴ συγγένισσα τραβάει τὰ μαλλιά της καὶ μοιρολογεῖ:

Μὲ τί ποδάρια νὰ σταθῶ καὶ χέρια ν’ ἀκουμπήσω
καὶ χεῖλη νὰ σὲ ἀσπαστῶ καὶ σ’ ἀποχαιρετήσω;
Πέρνω τὰ χέρια μ’ εὐκαιρα καὶ τὴν καρδιά καυμένη
καὶ πάγω εἰς τὸ σπῖτι μου ἔρημη, πικραμένη
Ἐπῆρα τὴν ἀπόφαση ὡσὰν τὸν διακονιάρη,
ποῦ δὲν τοῦ δίνουν εἰς τὴ μιά, καὶ σ’ ἄλλη πόρτα πάει.

Ἐπὸ τὴν ἐκκλησία, καὶ μὲ τὴν ἴδια πομπή, μεταφέρουν τὸν νεκρὸ στὸν τάφο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο δὲν μπορεῖ ν’ ἀπομακρυνθῆ κανεὶς προτοῦ πάρουν ἀπὸ τὸ φέρετρο τὸ προσκέφαλα καὶ τὰ σεντόνια καὶ ἐνταφιάσουν τὸ σῶμα· ὅταν τὸν ἐνταφιάζουν βάζουν κάτω ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ ἕνα προσκέφαλο, τὸ ὁποῖο περιέχει βλαστάρια ἔληᾶς ἢ βότου, τὰ ἀειθαλῆ δὲ αὐτὰ φυτὰ συμβολίζουν τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς· στὸ στόμα τοῦ νεκροῦ βάζουν ἕνα κεραμιδάκι, πάνω στὸ ὁποῖο εἶναι γραμμένα τὰ στοιχεῖα ΙΣ. ΧΣ. ΝΚ., ἀρχικὰ τῶν λέξεων «Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ», καὶ αὐτὸ εἶναι σὰν ἑμολογία πίστεως τοῦ πεθαμένου. Καὶ οἱ γυναῖκες μοιρολογοῦν καὶ λένε:

Ἄγάλ’ ἀγάλη τὸ τσαπί, σιγὰ σιγὰ τὸ φιάρι,
νὰ μὴ μοῦ τὸ βαρέσετε τὸ γνωστικὸ κεφάλι.
Δὲν κλαίω τὸν ἀποθαμό, γιὰτ’ ὅλοι θ’ ἀποθάνουν,
κλαίω τὸ λάκκο τὸ στενό, ποῦ μέσα θὰ σὲ βάνουν.

Νᾶταν, ἀγάπη μ', νᾶρχουσιν κάθε καλή ἡμέρα,
 νὰ τρώγῃς εἰς τὰ σπίτια σου τὰ παραπονεμένα.
 Δὲν ἔπρεπε, δὲν ἔπρεπε ἀκόμη ν' ἀποθάνῃ,
 ν' ἀφήσῃ τὸ σπιτάκι του καὶ φαμελιά μεγάλη.
 Πᾶνε πουλί μου στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα,
 καὶ νὰ μυρίσ' ὁ τάφος σου τριαντάφυλλα καὶ ρόδα.
 Δεξιά σου νᾶβγῃ μυρσινιά, ἀριστερά σου δάφνη
 κι' ἐπάνω στὸ μνημοῦρι σου μιὰ λεμονιά μὲ τ' ἄνθη.
 Νᾶχη τὴ ρίζα ζάχαρι, τὴ φλοῦδα τῆς κανέλα
 κι' ἐπάνω τὰ κλωνάρια τῆς μαστίχα φορτωμένα.

Μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸ τοῦ νεκροῦ οἱ μετέχοντες στὴν κηδεῖα παίρνουν ἀπὸ τὸ μνήμα χῶμα καὶ τὸ ρίχνουν στοὺς ὤμους τῶν συγγενῶν του, οἱ δὲ παπάδες, ἀφοῦ πάρουν τὸ κερὶ ποῦ ἦταν πάνω στὰ χέρια τοῦ νεκροῦ, ἐπιστρέφουν, ἀκολουθούμενοι ἀπὸ ὅσους παρακολούθησαν τὴν ἐκφορά, στὸ σπίτι τοῦ μακαρίτη, καὶ ἀφοῦ ἀνάψουν τὸ κερὶ στὸν τόπο ὅπου ἐκεῖνος ξεψύχησε, διαβάξουν μιὰ εὐχὴ μὲ τὴν ὁποία εὐχαριστοῦν τὸν Θεό. Προτοῦ δὲ νὰ μποῦν στὸ σπίτι, καὶ σὰν νὰ ἐφαρμόζουν τὸ Πυθαγόρειο παράγγελμα «καθαρεύειν ἀπὸ τε κήδους καὶ λέχους» πλύνουν ὅλοι τὰ χέρια τους μὲ νερό, τὸ ὁποῖο τοὺς χύνει ἓνα παιδί ἢ μιὰ γυναῖκα, ἢ ὁποία στέκει στὴν πόρτα τῆς αὐλῆς, μὲ μιὰ στάμνα ἢ μὲ μιὰ μικρὴ χύτρα⁽²⁹⁾. Κατόπιν τρῶνε ὅλοι τὴν λεγόμενη *π α ρ η γ ο ρ ι ᾶ*, δηλαδή ἓνα κομμάτι ψωμοῦ καὶ τρεῖς πικρὲς ἐληές· σὲ μερικὰ χωριά παρατίθεται, κατ' ἀπομίμηση τοῦ *π ε ρ ι δ ε ἰ π ν ο υ* τῶν ἀρχαίων, πλούσιο τραπέζι καὶ τρῶνε οἱ συγγενεῖς καὶ κείνοι ποῦ ἤρθαν ἀπὸ ἄλλα χωριά γιὰ τὴν κηδεῖα. Ἐπὶ τρία κατὰ συνέχεια θράδου ἀνάβεται στὸν τόπο ποῦ ξεψύχησε ὁ μακαρίτης τὸ κερὶ ποῦ ἔφεραν πίσω οἱ παπάδες, καὶ ὁ τόπος αὐτὸς θυμιατίζεται ἀπὸ τοὺς δικούς τοῦ νεκροῦ· αὐτὸ γίνεται γιὰτὶ ὑπάρχει ἡ δοξασία ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἀπαλλαχτῆ ἀμέσως ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, καὶ γι' αὐτὸ περιφέρεται ἀκόμα στὸ σπίτι. Τὴν τρίτη μέρα τὸ κερὶ τὸ πᾶνε στὸ νεκροταφεῖο καὶ τὸ ἀνάβουν πάνω στὸ μνήμα· ὅσο γιὰ τὰ πανέρια, στὰ ὁποῖα εἶχαν τὰ ψυχόψωμα, δὲν τὰ ἐπιστρέφουν στὸ σπίτι, ἂν δὲν περάσουν τρεῖς μέρες ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ μακαρίτη.

Τὴν ἐπόμενη ἡμέρα, οἱ πειὸ στενὲς συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ, ἀφοῦ πάρουν ἓνα πανέρι μὲ τηγαλίτες κι' ἓνα σταμνὶ μὲ νερό, πηγαίνουν στὸ νεκροταφεῖο· ἐκεῖ, ἀφοῦ χύσουν τὸ νερό πάνω στὸν τάφο τοῦ συγγενῆ τους καὶ ἀφή-

29) «Καὶ οἱ ἐπὶ τὴν οἰκίαν τοῦ πενθοῦντος ἀφικνούμενοι ἐξιόντες, ἐκαθαίροντο ἕ-
 δατι περιρραϊνόμενοι· τὸ δὲ προῖκετο ἐν ἀγγελίῳ κεραμεῖψ, ἐξ ἄλλης οἰκίας κεκομισμέ-
 νον». Πολυδ. Η 66 — Παράβ. καὶ Εὐριπ. Ἄλκ στ. 100 καὶ Ἀριστοφ. στ. 1025.

σουν τις τηγανίτες στη διάκριση τοῦ καθενός, *καλημερίξουν* «ἐν θρήνοις καὶ κοπετοῖς» τὸν νεκρὸ μὲ τὰ ἐξῆς:

Σήκω ἀπ' τῆ γῆς μιὰ σπιθαμὴ καὶ βάλε προσκεφάλι,
ποῦ ἔχω δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ κι' ἀποκοιμήσου πάλι
Ἄνοιξε τὰ ματάκια σου καὶ δές με ἀγάλ' ἀγάλι,
ν' ἀκούσης ὅτι θὰ σοῦ πῶ καὶ ξανακλείστα πάλι.
Καλὴ μερα στὰ μάτια σου ποῦ τ'άχεις καλυμμένα
καλὴμερα στὰ χέρια σου ποῦ τ'άχεις σταυρωμένα.
Καλὴμερα στὸ σπίτι σου τὸ χαμηλοχτισμένο
ποῦ εἶναι ἔξω πράσινο καὶ μέσα ραχλιασμένο.
—Καλῶς την τῆ γυναῖκα μου καλῶς το τὸ παιδί μου,
ποῦ μούφερε κρῦο νερὸ νὰ γειάνη τῆ ψυχὴ μου.
Τί καλὴ μέρα ἔχω ἴγὼ κάτω στὸ μαῦρο ἄδη,
ποῦ ἥλιος δὲν φεγγοβολᾷ καὶ πάντα ἴναι σκοτάδι⁽³⁰⁾
Τὴν καλημέρα ἔχουνε τὰ μάτια π' ἀγναντεύουν
τὴν καλημέρα ἔχουνε τὰ χέρια ποῦ δουλεύουν.
Τὴν καλημέρα ἔχουνε πόδια ποῦ περπατοῦνε
τί καλημέρα ἔχω ἴγὼ ποῦ μὲ μοιρολογοῦνε;
Ρίξε τὸ χῶμα ἀπ' τῆ μιὰ, τὴν πλάκ' ἀπὸ τὴν ἄλλη,
σῆκωσε τὸ σεντόνι μου καὶ δές τὸ πρόσωπό μου
κι' ἂν εἶμαι ροδοκόκκινος, σκύψε καὶ φίλησέ με,
κι' ἂν εἶμαι μαῦρος κι' ἀραχνὸς σκύψε καὶ σκέπασέ με.
—Γιὰ πές μου πῶς ἀπέραστες, πουλί μου μὲς στὸν ἄδη;
χωρὶς στρῶμα καὶ πάπλωμα καὶ δίχως μαξιλάρι;
—Θὲ νὰ σᾶς πῶ ἀγάπες μου πῶς πέρασα στὸν ἄδη;
ἐκεῖ δὲν εἶδα τίποτα, δὲν ἔχει ἐκεῖ λυχνάρι.
Ὁ κάτω κόσμος δὲ φελᾷ, καμπάνες δὲ βροντοῦνε,
μήτε παπάδες λειτουργοῦν, πουλιά δὲν κελαηδοῦνε.
Ὅχου! τρομάρα π' ἄρπαξα, ὄχου! φόβο ποῦ πῆρα,
ὅταν κατέβη τὸ θεριὸ τὰ μάτια νὰ μοῦ φάη.
Ἄπὸ τὰ πόδια πέρασε κι' ἐκόνεψε στὸ στῆθος
κι' ἀπάνω στὸ κεφάλι μου ἔκαμε τῆ φωληά του.
Κι' ἂν μ' ἀγαπάτε ν'ἀρχεστε κάθε σαββάτο βράδυ
καὶ γιὰ νὰ βλέπ' ἀνάβετε, τὸ λύχνο μὲ τὸ λάδι.

Ἄφοῦ ἔτσι τὸν θρηνήσουν, σὲ ἄλλα χωριὰ σπάζουν τὸ σταμνὶ μὲ τὸ νερὸ
πάνω στὸ μνήμα, γιὰ νὰ *γλυκάνουν τὴ φαρμακάδα τοῦ*

30) Παράβ. Ὅδου. I: 37.

τ ά φ ο υ , και σέ άλλα τό χαρίζουν σ' ένα καφενεῖο, γιά νά πίνουν οί πελάτες νερό και νά συγχωρᾶνε τόν μακαρίτη. Ἄλλά και κάθε σάββατο οί συγγενεῖς πηγαίνουν στόν τάφο, κι' ἀνάδουν ένα καντήλι ἀπό τό μέρος τοῦ κεφαλιοῦ τοῦ νεκροῦ, και θυμιάζουν τό μνημα' τήν ἡμέρα τοῦ Πάσχα φέρνουν στήν ἐκκλησία, μέσα σέ πανέρια, τυρί και ψωμί, και τά μοιράζουν στούς ἐκκλησιαζομένους, γιά τό σ υ γ χ ω ρ ῖ ο τοῦ μακαρίτη⁽³¹⁾.

Στή Σάμο τό πένθος τηρεῖται μέ μεγάλη αὐστηρότητα. Μέ τόν θάνατο ἐνός ἀνθρώπου, ἐπί ἐννιά ἡμέρες οί στενώτεροι συγγενεῖς του, και ἰδίως ἡ μάνα του και ἡ γυναῖκα του, περιορίζονται σέ ξηροφαγία, και δέν τρῶνε κρέας. Γιά πολλοὺς μῆνες, κάποτε δέ και γιά δλόκληρα χρόνια κλείνονται μέσα στά σπίτια τους, και δέν πηγαίνουν οὔτε στήν ἐκκλησία, ὥστε γι' αὐτές μπορεῖ νά εἰπωθῆ ὅτι θάδονται ζωντανές. Κάθε εὐχαρίστηση — και ἡ πειδ' ἀθῶα — θεωρεῖται γιά τή χήρα ἢ γιά τή μάνα πού ἔχασε τό παιδί της ἀπαγορευμένη, και ἡ μόνη τους ἀπασχόληση εἶναι νά θυμιάζουν, νά κάνουν «λ ε ι τ ο υ ρ γ ι ἐ ς» γιά τήν ἀνάπαψη τῆς ψυχῆς τοῦ μακαρίτη και νά ἐτοιμάζουν κόλλυθα⁽³²⁾. Φοροῦν συνεχῶς μαῦρα ροῦχα και σέ πολλά χωριά κονταίνουν και στενέδουν τίς ρόμπες τους, γιὰτι ἔχουν τή γνώμη ὅτι οί φαρδιές και μακρυές ρόμπες φανερώνουν καρδιά εὐθυμη και χαρούμενη' γι' αὐτό και ὁ κόσμος λέει ὅτι ὁ θάνατος εἶναι προτιμώτερος ἀπό τή χηρεία:

Ἡ χήρα ὄντας χήρευε νάχε ψυχομαχήσει

31) Ὁ κόσμος πιστεύει ὅτι ὅσοι πεθαίνουν στό χρονικό διάστημα ἀπό τό πάσχα μέχρι τῆς ἀναλήψεως, πηγαίνουν στόν Παράδεισο, ἔστω και ἂν εἶναι ἀμαρτωλοί. Τό χρονικό αὐτό διάστημα κατά τήν ὥρα τῆς θείας λειτουργίας μένει ἀνοιχτή ἡ «ἠραιά πύλη» τοῦ ἱεροῦ· ὁ κόσμος λοιπόν λέει ὅτι μένει τότε ἀνοιχτή και ἡ πόρτα τοῦ παραδείσου, γιά νά μπαίνουν μέσα, χωρῖς ἐμπόδια, οί χριστιανοί πού πεθαίνουν αὐτές τίς μέρες.

32) Οἱ γυναῖκες κάνουν τά κόλλυθα ἔτσι: Ἀποβραδύς ἀφοῦ καθαρίσουν καλά και πλύνουν τρεῖς φορές τό σιτάρι, τό βράζουν σ' ένα μεγάλο καζάνι, ἀπό τό ὁποῖο τό ἀδειάζουν τό πρωτ' ἀφοῦ θυμιάζουν τό σιτάρι και κάμουν, ὅλα τά μέλη τῆς οἰκογένειας, πολλές μετάνοιες γιά τήν ψυχῆ τοῦ νεκροῦ, τό ἀπλώνουν σέ σεντόνια γιά νά στεγνώσῃ· δίπλα καίει τό θυμιατό και τρία ἀναμμένα κεριά, και πάνω στό σιτάρι βάζουν ένα μικρό ποτήρι γεμάτο νερό, ἀπό τό ὁποῖο δῆθεν θά πιῇ, «ἀόρατος» ὁ νεκρός γιά τόν ὁποῖο γίνονται τά κόλλυθα· ἀργότερα αὐτό τό νερό τό πίνουν οί συγγενεῖς του. γ ι ἄ ν ἄ μ ἦ ν τ ο ὕ ς π ι ἄ ν ἡ κ α ρ δ ι ὀ π ο ν ο ς. Ἀφοῦ τό σιτάρι στεγνώσει, τό βάζουν σ' ένα πλατὺ ρηχὸ χάλκινο σκεῦος, τό λεγόμενο σ ι ν ἰ· πρώτη βάζει μέσα τρεῖς χουφτιές ἡ χήρα, ἡ μάνα ἢ ἡ στενώτερη συγγένισσα τοῦ νεκροῦ, κι' ἔπειτα οί ἄλλοι τό γεμίζουν σταυρωτά· στολίζουν ὕστερα τήν ἐπιφάνειά του, μέ χρωματισμένη ζάχαρι, μύγδαλα, σταφίδες, κόκκους ροδιοῦ, και μνημονεύουν τά ὀνόματα τῶν πεθαμένων· ἔτοιμο πιὰ τό σταυρώνουν τρεῖς φορές μέ ένα φρεσκοψημένο ψωμί, πού τό κόβουν ἔπειτα μέ τό χέρι, σέ 4 κομμάτια, μέ τά ὁποῖα διαγράφουν γύρω ἀπό τό σινί 4 σταυρούς, και ξανακάνουν πολλές μετάνοιες γιά τήν ψυχῆ τοῦ νεκροῦ. Τό σινί αὐτό τό στέλνουν στήν ἐκκλησία, ὅπου ὁ παπᾶς κάνει τό καθιερωμένο μνημόσυνο· τά ὑπόλοιπα κόλλυθα τά μοιράζουν στούς γείτονες και στούς γνωστούς τοῦ νεκροῦ οί ὁποῖοι τά τρώγουν και λένε: Θ ε ὀ ς σ υ γ χ ω ρ ῆ σ ο ἰ τ ο ν! Σημειώνουμε ὅτι ἀπαγορεύεται στίς γυναῖκες οί ὁποῖες βρίσκονται στήν περίοδὸ τους, ὄχι μόνο νά κατασκευάζουν κόλλυθα, ἀλλά οὔτε και νά παρασταθοῦν ἐκεῖ ὅπου τά ἐτοιμάζουν.

Έγνοεῖται ὅτι ὑπάρχουν καὶ οἱ ἐξαιρέσεις ἀπὸ τὸν κανόνα. Ἡ γυναῖκα, κάποιου ποῦ ψυχομαχοῦσε, μὲ τὸν ὁποῖον δὲν εἶχε βέβαια ζήσει ἀρμονικὸ βίο, ἔφηνε τηγανίτες· γιὰ νὰ μὴν τὴν ἰδῆ ὅμως ἢ πεθερὰ της, ἢ ὁποῖα μπῆκε ξαφνικὰ μέσα στὸ σπίτι, καὶ τὴν παρατηρήσει ἐπειδὴ σὲ τέτοια ὥρα παρασκεύαζε τέτοιο φαγητό, ἔκρυψε ζεστὲς ὅπως ἦταν, τὶς τηγανίτες, στὸν κόρφο της· ἐπειδὴ ὅμως οἱ τηγανίτες τὴν ἔκαιγαν ἄρχισε νὰ κλαίη καὶ νὰ φωνάζη: «Ἄντρα μ' σὰν καὶ σένα καίουμαι». Καὶ ὅταν μιὰ γυναῖκα, ποῦ ἤξερε τὰ αἰσθήματά της πρὸς τὸν μελλοθάνατο ἄντρα της τῆς εἶπε: «καυμένη ἄμ τί κλαῖς ἔτσι δά;» ἢ μέλλουσα χήρα τῆς ἀπάντησε: «Καίουμαι ἀπ' τὶς τηγανίτες».

Μιὰ ἄλλη πάλι γυναῖκα ποῦ ὁ ἄντρας της, μὲ τὸν ὁποῖο δὲν συνέζησε μὲ ἀγάπη, πέθανε, τὸν μοιρολογοῦσε ἔτσι:

Καλὰ ἴκαμες καὶ πέθανες, τὸρα ποῦν' τὰ σταφύλια,
νὰ σοῦ τὰ φέρνω ὀροσερὰ καὶ νὰ τὰ τρώης κρύα

Τὸν τρίτο μετὰ τὸν θάνατο χρόνο, καὶ ἀφοῦ προηγηθεῖ λειτουργία γιὰ τὴν ψυχὴ του, ξεθάβουν τὸν νεκρό. Ἡ ἀνακομιδὴ γίνεται συνήθως μετὰ τὰ μεσάνυχτα ἢ πολὺ πρωτῆ, ἀπὸ φόβο μήπως καὶ βρεθεῖ ἄλυτο τὸ σῶμα, καὶ αὐτὸ θὰ φέρη πολλὴ μεγάλη λύπη, καὶ δὲν πρέπει νὰ τὸ δοῦν καὶ νὰ τὸ μάθουν πολλοί. Τὴν ὥρα ποῦ ἀνασκάβουν τὸν τάφο γιὰ νὰ μαζέψουν τὰ κόκκαλα, οἱ γυναῖκες κλαῖνε καὶ λένε αὐτὸ τὸ μοιρολόγι:

Σήμερα γῆς ἀνοίγεται καὶ τάφος ξεκλειδώνει,
ὅπ' ἔχει πόνου στὴν καρδιά τώρα τὸ φανερώνει.
Ἀνοιξέτε τὸ μνήμα του τὸ μοσχομυρισμένο,
ποῦφαγε τὸ κορμάκι του τ' ἄρχονταναδρεμμένο.
ᾠ! τῆς ψυχῆς μου καὶ ζωῆς παντοτεινὴ ἐλπίδα,
ἀφότου χωριστήκαμε χαρὰ πλέον δὲν εἶδα.
Ἀφότου χωριστήκαμε, ὀλόχρυσο κανάρι,
καθημερούσιο ζητῶ τὸ χάρο νὰ μὲ πάρη.

Καὶ τὰ κόκκαλα, ἀφοῦ τὰ πλύνουν μὲ νερὸ καὶ μὲ ξύδι, τὰ τυλίγουν μέσα σ' ἕνα λιγὸ ὕφασμα καὶ τὰ μεταφέρουν στὸ *κοιμητήρι ἢ χωνευτήρι*, ὅπως λέγεται ὁ κοινὸς τόπος ὅπου τὰ βάζουν.

Ἡ ἐξῆμνηση, μὲ τὰ μοιρολόγια, τῶν ἀρετῶν τοῦ κάθε πεθαμένου, θεωρεῖται καθήκον τῶν συγγενῶν του. Ὅταν ὅμως αὐτὸς ποῦ πέθανε ἦταν ξένος, τότε τὸ τέτοιο καθήκον τὸ ἀναλαμβάνουν, μὲ πληρωμὴ ἢ μὲ τὴν προτροπὴ τῶν γνωστῶν του, γυναῖκες ἀπὸ τὴν κατώτερη κυρίως τάξη. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ἀνακατῶνεται μερικὲς φορὲς τὸ κωμικὸ μὲ τὸ πένθιμο· κάποτε π.χ.

πού πέθανε ένας ξένος, πού ήταν πολύ μακρὺς στὸ μπόϊ, πλήρωσαν — μὲ λίγα κουκιά — μιὰ γυναῖκα, γιὰ νὰ τὸν μοιρολογήση, κι' αὐτὴ ἄρχισε ἔτσι:

Πάρα μακρὺς μοῦ φαίνεται καὶ τὰ κουκιά ἵναί λίγα,
ἂν εἶναι κι' εὐκολόβραστα, χαλάλ' τὰ μοιρολόγια.

Ἄλλοτε πάλι πού πέθανε κάποιος ξένος, καὶ ἓνας προύχοντας ὑποχρέωσε μιὰ γυναῖκα νὰ τὸν μοιρολογήση, ἐκείνη ἄρχισε μὲ αὐτὴ τὴ στροφή:

Ἐένε, στὰ ξένα τί ἦθες νὰ ἔλθῃς νὰ ποθάνῃς;
Ὁ διάβολος τὸν ἔφερε γιὰ νὰ μᾶς κάμ' νὰ κλαῖμε.

Ἄλλη ἐκδοχὴ: μεταξὺ τῆς σπιτονοικοκυρᾶς πού κλαίει καὶ τοῦ παπαῦ πού τὸν κηδεύει δωρεάν.

Ἐένε μ' στὰ ξένα τί ἦθες καὶ πέθανες στὰ ξένα;
(ὁ παπαῦ) Ὁ διάβολος τὸν ἔφερε νὰ τυραγνᾷ καὶ μένα.

Παραθέτουμε ἐδῶ καὶ μερικὰ μοιρολόγια, τὰ ὁποῖα στὰ διάφορα χωριὰ τραγουδιῶνται μὲ διαφορετικούς ἤχους ἀπὸ τίς γυναῖκες, κι' ἰδιαίτερα ἀπὸ τίς γρηές, οἱ ὁποῖες μὲ τοὺς θρήνους καὶ τοὺς ὀλολυγμούς τους κάνουν νὰ δακρύση καὶ ὁ ἀπαθέστερος ἄνθρωπος. Τὰ μοιρολόγια αὐτὰ λέγονται ἀνάλογα μὲ τὴ συγγένεια, μὲ τὴν ἡλικία καὶ τὴν κοινωνικὴ τάξη τοῦ πεθαμένου.

Ἡ μοιρολογίστρα ἀρχίζει σὲ ἤχο πλάγιο τοῦ δευτέρου, ἀπὸ τὸ βου:

Καὶ πῶς νὰ κά, καὶ πῶς νὰ κάμω τὴν ἀρχὴ
καὶ πῶς νὰ ἀρχινήσω.

Αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ τὴν παρέα τῶν γυναικῶν, οἱ ὁποῖες κλαῖνε μαζὺ καὶ μοιρολογοῦνε καὶ ἔπειτα ἐξακολουθεῖ κείνη πού ἄρχισε:

Νὰ κάμω, νὰ κάμω τὴν ἀπόφαση
νὰ σὲ μοιρολογήσω.

Ὁ χορὸς τῶν ἄλλων γυναικῶν ἐπαναλαμβάνει τὸ ἴδιο, καὶ ἡ πρώτη μοιρολογίστρα, ἢ μιὰ ἄλλη, προχωρεῖ μὲ τὴ σειρὰ στοὺς παρακάτω στίχους: μερικὲς φορὲς μιὰ γυναῖκα ξεφωνίζει, ἀνάμεσα στοὺς στίχους τοῦ μοιρολογιοῦ, μὲ ρυθμὸ καὶ συγκινητικὰ τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ ἢ μιὰ λέξη συμπαθητικὴ καθὼς παληκαρᾶ μου! χ' ἰ δ ε μέ ν ε μου! νοικοκύρη μου! ἢ κάτι τέτοιο καὶ ἀμέσως προχωρεῖ τὸ μοιρολόγι.

Ἄλλο μοιρολόγι σὲ ἤχο πλάγιο τοῦ τετάρτου, ἀπὸ τὸ νή:

Ἄχ τί ἀνυπό, τί ἀνυπόφερτη φωτιά
τί φλο, ἄχ τί φλογερὴ λαμπάδα

ἄχ ἔκαψε τή, ἔκαψε τή καρδούλα μου
αὐτή, ἄχ αὐτή τήν ἑβδομάδα.

Στόν ἴδιο ἦχο, Μαραθοκαμπίτικο καὶ Πυργιώτικο:

Καὶ πῶς νὰ κάμω τήν ἀρχή καὶ πῶς νὰ τ' ἀρχινήσω
καὶ πῶς νὰ τ' ἀρχινήσω
νὰ κάμω τήν ἀπόφαση νὰ σέ μοιρολογήσω
νὰ σέ μοιρολογήσω
ἀλήθεια χαϊδεμένε μου.

Μοιρολόγι τοῦ Παγώνδα σέ ἦχο πλάγιο πρῶτο, ἀπὸ τὸ πά:

Δὲν ἔχω στόμα νὰ τὸ πῶ
χείλη νὰ τὸ μιλή, νὰ τὸ μιλήσω
μηδ' ἡ ψυχὴ μου μὲ βαστᾶ
νὰ σέ μοιρολογή, νὰ σέ μοιρολογήσω

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ ΠΟΥ ΛΕΓΟΝΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΖΥΓΤΟΥΣ

Ποιός ἔχει στόμα νὰ σοῦ πῆ, χείλη νὰ σοῦ μιλήση ,
ποιός ἔχει πέτρινη καρδιά νὰ σέ μοιρολογήση.
Πέτρα μου ἀνεκτίμητη, ποιός νὰ σέ ἐκτιμήση
ποιὰ γλῶσσα εἶναι ἀρκετὴ νὰ σέ μοιρολογήση;
Πῶς νὰ σέ κλάψω δυνατὰ πῶς νὰ σέ πῶ βελουδι,
τί μοιρολόγι νὰ σοῦ πῶ, ἀφράτο μου λουλούδι;
Ὁμοιάζεις μὲ τὸν ἥλιο, μὲ τὸ λαμπρὸ ἀστέρα,
δάκρυα χύνω πύρινα γιὰ σένα κάθε μέρα.
Ὁμοιάζεις μὲ τὸν ἥλιο, μὲ καθαρὴ σελήνη
κλαίω θρηγῶ τὸν χωρισμὸ πὺ εἰς ἐμᾶς ἐγίνη.
Χάνω τὸν ἥλιο τὸν λαμπρό, καὶ τί νὰ νὰ κάνω τώρα;
δὲν ἔκαν' ἂν δὲν σ' ἔβλεπα χίλιες φορές τὴν ὥρα.
Ὁ ἥλιος μου ἐθάμπωσε, τ' ἀστέρι μου ἀμαυρώθη,
τὸ φεγγαράκι τὸ λαμπρὸ, μέσα στὴ γῆς ἐχώθη.
Δὲν βγαίν' ὁ ἥλιος νὰ μὲ δῆ ὡς ἦταν μαθημένος,
μόν' βγαίν' ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ θάμπος καὶ σκοτισμένος.
Κλάψετε ὄρη καὶ βουνὰ κάμπη καὶ μονοπάτια,
χάνω τὸν ἥλιο τὸν λαμπρὸ κι' ἀπὸ τὰ δύο μου μάτια.
καὶ τὰ σκαλοπατήματα ἕνα μὲ τ' ἄλλο λέει.
Μέσα τὸ σπίτι καίεται καὶ ἡ αὐλὴ του κλαίει

—Ποῦναι ὁ νοικοκύρης μας, ν' ἀνέβη, νὰ κατέβη,
 τὸ σπίτι τὸν ἀναζητᾷ κι' ὁ κῆπος τὸν γυρεύει.
 Ἄχ! τάχα θὰ σὲ ξαναἰδῶ, τάχα θ' ἀνταμωθοῦμε,
 τάχα θὰ ξανασμίξουμε νὰ παρηγορηθοῦμε;
 Ὅλα τὰ δέντρα δέντρα ἴναι, κι' ἓνα δεντρί 'μαράθῃ,
 ὅλα τοῦ κόσμου σώζονται καὶ τὸ δικό μου 'γάθῃ.
 Ποῦ θ'ἀβρω ἴσκιο νὰ σταθῶ, κι' ἀπάγγιο ν' ἀπαγγιάσω
 ποῦ θ'ἀβρω καὶ τὸν ἄντρα μου γιὰ νὰ τὸν κουβεντιάσω.
 Πάγει πλέον ἡ δόξα μου καὶ ἡ ὑπόληψή μου,
 πάγει καὶ ἡ κορώνα μου ἀπὸ τὴν κεφαλή μου.
 Ὅλα τὰ σπίτια ραίνονται τριαντάφυλλα καὶ ρόδα
 καὶ μένα τὸ σπιτάκι μου ἀκούει μοιρολόγια.
 Μαῦρ' εἶναι ἡ καρδούλα μου ὡσὰν τὴ φορεσιά μου,
 πέθανε τὸ ταιράκι μου ποῦχα μὲς στὴν καρδιά μου.
 Νὰ μὴν θαρρῆς κι' ἂν πέθανες πῶς δὲν θὰ σὲ θυμοῦμαι,
 γὼ στ' ὄνομά σου προσκυνῶ σὰν πέφτω καὶ κοιμοῦμαι.
 Τὰ χεῖλή μου μαράθῃσαν σὰν τῆς ἐληῆς τὸ φύλλο,
 ποῦ ν'ἀβρω φίλον πιστικὸν νὰ σοῦ τὸ παραγγείλω;
 Ἐσὺ νὰ γίνης σύννεφο καὶ γὼ νὰ γίνω ἀντάρα,
 νὰ σμίξουμε στοὺς οὐρανοὺς, ν'ἀμαστε πάλ' ἀντάμα.
 Καρδιά μ' ἂν εἶσ' ἀπὸ γυαλί, βάστα νὰ μὴ ραίσης
 κι' ἂν εἶσαι κι' ἀπὸ σίδηρο, τώρα νὰ νταγιαντίσης.
 Μοῦ μίσειψε τὸ γιασεμί, ὁποῦ μὲ παρηγόρα
 καὶ μοῦλεγε νὰ μὴν χολιῶ χίλιες φορές τὴν ὥρα.
 Ποῦ πᾶς ἀσῆμι νὰ λυωθῆς καὶ μάλαμα νὰ λυώσης,
 μαλαματένιε μπιαντέ, ποῦ πᾶς νὰ ξαρματώσης;
 —Πάγω στὴ γῆς γιὰ νὰ λυωθῶ, στὴ μαύρη γῆς νὰ λυώσω
 κι' ἐμπρὸς στοῦ Χάρου τὴν αὐλὴ πάγω νὰ ξαρματώσω.
 Ὡς καὶ οἱ πέτρες τοῦ σπιτιοῦ καὶ κεῖνες γειὰ σ' ἀφήνουν,
 γιατί καὶ κεῖνες ἔρημες εἰς τὸ ἐξῆς θὰ μείνουν.
 Σφαλῆσετε τὸ σπίτι μου μὲ ἀσημένια βούλα,
 γιὰ ν' ἀπομείν' ἡ ἄχνη του στὰ τέσσερα καντούνια.
 Φεργάδα μου Σαμιώτικη, ποῦ πᾶς νὰ ταξιδεύης
 μακρὺ ταξίδι σ' ἔλαχε καὶ βαρειοκινδυνεύεις.
 Κι' ἂν πᾶς στὴν Πόλῃ χαίρομαι, στὴ Σμύρνη καμαρόνω
 κι' ἂν πᾶς στοῦ Χάρου τὴν αὐλὴ, κλαίω καὶ δὲν μερόνω.
 Φεργάδα μου π' ἀρμάτωσες ποῦ πᾶς νὰ ξαρματώσης;
 ποῦ πᾶς νὰ ρίξης σίδηρο καὶ νὰ ξεσαβουρώσης;

—Στῆς ἐκκλησιᾶς τὰ σύνορα ἐκεῖ θὰ θεμελιώσω,
 ἐκεῖ θὰ ρίξω σίδηρο καὶ θὰ ξεσαβουρώσω.
 Σὰν τῆ φεργὰδ' ἀρμάτωσες, βγῆκες νὰ φέρης βόλτα,
 βγῆκες νὰ ρίξης σίδηρο στῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα.
 Πλάκα χρυσῆ, πλάκ' ἀργυρῆ, πλάκα μαλαματένια,
 μὴ φᾶς ποδάρια γρήγορα καὶ χέρια προκομμένα.
 Νὰ μὴν θαρρεῖς κι' ἂν πέθανες ὅτι ἐξέχασέ σε,
 μέσα στὸ νοῦ μου βρίσκεσαι, στὰ σπλάχνα μου κοιμᾶσαι.
 Ἐγὼ ἂν τρώγω καὶ μιλῶ μὲ δυὸ καρδιές γυρίζω,
 χίλιες φορὲς θυμοῦμαι σε τὴν ὥρα καὶ δακρύζω.
 Δὲν πρέπ' ἐμένα νὰ γελῶ, μηδὲ νερὸ νὰ πίνω,
 μόνε νὰ μπῶ σὲ μιὰ σπηλιὰ καὶ δάκρυα νὰ χύνω.
 Θὰ σὲ θυμοῦμ' ὡς ποῦ νὰ ζῶ, σ' ὄλο μου τὸν αἰῶνα
 καὶ ὥσπου νὰ μοῦ κλείσουνε τὰ μάτια καὶ τὸ στόμα.
 Ἄχ! πῶς θὰ ἔλθῃ ἡ Λαμπρὴ ὅλοι νὰ στολιστοῦνε
 κι' ἐσένα τὰ παιδάκια σου τὰ μαῦρα νὰ φοροῦνε.
 Μαῦρ' εἶναι ἡ καρδίτσα μου, μαῦρη σὰν τὸ σκοτάδι,
 γιατί τὸ χρυσὸ ταῖρι μου εἶναι στὸν μαῦρο ἄδη.
 Σοῦ στέλνω χαιρετίσματα κι' ὀλόχρυση λαμπάδα.
 νὰ φέγγῃ στὸ μνημοῦρι σου ὅλη τὴν ἐβδομάδα.
 Πουλί μ' τὴ σκάλα τοῦ σπιτιοῦ πιά δὲν τὴν ἀνεβάξεις
 μηδὲ τὸ συντροφάκι σου πλέον δὲν τὸ φωνάζεις.
 Νάχα τὸ σπίτι μου ἀψηλό, ν' ἀγνάντευα λιμάνι,
 νὰ ἔβλεπα τὸ ταῖρι μου ὁ Χάρος ποῦ τὸ θάνει.
 Φῶς μου νὰ μὴν πικραίνεσαι καὶ θάρτω νὰ σὲ πάρω,
 νὰ εἴμαστε ὡς εἴμαστε κι' ἂν εἶναι καὶ στὸ Χάρο.
 Ὁ χάρος ἐξεπέζεψε ἀπέξ' ἀπ' τὴν αὐλή μας,
 πῆρε τὸν νοικοκύρη μας κι' ἔκαψε τὴ ψυχὴ μας.
 Φέρτε μου χτένι φιλντισί, τοῦ λεμονιοῦ τὸ λάδι,
 ν' ἀλείψω τὰ μαλλάκια του νὰ κατεβῆ στὸν ἄδη.
 Θαυμάζω πῶς δὲν ἀνθισαν τῆς κλίνης σου τὰ ξύλα,
 νὰ βγάλουνε χρυσοὺς καρπούς, μαλαματένια φύλλα.
 Κάμω νὰ πάψ' τὰ δάκρυα, κάμω νὰ μὴν φωνάξω
 σὰν θυμηθῶ τίς χάρες σου γυρεύω νὰ πλαντάξω.
 Νεράντζι κατακόκκινο στὴ νεραντζιά κρυμμένο,
 κοιμήθηκες καὶ δὲν μιλάς, πουλί μ' ἀγαπημένο.
 Τ' εἶχες, σιλβί μου, κι' ἐγείρες κι' ἐγύραν τὰ κλωνιά σου,
 δόσε ἀγιοῦτο τοῦ κορμιοῦ κι' ἀέρα τῆς καρδιάς σου.

Ποτ' ὄρφανός δὲ χαίρεται, χήρα δὲν καμαρώνει
 καὶ τὸ καλὸ ἀντρόγυνο ποτὲ δὲν στερεώνει.
 Ἐπὶ μικρῇ στῆν ὄρφανειά, μεγάλη χηρεμένη
 καὶ μὲς στῆς μάνας τὴν κοιλιὰ κι' ἐκεῖ κακογραμμένη.
 Ὅταν θὰ σ' ἀκουμπήσουνε στῆς ἐκκλησιᾶς τῆ μέση,
 τότε θὰ μπήξω μιὰ φωνὴ τὸ τέμπλο τῆς νὰ πέση.
 Ἀφήστε με νὰ γκρεμιστῶ ἀπ' τῆς ἑκκλησιᾶς τὸ ὄλο,
 νὰ δοῦνε νὰ πιστέψουνε πὺ ὁ χάρος ἔχει πόνο.

Πάνε καὶ πάλε γύρισε καὶ εἶναι καλοκαῖρι
 νὰ μὴν σὲ πιάση χειμωνιά στοῦ χάροντα τὰ μέρη
 Μὴν κάμης τρίμερα στῆ γῆς κι' ἐννιάμερα στῆ πλάκα
 καὶ κάμης τὰ σαράντα σου καὶ χορταριάς ἢ στράτα.
 Κασέλα μου ὀλόχρυση ὅπου θὰ σὲ σφαλίσω.
 γιὰ σένα πὺ μᾶς ἄφησες, τὸ αἷμα μου θὰ χύσω.
 Σαράντησες, τριμήνησες, τώρα κοντὰ χρονίζεις
 καὶ μιὰ γραφὴ δὲν ἔστειλες νὰ μάθω πὺ γυρίζεις.
 Κατακαυμένη κόρακα, ποῦν' τὰ φτερά σου μαῦρα
 ἔλα νὰ κλάψουμε μαζὶ ἂν ἔχης καὶ σὺ λαύρα.
 Ἐλάτε πάπιες ἀπ' τῆ Χιὸ καὶ χῆνες ἀπ' τὴν Πόλη,
 ἔλατε νὰ τὸν κλάψουμε οἱ συγγενεῖς του ὄλοι.
 Σένα σοῦ πρέπουν κλάματα, σοῦ πρέπει μοιρολόγι,
 πρέπει σὲ μαῦρα νὰ ντυθῆ ὄλο τὸ γενολόγι.
 Σήκω καὶ φέρνουν τὸ Χριστὸ νὰ πᾶς νὰ προσκυνήσης,
 ἀνοιξε τὸ χειλάκι σου νὰ μᾶς παρηγορήσης.
 Ἦλθε καιρὸς πικρὸς καιρὸς πὺ θ' ἀποχωριστοῦμε,
 καὶ πιά δὲν θ' ἀνταμώσουμε νὰ καλημεριστοῦμε.
 Δὲν πάγεις πιά στὴν ἐκκλησιὰ ν' ἀκούσης τὸ ψαλτῆρι,
 μόνο σὲ συνοδεύουνε σὲ μακρονὸ ταξίδι.
 Βαμβακερὴ μου τραχηλιά, μεταξωτὴ μου ἴσαρπα,
 χεράκια προκομμένα μου, πῶς θὰ σᾶς φάγ' ἢ πλάκα;
 Δὲν ἔχω πόδια νὰ σταθῶ, μάτια νὰ θεωρήσω,
 φωνὴ πλέον δὲν μοῦμεινε γιὰ νὰ μοιρολογήσω.
 Ὅλος ὁ κόσμος γέμισε χορτάρια καὶ λουλούδια,
 καὶ γιὰ τὰ μένα ἦτανε τῆς λύπης τὰ τραγούδια.
 Μηδὲ Λαμπρὴ κερ' ἀναψα μηδὲ καὶ θάγια πῆρα,
 ὁ κόσμος μ' ἦταν σκοτεινός, εἶχα κλειστὴ τὴ θύρα.
 Ὁ χάρος μὲς στὸ σπίτι μας ἦλθε σὰν τὶς κουρσάροι,
 διάλεξε κι' ἀποδιάλεξε τὸν πειὸ καλὸ νὰ πάρη.

Για σχίστε τήν καρδίτσα μου μέ ἀσημένια τρίχα
 νά δῆτε τήν ἀγάπη μου σέ τί τόπο τήν εἶχα.
 Πουλὶ θὲ νάρτη νά τὸ πῆ μέσα στὸν μαῦρο ἄδῃ,
 νά κάμ' ἀχούς κι' ἀνταραχούς καὶ ταραχὴ μεγάλη.
 Κρίμα στὸ μῆλο νά χαθῆ, τὸ ρόδι νά σαπίση,
 κρίμα καὶ στὸ κορμάκι σου ν' ἀδικοθανατίση.
 Κρίμα στὸ μῆλο νά χαθῆ, στὸ γιασεμί νά γύρη,
 κρίμα ἦταν τὸ κορμάκι σου νά μπῆ στὸ κοιμητήρι.
 Νά θέλ' ἀστράψ' ὁ οὐρανὸς καὶ νά χαθῆ τ' ἀστέρι,
 παρὰ πὺ τὸ βουλήθηκες νά πᾶς σ' αὐτὰ τὰ μέρη.
 "Ὅταν στερέψουν τὰ νερά καὶ τὰ πουλιὰ διψάσουν,
 τότε καλὸ πουλάκι μου κι' ἐσένα θὰ ξεχάσουν.
 Σήμερα θλίβετ' οὐρανὸς καὶ θλίβουντ' οἱ ἀγγέλοι,
 γιατί για πάντα νά χαθῆ καὶ τὸ πουλί μου μέλλει.
 "Ὅποιος μοῦ πῆ πὺς θὰ ἐλθῆ, ὅποιος μοῦ εἶπη νάτο,
 εἶναι τὸ φιλοδώρημα φλουρὶ κωνσταντινάτο.
 Ρόδα μου καὶ γαρούφαλα καὶ σεῖς βασιλικοί μου,
 στρωθεῖτε καὶ κοιμήσετε πάνω σας τὸ πουλί μου.
 Λυποῦμαι τὸ σπιτάκι σου πὺ θὰ σέ ξεσπιτίση
 καὶ ἡ καστροπορτίτσα σου πὺ ἔξω θὰ σέ κλείτη.
 Θωρῶ ἐδῶ, θωρῶ ἐκεῖ, στέκω καὶ συλλογιάζω,
 δὲν μοῦ μιλεῖ τὸ ταῖρι μου καὶ βαρυναστενάζω.
 Νά θὲ νά ξέρω γράμματα, νά ρίξω ἀρτζιχάλι,
 ἄλλος κανεῖς δὲν τόπαθε τὸ ἰδικό μου χάλι.
 "Ὅσπου νά ζῶ δὲν σέ ξεχνῶ, ὄξω καὶ ἂν πεθάνω,
 ἡ πίκρα σου θὰ βρίσκεται στὰ κόκκαλά μ' ἐπάνω.
 Για κύτταξε πὺς θλίφτηκα καὶ εἶμαι λυπημένη,
 πὺ ἔχασα τὸ ταῖρι μου καὶ μαυροφορεμένη.
 Θεέ μου παντοδύναμε καὶ σὺ νά συνδρομήσης,
 πὺ ἔχασα τὸ ταῖρι μου νά μὲ παρηγορήσης.
 Για πολεμήστε μάρμαρα, ξοδιᾶστε καὶ χιλιάδες,
 βάλτε μέσα τὸ σῶμα του πούχε τίς νοστιμάδες.
 Φέρτε καντήλι φιρφιρὶ μέ μυροδάτο λάδι
 ν' ἀνάβουμε στὸ μνήμα του ἀπάνω κάθε βράδυ.
 Ἀπέθανες, ἀναχωρεῖς καὶ πιά δὲν θὰ γυρίσης,
 δύο λογάκια νά μᾶς πῆς νά μᾶς παρηγορήσης.
 Θεὲ νά σοῦ στείλω μιὰ γραφὴ μέ τοῦ καῦμοῦ τῆ βοῦλα,
 κάθησε καὶ ἀνάγνωστην στοῦ χάρου τὴν πεζοῦλα.

Ξέχασες τὴ νεότη σου ξέχασες τὰ παιδιὰ σου,
 Ξέχασες καὶ τὸ ταῖρι σου ποῦχες στὴν ἀγκαλιά σου.
 Ποιὸς ντραγουμάνος, ποιὸς πασᾶς ἔκαμ' αὐτὴ τὴν κρίση,
 νὰ ξεχωρίση ἢ πέρδικα ἀπὸ τὸ κυπαρίσσι;
 Ποῦν' οἱ χαρὲς, τὰ γιόματα ποῦχε αὐτὸ τὸ σπίτι,
 π' ἀνάβαν πολυέλαιοι καὶ φέγγανε οἱ τοῖχοι;
 Ἡμέρα ἢ σημερινὴ ἔχει νὰ καμπανίση,
 ὁ θάνατός σου θ' ἀκουστῆ σ' ἀνατολὴ καὶ δύση.
 Τοῦ ἄντρα μου τὸ ὄνομα ὁ ποταμὸς τὸ πῆρε
 σαράντα μίλια τόσυρε κι' ἀλάργα τὸ ἐπῆγε.
 Βρυσούλα μου χρυστάλλινη μ' ἀγύριστοι καλάνοι,
 πῶς δὲν τοῦ ἔδινες νερὸ νὰ πιῇ νὰ μὴν πεθάνη;
 Μαλαματένιε μου σταυρὲ μὲ τὰ μαργαριτάρια,
 σοῦ πρέπουν τὰ παινέματα σοῦ πρέπουν καὶ τὰ χὰδια.
 Ἀκόμα τὰ στεφάνια του μυρίζανε λιβάνι,
 κανένας δὲν τὸ ἔλπιζε ποτὲ πῶς θὰ πεθάνη.
 Μὲ τὰ ζαχαρομύγδαλα θὰ κάμω τὸ σινί σου,
 γιὰτ' ἦσουν γλυκομίλητος σὲ ξένοι καὶ δικοί σου.
 Εὐγῆτε τούρκοι καὶ ρωμηοὶ νὰ δῆτε τὸν καῦμό μου,
 νὰ δῆτε ποῦν' ὁ χάροντας σὰν φίδι στὸ λαιμό μου.
 Μύρια ἀναθεμάτονε ἐτούτονε τὸ μῆνα,
 ὅπου ἔκανε κι' ἀνοίξαμε τὸ ἰδικό σου μνημα.
 Γαρούφαλο μᾶς κόψανε ἀπ' τὴ γαρουφαλιά μας,
 δὲν εἶν' ἀπ' τὴ γαρουφαλιά, μόν' εἶν' ἀπ' τὴν καρδιά μας.
 Τί ἀρρωστία ἔτανε αὐτὴ, σένα νὰ σὲ πεθάνη
 καὶ δὲν εὐρέθηκε γιατρὸς τὸ πάθος σου νὰ γειάνη;
 Ἀνάθεμά τον τὸν γιατρὸ ποῦρθε νὰ σὲ κυττάξῃ
 καὶ ἄφησ' ἀπ' τὰ χέρια του ὁ χάρος νὰ σ' ἀρπάξῃ.
 Νάτανε καὶ νὰ σ' ἄφηνε ὁ Χάρος μὲ τὰ γρόσια,
 γιὰ νὰ σὲ πάρω ἔδινα μαχμούτια πεντακόσια.
 Καὶ ποιὸς σὲ καταράστηκε κι' εἶχε βαρεῖα κατάρρα
 καὶ μούφερε τῆς ἄμοιρης ἐτούτη τὴ λαχτάρρα;
 Ἄν εἶναι νιὸς νὰ μὴν χαρῆ γέρος νὰ μὴν γεράση
 κι' ἂν εἶναι κόρη λεύτερη τὴ μοῖρα της νὰ χάση.
 Ἄς ἔρτ' ἐδῶ ὁ μπογιατζῆς νὰ φέρῃ τὸ τζιβίτι,
 νὰ βάψουμε τὰ ροῦχα μας κι' ὀλόκληρο τὸ σπίτι.
 Τὰ ροῦχα μου καὶ τὰ καλὰ ὅποιος τὰ θρῆ ἄς πάρῃ,
 μὰ τῆς καρδιάς μου τὸν καῦμό κανέννας νὰ μὴν πάρῃ.

Λουλούδια καὶ γαρούφαλα σ' ἔχουν ἀρματωμένο,
 στὴ μαύρη γῆ στὰ σκοτεινὰ σ' ἔχουνε σφαλισμένο.
 Ἦλιε μου πῶς ἐβιάστηκες νὰ πᾶς νὰ βασιλέψης,
 ν' ἀφήσης τὸ σπιτάκι σου κι' ἄλλοῦ νὰ πᾶς νὰ φέξης;
 Ὁ κόσμος εἶναι στρογγυλὸς ὡσάν τὸ πορτοκάλι
 καὶ σήμερα τὸ ταῖρι μου θὰ κατεβῆ στὸν ἄδη.
 Ἐγὼ μισέβω σήμερα, καὶ παίρνω τὴν ἐλπίδα,
 παιδιὰ πῶς δὲν ἐγέννησα καὶ ἄντρα πῶς δὲν εἶχα.
 Ὅποιος σὲ καταράστηκε νὰ κοίτεσαι στὸ στρῶμα
 σκουλήκια μαυροκέφαλα νὰ βγάλ' ἀπὸ τὸ στόμα.
 Τί θλιβερὴ σαρακοστὴ καὶ τί λαμπρὴ ποῦ θάρθη
 ποῦ πέθανε τὸ ταῖρι μου κι' ἀπὸ τὸν κόσμον χάθη.
 Ἀγαπημένο μου πουλί, γιὰ πέ μου τί νὰ κάμω;
 μαλαματένια κάμαρα καὶ μέσα νὰ σὲ βάνω.
 Τὸ φεγγαράκι ρώτα το καὶ τᾶστρα νὰ σοῦ ποῦνε
 πῶς τρέχουν τὰ ματάκια μου ὄντας σὲ θυμηθῶνε.
 Ὁ νοῦς μου πάλι σήμερα δὲν εἶναι μὲ τὰ μένα
 μόν' εἶναι στὰ βαθειὰ νερὰ καὶ στ' ἀνακατωμένα.
 Δικοφανατισμένε μου καὶ πῶς νὰ σὲ ξυπνήσω
 ποῦ νᾶβρω διαμαντόπετρες νὰ σὲ πετροβολήσω
 Ὡς καμαρών' ἢ ζουμπουλιά μέσα στὸ περιβόλι
 ἔτσι καὶ γὼ καμάρωνα τὸ ἐδικό σου μπόϊ.
 Γιὰ δὲς καιρὸς ποῦ φύσηξε κι' ἄνεμος ποῦ σηκώθη
 γιὰ δὲς κι' ἀπὸ τὸ σπίτι μας δεντρὶ ποῦ ξεριζώθη.
 Τὸ δέντρο ποῦ καμάρωνα καθημερινὴ καὶ σκόλη,
 τώρα γυρίζ' ἀκλώνητο σὲ ξένο περιβόλι.
 Κλάψε με, κλάψε λυπηρά, προχοῦ νὰ μὲ σηκώσουν,
 γιὰτὶ θὲ νὰ μὲ πάρουνε στὴ γῆς νὰ μὲ κλειδώσουν.
 Μοῦ μάρανες τὰ χεῖλη μου, χάρε, καὶ τὸ συκότι,
 ποῦ τὴν ὀργὴ καὶ κάταρα νὰ ἔχης τοῦ δεσπότη.
 Κασέλα μου πολύτιμη, σήμερα θὰ σὲ κλείσω,
 καὶ ἓνα χρόνο ὕστερα θὰ ἔλθω νὰ σ' ἀνοίξω.
 Κλαῖτε με δέντρα καὶ βουνά, πουλιὰ μὴν κελαηθῆτε,
 ἐλάτε ὅλ' οἱ συγγενεῖς νὰ μὲ συλλυπηθεῖτε.
 Ψάλλε παπᾶ μου θλιβερά, ψάλλε μου πικραμένα
 γιὰτὶ κακὸ δὲν ἔγεινεν εἰς ἄλλον σὰν κι' ἐμένα.
 Σήκω τὸ κεφαλάκι σου ἀπὸ τὰ ραχλιασμένα
 νὰ δῆς καὶ τὰ παιδάκια σου τὰ μαυροφορεμένα.

Παντοῦ ἀστράφτει καὶ βροντᾶ, στῆ Ρούμελη χιονίζει
καὶ μέσα στὸ Καρλόβασι ἀντρόγυνο χωρίζει
Τοῦ Καρλοβάσου τὰ βουνὰ στέκονται λυπημένα
ἢ ἀγάπη μου ἀπέθανε καὶ κλαίνει τὰ καῦμένα.
Ὁ χάρος θέλει σκότωμα μὲ ἀσημένιες μπάλες
γιατὶ χωρίζ' ἀνδρόγυνα, παιδιὰ ἀπ' τὶς μανάδες.
Τὸ κυπαρίσσι καίεται κι' ἡ ρίζα του μυρίζει
κι' ἐσέν' ἀπ' τὸ στεφάνι σου ὁ Θάνατος χωρίζει.
Φέρτε βενέτικο φλουρὶ καὶ σκουριασμένη πένα,
νὰ γράψω εἰς τὸν ἄντρα μου δυὸ λόγια πικραμένα.
Μπαξέδες μὴν ἀνθήσετε, πουλιὰ μὴν κελαηθῆτε,
τοῦ ἄντρα μου τὸ θάνατο ὅλα νὰ λυπηθῆτε.
Βασιλικέ μου χλώμιατες κι' ἔγυρες τὰ κλωνιά σου,
ἂν εἶσαι καὶ στῆ μαύρη γῆ ἔρχετ' ἢ μυρουδιά σου.
Ἐσὺ θαρρεῖς πῶς πέθανες, θαρρεῖς πῶς ξέχασά σε,
μὲς στὴν καρδιά μου κάθουσαι, στὰ σπλάχνα μου κοιμᾶσαι.
Ἐμίσηφεν ὁ κρίνος μου, πάει ἡ παρηγοριά μου,
ἄλλον δὲν ἔχω σύντροφο, παρὰ τὰ δάκρυά μου.
Κολώνα μου πῶς ἔχειρες καὶ μὲ τὸν παραμό σου,
ἐξήλωσες τ' ἀσκέρι σου καὶ τὸ νοικοκυριό σου.
Πῶς νὰ βαστάξω ζωντανὸ τὸ χωρισμὸ ἐκείνου,
ὅπουχε τὸ κορμάκι του τῆ μυρουδιά τοῦ κρίνου.
Ὅντας θὰ σὲ σηκώσουνε τέσσερα παλληκάρια,
ἐγὼ τότες θὰ δέρνομαι μὲ πέτρες καὶ λιθάρια.
Κι' ὄντας σὲ κατεβάζουνε τρία σκαλιὰ στὸν ἄδη,
τότε θὰ σύρω μιὰ φωνὴ νὰ κλαῖν μικροὶ μεγάλοι.
Στέκω καὶ διαλογίζομαι καὶ ἀπορῶ καὶ λέω,
πῶς ἔξαφνα τὸν χάσαμε τὸν κρίνο τὸν ὡραῖο!
Ἦσουν ψηλός, ἦσουν λιγνός, ἦσουν καὶ χαϊδεμένος,
ἦσουν καὶ μὲς στῆ γειτονιὰ ἀητὸς καμαρωμένος.
Ποῦ νάβρω ἴσκιον νὰ σταθῶ, δέντροι γιὰ ν' ἀκουμπήσω,
γιὰ νὰ ἐρθῆ ὁ ἄντρας μου νὰ τοῦ κρυφομιλήσω.
Φωνάξετε στῆ γειτονιὰ ὅλες *ἰς χηρεμένες,
νὰ τὸν μοιρολογήσουμε, σὰν ποῦναι μαθημένες.
Θὰ κάμω στρῶμ' ἀπὸ κλαδί, ποκάμισ' ἀπ' ἀγκάδι,
νὰ τὸ φορῶ κατάσαρκα γιὰ τὴ δική σου ἀγάπη.
Κουκουναριά μου φουντωτὴ μὲ τὰ κουκουναράκια,
ποῦ ἔφυγες καὶ ἄφησες ὅλα σου τὰ παιδάκια;

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ ΠΟΥ ΛΕΓΟΝΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΥΙΟΥΣΚΑΙ ΤΙΣ ΚΟΡΕΣ (33)

Ἄν δὲ φουσκώσ᾽ ἡ θάλασσα, ὁ βράχος δὲν ἀφρίζει,
κι' ἂν δὲ σὲ κλάψ᾽ ἡ μάνα σου ὁ κόσμος δὲν δακρῦζει.
Κλαίγε με, μάνα, σπλαχνικά, μὴν καρτερεῖς τσὴ ξένοι
κι' οἱ ξένοι ἀλλάγρα στέκονται, δὲν εἶναι πονεμένοι
κλαίγε με μάνα, κλαίγε με, ὅσο μπροστά σου μ' ἔχεις
γιατὶ πλέον μὲ ἔχασες καὶ μὴν μὲ ἀπαντέχης.
Σήμερα μαύρισ' οὐρανός, σημαίνει κι' ἡ καμπάνα,
σήμερ' ἀποχωρίζεται παιδὶ ἀπὸ τὴ μάνα.
Τί τοῦκαμα τοῦ χάροντα κι' ἦρθε νὰ μὲ μαχέψῃ
νὰ πάρῃ τὸ παιδάκι μου νὰ μοῦ τὸ ταξιδέψῃ.
Ἄς εἶχ' ὁ χάρος οὐδὲ παιδιὰ, νὰ τοῦπαιρνα τὸ ἕνα,
γιὰ νὰ τοῦ κάψω τὴν καρδιά ὡς ἔκαψε καὶ μένα.
Νᾶταν ἡ γῆ καφασωτὴ κι' οὐρανός κρικέλα
νᾶβλεπα τὸ παιδάκι μου, ποῦ τόχα καὶ μοῦ γέλα.
Ρίξε μάνα τὴ ζώνη σου, κάμε τὴν δακτυλίδι
καὶ πάγω στὸν ἀγύριστο κι' ἔχω μακρὸ ταξίδι.
Ἄσπρη λαμπάδα μὴν καεῖς καὶ κόκκινη μὴ σβύσεις
καὶ σὺ γλυκὸ παιδάκι μου στὸν ἄδη μὴ γυρίσεις.
Νὰ στείλω θέλω μιὰ γραφὴ τοῦ ἡλίου τὰ ποδάρια
νὰ πᾶνε τοῦ πατέρα σου τὰ θλιβερά χαμπάρια.
Κρίμα στὸ μῆλο νὰ χαθῆ, στὸ ρόδο νὰ μαδήσῃ,
κρίμα καὶ στὸ παιδάκι μου ν' ἀδικοθανατίσῃ.
Σήμερα πλάκ' ἀνοίγεται καὶ τάφος ξεκλειδώνει
σήμερα φεύγεις ἀπεδῶ γλυκὸ μου ἀηδόνι.
Ποιὰ μάνα ἔχασε παιδὶ καὶ δὲν ψυχοπονᾶται
ποιὰ μάνα δὲν κλαίει πικρά, ποιὰ μάνα δὲν λυπᾶται.
Ὅσο κι' ἂν κλάψῃς μάνα μου ἀδιάφορο σὲ μένα,
γιατ' εἶμαι μὲς στὴ μαύρη γῆ, στὰ μαῦρα ραχλιασμένα.
Τάχα καὶ δὲν ἐλέρωσε τὸ μισοφούστανό σου,
νὰ μοῦ τὸ στείλῃς κόρη μου νὰ σοῦ τὸ σιδερώσω;
Κλαίε με μάνα θλιβερά, κλαίε με λυπημένα
ποῦ χάνεις σὺ τὴν κόρη σου κι' ἐγὼ θὰ χάσω σένα.

33) Ἄν σὲ μιὰ οἰκογένεια πεθάνει παιδὶ γιὰ πρώτη φορά, ἡ μητέρα δὲν συνοδεύει τὸ νεκρὸ στὴν ἐκκλησία, γιατί ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψη ὅτι ἂν τὸ κάμη αὐτό, θὰ παθάνουν καὶ ἄλλα παιδιὰ της.

Πολίτικό μου γιασεμί, πῶς θὰ σὲ πᾶν' στὴν πόλη
 καὶ πῶς θὰ σὲ φυτέψουνε στοῦ χάρου τὸ περ' βόλι;
 Ἄχ! τοῦ παιδιοῦ μου τὸνομα ὁ ποταμὸς τὸ πῆρε
 σαράντα μίλλια τῶσυρε, σαράντα δυὸ τὸ πῆγε.
 ὦ Παναγιά μου Βροντιανή καὶ πῶς νὰ μοῦ τὸ κάνης,
 νὰ πάρης τὸ παιδάκι μου καὶ νὰ μοῦ τὸ πεθάνης;
 Σχίσε φωνή μου τὸ βουνό, νὰ ραγιστῆ κανάλι,
 νὰ πάη στὸν πατέρα μου τὸ λυπερὸ χαμπάρι.
 Μαύρη ἑδομάδα καρτερῶ καὶ μαύρην ἀπαντέχω
 ἀπέθανε τὸ τέκνο μου καὶ πλέον δὲν τὸ ἔχω.
 Παρακαλῶ τὰ μαγαζιά ὅλα νὰ σφαιλιστοῦνε
 πέθανε τὸ παιδάκι μου νὰ τὸ μοιρολογοῦνε.
 Πλάκα χρυσῆ, πλάκ' ἀργυρῆ, πλάκα μαλαματένια,
 σοῦ φέρνω τὸ παιδάκι μου καὶ νὰ μοῦ τόχεις ἔννοια.
 Ἄνοιξετε τὴν ἐκκλησιὰ κι' ανάψτε τὶς λαμπάδες
 νὰ φέρω τὸ παιδάκι μου ποῦχε τὶς νοστιμάδες.
 Νὰ κάμης Παναγία μου κούνια γιὰ τὸ παιδί μου,
 νὰ μὴν τ' ἀφήνης καὶ μοῦ κλαί', τὰν νᾶμαι ἀπατή μου.
 Φέρτε μου πένα καὶ χαρτὶ μέσα στὸν μαῦρο ἄδη,
 νὰ γράψω τῆς μητέρας μου γιὰτὶ ἔχω σκοτάδι.
 Δὲν ἦλθα, Παναγία μου, γιὰ νὰ σὲ προσκυνήσω,
 ἔφερα τὸ παιδάκι μου κολώνα νὰ τὸ στήσω.
 Ὅσο κι' ἂν πάη τὸ νερὸ ἓνα φλουρὶ τὸ δράμι
 ὁὸς το, μανοῦλα ἴμ, κι' ἔπαρ' το καὶ στείλ' το μου στὸν ἄδη.
 Ἄντέστε νὰ τὸ φέρουμε τὸ σπίτι μας μιὰ βόλτα,
 μὴν εἶναι τὸ παιδάκι μας καὶ κάθεται στὴ πόρτα.
 Ὅσ' ἀγαπᾶτε τὸν Χριστὸ κι' ὅσοι τὸν προσκυνᾶτε
 ἂν δῆτε τὴ μητέρα μου νὰ τὴν παρηγορᾶτε.
 Μένα μοῦ πρέπει νὰ σφαγῶ μὲ κοφτερὰ μαχαίρια
 ποῦχασα τὸ παιδάκι μου ἀπ' τὰ δύο μου χέρια.
 Γιὰ πιᾶστε με νὰ σηκωθῶ βάλτε με νὰ καθήσω
 καὶ φέρτε τὸ παιδάκι μου νὰ τοῦ γλυκομιλήσω.
 Ὁ θάνατος τοὺς νιοὺς καὶ νῆς παίρνει γιὰ κυπαρίσσα
 πῆρε καὶ τὸ παιδάκι μου γιὰ μιὰ πορτοκαλίτσα.
 Δῶσε κλωτσιὰ τοῦ σιντονιοῦ κι' ἔλα στὰ ἴδιά σου
 νὰ δῆς πῶς κλαίῃ ἢ μάνα σου καὶ ἡ συγγενειὰ σου.
 Ὅταν θὰ μοῦ τ' ανάψουνε τὰ τέσσερα κεριά μου
 τότε καὶ σὺ παιδάκι μου θὰ βγῆς ἀπ' τὴν καρδιά μου.

Για Ξύπνησε παιδάκι μου κι' ἔλα στὰ λογικά σου,
 καὶ ἡ λαμπρὴ κοντόφτασε καὶ πάνε στὴ μανά σου.
 Ἡ μάνα μὲ τὴν κόρη της γειτόνισσα δὲν θέλει
 ἢ μάνα εἶναι τὸ κλειδὶ κι' ἢ κόρη τὸ κασέλι.
 Φραγκοκαμπάνα σήμανε, κόρη μου, νὰ Ξυπνήσης
 κι' ὁ κύρης σου σὲ καρτερεῖ νὰ τὸν παρηγορήσης.
 Ὡμορφη ποῦν ἢ κόρη μου σὰν τοῦ μπουνέντε τᾶσπρο
 σὰν τοῦ Μαγιοῦ τὸ λούλουδο, τὸ κόκκινο καὶ τ' ἄσπρο.
 Γιαλὸ γιαλὸ πηγαίναμε καὶ ρώταγα τὰ φύκια,
 μὴν εἶδετε τὴν κόρη μου κι' ἔφυγε μὲ καίκια;
 Κλαῖνε τ' ἀηδόνια στὶς φωληές κι' οἱ πέρδικες μὲς στ' ἄνθη
 καὶ τὰ πουλάκια τραγουδοῦν κρῖμα στὴ νιὰ πού χάρη.
 Προξενητάδες εἶν' ἐδῶ κι' ἢ κόρη μας κοιμᾶται,
 τὸ περιγιάλι θάμπωσε κι' ἢ θάλασσα μυκᾶται.
 Μοῦ πήρανε τὴ Βενετιά, μοῦ πήρανε τὴν Πόλη
 μοῦ πήραν κι' ἀπ' τὸ σόι μας τὴν πειὸ καλὴ μας κόρη.
 Ἐλᾶτε νὰ τὴν κλάψουμε ἐλᾶτε νὰ τὴν ποῦμε,
 ὅπ' ἔχει πόνοι μὲς στὴ γῆ γιὰ νὰ τοὺς θυμηθοῦμε.
 Δὲν ἔχω πλέον νὰ σοῦ πῶ μπαμπάκι μου χιονᾶτο,
 κανί μου ἀπ' τὴ Βενετιά ροδόσταμο γεμάτο.
 Δὲν εἶναι ἄλλη θλιβερὴ στὴν κόσμο σὰν κι' ἐμένα
 νὰ καίονται τὰ σπλάχνα μου σὰν κάρβουν' ἀναμμένα.
 Σένα σοῦ πρέπουν κόρη μου, κλάματα, μοιρολόγια,
 σοῦ πρέπουν καὶ βασιλικοὶ ἀπὸ τὰ περιβόλια.
 Πενῆντα κάτεργ' ἤρθανε ἀπὸ τὴν Ἰγγλετέρα
 κι' ἤρθανε καὶ σὲ πήρανε χρυσῆ μου περιστέρα.
 Εὐύπνα φραγκοκαμπάνα μου καὶ καθαρὸ μου ἀσῆμι
 πού χτύπαες στὴ Βενετιά κι' ἀκούγουσαν στὴ Σύμη.
 Πάω νὰ βρῶ τὸν ἄγγελο νερὸ νὰ μὲ ποτίση,
 τὸν πόνο πούχω στὴν καρδιά ἴσως καὶ μοῦ τὸν σβύσει.
 Ποιὰ μάνα χάνει τέτοιο γιὸ κι' ἀφέντης τέτοια κόρη;
 ποιὸς ἀδελφὸς τὴν ἀδελφὴ καὶ δὲν πιάνει τὰ ὄρη;
 Ὅρη καὶ δάση καὶ βουνὰ κλαῖνε τὸ θάνατό σου
 κλαίει καὶ ἡ μανοῦλα σου τὸν ἀποχωρισμό σου.
 Μὲς στὶς μηλιές, τριανταφυλλιές κοιμᾶται τὸ παιδί μου,
 ναί, οὐρανὲ καὶ Ξύπνα το, ν' ἀκούση τὴ φωνή μου.
 Νᾶξερα ποῦν' ὁ ποταμὸς καὶ τοῦ νεροῦ τ' αὐλάκι
 πού πάν' καὶ πλένουν τίς καρδιές καὶ βγαίνουν τὸ φαρμάκι.

Σαράντα βρύσες με νερό κι' ἐξήντα δυὸ πηγάδια
 δὲν μοῦ τῆ σβύνουν τῆ φωτιά πόχω στὰ φυλλοκάρδια.
 Στὸν οὐρανὸ κι' ἂν ἀνεβείς καὶ κεῖ ν' ἀνέβω θέλω,
 κι' ἂν εἶν' καὶ κάνεις καὶ φτερά θὰ ἔλθω νὰ σέ εὔρω.
 Κλαῖε με, μάνα 'μ, κλαῖε με, καὶ θὲ νὰ φύγω θέλω
 καὶ ἡ ψυχὴ μου θ' ἀνεβῆ στὸ τάγμα τῶν ἀγγέλω.
 Στῆ μαύρη γῆς θὰ παντρευτῆς, σκουληκι τὸ κρεββάτι
 καὶ βρωμιασμένο κουρνιαχτὸ τὸ νυφικὸ κρεββάτι.
 Σήκω, παιδίμ' ἀπὸ τῆ γῆ, διατζέντομ' ἀπ' τῆ χώρα
 καὶ νὰ πεθάνης ὁ καιρὸς δὲν εἶναι ἀπὸ τώρα.
 Τὰ δεντρολάκια τοῦ βουνοῦ τὰ δασοφυτεμένα
 θὰ κάμω φίλοι καὶ παιδιὰ νὰ μ' ἀγαποῦν καὶ μένα.
 Μέσ' στῆ καρδιά μου ἔγινε τζιβίτι καὶ μελάνι
 καὶ τοῦ παιδιοῦ μου ὁ θάνατος πάει νὰ με λωλάνει.
 Μεῖς λέγαμε παιδάκι μου νὰ ζῆς νὰ σέ χαροῦμε
 καὶ ὄχι χαϊδεμένο μου νὰ σέ μοιρολογοῦμε.
 "Ἄς τάξω πῶς δὲν σ' ἤξερα, πῶς δὲν σ' εἶδα ποτέ μου
 κι' ἓνα κερὶ καιούμενο ἐκράτουν κι' ἔσβυσέ μου.
 "Ὁχου! τὰ φύλλα τῆς καρδιάς πῶς θάναι μαραμένα,
 ὅταν θ' ἀκούσουν τ' ὄνομα σέ ἄλλης μάνας γέννα.
 "Ὅσο κι' ἂν κλαῖς μανοῦλα μου, πλιὸ διάφορο δὲν ἔχεις
 κύτταξε τ' ἄλλα σου παιδιὰ, μένα μὴν μ' ἀπαντέχεις.
 Ὁ χάρος με τῆ θάλασσα ἐκάμανε κονσοῦλτο,
 σ' ἐπῆραν χαϊδεμένη μου, ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτο.
 Γιὰ πιάστε με νὰ σηκωθῶ, βάλτε με νὰ καθήσω
 φέρτε καὶ τὸ παιδάκι μου γιὰ νὰ τοῦ ὀμιλήσω.
 Μύρια ἀναθεμάτονε τὸ φετεινὸ τὸ χρόνο
 ποῦκαμε τὴν καρδοῦλα μου πράσινη σὰν τὸ ὄσμο.
 Τέσσερα φύλλα "χ' ἡ καρδιά τὰ δυὸ μοῦχεις καμένα
 καὶ τ' ἄλλα δυὸ μοῦ τ' ἄφησες καὶ κεῖνα μαραμένα.
 Δυὸ ἀδελφάκια εἴσαστε, πουλιὰ ζευγαρωμένα
 καὶ πέρασεν ὁ κυνηγὸς καὶ ἄρπαξε τὸ ἓνα.
 Μένα μοῦ πρέπει σκοτωμὸς με δαμασκιὰ μαχαίρια
 ποῦ χάνω τὸ παιδάκι μου ἀπὸ τὰ δυὸ μου χέρια.

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ

Στέκω καὶ συλλογίζομαι καὶ βάζω με τὸ νοῦ μου
 τί μοιρολόγι γιὰ νὰ πῶ σήμερα τοῦ κυροῦ μου.
 Μάνα κρυφτὸ μυστήριο, σεντοῦκι κλειδωμένο

ποῦ σοῦλεγα τὸ μυστικὸ κι' ἦταν ἀσφαλισμένο.
 Μ' ἔκαψ' ὁ ἥλιος μ' ἔκαψε, μ' ἔκαψε καὶ τὸ κάμα,
 μὰ σὰν τοῦ χάρου τὸν καμὸ δὲν μ' ἔκαψ' ἄλλο πρᾶμα.
 Ὁ χάρος θέλει σκοτωμὸ μὲ μπάλες σιδερένιες
 γιὰτὶ χωρίζει τὶς γενιὲς καὶ κάνει λυπημένες.
 Ὁ χάρος εἶναι ἄπονος, τὰ σπίτια τὰ γυρίζει
 κι' ὁποῦ χ' ἀδέρφια γκαρδιακὰ πάει καὶ τὰ χωρίζει.
 Χάρε πικρὲ καὶ σκοτεινέ, χάρε φαρμακεμένε,
 πόσες καρδίτσες ἔκαμες καὶ εἶναι μαραμμένες.
 Ν' ἀνέβω θέλω στὸ βουνὸ ν' ἀνοίξω "να πηγᾶδι
 νὰ κατεβάσω τὸ νερὸ μέσα στὸν μαῦρο ἄδη.
 Νὰ ξουριστοῦν οἱ ἀξούριστοι, νὰ πιοῦν οἱ διψασμένοι
 νὰ πλύνουν καὶ τὰ ροῦχα τους οἱ λεροφορεμένοι.
 Νὰ κόψω θέλω γιὰσεμὶ καὶ νὰ τὸ λαμπικάρω
 νὰ βγάλω τό ροδόσταμο τὸν τάφο σου νὰ ράνω.
 Μπροστὰ τοῦ χάρου τὶς πληγῆς βοτάνια δὲ χωροῦνε
 μηδὲ γιαιτροὶ γιαιτρεύουνε, μηδ' ἄγιοι βοηθοῦνε.
 Γιὰ σὲ γιαιτροὶ χαθῆκανε καὶ γιαιτρικὰ ψευτήσαν
 καὶ οἱ παπάδες τοῦ χωριοῦ τὰ γράμματ' ἀθετήσαν
 Νὰ τ'ἔξερα πουλάκι μου καράβι ν' ἀρματώσω,
 νὰ φέρω πειὸ καλὸ γιαιτρὸ ἴσως καὶ σὲ γλυτώσω.
 Μαῦρο τρουμποῦνι θεὲ νὰ βρῶ, νὰ πᾶ' νὰ τὸ γεμόσω,
 νὰ κυνηγῶ τὸν θάνατο ἴσως καὶ τὸν σκοτώσω
 Ἄφόντας ἐγεννήθηκα κι' ἐννόησα τοῦ κόσμου
 δὲν ἔλειψαν τὰ κλάματα καὶ μένα ἀπ' τὸ φῶς μου.
 Ἀγάλ' ἀγάγια τὸ ψαλμό, σιγὰ σιγὰ παπάδες
 ν' ἀφήσω γειὰ τῆς γειτονιαῖς κι' ὅλες τὶς φιλενάδες.
 Κλάψετε μάτια μ' κλάψετε, πὺ δὰ σᾶς πᾶρ' ὁ χάρος
 κι' ἀπ' τὴν ἐλπίδα ποῦχατε, μὴν ἔχετε πλιά θάρρος.
 Σένα σοῦ πρέπουν κλάματα, σοῦ πρέπουν μοιρολόγια
 σοῦ πρέπουν μαῦρα νὰ φοροῦν τέσσερα πέντε χρόνια.
 Ἐκαμα ὄρκο καὶ σταυρὸ νὰ μὴ μοιρολογήσω,
 μὰ γὼ γιὰ τὸ χατῆρι σου τὸν ὄρκο θὰ πατήσω.
 Ὁ κάτω κόσμος δὲ φελᾶ γιαιτὶ δὲν ξημερώνει,
 γιαιτὶ δὲν κράζει πετεινός, δὲν κελαηδεῖ ἀηδόνι.
 Ἐχει θηρία καὶ μᾶς τρῶν φίδια καὶ μᾶς κεντοῦνε,
 ἔχει σκουλήκια ἀρίφνιστα τὸ σῶμα μας πονοῦνε.
 Ὁ κάτω κόσμος δὲ φελᾶ, γιαιτὶ μᾶς κατελάει,

γιατι μᾶς κάνει κόκκαλα καὶ στὸ μποξᾶ μᾶς θάνει.
Στὸν ἄδη θὲ νὰ κατεβῆς καὶ τρίζουν τὰ χαλίγια,
σὰν τί χαρὰ πὺ ἔχουνε τὰ ἔρημα σκουλήγια;
Λὺτὸ τὸ νόστιμο κορμί, τὸ χαϊδεμένο μπόϊ,
δὲν πρέπει γιὰ νὰ μπῆ στὴ γῆς, χωρὶς νᾶχη σεντόνι.
Μένα μου πρέπει νὰ φορῶ μαῦρα καὶ λερωμένα
νὰ περπατῶ θλιβούμενα καὶ παραπονεμένα.
Ἐλάτε πάπιες ἀπ' τὴ Χιὸ καὶ χῆνες ἀπ' τὴ Σμύρνη
ἐλάτε νὰ τὸ κλάψωμε τοῦτο τὸ λιτζερίνι.
Καλημερίζω μιὰ μηλιά μὲ τ' ἄνθη μὲ τὰ μῆλα
μὲ τὰ χρυσᾶ περίκλωνα, μὲ τ' ἀσημένια φύλλα.
Πάλι θλιμμένες θλίβονται, πάλι κλαῖνε θλιμμένες
πάλι μαῦρα θὰ βάλουνε ὁποῦναι πικραμένες.
Κλαῖτε με φίλοι κλαῖτε με καὶ σεῖς ἔχτροὶ χαρῆτε
καὶ σεῖς ἀδέρφια γκαρδιακά, στὰ μαῦρα βουτηχτῆτε.
Φέρετε Κύπρου μάρμαρα, κυπριακοὶ μαστόροι,
νὰ κάμουν τὸ μνημοῦρι του σὰν τῶμορφὸ του μπόϊ.
Στρώσετε τὸ μνημοῦρι του μὲ μάρμαρα λουστράδα
νὰ θάνουν τὸ κορμάκι του πούχε τὴ νοστιμάδα.
Σήκω καὶ φέραν τὸ σταυρό, φέραν καὶ τὸ μανάλι
σῆκω καὶ σὺ νὰ στολιστῆς νὰ κατεβῆς στὸν ἄδη.
Μεταξωτῆ μου τραχηλιά καὶ ἀργυρῆ μου ἄρπα
καὶ σῶμα μου καμαρωτὸ πῶς θὰ σᾶς φά' ἡ πλάκα.
Ὁ χάρος μᾶς παρήγγειλε νὰ μὴν τότε γελοῦμε
γιατ' εἶναι χρυσομάντηλο κι' ὅλοι θὰ σφουγγιστοῦμε.
Σένα σου πρέπει κόλλυβα, κόλλυβα σερματένια
πάνου σὲ γυάλινο σινὶ νὰ εἶναι στολισμένα.
Μοσχοκαρφάκι ἀζύγιστο, τριανταφυλλιᾶς βοτάνι,
τί μοιρολόγια νὰ σοῦ πῶ ὁ νοῦς μου δὲν τὸ φτάνει.
Πῶς νὰ σὲ πῶ τριαντάφυλλο, τριαντάφυλλο μαδιέται
μόν' νὰ σὲ πῶ χρυσὸ κλωνί, πὺ ἀκριβοπουλιέται.
Ἐγὼ γιὰ τὸ χατήρι σου θὰ σὲ μοιρολογήσω
τὸ μπόϊ σου τὸ ὠμορφο θὰ τὸ παινολογήσω.
Πὺ νᾶχη τρεῖς ἀνάθεμα κρεβάτι πὺ σὲ πῆρε,
ἀλάργα πὺ σὲ πέρασε καὶ βάθος πὺ σὲ πῆγε.
Σένα σου πρέπει νὰ σὲ κλαῖν' ὅλο καινούργια μάτια,
καὶ σιδερένια γόνατα νὰ γίνωνται κομμάτια.
Εἶναι πολὺ τὸ χῶμα σου κι' ἡ πλάκα σου μεγάλη,

καὶ ἦρθε καὶ σὲ βάρεσε ὁ χάρος στὸ κεφάλι.
Τὰ ροῦχα μας τὰ σκοτεινὰ ὅλα νὰ τὰ μοιράσης
καὶ στὴν ἁγία Τράπεζα σεντόνι νὰ κρεμάσης.
Ὡ βαρειαρρωστημένε μου, ποιός θὰ σὲ ξαρρωστήση
ποιός θὰ σοῦ δώση τὸ νερὸ καὶ ποιός θὰ σὲ γυρίση;
Ὁ χάρος σὰν ἀρματωθεῖ καὶ βγεῖ καὶ σουλατζάρει
τὴ μάνα του νὰ βρῆ μπροστὰ καὶ κείνη θὰ τὴν πάρη.
Θαρροῦσα καὶ ἡ μαύρη γῆ πεύκια πῶς εἶν' στρωμένη.
καὶ ἔσκυφα καὶ κύπταξα καὶ εἶναι ραχλιασμένη.
Στὸν ἄδη θὲ νὰ κατεβῶ καὶ κάμετέ μου τόπο,
νὰ πάψουνε τὰ βάσανα, τὰ πάδη τῶν ἀνθρώπων.
Χριστέ μου τ' ἦτανε αὐτὸ τὸ πικραμένο βράδυ,
τ' ἦταν αὐτὴ ἡ Κυργιακὴ καὶ μπαίνει μέσ' τὸν ἄδη;
Σήκω καὶ φέρνουν τὸ σταυρὸ, ἔρχονται οἱ παπάδες
καὶ τὴ λατέρα φέρνουνε, σημαίνουν κι' οἱ καμπάνες.
Ὁ πεθαμένος δὲν μιλεῖ γιατί δὲν ἔχει στόμα
γιατὶ τότε σκεπάζουνε μὲ πέτρες καὶ μὲ χῶμα.
Ὁ χάρος εἶναι ἄσπλαχνος πέρνει καὶ δὲν λυπᾶται.
νοικοκυροὶ δὲ ντρέπεται, πλούσιοι δὲ φοβᾶται.
Ποιός ἔχει πόδια νὰ σταθῆ καὶ μάτια νὰ κυττάξῃ
ποιός ἔχει πέτρινη καρδιὰ νὰ ἰδῆ καὶ νὰ μὴν κλάψῃ;

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΠΕΘΑΙΝΟΥΝ ΝΕΟΙ

Δράμετε φίλοι, δράμετε, δράμετε νὰ μὲ δῆτε,
νὰ μ' ἀποχαιρετήσετε καὶ πιά δὲ μὲ θωρεῖτε.
Αὐτοῦ ποὺ πάγω μακριὰ δὲν εἶναι νὰ γυρίσω,
μήτε ποτὲ νὰ σᾶς ἰδῶ, μήτε νὰ σᾶς μιλήσω.
Κρίμά 'τανε αὐτὸς ὁ νιὸς νὰ πέσῃ ν' ἀποθάνῃ
ποὺ ἀκόμα στὸ κεφάλι του δὲν ἔβανε στεφάνι.
Ὅταν θὰ σὲ περάσουνε ἀπὸ τοὺς καφενέδες,
μικροὶ μεγάλοι θὲ νὰ ποῦν: βγάλτετε τίς παντιέρες.
Ὅταν θὰ μὲ περάσουνε ἀπὸ τὴ γειτονιά σου.
ἔβγα κρυφ' ἀπ' τὴ μάνα σου καὶ τράβα τὰ μαλλιά σου.
Φίλοι κι' ἀγαπημένοι μου σὰν πᾶτε στὴν ταβέρνα
περᾶστε ἀπ' τὸν τάφο μου καὶ πάρτετε καὶ μένα.
Γιὰ κύπταξε πῶς κείτεται, σὰν εἶναι ξαπλωμένος
σὰν ἐκκλησιὰ ἀλειτούργητη, σὰν τόπος κουρσεμένος.

Γιὰ κύτταξε πῶς κείτεται σάν τὸ ἔρημοκλῆσι,
ὁποῦ δὲν μπαίνει πιά παπᾶς ποτὲ νὰ λειτουργήση.
Νᾶθελα ξέρω γράμματα, ν' ἀνέγνωνα ρολόγι
νὰ ἔβγαινα νὰ σοῦλεγα καινούργιο μοιρολόγι.
Φέρετε χτένι καὶ γυαλί, τοῦ γιαισιμιοῦ τὸ λάδι
ν' ἀλείψω τὰ μαλλάκια του π' θὰ κατεβῆ στὸν ἄδη.
Μαλαματένια ἄρματα τῆ μέση μου θὰ ζώσω
τὸ χάρο τὸν παράνομο νὰ πάω νὰ σκοτώσω.
Στέκονται τὰ παληόδεντρα σαρακοφαγωμένα
καὶ πέφτουνε τὰ γιαισεμιὰ μὲ τ' ἄνθη φορτωμένα.
Ἐγὼ τοὺς νέους — ἔλεγα — ὁ χάρος δὲ γυρεύει,
μηδὲ ὁ τάφος τοὺς χωρεῖ, μηδὲ ἡ γῆ χωνεύει.
Ἐλάτε νὰ τὸν κλάψωμε, ἐλάτε νὰ τοῦ ποῦμε,
δὲν εἶναι τρόπος βολετὸς γιὰ νὰ ξαναἰδωθοῦμε.
Τὰ μάτια σου τὰ εὐμορφα πῶς θὰ τὰ φά' τὸ φίδι,
τ' ἀχείλη σου πῶς θὰ κρυφτῆ ἀπὸ τὸ κεραμίδι;
Κλαῖνε τὰ ὄρη, τὰ βουνά, καὶ τὰ πουλιά στὰ δάση,
κλαῖνε κι' οἱ πέρδικες καὶ λὲν κρίμα στὸ νιὸ πού χάθη.
Σοῦ πρέπουνε τὰ σήμαντρα, σοῦ πρέπουν κι' οἱ καμπάνες,
σοῦ πρέπουν νὰ σὲ ψάλλουνε διάκοι καὶ δεσποτάδες.
Γιὰ δὲς καιρὸ π' αὐλάντησε νὰ πέση νὰ πεθάνη
καὶ δὲν εὐρέθηκε γι' αὐτὸν τῆς γιαιτριᾶς βοτάνι.
Ἐγὼ ἔλεγα τοὺς κατανιούς πῶς χάρος δὲν τοὺς πέρνει
πῶς πλάκα δὲν τοὺς καταλύ' κι' ἡ γῆ δὲν τοὺς χωνεύει.
Σένα σοῦ πρέπουν νὰ σὲ κλαῖν' ἀηδόνια καὶ παγώνια
καὶ πέρδικες ἀπ' τὶς φωληές νὰ λένε μοιρολόγια.
Παρακαλῶ σε, μαύρη γῆ καὶ ραχλιασμένη πλάκα,
μὴ φᾶτε χεῖλη κόκκινα καὶ πλουμισμένα μάτια.
Σένα σοῦ πρέπει νὰ σὲ κλαῖν' πέντ' ἀδερφές καὶ μάνες
οἱ δυὸ νὰ κλαῖν' τοὺς πόνους σου κι' οἱ τρεῖς τὶς εὐμορφάδες.
Ποιὸς θέλει καμαρόφρυδο ἄς ἔρθη ν' ἀγοράση
γιατὶ τώρα θὰ μπῆ στὴ γῆ ὁποῦ θὰ τὸ σκεπάση.
Κρίμα στὴ λούρα νὰ ραῖ καὶ τὸ κανὶ νὰ κλίνη
κρίμά ἔτανε κι' αὐτὴ ἡ νιά στὴν ἐκκλησιά νὰ μείνη.
Λουλούδια καὶ γαρύφαλλα σ' ἔχουν ἄρματωμένη
σάνα νὰ σ' ἔχουνε νὰ πᾶς σὲ γάμο καλεσμένη.
Σηκώστου σείστρα νὰ σειστῆς καὶ ὠμορφονιά ν' ἀλλάξης,
νὰ βάνης καὶ τὰ ροῦχα σου νὰ μᾶς χαμογελάσης.

Κόκκινο κεραμίδι μου μὲ γράμματα γραμμένο
ποῦ πᾶς ἀχείλη κόκκινο, κορμί χαριτωμένο;
Ἐύπνα κι' ὁ ἥλιος πρόβαλε νὰ δῆ τὸ πρόσωπό σου,
νὰ ρίξει τις ἀκτίνες του στὸ ροδομάγουλό σου.
Ἐσένα δὲν σοῦ ἔπρεπε στὸ χῶμα νὰ σὲ πέψουν,
μόν' εἰς τὸ κῆπο τοῦ Ἀδάμ ἦταν νὰ σὲ φυτέψουν.
Νὰ πέφτουν τ' ἀνδ' ἀπάνω σου, τὰ ρόδα στὴ ποδιά σου,
καὶ τὰ ροδοσταμίσματα στὰ ροδομάγουλά σου.
Γειτόνισσες, γειτόνισσες, ποῦν' ἢ γειτόνισσά σας
ἢ εὐμορφη τῆς γειτονιάς καὶ καπετάνισσά σας;
Ἄγάλλ' ἀγάλλι τὸ σταυρὸ καὶ σιγανὰ παπάδες
νὰ μὴ ραίση τὸ σταμνὶ ποῦχει τις νοστιμάδες.
Ἄγάλλ' ἀγάλλι τὸ σταυρὸ καὶ σιγανὰ παπάδες
ν' ἀφήση γειὰ στὴ γειτονιά, σ' ὅλες τις φιλενάδες.
Ἄγάλλ' ἀγάλλι τὸ σταυρὸ καὶ σιγανὰ λατέρα,
ν' ἀφήση γειὰ στὴ γειτονιά, στοῦ κόσμου τὸν ἀγέρα.
Μεταξωτή μου τραχηλιά καὶ μυίγα μ' ἀσημένια
μὴ φάτε μάτια πλουμιστὰ καὶ χεῖλια κοραλλένια.
Γειτόνοι καὶ γειτόνισσες πᾶ' ἢ γειτόνισσά σας,
πάει τὸ τζιβαέρι σας πάει τὸ καύχημά σας.
Τί σοῦ ἔπα καὶ μ' ἀρνήστηκες, τί σοῦ ἔπα κι' ἀφησές με;
τί λόγια σοῦ παρήγγειλα καὶ ἀλησμόνησές με;
Εἶπα τοῦ χάρου εἶπα του νὰ μοῦ ἐτοιμάση τόπο
γιατὶ πλέον δὲν νταγιαντῶ τὰ πάθη τῶν ἀνδρώπων.
Ποιὸς ἔχει μαύρη τὴν καρδιά, νὰ γίνουμε συντρόφοι
νὰ περπατοῦμε στὰ βουνά, νὰ μὴ θωροῦμ' ἀνδρῶποι.
Ἐνα καιρὸ ἤμουν κηπουρὸς σὲ μαρμαρένιο πύργο
καὶ βρύση χρυσοκάλανη κι' ἐπότιζ' ἕνα πύργο.
Τώρα κι' ὁ πύργος χάλασε, τώρα κι' ὁ πύργος χάρθη.
τώρα κι' ὁ κρίνος μ' ὁ καλὸς ἐψήθη κι' ἐμαράθη.
Ἐλα ψυχὴ μ' ἀθάνατη, νὰ σμίξης τοῦ σώματος
γιατ' ὅταν μὲ ξεχώρισες, ἔμεινα τοῦ θανάτου.
Ματάκια μου σφαλίσετε, χέρια μου σταυρωθῆτε,
ποδάρια μου ξαπλώσετε, στὸν ἄδη θεὸ νὰ μπῆτε.
Τὸ ξοδὶ θέλει συντροφιά, γενολογιά μεγάλη
ἂν τὸν ξεχνᾷ ἢ μιὰ μεριά νὰ τὸν θυμᾷτ' ἢ ἄλλη.
Ἐσὺ ἔσαι κείνο τὸ πανὶ ποὺ φαίνουνε στὴν πόλη
ὅπου τὸ βάζει ὁ βασιληᾶς κι' ὁ δέσποτας φελόνι.

Φωνάξετε στή γειτονιά ὅλα τὰ κοπελούδια,
 νὰ τὸν μοιρολογήσουμε, νὰ ποῦμε καὶ τραγούδια.
 Εἰς ἓνα σπήλαιο βαθὺ θὰ πάω νὰ κατοικήσω
 νάχω τὰ ὄρη συντροφιά ὥσπου νὰ ξεφυχήσω.
 Κασέλα μου βενέτικη σήμερα θὰ σὲ κλείσω
 τοῦ χρόνου σὰν καὶ σήμερα θὰ ἔλθω νὰ σ' ἀνοίξω.
 Ἐλάτε νιές, ἐλάτε νιοί, παπάδες φορεμένοι
 νὰ δῆτε ἀπ' τὴν ὠμορφιά τὸ τί μᾶς ἀπομένει.
 Μένα μοῦ πρέπει σὲ σπηλιές καὶ σ' ἓνα ἐρημονῆσι
 ποὺ δὲν εὐρέθηκε ποτὲ πουλὶ νὰ κελαηδήση.
 Θεέ μου καὶ νὰ εὔρισκα τὸ χάρο στὸ σοκάκι
 καὶ νὰ μοῦ γύρευε νερό, νὰ τοῦδινα φαρμάκι.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

Τὸ βράδυ καὶ τὴ νύχτα τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, τὰ παιδιά
 καὶ οἱ νέοι πηγαίνουν κατὰ ομάδες στὰ σπίτια τῶν νοικοκυρέων, καὶ ἀφοῦ
 χωριστοῦνε σὲ δυὸ χορούς, τραγουδοῦν μὲ τὴ συνοδεία βιολιοῦ καὶ λαβούτου,
 καὶ καμμιὰ φορὰ μονάχα μὲ τὴ συνοδεία τῆς τσαμπούνας, τὰ παρακάτω σὲ
 ἦχο πρῶτο, ἀπὸ τὸ πᾶ, δίχρονο γοργό:

Καλὴν ἡμέρα, ἄρχοντες, κι' ἂν εἶναι ὀρισμός σας
 Χριστοῦ τὴν θείαν γέννησιν νὰ πῶ στ' ἀρχοντικό σας.
 Χριστὸς γεννᾶται σήμερον ἐν Βηθλεέμ τῇ πόλει
 οἱ οὐρανοὶ εὐφραίνονται, χαίρει ἡ κτίσις ὅλη
 Ἐν τῷ σπηλαίῳ τίκτεται, ἐν φάντη τῶν ἀλόγων,
 ὁ Βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν καὶ ποιητῆς τῶν ὄλων.
 Πλῆθος ἀγγέλων ψάλλουσι τὸ «δόξα ἐν ὑψίστοις»,
 καὶ τούτου ἄξιόν ἐστιν ἡ τῶν ποιμένων πίστις.
 Ἐκ τῆς Περσίας ἔρχονται τρεῖς μάγοι μὲ τὰ δῶρα,
 ἄστρον λαμπρὸν τοὺς ὀδηγεῖ, χωρὶς νὰ λείψη ὥρα.
 Ἐλθόντες εἰς Ἱερουσαλήμ μὲ πόθον ἐρωτῶσι
 ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς νὰ πᾶν' νὰ τὸν εὐρῶσι.
 Διὰ Χριστὸν ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης,
 ἀμέσως ἐταράχτηκε, ἔγινε θηριώδης.
 Ὅτι πολὺ φοβήθηκε διὰ τὴν βασιλείαν,
 μὴν τοῦ τὴν πάρει ὁ Χριστὸς καὶ χάσῃ τὴν ἀξίαν.
 Κράζει τοὺς μάγους καὶ ρωτᾷ ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται;
 —Εἰς Βηθλεέμ ἠξεύρομεν, ὡς ἡ Γραφὴ διηγᾶται.

Τους εἶπε νὰ ὑπάγωσι καὶ ὅπου τὸν εὐρῶσι
 ἀφοῦ τὸν προσκυνήσωσι νὰ πάν' νὰ τοῦ τὸ πῶσι.
 Ὅπως ὑπάγει καὶ αὐτὸς γιὰ νὰ τὸν προσκυνήσῃ
 μὲ δόλον ὁ μισόθεος γιὰ νὰ τὸν ἀφανίσῃ.
 Βγαίνουν οἱ μάγοι τρέχοντες καὶ τὸν ἀστέρα βλέπουν,
 φῶς θεϊκὸ κατέβαινε καὶ μὲ χαρὰ μπρὸς τρέχουν.
 Ἐμβαίνουν εἰς τὸ σπήλαιον, βρίσκουν τὴν Θεοτόκον,
 καὶ κράτει στὰς ἀγκάλας τῆς τὸν ἅγιόν τῆς τόκον.
 Γονατιστοὶ τὸν προσκυνοῦν καὶ δῶρα τοῦ χαρίζουν
 σμύρναν, χρυσὸν καὶ λίβανον, Θεὸν τὸν εὐφημίζου.
 Τὴν σμύρναν μὲν ὡς ἄνθρωπον, χρυσὸν ὡς βασιλέα
 τὸν λίβανον δὲ ὡς Θεὸν σ' ὄλην τὴν ἀτμοσφαῖρα.
 Ἀφοῦ τὸν ἐπροσκύνησαν εὐθὺς πάλι μισεύουν
 καὶ τὸν Ἡρώδη μελετοῦν νὰ πάγουν καὶ νὰ εὔρουν.
 Πλὴν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ βγαίνει τοὺς ἐμποδίζει
 «ἄλλην ὁδὸν ἀπέλθετε», οὕτω τοὺς διορίζει.
 Καὶ πάλιν ἄλλος ἄγγελος τὸν Ἰωσήφ προστάζει
 εἰς Αἴγυπτον νὰ πορευθῆ κι' ἐκεῖ νὰ ἡσυχάζῃ.
 Νὰ πάρῃ καὶ τὴν Μαριάμ ὁμοῦ μὲ τὸν υἱὸν τῆς,
 ὅτι Ἡρώδης τὸν ζητεῖ τὸν τόκον τὸν δικόν τῆς.
 Μὴ βλέπων δὲ ὁ βασιλεὺς τοὺς μάγους νὰ γυρίσουν,
 εἰς Βηθλεὲμ ἐπρόσταξεν παιδὶ νὰ μὴν ἀφήσουν.
 Χιλιάδες δεκατέσσερες σφάζουν σὲ μιὰν ἡμέρα
 θρῆγον, κλαυθμόν, καὶ ὄδυρμόν εἶχε κάθε μητέρα.
 Καὶ ἐπληρώθη τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἡσαίου
 μετὰ τῶν ἄλλων προφητῶν καὶ τοῦ Ἱερεμίου.
 «Φωνὴ ἠκούσθη ἐν Ραμαῖ, Ραχὴλ τὰ τέκνα κλαίει
 παραμυθεῖν οὐκ ἤθελεν ὅτι αὐτὰ οὐκ ἔχει».
 Ἴδοὺ ὅπου σᾶς εἶπομεν ὅλην τὴν ὑμνωδίαν
 τοῦ Ἰησοῦ μας τοῦ Χριστοῦ γέννησιν τὴν ἁγίαν.
 Καὶ σᾶς καλονυχτίζομεν, πέσετε, κοιμηθῆτε
 ὀλίγον ὕπνον πάρετε κι' εὐθὺς νὰ σηκωθῆτε.
 Καὶ βάλετε τὰ ροῦχα σας καὶ εὐμορφα ντυθῆτε,
 στὴν ἐκκλησίᾳ τρέξετε μὲ προθυμίαν μπῆτε.
 Ν' ἀκούσετε μὲ προσοχὴν ὅλην τὴν ὑμνωδίαν
 καὶ μὲ πολλὴν εὐλάβειαν τὴν θεῖαν λειτουργίαν.
 Κι' ἔπειτα νὰ γυρίσετε εἰς τὸ ἀρχοντικὸ σας
 εὐθὺς τραπέζι στρώσετε, βάλτε τὸ φαγητό σας.

Καὶ τὸν σταυρό σας κάμετε, γευθῆτε, εὐφρανθῆτε,
δόστε καὶ κανενὸς φτωχοῦ, ὅστις νὰ ὑστερῆται.
Δόστε καὶ μᾶς τὸν κόπο μας, ὅ,τι εἶν' ὁ ὀρισμὸς σας
καὶ ὁ Χριστὸς μας πάντοτε νὰ εἶναι βοηθὸς σας.
Χρόνους πολλοὺς νὰ χαίρεστε, πάντα εὐτυχησμένοι
σωματικὰ καὶ ψυχικὰ νὰ εἴσθε πλουτισμένοι.
καὶ εἰς ἔτη πολλά.

Ἄν δὲν ὑπάρχει τσαμπούνα ἢ ἄλλο μουσικὸ ὄργανο, τότε τὰ παιδιὰ τραγουδοῦν αὐτὸ τὸν ὕμνο σὲ πειὸ γοργὸ χρόνο.

ΕΘΙΜΑ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΑ

Ἡ πρώτη μέρα τοῦ χρόνου! πόση χαρὰ φέρνει σ' ὅλους καὶ μὲ πόσες ἐλπίδες μᾶς γεμίζει! Τί αἰσθήματα ξεσηκώνει στὶς καρδιές μας καὶ πόσο ἀναφτερόνει τὴ φαντασία καὶ τὸ νοῦ; Πῶς ἀποκοιμίζει τὴν ματαιοδοξία τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πῶς τοῦ δυναμώνει τὸ ἠθικόν, τὸ ὅποιο τοῦ κλόνισαν οἱ ἐλπίδες; Πού τόσες φορές διαψεύστηκαν καὶ οἱ πόθοι πού δὲν πραγματοποιήθηκαν; Ἀπὸ τὸν πάμπλουτο μέχρι τὸν ζητιάνο, κι' ἀπὸ τὸν τρεμουλιάρη γέροντα μέχρι τὸ ἄκακο παιδάκι, ὅλους τοὺς εὐχαριστεῖ, ὅλους τοὺς χαροποιεῖ, ὅλους τοὺς κάνει νὰ περιμένουν τὸ καλόν· καὶ γι' αὐτό, τὸν ἐρχομό της τὸν ἐορτάζουν παντοῦ μὲ εὐφροσύνη, ἀλλὰ στὴ Σάμο, ἀκόμα πειὸ συμβολικά.

Τὴν παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς, ὁ κάθε οἰκογενειάρχης φέρνει στὸ σπίτι του ἕνα κλωνάρι ἐληῶς κι' ἕνα καινούργιο, ἀχρησιμοποίητο σταμνί. Ἐπίσης, ἀποβραδὺς τὰ λεύτερα κορίτσια ἀγρυπνοῦν ὡς τὰ μεσάνυχτα καὶ κρατοῦν μπροστά τους ἕνα καθρέπτη, μέσα στὸν ὅποιον πιστεύουν ὅτι θὰ δοῦν τὸν... μέλλοντα σύζυγό τους, ἢ κόδουν δυὸ - τρεῖς στρογγυλὲς φέτες ἀπὸ κρεμμύδι, κι' ἀφοῦ μ ε λ ε τ ἦ σ ο υ ν στὴ κάθε φέτα κάτι τὸ εὐχάριστο, τίς ἀλατίζουν καὶ τίς ἐκθέτουν στὴν ταρατσα, μέχρι τὸ πρωτὶ· καὶ ἂν μιὰ ἀπὸ αὐτές, κάτω βέβαια ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ ἀλατιοῦ, βρεθῆ τὸ πρωτὶ ξερῆ, τότε σημαίνει ὅτι αὐτὸ πού μ ε λ ε τ ἦ σ ε ἢ κοπέλλα πάνω σ' αὐτὴ τὴ φέτα, δὲν πρόκειται νὰ πραγματοποιηθῆ. Τὰ παιδιὰ καὶ οἱ νεαροὶ περιέρχονται τὰ σπίτια, καὶ μὲ τὴ συνοδεία τσαμπούνας, λῦρας ἢ σουραυλιοῦ, ἢ ἂν δὲν ἔχουν τέτοια ὄργανα πηγαίνουν χωρισμένα σὲ δυὸ χοροὺς καὶ τραγουδοῦν μὲ τὴ σειρά, τὰ παρακάτω τραγούδια, πού λέγονται κ ἄ λ α ν τ ρ α ἀντὶ κ ἄ λ α ν δ α — εἶναι τὸ λατινικὸ Kalandae μὲ τὴν προσθήκη τοῦ ρ — τὰ ὅποια ἦσαν χαρούμενα τραγούδια, πού τὰ τραγουδοῦσαν οἱ Ρωμαῖοι στὴ γιορτὴ τῶν Καλανδῶν.

Ὁ πρῶτος χορὸς ἀρχίζει σὲ ἦχο πρῶτο, δίχρονο γοργό:

Πάλιν ἀκούσατ' ἄρχοντες πάλιν - πάλιν νὰ σᾶς εἰποῦμε
καὶ συνεχίζει ὁ δεύτερος χορὸς:

Ὅτι καὶ αὐριὸν ἐστὶ ἀνά- ἀνάγκη νὰ χαροῦμε.

Καὶ τὸ τραγούδι συνεχίζεται:

Καὶ νὰ πανηγυρίσωμεν περιτομὴν Κυρίου
καὶ ἑορτὴν τοῦ μάκαρος μεγάλου Βασιλείου.

Αὐριο εἶν' ἀρχιχροσιά, πρῶτ' Ἰανουαρίου
καὶ ἑορτὴ χαρμόσυνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Κάμνω λοιπὸν καλὴν ἀρχὴν ἐπαίνους νὰ συνθέσω,
τὸν ἅγιον Βασίλειον διὰ νὰ ἐπαινέσω.

Νὰ σᾶς εἰπῶ τὰ θαύματα, πὺ ἐδειξεν ἀτός του
μὲ τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν, πὺ ἦτο βοηθός του.

Παρά Θεοῦ ὁ θαυμαστός ἦτο πεφωτισμένος
μὲ κάθε ἄλλην ἀρετὴν μικρὸς μαθητεμένος.

Σπουδὴν γραμμάτων ἐμπλεως, σοφίαν πλουτισμένος,
παρ' ὅλων ἐθαυμάζετο, πὺ ἦτο διδαγμένος.

Τῆς Καισαρείας γέννημα καρπὸς Καππαδοκίας
καὶ ποιητῆς καὶ λατρευτῆς τῆς θείας λειτουργίας.

Εἶχε καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχιερωσύνης
ἐχθρὸς τῶν ἔργων τοῦ κακοῦ, φίλος τῆς σωφροσύνης.

Ἀρετικῶν ἐχθρὸς κακός, προστάτης ὀρθοδόξων,
διώκτης λύκων βδελυρῶν, ὁμοῦ καὶ κακοδόξων.

Ἀρχιερεῖς τὸν σέβονται, παπάδες τὸν τιμοῦσι
οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ λαὸς σκύφτουν τὸν προσκυνοῦσι.

Τί νὰ πολυλογῶ λοιπὸν τὰ προτερήματά του,
ὅλοι κοινῶς ἠξεύρετε τὰ κατορθώματά του.

Δίδομεν ὅμως εἶδησιν εἰς ὅλην τὴν οἰκίαν
ν' ἀκούσετε μὲ προσοχὴν καὶ ἄλλην ὑμνωδίαν.

Αὐριον εἶν' ἡ περιτομὴ κι' ὑμνεῖ ἡ Ἐκκλησία,
καὶ προσκαλεῖσθε ἄρχοντες, γέροντες καὶ παιδιά.

Ἄς δράμωμεν ὅλοι λοιπὸν μ' εὐλάβειαν καὶ τάξι
τὰ ἱερά μυστήρια μέλλει νὰ μᾶς διδάξῃ.

Τὴν σάρκα περιτέμνεται ἐκὼν ὁ πλαστοουργός μας,
ὁ Βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν, κύριος καὶ Θεός μας.

Καὶ ὡς αὐτὸς ἠθέλησεν, αὐτὸν νὰ τελειώσῃ.

τὸν νόμον τὸν μωσαϊκὸν πανσόφως νὰ πληρώσῃ.
 Ἴδου λοιπὸν σᾶς εἶπαμεν μ' ὅλην τὴν προθυμίαν
 τὸν ἅγιον Βασίλειον, περιτομὴν τὴν θείαν.
 Καὶ σᾶς καλονυκτίζομεν πέσετε κοιμηθῆτε.
 εὐχαριστήσετε καὶ ἡμᾶς καθόσον ἠμπορεῖτε.
 Καὶ μὴ λυπᾶσθε, ἄρχοντες, βενέτικα φλωρία,
 ἰσπανικὰ καὶ γαλλικὰ. ὅτ' εἶν' φιλαργυρία.
 Ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεθα εἰς τὴν προαίρεσί σας
 γνωρίζοντες τὴ γνώμη σας, ὁμοῦ καὶ θέλησί σας.

Ἐφ' οὗ τραγουδήσουσιν ἔτσι, καταλήγουσιν μὲ δυνατὴ φωνή

Καὶ εἰς ἔτη πολλά.

Σὲ ἄλλα χωριὰ τὰ κ ἄ λ α ν τ ρ α τὰ λένε ἔτσι:

Σ' αὐτὰ τὰ σπίτια τὰ ψηλὰ τὰ μαρμαροχτισμένα
 τρεῖς δυνατοὶ τὰ χτίζανε καὶ τρεῖς ἀνδρειωμένοι
 Κι' ἀντὶς γιὰ πέτρες μάλαμα, κι' ἀντὶς γιὰ χῶμ' ἀσῆμι,
 κι' ἀντὶς γιὰ τὰ σωχάλικα βάζουν μαργαριτάρια.
 Καὶ ἤρταμε νὰ παίξουμε στ' ἀφέντη μας τὶς πόρτες
 ὅπ' ἔχ' αὐλὲς μαρμαρωτὲς καὶ πέτρες ἀτσαλένιες
 καὶ παραθύρια τορνευτὰ μὲ τὸ μαργαριτάρια.
 Τώρα εἶναι ἀρχιμηνιαὶ κι' ἀρχὴ τοῦ νέου χρόνου
 ὅπ' ἐγεννήθη ὁ Χριστός, στὴ γῆ ἐπεριπάτει
 καὶ κεῖ πού περιπάτησε χρυσὸ δένδρι ἐβγῆκε
 χρυσᾶ ἴταν τὰ κλωνάρια του κι' ὀλάργυρ' ἡ κορφὴ του
 καὶ κάτω εἰς τὴ ρίζα του γράμμά τανε γραμμένο.
 Παπάδες τ' ἀναγνώνανε, διάκοι καλαναρχοῦσαν
 καὶ τὰ μικρὰ διακόπουλα λέγαν τὸ «Κύρι' ἐλέησον».
 Κι' ὁ ἥλιος ἀπ' ἀνατολὲς στέκει καὶ συντυχαίνει
 τὸν οὐρανὸ βαστᾶ χαρτὶ τὴ θάλασσα μελάνι
 τὴν ἄμμο τὴν ἀρίφνιστη πένα καὶ καλαμάρι.
 Σέρνει καὶ πάει στὸ γιαλό, κάτω στὸ περιγιαλί
 καὶ βρίσκει τὸν κύρ βασιλειά, πού κάνει τὸ ζευγάρι.
 —Καλῶς τὰ κάνεις βασιλειᾶ, καλὸ ζευγάρι κάνεις.
 —Καλὰ τὸ λὲς ἀφέντη μου, καλὸ καὶ βλαστημένο.
 —Γιὰ πὲς μου κύρη βασιλειᾶ, τί σπέρνεις τὴν ἡμέρα;
 —Σπέρνω σιτᾶρι δώδεκα, κριθᾶρι δεκαπέντε
 φακὶ καὶ ρόβι δεκοχτῶ νὰ βάλω μέσ' στὸ σταῦλο.

Καὶ κείνο τὸ μπερδέψανε λαγούδια καὶ περδίκια
 κι' ἀπ' τ' ἀποπερδικίσματα ἔκαμα ἄλλο τόσο.
 Σένα σοῦ πρέπ' ἀφέντη μου κορώνα στὸ κεφάλι
 γιὰ νὰ σὲ προσηκώνονται ὅλοι μικροί, μεγάλοι.
 Καὶ πάλι ξαναπρέπει σου νὰ τρῶς κουλούρι' ἀφράτα
 καὶ τὸν ἀνθὸ τῆς μυγδαλιᾶς νὰ γεύεσαι σαλάτα.
 "Ὅσ' ἄστρα ἴναι στὸν οὐρανὸ, κι' ὅσα φύλλα στὰ δέντρη,
 τόσα ψιλὰ ἴσως κάμισα νὰ καταλῆς, ἀφέντη.
 Ἄφέντη μ' ὅταν ντύνεσαι καὶ βάνης τὰ κουμπιά σου,
 χρυσὸ καντήλι κρέμεται μπροστὰ στὴν ἀφεντιά σου.
 Ἄφέντη μ' τὸ σπαδιάκι σου σταυρὸ ἔχει στὴ μέση,
 Στὴ μέση εἶναι ὁ σταυρός, στὴν ἄκρη ἡ Παρθένα
 καὶ κεῖ πού τὸ χειροκρατεῖς εἶναι ὁ αἰ Γιάννης.
 "Αἰ μου Γιάννη βλέπε το, σταυρὸ ξεκούραζέ το
 καὶ σὺ κυρά μου Παναγιᾶ βλέπε καὶ φύλαγέ το.
 Πολλὰ ἴπαμε τ' ἀφέντη μας, ἄς ποῦμε τῆς κυρᾶς μας.
 Κυρά μαρμαροτράχηλη καὶ φεγγαρομαγουῖλα
 καὶ κρουστανένια τοῦ νεροῦ καὶ πάχν' ἀπὸ τὰ χιόνια.
 Κυρά, ἴκκλησιὰ κατέστησε μὲ δεκοχτὼ καμάρες,
 πᾶσα καμάρα καὶ κερί, πᾶσα καὶ τρεῖς λαμπάδες,
 πᾶσα καὶ τρεῖς καὶ τέσσερες ὄρηα, πανώρηα θρύση.
 "Ὅσοι διαβάτες κι' ἂν περνοῦν, διαβάτες κι' ἂν περάσουν,
 νὰ πιοῦνε τὸ κρύο νερὸ καὶ σένα νὰ δοξάσουν.
 Κυρά ψηλὴ, τὴν κυργιακὴ, δευτέρα περιγὸνα,
 τὴν τρίτη ἐλεφάντινη καὶ τὴν τετράδ' σιγούρα,
 τὴν πέφτη ροῦσα πέρδικα, παρασκευὴ τρυγὸνα
 καὶ τὸ σαββάτο λεμονιά ἴμεσα στὸ περιβόλι.
 Πολλὰ ἴπαμε καὶ τῆς κυρᾶς, ἄς ποῦμε καὶ τοῦ γιουῦ της.
 Εἶπ' ἤρθαμε νὰ πάρουμε τὸ μοσχοκανακάρη
 Ἰὸ μόσχο γιὰ τὸ σιτευτὴ, γι' αὐτὸ τὸ παλληκάρη
 νὰ τότε πᾶμε στὸ σχολειό, τὰ γράμματα νὰ μάθῃ.
 Ἰὴν ἀλφαβῆτα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς χρυσῆς Παρθένας.
 Κι' ὁ δάσκαλος τὸν ἔβαλε γιὰ νὰ καλαναρχίση,
 καὶ ξέσυρε τὸ χέρι του κι' ἔχυσε τὸ μελάνι,
 καὶ λάνταρε τὰ ροῦχα του τὰ μοσχομυρισμένα,
 ὅπου τοῦ τὰ μοσχάρανε πέντε βασιλοπούλες,
 τοῦ πρίντζιπα καὶ τ' ἀφεντὸς καὶ δυὸ ἀγαδοπούλες.
 Κι' ὁ δάσκαλος τὸν ἔδειρε μὲ τριὰ χρυσᾶ βιτσάκια,

δασκάλισσα τὸν ἔδειρε μ' ἓνα χρυσὸ βιτσάκι.
 Βασιλοπούλα τ' ἄκουσε ἀπὸ ψηλὸ παλάτι.
 — Φερῆτε μου τὰ ροῦχα του νὰ τὰ ξαναμοσχάρω,
 νὰ βάν' ἀητούς καὶ σταυραητούς, πουλιά καὶ χελιδόνια,
 νὰ κελαηδοῦνε τὰ πουλιά, νὰ λέν τὰ χελιδόνια.
 Πολλὰ ἴπαμε καὶ τοῦ υἱοῦ, ἄς ποῦμε καὶ τῆς κόρης.
 Κόρην ἂν ἔχετ' ὡμορφή, φέρτε νὰ μᾶς κερᾶση
 νὰ τῆ φκηστοῦμε ὅλοι μας ν' ἀσπρίση, νὰ γεράση.
 Ἄν ἐχοιροσφαήσετε δόστε καὶ μᾶς λιγάκι,
 γιὰ πλάτη, γιὰ λουκάνικα, γι' ἀπ' τὸ μερὶ κομμάτι.
 Καὶ εἰς ἔτη πολλά.

Σὲ μερικὰ χωριὰ ἀντὶ γιὰ τὰ προηγούμενα τραγούδια, λένε, μὲ λίγες ἀσήμεντες παραλλαγές, τὸ ἐπόμενο:

Ἄγιος Βασίλης ἔρχεται καὶ πόθε κατεβαίνει
 κι' ἀπὸ τῆ μάνα τ' ἔρχεται καὶ στὸ σχολεῖο παγαίνει.
 — Κάτσε νὰ φᾶς, κάτσε νὰ πιῆς, κάτσε νὰ τραγουδήσης.
 — Ἐγὼ γράμματα μάθαινα, τραγούδια δὲν ἔξεύρω.
 — Ἄν εἶσαι καὶ γραμματικὸς πές μας τὴν ἀλφαβῆτα.
 Καὶ στὸ ραβδί ἀκούμπησε νὰ πῆ τὴν ἀλφαβῆτα
 καὶ τὸ ραβδί ἴτανε ξερό, χλωρὰ βλαστάρια ἴπετα.
 κι' ἀπάν' στὰ χλωροβλάστारा, περδίκια κελαηδοῦσαν.
 Δὲν εἶν' περδίκια μοναχά, μόν' εἶν' καὶ πελιστέρια.
 Κατέβηκε μιὰ πέρδিকা νὰ πιῆ καὶ νὰ γεμίση,
 καὶ βρέχει τῆ φτερούγα της καὶ ραίνει τὸν ἀφέντη.
 Σένα σοῦ πρέπ' ἀφέντη μου, στὸ μαῦρο καθαλλάρης
 νὰ σειέσαι, νὰ λυγίζεσαι, νὰ πέφτη τὸ λογάρι,
 νὰ τὸ μαζώνουν ἄρχοντες νὰ κάνουν βουλωτήρια,
 καὶ τὰ μικρ' ἄρχοντόπουλα νὰ κάνουν δαχτυλίδια.
 Πολλὰ ἴπαμε τ' ἀφέντη μας, ἄς ποῦμε τῆς κυρᾶς μας,
 κυρὰ ψηλή, κυρὰ λιγνή, κυρὰ καμαροφρύδα,
 πούχεις τὰ σπίτια τὰ ψηλά καὶ τὸν ἀγέρα μέσα,
 πούχεις τ'ς αὐλές μαρμαρωτές, τὶς πόρτες ἀτσαλένιες,
 τὶς παραστιές ὀλόχρυσες καὶ μαργαριταρένιες,
 καὶ τοῦ γιαλιοῦ τὰ κόχλιακα κόμπους καὶ δαχτυλίδια.
 Πολλὰ ἴπαμε καὶ τῆς κυρᾶς ἄς ποῦμε καὶ τοῦ γιούκα
 κυράμ', κυράμ' τὸ γιούκα σου, κυράμ' τὸν ἀκριβό σου
 τὸν χτένιζες, τὸν ἔλουζες καὶ στὸ σχολεῖο τὸν στέλνεις.

Τὸν ἔβαλε ὁ δάσκαλος γιὰ νὰ καλαναρχίζη,
 καὶ τοῦ ξεφεύγει τὶ κερί καὶ καίει τὸ χαρτί του.
 Τὸν ἔδειρε ὁ δάσκαλος μὲ μιὰ χρυσῆ βεργίτσα,
 τὸν ἔδειρ' ἡ δασκάλισσα μὲ δυὸ κλωνιὰ τοῦ μόσχου,
 τὸν ἐφωνάζαν τὰ παιδιὰ — Μωρὲ μοσκοδαρμένε,
 μωρὲ καὶ ποῦν' τὰ γράμματα, μωρὲ καὶ ποῦν' ὁ νοῦς σου;
 — Τὰ γράμματά ναι στὸ χαρτί κι' ὁ νοῦς μου στὶς κοπέλλες.
 Πολλὰ ἴπαμε τοῦ γιούκα μας, ὅς ποῦμε καὶ τῆς κόρης.
 Κυρά μ' τῆ θυγατέρα σου, κυρά μ' τὴν ἀκριβή σου
 γραμματικός τὴν προξενᾶ καὶ διάκος τὴ γυρεύει,
 μ' ἀλήθεια κι' ὁ γραμματικός πολλὰ προικιὰ γυρεύει.
 Γυρεύ' ἀμπέλια ἀτρύγητα, ἀμπέλια τρυγημένα
 γυρεύ' χωράφ' ἀθέριστα, χωράφια θερισμένα
 γυρεύ' βαρέλια ἀγέμιστα, βαρέλια γεμισμένα
 γυρεύ' ἀμπάρι' ἀγέμιστα, ἀμπάρια γεμισμένα.
 γυρεύει μύλους δώδεκα καὶ μὲ τοὺς μυλωνάδες,
 γυρεύ' ληοτρίβεια δώδεκα καὶ μὲ τοὺς ληοτριβειάρηδες,
 γυρεύει καὶ τὴ Βενετιὰ μ' ὅλα τῆς τὰ παλάτια,
 γυρεύει καὶ τὴ θάλασσα μ' ὅλα τῆς τὰ καράβια,
 γυρεύει καὶ τὸν κύρ Βορηᾶ νὰ τὰ καλαρμενίζη.
 Πολλὰ ἴπαμε τῆς κόρης μας, ὅς ποῦμε καὶ τοῦ χρόνου·
 τὸ χρόνο, τὸν ἀντίχρονο, τὸν παραπάνω χρόνο,
 νὰ ζήσης χρόνους ἑκατό, καλῶς νὰ τοὺς περάσης
 κι' ἀπὸ τοὺς ἑκατό κι' ἐκεῖ ν' ἀσπρίσης, νὰ γεράσης.
 Βάλε καὶ τὸ χεράκι σου στὴν ἀργυρῆ σου τσέπη
 ἂν ἔχεις γρόσια δόσε μας, φλουριὰ μὴν τὰ λυπᾶσαι,
 ἂν ἔχεις καὶ μισόφλουρα, δός μας τα, νὰ τὰ πιουῦμε.
 Καὶ εἰς ἔτη πολλά.

Σ' ἄλλα πάλι χωριά, τὸ τραγούδι παίρνει ἐρωτικώτερη μορφή καὶ λέγεται ἔτσι:

Ἀρχιμηνιὰ κι' ἀρχιχρονιὰ, ψυχὴ μου δεντρολιβανιὰ
 κι' ἀρχὴ τοῦ Γεναρίου, περιτομὴ κυρίου
 Κι' ἀρχὴ περπάτησ' ὁ Χριστός, σὰν ἅγιος πνευματικός,
 μὲ τὸν αἰ Βασίλη, ποὺ καλὴ χρονιὰ μᾶς δίνει.
 Ἄϊ Βασίλης ἔρχεται, ἄρχοντες τὸ κατέχετε
 ἀπὸ τὴν Καισαρεία, σ' εἰς' ἀρχόντισσα κυρία.
 Βαστάει πένα καὶ χαρτί, ζαχαροκάντια ζυμωτή,
 χαρτί καὶ καλαμάρι, ποῖος νιὸς θὲ νὰ σὲ πάρη.

— Κάτσε νὰ φᾶς, κάτσε νὰ πιῆς, κάτσε κυρὰ νὰ μᾶς ἰδῆς,
 κάτσε νὰ τραγουδήσης καὶ νὰ μᾶς καλοκαρδίσης.
 — Ἐγὼ γράμματα ἔμαθα, τραγούδια δὲν ἤξεύρω.
 — Ἄφου καὶ ξέρεις γράμματα πές μας τὴν ἀλφαβῆτα.
 Καὶ στὸ ραβδί τ' ἀκούμπησε, τὸ μύγδαλο ξεφλούδησε.
 Καὶ τὸ ραβδί ἦταν ξερὸ καὶ ἀπὸ δάφνη μυριστὸ
 καὶ χλωρὸ ἔβγανε βλαστάρια, δὲς καὶ μὲ τὸ παλληκάρι.
 Κι' ἀπάνω στὰ βλαστάρια του καὶ στὰ χρυσᾶ κλωνάρια του,
 περδικάκια κελαηδοῦσαν, καὶ αὐτὰ μᾶς χαιρετοῦσαν.
 Δὲν ἦταν περδίκια μοναχά, ἦταν διάφορα πουλιά
 ἦταν καὶ περιστέρια, τόσα ὅσα ξέρεις πέτα.
 Σένα σοῦ πρέπ' ἀφέντη μου, καράβι ν' ἀρματώσης
 καὶ τὰ πανιά καὶ τὰ σκοινιά, νὰ τὰ μαλαματώσης.
 Καὶ πάλι ξαναπρέπει σου κορώνα στὸ κεφάλι
 γιὰ νὰ σέ προσηκώνονται, ὅλοι, μικροί, μεγάλοι.
 Καὶ πάλι ξαναπρέπεισου, καριόλα νὰ κοιμᾶσαι,
 γιὰτ' εἶσαι νέος εὐγενής, εἶσαι καὶ παλληκάρι.
 Πολλὰ ἔπαμε τοῦ κύρη μας, ἄς ποῦμε τῆς κυρᾶς μας.
 Κυρὰ ψηλὴ, κυρὰ λιγνὴ κυρὰ γαϊτανοφρύδα.
 ποῦ τὴν ἤῤρες τέτοια μοῖρα;
 Ὅταν σεισθῆς καὶ λυγισθῆς καὶ πᾶς στὴν ἐκκλησιά σου
 ἐσ' εἶσαι ἢ γαρουφαλιά κι' οἱ ἄλλες τὰ κλωνιά σου.
 Πολλὰ ἔπαμε καὶ τῆς κυρᾶς, ἄς ποῦμε καὶ τῆς κόρης,
 ἔχεις καὶ κόρη ὡμορφή, θάλτην νὰ μᾶς κεράση
 νὰ εὐχηθοῦμε καὶ ἐμεῖς ν' ἀσπρίση, νὰ γεράση.
 Μέσα στὰ χιόνια λούστηκε καὶ πῆρε τίς ἀσπράδες
 ἐπῆρε κι' ἀπ' τὸ γιασεμὶ ὅλες τίς νοστιμάδες.
 Ἐπῆρε ὄψη τοῦ φιδιοῦ κι' ἀσπράδες ἀπ' τὸ χιόνι
 μέσα σ' ὅλες τίς ὡμορφες, λάμπ' ἢ δική σου κόρη.
 Ἐχει καὶ μάτια σὰν ἐληές, φρύδια σὰν τὸ γαϊτάνι
 κι' ὅποιος γυρίση νὰ τὴν δῆ τὸ νοῦ του τότε χάνει.
 Πολλὰ ἔπαμε τῆς κόρης μας ἄς ποῦμε καὶ τοῦ γιουῦ μας
 Ἐχεις καὶ γιὸ μοναχογιό, τὸ γιὸ τὸν κανακάρη,
 ποῦ λούστηκε, χτενίστηκε, στὴν ἐκκλησιά νὰ πάη.
 Τὸν ἔβανε ὁ δάσκαλος γιὰ νὰ κανοναρχίση
 καὶ νὰ μᾶς καλοκαρδίση.
 Πολλὰ ἔπαμε τοῦ γιόκα μας ἄς ποῦμε καὶ τῆς θάγιας.
 Βαίτσα ἀναψ' τὸ κερὶ καὶ φέξε τοῦ κυροῦ σου,

ν' ἀπλώση τὸ χεράκι του στήν ἀργυρῆ του τσέπη
νὰ βγάλῃ τὸ πουγγάκι του τὸ μαργαριταρένιο
κι' ἂν ἔχῃ γρόσια δὸς τα μας, φλουριά μὴν τὰ λυπᾶσαι,
ἂν εἶναι καὶ βενέτικα, τὰ παίρνομε κι' ἐκεῖνα.

Καὶ εἰς ἔτη πολλά.

Τέλος σὲ ἄλλα χωριά τὸ περιλάλητο αὐτὸ τραγοῦδι τραγουδιέται χάριν
συντομίας, ἔτσι:

Ἀπόψε εἶν' ἀρχιμηλιά, σᾶς εὐχομαι καλὴ χρονιά
εὐτυχές τὸ νέο ἔτος, νὰ τὸ ἔχομε ἐφέτος.
Ἔχομε καὶ τὴν ἑορτή, Κυρίου τὴν περιτομή,
τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἱεράρχου σεβασμίου.
Φίλοι, ἂν ἔχετε παιδιὰ καὶ λείπουν εἰς τὴν ξενιτεία,
εὐχομαι νὰ τὰ δῆτε, καθὼς ἐπιθυμεῖτε.
Τί θέλουμε τὰ περιττά, πὺ καταντοῦνε βαρετά;
Τὰ λίγα αὐτὰ ἀρκοῦνε, καὶ ἄλλοῦ μᾶς καρτεροῦνε.
Εὐχόμεθα ἔτη πολλά, εὐτυχισμένα καὶ καλά.
Εὐχόμεθα εὐτυχία, τοῦ χρόνου μὲ ὑγεία.

Ἐημερώνει ἐπὶ τέλους ἡ πρώτη μέρα τοῦ χρόνου, πὺ μὲ τόσην ἀγωνία
τὴν προσμένουν, ἰδίως τὰ παιδιὰ. Προτοῦ ν' ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, ὁ οἰκοδεσπότης,
καὶ ὅταν αὐτὸς δὲν ὑπάρχει, ἡ οἰκοδέσποινα ⁽³⁴⁾ πέρνει τὸ ἀμεταχείριστο στα-
μνὶ ἢ κανάτι, πὺ ἔφερε τὴν προηγούμενη μέσα στὸ σπίτι καὶ πεντέξι τηγα-
νίτες ἢ λουκουμάδες, καὶ πηγαίνει σὲ μιὰ θρύση ἐκεῖ, ἀφοῦ βάλει σὲ κάποια
τρύπα τὶς τηγανίτες — τὶς ὁποῖες συνήθως μαζεύουν κατόπιν τὰ παιδιὰ καὶ
τὶς τρῶνε, κι' ἐπωφελοῦνται ἔτσι ἀπὸ τὸ ἔθιμο — γεμίζει τὸ σταμνὶ χωρὶς
νὰ μιλήσῃ σὲ κανένα, γι' αὐτὸ καὶ τὸ νερὸ λέγεται ἀ μ ἰ λ η τ ο. Μετὰ
ἀπὸ αὐτό, πέρνει τὸ δοχεῖο μὲ τὸ ἀμίλητο νερὸ καὶ τὸ κλωνάρι τῆς ἐληᾶς,
καὶ πηγαίνει «ἐν πλήρη ἀφασίᾳ» στήν ἐκκλησία, ἐδῶ δέ, καὶ μπροστὰ στὸ
ἱερὸ θῆμα ἀφήνει τὸ δοχεῖο μὲ τὸ νερὸ. Μπροστὰ στήν πόρτα τῆς ἐκκλησίας,
οἱ ἐφημέριοι ἢ οἱ ἐπίτροποι ἀφήνουν τὸ κλειδί, πὺ τὸ πατοῦν ὄλοι ὅσοι μπαί-
νουν καὶ θγαίνουν, γιὰ νὰ εἶναι ὄλο τὸ χρόνο γεροί, σάν τὸ σίδερο. Ὅταν ὁ
παπᾶς μοιράζει τὸ ἀντίδωρο, ὁ καθένας παρατηρεῖ τί κομμάτι τοῦ ἔτυχε· καὶ
ἂν τοῦ ἔτυχε π α ν ὡ ψ ι χ ο δηλαδὴ ἀπὸ τὸ πάνω μέρος τοῦ ψωμιοῦ, πιστεύει
ὅτι θὰ περάσῃ τὸ χρόνο μὲ ὑγεία, ἂν τοῦ ἔτυχε ψ ἰ χ α δηλαδὴ ἀπὸ τὸ

34) Τῇ πρωτοχρονιά δὲν ντύνονται τὰ καινούργια καὶ τὰ γιορτινὰ τους ροῦχα,
ἀλλὰ κεῖνα πὺ φοροῦν τὶς Κυριακὰς γιὰ τὸ λόγο ὅτι οἱ γύφτοι μόνον στολίζονται τοῦ
ἁγίου Βασιλείου.

μέσα μέρος, πιστεύει ότι θ' αρρωστήσει, αν τέλος του έτυχε κατώψιχο, υποπτεύεται πως θα πεθάνη. "Οποιος πηγαίνει από βραδύς ή το πρωί στην εκκλησία και συναντήσει κάποιον που θγαίνει απ' αυτήν, δέν τον καλησπερίζει ουτε τον καλημερίζει, γιατί αυτό πρέπει να τó κάμη κείνος που θγαίνει από τήν εκκλησία. "Όταν τελειώσει ή λειτουργία, ó καθένας πέρνει τó γεμάτο με νερό δοχείο του και «έν άφασία» έρχεται στο σπίτι του, κι' άφου ρίξει στο κατώφλι τής πόρτας τó κλειδι του σπιτιου του, τó πατάει, μπαίνει μέσα και λέγει στη γυναίκα του και στα παιδιά του που τόν περιμένουν εκεί «Καλημέρα κι' ó άϊ Βασίλης βοήθειά μας», κι' αυτοί του ανταπαντουν χαρούμενα «βοήθειά μας»· ύστερα χύνει σε διάφορα σημεία νερό άμίλητο, και σκορπίζει δω κι' εκεί τά φύλλα του κλωναριου τής έληας, λέγοντας «ώς τρέχει τó νερό, να τρέχη και τó καλό στο σπίτι μας»· σημειώνουμε πως όλη τή μέρα τής πρωτοχρονιας τó κλειδι μένει χάμου, και τó πατουν όσοι μπαίνουν και θγαίνουν. Σε μερικά χωριά όμως τó έθιμο του άμιλητου νερου παραλλάζει έτσι: Άφου τελειώσει ή θεία λειτουργία, οί γυναίκες τραβουν τó σκοινι τής καμπάνας, γι ά να κάμου ν κουκούλια, κι' έπειτα επανέρχονται όλοι στο σπίτι, ένω ένας από τήν οικογένεια κρατάει μι ά ιερή εικόνα, που τήν είχε φέρει στην εκκλησία από τήν έορτή των Χριστουγέννων γι ά να λειτοουρηθη, στο δρόμο δέ, και για κανένα λόγο, δέν μιλάει κανένας.

Άφου φτάσουν στο σπίτι, ó οικοδεσπότης ή ή οικοδέσποινα, και μονάχα ένας από αυτούς ανοίγει τήν πόρτα, λέει «καλημέρα κι' άϊς Βασίλης» και αφήνει στο κατώφλι ένα κλειδι ή ένα κομμάτι σίδηρο — και κατά προτίμηση ένα σιδερένιο γεωργικό έργαλειο — και αυτό τó πατουν, μπαίνοντας, όλα τά μέλη τής οικογενείας και λένε, «σίδηρο πατώ, σίδηρα να εΐμαστε». Μπαίνοντας δέ πρώτος ó νοικοκύρης στο σπίτι, πετάει με δύναμη στο πάτωμα ένα ρόιδο, που τó είχε πάρει μαζί του, και λέει «"Όπως τó ρόιδο είναι γεμάτο, έτσι να είναι και τó σπίτι μου γεμάτο από όλα τά καλά· και όπως έσκορπίσθηκαν τά σπειριά του ροιδιου, έτσι να σκορπιστουν και οί έχθροί μας ή ως είναι γεμάτο τó ρόιδο, έτσι να γεμίζη και ó κεσές μας». "Όλα τά μέλη τής οικογενείας τρώνε λίγους κόκκους από αυτό τó ρόιδο, έπειδή δέ υπάρχει ή γνώμη ότι αν φάνε από αυτοοί κόττες, θα γεννουν πολλά αυγά, οί γυναίκες άφου τις κρ άξουν λέγοντας τρεις φορές κλου, κλου, κλου, τις ταΐζουν από κείνο τó ρόιδο. Τά μέλη τής οικογενείας χαιρετιώντ'αι μεταξύ τους με τις λέξεις «Καλή μέρα κι' άϊς Βασίλης, καλή μηνιά και καλή χρονιά». Έπειτα ó οικοδεσπότης στέλνει τή πρωτότοκη κόρη του με μι ά στάμνα στη θρύση, για να φέρη νερό. Αυτή, πέρνει μαζί της και λίγους ξηρούς καρπούς και όταν πάει στη θρύση, τής λέει αυτά τά λόγια «Καλημέρα θρουσίτσα μου με τó γλυκό νερό σου· ως τρέ-

χουν τὰ νερά σου νὰ τρέξουν καὶ τὰ καλὰ μέσα στὸ σπιτάκι μας» κι' ἀφήνει, ἐκεῖ δίπλα, τοὺς ξηροὺς καρπούς. Ἄφοῦ γεμίσει τὴ στάμνα της, πέρνει ἀπὸ τὴ θρύση μιὰ πολὺ θαρειὰ πέτρα μουσκλησμένη, λέγοντας: «Ὅπως εἶναι θαρειὰ αὐτὴ ἢ πέτρα, νὰ εἶναι θαρὺς καὶ ὁ κεσὲς τοῦ πατέραμου» καὶ ἐπιστρέφει στὸ σπίτι της· ὁ πατέρας της γεμίζει ἀπὸ κείνο τὸ νερὸ ἓνα ποτήρι ξέχειλο καὶ τὸ χύνει σταγόνα - σταγόνα, λέγοντας: «ὡς τρέχει τὸ νερό, νὰ τρέξουν κι' ὅλα τὰ καλὰ στὸ σπίτι μου».

Μετὰ ἀπὸ αὐτά, ὁ οἰκοδεσπότης ἂν ἔχει βόδια, πέρνει ξηροὺς καρπούς καὶ μιὰ κουλούρα, πού ἔχει μέσα ἓνα νόμισμα, καὶ πηγαίνει στὸ βουστάσιό του, κι' ἐκεῖ ἀφοῦ, καλημερίζει τὰ βόδια του, τοὺς δίνει νὰ φᾶνε τοὺς ξηροὺς καρπούς, ἐνῶ τὴν κουλούρα τὴ δάζει πάνω στὰ κέρατα ἐνὸς βοδιοῦ, καὶ περιμένει μέχρις ὅτου κινηθῆ τὸ ζῶο, ὅποτε ἡ κουλούρα πέφτει κάτω. Ἐπὶ τὴ θέση πού θὰ πάρῃ ἢ κουλούρα μὲ τὸ πέσιμό της, στὴ γῆ, μαντεύεται ἂν ἐκείνη τὴ χρονιά θὰ εἶναι φτηνὰ τὰ στάρια ἢ τὰ κριθάρια· δηλαδή, ἂν ἢ κουλούρα μείνῃ ὀρθία, σημαίνει πὼς θὰ ὑπάρξῃ φτήνεια, ἂν ὅμως ἀναστραφῆ, τότε θὰ εἶναι ἀφορία καὶ δυστυχία. Ἐάν ὁ οἰκοδεσπότης εἶναι μελισσοκόμος, ἐπισκέπτεται τὰ μελίσσια του, φέρνοντας ἓνα ρόιδο καὶ μιὰ κουλούρα, ἢ ὅποια νὰ ἔχη μέσα ἓνα νόμισμα, καὶ ρίχνει μὲ δύναμη τὸ ρόιδο «πρὸ τῶν σίμβλων» καὶ εὔχεται «ὅσα σπειριά ἔχει τὸ ρόιδο, τόσα γονίδια νὰ κάμουν οἱ μέλισσες»· ὕστερα κυλάει τὴν κουλούρα μέχρι νὰ πέσῃ κάτω, καὶ κατόπιν τὴν κάνει δυὸ κομμάτια· κι' ἂν τὸ νόμισμα τῆς κουλούρας βρεθῆ στὸ κομμάτι πού εἶναι πρὸς τὶς κυφῆλες τότε τὸ νέο ἔτος θὰ εἶναι εὐνοϊκὸ γιὰ τὰ μελίσσια, ἂν ὅμως βρεθῆ στὸ ἄλλο κομμάτι τότε τὸ νέο ἔτος θὰ φέρῃ τὴν εὐτυχία στὸ σπίτι του. Ἐάν ὁ οἰκοδεσπότης εἶναι κυνηγός, τότε πηγαίνει γιὰ κυνήγι μικροῦ πουλιοῦ, «γιὰ νὰ ματώσῃ τὸ τουφέκι του καὶ νὰ θρίσκῃ πολὺ κυνήγι ὅλο τὸ χρόνο». Οἱ γυναῖκες πάλι, ὅσες τρέφουν μεταξοσκώληκες, κουβαλοῦν μέσα στὸ σπίτι τους μιὰ θαρειὰ πέτρα καὶ εὔχονται «ὅσο θάρος ἔχει ἐκείνη ἢ πέτρα, τόσο θάρος μετάξι νὰ κάμωσι». Τὰ παραπάνω σὲ μερικὰ χωριά τὰ κάνουν μετὰ τὸ γεῦμα καὶ πηγαίνουν οἱ μὲν ἄντρες στὰ βουστάσια, οἱ δὲ γυναῖκες στὰ μελίσσια, κι' ἀφήνουν ἐκεῖ τὶς β α σ ι λ ὀ π η τ τ ε ς, τὶς ὁποῖες τρῶνε, τὴν ἄλλῃ μέρα, οἱ ὑπηρέτες τους. Γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ οἱ γυναῖκες κάνουν τὴν πρωτοχρονιά χορὸ καὶ χτυποῦν τὶς καμπάνες τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ νομίζουν ἔτσι ὅτι θὰ ἔχουν εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα στὴ μεταξοπαραγωγή τους.

Ἄφοῦ τὰ παραπάνω ἐκτελεστοῦν μὲ θρησκευτικὴν ἀκρίβεια, στρώνονται καταγῆς στὴ μεγάλη αἶθουσα τοῦ σπιτιοῦ χ ρ ἄ μ ι α καὶ πάνω σ' αὐτὰ τοποθετοῦνται τὰ φαγητά, ἀνάλογα μὲ τὴν τάξιν τοῦ οἰκοδεσπότη, ἄφθονα καὶ λογιῆς - λογιῆς, καὶ κυρίως χοιρινὰ κρέατα, κότες, σμαρίδες καὶ μωσχᾶτο κρασί μὲ κάθε εἶδους ξηροὺς καρπούς καὶ γλυκίσματα, τὰ ὅποια ἔχουν αὐτὰ τὰ

ὀνόματα: αὐγοκαλάμαρα, θγένεια, καραβάκια, κατάδες, κατιμάδες, κατιμέρια, κούμια, κουρκουμπῖνοι, κουρμάδες, μακαρόνες, ξεροτήγανα, παπουτσάκια, πλάκια, σαρίκια, σεργλιά, στριφτάρια, φῖστανέλλες, χαϊμαλιά, καὶ ἄλλα, πού ὅσο τὰ ὀνόματά τους εἶναι στρυφνὰ καὶ κακόηχα, τόσο ἐκεῖνα εἶναι μέ τέχνη κατασκευασμένα καὶ τρώγονται μέ μεγάλη εὐχαρίστηση. Τὸ πρόγευμα ἀρχίζει στίς 8 περίπου τὸ πρωῖ· στὸ τραπέζι κάθονται ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας καὶ γιὰ πολλήν ὥρα δὲν ἀκοῦς παρὰ «ὀδόντων πάταγον καὶ ρωθῶνων μυχθισμόν καὶ χειλέων κελάδημα». Σημειώουμε ὅτι τὸ πρωῖ τῆς πρωτοχρονιάς οἱ εὐποροὶ στέλνουν γλυκίσματα καὶ στοὺς φτωχοὺς, πού δὲν ἔχουν, γιὰ νὰ εὐχαριστηθοῦν καὶ κεῖνοι μέ τίς οἰκογένειές τους καὶ γιὰ νὰ μὴν ἀγανακτοῦν, ἀφοῦ θὰ στεροῦνται αὐτοὶ ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι θὰ εὐφραίνονται.

Ἡ περιλάλητη θ α σ ι λ ὀ π η τ τ α³⁵⁾ κόβεται ἀπὸ τὸ οἰκοδεσπότη πάνω ἀπὸ μιὰ φιάλη μοσχάτου κρασιοῦ, σὲ τόσα κομμάτια, ὅσα εἶναι τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, κι' ἐκεῖνος, στὸ κομμάτι τοῦ ὁποίου θὰ βρεθῆ τὸ νόμισμα — πού ἔβαλαν μέσα τότε πού τὴν ζύμωσαν — χαιρέται γιὰ τὴν περάση τὸ χρόνο μέ εὐτυχία, καὶ τὸ φυλάει σὰν καλὸ σημάδι ἢ καθὼς λένε τουρκοβαρβαρικά, ὁ γ ο υ ρ λ ἰ δ ι κ ο ν. "Ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ὀφείλουν νὰ πιοῦν κρασί ἀπὸ τὴν φιάλη, πάνω ἀπὸ τὴν ὁποία κόπηκε ἡ βασιλόπηττα, καὶ εὐχονται μεταξύ τους «χρόνια πολλὰ καὶ καλά, καλὴ χρονιά νὰ περάσουμε, καὶ τοῦ χρόνου τέτοια μέρα νὰ εἴμαστε ὅλοι καλά», καὶ ἄλλες παρόμοιες εὐχές· τὴν ὥρα πού σηκώνονται ἀπὸ τὸ τραπέζι, ἀφήνουν πάνω σ' αὐτό, οἱ μὲν εὐποροὶ ἀσημένια νομίσματα, οἱ δὲ φτωχοὶ χάλκινα, καὶ ἔπειτα ἀρχίζουν τίς ἐπισκέψεις στοὺς συγγενεῖς καὶ στοὺς φίλους.

Μὲ πολλήν ἀγωνία περιμένει ὁ κάθε νοικοκύρης νὰ ἰδῆ — ποιός θὰ εἶναι ὁ πρῶτος πού θὰ τὸν ἐπισκεφθῆ «γιὰ νὰ τοῦ κάμη ποδαρικό», καθὼς λένε³⁶⁾. Καὶ ἂν ὁ ἐπισκέπτης τύχη νὰ εἶναι κάποιος πρόκριτος ἢ εὐπορος, ὁ νοικοκύρης χαιρέται, γιὰ τὸν θεωρεῖ κ α λ ο π ὀ δ α ρ ο ν, καὶ προβλέπει τὸν χρόνο αἴσιο κι' εὐτυχισμένο· ἂν, ἀντίθετα ὁ ἐπισκέπτης εἶναι κάποιος φτωχὸς κι' ἀσήμαντος, ὁ νοικοκύρης στενοχωριέται, καὶ ὑποπτεύεται πὼς ὁ χρόνος θὰ εἶναι δύσκολος καὶ κακός. Γι' αὐτό, οἱ τελευταῖοι αὐτοί, ἀποφεύγουν

35) Στὴ Σάμο ὑπάρχουν τὰ ἐξῆς εἶδη πῆττες: Καβλικανόπηττα, κεχρόπηττα, κολοκυθόπηττα, κρεατόπηττα, ληόπηττα, μανητόπηττα, πλακόπηττα τηγανόπηττα, τυρόπηττα, χορταρόπηττα· κάθε μιὰ παίρνει τὸ ὄνομα ἀπὸ τὰ ὕλικά καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο πού κατασκευάζεται. Τίς κρεατόπηττες τίς τρῶνε τὴν πέμπτη τῆς ἀποκριῆς τῆ λεγόμενῃ τ σ ι κ ν ο π ἑ φ τ η, καὶ τίς κολοκυθόπηττες καὶ χορταρόπηττες, τίς κυριακῆς τῆς μεγάλης σαρακοστής. Ἐκτὸς ἀπὸ τίς πῆττες, τὸ σάββατο, τὸ πρὶν ἀπὸ τὴν κυριακὴ τῶν Βαίων, κατασκευάζουν τὸ λ ἄ ζ α ρ ο, ἓνα δηλαδὴ ἀνθρώπινο δμοῖωμα ἀπὸ ζυμάρι. «ὁμοιάζον αἰγυπτιακῶ ξοανιδίω», τὴν μεγάλην πέμπτην ἄ ζ υ μ ο ψ ω μ ἰ καὶ τὸ μέγα σάββατο κ ο υ λ ο ὄ ρ ε ς.

36) Σουῖδας, στίς λέξεις Καλόποδες καὶ Σχολιατ. Ἀριστοφάνη στοὺς Ὀρνιθεὺς 721. — Apul. Metam. VI 127. Παράβ. καὶ Γενέσ. Α. 80.

νά κάνουν πολύ πρωτὶ τὶς ἐπισκέψεις τους· ἄλλωστε αὐτὴ τὴ μέρα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διώξης ἀπὸ τὸ σπίτι σου οὔτε τὸν πειδὸ θανάσιμο ἐχθρὸ σου. Ὁ καθένας μπορεῖ, κατὰ τὸ γούστο του, νὰ μπῆ σὲ ὅποιο σπίτι θελήσει, καὶ ἀφοῦ ἀπευθύνει σὲ ὄσους εἶναι μέσα, τὴν εὐχὴ «καλημέρα κι' ἄϊς Βασίλης καὶ τοῦ χρόνου ν'ᾶμαστε καλά» νὰ πάρη ἀπὸ τὸ τραπέζι ἓνα μεζὲ ἢ ἓνα γλυκὸ καὶ ἀφοῦ πιῆ ἓνα δυὸ ποτήρια μοςχᾶτο, νὰ φύγη, εὐχόμενος, «καὶ τοῦ χρόνου». Καμμιά φορὰ οἱ ἐπισκέπτες ὀργανώνουν καὶ χοροὺς καὶ ἐπικρατεῖ τότε ἡ γνώμη, ὅτι οἱ μεταξοσκώληκες θὰ εἶναι αὐτὴ τὴ χρονιά πειδὸ παραγωγικοὶ «τῆ ἐπενεργεία τοῦ χοροῦ».

Τὸ τραπέζι μένει ὅλη τὴ μέρα στρωμένο, γιὰ νὰ εἶναι καὶ τὸ σπίτι ὅλο τὸ χρόνο γεμάτο ἀπὸ κάθε ἀγαθὸ· γιὰ τὸν ἴδιο λόγο τὴν πρωτοχρονιά δὲν σαρώνουν τὸ σπίτι, γιὰ νὰ μὴν σκορπίσουν — σὰν τὰ σκουπίδια — τὰ ἀγαθὰ τοῦ σπιτιοῦ· οὔτε καὶ φωτιὰ θγαίνουν ἀπὸ τὸ σπίτι, γιὰ νὰ μὴν φύγη μαζί μὲ τὴ φωτιὰ καὶ ἡ εὐτυχία. Εἶναι εὐνόητο ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐρωτοχτυπημένους, οἱ ὅποιοι δὲν μποροῦν νὰ μποῦν τὶς ἄλλες μέρες στὸ σπίτι, ὅπου μένει ἐκεῖνη πού ποθοῦν, ἐπωφελοῦνται μ' εὐχαρίστηση τῆς ἐλευθερίας πού δίνει ἡ πρωτοχρονιά καὶ μπαίνουν μέσα, γιὰ νὰ ἀνταλλάξουν τουλάχιστο γλυκὲς ματιὲς μὲ τὴν ἀγαπημένη τῆς καρδιάς τους, ἂν δὲν μποροῦν νὰ κάμουν ἄλλο τίποτε.

Ἐνα πάρα πολὺ καλὸ ἔθιμο, καὶ γιὰ τὴν ἐκδήλωση τοῦ σεβασμοῦ τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς γονεῖς τους καὶ γιὰ τὴ φιλοστοργία τῶν γονέων πρὸς τὸ παιδί τους, καὶ τὸ ὅποιο — κατὰ τὴ γνώμη μου — κάνει πειδὸ σεβαστὴ τὴ μέρα τῆς Πρωτοχρονιάς εἶναι τὸ ἐπόμενο: Πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι, κάθε παντρεμένη (καὶ ἂν αὐτὴ ἐμποδίζεται ἀπὸ ἀρρώστεια ἢ ἄλλην αἰτία τὴν ἀντικαθιστᾷ ὁ ἄντρας της) δάζει σὲ ἓνα πανέρι διάφορους ξηροὺς καρπούς, γλυκὰ καὶ τηγανίτες καὶ ἀφοῦ τὸ σηκώσῃ στὸ κεφάλι της πηγαίνει μόνη, ἢ μὲ τὸν ἄντρα της ἢ μὲ ἓνα ἀπὸ τὰ παιδιά της στὸ σπίτι τοῦ πεθεροῦ της ἢ τοῦ πατέρα της, καὶ ἀφοῦ τοὺς κάμει μετάνοια καὶ ἀσπασθῆ τὸ χέρι τους, τοὺς χαιρετᾷ μὲ τὰ λόγια: «Καλημέρα κι' ἄϊς Βασίλης καλὴ μηνιὰ καὶ καλὴ χρονιά» καὶ τοὺς προσφέρει τὰ δῶρα· ἐκεῖνοι, δέχονται τὰ δῶρα, τῆς εὐχονται τὰ ἴδια καὶ τὴν φιλοδωροῦν μ' ἓνα χρηματικὸ ποσόν. Τὸ ἴδιο κάνουν τὰ παιδιά στοὺς ἀνάδοχους τους, στοὺς ὁποίους φέρνουν βασιλόπηττα κι' ἓνα πιάτο μὲ γλυκίσματα, τὰ ὅποια οἱ ἀνάδοχοι ἀντικαθιστοῦν μὲ ἄλλα γλυκίσματα καὶ μὲ μικρότερη βασιλόπηττα, καὶ συνάμα φιλοδωροῦνε τὰ παιδιά μὲ μερικὰ νομίσματα. Τὰ δῶρα αὐτὰ πού προσφέρονται ἔτσι, λέγονται π ρ ο β ἔ ν τ α — ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ *prorvedere* πού σημαίνει προβλέπω — καὶ τὸ χρηματικὸ δῶρο, πού ἀνταποδίνεται ἀπὸ τὸν πατέρα, τὸν πεθερὸ καὶ τὸν νουγὸ λέγεται μ π ο υ λ ῆ σ τ ρ ῆ-

ν α' τήν ἐτυμολογία αὐτῆς τῆς λέξης τήν βρίσκουμε μελετώντας τή Ρωμαϊκή ἱστορία.

Ὅταν ἦταν βασιληᾶς τῶν Σαββίνων ὁ Τίτος Τάτιος, τοῦ πρόσφερε κάποιος ἄνθρωπος σάν δῶρο «τὸν θαλλὸ» ἐνὸς δέντρου, ποὺ τὸν ἔκοψε ἀπὸ τὸ δάσος τῆς Στρήνας, τῆς θεᾶς τῆς δύναμης. Ὁ βασιληᾶς δέχτηκε τὸ δῶρο ἐκεῖνο σάν καλὸ οἰωνό, καὶ ἀπὸ τότε καθιέρωσε νὰ τοῦ προσφέρουν δῶρα κάθε πρωτοχρονιά, καθὼς τὸ ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ Ἡρωδιανὸς ποὺ λέγει: «Νέον μὲν γὰρ ἔτος τῆς ἐπιούσης ἔμελλεν ἄρξασθαι ἡμέρας· σέβουσι δὲ τὴν ἑορτὴν οἱ Ρωμαῖοι, Κρόνια προσαγορεύοντες, τὴν τε τοῦ ἔτους καὶ τὴν ἱερομηνίαν ἄγοντες καὶ δεξιῶντες ἀλλήλοις ἐν ταύτῃ μάλιστα νομισμάτων τε ἀντιδόσει καὶ κοινωνίᾳ τῶν γῆς καὶ θαλάσσης καλῶν». Ἐκτοτε οἱ Ρωμαῖοι ἐξακολουθοῦσαν νὰ ἀνταποδίνουν μεταξὺ τους χουρμάδες, σῦκα καὶ ἄλλους τέτοιους γλυκοὺς καρπούς, σάν σύμβολα τερπνοῦ καὶ εὐχάριστου βίου, καὶ αὐτὴ ἡ ἀντίδοση ὠνομάστηκε σ τ ρ ῆ ν α, ἀπὸ τὸν θαλλὸ τοῦ ἄλλου τῆς θεᾶς Στρήνας. Ἡ τέτοιαδῶμος ἀπλότητα δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ διατηρηθῆ γιὰ πολὺ καιρὸ· γι' αὐτὸ καὶ ἄρχισαν ἀργότερα ἀντὶς γιὰ τὰ φυσικὰ προϊόντα νὰ δίνουν δῶρα ἄσῆμι, χρυσάφι, πολύτιμα πετράδια, καὶ διάφορα καλλιτεχνήματα. Οἱ αὐτοκράτορες τῆς Ρώμης ἔφτασαν σὲ τέτοια κερδοσκοπία, ὥστε δέχονταν τὰ δῶρα αὐτὰ σάν φόρους· καὶ ἂν καμμιά φορὰ ἀπουσίαζαν ἀπὸ τὴ Ρώμη τὰ πηγαιναν στὸ Καπιτώλιο οἱ συγκλητικοί, οἱ ἱππεῖς καὶ ὁ λαός. Καὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Καλλιγούλας στέκονταν δίπλα στὴ πόρτα τῶν ἀνακτόρων καὶ συγκέντρωνε τὰ δῶρα ποὺ τοῦ κουβαλοῦσαν ἐνῶ οἱ πατρίκιοι ἀπαιτοῦσαν τέτοια δῶρα ἀπὸ τὸν κάθε πληθεῖο, ποὺ προστάτευαν. Δὲν χρειάζεται νὰ ποῦμε ὅτι ὁ καθένας φιλοτιμοῦνταν νὰ δώσῃ ὅσο μποροῦσε π ο λ λ ῆ ν σ τ ρ ῆ ν α ν ⁽³⁷⁾. Καὶ ἐπειδὴ οἱ Ρωμαῖοι προχωρώντας ἀπὸ κατάχρηση σὲ κατάχρηση, καθιέρωσαν τὸ ἔθιμο τῶν φιλοδωρημάτων γιὰ δλόκληρη τὴν μετὰ τὴν Πρωτοχρονιά ἐβδομάδα, ὁ αὐτοκράτορας Τιβέριος, θέλοντας νὰ λιγοστέψῃ τὸ κακό, περιορίσε τὰ φιλοδωρήματα καθὼς ἦταν πρὶν, δηλαδὴ μονάχα τὴν Πρωτοχρονιά, καὶ τότε ὅλοι φρόντιζαν νὰ φανοῦν ἀνοιχτοχέρηδες· αὐτὰ τὰ βεβαιώνει καὶ ὁ Τίβουλλος, ποὺ λέει:

Martis Romani Festae venere calendas
Seu mea, Seu Fallor, caro Neaira tamen

Ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους παρέλαβαν τὸ ἔθιμο οἱ Βυζαντινοί, καθὼς μᾶς γνωρίζει ὁ Μιχαὴλ Ψελλὸς στὸ ποίημά του «περὶ Καλάνδων, Νόννων καὶ Ἰδῶν» ποὺ γράφει:

37) Sueton: Aug 57. Calig. 42.

Ἡ τῶν Καλάνδων Ἰτάλιος ἡμέρα...
 Ρώμης μὲν οὔσα δόγμα τῆς παλαιτέρας,
 εὐάγγελον δ' ἄδυρμα τῆς νεωτέρας...
 Τὰς γὰρ Καλένδας οἶδεν ἡ Κωνσταντίνου
 πρὸ τῶν θυρῶν δὲ συντρέχουσι μυρίοι,
 σκιρτῶντες ἠδὺ καὶ γελῶντες ἀδρόον,
 εὐάγγελον σκίρτημα τοῦ παντός χρόνου,
 εὐῆχον οἰώνισμα, κήρυγμα ξένον.

Τὸ ἔθιμο αὐτὸ κατάντησε νὰ κάνη τόση ζημιὰ στὰ πορτοφόλια, ὥστε ἡ ἕκτη οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐπεχείρησε νὰ τὸ περιορίσῃ μὲ κανόνες· ἀλλὰ δὲν πέτυχε στὸ σκοπὸ τῆς καὶ ἔτσι, ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ ἔφτασε τὸ ἔθιμο μέχρις ἐμᾶς. Καὶ ἡ π ο λ λ ῆ σ τ ρ ῆ ν α, ἡ ὁποία παραφθάρθηκε στὰ στόματα τοῦ λαοῦ σὲ μ π ο υ λ λ η σ τ ρ ῆ ν α, δὲν ξέρομε γιὰ πόσα χρόνια ἀκόμα θὰ γεμίξῃ μερικῶν τὶς τσέπες καὶ θ' ἀδειάζῃ τὰ πορτοφόλια κάποιων ἄλλων.

Τέτοια εἶναι αὐτὰ ποὺ γίνονται στὴ Σάμο τὴν Πρωτοχρονιά, καὶ στὰ ὁποῖα δὲν συναντοῦμε μονάχα δεισιδαιμονίες καὶ περίεργες προλήψεις, ἀλλὰ καὶ λείψανα ἀρχαίων ἐθίμων, τὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ χρησιμεύσουν ὡς συμβολὴ στὴν ἔρευνα τῆς γενεαλογίας τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων.

ΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ (ΦΩΤΑ)

Μετὰ ἀπὸ τὴν πολυθρύλητη καὶ παγκόσμια ἑορτὴ τῆς Πρωτοχρονιάς, ἀκολουθεῖ ἡ τῶν Θεοφανείων ἢ τῶν Φώτων, ποὺ ὡς γνωστὸν ἑορτάζεται στίς 6 Ἰανουαρίου. Καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴ αὐτὴ ἀπὸ βραδύς, δηλαδὴ τὴν παραμονή, παρέες ἀπὸ παιδιὰ μὲ τὴ συνοδεία τσαμπούνας, εἴτε παρέες ἀπὸ νεαροὺς μὲ λαβοῦτα, βιολιά καὶ ἄλλα ὄργανα, περιφέρονται ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι καὶ τραγουδοῦν, ἔξω ἀπὸ αὐτά, τὰ κ ἄ λ α ν τ ρ α. Αὐτὸ τὸ κάνουν κατὰ δύο τρόπους, ἢ τὰ τραγουδοῦν καὶ μαζὶ παίζουν καὶ τὰ ὄργανα, ἢ συγκροτοῦν μουσικὸ χορὸ ὁ ὁποῖος παίζει ἓνα κομμάτι καὶ οἱ ἄλλοι ἀπαγγέλλουν τοὺς στίχους μὲ τὴ σειρά ὁπότε τὰ κάλαντρα ἀκούγονται πειὸ εὐχάριστα.

Σὲ μερικὰ χωριά τὰ κάλαντρα (σὲ ἦχο πρῶτο, ἀπὸ τὸ πᾶ, δίχρονο ἀργὸ) ἔχουν ἔτσι:

Καλὴ ἡμέρα ἄρχοντες κι' ἂν εἶναι ὀρισμὸς σας,
 Χριστοῦ τὴν θείαν βάπτισιν νὰ πῶ στ' ἀρχοντικό σας.
 Σήμερον ἔρχετ' ὁ Χριστὸς, ὁ τοῦ παντός δεσπότης,
 πρὸς Ἰορδάνην ποταμόν, σκιρτᾷ ἢ ἀνθρωπότης.
 Τὸν Ἰωάννην Πρόδρομον κράζει νὰ τὸν βαπτίσῃ
 μὲ τὴν ἁγίαν χεῖρα του νὰ τὸν χειροθετήσῃ.

Τοῦ λέγει — Ἔλα πρόδρομε, καὶ βάπτισόν με τέλος,
 διὰ νὰ σώσω τὸν Ἀδὰμ κι' ἐκ τῆς φθορᾶς τὸ γένος
 Ἀπώθου φόβον ἅπαντα καὶ ἔκτεινόν μοι χεῖρα,
 σάρκα φορῶ ἀνθρώπινην τῆς ἰδικῆς σου ὁμοίαν.
 Εὐθύς δ' ὁ θεῖος πρόδρομος μὲ ἄκραν του δειλίαν
 προσπίπτει καὶ παρακαλεῖ αὐτοῦ τὴν δεσποτείαν.
 — Θεέ μου, λέγει, πῶς ἐγὼ ὁ δοῦλος νὰ τολμήσω
 ἐσὲ τὸν παντοδύναμον διὰ νὰ σὲ βαπτίσω.
 Ὅπου αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι στέκονται ἔμπροσθέν σου
 διὰ παντός μὲ ἔκπληξιν καὶ φόβον ψάλλοντές σου,
 ὕμνον τὸν ἐπινίκειον καὶ τὴν δοξολογίαν,
 δεικνύοντες τὴν εἰς ἡμᾶς σοῦ παντοδυναμίαν.
 — Μάλιστα γὰρ χρειάζομαι νὰ βαπτισθῶ ἀπὸ σένα
 καὶ πῶς σὺ καταδέχεσαι νὰ ἔλθῃς εἰς ἐμένα;
 Μὲ ὅλον τοῦτο Βασιλεῦ εἶμαι στὸν ὄρισμό σου
 καὶ θέλω γίνεαι βαπτιστῆς στὸ σῶμα τὸ δικό σου.
 Οὕτω λοιπὸν ὁ πρόδρομος ἐντρόμως τὸν βαπτίζει,
 αὐτὸν τὸν ἀναμάρτητον στὸν ποταμὸν τὸν λούζει.
 Ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς στὰ ὀπίσθεν ἐστράφη,
 Τὰ ρεῖθρα τ' ἀνεχαίτισε καὶ ὅλος συνεστάλη.
 Οἱ οὐρανοὶ ἀνοίγονται, τὸ πνεῦμα κατεβαίνει,
 ὡσὰν λευκὴ περιστερὰ στὴν κορυφὴ του μένει.
 Ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι ἐκεῖ τὸν παραστέκουν,
 μὲ ἔκπληξιν καὶ θαυμασμὸν στέκονται καὶ τὸν βλέπουν.
 Φωνὴ δὲ τοῦ γεννήτορος εἰς πάντας ἀντηχεῖται
 καὶ μαρτυρία ἀψευδῆς εἰς ὅλους εἰσηγεῖται.
 «Οὗτος ὁ βαπτιζόμενος εἶν' ὁ ἀγαπητός μου
 εἰς ὃν ἐγὼ ηὐδόκησα τὴν λύτρωσιν τοῦ κόσμου».
 Ὅθεν στὸν κόσμον σήμερον γέγονεν σωτηρία,
 χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις, ἄκρα πανευτυχία.
 Καὶ εἰς ἔτη πολλά.

Σὲ ἄλλα χωριὰ τὰ λένε ἔτσι:

Ἀρχὴ τοῦ χρόνου σήμερον ἔκτ' Ἰανουαρίου,
 σήμερον ἔλαμψε παντοῦ ἡ δόξα τοῦ Κυρίου.
 Σήμερον ἔρχεται ὁ Χριστὸς κάτου στὸν Ἰορδάνην,
 ἐκεῖ ζητεῖ τὸ βάπτισμα ἀπὸ τὸν Ἰωάννην.
 Σὺ, Ἰωάννη Πρόδρομε, ἔλα νὰ μὲ βαπτίσῃς

καὶ μὴν τρομάξεις σὰν ἰδεῖς πὼς τρέμει ὄλ' ἡ κτίσις.
Μὴν φοβηθεῖς ἐὰν ἰδεῖς πὼς στρέφ' ὁ Ἰορδάνης
ὅταν τὸ χέρι σου αὐτὸ στήν κορυφή μου βάνεις.
Τὸν οὐρανὸ ὅταν ἰδεῖς καὶ σκίζετ' ὡς χαρτίον
τότε θὰ στείλῃ ὁ Πατὴρ τὸ Πνεῦμα του τὸ θείον.
Στήν κορυφή μ' ὅταν αὐτὸ ἔρχεται νὰ καθήσῃ,
ναί, ὁ πατὴρ μου ἄνωθεν τότε θὰ μαρτυρήσῃ.
«Οὗτος εἶν' ὁ ἀγαπητὸς ἐκεῖνος ὁ υἱός μου,
ὁ πρὸ αἰώνων γεννηθεῖς καὶ χαρακτήρ δικός μου».
Τότε καὶ σὺ μὴν φοβηθῆς, τὴν χάριν νὰ μὴν χάσῃς
γιατὶ τὴν χάνεις βέβαια ἀνίσως δειλιάσῃς.
Ἦκουσ' ὁ πρόδρομος αὐτὰ καὶ κάτω γονατίζει,
κλαίοντας ἀποκρίνεται καὶ λέγει καὶ δακρῦζει.
—Κύριε, σὺ εἶσαι τὸ πῦρ, ἡ γῆ καὶ τὸ χορτάρι,
πὼς εἶναι δυνατόν ποτὲ νὰ λάβῃ τέτοια χάρι;
Πῶς εἶναι δυνατόν ποτὲ χορτάρι στὸ καμίνι
νὰ πέσῃ καὶ νὰ μὴν καῖ καὶ ὀροσερὸ νὰ μείνῃ;
Πῶς νὰ ἐγγίσω κορυφήν τὴν ἄχραντον καὶ θείαν,
ποῦ ἐγεννήθ' ἄνευ σποράς ἀπὸ τὴν Παναγίαν;
Πῶς εἶναι δυνατόν ποτὲ ἐγὼ ν' ἀποτολμήσω
νὰ βάλω χέρι εἰς τὸ πῦρ καὶ νὰ τὸ πάρω πίσω;
Ἐγὼ ποτὲ δὲν εἶδα πῦρ χορτάρι νὰ ὀροσίξῃ,
εἶδα ὅμως καὶ ἔμαθα πὼς καίει καὶ φλογίζει.
Κηρὶ μικρὸν μ' ὀλίγον φῶς τὸν ἥλιο νὰ φωτίσῃ
ἐγὼ φοβοῦμαι καὶ αὐτὸ μὴν τύχει καὶ μοῦ σβύσει.
—Παῦσε, τοῦ λέγει ὁ Χριστός, Πρόδρομε Ἰωάννη,
γιατὶ τὴν ὥραν, πρόδρομε, δὲν πρέπει τις νὰ χάνῃ.
Ἐγὼ πάντοτε δέχομαι τὴν ταπεινοφροσύνην,
ἀλλ' ὅμως πρέπει νὰ γενῇ πᾶσα δικαιοσύνη.
Ἐγὼ γιὰ τοῦτο εἰς τὴν γῆ ἦλθα, νὰ λευτερώσω
τὸ πλᾶσμα ὅπου ἔπλασα καὶ χάρι νὰ τοῦ δώσω.
Ἐγὼ πρέπει νὰ βαπτισθῶ, νὰ δείξω ὁδηγίαν
διὰ νὰ εὕρ' ὁ ἄνθρωπος πάλι τὴν σωτηρίαν.
Μὴν ἐμποδίζεις πρόδρομε ἐκεῖνο ὅπου θέλει
ἀφέντης, ὅπου προσκυνοῦν καὶ τρέμουν οἱ ἀγγέλοι.
Ὁ Ἰωάννης πείθεται, τὸ πρόσταγμα λαμβάνει
καὶ κατεβαίνουν καὶ οἱ δυὸ μέσα στὸν Ἰορδάνη.
Πέρνει νερὸ τοῦ ποταμοῦ, στήν κορυφή τοῦ χύνει,

στήν κορυφή τοῦ Ἰησοῦ τὸ βάπτισμα ἐγίνει.
Ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς τὸ ρεῖθρον ἐμποδίζει,
φοβεῖται, καὶ τὰ ρεῖθρα του ὀπίσω τὰ γυρίζει.
Καὶ ὁ πατὴρ δὲ ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ φωνάζει,
τὸν βαπτιζόμενον Χριστὸν υἱὸν του ὀνομάζει.
«Αὐτὸς εἶν' ὁ συνάναρχος καὶ γνήσιος υἱός μου,
ποῦ σήμερον βαπτίζεται εἰς σωτηρίαν κόσμου».
Κι' εὐθύς μὲ κείνη τῆ φωνῆ τὸ πνεῦμα κατεβαίνει,
ὡς περιστέρι καθαρὸν στήν κορυφή του μένει.
Εὐθύς δὲ ἀρχαγγελικὰ τάγματα κατεβαίνουν,
στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ καὶ στὸν Χριστὸ πηγαίνουν.
Μὲ τρόμον παραστέκονται μὲ φόβον μελωδοῦσι
κι' εἰς τὸ μυστήριον αὐτὸ λαμπρῶς ὑπηρετοῦσι.
Δοξάζουν καὶ ὑμνολογοῦν μετ' εὐλαβίας τόσης
τὸν ποιητὴν τοῦ οὐρανοῦ, τὸν Κύριον τῆς δόξης.
Σήμερον χαίρεται λοιπὸν ὅλη ἡ οἰκουμένη
καὶ ἡ χαρὰ παντοτεινὴ εἰς τὸν αἰῶνα μένει.
Σήμερον χαίρονται παντοῦ ὅλοι οἱ βαπτισμένοι,
γιατὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἀπελπισμένοι.
Χαίρονται ὅτι ἄνοιξεν ὁ δρόμος ποῦ πηγαίνει,
εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ πάγουν κερδισμένοι.
Χαίρονται ὅσοι πίστευσαν τοῦ κόσμου τὸν Σωτῆρα,
γιατὶ αὐτὸς μᾶς ἄνοιξεν τοῦ παραδείσου θύρα.
Ἡ ἁμαρτία τοῦ Ἀδὰμ ἦταν πολὺ μεγάλη,
σήμερον ὅμως θάπτεται κάτω στὸν Ἰορδάνη.
Τώρα ἐλάτε τὸ λοιπὸν ὅλοι μικροὶ μεγάλοι,
διὰ νὰ ἐκτελέσωμεν πανήγυρη μεγάλη.
Ὅλοι πτωχοὶ καὶ πλούσιοι σήμερον εὐφρανθεῖτε
τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ ἐφθάσατε νὰ δεῖτε.
Εὐπνα ἀφέντη μου νὰ δῆς Θεοῦ τὰ μεγαλεῖα,
στήν ἐκκλησία πηγαινε νὰ λάβης εὐλογία.
Εὐπνα ἀφέντη μου καλέ, ξύπνα γιὰ νὰ θαυμάσης
τὴ σημερινὴ πανήγυρη λαμπρῶς νὰ ἐορτάσης.
Εὐπνα ἀφέντη μου νὰ ζῆς, ἡ μέρα εἶν' ἀγία
καὶ πηγαινε εἰς τὸν ναὸν νὰ δῆς Θεοῦ σημεία.
Εὐπνα κυρά μου νὰ νιφτῆς, ξύπνα κι' ἡ ἀφεντιά σου.
ἄνοιξε τίς κασέλες σου, στόλισε τὰ παιδιὰ σου.
Βάλε τὰ ροῦχα τὰ λαμπρά, τὰ χρυσοκεντημένα,

στόλισε τὰ παιδάκια σου πούναι χαριτωμένα.
 Χτένισε τὰ μαλλάκια τους καὶ πλέξε τίς πλεξοῦδες,
 νὰ φαίνωνται στὴν ἐκκλησιὰ ὠραῖες πεταλοῦδες.
 Λύσε καὶ τὸ χρυσὸ μποκσᾶ, βγάλε τὰ σουβαένια,
 στόλισ' τὰ κοριτσάκια σου τὰ τριανταφυλλένια .
 Βάλε καὶ εἰς τὰ χέρια τους ὠραῖα δαχτυλίδια,
 γιὰ νὰ ταιριάζουν καὶ αὐτὰ μαζί μὲ τὰστολίδια.
 Καὶ μαρχαμάδες βάλε τους καὶ φοῦντες χρυσωμένες,
 νὰ φαίνωνται εἰς τὸν ναὸ κόρες ζωγραφισμένες.
 Κορίτσια μου νὰ ζήσετε, τὰ κάλλη νὰ χαρεῖτε,
 καὶ τοῦ Θεοῦ τὰ ἀγαθὰ στὰ σπίτια σας νὰ δεῖτε.
 Βάλε κυρὰ νὰ στολιστῆ κι' ἀφέντης μας μπροστὰ σου
 πούν' νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ καὶ δόξα τ'ς ἀφεντιᾶς σου.
 Δός του νὰ βάλῃ τὰ καλὰ φορέματα πὸ ἔχει,
 γιὰτὶ αὐτὸς τὴν ὀμορφιὰ στὴ δόξα του τὴν ἔχει.
 Ἄφέντη μου πάντα νὰ ζῆς νὰ εἶς' ἀξιωμένος,
 νὰ χαίρεσαι τὰ ἀγαθὰ πὸ εἶσαι προικισμένος.
 Κυρὰ ἢ εὐγενεῖα σου κάθῃσε καὶ χτενίσου
 καὶ πλέξε τίς πλεξοῦδες σου καὶ ὠμορφα στολίσου.
 Βάλε τὰ ροῦχα τὰ χρυσᾶ, τὰ χρυσοκεντημένα
 καὶ στόλισε τὰ κάλλη σου πούναι χαριτωμένα.
 Βάλε καὶ τὰ βραχιόλια σου εἰς τ' ἄσπρα σου τὰ χέρια,
 ὅπου τὰ χέρια καὶ αὐτὰ στὴν ὀμορφιὰ ἵναι ταίρια.
 Τὴν ὠμορφὴ σου τραχηλιά, τὴ μαργαροπλασμένη,
 βάλε στὸν ἄσπρο σου λαιμὸ νὰ εἶναι ταιριασμένη.
 Βάλε καὶ τὸ κορδόνι σου στὰ ζαχαρένια στήθη,
 γιὰ νὰ ταιριάζῃ καὶ αὐτὸ μὲ τὰ χρυσᾶ σου ἤδη.
 Σκέπασε τ' ἄσπρο στήθος σου μὲ τὴ χρυσῆ σου σκέπη
 γιὰτὶ θαμπώνει καὶ τὸ φῶς ὅταν αὐτὸ τὸ βλέπει.
 Κυρὰ νὰ ζῆς παντοτεινά, πολλοὺς χρόνους νὰ ζήσης,
 καὶ εἰς αὐτὸ τὸ γῆρας σου πάλι νὰ ξανανδίσῃς.
 Ἄφέντη μου νὰ ζήσετε μὲ τὸ χρυσὸ σου ταῖρι
 καὶ μὲ τὰ ἀφεντόπουλα μὲ τοῦ Θεοῦ τὸ χέρι.
 Ἄφέντη μου νὰ ζήσετε μὲ δόξα καὶ καμάρι
 καὶ νὰ σᾶς στείλῃ ὁ Θεὸς ἐξ οὐρανοῦ τὴ χάρη.
 Ἄφέντες μου νὰ ζήσετε, πολλοὺς χρόνους νὰ ζῆτε,
 καὶ τοῦ Θεοῦ τὰ ἀγαθὰ στὰ σπίτια σας νὰ δῆτε.
 Ἄφέντες μου τὰ τέκνα σας στὴν ἀφεντιὰ νὰ δῆτε,

καὶ ὄλα μὲ τῆ δόξα τους νὰ τὰ περιχαρῆτε.
Ἐφέντες μου τὰ τέκνα σας χρόνους πολλοὺς νὰ ζήσουν
καὶ τοῦ Θεοῦ τὰ ἀγαθὰ στὰ σπίτια τους ν' ἀνθήσουν.
Καὶ ἀπὸ χρόνου, ἄρχοντες, νάρθουμε νὰ σᾶς βροῦμε
τ' ἄγια Θεοφάνεια νὰ σᾶς τὰ ξαναποῦμε.
Καὶ εἰς ἔτη πολλά.

Σὲ ἄλλα χωριὰ τὰ κάλαντρα τὰ τραγουδοῦν ἔτσι (σὲ ἤχο β' καθαρό) :

Σήμερα τὰ φῶτα κι' ὁ φωτισμὸς καὶ χαρὲς μεγάλες τ' ἀφέντη μας.
Κάτω στὸν Ἰορδάνη τὸν ποταμὸ, κάθεται ἡ κυρά μας ἡ Παναγιὰ
ὄργανα βαστάει καὶ δυὸ κερὰ καὶ τὸν ἅϊ Γιάννη στὴν ἀγκαλιὰ.
—Ἄϊ Γιάννη, λέει, Θαυματουργέ, ρίξε μου τὴ σέλα τὴ πουπουλιά,
νὰ καθαλικέψω νὰ πᾶ' νὰ δῶ, τίνος εἶν' τὰ λάφια τὰ ἡμέρα
καὶ τὰ περιστέρια τὰ κούντουρα.
Στῆς Παναγιᾶς τὰ μάρμαρα κάθονται δυὸ κοπέλλες,
καὶ πλέκουν τὰ μαλλάκια τους μὲ δυὸ χρυσὲς κορδέλλες.
Δὸς μου κι' ἐμέν' ἓνα χαρτὶ νὰ πλέξω μαντηλάκι
νὰ τόχω πᾶσα κυριακὴ νὰ πέρν' ἀντιδεράκι.
Ὁ ποντικὸς ἐπήδησε ἀπὸ τὸ παραθύρι
καὶ τοῦπε ἡμανοῦλα του ποῦ πᾶς καραβοκύρη;
Πάω νὰ βγάλω μάρμαρα νὰ χτίσω χοναστῆρι,
νὰ βάλω τὰ παιδάκια μου νὰ μὴν τὰ τρῶν οἱ ψύλλοι.
Καὶ τοῦ χρόνου.

Σὲ μερικὰ χωριὰ τὰ κάλαντρα ψέλνονται ἔτσι :

Σήμερα τὰ Φῶτα κι' ὁ φωτισμὸς
κι' οἱ χαρὲς μεγάλες τ' ἀφέντη μας
Κάτω στὸν Ἰορδάνη τὸν ποταμὸ
κάθεται ἡ κυρά μας ἡ Παναγιὰ.
Ὁργανα βαστάει, κερὶ βαρὺ
καὶ τὸν ἅϊ Γιάννη παρακαλεῖ.
—Ἄϊ Γιάννη μου βαπτιστῆ,
δύνασαι βαπτίσης Θεοῦ παιδί;
—Δὲν δύναμαι, ὅμως τὸ προθυμῶ
γιὰ καρτέρεψέ με ὡς τὸ πρωνό.
Γιὰ νὰ βγῶ ἀπάνου στὸν οὐρανό,
νὰ παρακαλέσω τὸν Κύριο,
γιὰ νὰ βρέξη ρόδα καὶ λίβανο,

για να καταπέσουν τὰ εἰδῶλα.
 Ν' ἀγιασθοῦν οἱ βρύσες καὶ τὰ νερά
 ν' ἀγιασθῆ κι' ἀφέντης μὲ τὴν κυρά.
 Ν' ἀγιασθοῦν τὰ πάντα καὶ τὰ παιδιὰ
 μὲς στὴ κολυμβήθρα τὴν ὀλόχρυση.
 Ἐπερνε νεράκι κι' ἐνίπτοντο
 καὶ χρυσὸ μαντήλι σφογγίζοντο.
 Ὁ οὐρανὸς ἐσχίστηκε κι' ἐβγήκε περιστέρι
 κι' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ἔτρεξε νὰ πᾶ' νὰ μαρτυρήσῃ,
 πῶς ὁ Χριστὸς βαφτίζεται, σ' ἀνατολὴ καὶ δύση.
 Ὅχου! νὰ εἶμαστε κι' ἐμεῖς ἐκεῖ στὸν Ἰορδάνη,
 νὰ βαφτιστοῦμε ὅλοι μας στὸ ἅγιο ποτάμι.

Σὲ ἄλλα πάλι χωριὰ τὰ ψέλνουν ἔτσι:

Καλημέρα σας, ἄρχοντες, καλὴ γιορτὴ, ἀπάνου σας
 Σήμερον εἶναι τὰ Φῶτα κι' ὁ φωτισμὸς
 καὶ τοῦ Ἰησοῦ μας ὁ βαφτισμὸς.
 Μὴ θαρρῆτε τούτῃ ἢ γιορτῇ πῶς εἶναι σὰν τὴν περασμένη,
 μόν' εἶν' μεγάλη καὶ φρικτὴ καὶ δοξολογημένη.
 Σήμερον εἶναι τῶν Φωτῶν π' ἀγιάζεται ὁ κόσμος.
 καὶ οἱ παπάδες περπατοῦν μὲ τὸ σταυρὸ στοὺς δρόμους.
 Καὶ μὲς στὰ σπίτια μπαίνουνε καὶ λέν τὸν Ἰορδάνη
 βοήθεια νὰ τὸν ἔχουμε τὸν μέγα Ἰωάννη.
 Στὴ Γαλιλαία ἦτανε κι' ἦρθε στὸν Ἰορδάνη,
 διὰ νὰ λάβῃ βάπτισμα ἀπὸ τὸν Ἰωάννη.
 —Κάμε τὸ γρηγορώτερο, πρόδρομε ἀντάμωσέ με,
 στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ γλήγορα βάπτισέ με.
 Ἐγὼμαί δοῦλος σου Χριστέ καὶ πῶς νὰ σὲ βαφτίσω,
 στὴν ἄχραντὴ σου κεφαλὴ πῶς ἠμπορῶ ν' ἀγγίσω;
 Νὰ καοῦν τὰ χέρια μου καὶ σὰν κερὶ νὰ λυώσουν.
 Ὡς ἄπλωσεν ὁ Πρόδρομος τὸ δεξιό του χέρι,
 ὁ οὐρανὸς ἐσχίστηκε καὶ βγήκε περιστέρι.
 Τί ἦτανε; τί ἦτανε; τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἦτανε.
 Βγήκε νὰ μαρτυρήσῃ, πῶς ὁ Χριστὸς βαφτίζεται
 σ' ἀνατολὴ καὶ δύση.
 Οἱ θάλασσες κι' οἱ ποταμοί, ἀπ' τὴ χαρὰ χορεύαν,
 καὶ πάλ' ἀπὸ τὸ φόβο τους γυρίζανε κι' ἐφεύγαν.
 Κι' ἀκόμα ὡς τὰ σήμερα οἱ ναῦτες τὸ κρατοῦνε,

νά βαφτιστοῦνε τὰ νερά, στὸ πέλαγος νά βγοῦνε.
Καὶ εἰς ἔτη πολλά.

Τέλος σὲ ἄλλα χωριά, καὶ ἰδίως στὸ Βαθύ, τὰ κάλαντρα πού τραγουδοῦν εἶναι τὰ παρακάτω, (σὲ ἦχο α΄).

Πρῶτα θὰ πάρω θῆλημα καὶ ὕστερα θ' ἀρχίσω
τὴν πέρδικα καὶ τὸν ἀητὸ νά τοὺς καλημερίσω.
Καλὴ σου μέρ' ἀφέντη μου, τὴν πειὸ καλλίτερή σου
πέντ' ἔχει ὁ μῆνας σήμερα, πέντε τοῦ Γεναρίου
πού ἐγεννήθη ὁ Χριστός, στὸν κόσμον περιπάτει.
Σήμερα εἶναι τῶν Φωτῶν π' ἀγιάζουν οἱ παπάδες
καὶ περπατοῦν εἰς τὰ στενὰ καὶ λέν τὸν Ἰορδάνη,
βοήθεια νά τὸν ἔχουμε, ὅλοι μικροὶ μεγάλοι.
Κάτω στὰ Γεροσόλυμα καὶ στοῦ Χριστοῦ τὸν τάφο,
ἐκεῖ δέντρο δὲν ἦτανε, δέντρο ἐφανερῶθη,
στὴ ρίζα κάθεται ὁ Χριστός, στὴ μέσ' ἡ Παναγία
καὶ στὰ Ξεκλωνάρικια τοῦ ἀγγέλου κι' ἀρχαγγέλου,
κι' ὁ Μιχαὴλ ἀρχάγγελος, ὁ παραπονεμένος,
ὅπου ζυγίζει τίς ψυχές ἀμαρτωλές καὶ δίκτες.
Καὶ κεῖ πού πά' ὁ δίκαιος εἶναι πλατεῖα στρωμένα
μὲ ρόδα, μὲ τριαντάφυλλα καὶ μοσχουρισμένα.
Καὶ κεῖ πού πά' ὁ ἀμαρτωλός, εἶναι φίδια κι' ἀρκούδια.
Κι' ἀμαρτωλός σὰν τᾶκουσε, ἔδειρε τὸ κορμί του
μὲ πέτρες καὶ μὲ σίδερα, ὡς πού νά βγῆ ἡ ψυχὴ του.
Κι' ἡ Παναγία τὸν ἄκουσε, ἀπὸ μακρὰ τοῦ κράζει
— Ἀμαρτωλὲ μὴ δέρνεσαι, μὴ δέρνεις τὸ κορμί σου
μὲ πέτρες καὶ μὲ σίδερα ὥσπου νά βγ' ἡ ψυχὴ σου
κι' ἐγὼ ἔχω γιὸ μονογενῆ καὶ σπλαχνιστὴ γιὰ σένα.
Ἐδῶ κοιμᾷτ' ἀφέντηρ μας καὶ ποιός θὰ τὸν ξυπνήσει;
ποιός εἶν' ἄξιος καὶ δυνατός νά μπῆ νά τὸν ξυπνήσει;
Ἐγῶμαι ἄξιος καὶ δυνατός νάμπω νά τὸν ξυπνήσω.
Φέρετε μῆλα δώδεκα, κυδώνια δεκαπέντε
καὶ δυὸ κανιὰ ροδόσταμο νά ράνω τὸν ἀφέντη.
Γιὰ ξύπνα, ξύπν' ἀφέντη μου, καὶ μὴ βαροκοιμᾶσαι,
γιατὶ ὁ ὕπνος ὁ πολὺς μαραίνει καὶ χλωμαίνει.
Σένα σοῦ πρέπ' ἀφέντη μου, καριόλα νά κοιμᾶσαι,
βελουῶδα νά σκεπάζεσαι νά μὴν κρυολογᾶσαι.
Καὶ πάλι ξαναπρέπει σου στὸ πεῦκι νά καθίζεις

τῶνα σου χέρι νὰ μετρά καὶ τ' ἄλλο νὰ δανείζης.
 Καὶ πάλι ξαναπρέπει σου καρέκλα καρυδένια
 γιὰ ν' ἀκουμπᾶ ἢ μέση σου ἢ μαργαριταρένια.
 Καὶ πάλι ξαναπρέπει σου δαμασκηνὸ τραπέζι.
 ὡς νάρθη ὁ Δαμασκηνός, νὰ στέκη στὸ τραπέζι.
 Καὶ πάλι ξαναπρέπει σου καράβι ν' ἀρματώσης
 καὶ τὰ σκοινιά τοῦ καραβιοῦ νὰ τὰ μαλαματώσης.
 Νᾶχη κατάρτια μπρούντζινα καὶ ξάρτια ἀσημένια
 καὶ τὰ πανιά μεταξωτὰ νὰ πέρνουν τὸν ἀέρα.
 Καὶ πάλι ξαναπρέπει σου τρικούβεργο καράβι,
 στὴν πρύμη νᾶχη τὸ φλουρί, στὴν πλώρη τὸ λογάρι,
 καὶ μέσα ἢ σαβοῦρα του ὅλο μαργαριτάρι.
 Στὰ ὄρτσα ὄρτσα χαίρεσαι, στὰ μπότζα καμαρώνεις
 ἂν πῆς καὶ στὰ ὀλόπρυμνα χαίρεις καὶ ξεφαντώνεις.
 Καὶ πάλι ξαναπρέπει σου τὸ σίδερο κοντάρι,
 γιὰτ' ἔχεις μπράτσα δυνατὰ εἶσαι καὶ παλληκάρι.
 Καὶ πάλι ξαναπρέπει σου στὴν πόλη ἀργαστήρι,
 χίλια νὰ πέρνεις τὸ πρωί, χίλια τὸ μεσημέρι
 καὶ σ' ὥρα βασιλέματος ἀμέτρητες χιλιάδες.
 Καὶ πάλι ξαναπρέπει σου κορώνα στὸ κεφάλι,
 γιὰ νὰ σὲ προσηκώνονται ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι.
 Ἄφέντης εἶσαι ἀφεντῶν, ρήγας ἀπ' τοὺς ρηγάδες,
 γι' αὐτὸ σὲ προσηκώνονται ὅλ' οἱπραματευτάδες.
 Ὅταν θέλεις, ἀφέντη μου, γιὰ νὰ καβαλικέψης
 πέντε σοῦ φέρνουν τ' ἄλογο, δέκα τὸ σαλιβάρι
 καὶ χίλιοι σὲ παρακαλοῦν, ἀφέντη καβαλλάρη.
 Ἄφέντη, εἶσ' ἀφέντης μου κι' ὅ,τι μοῦ πεῖς θὰ κάμω
 καὶ βάλε με νὰ κουβαλῶ κουνὶ κουνὶ τὸν ἄμμο.
 Ἄφέντη, εἶσ' ἀφέντης μου κι' ὅ,τι μοῦ πεῖς θὰ γίνῃ
 καὶ βάλε με νὰ κουβαλῶ νερὸ μὲ τὸ λαγήνι.
 Ἄφέντη μου στὴ κλίνη σου, χρυσὸ καντήλ' ἀνάφτει
 χωρὶς ἀλύσεις στέκεται, χωρὶς ἀέρα σειέται
 χωρὶς λαμπάδα καὶ κερὶ φέγγει τῆς ἀφεντιᾶς σου
 κι' ἀπ' τὰ πορτοπαράθυρα φέγγει τῆς γειτονιαῆς σου.
 Φέγγει στοὺς ναῦτες κι' ἔρχονται κι' ἀράζουν τὰ καράβια,
 ποὺ ξενιτεύουν τὰ παιδιά, τὰ ἴμορφα παλληκάρια.
 Ἡ πένα σου ὀποῦ κρατεῖς καὶ εἶναι ἀτσαλένια,
 τοῦ χρόνου σὰν ξανάρθουμε νᾶναι μαλαματένια.

Τὸ καλαμάρι πὸν βαστᾶς καὶ τὴν γυαλένιο,
 τοῦ χρόνου σὰν ξανάρθουμε νὰ εἶναι φερφιδένιο.
 Καὶ τὸ ρωλόγι πὸν φορεῖς κι' εἶναι μαλαματένιο
 τοῦ χρόνου σὰν ξανάρθουμε νὰ εἶναι διαμάντενιο
 καὶ τὰ χεράκια π' τὸ κρατοῦν νᾶναι μαλαματένια⁽³⁸⁾.
 Πολλὰ ἴπαμε τ' ἀφέντη μας, ἄς ποῦμε καὶ τ'ς κυρᾶς μας
 Κυρὰ λιγνή, κυρὰ ψηλὴ κυρὰ καμπανοφρύδα
 κυρὰ μαρμαροτράχηλη, κορώννα τοῦ λεβάντη,
 ρίζα τῶν μαργαριταριῶν καὶ πέτρ' ἀπὸ διαμάντι.
 Κυρὰ μ' ποιός σ' ἐζωγράφισε καὶ σοῦδωτε τὰ κάλλη
 κι' ἔγραψ, ἀγγελικὸ κορμὶ καὶ ζαχαρένια χεῖλη
 καὶ δόντια δασοφύτευτα σὰν τὸ μαργαριτάρι;
 Ὅταν σ' ἐγέννα ἢ μάνα σου, ὅλα τὰ δένδρ' ἀνθοῦσαν
 καὶ τὰ πουλάκια τ' οὐρανοῦ καὶ κεῖνα κελαηδοῦσαν.
 Ὅταν σ' ἐγέννα ἢ μάνα σου, ἀκούμπησε στὴ βρύση
 καὶ σ' ἔκανε ψηλὴ, λιγνή, ψηλὴ σὰν κυπαρίσσι.
 Ὅταν σ' ἐγέννα ἢ μάνα σου κι' ὅταν σ' ἐκοιλοπόνα,
 στὸ κυπαρίσσι ἀκούμπησε καὶ σ' ἔκανε κοκκώνα.
 Ὅταν σ' ἐγέννα ἢ μάνα σου, χρυσ' ἦταν ἢ κοιλιὰ της,
 μάλαμ' ἦταν οἱ πόνοι της κι' ἀσήμια τὰ παιδιὰ της.
 Κυρὰ μ' ἔκκλησία χτίζεται μὲ δεκοχτὼ καμάρες,
 πᾶσα καμάρα καὶ κερὶ, πᾶσα καὶ δυὸ λαμπάδες,
 πᾶσα καὶ τρεῖς καὶ τέσσερες, π' ἀνάβουν τὰ καντήλια
 κι' ὅπισ' ἀπ' τ' ἅγιο βῆμα της μιὰ κρουσταλλένια βρύση,
 πὸν τρέχει τὸ κρυὸ νερὸ νὰ πιῇ τὸ κυπαρίσσι.
 Ὅσοι διαβάτες κι' ἂν περνοῦν, διαβάτες κι' ἂν περάσουν
 καὶ πιοῦνε τὸ κρυὸ νερό, κυρὰ μ' θὰ σὲ δοξάσουν.
 Σήκω κυράμ' νὰ στολιστῆς κι' οἱ ἐκκλησιᾶς σημαίνουν
 καὶ ψέλνουν τὸν ἁγιασμὸ καὶ λόγου σου προσμένουν.
 Ἡ πάπια φέρνει τὸ νερὸ κι' ἢ χῆνα τὸ σαποῦνι
 κι' ἢ πέρδικα τὰ ροῦχα σου. Σήκω κυρά, ν' ἀλλάξης
 σήκω κυρὰ νὰ στολιστῆς, νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησιὰ σου.
 Σηκώνεται καὶ ἢ κυρὰ μαζί μὲ τὸν ἀφέντη,
 βάνει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι ἀστήρι

38), Ἄν τὸ σπῆτι κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖο ψέλνουν τὰ κ ἄ λ α ν τ ρ α ἀνήκη σὲ γεωρ-
 γὸ τότε οἱ τραγουδιστὲς παραλείπουν τὰ παραπάνω καὶ λένε:

Σένα σοῦ πρέπ' ἀφέντη μου, δέκα κοιλὰ ζευγάρια
 νᾶναι τ' ἀλέτρι σου ἐλῆθ' καὶ ὁ ζυγὸς σου δάφνα
 καὶ τὸ κεντρί ὁποῦ κεντᾶς, βασιλικὸ κλωνάρι.

καὶ τοῦ κοράκου τὸ φτερὸ βάνει καμαροφρύδι.
Βάνει τὰ μῆλα στὴ ποδιά, τὰ ρόδα στὸ μαντήλι
καὶ τ' ἄλικά γαρούφαλα τριγύρω στὰ μαλλιά της.
Ἡ στράτα ρόδα γέμισε ἀπ' τὴν περπατησιά της,
παπᾶς τὴν εἶδε κι' ἔσφαλε, διάκος καὶ παραστράτει
καὶ τὰ μικρὰ διακόπουλα χάσανε τὰ χαρτιά τους,
κι' ἓνας γέρο-πνευματικὸς ἔχασε τ' ἀλληλούϊα.
Καὶ ἡ κυρὰ ἔταν φρόνιμη, φρόνιμ' ἀπελογήθη.
Ψάλλε παπᾶ μ', σὰν πῶψαλες, διάκε μ', σὰν καλανάρχας
καὶ σεῖς μικρὰ διακόπουλα γιὰ βρῆτε τὰ χαρτιά σας,
καὶ σὺ γέρο πνευματικέ, γιὰ βρὲ τὸ ἀλληλούϊα.
Πολλὰ ἔπαμε καὶ τῆς κυρᾶς, ἄς ποῦμε καὶ τοῦ γιουῦ της.
Ἐδῶ ἔχεις ἓνα νειούτσικο, ἓν' ἄξιο παλληκάρι
μὲ τὰ χρυσᾶ ποδήματα, μὲ τὸ χρυσὸ ζουνάρι.
Πέντε μικρὲς τὸν ἀγαποῦν καὶ δεκοχτὼ μεγάλες
καὶ κεῖνες ποὺ τὸν ἀγαποῦν εἶναι τρεῖς ἀδελφάδες.
Ἡ μιὰ τὸν κέρνα μὲ γυαλί κι' ἡ ἄλλη μὲ ποτήρι
κι' ἐκεῖνη ποὺ τὸν ἀγαπᾶ μ' ὀλόχρυσο φερφίρι.
Ἄκοῦς τ' ἀκοῦς τα, νειούτσικε, καθάριο μου κρυστάλλι,
ἀκοῦς τί σοῦ παράγγειλε τοῦ βασιληᾶ ἡ κόρη;
Νὰ πᾶς νὰ πάρης τὸ φιλί, προῦ βρέξει, προῦ χιονίστη
προῦ κατεβάσουν ποταμοὶ καὶ πάρουν τὸ γεφύρι.
—Ἐγὼ σὰν βρέξει χαίρομαι, χιονίσει καμαρόνω,
τὸ δαχτυλίδι τὸ πατῶ, τὴν τρίχα τὴν τσιρόνω.
Ἄς εἶν' καλὰ ὁ μαῦρος μου, ὅπου θὰ μὲ περάση.
Πολλὰ ἔπαμε τοῦ γιουῦκα της, ἄς ποῦμε καὶ τῆς κόρης.
ἔχεις μιὰ κόρη ὡμορφη ποὺ δὲν ἔχ' ἱστορία
μήτε στὴν πόλη βρίσκεται μηδὲ στὴ γαλαρία.
Πέντε μικροὶ τὴν ἀγαποῦν καὶ δεκοχτὼ μεγάλοι
κι' ἐκεῖνος ποὺ τὴν ἀγαπᾶ τὴν πιάνει ἀπ' τὸ χέρι.
Ἄπὸ τὸ χέρι τὴν κρατεῖ στὴ σκάλα τ'ν ἀνεβάζει
πᾶσα σκαλί τὴν ἐρωτᾶ, πᾶσα καὶ δυὸ τῆς λέγει.
—Κόρη μου νᾶσαι φρόνιμη, νᾶσαι καὶ διαμαντοῦσα
—Σὰν θέλεις νᾶμαι φρόνιμη, νᾶμαι καὶ διαμαντοῦσα,
κατέβα κάτω στὴ Βλαχιά, κάτω στὴ Βαβυλῶνα
κι' ἀγόρασε ἓνα ἔξαφαλμο κι' ἓνα χρυσὸ χαντζάρι
νὰ μπῆς νὰ βγῆς στὸν πόλεμο, σὰν ἄξιο παλληκάρι.
Κι' ἄλλα πολλὰ σᾶς πρέπανε, μὰ ἡ ὥρα δὲν μᾶς σώνει,

γιατί εἶν' ὁ αὐγερινὸς ψηλά, κι' ἡ μέρα ξημερώνει.
 Φέρτε πανέρια κάστανα, πανέρια λεφτοκάρυα
 φέρτε καὶ τὸ γλυκὸ κρασί νὰ πιοῦν τὰ παλληκάρια.
 Κόψετε κιτρολέμονο, βουτῆξετε το στὸ μέλι,
 γιατί εἴμαστ' ἀπ' τὰ κάλαντα ἔλοι μας βραχνιασμένοι.
 Βάλε καὶ τὸ χεράκι σου στὴν ἀργυρῆ σου τσέπη
 καὶ βγάλε τὸ πουγγάκι σου τ' ἀργυροκλειδωμένο,
 ὅπου τὸ βλόγησ' ὁ Χριστός, μαζί κι' ὁ ἅη Γιάννης.
 Κι' ἂν εἶναι γρόσια δὸς τα μας, φλουριά μὴν τὰ λυπᾶσαι,
 κι' ἂν εἶναι καὶ μισόφλουρα, τὰ πέρνουμε κι' ἐκεῖνα.
 Νὰ ζήσης χρόνους ἑκατό, καλοὺς νὰ τοὺς περάσης.
 κι' ἀπὸ τοὺς ἑκατό καὶ κεῖ, ν' ἀσπρίσης, νὰ γεράσης
 Πολλὰ ἴπαμε, κι' ἀπόπαμε, ἄς ποῦμε καὶ τοῦ χρόνου,
 τὸ χρόνο, τὸν ἀντίχρονο, τὸν παραπάνου χρόνο.
 Ἐδῶ πού καλαντρίσαμε πέτρα νὰ μὴν ραῖση,
 κι' ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χίλια χρόνια νὰ ζήση.
 Χίλια χρόνια νὰ ζήσετε ἐσεῖς καὶ τὰ παιδιὰ σας.
 ἐσεῖς καὶ ἡ γυναῖκα σας κι' ἡ οἰκογένειά σας⁽³⁹⁾.

Ἐννοεῖται ὅτι δὲν μπορεῖς νὰ βρῆς οὔτε τὸ μυριστὸ ἀπὸ τὶς ιδιότητες πού ἀποδίνουν οἱ τραγουδιστὲς σ' αὐτούς, κάτω ἀπὸ τὰ στίγια τῶν ὁποίων τραγουδοῦν· γι' αὐτὸ βέβαια καὶ πολλοὶ μένουν ἐκστατικοὶ ὅταν ἀκοῦν νὰ παινεύουν τὰ μαρμαροχτισμένα μέγαρά τους, δηλαδὴ τὰ φτωχοσπιτάκια τους, καὶ τῆς κυρᾶς τὸν ἀλαδάστρινο λαιμό, δηλαδὴ τῆς γυναίκας τους τὸ ζαρωμένο τράχηλο καὶ τὰ κάλλη πού θαμπώνουν... τῆς ἀσχημομούρας κόρης τους. Εἰ-

39) Σὲ μερικὰ χωριά μετὰ ἀπὸ τὰ παινέματα στὸ γυιό, γιὰ τὸν ὁποῖο λένε πῶς τὸν ἀγαποῦν πέντε μικρὲς καὶ δυὸ μεγάλες, ἀντὶ γιὰ τοὺς στίχους ἐκείνους λένε:

Ἡ μιὰ τῆς ἄλλης ἔλεγε, ἡ μιὰ τῆς ἄλλης λέει
 νὰ τ' ἀγοράσουν ἄλογο, σέλα καὶ σαλιβάρι,
 νὰ περπατῆ νὰ χαίρεται στὸν κάμπο καθαλλάρης.
 Στούς κάμπους πιάνει τοὺς λαγούς καὶ στὰ θουνά περδίκια
 καὶ μὲς στὰ χαμολόγκαδα φιλεῖ μικρὰ κορίτσια.

Καὶ μετὰ ἀπὸ τοὺς στίχους γιὰ τὴν κόρη, λένε τὰ παρακάτω γιὰ τὴ «βαίτσα» δηλ. τὴν ὑπηρέτρια :

Πολλὰ ἴπαμε τῆς κόρης μας, ἄς ποῦμε καὶ τ' ἐς βαίτσας.
 Σηκώσου πάνω κι' ἀνοιξε, μὴν κάνεις πῶς κοιμᾶσαι
 κι' ἔχεις τὰ μάτια ἀνοιχτὰ κι' ἔλα τὰ ἀφουγκρᾶσαι.
 Βαίτσα, ἀναψ, τὸ κερί, βαίτσα τὸ διπλάρι·
 Βαίτσα διαλογίζεται τὸ τί θεὸς νὰ μᾶς φέρει.
 Ἄν εἶν' ἡ κόττα σας παχειὰ κι' ἡ πῆττα σας καθάρια,
 φέρε τὴν μὲ γλυκὸ κρασί νὰ πιοῦν τὰ παλληκάρια.
 Καὶ τὸ κρασί τὸ πίνουμε καὶ τὸ βραστὸ ρακάκι
 κι' ἀπὸ κολοιὸ κι' ἀπὸ παστὸ, κι' ἀπὸ λουκανικάκι.
 Ἄπλωσε τὸ χεράκι σου κ.τ.λ.

ναι όμως αναγκασμένοι, όχι μονάχα ν' ακούσουν μ' ευγνωμοσύνη όλα εκείνα τὰ παινέματα, ἀλλὰ καὶ νὰ φιλοδωρήσουν μὲ νομίσματα ἢ μὲ γλυκὰ καὶ κρασί τοὺς τραγουδιστές, γιατί, ἂν αὐτὸ δὲν τὸ κάμουν, θ' ἀκούσουν ἀπὸ τὰ στόματα ποὺ πρὶν λίγο τοὺς παίνεψαν, νὰ τοὺς ἀπευθύνονται οἱ ἐπόμενες στροφές:

Σ' αὐτὰ τὰ σπίτια τὰ ψηλὰ τὰ χωματοχτισμένα
ὁποῦν' ἀπ' ἔξω πράσινα καὶ μέσα τσερλισμένα,
μεγαλοσάνοι κάθονται ἢ ψώρα κι' ἢ κασίδα,
ὁ ἄρχοντας ὁ ρέπανος μαζί κι' ρεπανίδα.
'Εδῶ κοιμᾶτ' ὁ ρέπανος καὶ ἡ ρεπανοχέστρα
ποὺ τρῶνε ἄγερο ψωμί καὶ πίτερο μανέστρα.
'Αφέντη κακοβούκουλε καὶ γουρουνομουτσούνη,
σένα σοῦ πρέπ' ἀφέντη μου, τῆς γίδας τὸ κουδοῦνι,
τὸ κλάσιμο, τὸ βήξιμο καὶ τὸν παραδαρμό της,
ὄντας οἱ μακελάρηδες τῆς κόβουν τὸ λαιμό της.
"Ὅπου κλαρὶ νὰ χέζεσαι, πρινάρι νὰ τσερλιέσαι,
κι' ὁποῦ ἔβρης μαῦρο κούτσοιρο νὰ κάθεσαι νὰ ξυέσαι.
'Εδῶ ποὺ καλαντρίσαμε καὶ δὲν μᾶς ἐπληρῶσαν,
τόσα καλὰ νὰ ἔχουνε ὅσα σὲ μᾶς ἐδῶσαν.
Γάτοι νὰ φᾶν τὸ λάδι τους καὶ ποντικοὶ τῆ γλίνα
κι' εἴκοσι ποντικόπουλα νὰ γλύφουν τῆ βουτίνα.

Μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς στίχους ἀρχίζουν ὅλοι μαζί οἱ τραγουδιστές, ποὺ δὲν πληρώθηκαν γιὰ τὰ κ ἄ λ α ν τ ρ α, νὰ ἀπομιμῶνται τὶς φωνές κάθε λογῆς ζώων, καὶ ἐπακολουθεῖ ἔτσι ἓνα φριχτὸ ἀνακάτεμα ἀπὸ γρυλλίσματα γουρουνιῶν, γαυγίσματα σκυλιῶν, μουγγρητὰ βοδιῶν, βελάσματα γιδιῶν, ἀλόγων χρεμετίσματα, γαῖδουριῶν γκαρίσματα, νιαουρίσματα γατιῶν, κοάσματα βατράχων, πετεινῶν λαλήματα, κελαηδήματα πουλιῶν καὶ τζιτζικιῶν τραγούδια!!!....

ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΤΗΣ ΑΠΟΚΡΗΣ

"Ὅσο γιὰ τὶς βακχικὲς αὐτὲς γιορτὲς τί νὰ ποῦμε πρῶτο καὶ τί ν' ἀφήσουμε τελευταῖο; Καὶ τὶς δυὸ Κυριακὲς καὶ τὴν ἀποκρηὰ καὶ τῆς τυροφάγου⁽⁴⁰⁾, ὅλοι σχεδὸν στὴ Σάμο καταντοῦν «συβαρίτες» ἰδίως ἐκεῖνοι τῶν ἐργατικῶν τάξεων, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ ὀλογοῦρὶς τὸ χρόνο τρῶνε συνήθως ὄσπρια, ἄλλοι γιὰ οἰκονομία, καὶ ἄλλοι ἀπὸ ἐξαιρετικὴ εὐλάβεια πρὸς τὶς ἐκκλησιαστικὲς

40) Πιστεύουν πὼς αὐτὴ τῆ μέρα δὲν πρέπει νὰ λούζεται κανεὶς, γιατί ἂν κάμῃ κάτι τέτοιο, θ' ἀσπρίσουν γρήγορα τὰ μαλλιά του.

διατάξεις για τις νηστείες, τις δυο αυτές μέρες καταφορτώνουν τα τραπέζια τους με κάθε δρεχτικό κι' ευχάριστο φαγητό. Δυό, τρείς ή και περισσότερες συγγενικές οικογένειες, φέρνοντας κάθε μιὰ τὰ φαγητὰ πὸ ἔχει ἐτοιμάσει, συγκεντρώνονται στὸ πειδὸ εὐρύχωρο σπίτι, καὶ *κ ά ν ο υ ν σ ο υ μ π ά τ ι*, καθὼς λένε, ἀφοῦ γίνονται πραγματικά συμπότες. Τὰ σταμινιά μὲ τὸ κρασί ἀδειάζουν ἀμέσως, ἀφοῦ ἀπὸ κεῖ γεμίζουν τὰ ποτήρια.

«Ἐπεὶ δὲ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἔντο», ἀρχίζουν τὸ χορό. Οἱ πόρτες ὄλων τῶν σπιτιῶν εἶναι ἀνοιχτές γιὰ ὅποιον θέλει νὰ περάση, ἀρκεῖ νὰ συνοδεύεται ἀπὸ γυναῖκα· γι' αὐτὸ καὶ κεῖ πὸ θ' ἀκουστῆ ἤχος τσαμπούνας ἢ κάποιον ἄλλο μουσικὸ ὄργανο, ἐκεῖ μαζεύονται ὀρεξάτοι ὄλοι οἱ χορευταράδες, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους μετεμφιεσμένοι, ὅποτε λέγονται *μ π α μ π ό γ ε ρ ο ι*, *φ ρ ο τ ζ έ λ ι α* καὶ *χ α δ ο ὕ λ ε ς*. Τὸ τραπέζι μένει διαρκῶς γεμάτο καὶ τὰ φαγητὰ ἀνανεώνονται, γιὰτὶ μερικοὶ, πὸ ἀποκάνουν ἀπὸ τὸν πολὺ χορό, τρῶνε τρεῖς καὶ τέσσερες φορὲς τὴ μέρα καὶ τὴ νύχτα· ἄλλοι πάλιν ἰδίως τὴ νύχτα τῆς τυροφάγου, ἀφοῦ κλείσουν τὶς πόρτες καὶ τὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ στὸ ὅποιο διασκεδάζουν, «γιὰ νὰ μὴν τοὺς δῆ ὁ ἥλιος τῆς καθαρᾶς Δευτέρας» παρατείνουν ἔτσι γιὰ μερικὲς ἀκόμη ὥρες τὴ διάρκεια τῆς νύχτας κι' ἐξακολουθοῦν νὰ τρῶνε τυρὶ καὶ μακαρόνια, μὲ καθαρὴ τὴ συνείδηση ὅτι δὲν παραβίασαν καθόλου τὰ καθιερωμένα ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, γιὰ τὴν πρώτη νηστήσιμη μέρα. Γι' αὐτὸ μερικοὶ ξένοι πὸ ἔτυχε νὰ βρεθοῦν στὴ Σάμο αὐτὲς τὶς μέρες εἶπανε, κοροϊδεύοντας τοὺς Σαμιῶτες, ὅτι ἂν αὐτοὶ νηστεύουν τὸν μισὸ χρόνον καὶ δὲν τρῶνε κρέας, ψάρια καὶ γαλατερά, ἀποζημιώνονται ὅμως τὶς ἀποκρηγές, ὅποτε σκάζουν ἀπὸ τὴν πολυφαγία.

Σὲ μερικὰ χωριά ἀφοῦ πᾶνε στὸ νεκροταφεῖο, συγκροτοῦν ἐκεῖ μέσα χορό, πὸ τὸν ἀρχίζουν μὲ αὐτοὺς τοὺς στίχους:

Ἄς χορέψουμε κι' ἄς πάη, τούτη ἡ γῆ θὲ νὰ μᾶς φάη.
Τούτ' ἡ γῆ βγάνει χορτάρια, τρώνει νειοὺς καὶ παλληκάρια.
Ἄς χορέψουμε γιὰτὶ ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ(41).

Αὐτὰ γίνονται στὰ *σ ο υ μ π ά τ ι α* τῆς ἀποκρηγᾶς· ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἔθιμα αὐτῶν τῶν ἡμερῶν πειδὸ περίεργα εἶναι ἐκεῖνα τῆς *σ κ υ λ ο δ ε υ τ έ ρ α ς*, δηλαδὴ τῆς δευτέρας τῆς τυροφάγου ἑβδομάδας, γιὰ τὰ ὅποια εἴπαμε λίγα στὸ 23ο κεφάλαιο τοῦ Α' τόμου τῶν Σαμιακῶν, κι' ἐκεῖνα τῆς *κ α θ α ρ ο δ ε υ τ έ ρ α ς*.

41) Παράβαλε: Αἰσχύλου Πέρσες 840 καὶ Ἄνακρ. Συμπόσ. 32, 40.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΚΥΛΟΔΕΥΤΕΡΑ

Ἀπὸ τὴν προηγούμενη μέρα ἢ καὶ κατὰ τὴ σκυλοδευτέρα, μόλις βγῆ ὁ ἥλιος, αὐτοὶ ποὺ θὰ ὀργανώσουν τὸ πανηγύρι πιάνουν ἓνα σκύλο ἢ ἓνα γάτο, καὶ τὸν κρατοῦν δεμένο μέχρις ὅτου νὰ ἐτοιμαστῆ ἡ σ τ ρ α μ π ά λ α, τὸ ὄνομα τῆς ὁποίας θυμίζει τὸ παιχνίδι τῶν ἀρχαίων, τὴν τ ρ ά μ π α ν. Τὸ ἱκρίωμα αὐτὸ γιὰ τοὺς γάτους καὶ γιὰ τοὺς σκύλους, ἀποτελεῖται ἀπὸ δυὸ δοκάρια ποὺ εἶναι μπηγμένα στὴ γῆ καὶ συνδέονται μεταξύ τους μὲ δυὸ σκοινιά τὰ ὁποῖα περιστρέφονται τόσο πολὺ κοντὰ τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο, ὥστε μὲ δυσκολία νὰ μπορῆ νὰ χωρέσῃ στὸ μεταξύ τους κενό, τὸ σῶμα ἑνὸς σκύλου ἢ ἑνὸς γάτου. Ἀφοῦ ἐτοιμαστῆ ἡ στραμπάλα, βάζουν τὸ ζῶο ἀνάμεσα στὰ δυὸ σκοινιά καὶ τραβῶντας τα ἀπὸ τὰ δοκάρια, τὰ ξεστρίβουν μὲ τέτοια ὀρμὴ, ὥστε τὸ δύστυχο ζῶο, ποὺ θρῖσκεται ξαφνικὰ ἐξαναγκασμένο σὲ τέτοιο καταπληκτικὸ στριφογύρισμα, ἀπὸ τὴν τρομάρρα του ἀφοδεύεται. Κι' ἐνῶ οἱ θεατὲς γελοῦν καὶ φωνάζουν, οἱ πρωταγωνιστὲς τῆς στραμπάλας μαζεύουν τὰ ἀφοδεύματα τοῦ ζώου — ποὺ τὰ ὀνομάζουν «κερὶ» — καὶ τὰ βάζουν μέσα σὲ ἓνα κοφίνι· ὁ δὲ ἀρχηγὸς τους, ποὺ συνήθως εἶναι ὁ πειδὸ βωμολόχος καὶ ὁ πειδὸ αἰσχρολόγος ἀπὸ τοὺς ἄλλους, κρατῶντας ἓνα παμπάλαιο καντάρι — τὸ ὁποῖο ἀντὶς γιὰ θαρῶδι ἔχει ἓνα... κρεμμύδι — παίρνει τὸ κοφίνι καί, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸ πλῆθος, πηγαίνει νὰ θρῆ πελάτες γιὰ νὰ... πουλήσῃ τὸ «κερὶ». Ἀφοῦ συναντήσῃ τὸν πρῶτο διαβάτη, ἀρχίζει μὲ αὐτοὺς τοὺς στίχους:

Καλὴ μέρα, καλὴ γειά, διάφορο, καλὴ καρδιά,
Πίνω γὼ γιὰτ' εἶμαι γώ, πέντ' ὁ φίλος κι' ἔξῃ γὼ
Ἐννιά στραμπουλιστὲς, γιὰ νὰ γνέθῃς τίς κλωστὲς.

καὶ συνεχίζει νὰ λέῃ τέτοιες αἰσχρολογίες καὶ βωμολοχίες — χωρὶς νὰ κἀνῃ διάκριση οὔτε στὰ τιμιώτερα τοῦ ἀνθρώπου — ὥστε ὁ δύστυχος περαστικὸς, γιὰ ν' ἀπαλλαχτῆ ἀπὸ τὰ τέτοια, τοῦ δίνει ἓνα νόμισμα καὶ ἀπομακρύνεται γρήγορα, βουλώνοντας συνάμα καὶ τ' αὐτιά του, γιὰτὶ ἂν δὲν τὸ κάμη αὐτό, εἶναι ἱκανὸς ὁ πωλητὴς τ ο ὕ κ ε ρ ι ο ὕ νὰ τὸν παρακολουθῆ ὀλόκληρες ὥρες, καὶ νὰ τοῦ «σέρνει» τόσα παινέματα, τὰ ὁποῖα ἀμφιβάλλουμε πῶς, ὄχι μόνον δὲν εἶπανε, ἀλλὰ οὔτε θὰ φαντάστηκαν οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι ποὺ κορυβαντιοῦσαν καὶ γιόρταζαν τὸν Βάκχο «ἐξ ἀμάξης». Οἱ πειδὸ ἐπίσημοι ἀπὸ αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀνεξάντλητοι θησαυροὶ βωμολοχίας, καὶ ἱκανοὶ νὰ ἐκμεταλλεύονται ἐπὶ ὀλόκληρες ἡμέρες «τὸν θησαυρὸ τους», ὑπῆρξαν στὰ περασμένα χρόνια ὁ Ἀνδρέας Λιόντας, ὁ Κωνσταντῖνος Τσαπαρῖκος καὶ ὁ Γεώργιος Καμπούρης· στὰ χρόνια μας, ὁ πειδὸ ἐπίσημος ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν ὁ Βασίλειος Μαραβέλιας. Αὐτὴ τὴ μέρα ὄχι μονάχα οἱ γυναῖκες δὲν θγαίνουν ἀπὸ τὰ σπίτια τους, ἀλλὰ ὑποχρεώνονται νὰ μένουν κλεισμένοι σ' αὐτὰ καὶ οἱ «εὐ ἡγμένοι»

άνδρες, γιατί, ή κάθε θρисиά— και ή πειδ χειρότερη — μένει άτιμώρητη. Εύ-
τυχώς τδ οίκτρδ αὐτδ ἔθιμο ἔπεσε σέ άχρηστία κατὰ τὰ τελευταία χρόνια, κι'
ἔξακολουθεῖ νά ὑπάρχη σέ λίγα μόνο χωριά «πρδς κοινδν σκάνδαλον». Ἐλ-
λοτε ἦταν τόσο συνηθισμένο, ὥστε πολλοὶ ἔγραφαν στοὺς φίλους τους στδ ἔξω-
τερικό, ὅτι τδ κ ε ρ ἰ πουλήθηκε τή σκυλοδευτέρα πολὺ άκριβά, φρόντισαν
δμως νά άγοράσουν λίγο και για κείνους πδ ζοῦσαν μακρὰ ἀπδ τήν πα-
τρίδα, για νά μὴν μείνουν παραπονεμένοι.

Τέλος οἱ ὄργανωτῆς τῆς στραμπάλας, άφοῦ μὲ τῆ βωμολοχία συγκεντρώσουν
ἀπδ τοὺς περαστικούς άρκετὰ χρήματα, τὰ ξοδεύουν τδ θράδδ στήν κρασοκα-
τάνυξη.

Ἐνῶ γίνονται αὐτὰ μὲ τῆ στραμπάλα, ἄλλοι δένουν πάνω σ' ἕνα κοντάρι
ἢ σ' ἕνα καλάμι — στήν κορφῆ τοῦ ὁποίου ἔχουν μπήξει ἕνα μῆλο ἢ ἕνα κρεμ-
μύδι — τρία ἢ τέσσερα μαντήλια, και τριγυρίζουν στοὺς δρόμους, τραγουδών-
τας τὰ παρακάτω, πδ λέγονται εἰδικὰ αὐτῆ τῆ μέρα:

Μῆλο κόκκινο κι' ἀμάν ἀμάν
μῆλο τῆς μηλιᾶς κι' ἄνθος τῆς λεμονιᾶς ἀμάν ἀμάν.
Μαντζουράνα μου κι' ἀμάν, ἀμάν,
μὰ τὸν άγιασμδ πδ κάνουν οἱ παπάδες σῆμερα.
Ἡ σημερινή, κι' ἀμάν, ἀμάν
λούσου κι' ἄλλαξε, ὡσάν λαμπρῆ μ' ἔφάνη,
γιατ' εἶδα, γιατ' εἶδα
τὴν άγάπη μου κι' ἀμάν ἀμάν,
πάπια χήνα μου, κι' ἔβγῆκε
στδ σεργιάνι, στδ σεργιάνι.
Ἐβγα νά σέ ἰδῶ κι' ἀμάν, ἀμάν, ὄχ ἀμάνε
ἔβγα νά σέ ἰδῶ μιὰ ὥρα
κι' ἡ ψυχῆ μου βγαίνει, κι' ἡ ψυχῆ μου βγαίνει τώρα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΘΑΡΟΔΕΥΤΕΡΑ

Ἡρωας τῶν διασκεδάσεων αὐτῆς τῆς μέρας εἶναι συνήθως ἕνας ἀπδ κεί-
νος πδ κάνουν τῆ στραμπάλα, ὁ ὁποῖος μέλλει νά παραστήση τδ πρόσωπο τοῦ
Καδδῆ, τοῦ ἱεροκριτῆ δηλαδῆ τῶν Τούρκων. Κεῖνος πδ θὰ τοῦ λάχη τέτοια
τιμή, και πδ πρέπει νά ξέρη τὴν τουρκική γλῶσσα, τυλίγεται σ' ἕνα παμπά-
λαιο ἱμάτιο, παραπλήσιο μὲ τδ τριδώνιο τοῦ Μενίππου, βάζει στδ κεφάλι του
ἕνα χ α λ θ α δ ο κ ο ὕ τ ι περικαλυμμένο μ' ἕνα πράσινο ὕφασμα, καθῶς
εἶναι τδ κάλυμμα τοῦ κεφαλιοῦ τῶν Τούρκων, τδ λεγόμενο κ α θ ο ὕ κ ι,
κι' άφοῦ ἀλείφει τδ πρόσωπό του μὲ μέλι και τδ πιτσιλίσει μὲ πίτουρα, προσαρ-
τὰ και μιὰ ἄσπρη μακρὰ γενειάδα ἀπδ πρόβεια μαλλιὰ. Ἐπειτα ὁ καδδῆς

καβαλλικέβει ανάποδα σ' ένα γαΐδαρο, τήν ούρά του όποίου κρατάει... για χαλιναρι, και οί συνεργάτες του, πού είναι μεταμφιεσμένοι σε άταχτους όθω-
μανούς στρατιώτες, δηλαδή σε γ κ ι ζ ά ν ι α και σε ζ ε ι μ π έ κ ι α,
τόν περιστοιχίζουν κρατώντας παλητούφεκα και σκουριασμένα γυμνά σπα-
θιά. Ή συνοδεία τότε ξεκινάει, ακολουθούμενη από πλήθος κόσμου και φτάνει
στό κεντρικώτερο μέρος του χωριού. Δέν περιγράφεται ή ύποδοχή πού γίνεται
στόν καδδῆ, όταν ξεκαβαλλικέβει. Άκούονται ένθουσιώδεις φωνές και σαν
χαλάζι πέφτουν στό κεφάλι και στό σώμα του σε λίγο και για λίγο παντοδύ-
ναμου καδδῆ, τά σάπια λεμόνια πού του πετουν τά παιδιά του χωριού. Κείνος,
μόλις κατεβεί από τόν γαΐδαρο, κ ο υ ρ ν τ ί ζ ε ι ν α μ á ζ ι, αρχίζει
δηλαδή τήν προσευχή του πάνω σ' ένα χοιρινό τομάρι πού έχει στρωθεί αντί
για χαλί' και άφου τελειώσει τήν προσευχή του, αρχίζει νά κρίνη τούς πάν-
τες. Ή καθένας, πού θά προσκληθῆ από τόν γ κ ι ζ ά ν ι, πρέπει νά παρου-
σιαστῆ μπροστά στόν καδδῆ, άλλοιως, άφου δικαστῆ έρήμην, προσάγεται μέ
τή βία από πολλά γκιζάνια και ζειμπέκια. Οί άποφάσεις εκδίδονται άμέσως
και άλλοι καταδικάζονται σε πρόστιμο, άλλοι δέ σε φάλαγγα (χτυπήματα στις
πατούχες)· μεταξύ του δικαστῆ και τών καταδικαζομένων παρεμβαίνει κά-
ποιος μεσολαβητής πού λέγεται ρ ι τ ζ á λ ι, ό όποιος μέ χρήματα — από
τά όποια αυτός και οί στρατιώτες παίρνουν μερτικό — και μέ ίκεσίες και θερ-
μές παρακλήσεις, καταφέρνει επί τέλους νά πείση τόν σκληρό κριτή όπως
μετριάσει τήν ποινή πού επέβαλε. Ή εκτέλεση τών άποφάσεων γίνεται από τόν
ίδιο τόν καδδῆ, πού μαστιγώνει τούς καταδικασμένους, και εισπράττει τά
πρόστιμα.

Ή καδδῆς διατηρεῖ τήν άπερίοριστη έξουσία του για πεντέξη ώρες· και
κεῖ πού είναι δυνατός και θριαμβεύει, ακούονται πυκνοί πυροβολισμοί, και ό
πανίσχυρος κριτής αρχίζει νά τρέμη. Μάταια οί στρατιώτες του αγωνίζονται
νά του δώσουν κουράγιο, λέγοντάς του ότι θά προτάξουν τά ήρωικά τους στήθη
ένάντια σε κάθε κίνδυνο και ότι θά καταβάλουν κάθε προσπάθεια για νά τόν
υπερασπίσουν από κάθε έχθρό. Ή καδδῆς δέν πείθεται, και από στιγμή σε
στιγμή φοβάται περισσότερο. Σε λίγο παρουσιάζονται πεντέξη άντρες μέ άσπρα
εύρωπαϊκά κουστούμια και άσπρα ψηλά καπέλλα, και οί φωνές πολλών παι-
διών «Φ τ á σ α ν ε ο í φ ρ á γ κ ο ι» πού επαναλαμβάνονται, μεγα-
λώνουν του καδδῆ τόν φόβο. Οί σωματοφύλακες, οί όποιοι πρό όλίγου τόν
ένθαρρύνανε, διασκορπίζονται, για νά σωθοῦνε κείνοι, κι' έγκαταλείπουν τόν
δύστυχο καδδῆ στή διάκριση του πλήθους και στήν εκδίκηση κείνων, τούς
όποιους καταδίκασε πριν από λίγο. Οί φράγκοι πού ήρθαν, μετά από μιá σύν-
τομη παρακολούθηση όρμουν κατά του καδδῆ, τόν πιάνουν και μέ συνοπτική
διαδικασία τόν καταδικάζουν σε θάνατο «δι' άγχόνης». Δυνατές κραυγές πού

δγαίνουιν ἀπὸ τὰ στόματα τοῦ πλήθους, ἐπικυρώνουιν τὴν ἀπόφαση τῶν φράγκων. Καὶ ἔτσι ὁ δῦσμοιρος καδδῆς φέρνεται στὴν προετοιμασμένη κρεμάλα, ἐνῶ οἱ ἀπὸ αὐτὸν καταδικασθέντες συναγωνίζονται ποιὸς νὰ τραθήξῃ πρῶτος τὸ ὀλέθριο σκοινί. Κανένας σωματοφύλακας δὲν φαίνεται, μονάχα μερικοὶ φιλότουρκοι γυρεύουιν χάρη γιὰ τὸν καδδῆ· ἀλλὰ οἱ φράγκοι ποὺ μένουιν ἀμετάπειστοι, τραβοῦν τὸ σκοινί, στὸ ὁποῖο εἶναι δεμένος ὁ καδδῆς, λίγο πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς καὶ ξαφνικὰ τὸ παρατοῦν· τότε ὁ ταλαίπωρος ἐκείνος, κρεμασμένος πρῶτα καὶ τώρα καταπέφτοντας, ὑποφέρει «τῶν παθῶν αὐτοῦ τὸν τάραχον» ποὺ λένε, ἐνῶ τὸ πλήθος γελάει, σαρκάζει καὶ θρίζει τὸν κατάδικο. Αὐτὸ ἐξακολουθεῖ νὰ γίνεται μέχρις ὅτουιν οἱ δῆμιοι σπλαχνιστοῦνε τὸν καδδῆ καὶ τὸν παρατήσουιν, ὁπότε τελειώνουιν τὰ θάσανά του, τοῦ μένουιν δὲ καὶ τὰ χρήματα ποὺ εἰσέπραξε ἀπὸ τὰ πρόστιμα· αὐτὰ τὰ χρήματα τὰ ξοδεύει κατόπιν στὸ πιετό, γιὰ νὰ ἀποζημιωθῇ γιὰ κεῖνα ποὺ ἔπαθε.

Ἄλλὰ ἀπὸ ποῦ νὰ ἔχη τὴν ἀρχὴ του αὐτὸ τὸ ἔθιμο; καὶ μήπως εἶναι ἀπλὸ παιχνίδι τῶν ἑορταστῶν τῆς ἀποκρηᾶς; Ἐμεῖς ἔχουμε τὴ γνώμη ὅτι αὐτὸ ἔχει σχέση με τοὺς πολέμους μεταξὺ Τούρκων καὶ Ρώσων, τότε ποὺ οἱ Ρῶσοι κατὰλύσανε στὴ Σάμο τὴν παντοδύναμη τουρκικὴ ἐξουσία κι' ἐγκατέστησαν τὴν ρωσικὴ, καθὼς ἱστορήσαμε στὸ Β' τόμο τῶν Σαμιακῶν.

Σὲ μερικά παραθαλάσσια χωριὰ τὴν καθαρὸ δευτέρα κατεβαίνουιν στὴν παραλία ἄντρες καὶ γυναῖκες, καὶ κεῖ **βιρβηλιζουινε** δηλαδή, σπρώχνει ὁ ἓνας τὸν ἄλλον καὶ ἀγωνίζονται ποιὸς θὰ ρίξῃ τὸν ἄλλον στὴν ἄμμο. Ἡ λέξη αὐτὴ ποὺ παράγεται ἀπὸ τὴ **βιρβηλιά** τῆς γίδας (τὰ «τρίβηλα» ποὺ λέει ὁ Ἡσύχιος) ἀποδίδεται μεταφορικὰ σ' αὐτοὺς ποὺ σπρώχνουιν καὶ πέφτουιν στὴν ἄμμο, σὰν τὶς βιρβηλιές.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Στὴ Σάμο ὑπάρχει καὶ τοῦτο τὸ ἀρχαιότατο ἔθιμο· τὴν πρώτη Κυριακὴ τῆς μεγάλης σαρακοστῆς, κατὰ τὴν ὁποία ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία πανηγυρίζει τὴ μνήμη τῆς ἀναστήλωσης τῶν σεπτῶν εἰκόνων, οἱ ἐνοριῖτες τῆς κάθε ἐκκλησίας, παραλαμβάνουιν μετὰ τὴν θεία λειτουργία τὶς εἰκόνες καὶ μεταβαίνουιν με ψαλμούς, κι' ἐνῶ προπορεύουιν οἱ παπάδες, σ' ἓνα ὠρισμένο μέρος ὅπου συγκεντρώνουιν οἱ ἐνοριῖτες ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ χωριοῦ με τὶς εἰκόνες καὶ κεῖ διαβάζουιν οἱ εὐχές ποὺ ἀρμόζουιν στὴ περίπτωσή. Στὰ περασμένα χρόνια ἀναθεματίζουιν καὶ οἱ αἰρετικοί, καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἔλεγε:.. Ἄ ν ἄ θ ε μ α σ τ ο ὺ ς α ἰ ρ ε τ ι κ ο ὺ ς! Τώρα διαβάζουιν ἀπλῶς οἱ εὐχές, καὶ κατόπιν οἱ λιτανεύοντες ἐπιστρέφουιν με τὴν ἴδια παράταξη, καὶ ἀποθέτουιν τὶς εἰκόνες στὶς ἐκκλησίες. Σχετικὰ με τοῦτο τὸ ἔθιμο οἱ γεροντότεροι μᾶς διηγήθησαν τὸ ἐπόμενο ἀνέκδοτο. Κάποτε ἓνας Κρητικὸς, ποὺ παρεπιδημοῦσε

στο Βαθύ, παρακολούθησε τή λιτανεία· όταν όμως μετά τὸ διάβασμα τῶν καθορισμένων εὐχῶν ἄκουσε τὸ λαὸ νὰ φωνάζη «ἀνάθεμα στοὺς αἰρετικούς» καὶ νόμισε πὼς λένε «ἀνάθεμα στοὺς Κρητικούς», θύμωσε γιατί ἀναθεματίζονταν οἱ συμπατριῶτες του, καὶ ρώτησε ἕναν διπλανό του «Ἴντα δεδίμ σᾶς κάμασιν οἱ Κρητισοὶ καὶ τοὺς φωνάζετε ἀνάθεμα;» καὶ ὕστερα ἄρχισε κι' αὐτὸς νὰ φωνάζη μὲ ὄλη του τὴ δύναμη «ἀνάθεμα καὶ τοὺς Σαμιῶτες! ἀνάθεμα καὶ τοὺς Σαμιῶτες!»

ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ

Ἀπὸ τὴν καθαροδευτέρα ἀρχίζει στὴ Σάμο ἕνα εἶδος ἀγῶνων, οἱ ὁποῖοι δυναμώνουν τὸν ἀρειμάνιο χαρακτήρα τῶν Σαμίων, ἀλλὰ καμμιά φορά γίνονται ἢ αἰτία δυστυχημάτων· δηλαδή ἀπὸ τὴν πρώτη ἑβδομάδα τῆς σαρακοστῆς τὰ παιδιὰ τοῦ κάθε χωριοῦ χωρίζονται σὲ δυὸ στρατόπεδα, καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ μέρος τοῦ χωριοῦ ὀνομάζονται Π α ν ω μ ε ρ ί τ ε ς ἢ Κ α τ ω μ ε ρ ί τ ε ς, εἴτε ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἐνοριακῆς τοὺς ἐκκλησίας π.χ. Π α ν α γ ί τ ε ς, Ἄ γ ι ο ν ι κ ο λ α ῖ τ ε ς, καὶ τὸ ἀπόγευμα κάθε Κυριακῆς συμπλέκονται μεταξύ τους, στήνἀρχὴ μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ τὰ ραβδιὰ καὶ στὸ τέλος μὲ πέτρες, καὶ ἀγωνίζονται νὰ ἀναγκάσουν σὲ ὑποχώρηση οἱ μὲν τοὺς δέ. Ἐννοεῖται ὅτι κατὰ τοὺς ἑβδομαδιατικούς αὐτοὺς ἀγῶνες πολλοὶ πληγώνονται, μωλωπίζονται καὶ παθαίνουν κατάγματα, ἐνῶ οἱ νικητὲς ἐπευφημοῦνται καὶ παινεύονται. Οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ ἐπαναλαμβάνονται ὅλες τὶς Κυριακὲς τῆς σαρακοστῆς, ἐνῶ τὰ παιδιὰ κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ συγκεντρώνουν παληῆς φάθες, κουρέλια καὶ τὰ τέτοια, μὲ τὰ ὁποῖα ἀργότερα κατασκευάζουν ἕνα ἀνδρείκελο τοῦ Ἰούδα, προωρισμένο νὰ καῖ κατὰ τὸν ἑσπερινὸ τοῦ Πάσχα (Ἀντίλαμπρο)· γι' αὐτὸ ὁ ἀγῶνας γίνεται πειὸ σφοδρὸς κατὰ τὴν τελευταία ἑβδομάδα μεταξύ τῶν παιδιῶν τῆς κάθε ἐνορίας, πού προσπαθοῦν ν' ἀρπάξουν τὰ φαθιά καὶ τὰ κουρέλια τῶν ἄλλων, γιὰ νὰ κάμουν πειὸ μεγαλόπρεπο τὸ κάψιμο τοῦ ἐνοριακοῦ τοὺς Ἰούδα. Κατὰ τὴν πάλη αὐτὴ, πού δὲν εἶναι ἀξιοζήλευτη, μερικοὶ τραυματίζονται βαρειά.

Ἀφοῦ τελειώσει ἡ μεγάλη σαρακοστή, κατὰ τὴν ὁποία φέλνουν στὴν ἐκκλησίᾳ τὸ «Κύριε τῶν Δυνάμεων μεθ' ἡμῶν γενοῦ κλπ.» τὰ παιδιὰ κλείνουν τὶς χουφτες τους, κι' ἔχοντας σ' αὐτὲς ἕνα μαντήλι, ἢ ἕνα διπλωμένο παληὸ κάλυμμα στὸ κεφάλι, ὑποκρίνονται ὅτι κρατοῦν αἰχμάλωτο τὸν Δ υ ν ά μ ε ω· καὶ ἀφοῦ πᾶνε καὶ κρύφουν σὲ μιὰ τρύπα μιᾶς ἐκκλησίας τὸ μαντήλι ἢ τὸ κάλυμμα, πετροβολοῦν πρὸς τὸ μέρος τῆς τρύπας φωνάζοντας «χτυπάτε τὸν Δυνάμew πού ἔφυγε! δόστε του!» Μὲ αὐτὰ δηλώνουν ὅτι ἀπαλλάχτηκαν ἀπὸ τὴν σαρακοστή, πού τὴν λιθοβολοῦν, σὰν νὰ ἀντεκδικοῦνται γιὰ τὴν νηστεία στὴν ὁποία ὑποβλήθησαν.

ΠΑΣΧΑΛΙΝΑ ΕΘΙΜΑ

Ἐποὺ τελειώσει ἡ λειτουργία τῆς ἀνάστασης ὁ κάθε οἰκοδεσπότης κρατώντας ἀναμμένη τὴν λαμπάδα του, ἐπιστρέφει στὸ σπίτι μαζί μὲ τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας του. Τότε ἓνα μέλος τῆς οἰκογενείας μπαίνει στὸ σπίτι καὶ κλείνει τὴν πόρτα, γίνεται δὲ μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ οἰκοδεσπότη, πού ἔμεινε ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα ὁ ἐπόμενος διάλογος:

- Χριστὸς ἀνέστη.
- Ἄληθῶς ἀνέστη.
- Τί τρῶν' οἱ νοικοκυροὶ σήμερα;
- Αὐγά καὶ τυρί.
- Κι' οἱ φύλλοι κι' οἱ κορηοί;
- Ὁ ἓνας τὸν ἄλλον.

Μὲ τὸν διάλογο αὐτὸν πιστεύουν ὅτι καταστρέφονται οἱ φύλλοι καὶ οἱ κορέοι γι' αὐτὸ καὶ μιλοῦν γιὰ αὐγά καὶ γιὰ τυρί καὶ δὲν λένε γιὰ κρέατα, τὰ ὁποῖα ἀρέσουν πολὺ στὰ ἐνοχλητικὰ ἐκεῖνα ζωῦφια. Ἐπειτα μπαίνει στὸ σπίτι ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ τότε σβύνουν τὸ καντήλι πού καίει στὸ εἰκονοστάσι καὶ τὸ ἀνάβουν πάλι ἀπὸ τὸ φῶς τῆς πασχαλινῆς λαμπάδας: αὐτὸ συνεχίζουν νὰ τὸ κάνουν μέχρι τῆς Ἀναλήψεως, πιστεύοντας ὅτι συντελεῖ στὴν εὐτυχία τοῦ σπιτιοῦ. Μετὰ τὸν ἔσπερινὸ παραδίδουν στίς φλόγες τὸ ἀνδρείκελο τοῦ Ἰούδα, ἐνῶ ὁ κόσμος φωνάζει, ἄλλοι πυροβολοῦν καὶ ἄλλοι λένε τὸ ἐπόμενο τραγούδι:

Τσάκα τσάκα κληματσίδα, γιὰ τοῦ Ὁβρηοῦ τὸ πείσμα.
Ὁβρηὸς τ' ὀρνίδι τ' ὀκλεψε, στὸ βρακί του τ' ὅβαλε.
Τ' ὀρνίδι ἐκακκάρισε, νὰ κουφωθῆ ὁ Ὁβρηὸς
ὅπ' ἀναγνώνει τὸ χαρτί.
Ὁ χαχάμης κι' ὁ Ρουβῆς κι' ἄλλοι πέντε νοματοὶ
καρβέλα σέρνανε, ἴκπη τὸ σκοινάκι τῆς
πήγανε ἀνάσκελα, ὅλοι τους ἀνάθεμα.
Τοῦ Χριστοῦ μας ἡ χαρὰ ὅλους νὰ μᾶς βοηθᾷ.
Καὶ τοῦ γέρου τοῦ Ἰσαῖ, πού πελέκα τὰ καρφιά.
Τοῦ Χριστοῦ νὰ καρφωθῆ, ντοῦμ στοῦ Ὁβρηοῦ τ' αὐτί.

Ὅλες τὶς μέρες τῆς λαμπροδομάδας (διακαινησίμου) μετὰ τὴ θεία λειτουργία ἀνάβουν στίς πλατεῖες πυρσοὺς ἢ φανούς, στοὺς ὁποίους ἔρχονται οἱ γυναῖκες καὶ ρίχνουν τὸν μ ἄ ρ τ η τους, δηλαδή τὸν ἀσπροκόκκινο μῖτο, πού συνηθίζουν νὰ φοροῦν στὸ χέρι κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιο: καὶ ἐκεῖνες πού

ντρέπονται νὰ τὸ κάμουν αὐτὸ δημοσίᾳ, καίνε τὸν μάρτη στὴ φλόγα τῆς πασχαλινῆς λαμπάδας (42).

Ἡ ΚΟΥΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Μιά ἀπὸ τίς πειδὸ συνηθισμένες τέρψεις τῶν κοριτσιῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦταν ἡ κούνια (αἰώρα). ἄρεσε δὲ τόσο πολὺ στὰ κορίτσια τῆς Ἀθήνας, ὥστε τελοῦσαν καὶ σχετικὴ γιορτὴ, πρὸς τιμὴν, ὅπως λένε τῆς κόρης τοῦ Τυρρηνοῦ Μάλεω, ἢ τῆς Κλυταιμνήστρας καὶ τοῦ Αἰγισθοῦ, ὅπως λένε ἄλλοι· κατ' ἄλλους δέ, πρὸς τιμὴν τῆς Ἡριγόνης, ἢ ὁποῖα ζητοῦσε τὸν πατέρα τῆς Ἰκάρου καὶ ὅταν τὸν βρῆκε νεκρὸ ἀπὸ τὴν λύπη τῆς κρεμάστηκε· σύμφωνα μὲ μιὰν ἄλλη παράδοση ἢ Ἡριγόνη κατήγγειλε στὸν Ἄρειο Πάγο τὸν Ὀρέστη γιὰ μητροκτονία, ἔχασε ὁμως τὴν ὑπόθεση καὶ ἀπὸ τὴν λύπη τῆς κρεμάστηκε (43). Ἀλλὰ καὶ στὴ Σάμο, ἀπὸ τὸ Πάσχα μέχρι τῆς Ἀναλήψεως, τὰ κορίτσια, συνεχίζοντας ἓνα παλαιὸ ἔθιμο, συγκεντρώνονται στὰ σπίτια, στοὺς κήπους καὶ στὰ σύδεντρα, πότε τοῦ ἐνὸς καὶ πότε τοῦ ἄλλου καὶ κατασκευάζουν μὲ σκοινιά κούνιες ἀπὸ τὰ δοκάρια τῶν σπιτιῶν ἢ ἀπὸ τὰ κλωνάρια τῶν μεγάλων δέντρων· στὴν κάθε κούνια κάθονται δύο, καὶ μιὰ τρίτη στέκεται ἀνάμεσά τους, κι' ἔτσι *κ ο υ ν ι ο ὦ ν τ α ι*, τραγουδώντας διάφορα ἐρωτικὰ τραγούδια (44) κατὰ διαφόρους ἤχους. Ἡ κόρη ποὺ στέκεται στὴ μέση τῆς κούνιας ἀρχίζει τὸ τραγούδι καὶ ἐπαναλαμβάνουν τὸν κάθε στίχο οἱ δύο κόρες ποὺ κάθονται. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παρακάτω τραγούδια, στὴν κούνια λένε καὶ τὰ τραγούδια ποὺ συνηθίζονται στοὺς χοροὺς, καὶ τὰ ὁποῖα βρίσκονται ἀναγραμμένα στὸ ἐπόμενο κεφάλαιο.

Σὲ ἤχο πλάγιο τοῦ δευτέρου:

Ἀγάπη μ' ὠραιότατη πῶχεις τοῦ ἥλιου λάμψη
ὅποιος σοῦ πεῖ δὲν σ' ἀγαπᾷ, φωτιά νὰ τόνε κάψη.

42) Αὐτὸν τὸν μῖτο οἱ γυναῖκες τὸν δένουν γύρω σ' ἓνα ἀπὸ τὰ δάχτυλά τους, καὶ οἱ πειδὸ πολλὲς γύρω ἀπὸ τὸν καρπὸ τοῦ χεριοῦ τους «γιὰ νὰ μὴν τίς μαυρίζῃ ὁ ἥλιος», ἢ, τρεῖς μέρες πρὶν ἀπὸ τὴν πρώτη τοῦ Μάρτη ἢ τρεῖς μέρες ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν· ὑπάρχει δὲ καὶ κάποιον δίστιχο ποὺ λέει:

Ἔχει κόρη μοναχὴ
τὸν Μάρτη ἥλιος μὴν τὴν δῆ.

Κεῖνες ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐκτροφή μεταξοσκουληκιοῦ βγαίνουν ἀπὸ τὸ χέρι τους, τὸν μῖτο στὶς 31 τοῦ Μάρτη καὶ τὸν ρίχνουν σὲ μιὰ πηγὴ λέγοντας «Ὡς τρέχει τὸ νερὸ αὐτὸ, ἔτσι νὰ τρέξουν καὶ τὰ κουκούλια μου». Ἀκόμα ὑπάρχει τὸ ἔθιμον νὰ κἀπνίζον τὴν πρώτη τοῦ Μάρτη τὰ σπίτια μὲ δεντρολίβανον γιὰ νὰ μὴν μπαίνουν, δῆθεν, σ' αὐτὰ φίδια καὶ σκορπισοί.

43) Ἀπολ. Γ' 14, 5. — Hyg. P. Astr. 11, 4 — Ἐτυμ. μ. στὴ λέξη «Αἰώρα» καὶ Ἐῤῥειπνον. — Ἡούχ. στὴ λέξη «Αἰώρα».

44) Καὶ ὁ Πολυδεύκης Δ. 7 μνημονεύει ἓνα τραγούδι ποὺ τὸ ἔκαμε ὁ Θεόδωρος Κολοφώνιος γιὰ κεῖνες ποὺ κουνιοῦνται.

Ὁ ἔρωτας εἰς τὴν ἀρχὴ εἶναι γλυκὸς καὶ μακί
μὰ σὰν ριζώσῃ στὴν καρδιά, ποτίζει τὸ φαρμάκι.
Βασιλικὸς μυρίζ' ἐδῶ, ἡ ἀγάπη μου διαβαίνει
ἀφῆστε με νὰ τὴν ἰδῶ, γιὰτ' ἡ ψυχὴ μου βγαίνει.
Ἡ θάλασσα τρώγει τὴν γῆ κι' ἡ γῆ τοὺς πεθαμένους
κι' οἱ κοπελλιῆς οἱ ἔμορφες τοὺς νέους τοὺς καυμένους.

Σὲ ἦχο δευτέρου, πλάγιο τοῦ δευτέρου:

Ἀνάθεμα κι' ἂν δὲν πονῶ κι' ἂν δὲν ἀναστενάζω
Σ' ἐν' ὠραιότατο δέντρῳ ἠθέλησα ν' ἀπλώσω
κι' ἦταν τὰ κλώνια τοῦ ψηλά καὶ δὲν μπορῶ νὰ σώσω.
Ἴσως θελήσῃ τὸ δέντρῳ καὶ κάμ' αὐτὴ τὴ χάρη
καὶ ρίξει τὰ κλωνάκια τοῦ ἀπάνω καὶ μὲ πάρει.
Δίγνωμε καὶ διπρόσωπε καὶ ψεύτη τῆς ἀγάπης
καὶ σὰν δὲν ξέρεις ν' ἀγαπᾶς, δὲν ἀρωτᾶς νὰ μάθῃς;
Ἄν δὲ σὲ κάμω νὰ γενῆς κι' ἄδικα νὰ πεθάνῃς
καὶ σὰν δὲν ξέρεις ν' ἀγαπᾶς, ἀγάπες νὰ μὴν κάνῃς.

Σὲ ἦχο πλάγιο τοῦ δευτέρου:

Ἄγγελος σ' ἐζωγράφησε, ἔξω στὸ φεγγαράκι
σ' ἔκαμε ἄσπρο καὶ λαμπρὸ σὰν τὸ περιστεράκι
(Στροφή) Ὁρφανέ, μὲ δίχως μάνα
τρέφεσαι σὰν μαντζουράνα.

Ὁπῶχει πόνος στὴν καρδιά, νὰ γίνωμε συντρόφοι
νὰ κατοικοῦμε τὰ βουνά, νὰ μὴ θωροῦμ' ἀνδρῶποι.
Τρεῖς μέρες ἔχω νὰ σὲ δῶ, κοντεύει μιὰ βδομάδα
μάθε κι' ἀπ' τὰ χειλάκια μου δὲν λείπ' ἡ φαρμακάδα.

(Στροφή) Σὰν μὲ πῆρε τὸ ποτάμι
ξένη εἶμαι ποιὸς μὲ πιάνει.

Τὰ τραγουδάκια μου πουλῶ ἕνα παρὰ τὸ ἕνα
κι' ὁπῶχει πόνος στὴν καρδιά, ἄς ἔρθῃ μὲ τὰ μένα.

(Στροφή) Πρόβαλε στὸ παραθύρι,
μαντζουράνα καὶ κιαφίρι.

Σὲ ἦχο πλάγιο τοῦ δευτέρου, ἀπὸ τὸ πά:

Γιὰ πέδες μου τὸ πουλάκι μου ἂν μ' ἀγαπᾶς καὶ μένα
γιατὶ τὸ νοῦ μου μάτια μου θὰ χάσω γιὰ τὰ σένα.
Γύρισε δὲς με μιὰ φορὰ, μαῦρα μου μάτια φλογερά
Μαῦρα ἔναι τὰ ματάκια σου, μαῦρα καὶ τὰ μαλλιά σου

Δέν τάχει ἄλλος εἰς τὴ γῆ, τὰ νειᾶτα τὰ δικά σου

(Στροφὴ) Τώρα εἶναι χρόνους

ποῦ τραβῶ καῦμούς καὶ πόνους.

Μὲ πλήγωσ' ἢ γιαγάπη σου καὶ γιατρικὰ δὲν βάνω
ἔτσι θὰ βασανίζωμαι, ὡς του ποῦ νὰ πεθάνω

(Στροφὴ) Καλὲ κρινάκι μου τῆς γῆς

κάκια κι' ἀμάχη μοῦ κρατεῖς.

Ἄν μ' ἀρνηστῆς δὲν ἔχω πλιὸ στὸν κόσμον ἔμπιστοσύνη
μητὲ Θεὸς ὑπάρχει πλειό, μηδὲ δικαιοσύνη.

(Στροφὴ) Πρόβαλε χαϊδεμένε μου

κι' ἀγγελοκαμωμένε μου.

Σὲ ἤχο πλάγιο:

Τσαλακωτὸ γαρύφαλο, θὰ ρίξω στὸ πηγᾶδι

νὰ ξεθολώσῃ τὸ νερὸ νὰ πιῇ τὸ παλληκάρι.

Καὶ σὰν μὲ βάλουνε στὴ γῆ θὰ εἶν' ἀπὸ τὰ σένα,

γιατὶ ποτὲ δὲν σ' ἄκουσα νὰ πῆς καλὸ γιὰ μένα.

Τὸ βλέμμα σου μ' ἐπλήγωσε καὶ γιατρικὰ δὲν κάνω,
ἔτσι θὰ βασανίζωμαι ὅσο ποῦ νὰ πεθάνω.

Θωρῶ τα τὰ ματάκια σου, κλέφτικα μὲ θωροῦνε,
μὰ δὲν ἠξέρω βέβαια, ἀνίσως μ' ἀγαποῦνε.

Τὰ μάτια σου τὰ κλέφτικα κανεῖς δὲν τὰ γνωρίζει
μόν' ὁ μεγαλοδύναμος, ποῦ βρέχει καὶ χιονίζει.

Τί σοῦκαμα μελαχροινὸ καὶ μούχεις τόση κάκια
καὶ δὲ γυρίζεις νὰ μὲ δῆς μὲ τὰ γλυκά σου μάτια.

Ὅσες ἀγάπες ἔκαμα, ὅλες τίς ἔχω ἴσα

μὰ τὴ δική σου, μάτια μου, τὴν ἀγαπῶ περίσσα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Μὲ τὸ γλυκοχάραμα τῆς πρωτομαγιᾶς νέοι καὶ γέροι, κορίτσια καὶ γρηῆς ἀπὸ κάθε τάξη, προθυμοποιοῦνται ποιὸς θὰ βγῆ στὰ χωράφια πρὶν ἀπὸ τὸν ἄλλον, γιὰ νὰ π ι ἄ σ η τ ὸ ν μ ἄ η, δηλαδή νὰ μαζέψῃ λουλούδια ἡμε-
ρα καὶ ἄγρια, καὶ νὰ στολίσῃ μ' αὐτὰ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ ἢ τῆς καλύβας
του. Ἄλλοίμονο στὸν ἰδιοκτήτη κήπου ἢ ἀγροῦ ὅπου θὰ βρεθοῦνε φυτεμένα
σκόρδα αὐτὴ τῆ μέρα! Καὶ ἂν ἀκόμα παραφυλάει σὰν κέρβερος, σίγουρα θὰ
τὸν ξεγελάσουν οἱ πανηγυριστὲς τῆς πρωτομαγιᾶς, καὶ μὲ σπαρτιατικὴν ἱκα-
νότητα θὰ κλέψουν τὰ σκόρδα ποῦ τοὺς χρειάζονται, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἀπα-
ραίτητα γιὰ τοὺς «πιάνοντας τὸν μᾶη». Καὶ αὐτὸ γιὰτὶ πιστέβουν ὅτι, καθῶς

τὸ σκόρδο εἶναι ἀπὸ τῆ φύση τοῦ γερῶ, ἔτσι θὰ εἶναι ὑγιεῖς καὶ οἱ κάτοι-
κοι τοῦ σπιτιοῦ, στὴν πόρτα τοῦ ὁποῖοῦ θὰ ἀναρτηθῆ ἐκεῖνο. Στὴ Σάμο τὴν
πρωτομαγιά ὑπάρχει κι' ἄλλο ἔθιμο. Πολλοί, σηκώνονται τὴν αὐγὴ καὶ χω-
ρὶς νὰ πλυθοῦν, πηγαίνουν, χωρὶς νὰ μιλήσουν σὲ κανέναν, στὰ χωράφια ποὺ
καλλιεργεῖται ρόδι, καὶ ἀφοῦ πάρουν λίγο ἀπὸ αὐτό, τὸ φέρνουν καὶ τὸ κρε-
μνοῦν στὶς 4 γωνιῆς τοῦ σπιτιοῦ τους, γιὰ νὰ ἐξοντωθοῦν ἔτσι οἱ κορέοι. "Ὅταν
μαζέψουν τὰ λουλούδια καὶ τὰ ἀναρτήσουν στὶς πόρτες οἱ πανηγυριστὲς μπαί-
νουν στὰ σπίτια τους, καὶ ἀφοῦ βουτήξουν ἓνα κομμάτι βασιλόπηττας — τὸ
ὁποῖο κάθε οἰκογένεια φυλάει μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ —
μέσα σ' ἓνα πιάτο γεμάτο ἀπὸ ἀνθοσμῖα, τρῶνε ἀπὸ αὐτό, πίνοντας συνάμα
καὶ γάλα.

Ἡ πρωτομαγιά εἶναι ἡμέρα καθιερωμένη, ἰδίως ἀπὸ τοὺς χειρῶνακτες,
στὸν Βάχχο· κανένας δὲν δουλεύει αὐτὴ τὴ μέρα, κι' οἱ πάντες τιμοῦν τὸν θεὸ
ἐκεῖνο, ποὺ καλοκαρδίζει τοὺς ἀνθρώπους· τὰ πρῶτα ποτήρια θὰ τὰ πιοῦν στὸ
σπίτι τοῦ ὁ καθένας, καὶ ἔπειτα πηγαίνουν ἀπὸ κατῶγι σὲ κατῶγι, ὅπου τοὺς
περιμένουν τὰ κρασοδάρελα. Ἀπὸ τὸ πρωῖ ὡς τὸ βράδυ τῆς πρωτομαγιάς
ἀκούγονται κάθε λογῆς τραγούδια καὶ ἤχοι ἀπὸ τὶς λύρες καὶ τὶς τσαμπουνες,
ποὺ εἶναι ἱκανοὶ νὰ σπάσουν τὰ τύμπανα καὶ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει καὶ
πολὺ εὐαίσθητη τὴν αἴσθησι τῆς ἀκοῆς.

ΟΙ ΦΩΤΙΕΣ ΤΟΥ ΑΗ-ΓΙΑΝΝΗ

Εἶναι γνωστὸν ὅτι στὶς 24 Ἰουνίου, ἡ ὀρθόδοξη ἐκκλησία, ἐορτάζει τὴν
μνήμη τοῦ ἀγίου Ἰωάννη τοῦ Προδρόμου. Τὸ βράδυ τῆς 23 Ἰουνίου ἐπικρατεῖ
συνήθεια ν' ἀνάβουνται στὴ κάθε σχεδὸν συνοικία φωτιές, ἰδίως ἀπὸ τὰ κλα-
διὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖσθαι γιὰ νὰ πλέξουν τὰ κουκούλια τους οἱ
μεταξοσκώληκες· καὶ αὐτὸ γιὰ νὰ ἀνάμεσα στοὺς πειδὲ ἀπλοῖκους ἐπικρατεῖ ἡ
ιδέα ὅτι οἱ μεταξοσκώληκες γεννήθησαν ἀπὸ τὶς πληγῆς τοῦ ἀγίου Ἰωάννου.
Ἀγόρια καὶ κορίτσια, ἄντρες καὶ γυναῖκες σαλτάρουν τρεῖς φορές τὴ φωτιά,
καὶ μὲ τὸ κάθε πήδημα λένε καὶ μερικὸς στίχους ἀστεῖους, ἢ ποὺ νὰ ται-
ριάξουν μὲ κείνο τὸ ὁποῖο ἐπιθυμοῦν· ἔτσι π.χ. λένε:

Ἡμεῖς οἱ τρεῖς, οἱ τέσσερες κι' οἱ ἄλλ' εἰκοσιτέσσαρες
τὴν πόλη ἐγυρίσαμε, τὴν πόλη τὴν μητρόπολη
τὸν βασιλέα εἶδαμε.

Μάρτη μου Μάρτη μου καλέ, καὶ Ἀπρίλη φοβερὲ
φευγᾶτε φύλλοι καὶ κορηοὶ καὶ μεγάλοι ποντικοί.

Πᾶτε στὰ ὄρη στὰ βουνά, νὰ φᾶτε κουμαρόφυλλα
νὰ πές'τε νὰ ψοφήσετε νὰ ἔχετε τὸ κρῖμα μας
καὶ τὶς ἀμαρτίες μας.

Ψύλλοι ψύλλοι φεύγετε, κι' ἄη-Γιάννης ἔρχεται
Ψύλλοι, κουνούποι καὶ κορηοί, ἄντε νὰ πᾶτε στὴν ὄργη.

Ἔνας ἄλλος λέει:

Καεῖτε ψύλλοι καὶ κορηοὶ καὶ καμπόσοι ποντικοὶ
ποὺ τρυπᾶτε τὸ σακκί.

Ἄλλοι λένε τὰ ἐξῆς:

Ἄη-Γιάνν' νᾶμαι καλά, Π'δῶ τὴ κουμαριά
νὰ εἶμαι πάντα καλά

Π'δῶ τὸ πεῦκο, νὰ μὴν γλυστρῶ καὶ πέφτω.

Π'δῶ τὴ κουνούκλα νὰ μὴ μὲ πιάν' ἢ πανούκλα.

Π'δῶ τὸ θυμάρι, τὸ μάτι μὴ μὲ πιάνει.

Π'δῶ τὴν ἀστουβιά νὰ μὴ μὲ πιάν' ἢ θερμασιά.

Π'δῶ τὸν ἀφανό, νὰ μὴ μὲ πιάνη τὸ κακό.

Π'δῶ τὴ φωτιά, νὰ καῆ ἢ τεμπελιά.

Σαλτέρνω τὸν ἀφανό, νὰ μὴ μὲ πιάνη τὸ τσερλιό.

Π'δῶ τὸ γαργαλούδι, νὰ μὴ μὲ πιάσ' τὸ τσακαλοῦδι.

Π'δῶ τὰ κλαριά, νὰ βρῶ χίλια φλουριά.

Καὶ μερικοὶ ἄλλοι ἐκφράζονται περισσότερο βωμολοχικὰ μὲ τὰ ποιήμα-
τά τους.

Ἄφοῦ σδύση ἢ φωτιά φήνουν στὴ χόβολη σκόρδα καὶ τὰ τρῶνε γ ι ἄ
ν ἄ μ ἦ ν τ ο ῦ ς π ι ἄ ν η τ ὸ μ α ρ ἄ ζ ι, δηλαδή γιὰ νὰ μὴν ἀρ-
ρωσταίνουν' μὲ τὴ στάχτη δὲ «ἐπιπάσσουν» τὰ πόδια τους, γιὰ νὰ μὴν πα-
θαίνουν χρυσοπαγήματα (κρυόμηλες). Συνάμα, οἱ παρθένες ἰδίως, φήνουν στὴ
θρακιά μιὰ κουλούρα καμωμένη μὲ ἀλεῦρι καὶ μὲ πολὺ ἀλάτι, τὴ λεγόμενη
ἄ ρ μ υ ρ ο κ ο υ λ ο ῦ ρ α· ὕστερα τρῶνε τὴν κουλούρα καὶ ὄλη ἐκείνη τὴ
νύχτα δὲν πίνουν νερό, ἂν καὶ τίς κατακαίει ἢ δίψα, ἀπὸ τὸ πολὺ ἀλάτι τῆς
κουλούρας. Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν παροιμία «ὅποιος διψᾷ, στὸν ὕπνο του θωρεῖ
νερὰ καὶ βρύσες», πιστέβουν ὅτι τὸ ὄνομα ἐκείνου ποὺ θὰ τὸν δοῦν στὸ ὄνειρό
τους νὰ τοὺς δίνη νερό, θὰ εἶναι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μελλοντικοῦ τους συζύγου.
Σηκῶνονται πολὺ πρῶτ' ἀπὸ τὸ κρεβάτι καὶ ἀφοῦ βγάλουν ἀπὸ τίς κασέλες τὰ
φορέματα, τὰ ἀερίζουν μέχρι τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου, καὶ μερικοὶ, μέχρι τὸ
μεσημέρι, γιὰ νὰ μὴν τὰ καταστρέψῃ ὁ σκῶρος· ὕστερα πηγαίνουν σ' ἓνα ἀνοι-
χτὸ μέρος, γιὰ νὰ μποροῦν ἀπὸ κεῖ νὰ δοῦν τὸν ἥλιο ὅταν ἀνατέλλει· καὶ κεῖ-
νος τοῦ ὁποίου, κατὰ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου, ἢ σκιά δὲν δείχνει τὸ κεφάλι του,
προμαντεύει ἀπαίσια, πιστέβοντας ὅτι μέσα σ' αὐτὸ τὸν χρόνον θὰ πεθάνῃ
ἐκεῖνος, ποὺ στὴ σκιά του τὸ κεφάλι του παριστάνεται μικρό, προμαντεύει καὶ
ἐκεῖνος πῶς θὰ ζήσει γιὰ λίγο ἀκόμα, ἐνῶ ἐκεῖνος, ποὺ στὴ σκιά του τὸ κε-

φάλι του είναι μεγάλο, πιστεύει πώς θα είναι μακρόβιος. Τέτοιες ιδέες όταν τυπώνονται στο πνεύμα, πραγματικά αποβαίνουν κάποτε ολέθριες· εύτυχως όμως ότι μέρα με τη μέρα αυτές οι δεισιδαιμονίες καταργούνται. Ἀκόμα πηγαίνουν στ' ἀμπέλια και διαλέγουν ὄριμες ρόγες ἀπὸ ἀ η γ ι α ν ν ί τ ι κ α σταφύλια, τίς ὁποῖες βάζουν στὸν κόρφο τους ἢ τίς ρίχνουν σὲ διάφορα μέρη τοῦ σπιτιοῦ γιὰ νὰ φύγουν οἱ ψύλλοι, οἱ κορέοι, οἱ ποντικοὶ καὶ τὰ τέτοια ἐνοχλητικὰ ζῶα.

Τὸ ἔθιμο τῶν «πυρῶν», εἶναι ἀρχαιότατο καὶ τὸ συναντᾶμε σὲ λαοὺς ποὺ διαφέρουν μεταξύ τους καὶ ὡς πρὸς τὴν καταγωγή καὶ ὡς πρὸς τίς παραδόσεις. Οἱ Χαναναῖοι ἄναβαν φωτιές πρὸς τιμὴν τοῦ Βάαλ καὶ πηδοῦσαν πάνω ἀπὸ αὐτές. Κατὰ τὴ Γραφή ὁ βασιλέας Μανασσῆς, ἀκολουθώντας τὰ εἰδωλολατρικὰ ἔθιμα, ἔβαζε τοὺς γιουσοὺς του νὰ πηδοῦν τὴ φωτιά, γιὰ νὰ προμαντεῦη. Στους Αἰγυπτίους ἐπικρατοῦσε — κατὰ τὸν Ἐπιφάνειο — ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια κάποιον ἀνάλογο ἔθιμο, καὶ ὁ Ρωμαῖος ποιητῆς Ὀβίδιος δίνει ζωνηρῆ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ ἔθιμου τῶν Ρωμαίων, με τοὺς ἐπόμενους στίχους:

Moxque per ardentēs stipulae crepitantes uccrvos
Traiicias celeri u strenua membra pedes

Ἀλλὰ καὶ οἱ Σαρακηνοί, κατὰ τὴν μαρτυρία ἀξιόπιστων συγγραφέων, συνήθιζαν μιὰ μέρα τοῦ χρόνου ν' ἀνάβουν φωτιές, καὶ νὰ πηδοῦν πάνω ἀπὸ αὐτές. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ ἔθιμο εἶναι τόσο πολὺ ἀρχαῖο καὶ κοινό, καὶ στοὺς ἀρείους καὶ στοὺς σημιτικούς λαοὺς, δὲν συμφωνοῦμε καθόλου μ' ἐκείνους τοὺς ιστοριοδίφες, οἱ ὁποῖοι θρῖσκουν σ' αὐτὸ ἔγνη τῆς ἐορτῆς τῶν Παληγίων, ποὺ ἐτελεῖτο, καθὼς λέγεται, τὴν ἐνδεκάτη τῶν καλανδῶν τοῦ Μαΐου πρὸς τιμὴν τῆς ἀγροτικῆς θεότητας Πάλης, κατὰ τὴν ὁποία ἀνάβονταν φωτιές καὶ γίνονταν πολλὰ ἴδια με τὰ σημερινά, καὶ θεωροῦμε ὀρθότερη τὴν γνώμη ἐκείνων ποὺ ἐπιμένουν ὅτι αὐτὰ ποὺ γίνονται κατὰ τὴν ἐορτὴ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου εἶναι ἀπομεινάρια τῆς ἐορτῆς τῶν ἡλιοστασιῶν⁽⁴⁵⁾, ποὺ γιόρταζαν οἱ ἀρχαῖοι. Ἄλλωστε τὸν ἡλιακὸ χαρακτῆρα αὐτῆς τῆς γιορτῆς, ἢ ὁποία συμπέφτει με τὸ θερινὸ ἡλιοστάσιο, τὸν ἀπόδειξε ὁ σοφὸς Γάλλος Βυρνουφ με τὸ σύγγραμμά του, περὶ τοῦ ἀρχαίου μύθου τῶν Ἀθηνῶν. Ὡστόσο, γιὰ νὰ ἐξηγήσῃ τίς φωτιές, ποὺ ἄρεσαν καὶ στοὺς Βυζαντινοὺς, ὁ Μιχαὴλ Ψελλὸς ἐκθέτει μιὰ περίεργη θεωρία. Ἐπειδὴ, λέει, καθὼς πιστέβουν οἱ Ἕλληγες, κανέναν ἀπὸ τοὺς δαίμονες τοῦ δάσους δὲν τολμᾶ ν' ἀντικρύσῃ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ὅταν ὁ ἥλιος εἶναι βορειότερος, κινοῦνται τὴ νύχτα, ἀφοῦ τοὺς εἶναι ἀδύνατο νὰ παρουσιάστουν τὴν ἡμέρα· ὅταν ὅμως ὁ ἥλιος στραφεῖ νοτιώτερα καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα γίνει κάπως πειὸ βαρειά, ἀμέσως παρουσιάζουν κάποιες κινήσεις ποὺ τοὺς φανε-

45) Maury, Magie et Astrologie p. 164.

ρώνουν ποιοί είναι, και όταν τούς καλέσουν, υπακούουν στην πρόσκληση. Έκταν λοιπόν οί γόητες ένα κύκλο και δλόγυρα άναβαν φωτιές, για να δεσμεύουν έτσι τούς δαίμονες να μη βγαίνουν πέρα από τον κύκλο, αλλά να συγκρατούνται μέσα σ' αυτόν για όσο διάστημα ήθελαν αυτοί πού τούς κάλεσαν. Και ο Ψελλός συνεχίζει:

«'Αλλ' οί γε νυν τής τελετής προεξάρχοντες, τήν μὲν τής κλήσεως οὐκ ἴσασιν ἐπωδὴν, μηδὲ εἰδοιέν ποτε, παρά δὲ πολλὰ κύκλω τινὶ περιγράφοντες ἐξάλλονται τής φλογός».

Γι' αυτό και ή έκτη οίκουμενική σύνοδος του Τρούλλου απαγόρευσε αυτές τις φωτιές και ώρισε:

«τὰς ἐν ταῖς νομηνίαις ὑπό τινων πρὸ τῶν οἰκιῶν, ἐργαστηρίων ἢ οἴκων ἀναπτομένας πυράς ὁ ξὲ κανὼν αὐτῆς, ἅς και ὑπεράλλεσθαι τινες, κατὰ τι ἔθος ἐπιχειροῦσιν, ἀπὸ τοῦ παρόντος καταργηθῆναι προστάσσομεν· ὅστις οὖν τοιοῦτόν τι πράξει, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη καθαιρεῖσθω, εἰ δὲ λαϊκὸς ἀφοριζέσθω».

Ἄλλὰ ή διάταξη αὐτή δὲν μπόρεσε να νικήση τήν συνήθεια, ή οποία εξακολουθεῖ και σὲ μᾶς να ἐπαναλαμβάνεται ταχτικά κάθε χρόνο στις 24 Ἰουνίου.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΛΗΔΟΝΑ

Ἡ ἐπέτειος ήμέρα τής ἐορτῆς του ἁγίου Ἰωάννου — ή 24η Ἰουνίου — είναι επίσης και ήμέρα μαντείας, γιατί αὐτή τήν ήμέρα γίνεται ὁ Κ λ ή δ ο ν α ς, ἀπὸ τὸν ὁποῖο παίρνει τὸ ἐπώνυμο ὁ ἅγιος Ἰωάννης. Και ὅτι ή λέξη αὐτή σημαίνει λόγο, φήμη, διάδοση, σημείο και μαντεία, και ὅτι με τέτοια σημασία τήν χρησιμοποιούσαν οί ἀρχαῖοι, τὸ βεβαιώνουν ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Πλούταρχος, ὁ Πausανίας και ἄλλοι (46). Σύμφωνα με τή μυθολογία, ή κληδὼν ἦταν τὸ πνεῦμα τής προφητικῆς Σαμίας οἰκυλλας Ἡροφίλης, για τήν ὁποία μιλήσαμε στὸ 26ο κεφάλαιο του Α' τόμου τῶν ΣΑΜΙΑΚΩΝ. Αὐτή, ὅταν πέθανε, ἀνέβηκε στὸ φεγγάρι και μεταμορφώθηκε στὸ πρόσωπο πού τὸ βλέπουμε μέχρι σήμερα ἐκεῖ ἀπὸ τὸ πνεῦμα της, πού διαλύθηκε στὴν ἀτμόσφαιρα, ἔγιναν οί φῆμες, τὰ λόγια και οί κληδονες, και ἀπὸ τὸ σῶμα της δλάστησαν τὰ μαντευτικά θότανα, τὰ ὁποία μεταδίνουν τή μαντευτική δύναμη και στὰ ζῶα πού τὰ τρῶνε, και έτσι τὰ σπλάχνα τους γίνονται πηγὴ μαντείας για τὰ μελλούμενα. Και μέχρι σήμερα πολλοί στὴ Σάμο, και ἰδίως οί τσοπάνηδες, ἀπὸ τὰ διάφορα κόκκαλα ἢ ἀπὸ τὰ ψητὰ κρέατα προ-

46) Αἰσχύλ. Προμηθ. 484 — Σοφοκλ. Ἡλέκτρ. 109 — Ἡρόδοτ. Ε' 72. Θ' 91, 101 Πλούτ. Ἡθικ. 581 — Πausαν. Θ' ια' 17 — Παράβαλε και Ὅμηρ. Ὀδύσ. Γ 420.

μαντεύουν ἂν ἡ μέρα θὰ εἶναι βροχερὴ ἢ καλωσυνάτη, καλὴ ἢ κακὴ, καὶ γενικὰ τὸ κάθε δυστύχημα ποῦ πρόκειται νὰ συμβῆ. Ἀλλὰ καὶ οἱ Βυζαντινοὶ χρησιμοποιοῦσαν τὸν κλήδονα γιὰ νὰ προμαντεύουν, καθὼς πληροφοροῦμαστε ἀπὸ τὸν Ζωναρᾶ, τὸν Βλάσταρι, τὸν Μιχ. Ψελλὸ καὶ ἄλλους συγγραφεῖς⁽⁴⁷⁾. Ὁ Βαλσαμῶν γράφει:

«Κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς κγ' τοῦ Ἰουνίου μηνὸς ἠθροίζοντο ἐν ταῖς ρύμαις καὶ ἐν τισιν οἴκοις ἄνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ πρωτότοκον κοράσιον νυμφικῶς ἐστόλιζον· μετὰ γοῦν τὸ συμποσιάσαι καὶ βακχικώτερον ὀρχήσασθαι καὶ χορεῦσαι καὶ ἀλλαλάξαι ἔβαλλον ἐν ἀγγείῳ συστόμῳ χαλκῷ θαλάττιον ὕδωρ καὶ εἶδη τινὰ ἐκάστω τούτων ἀνήκοντα. Καὶ ὡσπερ τῆς παιδὸς ἐκείνης λαβούσης ἰσχὺν ἐκ τοῦ σατανᾶ προμηνύειν τὰ ἐρωτώμενα, αὐτοὶ μὲν περὶ τοῦδὲ τινος ἀγαθοῦ ἢ ἀποτροπαιῶν ἀνεβόων ἐρωτηματικῶς, τὸ δὲ κοράσιον ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ἀγγείῳ ἐμβληθέντων εἰδῶν τὸ παρατυχὸν ἐξαγαγὸν ὑπεδείκνυεν, ὃ καὶ λαμβάνων ὁ ἀνόητος τούτου δεσπότης, ἐπληροφορεῖτο τάχα τὰ ἐπ' αὐτῷ συνενεχθῆναι μέλλοντα εὐτυχῆ τε καὶ δυστυχῆ».

Ὁ Βλάσταρις ἐξηγεῖ τὴ λέξη λέγοντας:

«Κληδὼν δὲ ἐστὶν ἡ διὰ τινων σημείων μαντεία, οὐτινοσοῦν ἐδέλοντος τὴν ἰδίαν τύχην καταμαθεῖν».

Πολὺ ἀρχαῖος λοιπὸν εἶναι ὁ κλήδονας γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Προμηθεὺς λέει, μὲ τὸ στόμα τοῦ Αἰσχύλου:

τρόπους δὲ πολλοὺς μαντικῆς ἐστοίχισα
κᾶκρινά πρῶτος ἐξ ὄνειράτων ἅ χρῆ
ὑπαρ γενέσθαι, κληδόνας τε δυσκρίτους
ἐγνώρισ' αὐτοῖς.

Στὴ Σάμο σήμερα ὁ κλήδονας γίνεται ἔτσι: Τὴν παραμονὴ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τὰ κορίτσια τῆς κάθε συνοικίας, τὰ ὁποῖα θέλουν νὰ μάθουν τὸ μέλλον τους, συγκεντρώνονται σὲ ἓνα σπίτι· ἐκεῖ, ρίχνουν μέσα σ' ἓνα ἀμεταχείριστο δοχεῖο, πῆλινο εἶτε γυάλινο, ἀπὸ ἓνα δαχτυλίδι ἢ κάποιον ἄλλο πρᾶγμα, τὸ λεγόμενον σ η μ ἄ δ ι· πεῖδ μπροστά, μιὰ κόρη, τῆς ὁποίας νὰ ζοῦνε οἱ γονεῖς, γεμίζει τὸ δοχεῖο μ' νερὸ ἄ μ ἰ λ η τ ο, ποῦ τὸ ἔφερε ἀπὸ ἓνα πηγᾶδι, ἢ ἀπὸ μιὰ φλέβα, ἢ ἀπὸ τρεῖς θρύσες. Ἐπειτα σκεπάζουν τὸ δοχεῖο μ' ἓνα κοκκινόχρωμο ὕφασμα (τὸ χροῖμα αὐτὸ σημαίνει τὴν ταχύτητα)

48) Ζωναρ. στὴ συντ. θεῶν καὶ ἱερ. κανόν. Τόμ. Β' σελ. 457 — Βλάσταρ. στὸ ἴδιο Τόμ. ΣΤ' σελ. 245. — Βαλσαμ. Τόμ. Β' σελ. 458.

καὶ τὸ στεφανώνουν μὲ κλωνάρια λιγαριάς — πού εἶναι τὸ ἱερὸ φυτό τῶν ἀρχαίων Σαμίων καὶ τὸ ἀγαπητὸ τῆς Ἑρας — τὰ ὁποῖα ἔκοψε μιὰ παρθένα τῆς ὁποίας ζοῦνε οἱ γονεῖς· καὶ κατόπιν ἐκθέτουν τὸ δοχεῖο στὴν ταράτσα τοῦ σπιτιοῦ, γιὰ νὰ ξαστριση. Συνάμα οἱ κοπέλλες σηκώνονται τὰ μεσάνυχτα, καὶ ἀφοῦ ἀνάψουν δυὸ κεριὰ μπροστὰ στὸν καθρέπτη, κυττάζονται σ' αὐτὸν γυμνές, μέχρις ὅτου νὰ ἐπενεργήσῃ ἡ φαντασία τους καὶ νὰ δοῦν ἢ ἄνθρωπο ἢ κάτι ἄλλο, γιὰ νὰ μαντέψουν τὸν μέλλοντα σύζυγό τους ἢ τὸ ἐπάγγελμά του. Τὸ πρῶτ', μετὰ τῆς θεῖας λειτουργίας, συγκεντρώνονται πάλι ὅλα τὰ κορίτσια στὸ ἴδιο σπίτι, κατεβάζουν ἀπὸ τὴν ταράτσα τὸ δοχεῖο μὲ τὰ σημάδια, καὶ μιὰ κόρη, τῆς ὁποίας νὰ ζοῦν οἱ γονεῖς καὶ νὰ εἶναι πρωτόγονα, δηλ. πρωτότοκη, τὸ ξεσκεπάζει ἐνῶ μιὰ ἄλλη τραγουδάει:

Ἀνοίξετε τὸν κλήδονα στ' αἰ-Γιαννιοῦ τῆς χάρης,
 νὰ βγάλωμε τὸ μάλαμα καὶ τὸ μαργαριτάρι
 Ἀνοίξετε τὸν κλήδονα στ' αἰ-Γιαννιοῦ τῆς χάρης,
 ἢ μοῖρα καὶ τὸ ριζικὸ ἐκεῖνο κουμαντάρει.
 Ἀνοίξετε τὸν κλήδονα στ' αἰ-Γιαννιοῦ τῆς χάρης
 γιὰ νάβρη ποιό τῆς καθεμιᾶς θὰ τύχη παλληκάρι.
 Ἀνοίξετε τὸν κλήδονα, τῆς μοῖρας μας νὰ δοῦμε,
 ἂν στὰ χαρτιά της ἔγραψε φέτος νὰ παντρευτοῦμε.
 Ἀνοίξετε τὸν κλήδονα καὶ θὲ νὰ τραγουδήσω,
 ἐκεῖνον ὅπου ἀγαπῶ ἂν θὰ τὸν ἀποχτήσω.
 Ἀνοίξετε τὸν κλήδονα καὶ στρώσετε βελουδά,
 γιὰ νὰ περάσ' ὁ βασιλειᾶς μὲ τῆς βασιλοπούλα.
 Ἀνοίξετε τὸν κλήδονα νὰ βγῆ χρυσὸ κλωνάρι
 κι' ὅποια νὰ εἶναι καλορρίζικη, ὅπ' ἀγαπᾶ νὰ πάρη.

Βγαίνουν τότε ἀπὸ τὸ δοχεῖο ἕνα ἕνα τὰ σημάδια, καὶ τὸ καθένα κορίτσι λέει ἕνα δίστιχο ἐρωτικὸ ἢ κοροϊδευτικὸ, τὸ ὁποῖο νὰ ταιριάξῃ στὸ κορίτσι ἐκεῖνο, στὸ ὁποῖο ἀνήκει τὸ σημάδι πού ἔβγαλαν ἀπὸ τὸ δοχεῖο· παραθέτομε ἐδῶ μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ δίστιχα:

Ἀνοίξετε τὸν κλήδονα νὰ βγῆ χαριτωμένη,
 τοῦ χρόνου τοῦτο τὸν καιρὸ νὰ εἶναι παντρεμένη.
 Ἀνοίξετε τὸν κλήδονα μέσα ἀπ' τὸ κανάτι,
 κι' ἂν εἶσαι καλορρίζικη νὰ πάρης μαυρομάτη.
 Ἀνοίξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὸ λεμόνι,
 κι' ἂν εἶσαι καλορρίζικη νὰ πάρης τὸν Ἀντώνη.
 Ἀνοίξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὸ ἀλάτι,
 κι' ἂν εἶσαι καλορρίζικη νὰ πάρης τὸν Σταμάτη.

Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὸ κεράσι,
 κι' ἂν εἶσαι καλορρίζικη, θὰ πάρης τὸ Θανάση.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλετε τ' ἀμπόλι,
 κι' ἂν εἶσαι καλορρίζικη θὰ πάρης τὸ Μανόλη
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὸ καιμάκι,
 κι' ἂν εἶσαι καλορρίζικη θὰ πάρης τὸ Γιαννάκη.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὴ γαζία,
 κι' ἂν εἶσαι καλορρίζικη θὰ πάρης τὸν Ἥλία.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὸ θυμάρι,
 κι' ὅποια ἴναι καλορρίζικη τὸν Κωνσταντῆ θὰ πάρη.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ στρώσετε χασέδες,
 γιὰ νὰ περάσ' ὁ κρίνος μου μὲ τίς μεγάλες σέλες.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλετε καλάδι,
 κι' ὅποια ἴναι καλορρίζικη ποτέ της νὰ μὴν πάδη.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὸ κεράσι,
 κι' ὅποια ἴναι καλορρίζικη ν' ἀσπρίση, νὰ γεράση.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλετε τὸ μῆλο,
 πού νὰ ἰδῶ τὸ κρίνο μου νὰ λάμπη σὰν τὸν ἥλιο.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε δαχτυλίδι,
 νάρθη ὁ ἀγαπημένος μου ἀπὸ τὸ παραθύρι.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλετε μπουρνέλα,
 καὶ θὰ περάσ' ὁ κρίνος μου μὲ τὴ χρυσῆ ὀμπρέλα.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὴν ἀχλάδα,
 γιὰ νάρθη ἢ ἀγάπη μου νὰ κάμη πατινάδα.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα, βγάλτε τὸ κομπολόγι,
 γιὰ νὰ περάσ' ὁ κρίνος μου μὲ τὸ χρυσὸ ρολόγι.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα, βγάλτε τὴν ἀλυσίδα,
 γιὰ νὰ μοῦ φέρ' ὁ κρίνος μου φλουριά καὶ κρεμασίδια.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὸ κριθάρι,
 γιὰ νὰ περάσ' ὁ κρίνος μου μὲ τὸ χρυσὸ ζουνάρι.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε δαχτυλίδι,
 γιὰ νὰ μοῦ θάλ' ὁ κρίνος μου μεγάλο κρεμασίδι.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε κληματσίδα,
 γιὰ νὰ ἰδῶ τὸ ταῖρι μου σὰν ὡμορφη ἀχτίδα.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὴν ἀχλάδα,
 νάρθ' ὁ ἀγαπημένος μου μὲ τὴ χρυσῆ φοράδα.
 Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα νὰ βγῆ χαριτωμένος,
 πού ὅλους ἐπολέμησε κι' ἐβγῆκε κερδεμένος.

Ἐπίσης τραγουδιῶνται κοροϊδευτικά καὶ ἀστεῖα δίστιχα ὅπως:

Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ στῶστε τὰ χαράρια,
γιὰ νὰ περάσ' ὁ μύρμηγκας μὲ τὰ στραβὰ ποδάρια.
Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὸ ροβύδι,
γιὰ νὰ περάσ' ὁ κρίνος μου, πὺ μοιάζει σαμιχμίδι.
Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλετε τ' ἀγκοῦρι,
γιὰ νὰ περάσ' ὁ κρίνος μου μὲ τὴν πρησμένη μούρη.
Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὴν τσικνίδα,
κι' ὁποῦναι καλορρίζικη νὰ βγάλη τὴν κασίδα.
Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὸ σταφύλι,
κι' ὁποῦναι καλορρίζικη νὰ τὴν τραβοῦν οἱ σκύλοι.
Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὸ κουροῦπι
κι' ὁποῦναι καλορρίζικη νὰ τήνε φᾶν κουνούποι.
Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὸ θυμάρι,
κι' ὁποῦ ἴναι καλορρίζικη στὴν πλάτη τῆς σαμάρι.
Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὸ βοτάνι,
κι' ὁποῦ ἴναι καλορρίζικη μερονουχτις νὰ κλάνη,
Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλτε τὸ τσουβάλι
κι' ὁποῦ ἴναι καλορρίζικη νὰ σπάση τὸ κεφάλι.
Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ βγάλετε τ' ἀγγίστρι
κι' ὁποῦ ἴναι καλορρίζικη στὸ στόμα τῆς καπίστρι.
Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα κι' ἐπάνω σ' ἓνα χοῖρο,
καβάλλα μέσα στὸ χωριὸ νὰ κάμης ἓνα γύρο.
Ἄνοιξετε τὸν κλήδονα καὶ κεῖ ὅπ' ὀρδινιάσεις,
νὰ πιῆς, νὰ φᾶς κατάμονη καὶ ἔτσι νὰ γεράσης.
Αὐτὸς πὺ τῶρα θὲ νὰ βγῆ χρόνια χρονῶν νὰ ζήση
σὰν τὸ τουλοῦμι νὰ πριστῆ κι' ἔπειτα νὰ σαπίση.
Αὐτὸς πὺ τῶρα θὲ νὰ βγῆ μὲ τὴ λιγνὴ τὴ μέση,
τόνα του πόδι νὰ πιαστῆ καὶ τ' ἄλλο νὰ τοῦ πέση.
Ἡ μάνα σου ἢ ἀγγουριὰ κι' ὁ κύρης σου τ' ἀγγοῦρι,
ἐκάθησαν καὶ κάμανε ἑσένα τὸν καμπούρη.
Πίσ' ἀπ' τὴν ἀνεμοδόουρα,
κάθεται ἢ γρηὰ καμπούρα.

Τὸ βγάλσιμο τῶν σ η μ α δ ι ῶ ν ἀπὸ τὸ δοχεῖο ἐπαναλαμβάνεται
τρεις φορές, ἀνάμεσα σὲ γέλια καὶ πειράγματα· καὶ τὸ βράδυ, τὸ κάθε κορίτσι
ἀφοῦ γεμίσει τὸ στόμα του ἀπὸ τὸ ἀ μ ί λ η τ ο ἐκεῖνο νερό, ἢ βγαίνει στὸ
δρόμο, ἢ ἀνεβαίνει στὸ δῶμα τοῦ σπιτιοῦ καὶ περιμένει μέχρις ὅτου ἀκούσει

ένα γείτονα, ή κάποιον περαστικό να λέει ένα κύριο όνομα, και πιστέβει πως αυτό θα είναι το όνομα του μελλοντικού της συζύγου.⁽⁴⁸⁾

Δεύτερος τρόπος μαντικής αυτή τη μέρα είναι ο εξής: 'Από το άμιλητο νερό του κλήδονα βάζουν λίγο μέσα σ' ένα ποτήρι, και αφού σπάσουν ένα αυγό, ρίχνουν μέσα στο ποτήρι, τρείς σταγόνες από το άσπράδι του, λέγοντας:

“Αη Γιάννη πρόδρομε,
ότ' είναι τής μοίρας μου.

μέ το ανάκατεμα του άσπραδιού και του νερού σχηματίζονται στο ποτήρι διάφορα σχήματα, π.χ. δέντρα, τραπέζια, καράβια κλπ. και από τα τέτοια σχήματα μαντεύουν το έπάγγελμα του άντρα που θα παντρευτούν· αν δηλαδή σχηματίστηκε τραπέζι, θα είναι γραμματικός, αν καράδι, θα είναι καπετάνιος, ή ναύτης κ.ο.κ. Σε μερικά χωριά άντις για άσπράδι του αυγού ρίχνουν μέσα στο άμιλητο νερό λυωμένο μολύδι και από το σχήμα που θα πάρη, μαντεύουν, καθώς είπαμε παραπάνω.

Τρίτος τρόπος μαντικής είναι ο παρακάτω: Το ήλιοβασίλεμα τής προηγούμενης ήμέρας, τα κορίτσια εκθέτουν στο δώμα τρία φύλλα συκιάς, τα όποια πιτσιλίζουν με άλάτι· και αφού με το μυαλό τους μελετήσουν εκείνον που ποθει ή καρδιά τους, σκεπάζουν τα φύλλα με πέτρες και τα αφήνουν όλη εκείνη τη νύχτα στην επίδραση των άστεριών. “Αν τα φύλλα αυτά τα μαράνη το άλάτι και ή νυχτερινή δροσιά, συμπεραίνουν ότι δεν πρόκειται να εκπληρωθή ο πόθος τους· αν, άντίθετα όλα ή ένα διατηρήσουν τη δροσεράδα τους, τότε πιστέβουν ότι σίγουρα θα πραγματοποιηθ ή έπιθυμία τους. Μερικά κορίτσια άντις για τρία εκθέτουν πολλά τέτοια φύλλα, και πάνω στο καθένα γράφουν ένα άνδρικό όνομα· και πιστέβουν ότι, το όνομα το γραμμένο στο φύλλο, που το πρωί θα βρεθ ή δροσερό, θα είναι το όνομα του μελλοντικού συζύγου. Επίσης ζυμώνουν άλευρι, με άμιλητο νερό και κάνουν μικρές τηγανίτες, στην καθεμιά από τις όποτες δίνουν από ένα άνδρικό όνομα, και τις εκ-

48) 'Αλλά και την Κυριακή των Βαΐων, οι μόν εϋσεβείς, όταν φέρνουν τα βάγια από την εκκλησία στο σπίτι τους, δέν τα αποθέτουν στο εικονοστάσι, αλλά τ' αφήνουν στην αϋλή και τα κρύβουν σε μιά τρύπα του τοίχου, από όπου τα παίρνουν την άλλη μέρα και τα πηγαίνουν στο εικονοστάσι· κείνες που θέλουν να παντρευτούν παίρνουν τα βάγια από το άριστερό χέρι του παπα χωρίς να το φιλήσουν, και επιστρέφουν χωρίς να μιλήσουν στο σπίτι τους και το κύριο όνομα που θα ακούσουν να προφέρεται στο δρόμο, πιστεύουν ότι θα είναι το όνομα του άντρα που θα πάρουν. Είναι δέ κι' αυτό λείψανο τής αρχαίας μαντικής που γίνονταν στην Σμύρνη και στη Βοιωτία πάνω στο βωμό του Σποδίου 'Απόλλωνα, ως εξής: “Ελεγαν στο αυτί του αγάλματος αυτού του θεού ότι ήθελαν να πούν κι' έπειτα, αφού βούλωναν τ' αυτιά τους, έφευγαν από τον βωμό· και όποια λέξη άκουγαν μόλις ξεβούλωναν τ' αυτιά τους, την θεωρούσαν σαν προμάντευμα για κείνο το όποιο έπιθυμούσαν. Επίσης όταν οι κοπέλλες θυμιάζουν το Σάββατο τα σπίτια τους, σκύβουν έξω από το παράθυρο και πιστεύουν ότι το όνομα του πρώτου άντρα που θα περάση θα το έχη και ο μελλοντικός τους σύζυγος.

θέτουν στ' ἄστρα· τὸ δὲ ὄνομα ἐκείνης τῆς τηγανίτας, ἣ ὁποία κατὰ τὴ μαγειρική φράση, θ' ἀνεβῆ περισσότερο, θὰ εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ μελλοντικοῦ συζύγου.

Ἄλλος τρόπος μαντικῆς ποὺ μεταχειρίζονται οἱ κοπέλες εἶναι ὁ ἐπόμενος: Καθὼς ξέρομε, οἱ γυναῖκες χρησιμοποιοῦν στὸν ἀργαλειὸ μιὰ λεπτὴ ράβδο, ποὺ λέγεται *κομποδιὰς* καὶ χρησιμεύει γιὰ νὰ κρατᾷ τὸ νῆμα πρὶν ἀπὸ τὸ φάσιμο· μόλις ἀποτελειώσῃ τὸ ὕφασμα τὰ κορίτσια παίρνουν τὸν κομποδιάστη καὶ ἀφοῦ τὸν κρύψουν κάτω ἀπὸ τὰ ροῦχα τους, βγαίνουν στὰ σοκάκια καὶ μὲ πλαστὴ ἀδιαφορία περιμένουν ν' ἀκούσουν ἕνα κύριο ὄνομα, πιστεύοντας ὅτι αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ ἄντρα ποὺ θὰ πάρουν.

Τελευταῖος τρόπος μαντικῆς εἶναι αὐτός: Ἡ κόρη, ἀφοῦ *μελετήσῃ*, θάζει κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλό της τρία κουκιά, ἀπὸ τὰ ὁποία τὸ ἕνα εἶναι μὲ τὴ φλούδα του, τὸ ἄλλο μισοξεφλουδισμένο καὶ τὸ τρίτο ξεφλουδισμένο· τὸ πρῶτὸ ποὺ θὰ σηκωθῆ, παίρνει μὲ κλειστὰ τὰ μάτια της καὶ «στὴν τύχη» ἕνα ἀπὸ τὰ τρία κουκιά. Ἄν πάρῃ τὸ κουκί μὲ τὴ φλούδα, πιστεύει ὅτι τὸ μελέτημά της θὰ πραγματοποιηθῆ, ἂν πάρῃ τὸ μισοξεφλουδισμένο, τότε ὁ ἄντρας ποὺ θὰ πηγαίη θὰ εἶναι χῆρος, καὶ ἂν πάρῃ τὸ ξεφλουδισμένο, τότε πιστεύει ὅτι τὸ μελέτημά της δὲν θὰ πραγματοποιηθῆ.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ὁ ἅγιος Ἰωάννης τιμᾶται καὶ σὰν θεραπευτῆς τῆς *θερμασίας*· γι' αὐτὸ καὶ στὴν γιορτὴ του, πολλοὶ ποὺ ἄλλοτε ὑπόφεραν ἀπὸ πυρετό, τηροῦν αὐστηρότατη νηστεία· ὅσοι πάσχουν ἀπὸ πυρετοῦς κάνουν λειτουργία καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυση, ἂν ἡ ἐκκλησία ὅπου ἔγινε ἡ λειτουργία ἔχει παράθυρο ἀπὸ τὸ ὁποῖο χωράει νὰ βγῆ ἄνθρωπος, ἐξέρχονται ἀπὸ τὸ παράθυρο καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν πόρτα· ἔξω δὲ ἀπὸ τὸ ἅγιο βῆμα ντύνονται μὲ καινούργια ροῦχα καὶ δένουν ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὰ παληὰ τους ροῦχα σ' ἕνα διπλανὸ θάμνο, πιστεύοντας ὅτι ἔτσι θ' ἀπαλλαχτοῦν ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια ποὺ τοὺς βασανίζει. Ἀκόμα καὶ τὴν ἡμέρα τῆς ἐβδομάδας ποὺ θὰ συμπέσῃ ἐκείνη τῆ χρονιά ἢ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, οἱ ναυτικοὶ οὔτε πλοῖο ρίχνουν στὴ θάλασσα οὔτε ταξίδι ἐπιχειροῦν· ἐπίσης οἱ γεωργοὶ δὲν ἀρχίζουν γεωργικὴ ἐργασία οὔτε *πατοῦν* σταφύλια στὰ πατητήρια, ἐκείνη τὴ μέρα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἄλλη μέρα κατὰ τὴν ὁποία τὰ κορίτσια τῆς Σάμου χρησιμοποιοῦν τὴ μαντικὴ, εἶναι ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, τοῦ Τύρωνος. Τρεῖς μέρες πρὶν, κάθε κοπέλλα θάζει κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλό της πρὶν κατακλιθῆ, ἀμεταχείριστο σαποῦνι *γιὰ νὰ πλύνη τὰ ροῦχα τοῦ ἐκείνος* ποὺ θὰ φανῆ στὸν ὕπνο της· καὶ τὴν παραμονὴ τῆς ἑορτῆς, ἀφοῦ πᾶνε στὸν ἑσπερινό, ὅπου, καθὼς εἶναι γνωστό, φέρνουν ὅλοι κόλλυθα, ἄλλοι πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου, καὶ ἄλλοι γιὰ τίς ψυχὰς τῶν πεθαμένων, παίρνουν λίγα ἀπὸ τὰ —

πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου — κόλλυβα, καὶ ὄχι ἀπὸ κείνα ποὺ εἶναι γιὰ τὶς φυ-
χῆς τῶν νεκρῶν, γιὰτὶ πιστέδουν ὅτι τότε θὰ δοῦν στὸν ὕπνο τους νεκρούς· ἀπὸ
τὰ κόλλυβα αὐτὰ διαλέγουν 36 ἢ 40 κόκκους, κι' ἀφοῦ τὰ βάλουν μέσα σ' ἓνα
κοκκινόχρωμο μαντήλι — τὸ δὲ κόκκινο χρῶμα σημαίνει τὴν ταχύτητα —
τὰ δένουν στὴ μέση τους. Προτοῦ πέσουν νὰ κοιμηθοῦν βγαίνουν τὸ μαντήλι
μὲ τὰ κόλλυβα ἀπὸ τὸ κάτω μέρος τοῦ κορμιοῦ τους, δηλαδή ἀπὸ τὰ πόδια, καὶ
τὸ ἐκθέτουν ὅλη τὴ νύχτα στὸ δῶμα τοῦ σπιτιοῦ, καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση
τῶν ἄστρον· δίπλα στὸ μαντήλι μὲ τὰ κόλλυβα βάζουν κόκκους σιταριοῦ —
ποὺ τοὺς πῆραν ἀπὸ ἑπτὰ πρωτότοκα κορίτσια, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὸ ὄνομα Μα-
ρία· μαζί βάζουν ἓνα ψαλίδι, ἓνα καθρέπτη καὶ ἓνα μαχαῖρι μαυρομάνικο, καὶ
λένε:

Ἄγιε Θεόδωρε καλέ μου
στρατηλάτη καὶ πεζέ μου,
εἰς τοὺς δρόμους ὁποῦ πᾶς,
καὶ τὶς μοῖρες ἀπαντᾶς
ἴπαντησε καὶ τὴ δική μου
καὶ διπλᾶ χαιρέτα μού την
καὶ τὸ βράδυ στείλε μού την
τὸ σταράκι ὁποῦ ἴσπειρα,
νὰ θερίσωμε μαζί.

Ἄλλα κορίτσια ἀπλώνουν κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλό τους τὸ μαντήλι μὲ
τὰ κόλλυβα καὶ λένε τοὺς παραπάνω στίχους. Καὶ ὅ,τι ὄνειρο δοῦν ἐκείνη τὴ
νύχτα, ἀναλύεται μὲ μεγάλη ἐπιμέλεια ἀπὸ τὶς ὄνειροεξηγήτριες τῆς γειτο-
νιάς, οἱ ὁποῖες ἀποκαλύπτουν στὶς νέες τὸ μέλλον τους. Σὲ μερικὰ χωριὰ δὲν
δένουν τὰ κόλλυβα στὴ μέση τους ἀλλὰ τὰ ἀπλώνουν κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλο,
κάνοντας μ' αὐτὰ ἓνα κύκλο, στὴ μέση τοῦ ὁποῖου βάζουν ἓνα μαχαῖρι κι' ἓνα
καθρέπτη· ἢ μαντική αὐτὴ μὲ τὰ κόλλυβα ἐπαναλαμβάνεται ἐπὶ τρεῖς νύχτες,
τὴν παραμονὴ δηλαδή τῆς ἑορτῆς, ἀνήμερα τῆς ἑορτῆς καὶ τὴν ἐπόμενη.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ

Τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τῆς ἀναλήψεως, ἐπικρατεῖ στὴ Σάμο ἡ συνήθεια
νὰ κολλοῦν στὴν πόρτα ἢ σ' ἓνα παράθυρο κάθε σπιτιοῦ ἓνα ἀναμμένο κερί,
πρὸς τιμὴν τοῦ Σωτῆρος ποὺ ἀναλήφτηκε, καὶ συνάμα νὰ πλένουν στὴ θάλασσα
ἢ σ' ἓνα ρέμμα τὰ πόδια τους, λέγοντας:

Ἄναλήφτηκες Χριστέ μου
ἀναλήβομαι καὶ γώ,
Βούτα Γιάννη, βούτα σύ,
νὰ βουτήσουμε μαζί.

Τὴν ἡμέρα τῆς ἀναλήψεως οἱ γυναῖκες δὲν ζυμώνουν, οὔτε κάνουν προζύμι.

ΓΙΑ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ἡ πίστις ὅτι ὑπάρχουν Σ τ ο ι χ ε ῖ α, ἡ ὁποία βασάνισε καὶ βασανίζει πολλοὺς ἀμόρφωτους ἀνθρώπους, εἶναι οἰκτρὴ κληρονομία ἀπὸ τῆ γεμάτης δεισιδαιμονίας καλοπιστίας τῶν κατοίκων ἰδίως τοῦ Βυζαντίου, οἱ ὁποῖοι ἀντικαταστήσανε μ' αὐτὰ τὰ δ α ι μ ὀ ν ι α τῶν ἀρχαίων. Ὅσοι ἔχουν διαβάσει τοὺς Βυζαντινοὺς χρονογράφους, σὲ πολλὰ σημεῖα εἶδαν ὅτι τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο τὸ οἰκοδόμημα ἦταν σ τ ο ι χ ε ι ω μ ἔ ν ο, καὶ ὅτι αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνου τοῦ κτιρίου τὸ Σ τ ο ι χ ε ῖ ο, εἶχε αὐτὴ ἢ ἐκείνη τὴν ιδιότητα⁽⁴⁹⁾. Ἡ δοξασία αὐτὴ πέρασε διαδοχικὰ καὶ στοὺς πειρὸ ἀπλοὺς ἀπὸ τοὺς νεωτέρους, οἱ ὁποῖοι μὲ πεποίθησιν βεβαιώνουν, ὅτι μερικὰ σπίτια ἢ ἐργαστήρια, ἢ τοποθεσίαι ἢ δέντρα ἔχουν Σ τ ο ι χ ε ῖ α, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται πότε μὲ τὴ μορφὴ τοῦ ἄ ρ ἄ π η, πότε τοῦ μαύρου σκύλου καὶ πότε μὲ κάποιου ἄλλου ζώου, καὶ τὰ ὁποῖα ἄλλοτε μὲν δείχνονται εὐεργετικά, καὶ ἄλλοτε ἀπειλοῦν καταστροφὰς καὶ ταράζουν τοὺς ἀνθρώπους μὲ κρότους, μὲ θορύβους καὶ μὲ κάθε λογῆς παρουσιάσεις. Ἄν ἀναγράψαμε ὅλα, ὅσα ἀκούσαμε γιὰ τὰ Σ τ ο ι χ ε ῖ α, θὰ μπορούσαμε νὰ γεμίσουμε πολλοὺς τόμους μὲ φοβερὰ καὶ περίεργα διηγήματα. Ὑπῆρξαν στοιχειωμένα σπίτια στὰ ὁποῖα, ὅσοι διανυκτέρευσαν πρίστηκαν καὶ μελανιάσανε, ἔτσι ποὺ δὲν τολμοῦσε πιά νὰ μείνη ἐκεῖ τὴ νύχτα κανένας ἄνθρωπος· ἓνας, ὄχι τυχαῖος ἄντρας, ποὺ πίστεθε ἀπόλυτα στὴν ὑπαρξὴ τῶν Σ τ ο ι χ ε ῖ ω ν, μᾶς διηγήθηκε τὰ ἑξῆς: Μιὰ νύχτα, ποὺ καθόντανε στὸ γραφεῖο του καὶ ἔγραφε, ἄκουσε, ἂν καὶ ἡ πόρτα τῆς αὐλῆς καὶ ἡ πόρτα τοῦ σπιτιοῦ ἦσαν κλειστές, θήματα ἀνθρώπου, ποὺ ἀνέβαινε τὴ σκάλα. Ἀπορώντας γι' αὐτό, σηκώθηκε νὰ ἰδῆ ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ ἀνεβαίνει τὴ σκάλα, ξαφνικὰ ὅμως ἀνοίξε κατὰ παράδοξο τρόπο ἡ πόρτα τοῦ δωματίου του, καὶ μπῆκε μέσα ἓνας ἄνθρωπος «μέγας τὸ ἀνάστημα καὶ φοβερὸς τὴν ὄψιν», καὶ ἀφοῦ κατευθύνθηκε πρὸς τὸ τραπέζι, ἔσθησε τὸν λύχνον ποὺ ἦταν ἐπάνω. Τότε ὁ ἄνθρωπος ποὺ κυριεύτηκε ἀπὸ τὸν φόβον, βιάσθη ἀθόρυθα πρὸς τὸ κρεβάτι του, καὶ ἀφοῦ σήκωσε τὸ πάπλωμα, χώθηκε ἀπὸ κάτω καὶ σκεπάστηκε, ἐνῶ ἡ ἀνάσα του ἦταν κομμένη. Σὲ λίγο ὅμως ἔνοιωσε τὸ πάπλωμα νὰ σαλεύη, κι' ἓνα σῶμα νὰ κατακλίνεται καὶ σιγὰ-σιγὰ νὰ τὸν πλησιάζη μέχρις ὅτου τὸν πίεσε τόσο, ὥστε, μὴν ἀντέχοντας πιά ἀπὸ τὴ στενοχώρια, πετάχτηκε ἀπὸ τὸ κρεβάτι, φωνάζοντας ἄγρια· οἱ δικοὶ του, ποὺ τὸν ἄκουσαν,

49) Ducangius Glos. στὴ λέξ. Στοιχεῖον.

έτρεξαν κοντά του να δουν, τί έπαθε και φωνάζει έτσι. Έν τῷ μεταξύ όμως τὸ Σ τ ο ι χ ε ι ο έγινε άφαντο, και ὁ άνθρωπος, πού ένοχλήθηκε από αυτό, γεμάτος τρόμο, διηγήθηκε τὸ πάθημα στους δικούς του, πού τρόμαξαν κι' αυτοί. Μάταια προσπαθήσαμε να πείσουμε τὸν άντρα πού μᾶς διαβεβαίωσε για τήν ύπαρξη τῶν Σ τ ο ι χ ε ι ὶ ω ν, ὅτι τὸ πάθημά του ήταν αποτέλεσμα μιᾶς πυρετικῆς κατάστασης ἢ γέννημα τῆς ξεσηκωμένης φαντασίας του· τὰ λόγια μας δέν τὸν έπεισαν και συνεχίζει να έπιμένη με βεβαιότητα, ὅτι υπάρχουν πολλά σ τ ο ι χ ε ι ὶ ω μ έ ν α σπίτια.

Ένας άλλος, ὁ ὁποῖος καταδιώχτηκε από Σ τ ο ι χ ε ι ο μᾶς διηγήθηκε, έχοντας ακόμα τὸν τρόμο στήν καρδιά του, ὅτι ενώ πρὸ ἐτῶν έμεινε στή θέση «Κακές Πέτρες» τῆς περιφερείας Καρλοβασιῶν, εἶδε πεντέξη περδικοπούλες να θγαίνουν από ένα θάμνο. Έτρεξε τότε πίσω από τὰ πουλιά και τὰ καταδίωξε, και κείνα, απομακρυνόμενα σιγά σιγά, τὸν έφεραν σὲ ένα απόκρημνο μέρος ὅπου υπήρχε ένας βάτος, στὸν ὁποῖο χώθηκαν. Τότε όμως πρόβαλε από τὸν βάτο ένα περίεργο ζῶο, πού ήταν κατακόκκινο κι' έμοιαζε με γουροῦνι, και κύτταξε με βλοσυρὸ βλέμμα τὸν διώκτη τῶν πουλιῶν. Ὁ άνθρωπος ὕστερα από αυτό έφυγε τρέχοντας από τὸ μέρος εκείνο· αλλά τὸ ζῶο άρχισε να τὸν καταδιώκη, κι' ενώ έτρεχε ξοπίσω του ακούγονταν βαρειὰ τὰ θήματά του· και ὁ ταλαίπωρος σώθηκε, μπαίνοντας σ' ένα εκκλησάκι, πού βρέθηκε στὸ δρόμο του, ὁπότε και τὸ ζῶο έγινε άφαντο.

Σὲ πολλούς φανερώθηκαν ἄ ρ ἄ π η δ ε ς, οἱ ὁποῖοι «ξανέμιζαν» λίρες με τὰ φκιάρια, και τούς έκαμαν νεῦμα να πᾶνε κοντά τους, και ὅταν αυτοί άρνήθηκαν, οἱ ἄ ρ ἄ π η δ ε ς τούς φασκελώσανε. Μιὰ γυναίκα μᾶς έλεγε ὅτι, ενώ πήγαινε στὸ ἀμπέλι της, εἶδε πάνω στὰ κλαδιὰ ενός δέντρου να χόρευουν πολλά άσημένα νομίσματα, από τὰ ὁποῖα μάζεψε κάπου τριάντα· και ὅταν προσκάλεσε μιὰν άλλη γυναίκα πού έρχονταν ξοπίσω της, για να μαζέψη κι' εκείνη χρήματα, τὰ νομίσματα πού χόρευαν χάθηκαν, κι' έμειναν μονάχα ὅσα πρόλαβε και μάζεψε εκείνη.

“Άλλωστε έχουν τή γνώμη ὅτι αν κάποιος ανακαλύψη σ τ ο ι χ ε ι ὶ ω μ έ ν ο θησαυρὸ, πρέπει απαραίτητα να ματώση τὸ χέρι του, γιατί, αν αυτό δέν γίνη, ὁ θησαυρὸς μεταβάλλεται σὲ κάρβουνα.

“Άλλων πάλι τὰ πιθάρια, πού είχαν στὰ κατώγια τους, άνάβρυσαν τόσο πολὺ λάδι, ὥστε μάζεψαν πολὺ μεγάλες ποσότητες από αυτό· αλλά μόλις μίλησαν, ἢ άνάβρα τοῦ λαδιοῦ διακόπηκε. Πολλὰ τέτοια μπορούσαμε ν' αναγράφουμε· άρκούμαστε όμως σ' αυτά, και λέμε ὅτι υπήρξαν άνθρωποι, οἱ ὁποῖοι έγκατάλειψαν τὰ σπίτια τους από τὸν φόβο τῶν Σ τ ο ι χ ε ι ὶ ω ν, και ὅτι υπάρχουν ακόμα πολλοί, οἱ ὁποῖοι δέν τολμοῦν να πᾶνε σὲ ὠρισμένα μέρη, και ιδίως σὲ δρύσες, γιατί τὰ Σ τ ο ι χ ε ι ὶ α τους είναι ὀλέθρια για τούς άν-

θρώπους. Στή θέση «Ἅγιος Παντελεήμονας», κοντά στο χωριό Καστανιά, πιστεύουν μερικοί, ὅτι τρία Σ τ ο ι χ ε ῖ α φυλάνε ἕνα μεγάλο καζάνι, γεμάτο χρυσάφι. Στὸ Βαθύ, μιὰ μουριά, ἀπὸ τὴν ὁποία ἕνας ἄντρας ποὺ ἔπεσε ἔσπασε τὸ πόδι του, μιὰ γυναίκα ποὺ γκρεμίστηκε πέθανε κι' ἕνα κοριτσάκι, ποὺ ἔπεσε, ἔπαθε μεγάλο κάταγμα, θεωρεῖται ἀπὸ πολλοὺς ὅτι εἶναι ἡ κατοικία ἑνὸς κακοποιοῦ Σ τ ο ι χ ε ῖ ο υ.

Ἄφοῦ λοιπόν, ἂν καὶ δὲν ἔπρεπε, παραμένει ἀκράδαντη ἡ πίστη στὴν ὑπαρξη τῶν Σ τ ο ι χ ε ῖ ω ν, μερικοί, γιὰ νὰ ἔχουν τουλάχιστο στὰ σπίτια τους καλὰ καὶ ἀγαθὰ σ τ ο ι χ ε ῖ α, τὰ σ τ ο ι χ ε ῖ ω ν ο υ ν μὲ μιὰ κόττα ἢ μὲ ἕνα ἀρνάκι, ὡς ἐξῆς: Ὅταν πρόκειται νὰ χτίσουν σπίτι παίρνουν μιὰ κόττα ἢ ἕνα ἀρνί, καὶ ἔρχονται καὶ τὸ ξαπλώνουν μπροστὰ ἀπὸ τὴ θέση ὅπου πρόκειται νὰ μπῆ ἡ θεμελιόπετρα κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε ἡ σκιά τοῦ ζώου νὰ σκιάζῃ ἐκείνη τὴ θέση, κι' ἐκεῖ βάζουν τὴν θεμελιόπετρα: ὕστερα σκοτώνουν τὸ ζῶο καὶ ἀφοῦ τὸ μεταφέρουν ἀλλοῦ, τὸ θάβουν σὲ βαθὺ λάκκο, χωρὶς κανένας νὰ γευθῆ ἀπὸ τὸ κρέας του. Μὲ αὐτὸ ποὺ κάνουν, πιστέβουν ὅτι, ἀπὸ δῶ καὶ στὸ ἐξῆς σ τ ο ι χ ε ῖ ο τοῦ σπιτιοῦ θὰ εἶναι ἡ κόττα ἢ τὸ ἀρνάκι, ζῶα ἀκίνδυνα, ποὺ δὲν βλάπτουν τοὺς ἀνθρώπους. Προσέχουν ἐπίσης νὰ μὴ σκιάζῃ τὸ μέρος ποὺ θὰ κατατεθῆ τὸ θεμέλιο ἢ σκιά ἀνθρώπου, γιατί, ἂν αὐτὸ συμβῆ, σίγουρα ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος θὰ πεθάνῃ πολὺ σύντομα. Ἀκόμα φροντίζουν νὰ γεμίζουν ἀποβραδὺς τὶς στάμνες μὲ νερό, γιατί ἂν τὸ Σ τ ο ι χ ε ῖ ο διψάσῃ καὶ δὲν βρῆ νερό, πνίγει ἐκείνους οἱ ὁποῖοι κοιμοῦνται μέσα στὸ σπίτι.

ΓΙΑ ΤΙΣ ΝΕΡΑΪΔΕΣ

Ἀλήθεια, δὲν θὰ μᾶς ἔπαιρνε ὁ χρόνος, ἂν γράφαμε τὰ ὅσα ἀκούσαμε γιὰ τὶς Νεράϊδες ἀπὸ πολλοὺς, οἱ ὁποῖοι ἀφελέστατα καὶ μὲ πεποιθήση μᾶς βεβαίωσαν ὅτι τὶς εἶδαν μὲ τὰ μάτια τους, καὶ τὶς ἄκουσαν μὲ τ' αὐτιά τους νὰ τραγουδοῦν, νὰ χουγιάζουν, νὰ χορεύουν, νὰ παίζουν κιθάρες καὶ σουραύλια καὶ νὰ κάνουν ἄλλα πολλὰ καὶ διάφορα. Κατὰ τὴν κοινὴ ἀντίληψη οἱ Νεράϊδες, οἱ ὁποῖες ἔχουν μεγάλη ὁμοιότητα μὲ «τὰς Μελίας Νύμφας» τῶν ἀρχαίων⁽⁵⁰⁾, μένουν ἰδίως στὶς χαράδρες, στοὺς λειμῶνες, στὰ σύδενδρα καὶ στὰ μέρη ποὺ ἔχουν πολλὰ νερά⁽⁵¹⁾. Τὶς βλέπουν ἐκεῖνοι ποὺ ὁ φύλαγκας, δηλαδὴ ὁ ἄγγελος ποὺ τοὺς φυλάει, τυχαίνει νὰ εἶναι ἐλαφρός. Γι' αὐτὸ, πολλοὶ ποὺ ἔχουν ἐλαφρὸ φύλαγκα, ὅταν πέρασαν ἀπὸ τὰ πολλὰ τέτοια μέρη τῆς Σάμου, τὰ ὁποῖα εἶναι κατάλληλα κατοικητήρια γιὰ τὶς Νεράϊδες, εἶδαν, καθὼς ἐπιμένουν νὰ λέγε, τὶς κ α λ ἔ ς κ υ ρ ἄ δ ε ς — ἔτσι λέγον-

50) Gerhard, Griechische Mythologie 108.

51) Παράβαλε καὶ Σχολ. Θεοκρίτου Γ. 19 καὶ Βίων, ΓΕ'. 28.

ται κατ' εὐφημισμὸ οἱ Νεράϊδες — μὲ διάφορες μορφές⁽⁵²⁾. Πόσοι, περνών-
τας ἀπὸ τῆ Β ρ ύ σ η τ ο ὕ Γ ι α ν ν ά κ η στή περιφέρεια τοῦ Βα-
θουοῦ, ἢ ἀπὸ τὸ Κ α κ α θ ό ρ ε μ μ α, ἢ ἀπὸ τὰ Μ έ ρ ι α δίπλα στὸν
Πύργο, ἢ ἀπὸ τοῦ Ἄ ν τ ρ ο υ λ ῆ τ ὸ θ ό θ α ν ο στοὺς Μυτιληνοὺς —
ὅλα αὐτὰ εἶναι τ' ἀγαπημένα στὶς Νεράϊδες μέρη — δὲν ὑπῆρξαν θύματα τῆς
δρεξῆς ἢ τῆς κακοκεφιάς πού εἶχαν οἱ Νεράϊδες; Ἄπὸ τὰ πολλὰ πού μᾶς
ἀφηγήθηκαν παραθέτουμε ἐδῶ μερικὰ «διὰ τὸ περίεργον».

Στὸ χωριὸ Νενέδες μᾶς διηγήθηκαν ὅτι πρὶν ἀπὸ χρόνια ἕνας χωρικός,
ἐνῶ ἔπαιζε τὴ λύρα του ἀνάμεσα σὲ ἄλλους πού χόρευαν ἕνα ξέφρενο χορό,
ἔγινε ἀνάρπαστος ἀπὸ τὶς Νεράϊδες· καὶ μᾶς διαβεβαίωσαν ὅτι οἱ ἴδιοι, τάχα,
τὸν εἶδανε καὶ μὲ τ' αὐτιά τους ἄκουσαν τὴ λύρα πού ἔπαιζε στὸν ἀέρα, κα-
θὼς ὁ δύστυχος λυράρης «ἀπήγετο εἰς δύσδοτον καὶ ὑπὸ μεγίστων βράχων πε-
ρικυκλωμένην θέσιν» στὸν λεγόμενον Τρυπιόβραχο. Ὅταν ἐκεῖνος μετὰ τρεῖς
μέρες ξαναβρέθηκε, σὰν ἀπὸ θαῦμα, διηγήθηκε ὅτι ὑποχρεώθηκε ἀπὸ τὶς Νε-
ράϊδες νὰ παίξῃ τὴ λύρα του, γιὰ νὰ χορεύουν ἐκεῖνες.

Βέβαια δὲν εἶναι πολλὴ δύσκολη ἢ ἐξήγησις αὐτοῦ τοῦ μυθολογήματος.
Ἐπιθέτουμε ὅτι ὁ πολυθασανισμένος χωρικός, πού ἦταν μεθυσμένος, παρεξέ-
κλιγε ἀπὸ τὸ δρόμο του καὶ ἀφοῦ ἀποπλανήθηκε μέσα στὰ ρουμάνια, ξανα-
βρῆκε ὕστερα ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες τὴν ἄγουσα πρὸς τὸ χωριὸ του καὶ ἐπέστρεψε
ἐκεῖ, ἀπ' ὅπου τὸν ἐξαφάνισε ὁ ἀγαπητὸς του θεὸς Βάκχος καὶ ὄχι οἱ Νε-
ράϊδες.

Μᾶς βεβαίωσαν ὅτι ἕνας τσοπάνης, ὁ ὁποῖος λησιμόνησε τὶς ἀρβύλες του
σ' ἕνα ρέμμα κοντὰ στὸ χωριουδάκι «Νικολοῦδες», ἐπέστρεψε, μὲ τὴ δύση τοῦ
ἡλίου, στὸ μέρος ἐκεῖνο γιὰ νὰ τὶς βρῇ· ἀλλὰ μὲ μεγάλη ἔκπληξις συνάντησε
ἐκεῖ τρεῖς ὄμορφες γυναῖκες, οἱ ὁποῖες ἄρχισαν νὰ τοῦ πετοῦν πέτρες, πού ἔμως
καμμιὰ δὲν τὸν χτύπησε. Ἄνεχώρησε λοιπὸν τρέχοντας, χωρὶς νὰ προφέρῃ
μιὰ λέξη στὸ δρόμο· κι' ἀφοῦ ἐπανῆλθε περίτρομος στοὺς Νικολοῦδες, ἀνάφερε
τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀπροσδόκητη αὐτὴ συνάντησι.

Ἐνας ἄντρας μᾶς ἔλεγε ὅτι, μεταβαίνοντας ἀπὸ τὴ Λέκα στὴν Καστανιά,
συνάντησε ἔξω ἀπὸ τὸ τελευταῖο αὐτὸ χωριὸ τρεῖς γυναῖκες, οἱ ὁποῖες ἔμοιαζαν
μὲ τσιγγάνες κι' εἶχαν σκεπάσει τὰ κεφάλια τους μὲ κόκκινα καλύμματα· ὁ
περαστικός πού ἀπόρησε, ὅταν βρῆκε μπροστά του τέτοιου εἴδους γυναῖκες, θέ-
λησε νὰ πλησιάσῃ καὶ νὰ τὶς ρωτήσῃ. Ἄλλὰ ἐκεῖνες, ἀφοῦ ἀπομακρύνθηκαν
γρήγορα, πέρασαν — σὰν νὰ πετοῦσαν — ἀπὸ ἕνα φαράγγι καὶ στάθηκαν

52) Ὁ Ν. Γ. Πολίτης στὴ σελ. 97 τοῦ Α' τόμου τῶν Μελετῶν του γιὰ τὸ βί-
ο τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων λέγει ὅτι οἱ Νεράϊδες ὀνομάζονται κ α λ έ ς κ υ ρ ά δ ε ς ὄχι
κατ' εὐφημισμὸ, ἀλλὰ γιὰ τὰ εὐεργετήματα πού πολλὰς φορὰς παρέχουν στοὺς ἀθρώ-
πους καὶ λόγῳ «τῆς ὑψηλοτέρας τάξεως αὐτῶν». Οἱ Σαμιῶτες ἀντίθετα θεωροῦν τὶς
Νεράϊδες στοιχεῖα κακοποιά.

στὸν ἀπέναντι βράχο, ὅπου καὶ πῆραν ἄλλη μορφή κι' ἔγιναν ὁμορφες καὶ ζωηρές καὶ ἔδωσαν ἔτσι νὰ καταλάβῃ στὸν τρομοκρατημένο ἄνθρωπο, ὅτι δὲν ἦταν συνηθισμένες γυναῖκες, ἀλλὰ εἶχαν κάτι τὸ ὑπεράνθρωπο.

Ἕνας ἄλλος, πού εἶδε τάχα μὲ τὰ μάτια του τὶς Νεραΐδες μᾶς διηγήθηκε τὰ ἐξῆς: Κάποτε πού ἔβασκε τὸ κοπάδι του σ' ἓνα δασωμένο μέρος, ἄρχισε μιὰ δυνατὴ βροχή, ἣ ὁποία τὸν ἀνάγκασε νὰ καταφύγῃ σὲ μιὰ σπηλιά, πού ἦταν ἐκεῖ κοντά· μαζί του εἶχε ἓνα κομμάτι ψωμί καὶ τὸ τουφέκι του. Ἀλλὰ ἐνῶ ἦταν ξαπλωμένος στὴ σπηλιά ἄκουσε ἦχους — σὰν νὰ ἔπαιζαν λύρες, καὶ φωνές πού πλησίαζαν — καὶ λέγαν τὸ τραγούδι:

Τρεῖς κοπέλλες λιγερές
πᾶν' στὸ δρόμο μοναχές.

Ξαφνικὰ ἄκουσε μιὰν ἄλλη φωνή πού ἔλεγε «Ἔχει ἄλλον ἐδῶ, ἔχει καὶ τὸν σύντροφόν του», καὶ τὸν ἦχο μιᾶς χορδῆς πού σπάζει, καθὼς καὶ θήματα ἀνθρώπων πού φεύγουν γρήγορα. Καὶ ὅμως ὅταν θῆκε ἔξω ἀπὸ τὴ σπηλιά καὶ ἐνῶ ἀκόμα ἦταν μέρα, δὲν εἶδε κανένα ἄνθρωπο οὔτε ἄκουσε τίποτα· καὶ ὁ ἄνθρωπος πού μᾶς τὰ διηγήθηκε ἔκαμε τὴν ὑπόθεση ὅτι στὴ σπηλιά κατοικοῦσαν Νεραΐδες, πού ἔφυγαν μόλις μπῆκε μέσα ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος εἶχε μαζί του ψωμί, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀποτροπιαστικὸ γιὰ τὶς Νεραΐδες.

Ἕνας ἄλλος μᾶς διηγήθηκε ὅτι ἐνῶ περνοῦσε ἀπὸ τὴν θέση «Σχοινιές» τῆς περιφέρειας τοῦ Βαθουῦ, συνάντησε δυὸ γυναῖκες, πού νόμισε πὼς δουλεύουν στὰ ἀμπέλια καὶ τὶς ρώτησε τί κάνουν μοναχές σ' αὐτὸ τὸ μέρος· ἀντὶ ὅμως γιὰ ἀπάντηση, ἄκουσε ἓνα μελωδικὸ γέλιο, πού ξέφυγε ἀπὸ τὰ χεῖλη καὶ τῶν δύο γυναικῶν, κι' ὕστερα ἣ μιὰ ἀπὸ αὐτὲς θυμωμένη εἶπε ὅτι πρέπει νὰ τιμωρήσουν τὸν αὐθάδη, ἐκεῖνον, πού τόλμησε νὰ τὶς ἀνησυχῆσῃ, ἀλλὰ ἣ ἄλλη τὴν ἐμπόδισε. Ἔτσι χάρις στὴν καλόκαρδη ἐκείνη Νεραΐδα γλύτωσε ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ κακὸ πού τὸν ἀπειλοῦσε.

Ἕνας ἄλλος μᾶς διαβεβαίωσε ὅτι, ἐνῶ περνοῦσε κάποιον μεσημέρι ἀπὸ ἓνα κατάσκιο μέρος εἶδε Νεραΐδες πού καυγάδιζαν μεταξύ τους, ἄγνωστο γιὰ ποιὸ λόγο· ἄκουσε μάλιστα καὶ τὰ ὀνόματά τους, πού τὰ ἔλεγαν καθὼς τσακῶνονταν καὶ ἦσαν Δ ε λ ε β ί κ α καὶ Β α ρ α β ά ν α τὰ δυὸ Νεραΐδο-ὀνόματα.

Ἄλλοι πάλι ἔτυχε νὰ παρασταθοῦν σὲ Νεραΐδοδιασκεδάσεις. σὲ συμπόσια καὶ σὲ ἄλλες Νεραΐδοαπασχολήσεις. Ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς μᾶς διηγήθηκε ὅτι, κάποτε πού πήγαινε κατὰ τὰ μεσάνυχτα στὸ μετόχι τῆς ἀγίας Βαρβάρας, τῆς περιφέρειας Βλαμαρῆς, γιὰ νὰ «πατήσῃ» σταφύλια, εἶδε ξαφνικὰ νὰ θγαίνουν ἀπὸ ἓνα πηγάδι, γνωστὸ μὲ τὸ ὄνομα Π η γ ά δ ι τ ο ὕ Ζ έ λ η, δεκαπέντε ἀσπροντυμένες κοπέλλες, τῶν ὁποίων δὲν διακρίνονταν τὰ κεφάλια· ἀμέ-

σως ἀκούστηκαν τέτοια μελωδικὰ τραγούδια καὶ τόσο εὐχάριστη μουσικὴ ἀρμονία, ὥστε νόμιζες ὅτι σὲ ὅλη τὴν κοιλάδα τῆς Βλαμαρῆς τραγουδοῦσαν χιλιάδες καλλίφωνοι ἄνθρωποι καὶ ἔπαιζαν χιλιάδες μουσικὰ ὄργανα.

Τότε πλησίασαν οἱ δεκαπέντε κοπέλλες κι' ἀφοῦ τὸν ἔπιασαν ἀπὸ τὸ χέρι ἄρχισαν νὰ χορεύουν, τραγουδώντας «ἐν ἀρρήτῳ μελωδίᾳ»:

Κατὰ τὸν τοῖχο τὸ χορὸ
γιὰ νὰ χορέψουμε ἐδῶ.

Ὁ ἄνθρωπος ποῦ μᾶς τὰ διηγῆθηκε, μᾶς ἔλεγε ὅτι κυριεύτηκε ἀπὸ μεγάλο φόβο, ἔχασε τὴ λαλιά του καὶ αἰσθάνθηκε τὶς δυνάμεις του νὰ τὸν ἐγκαταλείπουν ἐντελῶς. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἀναγκάστηκε νὰ χορεύῃ μαζί με τὶς Νεραίδες ἀρκετὴ ὥρα, καὶ μέχρις ὅτου λάλησε ὁ πετεινὸς στὸ διπλανὸ μετόχι, ὁπότε αὐτὲς ἔγιναν ἄφαντες στὸ πηγάδι.

Μιά γυναίκα πολὺ σεβάσμια, μᾶς διηγῆθηκε τὰ ἑξῆς: Λίγους μῆνες μετὰ τὸ γάμο της πῆγε — ὥρα μεσάνυχτα — με τὴ μάνα της καὶ με μιὰ ἀδελφὴ της στὴ θρύση τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, στὸ Βαθὺ γιὰ νὰ πλύνῃ μερικὰ ρούχα προτοῦ ὅμως πλησιάσουν στὴ θρύση, ἄκουσε ἓνα ἦχο σὰν νὰ ἔπλεναν ρούχα καὶ ὑπόθεσε πὼς κάποια ἄλλη γυναίκα, ποῦ πρόλαβε, ἔπλενε στὴ σκάφη τῆς θρύσης. Ὅταν ὅμως ἔφτασε στὴ θρύση, με τὴ μάνα της καὶ τὴν ἀδελφὴ της, εἶδε ὀχτῶ ἀσπροντυμένες, καὶ με λυτὰ μαλλιά γυναῖκες, οἱ ὁποῖες ἔδρεχαν ἢ μιὰ τὸ σῶμα τῆς ἄλλης. σὰν νὰ παίζανε· ὅταν εἶδαν τὶς τρεῖς γυναῖκες, ἄφησαν τὸ παιχνίδι τους, καὶ ἀφοῦ τὶς ἔπιασαν ἀπὸ τὰ χέρια, ἄρχισαν νὰ χορεύουν μαζί ἓνα ρυθμικὸ χορὸ, καὶ νὰ τραγουδοῦν γλυκά. Θέλοντας μὴ θέλοντας οἱ τρεῖς γυναῖκες ἀναγκάστηκαν νὰ πάρουν μέρος σ' ἐκεῖνο τὸ χορὸ, ὁ ὁποῖος κράτησε μέχρι τὴ στιγμή ποῦ λάλησε ὁ πετεινός, ὁπότε οἱ Νεραίδες χάθηκαν· καὶ οἱ γυναῖκες ἐπέστρεψαν στὰ σπίτια τους κατάκοπες, φέρνοντας πίσω ἄπλυτα τὰ ρούχα τους.

Οἱ Νεραίδες εἶναι — κατὰ τὴ γνώμη ἐκείνων οἱ ὁποῖοι πιστέθουν στὴν ὑπαρξὴ τους — γυναῖκες ὡμορφες, με μακρὰ ξανθὰ μαλλιά, καὶ ἀγαποῦν τὰ γλέντια καὶ τὶς ἡδονές· γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἀρπάζουν ὅχι μονάχα τοὺς ἔμπειρους τραγουδιστὲς καὶ μουσικοὺς γιὰ νὰ τὶς εὐφράνουν με τὰ τραγούδια καὶ με τὴ μουσικὴ τους, ἀλλὰ καὶ ὠραῖα παλληκάρια (αὐτὸ μᾶς θυμίζει τὶς δοξασίες τῶν ἀρχαίων γιὰ τοὺς νυμφόπληκτους) γιὰ νὰ συνευρεθοῦν μαζί τους⁵³). Ἐκεῖνος δὲ ποῦ τὸν ἀρπάζουν οἱ Νεραίδες γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ, γίνεται ἔπειτα ἀνίκανος γιὰ συνουσιασμὸ με τὶς συνηθισμένες γυναῖκες· γι' αὐτὸ καὶ λένε, γιὰ κείνους ποῦ εἶναι ἀνίκανοι ἀπὸ τὴ φύση ἢ ἀπὸ ἄλλην αἰτία, ὅτι αὐτὸ τὸ ἔπαθαν γιὰτὶ ὅταν ἦσαν παιδιὰ, τὰ ἄρπαξαν οἱ Νεραίδες καὶ συνουσιάστηκαν

53) Maury, Hist. des religions de la Grèce antique T. II p. 175.

μαζί τους. Οί Νεράιδες είναι πολύ εκδικητικές· τιμωρούν με άδυσώπητη αυστηρότητα τους ανθρώπους εκείνους, οί όποιοι θεληματικά ή χωρίς νά τò ξέρουν, τίς ἐνόχλησαν στίς διασκεδάσεις τους και στά συμπόσιά τους. Χρησιμοποιούν τήν όλέθρια δύναμή τους κατά τò μεσημέρι⁽⁵⁴⁾ και ή κάθε άρρώστεια και τò κάθε άπρόοπτο δυστύχημα πού συνέβη στούς άγρούς, στά δάση και στίς χαράδρες, θεωρείται άπό τούς πειδ άπλοϊκούς ότι είναι έργα εκδίκησης τών Νεράιδων, τών όποίων εκείνος, περνώντας ετάραξε τò φαγοπότι, ή καταπάτησε τά φαγητά ή διέκοψε τò γλέντι. Τò ν έ λ ά θ ω σ α ν ο ί Ν ε ρ ά ι δ ε ς λέγεταιγενικά για τούς ανθρώπους οί όποιοι έπαθαν ξαφνικά στήν έξοχή προσβολή άποπληξίας ή «έκστασιν φρενών» ή κάτι τέτοιο⁽⁵⁵⁾· και άκούσαμε πολλά και περίεργα για ανθρώπους πού τούς τιμώρησαν οί Νεράιδες. Μιά γυναίκα μάς διηγήθηκε με άπόλυτη πεποίθηση ότι ή κόρη της, ένώ περνούσε άπό τή θέση Κουλουρείκα, κοντά στόν Παγώνδα, τάραξε τò συμπόσιο τών Νεράιδων, και κείνες, πού θύμωσαν, ώρμησαν έναντίον της, και άφοϋ τήν φασκέλωσαν, τήν έδειραν άγρια και τήν άφησαν μισοπεθαμένη· τά σημάδια άπό τά χτυπήματα φαίνονταν για πολύν καιρό στό σώμα της, και έμεινε πέντε μήνες άρρωστη. Στήν ίδια θέση, πού λέγεται ότι άρέσει πολύ στίς Νεράιδες, ή μάνα μάς πολύ ώραιοσ κοπέλλας μάς διηγήθηκε ότι για τήν ίδια αίτία ή κόρη της θασανίστηκε σκληρά άπό αυτές, έπειδή έξοργίστηκαν δυό Νεράιδες πού τίς είδε νά συνευφραίνονται με δυό παλληκάρια· τά παλληκάρια παρεκάλεσαν τίς Νεράιδες νά μη σκοτώσουν τήν ώμορφη κόρη, εκείνες όμως, γεμάτες ζήλεια, επέμεναν νά τήν γκρεμίσουν άπό ένα βράχο και τήν πήγαν στό χείλος τού γκρεμοϋ, με τή σιγουριά ότι δέν πρόκειται νά γλυτώση. Η άτυχη κοπέλλα δέν γκρεμίστηκε, αλλά τò πάθημα πού έπαθε ήταν τόσο φοβερό, ώστε πέθανε μιá έβδομάδα έπειτα άπό τήν όλέθρια εκείνη συνάντηση. Για όλα αυτά, όφείλει, όποιος συναντήσει Νεράιδες, όχι μόνο νά μην τίς πειράξη, αλλά νά μην άρθρώση ούτε λέξη, και ν' άρκεστη νά ψιθυρίση τά λόγια «μ έ λ ι κ α ι γ ά λ α σ τ ά φ τ ε ρ ά σ α ς», γιατί άλλοιως θά πάθη πολλά άπό αυτές· φυσικό είναι άπό τήν τέτοια καλοπιστία νά έπωφελοϋνται οί γόητες, οί όποιοι, για τήν έξιλέωση τών Νεράιδων συνιστοϋν στούς δικούς τών παθόντων προσφορές και θυσίες, τών όποίων πρώτος σκοπός και άποτέλεσμα είναι νά γεμίσουν τò πορτοφόλι τους. Στόν Πύργο π.χ. υπήρχε ένας λεπρός, ό Άνδρέας Μαρωνίτης με τδνομα, ό όποίος δέν συγκέντρωνε άπλως τίς Νεράιδες, έταν έ λ ά θ ω ν α ν κάποιον, άπαγγέλλοντας μερικά

54) Φιλοστρ. Ειχόν. ΙΓ. 14 «'Επιτίθενται αι νύμφαι κατά μεσημβρίαν δε δὴ λέγεται κθεύδειν ὁ Πᾶν ἐκλειπῶς τὴν Θῆραν. — Παράβαλε καὶ Θεοκρ. I 15 — Ovid. Fast. IV. 761. — Lucan Phars III 423.

55) Καὶ ὁ Πλάτων στὸ Τίμαιο θεωρεῖ τὴν παραφροσύνην ὡς ἀποτέλεσμα κάποιας δαιμονικῆς ἐπιρροῆς.

θαυματουργά λόγια, ἀλλὰ καὶ τὶς διέταξε νὰ ἀποδώσουν τὴν ὑγεία στὸν παθόντα, καὶ ὅταν δὲν τὸν ἄκουγαν, τίς... ἔδερνε μὲ ἓνα καλάμι· γι' αὐτὸ τὸ λόγο πολλοὶ πῆγαιναν σ' αὐτὸν μὲ διάφορες προσφορές, καὶ ζητοῦσαν τὴν ἰσχυρὴ του προστασία· κι' αὐτὸς γιὰ νὰ ἐκμεταλλευθῆ περισσότερο τοὺς πειδὲ εὐποροὺς καὶ τοὺς πειδὲ καλόπιστους, μεταχειρίζονταν τὸ ἐξῆς τέχνασμα. Δίπλα σ' ἓνα μέρος ἔκρυβε μιὰ γυναῖκα, ἣ ὁποία τὴν ὥρα πού αὐτὸς συγκαλοῦσε τὶς Νεραΐδες καὶ τὶς διέταξε ν' ἀποδώσουν τὴν ὑγεία στὸν παθόντα, φώναζε ἀπὸ τὴν κρύφτρα τῆς μὲ ὀργισμένη φωνή: «Δὲν τοῦ τὴν δίδω! δὲν τοῦ τὴν δίδω!» Τότε ὁ λεπρός, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ἄρρωστο ἢ πρὸς τοὺς δικούς του, τοὺς ἔλεγε: «Βλέπετε; τὸ ἀκάθαρτον δὲν θέλει νὰ δώσῃ τὴν ὑγείαν καὶ πρέπει νὰ τὸ καλοπιάσωμεν». Τότε ἐκεῖνοι ἔτρεχαν μὲ προθυμίᾳ νὰ φέρουν χρήματα ἢ ἄλλα δῶρα καὶ μέλι — τὸ ὁποῖο ἀρέσει πολὺ στὶς Νεραΐδες — γιὰ νὰ τὶς κ α λ ο π ι ἄ σ ο υ ν!

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΒΡΥΚΟΛΑΚΕΣ

Ἡ ἰδέα γιὰ τοὺς β ρ υ κ ὀ λ α κ ε ς δὲν εἶναι νέα καὶ δὲν τὴν συναντοῦμε μόνο στοὺς πειδὲ ἀπλοῖκούς ἀπὸ τοὺς Σαμιῶτες. Ὁ Πλάτωνας, εἰσάγοντας εἰς τὸν «Φαίδωνα» τὸν Σωκράτη, τὸν παρουσιάζει νὰ λέει:

«Τὸ δὲ βαρὺ καὶ γεῶδες καὶ ὄρατὸν τοῦτο ἔχουσα ἢ τοιαύτη ψυχὴ, βαρύνεται τε καὶ ἔλκεται πάλιν εἰς τὸν ὄρατὸν τόπον, ὥσπερ λέγεσθαι, περὶ τὰ μνήματά τε καὶ τοὺς τάφους κυλινδουμένη· περὶ ἃ δὴ καὶ ὠφθη ἅττα ψυχῶν δηλιοειδῆ φαντάσματα».

Γνωστοὶ εἶναι καὶ οἱ β ρ ῖ κ ε λ ο ῖ τῶν ἀρχαίων, μὲ τοὺς ὁποίους φοβέριζαν τὰ παιδιὰ⁽⁵⁶⁾. Γι' αὐτό, λοιπόν, ἢ δοξασία ὅτι οἱ πεθαμένοι β ρ υ κ ο λ α κ ι ἄ ζ ο υ ν εἶναι τόσο πολὺ ριζωμένη στοὺς πειδὲ ἀπλοῖκούς, ὥστε «κἂν διαρραγῇ τις τάναντία διδάσκων» πάλι δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ τοὺς ἀλλάξῃ γνώμη.

Κατὰ τὴν γνώμη ἐκείνων οἱ ὁποῖοι πιστέβουν ὅτι ὑπάρχουν βρυκόλακες, οἱ φαῦλοι, καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔκαμαν, ὅταν ζοῦσαν, κακὰ ἔργα ἢ ἔγιναν οἱ αἵτιοι μεγάλων δυστυχημάτων, συνήθως β ρ υ κ ο λ α κ ι ἄ ζ ο υ ν. Καὶ ποιός, ἀπὸ τοὺς γεννηθέντες στὴ Σάμο κατὰ τὶς ἀρχές αὐτοῦ τοῦ αἰῶνα, δὲν ἄκουσε τὸ ὄνομα τοῦ Γέρο-Χόνδρου, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ βρυκολάκισε, σεργιανοῦσε τὴ νύχτα στὶς συνοικίαι τοῦ Βαθυοῦ καὶ χτυποῦσε τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν κατατρομοκρατώντας ἔτσι τοὺς πάντες; Ἡ ποιός δὲν ἄκουσε ὅτι πολλοί, πού παραφύλαξαν, εἶδανε ὅτι αὐτὰ τὰ ἔκανε ἓνας σκύλος μαῦρος καὶ φοβερός, ὁ ὁποῖος ἔβγαινε ἀπὸ τὸ μνήμα τοῦ Γέρο-Χόνδρου καὶ ἐπέστρεφε πάλι σ' αὐτό;

56) Στράβ. I. 26. — Φιλόστρ. στὸ βίβλ. Ἀπολ. Τυαν. Δ. 25. — Εὐστάθ. στὴν Ὀδύσ. Α. 301, 1395. — Virgil. Aen. II 771 III 26 καὶ Λουκ. στὸν Φιλοψευδῆ.

Μᾶς διηγήθηκαν μὲ ἀπροσποίητη θεβαιότητα ὅτι, ἓνας ζευγᾶς, ὁ ὁποῖος εἶχε ἓνα παραγυιὸ πού τοῦ ζευγάριζε τὰ χωράφια ἐνόσω ζοῦσε, δὲν ἔπαψε νὰ τὰ ζευγαρίζη καὶ ὅταν πέθανε· ὁ ὑπηρέτης αὐτός, πού ἦταν πολὺ ἀφοσιωμένος στὸ ἀφεντικό του, ὅταν μετὰ τὸν θάνατό του β ρ υ κ ο λ ἄ κ ι α σ ε, δὲν λησμόνησε τὸ ἀγαπημένο του ἀφεντικό· πήγαινε λοιπὸν τὴ νύχτα στὴν καλύβα πού ἔμεναν τὰ βόδια, ἀνοίγε τὴν πόρτα, τὰ ἔπαιρνε καὶ ἀφοῦ τὰ ἔζευε, ζευγάριζε τὰ χωράφια, ἐνῶ τ' ἀφεντικό του κοιμόντανε. Οἱ γειτόνοι, πού ἐκπλήσσονταν μὲ τὴν πρόοδο τῆς ἐργασίας τοῦ γείτονά τους, τὸν ρώτησαν πῶς γίνεται αὐτό· ἐκεῖνος τοὺς ἀποκρίθηκε ὅτι ἐνῶ ὅλη τὴ μέρα ζευγάριζε τρία στρέμματα, τὸ πρῶτ' πού ξυπνοῦσε ἔβλεπε ζευγαρισμένα ἕξ στρέμματα, καὶ τὰ βόδια του κατάκοπα καὶ καταϊδρωμένα, δὲν ἤξερε πῶς συμβαίνει αὐτὸ τὸ παράξενο πρᾶγμα, καὶ φοβόντανε μήπως ἀπὸ τὴν πολὺ κούραση ψοφήσουν τὰ ζωντανά του. Οἱ γειτόνοι, οἱ ὁποῖοι, μετὰ ἀπὸ ὅσα ἄκουσαν ἔμειναν περισσότερο ἐκπληκτοὶ, παραφύλαξαν μιὰ νύχτα καὶ εἶδαν τὸν πεθαμένο ὑπηρέτη, πού ἦρθε καὶ δούλεψε μὲ τὰ βόδια στὸ χωράφι. Αὐτὰ ἔγιναν σὲ ὅλους γνωστά, καὶ ὅταν ἀνοίχτηκε ὁ τάφος τοῦ β ρ υ κ ο λ α κ ι α σ μ ἔ ν ο υ ὑ π η ρ ἔ τ η, βρέθηκε τὸ σῶμα του ἄλυτο καὶ τὰ χέρια του καταλερωμένα ἀπὸ τὴ λάσπη καὶ τὸ βόρβορο. "Ἀνοίξαν τότε μὲ μιὰ τσάπα τὴν κοιλιὰ τοῦ νεκροῦ, ἔρριξαν τὸ σῶμα στὴ φωτιὰ καὶ τὸ ἀποτέφρωσαν, κι' ἔτσι ἀποστέρησαν τὸν ζευγᾶ ἀπὸ τὸν καλὸ καὶ ἐπιμελῆ ὑπηρέτη, πού καὶ μετὰ θάνατον κοπίαζε γι' αὐτόν, καὶ ὁ ὁποῖος, ἀντὶς γιὰ ἄλλη ἀμοιβή, γιὰ τὴν τόσο μεγάλη του ἀφοσίωση, παραδόθηκε στὸ πῦρ!

Ἄλλὰ τί μπορούμε νὰ ὑποθέσουμε γι' αὐτὸ τὸ παραμῦθι; Ὁ ἀγαθὸς ζευγᾶς, ὁ ὁποῖος ἔπασχε ἀπὸ ὑπνοδασία, πήγαινε καὶ δούλευε τὴ νύχτα στὸ χωράφι του· οἱ δὲ ἀπλοῖκοὶ γείτονεσ τοῦ ἀπέδωκαν στὸν β ρ υ κ ο λ α κ ι α σ μ ἔ ν ο ὑ π η ρ ἔ τ η ἐκεῖνο πού ἦταν δίκαιο νὰ ἀποδώσουν στὸν ὑπνοδάτη γείτονά τους.

Ὅμοιο μὲ τὰ παραπάνω εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς. Ἀπὸ πολλοὺς τσοπάνηδες ἀκούσαμε ὅτι πολλὲς φορὲς πήγαν οἱ β ρ υ κ ὄ λ α κ ε ς καὶ βύζαξαν τὶς γίδες τους, μερικὲς φορὲς μάλιστα πού ἄκουσαν τὶς γίδες τους νὰ βελάζουν παραπονιάρικα, ἔτρεξαν κοντὰ τους, κρατώντας θρασύδειλα στὸ χέρι τὴν ἀγκλίτσα τους· ἀλλὰ δὲν βρῆκαν κανέναν, γιὰτὶ οἱ βρυκόλακες πού πρόλαβαν, εἶχαν φύγει. Ἐμεῖς ὑποθέτουμε ὅτι τὸ πουλὶ γιδοβύζης ἐρχόντανε καὶ παρενοχλοῦσε τὶς γίδες, οἱ ὁποῖες γι' αὐτὸ καὶ βέλαζαν· καὶ μόλις τὸ πουλὶ ἄκουγε τὰ δῆματα τοῦ τσοπάνη, ἀπομακρύνονταν, κι' ἀπὸ αὐτὸ πλάστηκε ὁ μῦθος περὶ βρυκολάκων πού θυζαίνουν τὶς γίδες. Ἀλλὰ καὶ γιὰ ξένο βρυκόλακα μᾶς διηγήθηκαν ὅτι ἦρθε στὴ Σάμο, ὅπου καὶ παντρεύτηκε, ἔγινε ὁμοῦς ἄφαντος, μόλις ἢ γυναῖκα του ἔμαθε τὴν ἀληθινὴ του φύση.

Στή Λέκα μᾶς διηγήθηκαν ὅτι ἓνας σανδαλοποιός, πού πέθανε, βρυκολάκισσε καί τή μέρα ἔμενε μέσα στό μνήμα καί κατεσκευάζε σανδάλια, ἐνῶ τή νύχτα μετέβαινε στό σπίτι του, συνεβρίσκονταν μέ τή γυναίκα του, καί παρενοχλοῦσε μέ κάθε τρόπο τοὺς ζωντανούς, μέχρις ὅτου ἔκαμαν πάνω στό μνήμα του ἄγιασμό, καί ἀπὸ τότε ἔπαψε νὰ παρενοχλῇ τοὺς ἀνθρώπους, κι' ἔγινε ἄφαντος.

Στὸ Καλαμπάχτασι κάποιος πού πέθανε ἀπὸ βίαιο θάνατο καί βρυκολάκισσε, πήγαινε τή νύχτα στὰ σπίτια τῶν χωριανῶν του καί κεῖ θρηνολογοῦσε κι' ἀναστενάζε. Ἐνας κυνηγός, ὁ ὁποῖος πέρασε τὰ μεσάνυχτα ἀπὸ τὸ μέρος στό ὁποῖο ἐκεῖνος πέθανε, ἄκουσε τοὺς θρήνους καί τοὺς ἀναστεναγμούς του. Ὁ κυνηγός, πού φοβήθηκε πολύ, τάχυνε τὸ βῆμα, οἱ φωνές ὅμως ἐξακολουθοῦσαν ν' ἀκούωνται πίσω του, μέχρις ὅτου ἔφτασε στό χωριό, ὁπότε ἔπαψαν ν' ἀκούωνται. Αὐτὰ μᾶς τὰ διηγήθηκαν οἱ ἴδιοι οἱ ὁποῖοι, δῆθεν, τὰ ἄκουσαν, ἐνῶ ἔμεῖς μάταια ἀγωνιστήκαμε νὰ τοὺς πείσουμε ὅτι νόμισαν γιὰ φωνή τοῦ βρυκόλακα τὸ φύσημα τοῦ ἀέρα ἢ τὸ τραγούδι ἀπὸ κάποιο νυχτοπούλι.

Στὸ χωριὸ Πλάτανος, πρὶν ἀπὸ δεκατρία χρόνια εἶχε σκοτωθεῖ ἀπὸ ἓνα μεθυσμένο, δίπλα στήν πόρτα ἐνὸς καφενεῖου, ὁ δήμαρχος τοῦ χωριοῦ. Ὅταν πέρασαν μερικὲς ἡμέρες, ἡ γρηὰ μάνα τοῦ καφετζῆ σηκώθηκε τὴν αὐγὴ γιὰ νὰ καθάριση τὸ καφενεῖο, καθὼς συνήθως γίνεται, γιὰτὶ οἱ χωρικοὶ φεύγουν γιὰ τὰ χτήματά τους δυὸ καί τρεῖς ὥρες πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου· ἀφοῦ ἄναψε φωτιά, βγήκε γιὰ λίγο ἀπὸ τὸ καφενεῖο καί ὅταν ξαναμπῆκε μέσα, ἔκλεισε τὴν πόρτα. Ἀλλὰ ξαφνικὰ βλέπει μπροστά της ἓνα λαγό, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ὤρθωσε τ' αὐτιά του, πήδησε πρῶτα σ' ἓνα πάγκο κι' ἀπὸ κεῖ κατέβηκε στό πάτωμα· κατόπιν «περιέτρεξε» δυὸ τρεῖς φορές τὸ καφενεῖο, κι' ὕστερα χώθηκε ἀπὸ μιὰ τρύπα στήν καρβουναποθήκη. Ἐντρομη ἡ δύστυχη γρηὰ ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ λαγοῦ, θυμήθηκε τὸν πρὶν ἀπὸ λίγες ἡμέρες σκοτωμένο δήμαρχο, κι' ἄρχισε νὰ κραυγάζη ὅτι ὁ δήμαρχος μεταμορφώθηκε σὲ λαγὸ καί ἦρθε στό καφενεῖο. Ἀπὸ τίς φωνές της ξύπνησαν οἱ γείτονες καί τρέξανε στό καφενεῖο, νὰ δοῦνε τί συμβαίνει· καί ὅταν ἄκουσαν ὅσα τοὺς εἶπε ἡ γρηὰ, ἄρχισαν νὰ κάνουν τὸ σταυρό τους καί νὰ σχολιάζουν τὸ πρᾶγμα, κατὰ πολλοὺς καί διάφορους τρόπους· ἐπὶ τέλους μερικοὶ τόλμησαν νὰ μπουν στήν καρβουναποθήκη, ὅπου, ἀντὶ γιὰ τὸν βρυκόλακα βρῆκαν, καί μέ πολὺ δισταγμό, συνέλαβαν τὸν, ὅχι λιγώτερο ἀπὸ αὐτοῦς, ἔντρομο λαγό, ὁ ὁποῖος, καταδιωκόμενος φαίνεται, ἀπὸ σκυλιὰ ἢ ἄλλα ζῶα, «εἰσήλασεν ἐν τῇ ἀπογνώσει αὐτοῦ» στό χωριό, καί ὅταν βρῆκε ἀνοιχτὴ τὴν πόρτα τοῦ καφενεῖου, κατέφυγε σ' αὐτό.

Τὴν δοξασία τῶν ἀπλοϊκῶν περὶ ὑπάρξεως βρυκολάκων, μερικοὶ τὴν ἐκμεταλλεύτηκαν κατὰ ἀστεῖο, κάποτε δὲ καί κατὰ ἀξιοκατάκριτο τρόπο. Ὅταν πρὶν ἀπὸ χρόνια αὐτοκτόνησε στό Βαθὺ κάποιος — καί γι' αὐτὸ τὸν ἔθαψαν

σ' ένα απόκεντρο μέρος, χωρίς νεκρώσιμη τελετή — ένας άνθρωπος πανούργος, πού είχε κήπους, τούς οποίους ήθελε νά ποτίζη τή νύχτα ανενόχλητα από τίς δημόσιες βρύσες, διέδωσε παντού ὅτι ὁ ἄνθρωπος πού αὐτοκτόνησε, βρυκολάκιασε. Μόλις ἀκούστηκε κάτι τέτοιο, ὅλος ὁ κόσμος κατατρομοκρατήθηκε, καί δέν τολμοῦσε κανείς νά βγῆ τή νύχτα ἔξω ἀπό τὸ σπίτι του, καί πρὸ πάντων οἱ γυναῖκες, πού συνηθίζουν νά κουβαλοῦν νερὸ ἀπὸ τή βρύση, τή νύχτα ἔτσι ὁ πανούργος ἐκεῖνος, εὔρισκε ἐλεύθερες τίς βρύσες καί διωχέτευσεν τὸ νερὸ τους στοὺς κήπους του, καί μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἐκμεταλλεύονταν τὴν εὐπιστία τῶν ἄλλων.

Σ' ἕνα ἄλλο χωριό, μερικοί, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν νά φᾶνε τίς κόττες καί τὰ γουρουνόπουλα τῶν ἄλλων, χωρὶς νά τὰ πληρώσουν καί χωρὶς νά κινδυνέψουν, διέδωσαν ὅτι μιὰ γυναῖκα, ἣ ὁποία μόλις εἶχε πεθάνει, βρυκολάκιασε· κι' ἐνῶ ὅλοι, μὲ τὴ δύση τοῦ ἡλίου κλείνονταν στὰ σπίτια τους, οἱ πραγματικοὶ βρυκόλακες ἐξορμοῦσαν ἀκατάσχετοι ἐνάντια στὰ κοτέτσια τῶν ἀπλοϊκῶν συγχωριανῶν τους, οἱ ὁποῖοι, ὅταν τὴν ἄλλη μέρα τὰ ἔβρισκαν ἀδειανά, ἄρχιζαν νά καταριῶνται τὴ δύστυχη νεκρὴ πού σκέπαζεν ὁ τάφος, γιατί κατὰ χῶνιάσε τίς κόττες καί τὰ γουρουνόπουλα τῶν ζωντανῶν ἀνθρώπων.

Τὴν πεποίθηση γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῶν βρυκολάκων τὴν ἐνίσχυσαν πολλὲς φορὲς καί μερικοὶ ἀστεῖοι τύποι, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν νά ψυχαγωγηθοῦν καί νά καταγελάσουν τὴν εὐπιστία τῶν ἄλλων. Στὸ Μαραθόκαμπο ὑπῆρχε κάποιος Νικόλαος Τσαρδελαῆς μὲ τὸνομα, ὁ ὁποῖος πῆγαινε τίς νύχτες στίς ἐκκλησίες τοῦ χωριοῦ, καί ἀφοῦ κρύβονταν μέσα στὰ νεκρικά φορεῖα (λατέρες), ἄρχιζε νά ἀναστενάζει καί νά κλαίη μὲ λυγμούς, καί ἔτσι ἔτρεπε σὲ φυγὴ τοὺς ἀπλοϊκοὺς ἀνθρώπους καί τίς εὐλαδικὲς γρηοῦλες, πού προσέρχονταν ἀπὸ τὴν αὐγὴ στίς ἐκκλησίες, γιὰ νά προσευχηθοῦν. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ἄλλες φορὲς ξέθαβε τὰ σώματα ἀνθρώπων, πού μόλις εἶχαν πεθάνει, καί τὰ στήλωνε σὲ μιὰ ἀπὸ τίς γωνίες τῆς ἐκκλησίας ἢ τὰ ἔβαζε μέσα σὲ ἕνα στασίδι· καί ὅταν τὸ πρῶτ' ἔβρισκαν τὸν νεκρὸ σηκωμένο ἀπὸ τὸ μνήμα, ἦταν τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο νά τοὺς πείσης ὅτι δέν βρυκολάκιασε καί δέν βγήκε ἀπὸ τὸν τάφο. Τὸ παρακάτω ὁμοῦ γεγονὸς μᾶς δείχνει ὅτι οἱ τέτοιες ἀστειοότητες δέν ἦσαν ὅλες τίς φορὲς ἀκίνδυνες. Ὑπῆρχε ἕνας ἄνθρωπος, ὁ Κυριλλάκης μὲ τ' ὄνομα, ὁ ὁποῖος γιὰ νά δείξη τὴν ἀνθρώπινη εὐτέλεια καί ματαιότητα, δέν δίσταζε νά διανυκτερεύη, καί νά κοιμᾶται μέσα στὰ κοιμητήρια. Κι' ἐνῶ κάποτε κοιμόντανε μέσα στὸ κοιμητήρι τῆς ἐκκλησίας τῆς Κοίμησης τῆς Θεοτόκου, στὸ Βαθύ, ἤρθε τὴν αὐγὴ ὁ ἐφημέριος γιὰ νά κάμῃ τὸν ὄρθρο, καί ἄρχισε, κατὰ τὴ συνήθεια, νά σημαίνει τὴν καμπάνα. Ὁ Κυριλλάκης τότε, πού ξύπνησε, βγήκε ἔξω ἀπὸ τὸ κοιμητήρι· ἀλλὰ ὁ δυστυχὴς παπᾶς, βλέποντας τέτοια ὥρα νά βγαίνει ἀπὸ καὶ μέσα ἕνα σῶμα, σὰν φάντασμα, καί νομίζοντας ὅτι πρόκειται γιὰ βρυκόλακα, κυριεύτηκε

ἀπὸ τόσο μεγάλο φόβο, ὥστε πέθανε ἀμέσως.

Ἄλλὰ τὴν δοξασία περὶ θρυκολάκων, τὴν ἐκμεταλλεύτηκαν περισσότερο οἱ ἐραστὲς καὶ οἱ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπεδίωκαν νὰ ἐκπληρώσουν, κρυφὰ καὶ μυστικά, ἀθέμιτους καὶ αἰσχροὺς σκοπούς. Μᾶς διηγήθησαν πολλὰ ἀνέκδοτα, κατὰ τὰ ὁποῖα, νεκροὶ ποὺ θρυκολάκιασαν ἤρθαν στὰ σπίτια τους καὶ συνεβρέθησαν μὲ τὶς γυναῖκες τους ἢ μὲ ἄλλες γυναῖκες, καὶ ἄλλα, κατὰ τὰ ὁποῖα θρυκόλακες, μὲ πολλὲς πῆχες μπόι, ἀσπροντυμένοι καὶ σέρνοντας ἀλυσίδες ἢ ἄλλα σκεύη, ποὺ νὰ κάνουν θόρυβο, περιφέρονταν τὴ νύχτα σὲ δρόμους κατὰ προτίμηση, καὶ ἀνάγκαζαν τοὺς φοβισμένους κατοίκους, νὰ κλειδομανταλώνονται στὰ σπίτια τους μόλις βασίλευε ὁ ἥλιος, ἐνῶ μιὰ πόρτα ἀνοιγε ἀθόρυβα καὶ δέχονταν μέσα τὸν καταραμένο θρυκόλακα. Ἄλλὰ πολλὲς φορὲς ὅταν ἡ ἀλήθεια φανερώθηκε, οἱ ψευτο-θρυκόλακες ἔπαθαν «τῶν παθῶν τους τὸν τάρραχον» ποὺ λένε.

Σήμερα στὴ Σάμο καθὼς ὅλοι τ' ὁμολογοῦν, ἔχει ὑποχωρήσει ἡ πίστη στὴν ὕπαρξη τῶν θρυκολάκων· ἄλλοτε ὅμως ἦταν τόσο δυνατὴ, ὥστε στὸν Παγώνδα, στὸ νεκροταφεῖο τοῦ ὁποῖου, καθὼς ἔλεγαν, θρυκολάκιαζαν πολλοί, οἱ κάτοικοι πρόσφεραν ἀπὸ ἓνα ἄσπρο σὲ ἓνα γόγητα, ὁ ὁποῖος ἐ θ ρ ὀ ν ι α σ ε τὸ νεκροταφεῖο, τὸ ἔφερε. δηλαδή, βόλτα τρεῖς φορὲς μὲ τρία βόδια μ ο ν ὀ κ ο ι λ α (γεννημένα ἀπὸ τὴν ἴδια γελάδα) προφέροντας μερικὲς μυστηριώδικες λέξεις, μὲ τὴ δύναμη τῶν ὁποίων δὲν θρυκολάκιασε κανένας ἀπὸ τότε. Ὁ γόγης αὐτὸς πρότεινε νὰ θ ρ ο ν ι ἄ σ η ὀλόκληρο τὸ χωριό, γιὰ νὰ μὴν μπαίνουν μέσα τὰ ξ ω τ ι κ ἄ ἢ τ' ἄλλα κ α κ α ν θ ρ ω π ἰ σ μ α τ α, ἀφοῦ τὸν πληρώσει ὁ κάθε κάτοικος ἀπὸ τρία ἄσπρα· ἀλλὰ ἡ πρότασή του δὲν ἔγινε δεκτὴ, γιὰ τὸ ποσὸν αὐτὸ θεωρήθηκε πολὺ μεγάλο. Ἡ ἐπίδραση ποὺ εἶχε ὁ γόγης στὸ νεκροταφεῖο, ἔκαμε τοὺς ἀνθρώπους νὰ εἶναι τόσο σίγουροι γιὰ τὴ δύναμή του, ὥστε ὄχι μονάχα ἀπὸ τὰ ἄλλα χωριά τῆς Σάμου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀπέναντι ἀσιατικὴ ἡπειρο ἤρθαν καὶ πῆραν χῶμα ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο τοῦ Παγώνδα καὶ τὸ μεταφέρανε στὰ δικά τους νεκροταφεῖα· μερικοὶ μάλιστα ἔκαμαν ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ χῶμα «φυλαχτὰ» καὶ τὰ κρέμασαν στοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν τους γιὰ νὰ τὰ φυλάη καὶ κεῖνα ἀπὸ τοὺς θρυκόλακες, ἢ χάρη τοῦ θαυματουργοῦ γόγη.

ΓΙΑ ΤΑ ΤΕΛΩΝΙΑ

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀπλοῖκούς Σαμιῶτες πιστεύουν ὅτι τὰ ἐξώγαμα βρέφη — τὰ ὁποῖα ἐγκατέλειψαν οἱ ἄσπλαχνες μητέρες τους σὲ ἔρημα μέρη, γιὰ νὰ μὴν γίνη γνωστὴ ἢ γέννησή τους — καὶ τὰ βρέφη ποὺ πέθαναν ἀδάπτιστα, μεταβάλλονται σὲ τ ε λ ὠ ν ι α, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐντελῶς ἀβλαβῆ στοὺς ἀνθρώπους· πολλὲς μητέρες μᾶς διαβεβαίωσαν ὅτι κινδύνευσαν νὰ πεθάνουν, ἐπειδὴ

τὰ βρέφη τους, πού πέθαναν καὶ μεταβλήθηκαν σὲ τ ε λ ώ ν ι α, πήγαιναν καὶ θήλαζαν ἀπὸ τοὺς μητρικούς μαστούς μὲ λαιμαργία. Οἱ μικροὶ αὐτοὶ δαίμονες ἐκτελοῦν ἔργα σύμφωνα μὲ τὴν ἡλικία τους, δηλαδή ἔργα «νηπιώδη». Μπαίνοντας στὸ πατρικὸ σπίτι, τὸ κάνουν ἄνω κάτω, πού λένε, φέρνουν δηλαδή στὴ θέση τῆς χύτρας τὴν λερωμένη «ἀμίδα», βάζουν τὴ ρόκα τῆς μητέρας στὴ θέση πού βάζει ὁ πατέρας τὸ δικέλλι, μετακομίζουν στὴ μέση τοῦ δωματίου τὸν σ ο φ ρ ᾱ καὶ σωριάζουν πάνω σ' αὐτὸν ἀνάκατα πολλὰ σανδάλια καὶ καινούργια φορέματα, κάθε λογῆς σκεύη, κουτσουλιές καὶ ἀκαθαρσίες γουρουνιῶν καὶ ἄλλα τέτοια. Μετὰ ἀπὸ τὴν κοπιαστικὴ αὐτὴ, γιὰ τὴν ἡλικία τους, ἐργασία, πηγαίνουν στὴν κοιμισμένη μητέρα τους καὶ βυζαίνουν τόσο πολὺ, ὥστε αὐτὴ πού ξυπνάει, βλέπει νὰ τρέχη ἀπὸ τοὺς μαστοὺς τῆς αἷμα ἀντὶ γιὰ γάλα. Αὐτόπτες, δῆθεν, μάρτυρες μᾶς θεβαίωσαν ὅτι τὰ τέτοιου εἶδους νήπια, ὅταν μετὰ ἀπὸ ὀλόκληρο χρόνον τὰ ξέθαψαν, τὰ βρῆκαν ἄλυτα, μὲ ἀκέραια ὄλα τὰ μέλη τοῦ μικροῦ τους σώματος καὶ ἦταν τὰ μάγουλά τους ροροκόκκινα, τὰ χεῖλη τους ἐπίσης κόκκινα καὶ σάμπως νὰ χαμογελοῦσαν· καὶ ὅταν ἔσπασαν, μὲ μιὰ τσάπα τὴν κοιλιὰ τους, βρῆκαν μέσα γάλα πού εἶχε πῆξει.

Ἐκτὸς τῶν πολλῶν τερατολογημάτων πού ἀκούσαμε περὶ τ ε λ ω ν ί ω ν ἀπὸ αὐτόπτες δῆθεν, ἀρκούμεστε στὴν περιγραφὴ μερικῶν, «γεύματος χάριν». Πρὶν ἀπὸ τριάντα χρόνια, μερικὲς γυναῖκες, ἀπὸ τὸ χωριὸ Μανωλάτες, πηγαίοντας γιὰ νὰ μαζέψουν ἔληές στὴ θέση Ἄσπρονέρι, βρῆκαν μέσα σ' ἓνα λάκκο γεμᾶτο νερὸ ἓνα παιδί, δυὸ περίπου χρονῶν, πού ἐπέπλεε. Ἐκπληκτες ἀπὸ τὴν παράξενη αὐτὴ συνάντηση, ὑπέθεσαν ὅτι τὸ παιδάκι θὰ ξέφυγε ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, καὶ μπουσουλώνοντας ἀπὸ τὸ διπλανὸ ἀγρόκτημα, ἔπεσε στὸ λάκκο· ὅταν ὅμως εἶδανε ὅτι αὐτὸ κολυμποῦσε ἐλεύθερα, κατάλαβαν ὅτι ἦταν τ ε λ ώ ν ι ο. Τότε ἠπειὸ τολμηρὴ ἀπὸ τίς ἄλλες, τὸ ἔπιασε ἀπὸ τὰ μαλλιά, τὸ ἔβγαλε ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ τὸ ἔφερε στοὺς Μανωλάτες, ὅπου πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους εἶδαν τὸ δυστυχισμένον πλάσμα. Κατὰ τὴν περιγραφὴ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος μᾶς τὰ διηγήθηκε, τὸ παιδάκι ἦταν εὐτραφέστατο, εἶχε γαλανὰ μάτια, κόκκινα μάγουλα καὶ πολὺ μακρὰ νύχια. Ὁ τότε πολιτάρχης Μανώλης Πλύνης δὲν ἐπέτρεψε νὰ ζῆ στὸ χωριὸ πλάσμα μὲ δυὸ φύσεις, ἀνθρώπινη καὶ δαιμονική, καὶ διέταξε τὴ θανάτωσή του. Τὸ ταλαίπωρο χαμογελοῦσε, ὅταν ἓνας χωρικὸς σήκωσε τὴν ἀξίνα πάνω ἀπὸ τὸ κεφαλάκι του, καὶ ἀνοιγόκλεινε τὰ ματάκια του σὰν νὰ ἤθελε νὰ προφυλαχτῆ ἀπὸ τὸ φοβερὸ χτύπημα τῆς ἀξίνας. Τρεῖς φορές ὁ θρασύδειλος χωρικὸς ὕψωσε τὴν ἀξίνα του κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ παράδοξου αὐτοῦ πλάσματος, καὶ τρεῖς φορές τὴν κατέβασε, γιὰτὶ ἔχασε τὸ θάρρος του. Τέλος, μὴν ἀντέχοντας στὰ πειράγματα τῶν ἄλλων χωρικῶν, σήκωσε τὴν ἀξίνα καὶ χτύπησε μὲ τέτοια δύναμη τὸ ἀπαλὸ κεφαλάκι

τοῦ παιδιοῦ, ὥστε τοῦ διέρρηξε τὸ κρανίον· καὶ ὅταν τοῦ ἔσκισαν τὴν κοιλιάν, ἔρρευσε πολὺ γάλα ἀπὸ μέσα. Ἴτι πρέπει τώρα νὰ ὑποθέσουμε, ἂν ὑπάρχη κάποια δόση ἀλήθειας, σ' αὐτὴ τὴ διήγηση; Τίποτα ἄλλο, παρὰ μόνο ὅτι τὸ παιδί ἦταν νόθο καὶ ἀφοῦ ἐγκαταλείφτηκε ἀπὸ τὴ μάνα του, ἔπεσε θῦμα τῆς εὐπιστίας τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ.

Σ' ἓνα ἄλλο χωριὸ ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι ἀκόμα ζοῦνε, μᾶς διηγήθηκαν ὅτι μιὰ γυναῖκα γέννησε ἓνα ἀγόρι, ποῦ πέθανε τέσσερες μῆνες μετὰ τὴ γέννηση· ἐπὶ τότε, ἡ γερὴ καὶ ροδοκόκκινη μητέρα του ἄρχισε ν' ἀδυνατίζει καὶ νὰ γίνεται κατάχλωμη, καὶ διεδίδετο ὅτι τὸ νεκρὸ παιδί της, ποῦ ἔγινε τ ε λ ὡ ν ι ο, πήγαινε τὴ νύχτα καὶ βύζαινε ἀπὸ τὰ στήθη της μὲ λαιμαργία. Τὴ διάδοση αὐτὴ τὴν ἔκαναν πειὸ σοβαρὴ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς γείτονες, ποῦ ἔλεγαν ἵτι πολλὰς φορὰς βρῆκαν τὸ πρῶτ' στὰ σπίτια τοὺς ἀναποδογουρισμένα τὰ σιδερένια σκευὴ καὶ σπασμένα τὰ πῆλινα ἀγγεῖα, δὲν ἔμενε λοιπὸν καμμιά ἀμφιβολία ὅτι αὐτὰ τὰ ἔκανε κάποιος τ ε λ ὡ ν ι ο, ποῦ ἐρχότανε τὴ νύχτα. Γι' αὐτό, ὁ πατέρας τοῦ παιδιοῦ, παίρνοντας μαζί του κι' ἄλλους, πήγε στὸν τάφο τοῦ παιδιοῦ του καὶ ἀνοίγοντάς τον, βρῆκε τὸ παιδί ἀναποδογουρισμένο καὶ τόσο παχουλὸ, ὥστε εἶχανε σκιστῆ τὰ ροῦχα του, καὶ τὸ κεφαλάκι του ἦταν τόσο ἐξογκωμένο, ποῦ δὲν ἦταν δυνατόν νὰ βγῆ ἀπὸ τὴ σκούφια ποῦ τὸ σκέπαζε. Ἀφοῦ ἔσυραν τὸ παιδί ἔξω ἀπὸ τὸν τάφο τράβηξαν κι' ἔδωκαν τὴ καρδιά καὶ τὰ πνεμόνια του κι' ἔχυσαν μέσα στὸ στήθος του καυτὸ λάδι καὶ ξύδι· καὶ ἔτσι τὸ τ ε λ ὡ ν ι ο βρῆκε αἰώνιο τέλος ἢ δὲ μητέρα ἐπανέκτησε τὸ πρῶτο της χρῶμα καὶ οἱ γείτονες ἀπαλλάχτηκαν ἀπὸ τίς νυχτερινὰς του ἐπισκέψεις.

Ἄλλος, αὐτόπτης, δῆθεν μάρτυρας καὶ αὐτός, μᾶς διηγήθηκε τὰ ἐξῆς: Πρὶν ἀπὸ χρόνια μιὰ γυναῖκα σὲ κάποιον χωριὸ, γέννησε δίδυμα ἀγόρια. Λίγο μετὰ τὴ γέννηση ἓνα ἀπὸ τὰ θρέφη ἀπεβίωσε καὶ θάφτηκε στὸ προαύλιο τῆς ἐκκλησίας· μετὰ ὅμως ἀπὸ λίγες μέρες ποῦ ἀπεβίωσε καὶ τὸ ἄλλο, τὸ ἔφεραν στὴν ἐκκλησία καὶ ἀνοιξαν τὸν τάφο τοῦ πρώτου παιδιοῦ γιὰ νὰ θάλουν στὸ ἴδιον μνημεῖο καὶ τὰ δυὸ ἀδελφία. Ἄλλ' ὅ τοῦ θαύματος! ὅταν ἀνοίχτηκε ὁ τάφος, τὸ πεθαμένο παιδάκι βρέθηκε νὰ ἔχη στὸ στόμα τὰ χεράκια του καὶ νὰ χαμογελάη χαριτωμένα· τότε διαδόθηκε σ' ὅλο τὸ χωριὸ ὅτι τὸ παιδάκι ἔγινε τ ε λ ὡ ν ι ο καὶ ἔτρεχαν οἱ περίεργοι γιὰ νὰ τὸ δοῦνε. Ἐπιτέλους οἱ πειὸ μυαλωμένοι κατέληξαν στὴ γνώμη ὅτι τὸ τελώνιο δὲν ἔπρεπε νὰ ζήσει καὶ ἀφοῦ ἔδωσαν ξύδι, μέσα στὸ ὁποῖο ἔβαλαν καὶ κλωνάρια ἀπὸ μυριστικὰ φυτὰ, τὸ ἔχυσαν, βραστὸ ὅπως ἦταν, στὸ στόμα τοῦ νηπίου, καὶ τὸ θανάτωσαν. Ἐμεῖς ὑποθέτουμε, ἂν αὐτὴ ἢ ἀφήγηση εἶναι ἀληθινή, ὅτι τὸ δυστυχημένο θρέφος ἐνταφιάστηκε ζωντανὸ ἐξ αἰτίας τῆς νεκροφάνειας, καὶ παθαίνοντας ἀπὸ τὰ κακὰ τὰ χειρότερα, ἔπεσε θῦμα τῶν οἰκτρῶν προλήψεων.

Ἐνας ἄντρας, ποῦ πήγαινε στὸν Πύργο, περνοῦσε ἀπὸ τὸ Κακαδόρεμμα,

τὸ ὁποῖο εἶναι, καθὼς προείπαμε, κατοικητήριο τῶν Νεραΐδων· ἐκεῖ βρῆκε ἓνα παιδάκι, καὶ νόμισε ὅτι ἐγκαταλείφτηκε ἀπὸ μιᾶν ἄσπλαχνη μητέρα, ἣ ὁποία ἤθελε νὰ κρύψη τὴν ντροπὴ τῆς· ἀπὸ εὐσπλαχνία τὸ πῆρε καὶ τὸ τύλιξε μὲ τὰ ροῦχα του γιὰ νὰ τὸ φέρῃ στὸν Πύργο. Στὸ δρόμο τὸ παιδάκι ἔκλαιγε καὶ πένοντο χαιδεύει καὶ τοῦ ἔλεγε «Σώπα μωρό μου! σώπα μωρό μου!» Ὅταν ὅμως ἔφτασε ἔξω ἀπὸ τὸν Πύργο, τὸ παιδάκι ξαφνικὰ φώναξε «Σώπα μωρό μου! σώπα μωρό μου!» καὶ βγαίνοντας φλόγες χάθηκε ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος τότε κατάλαβε ὅτι τὸ παιδάκι ἦταν τ ε λ ω ν ι ο καὶ κατατρομαγμένος πῆγε στὸ σπίτι του, καὶ διηγῆθηκε τὸ παράξενο πάθημά του.

Τὸ ὅτι καὶ στὰ φυσικώτερα πράγματα ἀποδόθηκαν μερικὲς φορές ὑπερφυσικὲς αἰτίαι κι' ἐνέργειαι, μαρτυρεῖ, μαζί μὲ τὰ ἄλλα, καὶ τὸ ἐξῆς γεγονός. Στους Μανωλάτες πρὶν ἀπὸ εἴκοσι περίπου χρόνια εἶχε πεθάνει ἓνας παπᾶς, φημιζόμενος γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν εὐσέβειά του, ὁ Ἰωάννης Σάββας, στὴν ἐκφορὰ τοῦ ὁποίου, κατὰ τὴ συνήθειαν, πῆγαν ὅλοι οἱ χωριανοὶ καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν γύρω χωριῶν· ἀλλὰ τὴν στιγμὴ πού κατέβαζαν τὸ φέρετρο στὸν τάφο, ἀκούστηκε ἓνας στεναγμὸς πού ἔβγαине ἀπὸ αὐτό, ὁ ὁποῖος καὶ ἐπαναλήφτηκε. Ἐκστατικοὶ καὶ τρομαγμένοι οἱ ἄνθρωποι πού τὸν κήδευσαν, ἔβγαλαν τὸ φέρετρο ἀπὸ τὸν λάκκο καὶ τὸ μετέφεραν στὴν ἐκκλησία, ὅπου καὶ τὸ ἄφησαν. Δυὸ μέρες ὁ παπᾶς, ἔμεινε στὸ φέρετρο ἀναίσθητος καὶ χωρὶς πνοή, τὴν τρίτη ὅμως ἡμέρα ἐπανῆλθε στὴ ζωή, καὶ μέσα στὸ γενικὸ θυμασμὸ ἐπέστρεψε στὸ σπίτι του, διηγούμενος πολλὰ καὶ διάφορα γιὰ τὸν τριήμερο ὕπνο του. Τὸ γεγονός αὐτό, τὸ ὁποῖο οἱ σημερινοὶ γιατροὶ θὰ τὸ χαρακτηριστοῦσαν ἀπλῶς ὡς νεκροφάνεια, τὸν καιρὸ ἐκεῖνο προκάλεσε πολὺ μεγάλο θόρυβο καὶ ὁ καθένας μπορεῖ νὰ κρίνῃ πόση ἔκτασι πῆραν οἱ διαδόσεις γύρω ἀπὸ αὐτό.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΛΙΚΑΝΤΖΑΡΟΥΣ

Σύμφωνα μὲ τὴν λαϊκὴ πρόληψη, τὰ δωδεκαήμερα, δηλαδὴ τὶς μέρες ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα μέχρι τὰ Φῶτα, ἐπισκέπτονται τὴν γῆ Κ α λ ι κ ἄ ν τ ζ α ρ ο ι, δηλαδὴ κακοποιὰ ὄντα, πού γι' αὐτὸ λέγονται καὶ Κ α κ α ν θ ρ ω π ἰ σ μ α τ α, τὰ ὁποῖα ἔχουν μαύρη ἀνθρώπινη μορφή, πολὺ μεγάλο ἀνάστημα, καὶ φοροῦν σιδερένια παπούτσια. Οἱ καλικάντζαροι κατεδαίνουν τὴ νύχτα στὰ σπίτια ἀπὸ τὶς καπνοδόχους, τραγουδώντας:

Θὰ σοῦ βάλω τὴ λιανοῦρα
καὶ τὸν ἄδραχτο στὸν κῶλο, κοῦκος!

καὶ ἀρπάζουν τὰ ἀβάπτιστα παιδάκια· γι' αὐτὸ, ὅσοι ἔχουν τέτοια, κάνουν στὸ μέτωπο τῶν παιδιῶν, στὶς πόρτες καὶ σὲ ἄλλα μέρη τοῦ σπιτιοῦ τὸ ση-

μείο του σταυρού με μαύρο χρώμα, ή κρεμούν στο τζάκι την κάτω μασέλλα του γουρουνιού. Σε μερικά χωριά, την πρωτοχρονιά οι οικοδέσποινες καρφώνουν σ' ένα ξυλαράκι το πρώτο γλυκό που θα κάμουν και το μπήγουν στην καπνοδόχο, για να το φάνε οι καλικάντζαροι· αυτό μένει στην καπνοδόχο, μέχρι την έρχόμενη πρωτοχρονιά όποτε το αντικαθιστούν με άλλο, φρέσκο. Λέγεται επίσης ότι όταν κατεβαίνουν από τις καπνοδόχες, κουβαλούν μαζί τους ένα καντάρι, με το οποίο ζυγίζουν τα νήματα των κοριτσιών και κακοποιούν τις τεμπέλες, των οποίων τα νήματα έχουν λίγο βάρος· για να αποφύγουν λοιπόν την τιμωρία τα κορίτσια φιλοτιμούνται να παρασκευάσουν όσο το δυνατόν περισσότερο νήμα κατά την πρό των Χριστουγέννων σαρακοστή. Έμεις, όσον αφορά για αυτό, μπορούμε να πούμε ότι ο σκοπός δικαιώνει τα μέσα.

Έκτος από τα παιδάκια, λένε πως οι καλικάντζαροι καταδιώκουν αλύπητα και τους κακοποιούς ανθρώπους, από τα πολλά δε τερατολογήματα που μας διηγήθηκαν, αρκούμαστε να αναγράψουμε το επόμενο. Ένας άνθρωπος, που λέγονταν Καλαμπάκης, σκότωσε από άμελεια τη μητέρα του, και ύστερα από αυτό κατάντησε τόσο σκληρόκαρδος ώστε δεν πήγαινε πια στην εκκλησία ούτε και εκτελούσε τα χριστιανικά του καθήκοντα· μια λοιπόν από τις μέρες μεταξύ Χριστουγέννων και Φώτων, ενώ πορεύονταν από το νερόμυλο στην αγροτική του καλύβα, στη θέση που λέγεται Άργυρό, είδε πίσω του δυο άνδρες με μεγάλους επενδύτες, οι οποίοι τον παρακολουθούσαν. Και μόλις παρακαμψε τον μεγάλο δρόμο και μπήκε στο μονοπάτι που οδηγούσε στην καλύβα του, οι δυο εκείνοι τον έπιασαν, τον απογύμνωσαν και αφού τον έβαλαν στον ληνό που ήταν εκεί κοντά, τον πασάλειψαν με μια ούσια, ή οποία βρωμούσε ανυπόφορα. Οι συγγενείς του, που τον έχασαν, βγήκαν σε αναζήτηση· και τον βρήκαν γυμνό στο ληνό, εκτός εαυτού και πολύ βρωμισμένον. Σ' αυτά τα χάλια τον μετέφεραν στο μοναστήρι της αγίας Τριάδας, όπου μετά από σαράντα ημερών νηστεία και προσευχή μπόρεσε να συνέλθη και να διηγηθί όσα έπαθε από τους δυο καλικάντζαρους. Ποιός μπορεί να ξέρη σε τί φοβερό μεθύσι έφτασε ο άνθρωπος και σε ποιό δόρβορο κυλίστηκε, και έπαθε όσα απέδωσε στη δραστηριότητα ανυπάρχτων όντων;

Άλλά, λένε, ότι οι καλικάντζαροι παθαίνουν και μεταμορφώσεις. Μας διηγήθηκαν ότι ένας άνθρωπος, που περνούσε τη νύχτα από τη θέση Λωδιάρικα, στο λιμάνι του Βαθυού, είδε μια μεγάλη μαύρη γουρούνα και πολλά γουρουνόπουλα που την ακολουθούσαν. Της πέταξε τότε μια πέτρα για να την κάμη να φύγη· άμέσως όμως «πιάστηκε» το χέρι του, ή δε γουρούνα μεταμορφώθηκε σε σκύλο και έγινε άφαντη.

Ένας, άλλος, ο οποίος περνούσε κατά τα μεσάνυχτα από ένα δρόμο στο Λιμάνι του Βαθυού, συνάντησε μια κόττα που την ακολουθούσαν τριάντα πε-

ρίπου άσπροι νεοσσοί· νομίζοντας πώς πρόκειται για πραγματική κλώσσα, τήν κλώτσησε με τὸ πόδι του. Τότε ὅμως ἐκείνη με τὰ πουλιά της ἔγινε ἄφαντη, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή ἔνοιωσε πὼς τὸ πόδι του ἔπαθε κάτι, ἀπὸ αὐτὴ δὲ τὴν πάθησιν πέθανε ὕστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια. Καὶ τὸ ὅτι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος πέθανε ἀπὸ ἀρρώστεια τοῦ ποδαριοῦ του τὸ καταλαβαίνουμε· τὸ ὅτι ὅμως αἰτία τῆς ἀρρώστειας, ἦταν ἡ κλωτσιὰ ποὺ ἔδωσε στὸν μεταμορφωμένο σὲ κόττα καλικάντζαρο, καθὼς ἐκεῖνος ὑποστήριζε μ' ἐπιμονή, ἄς τὸ πιστέψῃ ὅποιοι θέλει.

Οἱ καλικάντζαροι γίνονται ἄφαντοι κατὰ τὴν ἡμέρα τῶν Θεοφανείων, γιατί δὲν μποροῦν ν' ἀντισταθοῦν στὴν δύναμη τοῦ ἁγιασμένου νεροῦ με τὸ ὁποῖο ἀγιάζουν τὰ σπίτια οἱ παπάδες· ὅταν οἱ καλικάντζαροι φεύγουν τραγουδοῦν:

πᾶμε πᾶμε κι' ἔφτασε,
κι' ἔφτασ' ὁ παπᾶς
μὲ τὴν ἁγιαστοῦρα του,
ἔφτασ' ὁ παπᾶς, κοῦκο!

Στοὺς καλικαντζάρους ἀρέσουν πολὺ τὰ χοιρινὰ κρέατα. Μᾶς διηγήθηκαν ὅτι ἐνῶ ἓνας γεωργὸς μαγεῖρεψε στὸ ἀγροτικό του σπιτάκι χοιρινὸ κρέας, παρουσιάστηκε μπροστά του ἓνας ἄνδρας καὶ ζητοῦσε μ' ἐπιμονή νὰ φάῃ ἀπὸ κείνο τὸ κρέας. Ὁ γεωργός, ποὺ θύμωσε ἀπὸ τὴν ἐνοχλητικὴ ἀπαίτηση τοῦ ξένου, τὸν ἔδιωξε με ὑβριστικὸ τρόπο· τότε ὅμως ἐκεῖνος, ποὺ φανερώθηκε ποιὸς ἦταν, ὤρμησε κατὰ τοῦ γεωργοῦ, γιὰ νὰ τὸν κατασπαράξῃ. Ὁ γεωργὸς ὅμως ποὺ ἦταν χειροδύναμος, ἄρπαξε ἓνα σιδερένιο ὄβελό, ποὺ θρίσκονταν δίπλα του, καὶ προξένησε φοβερὸς πληγῆς στὸ πρόσωπο τοῦ καλικαντζάρου, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ νικήθηκε, ρώτησε τὸν χειροδύναμο γεωργὸ ποιὸ εἶναι τὸ ὄνομά του, γιὰ νὰ τὸν καταγγείλῃ στοὺς ἄλλους καλικαντζάρους, καὶ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ ἐκείνους τὴν τιμωρία του. Τότε ὁ γεωργὸς τοῦ εἶπε ὅτι ὀνομάζεται ἄ π α τ ὅ ς, δηλαδὴ ὁ ἴδιος, καὶ ὅταν τὸν κατάγγειλε μ' αὐτὸ τὸ ὄνομα στοὺς ὁμοίους του, ἐκεῖνοι ἐλεεινολόγησαν τὸν τραυματισμένο συνάδελφο καὶ τὸν ἔδιωξαν λέγοντάς του: «Ἀπατὸς σου καὶ μοναχὸς σου ἔπαθες»· κι' ἔτσι ὁ χωρικός ἀπαλλάχτηκε ἀπὸ τὴν καταδίωξη τῶν καλικαντζάρων. Αὐτὰ δὲν θυμίζουν τὸν Κανένα, ποὺ τύφλωσε τὸν Κύκλωπα;

ΚΑΛΙΣΠΟΥΔΗΔΕΣ

Ἄλλη τάξη κακῶν ἠθῶν εἶναι οἱ καλισπούδες, οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὴ γνώμη ἐκείνων ποὺ πιστέβουν στὴν ὑπαρξή τους, εἶναι στοιχεῖα κακοποιά, χωρὶς ὅμως ἐξυπνάδα καὶ διορατικότητα, γι'

αὐτὸ καὶ συνεχῶς τοὺς ἐξαπατοῦν καὶ τοὺς κοροϊδεύουν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, κατὰ τῶν ὁποίων ἐπιχειροῦνε τὸ κακόν.

Οἱ καλισπούδηδες ζοῦν κρυμμένοι στὶς χαράδρες, στὰ μέρη ποὺ ὑπάρχουν πολλὰ νερὰ καὶ κοντὰ στοὺς ἀνεμόμυλους, καὶ καταδιώκουν ἰδίως τοὺς βλάσφημους, περιμένοντας μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα γιὰ ν' ἀκούσουν τὴν κάθε βλασφήμια ποὺ θὰ προφερθῆ, καὶ γιὰ νὰ καταδροχθίσουν ἐκεῖνον ποὺ τὴν εἶπε. Μᾶς διηγήθησαν ὅτι ἓνας γεωργός, ὁ ὁποῖος ἐπέστρεφε ἀπὸ τὸν ἀνεμόμυλο μὲ τὸ ὑποζύγιό του, φορτωμένο μὲ δυὸ σακκιὰ ἀλεῦρι, βίαζε τὸ ζῶο γιὰ νὰ περπατήη περὶ γρήγορα, καὶ ἔλεγε πολλές βλαστήμιες. Ἐνας καλισπούδης, ποὺ ἦταν κρυμμένος ἐκεῖ κοντά, ἄκουσε τὶς βλασφήμιες κι' ἔτρεξε κοντὰ στὸν γεωργὸ νὰ τὸν κατασπαράξῃ· ὁ γεωργὸς ὅμως βλέποντας τὸν καλισπούδη νὰ ἔρχεται, τυλίχτηκε σὲ μιὰ χλαίνη, ἀνέβηκε στὸ ὑποζύγιο καὶ κάθησε σκεπασμένος ἀνάμεσα στὰ δυὸ σακκιὰ. Ὁ καλισπούδης ποὺ πλησίασε καὶ δὲν εὗρισκε τὸν βλάσφημο, ἄρχισε νὰ φέρνῃ βόλτα γύρω ἀπὸ τὸ κτήνος καὶ νὰ λέει:

Ἐδῶ εἶναι τὸ σακκὶ
γιὰ νὰ ἰδοῦμε κι' ἀπὸ κεῖ.

Ἄφοῦ γιὰ κάμποση ὥρα πήγαινε ἀπὸ τὸ ἓνα σακκὶ στὸ ἄλλο καὶ δὲν μπόρεσε νὰ βρῆ τὸν κρυμμένο γεωργό, ἔσκασε ἀπὸ τὸ θυμὸ του, καὶ ὁ ἄνθρωπος σώθηκε. Πολλοὶ ἐπίσης συνάντησαν καλισπούδηδες ἔξω ἀπὸ τοὺς Μυτιληνοὺς, στὴ θέσῃ ποὺ λέγεται τῆς Ἀγρίας τὸ ρέμμα. Ἐφόσον μὲ τὴν ἀγωγή οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦν ν' ἀποβάλουν τὸ ἐλάττωμα τῆς βλασφημίας, πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι δὲν εἶναι καὶ πολὺ ἀξιόμημποτοι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔπλασαν τὸν μῦθο γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῶν καλισπούδηδων, ἀφοῦ ὁ φόβος τους μπορεῖ νὰ συγκρατῆ κάπως τοὺς βλάσφημους ἀνθρώπους.

ΣΒΡΑΧΝΑΣ

Κακοποιὸ στοιχεῖο εἶναι ἐπίσης καὶ ὁ Σβραχνᾶς, ἡ προσωποποίηση τοῦ πάθους ἐκείνου τὸ ὁποῖο οἱ ἀρχαῖοι θεωροῦσαν ἔργο τοῦ δαίμονα Ἐφιάλτη ἢ τοῦ Πνιγαλίωνα (57) τὴν ἴδια λέξη τὴν συναντοῦμε στὸν Μιχαὴλ Ψελλὸ ποὺ λέει «τὸ δὲ πάθος τὸν Ἐφιάλτην βαρυχνᾶν, ὁ πολὺς κατωνόμασε λόγος». Ὁ σβραχνᾶς εἶναι, κατὰ τὴ δοξασία τῶν ἀπλοϊκῶν, ἓνα παιδί ποὺ φορᾶει «χρυσὴ σκούφια μὲ χρυσᾶ πούλιᾶ» ἢ κοσμήματα, τὸ ὁποῖο ἔρχεται τὴ νύχτα στὰ σπίτια, καὶ προσπαθεῖ νὰ πνίξει τοὺς κοιμισμένους ἀνθρώπους, πατώντας τους στὸ στῆθος. Μᾶς διηγήθησαν ὅτι μιὰ γυναῖκα ποὺ τὴν παρενοχλοῦσε

57) Κοραῖ Ἄτακτ. Τόμ. Δ' 47 σὲ παραβολὴ πρὸς Σχολ. Ἀριστοφ. στίς Σφήκες 1038.

συνεχῶς ὁ σβραχνᾶς, τοῦ ἄρπαξε μιὰ νύχτα τὴ σκούφια του καὶ τὴν ἔκρυψε κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλό της· ἀφοῦ ὁ σβραχνᾶς ἐπὶ πολλὴν ὥρα τὴν παρακαλοῦσε λέγοντάς της «ἄφησέ μου τὸ σκούφακι μου, νὰ σ' ἀφήσω κι' ἐγώ», ἀναγκάστηκε, ἐπειδὴ ἐκείνη δὲν ὑποχωροῦσε, κι' ἐπειδὴ ἄρχισε νὰ ξημερώνη, νὰ φύγη ξεσκούφωτος, ἀφήνοντας τὴ σκούφια του, ἣ ὁποία ὁμως δὲν βρέθηκε τὴν ἄλλη μέρα. Γιὰ ν' ἀπαλλαχτοῦν ἀπὸ τὸν σβραχνᾶ ὅσοι ἐνοχλοῦνται ἀπὸ αὐτόν, πηγαίνουν στὸ ἀποχωρητήριον κρατώντας στὸ χέρι ἓνα κομμάτι ψωμί καὶ ὅταν κατουρᾶνε προτείνουν τὸ ψωμί καὶ λένε «Ἔλα σβραχνᾶ νὰ φᾶμε». Ὁ σβραχνᾶς τότε ἔρχεται χωρὶς νὰ γίνεταί ἀντιληπτός· ὅταν ὁμως δλέπει τὴν στάση ἐκείνου πού τὸν προσκάλεσε ἀποτροπιάζεται καὶ φεύγει ἀμέσως, αἰσθάνεται δὲ τόση συχαμάρα γι' αὐτόν, πού δὲν πηγαίνει πιά οὔτε τὴ νύχτα, κι' ἔτσι ὁ ἄνθρωπος ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὶς παρενοχλήσεις τοῦ ἐφιάλητη.

ΛΕΚΑΝΟΜΑΝΤΕΙΑ

Στὴ Σάμο βρίσκουμε καὶ ἴχνη λεκανομαντείας. Πολλοὶ π.χ. πού ἐπιθυμοῦν νὰ μάθουν γιὰ κάτι πού ἔγινε ἄλλοῦ καὶ τοὺς ἐνδιαφέρει, πηγαίνουν μιὰ ξάστερη νύχτα στὴν ἐξοχὴ καὶ ἀφοῦ ποῦνε μὲ σιγανὴ φωνὴ τὸ «Πιστεύω» κόβουν ἓνα κλωνάρι λυγαριάς καὶ τὸ κάνουν στεφάνι. Μὲ αὐτὸ στεφανώνουν ἓνα κοριτσάκι, πού νὰ ζοῦνε οἱ γονεῖς του, καὶ βάζουν μπροστά του μιὰ λεκάνη μὲ νερό· καὶ ἀφοῦ περάσει λίγη ὥρα πιστεύουν ὅτι τὸ κοριτσάκι θὰ ἰδῆ μέσα στὸ νερὸ καὶ θὰ εἰπῆ ἐκεῖνα πού ἔγιναν, καὶ γιὰ τὰ ὁποῖα τὸ ρωτοῦν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ δοξασία γιὰ τὸ δειπνο τῆς Ἑκάτης, ἣ ὁποία ὑπῆρχε στοὺς ἀρχαίους, σώζεται κάπως συγκεχυμένη, ἀπὸ τὴν παράδοση ἴσως, μέχρι τῶρα στὴ Σάμο, ὅπου, μετὰ τὴν πανσέληνον ὁ κόσμος λέει ὅτι **δ ε ι π ν ἄ ε ι τ ὀ φ ε γ γ ἄ ρ ι**.

ΔΡΥΜΕΣ

Εὐρούμε ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχαν μιὰ δεισιδαιμονία «περὶ ἀστραβολίας ἢ ἀστροβλησίας», γιὰ ἓνα δηλαδὴ πάθος, τὸ ὁποῖο, σὲ ὥρες ἀνυπόφορης ζέστης (κυνικὰ καύματα) θανάτωνε τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἰδίως τὰ παιδιὰ, καὶ μάραινε τὰ φυτὰ· κάτι παρόμοιο εἶναι καὶ ἡ πρόληψη πού ἐπικρατεῖ στὴ Σάμο γιὰ τὶς **δ ρ ὕ μ ε ς** ⁽⁵⁸⁾, πού ἐπενεργοῦν δυὸ φορές τὸ χρόνο, τὴν πρώτη Μαρτίου καὶ τὴν πρώτη Αὐγούστου. Τὶς μέρες αὐτὲς οἱ γυναῖκες δὲν ζυμώνουν καὶ οἱ ἀπλοῖκοι ἀπὸ τοὺς Σαμιῶτες δὲν κολυμποῦν, γιὰ νὰ μὴ σαπίση τάχα τὸ σῶμα τους, δὲν μπαίνουν σὲ ἀμπέλι ἢ σὲ χωράφι, δὲν φυτεύουν καὶ δὲν κλαδεύουν δένδρο,

58) Τὴν **δ ρ ὕ μ η ν** ὁ Κοραῆς, στὰ Ἔτακτ. Δ. 106, τὴν παράγει ἀπὸ τὸ δρύπτω, ὁ δὲ Οἰκονόμος στὸ σύγγραμμά του γιὰ τὴν γνήσια προφορὰ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας (σελ. 768, ὑποσημείωση) ἀπὸ τὸ δρύμαι. Ὁ Ἑσῆσιος **δ ρ ἰ μ η ν** ὀνομάζει τὸ κρύο

γιατί τὸ δένδρο δὲν θ' ἀναπτυχθῆ καὶ δὲν πλένουν τὰ ροῦχα τους, γιατί τάχα θὰ κουρελιαστοῦν. Καὶ ὅσο γιὰ τὰ δένδρα, καταλαβαίνουμε τίς προφυλάξεις τους, ποῦ ὀφείλονται σὲ φυσικὴ αἰτία, ἀφοῦ τὸν Μάρτιο τὰ δένδρα περιέχουν ὅλους τοὺς χυμοὺς γιὰ τὴν ἀνάπτυξή τους· ἀπὸ ποῦ ὅμως νὰ προῆλθε ἡ πρόληψη γιὰ τὰ θαλάσσια λουτρά καὶ ἡ ἄλλη γιὰ τὸ πλύσιμο τῶν ρούχων; μήπως αὐτὲς ἀποτελοῦν τὴ συνέχεια τῆς δεισιδαιμονίας τῶν ἀρχαίων «περὶ ἀστροβλησίας»;

ΛΑΪΚΟΙ ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ

Ἀπὸ ὅλα τὰ ἀντικείμενα τοῦ ὄρατοῦ κόσμου τὴ μεγαλύτερη, χωρὶς ἀμφιβολία, ἐντύπωση προξένησαν ἀνέκαθεν στὴν ἀνθρωπότητα ὁ οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα, καὶ τὰ διάφορα μετεωρολογικὰ φαινόμενα καὶ κατὰ συνέπεια ἡ γόνιμη φαντασία τῶν πειδὸ ἀπλοϊκῶν ἔπλασε γιὰ τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ πολλοὺς καὶ περίεργους μύθους. Ἔαραγε τί παριστάνουν τὰ ἀμέτρητα πλήθη τῶν ἀστεριῶν, ποῦ εἶναι διασκορπισμένα στὸ στερέωμα; Ἀπὸ ποῦ ἔαραγε νὰ προέρχεται ὁ φοβερὸς κρότος τῆς βροντῆς, ἀπὸ ποῦ ἡ «σμαραγῆ» τοῦ κεραυνοῦ; Ποιά δύναμη διευθύνει τοὺς σίφωνες καὶ τίς καταιγίδες καὶ σὲ ποιά αἰτία ν' ἀποδώσουμε τίς βλάβες καὶ τίς καταστροφές ποῦ προκαλοῦν;

Κατὰ τοὺς πειδὸ ἀπλοϊκοὺς Σαμιῶτες, τὸ κάθε ἀστὲρι τοῦ στερεώματος εἶναι τὸ σύμβολο μιᾶς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς, ποῦ ἔζησε στὴ γῆ· αὐτὴ ἡ δοξασία ἴσως νὰ ἔχη τὴν ἀρχὴ τῆς σταῖ ὅσα λένε τὰ εὐαγγέλια γιὰ τοὺς μάγους, ποῦ πῆγαν σταῖ Ἱεροσόλυμα νὰ προσκυνήσουν τὸν Ἰησοῦ, τοῦ ὁποῖου εἶδαν τὸν ἀστὲρα στὴν ἀνατολή. Γι' αὐτὸ καὶ τὸν κάθε διάττοντα ἀστὲρα τὸν θεωροῦν σὰν σημεῖο ὅτι ἔσθουσε μιὰ ἀνθρώπινη ὑπαρξὴ ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦτο· βλέποντας κάτι τέτοιο λένε ὅτι ἔ χ ὕ θ η ἔ ν α ἄ σ τ ρ ο· γιὰ κείνους ποῦ πεθαίνουν λέγεται κι' ἄλλοιῶς ὅτι ἔ σ β ἔ σ θ η τ ὀ κ α ν δ ὕ λ ι τ ω ν. Ἄλλοι ἀπλοϊκοὶ πιστεύουν ὅτι οἱ διάττοντες ἀστέρες εἶναι οἱ ψυχές τῶν καλῶν ἀνθρώπων, ποῦ πετοῦν στὸ στερέωμα· γι' αὐτὸ, ὅταν βλέπουν διάττοντες λένε κ α λ ἠ ψ υ χ ἠ, σὰν νὰ εὐχονται νὰ γίνουν καὶ οἱ ψυχές τους ἔτσι. Οἱ διάττοντες χρησιμεύουν καὶ γιὰ τὴν ἀποκάλυψη κρυμμένων ἱερῶν πραγμάτων· ἕνας αὐτόπτης δῆθεν μάρτυρας μᾶς διαβεβαίωσε ὅτι πρὶν ἀπὸ χρόνια εἶδε, μαζί μὲ ἄλλους, μιὰ νύχτα νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, κρεμασμένος ἀπὸ μιὰ φωτεινὴ ἀλυσίδα, ἕνας σωρὸς ἀπὸ διάττοντες, σὲ σχῆμα πολυελαίου, κι' ἀφοῦ χαμήλωσε, στάθηκε πάνω ἀπὸ ἕνα μέρος.

Τὴν ἄλλη μέρα ἔγινε σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἀνασκαφὴ καὶ βρέθηκαν οἱ τοῖχοι μιᾶς ἀρχαίας ἐκκλησίας καὶ τὰ λείψανα ἀπὸ διάφορα ἐκκλησιαστικὰ σκεύη.

Ἡ ἀστραπή, ὑποστηρίζουν μερικοὶ, προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐξῆς αἰτία. Ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ, ποῦ τὸν στέλνει ὁ Θεὸς σὲ ὑπηρεσία, βιάζεται νὰ ἐκτε-

λέση τὸ θέλημά του καὶ τρέχει μὲ τὸ ἄλογό του, ἀνεμίζοντας τὸ μαστίγιό πού κρατάει στὸ χέρι· ἀπὸ τὰ πέταλα τοῦ ἀλόγου, πού προστρίβονται, προέρχεται ἡ ἀστραπή, καὶ ἀπὸ τὸν κρότο τοῦ μαστιγίου, ἡ βροντή. Ἀπὸ μερικούς, ἡ ἀστραπή θεωρεῖται ὡς πρὸδρομος τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ· γι' αὐτὸ ὅταν ἀστράφτει, «πιπίζουνσιν δις διὰ τοῦ στόματος», ὅπως κάνουμε ὅταν χαϊδεύουμε ἓνα ἄλογο ἢ κάποιον ἄλλο ζῶο. Καὶ αὐτὸ τὸ κάνουν γιὰ νὰ καταπραῦνουν τὴν ἀστραπή καὶ γιὰ νὰ μὴν ξεσπάσῃ σὲ φοβερὴ βροντή.

Ἡ βροντὴ στὴ Σάμο λέγεται **μ π ο υ μ π ο ὕ ν α** καὶ τὸ βροντῶ **μ π ο υ μ π ο υ ν ἰ ζ ω**· οἱ λέξεις αὐτὲς ἔγιναν ἀπὸ τὸν ἦχο μπου, μπου, πού κάνει ἡ βροντή. Αἰτία αὐτοῦ τοῦ φυσικοῦ φαινομένου, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνη, πού ἐκθέσαμε παραπάνω, εἶναι· καθὼς λένε μερικοί, ἓνας μέγας ἐπουράνιος μῦλος, πού ἀλέθει τὸ ἀπαραίτητο γιὰ τὴν διατροφή τῶν νεκρῶν ἀλεύρι, ἢ τὰ τεράστια βαρέλια μὲ τὸ ἀποθηκευμένο βρόχινο νερό, πού τὰ κυλάει ὁ Θεός, ὅταν πρόκειται νὰ τὰ ἀδειάσῃ πάνω στὴ γῆ. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἀρχίσουν οἱ βροντῆς ἀπὸ τὴ μιὰ φωνάζουν τὰ παιδιὰ «ἄ! π α π ἄ! μ π ο υ μ π ο ὕ ν ε ς!» ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη οἱ γρηοῦλες καὶ οἱ ἀπλοῖχοι λένε « μ ἔ λ ι κ α ἰ γ ἄ λ α σ τ ῆ σ τ ρ ἄ τ α σ ο υ ! » ὡς νὰ εὐχονται νὰ ἔρθῃ ἡ βροχὴ καλὸδεχτη καὶ χρησιμη, καθὼς τὸ μέλι καὶ τὸ γάλα.

Μερικοὶ ἄλλοι κατατάξανε τὶς βροντῆς πειρὸ συστηματικῶς· ἐμεῖς ἔτυχε νὰ βροῦμε ἓνα σημεῖωμα μὲ τίτλο **Β ρ ο ν τ ο λ ὀ γ ἰ ο τ ο ὕ ὄ λ ο υ ἔ ν ι α υ τ ο ὕ**, τὸ ὁποῖο κάνει γνωστὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν βροντῶν ἀνάλογα μὲ τὴν ἡμέρα καὶ τὸ μῆνα πού συμβαίνουν, καὶ χάριν περιεργείας τὸ παραθέτουμε ἐδῶ⁽⁵⁹⁾.

Ἰ α ν ο υ ἄ ρ ι ο ς: Εἰς τὴν α' βροντήσας δηλοῖ γεννημάτων εὐθυμίαν, ἕως τὰς δ', ε', στ', ζ' χιόνας πολλάς· ἢ ἕως ιβ' εὐθυμία σίτου καὶ θάνατος πολὺς· ιγ' λύκων πληθυσμός· ιδ' γεννημάτων φθορά· ιε', ιστ', ιζ' στενότης θαλάσσης, ιη', ιθ', κ' σίτος πολὺς· κα', κβ', κγ' βασιλέων μάχαι· κ', κε', κστ' σίτου σπάνις· κζ' ἕως λα' εὐκαρπία.

Φ ε β ρ ο υ ἄ ρ ι ο ς: Εἰς τὴν α' ἕως δ' σίτος πολὺς· ε', στ' καὶ ζ' θάνατος βοῶν· η', θ' σίτου φθορά· ι' ἀργυρίου σπάνις· ια', ιβ', ιγ' ἀδυναμία ἀνθρώπων· ιδ' ἕως κδ' βασιλέων σύγκρουσις· κε' ἕως κη' ἐλάδη εἰς ἀνθρώπους καὶ γεννήματα.

Μ ἄ ρ τ ι ο ς: Εἰς τὴν α', β', γ' βροντήσας δηλοῖ σίτου εὐθυμίαν· δ', ε', στ' εὐκαρπίαν· ζ', η', θ', ι', ια' ὁμοίως· ιβ', ιγ', ιδ', ιε', ιστ' ἀσθένειαν ἐν

59) Οἱ Σαμιῶτες λένε καὶ προφέρουν ἕτσι τοὺς 12 μῆνες τοῦ χρόνου: Γηνάρς, Φλη-βάρς, Μάρτς, Ἀπρίλς, Μάης, Θέρους, Ἀλουνάρς ἢ Ἀλουνατῆς, Ἄουστους, Σταυριγιάτς, Ἀηδημητριάτς, Νουέμβρς, Δεκεμβρς.

ὄλφ τῷ ἔτει· ιζ', ιη' χαρὰν καὶ εὐφροσύνην· ιθ', κ' φόβος ἐκ βασιλέων· κα', κβ', κγ' πολυμεριμνίαν· κδ', κε', κστ' πτώσεις καὶ φόνοι· κζ' πόλεμον δηλοῖ, κη', κθ', λ' καὶ λα' κλονισμὸς ἐν ἀνθρώποις.

Ἄ π ρ ί λ ι ο ς: α', β', γ' σίτου εὐφορία· δ', ε', στ' κάκωσιν ἀνθρώπων· ζ', η', θ' ἀγαθὰ ἐν ἀνθρώποις· ι', ια', ιβ' ἐρήμωσιν πόλεως· ιγ', ιδ' ιε', ιστ' λιμὸς ἐν Αἰθιοπία· ιζ', ιη', ιθ' βασιλέων ἐπιβουλή· κ', κα', κβ', κγ' εὐκαρπία δένδρων· κδ', κε' ἀγαθὰ σίτου· κστ' χαλαζίου ἀφανισμόν· κζ', κη' εὐθηνία, εὐποιία καὶ εὐπραγία· κθ' ὄρυγμὸς καὶ φθορά· λ' εἰρήνην σημαίνει.

Μ ά ῖ ο ς: Εἰς τὴν α' εὐθηνία σίτου· β' νόσον· γ', δ', ε' πόλεμον· στ' λιμόν· ζ', η', θ' θάνατον· ι', ια' σίτον πολύν· ιβ' ιγ' ἀρρωστίαν· ιδ', ιε' λιμόν ἐν Αἰθιοπία, ιστ', ιζ', ιη' ἐφόδους ἐχθρῶν· ιθ' εὐποιία καὶ πολυτεχνία· κ' πληθὺς ἀγριμίων· κα' χάλαζα· κβ' φθορὰ ἀκρίδων· κγ', κδ', κε' κστ', κζ', κη' φθορὰ σίτου· κθ', λ', λα' λιμὸς μέγας.

Ἰ ο ύ ν ι ο ς: Εἰς τὴν α' εὐφορία· β' ἐπομβρία· γ' ἐχθρῶν ἐπαναστάσεις· δ' ληστῶν καὶ κλεπτῶν πληθὺς, ε', στ' ἀσθένεια ἐν ποιμνίαις· ζ', η' λιμὸς ἐν Αἰγύπτῳ, θ' ἔφοδος στρατευμάτων καὶ εὐθηνία σίτου· ι', ια' γυναικῶν θάνατος, ιβ' βασιλέων ἐπιφάνεια· ιγ' ὄξυνίζει ὁ οἶνος· ιδ' λιμὸς ἐν Ἰουδαίᾳ· ιε' θηρίων πληθὺς· ιστ' εὐκαρπία· ιζ' πλημμύρα· ιη', ιθ', κ', κα' λιμὸς ἐν Αἰθιοπία· κβ', κγ', κδ', κε' ἀπώλεια ἀνθρώπων· κστ' ἀκρίδων γέννησις· κζ' συμπόσια καὶ τραπέζας· κη', κθ' προφάσεις ἐχθρῶν· λ' σκυθρωπότητα βασιλέως.

Ἰ ο ύ λ ι ο ς: Εἰς τὴν α' τὸ ἔτος νοσῶδες· β' παραθαλάσσιος θόρυβος· γ', δ' εὐκαρπία· ε', στ' οἴνου φθορά· ζ' λιμὸς ἐν Ἰουδαίᾳ· η', θ' χάλαζαν καὶ σίτου εὐφορίαν· ι', ια', ιβ', ιγ' σίτου εὐφορίαν· ιδ', ιε', ιστ', ιζ', ιη', ιθ' σίτου καὶ ἐλαίου φθορά· κ', κα', κβ, κγ', κδ', κε' πόλεμον καὶ εἴτα εἰρήνην· κστ', κζ', κη', λ' καὶ λα' φθορὰ πετεινῶν.

Α ὕ γ ο υ σ τ ο ς: Εἰς τὴν α', β' νόσον ἀνθρώπων· γ', δ' ἐπομβρίαν πρώττον· ε', στ' λύπη βασιλέως· ζ', η' φθορὰ τῶν καρπῶν· θ', ι' διάλυσιν ἀνδρογύνων· ια', ιβ' χαρὰ βασιλέως· ιγ', ιδ' λοιμοὶ ἔσονται· ιε', ιστ', ιζ' καρπῶν φθορά· ιη', ιθ', κ', κα' θάνατον πολύν· κβ', κγ', κδ' βασιλέως δύναμις· κε', κστ', κζ' φθορὰν καὶ φόβον σημαίνει· κη', κθ' εὐκαρπία ξύλων· λ', λα' σίτου καὶ κτηνῶν φθορά.

Σ ε π τ έ μ β ρ ι ο ς: Εἰς τὴν α' βασιλέως αὐτομανίαν· β' γυναικῶν ἐγκύων θάνατος· γ', δ', δ' βασιλέων κινήσεις· στ', ζ' γεννήματα πολλὰ· η',

θ', ι' λύπη βασιλέως· ια', ιβ', ιγ' φεύγωσιν οἱ πλωτῆρες· ιδ' ιε', ιστ'·
ιζ', ιη' εὐφορία σίτου· ιθ', κ', κα', κβ', κγ', κδ' οἴνου φθορά· κε', κστ'·
κζ', κη' σκύλευσις βοῶν· κθ' σίτου φθορά καὶ κριθῆς εὐθηνία· λ' θόρυ-
βος καθ' ὃν τρόπον γίνεται ἡ θροντή.

Ὅ κ τ ὠ θ ρ ι ο ς: Εἰς τὴν α', β', γ' εὐφορία σίτου· δ', ε' λιμὸς ἐν Αἰθιο-
πία· στ', ζ', η', θ', ι' σίτου πλῆθος· ια' ὀργὴ θεία· ιβ' μετοίκησις ὄχλου·
ιγ', ιδ', ιε', ιστ', ιζ' σίτου εὐφορία· ιη', ιθ', κ', κα', κβ', κγ', κδ'
θάνατος μεγιστᾶνος· κε', κστ', κζ' κίνησις λαοῦ· κη', κθ', λ' φοβερι-
σμὸς βασιλέως.

Ν ο έ μ θ ρ ι ο ς: Εἰς τὴν α', β', γ' ἔλαιον πολὺ· δ', ε', στ', ζ', η', θ'
ἀπονία, ἀγωγή, τιμωρία καὶ βοή· ι' ἕως ιστ' σῖτος πολὺς καὶ θανατικόν·
ιζ', ιη', ιθ' ἀναδρασμὸς ἀνθρώπων· κ', κα' μετανάστασις σίτου· κβ' ἕως
κστ' ὄφρων θάνατος καὶ ἀπάθεια· κζ' ἕως λ' ἀγριμίων καὶ πετεινῶν
φθορά.

Δ ε κ έ μ θ ρ ι ο ς: Εἰς τὴν α', β' δλάθην σίτου· γ', δ', ε' πόλεμος· στ' ζ'
κεραυνὸς ἐν ἀνθρώποις καὶ θάνατος ἐν ἀγρίμοις· η' ἕως ιδ' γεννήματα
πολλὰ καὶ ἀργυρίου σπάνις· ιε' ταραχὴ ἐν Βαβυλῶνι· ιστ' ἐπιφάνεια
βασιλέως· ιζ' ἀσθένεια· ιη' ἕως κγ' χάλαζα· κδ', κε', κστ' γεννήματα
πολλὰ· κζ', κη' κτηνῶν θάνατος· κθ', λ', λα' ἀγριμίων ἀπώλεια.

Ὅταν ἀρχίζουσι νὰ πέφτουν οἱ πρῶτες ψυχᾶες τῆς βροχῆς, ὁ κόσμος λέει
ὅτι «ὁ Θεὸς ἀνοίγει τὰ θαρέλια του» καὶ τὰ παιδιὰ τραγουδοῦν:

Βρέξε παπποῦ, νὰ σ' ἀγαποῦ,
νὰ βραχοῦν τ' ἀμπέλια μας
καὶ τὰ περιβόλια μας,
νὰ γένουν τὰ σταφύλια μας
νὰ τρώγουμε τὸν Ἄουστο,
νὰ γένουν τὰ λεμόνια μας,
νὰ τὰ τρῶνε τὸ χειμῶνα,
νὰ γένουν τὰ σταράκια
νὰ τὰ τρῶνε τὰ παιδάκια.

Σὲ μερικὰ χωριὰ τὰ παιδιὰ τραγουδοῦν μόνο αὐτά:

Βρέχε παπποῦ καλόγερε, νὰ γένουν τὰ σπαρμένα,
νὰ τρῶνε τὰ μικρὰ παιδιὰ, νὰ γένουν σὰν ἔσένα.
Σὲ ἄλλα χωριὰ αὐτὴ τὴν εὐχὴ τὴν ἀπευθύνουσι στὴν Θεοτόκο, καὶ λένε:

Βρέχε, βρέχε, Παναγιά μου,
κάμε χιόνια και νερά
νά βραχούν τ' ἀμπέλια μας.

Και όταν ἀρχίσει ἡ βροχή τὰ παιδιὰ τραγουδοῦν:

Βρέχει, βρέχει και χιονίζει
και τὰ μάρμαρα ποτίζει
κι' ὁ παπᾶς πετροβολίζει
κι' ἡ Μαρούδα καλαμίζει
και τὸ τζάκι μας καπνίζει.

Ὁ κεραυνός, κατὰ τοὺς πειδὸ ἀπλοϊκοὺς, εἶναι τὸ ὄπλο τῶν ἀγγέλων κατὰ τῶν τ ε λ ω ν ἰ ω ν' γι' αὐτὸ όταν «πέφτει» κεραυνὸς λένε ὅτι ὁ Θεὸς καταδιώκει και σκοτώνει μ' αὐτὸν τοὺς δαίμονες. Καὶ ἔχουν τὴ γνώμη ὅτι ὁ κεραυνός, πού τὸν ρίχνει ὁ Θεός, χώνεται σὲ βάθος 40 ὀργυιές μέσα στὴ γῆ, ἂν δὲν συναντήσῃ νερό, και ἀφοῦ μείνει στὸ βάθος αὐτὸ ἐπὶ ἕνα χρόνο, βγαίνει ἔπειτα αὐτόματα στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, ὁπότε ἀποχτάει ἔκτακτες θεραπευτικὲς ιδιότητες, γι' αὐτὸ και τὸν μεταχειρίζονται σὰν φυλαχτό. Κατὰ περιέργη σύμπτωση, ἔχουν γιὰ τοὺς κεραυνοὺς τὶς ἴδιες δοξασίες και οἱ κάτοικοι τῆς Σαρδηνίας, πού πιστεύουν, ὅτι οἱ κεραυνοὶ χώνονται ἑφτά μέτρα βαθειὰ στὴ γῆ κι' ἔπειτα ἀπὸ ἑφτά χρόνια ἀνεβαίνουν στὴν ἐπιφάνεια, διανύοντας πρὸς τὰ πάνω ἕνα μέτρο σὲ κάθε χρόνο. Ὅποιος ἔχει πάνω του κεραυνό, ἢ ἀ σ τ ρ ο π ε λ ἔ κ ι, ὅπως τὸ λέει ὁ κόσμος, εἶναι ἀπρόσβλητος ἀπὸ φοινικὴ σφαῖρα και καθὼς λένε «δὲν τὸν πιάνει κοῦρσοῦνι» τὴν ιδιότητα αὐτὴ τὴν ἀποχτάει και κάθε πρᾶγμα, ὅταν θάλουν πάνω του τὸ ἀ σ τ ρ ο π ε λ ἔ κ ι. Οἱ πολλοὶ νομίζουν γιὰ ἀ σ τ ρ ο π ε λ ἔ κ ι α, τὰ πέτρινα ἐργαλεῖα τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς, πού συμβαίνει νὰ τὰ βροῦν κάπου.

Ὅταν παρουσιαστῇ στὴ θάλασσα σίφουνας, ἢ λεγόμενη τ ρ ο ῦ μ π α, οἱ ναυτικοὶ μας ἔχουν τὴν γνώμη ὅτι ἐξουδετερώνουν τὴν δυνάμη της ἂν πυροβολήσουν ἐναντιὰ της — ἐφόσον θὰ συμβῆ νὰ βρεθοῦν κοντά της — ἢ, ἂν χαράξουν, μ' ἕνα μαχαῖρι μαυρομάνικο, στὴ πάνω ἄκρη τοῦ καταρτιοῦ ἢ πάνω στὸ κατάστρωμα, τρεῖς σταυροὺς, και ἀφοῦ μπήξουν δίπλα τὸ μαχαῖρι, νὰ ἐπαναλάβουν τρεῖς φορές τῆς Λ α μ π ρ ῆ ς τ ὸ Β α γ γ ἔ λ ι ο δηλαδή τὸ κατὰ Ἰωάννην «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, και ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν και Θεὸς ἦν ὁ Λόγος». Αὐτὴ τὴν πράξη οἱ ναυτικοὶ τὴν ὀνομάζουν κ ὀ ψ ι μ ο τ ῆ ς τ ρ ο ῦ μ π α ς.

Ἡ Ἴρις, τὴν ὁποία στὴ Σάμο τὴν λένε δ ὀ ξ α, οἱ δὲ γεωργοὶ κ υ ρ α σ α λ ἦ ν η, θεωρεῖται ὅτι φανερώνει εὐφορία στὴ γεωργικὴ παραγωγή, γιὰτί, όταν ὑπερτερεῖ σ' αὐτὴν τὸ ρόδινο χρῶμα, πιστεύουν ὅτι θὰ ὑπάρξῃ

εὐφορία στ' ἀμπέλια, ὅταν ὑπερτερεῖ τὸ πράσινο, ὅτι θὰ ἔχουν εὐφορία στὶς ἐλθές. Καὶ πιστεύουν ὅτι ὁποῖος περάσει κάτω ἀπὸ τὴ δόξα θὰ γίνῃ χατ ζ ἤ ς δηλαδὴ προσκυνητὴς τοῦ τάφου τοῦ Χριστοῦ.

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ

Θεωρεῖται ἀπαίσιο τὸ νὰ μπῆ κάποιος σ' ἓνα σπίτι κρατώντας ἀδειανὴ στάμνα· ἂν τὸ κάμει χωρὶς νὰ τὸ ξέρει, τοῦ ἐξηγοῦν τὸ πρᾶγμα καὶ βγαίνει ἀμέσως ἀπὸ τὸ σπίτι.

Ἀπαίσιο θεωρεῖται τὸ νὰ δώσης στὸ χέρι κάποιου, τραπεζομάχαιρο, φαλίδι ἢ σαποῦνι· ἐκεῖνος ποὺ πρόκειται νὰ δώσῃ κάτι τέτοιο τὸ ἀφήνει καταγῆς, καὶ ἀπὸ κεῖ τὸ παραλαμβάνει ὁ ἄλλος.

Ἀπαίσιο θεωρεῖται νὰ κυττάζεις τὴ νύχτα στὸν καθρέφτη.

Ἀπαίσιο θεωρεῖται τὸ νὰ ἀφήνης ἐκτεθειμένα στ' ἄστρα τὴ σήττα καὶ τὸ προζῦμι· ἂν χρειαστῇ νὰ τὰ μεταφέρουν σὲ ἄλλο μέρος τὴ νύχτα, τὰ σκεπάζουν μὲ προσοχή, γιὰ νὰ μὴν τὰ δοῦνε τ' ἄστρα.

Ὅταν φουρνίζουν τὰ ψωμιά, δὲν τὰ κεντοῦν· γιατί λένε πῶς ὅταν τὸ κάμουν αὐτό, ἀ ρ χ ο ν τ α ί ν ο υ ν οἱ γείτονες.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀδελλῶν ποὺ πρόκειται νὰ χρησιμοποιήσουνε γιὰ ἓναν ἄρρωστο, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἄρτιος.

Ὅταν «ἐκκολάπτει» ἡ κλωσσα τοὺς νεοσσούς της π ρ έ π ε ι ν ἄ τ ο ὺ ς π ε ρ ἄ σ ο υ ν ἀ π ὸ τ ὸ κ λ ε ι δ ῖ δηλαδὴ μέσα ἀπὸ ἓνα σιδερένιο κύκλο, διαφορετικὰ θὰ ψοφήσουν· ὅταν τοὺς περνοῦν ἓναν ἓναν ἀπὸ τὸν κύκλο λένε σ ι δ ε ρ έ ν ι α κ ι' ἄ τ σ α λ έ ν ι α.

Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κόβει τὰ νύχια του τὴν τετάρτη καὶ τὴν παρασκευὴ γίνεται τεμπέλης.

Ἄν κάποιος λουστῇ τὴ μεγάλη παρασκευὴ, δὲν πρέπει νὰ λουστῇ ἄλλη παρασκευὴ ἐκείνου τοῦ χρόνου· γιατί θὰ πέφτουν τὰ μαλλιά του.

Ποτὲ τὸ σάββατο δὲν «κόβουν» φορέματα καὶ δὲν ἀρχίζουν ἐργασία.

Τὴν πέμπτη ἡμέρα τοῦ Δεκεμβρίου, ποὺ ἐορτάζει ὁ ἅγιος Σάββας, δὲν ἀρχίζουν τὴν κατασκευὴ ἐνὸς φορέματος ἢ ἐνὸς ἔργου ποὺ θὰ τελειώσῃ αὐθημερόν· τελειώνουν μονάχα ἐκεῖνο ποὺ τὸ ἄρχισαν ἀπὸ τὴν προηγούμενη ἡμέρα.

Κατὰ τὴν ἐορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τὴν ἐπομένη, δηλαδὴ τὴν ἐορτὴ τοῦ ἀγίου Πνεύματος δὲν κόβουν τοὺς «σαρούς» ἀπὸ τοὺς ὁποῖους κατασκευάζονται τὰ σάρωθρα (σκοῦπες) γιατί ἂν τοὺς κόψουν αὐτὲς τὶς μέρες καὶ ἐφόσον οἱ σκοῦπες θὰ μένουν στὸ σπίτι, οἱ δουλειῆς τοῦ σπιτιοῦ δὲν θὰ πηγαίνουν καλὰ.

ΟΙΩΝΟΙ ΔΗΜΩΔΕΙΣ

Ἄλογόμυιγ' ἀπάνω σου κάθησε; Συχαρήκια θ' ἀκούσης.

Ἄλογόμυιγα στὸ κεφάλι σου ἤρθε; Πιάσε δέσ' την σ' ἓνα μαντήλι· ἀνζήση ὡς τὴν αὔριο, μουσαφίρη θὰ δῆς.

Βουτίζει τὸ αὐτί σου; Ἄν ἀρωτήσης ἄλλον ποιό ἀπὸ τὰ δυὸ αὐτιά σου βουτίζει καὶ εὔρη ποιό βουτίζει, καλὸ σημεῖο· ἀν δὲν τὸ εὔρη κακὸ σημεῖο⁽⁶⁰⁾.

Γάτος κάθεται ἀντικρυ τοῦ ἡλίου στή νοτιὰ καὶ γλύφει τὰ πόδια του καὶ τρίβει τὸ κεφάλι του; Νοτιὰ θὰ φυσήση μὲ βροχή.

Γουροῦνι κλαδι στὰ δόντια του κρατᾶ; Κακοκαιριὰ θᾶχουμε.

Θάφτουν νεκρό, φτερνίστηκε κανένας; Εἶναι κακό· ξέσκισε τὴν τραχηλιά του νὰ μὴν πεθάνη κανένας.

Καλόγερο ἢ παπᾶ ἀπάντησες στὸ δρόμο σου; Ἡ ὑπόθεσή σου ἢ ὅλως διόλου θὰ χαλάση ἢ μεγάλα ἐμπόδια θ' ἀπαντήση.

Κόρακας πετᾶ στὸν οὐρανὸ χωρὶς νὰ κράξῃ; Θάνατος ἀνθρώπου θὰ συμβῆ⁽⁶¹⁾.

Κόττα ἀνατινάζεται; Μουσαφίρη καρτέρειε.

Κόττα λαλεῖ; Ἡ σὲ καλὸ ἢ σὲ κακό· κόψε τὸ κεφάλι της στὸ κατῶφλι. Ἄν εἶναι καλὸ ἔρχεται μονάχο του, κι' ἀν εἶναι κακό, τὸ διώχνει⁽⁶²⁾.

Καπνὸς (ἀτμὸς) ἀπ' τὸ στόμα ἀνθρώπου βγαίνει; Περίμενε βροχήν.

Καπνὸς (ἀτμὸς) ἀπὸ τὴ μύτη τοῦ μουλαριοῦ βγαίνει; Χαλάζι καὶ ἀνεμοστρόβιλο καρτέρειε.

Κουρούνα λάλησε; Ἄνθρωπος θὰ πεθάνη.

Κουρούνες χαμηλὰ πετοῦνε; Καλωσύνη θὰ γίνη.

Κρασί χύθηκε; Καλὸ σημεῖο εἶναι.

Κυνηγὸς ἢ ψαρᾶς εἶσαι καὶ πᾶς στὸ κυνήγι ἢ στὸ ψάρεμα κι' ἀπαντήσεις στὸ δρόμο σου ἀπ' ἀρχῆς ὠρισμένα πρόσωπα; Γύρισε στὸ σπίτι σου· μήτε κυνήγι μήτε ψάρεμα θὰ κάμης.

Λαγὸς στὸ δρόμο σου πέρασε μπροστά σου; Δυστύχημα θὰ σοῦ συμβῆ.

Λάδι ἢ ρακὴ χύθηκε; Κακὸ σημεῖο εἶναι.

Μερμήγκια στὸ σπίτι σου φάνηκαν; Γλωσσοφαγιά εἶναι.

Νηστικὸς τὸ πρωτὶ φτερνίστηκες; Μεγάλη εὐτυχία εἶναι.

Ξεπετοῦν τὰ μάτια σου; Μουσαφίρη θὰ ἰδῆς⁽⁶³⁾.

60) Παράβ. Λουκιαν. Ἐταιρ. Διάλ. Θ. 2.

61) Παράβ. Ἐπικτήτ. Ἐγχειρ. ιη'.

62) Ὄταν ἡ κόττα γίνῃ ἐπὶ πέντε χρόνων τὴν σφάζουν γιὰ τὸ λόγο διὰ «στὰ ἑπτὰ χρόνια ἀν δὲν φάῃ ὁ νοικοκύρης τὴν κόττα, θὰ φάγῃ ἢ κόττα τὸν νοικοκύρη».

63) Αὐτὸ τὸ συναντᾶμε καὶ στὸν Θεόκριτο Γ' 37.

«Ἄλλεται ὀφθαλμὸς μου ὁ δεξιὸς· ἄρα γ' ἰδησῶ αὐτόν;»

Ὅρνιθα λαλεῖ; Δυστύχημα θὰ συμβῆ.

Ὅρνιθα μπαίνει στή πόρτα καί χτυπήσει τὰ φτερά της ἢ πέσει μπροστά στήν πόρτα καί κυλιστεῖ; Νέα θ' ἀκούσης ἢ μουσαφίρης θὰ σοῦ ἔρθη.

Ὅτι καιρὸ πάρει τὸ σάββατο, τὴ δευτέρα θὲ ν' ἀλλάξη.

Πετεινὸς λαλεῖ ἀποβραδύς; Ἀλλαξοκαιριὰ θὰ ἔχουμε.

Πετεινὸς ἀλλάγησε τὴν νύχτα ἄλλη ὥρα παρά τὴ διωρισμένη; Ὁ καιρὸς θ' ἀλλάξη.

Πετεινὸς μπαίνει στήν πόρτα, χτυπᾷ τὰ φτερά του καί λαλεῖ; Νέα θ' ἀκούσης ἢ μουσαφίρη θὰ ἰδῆς.

Ποντικοὶ ἔφαγαν τὰ ροῦχα σου; Κλεψιά ἔγινε στὸ σπίτι σου (64).

Μπουσουλάει τὸ παιδί; Θὰ σοῦρθη μουσαφίρης καὶ σὰν τοῦ ποῦνε πᾶς ἢ ἔρχεσαι; ἂν πῆ ἔρχομαι, εἶναι καλὸ· ἂν πῆ πηγαίνω, εἶναι κακὸ.

Σὰν κοπῆ ἄστρο, θὰ πάρη ἀέρας.

Σὲ τρώγ' ἢ χούφτα σου; Παράδες θὰ πιάσης.

Σὲ τρῶν' τὰ ποδάρια σου; Δρόμο θὰ πάρης.

Σκύλος οὐρλιέται; Εἶναι κακὸ· ἂν μπορῆς, σκότωσέ τον (65).

Σκουλήκια ἀπάντησες στὸ δρόμο; Ἀνυδρία θὰ εἶναι.

Σφουρίζει ὁ φοῦρνος; Εἶναι καλὸ. Μουγκρίζει; Εἶναι κακὸ.

Σφουρίζει τ' αὐτί σου; Καλὴ φωνὴ καὶ καλὸ μαντάτο.

Τ' αὐτί σου σὲ τρώει; Λόγια θ' ἀκούσης (66).

Τσακάλια οὐρλιούονται ἀποβραδύς; Ὁ καιρὸς θ' ἀλλάξη.

Τσιμποῦν οἱ μυῖγες; Τὴν ἄλλη μέρα θὰ θρέχη.

Τζιντζινίζουν τ' αὐτιά σου; Εἰδῆσεις καρτέρειε.

Τινάζει τὰ φτερά της ἢ κόττα; Χαμπέρι θὰ σοῦλθη. Ρίξε νερὸ ἐκεῖ ποῦ τίναξε τὰ φτερά της, γιὰ νὰ εἶναι καλὸ τὸ χαμπέρι.

Φίδι στὸ δρόμο σου ἀπάντησες; Ἄν εἶναι ζωντανὸ ἢ δουλειά σου θὰ πάη καλὰ, ἂν εἶναι ψόφιο, γύρισε πίσω, γιὰτὶ ἢ δουλειά σου δὲν θὰ βοδώση.

Φίδι στὸ δρόμο σου ἀπάντησες; Ἄν τὸ σκοτώσης, ὁ σκοπὸς ὀποῦ πηγαίνεις, ἐπιτυγχάνει· ἂν δὲν τὸ σκοτώσης, ἀποτυγχάνει.

Φλέτουρας (τὸ ἔντομον Φάλαινα) πετᾷ μέσα στὸ σπίτι σου; Συγχαρήκια θ' ἀκούσης.

Φτερνίζεσαι; Κάποια σὲ θυμᾶται (67).

64) Παράβαλε Θεοφρ. Χαρακτ. ιστ'.

65) Καὶ στὸν Θεόκριτο. Εἰδ. Α' 18.

«Κεῖνον μὲν περὶ παῖδα φίλοι κύνες ὠρύσαντο».

66) Καὶ ἡ Σαπφώ, στὸ Λογγίνο περὶ Ἰψ. σ. 10.

«Βομβεῦσιν δ' ἀκουαί μοι»

Βλέπε καὶ Αἰσχ. Πέρσ. 65 καὶ Λουκιαν. Ἐταιρ. Διάλογ. 9.

67) Βλέπε Ξενοφ. Κύρ. Ἀνάβ. Γ' β' παράγρ. 9.

Χορδολοῦπα (τὸ πτηγὸν ὄτος) φωνάζει νύχτα; Ἐάν φωνάζῃ μέσα στὸ ρέμα, θὰ γίνῃ κακοκαιριά· ἂν φωνάζῃ στὸ δουνό, θὰ γίνῃ καλοκαιριά.

Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΛΙΑ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Ἐφοῦ γράψαμε τόσα πολλὰ γιὰ τίς λαϊκῆς προλήψεις, ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ ποῦμε καὶ γιὰ κάτι, ποῦ τὸ ἀκούσαμε ἀπὸ σοβαρὸ καὶ λόγιο ἄνθρωπο. Αὐτὸς ὅταν ἔμαθε ὅτι στὸ χωριὸ Νενέδες μιὰ γυναίκα ἔχει μέσα στὴν κοιλιά της τὸν διάβολο, καὶ μάλιστα ἓνα διάβολο ποῦ προφητεύει, θέλησε, γεμᾶτος περιέργεια, νὰ πάῃ νὰ ἐξακριβώσῃ πῶς ἔχουν τὰ σχετικά μὲ αὐτὸν τὸν διάβολο· ἀφοῦ λοιπὸν σηκώθη καὶ πῆγε γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ στοὺς Νενέδες, ἔμαθε τὰ παρακάτω τὰ ὁποῖα ἀντιγράφουμε ἐδῶ κατὰ λέξη, καθὼς μᾶς τὰ ἔγραψεν ἐκεῖνος.

«Πρὸ τινος χρόνου ἤκουσα ὅτι ἔν τῃ οἰκίᾳ τοῦ ἐν Νενέδαις ἐφημερεύοντος ἱερέως Νικολάου Ἐνδρέου ὑπάρχει γυναικαδέλφη του τίς ἐκ Κωντακαϊκῶν, Γραμματικῆ Ἐναστάσενα τοῦνομα, ἔχουσα ἐν τῇ κοιλίᾳ της δαίμονα, καὶ δαίμονα προφήτην· περιέργως ἐξήτασα τὰ καθέκαστα τοῦ μετὰ Χριστὸν τούτου προφήτου καὶ ἐπληροφορήθην τοιάδε. Ἐκούσασα ἡ πάσχουσα τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ λεγόντων ὅτι ὁ ἐκ Μανωλατῶν γέρων στρατιωτικὸς Μανουὴλ Πλύνης γινώσκει ἰατρικὸν ἀλεξητήριον τῶν δαιμόνων καὶ ὅτι δέον νὰ προσκληθῇ ὅπως ἀποδιώξῃ καὶ τὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς, ἀπεκρίθη διὰ λέξεων ἐν μέρει ἀκαταλήπτων ὅτι τὴν αὐτὴν στιγμήν ὁ διάβολος, φοβούμενος τὴν ἔλευσιν τοῦ Πλύνη, ἔπεμψεν ἓνα ἀδελφόν του καὶ ἐκρήμνισεν αὐτὸν ἐκ τινος συκῆς, συλλέγοντα σῦκα. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὄλεπω τὸν Πλύνην ἐν Νενέδαις χωλαίνοντα. Προσκαλῶ αὐτὸν ἐν τινι καφεψείῳ, τῷ δίδω μιάν ρακὴν καὶ τὸν ἐρωτῶ διὰ τί χωλαίνει. — Ὁ διάβολος, ἀποκρίνεται, μ' ἐκρήμνισε. — Πόθεν; — Ἐκ τινος συκῆς, τῆς ὁποίας τὰ σῦκα συνάζω πρὸ δέκα ἐτῶν, καὶ οὐδέποτε τοιοῦτό τι μοὶ συνέβη. — Πότε σε ἐκρήμνισε; — Τὴν στιγμήν καθ' ἣν ὁ δαίμων εἶπεν ὅτι ἔστειλε τὸν ἀδελφόν του. — Καὶ ὑπάρχει ἐλπίς θεραπείας ὡς πρὸς τὴν ἀσθενῆ; — Νὰ ἰδοῦμεν. — Εἶναι λοιπὸν πολὺ ἰσχυρὸς ὁ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς γυναικὸς ταύτης δαίμων; — Πολὺ δυνατός, διότι λέγει τὰς κρυφίας πράξεις ἐκάστου καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι ποτὲ δὲν ἐξέρχεται.

Ἡ περιέργεια μου ἐκορσφώθη, κατήντησε πολυπραγμοσύνη. Ἐρωτῶ τὸν ἱερέα Νικόλαον καὶ μοὶ δίδει πληροφορίας ὅσας καὶ ὁ Πλύνης. Παρακαλῶ λοιπὸν αὐτόν, ὁπότεν ἐπέλθῃ ἡ περιοδικὴ μανία τῆς ἀσθενοῦς νὰ μὲ προσκαλέσῃ ὅπως ἴδω αὐτήν.

Ἦτο πρῶτα δευτέρας, ὅταν ἤλθεν ὁ ἱερεὺς Νικόλαος, προσκαλῶν με καὶ λέγων μοὶ ὅτι οὐδέποτε ἐκ τῆς ἐλεύσεώς της εἶδε τὴν ἀσθενῆ εἰς

τοιαύτην ἀθλίαν κατάστασιν. Προθύμως μετέβην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως, ὅπου εἶδον γυναῖκα εἰκοσιπενταετίδα, ἐκτάδην κειμένην, ὠχροτάτην, ἔχουσαν τὴν μὲν γλῶσσαν αὐτῆς ἔξω, τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς κεκλεισμένους καὶ προφέρουσαν ἀκαταπαύστως λέξεις δυσκαταλήπτους. Πλησιάζω τὸ πρόσωπον αὐτῆς ἦτο ψυχρότερον μαρμάρου, οἱ πόδες τῆς θερμότεροι ἀνθρακιᾶς. Προσποιοῦμαι τὸν ἱατρὸν καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν ἀσθενῆ, τῇ λέγω ὅτι ἔρχομαι ἐκ πενταώρου ἀποστάσεως πρὸς θεραπείαν τῆς. — Σὺ, μ' ἀποκρίνεται, εἶσαι ἱατρός; Δὲν μοιάζουν τὰ μουστάκια σου. Οἱ παρόντες, ἐν οἷς καὶ οἱ δύο τοῦ χωρίου ἱερεῖς, θεδαιοῦσιν αὐτὴν ὅτι πραγματικῶς εἶμι ἱατρός. — Καὶ ἠξεύρεις, μ' ἐρωτᾷ, τὸ ἱατρικὸν τοῦ πειρασμοῦ; — Μάλιστα, τῇ ἀποκρίνομαι. — Δὲν πιστεύω, μοὶ λέγει, καὶ ἄρχεται πάλιν τῶν δυσκαταλήπτων λέξεων, ἐν αἷς διέκρινον «στραδοπλύνη, παληόπαπα» δι' ὧν ὑβρίζετο οὕτως ὁ Πλύνης καὶ ὁ ἱερεύς.

Λαβὼν τότε αὐτὴν ἐκ τῆς κεφαλῆς καὶ σείσας, τῇ λέγω — Γνωρίζεις ποῖος εἶμαι; — Δὲν σὲ γνωρίζω. — Τοῦ κάκου λοιπὸν μ' εἶπαν ὅτι εἶσαι προφήτης. — Εἶμαι θέβαια, εἶμαι προφήτης. — Ἀφ' οὗ εἶσαι προφήτης, διὰ τί δὲν μὲ γνωρίζεις; — Δὲν σὲ γνωρίζω καὶ ἄρχεται πάλιν τῶν ὑβρεων αὐτῆς. Μετὰ παρέλευσιν δύο ἢ τριῶν στιγμῶν μ' ἐρωτᾷ, ὄντα γονυκλινῆ πλησίον τῆς. — Θέλεις νὰ σ' ἀποδείξω ὅτι ἔχω κυριευμένα τὰ μάτια τῆς καὶ τὴν γλῶσσαν τῆς; Θέλεις, ἱατρέ, νὰ τὴν ἀφήσω νὰ ὀμιλήσῃ μὲ τὴν γλῶσσαν τῆς, διότι τόρα δὲν ὀμιλεῖ αὐτὴ, ἀλλ' ἐγώ; — Θέλω, εἶπον καὶ ὦ τοῦ θαύματος! ἡ δυστυχῆς αἴφνης ἐγείρεται, τὸ ὠχρὸν τοῦ προσώπου τῆς μεταβάλλεται εἰς λεπτὸν τι ἐρύθημα, ἀνοίγει τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καί, ποιούσα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, φωνάζει διὰ καθαρωτάτης γλώσσης· Δόξα σοι, Χριστέ καὶ Παναγία; Τί κακὸ εἶν' αὐτὸ ποῦ με τυραννεῖ; Παπαδάκια μου, γλυτώσετέ με ἀπ' αὐτὸ τὸ θηρίον, ποῦ κατατρώγει τὰ σπλάχνα μου!... Φόβος καὶ φρίκη μὲ κατέλαβεν, αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς μου ὠρθώθησαν, οἱ λόγοι οὗτοι ἔναυλοι ἀκόμη ἤχουσιν εἰς τὰ ὠτά μου. Καὶ ὡσανεὶ ἤθελε ν' αὐξήσῃ τὴν φρίκην μου, ἄρχεται πάλιν τῶν δυσκαταλήπτων λέξεων, ἐν αἷς διέκρινον ταύτας — Βλέπεις, ἱατρέ, ὅτι ἐγὼ ὀρίζω καὶ τὰ μάτια καὶ τὴν γλῶσσαν τῆς; — Μὰ ποιός εἶσαι σύ; τῇ λέγω. — Ἐγώ, ἀποκρίνεται, εἶμαι ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους πειρασμούς. — Καὶ δὲν φοβεῖσαι τὸν Θεὸν νὰ τυραννῆς τὸ πλάσμα του; — Δὲν φοβοῦμαι οὔτε Θεὸν οὔτε Χριστὸν οὔτε Παναγίαν. Ξεύρεις διὰ τί δὲν φοβοῦμαι; — Διὰ τί; — Διότι μ' ἔχει σταλμένον ὁ Θεός. Ἐχὼ ἀδέλφια χιλιάδες μυριάδες. Εἶμαι ἓνας ἀπὸ τοὺς πλέον μεγάλους πειρασμούς. Καὶ ἀποτεινομένη πρὸς τὸν γαμβρὸν τῆς ἱερέα Νικόλαον — Ἐκέρδησα, παπᾶ Νικόλα, λέγει, τὴν κουριάδα σου, τὴν ἐκέρ-

δησα. Τοῦ κάκου διαβάζεις· δὲν μὲ πιάνουν τὰ διαβάσματα σου, δὲν μὲ πιάνουν.

Ἡ ὥρα παρήλθεν, ἦτο ὀγδόη πρὸ μεσημβρίας καὶ ἔπρεπε νὰ μεταδῶ εἰς τὸ ἔργον μου· ἀποχαιρετήσας λοιπὸν τοὺς παρευρισκομένους συγγενεῖς τῆς πασχούσης καὶ εὐχηθεῖς διὰ τῆς συνήθους λέξεως, περαστικά, ἀπῆλθον. Μετὰ ἐννέα ἡμέρας ἔρχεται ἐκ Νέου Καρλοβάσου ὁ ἐμπειρικὸς ἰατρός Κωνσταντῖνος Περδίκης ὅπως ἐπισκεφθῆ ἄσθενῆ τινα. Τὸ ἐσπέρας προσκαλῶ αὐτὸν εἰς περίπατον καὶ τῷ προτείνω ἐπίσκεψιν τῆς δαιμονιζομένης. Εὐχαρίστως παρεδέχθη τὴν πρότασίν μου καί, ἀφηγουμένου ἐμοῦ καθ' ὁδὸν τὰ καθέκαστα τῆς ἀσθενείας τῆς, φθάνομεν εἰς τὸ μέρος, ἔνθα ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος κατῴκει. Εἰσερχόμεθα ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ εὐρίσκομεν τὴν πάσχουσαν ράπτουσαν. Ἐκαθήσαμεν παρ' αὐτῆ. — Τί κάμνεις; τῇ λέγω — Ράπτω, μοὶ ἀποκρίνεται. — Μὲ γνωρίζεις; — Ἄ! κάπου σὲ εἶδα· εἶσαι ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ. — Εἶσαι τώρα καλά; — Τί καλά ποῦ ὁ ἀναθεματισμένος μοῦ ὀμιλεῖ ἀπὸ μέσα. — Τί σοῦ λέγει; — Μοῦ λέγει διὰ τί νὰ προσκαλέσω σᾶς τοὺς δύο. — Μᾶς φοβᾶται; — Βέβαια· ἀλλὰ τὸν ἰατρὸν φοβεῖται· δι' ἐσένα δὲν τὸν μέλλει διόλου. Ὁ φράγκος, μοῦ λέγει, μωρὴ σκύλλα, διὰ τί νὰ ἔλθῃ; Σὺ τὸν ἐπροσχάλεσες; Τὸν ἄλλον μὲ τὰ βρακιά δὲν τὸν φοβοῦμαι· διότι ἠξεύρει νὰ λέγῃ εἰς τὰ παιδιὰ τὴν ἄλφα καὶ βῆτα. Μόνον τὸν φράγκον διὰ τί νὰ τὸν φέρῃς; — Συνομιλεῖτε λοιπὸν μετὰ τοῦ δαίμονος; — Βέβαια ἀπ' ἐκείνην τὴν δευτέραν, ὅπου ἤλθες, δὲν ὀμιλεῖ πλέον ὁ τρισκαταραμένος μὲ τὴν γλῶσσάν μου, ἀλλ' ἀπὸ μέσ' ἀπὸ τὴν κοιλιά μου. — Καὶ ἀκούεις τοὺς λόγους του; — Βέβαια· ὅπως ἀκούω τοὺς ἰδικούς σας λόγους, ἀκούω καὶ αὐτοῦ. — Δὲν μοὶ λέγεις, τῇ εἶπεν ὁ γιατρός, πῶς ἔπαθες; — Τί νὰ σᾶς εἰπῶ, ἰατρέ μου; τὰ ἰδικά μου πάθη εἶναι πολυδιήγητα. Ἦμην εἰς τὰ Κωντακαίικα, εἰς τὸ σπητί μου λεχώ. Μία βλάσφημος γειτόνισσά μου βλασφημοῦσε κάθε μέρα. Ἡ μήτηρ μου ζύμωσε καὶ μ' ἔφερε πῆττα· μέσα ἔς τὴν πῆττα ἦταν ὁ ἀναθεματισμένος καὶ ἅμα τὴν ἔφαγα, κατοίκησεν εἰς τὴν κοιλίαν μου. — Ἐξέτασέ τον, τῇ λέγω, ποῦ ἦτο πρῖν; — Τὸν ἐρωτῶ καὶ ἀποκρίνεται· ἦταν, ὡς μοὶ λέγει, εἰς τὴν κοιλίαν τῆς βασιλοπούλας τῆς Ρωσίας, καὶ κατέφερε τοὺς ἰατροὺς πῶς ἔχει ἡ ἄρρωστη πάθος καὶ τὴν ἔσχισαν. Ἡ βασιλοπούλα ἀπέθανεν ⁽⁶⁸⁾· αὐτὸς δὲ δὲν ἠῦρε μέρος ἀπὸ τόσον διάστημα, ἀλλὰ ἠῦρεν ἐμὲ τὴν ἀμαρτωλὴν. — Κατὰ τὰ φαινόμενα, τῇ λέγει ὁ ἰατρός, ὁ ἐντὸς τῆς κοιλίας σου δὲν εἶναι δαίμων, ἀλλ'

68) Κατὰ σύμπτωση, τὸν ἴδιο χρόνον πέθανε ἡ μεγάλη δούκισσα τῆς Ρωσίας Μαρία, κόρη τοῦ αὐτοκράτορα Νικολάου, ποὺ παντρεύτηκε πρῶτα τὸν δούκα τοῦ Λαῦχτεμβέργκ, Μαξιμιλιανὸ καὶ ἔπειτα τὸν κόμη Γρηγόριο Στρογκώφ.

αίματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐξήλθον κατὰ τὸν τοκετὸν σου καὶ σὲ ρίπτουν εἰς παραλογισμούς. — Ψεύματα σοῦ λέγει ὁ φράγκος, ἔκραξε πρὸς αὐτὴν ὁ δαίμων ἔσωθεν, ψεύματα. Εἶμαι ὀλόκληρος μέσα σου· ὡς ἡ πάσχουσα ἔλεγεν, ἡμεῖς δὲ οὐδενὸς ἠκούομεν. Ἀποχαιρετήσαντες δὲ αὐτὴν καὶ εὐχθέντες περαστικά, ἀποσύρθημεν. — Πῶς χαρακτηρίζεις τὸ πάθος αὐτό; λέγω πρὸς τὸν ἰατρὸν. — Διδάσκαλέ μου μᾶλλον νὰ εἶναι ἡ ἀσθένεια νευρική, παρὰ ὁ δαίμων μέσα της. Ἡ ἐπιστήμη δὲν παραδέχεται τοῦτο.

Τοιαῦτα καὶ ἕτερα μετὰ τοῦ ἰατροῦ εἰπόντες, ἀπεχωρίσθημεν. Ἐκτοτε ἡ πολυπαθὴς ἀσθενὴς ὑπέστη τὰ πάνδεινα, διαβάσματα, λειτουργίας, ἔξορκισμούς. Ἐπὶ τεσσαράκοντα τρεῖς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας ὁ γαμβρὸς της ἱερεὺς Νικόλαος κατεκεραύωνσε διὰ τῶν ἔξορκισμῶν του τὸν τρισκατάρατον ἐν ἑσπέρα, ἐν πρωΐα καὶ ἐν μεσημβρία· ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσεν. Ἡ πάσχουσα περιήλθε πάσας σχεδὸν τὰς τῆς νήσου μονάς· ὁ ἀναθεματισμένος δὲν ἐξήρχετο. Ἐκοινώνησεν ἐπὶ ἑννέα κατὰ συνέχειαν σάββατα τῶν ἀχράντων μυστηρίων· ὁ παράνομος οὐκ ἠδουλήθη συνίναμι. — Εἶναι σὰν γάτος, μοὶ ἔλεγε ὁ ἱερεὺς Νικόλαος, μέσα ἔς τὴν κοιλιάν της καὶ σὰν ἀρχίσω τὸ διάβασμα πηδᾷ καὶ χορεύει. Πολλὲς φορές τὸν ἐλιγοθύμησα, τὸν ἔφερα ἔς τὴν ὑστερὴ ἀναπνοή, μ' ὑπεσχέθη πῶς θᾶβγῃ· ἀλλὰ μ' ἐγέλασε. Τώρα ἐσχάτως μ' ἔλεγεν ὅτι, ἔχει σαράντα τρεῖς ἡμέρες νὰ διαβάζης, παπᾶ, ἀλλὰ σαράντα τρία χρόνια, δὲν θγαίνω, δὲν θγαίνω»...

Καὶ ὅμως ὁ διάβολος μετὰ ἀπὸ κάμποσο καιρὸ ἄφησε ἡσυχὴ τὴν δυστυχημένη γυναῖκα, ποὺ τώρα ζῆ στὸ χωριὸ της καὶ ἔχει ἀκέραιες τὶς σωματικὲς καὶ τὶς πνευματικὲς της δυνάμεις, καὶ μὲ εὐνόγητη θλίψη φέρνει στὴ μνήμη της τὰ περασμένα της παθήματα· ἐκπληρώνει ὅλα της τὰ καθήκοντα, καὶ μετὰ τὴν ἀνάρρωσὴ της γέννησε ἄλλα δυὸ παιδιά. Τελειώνοντας αὐτὴ τὴ διήγησιν, ἔχουμε τὴ θεβαιότητα ὅτι θὰ μᾶς ἐπιτρέψετε νὰ προσθέσουμε σὰν σὲ ἐπίλογο, ὅτι ἂν ἡ ἐπίδρασις τοῦ διαβόλου ἐκδηλώνεται σὲ μερικοὺς κατὰ τρόπο τόσο φοβερὸ ὥστε νὰ μένουν κατάπληκτοι οἱ καλόπιστοι, στοὺς περισσότερους ὅμως προκαλεῖ μονάχα τὸ μειδιάμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

Χοροὶ καὶ τραγούδια

Ὁ Διογενιανὸς εἶπε ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Σάμου εἶναι ἐπιτήδαιοι γιὰ τὸν χορό (1), καὶ αὐτὴ ἡ ιδιότητα, τὴν ὁποία ἔδωσε τότε ἐκεῖνος στοὺς Σαμιῶτες, παραμένει μέχρι τώρα ἀμετάβλητη. Δὲν γίνεται διασκέδαση, δὲν γίνεται γιορτή, καὶ δὲν περνάει χαρμόσυνη μέρα χωρὶς νὰ χορέψουν, καὶ συγκροτοῦνε τοὺς χοροὺς εἴτε στὰ σπίτια, εἴτε στὶς δημόσιες πλατεῖες, χορεύοντας χωριστὰ οἱ ἄνδρες ἀπὸ τὶς γυναῖκες ἢ ἀνακατεμένα ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς τσαμπούνας καὶ ἄλλων μουσικῶν ὀργάνων ἢ μονάχα μὲ τὸν ἦχο τῶν τραγουδιῶν, ἰδίως τῶν ἐρωτικῶν. Οἱ χοροὶ ποὺ συνηθίζουν οἱ Σαμιῶτες εἶναι οἱ ἐπόμενοι.

Σ α μ ι ὠ τ ι κ ο ς ποὺ χορεύεται ἀνάμικτα ἀπὸ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, στὰ σπίτια καὶ στὶς πλατεῖες, κατὰ τὶς ἀπόκρηες, τὴ δευτέρα τῆς τυροφάγου, τὴ νύχτα τῆς τυρινῆς κυριακῆς, ὅλες τὶς ἐπίσημες γιορτές, τῆς Σταυροπροσκυνήσεως καὶ μετὰ τὸ πάσχα· ἡ περιγραφή τοῦ Σαμιώτικου χοροῦ θὰ εἶναι ἴσως δυσκολοκατανόητη γιὰ κείνους ποὺ δὲν τὸν ἔχουν δῆ. Οἱ χορευτὲς κρατοῦνται κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπο: ὁ πρῶτος, ἢ καθὼς λέγεται ὁ εἶ ς τ ὸ ν κ ἄ θ ο ν κρατᾷ μὲ τὸ ἀριστερό του χέρι τὸ δεξιὸ χέρι τοῦ τρίτου μπροστὰ ἀπὸ τὸν δεῦτερο χορευτῆ, ὁ ὁποῖος ἀναπαύει τὸ δεξιὸ του χέρι στὸ γιλέκι τοῦ χορευτῆ ποὺ εἶναι σ τ ὸ ν κ ἄ θ ο, καὶ μὲ τὸ ἀριστερό του κρατᾷ τὸ δεξιὸ χέρι τοῦ τέταρτου χορευτῆ μπροστὰ ἀπὸ τὸν τρίτο. Αὐτὸς κρατᾷ μὲ τὸ δεξιὸ του χέρι κάτω ἀπὸ τὴν ἀριστερὴν μασχάλη τοῦ δεύτερου χορευτῆ τὸ ἀριστερὸ χέρι τοῦ χορευτῆ τοῦ κάδου, καθὼς προείπαμε, καὶ μὲ τὸ ἀριστερό του χέρι πάνω ἀπὸ τὸν δεξιὸν βραχίονα τοῦ τέταρτου κρατᾷ «ὁ δεξιὸν χέρι τοῦ πέμπτου. Ὁ τέταρτος πάλι χορευτῆς κρατᾷ μὲ τὸ δεξιὸ του κάτω ἀπὸ τὴν ἀριστερὴν μασχά-

1) Διογ. Παροιμ. Δ. 58.

λη του τρίτου χορευτή, το αριστερό χέρι του δεύτερου, με το αριστερό του δε και πάνω από το δεξιό βραχίονα του πέμπτου, κρατάει το δεξί χέρι του έβδομου και ούτω καθεξής μέχρι τον τελευταίο, που ονομάζεται ε ί ς τ ά π έ τ α - λ α και ό όποιος άπλώς παρακολουθεί τον ήχο τών οργάνων, άν υπάρχουν τέτοια, ή του τραγουδιού και τον θηματισμό τών άλλων χορευτών, ενώ εκείνος που είναι στον κάθο και διευθύνει τον χορό κάνει διάφορους έλιγμούς και στροφές, παρέχει δείγματα τής εύκινησίας και τής εύστροφίας του, πότε - πότε δέ χτυπάει με μιá γοργή κίνηση του δεξιού χεριού του το δεξί του πόδι. Πάντοτε σ τ ό ν κ á θ ο και σ τ á π έ τ α λ α χορεύουν άνδρες, και στο μέσον ανάμικτα άνδρες και γυναίκες. Ό θηματισμός του χορού, που λέγεται σ τ á τ ρ í α, είναι τέτοιος. Αρχίζοντας με το δεξί πόδι, κάνουν τρία θήματα προς τα δεξιά, «μεθ' ά βραχύ έπεχόμενοι, φέρουσι τον αριστερόν πόδα έκκρεμώς πως προς την άκραν και είτα προς την πτέρναν του δεξιού ποδός, ποιούντες συγχρόνως κίνησίν τινα του σώματος προς τα δεξιά και προς τ' αριστερά» και πάλιν έπαναλαμβάνουν τα τρία θήματα προς τα δεξιά καθώς είπαμε παραπάνω. Έτσι έξακολουθούν να περιστρέφονται άργά για λίγο χρόνο και έπειτα αρχίζουν να χορεύουν πειό γρήγορα και πειό πηδηχτά, όποτε ό χορός λέγεται π η δ η χ τ ό ς ή τ α ρ τ α ν ι σ τ ό ς.

Ό Σαμιώτικος ονομάζεται ν ο ι κ ο κ υ ρ α δ í σ τ ι κ ο ς όταν παίρνουν σ' αυτόν μέρος γυναίκες παντρεμένες τής εύπορης κοινωνικής τάξης, και ν υ φ ι á τ ι κ ο ς όταν μετά το γάμο χορεύει ή νύφη και ό γαμπρός ενώ παίζει ή μουσική και τραγουδούν τα τραγούδια του γάμου· λέγεται και μ ι χ τ ό ς όταν, εκτός από τους νεόνυμφους, χορεύουν μαζί και οί συμπαθεροι και ιδίως οί μητέρες τών νεονύμφων. Και οί τρεις αυτοί χοροί ονομάζονται με ένα όνομα σ τ á δ υ ό, γιατί εκείνοι που χορεύουν κινούνται με κάποια μεγαλοπρέπεια, σε θαρύ ρυθμό και χωρίς έπιδείξεις εύστροφίας.

Σε μιάν άρχαία σαρκοφάγο που βρέθηκε, εικονίζεται χορός γυναικών, που είναι καλυμμένες με πέπλο άπαράλλαχτα όπως οί δικές μας γυναίκες με τον μαρχαμά, και κρατούνται από τα χέρια, καθώς κρατούνται στον Σαμιώτικο χορό. Στον κάθο είναι ένας άνδρας και μπρός από αυτόν πηγαίνει ένας μουσικός, που κρατάει ένα είδος άρπας ή λύρας και δίνει στους χορευτές τον χρόνο με τον τόνο και με τον θηματισμό του. "Άλλοτε και στη Σάμο, προπορεύονταν του χορού ένας λυράρης που έκρουε μιá λύρα, ή όποια είχε μιá τρύπα όπου έρριχναν οί χορευτές από έναν παρᾶ, για τον κόπο του.

Π λ α τ α ν ι ώ τ ι κ ο ς: χορεύεται όπως και ό παραπάνω, διαφέρει μονάχα κατά τον ρυθμό και το μέλος, που είναι ζωηρότερο και κάπως πειό άνδρικό.

Σ μ υ ρ ν η ό ς, που οί παλαιότεροι τον λέγε και Ν ή τ ι κ ο ν' χο-

ρεύεται από δυο ή και περισσότερους άνδρες, στο ύπαιθρο και στα καφενεϊα, κατά τους γάμους δὲ χορεύεται και από γυναίκες. Συνέχεια τοῦ Σ μ υ ρ - ν ι ο ὺ εἶναι ὁ Μ π ά λ ο ς, πού χορεύεται, μόλις ἀποσυρθοῦν οἱ ἄλλοι, ἀπὸ δυὸ άτομα, πού κινοῦνται σὲ λίγη ἀπόσταση τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Σ υ ρ τ ὸ ς ἢ π ο λ ῖ τ ι κ ο ς, μοιάζει σχεδὸν μὲ τὸν παραπάνω, και χορεύεται στὸ ὕπαιθρο και στα καφενεϊα.

Σ ο ὺ σ τ α ἢ Ν η σ ι ὡ τ ι κ ο ς: χορεύεται καθὼς ὁ Μ π ά λ ο ς ἀλλὰ μὲ μεγαλύτερη ἐπιτηδειότητα, ἄλλοτε ἀπὸ δυὸ ἄνδρες και ἄλλοτε ἀπὸ ἓνα ἄνδρα και ἀπὸ μιὰ γυναίκα, στὴ περίπτωση ὅμως αὐτὴ χορεύεται μόνο στα σπίτια.

Κ α λ α μ α τ ι α ν ὸ ς: τὸν χορεύουν ἄνδρες, πολὺ δὲ σπάνια αἱ γυναίκες και μόνο στα σπίτια· αὐτὸς ὁ χορὸς δὲν συνηθίζεται και πολὺ, γιατί ἀπαιτεῖ πολλὴ τέχνη και εὐστροφία.

Κ α ρ π ά θ ι ο ς, πού χορεύεται πολὺ γρήγορα ἀπὸ δυὸ ἢ και περισσότερους ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι κάνουν διάφορες στροφές, ἐλιγμοὺς και κλίσεις.

Κ ρ η τ ι κ ὸ ς: μοιάζει πολὺ μὲ τὸν Κ α ρ π ά θ ι ο, χορεύεται γοργά, χωρὶς διακοπές και κλίσεις· λέγεται και ἄ τ σ ά κ ι σ τ ο ς, γιατί συνεχίζεται πάντοτε στὸν ἴδιο χρόνο.

Τ ο ὺ ρ κ ι κ ο ς, χορεύεται σὲ ἀνοιχτὸ χῶρο κατά τις διασκεδάσεις, και στα σπίτια ὅταν γίνονται γάμοι. Τὸν χορεύει ἓνας μόνος πού κάνει διάφορες εὐστροφες κινήσεις· μερικές φορές τὸν χορεύουν δυὸ, και τότε λέγεται Κ α ρ σ ι λ α μ ᾶ ς.

Τ σ ά μ ι κ ο ς: χορεύεται στὸ ὕπαιθρο ἀπὸ δυὸ ἢ περισσότερους ἄνδρες, ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους κρατάει στὸ χέρι ἓνα ξίφος ἢ ἓνα μακρὸ μαχαίρι, πού τὸ παίζει μὲ εὐστροφία και ἐπιδεξιότητα.

Ἐ ρ ά π ι κ ο ς: χορεύεται στὸ ὕπαιθρο ἀπὸ ἓναν, ἢ και ἀπὸ δυὸ, πού κάνουν διαφόρους ἐλιγμοὺς και λυγοῦν τὸ σῶμα τους κινώντας τὰ ὀπίσθια τους και κἀνοντας κουνήματα· χορεύεται πολὺ σπάνια, γιατί θεωρεῖται ἄσεμνος.

Χ α σ ά π ι κ ο ς: τὸν χορεύουν συνήθως στὸ ὕπαιθρο δυὸ ἄνδρες, πιασμένοι μὲ τὰ χέρια ἀπὸ τοὺς ὤμους τους.

Μ π ρ ά φ ο ς, πού λέγεται και Β λ ά χ α ἢ Β λ ά χ ι κ ο ς ἀπὸ τὸ τραγοῦδι πού λένε ὅταν τὸν χορεύουν, τὸ ὁποῖο ἀρχίζει ἔτσι:

Μπράφα, μωρ' Μπράφα, τὰ ῥλουριά σου νᾶχα.

Μπράφα, Μπραφοπούλα, καϋμένη Βλαχοπούλα.
και ἄλλοιῶς:

Βλάχα, μωρ' Βλάχα, τὰ μαλλιὰ σου νᾶχα.

Βλάχα, Βλαχοπούλα, κι' Ἄρβανιτοπούλα.

Οἱ χορευτές, λίγοι ἢ πολλοί, κρατιοῦνται ἀπὸ τοὺς ὄμους καὶ μὲ τὰ δύο τοὺς χέρια καὶ ἔτσι συμπλεγμένοι ἀποτελοῦν ἓνα κρίκο. Στὴν ἀρχὴ κάνουν μιὰ ἤρεμη περιστροφή, πηγαίνοντας μὲ μακρὸ βῆμα, καὶ μόλις ἡ περιστροφή τελειώσει, ἀρχίζουν νὰ χορεύουν σὰν νὰ καλπάζουν, κι' ἀφοῦ συμπληρώσουν μιὰ περιστροφή στὸ ρυθμὸ τοῦ καλπασμοῦ, ἐπανερχοῦν στὸν πρῶτο ἤρεμο ρυθμὸ, ποὺ πάλι τὸν μετατρέπουν σὲ πειὸ πηδηχτό, καὶ ἔτσι συνεχίζουν νὰ χορεύουν τὴ μιὰ φορὰ ἤρεμα καὶ τὴν ἄλλη πηδηχτά.

Ἄ ρ κ ο υ δ ι ἄ ρ ι κ ο ς: τὸν χορεύει ἓνας χορευτὴς γιὰ νὰ κοροϊδέψῃ κάποιον ἢ γιὰ νὰ γελάσῃ ἢ παρέα· ὁ χορευτὴς ἀπομιμείται τοὺς ἀρκουδιάρηδες, ποὺ χορεύουν μὲ τὶς ἀρκουῖδες τοὺς καὶ μαζεύουν χρήματα.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ χοροὶ ποὺ συνηθίζονται στὴ Σάμο, παραλείπουμε δὲ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς χορούς, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἤρθαν τώρα τελευταῖα· καθὼς προείπαμε χορεύονται εἴτε μὲ μουσικὰ ὄργανα δηλαδὴ βιολιά, λαβούτα κλπ., ἢ καὶ μὲ τὴν τσαμπουνα μονάχα, εἴτε χωρὶς αὐτά, ἀλλὰ μὲ τραγούδια. Στους χορούς ποὺ δὲν παίζουν μουσικὰ ὄργανα ἄλλοτε μὲν ἀρχίζει ὁ πρῶτος χορευτὴς νὰ τραγουδάῃ τὸν πρῶτο στίχο ἐνὸς δίστιχου, ποὺ τὸν ἐπαναλαμβάνουν ὅλοι οἱ χορευτές, ἔπειτα τραγουδάει καὶ τὸ δεύτερο στίχο, ποὺ τὸν ἐπαναλαμβάνουν οἱ ἄλλοι· ἄλλοτε δὲ ὁ πρῶτος χορευτὴς τραγουδάει ὀλόκληρο τὸ δίστιχο, ἐνῶ οἱ ἄλλοι χορευτές τραγουδοῦν μιὰ στροφή ἢ ἓνα τ σ ἄ κ ι σ μ α, καὶ ἓνας ἄλλος χορευτὴς ἀνταπαντάει μ' ἓνα δίστιχο, ἐνῶ οἱ ἄλλοι χορευτές τραγουδοῦν μιὰν ἄλλη στροφή. Τραγουδοῦν δὲ σὲ διάφορους ἤχους, καθὼς:

Σὲ ἤχο πρῶτο :

Ὅταν σὲ ἴδω ἢ τὰ μάτια μου τ' ἀχείλη μου γελάει
Καὶ μέσα ἢ καρδοῦλα μου σὰν τὸ πουλὶ πετάει.
Σὰν σὲ ὄω παραστρατίζω
σὰν λωλὸ πουλὶ γυρίζω.
Νὰ σύρω θέλω μιὰ φωνὴ τὸν τοῖχο νὰ τρυπήσω
νᾶβρη δουλειὰ ἢ μάνα σου νᾶρθω νὰ σὲ φιλήσω.
Ἔλα νὰ σὲ κάμω μάκια
στὸ λαιμὸ καὶ στὰ βυζάκια.

Σὲ ἤχο πρῶτο, δίχρονο γοργό:

Ἡ βάρκα περιμένει μὲ τὸ χρυσὸ κουπί
κι' ὁ κωπηλάτης θέλει δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῆ.

Τὸ δίστιχο αὐτὸ τραγουδιέται καὶ σὲ ἤχο πρῶτο, ἡμίαργο.

Σὲ ἤχο πλάγιο α'

Ἔνα φλωράκι ρουμπιὲ πόχ' ἑκατὸ παράδες

Θά σοῦ τὸ δώσω μάτια μου νὰ πάψουν οἱ καυγάδες.
Νάμouνα στὴ γῆ μολόχα
καὶ στὸ γιλελί σου τσόχα.

Σὲ ἦχο πλάγιο β΄

Ὁ ἥλιος ἐβασίλεψε καὶ χαίροντ' οἱ ἀργάτες
καὶ τ' ἀφεντικὸ μὲ τὴν κυρά, τρώγονται τὰς τὶς γάτες.
Στοὺς βράχους βγαίνει ὁ λαγὸς
τὰ μάτια σ' εἶναι τρελαμός.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τραγούδια τῶν χορῶν, παραθέτουμε καὶ μερικὰ ἄλλα τραγούδια ποὺ τὰ λένε στὰ γλέντια καὶ στὶς διασκεδάσεις.

Σὲ ἦχο α΄ ἡμίαργο:

Ὅλες τὶς νύχτες περπατῶ καὶ τὶς αὐγὲς κοιμοῦμαι
καὶ μὲς στὰ ξημερώματα ξυπνῶ καὶ σὲ θυμοῦμαι.

Ἔλα τράβα τὸ μικρὸ μου
τὸ μαχαῖρι στὸ λαιμό μου.

Ἄλλο, σὲ ἦχο α΄ μὲ συνοδεία τσαμπούνας:

Τὴν ξέρεις βρέ διαβολογιεὲ τὴν κάκια τὴ δική μου
μὲ εἶπαν ἄλλην ἀγαπᾶς καὶ χάνω τὴ ψυχὴ μου.

Τραγουδιέται σὲ διασκεδάσεις νέων. Ἦχος πλάγιος β΄ :

Ἐσὺ μ' αὐτὴ τὴ γνώμη μοῖρα δὲν θὲ νὰ δῆς
μηδὲ καὶ νὰ γελάσης μηδὲ καὶ νὰ χαρῆς.

Ἄλλο:

Ἐσὺ νὰ γένης σύννεφο κι' ἐγὼ νὰ γέν' ἀντάρα
Νὰ σμίξουμε στοὺς οὐρανοὺς νὰ περπατοῦμ' ἀντάμα

Ἄντε νὰ πᾶμε στὸ νησὶ
ἢ μάνα σου, ἐγὼ καὶ σύ.

Ἄλλο σὲ ἦχο α΄ :

Θάλασσα φουρτουνιασμένη τὴν καρδιά μουῦχες καμμένη
κι' ὅσοι σὲ περιδιαβάζουν, βέβαια ἀναστενάζουν.

Τὶς φουρτουῖνες καὶ βοές σου καὶ τὶς ἄταχτες πνοές σου

Ἐξαφνα εὐδὺς τοὺς κάνεις, πλήθος ἄμετρο καὶ χάνεις.

Φέρεσαι μ' ἀλυπησίαν δίχως δικαιοκρισίαν.

Ἄρμενα πανιά τὰ σχίζεις κι' ἄνω κάτω τὰ γυρίζεις.

Ἄν ποτὲ καὶ ἡσυχάσεις καὶ τὰ κύματά σου χάσης.

Πρόσωπο κατρέπτη δείχνεις και τις ζάλες σου τις κρύπτεις.
Κάνεις τάχα πώς κοιμάσαι κι' άλλους τρόπους συλλογαῖσαι.
Μπόρες, ξαφνικές να δώσης κι' όσους εύρεις να τρυπώσης.
"Αν τούς βασιλείς ύβρίζεις και κριτάδες δέν σαητίζεις,
πόσο μάλιστα τις κρίσεις είναι πλέον να ψηφίσης;
"Εμαθες τήν άδικία, χωρίς νάχης άμαρτία.
Και κουρσεύεις και φονεύεις, κι' ότ' άρπάξεις τὸ χωνεύεις.
Σκοπὸς Καρλοβασιτικός. Ἦχος α΄ :

Σάν είναι νάχω βάσανα
και πίκρες γὼ για σένα
σῦρε πουλί μου στὸ καλὸ
κι' ἔχ' ὁ Θεὸς για μένα.

Στροφή:

"Ελα να σε ιδῶ μιὰ ὥρα
κι' ἡ ψυχὴ μου βγαίνει τώρα.

ΑΛΛΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

"Αγάπα με, αγάπη μου, και μη μου κάνης νάζι,
γιατ' ὁ Θεὸς τήν εὐμορφία σαν άνθη τήν τινάζει.
"Αγάπα μου πουλάκι μου, καθὼς μ' αγάπας πρώτα,
τοῦ κόσμου λόγια μὴν ακούς, μόν' τήν καρδιά σ' άρώτα.
"Αγάπη κι' ἔρωτα σφοδρά, όπου "χαμε τὰ δυό μας,
όποιος μᾶς απεχώρισε να λάβη τὸν καῦμό μας.
"Αγάπη ποῦ ἔχα κι' ἔχασα απ' τήν άμέλειά μου,
τόρα περνῶ και τήν θωρῶ και καίετ' ἡ καρδιά μου.
"Αγάπησέ με, μάτια μου, γλυκειά χρυσή μ' ἔλπιδα,
καθὼς κι' ἐγὼ σ' αγάπησα τήν ὥρα όπου σ' εἶδα.
"Αγάπη ἦταν κι' ἐπέρασε, πουλάκια κι' ἐπετάξαν,
λόγια κι' ὠμιληθήκανε και τόπο δέν ἐπίασαν.
"Αγγελοι, ὁσπε μου φτερά και δύναμη στις πλάτες,
να περπατῶ, να κυνηγῶ Ξανθές και μαυρομμάτες.
"Αγγελοι σ' ιστορήσανε τή νύκτα στὸ φεγγάρι,
κι' ἔγινες ἄσπρη και λαμπρὴ σαν τὸ μαργαριτάρι.
"Αγγελοκαμωμένη μου κι' ἀπὸ γυαλι πλασμένη,
ἡ ὠμορφία σ' ακούστηκε στη γῆ στην οἰκουμένη.
"Αγριοπεριστερά μου, ν' αρχίσης να μερώσης,
γιατι μ' ἔμένα θα χαρῆς και λόγο θε να δώσης.
"Αδιάφορον είναι 'ς ἐμε στὸν κόσμο για να ζήσω,

ὅταν κοντὰ στὸ ταῖρι μου δὲν εἶμαι νὰ γλεντίσω.
 Ἄερα βγάζουν οἱ σπεριές καὶ τὰ βουνὰ μαυρίζουν
 καὶ τὰ δικά σου μάγουλα σὰ ρόδα κοκκινίζουν.
 Ἄερας τοῦ καλοκαιριοῦ κι' ἐκεῖνος εἶν' ἐχθρός μου,
 πέρνει τὰ χώματ' ἀπ' τῆ γῆς καὶ μοῦ τὰ φέρν' ἐμπρός μου.
 Ἀηδόνια δέκα τέσσερα θὰ στείλω στὴν αὐλή σου,
 νὰ κελαηδοῦν κάθε πρωί, νὰ σκάνουν οἱ ἐχθροί σου.
 Ἀηδόνι τοῦ περιβολιοῦ, πιστὸ τοῦ μπαξεβάνη,
 τούτ' τῆ μικρῆ τῆ νεραντζιά μὴ μου τὴν ἐμαράνη.
 Ἄϊ δὲς πῶς μὲ κατάντησες καὶ σ' ἐκκλησιὰ δὲ μπαίνω
 οὔτ' ἐξομολογόνομαι οὔτε μεταλαβαίνω.
 Ἄϊντε ποῦ νὰ σε φέρουνε κομμάτια στὴν ποδιά μου
 καὶ νὰ σὲ σαβανώνουνε τὰ χέρια τὰ δικά μου.
 Ἄϊ! Παναγία Σπηλιανὴ θεοφοβοχτισμένη,
 ἕως ἐδῶ ποῦ φτάσαμε, τὸ τέλος τί θὰ γένῃ;
 Αἰῶνες ἔχει ποῦ πονεῖ τὸ ἄδλιό μου στῆθος,
 ὡς πότε τώρα, λέγε μου, θὰ ἦσαι σκληρὸς λίθος;
 Ἄλλη φορὰ μ' ἀγάπαγες καὶ μ' εἶχες στὴν καρδιά σου
 καὶ τώρα δὲν μὲ δέχεσαι νὰ μὲ ἰδῆς κοντὰ σου.
 Ἄλλο δὲν εἶν' πικρότερο σὰν τὸ ἀστροπελέκι,
 ἐμεῖς κι' ἂν δὲν μιλιούμαστε, ἡ ἀγάπη μας θὰ στέκη.
 Ἄλλοίμονο θεριὰ με τρῶν, θεριὰ με κυνηγοῦνε,
 τὸ αἶμ' ἀπ' τὸ κορμάκι μου γυρεύουν νὰ μοῦ πιοῦνε.
 Ἄλλοίμονο τί θὰ γενῆ τὸ χάλι τὸ δικό μου,
 ποῦ ὅλοι θέλουν τῆ ζωὴ κι' ἐγὼ τὸ θάνατό μου.
 Ἄλλοίμονο φωτιά "φαγα καὶ κάρβουνα κατάπια,
 καὶ τῆ φωτιά δὲ μου τὴν σβοῦν ὅσα νερὰ κι' ἂν τὰ "πια.
 Ἄμετρα εἶν' τὰ πάθη μου, θεὰ μου Ἀφροδίτη,
 ἀφ' ὄντας ἐμπερδεύτηκα στὸ ἰδικό σου δίχτυ.
 Ἄνάθεμα ὁποῦ εἶπε πῶς εἶν' γλυκειὰ ἡ ἀγάπη,
 ἐγὼ τὴν ἐδοκίμασα κι' εἶναι πικρὴ φαρμάκι.
 Ἄνάθεμα ποῦ δὲν ἰδῆ καὶ περπατεῖ καὶ λέει
 καὶ κάνει τὴν ἀγάπη μου καὶ ἀνάθεμα καὶ κλαίη.
 Ἄνάθεμά σε, μοῖρά μου, μοῖρά μ' ἀνάθεμά σε,
 εἰς τὸ καλὸ δὲν βρίσκεσαι, εἰς τὸ κακό 'μπροστά "σαι.
 Ἄνάθεμα τῆ μάννα σου καὶ τῆ μαστόρισά σου,
 ποῦ σ' ἔβαλε στὸν ἀργαλειὸ καὶ πέφτουν τὰ μαλλιά σου.
 Ἄνάθεμα τὴν τύχη μου ποῦ μ' ἔφερ' ἐμπροστά σου,

καὶ σκλάβο μ' ἀπαράδωκε στὰ χέρια τὰ δικά σου.
'Ανάθεμα τὸν ἔρωτα κι' ὅποιος τὸν κάνει φίλο
καὶ ὅποιος τὸν ἐμπιστευθῆ τὸν ἄνομο, τὸ σκύλο.
'Ανάθεμα τοὺς μαραγκοὺς ποὺ φτιάνουν τὰ καΐκια
καὶ ξενιτεύουν τὰ παιδιά κι' ἀφίνουν τὰ κορίτζια.
'Ανάμεσα στὰ φρύδια σου στὸ κατσαρό σου δίπλα
ἔχεις, πουλί μου, μιὰν ἐλῆ καὶ κλαίω μέρα νύχτα.
'Ανάμεσα στοὺς ἑκατὸ καὶ μέσα στὶς χιλιάδες
γνωρίζω τὸ πουλάκι μου ἀπὸ τὶς νοστιμάδες.
"Ἄν ἀρχινίσω νὰ τὰ πῶ τὰ πάθη μου τραγούδια,
ἢ μαύρη γῆς μαραίνεται, δὲ βγάζει πλειὰ λουλούδια.
"Ἄν ἀρχινίσω νὰ τὰ πῶ τὰ πάθη μου τραγούδια,
ἢ μαύρη γῆ θὰ μαραθῆ, δὲν βγάνει πιά λουλούδια.
'Αναστενάξ' ἔξω φρενῶν, κλαίω σὰν τὸ παγῶνι
κι' ὅταν σὲ καλοδυμηθῶ, τὸ αἷμά μου θολώνει.
'Αναστενάξω καίονται δένδρα δυὸ τρεῖς χιλιάδες
κι' ἐγὼ "χω στὴν καρδοῦλα μου ἀγιάτρευτοὶ γιαιράδες.
'Αναστενάξω κι' ὁ ἀχνὸς ἐκεῖ, ὅπου πηγαίνει,
βράχους καὶ λίθους καταλαῖ καὶ τὰ δεντριά μαραίνει.
'Αναστενάξω κι' ὁ ἀχνὸς μαυρίζει τὸν ἀέρα,
ἂν δὲ σ' ἰδῶ, μελαχροινή, δὲ γράφω τὴν ἡμέρα.
'Αναστενάξω, τρίξ' ἢ γῆ καὶ διασκορπιέτ' τὸ χῶμα,
σὰν σ' ἀγαπάει ἢ καρδιά, τί θὰ σοῦ πῆ τὸ στόμα;
"Ἄν γίν' ὁ οὐρανὸς χαρτὶ κι' ἢ θάλασσα μελάνι,
νὰ σοῦ εἰπῶ τὰ πάθη μου, ἀκόμα δὲ μοῦ φθάνει.
"Ἄν εἶναι νὰ "χω βάσανα καὶ πίκρες 'γὼ γιὰ σένα
σύρε, πουλί μου, στὸ καλὸ κι' ἔχ' ὁ Θεὸς γιὰ μένα.
"Ἄν εἶν' τὸ γέλοιο σου γλυκό, μιλεῖς καὶ ζαχαρένια,
γιὰ τοῦτο σ' ἀγαπῶ κι' ἐγὼ, τρελλαίνομαι γιὰ σένα.
"Ἄν θέλῃς νὰ μὴ μ' ἀγαπᾶς, πές το τῶν ὀμματιῶν σου,
νὰ μὴ με σαϊτεύουνε, ὅταν περν' ἀπ' ἐμπρὸς σου.
"Ἄνθη κρατῶ 'ς τὸ χέρι μου καὶ πέφτει φύλλο φύλλο,
ἂν μ' ἀρνηστῆς, πουλάκι μου, στὸν οὐρανὸ σ' ἀφίνω.
'Ανίσως εἰς τὰ χεῖλη σου τὰ χεῖλη μου ἐγγίσω,
τότε χαρὰ αἰσθάνομαι νὰ σὲ κρυφομιλήσω.
'Ανίσως καὶ δὲν μ' ἀγαπᾶς καὶ θὰ μὲ παραιτήσης,
ὅλα τῆς Σάμου τὰ βουνὰ τρελλὸς νὰ τὰ γυρίσης.
'Ανίσως καὶ δὲν σ' ἀγαπῶ, ἢ γλῶσσά μου νὰ πέση,

ἡ κεφαλὴ μου νὰ κοπῆ, ἀντάμα μὲ τὸ φέσι.
 Ἐνίσως καὶ δὲν σ' ἀγαπῶ καὶ δὲν σ' ἔχω στὸ νοῦ μου,
 μελάνι κι' ἄς τὸ κάνουνε τὸ αἷμα τοῦ σκοτιοῦ μου.
 Ἐνίσως καὶ ἰδῆ κανεῖς τ' ἀγγελικά σου κάλλη,
 ἐὰν ἀπέθανε ἡ ζῆ, ἀκόμη ἀμφιβάλλει.
 Ἐνίσως καὶ μ' ἀπαρηστῆς, ὁ οὐρανὸς ἄς στράψη,
 ἀστροπελέκι καὶ φωτιά νὰ ρίξη νὰ σὲ κάψη.
 Ἐνίσως καὶ μὲ ἀρηστῆς καὶ κάμης ἄλλο ταῖρι
 λωβὸ νὰ σὲ περάσουνε στ' Ἄνατολῆς τὰ μέρη.
 Ἐν μ' ἀγαπᾶς, ἀγάπα με κι' ἂν δὲν μὲ θέλεις λείψει,
 καλλίτερη δὲν εἶσαι σὺ νὰ τὸ κρατήσω θλίψη.
 Ἐν μ' ἀγαπᾶς, ἀγάπα με κι' ἂν δὲν μὲ θέλεις πέ το
 κι' ἐγὼ δὲν πάγω νὰ χαθῶ γιὰ μιὰν ἀγάπη φέτο.
 Ἐν μ' ἀρηστῆς ἀγάπη μου, ἡ θάλασσα θὰ στίψη
 καὶ ὁ κριτῆς ὁ δίκαιος φωτιά θὲ νὰ σοῦ ρίψη.
 Ἐν μ' ἀρηστῆς, ἀγάπη μου, οἱ πέτρες θὲ νὰ κλαῖνε
 καὶ τὰ πουλάκια τοῦ βουνοῦ ἀλλοίμονο θὰ λένε.
 Ἐν μ' ἀρηστῆς, θὰ σφάξουνε οἱ φίλοι μου κουρπᾶνι,
 ξεῦρέ το ἡ ἀγάπη σου ὅτι θὰ μὲ τρελλάνη.
 Ἐν ὁ Θεὸς δὲν σπλαγχνισθῆ τῆ μοῖρα τῆ δική μου,
 γίνομ' ἕνας καλόγερος καὶ σώνω τῆ ψυχὴ μου.
 Ἐνοιξαν τὰ πουράνια κι' ἐβγήκε μιὰ λάψη,
 κι' ἐβγήκ' ἕνα μελαχροινὸ τὸ στῆθός μου νὰ κάψη.
 Ἐνοιξε, γῆς, μέσα νὰ μπῶ καὶ σκέπατέ με χῶμα,
 νὰ λείψ' ἀπὸ τὰ θάσανα κι' ἀπ' τῶν ἐχθρῶν τὸ στόμα.
 Ἐνοιξε τ' ἀχειλάκι σου καὶ πές μου μιὰν ἀλήθεια,
 μὲ τὴν καρδιά σου μ' ἀγαπᾶς ἢ μὲ τὰ παραμύθια.
 Ἐν σ' ἀγαπῶ καὶ μ' ἀγαπᾶς, τί ἴναι τὸ διάφορό μας;
 μὲ τ' ἄχ! καὶ μὲ τ' ἀλλοίμονο περνοῦμε τὸν καιρὸ μας.
 Ἐν σ' ἀρηστῶ, πουλάκι μου, καὶ ἄλλην ἀγαπήσω,
 στὸν δρόμον, ὅπου περπατῶ, σὰν τὸ κερὶ νὰ σβήσω.
 ἘΑ! ξύπνα, φῶς μου, κι' ἄκουε, σπλαγχνίσου καὶ ἐλέει
 ἐκεῖνον ὅπου τραγουδεῖ, ἐκεῖνον ὅπου κλαίει.
 Ἐπ' ὅλα τᾶστρα τ' οὐρανοῦ ἢ πούλια ἴναι μεγάλη
 καὶ σ' ὅλες μὲς τῆ γειτονιά, σὺ εἶσαι τὸ κεφάλι.
 Ἐπ' ὅλα τοῦ προσώπου σου τὰ μάτια σου μ' ἀρέσα,
 ποῦ ἔχουνε τὸν ἔρωτα ζωγραφισμένο μέσα.
 Ἐπὸ τῆ γῆ βγαίνει νερὸ κι' ἀπ' τὴν ἐλῆ τὸ λάδι

κι' από τὸ μαγουλάκι σου τρέχει τὸ κοκκινάδι.
 Ἐπὶ τὸ Μάη σ' ἀγαπῶ, ποῦ μάζωνες τὰ φύλλα,
 θὰ νὰ τὴν κόψω τὴν μουριά και θὰ τὴν κάμω ξύλα.
 Ἐπ' τὰ πολλά μου βάσανα κι' ἀπ' τὴν πολλὴ ἀγάπη
 σ' ἓνα δενδράκ' ἀκούμπησα κι' ἐκεῖνο ἐμαράθη.
 Ἐπόψε θὰ γενῆ καβγάς, θὰ βγοῦνε και μαχαίρια,
 ὅλοι θὰ τρέξουν στὸν καβγά κι' ἐγὼ στὰ δύο σου χέρια.
 Ἐπόψε νὰ μὴν κοιμηθῆς, μόν' νὰ μὲ καρτερέψης,
 βάστα τὸν ὕπνο δυνατά, ὅσο κι' ἂν ἤμπορέσης.
 Ἐπόψε ρόδα μάζωνα και σύ, πουλί μου ἄνθη,
 ἀπόψε σὲ ἑνιρεύτηκα κι' ὁ ὕπνος μου ἐχάθη.
 Ἐπόψε σὲ ἑνιρεύτηκα, πῶς μοναχὸς σοῦ μίλου,
 τὰ μάρμαρα τῆς πόρτας σου γονατιστὸς τὰ φίλου.
 Ἐπόψε τὰ μεσάνυχτα μοῦρτε μιὰ περιστέρα
 κι' ἐσήκωσε τὸ πάπλωμα και μοῦπε καλὴ σπέρα.
 Ἐπόψε τὰ μεσάνυχτα μοῦ φέρανε νὰ γράψω
 και κονδυλιὰ δὲν ἔσυρα, χωρὶς ν' ἀναστενάξω.
 Ἐπόψε τοῦδα τ' ὄνειρο πικρό, φαρμακεμένο,
 ὅτι θὰ μὲ σκοτώσουνε ἄδικα τὸν καῦμένο.
 Ἐπόψε ὠνειρεύτηκα κι' ἀγκάλιασα τὰ ροῦχα,
 κρῖμα στὸν ὕπνο ποῦ ἔχασα και τὴ λαχτάρα ποῦχα.
 Ἐρχισε, γλῶσσα μ', ἄρχισε, λόγος νὰ μὴ σοῦ σφάλῃ,
 ψάλλε ὅτι σοῦ εἶπανε πολλῶν λογιῶν δασκάλιοι.
 Ἐρχισε, γλῶσσ' ἀρμάδιαζε και χεῖλη ὑπηρέτα
 και σύ καῦμένη μου καρδιά ὅσα κι' ἂν ξέρης πέτα.
 Ἐρχισε, γλῶσσά μου γλυκειά, στόμα μου ζαχαρένιο,
 νὰ μοῦ παινέσης τὸ κορμὶ τὸ μαργαριταρένιο.
 Ἐρχοντικό μ' ὀπωρικό ἀπὸ μεγάλο κῆπο
 πόσον καιρὸ ἐπάσχιζα διὰ νὰ σ' ἐπιτύχω.
 Ἐς ἦτανε νὰ πέθαινα ἓνα σάββατο βράδυ,
 τὴν κυριακὴ ποῦ λειτουργοῦν νὰ μ' ἔχουνε στὸν ἄδη.
 Ἐς ἦτανε νὰ σ' ἔβλεπα μιὰν ὥρα μὲ τὸ κιάλι,
 ἴσως κι' ἐσυμμαζώνουνταν ὁ νοῦς μου στὸ κεφάλιο.
 Ἐσπρε μου κρῖνε κρητικιὲ ἀπὸ μεγάλο κῆπο,
 στὴν ἀγκαλιά μου νὰ ἔσυνα κι' ἄς πλέρωνα τὸν ὕπνο.
 Ἐσπρη κατὰσπρη βαμβακιὰ και κρυσταλλένια βρύση,
 κατέβασε κρῦο νερὸ νὰ πιῇ τὸ κυπαρίσσι.
 Ἐσπρη κολώνα τοῦ λουτροῦ και μάρμαρο τῆς βρύσης,

ἀξιοθαύμαστο κορμί, εὐγα νὰ μοῦ μιλήσης.
 Ἄσπρη μου διαμαντόπετρα μὲ μάλαμα δεμένη,
 γιὰ ἔβγα, φῶς μου, νὰ μοῦ πῆς στὸ τέλος τί θὰ γένη.
 Ἄσπρο μου τριαντάφυλλο καὶ ἄλική μου τσόχα,
 ἄφησες τὸ γαρούφαλο καὶ πέρνεις τὴ μολόχα.
 Ἄσπρος γεννιέτ' ὁ κόρακας καὶ μαῦρος κατανταίνει
 κι' ὅποιος μᾶς ἀπεχώρησε ἴσ' ἂν κείνονε νὰ γένη.
 Ἄσπρος καφές ἰγγλέζικος σὲ φαρφουρι φλυτζάνι,
 ἡ ἀγάπη μας ἦταν κρυφὴ κι' ἐβγήκε στὸ μείντάνι.
 Ἄσπρο τριανταφυλλάκι μου, πότε θὰ κοκκινίσης,
 πότε θὰ ποῦν τὰ χεῖλη σου νὰ ῥθῶ νὰ μὲ φιλήσης.
 Ἄς τον τὸν μῦλο κι' ἄς βροντᾶ καὶ τὸ νερὸ κι' ἄς τρέχη,
 ἄς τον κι' ἐκείνον π' ἀγαπᾶ καὶ διάφορο δὲν ἔχει.
 Ἄς τραγουδήσω κι' ἄς χαρῶ, ἄς παίξω κι' ἄς γελάσω,
 τὰ νειάτα δὲν πωλοῦνται πλειό, νὰ στείλω ν' ἀγοράσω.
 Ἄς τραγουδήσω κι' ἄς χαρῶ τὰ τρυφερά μου νειάτα,
 γιὰτὶ θὲ νᾶρθ' ἕνας καιρὸς νὰ τὰ σκεπᾶς ἡ πλάκα.
 Ἄς τραγουδήσω ταπεινὰ κι' ἄς ἀκουστῆ μεγάλα,
 γιὰτ' ἔρχεται σαρακοστὴ καὶ μεγαλοβδομάδα.
 Ἄστροπελέκι καὶ φωτιά στῆς μάνας σου τὰ πόδια,
 στῆς ἀδελφῆς σου τὴν ποδιά, ποῦ σ' ἔβαλαν στὰ λόγια.
 Αὐτὰ τὰ μαῦρα ποῦ φορεῖς, ἐγὼ θὰ σοῦ τὰ βγάλω
 καὶ θὰ σοῦ βάλω κόκκινα κι' ὕστερα θὰ σὲ πάρω.
 Αὐτὸ δὲν εἶναι ποταμὸς, νὰ μπῶ καὶ νὰ περάσω,
 μόν' εἶν' ἀγάπη στὴν καρδιά καὶ πῶς νὰ τὴν ξεχάσω.
 Ἄφ' ὅτου σουῖριξα σεβντᾶ σὲ λόγου σου, κερά μου,
 οὔτε ζωὴ μοῦ ἄφηκες οὔτ' αἷμα στὴν καρδιά μου.
 Ἄχ! ἔρωτα σκληρότατε καὶ πῶς νὰ σὲ βαστάξω,
 ποῦ δὲν περνᾶει μιὰ στιγμὴ νὰ μὴν ἀναστενάξω.
 Ἄχ! οὐρανὸ καὶ θάλασσα, δέντρα, βουνὰ καὶ δάση,
 ἕνα πουλάκι βάλθηκε διὰ νὰ μὲ χαλάση.
 Βαρέθηκα νὰ σ' ἀγαπῶ καὶ θὰ σὲ παραιτήσω,
 διότι εἶς' ἐνάντια εἰς ὅτι σὲ ζήτησω.
 Βαρέθηκα τὴ νειότη μου, στὸ διάβολο ἄς πάη,
 καλλίτερα τὰ σπάγγνα μου ἢ μαύρη γῆ νὰ φάη.
 Βάσανα κι' ἀναστεναγμοὶ καὶ μιὰ μεγάλη λύπη,
 ὅλα μας τὰ ὄδωσ' ὁ Θεός, τίποτα δὲ μᾶς λείπει.

Βάσανα, πίκρες καὶ καῦμοί, ἀφήτε με νὰ ζήσω,
 αὐτὸν τὸν δύστυχο καιρὸ ποῦ βρῆκα ν' ἀγαπήσω.
 Βασιλικέ μου τρίκλωνε, ὅπου κι' ἂν πᾶς μυρίζεις,
 καὶ ὅταν μπῆς στὴν ἐκκλησιά, ἀνδρόγυνο χωρίζεις.
 Βασανισμένο μου κορμί, τυραννισμένο σῶμα,
 κάλλια νὰ ἔπεφτες στὴ γῆ, νὰ σ' ἔτρωγε τὸ χῶμα.
 Βασιλικὸ ἐφύτεψα κι' ἐβγῆκε μανζουράνα,
 ἐσένα δὲν σ' ἐγέννησε σὰν τοὺς ἀνθρώπους μάνα.
 Βασιλικὸν ἐφύτεψα κι' ἐβγῆκε ροδοκάλι,
 ἂν δὲν μοῦ δώσουν τὴ μικρή, θὰ πάρω τὴ μεγάλη.
 Βασιλικὸ ἐφύτεψα σὲ μαρμαρένια γλάστρα
 κι' ἐφούντωσε κι' ἐσκέπασε τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα.
 Βασιλικὸ πρασιές πρασιές νὰ στρώνης νὰ κοιμᾶσαι,
 νὰ κόβης, νὰ μυρίζεσαι ἐμένα νὰ θυμᾶσαι.
 Βασιλικὸς κι' ἂν μαραθῆ τὴ μυρωδιὰ τὴν ἔχει,
 ἢ ἀγάπη μου κι' ἂν μ' ἀρνηθῆ τὴν ἔννοια μου τὴν ἔχει.
 Βασιλικὸς μυρίζ' ἐδῶ, γῆ ἀγάπη μου διαβαίνει,
 ἀφήστε με νὰ τὴν ἰδῶ, γιὰτ' ἡ ψυχὴ μου βγαίνει.
 Βασιλικὸς στὰ κάτεργα καὶ θυόσμος στὰ καράβια
 νὰ εἶν' ὑγεία στίς εὐμορφες κι' ὑγεία στὰ παλληκάρια.
 Βασιλικὸ ἴχω στὴν καρδιά, ἀνθεὶ καὶ λουλουδίξει,
 ἄλλος μοῦ πέρνει τὸν ἀνθὸ κι' ἐμένα δαιμονίζει.
 Βάτους κι' ἀγκάδια πάτησα ὅσο νὰ σοῦ μιλήσω
 καὶ τόρα ποῦ σοῦ μίλησα πῶς νὰ σὲ λησμονήσω.
 Βενέτικὸ μου μάλαμα, τῆς Λόντρας τὰ κομμάτια,
 ἔχεις καὶ τὴν εὐγένεια στὰ χεῖλια καὶ στὰ μάτια.
 Βρέχει κι' ἀστράφτει καὶ βροντᾶ μὰ γὼ θὰ νὰ καθήσω,
 γιὰ νὰ σὲ δοῦν τὰ μάτια μου νὰ μὴ σὲ λησμονήσω.
 Βρύση μου μαρμαρόχτιστη, κάλανε μὲ μερτζάνι
 δὸς τῆς ἀγάπης μου νερὸ νὰ πιῆ, νὰ μὴν πεθάνη.
 Βρυσίτσα μου τ' ἄγ' Ἀντωνιοῦ, νερὸ ζαχαρωμένο,
 μῆλό μου κατακόκκινο, γιὰτ' εἶσαι χολιασμένο;
 Βρυσούλα πεντακάλανη, νερό μου χαϊδεμένο,
 ἀγγελικὸ μου πρόσωπο, γιὰτ' εἶσαι πικραμένο;
 Γαλάζια πέτρα τοῦ γιαλοῦ, μαλαματένια βούλα,
 νὰ σὲ χαρ' ἢ μανοῦλα σου ποῦ σ' ἔχει μοναχοῦλα.
 Γαλάζιος εἶν' ὁ οὐρανός, τὰ σύγνεφά ἔναι σκοῦρα,
 ἄχ! καὶ νὰ τὸ ἐγνώριζα πῶς μ' ἀγαπᾶς σιγοῦρα.

Γαρουφαλάκι μ' ἄλικο τριγύρω μὲ τὸ τέλι,
φαρμάκι ποῦ μ' ἐπότισες αὐτὸ τὸ καλοκαίρι.
Γαρουφαλλάκι μου ροδί, πότε θὰ κοκκινίσῃς,
πότε θὰ πῆ τ' ἀχείλη σου ἔλα νὰ μὲ φιλήσῃς;
Γαρουφαλλιᾶς γαρούφαλλο καὶ ζουμπουλιᾶς μπουμποῦκι,
μοναχογιεῖ τῆς μάνας σου, ποῦ σ' ἔχει στὸ σεντουῦκι.
Γαρούφαλλο γαρουφαλλιᾶς, τῆς κανελιᾶς κλωνάρι,
τόρα κοντὰ σ' ἀγάπησα καὶ ἔχε το χαμπάρι.
Γαρούφαλλο μὴ μαραθῆς, μπαξὲ νὰ μὴ μαδῆσῃς
καὶ σὺ ἄσπρο γιασμάκι μου στάξε νὰ μὴν ἀργήσῃς.
Γαρούφαλλό μου κριμιζὶ καὶ κόκκινο σταθόρι,
μένα δὲν μοῦ χρειάζεται ἀγάπη μὲ τὸ ζόρι.
Γίνε, μικρό μου, λεμονιά κι' ἐγὼ στὰ ὄρη χιόνι,
νὰ λειώνω, νὰ ποτίζονται οἱ δροσεροὶ σου κλώνοι.
Γελαῶ καὶ τὰ βουνὰ γελοῦν κι' ὅλα τὰ δένδρ' ἀνδρίζουν,
τ' ἀερικὰ μαγεύονται κι' οἱ νηροὶ σὲ λαχταρίζουν.
Γιὰ δὲς με σὰν κρεμάστηκα, σὰν ἥλιος, σὰ φεγγάρι,
γιὰ νὰ σοῦ φέγγω, μάτια μου, νὰ γδένεσαι τὸ βράδυ.
Γιὰ δὲς πῶς μὲ κατήντησες τρελλὸ καὶ δαιμονιάρη,
πάγω νὰ πιάσω τὸ χαρτί, χάνω τὸ καλαμάρι.
Γιὰ δὲς το τὸ λωλὸ πουλὶ μὲ τὴν ἀπογλωσσιὰ του,
ποῦ τριγουρίζει τὸ δεντρὶ νὰ ρίξῃ τὴ φωλιά του.
Γιὰ διὲς τοὺς νιοὺς ποῦ χαίρονται κι' ἐγ' ἀγαπῶ καὶ κλαίγω,
φωτιὰ ὅπ' ἔχω στὴν καρδιά κι' ἀνθρώπου δὲν τὸ λέγω.
Γιὰ ἰδὲς πῶς μὲ κατήντησες τρελλὸς γιὰ νὰ γυρίζω,
οἱ φίλοι μου νὰ μοῦ μιλοῦν καὶ νὰ μὴν τοὺς γνωρίζω.
Γιὰ λόγου σου κατήντησα τὸ μίσσημα τοῦ κόσμου
γιὰ ἰδέ με πῶς κατήντησα, ἀγάπη μου καὶ φῶς μου.
Γιὰ πέ μου το, πουλάκι μου, ἂν μ' ἀγαπᾶς κι' ἐμένα,
γιὰ τί τὸ νοῦ μου, μάτια μου, θὰ χάσω γιὰ τ' ἐσένα.
Γιὰ πές μου ποιὸς σ' ἀρμήνεψε καὶ βάζεις τὸ φακίολι
κι' ἔκαψες τὴν καρδιοῦλα μου, μωρὴ διαβολοκόρη.
Γιὰ πές μου τί σοῦ ἔφταιξα νὰ ρθῶ στὸν ὄρισμό σου,
ἂν εἶναι πές μου νὰ σφαγῶ, νὰ πάψῃ ὁ θυμὸς σου.
Γιατὶ περνᾶς καὶ δὲν μιλάς, σὰν νὰ μὴν ἔχῃς στόμα,
σὰν καὶ ν' ἀξίζ' ὁ λόγος σου μαλαματένιο χῶμα;
Γιὰ συλλογίσου τὴ φωτιὰ, ποῦ μ' ἔχεις ἀναμμένη,
ἐδῶ ὑπάρχ' ἓνας Θεός, ἐκδίκησις θὰ γένη.

Γιατ' εἶσαι ἄσπρη καὶ παχειὰ γυρεύεις νὰ μὲ θάψης,
 ὦ οὐρανέ, μὴν τὸ δεχθῆς καὶ γῆ μὴν τὸ βαστάξης.
 Γλυκοχαράζουν τὰ βουνὰ κι' αὐγερινὸς τραβιέται
 κι' ἐμένα τὸ κορμάκι μου γιὰ σένα τυραννιέται.
 Γλυκύτερ' ἀπ' τὸν ἔρωτα τίποτα δὲν ὑπάρχει,
 αὐτὸς σὰν ἕνας τύραννος σ' ὅλον τὸν κόσμον ἄρχει.
 Γλῶσσα δὲν φθάνει νὰ τὸ πῆ καὶ νοῦς νὰ τ' ἀμφιβάλλῃ
 κι' ὁ ποιητῆς δὲν βούλεται νὰ γράψῃ τέτοια κάλλιπ.
 Γυρίζω δῶ, γυρίζω κεῖ γιὰ νὰ σὲ ἀπαντήσω,
 τὰ πάθη μου νὰ σοῦ εἰπῶ, τὴ φλόγα μου νὰ σβύσω.
 Γύρισε δὲς με μιὰ φορὰ μὲ τὰ γλυκὰ σου μάτια
 κι' ἔπειτα τράβα τὸ σπαθὶ καὶ κάμε με κομμάτια.
 Γύρισε δὲς τὸν οὐρανό, τὰ σύννεφά του σκοῦρα,
 θὰ σοῦ εἰποῦν, πουλάκι μου, πῶς σ' ἀγαπῶ σιγούρα.
 Γῶ σ' ἀγαπῶ, πουλάκι μου, τὸ λέγω, δὲν ἀρνούμαι,
 μ' ἀλήθεια τοῦ πνευματικοῦ δὲν τὸ ἔξομολογοῦμαι.
 Δὲν εἶμαι πεῦκος νὰ κοπῶ, πλάτανος νὰ ραῖσω,
 δὲν εἶμαι τόσο ἄσπλαγχνος γιὰ νὰ σὲ λησμονήσω.
 Δὲν εἶναι κρίμα κι' ἄδικο, δὲν εἶναι ἀμαρτία,
 νὰ τυραννῆς τὴν νειότη μου χωρὶς καμμιάν αἰτία;
 Δὲν εἶναι κρίμα κι' ἄδικο καὶ ἀδικιὰ μεγάλη,
 τὸ μοσχοκαρυδάκι μου νὰ μοῦ τὸ πάρουν ἄλλοι;
 Δὲν εἶναι κρίμα κι' ἄδικο σ' ἐμένα τὸν καυμένο,
 νὰ λυώνῃ τὸ κορμάκι μου σὰν τὸν ἀποθαμένο;
 Δὲν εἶναι κρίμα νὰ διψῶ κι' ἡ θρύση νὰν' ἐμπρὸς μου,
 νερὸ νὰ μὴν μπορῶ νὰ πιῶ, καὶ νὰ σ' ὁ θάνατός μου;
 Δὲν εἶν' ὁ ἔρωτας νερὸ τὴ δίψα μου νὰ σβύνη,
 εἶναι φωτιά μὲς τὴν καρδιά π' ἀνάβει σὰν καμίνι.
 Δὲν εἶσαι σὺ μάνας παιδί, μηδὲ γονέων σπάρμα,
 μόν' εἶσαι ἀπ' τοὺς οὐρανοὺς καὶ τοὺς ἀγγέλους τάγμα.
 Δὲν εἶσαι σὺ ποῦ μ' ἔλεγες, πουλὶ μ' ἀγαπημένο,
 ἀνίσως καὶ σ' ἀπαρνηστῶ σκλάβα τουρκῶν νὰ γένω;
 Δὲν ἦσουν σὺ ποῦ μ' ἔλεγες πῶς θὲ νὰ μὲ ψηλώσης,
 πῶς θὰ μὲ κάμης οὐρανό, ἄστρα θὰ μὲ γεμώσης;
 Δὲν θέλω παρὰ μιὰ βολὰ νὰρχεσαι τὴν ἡμέρα,
 νὰ σὲ θωροῦν τὰ μάτια μου, νὰ πέρν' ὁ νοῦς μ' ἀγέρα.
 Δὲν θέλω παρὰ μιὰ βολὰ τὰ χέρια μου νὰ βάνω
 στὰ μαρμαρένια στήθια σου κι' ὕστερα ν' ἀποθάνω.

Δέν πρέπει μου νά τραγουδῶ, νά κάνω ἀλεγρία,
τὸ ταῖρι μου δέν εἶν' ἐδῶ κι' ἔχω κατηγορία.
Δέν τό "λπιζα γιά νά γενῆ ἡ θάλασσα πιπέρι
καὶ τὸ Μισσίρι ζάχαρι κι' ἡμεῖς τὰ δυό μας ταῖρι.
Δέν τό "λπιζα καὶ τὰ βουνὰ ἀγκάδια νά γεννοῦνε
καὶ τὸν δικό σου χωρισμὸ τὰ μάτια μου νά ἰδοῦνε.
Δέν τὸ πιστεύω, μάτια μου, δέν τὸ χωρ' ἡ καρδιά μου,
ἂν δὲ σὲ πάρω, νά σ' ἰδῶ μέσα στὴν ἀγκαλιά μου.
Δέντρο ποῦ δέν ἀνθεῖ ποτέ, μὴ φᾶς ἀπ' τὸν καρπό του,
μὴν κοιμηθῆς στὸν ἴσκιό του καὶ λάβῃς τὸν καῦμό του.
Δευτέρ' ἡμέρα γίνεται στὸν οὐρανὸ παζάρι,
κάθε πτωχὸς τὸ δίκιο του ποτέ του δέν τὸ χάνει.
Διαβαίν' ἀπὸ τὴν πόρτα σου κι' ἀπὸ τὴ γειτονιά σου,
ν' ἀκούσω τὴν κουβέντα σου καὶ τὴν χρυσὴ λαλιά σου.
Διαβαίν' ἀπὸ τὴν πόρτα σου, σὲ βλέπω χολιασμένη,
στὸ δεξιό σου μάγουλο ἦσουν ἀκουμπισμένη.
Διαβαίν' ἀπὸ τὴν πόρτα σου, τὴν βρίσκω κλειδωμένη,
σκύφτω, φιλῶ τὴν κλειδωνιά μὲ τὴν καρδιά καῦμένη.
Διαμάντι καὶ μπριλάντι μου, ὅποιος σὲ ἀποκτήσῃ,
πολὺ εὐχάριστη ζωὴ μαζί σου θὲ νά ζήσῃ.
Διαμαντοπετρίτσα μου μὲ μάλαμα ζωσμένη,
ἀπ' ὅλες μὲς τὴ γειτονιά ἐσ' εἶσαι ζουλεμένη.
Διωρισμένο μ' ἔχουνε διὰ νά μὴν περάσω,
μηδὲ στὰ μάτια νά σ' ἰδῶ μηδὲ νά σοῦ γελάσω.
Δός μου κι' ἐμὲ τριαντάφυλλο ἀπ' τὴν τρανταφυλλιά σου,
γιατὶ τὴν κλέφτω μιὰ βραδυὰ καὶ καίγω τὴν καρδιά σου.
Δός μου πλέον τὸ χέρι σου νά σ' ἀποχαιρετήσω,
γιατ' ἡ ὥρα πλησίασε καὶ θὲ ν' ἀργοπορήσω.
Δός μου τὸ δαχτυλίδι σου, δός μου το γιά σημάδι
καὶ ἂν δέν σμίξουμε ἐδῶ, θὰ σμίξουμε στὸν ἄδη.
Δός μου το, κόρη, τὸ φιλί, δός το, μὴν τὸ λυπᾶσαι,
νά τό "χῆς στὸν παράδεισο σεντόνι νά κοιμᾶσαι.
Δός μου τὸ μαντηλάκι σου, τὸ κοκκινοβαμμένο,
νά δέσω τὸ χεράκι μου, τὸ ματοκυλισμένο.
Δυὸ ἀδελφάδες εἴσαστε κι' οἱ δυὸ χαριτωμένες,
μ' ἀλήθεια ἡ μικρότερη ἔχει καρδιὲς καῦμένες.
Δυὸ ἄστρα, φῶς μου, λαμπερὰ εἶναι τὰ δυὸ σου μάτια
κι' ὅποιον κυττάξουν, τὴν καρδιά τὴν κάνουνε κομμάτια.

Δύσκολο είναι ιατροὶ νὰ βγοῦνε κερδεμένοι,
 νὰ ιατρέψουν μιὰ καρδιά ἐρωτοχτυπημένη.
 Δύσκολο είναι ἡ ψυχὴ σὰν πληγωθῆ νὰ γειάνη,
 σὰν τὸ γυαλί ποῦ ραῖσθῆ πλέον νερὸ δὲ βάνει.
 Ἔβαλ' ἀρχὴ καὶ σ' ἀγαπῶ, τώρα δὲ βάνω χέρι,
 ἂν ἔχης κι' ἀγαπητικό, πές του το νὰ τὸ ξέρη.
 Ἔβγα, Ξανθομαλλοῦσά μου, καὶ πλέξε τὰ μαλλιά σου,
 γιατί ὁ νιὸς ποῦ σ' ἀγαπᾷ είναι στὴ γειτονιά σου.
 Ἐγύρισα νὰ δῶ ψηλὰ κ' εἶδα στὸ παραθύρι
 τρανταφυλλένιο μάγουλο καὶ μερτζανένιο χεῖλη.
 Ἐγὼ δὲν τὸ πικραίνομαι, ἔχ' ὁ Θεὸς κι' ἡ τύχη,
 ἴσως καὶ διὰ λόγου μου καμμία πτωχὴ τύχη.
 Ἐγὼ δὲν τὸ πικραίνομαι πῶς πέρνουν τὸ πουλί μου,
 χρυσὸ δεντρί φυτεύεται στὴν τύχη τῆ δικῆ μου.
 Ἐγὼ δὲ πάρω τὰ βουνὰ σὰ φεῖδι φτερωμένο,
 δὲ πάγω νὰ καταστρεφτῶ γιὰ σένα χαϊδεμένο.
 Ἐγὼ ἔλεγα νὰ σ' ἀγαπῶ κανεὶς νὰ μὴν τὸ ξέρη,
 τώρα τὸ μάθαν οἱ δικοί, τὸ μάθαν κ' οἱ ξένοι.
 Ἐγὼ ἔμ' ἐκεῖνο τὸ πουλί, ὅπου τὸ λέν πιπίνι,
 ὅπου τρυπᾷ τὰ μάρμαρα, βγαίνει νερὸ καὶ πίνει.
 Ἐγὼ ἔμ' ἐκεῖνο τὸ πουλί τὸ παραπονεμένο,
 ποῦ κἀνει τὴ φωλίτσα του σὲ δένδρο μαραμένο.
 Ἐγὼ μὲ τὸ πουλάκι μου ὅπου κι' ἂν εἴμ' ἄς εἶμαι
 καὶ μέσα εἰς τὴν φυλακὴ χαίρω μαζί νὰ εἶμαι.
 Ἐγὼ δὲ κάμω τὴν ἀρχὴ κι' οἱ ἄλλοι σεῖς τὸ τέλος,
 νὰ ποῦμε τὰ τραγούδια μας μὲ ὄλο τους τὸ μέλος.
 Ἐγὼ πλέον ἐχάθηκα, βοήθειαν γυρεύω,
 τὸν ἰδικόν σου ἔρωτα πάσχω καὶ κινδυνεύω.
 Ἐγὼ, πουλί μου, σ' ἀγαπῶ καὶ μὴ μὲ βασανίζης,
 στὸν ἔρωτά σου περπατῶ καὶ δὲν μοῦ τὸ γνωρίζεις.
 Ἐγὼ σὲ ὄλους ἀπαντῶ μὲ θλιβερὴ καρδιά,
 τὴν νέαν ποῦ ἀγάπησα δὲν ἔχω ἡσυχία.
 Ἐγὼ σοῦ λέω χάνομαι καὶ τὸ μοῦ λές τί κἀνω,
 πάγω στ' ἀθάνατο νερὸ νὰ πιῶ νὰ μὴν πεθάνω.
 Ἐγὼ τὰ τραγουδάκια μου τὰ ἔχω περιγραμμένα,
 μὲ τοῦ φειδιοῦ τὸν ἐμυαλὸ τὰ ἔχω ζωγραφισμένα.
 Εἶδες πῶς μὲ κατήντησες, στὴ γειτονιά μὲ κλαῖνε,
 ἔχω κι' ἐγὼ τὸν πόνο μου καὶ τὸν καῦμό μου λένε.

Είκοσι μέρες νηστικός ἔκαμ' ἕνας ζωγράφος
 νὰ γράψῃ τὰ ματάκια σου καὶ πάλ' ἔκαμε λάθος.
 Εἰλικρινὰ σὲ ἀγαπῶ κι' ἂν δὲ σὲ ἀποκτήσω,
 δύσκολο εἶναι μάτια μου στὸν κόσμο γιὰ νὰ ζήσω.
 Εἰλικρινὰ σὲ ἀγαπῶ κι' ἂν δὲν σὲ ἀπολάψω,
 φωτιὰ θὰ βάλ' ἀπάνω μου τὸ σῶμα μου νὰ κάψω.
 Εἶναι τὸ γέλοιο σου γλυκό, μιλεῖς καὶ ζαχαρένια,
 γιὰ τοῦτο σὲ ἀγάπησα δίχως προικιὰ κι' ἀμπέλια.
 Εἶπέ μου δὲν εἶν' ἔγκλημα διότι σὲ λατρεύω.
 κάθε στιγμὴ, κάθε λεπτὸ ἐγὼ νὰ κινδυνεύω.
 Εἶς' ἄσπρη σὰν τὰ μάρμαρα ποῦ ἔναι στὰ μοναστήρια,
 σὰν τὶς λευκὲς τριανταφυλλιές ποῦ ἔχουν στὰ παραθύρια.
 Εἶς ποῖον ἄρά γε νὰ πῶ τὸν πόνο τὸ δικό μου
 καὶ ποιὸς εἰ ξεύρει γιατρικὸ στὰ πλήθη τῶν πληγῶν μου.
 Εἶς ποῖον ἄρά γε χαρτί, μὲ τί πικρὸ κονδύλι
 γιὰ νὰ σοῦ γράψω εἰμπορῶ τὴ λυπηρὰ μου ὕλη.
 Εἶς τοῦ ὑψίστου τὸν ναὸν ἔλα, ψυχὴ καὶ φῶς μου,
 καὶ γίνου φίλη μου πιστὴ καὶ μόνος σύντροφός μου.
 Ἔλα, πουλί μου, γρήγορα κι' ὡς πότε πιά στὰ ξένα
 μικρὴ ἴμουν καὶ μεγάλωσα μὲ τὸν καῦμό γιὰ σένα.
 Ἔλα, πουλί μου, μετ' ἐμὲ καὶ πὲς μου τὸν καῦμό σου,
 γιὰτ' εἶσαι σὺ ἡ μοῖρα μου κι' ἐγὼ τὸ ριζικό σου.
 Ἐλπίζω νὰ μὲ λυπηθῆς καὶ νὰ μοῦ δώσης χέρι,
 νὰ μοῦ προσφέρῃς τὸν καιρὸ ποῦ θὰ γενοῦμε ταῖρι.
 Ἔλα ποῦ νὰ σὲ φέρουνε κομμάτια στὴν ποδιά μου
 καὶ νὰ σὲ σαββανώσουνε τὰ χέρια τὰ δικά μου.
 Ἐλπίζω ὅτι γρήγορα θὰ τὸ μετανοήσης
 καὶ δάκρυα ἀνωφελῶς ποταμηδὸν θὰ χύσης.
 Ἐμαθα πῶς θὰ μ' ἀρνηθῆς καὶ τρέμει τὸ κορμί μου,
 νὰ σ' ἐρωτήσω ἤθελα ποιὰ εἶν' ἡ ἀφορμὴ μου.
 Ἐμαθα πῶς θὰ πανδρευθῆς κ' εἶπα κι' ἐγὼ μακάρι
 φωτιὰ νὰ πὲς' ἀπ' τὸ κερὶ νὰ κάψῃ τὸ στεφάνι.
 Ἐμὲ δὲν μὲ παρηγοροῦν οὔτε δικοὶ οὔτε ξένοι,
 ἂν δὲ λάβω μιὰ γραφὴ ἐπὶ δικό σου χέρι.
 Ἐμεῖς δὲν ἤλθαμε ἐδῶ νὰ φάμε καὶ νὰ πιοῦμε,
 μόνε σὰς ἀγαπούσαμε κ' ἤρθαμε νὰ σὰς δοῦμε.
 Ἐμένα κι' ἂν μοῦ κάμουνε τὸν ἄδη περιβόλι,
 δὲν σὲ ἀρنيοῦμαι, μάτια μου, γιὰτ' εἴμαστε γειτόνοι.

Ἐμένα μὲ παρακαλοῦν πετρίτες καὶ γεράκια,
 μὰ γὼ γιὰ σένα μάτια μου πίνω πολλὰ φαρμάκια.
 Ἐμένα μου τὸ εἶπανε ὅλοι οἱ ντερτιλῆδες
 ὅτι τὴν πλειὸ καλὴ ζωὴ περνοῦνε οἱ μπεκρῆδες.
 Ἐμένα τόχ' ἢ μοῖρα μου ὅπου κι' ἂν ἀγαπήσω
 φαρμάκια, πίκρες, βάσανα μπροστά μου ν' ἀπαντήσω.
 Ἐμίσεψεν ὁ κρῖνος μου, πάγει ἢ συντροφιά μου
 κι' ἄλλο δὲν ἔχω συντροφιά παρὰ τὰ δάκρυά μου.
 Ἐμίσεψεν ὁ φίλος μου καὶ πάει ἢ χαρὰ μου
 καὶ τώρα ἔχω συντροφιά μόνο τὰ δάκρυά μου.
 Ἐμίσεψε τὸ γιασεμί ὅπου μὲ παρηγόρα
 καὶ μοῦλεγε νὰ μὴν χολιῶ χίλιες φορές τὴν ὥρα.
 Ἐμίσεψες καὶ μ' ἄφησες μὰ θὰ τὸ μετανοιώσης,
 σὲ ἄλλα χέρια θὰ μὲ δῆς καὶ σὰν κερὶ θὰ λυώσης.
 Ἐμίσεψες καὶ μ' ἄφησες τρία γυαλιὰ φαρμάκι
 σηκώνομαι κάθε πρωτὶ καὶ πίν' ἀπὸ λιγάκι.
 Ἐμίσεψες καὶ ποιόν νὰ δῶ καὶ ποιόν νὰ χαιρετήσω,
 ποιάν ἄλλη πλέον θὰ εὐρῶ γιὰ νὰ τῆς ὀμιλήσω.
 Ἐμίσεψες κι' ἢ γειτονιά σὲ ἔχει λησμονήσει
 ἔλα πουλί μου γρήγορα, πάλι νὰ νοστιμήσει.
 Ἐνα πουλάκι ἀγαπῶ στοῦ ἔρωτα τὴν τάξη
 κι' ἐκεῖνο μ' ἀπλογήθηκε πὼς θὰ νὰ μὲ πετάξει.
 Ἐνας Θεὸς μᾶς ἐπλάσε, μιὰ στράτα περπατοῦμε
 καὶ σ' ἕνα δισκοπότηρο πᾶμε καὶ κοινωνοῦμε.
 Ἐνα σου βλέμμα σοβαρὸ μὲ καίει, μὲ νεκρώνει,
 κι' ἕνα σου ἄλλο ἴλαρὸ ἀπ' τὴ θανὴ μὲ σώνει.
 Ἐνα τραγοῦδι ἔμαθα καὶ θέλω νὰ τὸ λέω
 μου λείπει κείνη π' ἀγαπῶ καὶ κάθομαι καὶ κλαίω.
 Ἐννοια σου μὴ βαρυγνωμᾶς καὶ βλαστημᾶς τὴ μοῖρα
 χρυσῆ καρφίτσα θὰ γενῶ ἀπάνω στὴ κοτσίδα.
 Ἐννοια σου μὴν πικραίνεσαι γιὰ τὸν βασιλικό σου
 καὶ κείνος ποῦ τὸν ἔκλεψε εἶν' ἀγαπητικός σου.
 Ἐννοια σου μὴν πικραίνεσαι, ἥλιος γιὰ ὅλους βγαίνει
 κι' ὅτ' εἶναι θέλημα Θεοῦ, ἐκεῖνο καὶ θὰ γένη.
 Ἐννοια σου μὴν πικραίνεσαι καὶ μὴν κασαβετιάζεις
 κι' ἀγάλ' ἀγάλι θὰ γενῆ ἐκεῖνο ποῦ λογιάζεις.
 Ἐννοια σου μὴν πικραίνεσαι τριανταφυλλάκι μ' ἄσπρο
 κι' ἐμᾶς εἶν' ἢ ἀγάπη μας θεμελιωμένο κάστρο.

Ἐννοια σου μὴν πικραίνεσαι καὶ χάνεις τὴ θωριά σου
 καὶ ἄλληνε δὲν ἀγαπῶ παρὰ τὴν ἀφεντιά σου.
 Ἐξήντα μῆνες σ' ἀγαπῶ γίνονται πέντε χρόνια
 νὰ φύτεια μιὰ λεμονιά θὰ ἔτρωγα λεμόνια.
 Ἐ! Παναγιά μου Βροντιανὴ κατέβασε τὸν ἥλιο
 γιὰ νάρτη νὰ ξεκουραστῇ τὸ κόκκινό μου μῆλο.
 Ἐπτὰ καὶ πέντε δώδεκα καὶ τέσσερα δεκάξη
 λέγω τὰ τραγουδάκια μου καὶ πᾶνε μὲ τὴν τάξη.
 Ἐρωτα πούχ' ἀπάνω σου χαράμι νὰ σοῦ γένη
 κι' ἐμένα ἀπ' τὰ σπλάχνα μου μαῦρος καπνὸς ἄς βγαίνη.
 Ἐρωτοχτυπημένη μου ὁ Θεὸς νὰ σὲ πληρώση,
 πού μ' ἔκανες καὶ περπατῶ στὸν κόσμον δίχως γνώση.
 Ἐσ' εἶσαι καὶ τὸ γιατρικό, γιατρὸς ὅταν θελήσης
 μ' ἕνα σου βλέμμα ἡμπορεῖς ζωὴ νὰ μοῦ χαρίσης.
 Ἐσ' εἶσαι πύργος μὲ γυαλιά, κατρέφτης μὲ τζερτζέφια,
 ἔσ' εἶσαι ὁ καλύτερος ἀπ' ὅλα σου τ' ἀδέλφια.
 Ἐσ' εἶσαι τ' ἀνθή τῆς μηλιάς, τῆς λεμονιάς τὸ φύλλο
 Ἐσ' εἶσαι πού γεννήθηκες ἀντάμα μὲ τὸν ἥλιο.
 Ἐσ' εἶσαι φῶς μου ἄρρωστη, μὰ γὼ τραβῶ τὸν πόνο
 πάρε γιατρό καὶ γιατρικά καὶ γὼ τοῦ τὰ πλερώνω
 Ἐσ' εἶσαι φῶς μου Ἡρακλῆς, μένα μού πρέπει ταῖρι,
 γιὰτ' εἶναι τὸ κορμάκι σου ὡσὰν τὸ περιστέρι.
 Ἐσὺ πού κάθεσαι αὐτοῦ καὶ χαμηλοκυττάξεις
 σήκω νὰ πιάσης τὸ χορὸ γιὰτὶ πολὺ μὲ σφάζεις.
 Ἐσὺ μισεύεις μάτια μου, μὰ μένα πού μ' ἀφήνεις;
 κρύο νεράκι θὰ γενῶ, στὸ δρόμο νὰ μὲ πίνης.
 Ἐτσι νὰ ζάρουνε οἱ νιοὶ τὸ δέντρο ν' ἀγαποῦνε
 καὶ ὅταν φᾶνε τὸν καρπὸ τὸ δέντρο δὲν ψηφοῦνε.
 Ἐτσ' εἶναι τοῦτος ὁ καιρὸς, σφαῖρα ναι καὶ γυρίζει,
 ἄλλος ἀγάπη χαίρεται κι' ἄλλος τὴ λαχταρίζει.
 Ἐβγα λουλούδ' ἀρχοντικό, κι' ἂν εἶν' ὁ ὀρισμός σου
 δυὸ λόγια θέλω νὰ σοῦ πῶ κοντὰ στὸ μάγουλό σου.
 Εὐμορφη ποῦσαι μάτια μου, ὁ ἥλιος σὲ ζηλεύει
 κι' ὅταν γυρίσει καὶ σὲ δεῖ, ἰάει καὶ βασιλεύει.
 Εὐμορφο τριαντάφυλλο, κρίνε μου καὶ ψυχὴ μου,
 γιὰ δός μου μιὰν ἀπόκριση, ἂν μ' ἀγαπᾶς πουλί μου.
 Ἐφθειρα τὴ νεότη μου στὰ χέρια τὰ δικά σου
 καὶ σύ, σκληρὲ δὲν παρατᾶς τὰ τόσα πείσματά σου.

Ἔχεις δυὸ μάτια γαλανὰ πού μοιάζουν τοῦ πολέμου,
 στὸν ἔρωτά σου θὲ νὰ μπῶ, βοήθα με Θεέ μου.
 Ἔχεις δυὸ μάτια γαλανὰ, τοῦ ἔρωτα ἢ πλάνη,
 μὲς τῆ φωτιά μὲ ρίξανε καὶ ποιός θὲ νὰ μὲ βγάλῃ.
 Ἔχεις τῆς λεύκας τὸ σκαρί, τοῦ πύργου τῆ ψηλότη,
 νὰ χαίρεσαι πουλάκι μου τὴν ἀκριβή σου νειότη.
 Ἔχεις τοῦ κρίνου τῆ θωριά, τοῦ Κέρκη τῆ ψηλότη,
 καὶ ὅλη τους ζηλεύουνε τὴν τόση σ' ὠραιότη.
 Ἔχω ἀγάπη στὴν καρδιά κι' ἓνα δενδρὶ στὴ μέση,
 κι' ἀπὸ τ' ἀναστενάγματα μαραίνεται νὰ πέση.
 Ἔχω φωτιά στὰ σπλάχνα μου, χωρὶς ἀέρ' ἀνάφτει
 Ἐγὼ σοῦ λέω καίομαι κι' ἐσὺ μοῦ λές δὲν βλάφτει.
 Ζαχαροζυμωμένε μου καὶ καντιανάβατέ μου
 μοναχογιυιὲ τῆς μάνας σου καὶ σύντροφε δικέ μου.
 Ζαχαροκαμωμένη μου καὶ λαμπαδόχυτή μου,
 ὁμορφονιά τῆς γειτονιάς καὶ συντροφιά δική μου.
 Ζερβά μεριά στὴν ἐκκλησιά ἔχ' ἓνα κυπαρίσσι,
 καὶ σειέται καὶ λυγίζεται νὰ μπῆ νὰ προσκυνήσῃ.
 Ζήτα ζητῶ στὸν ἔρωτα χάρισμα νὰ μοῦ δώσῃ
 μὲ τὸ γλυκὶ κορμάκι σου γιὰ νὰ μᾶς ἀνταμώσῃ.
 Ζουμποῦλι μου μυριστικό, καινούργιο μου βοτάνι,
 ἢ ἀγάπη μου ἦταν κρυφὴ καὶ βγῆκε στὸ μεϊντάνι.
 Ζουμποῦλι μ' ὠραιότατο ἔπο διαλεγμένο κῆπο,
 πὲς μου ἀνίσως μ' ἀγαπᾶς, εἰδὲ κάλλιο νὰ λείπω.
 Ζωγράφε πού ζωγράφισες τὸν ἅγιο Κωνσταντῖνο,
 ζωγράφισε τὴν π' ἀγαπῶ κι' ὅ,τι μοῦ πείς σοῦ δίνω.
 Ἡ ἀγάπη πού δὲν παίρνεται, δὲν πρέπει ν' ἀγαπιέται,
 γιὰτὶ κι' ὁ νέος χάνεται κι' ἡ νέα καταλυέται.
 Ἡ ἀγάπη σὰν πληθύνῃ δὲν εἶν' τρόπος νὰ κρυφτῆ,
 μὲ ματιές γιὰ μὲ τὰ λόγια πάντα θὰ φανερωθῆ.
 Ἡ ἀγάπησ' εἶναι ψεύτικη σὰν τὸ γυαλί στ' ἀράφι
 καὶ σὰν τὸ κάλπικο φλουρὶ πού πάει στὸ σαράφι.
 Ἡ ἀγάπη σου μὲ ἔφερε σὲ μιὰν ἀπελπισία,
 θέλω νὰ πάρω τὰ βουνὰ νὰ ζῶ μὲ τὰ θηρία.
 Ἡ ἀγάπη σου πῶς μ' ἔκανε καὶ κείτομαι στὸ στρῶμα
 καὶ ἡ σκληρὴ ἢ γνώμη σου δὲν ἔγινε ἀκόμα.
 Ἡ θάλασσά 'ναι ταπεινὴ, ἀγέρας τὴν ταραίζει
 ἢ μάνα κάνει τὰ παιδιὰ κι' ὁ ξένος τ' ἀγκαλιάζει.

Ἡ θάλασσά 'ναι μάνα μου, τὸ κύμα γῆ ἀδελφή μου
 καὶ τὰ ψαράκια τοῦ γιαλοῦ ἡ ἀγαπητικὴ μου
 Ἦθελα νὰ βρισκόμουνε σ' ἓνα παχὺ σκοτάδι
 καὶ δάκρυ' ἀπ' τὰ μάτια μου νὰ πίνω πρωὶ βράδυ.
 Ἦλιε μου καὶ φεγγάρι μου γιὰ πέστε μου νὰ ζῆτε,
 μὴν εἶδατε τὸ ταῖρι μου ἐκεῖ ποῦ περπατεῖτε;
 Ἦλιε στὰ βασιλέματα πάρε κι' ἐμέ μαζί σου
 νὰ πά' νὰ δῶ ἓνα πουλὶ καὶ πάλι νὰ γυρίσου.
 Ἡ μάνα ποῦ σ' ἐγέννησε χρυσοῦ 'ταν ἡ κοιλιὰ της
 κι' ἔκαμε κόρην εὐμορφη, καὶ λάμπ' ἡ γειτονιά της.
 Ἡ μαύρη θάλασσα βροντᾶ καὶ τὸ μπουγάζι βράζει
 κι' ἐμένα ἡ καρδοῦλα μου κλαίει κι' ἀναστενάζει.
 Ἡ μοῖρα μου μὲ μοίρανε μὲ τὸ ζερβὶ της χέρι
 μήτε χειμῶνα νὰ χαρῶ, μὰ μήτε καλοκαῖρι.
 Ἡ μοῖρα μου τὸ ἔγραψε νὰ μπῶ στὸν ἔρωτά σου
 νὰ βασανίζομαι σκληρὰ στὰ χέρια τὰ δικά σου.
 Ἡ πίκρα σου πῶς μ' ἔφερε σὲ μιὰν ἀποκοντρία
 νὰ κατοικῶ μὲς τὰ βουνὰ μαζί μὲ τὰ θηρία.
 Θάλασσα τὸ πουλάκι μου στὴν πόρτα σου κοιμᾶται,
 σιγὰ σιγὰ τὰ κύματα, νὰ μὴν μοῦ τὸ ξυπνᾶτε.
 Θὰ πάρω γύρω τὰ βουνὰ, τὰ γκρέμνια θὰ ρωτήσω,
 ἴσως μοῦ δώσουν γιαντρικὸ γιὰ νὰ σὲ λησμονήσω.
 Θὰ πάρω ντέβρι τὰ βουνὰ, τὰ γκρέμνια νὰ μὲ φᾶνε,
 γιὰτὶ πλέον βαρέθηκα, σ' αὐτὸν τὸν κόσμον νάμαι.
 Θὰ σ' ἀγαπῶ, θὰ σ' ἀγαπῶ καὶ ὅταν ἀποθάνω,
 ἡ ἀγάπη μου θὰ βρίσκεται στὰ κόκκαλά μου πάνω.
 Νὰ στείλω θέλω μιὰ γραφὴ καὶ σὺ νὰ στείλῃς μένα
 νὰ παρηγορηθῶ κι' ἐγὼ ποῦμαι σὲ χέρια ξένα.
 Θαυμάζομαι καὶ ἀπορῶ τὴν τωρινὴ φιλία.
 μόνο στὰ χεῖλη κατοικᾶ ὄχι καὶ στὴν καρδιά.
 Θεέ μου καὶ νὰ πέθαινες, σκληρὴ, στὴ γειτονιά μου
 καὶ νὰ σὲ σαββανώνανε τὰ χέρια τὰ δικά μου.
 Θεέ μου, κι' ἂν μοῦ φέρνανε, κόρη, τὰ συγχαρήκια
 νὰ ἔβγαινα νὰ ἔδινά τὰ δύο σὺ σκουλαρίκια.
 Θεέ μου κάμε με δενδρὶ καὶ ρίξε με στὴ διάβα
 νὰ δίνω περιστὸ καρπὸ καὶ χαμηλὰ κλωνάρια.
 Ἄς εἶχα φίλο πιστικὸ καὶ τῆς ἀγάπης γνώρα
 νὰ τοῦλεγα τὰ πάθη μου ἴσως μὲ παρηγόρα.

Θέ μου καὶ δόσμου ὑπομονὴ ὡς ἔδωσες στὸ στάρι,
ὁποῦ τὸ ρίχνουμε στὴ γῆ καὶ γίνεται χορτάρι.
Θέλω νὰ πάρω τὰ βουνὰ νὰ ζῶ μὲ τὰ θηρία,
ὁ ἔρωτάς σου μ' ἔφερε σὲ τόση ἀπελπισία.
Θέλω νὰ σ' εὔρω στὸ βουνὸ νὰ κάμω πέντε χρόνια
νὰ κάμω μιὰ γαρουφαλλιά μὲ ἀσημένια κλώνια.
Θρέφεται μὲ τὰ σπλάχνα μου μέσα σ' αὐτὰ ριζώνεις,
τὸ αἷμα μου ποτίζεσαι, ἀνθεῖς καὶ μεγαλώνεις.
Θρηγήσετε μιάτνια μου, κλάψετε λυπημένα,
δὲν εἶναι ἄλλος δυστυχῆς στὸν κόσμον σὰν ἐμένα.
Θυμοῦμαι ὅπου ἤμουνα ὡσὰν τὴν παπαροῦνα
καὶ μ' ἔκαμ' ἡ ἀγάπη σου σὰν νὰ 'φαγα τὸ χοῦμα.
'Ιατρεψέ με, μάτια μου, μ' ἕνα γλυκὸ φιλί σου
νὰ μὴν πεθάνω ἀδίκῃ καὶ κολαστ' ἡ ψυχὴ σου.
'Ιατρικὸ καὶ ἱατρὸς εἶσαι ὅταν θελήσης
μ' ἕνα σου βλέμμα ἤμπορεῖς ζωὴν νὰ μοῦ χαρίσης.
Κάθε πρωὶ μὲ τὴ δροσιὰ ξυπνῶ καὶ σὲ θυμοῦμαι
ἀναστενάζω θλιβερὰ καὶ πάλ' ἀποκοιμοῦμαι.
Καὶ μέσα στὶς γλυκὲς αὐγὲς ἤρθα νὰ σὲ ξυπνήσω
δὴν λόγι' ἀπ' τὰ χεῖλάκι μου ἤρθα νὰ σοῦ μιλήσω
Καὶ μὲ τὸ ἄχ! τί γίνεται; καὶ μὲ τὸ βάχ! τί βγαίνει;
καὶ μὲ τ' ἀνεστενάγματα τίποτα δὲν κερδαίνει.
Καινούργι' ἀγάπη ἔκαμα κανένας δὲν τὸ ξέρει,
ὁ οὐρανὸς ποῦν' ἀψηλὰ κι' ἡ γῆς ποῦ τὴν λατρεύει.
Καινούργι' ἀγάπη καὶ παληά, μὲ βάλανε στὴ μέση
γυρίζω βλέπω τὴν παληά, ἡ νέα δὲν μ' ἀρέσει.
Καὶ σὰν ἐρῆς στὸ σπίτι μας μὴν κρύψης τὸν καῦμό σου,
ἐρώτησε τὴ μάνα μου, κυρὰ μ' καὶ ποῦ ἔν' ὁ γυιὸς σου.
Καὶ σὰν τὸ νοιώσω τὸ κορμὶ πῶς θὲ νὰ ξεψυχήση
θὰ κατεβῶ νὰ πιῶ νερὸ στοῦ στήθους σου τὴ βρούση.
Καὶ τὰ πουλάκια ποῦ πετοῦν ὅταν μὲ δοῦνε κλαῖνε,
νὰ δώσ' ὁ Θεὸς νὰ σμίξουμε κρίνε μου παινεμένε.
Καὶ τὰ τραγούδια θέλουνε ἀνθρώπους νὰ τὰ ποῦνε
καὶ γλῶσσα νὰ τὰ κελαηδῆ καὶ ἄλλους νὰ τ' ἀκοῦνε.
Καὶ τὰ τραγούδια λόγια ἔναι, τὰ λέν οἱ πικραμένοι
πάσχουν νὰ βγάλουν τὸ πικρὸ, μὰ τὸ πικρὸ δὲν βγαίνει.
Καὶ τὰ τραγούδια μάτια μου τοὺς νιοὺς παρηγοροῦνε
σὰν τίς ψυχὲς ποῦ καρτεροῦν παράδεισο νὰ δοῦνε.

Καὶ τώρα πού σ' ἀγάπησα καὶ κείτομαι στὸ στρῶμα
ἔλα ροδοσταμένη μου, καὶ φίλα με στὸ στόμα.
Καλὰ ἴκαμες χρυσέ μ' αἰτέ, κι' ἤρθες νὰ μὲ κυττάξεις,
γιατὶ πολὺ φοβόμουνά μήπως καὶ μὲ ξεχάσης.
Καλὲ καὶ τί ἐλκυστικὸ ἔχουν οἱ ὀφθαλμοὶ σου
ἀπάνω μου σὰν πέσουνε, μὲ παίρνουνε μαζί σου.
Καλὲ μελαχροινάκι μου σὲ βάλανε στὰ λόγια
νὰ λάβῃ τὸ κορμάκι μου πίκρες καὶ μοιρολόγια.
Καλησπερίζω δυὸ ψυχές, τὴ μάνα καὶ τὴν κόρη
ἢ μάνα ἔναι γαρουφαλλιά κι' ἢ κόρη τὸ σταθόρι.
Καλησπερίζω μιὰ ψυχὴ ποῦναι σὰν Ἀφροδίτη
πού ἔχει μέσ' στὰ μάτια τῆς ἐλκυστικὸ μαγνήτη.
Κάλλιο ἔχω νὰ μὲ θάψουνε τοῦ Μισιριοῦ τὴν ἄμμο
παρὰ ν' ἀκούσω μάτια μου τὸν ἰδικό σου γάμο.
Κάλλιο ἴχω Τούρκου μαχαιριὰ ν' ἀδικοθανατίσω,
παρὰ σένα πουλάκι μου, νὰ σὲ ἀπαρατήσω.
Καλῶς το καλοξάντησε καὶ κάμετε του τόπο,
πού λάμπει σὰν αὐγερινὸς στὸ μέσο τῶν ἀνθρώπων.
Καλῶς τὸ καλοξάντησε τὸ δίσκο τὸν ἀφράτο
τὸ ὁμορφο τὸ πρόσωπο τὸ δισκοποτηράτο
Κάμνουν καὶ λέγουν ἄπειρα οἱ ἐρασταὶ ἐν γένει
ὅμως εἰς τὴν ἀγάπη του κανεὶς πιστὸς δὲν μένει.
Κάνω γιὰ νὰ σὲ ἀρνηστῶ καὶ πάλι σὲ λυποῦμαι
γιατ' εἶσ' ἢ πρώτη ἀγάπη μου καὶ πάντα τὸ θυμοῦμαι.
Κάνω κατάρες καὶ σταυροὺς νὰ πόνειε ἢ καρδιά σου,
γιὰ νὰ μ' ἀφήσης νὰ χαρῶ ἐγὼ τὴν ὠμορφιά σου.
Κάνω νὰ φύγω δὲν μπορῶ καὶ πίσω μου κυττάζω
Θυμοῦμαι τὸ μελαχροινὸ καὶ βαρυανεστενάζω.
Κάνω πῶς βλέπω χαμηλά, κάνω πῶς δὲν σὲ βλέπω,
μὲ τὴν καρδιά μου σ' ἀγαπῶ, πουλί μου, κι' ἔξερé το.
Κάπου καὶ κάπου νὰ βρεθῇ κάπου καὶ ποῦ νὰ λάχῃ
κορίτσι μὲ ξανθὰ μαλλιά καὶ μαῦρα μάτια νάχῃ.
Κάρβουνο ἔχω στὴν καρδιά κι' ἓνα δεντρί στὴ μέση
κι' ἀπὸ τὴ φλόγα τὴν πολλὴ μαράθηκε νὰ πέση.
Καρδιά μ' ἂν εἶσ' ἀπὸ γυαλί βάστα νὰ μὴ ραίσης
κι' ἂν εἶσαι ἀπὸ σίδηρο καλὰ νὰ νταγιαντίσης.
Καρδιά μ' ἀπαρηγόρητη παρηγορήσ' ἀτὴ σου,
κι' ἄλλοι πολλοὶ τὰ πάθανε, δὲν εἶσαι μοναχὴ σου.

Καρδιά μέ δεκοχτώ κλειδιά πού σ' είχα κλειδωμένη
άνοιξε, παίξε, γέλασε, σάν πού "σουν μαθημένη.
Καταμεσῆς στὰ φρύδια σου ἑλληνικό σχολεῖο
πού κάθεται γραμματικός μέ τὸ χρυσὸ βιβλίο.
Καταμεσῆς στὰ φρύδια σου ἓνα τζαμί θὰ στήσω
καὶ δερβισάκι θὰ γεινῶ ναρδῶ νὰ προσκυνήσω.
Καταμεσῆς στὴ θάλασσα ἔχ' ἓνα πηγαδάκι,
ὀλογυρίς γαρούφαλλα καὶ μέσα τὸ φαρμάκι.
Καταμεσῆς στὴ θάλασσα, καρέκλα καρυδένια
κάθονται τ' ἀρχοντόπουλα καὶ τὰ γραμματισμένα.
Κεῖνος πού ξέρει τὸ χορὸ ξέρει καὶ τὰ τραγούδια
κι' ἐπάνω στὸ φεσάκι του κάμπος μέ τὰ λουλούδια.
Κι' ἐκείνη θὰ σ' ἀποκριθῆ μέ τὴν καρδιά καυμένη,
γιὰ δές τονα πού κείτεται καὶ ἡ ψυχὴ του βγαίνει.
Καὶ μένα δὲν μέ γέννησε φίδι καὶ μὴ φοβᾶσαι,
μὰνα μ' ἐγέννησε κι' ἐμέ, πρέπει νὰ μέ λυπᾶσαι.
Κλαίει τὸ κλῆμ' ἀκλάδευτο κλαίει καὶ κλαδεμένο,
κλαῖνε καὶ τὰ ματάκια μου, γιὰ σένα, χαϊδεμένο.
Κλαίω δὲν ἔχω μερωμὸ σάν τὸ μικρὸ παιδάκι
ὁποῦ τοῦ λέγ' ἡ μάνα του, σῶπα καὶ νὰ βυζάκι.
Κλαίω δὲν ἔχω μερωμὸ σάν τὸ παιδὶ στὸ δᾶσο,
τίς τόσες νοστιμάδες σου καὶ πῶς νὰ τίς ξεχάσω.
Κοιμοῦμαι σ' ὄνειρεύουμαι, ξυπνῶ στὸ νοῦ μου σ' ἔχω
κι' ἀπλώνω καὶ τὸ χέρι μου κοντά μου σάν νὰ σ' ἔχω.
Κόκκινα εἶν' τὰ χεῖλη σου σάν τοῦ λαγοῦ τὸ αἶμα,
ἄγγελος τὰ ζωγράφισε, μέ διαμαντένια πένα.
Κομμάτια κι' ἂν μέ κάμουνε, τεφτίκια σάν τὸ φάρι
ποτέ μου δὲν θὰ σ' ἀρνηθῶ, γιὰτ' εἶσαι παλληκάρι.
Κοντὴ σγουρή μου λεμονιά ποῦσαι στὸ περιβόλι
καὶ δὲν σοῦ λείπουν οἱ ἀνθοὶ καθημερινὴ καὶ σκόλη.
Κρίνε μου ἄσπρε κι' εὐμορφε ἀπὸ μεγάλο κῆπο,
πές μου το πῶς δὲν μ' ἀγαπᾶς, κι' ἐγὼ ἀπὸ σένα λείπω.
Κρίνε μου, κρίνε κρητικέ, ποῦ βγαίνεις ἀπ' τὸ βράχο,
λάβε ὀλίγ' ὑπομονὴ ὡς που νὰ πᾶ' καὶ νᾶρθω.
Κρίνε μου ποῦ νὰ βρίσκεσαι, γιὰτζί μου καὶ ποῦ νὰ ἴσαι,
σγουρὲ βασιλικάκι μου τάχα νὰ μέ θυμᾶσαι;
Κρίνε μ' ποῦ πᾶς καὶ κρίνεις με ἔρωτα μέ τὴ μοῖρα,
κι' ἀκόμα τὴν ἀπόφαση ἀπὸ σένα δὲν πῆρα.

Χτυπῶ στὸ στῆθος μαχαιριὰ καὶ αἷμα δὲν σταλάζει
τίνος ἀγάπη χάνεται καὶ δὲν ἀνεστενάζει;
Κρίμα τ'ς ἀγάπες ποῦχαμε, κρίμα τίς φιληνάδες
κρίμα στὰ μῆλα ποῦριχνες ἀπὸ τίς χαραμάδες.
Κυπαρισσάκι μου κοντὸ καὶ κοντοκλαδεμένο
ὄσες ἀγάπες ἔκαμα σὺ μ' ἔχεις μαραμένο.
Κυπαρισσάκι μου λιγνὸ κορώνα τοῦ λεβάντη
ρίζα τοῦ μαργαριταριοῦ καὶ πέτρα τοῦ διαμάντι.
Κυπαρισσάκι μου λιγνὸ σείσου καὶ πάρ' ἀγέρα
νὰ κελαιδήσουν τὰ πουλιά, νὰ ξημερώσῃ μέρα.
Κυπαρισσάκι μου λιγνὸ, στὴ μέση πρασινίζεις
στὸν ἔρωτά σου μπλέχτηκα καὶ σὺ δὲν τὸ γνωρίζεις.
Κυπαρισσάκι μου λιγνὸ, ψηλὸ 'σαι καὶ δὲ φθάνω
χαμήλωσε τοὺς κλώνους σου νὰ κρεμασθῶ ἀπάνω.
Κυπαρισσάκι μου ψηλὸ, ποιὰ θρύση σὲ ποτίζει
καὶ εἶσαι πάντα ὀροσερὸ καὶ τὸ κλωνί σου ἀνδίζει;
Κυπαρισσάκι μου ψηλὸ πὺν τρέφεται στὸ χῶμα
'μίλει καὶ παρηγόρα με κι' ἄς μὴ σὲ πάρω κι' ὄλα.
Κύτταξε τὴν καρδοῦλα μου, ψυχὴ μου, δυὸ μου μάτια,
ποῦ γιὰ τ' ἔσένα σχίζεται σὲ τέσσερα κομμάτια.
Λάβε καὶ γιὰ ἐνθύμηση αὐτὸ τὸ λουλουδάκι,
νὰ τὸ κρατᾶς στὸ στῆθος σου, χρυσό μου καναράκι.
Λάβε πουλί μου 'πομονή, κράτει καὶ τὴν ἐλπίδα
καὶ τὸ δεντρί μὲ τὸν καιρὸ ἀνθεῖ καὶ βγάζει φύλλα.
Λάβε πουλί μου 'πομονή, νὰ 'γειάνουν τὰ φτερά μου
ἴσως καὶ σ' ἀγκαλιάσουνε τὰ χέρια τὰ δικά μου.
Λαβωματιές λαβωματιές ἔκανες τὸ κορμί μου,
νὰ μὲ πεθάνῃς πολεμᾶς· δὲν εἶν' ντροπὴ δική μου.
Λάμπεις ὡς λάμπ' ὁ οὐρανός, φέγγεις ὡς φέγγ' ὁ ἥλιος
μέσ στὴν καρδιά μου φύτρωσες μαλαματένιος κρίνος.
Λέγε καὶ σὺ πουλάκι μου γιὰτὶ κι' ἐγὼ λυποῦμαι,
γιὰτὶ τῶρ' ἔφθασ' ὁ καιρὸς πὺν δ' ἀποχωριστοῦμε.
Λέγω τὰ τραγουδάκια μου καὶ πᾶνε στὸν ἀέρα,
δὲν ἔχω τὸ πουλάκι μου ν' ἀφυγκραστῇ κανένα.
Λέω τὸ βᾶχ: πιάνει βροχὴ κλαίω καὶ κάνει πάψη,
ἀναστενάζω καίγονται ὄρη βουνὰ καὶ δάση.
Λιγνὸ κυπαρισσάκι μου μὲς στὸν κυπαρισσῶνα,
καὶ σὺ μικρὴ κι' ἐγὼ μικρός, δὲν εἶν' καιρὸς ἀκόμα.

Λιγνὸ κυπαρισσάκι μου μὲ τ' ἀσημένια τ' ἀνθή,
 ὁ νοῦς μου καὶ ὁ λογισμὸς ἐπάνω σου ἐστάθη.
 Λιγνὸ κυπαρισσάκι μου ποιά θρύση σὲ ποτίζει,
 ποιά μάνα σὲ ζωόθρεψε κι' ἐμένα σὲ χαρίζει.
 Λιγνὸ κυπαρισσάκι μου σκύψε κι' ἐγὼ σὲ φτάνω,
 τὰ ἀνθή σου νὰ μυριστῶ κι' ὕστερα ἄς πεθάνω.
 Λιγνὸ κυπαρισσάκι μου φύσα εἰς τὸν ἀέρα,
 νὰ κελαϊδήσουν τὰ πουλιά, νὰ ξημερώσ' ἡ μέρα.
 Λογάριασα γὼ τὸν καιρὸ, τώρα μετρῶ τοὺς μῆνες,
 ποῦ εἶσαι καὶ δὲν φαίνεσαι, ἦλιε μὲ τίς ἀκτίνες;
 Λόγια ῥθανε καὶ σοῦ ῥπανε, ψηλέ μου καὶ λιγνέ μου,
 κι' ἐγὼ δὲν εἶπα τίποτα, σγουρὲ βασιλικέ μου.
 Λυπήσου καὶ μὴν τυραννῆς μία καρδιά καυμένη,
 γιατί εἰς τὰ χεράκια σου εἶναι παραδομένη.
 Λυπήσου με τὸν δυστυχῆ νὰ μὴν παραλογιάσω
 μὴν πάρω ντέβρι τὰ βουνά καὶ τὴ ζωὴ μου χάσω.
 Λυπητερά, λυπητερά θὰ πάω νὰ σκάψω μνήμα,
 γιὰ νάμπω μέσα ζωντανὸς καὶ σὺ νάχεις τὸ κρίμα.
 Μάγος θὰ πάω νὰ γενῶ τὰ μάτια μου νὰ λύσω
 κι' ὄρκο θὰ κάμω στὸ ἐξῆς νὰ μὴν ξαναγαπήσω.
 Μακροταξιδεμένη μου ἔλαβα τὴ γραφή σου,
 στὸ στῆθος μου τὴν ἔβαλα κι' εἶπα, καρδιά δροσίσου.
 Μαλαματένια γειτονιά καὶ διαμαντένια βούλα,
 νὰ σὲ χαρ' ἡ μανοῦλα σου ποῦ σ' ἔχει μοναχοῦλα.
 Μαλαματένιε μου σταυρὲ καὶ μάτια μενεξέδες,
 μόνο γιὰ σένα κελαϊδοῦν τ' ἀηδόνια στοὺς μπαξέδες.
 Μαλαματένιε μου σταυρὲ κι' ἐγκόλπι τοῦ δεσπότη,
 σὺ εἶσαι ἡ ἀγάπη μου ἡ ὕστερνὴ κι' ἡ πρώτη.
 Μαλαματένιο πάπλωμα, κι' ὀλόχρυσο σεντόνι,
 σκέπασε τὸ κορμάκι σου ποῦν' ἄσπρο σὰν τὸ χιόνι.
 Μαράθη τὸ χειλάκι μου σὰν τῆς ἐληῆς τὸ φύλλο,
 δὲν ἔχω μέσο, εὐκόλο γιὰ νὰ σοῦ παραγγείλω.
 Μαργαριτάρι ἔσπειρα μικρὸ στὸ ριζικό σου
 καὶ φύτρωσε κι' ἐγένηκε στὸ μπόϊ τὸ δικό σου.
 Μ' ἀρνήστηκες, πουλάκι μου, στὸ Θεὸ σὲ παραδίνω,
 σὲ ἄλλα χέρια θὰ μὲ δῆς σὰν ἀνοιγμένο κρῖνο.
 Μ' ἀρνήστηκες ποῦ ν' ἀρνηστῆς τὴν πίστη τὴ ρωμαία,
 ποῦ νὰ πεθάνης τούρκισσα καὶ νὰ θαφτῆς ἐβραία.

Μ' ἀρνήστηκες πού ν' ἀρνηστῆς τὸ φῶς τῶν ὀμματιῶν σου
νὰ λαχταρᾶς νὰ μὲ ἰδῆς καὶ γὼ νὰ στέκω μπρός σου.
Μ' ἀρνήθηκε τὸ γιασεμί, ἄς εἶν' καλὰ τὸ τάσι
καρφὶ νὰ μπῆ στὸ μάτι τοῦ ὅπου θὰ τὸ χολιάση.
Ματάκια μου μπιρμπιλωτὰ καὶ φρύδια τοῦ πολέμου,
αὐτὰ τὰ δυὸ μὲ πολεμοῦν, βοήθα με, Θεέ μου.
Μάτια γλυκά, φρύδια γλυκά κι' ἀχειλί μερτζιζανάτο
στῆθος χαρτὶ βενέτικο κι' ὄλο δροσιές γεμᾶτο.
Μάτια ζαχαροκύτταχτα καὶ λαμπερὰ στὸ γνέμα,
τὰ πικρὰ κάμετε γλυκά, τ' ἄγρια μερωμένα.
Μάτια καὶ νοῦς καὶ ἡ καρδιά κι' ἡ ὄρεξη θελήσαν,
σμίξανε καὶ τὰ τέσσερα καὶ σένα ἀγαπήσαν.
Μάτια καὶ φρύδια ἔβλεπα καὶ ἤμουν θαρρεμένος,
καὶ τὴν καρδιά δὲν ἤξερα καὶ βγῆκα γελασμένος.
Μάτια μου τὰ παπούτσια σου δυὸ δράμια δὲν βαροῦνε,
ὅπου κι' ἂν πᾶς κι' ὅπου σταθῆς, ὅλοι σὲ κριματοῦνε.
Μαῦρα ἴναι τὰ ματάκια σου σὰν τὴν ἐλῆὰ τὴ φίνα,
κόκκινα τὰ χειλάκια σου σὰν τοῦ λαλέ τὰ φύλλα.
Μαῦρα πιά ἀποφάσισα εἰς τὸ ἐξῆς νὰ βάλω
νὰ κλαίω, νὰ ὀδύρωμαι, πάντοτε δίχως ἄλλο.
Μαχαίρι μαυρομάνικο θὰ βάλω στὸ ζωνάρι
κι' ἂν δὲ σὲ κλέψω μιὰ βραδυά, δὲν εἶμαι παλληκάρι.
Μεγάλο ἄχ ἀπόλαψα καὶ μὲ αὐτὸ θὰ ζήσω,
ὥς που νὰ ἔρθῃ ὁ καιρός, φῶς μου, νὰ ξεψυχήσω.
Μεγάλος ἀναστεναγμὸς ἀπ' τὴν καρδιά μου βγαίνει,
ἀπὸ τὰ χεῖλη μου περνᾶ καὶ πάλι μέσα μπαίνει.
Μὲ ἔκαμες νὰ τρελλαθῶ καὶ τὰ βουνὰ νὰ πιάσω,
τὸν κόσμον νὰ τὸν ἀρνηθῶ καὶ τὴ ψυχὴ μ' νὰ χάσω.
Μὲ ἔκαμες νὰ τρελλαθῶ στοὺς δρόμους νὰ γυρίζω,
νὰ ἀπαντῶ τοὺς φίλους μου καὶ νὰ μὴν τοὺς γνωρίζω.
Μὲ χτίκιασες ἀδίκητη ποῦ νὰ σὲ βρῆ τὸ κρῖμα,
ποῦ νὰ σὲ φά' ἡ θάλασσα, τῆς Μπαρμπαριᾶς τὸ κῦμα.
Μελαχροινὴ σὲ διάλεξα καὶ εὐμορφὴ στὰ κάλλη,
νὰ μὴ χαρῶ τὰ νειᾶτα μοῦ ἂν ἀγαπήσω ἄλλη.
Μελαχροινὸ καὶ δὶγνωμο τὴν ἀπονιὰ σπουδάξεις
κι' ἀφήνεις τὸ πουλάκι σου κι' ἄλλοῦ διασκεδάξεις.
Μελαχροινὸ μου πρόσωπο ἔβγα νὰ μοῦ μιλήσης
κι' ἀνίσως καὶ δὲν σ' ἀγαπῶ, νεκρὸ νὰ μὲ φιλήσης.

Μελαχροινό μου πρόσωπο και ταπεινό μου βλέμμα,
λίγα ἔναι τὰ λογάκια σου, μὰ εἶναι ζαχαρένια.
Μελαχροινό μου πρόσωπο, μέλι με τὴ γλυκάδα,
φαρμάκι ποῦ με πότισες αὐτὴ τὴν ἑβδομάδα.
Μελαχροινό μου πρόσωπο με τίς ἑλῆες στὴ μούρη
ψυχ' εἶναι αὐτὴ ποῦ τυραννεῖς, δὲν εἶναι καναβοῦρι.
Μελαχροινό μου πρόσωπο, σὰν χύσης κοκκινάδι
ἀποθαμένοι και νεκροὶ σηκώνεις ἀπ' τὸν ἄδη.
Μελαχροινὸ τὰ σπλάχνα σου δέσε τα στὸ μαντήλι,
μυρίζουε καλύτερα ἀπὸ τὸ καρυοφύλλι.
Με λώλανες, νὰ λωλαθῆς και νὰ καρδιομαράνης
τὸ γιατρικό σου νὰ ἔμαι γὼ και σὰν με δῆς νὰ γειάνης.
Μένα μ' ἀρνήστηκες, σκληρέ, ποῦ νὰ σέ ἰδῶ στὸ στρῶμα,
νὰ σέ ταΐζ' ἢ μάνα σου με πέτρες και με χῶμα.
Μένα με κατατρέχουε οἱ πέτρες και τὰ ξύλα,
κι' ἂν ἀκουμπήσω σέ δεντρί, θὰ μαραθοῦν τὰ φύλλα.
Μένα μοῦ πρέπει σκοτωμός, μοῦ πρέπει και κρεμάλα,
ποῦβαλα τὸ κορμάκι μου σέ βάσανα μεγάλα.
Μένα μοῦ πρέπει σκοτωμός, μοῦ πρέπει καρμανιόλα,
ποῦ κάθουμουν και σοῦλεγα τὰ μυστικά μου ὄλα.
Με πάντρεψ' ἢ μανοῦλα μου και μοῦδωσε φουρνάρη,
τὴν προξενήτρα βλαστημῶ, σκορδοῦλα νὰ τὴν πάρη.
Με πῆρε τὸ παράπονο κι' ἀρχίνησα τὸ κλάμα,
γιατ' εἶδα τὸ πουλάκι μου με τὸν ἐχθρὸ μ' ἀντάμα.
Μέσα σέ δυὸ τριανταφυλλιές θὰ βάλω τὸ κορμί μου,
νὰ πάψουε οἱ πόνοι μου κι' οἱ ἀναστεναγμοὶ μου.
Μέσα στὰ ἄνθη τοῦ ἀνθοῦ, στοῦ μενεξέ τὸν κλῶνο,
κεῖ ἔχω τὴν ἀγάπη σου και δὲν τὴ φανερώνω.
Μέσα στὰ μάτια μου πετᾶς, μέσα στὸ νοῦ μου μπλέκεις,
με τὴ στενὴ σου φορεσιά μες στὴν καρδιά μου πλέκεις.
Μέσα στὰ τριπλοδίπλωτα, τὰ τριπλοδιπλωμένα,
ἐκεῖ θὰ τριπλοδιπλωθῶ πουλάκι μου για σένα.
Μέσα στὰ φύλλα τῆς καρδιάς και στῆς ψυχῆς τὸν τόπο,
ἔβαλα ἔκει τὸν ἔρωτα και τὸν δικό σου πόθο.
Μέσα στὰ φύλλα τῆς καρδιάς κι' ἀκόμα παραμέσα
ζωγράφησα τὰ κάλλη σου γιατί μοῦ πολυαρέσαν.
Μέσα ἢ καρδιά μου λάχτισε ὥσπου νὰ σέ ρωτήσω,
τί πόνον ἔχεις στὴν καρδιά νὰ σέ παρηγορήσω.

Μές στὴν καρδιά μου φύτρωσε ἓνα μικρὸ χορτάρι,
ὅσο πληθαίνει ὁ ἔρωτας, τόσο καὶ κεῖνο πιάνει.
Μὲ τὰ λιοντάρια πολεμῶ μὲ τὰ θεριὰ μαλώνω,
κι' ὅταν σὲ δοῦν τὰ μάτια μου, τότε μόνο μερώνω.
Μὲ τ' ἄσπρα σ' εἶδα σήμερα καὶ χάρηκα λιγάκι,
ποῦ γιὰ νὰ στάξῃ ἦτανε τ' ἀχείλι μου φαρμάκι.
Μὲ τὴν καρδιά μου σ' ἀγαπῶ καὶ μ' ὅλα μου τὰ μέλη
καὶ τὴν καρδιά μου ρώτησα καὶ μοῦπε σένα θέλει.
Μὲ τὸ φεγγάρι περπατῶ, μὲ τ' ἄστρα κουβεντιάζω,
καὶ μὲ ρωτοῦν οἱ φίλοι μου γιατί ἀναστενάζω.
Μὲ τρόπο βελουδάκι μου βάλ' ἔρωτα στὸ νοῦ σου,
δὲν εἶσαι δώδεκα χρονῶν μόν' εἶσαι τοῦ καιροῦ σου.
Μῆλο μου κατακόκκινο μές στὴ μηλιά κρυμμένο,
ἔβγα καὶ παρηγόρησε καὶ μένα τὸν καυμένο.
Μῆλο μου κατακόκκινο μῆλο βαρακωμένο,
μαλαματένιο μου κλειδὶ π' ἀνοίγουν τὸ βαγγέλιο.
Μῆλο μου κατακόκκινο μές στὴ μηλιά κρυμμένο,
ποῦ εἶσαι καὶ δὲν φαίνεσαι, πουλὶ μ' ἀγαπημένο;
Μῆλο μου καταπράσινο, πότε θὰ κοκκινίσης
πότε θὰ ποῦν τὰ χεῖλή σου, ἔλα νὰ μὲ φιλήσης;
Μὴ μ' ἀρνηθῆς ἂν δὲν ἰδῆς τὰ μάτια μου κλεισμένα,
τὴν Παναγιὰ στὸ στῆθος μου, τὰ χέρια μου δεμένα.
Μὴ μὲ κατηγορήσετε ἂν κάνω σὰν παιδάκι,
ὁ νοῦς μου εἶναι δῶ κι' ἐκεῖ σὰν τὸ νερὸ στ' αὐλάκι.
Μὴ μὲ κατηγορήσετε φίλοι μου καὶ γειτόνοι,
κι' ἀπ' τῆς ἀγάπης τὸν καυμό, θεὸς νὰ σᾶς γλυτώνῃ.
Μὴ μὲ κυττάζης ἄγρια χρυσό μου καναράκι,
πές μου το πῶς δὲν μ' ἀγαπᾶς, νὰ πᾶ' νὰ πιῶ φαρμάκι.
Μὴ μοῦ μιλάτε σήμερα κι' ἔχω μεγάλη λύπη,
τοῦ κόσμου τὰ πουλιά ἔναι δῶ καὶ τὸ δικό μου λείπει.
Μὴν ἀγαπᾶς ἐδῶ κι' ἐκεῖ καὶ διασκορπᾶς τὸ νοῦ σου,
ἀγάπα μένα καὶ καλὰ ποῦ ἔμαι τοῦ ριζικοῦ σου.
Μὴν κάνεις ὄρκο μάτια μου κι' ἀμόνεις στὸ κορμί σου,
καὶ ἀπὸ τώρα καὶ ἐξῆς θὰ εἶμαι ἰδική σου.
Μὴν ξημερώνεις οὐρανὲ κι' ἔχω νὰ περπατήσω
νὰ πάω, τὴν ἀγάπη μου νὰ γλυκοχαιρετήσω
Μὴν σὲ πλανέσει ὁ ἔρωτας καὶ μ' ἀρνηθῆς πουλί μου
κι' ἀγάπη δὲν εὐρίσκεις πιά ὡσὰν τὴν ἰδική μου.

Μὴν σὲ πλανέσουν οἱ ἐχθροὶ καὶ μ' ἀρνηστῆς πουλί μου
 ἀγάπης δὲν θὰ κάμης πιά ὡσὰν τὴν ἰδική μου.
 Μήτε στὴν πύρτα φαίνεσαι μήτε στὸ τζάμι βγαίνεις
 μήπως καὶ ἀποφάσιςες καλόγρηνα νὰ γένης;
 Μιὰ μαύρη πέτρα τοῦ γιαλοῦ θὰ βάλω προσκεφάλι
 κι' ὅτι τραβάει τὸ κορμί, τὸ φταίει τὸ κεφάλι.
 Μιὰ πιπερίτσα φύτεψα καὶ κάνει τὸ πιπέρι
 στὸ Θιὸ ἴχω τίς ἐλπίδες μου γιὰ νὰ σὲ κάνω ταῖρι.
 Μικρὸ κοπελλουδάκι μου, θάνε ἔρωτα στὸ νοῦ σου,
 κι' ἔβαλ' ἀρχὴ καὶ σ' ἀγαπῶ καὶ πὲς το τοῦ κυροῦ σου.
 Μικρὸ κυπαρισσάκι μου ἀπ' τὸν κυπαρισσῶνα,
 ἐσύ μικρὸ κι' ἐγὼ μικρὸ, δὲν εἶν' καιρὸς ἀκόμα.
 Μίλα μου ποῦ σοῦ ράψανε τὰ χεῖλη μὲ ἀσῆμι
 καὶ κάνεις στοὺς ἐχθροὺς χαρὰ κι' ἐμένα κακοσύνη.
 Μισεύεις, χαϊδεμένε μου, κι' ἐμένα ποῦ μ' ἀφήνεις;
 κρύο νερὸ στὸ πέλαγο, θὰ γίνω, νὰ μὲ πίνης.
 Μοναχογυιέ, ἀκριβογυιέ καὶ κληῖμα τῶν κλημάτων
 μελαχροινὸ μου πρόσωπο μὲ τίς ἐλῆες γεμάτο.
 Μοναχογυιέ τῆς μάνας σου βλαστὲ τῆς κρεββατίνας,
 ρίζα τοῦ μαργαριταριοῦ καὶ ἤλιε μὲ ἀκτίνας.
 Μοναχογυιέ τῆς μάνας σου, τῆς Παναγιᾶς μετόχι
 τὸ καμαροφρυδάκι σου ἄλλος κανεὶς δὲν τόχει.
 Μονάχος ξέρεις τί θὰ πῆ, ἀγάπη μου, μονάχος;
 μὲς στὰ ὀργισμένα κύματα λητμονημένος βράχος.
 Μοσχοκαρφάκι μ' ἀνοιχτὸ ὄπου κι' ἂν πᾶς μυρίζεις
 ἂν πᾶς καὶ μὲς στὴν ἐκκλησιά, ἀντρόγυνο χωρίζεις.
 Μπαρμποῦνι μου θαλασσινὸ κι' ὀλόχρυσό μου ψάρι
 ἐγὼ τραβῶ τὸν πόνο μου καὶ ἄλλος θὰ σὲ πάρη.
 Μπαρμποῦνι μου τῆς θάλασσας μὲ τ' ἀργυρὸ κεφάλι
 τὸ ξέρω γὼ πὼς μ' ἀγαπᾶς μὰ δὲν σ' ἀφήνουν ἄλλοι.
 Νὰ εἶχα τὰ μαλλάκια σου στὴ μέση μου ζωνάρι
 καὶ ἔπειτ' ἄς κατέβαινε ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρη.
 Νὰ ἤξερα πουλάκι μου, τότε θαρθῆς κοντά μου,
 νὰ ράνω ρόδα τὸ γυαλό, τριαντάφυλλα τὴν ἄμμο.
 Νὰ ἤξερα στὴ μαύρη γῆ θ' ἄβρω τὸ γιαιτρικό μου,
 μὲ προδυμία θ' ἄπερνα τὸ χάρο σύντροφό μου.
 Νὰ ἤξερα τὸν διοριστῆ ὀποῦ σὲ διορίζει
 καὶ νὰ τόνε φαρμάκωνα μ' ἓνα σπειράκι ρύζι.

Ναὶ ἦλιε ποῦ μοῦ μίσεψες καὶ πᾶς νὰ βασιλέψης
καὶ μ' ἄφησες στὰ σκοτεινὰ καὶ σ' ἄλλους πᾶς νὰ φέξης.
Νὰ μὲ πεθάνης πολεμᾶς κι' ὅλο μ' αὐτὸ πασχίζεις
δὲν τὸ καταξιώνεσαι καὶ μὴν τὸ πολεμίζεις.
Νάμουνα δρεπανάκι σου, νάμουν χερόβολό σου,
νάμουνα χρυσομάντηλο τρεῖς δίπλες στὸ λαιμό σου.
Νάμουνα καὶ τί νάμουνα κλειδὶ τοῦ ρολογιοῦ σου,
κορδέλα τοῦ καπέλου σου, μαντήλι τοῦ λαιμοῦ σου.
Νάμουνα καλαμάρι σου νάμουνα καὶ χαρτί σου
νάμουν κι' ἀργυροπένα σου, νὰ μ' ἔβαζες στ' αὐτί σου.
Νάμουνα πετροκότσυφας πάνω στὴ γειτονιά σου,
νὰ κελαιδῶ γλυκὰ γλυκὰ, νὰ πάρω τὰ μυαλά σου.
Νάμουνα πετροκότσυφας καὶ πετροχελιδόνι
ναρχόμουνα στὸ σπίτι σου, νὰ δῶ ποιός σὲ μαλώνει.
Νάμουν στὴ στράτα κουρνιαχτός, στὸν τοῖχο χορταράκι
κι' ἐπάνω στὸ φεσάκι σου βιολέτα μὲ βαράκι
Νάμουν τασάκι τοῦ λουτροῦ, τασάκι τοῦ μπαρμπέρη
κι' ἓνα ροδὶ γαρούφαλο στὸ ἰδικό σου χέρι.
Νάξερα τὸ πουλάκι μου σὲ τί λιμιγιόν' ἀράζει
νὰ τοῦστελνα πουκάμισο τὴν κυριακὴ ν' ἀλλάζει.
Νάξερες πόσο σ' ἀγαπῶ ἤθελες τὸ θαμάξει
κι' αὐτὴ τὴ γνώμη ποῦ κρατεῖς, ἤθελες τὴν ἀλλάξει.
Νὰ σ' ἀγαπῶ μαραίνομαι, νὰ σ' ἀρνηθῶ λυποῦμαι
νὰ σ' ἀπολάψω δὲν μπορῶ κι' ἄδικα τυραννοῦμαι.
Νὰ σὲ παινέσω ἤθελα μὰ εἶμαι βραχνιασμένος
κι' ἂν τραγουδήσω κι' ἄσχημα εἶμαι συμπαθισμένος
Νὰ σὲ ρωτήσω, μάτια μου, γιὰ τὰ παληά μου πάθη,
στέκει ἢ ἀγάπη ποῦχαμε ἢ παντελῶς ἐχάθη;
Νὰ σοῦ μιλήσω ἤθελα, μὰ δὲν βολοῦν οἱ τόποι,
γιατ' εἶν' οἱ δρόμοι μας στενοὶ καὶ βλέπουν οἱ ἀνδρῶποι.
Νὰ στείλω θέλω μιὰ γραφὴ μὲ τὴ χρυσῆ τὴ βοῦλα.
πάρτη καὶ διάβασέ τηνε, ἀγάπη μου καινούργια.
Νὰ στείλω θέλω μιὰ γραφὴ "να γράμμα, γραμματάκι
καὶ μέσα στὶς διπλωματιές χρυσὸ δαχτυλιδάκι.
Νὰ στραβωθῆς, νὰ κουλαθῆς, νὰ πάρης δεκανίκια,
νάρθης στὴν πόρτα μου νὰ πῆς «γιὰ τὸν στραβὸ βοήθεια».
Νάτανε νὰ μοιραίνανε 'πὸ δυὸ φορές οἱ μοῖρες,
ποτέ δὲν θὰ γινόντανε στὸν κόσμονε κακομοῖρες.

Νᾶταν ἡ θάλασσα γυαλί νᾶχει καὶ παραθύρια,
 νὰ βλέπω τὸ πουλάκι μου στὰ μάτια καὶ στὰ φρύδια.
 Νᾶταν ἡ θάλασσα στεριά νὰ τὴν περιπατοῦσα
 νᾶρχόμενα, νὰ σ' ἔβρισκα, χίλιοι κι' ἂν μὲ βαστοῦσαν.
 Νᾶταν τὰ σπίτια μας κοντὰ καὶ γύρω γύρω δέντρα,
 τότε ἀγαπημένη μου, σὲ χόρταινα κουβέντα.
 Νᾶταν τὸ στῆθος μου γυαλί, νᾶβλεπες τὴν καρδιά μου,
 νὰ δῆς πίκρες καὶ βάσανε ποῦχουν τὰ σωθικά μου.
 Νὰ ὑποφέρω δὲν μπορῶ τὴν ἰδική σου ἀγάπη,
 ὁ ἔρωτας μὲ πλήγωσε μὲς στῆς καρδιάς τὰ βάδη.
 Νᾶχα κανὶ ροδόσταμο, κανὶ μαλαματένιο,
 νᾶραῖνα πού τραγούδησε τὸ στόμα τ' ἀσημένιο.
 Ντέρτια μου, κασαβέτια μου, φονιάδες τοῦ κορμιοῦ μου,
 μὴ μοῦ τὸν ἀποβάζετε τὸν π' ἀγαπῶ στὸ νοῦ μου.
 Ξενητεμένο μου πουλί, στείλε μου ἓνα γράμμα
 νὰ πάφουνε τὰ μάτια μου πλέον ἀπὸ τὸ κλάμα.
 Ξεράδη τ' ἀχειλάκι μου ἀπ' τῆς ψυχῆς τῆ λαύρα,
 ὁ ἔρωτας μοῦ τ' ἄφησε τὰ σωθικά μου μαῦρα.
 Εὐπνα καινούργιο γιασουμί, ξύπνα, καινούργια χώρα
 ξύπνα νὰ κουβεντιάσουμε, ψυχὴ μου, αὐτὴ τὴν ὥρα.
 Εὐπνα κορμὶ ἀγγελικὸ καὶ ὠμορφο κεφάλι,
 ἔχω δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ κι' ἀποκοιμιέσαι πάλι.
 Εὐπνα φραγκοκαμπάνα μου κι' ἑλληνικὰ παντιέρα
 πού κάνεις ἀγαπητικοὶ τρακόσοι τὴν ἡμέρα.
 Ὁ βάτος ἔχ' ἓνα χατᾶ, ξηρός, χλωρός μᾶς μπλέκει
 κι' ὅπ' ἀγαπᾶ μελαχροινὴ ξεμπερδεμὸ δὲν ἔχει.
 Ὁ ἔρωτας δὲν εἶν' δεντρί, δὲν εἶν' ἀνθὸς νὰ πέση,
 μόν' εἶναι βάτος μὲ κλαδιά, κι' ἄλλοι πού μέσα πέση.
 Ὁ ἔρωτας εἶναι πικρός, πρασινοφορεμένος,
 πού πῆγε καὶ μὲ πρόδωσε ὁ τρισκαταραμένος.
 Ὁ ἔρωτας εἶναι πικρός, πικρός σὰν τὸ φαρμάκι,
 γιὰ δὲς πῶς μὲ κατάντησες σὰν ἔρημο πουλάκι.
 Ὁ ἔρωτας μὲ ἔφερε σ' αὐτὴ τὴν ἀπορία,
 νὰ κατοικήσω στὰ βουνά, νὰ ζῶ στὴν ἐρημία.
 Ὁ ἔρωτας μὲ πολεμᾶ κι' ἐλπίζω νὰ νικήσω,
 βλέπω πῶς εἶναι τυχερὸ γιὰ νὰ σὲ ἀποχτήσω.
 Ὁ ἔρωτάς σου μ' ἔκανε κι' ἂν στρώνω, δὲν κοιμοῦμαι,
 καὶ τὸν σταυρὸ σὰν Χριστιανὸς νὰ κάμω, δὲ θυμοῦμαι.

Ὁ ἔρωτάς μου μ' ἔρριξε σὲ μιὰν ἀπελπισία,
νὰ κατοικῶ μὲς στὰ βουνά, νὰ ζῶ μὲ τὰ θηρία.
Ὁ ἔρωτας στὰ μάτια σου περίμενε κρυμμένος
καὶ μ' εἶδε καὶ μὲ πλήγωσε ὁ τρισκαταραμένος.
Ὁ ἔρωτας στὰ σπλάχνα μου ἔκαμε κατοικία,
δὲν τὸ γνωρίζεις μόνη σου πὼς εἶσαι ἡ αἰτία;
Ὁ ἥλιος βγαίνει στὸ βουνὸ κι' ἐγὼ μαζί του βγαίνω,
στὰ ἔρημα, στὰ σκοτεινὰ τὸν ἔρωτα προσμένω.
Ὁ ἥλιος ὅταν πρωτοβγεῖ στὰ φρύδια σου κονεύει,
καὶ στὰ σγουρά σου τὰ μαλλιά πάει καὶ βασιλεύει.
Ὁ ἥλιος τρώει τὰ ροῦχα μου, ἀγέρας τὰ μαλλιά μου,
ἡ θάλασσα τὴ νειότη μου κι' ἐσύ τὰ σωθικά μου.
Ὁ ἴδρωσ τοῦ προσώπου σου μ' ἐφάνη νὰ ζυμώσω
κι' ἡ ροδοκοκκινίλα σου τὸ φούρνο νὰ πυρώσω.
Ὁ κόσμος κι' ἂν ξαναπλαστῆ, ἄλλη δὲν θ' ἀγαπήσω,
ἐσένα μόνη θ' ἀγαπῶ ὡς πὺν νὰ ξεψυχῆσω.
Ὁ κρίνος ἔχει δυὸ ἀδελφοὶ κι' ἀνοίγει μὲ τ' ἀγιάζι,
καὶ σένα χαϊδεμένο μου, κανέναν δὲ σοῦ μοιάζει.
Ὁ κρίνος μου μ' εἰσέψε ὁποῦ μὲ παρηγόρα
καὶ μοῦλεγε νὰ μὴν χολιῶ, χίλιες φορές τὴν ὥρα.
Ὅλα μου τὰ πασάπωνα καὶ ὄλους μου τοὺς πόνους,
ποῦ ὑποσέω μάτια μου αὐτοὺς τοὺς δύο χρόνους.
Ὅλα τὰ δένδρ' ἀνθίσανε κι' ἓνα δενδρὶ μαράθη
ὄλα τὰ ταίρια σμίξανε καὶ τὸ δικό μου ἐχάθη.
Ὅλα τ' ἀμπέλια γύρισα πεζοῦλα μὲ πεζοῦλα,
νὰ βρῶ σταφύλι ροζακὶ γιὰ τὴν παπαδοπούλα.
Ὅλοι μοῦ κάνουν τὸν καλό, λένε πὼς εἶναι φίλοι
καὶ πίσω μὲ δαγκώνουνε σὰν λυσσασμένοι σκύλοι.
Ὅλο μὲ ἄγ! τὴν ἀπερνῶ τὴν τωρινὴ μου ζήση,
ἐλπίζω νὰρθ' ἓνας καιρὸς αὐτὴ ἡ φωτιά νὰ σβύση.
Ὅλο τὸν κόσμο κι' ἂν θωρῶ κι' ὄλα τὰ περιβόλια,
τὴν π' ἀγαπῶ σὰν δὲν θωρῶ, μαῦρα μοῦ φαίνοντ' ὄλα.
Ὅλος ὁ κόσμος χαίσεται καὶ ὄλοι τραγουδοῦνε,
γιατ' ἔχουν τὰ ματάκια τοὺς μαγνηῆτες καὶ τραβοῦνε.
Ὅλόχρυσό μου σεβαί, ταμκαχανᾶ γαλάζο,
σύ εἶσαι φῶς μου ἄρρωστη κι' ἐγὼ ἀναστενάζω.
Ὁμορφοκαμωμένη μου, ὠμορφῆς μάνας γέννα
δὲν εἶναι κριμα νὰ χαθῆ, ἡ νειότη μου γιὰ σένα;

Ὁμορφοκαμωμένη μου χρυσῆς δαφνίτσας φύλλο,
 μαλαματένιο μου κλειδί π' ἀνοίγει μὲ τὸν ἥλιο.
 Ὅντας ἀκούσω τ' ὄνομα καὶ δὲ θωρῶ τὰ κάλλη,
 μὲ πιάνει πόνος στὴν καρδιά καὶ ζάλη στὸ κεφάλι.
 Ὅντας ἀκούσω τὸνομα καὶ ποῦνε Μανωλάκη
 ἀρχίζουν τὰ ματάκια μου καὶ τρέχουν σὰν αὐλάκι.
 Ὅντας γυρίσω καὶ σὲ δῶ καὶ ὄῃς καὶ σὺ ἐμένα,
 δὲν ἀπομένει ἐπάνω μου ἓνα ποτήρι αἷμα.
 Ὅντας ἐγ' ἀναστέναξα, μέγας σεισμὸς ἐγένη,
 ὁ ἄγγελος κατέβηκε σένα κι' ἐμὲ νὰ κρίνη.
 Ὅντας περνᾷς καὶ δὲν μιλᾷς καὶ παίρνεις τέτοιο νάζι,
 ἡ ἀμιλιά σου, ἄπονη, σὰν τὸ σπαθὶ μὲ σφάζει.
 Ὁ νοῦς μου περικύκλωσε καὶ στέκει στὸ ποδάρι
 καὶ γὼ γιὰ σένα τραγουδῶ ὠραῖο παλληκάρι.
 Ὁ νοῦς μου πῆρε τὰ βουνὰ σὰν φίδι φτερωμένο
 καὶ δὲν μοῦ λές πουλάκι μου, τώρα τί θὲ νὰ γένω.
 Ὅπ' ἀγαπᾷ γραμματικὸ δὲν πρέπει νὰ κοιμᾶται,
 στὸ παραθύρι τ' ἐκκλησιᾶς νὰ στέκη ν' ἀφογκράται.
 Ὅπ' ἀγαπᾷ μελαχροινὴ καὶ δὲν τήνε φιλήση.
 τῆς Πόλης τὰ ἑφτά βουνὰ σκλάβος νὰ τὰ γυρίση.
 Ὅποιος γυναίκα ἔμπιστευθῆ κι' ὅποιος τῆς δώσει θάρρος
 καλύτερα στὸν δύστυχο νὰ τόνε πάρη ὁ χάρος.
 Ὅποιος ἰδεῖ τὰ κάλλη σου καὶ δὲν τὰ ἀγαπίζει,
 στραβὸς θὰ εἶναι θέβαια καὶ δὲν τὰ ξεχωρίζει.
 Ὅπου κι' ἂν εἶναι θὰ φανῆ κι' ὅπου κι' ἂν εἶναι θ' ἄρτη.
 κορμὶ μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά καὶ μαῦρα μάτια νάχη.
 Ὅποιος μᾶς ἀπεχώρισε κι' ὅπ' ἔλεγε τὰ λόγια,
 νὰ ἔχη στὴν καρδοῦλα του τὰ δάκρυα μοιρολόγια.
 Ὅποιος μᾶς ἀπεχώρισε τὰ δυὸ τ' ἀγαπημένα
 νὰ τὸν ἰδῶ στὴν ἔρημο ποῦναι τὰ σκλαβωμένα.
 Ὅποιος μὲ βλέπει πὼς γελῶ λέγει χαρὰ σ' ἐκεῖνο
 καὶ ποῦ νὰ ξέρη πὼς ἐγὼ ὅλο φαρμάκι πίνω.
 Ὅποιος μοῦ πεῖ νὰ σ' ἀρνηθῶ ἐκεῖνος εἶν' ἐχθρὸς μου.
 μὲ τὸ μαχαῖρι τὸν χτυπῶ, ἄς εἶναι κι' ἀδελφός μου.
 Ὅποιος μοῦ πεῖ νὰ σ' ἀρνηθῶ ἐσένανε, πουλί μου,
 κομμάτια νὰ τὸν φέρουνε οἱ σκύλοι στὴν αὐλή μου.
 Ὅποιος μοῦ πεῖ νὰ σ' ἀρνηθῶ ἐσένανε, τρυγόνα,
 νὰ τὸν ταΐζῃ ὁ γιατρὸς ρύζι μὲ τὴ βελόνα.

“Οποῖος μοῦ πεῖ πὼς ἔρχεται μαντήλι τοῦ χαρίζω,
ὄχι μαντήλι μοναχό, ψυχὴ ποῦ δὲν ὀρίζω.
“Ὀρη καὶ κάμποι καὶ βουνὰ μοῦ εἶπανε γιὰ σένα,
μοῦ εἶπανε νὰ σ’ ἀρνηθῶ, γιατί γελᾶς ἐμένα.
“Ὅσες ἀγάπες ἔκαμα σὰν τὴ δική σου ὄχι,
μηδὲ νὰ σ’ ἀρνηστῶ μπορῶ, μηδὲ νὰ πῶ τὸ ὄχι.
“Ὅσ’ ἄστρα ἔναι στὸν οὐρανό, στὴ γῆ σπαθιά στρωμένα,
ὅλα πατῶ τα κι’ ἔρχομαι, πουλί μου γιὰ τ’ ἐσένα.
“Ὅσα φτερά καὶ κόκκαλα ἔχει τὸ περιστέρι,
τόσα κομμάτια θὰ γενῶ ἂν δὲν σέ κάμω ταῖρι.
“Ὅσ’ ἔχ’ ἀγάπη πάνω σου, δὲν ἔχ’ ἢ γῆ χορτάρια,
μηδὲ ἢ μαύρη θάλασσα δὲν ἔχει τόσα ψάρια.
“Ὅσο ἀργυρομίσεψες, πουλί μου, ἕως τώρα,
τὸ ἄχ! ἀπ’ τ’ ἀχειλάκι μου δὲν ἔλειψε μιὰ ὥρα.
“Ὅσο μπορῶ καὶ δύναμαι, σὰν ποιητῆς θ’ ἀρχίσω,
τὴν εὐμορφιά σου νὰ εἰπῶ καὶ νὰ τὴν παραστήσω.
“Ὅταν ἀναστενάξω ἄγὼ ἢ θάλασσα στερεύει,
καὶ τὰ βουνὰ ραῖζουνε κι’ ὁ ἥλιος βασιλεύει.
“Ὅταν ἀναστενάξω ἄγὼ καὶ τὰ βουνὰ ραῖζουνε,
οἱ πέτρες μαλακώνουνε, τὰ μάρμαρα δακρῦζουνε.
“Ὅταν ἀργυρομίσεψες, πολίτικέ μου ἀέρα,
ἀνθρώπου δὲν ἐμίλησα, δὲν εἶπα καλημέρα.
“Ὅταν γυρίσω καὶ μὲ ἰδεῖς, τὰ χεῖλή μου γελᾶει,
καὶ ἢ καρδιά μου χαίρεται, κι’ ἀπ’ τὴ χαρὰ πετάει.
“Ὅταν γυρίσω καὶ σέ ἰδῶ στὴν ἄκρη τοῦ δωμάτου,
κρύος ἀέρας μὲ φουᾶ καὶ ἴδρωσ τοῦ θανάτου.
“Ὅταν γυρίσω καὶ σέ ἰδῶ τὸ αἷμα μου παγώνει,
κι’ ὁ νοῦς μου διασκορπίζεται σὰν τὸν καρπὸ στ’ ἄλῳνι.
“Ὅταν γυρίσω καὶ σέ ἰδῶ τὸ αἷμα μου παγώνει,
νὰ σοῦ μιλήσω δὲν μπορῶ κι’ αὐτὸ μὲ θανατώνει.
“Ὅταν πεθάνω θάψε με στὴ γόβα τ’ ἀργαλειοῦ σου
νὰ μὲ πατοῦν τὰ πόδια σου κι’ οἱ πάτοι τοῦ ποδιοῦ σου.
“Ὅταν σ’ ἀκούσω καὶ περνᾶς, προβαίνω εἰς τὴ σκάλα,
βάξω τ’ ἀηθόνια καὶ λαλοῦν ὅλα μὲ τὴν ἀράδα.
“Ὅταν σέ βλέπω χαίρομαι, τὴν τύχη μου δοξάζω
κι’ ὅταν μακρύνεις ἀπὸ μὲ κλαίω κι’ ἀναστενάξω.
“Ὅταν σέ καλοθυμηθῶ κι’ ὅταν σέ βάλει ὁ νοῦς μου,
σὰν θάλασσα ταράσσομαι, σὰν κῦμα δέρν’ ὁ νοῦς μου.

Ὄταν σὲ καλοδυμηθῶ στὴν ἔρημὴ μου στρώση,
 σὰν φίδι κουλουριάζομαι, ὅσο νὰ ξημερώση.
 Ὄταν σὲ καλοδυμηθῶ, τὸ αἷμα μου παγώνει,
 ὁ νοῦς μου διασκορπίζεται σὰν τ' ἄχυρο στ' ἄλῳνι.
 Ὄταν σὲ πρωταγάπησα, γλυκό μου ἀηδόني,
 ἦταν ἡμέρα τῆς γιορτῆς πὺ ἀνοίγουν οἱ κληδόνι.
 Ὄταν σὲ πρωτοεῖδανε τὰ μάτια τὰ δικά μου,
 ἦταν τὸ στῆθος μου ἀνοιχτὸ κι' ἐμπῆκες στὴν καρδιά μου.
 Ὄταν στερέφει ἡ θάλασσα καὶ βγάλει κυπαρίσσι,
 τότε καὶ μᾶς ὁ ἔρωτας θὰ μᾶς ἀποχωρίση.
 Ὅτι μοῦ λέτε, λέτε μου, κι' ἐγ' ὅτι ξέρω κᾶνω,
 τὴν π' ἀγαπῶ θέν' ἀγαπῶ, ὡσότου νὰ πεθάνω.
 Ὁ οὐρανὸς ποῦν' οὐρανὸς λυπᾶται τὴ σκλαβιά μου
 καὶ σύ ἴσαι πλάσμα τοῦ Θεοῦ καὶ καίεις τὴν καρδιά μου.
 Ὁ γαμηλὸς σου μαρχαμᾶς καὶ ἡ περπατησιά σου
 αὐτὰ τὰ δυὸ μ' ἐκάμανε νὰ μπῶ στὸν ἔρωτά σου.
 Πάλαι θὰ βάλω τὴν ἀρχὴ νὰ σὲ ξαναγαπήσω
 κι' ὅλα σου τὰ φταιξίματα νὰ σοῦ τὰ συμπαθήσω.
 Πανάθειμά τον πὺ θὰ πῆ ἀγάπη δέν χτικιάζει,
 ἐμένα μὲ κατάντησε γιατρὸς νὰ μὲ κυττάζει.
 Πάντ' ἀποφεύγω τὴ φωτιά, ἡ φλόγα της μὲ καίει,
 σὲ ποιὸν νὰ πῶ τὸν πόνο μου, ἡ τύχη μου τὰ φταίει.
 Πάνω σὲ ὄρος, σὲ βουνό, θὰ πάω νὰ κατοικήσω,
 νὰ τυραννῶ τὰ νειᾶτα μου ὡσότου ξεψυχῆσω.
 Παράγγειλα στὴ Βενετιά, παράγγειλα στὴ Βιέννα,
 ἕνα γαντζάρι ὀλόχρυσο, νὰ καρφωθῶ γιὰ σένα.
 Παράθυρα ψηλὰ ψηλὰ, δείξτε μου τὴν κυρά σας,
 μ' ἀσῆμι καὶ μὲ μάλαμα, νὰ κάμω τὰ καοφιά σας.
 Παρακαλεῖτε φίλοι μου, νὰ τὸ στρεχθῆ ἡ καρδιά μου,
 ν' ἀρνούμουνα τὴν π' ἀγαπῶ, ν' ἄβλεπα τὴ δουλειά μου.
 Παρακαλῶ σε νὰ μοῦ πῆς καὶ νὰ μοῦ φανερώσης
 τὴν ὕστερη ἀπόφαση, πουλί μου, νὰ μοῦ δώσης.
 Παρακαλῶ τὸ Θεὸ νὰ ζῆς κι' ἄς μὴν σὲ πολυβλέπω
 καὶ γὼ μὲ τὸνομά σου ζῶ καὶ μὲ τὸ φῶς σου βλέπω.
 Παρασκευὴ μου βράδυασε, ξημέρωσε Σαββάτο,
 ὅπ' ἀγαπᾶ στὴ γειτονιά ριζώνει σὰν τὸν βάτο.
 Πάρε καὶ γιὰ ἀνάμνηση αὐτὸ τὸ λουλουδάκι,
 νὰ τὸ κρατᾶς στὸ χέρι σου, χρυσό μου καναράκι.

Παρθενικό κρατεῖς τὸ νοῦ, τριανταφυλλένιο στόμα,
ἔχεις δυὸμάτια πλουμιστὰ σὰν τ' οὐρανοῦ τὸ χρῶμα.
Πατῶ στὰ χιόνια χάνομαι καὶ στή φωτιά κρούνω
στὰ κρύσταλλα ζεσταίνομαι καὶ στή βροχὴ στεγνώνω.
Πείσμα καὶ σὺ πείσμα καὶ γώ, γιὰ νὰ πεισματωθοῦμε,
μὰ θὰ γυρεύουμε γιατρὸ καὶ δὲν θὰ γιατρευτοῦμε.
Πείσμα τὸ πείσμα ἔβαλες, πεισματικά νὰ θγάνης
μέσ' ἀπὸ τὴν καρδοῦλα μου νὰ μὴν μπορῆς νὰ γειάνης.
Πέντε χιλιάδες κυνηγοὶ τὸ νοῦ μου κυνηγοῦνε
καὶ γὼ τὸν ἔχ' ἀπάνω σου καὶ ποῦ νὰ τὸν εὐροῦνε.
Περιπλεγμένη λεμονιά μὲ τ' ἀνθή στολισμένη.
τὴν ὥρα ποῦ σ' ἀγάπησα ἦταν εὐλογημένη.
Περιοκλάδα θὰ γινῶ τριγύρω στὸ πηγάδι
κληρονομάδι θὰ γινῶ στὰ ἰδικά σου κάλλη.
Περναῖς καὶ δὲν μοῦ ὀμιλεῖς παγῶνι πλουμισμένο,
στὴν ὠμορφιά σου πέτεσαι, ἀναθεματισμένο.
Περναῖς καὶ δὲν μᾶς χαιρετᾶς, χαρὰ στὴν περηφάνεια,
σὰν νὰ βαστᾶς στὰ χέρια σου βασιλικά φερμάνια.
Πές μου καὶ ἀποφάσισα νὰ ζῶ ἢ νὰ πεθάνω
γιατὶ τὸν ἐβαρέθηκα τὸν κόσμον τὸν ἐπάνω.
Πές μου πουλί μου, μ' ἀγαπᾶς νὰ εἶμαι ἀναπαμένος
γιατὶ στὸ δρόμον περπατῶ ὡσὰν ἀποθαμένος.
Πές μου τί κρίση εἶναι αὕτη, π' ἀνάπαυση δὲν πέρνω
ἔκαμα ὄψη τοῦ νεκροῦ καὶ μὲς στὸν ἄδη μπαίνω.
Πές μου το μὲ τὸ χωρατό, πές μου το μὲ τὸ νάζι,
πές μου το πῶς δὲν μ' ἀγαπᾶς καὶ μένα δὲν μὲ νοιάζει.
Πές μου το πῶς θὰ παντρευτῆς κι' ἐγὼ δὲν σὲ μαλώνω
κι' ἂν θέλῃς καὶ κουμπάρισσα ἐγὼ σὲ στεφανώνω.
Πέτρα τὴν πέτρα πελεκῶ τὴν φοινικιά κλαδεύω,
ὡς πότε τὴν ἀγάπη σου κρυφὰ νὰ τὴν παλεύω;
Πειότερα δάκρυα ἀπὸ μὲ ἄλλος κανεῖς δὲ χύνει,
τρέχουν κρυφὰ δὲν χύνονται, τὸ στῆθος μου τὰ πίνει.
Ποιὲς πίκρες καὶ ποιά βάσανα δὲν ἔχω περασμένα
καὶ ποιά ἡμέρα θὰ βρεθῆ χαρούμενη γιὰ μένα.
Ποιός εἶδε ψάρι στὸ βουνὸ καὶ θάλασσα σπαρμένη,
ποιός εἶδε τοῦτο τὸν καιρὸ ἀγάπη μπιστευμένη;
Ποιός εἶδε ψάρι στὸ γυαλὸ νὰ λείπ' ἢ κεφαλὴ του,
ποιός εἶδε τὴν ἀγάπη του καὶ δὲν πονεῖ ἢ ψυχὴ του;

Ποιός εἶν' αὐτὸς ποὺ θὲ νὰ πῆ ἀγάπη δὲ πεθαίνει,
 καὶ μένα μὲ κατάντησε γιατρός νὰ μὴ μὲ γειαίνῃ;
 Ποιός ἦταν ποὺ τραγούδησε ποὺ νὰ πολυζώσῃ,
 στὸν ἅγιό τάφο τοῦ Χριστοῦ νὰ πᾶ' νὰ προσκυνήσῃ.
 Ποιός σοῦπε πῶς σ' ἀρνήστηκα, ποιός τῶπε κρύα βρύση;
 "Ὅποιος τὸ εἶπε μάτια μου νὰ μὴν ὀχτωμερήσῃ.
 Ποιός τῶπε κρυσταλλένια μου, ποιός τῶπε κρύα βρύση;
 ποιός τῶπε π' ἄλλην ἀγαπῶ; Θεὸς νὰ μὴν ὀρίσῃ.
 Πολίτικα περάματα, τούρκικ' ἀρματωμένα
 ἢ φέρτε τὴν ἀγάπη μου ἢ πάρετε καὶ μένα.
 Πολίτικο καμπαναριό, φράγκικο μοναστήρι
 τώρα ποὺ "δαν τὰ μάτια μου, δὲν θέλω πιά μαρτύροι.
 Πολλές ἀγάπες ἔκαμα σὰν τὴ δική σου ὄχι,
 μὲ χτύπησες μὲ λάβωσες μὲ τὴ χρυσῇ σου λόγχῃ.
 Πολλὰ πολλὰ μοῦ ἤρθανε πράγματα στὸ κεφάλι
 σὰν τὸν δικό σου ἔρωτα δὲν μούρθε ἄλλη ζάλῃ.
 Πολλὰ φλουριά "χ' ἢ Βενετιά, μὰ εἶναι σκουριασμένα,
 σὰν τὸ δικό μου τὸ φλουριὸ δὲν ἔχ' ἄλλος κανένα.
 Πολυελαῖος θὰ γινῶ ν' ἀρματωθῶ λαμπάδες
 νὰ φέγγω στὸ πουλάκι μου πῶχει τίς νοστιμάδες.
 Πολὺ καλὰ ἀναχωρῶ, ὅμως νὰ τὸ γνωρίσῃς,
 ὅτι θὰ ἔλθῃ μιὰ στιγμὴ νὰ τὸ μετανοήσῃς.
 Πόσο καὶ πόσο πάσχισα νὰ κάμω μιὰν ἀγάπη,
 νὰ κουβεντιάζῃ μὲ τὸ νοῦ, νὰ πέρνῃ μὲ τὸ μάτι.
 Ποτὲ ἂν μ' ἔβλεπε κανεὶς στὰ μαῦρα ἐνδυμένη,
 ἄς μάθῃ πῶς εὐρίσκομαι μὲ τὴν καρδιὰ καυμένη.
 Πότε θὰ γίνῃ ρεμπελιὸ νὰ βάνω τ' ἀρματά μου
 νὰ σφάξω ποὺ σὲ πίκραναν, νὰ δροσιστῇ ἢ καρδιά μου.
 Πότε θὰ γίνῃ ρεμπελιὸ νὰ γίνῃ ρωμησύνῃ;
 νὰ πάρω τὴν ἀγάπη μου μὲ τὴν ταπεινοσύνη;
 Πότε θὰ γίνῃ ρεμπελιὸ ν' ἀλλάξουν οἱ ἀγάδες
 νὰ περπατοῦν οἱ κοπελλιές μὲ τοὺς ξεφαντωτάδες;
 Πότε θὰ ἔλθῃς κρίνε μου, γαρούφαλό μου ἀφρᾶτο,
 νὰ νοστιμήσῃ ἢ γειτονιὰ ἢ πάνω καὶ ἢ κάτω;
 Ποτίζω τὴν τριανταφυλλιά τοὺς κλώνους τῆς κλαδεύω.
 τ' ἀγκάδια μ' ἀγκυλώνουνε κι' ἐγὼ τὰ κολακεύω.
 Πότε οὐρανὸς μοῦ φαίνεσαι, πότε μοῦ σκοτιδιάζεις,
 πότε σουρέλα μοῦ φορεῖς, πότε τίς βράκες βάζεις.

Πουλάκι μου δὲν ἤμπορῶ πλέον νὰ περιμένω
 ἢ ἓνα τέλος δῶσε μου ἢ ξεῦρε πῶς πεθαίνω.
 Πουλάκι μου πού μ' ἔτρεφες μὲ τὸν κελαϊδισμό σου,
 τώρα μὲ ἀπαράτησες καὶ πίνω τὸν καῦμό σου.
 Πουλιὰ νὰ εἶν' ἀντίκρυ μου κι' αὐτὰ νὰ κελαϊδοῦνε,
 ὄλο ἐσένα, μάτια μου, ἐγὼ ὅμως θὰ θυμοῦμαι.
 Πουλί μου σὰν πεθάνω γὼ καὶ σὺ νὰ σκοτεινιάσης
 καὶ σὺ φεγγάρι μου λαμπρό, τὴ λάμψη σου νὰ χάσης,
 Πουλί μ' σὰν πᾶς στὴ ξενητεία νὰ μὴν ἀδημονήσης
 πρόσεξε καναράκι μου νὰ μὴ μὲ λησμονήσης.
 Ποῦ νᾶβρω γὼ βασιλικὸ νὰ κόψω ἓνα δεμάτι.
 νὰ στρώσω στὸ πουλάκι μου νὰ πέση στὸ κρεβάτι.
 Ποῦ νᾶβρω ζύγια μπρούτζινα κι' ὀκᾶ μαλαματένια,
 γιὰ νὰ ζυγίσω τοὺς καῦμούς σου πού τράβηξα γιὰ σένα.
 Πού νὰ χαρῶ τὴ γλῶσσα σου ὅπου πολλὰ κατέχει,
 τὰ μοσχοφυχολούλουδα καὶ τὴν κανέλα βρέχει.
 Ποῦ ἴν' οἱ ἀγάπες πούχαμε πέρσι τὸ καλοκαίρι
 καὶ τώρα μ' ἀπαρνήθηκες χρυσό μου περιστέρι.
 Ποῦ ἴν' οἱ ἀγάπες πούχαμε, ποῦ εἶναι οἱ ἐλπίδες,
 ποῦ εἶν' τὰ λόγια πούλεγες ὅταν μὲ πρωτοεῖδες;
 Πράγμα πού δὲν ἐγένηκε δὲν εἶναι γιὰ νὰ γίνη
 ν' ἀφήσω γὼ τὸ μαστραπᾶ, νὰ πίνω μὲ λαῆνι.
 Πράσινες βούλες γίνονται ἢ γῆ σὰν εἶν' βρεμένη,
 κάπου καὶ κάπου νὰ βρεθῆ ἀγάπη μπιστεμένη.
 Πρόβαλε, ἀστρουλάκι μου, καὶ λαμπερὰ νὰ φέξης,
 τὴν πληγωμένη μου καρδιά ἐσὺ νὰ τὴ γιατρέψης.
 Πρόβαλε κι' ἔχω στοίχημα πρόβαλε νὰ μὴ χάσω
 καὶ ρίξω γὼ τὰ θάρρη μου καὶ σένα νὰ ξεχάσω.
 Πρόβαλε κι' ἔχω στοίχημα τὸ στῆθος μου σημάδι
 καὶ τὸ κορμί μου στὸ σπαθὶ ἄλλος νὰ μὴ σὲ πάρη.
 Πρόβαλε πού μὲ ἔσφαξες κόρη μὲ τὴ θωριά σου,
 ἔβγα καὶ παρηγόρα με μὲ τὴ γλυκειὰ ματιά σου.
 Πρόβαλε σὺ πού μ' ἔκανες ἀγάπη νὰ γνωρίσω
 καὶ ζωντανὴ τὴν κόλαση νὰ τὴν κληρονομήσω.
 Πρόβαλε φῶς μου νὰ ἰδῶ τ' ἀγγελοπρόσωπό σου
 μὲ φάγανε, μὲ φθείρανε οἱ λάμπεις τῶν ματιῶ σου.
 Πῶς θὲς νὰ μὴν τὸ πικραθῶ καὶ πῶς νὰ μὴ χτικιάσω,
 τόσον καιρὸ νὰ σ' ἀγαπῶ καὶ τώρα νὰ σὲ χάσω;

Πῶς μ' ἀγαπᾶς καὶ μὲ πονεῖς ἔάν δὲν τὸ πιστέψω
 ἐνδέχεται ἔξ αἰτίας σου πολὺ νὰ κινδυνέψω.
 Πῶς νὰ τολμήσω τὸ λοιπὸν νὰ πιάσω τὸ κοντύλι
 νὰ γράψω τῇ μεσοῦλα σου πούναι σὰν δαχτυλίδι;
 Ρῆγα μου καὶ λεβέντη μου ὁ ἴσκιος σου περβόλι.
 κι' ἡ λάμψη τοῦ προσώπου σου ροδόσταμ' ἀπ' τὴν Πόλη.
 Ρίξε νερὸ στὴν πόρτα σου νὰ πέσω νὰ γλυστρήσω
 νὰ βρῶ ἀφορμὴ τῆς μάνας σου νὰ μπῶ νὰ σὲ φιλήσω.
 Ρίξε σαίτα καὶ ματιὰ στὸ νέο πού σὲ βλέπει,
 κορώνα στὸ κεφάλι σου γιὰ νὰ φορῆς σοῦ πρέπει.
 Ρίξε τὰ κρυσταλλένια σου χέρια κι' ἀγκάλιασέ με
 καὶ μὲ τὸ μερτζανόχειλο σκύψε καὶ φίλησέ με.
 Ρόδα καὶ τριαντάφυλλα κι' ἀνθούς τοῦ παραδείσου
 ἐσύναξεν ὁ ἔρωτας κι' ἔπλασε τὸ κορμί σου.
 Ρόδα καὶ τριαντάφυλλα παντοῦ θὰ ν' ἀπαντήσω
 σὰν τὸ δικό σου τὸ κορμί δὲν βρίσκω ν' ἀγαπήσω.
 Ροδὶ γαρουφαλάκι μου, γεμᾶτο σὰν τὸ στάχυ
 βαρακωμένο μάλαμα, πῶς μοῦ κρατᾶς ἀμάχη;
 Ροδὶ γαρουφαλάκι μου, κουσαντιανό μου μῆλο,
 ἀρνοῦμαι τοὺς γονέους μου μὰ σένα δὲν ἀφήνω.
 Ροδὶ γαρουφαλάκι μου πού περπατεῖς καὶ λάμπεις
 ἔχω ἐλπίδα στὸ Θεὸ στὸ σπίτι μας πῶς θ' ἀμψης.
 Σὰν μαραδεὶ τὸ λούλουδο ξέρε το πῶς πεθαίνω
 κι' ὅταν τὸ βλέπεις ὀροσερὸ τὸ ξέρεις ὅτι γειαίνω.
 Σὰν ἀποθάνω μάτια μου θὰ ἔρτω νταβατζῆς σου
 καὶ στὸ δεσπότη τὸν Χριστὸ θὲ νὰ κριθῶ μαζί σου.
 Σὰν ἀποθάνω θάψε με μὲς στὰ βασιλικά σου
 νὰ μὲ ὀροσοποτίζουνε τὰ χέρια τὰ δικά σου.
 Σὰν δῆς κορμί δίχως ψυχὴ στὴ γῆ νὰ περπατήση
 πίστεψε πῶς θὰ σ' ἀρνηθῶ λιγνὸ μου κυπαρίσσι.
 Σὰν θέλεις ν' ἄχης ἔρωτα κι' ἀγάπη πάντα ν' ἄχης
 ἐγῶμαι ὁ παθὸς γιατρὸς καὶ ρώτησε νὰ μάθης.
 Σὰν μ' ἀγαπᾶς ἀγάπα με, σὰν δὲν μὲ θέλεις πέτο,
 προξενητάδες ἤρθανε μὰ γὼ γιὰ σένα στέκω.
 Σὰν μ' ἀγαπᾶς πουλάκι μου ἀπόψε θὲ νὰ δείξῃ
 τὸ φύλλο τοῦ παραθυριοῦ ἀνίσως καὶ ἀνοίξῃ.
 Σὰν μ' ἀγαπᾶς καὶ σ' ἀγαπῶ τ' εἶναι τὸ διάφορό μας;
 μὲ βάσανα καὶ μὲ καῦμούς περνᾶμε τὸν καιρὸ μας.

Σάν μὲ νεκροστολίσουε κι' ἀνάψουν τὰ κεριά μου
τότε κι' ἐγὼ θὰ σ' ἀρνηστῶ, μέσ' ἀπὸ τὴν καρδιά μου.
Σάν μπαρμπαρέζικα σπαθιά εἶναι τὰ δυό σου φρύδια
μέσ στὴν καρδιά μου μπήκανε σάν λιμασμένα φίδια.
Σάν πέρδικα πατεῖς στὴ γῆ σάν περιστέρα τρέχεις
κρίμα στὶς χάρες τίς πολλές καὶ ταῖρι νὰ μὴν ἔχης.
Σάν τὴ δραχμὴ τοῦ βασιληᾶ τὸν κόσμον νὰ γυρίσης
ἀγάπη σάν ἐλόγου μου δὲν θὰ ἔβρης ν' ἀγαπήσης.

Σάν τὴ μαρμαροκολώνα στέκεις μέσ στὴν ἐκκλησιά
καὶ τρελλαίνεις νειοὺς καὶ γέρους, παλληκάρια καὶ παιδιά.
Σάν τὴν κανέλα στὸ χαρτί, σάν τ' ἄδοιο χρυσάφι
ἔτσι τὴν ἔχω μάτια μου τὴν ἰδική σου ἀγάπη.
Σάν τὸν ἀνθὸ τῆς λεμονιάς καὶ γὼ ἤμουνα πρῶτα
καὶ τώρα σὺ μὲ μάρανες σάν τοῦ Μαγιοῦ τὰ χόρτα.
Σάν τὸ σφουγγάρι στὸ γιαλὸ τὸ χιλιοστρυπημένο
τὴν εἶχα τὴν ἀγάπη σου μῆλο βαρακωμένο.
Σάν τοῦ κοράκου τὰ φτερά εἶν' τὰ μαλλιά σου μαῦρα
κι' ὅταν σ' ἀποχωρίζομαι ἔχω καῦμὸ καὶ λαύρα.
Σάν τὸ χιζίνι θὰ χυθῶ νὰ μπῶ στὴν κάμαρά σου
νὰ σοῦ φιλήσω τίς ἐληγὲς πῶχεις στὰ μάγουλά σου.
Σάν τύραννος μὲ τυραννᾶς καὶ σάν κριτῆς μὲ κρίνεις
τὴ λευτεριά μου σοῦ ζητῶ καὶ σὺ δὲν μοῦ τὴ δίνεις.
Σαράντα μέρες νηστικός κι' ἐξῆντα διψασμένος
μὰ ὄχ' μὲ τὴν ἀγάπη σου νὰ εἶμαι χολιασμένος.
Σαράντα μπόγια ἔσκαψα τὴ γῆς μὲ τὴ βελόνα
γιὰ ν'ἀβρω τὴν ἀγάπη μου τὴ μαρμαροκολώνα.
Σαράντα πέντε λεμονιές στὸν ἄμμο φυτρωμένες
καὶ τὰ νερά στὴ ρίζα τους καὶ πάλι μαραμμένες.
Σ' ἀφήνω νὰ συλλογιστῆς μελαχροινὸ πιπίνι,
μὲ τὴ φωτιά πού μ' ἀναψες στὸ τέλος τί θὰ γίνη.
Σγουρὲ βασιλικάκι μου νὰ φύτρωνες μπροστά μου
καὶ νὰ σὲ πότιζα νερὸ ἀπὸ τὰ σωθικά μου.
Σγουρὲ βασιλικάκι μου πού ἀστρολουλουδίσεις
στὸν ἔρωτά σου πέφτω γὼ καὶ σὺ δὲν μὲ γνωρίζεις.
Σὲ ἀγαπῶ πού τρέμ' ἡ γῆς καὶ διασκορπᾶ τὸ χῶμα
τί θέλεις πιπινάκι μου, τί νὰ σοῦ πῶ ἀκόμα;
Σὲ ἀγαπῶ, σὲ ἀγαπῶ, ποτέ μου δὲν θὰ πάψω

“Όσο νὰ ζῶ νὰ σ’ ἀγαπῶ κι’ ἄς μὴν σὲ ἀπολάψω.
Σὲ ἀγαπῶ τρελλαίνομαι ψυχίτσα μου νομίζω
ἀνίσως καὶ μὲ ἀρνηθῆς αὐτὸ δὲν τὸ ἐλπίζω.
Σὲ εἶδα κι’ ἔγινε σεισμός, κλαίω καὶ κάνει παύση
ἀναστενάζω καίγονται δέντρα, βουνὰ καὶ δάση.
Σένα σοῦ πρέπει μάτια μου ὀλόχρυσο ζουνάρι
καὶ κάλτσες δύο χρώματα γιὰτ’ εἶσαι παλληκάρι.
Σένα σοῦ πρέπει μάτια μου, τριαντάφυλλα σαλάτα
καὶ μοσχοκάρφια νὰ δειπνᾷς, γιὰτ’ ἔχεις μαῦρα μάτια.
Σὲ σάπια τάβλα πάτησα κι’ ἦτανε ραγισμένη,
ἔτσι καὶ γὼ τήνε περνῶ ζωὴ βασανισμένη.
Σοῦφυγ’ ὁ πόθος ἀπὸ μέ, ὁ ἔρωτας ἐχάθη
μ’ εἶχες γαρούφαλο στ’ αὐτὶ καὶ μ’ ἔχεις τῶρ’ ἀγκάδι.
Σ’ ἔχω ζουμπούλι στὴν καρδιὰ γαρούφαλο στ’ αὐτὶ μου
κορώνα μὲ διαμαντικὰ σ’ ἔχω στὴν κεφαλὴ μου.
Σήκω μπαξέ τοῦ Γαλατᾶ, βασιλικὸ στεφάνι
τὴ νειότη μου γιὰ λόγου σου, τὴν ἔκαμα κουρμπάνι.
Σήκω ἀπάνω κι’ ἀνοιξε τὴν πόρτα τὴν καρένια
κι’ ἔχω δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ καὶ κεῖνα ζαχαρένια.
Σίγουρα γὼ σὲ ἀγαπῶ, μὰ τί μπορῶ νὰ κάνω,
δυὸ λόγια στάσου νὰ σοῦ πῶ καὶ ὕστερ’ ἄς ποθάνω.
Σίδερο κάνω τὴν καρδιὰ, ἀτσάλι καὶ τὸ νοῦ μου
ἄς πῶ πῶς δὲν ἐμίλησα διόλου τοῦ πουλιοῦ μου.
Σίδερο κάνω τὴν καρδιὰ καὶ ζώνομ’ ἀλυσίδα
ἄς πῶ πῶς δὲν σὲ ἤξερα οὔτε ποτὲ πῶς σ’ εἶδα.
Σιδεροσκέπαστο κλουβὶ μ’ ἐκάμαν οἱ γονεῖ μου
καὶ μέσα μὲ κλειδώσανε γιὰ λόγου σου, πουλί μου.
Σιδερομπρούντζινη καρδιὰ ἔχεις πανάθεμά σε,
καὶ τυραννεῖς τὴ νειότη μου καὶ δὲν τήνε λυπᾶσαι
Σμαράγδι μου πολύτιμο ἐφτάσανε δυὸ χρόνοι
ποῦ μὲ παιδεύεις τὸν φτωχὸ μὲ τὴν σκληρὴ σου γνώμη.
Σοῦ στέλνω χαιρετίσματα ἀνεύσπλαχνο πουλί μου
καὶ μάθε πῶς δὲν θρίσκεται ὁ νοῦς στὴν κεφαλὴ μου.
Σοῦ στέλνω χαιρετίσματα μὲ δυὸ πορτοκάλια
γιὰ νὰ μοῦ δώσης τὸ φιλὶ μὲ χίλια παρακάλια.
Σοῦ στέλνω χαιρετίσματα χιλιάδες τὴν ἡμέρα
μὲ τὰ πουλάκια ποῦ πετοῦν ἀπάνω στὸν ἀέρα.
Σοῦ τῶπα μιὰ σοῦ τῶπα δυό, αἰτία μὴ γυρεῖεις

μήτε νὰ σβύνης τὴ φωτιά χωρὶς νὰ μαγειρεύης.
Σοφοὺς τοὺς κάνεις σὺ τρελλοὺς, ὅταν τοὺς ὀμιλήσεις
καὶ οἱ τρελλοὶ προσέχουνε γιὰ νὰ τοὺς σωφρονίσῃς.
Σπίτι θὰ χτίσω στὴν καρδιά καὶ κάμαρα στὰ φύλλα
καὶ μαγειριὸ στὰ σωθικά ν' ἀνάβῃ μὲ τὰ ξύλα.
Στὰ βάρια περιπλέχτηκα, στ' ἀγαρηνοῦ τὰ δίχτυα
δὲν ἔχω πλέον γλυτωμὸ μηδ' ἀπ' τὸ Θεὸ βοήθεια.
Σταλαματιὰ σταλαματιὰ τὸ μάρμαρο τρυπάει,
ἀγάπη πού δὲν παίρνεται δὲν πρέπει ν' ἀγαπάῃ.
Στὰ μάτια καὶ στὰ φρύδια σου εἶμαι περιπλεγμένους
κι' ὁ ἔρωτας τυλίχτηκε σὲ μένα ὁ καυμένος.
Στὰ παραθύρια ποῦσ' ἐσύ, ξηρὰ κι' ἂν εἶν' τὰ ξύλα
ἀπὸ τὴν εὐμορφάδα σου ἀνθοῦν καὶ βγάζουν φύλλα.
Στάσου μὴν βρέχῃς οὐρανέ, μὴν στράψῃς καὶ χιονίσῃς
καὶ μένα ἀπ' τὴν ἀγάπη μου μὴ μὲ ἀποχωρίσῃς.
Στὰ στήθη μου ἔχω φωτιά καὶ καίει τὴν καρδιά μου
ὁ ἔρωτας τὴν ἀναψε χωρὶς τὴν ἄδειά μου.
Στείλει μου μιὰν ἀπάντησιν καὶ πὲς μου τί θὰ γίνω
ἂν μ' ἀρνηθῇς νὰ σκοτωθῶ, ἂν μ' ἀγαπᾷς νὰ μείνω.
Στέκομαι διαλογίζομαι καὶ μόνος μου θαυμάζω
πῶς δὲν ραΐζουν τὰ βουνὰ ὅταν ἀναστενάζω.
Στὴ Βενετία θὰ διαβῶ, δὲν πάω γιὰ ν' ἀργήσω
πάω νὰ πάρω τὸ ψηφὶ γιὰ νὰ σὲ ζωγραφίσω.
Στὴ θρύση στέκω καὶ διψῶ, νερὸ κρατῶ δὲν πίνω,
ἂν μοῦ τὸ δώσ' τὸ χέρι σου, τὸ πίνω δὲν τ' ἀφήνω.
Στὴν πόλιν, στὰ βασιλικά, κάμαν καινούργια θρύση
ἐκεῖ θὰ πάω νὰ πιῶ νερὸ ὁ πόνος μου νὰ σβύσῃ.
Στὴν Πόλιν, στὸ Γενὶ τζαμί ἤμουν ἀκουμπισμένος
κι' ὄντας σ' ἀραβωνιάσανε, δὲν τόξερα ὁ καυμένος.
Στὴν πόρτα σου μὲ σφάζουνε σὰν τ' ἄγριο λιοντάρι
καὶ σὺ δὲν πρόβαλες νὰ πῆς κρίμα στὸ παλληκάρι.
Στὸ δέντρο ὀποῦ θ' ἀνεβῶ ἄλλο πουλὶ δὲν πάει
γιατ' εἶν' ἡ ρίζα του βαθειὰ· κι' οἱ κλῶνοι του μεγάλοι.
Στὸ δρόμο πού πηγαίνεις καὶ περπατεῖς σιγὰ
πέρασες ἀπὸ μπρὸς μου, δὲν ἔβγαλες μιλιὰ
Στὸν ἄδην δὲν μὲ θέλουνε, γιατ' οἱ νεκροὶ φωνάζουν
ἔμεῖς δὲν θέλουμε κορμιὰ νὰ βαρυναστενάξουν.
Στὸν ἔρωτα σου μπλέχτηκα μὲ μιὰ λεπτ' ἄλυσίδα

ὅσο πού νᾶσαι λεύτερη θὰ ἔχω τὴν ἐλπίδα.
 Στὸν ἔρωτά σου πίστεψα καὶ σοῦδωκα παρόλα
 καὶ τὴν καρδιά δὲν ἤξερα καὶ καίγομαι ἕως τώρα.
 Στὸν οὐρανὸ θὰ σ' ἐγκαλῶ, ὅσο νὰ θρῶ τὸ δίκιο,
 νὰ κάμω τὸ κορμάκι σου σὰν τοῦ γιालοῦ τὸ φύκιο.
 Στὸν οὐρανὸ θὲ ν' ἀνεβῶ, καὶ στὸν ἀπάνω κόσμο
 ἂν μάθω πῶς θὰ μ' ἀρνηστῆς, ματάκια μου καὶ φῶς μου.
 Στὸν οὐρανὸ κι' ἂν ἀνεβῆς κι' ἂν πᾶς μὲ τὰ ξεφτέρια
 καὶ κεῖ θὰ νᾶρθω νὰ σὲ θρῶ γιὰ νὰ γενοῦμε ταίρια.
 Στὸν οὐρανὸ κι' ἂν ἀνεβῆς κι' ἐκεῖ θὰ σ' ἀκλουθήσω
 σὰν ἀετὸς τὴν πέρδικα, θὲ νὰ σὲ κυνηγήσω.
 Στὸ παραθύρι ποῦσαι σὺ θᾶρθω καὶ γὼ νὰ κάτσω
 καὶ θ' ἀκουμπήσω πάνω σου νὰ βαρυνεστενάξω.
 Στὸ παραθύρι ποῦσαι σὺ θᾶρθω καὶ γὼ νὰ μείνω
 νὰ τρέχουν τὰ ματάκια σου κρῦο νερὸ νὰ πίνω
 Στὸ παραθύρι πρόβαλε νὰ δῆς τὸ σκοτωμό μου
 νὰ δῆς μαχαίρια καὶ σπαθιά ποῦμπηξες στὸ λαιμό μου.
 Στοῦ ἔρωτα τὰ κάρβουνα ὅποιος καεῖ δὲν γειαίνει
 ἂν γειάνει καὶ καμμιά φορά, σημάδι τ' ἀπομένει.
 Στοῦ καρβιοῦ σας τὰ πανιά νὰ ἤμωνα τιμόνι
 νᾶβλεπα τὸ πουλάκι μου, τὴ νύχτα ποιὸς τοῦ στρώνει.
 Στοὺς οὐρανοὺς ἂν θρίσκεσαι, στὰ νέφη κι' ἂν κοιμᾶσαι,
 ἔχω ἐλπίδα στὸ Θεό, πάλι δική μου νᾶσαι.
 Στρατίτσα μ' ἀσβεστόχτιστη, χοῦμα κοσκινισμένο
 μήπως καὶ πέρασ' ἀπ' ἐδῶ κορμὴ τζοβαερένιο;
 Στράφτει καὶ βρέχει φοβερά, μὰ γὼ θὲ νὰ καθήσω
 νὰ βγῆς γλυκὸ πουλάκι μου, νὰ σοῦ γλυκομιλήσω.
 Στρίβω τὸ τσιγαράκι μου στὴν π' ἀγαπῶ πηγαίνω
 κι' ἂν μὲ ρωτήση καὶ κανεῖς, λέγω, φωτιά γυρεύω.
 Σὺ ἤσουνά πού μούκανες τρεῖς ὄρκοι τὴν ἡμέρα,
 τὸ σπίτι μου θεμέλιωνες πάνω εἰς τὸν ἀέρα.
 Σφάλισες τὸ παράθυρο, σφάλισες τὴν καρδιά μου
 σ' εὐχαριστῶ διὰ αὐτό, σ' εὐχαριστῶ κυρά μου.
 Σφάλισε τὸ παράθυρο μὴ φαίνεται ἡ φωτιά σου
 καὶ θὰ μὲ κάμης νὰ χαθῶ ἀπὸ τὴν ὠμορφιά σου.
 Γ' ἀγ' Ἀντωνίου τὸ νερὸ εἶναι στὸ συντριβάνι
 κι' ὅποιος θελήσει νὰ τὸ πιῇ τὸ νοῦ του τότε χάνει.
 Γ' ἀναστενάγματα, στὴ γῆς, πού κάνω ἐὰν πέσουν

στὸν οὐρανὸ ποῦναι ψηλά, θὰ πᾶν' νὰ σ' ἀγκαλέσουν
Τὰ ἄνθη πέφτουν πάνω μου τὰ ρόδα στὴν ποδιά μου
καὶ τὰ χρυσᾶ τριαντάφυλλα πέφτουνε στὰ μαλλιά μου.
Τὰ ἔρημα τὰ μάτια μου πῶς τάχω μαθημένα
ὅπου κι' ἂν δοῦν τὶς εὐμορφες δακρῦζουν τὰ καῦμένα.
Τὰ λόγια ποῦ μιλήσαμε ἀπ' τὸ παραθυράκι
ἄλλος κανεὶς δὲν τ' ἄκουσε παρὰ τὸ φεγγαράκι.
Τὰ μάγια δὲν τὰ πίστευα, τὰ μάγια εἶμαι ἀτός μου
πολλές καρδιές ἐμάρανα, μὰ σὺ εἶς' ὁ θάνατός μου.
Τὰ μάτια μ' ἀπ' τὰ κλάματα γυρεύω νὰ τὰ χάσω,
μηδὲ νὰ σ' ἀρνηστῶ μπορῶ μήτε νὰ σὲ ξεχάσω.
Τὰ μάτια μου τῆς ὄρφανῆς νάχε μου τα γυρέψης
ἔβγαίνα καὶ σοῦ τᾶδινα νὰ μὴ μοῦ ταξιδέψης.
Τὰ μάτια ποῦδα σήμερα, δὲν τὰ ἴδα ἐγὼ ποτέ μου,
σὰ δὲν μοῦ πῆραν καὶ τὸ νοῦ, σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου.
Τὰ μάτια σ' εἶναι γαλανά, παίζουν σὰν ἀηδόνια
καὶ σὰν γυρίσω καὶ σὲ δῶ μὲ πιάνουν τὰ δαιμόνια.
Τὰ μάτια σ' εἶναι γκιουλμπαξές, τὰ φρύδια σου ντιβάνι
κι' ὅποιος γυρίσει καὶ τὰ δῆ τὸ νοῦ του τὸν ἐχάνη.
Τὰ μάτια σ' εἶναι πλουμιστὰ καὶ σοβαρὰ στὸ βλέμμα,
πήρανε ἀπὸ πάνω μου, ζωὴ ψυχὴ καὶ πνέμα.
Τὰ μάτια σ' εἶναι σὰν ἔληδες ποῦ βγαίνουνε τὸ λάδι,
τὰ φρύδια σου καμαρωτά, σὰν δυὸ μερῶν φεγγάρι.
Τὰ μάτια σου μοῦ σύρανε σαίτες ἀσημένιες
καὶ στὴν καρδιά μου μπήκανε καὶ βγῆκαν ματωμένες.
Τὰ μάτια σου ὅπου τὰ δῆ καὶ εἶναι λυπημένος
τῆ λύπη του ἀλησμονεῖ καὶ χαίρετ' ὁ καῦμένος.
Τὰ μάτια σου τὰ γαλανὰ ἀπὸ μακρὰ θωροῦνε,
μὲ μιὰ μονάχη τους ματιὰ τὸν ἄνθρωπο πλανοῦνε.
Τὰ μάτια σου τὰ γαλανὰ τὰ φρύδια σου τὰ ροῦσα
μὲ κάνανε κι' ἀρνήστηκα, ὅπου κι' ἂν ἀγαποῦσα.
Τὰ μάτια σου τὰ εὐμορφα καὶ τὸ γλυκό σου βλέμμα
μοῦ πῆραν ἀπ' τὴν κεφαλῆ τὸ νοῦ μου καὶ τὸ πνέμα.
Τὰ μάτια σου τὰ φρύδια σου καὶ ὅλη ἡ γενειά σου
μοῦ δείχνουν ὅτι μ' ἀγαπᾶ καὶ μὲ πον' ἡ καρδιά σου.
Τὰ παλαιά μου βάσανα περάσανε καὶ πᾶνε
καὶ τὰ καινούργια θὰ γενοῦν φιδάκια νὰ μὲ φᾶνε.
Τὰ παπουτσάκια σου βροντοῦν τὸ φουστανάκι σ' τρίζει

και τὸ δικό σου τὸ κορμὶ μὲ τὸ δικό μου δῖντίζει.
 Τὰ ροῦχα κάνουν ἄνθρωπο, τὰ ροῦχα κάνουν μούρη,
 ὡσὰν τὸ ὡμορφο παιδὶ πὺ παίζει τὸ σαντοῦρι.
 Τ' ἄστρο μὲ τ' ἄστρο πολεμᾶ, ὁ ἥλιος τὸ φεγγάρι,
 κορίτσι χωρὶς κλάματα δὲν παίρνει παλληκᾶρι.
 Τ' ἄστρα δὲν βασιλέβουνε, μόν' ἥλιος τὰ θαμπώνει,
 ἔτσ' ἀγαπᾶ κι' ὁ φρόνιμος και δὲν τὸ φανερώνει.
 Τάχα και θὰ τ' ἀξιωθῶ, φῶς μου νὰ σ' ἀπολάψω,
 νὰ πέσω στὴν ἀγκάλη σου κι' ἀπὸ καρδιᾶς νὰ κλάψω.
 Τὰ χεῖλη μου μαράθηκαν, πῶς θέλεις νὰ γελάσω;
 χαίρου τὸν κόσμο μοναχῆ κι' ἐγὼ ἄς τότε χάσω.
 Τ' ἀχειλι μου μαράθηκε σὰν τῆς ἐληᾶς τὸ φύλλο,
 δὲν ἔχω φίλο μυστικὸ νὰ σοῦ τὸ παραγγείλω.
 Τὰ χεῖλη μου στὰ χεῖλη σου κι' ἀτῆ σου στὸ πλευρό μου,
 τὰ χέρια σου τὰ παχουλὰ νὰ εἶναι στὸ λαιμό μου.
 Τ' ἀχειλι μου ψυχομαχᾶ μὰ ἡ ψυχὴ δὲν βγαίνει
 δυὸ λόγια ἀπ' τὸ στόμα σου ν' ἀκούση περιμένει.
 Τὰ χεῖλη σ' εἶναι τζιτζιφί, τὸ μάγουλό σου μῆλο
 τὰ στήθη σου παράδεισος και ἄσπρα σὰν τὸ κρῖνο.
 Τὰ χέρια μου μοῦ στρώνουνε, μονάχος μου κοιμοῦμαι,
 τῆ νύχτα τὰ μεσάνυχτα κλαίω και σὲ θυμοῦμαι.
 Τέσσερα μάτια γνέφονται και δυὸ καρδιᾶς χτυποῦνε,
 και δυὸ κορμάκια τρέμουνε πότε θ' ἀγκαλιαστοῦνε.
 Τέσσερα φύλλα ἡ χεῖ ἡ καρδιά, τὰ δυὸ μοῦχεις παρμένα,
 και τ' ἄλλα μοῦ τὰ ἄφησες ξηρὰ και μαραμένα.
 Τσόχινο γιαλελάκι μου, τριγύρω μὲ γαγγέλια
 κι' ὄντας γυρίσω και σὲ δῶ ἔχεις χαρὲς και γέλια.
 Τσόχινο γιαλελάκι μου και κόκκινο ἀπὸ πίσω
 χωρὶς μαχαίρια και σπαθιὰ τὸ αἷμα μου θὰ χύσω.
 Τῆ γειτονιά σου τὴν περνῶ μὲ τὴν ταπεινοσύνη
 ἄς πάη και ἡ μάνα σου στὴν κρίση νὰ μὲ κρίνη.
 Τῆ μάγισσα τῆ μάνα σου ρακὶ θὰ τὴν ποτίσω
 γιὰ ν' ἄρθω φῶς μου μιὰ βραδυὰ νὰ σὲ γλυκοφιλήσω.
 Τὴν εἶχα τὴν ἀγάπη σου μέσα στὰ χορταράκια
 και τώρα τὴν ἐμάθανε και τὰ μικρὰ παιδάκια.
 Τὴν ἔχω τὴν ἀγάπη σου στὸν κόρφο μου δεμένη
 γιὰ χαῖμαλι τὴν προσκυνῶ γιὰτ' εἶναι μπιστεμένη.

Τὴν εἶχα τὴν ἀγάπη σου μέσα στὰ δύο μου μάτια,
τώρα τὴν ἔρριξα στὴ γῆ κι' ἄς τήνε φᾶν' τὰ βᾶτια.
Τὴν ἔχω τὴν ἀγάπη σου σταυρὸ στὴν κεφαλὴ μου
ὡς ἔχω τὰ ματάκια μου καὶ τὴ γλυκειὰ ζωὴ μου.
Τὴ θάλασσα τὴν ἀρμυριὰ θὲ νὰ τὴν κάνω μέλι
γιατὶ τὴν ἀρμενίζουνε κορμιὰ σὰν τὶς ἀγγέλοι.
Τῆς ἄσπρης ἄσπρα πρέπουνε, τῆς γαλανῆς γαλάζια,
ἀλήθεια τῆς μελαχροινῆς πρέπουν τὰ κοκκινάδια.
Τῆς Βενετιᾶς τὰ ὄργανα νὰ παίζου ἐμπροστὰ μου,
ἂν δὲ σὲ δοῦν τὰ μάτια μου δὲν χαίρετ' ἡ καρδιά μου.
Τῆς θάλασσας τὰ κύματα πατῶ καὶ δὲν βουλοῦμαι
ὥσπου νὰ ζῶ θὰ σ' ἀγαπῶ, κανένα δὲν φοβοῦμαι.
Τῆς μαύρης κόττας τὰ φτερά στὴ γῆς νὰ τιναχτοῦνε
κι' ὅσοι μᾶς κατατρέχουνε τὰ μάτια τους νὰ βγοῦνε.
Τῆς μοίρας μεῦτανε γραφτὸ νὰ μπῶ στὸν ἔρωτά σου
νὰ βασανίζωμαι καὶ γὼ στὰ χέρια τὰ δικά σου.
Τῆς Μπαρμπαριᾶς τὰ κύματα, τῆς Κύπρου τὸ κανάλι
νὰ φάη τὸ κορμάκι μου ἂν ἀγαπήσω ἄλλη.
Τί ἀνυπόφερτος καῦμός, τί πυρωμένη λόγχη,
νὰ σ' ἀγαπῶ νὰ μ' ἀγαπᾶς καὶ νὰ μιλοῦμε ὄχι;
Τί ἄσπλαχνη καρδιά ἔν' αὐτὴ, τί γνώμη τῶν σιδέρω
καὶ δὲν μπορῶ μελαχροινὴ σ' ἀγάπη νὰ σὲ φέρω;
Τί ἔκαμα τῆς μάνας σου κι' ὅπου μὲ δῆ μὲ θρίζει;
στὸ μακελλεῖο νὰ τὴν ἰδῶ σὰ σκύλα νὰ γαυγίζη.
Τί ἔχουν τὰ ματάκια σου κι' ὅπου μὲ δοῦνε κλαῖνε,
σὰν ἔχουνε παράπονο γιατί δὲν μοῦ τὸ λένε;
Ἄπιστε, τί μὲ ἐρωτᾶς, κάνεις πῶς δὲν τὸ ξέρεις,
ἐμένα ἀπαράτησες καὶ ἄλλην πᾶς νὰ εὔρης.
Τί μοῦπες χαϊδεμένη μου, τί μοῦπες κι' εἶπα ὄχι,
καὶ μ' ἄφησες καὶ κείτομαι στοῦ ἔρωτα τὴν κόχη;
Τί μ' ὠφελεῖ νὰ σ' ἀγαπῶ ὅλο μὲ τὴν ἐλπίδα;
τὴ γνώμη σου κατάλαβα, τὴν τύχη μου τὴν εἶδα.
Τί μ' ὠφελεῖ νὰ σὲ θωρῶ ἀπὸ μακρὰ, πουλί μου,
ἀφοῦ δὲν εἶν' ἀπόφαση γιὰ νὰ γενῆς δική μου.
Τί νὰ σοῦ πῶ νὰ πιστευτῆς, κάνεις με νὰ σ' ἀμώσω,
σὲ ἀγαπῶ καὶ ντρέπομαι νὰ σοῦ τὸ φανερώσω.
Τί νὰ τὸ κάνω πῶς τὸ λὲς πῶς ἀγαπᾶς ἐμένα
καὶ τῆς καρδιάς σου τὰ κλειδιὰ ἄλλοῦ τᾶχεις δοσμένα.

Τίνος ἀγγέλου μίλησες καὶ πῆρες τὴ λαλιά του
 καὶ λές τὴν ὀμιλία σου ὅλο περὶ γραμμάτου;
 Τί τοῦκαμα τοῦ οὐρανοῦ, τί τοῦκαμα τοῦ κόσμου
 κι' ὅλοι μὲ κατατρέχουνε στὸν ἔρωτά σου, φῶς μου;
 Τὸ ἄνθος τῆς νεότης μου τὸ ἔφθειρα γιὰ σένα
 καὶ σὺ θαρρεῖς ἀγάπη μου πῶς σοῦ τὸ λέω ψέμα.
 Τὸ ἄχ! κρατῶ γιὰ σύντροφο, τὸ βάχ! κρατῶ γιὰ θάρρος,
 τὸ γιαντρικό μου κι' ὁ γιαντρὸς εἶναι αὐτὸς ὁ χάρος.
 Τὸ ἄχ! τὸ βάχ! ἀπόλαυσα βασιλικὸ στὸ στόμα
 καὶ τὸ χτικιὸ γιὰ ἐγλεντζέ νὰ κοίτωμαι στὸ στρώμα.
 Τὸ γιασεμὶ τὸ κλάδεψα, τ' ἀφήκα ἓνα κλῶνο,
 σὰν μ' ἀγαπᾶς πουλάκι μου καρτέρεψ' ἓνα χρόνο.
 Τὸ γιασεμὶ τὸ μάζεψα γιὰ νὰ τὸ λαμπικάρω
 νὰ βγάνω γιασιμόλαδο, τὸν πόνο σου νὰ πάρω.
 Τὸ γιασεμὶ πεντάφυλλο καὶ κόκκινο σταθῶρι
 μένα δὲν μοῦ χρειάζεται ἀγάπη μὲ τὸ ζόρι.
 Τὸ δένδρο πὺ καμάρωνα καθημερινὴ καὶ σκόλη,
 τὴν ἄνοιξε τὰ κλώνια του σὲ ἄλλο περιβόλι.
 Τὸ ἔχουνε οἱ εὐμορφες νὰ χαμηλοκυττάζουν,
 ν' ἄχουν τὰ μάτια χαμηλά, νὰ βαρυαναστενάζουν.
 Τοιγάρου κι' εἶμαι Παναγιὰ νὰ ξέρω τὴν καρδιά σου;
 κι' ἐμένα μάνα μ' ἔκαμε, ὡσὰν τὴν ἀφεντιά σου.
 Τὸ κεφαλάκι μου πονῶ σὰν ν' ἄφαγα λιβάνι,
 ὅλο αὐξάνει τὸ κακὸ δὲν εἶναι γιὰ νὰ γειάνη.
 Τὸ κυπαρίσσι καίεται κι' ἡ ρίζα του μυρίζει
 κι' ἐμένα τὸ πουλάκι μου ἄλλος τὸ τριγυρίζει.
 Τὸ κυπαρίσσι κόβουνε καὶ τ' ἄνθη πελεκοῦνε
 καὶ μένα τὸ πουλάκι μου παντοῦ τὸ ἐπαινοῦνε
 Τὸ κυπαρίσσι τὸ λιγνὸ τὸ μυρισμένο ξύλο
 σοῦ μοιάζει, χαϊδεμένη μου, στὸ μάκρος καὶ στὸ ψῆλο.
 Τὸ κυπαρίσσι τὸ ψηλὸ μέσα καρδιά δὲν ἔχει
 ἔτσι κι' ὁ νιὸς πὺ ἀγαπᾶ καὶ διάφορο δὲν ἔχει.
 Τὸ μῆλο εἶναι κόκκινο κι' ἔχει καὶ τὴ θωριά του,
 μὰ κεῖνο ἔχει σάρακα καὶ τρώει τὴν καρδιά του.
 Τὸ μπόϊ σ' εἶναι λεμονιά καὶ τὰ μαλλιά σου φύλλα
 καὶ τὸ λιγνὸ σου τὸ κορμὶ εἶναι μιὰ παρησία.
 Τὸ μπόϊ σ' εἶναι μιναρές, τὰ χέρια σου λαμπάδες,
 τὰ στήθη σ' εἶναι σιτζαντὲς πὺ προσκυνοῦν πασάδες.

Τὸν αἰ Γιάννη προσκυνῶ γιατί ἔχει τ' ὄνομά σου,
νάχη τῆ νειότη σου καλὰ καὶ τὴν παλληκαριά σου.
Τὸν πρῶτο μ' ἀγαπητικὸ νὰ τὸν ἰδῶ νὰ τρέμη
ὡσάν τὸ φυλλοκάλαμο ποὺ τὸ φυστοῦν ἀνέμοι.
Τὸ ξεύρεις πῶς ἀδύνατον εἶναι νὰ κατορθώσω,
νὰ ὑποφέρω μιὰ στιγμὴ χωρὶς νὰ σ' ἀνταμώσω.
Τὸ πάσο σου πουλάκι μου τοῦ παγωνιοῦ ὁμοιάζει,
κι' ἐμένα τὸν κακότυχο μὲς στὴν καρδιά μὲ σφάζει.
Τὸ πληγωμένο στῆθος μου δὲν ἦταν μαθημένο
γιὰ νὰ πατήρη θάσανα καὶ πίκρες τὸ καῦμένο.
Τὸ πληγωμένο στῆθος μου ἐπῆρε νὰ χτικιάζει
καὶ τῆ σκληρῆ σου τὴν καρδιά διόλου δὲν μαλάζει.
Τὸ πληγωμένο στῆθος μου πονεῖ μὰ δὲν τὸ λείει,
ἂν καὶ τὰ χεῖλη μου γελοῦν, μέσα ἢ καρδιά μου κλαίει.
Τὸ πορτοκάλλι ράϊσε, δέσε το μὲ τὸ τέλι
καὶ ἢ δική μου ἢ καρδιά ἐσένα μόνο θέλει.
Τώρα πλέον ἐχάθηκα, βοήθεια γυρεύω
στὸν ἰδικόν σου ἔρωτα εἶμαι καὶ κινδυνεύω.
Τώρα ποὺ μ' ἡῆρες θάστα με καλὰ νὰ μὴ μὲ χάσης
καὶ δὲν πουλιοῦμαι στὸ τσαρσί νὰ μὲ ξαναγοράσης.
Τόσο σκληρῆ καὶ ἄπονη δὲν τὸλπιζα γιὰ νᾶσαι
γὼ κινδυνεύω νὰ χαθῶ καὶ σὺ δὲν μὲ λυπᾶσαι.
Τὸ στῆθος μ' ἀπ' τὰ δάκρυα εἶναι πληγὲς γεμάτο
νὰ σ' ἀρνηθῶ δὲν ἤμπορῶ εἶναι τῶν ἀδυνάτω.
Τὸ στῆθος μου ἐπλήγωσε μὰ γιατρικὸ δὲν κάνω
ἔτσι θὰ βασανίζωμαι ὡς ποῦ νὰ ἀποθάνω.
Τὸ στόμα ποὺ τραγούδησε εἶναι σάν δαχτυλίδι,
ὁποῦ τὸ θέλ' ὁ χρυσοχὸς τοῦ χρυσαφιοῦ καμίνι.
Τὸ ταῖρι τοῦ χελιδονιοῦ θὲ νὰ τὸ πιάσω φίλο
τὸ γρηγορότερο πουλί, γιὰ νὰ σοῦ παραγγείλω.
Τοῦ ἔρωτα τὰ κάρβουνα ὅποιος πατεῖ δὲν καίει,
καὶ ἂν καὶ καμμιά φορὰ σημάδι τ' ἀπομένει.
Τοῦ ἥλιου βασιλέματα τοῦ караβιοῦ σαβούρα
δὲν τὸ πιστεύω μάτια μου νὲ μ' ἀγαπᾶς σιγούρα.
Τοῦ μάγου μάνα νᾶσουνα, τοῦ δράκου θυγατέρα,
πάλι θὰ μὲ λυπόσουνα ποὺ πάσχω νύχτα μέρα.
Τοῦ οὐρανοῦ τ' ἀψήλωμα, τῆς θάλασσας τὸ βάθος,
τῆς γῆς τὰ θεμελιώματα, τὰ "χ' ἢ ἀγάπη πάθος.

Τους ὄρφανους τοὺς ἀγαπῶ ὅπου δὲν ἔχουν μάνα,
 π' ἀπλώνουν τὰ ρουχάκια τους πάνω στὴ μαντζουράνα.
 Τουφέκι τοῦ φονιά κρατεῖς, μαχαῖρι τοῦ τζελάτη
 τί σοῦκαμα μελαχροινὴ καὶ μοῦ κρατεῖς ἀμάχη;
 Τὸ φεγγαράκι ρώτησε, τὰ ἄστρα νὰ σοῦ ποῦνε
 πῶς τρέχουν τὰ ματάκια μου ὅταν σὲ θυμηθοῦνε.
 Τραγοῦδ' εἶναι καὶ τραγουδῶ, λόγια καὶ τὰ ἀϊντίζω,
 τὸ κασαβέτι τῆς καρδιάς μὲ τοῦτο τὸ σαβντίζω.
 Τριανταφυλλιᾶς τριαντάφυλλο, τῆς κανελιάς κανέλα
 σὰν μ' ἀγαπᾶς πουλάκι μου, κάμε τὸν κόπο κι' ἔλα.
 Τρεῖς μέρες ἔχω νὰ σὲ δῶ, τρεῖς χρόνοι μοῦ φανῆκαν,
 τρία μαχαίρια δίκωπα μὲς στὴν καρδιά μου μπῆκαν.
 Τ' ὄμορφο ψάρι τοῦ γιालοῦ τὸ λένε μπαρμπουνάκι
 κι' ἐμένα τὸ πουλάκι μου, τὸ λένε Νικολάκη.
 Τῶν στεναγμῶν μου ὁ καπνὸς ἐκεῖ ὅπου πηγαίνει
 πέτρες καὶ βράχους καταλεῖ, δέντρα, βουνὰ μαραίνει.
 Φανέρωσέ μου τὸν καλὰ τὸν πόνο τῆς καρδιάς σου,
 ἀφοῦ βλέπεις πῶς χάνομαι ἀπὸ τὸν ἔρωτά σου.
 Φεγγάρι, φεγγαράκι μου, φέξε μου νὰ περάσω,
 γιατί σ' αὐτὴ τῇ γειτονιά τὸ νοῦ μου θὰ τὸν χάσω.
 Φέγγε μου φεγγαράκι μου μαζί νὰ περπατοῦμε,
 καὶ τὴν ἀγάπη π' ἀγαπῶ, νὰ πᾶμε νὰ τὴ βροῦμε.
 Φέγγουν τὰ δακτυλίδια σου, παίζουσι οἱ ὀφθαλμοί σου,
 δὲν ἔχεις χαϊδεμένη μου ψεγάδι στὸ κορμί σου.
 Φέξε μου φεγγαράκι μου καὶ γὼ θὰ σὲ πλερώσω,
 τὸ αἷμα τῆς καρδούλας μου θὰ βγάλω νὰ σοῦ δώσω.
 Φίδια μοῦ μαγειρέψανε μὲ τῆς συκιάς τὸ γάλα,
 γιὰ νὰ τὰ φάω ν' ἀρνηστῶ τὰ μάτια σου τὰ μαῦρα.
 Φίδι μὲ δέκα κεφαλές, μὲ δεκαπέντε μπόγια
 νὰ φάη τὸν προξενητὴ πού σ' ἔβαλε στὰ λόγια.
 Φίλοι κι' ἐχθροὶ μοῦ λέγουνε, τί εἶν' αὐτὸ πού κάνεις;
 γιὰ μιὰν ἀγάπη π' ἀγαπᾶς θὰ πέσης νὰ πεθάνης;
 Φραντσέζικο κριτήριο καὶ ρούσικη καμπάνα,
 γιὰ κάμε τὴν ἀπόφαση νὰ κοιμηθοῦμε ἀντάμα.
 Φύγ' ἀπὸ μένα φόνισσα, πού μ' ἔκανες κομμάτια
 μὲ τὰ ξανθὰ σου τὰ μαλλιά καὶ μὲ τὰ μαῦρα μάτια.
 Χαντράκι τῆς Ἀμερικῆς θυσία θὰ σοῦ γένω,
 τ' ἀγγελικό σου τὸ κορμί πουλί μου ζαχαρένιο.

Χαρά στ' ἀηδόνι πού λαλεῖ μέσα στὴν πρασινάδα
 καὶ βγαίν' ἀπὸ τὸ στόμα του τῆς ζάχαρης γλυκάδα.
 Χάρε δὲν σέ φοβοῦμαι πιά κι' ὅτι κι' ἂν θέλῃς κάνε,
 κι' ἂν ἔχῃς κι' ἄλλα βάσανα εἰς τὸ κορμί μου θάνε.
 Χάρε πού παίρνεις τὶς ψυχὲς πάρε καὶ τὴ δική μου,
 νὰ πάψουνε οἱ λύπες μου κι' οἱ ἀναστεναγμοί μου.
 Χιλιάδες νὰ μοῦ τάξουνε καὶ σπίτι σὰν παλάτι,
 δὲν ἀπαρνιοῦμαι, μάτια μου, τὴν ἐδική σου ἀγάπη.
 Χίλιες χιλιάδες κι' ἂν μοῦ ποῦν, τριακόσια τὴν ἡμέρα,
 ἀδύνατο νὰ σ' ἀρνηθῶ, χρυσῆ μου περιστέρα.
 Χίλιες χιλιάδες κυνηγοὶ τὸ νοῦ μου κυνηγοῦνε,
 κι' ἐγὼ τὸν ἔχω πάνω σου, κι' ἄς πᾶνε νὰ τὸν βοοῦνε.
 Χίλια κι' ἂν κατηγορηθῆ τοῦ δυόσμου τὸ κλωνάρι.
 πάλι κι' ἂν τὸ φυτέψουνε στὴ γῆ, θὰ ἔχῃ χάρη.
 Χίλιες χιλιάδες ὄργανα νὰ παίζουνε μπροστά μου.
 ἂν δὲ σέ δοῦν τὰ μάτια μου, δὲ 'φραίνεται' ἡ καρδιά μου.
 Χριστὸς ἀνέστη, μάτια μου, ἔλα νὰ φιληθοῦμε,
 καὶ βάστα στὸ χεσάκι σου κλῆμα νὰ βλογηθοῦμε.
 Χριστέ μου καὶ νὰ σμίγαμε σ' ἓνα στενὸ τὰ δύο μας
 καὶ τὸ στενὸ νά'ναι μακρὸ νὰ ποῦμε τὸν καῦμό μας.
 Ψάλτη καὶ ἀναγνώστη μου, σὰν ψάλλει αὐτὴ σου ἡ γλῶσσα,
 ποιὸς δάσκαλος σοῦ τᾶμαθε τὰ γράμματα τὰ τόσα.
 Ψάλτη μου κι' ἀναγνώστη μου τὰ πέντε σου δαχτύλια
 ἀγγέλοι σοῦ τὰ πήρανε, νὰ κάμουνε κονδύλια.
 Ψηλὲ λιγνέ μου τσελεπῆ κι' ἀγγέλου στοατιώτη,
 γουσὸ κλειδάκι τ' οὐρανοῦ, κορώνα τοῦ δεσπότη.
 Ψηλὲ λιγνέ μου τσελεπῆ, καλέ μου στρατιώτη,
 γιὰ λόγου σου ἐφύλαξα τὴν ἀκοιβῆ μου νειότη.
 Ψηλὸ κυπαρισσάκι μου καὶ δένδρο μου μεγάλο,
 κι' ἄλλες πολλὲς σέ θέλουνε, μὰ γὼ θὲ νὰ σέ πάρω.
 Ψηλὸ λιγνὸ σέ διάλεξα, γεμάτο σὰν τὸ στάχυ,
 περιπλεγμένο μάλαμα, πῶς μοῦ κρατεῖς ἀμάχη;
 Ψηλὸς λιγνὸς ὁ ἔρωτας καὶ πράσινα ντυμένος,
 ἀγάπη ὅπου μοῦβαλε ἀναθεματισμένος.
 Ὡ δάλασσά μου γερανιὰ καὶ κῦμα μου γαλάζιο,
 φέρετε τὴν ἀγάπη μου νὰ μὴν ἀναστενάζω.
 Ὡ δάλασσά μου γερανιά, ὄλα τὰ γερανίζεις,
 ἐσὺ καὶ τὴν ἀγάπη μου νὰ τὴν καλαρμενίζης.

Ὡ κοντυλένιο μου κορμί, ζωγραφιστή μου μέση,
 ὅποιος εἶπεῖ κακὸ γιὰ σέ, ἢ μύτη του νὰ πέση.
 Ὡ λογισμὲ περήφανε καὶ νοῦ διασκορπισμένε,
 σὲ θάσανα μὲ μπέρδεψες, ἀναθεματισμένε.
 Ὡμορφα πὺ τραγούδησε αὐτὴ ἢ χαϊδεμένη,
 ὅπου τὴν ἔχ' ἢ μάνα της στὰ χὰδια μαθημένη.
 Ὡμορφα πὺ τραγούδησες νὰ σὲ χαρῆ πὺ σ' ἔχει
 κι' ὁ νέος πὺ σὲ ἀγαπᾶ πὺς ἔχει νοῦ καὶ στέκει.
 Ὡμορφοκαμωμένη μου καὶ καστανοφρυδοῦ μου,
 σὺ πῆρες τὴν καρδούλα μου, σὺ πῆρες καὶ τὸ νοῦ μου.
 Ὡμορφοκαμωμένη μου καὶ λαμπαδόχυτή μου,
 ὦμορφη νιὰ τῆς μάνας σου, ἄχ! θὰ γενῆς δική μου;
 Ὡμορφοκαμωμένη μου καὶ ποιός σου τὰ σγουραίνει,
 τὰ κατσαρά σου τὰ μαλλιά μὲ φιλντισένιο χτένι;
 Ὡμορφοκαμωμένη μου κορώνα τῶν ἀγγέλω,
 μεγάλης πέμπτης λειτουργιᾶ καὶ τῆς Λαμπρῆς βαγγέλιο.
 Ὡμορφο πηγαδιοῦ νερὸ καὶ πικροδάφνης φύλλο,
 μαλαματένιο μου κλειδί, πὺ ἀνοίγουνε τὸν ἥλιο.
 Ὡμορφος πὺ μοῦ φαίνεσαι, μὲς στ' ἄλλα παλληκάρια,
 ἐσ' εἶσαι φῶς μου τὸ δεντρί κι' οἱ ἄλλοι τὰ κλωνάρια.
 Ὡ Παναγιά μου τοῦ Βροντᾶ, δόσε μας χαρτζιλίκι,
 γιὰτι παρᾶς δὲν ἔμεινε ἀπὸ τὸ μπεκριλίκι.
 Ὡ Παναγιά μου Σπηλιανῆ μὲ τὰ ἐννια καντήλια,
 φέρε μου τὸ πουλάκι μου νὰ σοῦ τὰ κάμω χίλια.
 Ὡς καίγονται τὰ κάρβουνα ἀπάνω στὸ μαγκάλι,
 ἔτσι καὶ σὺ νὰ καίγεται ἂν ἀγαπήσης ἄλλη.
 Ὡς καὶ τὰ ἄστρα τ' οὐρανοῦ καὶ κείνα τὰ φοβοῦμαι,
 νὰ μὴ μᾶς μαρτυρήσουνε, ὅταν κρουφομιλοῦμε.
 Ὡς καὶ τὶς πέτρες πὺ πατεῖς κι' ἐκεῖνες τὶς γνωρίζω,
 σκύβω καὶ τὶς γλυκοφιλῶ καὶ δάκρυα τὶς γεμίζω.
 Ὡς καὶ τὰ παραθύρια σου ὄχτρητα μοῦ κρατοῦνε,
 ὅταν γυρίζω καὶ τὰ ἰδῶ, χωρὶς ἀγέρα κλειοῦνε.
 Ὡς πότε ἄχ! κι' ὡς πότε θάχ! πότε κακὴ καρδία
 ὅσο νὰ στέκης λεύτερη ἔχω παρηγορία.
 Ὡς πότε πιά τὰ μάτια μου τῆς γειτονιαῖς καλάνοι,
 τὸνα νὰ τρέχη τὸ νερὸ καὶ τ' ἄλλο τὸ φαρμάκι;
 Ὡς πότε περδικοῦλα μου, θὲ νὰ μὲ βασανίζεις,
 δὲν ξέρεις τὴν καρδούλα μου σκληρὰ πὺς τὴν φλογίζεις;

Ὡς πότε τόσα βάσανα θὰ σέρνη τὸ κορμί μου,
 πλέον δὲν μ' εὐσπλαχνίζεσαι, γλυκύτατο πουλί μου.
 Ὡς πρέπει τὸ ροδόσταμο στὸ εὐμορφο μοσκάλι,
 πρέπει καὶ τῆς ἀγάπης μου τὸ κόκκινο ζουνάρι.
 Ὡσπου νὰ ζῆς θέλω νὰ ζῶ κι' ὥσπου νὰ στέκης νᾶμαι
 κι' ὄντας καὶ σὺ ψυχομαχᾶς κι' ἐγὼ στὸν ἄδη νᾶμαι.
 Ὡς τρέμει τὸ τρατόψαρο, ὅταν τὸ πιάσ' ἡ τράτα
 ἔτσι τρέμει ἡ καρδοῦλα μου, ὅταν σὲ βρῶ στὴ στράτα.
 Ὡς τρέχουνε τὰ σύννεφα καὶ πᾶνε στὸν ἀέρα,
 λέγω τὰ τραγουδάκια μου καὶ ἔρχονται σὲ σένα.
 Ὡ οὐρανὲ καὶ θάλασσα καὶ σεῖς βασιλικοὶ μου,
 γιατί μ' ἀποκοιμήσατε, πήρατε τὸ πουλί μου;
 Ὡ οὐρανὲ μὴ βρέξεις πιά κάμε μ' αὐτὴ τὴ χάρη
 κι' ἐγὼ μὲ τὰ ματάκια μου ποτίζω τὸ χορτάρι.
 Ὡ οὐρανὲ πατέρα μου καὶ γῆς μάνα δική μου,
 νὰ μὴν τὴν πάθ' ἄλλος κανεῖς ποτὲ τὴν πάθησή μου.
 Ὡραία χαϊδεμένη μου ὅταν θὲ νὰ μιλήσης
 ἀναγεννᾶται ἡ χαρὰ καὶ χάνεται ἡ θλίψις.
 Ὡ φίλτατέ μου μπιστικιέ, πὺ ξέρεις τὴ βουλή μου
 μὴν ἀγαπᾶς τὴν π' ἀγαπῶ, γιατί πον' ἡ ψυχὴ μου.
 Ὡχ! ὄρφανοθρεμμένε μου, γνωρίζεις ἀπὸ λύπη
 τὸν νέο ὅπου ἀγαπᾶς, ἐκεῖνος νὰ σοῦ λείπη.
 Ὡχου τῆς λεμονιάς ἀνθός, τοῦ γιασεμιοῦ τὸ φύλλο
 τί εἶχες καὶ μ' ἀρνήστηκες, βενέτικό μου μῆλο;

Ἀπὸ τὰ πολλὰ τραγούδια παραθέσαμε τόσα, πὺ εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ ἀπο-
 δώσουν τὸ νόημα τῆς ποίησης τῶν σημερινῶν Σαμίων· καὶ τὰ συμπληρώνουμε
 προσθέτοντας καὶ μερικὰ τ σ α κ ί σ μ α τ α ἢ στροφές, πὺ χρησιμοποιοῦν
 οἱ τραγουδιστὲς μετὰ τὸ τέλος τοῦ κάθε διστίχου.

Τ Σ Α Κ Ι Σ Μ Α Τ Α

Ἀγαπῶ σε γιὰ "να πρᾶμα, γιὰ νὰ παντρευτοῦμ' ἀντάμα.
 Ἀίντε νᾶμασ' ἴσα ἴσα, λεμονιά καὶ κυπαρίσσα.
 Ἀίντε νᾶμαστε τὰ δυὸ μας κι' ἄς ρημάξη τὸ χωριό μας.
 Ἀίντε νὰ πᾶμε κεῖ ποῦ λές, πὺ κάνουν τὰ πουλιὰ φωληές.
 Ἀίντε νὰ πᾶμε μεῖς τὰ δυὸ, σ' ἕναν ἀγέρα ὄροσερό.
 Ἀμὰν ἀμὰν δὲν νταγιαντῶ, τὸν ἐδικό σου τὸν καῦμό.

Ἄν δὲ στὰ πιάσω δαίμονα, τὰ δύο σου κιτρολέμονα.
 Γιὰ δὲς μαλλιά γιὰ πλέξιμο, ματάκια δυὸ γιὰ γνέψιμο.
 Γιὰ δὲς ματάκια καὶ λαιμὸς καὶ γὼ κοιμοῦμαι μοναχός.
 Γιὰ τὰ σένα παίζουν τοῦτα τὰ βιολιά καὶ τὰ λαβοῦτα.
 Γύρισε δὲς με μιὰ φορά, μαῦρα μου μάτια φλογερά.
 Ἔλα ἀπὸ μπρὸς μου πέρασε, κι' ἂν δὲν μιλήσης γέλασε.
 Ἔλα νὰ σὲ ἰδῶ μιὰ ὥρα κι' ἡ ψυχὴ μου βγαίνει τώρα.
 Ἔλα τράβηξε μικρὸ μου τὸ μαχαῖρι στὸ λαιμὸ μου.
 Ἔχεις ματάκια τῆς Γοργοῦς, πὺ σφάζουν τούρκους καὶ ρωμηούς.
 Ἔχει ὁ Θεὸς γυρίσματα, νὰ πληρωθοῦν τὰ πείσματα.
 Ζήτα ζώνω μὲ τὰ φίδια, γιὰ τὰ δύο σου μαῦρα φρύδια.
 Ἦθελα καὶ γὼ νὰ γένη, ν᾿άμασταν εὐλογημένοι.
 Θάλασσα βαρεῖ τὴν ἄμμο, σ' ἀγαπῶ μὰ τί νὰ κάμω;
 Θάλασσα βαρεῖ τὸ κῦμα, τὸ πουλί μου πάει πρίμα.
 Θάλασσα θὲ νὰ περάσω, ν᾿άρθω νὰ σὲ κουβεντιάσω.
 Θάλασσα φουρτουνιασμένη, τὴν καρδιά μ' ἔχεις καυμένη.
 Κάλλιο θάνατος καὶ βία, παρὰ τέτοια τυραννία.
 Μῆλο μου τοῦ παραδείσου χάδια πῶχει τὸ κορμί σου.
 Ν᾿άμουνα στὴ γῆς σκουληκι καὶ στ' αὐτί σου σκουλαρῆκι.
 Σένα πρέπει σένα πιάνει τὸ μαντήλι στὸ κεφάλι.
 Σένα πρέπει τὸ καπέλλο καὶ τὸ τσόχινο σουρέλο.
 Σένα πρέπει τὸ ρεγάλο, ὁ καπνὸς καὶ τὸ τσιγάρο.
 Τὰ ματάκια μου γιὰ σένα κλαῖνε παραπονεμένα.
 Τὰ ματάκια σου ἀσπροῦλα, εἶναι αὐγερινὸς κι' ἡ πούλια.
 Τὰ ματόκλαδά σου λάμπου σὰν τὰ λούλουδα τοῦ κάμπου.
 Τὸ πουλάκι μου σὰν χάσω τὴν ἀκρογιαλιά θὰ πιάσω.
 Φίλησέ με γιὰ νὰ γειάνω, νὰ μὴν πέσω καὶ πεθάνω.
 Χαμήλωσε τὴ ζώνη σου πὺ ν᾿ἄναι χίλιοι οἱ χρόνοι σου.

Στους χοροὺς συμβαίνει κάποτε μιὰ νέα, ἡ ὁποία ἀπεχθάνεται ἕνα ἐρωτῶν
 νέο, πὺ τῆς ἐκδηλώνει μὲ τραγούδια τὰ αἰσθήματα τῆς καρδιάς του, νὰ τοῦ φε
 νερώση καὶ κείνη, μὲ τραγούδια, τὴν ἀποστροφή τῆς· ἐκεῖνος τότε ἐξοργίζεται
 γιὰ τὴ δημόσια προσβολὴ πὺ τοῦ ἔγινε, καὶ ἀνταλλάσσονται ἀναμεταξύ τοι
 στίχοι, πὺ λέγονται π ε ι σ μ α τ ι κ ἄ, οἱ ὁποῖοι σιγὰ σιγὰ καταλήγουν ε
 θαρειὲς θρисиὲς καὶ σὲ θωμολοχίες, ὡς ἐξῆς:

Ἡ νέα, στὸν νέο πὺ ἀποστρέφεται:

Ἄδικα βασανίζεσαι, τοῦ κάκου τυραννιέσαι,

δὲν εἶμαι διὰ λόγου σου καὶ μὴν παραπονιέσαι.

Ὁ νέος ἀπαντάει στὸ δίστιχο τῆς νέας:

Μ' ἀρνήθηκες σ' ἀρνήθηκα, δὲ θέλεις δὲ σὲ θέλω.
πᾶνε νὰ βρῆς τὸ ταῖρι σου κι' ἐγὼ ἄλληνα θέλω.

καὶ συνεχίζουν ἔτσι ν' ἀνταλλάσσουν τὰ πεισματικά δίστιχα:

Στὴ βρῦση πῶχει πλάτανο μὴν πᾶς γιὰ νὰ γεμίσης
καὶ κεῖ πού δὲν σὲ θέλουνε μὴν πᾶς νὰ ἀγαπήσης.

Ἐσὺ θαρρεῖς πῶς σ' ἀγαπῶ καὶ κάνεις τὸ μεγάλο,
μὰ τὸν Θεὸ πού προσκυνῶ, στὸ νοῦ μου δὲν σὲ βάλλω.

Κόψε τὸ μῆλ' ἀπ' τὴ μηλιά τὴ χαμηλὴ πού φτάνεις
κι' ἐκεῖ πού δὲν σὲ δέχονται ἀγάπη νὰ μὴν κάνης.

Δὲν θέλω πλειὰ νὰ σὲ ἰδῶ μήτε νὰ σὲ γνωρίσω
καὶ εἰς τὸν δρόμο ἂν σὲ δῶ, τὰ μάτια μου θὰ κλείσω.

Τὴν εἶχα τὴν ἀγάπη σου ἀνάμεσα στὰ φρύδια,
τώρα τὴν ἔρριξα στὴ γῆ καὶ φάγαν τὴ τὰ φεῖδια.

Ἐγῶμαι τ'ς ἀστραπῆς παιδὶ καὶ τῆς βροντῆς ἀγγόνι,
σὰ θέλω στράφτει καὶ βροντᾶ, σὰ θέλω ρίχτω χιόνι.

Τὸ ψαροκόκκαλο μασᾶς, θαρρεῖς πῶς εἶν' ἀχέλυ,
ἐκείνη ὅπου ἀγαπᾶς, ἐσένα δὲν σὲ θέλει.

Καλὲ καυμένο ἄυλο ἀπὸ τὸν αἶ τάφο,
αὐτὰ τὰ λόγια ὅπου λὲς ἐγὼ χρειὰ δὲν τᾶχω.

Ἄφ' ὄντας ἐκουφάθηκα ἠσύχασα νὰ ξεύρης,
καὶ ἄλλην ὅμοια μὲ σὲ προσπάθησε νὰ εὔρης.

Μπορεῖ κανεὶς νὰ κουφαθῆ, νὰ στραβωθῆ ἂν θέλῃ
κι' ἐμένα ὅτι κι' ἂν γενῆς τίποτα δὲν μὲ μέλλει.

Εἶσαι πολὺ ἀνόητος ἀνίσως καὶ ἐλπίζεις
ὅτι θὰ σὲ στεφανωθῶ, καὶ μάταια πασχίζεις.

Ἐσὺ θαρρεῖς πῶς σ' ἀγαπῶ γυναῖκα νὰ σὲ πάρω
δερμάτι μου χρειάζεται καὶ θέλω νὰ σὲ γδάρω.

Στοχάσου χαλκοπράσινε, μὴν πῆς κακὸ γιὰ μένα
γιατ' ἔβαλα στὸ πόδι σου καλλίτερ' ἀπὸ σένα.

Κάλλιο κανεῖς νὰ σκοτωθῇ νὰ πάρη μιὰ τρομάρα,
παρὰ νὰ πάρη σὰν καὶ σὲ νάχ' ἡ καρδιά του λαύρα.

Σὰν κάμει ὁ πετεινὸς αὐγὸ κι' ἡ μυγδαλιὰ πιπέρι
τότε καὶ σὺ νὰ καρτερῆς πῶς θὰ μὲ κάμης ταῖρι.

Μὴ σειέσαι καὶ λυγίζεσαι σὰ βρωμερὸ χορτάρι
τοῦ κάκου κάνεις ὅλ' αὐτά, κανεῖς δὲν θὰ σὲ πάρη.

Μάζεψε τὰ τραγούδια σου καὶ βάλτα στὸ κουρούπι
καὶ κρέμαστα ψηλὰ ψηλὰ νὰ μὴν τὰ φᾶν' κουνούποι.

Ἄνεβα πάνω στὸ βουνὸ καὶ στήσε δυὸ τσατάλια
καὶ κρέμασε τὰ μοῦτρα σου σκιάχτρο γιὰ τὰ τσακάλια.

Ἐσὺ ποὺ ξέρεις τὰ πολλὰ νάχης τὰ λόγια λίγα
καὶ μένα δῶ ποὺ μὲ θωρρεῖς, ἡ κόρ' εἶμαι τοῦ ρήγα.

Τοῦ ρήγ' ἂν εἶσαι τὸ παιδὶ στὸ κάστρο νὰ ὀρίσης
γιατὶ σὲ περιμένουνε λάσπη νὰ κουβαλήσης.

Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποὺ τραγουδᾷ μὲ τὶς πλατειῆς μανίκες;
ποὺ κάνουν οἱ ἀχειῖλες του σὰν παπουτσοσφυρίζτες;

Γιὰ δὲς τὸ βρωμοχόρταρο, τῆς κοπριάς λουλουδι
ἤρθε μπροστά μου νὰ μοῦ πῆ πεισματικὸ τραγοῦδι.

Νὰ μὴν παραψηλώνεσαι καὶ ξέρω τῆ γενιά σου
πέντε χιλιάδες κόνιδες ἔχ' ἡ βρακοθηλειά σου.

Δὲν σὲ καταχρειάζομαι μπακράτσι στὸ πηγιάδι
γιὰ ν' ἀνασέρνω τὸ νερὸ νὰ πίνουν οἱ γαιῖδάροι.

Αὐτὸς ὁποῦ τραγούδησε καὶ σεῖ καὶ τὸν ἀμπᾶ του
τίς ψεῖρες μὲ τὸ φόρτωμα μόν' ἔχει καταντιὰ του.

Θωρεῖς τηνα πῶς περπατεῖ, σὰν τὸ καλάμι σειέται
κι' ἀπὸ τὴ ψώρα τὴν πολλὴ ὀπούβρη τοῖχο ξυέται.

Φύγ' ἀπὸ μπρός μου, σκάλαθρο, ἀλλοῦ πάν' νὰ φυτρώνης
πᾶνε στὴν πέρα γειτονιὰ καὶ δῶ μὴν ἀξαμώνεις.

Πρινάρι σγατζοπρίναρο κι' ἀγκάδι πού ἀγκυλώνεις
πάρε τὴ βόλτα σ' ἀποδῶ, γιατί μ' ἀνακατώνεις.

Καλὲ κακόμοιρε ἐσὺ δὲν εἶσαι γιὰ γυναῖκα,
μόν' νὰ φυλάγης πρόβατα καὶ χοίρους πέντε δέκα.

Μωρὴ κουρκούτ' ἀνάλατη καὶ φάβα τσικνωμένη
κι' ἀπόπλυμα τοῦ καναβιοῦ, ἐσένα ποιός σὲ θέλει;

Καλὲ κατακακόμοιρε μὲ τὰ στραβὰ ποδάρια
καὶ σὺ μ' ἀνακατώνεσαι μέσα στὰ παλληκάρια;

Σύρε ἀπὸ μπρός μου σύγχαμα, τοῦ κόσμου ἀηδία,
νὰ μὴ μὲ πᾶρ' ἢ βρωῶμα σου καὶ πέσω σ' ἀρρωστία.

Πετάχτηκ' ἢ παληόκοττα κι' ἢ περσυνὴ πουλάδα
τὸ φταμηνίτικο αὐγὸ νὰ κάμη πατινάδα.

Μαρὴ τσουκάλια λιγδερὴ, τηγάνι δίχως χέρι,
ἄλειψε τὸ τραγοῦδι σου μὲ σκόρδο καὶ πιπέρι.

Φύγε καὶ ἀηδίασα μ' αὐτὰ τὰ μωρολόγια
καὶ νὰ ξεράσω μοῦρχεται μ' αὐτοῦνα σου τὰ λόγια.

Σὰν σὲ θωρρῶ μοῦ φαίνεται πῶς βλέπω μιὰ καμήλα,
νὰ σέρνη στὴν καμπούρα της πέντε γομάρια ξύλα.

Σένα σοῦ πρέπει νὰ φορῆς τορβᾶ καὶ δεκανίκι
νὰ σὲ τραβοῦνε τὰ σκυλιὰ καὶ νὰ σὲ τρῶν' οἱ λύκοι.

Μαρὴ στραβοπινακωτὴ μὲ τὰ στραβὰ ψωμιά σου,
κι' ἀνίσως μὲ παρακαλεῖς δὲν ἔρχομαι κοντά σου.

Ἔχεις τὰ μάτια τοῦ λαγοῦ, τὰ φρύδια τῆς καμήλας
ἔχεις τὸ κατωσάγωνο τῆς παληοπροβατίνας.

Ἄσπρ' εἶσαι σὰν τὸν ἀχινὸ καὶ κόκκινη σὰν πράσο
ὄντας γυρίσω καὶ σὲ δῶ μούρχεται νὰ ξεράσω.

Σύ ῥσαι κεῖνο τὸ ζούμπερο, κεῖνο τὸ κουρκουδιάλι
ποὺ βγαίν' ἀπὸν στὸν ἀρμακᾶ καὶ σεῖ καὶ τὸ κεφάλι.

Ἔχεις τὰ μάτια σὰν αὐγὰ τῆ μύτ' σὰν κολοκύδι
ἀπὸ τὸ ὄλο φαίνεσαι πῶς εἶσαι σαμιαμίδι.

Βάλε μέσα στὴν τσέπη σου καροῦμπες νὰ βροντοῦνε,
νὰ δῆς γαῖδουρομούλαρα ποὺ θὰ σ' ἀκολουθοῦνε.

Μαρὴ κιτρινοφασουλιά, μαρὴ κιτρινομούρα,
ποὺ βούτησες τὴ μούρη σου μέσα στὴ σαλαμούρα!

Ἡ μύτη σ' ἦ καμπουρωτὴ, τὰ γάτινά σου μάτια
τὰ δόντια σου τὰ σουβλερὰ μὲ κάνανε κομμάτια.

Ἄσπρ' εἶσαι σὰν τὸ φοῦρνο μας καὶ σὰν τὸ μαγερεῖό μας,
μελαχροινὴ καὶ νόστιμη καθὼς τὸ γαῖδαρό μας.

Τὰ μάτια σ' εἶναι σὰν αὐγὰ, ἡ μύτη σ' σὰν ἀγκίστρι
σένα σοῦ πρέπει μάτια μου σαμᾶρι καὶ καπίστρι.

Ἔχεις δυὸ μάτια σὰν βουριά, τὰ φρύδια σου μεγάλα
καὶ τὸ κεφάλι σου μικρὸ σὰν μιὰ παληομούλαρα.

Τὰ δόντια σου ταιριάζουνε παλούκια στὴν αὐλή μας,
νὰ δένωμε τὸ γαῖδαρο νὰ τρώη τὴ βοσκή μας.

Τράβα το τὸ γαῖδοῦρι σου καὶ πᾶνε αὐτοῦ σακάτω
κι' ἂν ἀπαντήσης καὶ σκατό, ἀπέζεψε καὶ φάτο.

Τάχα δὲν εἶναι ἀρκετὰ τὰ παραπάνω πειραχτικά, γιὰ νὰ καταδείξουν μέ-
χρι ποῦ μπορεῖ νὰ φτάση ἡ ὀργή καὶ ὁ θυμὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἔταν τὸν προσβάλ-
λουν στὰ πειθὸ λεπτά· του αἰσθήματα;

Δ Ι Α Φ Ο Ρ Α

Συμπληρώνουμε αὐτὸ τὸ κεφάλαιο, προσθέτοντας καὶ μερικὰ τραγουδάκια,
ποῦ τὰ τραγουδοῦν οἱ χαμογελαστὲς παρθένες στὶς ἑσπερίδες ἰδίως καὶ τὰ ὁ-
ποῖα ἔχουν ἐρωτικό, σκωπτικὸ ἢ εὐτράπελο περιεχόμενο.

Τὰ ρόδα τῆς κόρης

Μιὰ κόρη ρόδα μάζωνε καὶ ἄνθη κορφολόγα
κι' ὁ βασιληᾶς ἀξάντησε ἀπὸ τὸ ἄβ' κι' ἐρχόντα.
—“Ὡρα καλὴ σου κοπελλιά, δὸς μου καὶ μένα ρόδα.
—Μετὰ χαρᾶς σου, βασιλέ, καὶ νὰ σοῦ δώσω τρία.
Ἐβγαλε καὶ τοῦ ἔδωσε τὰ δύο τῆς δακτυλίδια
κι' ἡ μάνα τῆς τὴ θώραγε ἀπ' τὸ παραθυράκι.
—Μαρὴ σκύλα, καὶ ἄνομη κι' ἀρμενουβαφτισμένη;
πῶχεις τοὺς δώδεκ' ἀδερφοὺς καὶ θὰ σὲ μαντατέψω;
Ἄκόμα λόγου ἔλεγε κι' οἱ δώδεκα ἐφτάσαν
κι' ἡ μάνα τῆς τὴν ἔδερνε μὲ μιὰ χρυσῆ βεργίτσα.
Ἡ κόρη ὡς τὰ μεσάνυχτα πῆρε καὶ ψυχομάχα,
ἡ μάνα τῆς μπαινόβγαινε καὶ τὰ μαλλιά τῆς τράβα.
—Σὰ θὰ πεθάνης κόρη μου τί ροῦχα νὰ σοῦ βάνω;
Θέλεις ἀπὸ τὰ χρούσαφα ἢ ἀπ' τὰ βελουδένια;
—Δὲ θέλω ἀπ' τὰ χρούσαφα μηδ' ἀπ' τὰ βελουδένια,
μόν' θέλω νὰ μὲ θάψητε μέσα στὰ ματωμένα,
γιὰ νὰ τ' ἀκούση ὁ βασιλές, γιὰ νὰ τὸ μάθ' ἡ χώρα,
πῶς ἔχασα τὴ νειότη μου γιὰ δυὸ ζευγάρια ρόδα.

Τὰ παινέματα τῆς ἐρωτευμένης

Μιὰ λιγερὴ ψυχομαχᾶ γιὰ ἕνος ἴγοριου ἀγάπη,
γιὰ ἕνος λιγνοῦ, γιὰ ἕνος Ξανθοῦ, γιὰ ἕνος ἀγγελομμάτη.
κι' εἶχε τρεῖς φιληνάδισσες καὶ πῆγαν νὰ τὴ δοῦνε.
Ἡ μιὰ ἔκατσε στὴν κλίνη τῆς κι' ἡ ἄλλη στὸ πλευρό τῆς

καὶ κείνη πού τήν ἀγαπᾶ εἰς τὸ προσκέφαλό της.
 Ἡ μι' ἄρχισε νὰ τῆς μιλή κι' ἡ ἄλλη νὰ τῆς λέη
 καὶ κείνη πού τήν ἀγαπᾶ καλὰ τήν ξαγορεύει.
 —Καὶ μεῖς δὲν ἀγαπήσαμε ἀγόρι σὰν καὶ σένα;
 μὰ "χαμε σίδηρο καρδιά, τ' αὐτιά μας μολυβένια.
 —Καὶ σεῖς ἂν ἀγαπήσατε, μαῦρος κι' ἄσχημος ἦταν·
 Ἐγὼ κείνον πού ἀγαπῶ ἀγγελοματίας εἶναι,
 μὲς στὰ χρυσᾶ Βενέτικος στὰ μαῦρα βελουδέσιος
 καὶ μὲς στὰ κατακόκκινα ρήγας εἶν' καμωμένος.
 Κάμε λουσὰ καὶ λούσε με, χτένα καὶ χτενίσέ με
 καὶ πλέξε τὰ μαλλάκια νὰ πάγω νὰ τὸν εὔρω.
 Κάνει λουσὰ καὶ λούζεται, χτένι καὶ τήν χτενίζει
 καὶ πλέκει τὰ μαλλάκια της νὰ πάη νὰ τὸν εὔρη.
 Χίλιες εἶχ' ἀπὸ πίσω του καὶ χίλιες ἀπὸ μπρός του
 καὶ πάνω στὸ κεφάλι του χίλιες καὶ δυὸ χιλιάδες.
 —Καλῶς τηνε τῆ λιγερή, καλῶς την τήν κυρά μου,
 καλῶς τῆ βέργα τῆ λιγνή, ἀντάμα μου νὰ μείνη.
 —Δὲν εἶμαι γὼ σὰν πού θαρρεῖς, δὲν εἶμαι σὰν πού ξέρεῖς·
 τὸ λιγυρὸ πού σκόνταψες, κόπιασε νὰ τὸ πάρης.
 —Γιὰ ποιά μου λές, γιὰ ποιά λαλεῖς, γιὰ ποιά μου συντυχαί-
 νεις;

Γιὰ τὴν οὐγκιὰ τὸ μίλημα, τῆ λίτρα τὸ χρυσάφι.
 —Νὰ τῆ φιλῶ δὲν ἤθελε κι' ἂν τήν τσιμπήσω κλαίει
 κι' ἂν τῆς εἰπῶ καὶ τίποτα ἢ γειτονιὰ τὸ ξέρει.
 —Κι' ἂν τήν φιλήσης δέχεται κι' ἂν τήν τσιμπήσης θέλει
 κι' ἂν τῆς εἰπῆς καὶ τίποτα, στὴ μπόλια της τὸ δένει.
 —Σήκω ἀπάνω κι' ἄλλαξε καὶ βάλ' ἄσπρες σαγιάδες,
 στὸ παραθύρι κάθησε καὶ κλῶθε τὸ χρυσάφι.
 Στέκει καὶ συλλογίζεται πῶς νὰ τὸν ἐπαινέση.
 —Νὰ τὸν εἰπῶ βασιλικό, στὴν κοπριά φυτρώνει,
 νὰ τὸν εἰπῶ γαρούφαλο καὶ κείνο κόμπους ἔχει
 νὰ τὸν εἰπῶ τριαντάφυλλο κι' αὐτὸ ἀγκέλια ἔχει.
 "Ἄς τὸν εἰπῶ σὰν ποῦξερρα, σὰν ποῦμαι μαθημένη.
 —"Ἐλα σταυρέ μου, σταυραετέ, σταυρέ μου κουμπωμένε,
 τὰ μάγουλά σου τρίζουνε καὶ τὰ μαλλιά μυρίζουν
 καὶ τὰ γλυκὰ τὰ μάτια σου τὸν ἥλιο θαμπώνουν.
 —Μένα μ' ἀρραβωνιάσανε καὶ πᾶν' νὰ μὲ παντρέψουν.
 —Αὐτοῦ πού πᾶς ἀφέντη μου, νὰ μὴ παιδεγγονίσης

καὶ μέσα στὰ μεσάνυχτα ἐμένα νὰ ζητήσης.
Ἡ κόρη ἂν εἶναι φρόνιμη, θέλει νὰ σέ ρωτήσει.
Τὶς εὐμορφίες μου πέστε της, τὶς χάρες μου διηγήσου·
μ' ἀλήθεια τὶς παραγνωσιές παρακαλῶ σέ κρύψε.

Ὁ ἐραστής πὺ πεθαίνει

Ἔλα τριανταφυλλένια μου στὸ σπίτι μας γιὰ μένα
καὶ μὴ ντραπῆς τὴ μάνα σου μηδ' ἄλλοι κανένα.
Καὶ κείνη λόγια θὰ σοῦ πῆ, λόγια νὰ σέ πικράνη
κι' ἂν εἶς' ἀγάπη πιστικὴ στὸ νοῦ σου μὴν τὰ βάνης.
—Ὡρα καλὴ χατζήδενα, χατζήνα, ποῦν' ὁ γυιός σου;
—Γιὰ δές τονε σὰν κείτεται ὁ ἀγαπητικός σου.
Βγαίνει ἀπὸ τὴν τσέπη της ρόδα καὶ τοῦ χαρίζει.
—Πάρε τα, χιόνα μ' πάρε τα τὰ ρόδ' ἀπ' τὴν ποδιά μου
καὶ θὰ σέ βαρειοκάψουνε τ' ἀναστενάγματά μου.
Ἔμπα ζερβά στὴν κάμαρη κάτσε δεξὰ στὸ στρῶμα
κάτσε καὶ παρηγόρα τον καὶ φίλα τον στὸ στόμα.
—Σὰ θὰ πεθάνω, χιόνα μου, ἔλα σαβάνωσέ με
καὶ πάρε ψευτολούλουδα κι' ὠμορφοστόλισέ με.
Μὴν μοῦ βάλης τὰ τσόχινά, μηδὲ τὰ βελουδένια
μόν' βάλε μου τὰ ταρακλιά, πὺ τᾶχω λερωμένα.
Καὶ βάλε τὸ ζουνάρι μου τὸ ἄσπρο, τὸ μεγάλο,
ὁποῦ τὸ μελετήσανε στὸν ἄδη νὰ τὸ βάλω.
Ὡμορφα, ὦμορφα, νὰ κλαῖς νὰ μὴν σ' ἀναγελάσουν
γιατὶ θαρθοῦν ἀρχόντισσες ἀπάνω μου νὰ κλάψουν.
Ὡμορφα ὦμορφα νὰ κλαῖς νὰ μὴν σ' ἀναγελοῦνε
γιατὶ θαρθοῦνε λεύτερες νὰ μὲ μοιρολογοῦνε.
Ὦντας θὰ μὲ σηκώσουνε τέσσερα παλληκάρια,
τότε νὰ κλαῖς νὰ δέρνεσαι, μὲ πέτρες μὲ λιθάρια.
Ὦντας θὰ μ' ἀποβγάλουνε ἔξω ἀπ' τὴν αὐλή μου,
τότε νὰ σύρης μιὰ φωνή, «ποῦ πᾶτε τὸ πουλί μου;»
Ὦντας θὰ μὲ περάσουνε ἀπὸ τὴ γειτονιά σου
ἔβγα κρυφ' ἀπ' τὴ μάνα σου καὶ τράβα τὰ μαλλιά σου.
Σὰν σέ ρωτήσ' ἡ μάνα σου, τί κάνης τόσην ὥρα;
πές, τὸ φουστάνι μ' ἔραβα κι' ἔχασα τὴ βελόνα.
Ὦντας θὰ μὲ περάσουνε ἀπὸ τὰ μαγαζάκια
μικροὶ μεγάλοι θὰ νὰ κλαῖν καὶ τὰ μικρὰ παιδάκια.

"Οντας θὰ μὲ ξαντίσουνε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά
 τότε νὰ σύρης, μιὰ φωνὴ ν' ἀνάψουν τὰ καντήλια.
 "Οντας θὰ μ' ἀκουμπήσουνε στῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα
 τότε νὰ σύρης μιὰ φωνὴ νὰ μαραθοῦν τὰ χόρτα.
 "Οντας θὰ μ' ἀκουμπήσουνε στῆς ἐκκλησιᾶς τὴ μέση
 τότε νὰ σύρης μιὰ φωνὴ τὸ τέμπλο της νὰ πέση.
 Σὰν μοῦ τ' ἀνάψη ὁ παπᾶς τὰ τέσσερα κεριά μου,
 τότες τριανταφυλλένια μου, σὲ βγάν' ἀπ' τὴν καρδιά μου.
 Σὰ θὰ μὲ κατεβάσουνε τρία σκαλιὰ στὸν ἄδη
 τότες νὰ σύρης μιὰ φωνὴ ἀπ' ὅλες πειὸ μεγάλη.
 Σὰν θὰ μοῦ ρίξη ὁ παπᾶς τὰ χούματα στὰ μάτια,
 τότες, τριανταφυλλένια μου, νὰ γένεσαι κομμάτια.
 Σὰν ἔρθουνε τὰ τρίμερα, βάλε τὰ κόλλυβά μου
 καὶ πᾶνε τα στὴν ἐκκλησιά, στέκα στὴ λειτουργιά μου.
 Σὰν σοῦ τὰ δώση ὁ παπᾶς τὰ κόλλυβά μου φάτα,
 τρῶγε τα καὶ μακάριζε τὸ νέο πού σ' ἀγάπα.
 —Σὰ μοῦ τὰ δώση ὁ παπᾶς στὴ γῆ θὰ τὰ χτυπήσω
 κι' ἂν εἶμ' ἀγάπη πιστικὴ ἐκεῖ θὰ ξεψυχῆσω.
 Ἐκεῖ πού ἦτανε ὁ νιὸς βγῆκε ἓνα κυπαρίσσι
 καὶ κεῖ πού ἦτανε ἡ νιά, ἀνάβρυσε μιὰ βρύση
 κι' ἡ βρύση πέταε νερὸ πάνω στὸ κυπαρίσσι.
 Κι' ἡ μάνα της τὴ θώραγε ἀπ' τὸ παραθυράκι.
 —Γιὰ δὲς τὰ λουλαγάπητα, τὰ λουλουπαντρεμμένα
 πού δὲν φιλιοῦνται ζωντανά, φιλιοῦνται πεθαμένα.

Ἡ συνέντευξη

Ἐβράδυνασε καὶ σήμανε ὁ παπᾶς τὸ σημαντῆρι,
 κόρη καὶ νιὸς κουβέντιαζαν ἀπὸ τὸ παραθύρι.
 Ὁ νέος γύρεψε φιλιὸ κι' ἡ κόρη δαχτυλίδι.
 —Σὰν μοῦ γυρεύεις τὸ φιλιὸ, δὲς καὶ τὸ δαχτυλίδι.
 —Θαρρεῖς καὶ εἶμαι χρυσοχὸς νὰ κάνω δαχτυλίδια,
 νὰ τὰ μοιράζω δῶ καὶ κεῖ σὰ μῆλα, σὰν ἀπίδια;
 "Οτ' εἶσαι σὺ εἶμαι καὶ γὼ καὶ τί ζωὴ θὰ ζήσω,
 τὸν ἰδικό σου ἔρωτα πῶς θὰ τὸν νταγιαντίσω;
 —Νταγιάντα τον.
 —Δὲν νταγιαντίζω μάτια μου, γιὰτ' εἶσαι σφαλισμένη,
 βγαίνεις τὸ μῆνα μιὰ φορά, πέρδικα πλουμισμένη.

— Πέρδικα εἶμ' ἐγώ;
 — Πέρδικα εἶσαι μάτια μου, καὶ μὲ τὰ ψέματά σου
 ὄλους τοὺς νιούς τοὺς μάρανες μὲ τὰ καμώματά σου
 — Ψεῦστρα ἴμαι γώ;
 — Ψεῦστρα δὲν εἶσαι μάτια μου, τὸ ψέμα γὼ τὸ λέω
 κι' ὅπου κι' ἂν πᾶς, κι' ὅπου σταδῆς, κι' ὅπου καθήσης κλαίω.
 — Σὰν κλαίεις τί;
 — Θυμῶμαι τὸ κορμάκι σου ποῦν' ἄσπρο σὰν τὸ γάλα,
 στὴν πόρτα σου θὰ κρεμαστῶ νὰ καίω σὰν λαμπάδα.
 — Μὴ μοῦ τὸ λές καὶ σκιάζομαι.
 — Σὰν σκιάζεσαι πουλάκι μου, κι' ἐγὼ δὲ σ' ἀπαρνήσκω,
 μόν' ὅπου πᾶς κι' ὅπου σταθεῖς ἔρχομαι καὶ σὲ βρίσκω.
 — Καὶ ποῦ θὰ μ' εὔρης;
 — Στὴν κάμαρα ποῦ κάθεσαι καὶ καθαρίζεις ρύζι
 θὰ δῆς τὸ νιὸ ποῦ σ' ἀγαπᾷ καὶ ποῦ σὲ τριγουρίζει.
 — Ποιός εἶναι ὁ νιὸς ποῦ μ' ἀγαπᾷ καὶ ποῦ μὲ τριγουρίζει;
 — Εἶναι λιγνός, εἶναι ψηλός κι' ἀγγελοκαμωμένος
 μοναχογιὸς τῆς μάνας του κι' ἀπ' ὄλους χαϊδεμένος.

Ὁ Τζεργανῆς

Τὸ Τζεργανάκι τὸ μικρό, τῶμορφο παλληκάρι
 θέλησε καὶ ἀγάπησε μιὰ στρατοδουγατέρα·
 ἀγάπα την κι' ἀγάπα τον δεκατεσσάρους χρόνους
 καὶ μὲς στοὺς δεκατέσσερους ὁ νέος ξεδιαντράπη.
 Στέλνει μὲ τοὺς μπαρμπάδες του μιὰ προξενιά νὰ ποῦνε·
 ἀπ' ἄλαργα τοὺς ἔστειλε κι' ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει.
 — Στρῶστε θαίτσες, στρώσετε βασιλικὸ τραπέζι
 καὶ μουσαφίρδες ἔρχονται νὰ φᾶνε καὶ νὰ πιοῦνε
 — Ἐμεῖς δὲν ἤρθαμε ἐδῶ νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμαι
 ὁ Τζεργανῆς μᾶς ἔστειλε μιὰ προξενιά νὰ ποῦμε.
 — Ἄν εἶν' ἄξιος ὁ Τζεργανῆς κι' ἂν εἶναι παλληκάρι
 καταμεσίς στὴ θάλασσα νὰ πάη νὰ σπεῖρη στᾶρι,
 χρυσόκλωνο, χρυσόσταχο καὶ χρυσοκονδύλατο.
 καὶ πάλαι ναὶ καὶ πάλαι ὄχ' καὶ πάλαι δὲν τὸν θέλω
 τὴν περιχῆ μου δούλισσα γυναῖκα δὲν τοῦ δίνω.
 Ἄν εἶν' ἄξιος ὁ Τζεργανῆς κι' ἂν εἶναι παλληκάρι
 καταμεσίς στὴ θάλασσα νὰ πάη νὰ κάμη ἄλῶνι
 μηδὲ τ' ἄλῶνι νὰ βρεθῆ μηδὲ κουνὶ σιτάρι,

μηδὲ τὴν πάχνη τ' ἄλωνιου ἀγέρας νὰ τὴν πάρη
καὶ πάλαι ναὶ καὶ πάλαι ὄχ' καὶ πάλι δὲν τὸν θέλω,
τὴν περιχῆ μου δούλισσα γυναῖκα δὲν τοῦ δίνω.
Ἄν εἶν' ἄξιος ὁ Τζεργανῆς κι' ἂν εἶναι παλληκάρι
δὸς του πέτρα νὰ πελεκᾷ καὶ τζιτζιφιές κλαδεύει
δὸστου καὶ τὴν ἀγάπη μας κρυφὰ νὰ τὴ δουλεύη.
Φύγανε οἱ μπαρμπάδες του στὸν Τζεργανῆ καὶ πᾶνε,
ἀπ' ἄλαργα τοὺς ἔβλεπε κι' ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει:
—Καλῶς τους τοὺς μπαρμπάδες μου κι' ἂν εἶν' καλὸ χαμπάρι.
—Ὁ Τζεργανῆς νᾶναι καλὰ κι' ἀγάπη κάνει κι' ἄλλη.
Βίτσα δίνει τὸ μαῦρο του, στοὺς κάμπους κατεβαίνει,
ὅσοι μαῦροι τὸν εἶδανε, ὅλοι ἐφοβηθῆκαν
καὶ τὰ γεροντομούλαρα ἔπεσαν καὶ φοφοῦσαν
καὶ μιὰ γρηὰ τὸν ἔβλεπε ἀπὸ τὸ παραθύρι.
—Γιὰ στάσου, στάσου, Τζεργανῆ, τί εἶναι ὁ θυμὸς σου;
Θέλεις αὐτὴ τὴ λιγερὴ γυναῖκα νὰ τὴν πάρης;
Ξούρισε τὸ μουστάκι σου τρύπησε καὶ τ' αὐτί σου
πᾶρε βελόνι καὶ πλουμί, πᾶνε στὴ γειτονιά της
κάμε την κι' ἀξαδέρφη σου, κάμε την καὶ γενηὰ σου.
Ξούρισε τὸ μουστάκι του, τρύπησε καὶ τ' αὐτί του
παίρνει βελόνι καὶ πλουμί, πᾶει στὴ γειτονιά της.
—Ὡρα καλὴ, ξαδέρφη μου. — Καλῶς τὴν τὴ γενηὰ μου.
καὶ ἀπὸ ποῦ ἔν' ὁ τόπος σου, καὶ ἀπὸ ποῦ ἡ γενηὰ μας;
—Ἀλάργα εἶν' ὁ τόπος μου κι' ἀπὸ κοντὰ ἡ γενηὰ μας.
Σὲ μιὰ καρέκλα κάτσανε, σ' ἓνα πλουμί πλουμίζουν
ἓνα ἦχο παγαίνανε κι' ἓνα τραγοῦδι λέγαν.
«Ἐβράδυνασε καὶ δρόσιτε, τακούνια δὲν ἐτρίξαν,
τοῦ Τζεργανῆ μου τὰ κλειδιά δὲν ἐσυχνοβροντήξαν».
«Ἐβράδυνασε καὶ τὰ πουλιὰ πᾶνε στὶς κατοικιές τους
καὶ γὼ πού εἶμαι μοναχὸς σὰ ποῦ νὰ πάω νὰ μείνω!»
—Ὡχου κυρὰ ξαδέλφη μου, λόγια πού μοῦ τὰ λέγεις,
δὲν ἔχω ροῦχα νὰ ντυθῆς καὶ ροῦχα νὰ πλαγιάσης;
Στρῶστε θαίττες, στρώσετε τὰ πειὸ καλά μου ροῦχα,
στρώστε τὸ σεντονάκι μου τ' ὠμορφοπλουμισμένο,
πῶχει τὸ Τζεργανάκι μου ἀπάνω στολισμένο.
—Ὡχου κυρὰ ξαδέλφη μου, βαρειά ὄνειρα πού εἶδα!
στὰ πράσα πράσα ἤμουνα καὶ πράσα πρασολόγα
στὰ σέλ' να σέλ' να ἤμουνα καὶ σέλ' να σελ' νολόγα.

στή βρύση τὸ κρύο νερὸ ἤμουνα κι' ἐπλυνά τα
κι' ἓνα σπαδάκι γδυμνοτὸ μ' εἶχε ἀγκαλιασμένη.
—Τὰ πράσα εἶν' οἱ πίκρες σου, τὰ σέλ' να οἱ χολές σου
τὸ κρύο νερὸ τὰ δάκρυα σου, τὸ γδυμνοτὸ σπαδάκι
ἦτανε, τῶρα μάθε το, ἦταν τὸ Τζεργανάκι.

Ἡ Χρυσαιγή

Μπήκαν τὰ γίδια στὸ μαντρί, τὰ πρόβατα στή στρουγγα.
Ἡ Χρυσαιγή δὲν φάνηκε νὰ σαλαγάει στή στρουγγα.
Ρωτᾶνε τοὺς τσοπάνηδες καὶ τοὺς τσοπαναρέους.
—Μπᾶς κι' εἶδατε τὴ Χρυσαιγή καὶ τὴ Χρυσὴ κουρούκλα;
—Ἐχθές, προφές τὴν εἶδαμε σὲ μιὰ ψηλὴ ραχοῦλα,
χρυσὸ μαντήλι κένταγε καὶ μιὰ καπνοσακκοῦλα.
Ἐκεῖ περάσαν τρεῖς ἀητοὶ καὶ τρεῖς καλοὶ λεβέντες·
ἓνας μὲ μῆλο τὴ βαρεῖ κι' ἄλλος μὲ δαχτυλίδι
κι' ὁ τρίτος ὁ μικρότερος μιὰ κουμπουριά τῆς δίνει.
Τὸ μῆλο γὼ τὸ ἔφαγα, τὸ δαχτυλίδι τόχω,
τὴν ἀσημένια κουμπουριά δὲν τήνε νταγιαντίζω.
—Νταγιάντησε κουρούκλα μου τίς πίκρες καὶ τσὴ πόνοι,
ὡς νταγιαντίζουν τὰ βουνὰ τσὴ πάγοι καὶ τὸ χιόνι.

Κατάρια

Κόρη, ποὺ σ' εἶπεν ἄσκημη, ροῦχ' ἄσκημα νὰ βάλη,
μὴν καταλύση τὰ φορεῖ, μὴν δῆ τοὺς ἀναμένει,
μὴ φά' τὸ Μά' κιτράγγουρο, τὸν Αὐγούστο σταφύλια
κι' ἀπ' Αὐγούστο ὡς Αὐγούστο κακοὺς Αὐγούστους νάχη.
Πολυδοντιὰ στὸ σπίτι του καὶ μόδιν ὁ σωρός του
κι' ἀπὸ τὸ μόδι νὰ χρωστῆ τὰ τέσσερα πινάκια
καὶ τοῦ παπαῖ μιὰ λειτουργιὰ καὶ τοῦ βοσκοῦ μιὰ πῆττα.

Ἡ δύσπιστη γυναῖκα

Μηλίτσα, μηλίτσα ποὺ εἶσαι στὸν γκρεμνὸ
τὰ μῆ, μωρέ, τὰ μῆ, τὰ μῆλα σου λιμπίστηκα
μὰ τὸν γκρεμνὸ φοβοῦμαι.
—Καὶ σάν, μωρέ, καὶ σάν, καὶ σάν φοβᾶσαι τὸ γκρεμνὸ,
ἔλ' ἀπ' τὸ μονοπάτι.
Τὸ μο, μωρέ, τὸ μο τὸ μονοπάτι μ' ἔβγαλε
εἰς τῆς Ξανθῆς τὴν πόρτα.

- 'Ανοιξε πόρτα τῆς Ξανθῆς.
 —Ποιός εἶν' μωρέ, ποιός εἶν' αὐτός πού μοῦ μιλεῖ
 πῶς λένε τ' ὄνομά σου;
 —'Εγώ, μωρέ, ἐγὼ πού σουστειλα τὰ μῆλα στὸ μαντήλι.
 Τὰ μῆ, μωρέ, τὰ μῆ, τὰ μῆλα τὰ δαμάσκηνα
 μὲ τὸ γλυκὸ σταφύλι.
 —Ψέμα, μωρέ, ψέμα μοῦ λές τσαχπίναρε
 γιὰ νὰ σοῦ ἀνοίξω νάμπης.
 Πές μου, μωρέ, πές μου σημάδια τοῦ σπιτιοῦ
 καὶ νὰ σ' ἀνοίξω νάμπης.
 —'Εχεις, μωρέ, ἔχεις μηλιὰ στὴν πόρτα σου
 καὶ κλῆμα στὴν αὐλή σου.
 κάνει, μωρέ, κάνει σταφύλι ροζακί
 κάνει κρασι̇ μουσκάτο.
 —Ψέμα, μωρέ, ψέμα μοῦ λές τσαχπίναρε,
 γιὰ νὰ σ' ἀνοίξω νάμπης.
 Πές μου, μωρέ, πές μου σημάδια τοῦ σπιτιοῦ
 καὶ νὰ σ' ἀνοίξω νάμπης.
 —'Ανά, μωρέ, ἀνάμεσα στὴν κάμαρα
 χρυσὸ καντήλι ἀνάφτει.
 καὶ φέ, μωρέ, καὶ φέγγει καὶ στολίζεσαι
 καὶ πλέκεις τὰ μαλλιά σου.
 —Ψέμα, μωρέ, ψέματα λές, τσαχπίναρε
 γιὰ νὰ σ' ἀνοίξω νάμπης.
 πραγματευτῆς μπὰς ἦσουνα
 καὶ πέρασες καὶ τῶδες;
 Πές μου, μωρέ, πές μου σημάδια τοῦ κορμιοῦ
 καὶ θὰ σ' ἀνοίξω νάμπης.
 —'Εχεις, μωρέ, ἔχεις ἐληὰ στὸ μάγουλο
 κι' ἐληὰ στὴν ἀμασχάλη.
 ἀνάμεσα στ' ἄσπρα βυζιά
 τὸν ἥλιο τὸ φεγγάρι.
 —Ψέμα, μωρέ, ψέματα λές τσαχπίναρε
 γιὰ νὰ σ' ἀνοίξω νάμπης.
 'Ανοι, μωρέ, ἀνοιξε τὸ παράθυρο
 τὸ φερφιρένιο τζάμι,
 πῶχω μωρέ, πῶχω δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ
 καὶ σφάλησέ το πάλι.

Ἐκλογή συζύγου

Ἄσπρη γυναῖκα μὴν πάρης, σακκοῦλ' ἀλευρωμένη
ἔ! σακκοῦλ' ἀλευρωμένη, κακοτίναχτη καῦμένη.
Μακρὰ γυναῖκα μὴν πάρης, δεινὸν ξεκλωνισμένο
ἔ! δεινὸν ξεκλωνισμένο, κακοτίναχτο καῦμένο.
Κοντὴ γυναῖκα μὴν πάρης, κουτσούρα μαυρισμένη
ἔ! κουτσούρα μαυρισμένη, καὶ κακόκαφτη καῦμένη.
Δίκχη γυναῖκα ἔπαρε νᾶχη καὶ μαῦρα μάτια
π' ἂν ἀσπρίση καὶ γεράση πάλι μαῦρα μάτια θᾶχη.

Ὁ γαμπρὸς πὺ τὸν ξεγέλασε ἢ προξενήτρα

Μιὰ γρηὰ μπαμπόγρηα ἀπὸ τὴ γειτονιά μου
νὰ μὲ παντρέψη θέλοντας, μ' ἔβγαλ' ἀπ' τὰ μυαλά μου
—Ἄιντε, γυιέ μου, νὰ παντρευτῆς νὰ κάμης ἓνα ταῖρι
νὰ χαίρεσαι τὴ νειότη σου, χειμῶνα, καλοκαίρι.
Καὶ ἔχω ἓνα ὡμορφο νὰ δώσω σου κορίτσι,
ὡσὰν τὸν ἥλιο λαμπερό, ψηλὸ σὰν κυπαρίσσι.
—Ἄν εἶν' γρηὰ, ὅπως μοῦ λές, κι' ἂν εἶν' ὅπως μοῦ τάξεις,
κάμε ἐσὺ ὅτι μπορεῖς καὶ μένα μὴ ξετάζης.
Καὶ μιὰ καὶ δυὸ σηκώνομαι καὶ θάζω τὰ καλά μου
σὰν διάβολος ἐφαίνομουν ἀπὸ τὴν ὡμορφιά μου.
Μὲ πιάν' ἀπὸ τὸ χέρι μου στὸ σπίτι τῆς μὲ πάει
κι' ἀπ' τὴν ἀγάπη τὴν πολλὴ τῆς ἦρθε νὰ μὲ φάη.
Βρίσκω κουλὴ μιὰ πεθερά, τὸν πεθερὸ κουβάρι
ἀκουμπισμένους καὶ τοὺς δυὸ σὲ βρώμιο μαξιλάρι.
Κοντὰ του φεῖρ' ἀλώνιζε σιτάρι καὶ κριθάρι
κι' ἢ κόνιδα δὲν πρόφταινε τὸ ἄλευρο νὰ πάρη.
Ἡ νύφη ἐστεκόντανε εἰς τοῦ σπιτιοῦ τὴ μέση
καὶ βάσταγε τὴ μύξα τῆς ὅπου ἔταν γιὰ νὰ πέση.
—Μαρὴ γρηὰ μπαμπόγρηα, αὐτὸ ἔναι τὸ κορίτσι,
πὺ μοῦλεγες πὺς ἦτανε ψηλὸ σὰν κυπαρίσσι;
—Τέκνο μου μὴν βιάζεσαι, περίμενε ν' ἀλλάξη
καὶ τότε ἀπ' τὴν ὡμορφιά ὁ κόσμος θὰ θαμάξη.
—Γρηὰ νὰ πάη στὴν ὀργὴ κι' αὐτὴ κι' ἢ ὡμορφιά τῆς
νὰ χαίρεται τὴ μύξα τῆς ὡς καὶ τὰ γονικά τῆς.
Ἄπὸ ἐκεῖ σηκώνομαι, στὸ σπίτι μου πηγαίνω
καὶ μ' ἔν' ἀναφτερὸ δαβλὶ τὴν κεφαλὴ μου δέρνω.

Ἡ γυναίκα τοῦ γέρου

Μὲ πάντρεψε ἡ μάνα μου καὶ μοῦδωσ' ἓνα γέρο
πῶς νὰ τὸν περιποιηθῶ οὔτε καὶ γὼ δὲν ξέρω.
Τὸ βράδυ ἔρχεται ἀργὰ στὸ σπίτι ἀπ' τὸ μεθύσι
καὶ σὲ μιὰ κόχη τοῦ σοφᾶ θὰ πάη ν' ἀκουμπήσει.
Ἄμέσως τὸν μπαμπόγερο ὁ ὕπνος τότε παίρνει
σὰ ξύλο ἀπελέκητο ἐκεῖ καὶ ἀπομένει.
Μόνη δειπνῶ σὰν ὄρφανὴ καὶ μόνη μου πλαγιάζω,
παίρνοντας τὴν ἀπόφαση στὴ κλίνη μου ἡσυχάζω.
Ἐπειτα τὴν αὐγὴ αὐγὴ κι' ἀφοῦ πιά ξεμεθύσει
στὴ κόχη κόχη ἔρχεται διὰ νὰ μὲ ξυπνήσει.
Τότε ἐγὼ θυμώνοντας τὸν στέλνω στὴ δουλειά του
γιατὶ δὲν ἔχω ὄρεξη τὸ τί ζητᾷ ἡ καρδιά του.
Τὸ βράδυ ἔρχεται στοῦπι καὶ στὸ σοφᾶ κοιμάται
καὶ πάλι σὰν ξεμεθυστῆ τότε μὲ ἐνθυμάται.
Καὶ γὼ λοιπόν, τὸν τυραννῶ διότι μὲ συγχίζει
ποτὲ δὲν ἔρχεται νωρὶς στὸ σπίτι νὰ δειπνίσει.
Ἀνάθεμα τὴν τύχη μου πέντε φορές τὴν ὥρα
καλλίτερα νὰ χήρευα, νᾶμουνα μαυροφόρα.
Ἴσως κανένας μ' ἔβλεπε σὰ μαῦρα φορεμένη
κι' ἔλεγε: ἄς τὴν καλοκαρδίσουμε κι' αὐτὴ τὴν πικραμένη.

Ὁ κακοπαντρεμένος

Ἄργησα γιὰ νὰ παντρευθῶ, γυναίκα γιὰ ν' ἀρέσω,
καὶ πάντοτε ἐπρόσεχα μήπως καὶ κακοπέσω.
Ὅσον ὅμως κι' ἂν πρόσεχα, τόσον ἐδιάλεξά την,
γυναίκα πῆρα ὁ φτωχὸς ὁποῦ ἐπέτυχά την.
Ψωμιὰ ἀφράτα ἤθελε ὡς τρία στὸ φαγὶ της
καὶ δυὸ ὀκάδες καὶ μισὴ στὸ κάθε καφαλί της.
Ἄν πῆς καφὲ καὶ ζάχαρη ἤθελε τρεῖς ὀκάδες,
ἀπὸ ρουτζοῦπι καὶ σουλμαῖ πενήντα ἀχιβάδες.
Τῆς ἔλεγα, γυναίκα μου, κομμάτ' οἰκονομία
αὐτὴ ὅμως ἀπόκριση δὲν μοῦδινε καμμία.
Νὰ τῆς μιλήσω πῶς μπορῶ; μοῦ βγάζει μία γλῶσσα,
μοῦ λέει: γίνης ἄθρωπος μὲ τὰ δικά μου γρόσα.
Νὰ μὴν μπορῶ μία στιγμὴ ὡς ἄνδρας νὰ κορδώσω
ν' ἀλέσω τὸ πνιγοῦρι μου τ' ἀμπάρι νὰ γεμώσω.

Τὰ ἡθελα καὶ τὰπαθα, γιὰτ' ὅλες μου βρωμοῦσαν
καὶ πῆρα τὴ χειρότερη ποὺ τόσες μὲ ζητοῦσαν.
Γι' αὐτὸ λοιπὸν προσέχετε ἀπὸ τίς τέτοιες λέρες
μὴν τύχη καὶ στὰ τέλη σας κακὲς ἔχετε μέρες.

Ἡ λαίμαργη γυναίκα

Μὲ παντρέψαν οἱ γονιοὶ μου, χωρὶς νάχουν τὴ βουλή μου·
καὶ μοῦ δώσαν μιὰ γυναίκα, πούτρωγε γιὰ πέντε δέκα.
Πρῶτο βράδου ποὺ τὴν πῆρα, μοῦφαγε μιὰ προβατίνα·
ἔρχεται καὶ τᾶλλο βράδου, μοῦφαγε ἓνα γελάδι.
Τρώει μιὰ φουρνιά ψωμιὰ καὶ γυρεύει ἄλλη μιὰ
Τρώγ' ἓνα βαρέλι σάρδες ἀπὸ κείνες τίς μεγάλες.
Τρώει δέκα κολοκύθια καὶ ὀχτὼ κιλά ρεβύθια.
Τρώει εἴκοσι κολοιοὺς ἀπὸ τοὺς μαρμαρινούς.
Πίν' ἓνα βουτσὶ μοσκάτο, κι' ἡῦρε ἡ κορφὴ τὸν πάτο.
Καὶ μοῦ δώσαν καὶ προυκιά, ἓνα κόσκινο κουκιά,
καὶ μοῦ δώσαν καὶ μισάλια τοῦ γαιδάρου μας τὰ σάλια,
καὶ μοῦ δώσανε ζουνάρι ἐνὸς χοίρου τὸ τομάρι.

Ἡ γρηὰ ποὺ θέλει παντρεῖα

Μιὰ γρηὰ μονοδοντοῦ λάχανα μαγεῖρεψε,
κλωτσο δὶν' τοῦ τετζεριοῦ
—Φᾶτε, σκύλοι, λάχανα, πιέτε γάτες τὸ ζουμί
καὶ γὼ θέλω παντριά, ναύτην ἄντ'α θέλω τον.
Ναύτης ἀπὸ κεί περνᾶ, κι' ἀπὸ τὴν τρομάρα του
μὴν τὸν πάρη ἡ γρηὰ μὲς στὸ φούρνο ἔμπηκε.
Δέξου καὶ τὴν κὺρ γρηὰ μ' ἓνα δέματο κλαδιά.
—Ναύτη γιὰ βλοήσε με, γιὰ τὸ φοῦδνο καίγω τον.
Ναύτης ἀπ' τὸ φόβο του μὲς στὴ πέτρα ἔμπηκε.
Δέξου καὶ τὴν κὺρ γρηὰ μὲ λοστὸ καὶ μὲ βαρειά.
—Ναύτη γιὰ βλοήσε με γιὰ τὸ βδάχο σπάνω τον.
Ναύτης ἀπ' τὸ φόβο του κι' ἀπὸ τὴν τρομάρα του
στὸ καράβιν ἔμπηκε, στὸ κῆτάρτ' ἀνέβηκε.
Δέξου καὶ τὴν κὺρ γρηὰ μὲ τὸ πριονάκι της.
— Ναύτη γιὰ βλοήσε με γι' ἡ κατάδτι κόβω το.
Ναύτης ἀπ' τὸ φόβο του κι' ἀπὸ τὴν τρομάρα του
μὲς στὴ θάλασσα ἔπεσε.
Δέξου καὶ τὴν κὺρ γρηὰ, μὲ δερμάτια μὲ χωνιά.

Ἡ ἐρωτόληπτη γρηά

Μιά μέρα ἐκαθόμουν ἀγνάντια κεί στὴ βρύση
καὶ νὰ σου μιὰ κακόγρηα κι' ἦρτε νὰ μὲ φιλήση.
Γυρίζω ἀνατολικά καὶ κάνω τὸ σταυρό μου
παρακαλῶ τὴν Παναγιά, νὰ φύγ' ἡ γρηά ἀπὸ μπρός μου.
—Καὶ πῶς μὲ λέν μένα γόητὰ ὅπου μαι κοπελοῦδα
κι' ἔχω καὶ χάρες πεδισσές σὰν τὴν νεδατζοπούλα.
—Σὰν εἶσαι νιὰ καὶ κατανιά, γιατί μου φαφουτίζεις;
καὶ τρέχουνε τὰ σάλια σου τὸ στόμα μου γεμίζεις;
— Δάφνη καθόμουν κι' ἔβδαζα νὰ βάπθω λίγα φάδια
καὶ πέθανε τὰ δόντια καὶ δὲ μιλω καθάδια.
—Σὰν εἶσαι νιὰ καὶ κατανιά, γιατί μου καμπουρίζεις;
καὶ ἔχεις λόγια περισσὰ καὶ ὄλο μουρμουρίζεις;
—Καμποῦδα ἴταν ἡ μάνα μου, καμποῦδα ἡ ἀδερφή μου
καμποῦδα κι' ἡ ξαδέφη μου, εἶμαι καὶ γὼ ἀπατή μου.

Ὁ Παπᾶς ποὺ ξελογιάστηκε

Ἦμωνα μικρὸ παιδάκι καὶ μὲ κάμαν παπαδάκι.
Ἐκαθόμουν στὸ κελλί μου κι' ἔκανα τὴν προσευχή μου.
Ἦρτε μιὰ πλουμοῦσα κόρη κι' ἔλαμπε σὰν τὸ σταδῶρι.
Ἦρτε νὰ τὴν ξαγορέψω κι' ἤθελε νὰ τὴ γυρέψω.
κι' ἐγονάτισεν ἐμπρός μου καὶ θαμπώθηκε τὸ φῶς μου.
Γιὰ τὰ μαῦρα τῆς ματάκια ἔχασα τὰ γραμματάκια.
Γιὰ τὸν ἄσπρο τῆς λαιμὸ ἔχασα τὸν ἁγιασμό.
Γιὰ τὴν ἄσπρη τῆς ποδίτσα ἔχασα τὴν ἐκκλησίτσα.
Γιὰ τὸ νόστιμό τῆς γέλιο ἔχασα καὶ τὸ βαγγέλιο.
Γιὰ τὰ κόκκινά τῆς χεῖλη ἔχασα τὸ πετραχήλι.

Τὸ τραγοῦδι τῆς καλογρηᾶς

Κάτω στὴν καινούργια βρύση
καὶ στὴν Παναγιά, μπό, μπό, μπό
γειά σου Μαριγῶ καὶ στὴν Παναγιά.
Δώδεκα χρονῶ κορίτσι
γέννηκε καλογρηά, μπό, μπό, μπό.
Μὲ σταυροὺς καὶ κομπολόγια
πήγαινε στὴν ἐκκλησιὰ μπό, μπό, μπό,
γειά σου Μαριγῶ, πήγαινε στὴν ἐκκλησιὰ.

Οὔτε τὸ σταυρό της κάνει
 οὔτε προσκυνᾷ μπό, μπό, μπό
 γειά σου Μαριγώ, οὔτε προσκυνᾷ
 μόν' διαβαίνει στὰ σοκάκια
 καὶ πουλεῖ κρασί μπό, μπό, μπό,
 γειά σου Μαριγώ, καὶ πουλεῖ κρασί.
 Νά, περνάει κι' ἓνας ροῦσος
 νέος κι' ὠμορφος, μπό, μπό, μπό
 γειά σου Μαριγώ, νέος κι' ὠμορφος.
 —Πόσα δίνεις, τὸ κρασί,
 μωρ' καλογρηά; μπό, μπό, μπό,
 γειά σου Μαριγώ, μωρ' καλογρηά.
 —Δέκα γρόσια εἰς τοὺς γέρους
 τσάμπα στὰ παιδιά, μπό, μπό, μπό,
 γειά σου Μαριγώ, τζάμπα στὰ παιδιά.
 —"Ἄν μεθύσω τί θὰ γίνω
 μωρ' καλογρηά; μπό, μπό, μπό,
 γειά σου Μαριγώ, μωρ' καλογρηά.
 —"Ἄν μεθύσης, τί θὰ γίνης;
 ἔμπα στὸ κελλί, μπό, μπό, μπό,
 γειά σου Μαριγώ, ἔμπα στὸ κελλί.
 Ἔχω πέρδικα ψημένη
 καὶ γλυκὸ κρασί, μπό, μπό, μπό,
 γειά σου Μαριγώ, καὶ γλυκὸ κρασί.
 Ἔχω στρώματα στρωμένα
 καὶ παπλώματα χρυσᾶ μπό, μπό, μπό,
 γειά σου Μαριγώ, καὶ παπλώματα χρυσᾶ.
 Νὰ τσιμπήσης, νὰ φιλήσης
 καλογερικὸ κορμί, μπό, μπό, μπό,
 γειά σου Μαριγώ, καλογερικὸ κορμί
 ποῦναι ἄσπρο σὰν τὸν κρίνο
 καὶ σὰν τὸ τυρί, μπό, μπό, μπό,
 γειά σου Μαριγώ, καὶ σὰν τὸ τυρί.

Ἡ ἀμέριμνη γυναίκα

—"Ἄ! κυρὰ Μαριώρα ἄνδρας σου ἐδίψασε.
 —"Ἄμ σὰ δίψασε καὶ τί;
 Ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.

Τὰ παπούτσια μου ξεσκῶ
 τὸ χορὸ δὲν παραιτῶ.
 Τὸ νερὸ εἶναι στὸ σταμνὶ
 καὶ ἄς σηκωθῆ νὰ πιῆ.
 —"Α! κυρὰ Μαριώρα, ἄνδρας σου ψυχομαχεῖ.
 —"Αμε σὰ ψυχομαχεῖ;
 Ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.
 Τὰ παπούτσια μου ξεσκῶ
 τὸ χορὸ δὲν παραιτῶ.
 Θύμιαμα εἶναι στὸ καυκὶ
 κι' ἡ λαμπάδα στὸ καρφί.
 —"Α! κυρὰ Μαριώρα ἄνδρας σου ἀπέθανε.
 —"Αμ σὰν πέθανε καὶ τί;
 Ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.
 Τὰ παπούτσια μου ξεσκῶ
 τὸ χορὸ δὲν παραιτῶ.
 Οἱ γυναῖκες ἄς τὸν κλάψουν
 κι' οἱ παπάδες ἄς τὸν θάψουν.

Οἱ μπεκροῦδες

Τρεῖς καλὲς γειτόνισσες
 καὶ οἱ τρεῖς ἀρχόντισσες
 ψαροκόκκαλα βαστοῦνε
 στὴν ταβέρνα πᾶν νὰ πιοῦνε.
 Βρίσκουνε τὸν ταβερνιάρη
 καὶ κοπάνιζε λινάρι.
 Μωρὲ ἄφησ' τὸ λινάρι
 γέμισε τὸ κατοστάρη.

Ὁ νέος ποὺ ἐξαπατήθηκε

Πέρασέ με παλληκάρη, πέρ' ἀπὸ τὸν ποταμὸ
 καὶ πάρε τὰ καλτσάκια μου καὶ τὰ καλτσουδάκια μου
 —Δὲν τὰ θέλω γὼ αὐτά· ἄλλο θέλω τιποτά.
 —Πέρασέ με παλληκάρη πέρ' ἀπὸ τὸν ποταμὸ
 καὶ πάρε τὸ δαχτύλι μου καὶ τὸ δαχτυλίδι μου.
 —Δὲν τὰ θέλω γὼ αὐτά· ἄλλο θέλω τιποτά.
 —Πέρασέ με παλληκάρη πέρ' ἀπὸ τὸν ποταμὸ
 νὰ σοῦ δώσω τὸ φιλὶ καὶ τὸ σφιχταγκάλιασμα.

Ἄπ' τὸ χέρι τὴν ἀρπᾶ καὶ στὴν ἄκρη τὴν πετᾶ.
 — Δὸς μου κόρη τὸ φιλιὶ καὶ τὸ σφιχταγκάλιασμα.
 — Παρεκεῖ, παρεκεῖ, εἰς τὸν κῆπο μας μπροστά.
 — Κόρη νὰ ὁ κῆπος σας, δὸς μου πλέον τὸ φιλιὶ
 καὶ τὸ σφιχταγκάλιασμα.
 — Παρεκεῖ, παρεκεῖ, στὸ σπιτάκι μας μπροστά.
 — Κόρη νὰ τὸ σπίτι σας, δὸς μου πλέον τὸ φιλιὶ
 καὶ τὸ σφιχταγκάλιασμα.
 — Ἐβγα μάνα μου, νὰ δῆς, γαῖδαρο ποῦ μ' ἀκλουθᾶ.
 χωρὶς κριθάρι κι' ἄχερα στὸ σπίτι μας τὸν ἔφερα.

Ὁ τσοπάνης

Ὁ βοσκὸς κι' ὁ βασιληᾶς στοίχημα ἐβάλανε.
 — Τί μοῦ δίνεις, βασιληᾶ, νὰ φιλήσω τὴν κυρά;
 — Δίνω χίλια φουντουκλιά, κι' ἄλλα χίλια δυὸ φλουριά.
 Τί μοῦ δίνεις ἔρε καὶ σύ, ἀνωφέλετε βοσκέ;
 Δίνω χίλια πρόβατα κι' ὄλ' ἀργυροκούδουνα·
 κι' ὄντας τὰ κατέβαζε ὁ βοσκὸς τὰ πρόβατα,
 σειέτ' ἡ γῆ κι' ὁ οὐρανός, σειέται κι' ἡ βασίλισσα.
 Λέγει τότες ὁ βοσκός, ἔλα καὶ τὴ φίλησα.
 Εἶπε κι' ἡ βασίλισσα — Νᾶμουν τοῦ βοσκοῦ ραβδί,
 ν' ἀκουμποῦσ' ἀπάνω μου, νᾶμouνα ἀκλουθῶρα της,
 νᾶπιν' ἀπὸ μὲ νερό. Πειὸ καλὰ στὰ κατζίδενια
 παρὰ μὲς στὰ βελουδένια. Καὶ πηγαίνει στὸ μαντρί.
 Σκύβει τότες ὁ βοσκὸς καὶ στὸ στόμα τὴ φιλεῖ.
 — Δόσε μου κύρ βασιληᾶ δὸς τὰ χίλια φουντουκλιά,
 δόσε μου κύρ βασιληᾶ καὶ τὰ χίλια δυὸ φλουριά,
 τὴν κυρά βασίλισσα, νὰ καὶ τὴν ἐφίλησα.

Τοῦ γάτου τὸ τραγοῦδι

Ἄφουγκραστῆτε νὰ σᾶς πῶ τοῦ γάτου τὸ τραγοῦδι.
 Κάθε πρωὶ μὲ τὴ ὄροσιὰ π' ἀνοίγει τὸ λουλοῦδι
 ὁ γάτος ἐκαθόντανε στὸν τσίχο ἀκουμπισμένος
 κι' οἱ ποντικοὶ θαρρούσανε πὼς ἦταν ψοφισμένος.
 Ἄκόμα δὲν ἐψόφησε, μὰ θέλει νὰ ψοφήση
 τίς ἀμαρτίες ποῦκανε νὰ τίς ὁμολογήση.
 Οἱ ποντικοὶ μαλώσανε, φεργάτα ἀρματώσανε
 καὶ τὴ γεμίσανε φακὴ νὰ τήνε πᾶνε στὸ νησί.

Παένανε, παένανε καὶ τὸ νησί δὲ βλέπανε.
 Βγαίνει ἕνας στὴν κουβέρτα γιὰ νὰ δῆ ποῦ ταξιδεύαν,
 βγαίνει κι' ἄλλος στὸ τιμόνι, τὸν ἐπῆραν οἱ δαιμόνοι·
 βγαίνει ἄλλος στὸ μπαστοῦνι κι' ἔγινε σὰν τὸ κατσοῦνι.
 Βγαίνει κι' ἕνας ἀπ' τ' ἀμπάρι. — Βρὲ παιδιὰ κακὸ χαμπάρι
 Πάει ἄλλος στὸ κατάρτι. — Βρὲ παιδιὰ, κακὸ θὰ νάρτη.
 Φτάσαν τέλος στὸ νησί, φάγαν, κι' ἤπιανε κρασί
 φάγαν καὶ τυρὶ χλωρό, ἔπιασαν καὶ τὸ χορό.
 Πιάνει ὁ ἕνας πιάν' ὁ ἄλλος ἔγινε χορὸς μεγάλος.
 Ἔνας γέρος ποντικός πούτανε πειὸ γνωστικὸς
 λέγει εἰς τοὺς ποντικούς παντρεμένους καὶ γαμπρούς.
 — Βρὲ παιδιὰ παραπηδᾶτε, γέρος γάτος ἀφογκράται,
 ἔχετε καλὰ τὸ νοῦ σας, στὴν ψυχὴ καὶ τοῦ γονιοῦ σας.
 Βγαίν' ὁ γάτος ἀπ' τὸ σκοῖνο, θυμωμένος σὰν τὸ σκύλο.
 Γάτη μου κύρ Γάτη μου ἔλα στὸ κρεββάτι μου,
 νὰ σοῦ μαγερεύω ρύζι, νὰ τὸ τρῶς καὶ νὰ μυρίζη.
 — Δὲν τὸ θέλω γὼ τὸ ρύζι, μὲς στὸ δόντι μου καδίζει.
 — Νὰ σοῦ μαγερεύω ἀχέλυ, νὰ τὸ τρῶς νὰ σὲ γλυκαίνει.
 — Δὲν τὸ θέλω γὼ τ' ἀχέλυ γιὰτὶ μοῦ γλυστρά καὶ φεύγει,
 μόνο θέλω ποντικούς, πού τοὺς βρίσκω τρυφερούς,
 μόνο θέλω ποντικάκια, πού δὲν ἔχω πλεῖο δοντάκια.
 Κι' οἱ ποντικοὶ σαλτάρισαν ἀπὸ τὸ παραθύρι
 καὶ φώναξαν οἱ μάνες τους — ποῦ πᾶς καραβοκύρη;
 — Πᾶμε νὰ βροῦμε μάρμαρα νὰ χτίσουμε παλάτι
 νὰ μποῦμε μέσα σὲ αὐτό, νὰ μὴ μᾶς φᾶν οἱ γάτοι.
 Στὸ δρόμο πού πηγαίνανε βρίσκουνε μιὰ κοπέλλα,
 ὅπου σταφύλια ἔτρωγε, τῆς λένε — Καλημέρα.
 — Καλὴ σας μέρα ἄρχοντες — Δὸς μας καὶ μᾶς σταφύλι.
 — Ἄν θέλετε τοῦ ἀρμαστοῦ μου πέτε νὰ σᾶς στείλῃ.
 Εἶναι ζουλιάρης περισσὰ κι' ἀνίσως καὶ τὸ μάθει
 σταφύλι πῶς σᾶς ἔδωσα, πολὺ κακὸ θὰ πάθῃ.
 Κι' οἱ ποντικοὶ σὰν τ' ἄκουσαν αὐτὰ ἐφοβήθησαν,
 τρύπα βαθεῖα ἐσκάψανε καὶ μὲς στὴ γῆ ἐμπῆκαν.

ἌΟ παντρεμένος πού ποθεῖ τὴ λευτεριά του

Ἡ παντρεῖα εἶναι σκλαβιά καὶ μεῖς δὲν τὸ νογοῦμε
 καὶ θέλουμε οἱ λεύτεροι διὰ νὰ παντρευτοῦμε.
 Ὡχου! καυμένη λευθεριά, καὶ πῶς θὰ σὲ ξεχάσω;

ἄς ἦταν ν' ἀγοράζουσιν νὰ σὲ Ξαναγοράσω.
Καλὲ καυμένη λευθεριά, ὅπου κι' ἂν πᾶς μυρίζεις
ἂν πᾶς καὶ μὲς στὴν ἐκκλησιὰ ἀνδρόγυνο χωρίζεις.

Ὁ χάρις καὶ ἡ λεμονίτσα

Ὁ χάρος ἐπαράγγειλε πῶς κάνει περιβόλι,
παίρνει τοὺς νιούς καὶ χτίζουνε, τὶς νιές καὶ ὑπηρετοῦνε,
παίρνει καὶ τὰ μωρὰ παιδιὰ νὰ κλαῖν νὰ τοὺς Ξυπνοῦνε,
κι' ὅσους δὲ θέλουμε νὰ πᾶν, ἀπ' τὰ μαλλιά ἀρπάζει.
—'Αφες με χάρε ἀπ' τὰ μαλλιά καὶ πιάσεμ' ἀπ' τὸ χέρι
καὶ δεῖξε μου τὸ σπίτι σου καὶ γὼ πάω ἀπατός μου.
—'Ὅπου δῆς πόρτες κοπελλιές καὶ τοίχους παλληκάρια
καὶ τὰ ἀνεμοκάτωφλα ὅλα μωρὰ παιδιάκια
ἐκεῖ εἶναι τὸ σπίτι μου κι' ἄρχισε νὰ δουλεύης.
Μιὰ λεμονίτσα φύτεψα στὴ μέση τοῦ σπιτιοῦ μου,
τὴν πότιζα, τὴ σκάλιζα, τὴν ἔκαμα μεγάλη
κι' ὁ χάρος τὴν ἐζούλεψε καὶ μοῦ τὴν Ξερρίζωνει.
—Χάροντα, πικροχάροντα, πικρέ, φαρμακωμένε,
τὸ δέντρο πού Ξερρίζωσες νὰ τὸ ματαφυτέψης.
—'Εγὼ δὲν εἶμαι ἀμπελουργὸς νὰ τὸ ματαφυτέψω.
'Εγὼ ἴμαι πικροχάροντας, παίρνω ψυχές καὶ φεύγω.
'Εγὼ δὲν εἶμ' ἀμπελουργὸς ἀμπέλια νὰ φυτεύω
μόν' εἶμαι δοῦλος τοῦ Θεοῦ, παίρνω ψυχές καὶ φεύγω.

Τὰ γεννητούρια τῆς χελώνας

Ποιὸς εἶδε θηλυκὸ παπᾶ καὶ διάκο γκαστρωμένο;
Χελώνα κοιλοπόναι στοῦ κάβουρα τὰ σπίτια·
τὴ βαρδαχοῦλα στείλανε μαμμὴ νὰ πάη νὰ φέρη.
Τέσσερες μῆνες ἔκανε ὥσπου νὰ πάη καὶ νάρτη
κι' ἀπὸ τὴ γληγοράδα τῆς στὴν πόρτα ἔξαπλώθη
καὶ καταριέται τὸ παιδὶ ὁ χρόνος νὰ μὴν τῶβρη.
Τάκουσ' ἡ ἀλογόψειρα ἀπὸ τὸ παραθύρι
καὶ ρίχνει τὰ Ξανθὰ μαλλιά ἀπάνω καὶ τὴ σέρνει.
Κι' ὁ φύλλος ὅταν ἔμαθε πῶς γέννησ' ἡ χελώνα,
ἀμέσως ἐτοιμάστηκε νὰ πάη στὸ Ἄχιμποῦκι,
γιὰ ν' ἀγοράσῃ πράματα καὶ τοῦ παιδιοῦ νὰ φέρη.
Τοῦ φέρνει ἓνα ἄλογο μὲ σέλα ἀσημένια
τοῦ φέρνει ἓνα ὠμορφο ροῦχο ἀπὸ ἀτλάζι,
φέρνει καὶ τῆς μητέρας του μιὰ σαμουρένια γοῦνα
κι' ἓνα ψαθὶ βελούδινο γιὰ τσι μουσαφιρέοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

Παραμύθια

Ἐὰν ἐπιχειρούσαμε νὰ δημοσιέψουμε ὅλα ἐκεῖνα τὰ παραμύθια, ποῦ τὰ λένε οἱ γρηῆς ἰδίως καὶ γοητεύουνε μ' αὐτὰ τὰ παιδιὰ τῆς Σάμου, θὰ γεμίσαμε πολλοὺς τόμους· ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἔχουμε τέτοια πρόθεση, ἀρκούμεστε νὰ δημοσιέψουμε λίγα ἀπὸ τὰ πολλὰ, γιὰ νὰ δώσουμε μιὰ ἰδέα ἀπὸ τὰ σαμιώτικα παραμύθια σὲ κείνους, ποῦ τοὺς ἐνδιαφέρουν τὰ σχετικὰ μὲ τὴ Σάμο.

1

Καλησπέρα τοῦ παραμυθιοῦ μας.

Κόκκινη κλωστή κλωσμένη, στὴν ἀνέμη τυλιγμένη·
δὸς τῆς κλωτσο νὰ γυρίση, παραμύθι ν' ἀρχινήση.

Καλησπέρα πρῶμα πλῶρα μὲ τὰ παλληκάρια ὅλα.

Μιὰ φορὰ ἦταν ἓνας βασιληᾶς κι' εἶχε σαράντα γιουούς. Ὁ ἓνας, ὁ πειὸ μεγάλος, ἦταν ὀγδόντα χρονῶ, γιὰτὶ στὰ παλιὰ χρόνια — νὰ καταλάβετε — οἱ ἀνθρώποι πολυζωήζανε, πηγαῖναν ἴσαμε τὰ ἑξακόσια, ἑφτακόσια (ποιὸς δὰ μ' ἀλικοντίζη νὰ πῶ καὶ χίλια;). Αὐτὸς λοιπὸν ὁ γιὸς ὁ ὀγδοντάρης ἦταν ἀπάνω στὴ παντρεία του. Καὶ μιὰ μέρα παίρνει τ' ἀδέλφια του καὶ βγαίνει σὲ μιὰ ἐξοχὴ γιὰ νὰ σουλατσάρη καὶ νὰ τοῦ φύγη τὸ μεράκι, νὰ ξεσκλητισθῆ δηλαδή· ἐκεῖ λοιπὸν στὴν ἐξοχὴ τοὺς λέει. «Βρὲ σεῖς, ἀνόητοι, τί καθόμαστε καὶ δουλεύουμε σὰ σκυλιὰ μέρα νύχτα, γιὰ νὰ φαγοποτίζουμε αὐτοῦνο τὸν ἀφέντη μας· αὐτὸς δὲν μᾶς παντρεύει γιὰ νὰ τοῦ κουβαλάμε». Τοῦ λέει λοιπὸν ὁ ἄλλος. — Καλὴ σκέψη κάνεις ἀδελφέ· μὰ νὰ δοῦμε ποιὸς θὰ κάμη τὴν ἀπόφαση νὰ τοῦ τὸ πῆ. Πετιέται ὁ πειὸ μικρὸς καὶ τοὺς λέει. — Ἐγὼ μὰ αὔριο τὸ πρῶτ' σὰν σημάνη τὸ κουδουνάκι, νὰ μὴ σηκωθῆ κανένας νὰ πιῆ καφέ. Μείνανε τὸ λοιπὸν σύμφωνοι, καθὼς τοὺς εἶπε αὐτὸς. Νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε (γιὰτὶ τὸ πα-

ραμύθι είναι μεγάλο και τὰ παιδιά νυστάξανε) φάγανε, ήπιανε, τραγούδησαν και χόρεψαν, και τὸ θράδυ καθαλλικεύουν τ' ἄτια τους κι' ἔρχονται στὸ σπίτι τους. Τὸ πρωτὶ λοιπὸν, ἀφοῦ ἀποβραδὺς φάγανε καὶ πλαγιάσανε ὠμορφα καὶ καλὰ, κατὰ τὴ συμφωνία πού εἶχανε, χτυπάει τὸ κουδουνάκι καὶ δὲν φάνηκε κανένας. Τὸ μαθαίνει ὁ βασιλὲς πὼς δὲν φάνηκε κανένας, μὰ δὲν ξέρει τί συμβαίνει. Διατάζει λοιπὸν τοὺς δούλους νὰ ξαναχτυπήσουν τὸ κουδουνάκι· τότε σηκώνεται ὁ πειὸ μικρὸς καὶ λέει στὸν ἀφέντη του πὼς αὐτοὶ εἶναι λυπημένοι γιατί μαθὲς τὸν δουλεύουν τόσα χρόνια καὶ δὲν τοὺς παντρεύει.

—Μπράβο παιδί μου, θέλετε νὰ σᾶς παντρέψω; σᾶς παντρεύω· πὲς ὅμως σ' αὐτοὺς νὰ σηκωθοῦν. Πάει ὁ μικρὸς καὶ τοὺς ξυπνάει.

—”Αἶντε κουτρούληδες καὶ τὰ καταφέραμε, μόνο ἡ ὥρα ἢ καλὴ στὶς δουλειές μας. Σηκώνονται οἱ λεγάμενοι, πλένονται, χτενίζονται, πίνουν τὸν καφέ τους μὲ τὸ γάλα τους, σὰν βασιλόπαιδα πού ἦσαν καὶ πᾶνε στὸν ἀφέντη τους. ”Ε! παιδιά μου. τοὺς λέει, ἔμαθα πὼς θέλετε παντρεῖά· νὰ σᾶς παντρέψω, μὰ θὰ πάρετε ἓνα δρόμο ἴσαμε τὸ Καλαμπάχτασι. Στὸ δρόμο σας θὰ θρῆτε ἓνα ρέμα, μὰ νὰ μὴν σταθῆτε, μῆτε νὰ τὸ κυττάξετε. Παραπέρα θὰ θρῆτε ἓνα πυργὶ καὶ νὰ προσέχετε μὴν κοντοσταθῆτε, γιατί πάει, σᾶς χαλάσανε. Παραπέρα θὰ θρῆτε δυὸ δρόμους, ὁ ἓνας κατεβαίνει κάτω σ' ἓνα κάμπο, ὁ ἄλλος πηγαίνει ἴσια πέρα· λοιπὸν ἔσεις νὰ πάρετε τὸ δρόμο πού πάει ἴσια πέρα.

Ἄφοῦ τὰ παιδιά χαζιρευτήκανε, καθαλλικέβουν στ' ἄλογά τους καὶ ξεκινοῦν. Ὁ μικρὸς ὅμως πού ἦταν πολὺ περίεργος ἀπὸ κείνα πού τοὺς εἶπε ὁ ἀφέντης τους ὁ βασιλὲς, λέει στὰ ἀδελφία του. — ”Ε! ἀδελφία, τώρα θράδουασε, νὰ κυττάξουμε νὰ βροῦμε κανένα γιατάκι νὰ ἠσυχάσουμε. Τοὺς παίρνει καὶ τοὺς πάει μέσα στὸ ρέμα, βρίσκει ἓνα πλάτανο πού ἀπὸ τὴ ρίζα του ἔτρεχε νερὸ καὶ κάθονται αὐτοῦ. Σὰν καθήσανε λοιπὸν φάγανε καὶ κοιμηθήκανε. Ντεὲ μέσα στὰ μεσάνυχτα ἀφουγκράζεται ὁ μικρὸς καὶ ροχάζανε οἱ ἄλλοι. Σηκώνεται ἀπάνω, τσαχτίζει μιὰ τσακιμακόπετρα, ἀνάβει ἓνα κερὶ πού εἶχε καὶ κυττάζει μαθὲ γύρω στὸν πλάτανο νὰ δῆ τί τρέχει. Ἐκεῖ βλέπει μιὰ μεγάλη τρύπα, κατεβαίνει κάτω καὶ βρίσκει σαράντα δράκους πού κοιμούντανε. Πιάνει ἓναν ἓναν καὶ τοὺς ξεπαστρεύει. Κατεβαίνει παρακάτου, τί νὰ ἰδῆ; Βλέπει ἀδερφέ, σαράντα κοπέλλες σὰν τὰ κρύα νερά, πού τὶς μπεγιέντιζες καὶ σύ. Τότε δὲ χάνει καιρὸ, τὶς ξυπνάει ὅλες. Αὐτὲς βλέπουν μπροστὰ τους μαθὲς ἄνθρωπο πού εἶχανε νὰ δοῦνε πεντέξη χρόνια.

— Βρὲ ἀδελφέ· δὲ μᾶς λὲς πὼς μπόρεσες καὶ μπῆκες ἐδῶ μέσα; Νὰ σκιστῆ ἡ γῆς νὰ σὲ καταπιῆ γιατί, πάει, χάθηκες, τοῦ λένε οἱ κοπέλλες.

—”Ἐννοια σας καὶ γὼ ξέρω τί κάνω. Αὐτόνους πού σᾶς ἔχουν δῶ μέσα, γὼ τοὺς ἔστειλα· μόνο νὰ σηκωθῆτε νὰ πᾶμε νὰ τοὺς χώσουμε, νὰ πλύνουμε καὶ τὰ αἵματα, νὰ μὴ σηκωθοῦν τ' ἀδελφία μου καὶ φανταλιαχτοῦνε, γιατί κι' ἐγὼ

ἔχω σαράντα ἀδελφία καὶ σεῖς σαράντα ἀδελφάδες εἴσαστε· τὸ λοιπὸν καθένας πέφτει σὲ μία, καὶ θὰ πάρῃ ὁ καθένας σύμφωνα μὲ τὴν ἡλικία του. Σὲ κοντολογία, σηκωθήκατε, πλύνατε καλὰ τὰ αἵματα, τοὺς θάψανα ὄμορφα καὶ καλὰ, χωρὶς νὰ τοὺς καταλάβῃ κανένας, καὶ πρὶν πᾶνε οἱ κοπέλλες πάλι κάτω, παίρνει τὰ δαχτυλίδια τοὺς καὶ τὰ βάζει στ' ἀδελφία του, καὶ σ' αὐτὲς βάζει τὰ δαχτυλίδια τῶν ἀδελφιῶν του, καὶ ἔπειτα ξάπλωσε καὶ κοιμήθηκε κι' αὐτός.

Τὸ πρωτὶ σηκώθηκαν, ἤπιαν τὸ γάλα τοὺς, ἐτοιμάστηκαν, καὶ ἀλλίκεψαν καὶ παίρνουν τὸ ντουμάνι τοὺς. Πηγαίνατε, πηγαίνατε καὶ κατὰ τύχῃ βραδυάστηκαν στὸν πύργο πού τοὺς εἶπε ὁ ἀφέντης τοὺς. Τέλος ὁ πειὸ μικρὸς, περίεργος πάλι νὰ ἰδῇ τί συμβαίνει, τοὺς καταφέρει καὶ μείνατε ἐκεῖ. Μέσα τὰ μεσάνυχτα ξυπνητὸς πάλι αὐτός, βλέπει, ἀδελφέ, καὶ ξανταίνουν σαράντα δράκοι μὲ σαράντα φορτωμένα ἀλόγατα. Τί εἶχανε πλιά ἀπάνου ἄς τὰ εἶχατε μεῖς. Πλησιάζουν αὐτοὶ πρὸς τὸ ρέμα γιὰ νὰ τὸ περάσουν καὶ νὰ πᾶνε στὸν πύργο· τότε ἀρχίζει ὁ μικρὸς ἕναν ἕναν σπαθιά καὶ κλωτσιά, τοὺς ἔκατε σωρὸ δεμάτι. Ψάχνει τὸν ἀρχηγό τοὺς καὶ ὀρίσκει τὰ κλειδιά τοῦ γιοφυριοῦ πού πήγαινε στὸν πύργο, γιὰ τὸ γιοφύρι κλειδῶνε καὶ ξεκλειδῶνε. Πιάνει αὐτὸς ξεκλειδῶνει τὸ γιοφύρι, περνάει πέρα μαζί μὲ τ' ἄλογο, ξεκαβαλλικεύει κι' ἀνοίγει τὸν πύργο. Τί ἤθελες πιά κεῖ μέσα καὶ δὲν ὀρισκόντανε; "Ὅσες μονέδες εἶναι στὸν κόσμος, τόσες κάμαρες ἦταν γεμάτες ντούπλες, ρουμπιέδες, μαχμουντιέδες, ἰμπεριάλικα, ὅτι φανταχῆς εἶχε κεῖ. Πιάνει αὐτὸς ἀλαφρὰ ἀλαφρὰ καὶ σφαλεῖ τίς κάμαρες, παχνίζει τ' ἄλογο, παίρνει τὰ κλειδιά καὶ μιὰ καὶ δυὸ πηγαίνει στὸ γιὰτάκι του. Τὸ πρωτὶ σηκώθηκαν πάλι καὶ παίρνουν τὸ δρόμο τοὺς. Καθὼς προχωροῦσαν, ὀρίσκουν τοὺς δυὸ δρόμους, πού τοὺς εἶπε ὁ ἀφέντης τοὺς. Ὁ μικρὸς πάλι περίεργος νὰ δῇ τί τρέχει, τοὺς λέει:

—"Ἐ! ἀδελφία, ἴσαμε δῶ ἦτανε πιά νὰ εἴμαστε μαζί· τώρα σεῖς νὰ γυρίσετε πίσω· πάρτε κι' αὐτὰ τὰ κλειδιά καὶ κεῖ πού μείνατε στὸν πύργο, θὰ βρῆτε σαράντα ἄλογο. Ἀνοίξτε τὸν πύργο καὶ φορτώστε ὅτι ἔχει μέσα. Παραπέρα στὸν πλάτανο, κεῖ στὸ νερό, θὰ βρῆτε μέσα σὲ μιὰ τρύπα τὴ γυναῖκα του ὁ καθένας. Κυττάξτε τὰ δαχτυλίδια σας· κυττάζουν καὶ βλέπουν ἄλλα. Ὁ καθένας σας λοιπὸν θὰ βλέπη ποιά ἔχει τὸ δαχτυλίδι του, καὶ θὰ τὴν παίρνει γυναῖκα.

Γυρίσανε λοιπὸν πίσω, καὶ νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε, κάμανε ὅπως τοὺς εἶπε ὁ μικρὸς ἀδελφός καὶ ἦρθανε μὲ τίς γυναῖκες τοὺς στὸν ἀφέντη τοὺς· ἀλλὰ πήρανε καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοὺς τὴν γυναῖκα, πού ἦταν ἡ κουτρούλα νὰ πιῇ φαρμάκι ἀπὸ τὴν πίκρα τοῦ ἀντρός της. Σὰν εἶδε ὁ βασιλὸς πὼς δὲν ἦταν καὶ ὁ μικρὸς του γιοῦς, πίστεψε πὼς ἐχάθηκε· ἄρχισε νὰ κλαίῃ καὶ νὰ χτυπιέται, βάζει τὰ παλάτια του μαῦρα καὶ κάνει δέηση στὸ Θεό. "Ἄς ἀφήσουμε τώρα αὐτοὺς κι' ἄς δοῦμε τί ἀπέγινε ὁ μικρὸς. Αὐτὸς ὅταν ἀποχαιρετίστηκε μὲ τ' ἀδελφία του κατεβαίνει ἴσα κάτω στὸ κάμπο· ἐκεῖ ἀκούει μιὰ φωνή καὶ τοῦ φωνάζει.

—”Ε! καλὸ παιδί, ποῦ πᾶς σὰ κάτου; δὲν ξέρεις πῶς ἐδῶ δὲν ἔρχεται οὔτε πουλι πετάμενο;

Αὐτὸς τὸ σκοπὸ του, φτάνει στὸ κάμπο, καὶ κεῖ βλέπει νὰ θγαίνη ἀπὸ ἕναν πύργο ἕνας ἀράπαρος μὲ κάτι ἀχειῖλες ποῦ κρέμονταν ὡς τὸ σαγῶνι του, καὶ λέει τοῦ παιδιοῦ.

— Βρὲ σύ, δὲν ξέρεις πῶς ὅποιος ἔρτη ἐδῶ τὸν θάζω καὶ παλέβουμε;

— Μπράβο, ἄμ γι’ αὐτὸ ἤρτα καὶ γώ. Ὁ ἀράπης εἶχε δύο χωράφια, τὸ ἕνα ἦταν χωματένιο καὶ τ’ ἄλλο μολυθένιο· θάζει λοιπὸν τὸ παιδί στὸ χωματένιο, μπαίνει καὶ κείνος στὸ μολυθένιο. Ἀρχίζει πρῶτος ὁ ἀράπης, δίνει μιὰ τοῦ παιδιοῦ, χώνεται ἴσαμε τὰ γόνατα· σηκώνεται τὸ παιδί, δίνει μιὰ τοῦ ἀράπης, πάει ἴσαμε τὴ μέση· ξανασηκώνεται ὁ ἀράπης, δίνει μιὰ τοῦ παιδιοῦ, χώνεται τὸ παιδί ἴσαμε τὸ λαιμὸ (Τώρα θὰ μοῦ πῆτε: χώνεται ποτὲ ὁ ἄνθρωπος μέσῃ στὸ μολύδι καὶ μὲς στὰ χῶματα μὲ τὸ πάλαιμα; μὰ σὰν δὲν τὸ πιστέβετε τότε σώνεται τὸ παραμῦθι). Λοιπὸν τὸ παιδί ἐπειδὴ δὲν μπορούσε νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ χῶμα, δίνει στὸν ἀράπην τὸ μαχαῖρι του καὶ τοῦ λέει:

— Χαλάλι νὰ σοῦ γένη τὸ κεφάλι μου.

—”Ὅχι παιδί μου, τοῦ λέει ὁ ἀράπης, ἐπειδὴ εἶσαι νέος καὶ σὲ λυπᾶμαι, δὲν σὲ χαλῶ, παρὰ θὰ σ’ ἔχω στὸν πύργο νὰ μὲ ἴπηρετᾶς. Καὶ ἀμέσως πᾶνε μὲ τὸ παιδί στὸν πύργο, καὶ κεῖ τὸ ὠδήγησε τί θὰ κάνη. Τὸ πρῶτ, ἀφοῦ ξυπνήσανε, ἀνάθει τὸ παιδί φωτιά, φένει τοῦ ἀράπην καφέ, τοῦ χαζιρεύει τὰ πλυμένα ροῦχα, τὰ θάζει ὁ ἀράπης καὶ φεύγει. Τὸ παιδί κατὰ τὴ διαταγὴ ποῦ εἶχε, χαζιρεύει τὸ βραδυνὸ φαγητό, ἔρχεται τότε κι’ ὁ ἀράπης ὅλος κόκκινα χῶματα, σὰν σταμναῶς. Τὸ παιδί δὲν τοῦ εἶπε τίποτα, γιατί μαθὲς τὸν φοβόντανε ἀκόμα· μὰ σὰν περάσανε τρεῖς τέσσερες μέρες, καὶ κείνος γύριζε πάντοτε μὲ τὰ ροῦχα του κόκκινα ἀπὸ τὸ χῶμα, τοῦ λέει μιὰ βραδυά. — Θέλω νὰ σοῦ πῶ ἀφεντικὸ· κάθε πρῶτ σοῦ δίνει πλυμένα ροῦχα, καὶ ἡ ἀφεντιά σου ἔρχεται κάθε βράδυ μὲς στὸ χῶμα θουτηγμένος· δὲ μοῦ λὲς τί τρέχει;

—”Ἀχ! παιδί μου τί νὰ σοῦ πῶ, τοῦ λέει ὁ ἀράπης· βλέπεις ἐκειδὰ πέρα κείνο τὸ θουνό; ἀπὸ πίσω ἀπὸ κείνο τὸ θουνὸ εἶναι μιὰ πολιτεία καὶ σ’ αὐτὴ τὴν πολιτεία ἔχει μιὰ βασιλοκόρη. Γι’ αὐτὴνα γῶ παιδί μου πεθαίνω καὶ πολεμῶ κάθε μέρα ἴσως θγάλω κείνο τὸ θουνὸ καὶ φανεῖ τὸ παλάτι της ἀποδῶ καὶ πιάσω ἀγάλι· ἀγάλια φιλίες.—Βρὲ ἀδερφέ, λέει τὸ παιδί καὶ γι’ αὐτὸ παιδεύεσαι ἔτσι δά; ἐγὼ νὰ πάω νὰ σοῦ τὴν φέρω ἐδῶ. — Δὲν πιστέβω, τοῦ λέει ὁ ἀράπης· μὰ αὐτὸς εἶχε δυὸ ἄγρια ἀλόγατα, τόνα ἔτρωγε κόκκαλα καὶ τ’ ἄλλο σίδερα καὶ δὲν μπόρειε νὰ πάη κοντὰ τους κανένας· ὅμως τὸ παιδί κρυφὰ ἀπὸ τὸν ἀράπην τὰ μέρεψε καὶ τὸν δεχόντουσαν. Ἐτοιμάζεται λοιπὸν τὸ παιδί γιὰ νὰ πάη νὰ φέρη τὴ βασιλοκόρη καὶ λέει τοῦ ἀράπην:

— Θὰ φορτώσω τ’ ἄγρια τ’ ἀλόγατα φλουριά κι’ ὅποια ὦρα τσιρώσω δυὸ

τρίχες νὰ φτάσης. Μείνανε λοιπὸν σύμφωνοι μὲ τὸν ἀράπη καὶ ἔφυγε τὸ παιδί. Πάει μὲς στὴν πολιτεία, ἀντίκρυ στὸ παλάτι· καταλαχοῦ βρίσκει μιὰ γρηᾶ πού εἶχε ἓνα γυιὸ στὴν ξενητεία κι' ἔλειπε χρόνια πολλά. Πάει κοντὰ στὴ γρηᾶ, τῆς κάνει μετάνοια καὶ τῆς φιλεῖ τὸ χέρι. Ἡ γρηᾶ μαθὲ δλέπει ἓνα παλλήχαρο καὶ τοῦ λέει:

— Μπᾶς κι' εἶσαι ὁ γυιὸς μου;

— Ναί, ἐγὼ εἶμαι, πού μὲ εἶχες τόσα χρόνια χαμένον. Τότες ἡ γρηᾶ τὸν πιάνει, τὸν ἀγκαλιάζει, τὸν φιλεῖ κι' ὕστερα τὸν παίρνει στὸ σπίτι. Ἐτοιμάσανε λοιπὸν φαγητά, φάγανε, ἤπιανε καλὰ καλὰ καὶ κοιμηθήκανε. Τὸ πρωτὶ πού σηκώθηκαν λέει τῆς γρηᾶς. — "Ἐ! μάνα μιὰ κι' ἦρθα στὴν πατρίδα μου, τώρα πιά δὲν φεύγω, παρὰ νὰ κάμουμε ἓνα σαράϊ πειὸ μεγάλο ἀπὸ τοῦ βασιληᾶ.

Ἄμέσως ἡ γρηᾶ τρέχει ἐδῶ, τρέχει ἐκεῖ, βρίσκει μαστόρους, χτιστάδες, ντουλγέρηδες, σὲ δυὸ τρεῖς μῆνες τελειώνει τὸ σαράϊ. Μὰ ἀντίκρυ στὸ μπαλκόνι τοῦ βασιλέ ἔκαμε κι' αὐτὸς μπαλκόνι κι' ἀπὸ κεῖ λίγο λίγο πιάσανε σχέσεις μὲ τὴ βασιλοκόρη. Μιὰ μέρα λοιπὸν τὸ παιδί λέει τῆς γρηᾶς. "Ἐ! μάνα μου, γιὰ νὰ σοῦ πῶ: Ἐγὼ ἀποφάσισα νὰ σὲ στείλω νὰ μοῦ κάμης προξενιά γιὰ τὴ βασιλοκόρη.—Νὰ πάω παιδί μου, μὰ τάχατες θὰ τὴν πετύχουμε; —" Ἀμε σὺ μάνα, τῆς λέει τὸ παιδί καὶ σὰν δὲν πετύχουμε, ἡ μισὴ ντροπὴ δική μας κι' ἡ μισὴ δική τους. Ἡ κουτρούλα ἡ γρηᾶ, γιὰ νὰ μὴ χαλάσῃ τὸ χατῆρι τοῦ παιδιοῦ τῆς, πάει στὴ βασίλισσα καὶ τῆς τὸ ἀναφέρει: τῆς λέει ἡ βασίλισσα: — "Ἀμ ἐμένα κυρά μου, δὲν εἶναι στὸ χέρι μου· νὰ τὸ ποῦμε στὸ βασιλέα καὶ ὅτι ἀποφασίσει κείνος, εἶμαι καὶ γὼ σύμφωνη. Φωνάζουν τὸ βασιλέα καὶ τοῦ τὸ λένε: μὰ ποιὸς εἶδε τὸν Θεὸ καὶ δὲν τὸν φοβήθηκε; Φωτιές ἀδερφέ, πετοῦσαν τὰ δόντια του ἀπὸ τὸν θυμὸ του· πρὶν νὰ τὸ καλακούσῃ ὁ βασιλές, δίνει μιὰ κλωτσιὰ τῆς γρηᾶς, καὶ πάει σωρὸς δεμάτι ἀπὸ τὴ σκάλα κάτω. Ὁ γυιὸς τῆς πού περιμένε στὴν πόρτα τοῦ παλατιοῦ, τὴν παίρνει στὸν ὦμο του, τὴν πηγαίνει στὸ σπίτι, τὴν ξαπλώνει στὸ κρεβάτι καὶ τὴν πλακώνει μὲ τὰ κρεμμύδια· σὲ πεντέξῃ μέρες ἀσένιο ἡ γρηᾶ στὸ ποδᾶρι. Ἀπὸ δῶ κι' ἀποκεῖ πάλι τὴν ξανακαταφέρει καὶ ματαπηγαίνει, μὰ τὴν ἀρμηγεύει καὶ τῆς λέει, σὰν πᾶς καὶ δὲν σὲ δεχτοῦνε, νὰ τοὺς πῆς πῶς ὁ γυιὸς μου ἔχει πειὸ πολλοὺς παράδες ἀπὸ τὸν βασιλέ, καὶ σὰν θελήσῃ γιὰ νὰ δῆ, ἄς στείλῃ τώρα δὴ ἓνα χανικολόι μὲ μιὰ δοῦλα νὰ τοῦ τὸ γειμίσω ἀμέσως μὲ φλουριά. Ὅπως τῆς εἶπε τὸ παιδί, ἔτσι ἔκαμε ἡ γρηᾶ. Πάει στὸ βασιλέα καὶ τοῦ λέει πῶς ὁ γυιὸς τῆς ἔχει πειὸ πολλοὺς παράδες· ὁ βασιλέας ν' ἀκούσῃ μαθὲ τέτοια λόγια, λέει τῆς βασίλισσας. — Γι' ἄς στείλουμε μιὰ δοῦλα νὰ δοῦμε εἶναι ἀλήθεια αὐτὰ πού λέει ἡ γρηᾶ. Τότε στέλνουν μιὰ δοῦλα μ' ἓνα χανικολόι· στὴ στιγμὴ γυρίζει ἐκείνη πίσω μὲ τὸ χανικολόι γεμάτο φλουριά. Βλέπει ὁ βασιλές ἓνα τέτοιο θησαυρό, θαμπώσανε τὰ μάτια του, τὸν θέλει ἢ δὲν τὸν θέλει γιὰ γαμπρό του τὸ γυιὸ τῆς γρηᾶς; — "Ἐ! γρηᾶ, τῆς

λέει, τὸ βράδυ ν' ἀλλάξουμε τὰ δαχτυλίδια. Ἔτσι τὸ βράδυ ἀλλάξανε δαχτυλίδια, κάμανε χορούς, τραπέζι σ' ὅλη τὴν πολιτεία. Ὁ βασιλέας ὅμως εἶχε ἀρραβωνιασμένη τὴν κόρη του μ' ἓνα ἄλλο βασιλόπουλο καὶ εἶχανε συμφωνία νὰ γίνουν οἱ χαρὲς ἐκεῖνο τὸ χρόνο. Σὰν ἔμαθε λοιπὸν τὸ βασιλόπουλο ὅτι τὴν ἀρμαστὴ του τὴν δίνει ὁ ἀφέντης τῆς ἀλλουνοῦ, ἔγινε φωτιὰ μοναχὴ, ἐτοιμάζει ἀσκέρι πολὺ, τὸ θάζει σὲ καράβια καὶ ἔρχεται κι' ἀράζει μέσα στὸ λιμάνι. Ἀμέσως ντριτσάρει παντιέρα τοῦ πολέμου, ἐτοιμάζονται λοιπὸν καὶ ἀπὸ τὰ δυὸ μέρη κι' ἀρχίζουνε τὸν πόλεμο. Δῶσανε, δῶσανε, ἀνίκησε στὸ πρῶτο τὸ βασιλόπουλο· μὰ ὕστερα καταφτάνει ἐκεῖ ἓνας καθαλλάρης, ἀρχίζει μὲ τὸ σπαθὶ του, νὰ καὶ ἀπ' ἐδῶ, νὰ καὶ ἀποκεῖ καὶ ἀφάνισε τ' ἀσκέρι τοῦ βασιλόπουλου. Τότε τὸ βασιλόπουλο παίρνει ὅσους ἀπόμειναν ἀπὸ τὸ ἀσκέρι του καὶ φεύγει μὲ σκοπὸ νὰ πάη στὸ βασίλειό του νὰ φέρη κι' ἄλλο ἀσκέρι, γιὰ νὰ ξαναπολεμήσῃ. Σὰν ἔφυγε λοιπὸν αὐτός, πῆρε κι' ὁ ἄλλος τ' ἀσκέρι του καὶ γύρισε στὴν πολιτεία. Πῆγε στὸ παλάτι κι' ἀφοῦ κάθησε καὶ ξεκουράστηκε, εἶπε στὴ βασίλισσα. — Βλέπεις δουλειὰ πού πάθαμε; κοντὰ νὰ χάσουμε καὶ τ' ἀσκέρι μας καὶ τὸ βασίλειό μας, μόνο σούκιουρ πού βρέθηκε ἓνας καθαλλάρης καὶ μᾶς ἔβγαλε πέρα. Ὑστερα ἀφήνει τὴ βασίλισσα καὶ πιάνει τὴν κόρη του, τὴ βασιλοκόρη. — Μαρῆ ἄμ αὐτός ὁ προκομμένος ὁ ἀρμαστός σου δὲν ἤξερε τὸ δρόμο νᾶρθῃ κι' αὐτός στὸν πόλεμο, πού γιὰ χατῆρι του γίνεται ὅλος ὁ καυγᾶς;

Τέλος, νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε (γιατὶ τὰ μωρὰ κοιμήθηκαν) ξανάρχεται πάλι τὸ βασιλόπουλο καὶ γίνεται δεῦτερος πόλεμος· ἄμα λοιπὸν ἄρχισε ὁ πόλεμος, ἀμέσως τὸ παιδὶ τσιρώνει δυὸ τρίχες καὶ φτάνει ὁ ἀράπης, μπαίνει στὴ μέση, δῶσανε, δῶσανε. Ὡς βλέπανε τ' ἀλόγατα, πού τρώγανε σίδερα καὶ κόκκαλα, τῶνα πού ἔτρωγε τὸ σίδερο χύμαε κι' ἔκοθε τὶς ἀλυσίδες ἀπὸ τὶς θάρκες πού ἔβγαίνε ἔξω τ' ἀσκέρι, καὶ σκόνταφτε ἀπάνω ἢ θάρκα καὶ ὄλοι ὅσοι ἦσαν μέσα πνίγονταν· τὸ ἄλλο πάλι πού ἔτρωγε τὰ κόκκαλα, χύμαε πάνω στοὺς ζωντανούς καὶ τοὺς ἀφάνιζε. Ἀπάνω στὸν πόλεμο τὸ παιδὶ ἔκοψε τὸ μικρὸ δαχτυλάκι του, κι' ἀμέσως ὁ βασιλὸς κόβει ἓνα κομμάτι ροῦχο ἀπὸ τὰ φορέματά του καὶ τοῦ τὸ ἔδεσε. Τὸ παιδὶ δὲν στέκεται, μὰ ὀρμάει καταπάνω στὸ βασιλόπουλο, πού εἶχε βγεῖ ἀπὸ τὸ καράβι καὶ τοῦ κόβει τὸ κεφάλι, ἔπειτα χυμάει καὶ στὸ βασιλὸ καὶ τοῦ ἀρπάζει ἀπὸ τὸ κεφάλι τὴν κορώννα. Ὁ βασιλὸς τότε, χωρὶς νὰ καταλάβῃ πῶς αὐτός εἶναι ὁ γαμπρός του, τοῦ λέει. — Χαλάλι νὰ σοῦ γίνῃ, παλληκάρι μου, ἢ κορώννα μου. Σὰν μελείωσε πιά ὁ πόλεμος, φύγανε καὶ τὰ δύο μέρη, κι' ἡσυχάσανε. Μὰ ὁ βασιλὸς σὰν γύρισε στὸ παλάτι ἀπανέβηκε τὴ γυναίκα του καὶ τὴν κόρη του γιὰ τὸν ἀρμαστό τῆς, πού δὲν ἐφάνηκε πάλι στὸν πόλεμο. Ἡ κόρη ὅμως ὅταν γίνονταν ὁ πόλεμος, ἦταν στὸ μπαλκόνι καὶ κύτταζε πού πολεμοῦσαν, εἶδε λοιπὸν τὸν ἀρμαστό τῆς πού γύριζε ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ κρατοῦσε τὴν κορώννα τοῦ ἀφέντη τῆς, καὶ πῆγε νὰ ξαπλώσῃ λιγάκι γιὰτὶ ἦ-

ταν κουρασμένους. Σάν τήν ἀπανέθηκε λοιπόν ὁ ἀφέντης τῆς, τοῦ λέει: — Ἐαρ-
 ρῶ πῶς ὁ ἀρμαστός μου ἔσωσε καί σένα καί τὸ βασίλειό σου, καί τὸν παίρνει
 ἀπὸ τὸ χέρι καί τὸν πηγαίνει κεῖ ὅπου κοιμόντανε ὁ γαμπρός του, καί κρατοῦσε
 καί τὴν κορώνα τοῦ βασιλέ, στήν ἀγκαλιά του. Σάν εἶδε ὁ βασιλέας ἓνα τέτοιο
 πρᾶγμα, διέταξε νὰ ἐτοιμάσουν μετὰ ἀπὸ μιὰ ὥρα γιὰ νὰ γίνῃ ὁ γάμος, καί ἔ-
 τσι σάν ἐξύπνησε τὸ παιδί· ἔγινε ὁ γάμος μὲ παιχνίδια, μὲ τραγούδια. μὲ χαρές,
 ποῦ νὰ σᾶς τίς πῶ; Ὑστερα ἀπὸ κάμποσες μέρες λέει ὁ γαμπρός στὸ βασιλέα.
 — Ἀφέντη μου βασιλέα καί γὼ βασιλόπαιδο εἶμαι καί λείπω τόσα χρόνια ἀπὸ
 τὸ σπίτι μας. Τώρα λοιπόν ἀποφάσισα νὰ πάρω τὴ γυναῖκα καί νὰ πάω στὸ βα-
 σίλειό μου. Ἔτσι λοιπόν παίρνει τὴν εὐχή τοῦ πεθεροῦ του καί φεύγει· σάν ἔ-
 φτασε στοὺς δυὸ δρόμους λέει τῆς γυναίκας του. — Σὰ κάτου σαλάγα. Τοῦ λέει
 αὐτή. — Ὅχι, σὰ κάτου, γιατί ἐδῶ εἶναι ἓνας ἀράπης καί μὲ ἔχει ἀπὸ χρόνια
 στὸ μάτι. — Σαλάγα σὺ σὰ κάτου, τῆς λέει τὸ παιδί, κι' ἔννοια σου, καί ἄμα σὲ
 πειράξει, κάμε πῶς λιγοθυμᾶς. Ἀκόμα δὲν ἐφτάσανε, καί νάσου ὁ ἀράπης χυ-
 μάει πάνω τῆς μὲ κεῖνες τίς ἀχειλές· τότες ἡ βασιλοκόρη κάνει τὴ λιγοθυμισμέ-
 νη. — Αἱ! τώρα τί ἔκαμες; λέει στὸν ἀράπη τὸ παιδί. Ἄστην πρώτη νὰ ξεθαρ-
 ρέψῃ κι' ὕστερα κάνε τὴν ὅτι θέλεις. Καί βάζει τὴ βασιλοκόρη στὸ κρεββάτι
 γιὰ νὰ γένη καλά. Ὁ ἀράπης πιά τῆς κουβαλοῦσε τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα, ποῦ
 λέει ὁ λόγος. Ὑστερα ἀπὸ πολλὰς μέρες λέει τὸ παιδί στὴ γυναῖκα του.

— Γιὰ ρώτα τὸν ἀράπη ποῦ εἶναι ἡ δύναμή του; Αὐτὴ τὸν ρώτησε· ἀλλὰ
 κεῖνος μιὰ τῆς ἔλεγε πῶς εἶναι στὴ σαρωνιά, ἔπιανε κι' αὐτὴ καί στόλιζε τὴ σα-
 ρωνιά μὲ γαρούφαλλα καί τριαντάφυλλα καί τὸ θράδυ ποῦ ἔρχονταν ὁ ἀράπης
 καί τᾶθλεπε, γελοῦσε· ἄλλη φορὰ τῆς ἔλεγε πῶς εἶναι στὸ σταμνί, κι' αὐτήν
 ἔκανε πάλι τὰ ἴδια καί ὁ ἀράπης ποῦ ἔρχονταν τὸ θράδυ γελοῦσε ποῦ ἔθλεπε
 τὸ σταμνί στολισμένο· ἄλλη φορὰ πάλι τῆς ἔλεγε πῶς ἡ δύναμή του εἶναι ἄλλοῦ.
 Τέλος, μιὰ μέρα τῆς λέει. — Ἡ δύναμή μου ξέρεις ποῦ εἶναι; Βλέπεις ἀντικρὺ
 ἐκεῖνο τὸ καμπαναριό; Ἀπὸ κάτου ἀπὸ τὸ καμπαναριό ἔχω, μὲ συμπάθειο, μιὰ
 γουροῦνα· αὐτὴ τὴ γουροῦνα ὅταν τὴ σκοτώσουν, θὰ πετάξουν τρία πελιστέρια,
 καί ἂν σκοτωθοῦνε καί τὰ τρία, εἶμαι χαμένος. Μόλις ἔφυγε ὁ ἀράπης, λέει ὅλα
 αὐτὰ ἡ γυναῖκα στὸν ἄντρα τῆς, καί κεῖνος παίρνει ἀμέσως τὸ τουφέκι του καί
 τῆς λέει. — Ἄν ἔρτη ἐδῶ κανένα πελιστέρι, πιάστο ὅπως μπορεῖς ἢ χάλασέ
 το· τότε ὁ ἀράπης ποῦ δὲν θὰ μπορῇ νὰ περπατήσῃ θὰ σὲ φωνάξῃ νὰ πᾶς κον-
 τὰ του, ἀλλὰ, πρόσεξε, μὴν πᾶς, γιατί θὰ σὲ πνίξῃ. Πάει λοιπόν ρίχνει μὲ τὴ
 μιὰ κἀνα, σκοτώνει τὴ γουροῦνα, μὲ συγχώρεση, ρίχνει καί τὴν ἄλλη σκοτώνει
 καί τὰ δυὸ πελιστέρια· τὸ ἄλλο πέταξε στὸν πύργο. Ξανταίνει τότε ὁ ἀράπης ἀ-
 πὸ τὸ θουνὸ κι' ἀρχίζει νὰ μουγκρίζῃ, μὰ δὲν ἔχει δύναμη· ἔρχεται στὸν πύργο
 συρτὰ - συρτὰ καί φωνάζει:

— Ἐλα κόρη μου νὰ μὲ σώσης, γιατί πάω, χάνομαι. Ἄντις αὐτὴ νὰ πάῃ

στὸν ἀράπη ἀρπάζει τὸ πελιστέρι, τὸ σουρομαδιάζει κι' ἔτσι τέλειωσε ὁ ἀράπης. Τότε δὲν χάνουνε καιρό, καθαλλικέθουν δυὸ ἄλογα καὶ μιὰ καὶ δυὸ ἔρχονται στὴν πολιτεία. Στὸ δρόμο τους βρίσκουν ἓνα ἀμπελουργὸ ποῦ πῆγαινε ὁ κουτρούλης νὰ δουλέψῃ στὸ ἀμπέλι γιὰ νὰ πάρῃ δέκα γρόσια μεροκάματο. — Νά, τοῦ λέει τὸ παιδί, πάρε δέκα φλουριά καὶ νὰ πᾶς ἐτσιδὰ ὅπως εἶσαι μὲ τὰ τσαρούχια σου στὸ βασιλέα νὰ τοῦ πῆς πῶς ἔρχεται ὁ γυιὸς του. Ἀμέσως λοιπὸν αὐτὸς δὲν χάνει καιρό, μιὰ καὶ δυὸ πάει στὸ βασιλέα καὶ τοῦ δίνει τὰ μουζντελίκια πῶς ἔρχεται ὁ γυιὸς του. Ὁ βασιλέας ἐτοιμάζει στράτευμα, πάει καὶ τὸν παίρνει ἀπὸ τὸ δρόμο, κάνανε γάμο καὶ χαρὲς καὶ ξεφάντωσης πολλές· καὶ τῆς πρώτης ἀρμαστῆς του, τῆς ἔδωσε τὸ δεζυρόπουλο.

2

Μιὰ φορὰ κι' ἓνα καιρὸ ἦταν ἓνα βασιλόπουλο ποῦ βγῆκε στὸ κυνήκι. Στὸ δρόμο ποῦ πῆγαινε κατὰ τύχη βρίσκει ἓνα χρυσὸ πουλάκι, ποῦ ἦ ὠμορφιά του καὶ τὸ κελαϊδημά του πῆραν τὸ νοῦ τοῦ βασιλόπαιδου, καὶ δὲν τοῦκανε ὄρεξη νὰ γυρίσῃ πίσω. Παίρνει λοιπὸν τὸ δρόμο, τὸ κατσέρνει νὰ τὸ φτάσῃ ἐδῶ, νὰ τὸ φτάσ' ἐκεῖ, καθατζάρησε ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ βασιλείου του καὶ πέρασε σὲ ἄλλο· ἀλλὰ νὰ καταλάβετε, τὰ παληὰ χρόνια, ὅταν ἓνας ἄνθρωπος πῆγαινε ἀπὸ τὸ ἓνα βασίλειο στὸ ἄλλο καὶ πιανόταν, καταδικάζονταν σὲ θάνατο. Λοιπὸν αὐτὸς, ἀπὸ κείνη τὴ λαχτάρα ποῦ εἶχε νὰ πιάσῃ τὸ πουλάκι ζωντανό, ξεχνάει καὶ περνάει τὰ σύνορα καὶ πάει σὲ ἄλλο βασίλειο. Κατὰ τύχη, στὸ δρόμο ποῦ πῆγαινε τὸν ἔπιασε ὁ ἀγροφύλακας καὶ μιὰ καὶ δυὸ τὸν φέρνει μὲς στὴν πολιτεία. Σὰν τὸν ἔφερε κεῖ, ὁ βασιλέας διέταξε νὰ τὸν κλείσουν στὴ φυλακὴ· μὰ ἡ φυλακὴ ἦταν κοντὰ στοῦ βασιλέα τὰ παλάτια, σὰν νὰ ποῦμε ἓνα τσατί χῶριζε τὴ φυλακὴ ἀπὸ τὰ παλάτια. Μιὰ βραδυὰ λοιπὸν ἐκεῖ ποῦ καθόντανε τὸ βασιλόπουλο πικραμένο καὶ σκοτεινιασμένο, γιὰ τὴν ἄλλη μέρα ἦταν ἀπόφαση νὰ τὸ σκοτώσουν, ἀκούει στὸν τοῖχο σαματᾶ. Ἡ καρδιά του ἔτρεμε σὰν τοῦ λαγοῦ· μὰ τί νὰ κάνῃ; Σηκώνεται ἀπάνω, ἀνάθει τὸ φῶς καὶ τί βλέπει; τὸν τοῖχο τρύπιο καὶ μιὰ κόρη πεντάμορφη νὰ στέκεται. Κόντειψε νὰ ξυλώσῃ ἀπὸ τὴ σαστιμάρα του, μήτε τί νὰ πῆ, μήτε τί νὰ κάμῃ ἤξερε. Μὰ ἡ κόρη, ποῦ ἦταν θυγατέρα τοῦ βασιλέα καὶ ἀπὸ τὴ λύπησῃ της, ποῦ ἤθελαν νὰ χαλάσουν ἓνα τέτοιο παλληκάρι, κύτταξε πῶς νὰ τὸ σώσῃ (γιὰτὶ φαίνεται πῶς κάπως καὶ τὸν καψολέχονταν), τοῦ λέει:

— Μὴν κάθεσαι, μόνο δάλε αὐτὰ τὰ γυναικίσια ροῦχα, κι' ἔλα νὰ φύγουμε πριχοῦ μᾶς πάρουνε χαμπάρι. Ἔτσι λέγοντας, τὸν τραβάει ἀπὸ τὴν τρύπα τοῦ τοίχου στὸ παλάτι, τὸν ντένει καλὰ καλὰ, βάζει στὴν τσέπη της πολλὰ φλουριά, τὸν παίρνει· ἀλλὰ μπρατσέτα καὶ δρομίδι. Ὁ πορτάρης μαθὲ ποῦ νὰ ξέρῃ πῶς

ἦταν ἄντρας· θάρραψε ὁ κακομοίρης πῶς ἦταν καμμιά ἄλλη γυναῖκα καὶ πήγαινε μὲ τῆ βασιλοπούλα περίπατο. Σὲ κοντολογία, τὸν παίρνει καὶ φύγανε· μὰ στὸ δρόμο τοῦ λέει. — Κύτταζε πότε πότε πίσω καὶ σὰν ἰδῆς κανένα σημεῖο νὰ μοῦ τὸ πῆς (γιατὶ ὁ βασιλέας ἦταν μάγος, κι' ἡ κόρη ἤξερε τῆ μαγικὴ καλλιτέρα ἀπὸ τὸν κύρη της). Πηγαίνανε, πηγαίνανε, γύριζε αὐτὸς καὶ κυττοῦσε πίσω· ἔπειτα ἀπὸ κάμποση ὥρα τῆς λέει. — Μαῦρο σύγγεφο ἔρχεται. — Μὴ φοβᾶσαι, τοῦ λέει ἡ βασιλοπούλα, ἡ μητέρα μου ἔρχεται γυρέβοντας. Ἐκεῖ λοιπὸν ποῦ πλησίαζε τὸ σύγγεφο κοντά, τοῦ δίνει ἡ βασιλοπούλα ἓνα μπάτσο καὶ γίνεται ἐκεῖνος μιὰ κρεββατίνα κι' ἐκεῖνη ἓνα σταφύλι. Ἡ βασίλισσα κυττάζει ἐδῶ, κυττάζει ἐκεῖ, δὲ βλέπει τίποτα. Μιὰ καὶ δυὸ στὸ βασιλέα. Ἔ! τί χαμπάρια, τὴν ἐρωτᾷ ὁ βασιληᾶς. — Δὲν γῆρα τίποτα, τοῦ λέει ἡ βασίλισσα, μοναχὰ μιὰ κρεββατίνα κι' ἓνα σταφύλι. — Ἄ! τὴν κούρδα, ἐκεῖνη εἶναι τὸ σταφύλι, κι' ἐκεῖνος ἡ κρεββατίνα· μόνο τρέξε ἴσως τοὺς φτάσεις. Τρέχει πάλι ἡ βασίλισσα ἐδῶ νὰ τοὺς φτάση, ἐκεῖ νὰ τοὺς φτάση, στὸ δρόμο, ποῦ πήγαινε, αὐτοὶ πρόφτασαν καὶ γενῆκαν πάλι ἄνθρωποι. Βλέπει πάλι τὸ βασιλόπουλο τὸ σύγγεφο καὶ λέει στῆ βασιλοπούλα:

— Νὰ ἔρχεται πάλι τὸ σύγγεφο.

— Μὴ φοβᾶσαι τοῦ λέει ἐκεῖνη, ἡ μητέρα μου εἶναι. Ὡς πλησίαζει αὐτῆ, τοῦ δίνει ἄλλο μπάτσο καὶ γίνεται ἐκεῖνος ἓνα ξωκκλήσι κι' αὐτῆ μιὰ ὠμορφη εἰκόνα. Κυττάζει πάλι ἡ βασίλισσα δῶ καὶ κεῖ καὶ μέσα στὸ ξωκκλήσι καὶ σὰν δὲν εἶδε τίποτα, γυρίζει στὸ βασιλέα καὶ τοῦ λέει πῶς θρῆκε ἓνα ξωκκλήσι καὶ μιὰ εἰκόνα. — Ἄ! κατακαυμένη, τῆς λέει ὁ βασιλέας, ἂμ δὲν ἤξερες νὰ πάρης τὴν εἰκόνα, κι' ἤθελε νὰ σ' ἀκλουθήση καὶ τὸ ξωκκλήσι. Μόνο τρέχα ἴσως τοὺς προφτάσης. Ἐκεῖνοι πάλι ὡς ἔφυγε ἡ βασίλισσα, γίνονται ἄνθρωποι καὶ δρόμο. Πηγαίνανε, πηγαίνανε καὶ σὲ λίγο γυρίζει πάλι αὐτὸς, βλέπει τὸ μαῦρο σύγγεφο καὶ λέει τῆς βασιλοπούλας. — Τώρα πᾶμε, μᾶς ἔπιασε. — Μὴ φοβᾶσαι, τοῦ λέει ἐκεῖνη, δὲν μᾶς πιάνει. Ἐκεῖ λοιπὸν ποῦ τοὺς κοντοζυγώνει ἡ βασίλισσα, τοῦ δίνει πάλι αὐτουνοῦ ἓνα μπάτσο καὶ γίνεται ἐκεῖνος λίμνη κι' αὐτῆ μιὰ πάπια. Ἐρχεται λοιπὸν ἡ βασίλισσα καὶ πολεμάει νὰ πιάση τὴν πάπια. Τῆς δίνει μιὰ μὲ τὰ φτερά, τὴν κάνει μούσκεμα. Πηγαίνει ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡ βασίλισσα γιὰ νὰ τὴν πιάση, λακάζει ἡ πάπια, πηγαίνει ἀπὸ τὸ ἄλλο, λακάζει κι' ἀπὸ κεῖ. — Ἐλα κόρη μου, ἔλα μάτια μου, νὰ πᾶμε στὸν ἀφέντη σου. Αὐτῆ τὸ σκοπὸ της. Εἶδε καὶ ἀπόειδε ἡ καυμένη ἡ βασίλισσα ὅτι δὲν μπόρεσε νὰ τὴν γυρίση, τῆς λέει. — Ἄιντε, κι' αὐτόνε νὰ φιλήση ἡ μάνα του καὶ σένα νὰ ξεχάση. Καὶ φεύγει κι' ἔρχεται στὸν βασιλέα καὶ λέει τὰ γενόμενα.

Ἄς ἀφήσουμε τώρα τὸ βασιλέα κι' ἄς κυττάξουμε ἐκεινοὺς. Γίνονται πάλι αὐτοὶ ἄνθρωποι καὶ φτάνουν ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτεία, καὶ ἐκεῖνος λέει στῆ βασιλοπούλα. Στάσου ἐδῶ γὰ, νὰ πάω νὰ φέρω ἀπὸ τὸ παλάτι μιὰν ἄμαξα γιὰ νὰ

πᾶμε μέσα. Τοῦ λέει κι' αὐτή. "Ἄν πᾶς στοῦ παλάτι, ἔχε τὸ νοῦ σου νὰ μὴ σὲ φι-
λῆση ἢ μάνα σου, γιατί θὰ μέξεχάσης. Τέλος πάντων τὴν ἀποχαιρετάει καὶ μιὰ
καὶ δυὸ τὰ ἴσα γιὰ τὸ παλάτι. Σὰν ἔφτασε ἐκεῖ καὶ τὸν εἶδε ἢ μάνα του, πού
τὸν εἶχε τόσον καιρὸ χαμένο, χυμᾶει καὶ τὸν φιλεῖ, κι' ἀμέσως αὐτὸς ξεχνᾶει
τὴν ἀγαπητικιά του. Περιμένει αὐτὴ δυὸ ὥρες,, τρεῖς ὥρες, μισὴ μέρα, τίποτα,
αὐτὸς δὲν φαίνεται. Παίρνει κι' αὐτὴ τοῦ κεφαλιοῦ της καὶ μπαίνει στὴν πολι-
τεία. Ἄπέξω ἐκεῖ σ' ἓνα δρόμο ἦταν ἓνα μικρὸ σπίτι καὶ κάθονταν ἓναξ γέρος.
— Καλησπέρα μπάρμπα. — Καλησπέρα καλὸ μου παιδί. — Καλότυχε μπάρ-
μπα, δὲν μ' ἀφήνης νὰ πλαγιασῶ ἀπόψε ἐδῶνά. — "Ἄμ κόρη μου δὲν ἔχω ἄλλο
σκέπασμα, ἓνα τῶχο καὶ σκεπάζομαι ἴσα ἴσα γώ. — "Ἐμ δὲν παίρνεις παράδες
νὰ πᾶς νὰ πάρης ὅτι χρειάζεται νὰ περάσουμε ἀπόψε; Καὶ τοῦ δίνει μιὰ χουφτιὰ
φλουριά. Βλέπει ὁ κουτρούλης ὁ γέρος τόση κιτρινίλα — θαμπώσανε μαθὲς τὰ
μάτια του — δὲν χάνει καιρὸ ἀλλὰ τρέχει ἐδῶ καὶ κεῖ, ψουνίζει φαγητὰ καὶ σκε-
πάσματα, κι' ἔτσι περάσανε ἐκείνη τὴ βραδυά.

Σὰν σηκώθηκαν τὸ πρωῒ λέει ἢ βασιλοπούλα στοῦ γέρο. — Μπάρμπα δὲν
ἔχει ἐδῶ κανένα σπίτι νὰ νοικιάσουμε, καὶ ἄς πληρώσουμε ὅτι μᾶς ζητήσῃ ὁ
νοικοκύρης. — "Ἄμ κόρη μου, τῆς λέει ἐκεῖνος, ἐδῶ ἓνα μόνο σπίτι νοικιάζεται
κι' αὐτὸ εἶναι τῆς δημαρχίας. — Σήκω καὶ πήγαινε στοῦ ἰδιοκότη του καὶ πές
του ὅτι τοῦ δίνω πενταπλάσια ἀπὸ ὅσα τοῦ δίνει ὁ δήμαρχος. Πάει ὁ γέρος στοῦ
νοικοκύρη τοῦ σπιτιοῦ καὶ τοῦ λέει πὼς ἦρθε μιὰ ξένη πλούσια καὶ ζητάει νὰ
νοικιάσῃ ἓνα σπίτι, κι' ἂν τῆς δίνῃ τὸ δικό του, πληρώνει τὸ πενταπλάσιο ἀπὸ
ὅτι δίνει ὁ δήμαρχος. Ὁ νοικοκύρης βλέπει μαθὲς ἓνα τέτοιο συμφέρο. — Μπρά-
βο γέρο, τοῦ λέει, νὰ πῶ στοῦ δήμαρχο πού κάθεται μέσα, καὶ ἂν δίνῃ ὅσα δίνει
ἢ γυναῖκα, τότε προτιμῆται κείνος, εἰδειμὴ νὰ τὸ ἀδειάσῃ. Πάει ὁ νοικοκύρης
στοῦ δήμαρχο καὶ τοῦ μιλάει σχετικά, ὅμως αὐτὸς δὲν παραδέχεται νὰ πληρῶσῃ
μεγαλύτερο ἐνοίκιο, καὶ σ' ἓνα δυὸ μέρες ἀδειάζει τὸ σπίτι. Τέλος, νὰ μὴν τὰ
πολυλογούμε, παίρνει ὁ γέρος τὸ κλειδί, ἀγοράζει σεργίτσια, βρίσκει δούλους
καὶ δούλες καὶ θάζει ἀσένιο τὸ σπίτι. Αὐτὸ τὸ σπίτι ἦταν μέσα στὴ μέση τῆς
πιάτσας κι' εἶχε ἓνα μπαλκόνι ἀντικρὺ σ' ἓνα καζίνο, σ' ἓνα καφενεῖο νὰ ποῦμε,
μὰ ὄχι σὰν τοῦ δικοῦ μας τοῦ Δημήτρη, ἀλλὰ μεγάλο, μὲ μόμπολα πολλὰ στολι-
σμένο. Σ' αὐτὸ τὸ καζίνο σύχναζε τὸ βασιλόπουλο μὲ δυὸ φίλους του, τὸν Στε-
φανῆ καὶ τὸν Τζαννῆ. Μιὰ μέρα λοιπὸν πού ἢ βασιλοπούλα στολίστηκε καὶ βγή-
κε στοῦ μπαλκόνι, ἔτυχε νὰ εἶναι κι' αὐτοὶ στοῦ καζίνο· σὰν τὴν εἶδανε ξυλιάσανε
οἱ κουτρούληδες, κι' ἔλεγε ὁ ἓνας τ' ἄλλουνοῦ. — Βρὲ ἀδερφέ, τί πλάσμα εἶναι
αὐτό; — Ἐγὼ νὰ σᾶς πῶ, λέει ὁ Στεφανῆς, θὰ πάω νὰ ρωτήσω κι' ἂν δέχεται
τὸ θράδυ νὰ πάω νὰ τῆς μιλήσω, θὰ πάω. Πάει τὸ λοιπὸν ὁ Στεφανῆς, χτυπάει
τὴν πόρτα. — Ποιὸς εἶναι; φωνάζει μιὰ δούλα ἀπὸ μέσα. — Ἐγὼ εἶμαι, ἄνοι-
ξε. Ἄνοιγει ἢ δούλα κι' αὐτὸς τῆς λέει ἂν δέχεται ἢ κυρά της νὰ πάῃ τὸ θράδυ

νά τῆς μιλήση. — Δέν ξέρω, τοῦ λέει ἐκείνη, νά τή ρωτήσω καί νά σοῦ πῶ. Πηγαίνει ἡ δοῦλα καί τῆς λέει ὅτι εἶναι ἕξω ἕνας πού θέλει νά ἔρτη τὸ θράδου νά τῆς μιλήση. — Μπράβο, νάρτη, μὰ θὰ πληρώση μπροστά 100 γρόσια καί θάρτη τὴν ὥρα πού σημαίνει ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησιᾶς. Γυρίζει ἡ δοῦλα καί τοῦ τὰ λέει, δίνει ἐκεῖνος τὰ 100 γρόσια καί φεύγει ὁ κουτρούλης δλόχαρος.

— "Ε! τί ἔκαμες τὸν ἄρωτοῦν οἱ γιολντάσιδες, τί ἔκαμες;

— Τὰ κατάφερα λέει ἐκεῖνος, καί μὴν σᾶς μέλλη. Ἀλλὰ ἡ βασιλοπούλα στέλνει τὸ γέρο στὸν ἐκκλησιάρχη. — Πήγαινε νά τοῦ πῆς νάρτη ἐδῶ. Πάει ὁ γέρος καί φέρνει τὸν ἐκκλησιάρχη στὸ σπίτι. Κάθησε αὐτός, ἔφαγε τὸ γλυκό του, ἤπιε τὸν καφέ του. "Ε! τοῦ λέει ἡ βασιλοπούλα, θὰ σοῦ δώσω 200 γρόσια γιὰ νά μὴν σημάνης ἀπόψε τὴν καμπάνα. Ἐκεῖνος τί λέει; "Ας πῶ αὔριο πῶς ἤμουν ἄρρωστος κι' ἔτσι τὸ οἰκονομῶ τὸ πρᾶμα. Παίρνει λοιπὸν τὰ 200 γρόσια καί φεύγει. "Ας ἔρτουμε τώρα στὸ Στεφανῆ· αὐτὸς καρτέρειε νά σημάνη ἡ καμπάνα. Καρτέρειε, ὡς τὰ μεσάνυχτα· μὰ ποῦ νά σημάν' ἡ καμπάνα. — Βρὲ εἶδε ὁ Θεὸς νά πάγω κι' ἀλλὰ μπάχτα. Πηγαίνει κι' ἀκόμα δέν πρόφτασε νά χτυπήσῃ τὴν πόρτα κι' ἡ γῆς μύριζε καί κείνος βρώμαγε. Φεύγει ὁ κακομοίρης καί μιὰ καί δυὸ πάει στὸ σπίτι του καί τὸ παίρνει διπλα. Τὸ πρῶτ' ὅταν ξύνησε, πάει στὸ καζίνο. — "Ε! τί ἔκαμες; τοῦ λένε οἱ φίλοι του. Ἐκεῖνος ἀρχάζει καί τοὺς λέει ἕνα ἕνα τί ἔπαθε. — Καλὲ κουτρούλη, τοῦ λέει ὁ Τζαννῆς, ντίπ ἀχμάκης εἶσαι; Στάσου νά πάω γῶ νά δῆς πῶς γένονται τὰ πράματα. Σὲ κοντολογία, πάει κι' αὐτός, κάνει συμφωνία νά πάη σὺν χτυπήσῃ ἡ καμπάνα, ἀφοῦ πληρώσει μπροστά 200 γρόσια, καί φεύγει εὐχαριστημένος γιὰ τὴν τάχατες συγυράρισε τὴ δουλειά του. Φωνάζει πάλι ἡ βασιλοπούλα τὸν ἐκκλησιάρχη καί τοῦ δίνει 400 γρόσια, ἂν βγάλῃ τὸ γλωσσίδι ἀπὸ τὴν καμπάνα γιὰ νά μὴ σημάνη. Ὁ καλὸς σου ὁ ἐκκλησιάρχης, τέτοιος λουκουμᾶς πού τοῦ ἔτυχε, ὅχι τὸ γλωσσίδι, μὰ δέν ξέρω καί τί ἀκόμα θὰ ἔβγαζε. Περιμένει λοιπὸν ὁ Τζαννῆς νά χτυπήσῃ ἡ καμπάνα καί σὺν βλέπει πῶς δέν χτυπᾷ λέει, ἄς πάω ὁ ἴδιος νά χτυπήσω· μὰ σὺν πάει ἐκεῖ, βλέπει πῶς λέπει τὸ γλωσσίδι καί τί νά κάμη πιά, πάει στὸ σπίτι του καί τὸ παίρνει ντούκια. Μὰ τί ὕπνο; γιὰ τὴν μὲ τί μοῦτρα θὰ ἰδῆ τοὺς γιολντάσιδες. Τὴν ἄλλη μέρα βρίσκει τοὺς φίλους του. Αἴ! τοῦ λένε κείνοι, τί ἔκαμες; — "Αμ τί νά κάμω ἀφοῦ χάθηκε καί τὸ γλωσσίδι τῆς καμπάνας ἀκόμα. — Τώρα λοιπὸν λέει τὸ βασιλόπουλο, θὰ πάω νά δοκιμάσω κι' ἐγώ. Πάει κι' αὐτό, χτυπάει τὴν πόρτα, βγαίνει ἡ δοῦλα καί, νά μὴν τὰ πολυλογοῦμε, μένουν σύμφωνοι νά δώση 1.500 γρόσια καί νά πάη σὺν χτυπήσῃ ἡ καμπάνα. Φωνάζει πάλι ἡ βασιλοπούλα τὸν ἐκκλησιάρχη καί τοῦ δίνει 3.000 γρόσια ἀνίσως βγάλῃ δλότελα ἀπὸ τὴν ἐκκλησιᾶ τὴν καμπάνα γιὰ νά μὴ σημάνη. Μιὰ καί δυὸ ἐκεῖνος στὸ καμπαναριό, καί σοῦ κατεβάζει καί καμπάνα καί σκοινιά καί τὰ σίδερα ἀκόμα πού κρέμονταν

ἡ καμπάνα, καὶ τᾶκρυψε σ' ἓνα μέρος, ποῦ μήτε οἱ διαβόλοι δὲν τὰ θρίσκανε. Τὸ βασιλόπουλο ὄλο χαρὰ περίμενε νὰ χτυπήσῃ ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή ἡ καμπάνα· μὰ βλέποντας πῶς ἀργοποροῦσε λέει. — Βρὲ μὰ τί κάνω γώ, καὶ δὲν πάω νὰ σημάνω ὁ ἴδιος. Πάει τὸ λοιπὸν γιὰ νὰ σημάνη ἀλλὰ δὲν θρίσκει μήτε σκοινὶ μήτε καμπάνα. Ἐφρισε ἀπὸ τὸ θυμὸ του μὰ τί νὰ κάμη; γύρισε στὸ παλάτι κι' ἔπεσε στὸ στρῶμα· μὰ ποῦ νὰ κλείσῃ μάτι ὄλη τὴ νύχτα. Σὰν ξημέρωσε ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα, πάει στὸν κύρη του καὶ τοῦ λέει, πῶς ἤρθε μιὰ ξένη γυναῖκα καὶ ξεγυμνώνει τὸν κόσμον ἀπὸ τὸ Στεφανῆ πῆρε 100 γρόσια, ἀπὸ τὸν Τζαννῆ 200 κι' ἀπὸ τὸν ἴδιο 1500. — Παιδί μου, τοῦ λέει ὁ βασιλέας, αὐτὸ δὲν εἶναι δική μου δουλειά· μόνο νὰ καλέσουμε τὴ δωδεκάδα, καὶ ἄς κάμη αὐτὴ τὴν κρίση. Στέλνει ὁ βασιλέας, καλεῖ τὴ δωδεκάδα, στέλνει καὶ τὸν κλητῆρα νὰ καλέσῃ τὴ γυναῖκα. Σὰν πῆγε ὁ κλητῆρας κάτω ἀπὸ τὸ μπαλκόνι τῆς λέει:

Δὲν ἔχει πιθαμὴ χαρτὶ καὶ κοντυλιὰ μελάνι,
μόν' νάρθῃ τέτοια λιγερὴ ἀπάνω στὸ ντιβάνι;

Σὰν τᾶκουσε αὐτὰ ἐκείνη, τοῦ λέει:

Ἔχει καὶ πιθαμὴ χαρτὶ καὶ κοντυλιὰ μελάνι
μὰ θέλουν τὰ ποδάρια μου ν'ἀνέβουν στὸ ντιβάνι.

Πάει λοιπὸν στὸ δικαστήριον καὶ σὰν παρουσιάστηκε στὴ δωδεκάδα, ρωτᾷ: ὁ πρόεδρος τὸ βασιλόπουλο ἂν εἶναι αὐτὴ ποῦ ξεγυμνώνει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τί ἔκαμε· τότε τὸ βασιλόπουλο λέγει:

Αὐτὴ ἔφαγε τοῦ Στεφανῆ ἑκατὸ καὶ τοῦ Τζαννῆ διακόσια
κα μένα μὲ συχτίρισε μὲ χίλια πεντακόσια.

Σὰν τᾶκουσε αὐτὰ ἡ βασιλοπούλα, λέει:

Γιὰ σῶπα μὴν παραμιλῆς, καινούργιο μαλακάτο
καὶ θέλ' ἡ γλωσσα σ' βγάλσιμο μ' ἓνα κλωνὶ τοῦ βάτου.

Τότε ὁ πρόεδρος τῆς λέει:

Κυράμ' ἐδῶ ὅπου μιλεῖς νάχῃς τὰ λόγια λίγα,
γιατὶ αὐτὸς ποῦ σοῦ μιλεῖ, εἶναι ὁ γυιὸς τοῦ Ρῆγα.

Μὰ ἐκείνη τοῦ λέει:

Κι' ἐγ' ἀφορμὴ ἐγύρευα νάρθω ἐδῶ στὴν κρίση
γιατ' ὁ καθένας ὡς μπορεῖ μπροστὰ σας θὰ μιλήσῃ.

Τότες βλέποντας πῶς ὄλοι σιωπήσανε, λέγει ἡ βασιλοπούλα: ἔχω πολλὰ

πράματα νὰ σᾶς πῶ, μὰ πρῶτα νὰ φιλήσῃ ἡ βασίλισσα τὸν γυιό της, κι' ὕστερα τὰ λέω. Σὰν ἄκουσε αὐτὰ ἡ δωδεκάδα, εἶχε περιέργεια νὰ μάθῃ τί εἶναι αὐτὰ τὰ πράματα, πού ἔχει νὰ πῆ ἡ ξένη. Λέει λοιπὸν τῆς βασίλισσας δὲν εἶναι κανένα μεγάλο πρᾶμα νὰ φιλήσῃς μαθὲς τὸ γυιό σου. Στὸ κάτω κάτω τὸ γυιό σου θὰ φιλήσῃς, δὲν θὰ φιλήσῃς κανέναν ξένο. Ἀμέσως λοιπὸν ἡ βασίλισσα σηκώ- νεται καὶ φιλεῖ τὸ γυιό της· μὰ τότε αὐτὸς φωνάζει. — Σῶστε με κι' αὐτὴ εἶναι ἡ γυναῖκα μου (γιατὶ ἦτανε γραμμένο σὰν τὸν φιλήσῃ ἡ μάνα του νὰ τὴ θυμη- θῇ πάλι). "Αχ! ψυχὴ μου πῶς σὲ ξέχασα! Τότες ἡ βασίλισσα σὰν ἔμαθε πῶς ἐκείνη εἶναι νύφη της, εἶπε:

Καλῶς τήνε τὴ νύφη μου, τὴν ἄξια μου τὴ τζόγια
πούρθε μὲς στὸ παλάτι μας μὲ τιμημένα λόγια.

Καὶ ζήσανε χρόνια πολλὰ μὲ εὐτυχίες καὶ μὲ χαρές, καὶ μεῖς καλλίτερα.

3

Μιὰ φορὰ κι' ἔγαν καιρὸ ἦταν ἓνας φαρᾶς καὶ πῆγε σ' ἓνα μπαρμπεριὸ νὰ μπαρμπεριστῆ, κι' ἀφοῦ μπαρμπερίστηκε λέει τοῦ μπαρμπέρη. — Ἐρχεσαι νὰ κάμουμε συντροφιά; Ἐγὼ νὰ πηγαίνω στὸ φάρμα καὶ σὺ νὰ βάζῃς τὰ μπαρμπε- ριστικά, καὶ ὅσες παράδες πιάνουμε νὰ τὰ βάζουμε ὅλα μαζί κι' ἔπειτα νὰ τὰ μοιραζόμαστε.

"Ἄρесе αὐτὸς ὁ λόγος στὸ μπαρμπέρη, γιατί εἶχε καὶ μιὰ κόρη τῆς παν- τρεῖᾶς καὶ συλλογίστηκε πῶς μπορεῖ, μ' αὐτὸ τὸ μέσο, νὰ τοῦ δώσῃ καὶ τὴν κόρη του γυναῖκα· γιατί τοῦ φάνηκε πῶς εἶναι καλὸ παλληκάρι καὶ δουλευ- τῆς. Μείνανε τὸ λοιπὸν σύμφωνοι καὶ ἀρχίσανε, ὁ ἓνας μπαρμπέριζε, ὁ ἄλλος ἔπιανε ψάρια, τὰ πουλοῦσε, μοιραζόντανε τὰ χρήματα ἀναμεταξύ τους κι' ἔ- τσι περνοῦσαν ὡμορφα καὶ καλά. Μιὰ μέρα ὁ φαρᾶς πηγαίνοντας στὸ φάρ- μα, ἔπιασε ἓνα ψάρι χρυσό, πού δὲν εἶχε ξαναπιάσει παρόμοιο· ἐκεῖ λοιπὸν πού πήγαινε ἀπὸ τὴ θάλασσα στὸ χωριό (σὰν νὰ ποῦμε ἀπὸ τὸ Τηγάρι στὴ Χώρα) τὸν θρῖσκει ἓνας Ὀθριὸς καὶ τοῦ λέει. — Μοῦ πουλᾶς αὐτὸ τὸ ψάρι; πόσα θέλεις νὰ σοῦ δώσω; — Θὰ μοῦ δώσης, τοῦ λέει ὁ φαρᾶς, πενήντα γρόσια καὶ στὸ δίνω. — Καλὰ, τοῦ λέει ὁ Ὀθριὸς καὶ τοῦ δίνει τὰ πενήντα γρόσια. Σὰν πῆρε αὐτὸς τὰ πενήντα γρόσια ἦρθε στὸν μπαρμπέρη, ἔβαλε καὶ κείνος τὰ μπαρμπεριστικά του τὰ μοιράσανε στὰ δυό, πῆραν ἀπὸ ἓνα κοιλὸ στᾶρι· κι' ἄλλα πράματα, καὶ περάσανε ὅλη τὴ βδομάδα. Ἀφοῦ πέρασε ἡ βδομάδα ξαναπῆγε ὁ φαρᾶς στὸ φάρμα κι' ἔπιασε πάλι ἄλλο χρυσὸ ψάρι σὰν τὸ πρῶτο, ἀλλὰ πολὺ μεγαλύτερο. Στὸ δρόμο πού πήγαινε τὸν θρῖσκει ὁ Ὀθριὸς καὶ τοῦ λέει. — Πό- σα θέλεις νὰ μοῦ δώσης αὐτὸ τὸ ψάρι; — Καλὲ καῦμένα, τοῦ λέει ὁ φαρᾶς, τὴν πρώτη φορὰ σοῦ τὸ ἔδωσα, θέλεις νὰ σοῦ τὸ ξαναδώσω πάλι; Ὅσα καὶ νὰ μοῦ

δώσης δὲν τὸ πουλῶ. Θὰ πάω νὰ τὸ φάω μὲ τὸν σύντροφό μου. Τέλος τὸν ἔχει ὁ Ὅθριος ἀπεδῶ, τὸν ἔχει ἀποκεῖ, τοῦ γυαλίζει δυὸ τρία φλουριά καὶ τοῦ χασπώνει τὸ ψάρι. Φέρνει τὰ φλουριά στὸν μπαρμπέρη, μοιράζονται πάλι καθὼς καὶ τὴν πρώτη φορά, ἀγοράζουν διάφορα πράγματα καὶ περνοῦν καὶ κείνη τὴ βδομάδα. Ἀφοῦ πέρασε ἡ βδομάδα, ξαναπάει ὁ ψαρᾶς στὸ ψάρεμα καὶ πιάνει ἄλλο ψάρι χρυσό, μὰ μεγαλύτερο ἀπὸ τ' ἄλλα. Στὸ δρόμο ποῦ ἐρχόντανε, τὸν βρίσκει ὁ Ὅθριος καὶ πολέμησε ν' ἀγοράση τὸ ψάρι· μὰ αὐτὸς δὲν ἐστρέχτηκε μὲ κανένα τρόπο νὰ τοῦ τὸ δώση. "Α! τώρα αὐτὸ δὲν τὸ πουλῶ, ὅσα καὶ νὰ μοῦ δώσης. Αὐτὸ θὰ τὸ φάω μαζί μὲ τὸν σύντροφό μου. Νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε, τῶφere στὸ μπαρμπεριό, καὶ παίρνει ἓνα μαχαῖρι κι' ἀρχίζει νὰ τὸ ξύνει. Ἐκεῖ λοιπὸν ποῦ ἔσκιζε τὴν κοιλιά του, μπλέκει τὸ μαχαῖρι σ' ἓνα πρᾶμα. Βρὲ τί τρέχει ἐδῶ; λέει. Σκίζει τὸ ψάρι καλλίτερα καὶ βγάζει μέσα ἀπὸ τὴν κοιλιά του ἓνα χρυσὸ ποτῆρι. Τῶδειξε καὶ τοῦ συντρόφου του καὶ λέγανε, τί ποτῆρι τάχα νᾶναι αὐτό. Σὰν πάστρεψε τὸ ψάρι, τὸ παίρνουν μαζί μὲ τὸ χρυσὸ ποτῆρι, σφαλοῦν τὸ μπαρμπεριό καὶ πηγαίνουν στὸ σπίτι τοῦ μπαρμπέρη γιὰ νὰ ξεφαντώσουν. Ἐκεῖ θράσανε οἱ γυναῖκες τὸ ψάρι ὠμορφα καὶ καλὰ καὶ τὸ διορθώσανε ὅπως ἔπρεπε, παίρνει ὁ μπαρμπέρης μιὰ μπουκάλα κρασί, καὶ κάθησαν στὸ τραπέζι. Ἀφοῦ φάγανε, λέει ὁ μπαρμπέρης. — "Ἄς βάλουμε κρασί μέσα σ' αὐτὸ τὸ ποτῆρι νὰ δοῦμε τί γίνεται. Μὰ μόλις χύσανε μέσα λίγο κρασί, κι' ἀρχίζει μιὰ μουσική, κάτι βιολιά καὶ λαοῦτα, ποῦ κάνανε τὸν ἄνθρωπο νὰ ξυλώση. Παίρνει τὸ ποτῆρι νὰ πιῇ ὁ μπαρμπέρης κι' ἀφοῦ ἤπιε, ἀκούει μιὰ φωνή νὰ τοῦ λέει.— Μὲ τίς ὑγείες σου ἀφέντη, καὶ μόλις τὸ ἄφησε ἀπάνω στὸ τραπέζι ἀμέσως γιόμισε φλουριά. Βλέπουν μιὰ ματιὰ οἱ κουτρούληδες τέτοια πράματα, ὅπου μαθὲ, μήτε στὸν ὕπνο τους δὲν τὰ εἶδανε, κι' ἀρχίσανε «καλῶς νὰ σ' εὔρω, καλῶς νὰ μ' εὔρης», ἀδειάζαν τὸ ποτῆρι κι' ἐκεῖνο ἔλεγε. — Μὲ τίς ὑγείες σου ἀφέντη καὶ γέμιζε φλουριά.

Νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε, γέμισανε σεντούκια καὶ ντουλάπια μὲ φλουριά. Ἀφοῦ φάγανε καλὰ καὶ ἤπιανε, ὁ ψαρᾶς τὸ πῆρε πάνω του, ποῦ νὰ συλλογιστῇ τὴν κόρη τοῦ μπαρμπέρη πιά. Τοῦ λέει λοιπὸν, τώρα νὰ διαλύσουμε τὴ συντροφιά μας καὶ θέλεις τὸ ποτῆρι παίρνεις σύ, θέλεις τὰ φλουριά, κι' ἀφήνεις ἔμένα τὸ ποτῆρι. Μὰ ὁ μπαρμπέρης, ποῦ ἦταν δίκαιος ἄνθρωπος, τοῦ λέει. — Ἐγὼ παιδί μου δὲν θέλω νὰ σ' ἀδικήσω. Ἐσὶ εἶσαι ἡ αἰτία ποῦ ξάνοιξες τὸ σπίτι μας καὶ μοῦφeres αὐτὸ τὸ θησαυρό, λοιπὸν ἐσὺ νὰ πάρης τὸ ποτῆρι, κι' ἐγὼ τὰ φλουριά. Παίρνει τότε τὸ παιδί τὸ ποτῆρι κι' ἀφοῦ ἀποχαιρετιστήκανε, ἔφυγε καὶ πηγαίνει στὸ βασιλικὸ μπαξέ, ποῦτανε ἄντικρυ στὸ βασιλικὸ παλάτι, καὶ λέει στὸ μπαξεβάνη. — Νὰ σοῦ δώσω δεκαπέντε φλουριά, μοῦ φέρνεις ἐδῶ μέσα στὸ μπαξέ ἓνα τραπέζι, μιὰ καρέκλα κι' ἓνα μπουκάλι ρακί;

Συλλογίστηκε ὁ μπαξεβάνης, βρὲ δεκαπέντε φλουριά γὼ τὰ παίρνω σὲ ἔξη

μῆνες, λοιπὸν καὶ νὰ μὲ κατσάρουν κιόλας, ὡς που νὰ τὰ φάω ἔχει ὁ Θεός. Πιά-
νει λοιπὸν καὶ τοῦ θάζει ἐκεῖ τὸ τραπέζι, τὴν καρέκλα καὶ τὸ μπουκάλι τὸ ρακί,
καὶ μὲς στὸ μεσημέρι πάει αὐτὸς καὶ κάθεται στὴν καρέκλα, θάζει μὲς στὸ πο-
τῆρι ρακί καὶ ἀρχίζουν νὰ παίζουν ἐκεῖνα τὰ ὄργανα, ποὺ ἦτανε τρέλλα. Ἄ-
κούει ἢ βασιλοπούλα νὰ παίζουν τέτοια ὄμορφα τραγούδια, βγαίνει ἀπὸ τὸ πα-
ράθυρο καὶ κυττάζει μέσα στὸ μπαζέ. Βλέπει λοιπὸν τὸν ψαρᾶ ποὺ κάθονταν στὴν
καρέκλα κι' ἔπινε ρακί. Ἄμέσως ντύνεται, κατεβαίνει κάτω στὸ μπαζέ, βρίσκει
τὸν ψαρᾶ καὶ τοῦ λέει. — Τί πρᾶμα εἶναι αὐτὸ ποὺ κάνει κι' ἀκούεται τέτοια
μουσική; — Εἶναι τῆς λέει ἐκεῖνος, ἓνα χρυσὸ ποτῆρι ποὺ ἔχει τρεῖς ἐνέργειες,
νὰ παίζη μουσική, νὰ λέη μὲ τις ὑγειές σου ἀφέντη καὶ νὰ γεμίζη φλουριά. Τό-
τε τοῦ λέει ἢ βασιλοπούλα. — Τί θέλεις νὰ σοῦ χαρίσω νὰ μοῦ δώσης αὐτὸ τὸ
ποτῆρι; Θέλεις ἓκατό, χίλια, δυὸ χιλιάδες φλουριά; — Μὰ ἂν εἶναι γιὰ φλου-
ριά λέει ὁ ψαρᾶς κάνω ὅσα θέλω. — Ἄμ τότε τί θέλεις; — Θέλω νὰ μοῦ δώ-
σης τις δυὸ πλεξοῦδες τῶν μαλλιῶν σου, τῆς λέει. Σὰν τὰ ἄκουσε αὐτὰ ἢ βασι-
λοπούλα θύμωσε καὶ πῆγε νὰ φύγη, γιατί εἶχε μαλλιά ποὺ λάμπανε σὰν τὸν ἡ-
λιο· ἔπειτα φοβόντανε καὶ τὸν ἀφέντη τῆς, πῶς νὰ φανῆ σ' αὐτὸν χωρὶς μαλλιά.
Μὰ τότε κείνος θάζει ρακί στὸ ποτῆρι καὶ ἀρχίζει μιὰ τόσο γλυκιὰ μουσική ποὺ
ἢ βασιλοπούλα, σὰν γυναῖκα ποὺ ἦταν, δὲν μπόρεσε νὰ βαστάξῃ καὶ γύρισε πί-
σω καὶ τοῦ λέει. — Νὰ τις πλεξοῦδες μου καὶ δός μου τὸ ποτῆρι. Ἔτσι ὁ ψα-
ρᾶς τῆς ἔκοψε τις πλεξοῦδες καὶ τῆς ἔδωσε τὸ ποτῆρι καὶ παίρνοντας ὅσα φλου-
ριά εἶχε, πῆγε μέσα στὴν πολιτεία κι' ἔχτισε ἓνα παλάτι μεγαλύτερο καὶ ἀπὸ
τὸ βασιλικό.

Ἄς ἀφήσουμε τώρα αὐτόν, κι' ἄς πιάσουμε τὴ βασιλοπούλα. Σὰν πῆγε στὸ
παλάτι καὶ τὴν εἶδε ὁ ἀφέντης τῆς χωρὶς μαλλιά, θάρρεψε πῶς εἶχε κανένα ἀ-
γαπητικὸ καὶ τοῦ τᾶδωκε, φωνάζει τὸ λοιπὸν ἓνα μπιστεμένο τοῦ ἀνθρώπου καὶ
τοῦ λέει. — Νὰ πάρης τὴν κόρη μου καὶ νὰ πᾶς σὲ μιὰ ἔρημιά νὰ τὴν σκοτώ-
σης, καὶ νὰ μοῦ φέρης ἓνα μπουκάλι αἷμα καὶ τὸ ἓνα τῆς μάτι, γιὰ νὰ πιστέψω
πῶς τὴν σκότωσες. Ἔτσι λοιπὸν τὴν πῆρε κείνος καὶ τὴν πῆγε ἔξω ἀπὸ τὴν
πολιτεία· μὰ τὴ λυπούντανε νὰ τὴν χαλάσῃ γιατί ἦτανε νέα. Τί νὰ κάμη λοι-
πὸν; Παίρνει ἓνα σκύλο, τὸν σκοτώνει, γεμίζει τὸ μπουκάλι μὲ τὸ αἷμα του, θγά-
ζει καὶ τὸ ἓνα μάτι του καὶ λέει τῆς βασιλοπούλας. — Ἡ γῆς νὰ σκιστῇ νὰ σὲ
καταπιῇ· κύτταξε μὴ μάθῃ ὁ βασιλέας πῶς εἶσαι ζωντανή καὶ χαθήκαμε. Κι'
ἀφήνει τὴ βασιλοπούλα κι' ἔρχεται στὸ βασιλέα καὶ τοῦ δείχνει τὰ σημεῖα τοῦ
σκοτωμοῦ τάχα τῆς κόρης του.

Τώρα ἄς ἔρτουμε στὴ βασιλοπούλα. Ἐκείνη πῆρε ἓνα δρόμο καὶ πηγαίνον-
τας βραδυάστηκε σ' ἓνα χωριό· βρίσκει μιὰ γρηᾶ καὶ τῆς λέει νὰ πάη νὰ μείνη
στὸ σπίτι τῆς. Ἡ γρηᾶ τὴν πῆρε καὶ τὴν εἶχε σὰν ψυχοκόρη τῆς. Ἰστερα ἀπὸ
δυὸ τρία χρόνια λέει τῆς γρηᾶς νὰ τῆς δώσῃ ἄδεια νὰ βγῇ κομμάτι ἔξω νὰ περ-

πατήση και σαν τῆς ἔδωσε ἡ γρηὰ τὴν ἄδεια παίρνει στὸν κόρφο τῆς καὶ τὸ χρυσὸ ποτῆρι, καὶ πιάνει τὸ δρόμο· κεῖ πού πήγαινε, βρίσκει ἓνα τσοπανόπουλο μὲ ἓνα ἄρνι καὶ τοῦ λέει νὰ κάμουν ἀλλαξὰ τὰ ρούχα, τοῦ δίνει κι' ἓνα φλουρι καὶ παίρνει τ' ἄρνι καὶ μιὰ καὶ δυὸ πάει μέσα στὴν πολιτεία ἴσα στοῦ ψαρᾶ τὸ παλάτι. Οἱ δούλοι τὴν ρωτοῦν τί θέλει. Τοὺς λέει. — "Ἡμouνα τσοπάνης, ἐπῆρα τὴ χρονιά μου κι' ἓνα πρόβατο καὶ ἦρτα ἴσως θρῶ κανένα ἀφεντικό καὶ πιάσω δουλειά. — Ἐμεῖς ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ ἓνα δούλο νὰ σκουπίζη, νὰ φέρνη καὶ κανένα σταμνὶ νερό. Μεῖνε τὸ λοιπὸν ἐδῶ. "Ἐτσι ἔμεινε κεῖ καὶ ἄρχισε νὰ δουλεύη, καὶ σὲ λίγο καιρὸ φάνηκε ὁ καλλίτερος ἀπ' ὅλους τοὺς δούλους, ὥστε τὸ ἀφεντικό του τὸν ἀγάπησε καὶ τὸν ἔκαμε καμαριέρη του. Ἀπὸ τὰ πολλά, μιὰ μέρα πού ὁ βασιλέας περνοῦσε ἔξω ἀπὸ τὸ παλάτι τοῦ ψαρᾶ, τοῦρθε ἡ περιέργεια νὰ δῆ πῶς εἶναι ἀπὸ μέσα· μπῆκε λοιπὸν μὲ τὴ συνοδεία του καὶ ἀνέβηκε ἀπάνω νὰ τὸ σεργιανίσῃ. Ὁ ψαρᾶς ἔλειπε, ὁ καμαριέρης λοιπὸν τὸν ἔμπασε στὴν καλὴ κάμαρη κι' ἐτοιμάστηκε νὰ τὸν σερβίρῃ. Πάει μὲ τὸν δίσκο, πού εἶχε μέσα ἓνα χρυσὸ ποτῆρι κι' ἓνα μπουκάλι ρακί. Γεμίζει τὸ ποτῆρι κι' ἀρχίζει μιὰ μουσική, πού σάστισε ὁ βασιλέας. Πίνει τὸ ρακί κι' ἀκούει μιὰ φωνή. — Μὲ τίς ὑγειές σου ἀφέντη· ἀφήνει τὸ ποτῆρι καὶ γεμίζει ὄλο φλουριά. — Τίνος εἶναι αὐτὸ τὸ ποτῆρι; λέει τοῦ σερβιτόρου. — Δικό μου εἶναι, τοῦ λέει ἐκεῖνος. — Τί θέλεις νὰ σοῦ χαρίσω, νὰ μοῦ τὸ δώσης; Θέλεις χίλια φλουριά; — "Ἄμ σαν εἶναι μὲ φλουριά, ἐγὼ κάνω φλουριά ὅσα θέλω. — "Ἄμ τί θέλεις λοιπὸν; — Θέλω νὰ ξουρίσης τὰ μαλλιά σου καὶ τὰ μουστάκια σου καὶ τὰ γένεια σου καὶ νὰ μοῦ τὰ δώσης, λέει ἡ βασιλοπούλα. — "Ἄμ τόσο δὰ πρᾶμα ζητᾶς, λέει ὁ βασιλέας. "Ἄς ἔρτη ἓνας μπαρμπέρης νὰ μοῦ τὰ κόψῃ, νὰ σοῦ τὰ δώσω. Καὶ πρόσταξε ν᾿ἄρθῃ ὁ μπαρμπέρης. Τότε ὅμως ἡ βασιλοπούλα, φανερώνοντας ποιά εἶναι, λέει. — Ἐγὼ εἶμαι ἡ κόρη σου, πού ὑπόφερα τόσα καὶ τόσα καὶ πρόσταξες νὰ μὲ σκοτώσουν γιατί ἔδωσα τὰ μαλλιά μου γιὰ νὰ μοῦ δώσουν αὐτὸ τὸ ποτῆρι· ἄμ ἐσὺ ποῦ ἔδωσες καὶ τὰ μαλλιά σου καὶ τὰ μουστάκια καὶ τὰ γένεια σου, τί πρέπει νὰ πάθῃς; Ὁ βασιλέας δὲν εἶχε τί νὰ πῆ σ' αὐτά, μόνο ἐξέτασε ποῦ εἶναι κεῖνος πού εἶχε τὸ ποτῆρι καὶ σαν τὸν βρῆκαν καὶ τὸν ἔφεραν, τὸν ἔδωσε ἄντρα τῆς κόρης του κι' ἔκαμαν γάμους καὶ χαρὲς καὶ ξεφάντωσης πολλές. Πάρτε σεῖς τὰ πίτουρα καὶ γὼ τ' ἀλεύρια.

4

Μιὰ φορὰ κι' ἓναν καιρὸ ἦταν ἓνας ἄνθρωπος φτωχός· πήγαινε στὸ μεροκάματο καὶ ζοῦσε τὴ φαμίλια πού εἶχε, τὴ γυναῖκα του καὶ τρία παιδιά. Ὅσο ἦτανε καλὰ, ἔφερνε ἓνα κομμάτι ψωμὶ στὴ φαμίλια του, μὰ δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς καὶ ἀρρωστάει. Ἀπὸ μέρα σὲ μέρα ἡ ἀρρώστεια πήγαινε στὸ χειρότερο· νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε, σὲ λίγο καιρὸ ἀπὸ τὸ πλοῦτος κι' ἀπὸ τὴν καλοκύττα-

ξη «τάκαμε τὰ γιαπράκια». Ἀφοῦ λοιπὸν ζώντας ἐκεῖνος τὰ παιδιὰ του βλέπα-
νε τὸ φαί στή χάση καὶ στή φέξη, στοχαστήτε τί ἔγινε σὰν ἔλειψε ὁ πατέρας
τους. Ἀρχίνισε ἡ κοιλιά νὰ παίζη σὰν δερμόνι. Εἶδαν κι' ἀποειδαν, ἀποφασί-
ζουν νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ σπίτι τους «ἀλαμπάχτα», νὰ πᾶνε νὰ ζήσουν. Τὸ λέν τῆς
μάννας τους· τί νὰ κάμη ἢ φτωχή; τοὺς δίνει τὴν εὐχή της, τοὺς θάζει ἓνα κομ-
μάτι ψωμί καὶ δυὸ πουκάμισα μέσα σὲ μιὰ θούργια καὶ τὰ στέλνει στὸ καλὸ. Τὰ
παιδιὰ φύγανε, μὰ ποῦ νὰ πᾶνε, δρόμο δὲν ξέρανε, κανένα δὲν εἶχανε, μπροστὰ
πηγάδι, πίσω θάλασσα. Πήρανε λοιπὸν ἓνα δρόμο σὰ τυφλὰ καὶ πηγαίνανε. Ἐ-
κεῖ ποῦ πηγαίνανε, βρίσκουν ἓνα γέρο καὶ τὰ ρώτησε ποῦ πηγαίνουν. — Ἄμ
ποῦ νὰ πᾶμε μπάρμπα, τοῦ λένε· πᾶμε νὰ βροῦμε κανένα ἀφεντικό νὰ ζήσουμε
καὶ μεῖς ποῦ εἴμαστε ὄρφανὰ καὶ ἀφήσαμε καὶ τὴ μάνα μας χωρὶς ψωμί στὸ
σπίτι. Τότες ὁ γέρος τοὺς λέει νὰ τὸν ἀκολουθήσουν καὶ αὐτὸς θὰ τοὺς βρῆ ἀ-
φεντικό. Στὸ δρόμο ποῦ πηγαίνανε, πέταξε ἓνα κοπάδι κουροῦνες· τὸ μεγαλύτε-
ρο παιδί τότες λέει στὸ γέρο. — Δὲ μοῦ λὲς μπάρμπα, τί χρειάζονται αὐτὲς οἱ
κουροῦνες· δὲν ἦταν καλλίτερα νὰ ἦταν πρόβατα καὶ γὼ νᾶμαι ὁ τσοπάνης, νὰ
ζοῦν κι' ἄλλοι κοντά μου. — Θέλεις παιδί μου, τοῦ λέει ὁ γέρος, νὰ γίνουν οἱ
κουροῦνες πρόβατα; — Ἄμ δὲ θέλω μπάρμπα; λέει τὸ παιδί. Τὸ κακὸ εἶναι
ποῦ δὲν γίνονται. — Ἐννοια σου τοῦ λέει ὁ γέρος, ἐγὼ θὰ τὰ κάμω· μόνο ὅποιος
περνάει ἀπὸ τὸ μαντρί σου νὰ τοῦ δίνης νὰ τρώη γάλα, μυζήθρα καὶ ὅτι σοῦ
βρεθεῖ. — Εὐχαρίστως, λέει τὸ παιδί. Τότε ὁ γέρος λέει κάτι λόγια καὶ μονο-
μιᾶς οἱ κουροῦνες ἔγιναν πρόβατα. Τὰ πῆρε λοιπὸν τὸ μεγαλύτερο παιδί νὰ τὰ
πάη στή ὄσκη, καὶ ὁ γέρος πῆρε τὰ ἄλλα δυὸ παιδιὰ καὶ ἀκολούθησε τὸ δρό-
μο του. Κεῖ ποῦ πηγαίνανε βρίσκουν μιὰ θρύση· κάθησαν λοιπὸν γιὰ λίγο νὰ
πιοῦν νερὸ καὶ νὰ ξαποστάσουν. Λέει τὸ ἓνα παιδί στὸ γέρο. — Μπάρμπα δὲν
ἦταν καλλίτερα νὰ ἦταν αὐτὴ ἡ θρύση ληοτρίδι κι' ὄλα τὰ γύρω δέντρα ἐληές;
— Ἐγὼ θὰ τὰ κάμω· μόνο ὅποιος περνάει ἀπὸ τὸ ληοτρίδι νὰ τοῦ δίνης χάρι-
σμα λάδι. — Ὅρισμός σου, μπάρμπα λέει τὸ παιδί· κάμε το σὺ ληοτρίδι καὶ τὰ
δένδρα αὐτὰ ἐληές καὶ θὰ δίνω ἐγὼ σ' ὅποιον περνάει λάδι γιὰ ὄλο τὸ χρόνο
του. Εἶπε πάλι ὁ γέρος κάτι κρυφὰ λόγια κι' ἔγινε ἡ θρύση ληοτρίδι καὶ ὄλα
τὰ δέντρα ἔγιναν ἐληές. Ἐμεινε λοιπὸν τὸ δεύτερο παιδί στὸ ληοτρίδι καὶ πῆ-
ρε ὁ γέρος τὸ τρίτο κι' ἔφυγε. Στὸ δρόμο ποῦ πηγαίνανε λέει ὁ γέρος τοῦ παιδιοῦ.
Εἶδες τὰ ἀδελφια σου· τὸ ἓνα τὸ ἔκαμα τσοπάνη, τὸ ἄλλο ληοτριδιάρη· ἔσένα τί
θέλεις νὰ σὲ κάμω; Τὸ παιδί τοῦ λέει. Ἐγὼ δὲν θέλω τίποτα, θέλω νᾶρτω μα-
ζί σου ὅπου κι' ἂν πᾶς. — Καλὰ, τοῦ λέει ὁ γέρος, ἄιντε πᾶμε. Πηγαίνοντας,
πηγαίνοντας μπήκανε σὲ μιὰ πολιτεία καὶ εἶδανε ἓνα μεγάλο σπίτι μὲ πολλοὺς
ὑπηρέτες, μουσικὲς, φῶτα, γιατί μαθὲς ἦταν γάμος. Μπαίνει ὁ γέρος μέσα. —
Ὡρα καλή. — Καλῶς στὸ γέρο. — Ἄμ τί ἔχετε δῶ. — Γάμο ἔχομε, κάτσε
καὶ σὴ κουτρούλη μου, νὰ γλεντίσης. — Ἐγὼ δὲν κάθομαι· μὰ τὸ καλὸ ποῦ σᾶς

θέλω, τούς λέει ὁ γέρος, νὰ μὴν κάμετε τὸ γάμο σήμερα γιατί θὰ τὸ πεισμανέψητε. — Γιατί νὰ μὴν τὸν κάμωμε τὸ γάμο σήμερα; — Αὐτὸ πὺ σᾶς λέω, λέει ὁ γέρος. Νά, ἐγὼ φεύγω καὶ ὅτι σᾶς ἀκολουθήση, τὸ κρῖμα στὸ λαιμὸ σας, κι' ἐτοιμάστηκε νὰ φύγη. Σὰν ἀκούσανε αὐτὰ τὰ λόγια οἱ γαμιῶτες, φοβηθήκανε καὶ εἶπανε ἀπατοὶ τους. Βρὲ αὐτὸς θὰ εἶναι κάποιος μάγος· γι' ἄς τὸν φωνάξουμε νὰ μᾶς πῆ τί νὰ κάμουμε. Τρέχουν λοιπὸν καὶ τὸν φτάνουν καὶ τοῦ λένε.

— Γέρο, γέρο, δὲν κάνομε τὸ γάμο σήμερα κατὰ πῶς μᾶς εἶπες, καὶ συμβούλεψέ μας τί νὰ κάμουμε. Τότε ὁ γέρος τούς λέει. — Νὰ πάρη ὁ γαμπρὸς ἕνα δαυλὶ ἀναμμένο καὶ ἄλλο ἕνα αὐτὸ τὸ παιδί πὺ ἔχω μαζί μου, καὶ νὰ τὰ φυτέψουν καὶ οἱ δυὸ στήν αὐλή κι' ὁποιοῦ βλαστήση αὔριο, ἐκεῖνος νὰ πάρη τὴ νύφη. Κάμανε λοιπὸν κατὰ πῶς τοὺς εἶπε ὁ γέρος, κι' ἀφοῦ φυτέψανε τὰ ἀναμμένα δαυλιά, περιμένανε τὴν ἄλλη μέρα νὰ δοῦν μαθὲς ποιοῦ δαυλὶ θὰ βλαστήση. Ἐημερώνει ὁ Θεὸς τὴ μέρα καὶ τί νὰ δοῦνε· τὸ δαυλὶ τοῦ γαμπροῦ ἔμενε καθὼς τὸ φύτεψε, ἐνῶ τὸ δαυλὶ τοῦ παιδιοῦ ἔγινε ἕνα ὠραιότατο δένδρο μὲ κλαδιά καὶ μὲ καρπούς, πὺ χαίρονταν ὁ καθένας νὰ τὸ βλέπη. Τότες ἐπῆρε τὸ παιδί τὴ νύφη καὶ ὁ καυμένος ὁ γαμπρὸς ἀπόμεινε σὰν τὸν λαδωμένο ποντικὸ. Ἀφοῦ ἔγινε ὁ γάμος καὶ ἔφαγαν καὶ ἤπιαν, ὁ γέρος συμβούλεψε τὸ παιδί νὰ εἶναι καλόγνωμο καὶ συμπαθητικὸ στὴ φτωχολογιά καὶ ἀποφάσισε νὰ πάη νὰ δῆ τί κάνουν τὰ ἄλλα παιδιά, ὁ τσοπάνης καὶ ὁ ληοτριδιάρης. Σὰν ἔφτασε κοντὰ στὴ μάντρα ἄρχισε νὰ σκούζη. — Βοηθᾶτε ἕνα γέρο λωδιάρη πὺ δὲν ἔχει ψωμί, νὰ συχωρεθοῦν τὰ πεθαμένα σας. Πετάχτηκε τότες ἀπὸ τὸ μαντρί ὁ τσοπάνης καὶ τοῦ ἀπαντάει. — Σῦρε ἀπεδῶ νὰ μὴν κολλήσουμε κι' ἐμεῖς λῶδα, κι' ἔδιωξε κακὴν κακῶς τὸ γέρο, πὺ τοῦ ἤρθαν δάκρυα στὰ μάτια. Παίρνοντας λοιπὸν τὴ στράτα λέει τοῦ τσοπάνη. — Κουροῦνες ἦταν καὶ πάλι κουροῦνες νὰ γενοῦνε. Κι' εὐθὺς τὰ πρόβατα ἔγιναν κουροῦνες καὶ ὁ τσοπάνης ἀπόμεινε μὲ τὴ στραβολέκα στὸ χέρι. Ἀπὸ κεῖ ὁ γέρος πάει καὶ βλέπει τὸν ληοτριδιάρη κι' ἀρχίζει τὰ παρακάλια γιὰ νὰ τοῦ δώση μιὰ σταλαματιὰ λάδι. Καὶ κείνος ὅμως τὸν ἔπιασε μὲ τῆς πομπῆς τὰ μαντήλια καὶ τὸν ἔδιωξε χειρότερα ἀπὸ τὸν πρῶτο. Τότες κι' ὁ γέρος τοῦ λέει. Βρῦση ἦταν καὶ θρύση πάλι νὰ γενῆ νὰ πίνη νερὸ ὁ κόσμος. Κι' εὐθὺς τὸ ληοτρίδι ἔγινε θρύση κι' οἱ ἔληές γενήκανε ἀγρέλες, κορτζές καὶ λογιῶ λογιῶν ἄγρια δέντρα. Φεύγει ἀπὸ κεῖ ὁ γέρος καὶ πάει στὸ τρίτο παιδί, πὺ τὸ πάντρεψε· χτυπάει τὴν πόρτα καὶ ἀπὸ τὸ παραθύρι προβάλλει μιὰ δοῦλα πὺ τὸν ρωτᾶει τί θέλει.

— Θέλω λίγο ψωμί νὰ φάω καὶ νὰ μείνω ἀπόψε ἐδῶ, πὺ εἶμαι λωδιάρης καὶ κουρασμένος. — Στάσου, τοῦ λέει νὰ τὸ πῶ στήν κυρά μου, γιατί δὲν εἶναι ἐδῶ τ' ἀφεντικὸ. Τρέχει ἡ δοῦλα καὶ τὰ λέει στήν κυρά. Στάσου λέει ἡ κυρά στὴ δοῦλα, θὰ πάω ἐγὼ νὰ τὸν καλέσω· καὶ πάει ἀπατὴ της στὸ γέρο καὶ τὸν προσκαλεῖ νὰ μπῆ μέσα, νὰ φάη καὶ νὰ ξανασάνη ἀπὸ τὸν κόπο. — "Ὅχι κυρά

μου, λέει ὁ γέρος, δόσε μου κομμάτι φωμάκι νὰ φάω καὶ κοιμοῦμαι ἐδῶ ἀπέξω γιατί εἶμαι λωδιασμένος καὶ μπορεῖ νὰ με διώξῃ ὁ ἄντρας σου. — "Ὅρσε μέσα, τοῦ λέει ἡ γυναῖκα, ἐμένα ὁ ἄντρας μου εἶναι πονόψυχος καὶ θὰ με μαλώσῃ σὰν μάθη πῶς σὲ ἄφησα ἔξω." Ἐλα μέσα κι' ἔχουμε τόπο νὰ μείνῃς ὅπου θέλεις. Σὰν εἶδε ὁ γέρος τὴν καλὴ διάθεση τῆς γυναῖκας, μπῆκε στὸ σπίτι καὶ λάγασε σ' ἓνα κατῶγι· ἐκεῖ ἡ γυναῖκα τοῦστειλε ἓνα στρώμα κι' ἓνα πάπλωμα κι' ὅτι μαγειρέμα τῆς βρέθηκε, καὶ τὸ βράδυ σὰν ἤρθε ὁ ἄντρας τῆς, τοῦ εἶπε τὰ καθέκαστα. Ὁ ἄντρας τότε κατέβηκε στὸ κατῶγι καὶ παίρνει τὸ λωδιάρη, καὶ θέλοντας μὴ θέλοντας τὸν ἀνεβάζει στὸ σπίτι καὶ τοῦ στρώνει ἓνα τραπέζι, ποῦ τρέχανε τὰ σάλια τοῦ ἀνθρώπου. Ἄφου φάγανε καλά, λέει τοῦ γέρου. — Δὲν μοῦ λές, γέρο, γιατί δὲν κύτταξες νὰ γιαιτρευτῆς ἀπὸ τὴ λώδα; μήπως δὲν ἔχεις παράδες; Ἐχω νὰ σοῦ δώσω ὅσα σοῦ χρειάζονται. — "Ἀχ παιδί μου, τοῦ λέει ὁ γέρος. Πῶς νὰ γιαιτρευῶ, ποῦ τὸ δικό μου γιαιτρικὸ εἶναι πολὺ δύσκολο καὶ δὲν μοῦ τὸ δίνει κανένας.

— "Ἄμ τί γιαιτρικὸ εἶναι αὐτὸ ποῦ δὲν σοῦ τὸ δίνει κανένας; — "Ἐνας μεγάλος γιαιτρός, λέει ὁ γέρος, μοῦ εἶπε πῶς τότε θὰ γιαιτρευῶ ὄντας σφάζω ἓνα παιδί τριῶν χρονῶν καὶ ἀλειφθῶ μὲ τὸ αἷμα του, καὶ κάψω τὸ σῶμα του καὶ κουκιστῶ μὲ τὴ σκόνη ποῦ θὰ κάμω ἀπὸ αὐτό. Ποιὸς λοιπὸν μοῦ δίνει ἓνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ του γιὰ νὰ τὸ χαλάσω. — "Ἐχεις δίκηο κουτρούλη μου, τοῦ λέει ἐκεῖνος. Μὰ ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος καὶ ὄλα τὰ οἰκονομᾷ. Ἐγὼ νὰ σοῦ δώσω τὸ παιδί μου μιὰ κι' ἤρθες καὶ μοῦ εἶπες τὸ καχῆρι σου. Παίρνει ὁ γέρος τὸ παιδί, τὸ σφάζει κι' ἀλείβεται μὲ τὸ αἷμα του κι' ἔπειτα τὸ βάζει μέσα στὸ φούρνο γιὰ νὰ γίνῃ σκόνη, νὰ κουκιστῇ μ' αὐτήν. Νύχτωσε ὁ Θεὸς τὴ μέρα, σηκώνονται οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ καὶ δὲν βρίσκουν τὸ γέρο· τότε λέει ἡ γυναῖκα τοῦ ἀντρός τῆς. — Φαίνεται πῶς ὁ γέρος φοβήθηκε μήπως μετανοήσαμε καὶ μεῖς ποῦ τοῦ δώσαμε τὸ παιδί μας καὶ τῶσφαξε, καὶ τοῦ κάμωμε καὶ μεῖς ζαράρι, γι' αὐτὸ σηκώθηκε τὴ νύχτα κι' ἔφυγε. Μόνο ἄς πᾶμε στὸ φούρνο νὰ δοῦμε, πῆρε τὴ σκόνη καὶ κουκίστηκε; Πηγαίνουν λοιπὸν κι' ἀνοίγουν τὸ φούρνο καὶ τί νὰ δοῦν. Τὸ παιδί τους στέκονταν ὀλοζώντανο καὶ μὲ τὸ ἓνα του χεράκι κρατοῦσε ἓνα καλάθι γεμᾶτο διαμάντια, μπριλάντια, μάλαμα κι' ἀσῆμι καὶ μὲ τὸ ἄλλο του χεράκι ἓνα χρυσὸ βιβλίο.

"Ὅποιος ὑποδέχεται καὶ ὑπηρετᾷ τὸν ξένο καὶ τὸν φτωχό, ὑποδέχεται καὶ ὑπηρετᾷ τὸν ἴδιο τὸ Θεό. Γιατὶ φαίνεται πῶς ὁ γέρος ἦταν ἄγγελος καὶ τὰ ἔκαμε ὄλα αὐτὰ γιὰ ν' ἀποδείξῃ πῶς τὸ χειρότερο ἀπ' ὄλα τὰ πράγματα εἶναι ἡ ἀχαριστία κι' ἡ ἀπονοφυχιά· καὶ πάλι ὅποιος κάνει τὸ καλὸ, ὁ Θεὸς τοῦ τὸ δίνει μὲ τὸ παραπάνω. Ἦτανε καλὸ τὸ παραμῦθι;

Μιά φορά κι ἕναν καιρὸ ἦταν ἕνας βασιλὲς κι' εἶχε τρία παιδιὰ. Αὐτὰ τὰ παιδιὰ τὰ εἶχε σὰν τὰ μάτια του τὰ δυό. Εἶχε καὶ τρεῖς θρόνους, ἕνα μαλαματένιο, ἕνα διαμαντένιο κι' ἕνα ἀσημένιο, εἶχε κι' ἕνα μαστραπᾶ, ποὺ ὅταν ἤτανε νὰ γίνῃ πόλεμος, γαλάζωνε τὸ νερὸ του. Μιά μέρα περνάει ἕνας χρυσὸς ἀετὸς καὶ παίρνει τὸ μαστραπᾶ. Ὁ βασιλὲς τότε πικράθηκε πάρα πολύ. Κάθε μέρα κάθονταν στὸν ἀσημένιο θρόνο· γιατί ἀπὸ τοὺς τρεῖς θρόνους, ὅποτε εἶχε χαρὰ κάθονταν στὸν διαμαντένιο, ὅποτε εἶχε λιγάκι πίκρα κάθονταν στὸν μαλαματένιο, καὶ ὅποτε εἶχε μεγάλη πίκρα κάθονταν στὸν ἀσημένιο. Τὰ παιδιὰ του τὸν ρωτοῦσαν γιατί κάθεται συνέχεια στὸν ἀσημένιο θρόνο, ἀλλὰ ὁ βασιλὲς δὲν ἤθελε νὰ τοὺς πῆ, γιατί φοβοῦτανε μὴ χάσῃ καὶ τὰ παιδιὰ του. Ἀπὸ τὰ πολλὰ ὁμως παρακάλια ἀποφάσισε μιὰ μέρα καὶ τοὺς εἶπε. — Τί νὰ σᾶς πῶ παιδιὰ μου, ἕνας χρυσὸς ἀετὸς πέρασε καὶ πῆρε τὸ μαστραπᾶ. — Καὶ γι' αὐτὸ χολιάς, πατέρα; εἶπαν τὰ παιδιὰ. Ἐμεῖς θὰ πᾶμε νὰ τὸν βροῦμε. Ὁ πατέρας τὰ παρακαλοῦσε νὰ μὴν πᾶνε, αὐτὰ ὁμως δὲν ἀκούγανε. Σηκώνονται λοιπὸν μιὰ μέρα, καθαλλικέβουν τρία ἄλογα καὶ φεύγουν. Ἀλλὰ ὁ μικρὸς δὲν πῆρε καλὸ ἄλογο, μόνο πῆρε ἕνα κουτσό, στραβὸ καὶ μὲ τὸ ἕνα αὐτί, ποὺ δὲν ἦταν γιὰ νὰ τὸ δοῦνε μάτια. Τέλος φτάσανε σὲ μιὰ βρύση, κάθῃσαν ἐκεῖ, ἔφαγαν κι' ἤπιαν νερό. Μπροστὰ στῆ βρύση εἶχε ἕνα μάρμαρο μὲ γράμματα, ποὺ ἔλεγαν: Τοῦτος ὁ δρόμος πάει καὶ γυρίζει, τοῦτος πάει καὶ γυρίζει, τοῦτος πάει καὶ δὲ γυρίζει, γιατί ἦτανε τρίστρατο. Ὅταν διάβασαν τὰ γράμματα, λέει ὁ μεγάλος. — Ἐγὼ θὰ πάω ἀπὸ τὸ δρόμο ποὺ πάει καὶ γυρίζει. Τὸ ἴδιο εἶπε καὶ ὁ μεσακός. Ὁ μικρὸς ὁμως λέει. — Ἐγὼ θὰ πάω ἀπὸ αὐτὸν ποῦ πάει καὶ δὲν γυρίζει. Ὅστερα λένε: ἄς θάλουμε τὰ δαχτυλίδια μας κάτω ἀπὸ μιὰ φτενάδα κι' ὅποιος πρωτογυρίσει καὶ βρεῖ τὰ δαχτυλίδια νὰ καρτερέψῃ καὶ τοὺς ἄλλουνοὺς.

Ἄς ἀφήσουμε τώρα τοὺς μεγάλους νὰ παρακολουθήσουμε τὸν μικρό. Ἀφοῦ καθαλλίκεψε σὲ κείνο τὸ παληάλογο προχωροῦσε, στὸ δρόμο του. Κεῖ ποῦ πήγαινε τοῦ λέει τὸ ἄλογο. — Στὸ Θεό σου, τί ἤθελες νὰ πάρῃς ἐμένα; Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ περπατήσω ὁμως ἐπειδὴ μὲ προτίμησες, θὰ σ' ὀρμηγέψω τί νὰ κάνῃς, γιὰ νὰ βρῆς τὸ μαστραπᾶ. Θὰ περπατοῦμε εἴκοσι μέρες κι' ὅταν κατεβοῦμε σ' ἕνα κάμφο, θὰ δῆς ἕναν πύργο· ἐκεῖ εἶναι ἕνα θηρίο μὲ τρία κεφάλια. Νὰ πάρῃς ἀπὸ ἕνα τσοπάνη τρία ἄρνιά, νὰ τὰ ψῆσῃς καὶ νὰ μπῆς στὸν πύργο· ἂν τὸ θηρίο ἔχει τὰ μάτια ἀνοιχτά, κοιμᾶται, ἂν τὰ ἔχει κλειστὰ εἶναι ξυπνητό. Σηκώνεται αὐτὸς, πάει καὶ βρίσκει ἕνα τσοπάνη, παίρνει τρία ἄρνιά, τὰ ψήνει, πάει ἀπάνω στὸν πύργο, ἤρρε τὸ θηρίο μὲ τὰ μάτια ἀνοιχτά καὶ ἀφοῦ ἔβαλε στὸ κάθε κεφάλι ἀπὸ ἕνα ἄρνι, πῆγε καὶ κρύφτηκε μέσα στῆ μισάντρα. Πέρασε λίγη ὥρα, ξύπνησε τὸ θηρίο καὶ ρούφηξε καὶ τὰ τρία ἄρνιά. Ἐπειτα λέει: Νὰ ἤ-

Ξερα ποιός ήταν αυτός που μου έφερε αυτό τον καφέ, θά τον έκανα αδερφό. Ο μικρός που τ'άκουγε αυτά δεν παρουσιαζότανε, αλλά πίσω πίσω το θηρίο είπε: μά της μάνας μου το γάλα δεν τον πειράζω. Τότε βγαίνει το παιδί και λέει: — Έγώ είμαι. — Τί χάρη θέλεις από μένα, λέει το θηρίο, για τή χάρη που μου έκαμες; — Άλλη χάρη δεν θέλω, λέει ο μικρός, μόνο να μου πής αν πέρασε από δω κανένας χρυσός αετός και θα στούσε κανένα μαστραπά.

— Είναι καμμιά δεκαριά μέρες που πέρασε, είπε το θηρίο. Μόνο να σου κάμω ένα γράμμα στην αδερφή μου και να πᾶς να τήν βρῆς και κείνη θά σ' ὀρμηνέψη για τὸ μαστραπά. Τοῦ δίνει ἔπειτα τὸ γράμμα και τοῦ λέει: Θά πᾶς παραπέρα και θά δῆς ἕναν πύργο· να πᾶς και να μπῆς μέσα· θά βρῆς τήν αδερφή μου να πανίζη με τὰ θυζά της και σὺ θά πιάσης να κάμης πάντα τὸ ζουνάρι σου και θά πανίζης. Κείνη θά ἀνεβῆ να τροχίση τὰ δόντια της, για να σέ φάη· σὺ τότε θά τῆς πῆς· ἔλα και σοῦ ἔφερα ἕνα γράμμα ἀπὸ τὸν ἀδερφό σου. Θά τὸ πάρη με μεγάλη χαρά, γιατί ἔχει δεκαπέντε χρόνια να με δῆ. Τότε πιά θά σέ ὀρμηνέψη καλά.

Σηκώνεται τὸ παιδί και φεύγει ἀπὸ κεῖ κι' ἀφοῦ περπάτησε σαράντα μέρες σ' ἕνα κάμπο, ἔφτασε σέ κείνο τὸν πύργο και βρῆκε τὴ δράκαινα να πανίζη τὸ φοῦρνο με τὰ θυζά της. Ἐκαμε τότε τὸ ζουνάρι του πάντα και πανίζε. Αὐτὴ βγῆκε να τροχίση τὰ δόντια της για να τὸν φάη. Τότε τῆς λέει: — Ἐλα και σοῦ ἔφερα ἕνα γράμμα ἀπὸ τὸν ἀδερφό σου. Ἐτρεξε κείνη με χαρά, πῆρε και διάβασε τὸ γράμμα κι' ὕστερα τοῦ εἶπε: — Τί χάρη τώρα θέλεις ἀπὸ μένα για τὴ χαρὰ που μου ἔφερες; — Ἄλλη χάρη δεν θέλω, μόνο να μου πῆς αν εἶδες να περνᾶ ἀποδῶ ἕνας αετός μ' ἕνα μαστραπά. Ἄχ! παιδάκι μου, τοῦ λέει ἡ δράκαινα, κεῖ που πάει ὁ μαστραπᾶς δεν μπορεῖς να πᾶς ἐσύ, γιατί εἶναι ἕνα περιβόλι, που τὸ φυλᾶνε σαράντα δράκοι. Ἐγὼ τώρα θά σέ ὀρμηνέψω και σὺ κάμε ὅπως μπορέσης. Θά πᾶς σ' αὐτὸ τὸ περιβόλι, κι' αν δῆς ὅτι τραντανιοῦνται τὰ φύλλα να μὴν μπῆς μέσα· αν δεν τραντανιοῦνται, τότε να μπῆς. Θά πᾶς καταμεσὶς στο περιβόλι και θά βρῆς μὴν ἀχλαδιά· πάνω πάνω στη φούντα εἶναι ὁ μαστραπᾶς· ἀνέβα να τὸν πάρης και ὅταν βγαίνεις ἀπὸ τὸ περιβόλι μὴν πειράξης τίποτα, γιατί θά σέ πιάσουν μονομιᾶς. Σηκώνεται τὸ παιδί και πηγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸ περιβόλι· κυττάζει μέσα, δεν σαλεύει κανένα φύλλο. Μπαίνει μέσα, ἀνεβαίνει στην ἀχλαδιά και παίρνει τὸ μαστραπά. Τὴν ὥρα που ἔβγαине ἀπὸ τὸ περιβόλι λέει, να μὴ κάψω ἕνα πορτοκάλλι; Μόλις ὁμως ἄπλωσε τὸ χέρι του στην πορτοκαλλιά, ἀμέσως τὸν τσακίωσανε σαράντα δράκοι. Ἄρχισε τότε να τοὺς παρακαλῆ να μὴν τὸν πειράξουν, και να τοὺς κάμη ὅποια χάρη τοῦ ζητήσουν. Και οἱ δράκοι τοῦ λένε: Ἄν εἶσαι ἄξιος να πᾶς να πάρης ἀπὸ τὸν Ντερβίση τὸ σπαθὶ που μᾶς πῆρε — τότε πολεμοῦμε γι' αὐτὸ σαράντα χρόνια και

δὲν μπορούμε νὰ τοῦ τὸ πάρουμε. — Τότε θὰ σοῦ δώσουμε τὸ μαστραπᾶ, εἰδεμὴ θὰ σὲ σφάξουμε.

Σὰν τὰ ἄκουσε αὐτὰ ὁ κουτρούλης, ἔσβυσε ἀπὸ τὸ φόβο του, ἀλλὰ τοὺς εἶπε πῶς θὰ πάη. Σηκώνεται λοιπὸν καὶ πάει στὴ δράκαινα. — Δὲν ξέρεις τί ἔπαθα; πῆγα νὰ κόψω ἓνα πορτοκάλλι καὶ μὲ πιάσανε. Τότες τοῦ λέει ἡ δράκαινα. — Τώρα τί νὰ κάνουμε; Τί σοῦ εἶπαν αὐτοί; — Μὲ στείλανε νὰ πάρω ἀπὸ τὸν Ντερβίση τὸ σπαθί, πού τὸν πολεμοῦν σαράντα χρόνια καὶ δὲν μπορούν νὰ τοῦ τὸ πάρουν. "Αχ! παιδάκι μου, αὐτοῦ ποῦ σὲ στέλνουν δὲ θὰ γυρίσης. Τὸ καλλίτερό σου εἶναι νὰ μὴν πᾶς. — "Ὅχι, ἐγὼ θὰ πάω καὶ ἄς μὴ γυρίσω, τῆς ἀπαντάει τὸ παιδί. — "Ἐγὼ θὰ σ' ὀρμηγέψω, τοῦ λέει ἡ δράκαινα, ἀλλὰ νὰ μὴν τὰ κάμης ὅπως καὶ μὲ τὸ πορτοκάλλι. Θὰ πάρης ἐκεῖνο τὸ δρόμο πού βλέπεις καὶ θὰ περπατῆς πενήντα μέρες· ἀπὸ κεῖ κι' ὕστερα θὰ βρῆς τὰ γένεια του ξαπλωμένα στὴ στράτα καὶ θὰ περπατῆς πάνω στὰ γένεια ἐννιά χρόνια, ἐννιά μῆνες κι' ἐννιά ὥρες· ἀπὸ ἀλάργα τότε θὰ δῆς ἓναν πύργο καὶ ἀπάνω κάθετα ὁ Ντερβίσης. Νὰ πᾶς ἀπάνω καί, ἂν ἔχει τὰ μάτια του ἀνοιχτὰ κοιμᾶται, ἂν τᾶχη σφαλιχτά, εἶναι ξυπνητός. Νὰ πᾶς νὰ σηκώσης, ἂν κοιμᾶται, τὸ προσκέφαλό του σιγὰ σιγὰ, νὰ πάρης τὸ σπαθί καὶ νὰ φύγης. Στὸ δρόμο πού θὰ γυρίζης κι' ὅταν θὰ περπατῆς πάνω στὰ ξαπλωμένα γένεια του, νὰ μὴν τὸ ἀνοίξης, γιατί μονομιᾶς θὰ σὲ πιάση.

Σηκώνεται τὸ παιδί καὶ φεύγει καὶ πάει, νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε, στὸν πύργο τοῦ Ντερβίση, ὅπου τὸν βρίσκει νὰ ἔχη τὰ μάτια του ἀνοιχτά. Σηκώνει ὤμορφα ὤμορφα τὸ προσκέφαλό του, παίρνει τὸ σπαθί καὶ φεύγει. Στὸ δρόμο, κι' ἐνῶ ἤθελε καμμιὰ δεκαριά ἀδρασκελιές γιὰ νὰ περάση τὰ γένεια, λέει μὲ τὸ νοῦ του: Νὰ μὴν ἀνοίξω γὼ τὸ σπαθί νὰ τὸ ἰδῶ; τώρα κοντεύω νὰ περάσω τὰ γένεια. Μόλις ὁμως ἔκαμε νὰ τὸ ἀνοίξω, μπιρντὲν τὰ γένεια γενήκανε ἓνα κουδάρι καὶ τὸν πῆγανε μπροστὰ στὸν Ντερβίση. Τοῦ παίρνει αὐτὸς τὸ σπαθί ἀπὸ τὰ χέρια, γιὰ νὰ τοῦ κόψῃ τὸ κεφάλι. Ἀρχίζει τότε τὸ παιδί νὰ τὸν παρακαλῆ νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴ ζωή, καὶ νὰ τοῦ κάμῃ ὅποια χάρη θελήσει. Τότε τοῦ λέει ὁ Ντερβίσης. "Ἄν εἶσαι ἄξιος καὶ πᾶς καὶ μοῦ φέρεις τοῦ βασιλῆ τὴν κόρη θὰ σοῦ χαρίσω τὸ σπαθί. Αὐτὸς ὁ βασιλῆς εἶναι σὲ μιὰ πολιτεία εἰκοσιπέντε μέρες ἀλάργα ἀποδῶ. Τί νὰ κάμῃ τὸ παιδί; σηκώνεται καὶ πάει στὴ δράκαινα. Μόλις τὸν εἶδε κείνη τὸν ρωτᾶει τί ἔκανε. Τὸ παιδί τῆς τὰ εἶπε ὅλα, καὶ γύρεψε τὴ βοήθειά της. "Ἄκουσε τί θὰ κάμης τοῦ λέει ἡ δράκαινα. Νὰ τοῦ γυρέψῃς τὸ ἄλογο τὸ τριπόδι καὶ τὰ τσακμάκια· ὅταν σοῦ τὰ δώσῃ νὰ πᾶς κάτω ἀπὸ τοῦ βασιλῆ τὰ παλάτια, καὶ ἀφοῦ μπηξῆς καρφιὰ νὰ ἀνεβῆς ἀπάνω νὰ τσαχτίσης, καὶ ὁ βασιλῆς θὰ φοβηθῆ καὶ θὰ σὲ ρωτήσῃ ποιὸς εἶσαι· ἐσὺ νὰ τοῦ πῆς πῶς εἶσαι ἄγγελος Κυρίου καὶ πῆγες νὰ πάρης τὴν κόρη του, καὶ σὲ ἑφτὰ μέρες θὰ τὴ φέρῃς πίσω. Τότε ὁ βασιλῆς θὰ σηκωθῆ νὰ πάη νὰ τὴν φέρῃ ἀλλὰ ἐσὺ θὰ

τοῦ πῆς νὰ μὴν πάη καὶ θὰ πᾶς νὰ τὴν πάρης μόνος σου. Ἡ κόρη τοῦ κοιμᾶται στὴ δευτέρα κάμαρη, πῆγαινε νὰ τὴν πάρης καὶ φύγε ἀμέσως. Τὸ παιδί ἔκαμε καθὼς τοῦ εἶπε ἡ γρηά. Γύρεψε τοῦ Ντερβίση καὶ πῆρε τ' ἄλογο καὶ τὰ τσακμάκια· ὕστερα πάει στὸ βασιλὲ καὶ τοῦ παίρνει τὴν κόρη. Καβαλλικέθει αὐτὸς τὸν τριπόδη κι' ἡ κόρη στὸ ἄλογο ποῦ τοῦ ἔδωσε ὁ βασιλὲς καὶ ἔρχονται στὸν Ντερβίση. Μόλις τὸν εἶδε ὁ Ντερβίσης τοῦ λέει. — Χάρισμά σου κι' ἡ κοπέλλα, χάρισμά σου καὶ τὸ σπαθί. Ἐγὼ πολεμῶ τόσα χρόνια μὲ τὸ βασιλὲ καὶ δὲν μπόρεσα νὰ τοῦ πάρω τὴν κοπέλλα καὶ σὺ τὴν πῆρες μονομιᾶς. Τὴν ὥρα ποῦ ἔφευγε τοῦ λέει. — Πάρε κι' αὐτὸ τὸ καρύδι, ποῦ ἔχει μέσα μιὰ φορεσὰ ρούχα, ποῦ δὲν εἶναι κομμένα μὲ φαλίδι καὶ δὲν εἶναι ραμμένα μὲ θελόνα. Κι' ὅταν ἀποχαιρετοῦσε τὸν Ντερβίση τοῦ ἔδωσε μιὰ τρίχα ἀπὸ τὰ γένεια του, καὶ τοῦ εἶπε. — Ὅποτε μὲ χρειαστῆς, νὰ τσιρώσης τὴν τρίχα καὶ θὰ φτάσω. Πῆραν ἔπειτα τὸ μεγάλο δρόμο καὶ ἔφτασαν στοὺς δράκους. Μόλις ἐκείνοι τὸν εἶδανε μὲ τὸ σπαθί, τοῦ λένε. — Χάρισμά σου καὶ τὸ σπαθί, χάρισμά σου καὶ ὁ μαστραπᾶς. Τοῦ ἔδωσαν κι' ἀπὸ μιὰ τρίχα καὶ τοῦ εἶπαν νὰ τὴν τσιρώση μόλις τοὺς χρειαστεῖ. Τοῦ ἔδωσαν κι' ἓνα μύγδαλο, ποῦ εἶχε μέσα ἓνα κλουβὶ διαμαντένιο καὶ μέσα στὸ κλουβὶ κελαῖδοῦσε ἓνα διαμαντένιο πουλί. Ἀπὸ κεῖ πῆγε στὴ δράκαινα, ποῦ ὅταν τοὺς εἶδε τοὺς πῆρε σὲ μεγάλη χαρὰ καὶ ἔδωσε στὸ παιδί ἓνα φουντουκι, ποῦ εἶχε μέσα μιὰ σδύγα, ἡ ὁποία γυρνοῦσε μονάχη της. Ἀπὸ τὴ δράκαινα πῆγε στὸ θηρίο, κι' αὐτὸ τοῦ ἔδωσε μιὰ τρίχα. Τέλος ἔφτασε στὴ θρύση, σηκώνει τὴ φτενάδα καὶ θρίσκει τὰ δαχτυλίδια· τότε λέει στὴ γυναῖκα του. — Ἐδῶ θὰ καρτερέσουμε τ' ἀδέρφια μου. Μάταια ἐκείνη τὸν παρακαλοῦσε νὰ φύγουν, ἐκείνος ἐπέμενε. Κάθησαν δέκα, εἴκοσι μέρες. Ἐκεῖ κοντὰ ἦταν μιὰ πολιτεία καὶ πῆγε ν' ἀγοράση κάτι γιὰ νὰ φᾶνε. Πάει μέσα σ' ἓνα κατιμερτζίδικο, θρίσκει τὸν ἓνα του ἀδερφὸ νὰ εἶναι κατιμερτζῆς καὶ λέει στὸ ἀφεντικό. — Στείλε μ' αὐτὸ τὸ δοῦλο ἓνα πιάτο κατιμέρια στὴν τάδε θρύση. Πάει σ' ἓνα πατσατζίδικο, θρίσκει τὸν ἄλλον ἀδερφὸ του κι' ἦταν πατσατζῆς. Λέει πάλι στὸν ἀφεντικό. — Στείλε μ' αὐτὸ τὸν δοῦλο ἓνα πιάτο πατσᾶ στὴν τάδε θρύση. Ἦρθε τὸ μεσημέρι, νὰ καὶ βλέπει τὸν ἓνα ἀδερφὸ του, ποῦ πῆγαινε τὰ κατιμέρια, καὶ τὸν ἄλλον ποῦ πῆγαινε τὸν πατσᾶ. Καὶ ὅταν ἀνταμώσανε στὴ θρύση τοὺς λέει:

— Δὲν μὲ γνωρίζετε ποιὸς εἶμαι; — Λένε ὄχι. Ἄμ δὲν εἶμαι, τοὺς λέει, ὁ ἀδερφός σας. Τότες ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν καὶ ὕστερα ξεκίνησαν νὰ πάνε στὸν πατέρα τους. Καθὼς ὁμῶς προχωροῦσαν, λένε αὐτοὶ οἱ δύο. — Τὸν σκοτώνουμε, νὰ πάρουμε τὴ γυναῖκα του καὶ τὸ μαστραπᾶ, καὶ σὰν πᾶμε στὸν πατέρα νὰ τοῦ ποῦμε πῶς τὸν πῆραμε μεῖς; Καὶ καθὼς τὸ εἶπαν καὶ τὸ ἔκαμαν. Στὸ δρόμο θρίσκουν ἓνα πηγᾶδι καὶ λέει ὁ μεγάλος στὸν μεσιακό. — Κατέβα στὸ πηγᾶδι νὰ βγάλῃς νερό. — Ἄμ δὲν κατεβαίνῃς ἐσύ· Ἄρχισαν νὰ μαλώνουν. Τότε τοὺς λέει ὁ μικρός. — Βρὲ ἀδέρφια μὴ μαλώνετε καὶ θὰ κατεβῶ ἐ-

γὼ στὸ πηγάδι. Καθὼς ὁμως πῆγε νὰ κατεβῆ, τὸν χτυπάει ὁ μεγάλος μὲ τὰ δυὸ του δάχτυλα καὶ τοῦ βγαίνει τὰ μάτια. Ἔπεσε τότε ὁ μικρὸς στὸ πηγάδι καὶ ὁ τριπόδης βλέποντας αὐτά, παίρνει τὸ δισάκκι μὲ τὶς τρίχες καὶ τ' ἄλλα πράγματα καὶ φεύγει. Οἱ ἄλλοι πήρανε τὴ γυναῖκα του, τὸν μαστραπᾶ καὶ τὸ σπαθὶ καὶ πῆγαν στὸν πατέρα τους. Ἐκεῖνος χάρηκε ποὺ τοὺς εἶδε καὶ τοὺς ρώτησε γιὰ τὸν μικρὸν· τοῦ εἶπαν πῶς δὲν τὸν εἶδαν· εἶχαν κάμει ὁμως τεμπίχη καὶ τὴ γυναῖκα του νὰ μὴ πῆ τίποτα.

Ἄς ἔρθουμε τώρα στὸν μικρὸν. Ἐνα τσοπανόπουλο ποὺ πῆγε σ' ἐκεῖνο τὸ πηγάδι νὰ βγάλῃ νερό, ἄκουσε τὶς φωνὲς τοῦ μικροῦ, ποὺ γύρευε βοήθεια· φοβήθηκε τότε κι' ἔκαμε νὰ φύγῃ, ἀλλὰ τοῦ λέει ἐκεῖνο τὸ παληάλογο. — Ἐλα νὰ βγάλῃς ἀπὸ τὸ πηγάδι τὸ ἀφεντικό μου καὶ θὰ σοῦ δώσῃ ὅσα φλουριὰ θέλεις. Κι' ἔτσι τὸ τσοπανόπουλο ἔβγαλε τὸν μικρὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι. Τότε τὸ παληάλογο τοῦ λέει. — Δὲν σοῦ τᾶλεγα ἐγὼ πῶς θὰ τὰ πάθῃς αὐτά; Τώρα τί νὰ κάμουμε; Μέσα στὴν τσέπη του εἶχε μιὰ τρίχα ἀπὸ τὸν τριπόδη. Τὴν τσιρώνει λοιπὸν, φτάνει ὁ τριπόδης, κατεβάζει τὸ δισάκκι, καὶ βγαίνει ἀπὸ μέσα ἓνα μπουκαλάκι μὲ ἀθάνατο νερό. Τὸ παίρνει τότε τὸ τσοπανόπουλο, χύνει λίγο μέσα στὰ μάτια τοῦ μικροῦ καὶ ὁ μικρὸς εἶδε. Τότες ἀγοράζει ἓνα ἀρνί, τὸ γδέρνει καὶ θάζει τὴν προδιὰ του καὶ ἔγινε ἴδιος κασίδης. Ἔδωσε ὕστερα μιὰ χούφτα φλουριὰ στὸ τσοπανόπουλο καὶ τράβηξε γιὰ τοῦ πατέρα του τὴν πολιτεία. Ὅταν ἔφτασε ἐκεῖ πῆγε σ' ἓνα ράφτη, ποὺ εἶχε ραφτάδικο κάτω ἀπὸ τὸ παλάτι τοῦ πατέρα του καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ τὸν πάρῃ παραγυιὸ νὰ σαρώνῃ καὶ νὰ κἀνῃ ὅ,τι μπορεῖ. Τὸν παίρνει ὁ ράφτης καὶ τοῦδωσε μιὰ τσόχα, κι' ἔραβε μιὰ βελονιὰ καὶ κύτταζε ἀπάνω, ποὺ ἦταν ἡ γυναῖκα του. Αὐτὴ σὰν νὰ τὸ κατάλαβε πῶς ἦτανε ὁ ἄντρας της. Ἦρθε τέλος καιρὸς ποὺ ὁ μεγάλος γυιὸς ἤθελε νὰ τὴν παντρευτῆ. Αὐτὴ τότε λέει στὸν πεθερό της. — Τρία στοιχήματα θὰ δάλω κι' ἂν τὰ κάμῃ, θὰ τὸν πάρω ἄντρα. Νὰ μοῦ κάμῃ μιὰ φορεσὰ ρούχα οὔτε μὲ ψαλίδι κομμένα οὔτε μὲ βελόνα ραμμένα. Νὰ μοῦ κάμῃ ἓνα κλουβὶ διαμαντένιο καὶ μέσα νὰ κελαϊδᾷ ἓνα πουλὶ διαμαντένιο. Νὰ μοῦ κάμῃ μιὰ σβύγα ποὺ νὰ γυρνᾷ μονάχη της. Ὅταν αὐτὰ τὰ ἄκουσε ὁ βασιλὸς χόλιασε. Σηκῶνεται λοιπὸν ὁ ἴδιος καὶ πηγαίνει στὸ ράφτη καὶ τοῦ δίνει τὴν παραγγελία γιὰ τὴν τέτοια φορεσὰ, καὶ τοῦ λέει πῶς θὰ τὸν σφάξῃ ἂν δὲν τὴν ἐτοιμάσῃ σὲ σαράντα μέρες. Ὁ κατακαυμένος ὁ ράφτης μόλις τᾶκουσε αὐτὰ ἔκλεισε τὸ μαγαζί του. Ὁ κασίδης τότε ρωτοῦσε τοὺς καλφάδες γιατί δὲν δουλεύουν κι' αὐτοὶ τὸν ἐπροπαίρνανε καὶ τοῦ ἔλεγαν, «ἄι νὰ χαθῆς στραβοκαβίδῃ».

Μιὰ μέρα τέλος, ρωτᾷ τὸν ράφτη — γιατί δὲν δουλεύουμε; — Τί νὰ σοῦ πῶ καυμένε κασίδῃ. Αὐτὸ καὶ αὐτὸ μοῦ εἶπε νὰ κάμω ὁ βασιλὸς. — Αὐτὸ δὲ χολιάς; Ἐγὼ εἶμαι ἄξιος νὰ τὸ κάμω. — Ἄμ ἂν εἶσαι σύ, καυμένε, ἄξιος νὰ τὸ κάμῃς αὐτὸ τὸ πρᾶμα, ἐγὼ θὰ σὲ κάμω κόνισμα νὰ σὲ προσκυνῶ. — Φέρε

μου τὸ βράδυ, λέει ὁ κασίδης, μιὰ πῆττα, μιὰ μπουκάλα καλὸ κρασί και μιὰ χήνα παραγεμισμένη, και θὰ τὸ κάμω. — Πρέπει νὰ ξέρης, τοῦ λέει ὁ ράφτης, πῶς δὲν θὰ εἶσαι πιὰ γιὰ τὸ μαγαζί, ἂν δὲν τὸ κάμης. Ἔτσι εἶπαν, ἔτσι ἔγινε τὸ βράδυ. Ἔφαγε λοιπὸν αὐτὸς καλά, ἤπιε, μέθυσε, ἔπεσε στὸν ὕπνο και κοιμόντανε ἴσαμε τὸ πουργό. Πρὶν νὰ φέξῃ πάει ὁ μάστορας νὰ δῆ τί ἔκανε, ἀλλὰ τὸν βρῆκε νὰ κοιμᾶται. — Βρὲ κασίδι, ἀκόμα δὲ σηκώθηκες; Παίρνει ἀπὸ ἐκείδᾳ ἓνα ξύλο, γιὰ νὰ τὸν δειρῇ. Εὐπνήσῃ αὐτὸς και λέει. — Σημέρωσε ἡ ἀκόμα; — Βρὲ στραβοκασίδι ὄξου εἶναι μέρα. — Ἄϊντε ἀφεντικὸ πῆγαινε στὸ σπίτι σου, τοῦ λέει ὁ κασίδης και παραῦστερα θὰ εἶναι ἔτοιμα. Μόλις ἔφυγε ὁ μάστορας, σπάζει αὐτὸς τὸ καρύδι και βγαίνει ἀπὸ μέσα ἐκείνη τῇ φορεσᾷ ποὺ ἔλαμπε ὄλο τὸ μαγαζί. Πάει πειὸ ὕστερα τὸ ἀφεντικὸ τί νὰ δῆ; ἔλαμπε ὄλο τὸ μαγαζί. Τότε πιὰ τὸν φιλάει μὲ χαρὰ και παίρνει τὰ ρούχα και τὰ πάει στὸ βασιλέ. Ἐβγαλε ὁ βασιλὲς και τοῦ ἔδωσε δὲν ξέρω πόσες χιλιάδες γρόσια· μόλις εἶδε ἡ γυναῖκα του τῇ φορεσᾷ κατάλαβε πῶς ὁ ἄντρας τῆς εἶναι ἐδῶ.

Νὰ μὴ τὰ πολυλογοῦμε ὁ κασίδης ἔκαμε και τὸ διαμαντένιο κλουδί μὲ τὸ διαμαντένιο πουλί νὰ κελαῖδάει, και τῇ σβύγα ποὺ γυρνοῦσε μονάχη τῆς. Ἄφου πιὰ ἔγιναν και τὰ τρία στοιχήματα ἔπρεπε ἡ γυναῖκα νὰ πάρῃ τὸν μεγάλο. Μιὰ βραδυὰ λοιπὸν βγήκαν περίπατο καθάλλα στ' ἄλογα. Τότε ὁ κασίδης τσιρώνει τὴν τρίχα και φτάνει ὁ τριπόδης, ντένεται μιὰ φορεσιὰ ποὺ εἶχε πάνω τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα, καθαλλικεύει και πάει στὰ ἀδέρφια του και τὰ ρήμαξε στὸ ξύλο· τὸ ἴδιο ἔκαμε και τὴν ἄλλη βραδυὰ. Τὴν τρίτη ἔβαλε ὁ βασιλὲς νὰ τὸν πιάσουν. Στάθηκε αὐτὸς και τὸν πιάσανε και τὸν πῆγανε στὸ βασιλέ. — Θέλω νὰ μοῦ πῆς τοῦ λέει ὁ βασιλὲς, τί σοῦ ἔκαμαν τὰ παιδιὰ μου και κόντεφες νὰ τὰ σκοτώσης; — Ἀφέντη, τοῦ λέει αὐτὸς, ἐμένα μοῦ ἔχουν κάμει πειὸ πολλά. — Ρωτᾷ τὰ παιδιὰ του, νὰ τοῦ ποῦν τί τοῦ ἔκαμαν. — Τίποτα, τοῦ λένε ἐκεῖνα. Τότε τὸ παιδί ἔσκυψε, τοῦ ἔκαμε μετάνοια και τοῦ εἶπε. — Ἐγὼ εἶμαι ὁ μικρὸς σου γιός. Αὐτῇ τῇ γυναῖκα, αὐτὸ τὸ σπαθί και τὸ μαστραπᾶ ἐγὼ τὸ πῆρα. Αὐτοὶ λένε πῶς τὰ πῆραν ἐκεῖνοι, μποροῦν ὅμως νὰ τὸ ἀποδείξουν; — Τί ἀπόδειξη νὰ φέρουμε, ἀπάντησαν οἱ ἄλλοι δυό, ἀφου ἐμεῖς τὰ φέραμε ἐδῶ. — Τὰ φέρατε σεῖς, ἀλλὰ ἐγὼ θὰ σᾶς δείξω ὅτι τὰ πῆρα ἐγὼ. Και τσιρώνει τίς τρίχες και φτάνει ὁ Ντερβίσης μὲ κείνα τὰ γένεια, φτάνουν οἱ σαράντα δράκοι, φτάνει ἡ δράκαινα και τὸ θηρίο και ἄρχισαν νὰ τὸν ρωτοῦν ποιὸν θέλει νὰ φᾶνε. — Βλέπεις πατέρα, λέει τὸ παιδί, πόσα ὑπόφερα ἐγὼ γιὰ νὰ πάρω τὸ μαστραπᾶ; Τότε ὁ βασιλὲς τὸν ἓνα τὸν ἔκαμε ἐξορία στὴν Πόλη και τὸν ἄλλον στὸ Κάϊρο· και ὁ μικρὸς παντρεύτηκε τὴν κόρη, πῆρε τὸ βασίλειο και τρώγανε και πίνανε και καμμιανοῦ δὲν δίνανε.

Μιά φορά κι' έναν καιρό ήταν ένας άρχοντας κι' είχε ένα δούλο δώδεκα χρόνια κοντά του. Αὐτός ὁ δούλος εἶχε πολὺ σέβας στὰ θεῖα καὶ κάθε γιορτὴ καὶ κυριακὴ πῆγαινε στὴν ἐκκλησίᾳ καὶ ἀκουγε τὴ λειτουργία καὶ ἀφοῦ τελείωνε αὐτή, ἔκανε καὶ ὁ ἴδιος ἀνάγνωση σ' ἕνα βιβλίον θρησκευτικὸ ποῦ εἶχε. Μὰ ἐπειδὴ ἀργοῦσε πολὺ νὰ πάη στὴ δουλειὰ του, τὸ ἀφεντικὸ του θύμωσε μιὰ μέρα καὶ τὸν ἔδειρε ἄσπλαχνα κι' ἔπειτα τὸν ἔδιωξε, χωρὶς νὰ τοῦ δώσῃ οὔτε παρὰ τσακισμένον γιὰ μισθό, γιὰ τὰ δώδεκα χρόνια ποῦ τὸν εἶχε δουλέψῃ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ κουτρούλης δὲν εἶχε τίποτα ἐπῆγε στὸ κάτω Βαθύ, σὰν νὰ ποῦμε, νὰ βρῆ κανένα παρτίδο νὰ φύγῃ. Κατὰ καλὴ του τύχη βρῆκε ἕνα καράδι, ποῦ ἔφευγε γιὰ τὴν Πόλη. Λέει λοιπὸν τοῦ καπετάνιου. — Μὲ παίρνεις καὶ μὲν μαζί σου; μὰ δὲν ἔχω οὔτε παράδες νὰ σοῦ δώσω γιὰ ναῦλο, οὔτε ψωμὶ νὰ φάω, γιὰτὶ μ' ἔδιωξε τ' ἀφεντικὸ μου καὶ δὲν μοῦ ἔδωσε τίποτα. — Ἐλα καὶ μὲν παιδί, τοῦ λέει ὁ καπετάνιος, καὶ τρῶγε ἕνα κομμάτι ψωμὶ καὶ δὲν θέλω τίποτα. Μπαρκαρίστηκε λοιπὸν στὸ καράδι καὶ ἄρχισε νὰ σκουπίξῃ καὶ νὰ κάνῃ τόσες δουλειές ποῦ ὁ καπετάνιος τὸ ἀγάπησε πολὺ καὶ σὰν ἔφτασε στὴν Πόλη τοῦ ἔδωσε καὶ εἴκοσι γρόσια, γιὰ χαρτζιλίκι. Πήγατε ποτὲς στὴ Πόλη; Τόπος ἀγύριστος. Φανταστῆτε τὸ λοιπὸν ἕνα παιδί (σὰν ποιὸ νὰ ποῦμε: σὰν τὸν Κωστῆ τῆς γειτόνισσας τῆς Μαρούδας) νὰ βρεθῆ ξένο καὶ ἔρημο στὴν Πόλη καὶ πρώτη φορά! Πῆρε ἕνα δρόμον στὰ τυφλά, πάει, πάει, ἀνεβαίνει σ' ἕνα μέρος ποῦ τὸ λένε Σταυροδρόμι. Βλέπει ἀποδῶ, βλέπει ἀποκεῖ σπιτία ψηλά, μαγαζιά μεγάλα. Κεῖ ποῦ παρατηροῦσε ἀγναντεύει σ' ἕνα καντοῦνι ἕνα παληοκαφενέ, ποῦ δὲν εἶδε μουστερίδες μέσα, μόνον ὁ καφετζῆς ἦταν, ἕνας γέρος φτωχός, ποῦ εἶχε καὶ δυὸ κόρες.

Πάει λοιπὸν τὸ παιδί καὶ λέει στὸ γέρο. — Ἐ! πατέρα, μὲ παίρνεις παραγυιό, νὰ σὲ δουλέψω, μόνον γιὰ ἕνα κομμάτι ψωμὶ καὶ μισθὸ δὲν θέλω. Τὸν δέχτηκε ὁ γέρος κι' εὐθὺς τὸ παιδί πιάνει τὴ σκούπα καὶ σκουπίζει καλὰ καλὰ, ἔπειτα παίρνει ἀσβέστη καὶ ἀσπρίζει τὸ καφενεῖο, καὶ σὲ κοντολογία, ἀρχίζει τὴν καφετζοσύνη. Τὸ παιδί ἦταν παστρούλης καὶ γλυκομίλητο, ἄρχισαν τὸ λοιπὸν μέρα μὲ τὴ μέρα νὰ ἔρχονται μουστερίδες κι' ὁ γέρος νὰ κάνῃ πολὺ ἀλισβερίσι. Καὶ πάλι ὁμως τὸ παιδί δὲν ἔμενε εὐχαριστημένο· λέει λοιπὸν μιὰ μέρα. Ἐ! ἀφεντικὸ, δὲν μοῦ παίρνεις μιὰ τσάπα νὰ πηγαίνω τὴν ἡμέρα νὰ δουλεύω, καὶ τὸ πρωτὶ καὶ τὸ βράδυ νὰ βθῆθῶ στὸ καφενεῖο καὶ ὅσα κερδίζω νὰ τὰ βάζω πάλι στὸ χοτζερὲ γιὰ νὰ ζήσουμε; — Καλὰ, τοῦ λέει ὁ γέρος, καὶ τοῦ ἀγόρασε μιὰ τσάπα. Πῆρε λοιπὸν τὸ παιδί τὴν τσάπα στὸν ὦμον καὶ πάει καὶ στέκεται σὲ κείνον τὸ μέρος ποῦ στέκονται οἱ ἐργάτες, περιμένοντας νὰ ἔρθῃ κανένας νὰ τὸν πάρῃ στὴ δουλειὰ του. Μὰ ἐπειδὴ δὲν τὸν ἤξεραν, σὰν ξένος

πού ήταν, δὲν τὸν φώναξε κανένας κείνη τὴ μέρα. Τὸ ἴδιο καὶ τὴ δεύτερη μέρα. Τὴν τρίτη ξαναπῆγε, στάθηκε ὡς τὸ μεσημέρι, κανένας πάλι. Ἐκεῖ ποῦ διαλογίζονταν νὰ φύγη, περνάει ἓνας γέρος, μὰ πολὺ γέρος ὡς ἑκατὸ χρονῶ, καὶ τὸν ρωτάει. — Ἀπὸ ποῦ εἶσαι; Τὸ παιδί τοῦ λέει. — Εἶμαι ξένος. — Καὶ τί δουλειὰ κάνεις; — Σκάδω. — Ἔρχεσαι νὰ σοῦ δίνω δυὸ γρόσια τὴν ἡμέρα νὰ μοῦ σκάδης δυὸ ὥρες; — Ἔρχομαι. Ἐπήγαινε μπροστὰ ὁ γέρος καὶ ξακολούθως τὸ παιδί καὶ πῆγαν σ' ἓνα σπίτι, πού εἶχε ὀγδόντα κάμαρες, καὶ πρῶτα ὁ γέρος τὸν ὀρκίζει νὰ φυλάξῃ μυστικὸ ὅτι δὴ σὲ κείνο τὸ σπίτι. Ἐπειτα μπῆκαν σὲ μιὰ κάμαρα, πού μέσα εἶχε μιὰ ἄλλη πόρτα μαρμαρένια. Ἀνοίγει ὁ γέρος τὴν πόρτα καὶ φαίνεται μιὰ στέρνα γεμάτη θησαυρό, ἔ! μάτια μου! Τότες λέει στὸ παιδί. — Γυμνώσου καὶ ἀνακάτωνα αὐτὸ τὸ θησαυρό. Τὸ κουτρούλικο γυμνώνεται εὐθὺς καὶ ἀρχίζει ν' ἀνακατώνῃ τὸ θησαυρό (ἄ! καὶ νάτανε δικὰ μας!) Κεῖ ποῦ ἀνακάτωνα βλέπει πάνω σ' ἓνα ψηλὸ μέρος σ' ἓνα θρόνο μαρμαρένιο ἓνα βασιλέα μπαλσαμωμένο, πού εἶχε στὸ χέρι δαχτυλίδι κι' ἔδειχνε τὸ θησαυρό, καὶ μιὰ ἐπιγραφή μὲ χρυσὰ γράμματα ποῦ ἔλεγε Α Ὑ Τ Ὁ Σ Ε Ἰ ν α ι ὁ θ η σ α υ ρ ὸ ς τ ο ὕ φ ι λ ἄ ρ γ υ ρ ο υ β α σ ι λ ἑ α. Ἐξακολουθοῦσε λοιπὸν τὸ παιδί αὐτὴ τὴ δουλειά, ν' ἀνακατώνῃ κάθε μέρα τὸ θησαυρό καὶ νὰ παίρνει τὰ δυὸ γρόσια. Πολλὲς φορές ὁ παραφέντης του ὁ καφετζῆς τὸν ρώτησε ποῦ βρίσκει τὰ δυὸ γρόσια, μὰ κείνος δὲν τοῦ ἔλεγε τὸ μυστικὸ, μόνο τοῦλεγε πῶς πῆγαινε καὶ πότιζε λουλούδια καὶ τοῦδιγαν τὰ δυὸ γρόσια.

Μιὰ μέρα τὸ λοιπὸν ἐκεῖ ποῦ ἀνακάτωνα τὸ θησαυρό, πέφτει ἀπὸ πάνω μιὰ γάτα μέσα, τὴν πιάνει ἀμέσως τὸ παιδί, τὴν σκοτώνει, τὴ γδέρνει, γεμίζει τὸ δερμάτι της μὲ φλουριά, ἔπειτα λέει τοῦ γέρου. — Ἀφεντικό, μιὰ γάτα ἔπεσε δῶ μέσα καὶ τὴ σκοτώσα. Λέει ὁ γέρος. — Βάλτην μέσα στὸ ζεμπίλι σου καὶ ρίξε τὴν ἔξω. Σὰν τέλειωσε τὸ παιδί τὴ δουλειά του θάζει τὴ γάτα μὲ τὰ φλουριά στὸ ζεμπίλι του καὶ πάει στὸ καφενεῖο χαρούμενος. Ἀγοράζει ἔπειτα ἓνα σεντούκι καὶ θάζει μέσα τὰ ροῦχα του καὶ τὰ φλουριά. Πάει τὴν ἄλλῃ μέρα στὸ σπίτι γιὰ νὰ δουλέψῃ, τὸ βρίσκει σφαιλιστό. Ρωτάει τοὺς γείτονες γιὰ τὸ γέρο, τοῦ λένε πῶς πέθανε. Τότες ἐπιστρέφει στὸ καφενεῖο καὶ λέει στὸ ἀφεντικό του. — Ἐ! ἀφεντικό θὰ πάω στὴν πατρίδα μου γιατί θαρέθηκα στὴ ξενιτειά. Ὁ γέρος πολὺ λυπήθηκε γι' αὐτό, ἐπειδὴ μελετοῦσε νὰ τὸν κάμῃ γαμπρό του· ὅμως τί νὰ κάμῃ; δὲν μπορούσε νὰ τὸν βαστάξῃ μὲ τὸ ζόρι. Σὰν ἔφυγε τὸ παιδί ἀπὸ τὸν καφετζῆ πῆγε καὶ κάθισε σ' ἓνα χάνι, ἔπειτα πηγαίνει στὸ Μπίτ - παζάρι, μήπως καὶ ἀκούσει τίποτα γιὰ τὸ σπίτι· καὶ ἀκούει πῶς ἦταν στὸ ἰκάντο. Ἀμέσως τρέχει στὸ χάνι, παίρνει χρήματα ἀπὸ τὸ σεντούκι του, πηγαίνει καὶ ἀγοράσει καλὰ ροῦχα, μιὰ καπνοσακκοῦλα, ἓνα τσιμποῦκι μὲ μαμὲ κεχριμπαρένιο, κι' ἓναν ἀράπη· ἀγοράζει καὶ τοῦ ἀράπη ροῦχα,

ντύεται ὁ ἴδιος, ντύει καὶ τὸν ἀράπη, τοῦ δίνει στὸ χέρι τὸ τσιμποῦκι καὶ πᾶνε στὸ Μπίτ - παζάρι. Σὰν τὸν εἶδανε οἱ πουλητάδες, τὸν χαιρετήσανε καὶ τὸν ρωτοῦσαν ἕνας ἕνας ἀπὸ ποῦ εἶναι καὶ τί κάνει· κείνος τοὺς εἶπε πῶς εἶναιπραματευτὴς ἀπὸ τίς Ἰντίες καὶ ἤθελε νὰ ἀγοράσῃ ἕνα σπίτι, γιὰ τὸ ἄρесе ὁ τόπος τους. — Τώρα τοῦ λένε, πουλιέται ἕνα σπίτι, μὰ εἶναι παληό. — Δὲν εἶναι τρόπος, λέει, νὰ πᾶμε νὰ τὸ δοῦμε; — Μάλιστα, πηγαίνομε. Μπροστὰ τὸ λοιπὸν ὁ ντελάλης καὶ πίσω ὁ νέος μὲ τὸν ἀράπη πᾶνε στὸ σπίτι· σὰν φτάσανε κεῖ, λέει. — Σεῖς μείνετε ἔξω, νὰ μπῶ ἐγὼ μόνος μέσα νὰ τὸ παρατηρήσω. Ἀμέσως τρέχει στὸ θησαυρό, παίρνει ὅσο χρῆμα μποροῦσε νὰ σηκώσῃ κι' ἔπειτα βγαίνει καὶ λέει τοῦ ντελάλη. — Παληὸ εἶναι τὸ σπίτι, τέλος πάντων, ὅμως μπορῶ νὰ τὸ πάρω. Πᾶνε λοιπὸν στὸ παζάρι καὶ ἀρχίζουν τὸ ἱκάντο. Βάζει ἀμέσως ἑκατὸ χιλιάδες γρόσια, ἕνας ἄλλος ἑκατὸν πενήντα, αὐτὸς διακόσιες, ἕνας ἄλλος διακόσιες δέκα, αὐτὸς τριακόσες. Λέγουν τότε οἱ ἄλλοι. — Τάχατες ἔχει σκοπὸ νὰ τὸ πάρῃ τὸ σπίτι, ἢ μὴν τὸ ἀνεβάξῃ γιὰ νὰ τὸ ἀφήσῃ ἐπάνω μας. Ὅμως ἄς θάλουμε ἀκόμα χίλια γρόσια καὶ βλέπουμε. — Ἄιντε τριακόσες μία χιλιάδες! — Τετρακόσες χιλιάδες, λέει ἐκεῖνος. — Αὐτὸς μὲ τὰ σωστά του τὸ θέλει τὸ σπίτι, λένε οἱ ἄλλοι, καὶ δὲν θὰ κάνουμε ἐμεῖς δουλειά, γι' αὐτὸ ἄς τοῦ τὸ ἀφήσουμε. Τότες λένε — Ὁγουρλοῦ κατεμλῆ ὀλοσὺν (καλορρίζικο νὰ εἶναι) κι' ἀμέσως ἔβγαλε καὶ μέτρησε ἑκατὸ χιλιάδες γρόσια καὶ ὕστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες νὰ πληρώσῃ καὶ τὰ ἄλλα. Ἐβαλε τότε μαστόρους καὶ τὸ ἔκαμε καλλίτερο ἀπὸ τὰ βασιλικά παλάτια, ἐπῆρε δούλους καὶ δοῦλες πολλές, ἔκαμε καὶ τρεῖς καρότσες χρυσωμένες καὶ ἄρχισε μιὰ ζωὴ, πὺ ὄχι καλλίτερη. Αὐτὰ πῆγαν καὶ στ' αὐτιά τοῦ βασιλέα, πῶς τάχα ἤρθε ἀπὸ τίς Ἰντίες ἕνας νέος κι' ἔκαμε ἕνα παλάτι καλλίτερο ἀπὸ τὸ δικό του. Λέει λοιπὸν τῆς βασίλισσας. — Νὰ καλέσουμε αὐτὸ τὸν νέο νὰ τοῦ κάμωμε ἕνα τραπέζι, γιὰ νὰ δοῦμε σὰν τί ἄνθρωπος εἶναι.

Ἐκαμαν λοιπὸν τὸ τραπέζι κι' ἔστειλαν καθάσῃδες καὶ δυὸ καρότσες καὶ τὸν φέρανε μὲ συνοδεία στὸ παλάτι. Ὁ βασιλέας τὸν δέχτηκε μὲ μεγάλη χαρὰ καὶ ἡ βασίλισσα λέει τοῦ ἄντρα της. — Πολὺ καλὸς μοῦ φαίνεται ὁ νέος· νὰ ἦταν τρόπος νὰ τοῦ δώσουμε τὴν κόρη μας τῇ μονάκριβῃ. Λέει ὁ βασιλέας. — Ὡφ! ἄφησε πρῶτα νὰ κουβεντιάσουμε νὰ δοῦμε τί ἄνθρωπος εἶναι κι' ὕστερα βλέπουμε γιὰ τὴν κόρη μας. Ἐγλέντησαν λοιπὸν κεῖνο τὸ βράδυ ὡς τὸ πρῶτ, κι' ἔπειτα ἔφυγε ὁ νέος στὸ δικό του παλάτι, χωρὶς νὰ γίνῃ λόγος γιὰ γάμο. Μὰ πρὶν φύγει, λέει στὸ βασιλέα ὅτι ὕστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες τὸν ἔχει καὶ αὐτὸς καλεσμένο σὲ τραπέζι, καὶ σὰν τὸ δέχτηκε ὁ βασιλέας, ἄρχισε νὰ κάνῃ προετοιμασίες, ἐπῆρε τοὺς καλλίτερους μαγεῖρους καὶ ὄλα τὰ σπάνια πράματα γιὰ νὰ φάῃ ὁ βασιλέας. Ἡ βασιλοπούλα σὰν νὰ τὰ μυρίστηκε πῶς τὰ καλέσματα ἦσαν γιὰ τὴν ἀφεντιά της, καὶ λέει στὴ μητέρα της. — Μητέρα μου πότε θὰ

περάσουν οί τρεις μέρες πού μᾶς ἔχει καλεσμένους; γιατί ἐγώ πολὺ ἀγάπησιν ἐκείνο τὸ νέο. Λέει ἡ βασίλισσα. — Καὶ γὼ τὸ ἴδιο. Τὴν τρίτη μέρα, ἀφοῦ πλέον τὰ ἐτοίμασε ὅλα, ἔστειλε ὁ νέος στὸ παλάτι τρεῖς καρτότσες χρυσομένες τὴ μιὰ γιὰ τὸν βασιλέα καὶ τὸν θεζύρη, τὴν ἄλλη γιὰ τὴ βασίλισσα καὶ τὴν θεζύρισα καὶ τὴν τρίτη γιὰ τὴ δωδεκάδα. Ἡ βασιλοπούλα, πού δὲν τὴν πῆραν μαζί τους, λέει στὴ μητέρα της. — Κύτταξε μητέρα μὴν ξεχάσεις ἐκείνο ποῦ σοῦ εἶπα. Ὁ νέος ὑποδέχτηκε τὸ βασιλέα καὶ τὴ συνοδεία του μὲ μεγάλες τιμές καὶ σὰν εἶδε ὁ βασιλέας ἐκείνο τὸ παλάτι, λέει στὴ βασίλισσα. — Πραγματικὰ αὐτὸ τὸ παλάτι εἶναι καλλίτερο ἀπὸ τὸ δικό μας. Ἐπειτα κάθησαν στὸ τραπέζι καὶ ἄρχισαν νὰ τρῶνε, νὰ πίνουν καὶ νὰ τραγουδοῦν. Ἐκεῖ, πάντως στὸ τσιμποῦσι, λέει ὁ βασιλέας. — Γι' ἀφήστε νὰ μιλήσουμε καὶ κομμάτι. Ἐρχεσαι νὰ σὲ κάμω παιδί μου; — Βασιλέα μου πολυχρονεμένη, λέει ἐκείνος ἀν τοῦ λόγου σου τὸ θέλεις ἔνα, ἐγὼ τὸ θέλω δέκα. Τότες λέει ὁ βασιλέας. — Βάλτε νὰ πιοῦμε. Τοῦ ἔβαλαν καὶ ἤπιε καὶ λέει. — Ὡρα καλὴ! καὶ συνεχίζει. — Λοιπὸν παιδί μου, μιὰ καὶ ἀπαφασίστηκε νὰ μὴν ἀργήσουμε, μόνο σὲ ὀχτὼ ἡμέρες νὰ γίνῃ καὶ ὁ γάμος. Ἀφοῦ γλεντήσανε καλὰ καλὰ σηκώθηκαν καὶ φύγανε καὶ ὅταν πῆγαν στὸ παλάτι λέει ἡ βασιλοπούλα τῆς μάνας της. — Τί ἔκαμες μάνα μὲ τὴ δουλειὰ ποῦ ξέρεις; — Τὰ τελειώσαμε κόρη μου καὶ τὴν Κυριακὴ ἔχουμε χαρές. Ἔτσι κι' ἐγινε.

Τὴν Κυριακὴ ἔκαμαν τὸ γάμο, πού βάσταξε δεκαπέντε μέρες, φαγιά, χοροί, διασκεδάσεις, τί θέλεις καὶ δὲν ἔκαμαν. Σὰν πέρασαν οἱ δεκαπέντε μέρες λέει ὁ βασιλέας τοῦ γαμπροῦ. — Ἐμεῖς ξοδέψαμε τόσα στοὺς γάμους, μὰ ἀν ἀκλουθήσῃ κανένας πόλεμος μὲ τί παράδες θὰ βασταχθοῦμε; — Μπᾶ! τοῦ λέει ὁ γαμπρός, καὶ δὲν ἔχει χρήματα ὁ χαζνός σας; — Ἐ! ἔχει ἀκόμα κάμποσα. — Γιὰ πᾶμε νὰ δοῦμε. Σὰν πῆγαν καὶ τὰ εἶδαν, λέει ὁ γαμπρός. — Αὐτὰ εἶναι ὅλα; Δὲν ἔχει ἄλλα; — Λέει ὁ βασιλέας — Ὁχι. Τότες λέει ὁ γαμπρός. — Γιὰ πᾶμε νὰ δοῦμε καὶ τὰ δικά μου. Καὶ ἔδειξε στὸ βασιλέα τὸ θησαυρό του.

Σὰν εἶδε ὁ βασιλέας τόσο διδὸς ἀρίφνητο, ἔθγαλε τὴν κορώνα του καὶ τὴν ἔβαλε τοῦ γαμπροῦ του, λέγοντας. — Ἐμεῖς μὲ τόσο διδὸς δὲν φοβόμαστε κανένα. Σὰν ἔγινε βασιλέας ὁ γαμπρός, φωνάζει τοὺς δούλους καὶ τοὺς λέει. — Ὅποιος φτωχὸς ἔρχεται νὰ μοῦ τὸν φέρνετε νὰ τὸν βλέπω ὁ ἴδιος. Κι' ἔκαμε σὲ ὄλους μεγάλες ἐλεημοσύνες καὶ γι' αὐτὸ ὄλοι τὸν ἔλεγαν ὁ ἐλεήμονας βασιλέας. Ὅσο γιὰ τὸ παλιὸ του ἀφεντικὸ πού τὸν εἶχε ξυλίσει καὶ κατσάρει χωρὶς πεντάρα, τοῦ ἔστειλε ὁ Θεὸς ὀργή, καὶ ἀπὸ πλοῦσιος πτώχυνε τόσο, ποῦ στερούντανε καὶ αὐτὸ τὸν ἐπιούσιο ἄρτο. Καὶ μιὰ μέρα πού τοὺς ἔκοψε ἡ πείνα τοῦ λέει ἡ γυναῖκα του. — Δὲν πᾶς κουτρούλη καὶ σὺ στὸν ἐλεήμονα βασιλέα νὰ σ' ἐλεήσῃ νὰ πάρουμε ψωμί; Σηκώνεται τότε καὶ πάει στὸ παλάτι, κι' εὐθὺς οἱ δούλοι, καθὼς εἶχανε διαταγή, τὸν παρουσίασαν στὸ βασιλέα. Ὁ βασιλέας

πού άμέσως τόν έγνώρισε, πρόσταξε νά τόν πᾶνε στό λουτρό καί νά τοῦ θάλουν
 ἔπειτα καλά φορέματα. Ἐκεῖνος δέν ἤθελε νά πάη στό λουτρό. Μά τί νά κάνη
 πού οἱ δοῦλοι δέν τόν ἀφηναν, γιατί εἶχανε τέτοια προσταγή. Ἄφοῦ λοιπόν τόν
 λούσανε καί τόν ντύσανε, τόν παρουσίασαν στό βασιλέα, αὐτός ἀφοῦ τόν χαι-
 ρέτησε μ' εὐγένεια, τοῦ εἶπε νά καθήση. Ὁ κακομοίρης ἀκούγοντας τέτοιο λό-
 γο, ἄρχισε νά τρέμη σάν τὸ καλάμι. Τοῦ λέει λοιπόν ὁ βασιλέας. — Ἄπο
 ποῦ εἶσαι; — Ἄπο τὸ Μπεροῦτι, λέει ἐκεῖνος. — Δέν ἦσουν πλούσιος, τοῦ λέει
 ὁ βασιλέας, πῶς ἔγινες φτωχός; — Ἔτσι θέλησε ὁ Θεός, λέει ἐκεῖνος. — Ἄμ
 τὰ δυὸ ἀγόρια πού εἶχες καί τὰ δυὸ κορίτσια, τί γίνονται; — Τὰ δυὸ ἀγόρια,
 λέει ἐκεῖνος, εἶναι χαμάληδες καί τὰ δυὸ κορίτσια ξενοπλένουν. — Δέν εἶχες
 ἓνα δοῦλο πού τόν ἔδειρες καί τόν ἐκάτσαρες γιατί πήγαινε στήν ἐκκλησία;
 λέει πάλι ὁ βασιλέας. — Ναι, ἀποκρίνεται ἐκεῖνος. — Ἄμ γιατί τὸ ἔκαμες
 αὐτό; — Τοῦ διαβόλου πείραξη ἦταν. — Ἄν τόν δῆς αὐτὸ τὸ δοῦλο τόν
 γνωρίζεις; — Ὅχι βασιλέα μου. Τότες τοῦ λέει ὁ βασιλέας — Ἐγὼ εἶμαι,
 κι' εὐθύς σηκώθηκε καί φίλησε τὸ χέρι του κι' ἄρχισαν κι' οἱ δυὸ νά κλαῖνε. Ἐ-
 πειτα τοῦ λέει ὁ βασιλέας. — Ἡ κατάστασή σου ὡς πόση ἦτανε; — Ἐνα
 μιλιούνη γρόσια, ἔξδν τὰ κτήματα καὶ τὰ καράβια μου. Τότες τοῦ λέει ὁ βα-
 σιλέας. — Πάρε δέκα μιλιούνια γρόσια καί μιὰ ντουζίνα καράβια, καί πάρε
 καί φερμάνι νά εἶσαι πασᾶς στήν πατρίδα σου ὥσπου νά ζῆς, καί νά προσέχης
 νά πηγαίνης στήν ἐκκλησία, καί νά ἀγαπᾶς καί νά ἐλεῆς τοὺς φτωχοὺς· γιατί
 αὐτὸ πού ἔπαθες σοῦ τὸ ἔκαμε ὁ Θεός, γιὰ νά σέ παιδέψη. Πῆρε λοιπόν ὅσα τοῦ
 χάρισε ὁ βασιλέας καί ἀφοῦ τόν εὐχαρίστησε πολὺ, ἀναχώρησε γιὰ τὴν πατρίδα
 του. Σάν ἔφτασε ἐκεῖ, ἐπειδὴ ἦτανε πολὺ χαρούμενος ἄρχισε νά ρίχνη κανονιές.
 Συνάχτηκε ὅλος ὁ κόσμος γιὰ νά μάθη τί συμβαίνει· τότε θγαίνει ἓνας ἀπὸ
 τὸ καράβι καί λέει. — Νέος πασᾶς ἦρθε, καλορρίζικος νά εἶναι. Καί πῶς
 τόν λένε; ρωτᾶει ὁ κόσμος — Γιάννης Καπλανάκος λέγεται. Τρέχουν εὐθύς
 στό σπίτι του καί δίνουν τὰ χαμπέρια στή γυναῖκα του, παίρνει καί κείνη τὰ
 παιδιὰ της ξυπόλυτα κι' ἐλεεινά καί τρέχει νά προῦπαντήση τόν ἄντρα της,
 τόν πασᾶ. Τέλος θγῆκε κείνος ἀπὸ τὸ καράβι καί ἀκολουθούμενος ἀπὸ ὅλους
 πάει στό κονάκι κι' ἐκεῖ λέει σ' ὅσους πήγαν νά τόν χαιρετήσουν. Ὁ δοῦλος
 ἔγινε βασιλέας κι' ἐγὼ ἔγινα πασᾶς. Ὁ Θεός εἶναι μεγάλος καί πολυέλεος·
 γι' αὐτὸ τοὺς φτωχοὺς δέν πρέπει νά τοὺς καταφρονοῦμε. Κι' ἔτσι ἔζησε
 χρόνια πολλὰ καί διοίκησε τοὺς ὑπηκόους του μὲ δικαιοσύνη καί κανένα φτωχὸ
 πού ἐρχόντανε σ' αὐτόν δέν τόν ἀπόπαιρνε μήτε τόν καταφρονοῦσε.

7

Μιὰ φορὰ ἦτανε μιὰ κόρη φτωχή, μὰ πολὺ εὐμορφη. Ἐνας πλούσιος τὴν
 εἶδε καί τὴν πῆρε νά τὴν κάνη ψυχοκόρη. Μιὰ μέρα τὴν ἔστειλε νά μαζέψῃ

ἐλθές ἀπὸ τὰ δέντρα του καὶ κεῖ πού τις σύναζε, βρῖσκει ἓνα δάκρυο τῆς ἐληᾶς, τὸ δάζει στὸ στόμα της καὶ σιγὰ σιγὰ τὸ καταπίνει. Ἀμέσως ἡ κόρη γκαστρώνεται, χωρὶς νὰ τὴν καταλάβῃ κανένας· μὰ σὰν ἐγένηκε τεσσάρων πέντε μηνῶν, ὁ ψυχοπατέρας της σὰν νὰ κατάλαβε πῶς εἶναι γκαστρωμένη κι' ἄρχισε νὰ τὴν ἐρωτᾷ ποιὸς μαθὲ τὴν γκάστρωσε, κι' ἐπειδὴ ἐκείνη ἔλεγε πῶς δὲν ξέρει, ὁ ψυχοπατέρας της τὴν ἔπιασε στὸ ξύλο. Τέλος πάντων σὰν γίνηκε ἔννια μηνῶν, γέννησε ἓνα παιδάκι ἀρσενικό· μὰ σὰν τὸ γεννοῦσε, ὅλα τὰ βουνα σειόνταν καὶ μουγκρίζανε κι' ὅλοι οἱ δράκοντες οὐρλιάζανε καὶ ἡ κόρη πάλι ξαναγένηκε παρθένα. Ὁ ψυχοπατέρας της ἔμενε ἐκστατικὸς μπρὸς σὲ ὅλα αὐτὰ καὶ τὴν ρωτοῦσε πῶς συνέβηκε αὐτὸ τὸ πρᾶμα· καὶ ἡ κόρη τοῦ εἶπε. — Τὴν ἡμέρα πού μ' ἔστειλες νὰ συνάξω ἐλθές, βρῆκα ἓνα δάκρυο τῆς ἐληᾶς, τὸ ἔφαγα καὶ γκαστρώθηκα. Τὸ παιδί τὸ βάρτησαν καὶ τὸ εἶπανε τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ καὶ σὰν μεγάλωσε τὰ θάλανε στὸ σχολεῖο καὶ τόσο πρόκοψε, πού ὅταν ἔγινε δεκαοχτῶ χρονῶν, ἤξερε ὅλα τὰ γράμματα. Μιὰ μέρα λέει τὸ παιδί στὸν ψυχοπατέρα του. — Ψυχοπατέρα, πῆγαινε νὰ μοῦ κάμης μιὰ τοπούζα δέκα κανταριῶν καὶ ἴγῳ δὲν μπορῶ νὰ κάμω ἐδῶ.

Πάει τότε αὐτὸς σ' ἓνα γύφτο καὶ κάνει μιὰ τοπούζα δέκα κανταριῶν καὶ τοῦ τὴ φέρνει φορτωμένη σ' ἓνα ἀμάξι. Σὰν τὴν εἶδε τὸ παιδί τὴν πιάνει μιὰ στὸ χέρι του καὶ λέει. — Αὐτὴ εἶναι μικρὴ· νὰ μοῦ κάμης μιὰ εἰκοσιπέντε κανταριῶν. Πάει ὁ ψυχοπατέρας πάλι στὸ γύφτο καὶ τοῦ παραγγέλει μιὰ τοπούζα εἴκοσι πέντε κανταριῶν· καὶ σὰν τὴν ἔπιασε τὸ παιδί λέει. — Ναί, αὐτὴ εἶναι τοῦ χεριοῦ μου. Ἄς τὴν πετάξω νὰ δῶ πού θὰ πάη. Τὴν πετάει λοιπὸν καὶ πάει δυὸ ὥρες μακρὰ. Πάει τὸ παιδί νὰ τὴν εὔρη καὶ στὸ δρόμο του ἀπαντᾷ ἓνα δράκο, πού ἔβγαζε κυπαρίσσια καὶ τὰ ἔκανε σκοινιά. — Ὡρα καλὴ παλληκάρι, λέει στὸ δράκο. — Τί παλληκάρι εἶμαι γῶ, λέει ὁ δράκος, παλληκάρι εἶναι τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ. — Καὶ τὸ γνωρίζεις τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ σὰν τὸ δῆς; λέει τὸ παιδί. — Ὅχι λέει ὁ δράκος. — Ἐγῶ εἶμαι λέει τὸ παιδί, κι' ἀμέσως ὁ δράκος τοῦ φίλησε τὸ χέρι. — Μήπως ἄκουσες νὰ περάσῃ ἀποδῶ καμμιά τοπούζα; ρωτᾷ τὸ παιδί. — Ἄκουσα τὸ βουητό της, λέει ὁ δράκος, κι' ἔπεσα κάτω. — Ἐρχεσαι μαζί μου; — Ἐρχομαι, λέει ὁ δράκος. Φεύγουν λοιπὸν μὲ τὸ δράκο καὶ πᾶνε καὶ βρῖσκουν τὴν τοπούζα. Τὴν πιάνει πάλι τὸ παιδί καὶ τῆς δίνει μιὰ καὶ πάει ἄλλες δυὸ ὥρες μακρὰ. Κεῖ λοιπὸν πού πῆγαιναν γιὰ νὰ τὴν βροῦν, ἀπαντοῦνε ἓναν ἄλλο δράκο, πού ἦτανε πεσμένος μὲς στὸ Μαίντρο, κι' εἶχε ἀνοιχτὸ τὸ στόμα του κι' ἔτρεχε τὸ νερὸ μέσα καὶ δὲν τὸ ἄφηνε νὰ πάη στὴν πόλη. — Ὡρα καλὴ παλληκάρι, τοῦ λέει τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ. — Τί παλληκάρι εἶμαι γῶ. Παλληκάρι εἶναι τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ, λέει ὁ δράκος. — Ἐγῶ εἶμαι, λέει τὸ παιδί τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ, μὰ μὴν ἄκουσες νὰ περάσῃ ἀπὸ δῶ καμμιά τοπούζα. — Ἄκουσα τὸ φύ-

σημά της, λέει ὁ δράκος καὶ ἀπὸ τὸ φόβο μου, ἄφησα τὸ νερὸ καὶ πῆρε μπροστὰ ὅλα τὰ χωράφια. — "Ἐρχεσαι μαζί μου; λέει τὸ παιδί. — "Ἐρχομαι· καὶ κινήσανε νὰ θροῦν τὴν τοποῦζα. Σὰν τὴν ἤϋρανε, τὴν πιάνει τὸ παιδί καὶ τὴ ρίχνει καὶ πάει δυὸ ὥρες μακριά. Κεῖ λοιπὸν ποὺ πηγαίνανε νὰ τὴ θροῦνε, ἀπαντοῦνε ἓνα ἄλλο δράκο, ποὺ ἦτανε μέσα σ' ἓνα θαθὺ ποταμὸ κι' εἶχε μὲ συμπάθειο τὴ φύση του γεφύρι καὶ περνοῦσαν ἀπὸ πάνω διαφόρων εἰδῶν ζῶα καὶ ἄνθρωποι. — "Ὡρα καλὴ παλληκάρι, τοῦ λέει τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ. — Τί παλληκάρι εἶμαι γώ; παλληκάρι εἶναι τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ, λέει ὁ δράκος. — Νὰ τὸ δῆς τὸ γνωρίζεις; λέει τὸ παιδί. "Ὁχι. — Ἐγὼ εἶμαι, ἔρχεσαι μαζί μου; — "Ἐρχομαι, τοῦ λέει ὁ δράκος. — Μὴν ἄκουσες νὰ περάση ἀποδῶ καμμιὰ τοποῦζα; — "Ἀκουσα τὸ φύσημά της, λέει ὁ δράκος, κι' ἀπὸ τὸ φόβο μου χάλασε τὸ γεφύρι κι' ἔγινε μεγάλος ἀφανισμός. — Παῖμε νὰ τὴ θροῦμε λέει τὸ παιδί.

Πῆγαν λοιπὸν καὶ βρῆκαν τὴν τοποῦζα, τὴν πιάνει πάλι τὸ παιδί, τῆς δίνει μιὰ καὶ πάει ἄλλες δυὸ ὥρες μακριά. Ἐκεῖ ποῦ πηγαιναν νὰ θροῦνε τὴ τοποῦζα, βρίσκουν μιᾶς δρακόντισσας τὴν κόρη ποῦ, μὲ συγχώρεση, κατοουροῦσε κι' ἀλέθαν ἑφτὰ μῦλοι. — "Ὡρα καλὴ, δρακόντισσας κόρη, λέει τὸ παιδί· ἀντρειωμένη εἶσαι. — Ἄντρειωμένος εἶναι τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ, λέει ἡ κόρη. — Ἐγὼ εἶμαι κεῖνος. Μὴν ἄκουσες νὰ περάση καμμιὰ τοποῦζα ἀπ' ἐδῶ. — "Ἀκουσα τὸ φύσημά της, λέει ἡ κόρη, κι' ἀπὸ τὸ φόβο μου χασομέρησαν κάμποσιν ὦρα οἱ μῦλοι. — Καὶ δὲ ξέρεις ποῦ πῆγε; — Θαρρῶ πῶς πῆγε ὡς τὸ σπίτι μας. — Εἶναι μακριὰ τὸ σπίτι σας ἀποδῶ; — Εἶναι ὡς μιὰ ὥρα. — "Αἴντε νὰ μᾶς τὸ δείξης. Σηκώνεται ἡ κόρη, παίρνει τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ καὶ τοὺς συντρόφους του καὶ πάει στὸ σπίτι της. Σὰν τὴν εἶδε ἡ μάνα της ἡ δρακόντισσα μ' αὐτούς, πολὺ τῆς κακοφάνηκε κι' ἀρπάζει ἓνα πεῦκο καὶ τρέχει κάτ' ἀπάνω τους. Τότε λέει ἡ κόρη. — Μή, γιατί εἶναι τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ· ἀμέσως τότε ἡ μάνα ἄφησε τὸ πεῦκο, πῆγε καὶ τοὺς προσκύνησε καὶ τοὺς εἶπε. — Καλῶς ὀρίσατε. Τότε τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ τῆς λέει. — Γιατί πέταξες τὸ πεῦκο; — Γιατί, λέει ἡ μάνα, ἦρθε τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ. — Μὴν ἦρθε ἐδῶ ἡ τοποῦζα μου, τὴν ρωτᾷ τὸ παιδί. — Ἐδῶ εἶναι, τοῦ λέει ἐκείνη, καὶ παραλίγο νὰ μοῦ χαλάση τὸ παλάτι. Μόνο τώρα θέλω νὰ δῶ τὴν ἀντρεία σας. "Ἐχω ἑφτὰ καζάνια καὶ στὸ καθένα βράζει ἓνα βόδι. "Ὁποῖος ἀπὸ τοὺς τέσσερούς σας φάει καὶ τὰ ἑφτὰ βόδια, θὰ τοῦ δώσω τὴν πειδὸ ὡμορφη κόρη μου, ποὺ ἔχω στὸ παλάτι μου. — Αὐτὸ χολιάς; λέει ἐκεῖνος ποὺ εἶχε τὸν ποταμὸ στὸ στόμα. Ἐγὼ τὰ τρώγω, καὶ χλούπ! μιὰ κατεβάζει καὶ τὰ βόδια καὶ τὰ καζάνια. — "ὦ! κακόμα, λέ' ἡ δρακόντισσα, ἐσὺ ρούφηξες καὶ τὰ καζάνια· ἐμεῖς τέτοια συμφωνία δὲν εἶχαμε. Κι' ἔτσι πῆρε τὴν κόρη. Λέει πάλι ἡ δρακόντισσα. — Σὰς δάξω νὰ κάμετε ἄλλο ἓνα. Βλέπετε αὐτὴ τὴν καρυδιά; Ποιὸς ἀπὸ σὰς εἶναι ἄξιος μὲ μιὰ τιναξιά νὰ κατεβάση ὅλα τὰ καρύδια; — "Ἀμ τέτοιο μικρὸ πρᾶμα

θέλεις, λέει εκείνος, πού είχε, με συμπάθειο, τή φύση του γεφύρι. Ἐγὼ εἶμαι· μὰ τί θὰ μοῦ δώσης; — Θὰ σοῦ δώσω τήν κόρη μου, πού, με συγχώρεση, κατουρεῖ κι' ἀλέθουν οἱ μῦλοι. — Καλά, λέει ὁ δράκος καί πιάνει, με συμπάθειο, τή φύση του με τὰ δυό του χέρια καί δίνει μιὰ τῆς καρυδιᾶς, πού πέταξε κάτω ὅλα τὰ καρύδια καί τήν καρυδιά ἀκόμα. — "Α! καυμένη ἐσὺ ἔρριξες καί τήν καρυδιά, λέει ἡ δρακόντισσα, ὅμως πάρε τή κόρη μου, γιατί βρῆκες τὸ ταῖρι σου. Τώρα ὅποιος μπορεῖ καί βγάλει αὐτὰ τὰ δύο κυπαρίσσια καί τὰ κάμει πλεξοῦδα, θὰ πάρη ἐμένα. — Στάσου, λέει ὁ δράκος πού ἔβγαζε τὰ κυπαρίσσια καί τὰ ἔκανε σκοινιά. Ἐγὼ θὰ τὰ βγάλω, ὅμως δὲν θὰ σέ πάρω, γιατί θὰ πάω με τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ. "Ἐβγαλε λοιπὸν τὰ δύο κυπαρίσσια, τᾶκαμε πλεξοῦδα καί τήν πέταξε καί πῆγε με τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ. "Ἐτσι περπάτησαν μιὰ ἑβδομάδα καί φθάσανε σὲ μιὰ ωραία πολιτεία κι' ἐκεῖ ἦταν ἕνας βασιλέας, πού εἶχε μιὰ κόρη πολὺ ὡμορφη καί εἶχε σαράντα καπλάνια καί τήν φύλαγαν, γιὰ νὰ μὴν πᾶνε οἱ δράκοι καί τήν πάρουν.

Τῷμαθε τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ καί λέει τοῦ συντρόφου του. — Πᾶμε νὰ πάρομε τήν κόρη; Κι' ὁ σύντροφός του τοῦ λέει. — Φοβοῦμαι τὰ καπλάνια. — "Ἄμ αὐτὴ ἡ τοπούζα τί κάνει; λέει τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ. Ἐπῆγαν τὸ λοιπὸν καί τὰ καπλάνια σὰν τὸν εἶδαν τὸν προσκύνησαν. Σὰν τ' ἄκουσε ὁ βασιλέας φοβήθηκε κι' εἶπε: Ποιὸς εἶναι αὐτὸς πού τὸν προσκυνοῦνε τὰ καπλάνια μου; Τότε τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ ἄρχισε ν' ἀνεβαίνει ἀπάνω στὸ παλάτι σηκώνοντας καί τήν τοπούζα καί τὸ παλάτι σειόντανε· τότε ὁ βασιλέας τοῦ λέει. — "Ἀφησε τουλάχιστο τήν τοπούζα κι' ἔλα ἐπάνω μόνος. Καί σὰν πῆγε ἀπάνω τοῦ λέει.

— Ποιὸς εἶσαι σὺ πού σέ προσκύνησαν τὰ καπλάνια μου, πού τὰ φοβοῦνται οἱ σαράντα δράκοι, καί γι' αὐτὸ δὲν ἤρθαν νὰ πάρουνε τήν κόρη μου;

— Ἐγὼ εἶμαι, λέει ἐκεῖνος, τῆς Ἐληᾶς τὸ Δάκρυ. Τότες ὁ βασιλέας τοῦ λέει. Ἐσὺ εἶσαι; — Ἐγὼ εἶμαι, λέει τὸ παιδὶ καί ὁ βασιλέας λέει πάλι. — Καί γὼ σέ περίμενα τόσον καιρὸ νὰ ἔρτης νὰ σοῦ δώσω τήν κόρη μου. Ἀμέσως ἔκαμε τὸ γάμο καί τὸν ἔκαμε καί βασιλέα στὸν τόπο του κι' ὕστερα ἔδωσε τήν ἄδεια καί φύγαν τὰ καπλάνια.

Μήτε γὼ ἤμουν ἐκεῖ, μήτε σεῖς νὰ τὸ πιστέψτε.

8

Μιὰ φορὰ ἦταν ἕνας πλούσιος με βιὸ πολὺ, κι' ἀπὸ τὸ βασιλέα περισσότερο. Δὲν εἶχε ὅμως παιδὶ καί κάθε μέρα διαλογίζονταν γιατί νὰ εἶναι ἄτεκνος. Μιὰ μέρα ἡ γυναῖκα του, βλέποντάς τον πολὺ συλλογισμένο, τὸν ρωτᾷ. — Τί ἔχεις ἄντρα μου καί εἶσαι ἐτσιδᾶ. Δὲν ἔχομε νὰ φᾶμε; δὲν ἔχομε νὰ πιοῦμε; κι' ἀπὸ τὸ βασιληᾶ πειὸ πλούσιοι δὲν εἴμαστε; — Καλὲ γυναῖκα, τῆς λέει ἐκεῖνος, ἐδῶ εἶναι βασιληᾶδες κι' ἄνθρωποι μεγάλοι καί συλλογίζονται καί γὼ θέλεις

νά μὴν συλλογίζομαι; — Μὰ τί ἔχεις τοῦ λόγου σου, τὸν ξαναρωτάει ἡ γυναῖκα του. — Τί νὰ σοῦ πῶ γυναῖκα, τῆς λέει ὁ ἄντρας· συλλογίζομαι πού ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωσε πλοῦτος πολὺ, μὰ τέκνα δὲν μᾶς ἔδωσε καὶ δὲν εἶμαστε δεκτοὶ στὴν ἐκκλησιά κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸ νόμο (πρῶτα τοὺς ἄτεκνους δὲν τοὺς ἔβαζαν στὴν ἐκκλησιά) καὶ εἶμαστε, μὲ συχώρηση, σὰν τὰ ζῶα. Ἐκτὴν πολλή του λύπη λοιπὸν παίρνει μιὰ μέρα τὸ τουφέκι του καὶ πάει στὸ κυνήγι. Πηγαίνει, πηγαίνει σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες, φτάνει σ' ἓνα μεγάλο δάσος καὶ ἄρχισε νὰ κυνηγᾷ πουλάκια. Σὰν κυνήγησε κάμποση ὥρα, κουράστηκε καὶ κάθησε σ' ἓνα ἴσκιο γιὰ νὰ ἀναπαυθῆ. Κεῖ πού καθόντανε, παρουσιάζεται ἓνας καλόγερος μὲ σκεπασμένο πρόσωπο καὶ τοῦ λέει: "Ὡρα καλὴ τέκνο μου. — Καλῶς τὸν γέροντα, τοῦ λέει ἐκεῖνος. Ἐφοῦ κάθησε ὁ καλόγερος, τὸν ρώτησε πῶς βρέθηκε μέσα σ' αὐτὸ τὸ δάσος, πού ἔρχονται πολὺ σπάνια ἄνθρωποι. — "Ἀχ! γέροντά μου, τοῦ λέει ὁ πλούσιος· ἄκουσε νὰ σοῦ πῶ: Εἶμαι ἓνας πολὺ πλούσιος ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν Πόλη· ὁ Θεὸς ὅμως μόνο τὸν πλοῦτο μου ἔδωσε, χωρὶς νὰ μοῦ δώσῃ καὶ παιδιὰ, γι' αὐτὸ, μὴν ὑποφέροντας πλέον τὴ λύπη μου, χτύπησα τῶν ὀματιῶν μου. — Γι' αὐτὸ χολιάς; τοῦ λέει ὁ καλόγερος.

— "Ἄμ εἶναι ἄλλο χειρότερο ἀπὸ αὐτό, λέει ὁ πλούσιος. Καὶ ὁ καλόγερος ποῦ λέει. — Ἐγὼ μπορῶ νὰ σοῦ δώσω ἓνα πρᾶμα νὰ τὸ φᾶς μὲ τὴ γυναῖκα σου, καὶ νὰ κάμῃς δυὸ παιδιὰ. "Ὅταν ὅμως θὰ γίνουν δέκα χρονῶν θὰ μοῦ δώσῃς τὸ ἓνα. Τὸ παραδέχεσαι; Ὁ πλούσιος δέχτηκε μετὰ χαρᾶς τὴν πρόταση, ἔκαμαν συμφωνητικὸ «εἰς διπλοῦν» καὶ πῆρε ὁ καθένας ἀπὸ ἓνα ἀντίγραφο. Τότες ὁ καλόγερος ἔβγαλε ἀπὸ τὸν κόρφο του ἓνα μῆλο καὶ τοῦ τῶδωσε νὰ τὸ φᾶνε μὲ τὴ γυναῖκα του. Σὰν πῆρε ὁ πλούσιος τὸ μῆλο ἀποχαιρέτησε τὸν καλόγερο καὶ γύρισε στὸ σπιτί του. Ἐδῶσε τὸ μισὸ στὴ γυναῖκα του, αὐτὴ εὐθὺς πού τῶφαγε γκαστρώθηκε καὶ ὕστερα ἀπὸ ἔννια μῆνες γέννησε δυὸ παιδιὰ γέμελα, πού στὴν ὠμορφιά δὲν εἶχαν ταῖρι.

Τὰ παιδιὰ μέρα μὲ τὴ μέρα μεγαλώνανε, οἱ γονεῖς τους τὰ πῆγαν στὸ σχολεῖο καὶ τόσο πολὺ ἔπαιρναν τὰ γράμματα, πού σὰν ἔγιναν ἔννια χρονῶ ἦταν ξεσκολισμένα. Σὰν ἔγιναν δέκα χρονῶ, ὁ κουτρούλης ὁ πατέρας ἄρχισε νὰ λυπάται καὶ νὰ διαλογίζεται γιὰ τὸ συμφωνητικὸ πού εἶχαν μὲ τὸν καλόγερο. Μιὰ μέρα λοιπὸν ἀπὸ τίς πολλές, τοῦ λέει ἡ γυναῖκα του. — Δὲν μοῦ λές, ἄντρα μου, τί ἔχεις τώρα τώρα καὶ φαίνεσαι πολὺ λυπημένος; Αὐτὸς δὲν ἤθελε νὰ τῆς πῆ τὸ μυστικὸ, μόνο ἔλεγε. — Ὁ Θεὸς ξέρει. Τέλος ἀπὸ τὰ πολλὰ πού τοῦ ἔκανε ἡ γυναῖκα του, βγάζει τὸ συμφωνητικὸ πού εἶχε μὲ τὸν καλόγερο καὶ τῆς τὸ δείχνει. Σὰν τὸ διάβασε κείνη, λέει: — Δὲν μπορούμε τάχατες νὰ δώσουμε γρόσια καὶ νὰ κρατήσουμε τὸ παιδί; — "Ἀχ! γυναῖκα μου, τῆς λέει ὁ ἄντρας, ἐκεῖνος εἶναι πειὸ πλούσιος ἀπὸ μᾶς καὶ θὰ δεχτῆ χρήματα; Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο, μόνο νὰ ἰδοῦμε ποιὸ ἀπὸ τὰ δυὸ παιδιὰ θὰ μᾶς μείνῃ. Τότες σήκωσε ὀρθὰ καὶ

τὰ δυὸ παιδιὰ καὶ λέει: Ποιὸ ἀπὸ αὐτὰ νὰ δώσουμε, ποὺ καὶ τὰ δυὸ λάμπουν σὰν τὸν ἥλιο; Ἡ καφεῦρα ἢ μητέρα δὲν ἤθελε νὰ δώσῃ κανένα, καθὼς καὶ ὁ πατέρας τους, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν καθημερινὴ συλλογὴ καὶ λύπη ἔπεσε ἄρρωστος κι' ἔπειτα ἀπὸ λίγες μέρες (μὴ κακό σας!) πέθανε. Τὰ παιδιὰ εἶχαν συναναστροφή μὲ ὅλα τὰ νοικοκυρόπαιδα καὶ μὲ τοὺς γιουὺς τοῦ βασιλεῖ ἀκόμα, γιατί γιὰ τὴν ὡμορφιά τους ὅλα τὰ παιδιὰ ἤθελαν νὰ τὰ ἔχουν συντρόφους καὶ τ' ἀγαπούσανε. Μιὰ μέρα λοιπὸν, συνομιλώντας μὲ τοὺς συντρόφους τους νὰ πᾶνε νὰ κυνηγήσουν σ' ἓνα μακρυνὸ δάσος, εἶπαν πῶς ἔχει τὸ πρᾶμα, δηλαδή πῶς εἶναι ἓνα δάσος ποὺ ἔχει ἓνα καλόγερο καὶ αὐτὸς ὁ καλόγερος θὰ πάρῃ τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δυὸ. Τότε συνεννοοῦνται μεταξύ τους πῶς ὄντας φανεῖ ὁ καλόγερος νὰ τὸν σκοτώσουν καὶ γιὰ τὴν κρίση δὲν ἔχουν φόβο, γιατί ἦταν μὲ τὰ βασιλόπουλα μαζί. Ἔτσι λοιπὸν ἀποφάσισαν καὶ ὀγῆκαν στὸ κυνήγι μὲ μεγάλη ἐτοιμασία.

Ἀφοῦ κυνηγήσανε διασκεδάζοντας σὲ πολλὰ δάση, ἔφτασαν ὕστερα ἀπὸ κάμποσες ἡμέρες σ' ἓνα μεγάλο δάσος, ὅπου ἄκουσαν εὐωδία μεγάλη καὶ σὰν νὰ ἔπαιζε μουσική. Στέκονται ν' ἀκούσουν καὶ ἐτοιμάζουσι τὰ τουφέκια τους. Ἐξαφνα παρουσιάζεται ἓνας καλόγερος καὶ τοὺς λέει. — Καλῶς τὰ τέκνα μου. Τότε τὰ παιδιὰ ὀρμοῦν καταπάνω του, μὰ ἐκεῖνος γίνεται σὰν ἀετὸς, ἀρπάζει ἓνα παιδί καὶ φεύγει. Τὰ κακόμοιρα τᾶλλα ἀπὸ τὸ φόβο τους τᾶπιασε παραλογισμὸς καὶ γυρίζουσι πίσω στὰ σπίτια τους, καὶ διηγοῦνται τὸ περιστατικὸ τοῦ συντρόφου τους. Ἄς ἀφήσουμε τώρα τὰ παιδιὰ καὶ ἄς ἔρθουμε στὸν καλόγερο.

Αὐτὸς λοιπὸν σὰν ἔγινε ἀετὸς καὶ πῆρε τὸ παιδί, πέταξε σ' ἓνα μεγάλο σπήλαιο. Ἐκεῖ κατέβασε τὸ παιδί καὶ τοῦ ἔκαμε μεγάλη περιποίηση. Ἐπειτα τὸ πῆγε σὲ μιὰ κάμαρη ποὺ εἶχε μιὰ μεγάλη βιβλιοθήκη κι' ἔδωσε τοῦ παιδιοῦ ἓνα βιβλίον νὰ τὸ ἐξηγήσῃ. Τὸ παιδί ἄρχισε νὰ τὸ ἐξηγᾷ μ' εὐκολία, κι' ὁ καλόγερος βλέποντάς το τόσο προκομμένο, χαιρόντανε πολὺ. Μιὰ μέρα θέλησε νὰ τὸ σεργιανίσῃ καὶ τὸ ἔφερε σ' ἓνα μέρος ποὺ ἦταν δυὸ θουνὰ κι' ἀνοιγοσφαλοῦσαν. Τὸ παιδί ρωτᾷ τὸν καλόγερο γιατί αὐτὰ τὰ θουνὰ ἀνοιγοσφαλοῦνε ἔτσι καὶ τί ἔχουν μέσα, κι' ἐκεῖνος τοῦ λέει πῶς ἐκεῖ μέσα εἶναι πολὺ μάλαμα καὶ δυὸ ἄλλα περίφημα πράματα, ἓνας σταυρὸς ἀτίμητος κι' ἓνα καλαθάκι θαυμαστό. Τότε λέει τὸ παιδί. — Δὲν μπορούμε νὰ τὰ πάρουμε; — Πῶς νὰ τὰ πάρουμε; λέει ὁ καλόγερος. — Μπαίνω γὼ μέσα, λέει τὸ παιδί καὶ τ' ἀρπάχνω. — Καλὰ, λέει ὁ καλόγερος· σὰν φτάσουμε ὅμως νὰ μὴν κυττάξῃς νὰ πάρῃς ἄλλο, μόνον τὸ σταυρὸ κι' ἔτσι μπορούμε νὰ ὀγοῦμε. Ἐγινε λοιπὸν πάλι ὁ καλόγερος ἀετὸς, παίρνει τὸ παιδί στοὺς ὤμους του καὶ κεῖ ποὺ ἀνοίγει τὸ θουνὸ χύνεται μέσα. Τὸ παιδί πρόφτασε κι' ἀρπάξῃ τὸ σταυρὸ, μὰ ἀντὶ νὰ κυττάξῃ νὰ φύγῃ, πᾶει ν' ἀρπάξῃ καὶ τὸ καλαθάκι, ὥσπου νὰ τ' ἀρπάξῃ ὅμως, ἀνοίγει τὸ θουνὸ κι' ὁ καλόγερος προφτάνει καὶ βγαίνει, χωρὶς νὰ μπορέσῃ νὰ πάρῃ καὶ τὸ παιδί. Τὸ κουτρούλιον τὸ παιδί μέσα στὸ βαθύτατον σκοτάδι ἄρχισε νὰ κλαίῃ

και να δούρεται· κυττάζει ἐδῶ, κυττάζει ἐκεῖ, βλέπει μιὰ κάμαρα πού ἦτανε γεμάτη λαμπάδες· λέει τὸ λοιπὸν μέσα του· εἶδε ὁ Θεὸς ν' ἀνάψω μιὰ λαμπάδα και νὰ πάω πειὸ θαθεῖα μήπως βρῶ κανένα μέρος και βγῶ ἔξω. Ἀνάβει λοιπὸν μιὰ λαμπάδα και προχωράει και θρίσκειται σ' ἓνα μέρος παραθαλάσσιο πολὺ ἀπόκρημνο, πού δὲν μπορούσε μήτε μπρὸς μήτε πίσω νὰ πάη. Ἐδῶ τὸ παιδὶ ἀπελπίστηκε και λέει. — Ὡς ἐδῶ ἦτανε πιά τῆς μοίρας μου! Ὅμως ὅταν θέλει ὁ Θεὸς ὅλα τὰ φέρνει ράστι. Ἐκεῖ λοιπὸν πού τὸ παιδὶ ἔμεινε περίλυπο, σὰν ν' ἄκουσε φωνὲς κάτω στῆ θάλασσα. Γυρίζει κατὰ κεῖ και βλέπει ἓνα μεγάλο καράδι. Σὰς ἀφήνω νὰ φανταστῆτε τῆ χαρὰ πού δοκίμασε ὅταν τὸ εἶδε. Ἀρχισε λοιπὸν νὰ φωνάζει. — Ἀδέρφια σῶστε με, κι' ἐγὼ ἄνθρωπος εἶμαι, Θεοῦ πλάσμα εἶμαι και ἡ τύχη μ' ἔρριξε σ' αὐτὸ τὸ μέρος. Λυπηθῆτε με, μὴ μ' ἀφήσετε. Ἀπὸ τίς πολλὲς φωνὲς ἀκούσανε οἱ ναῦτες και λένε τοῦ καπετάνιου πῶς κάποιος φωνάζει ἀπὸ κείνο τὸν γκρεμνὸ. Τότες ὁ καπετάνιος κατεβάζει τῆ βάρκα του στῆ θάλασσα, παίρνει δυὸ τρεῖς ναῦτες, μπαίνει κι' ὁ ἴδιος μέσα και πάει κεῖ πού ἀκούονται οἱ φωνές. Σὰν εἶδε τὸ παιδὶ τὸ ρωτᾷ πῶς βρέθηκε κεῖ. Τὸ παιδὶ ὅμως τοῦ λέει, νὰ τὸ σώσουν πρώτα και κατόπιν θὰ τοὺς τὰ διηγηθῆ ὅλα. Τότες ὁ καπετάνιος λέει στοὺς ναῦτες. Τί ὠραῖο παιδὶ εἶναι αὐτό; Νὰ πασχίσουμε νὰ τὸ σώσουμε. Κι' ἔφερε τὸ καράδι τόσο κοντὰ στοὺς βράχους, πού ἔφταναν τ' ἄρμενά του ἐκεῖ πού στέκονταν τὸ παιδὶ. Αὐτὸ λοιπὸν ἀφοῦ κατάφερε και πιάστηκε ἀπὸ τὰ ἄρμενα, κατέβηκε ἀγάλι' ἀγάλια στὸ κατάστρωμα, και διηγήθηκε στὸν καπετάνιο τὰ ὅσα ἔπαθε. Ὅλοι τὸ συμπόνεσαν, τοῦ ἔβαλαν κι' ἔφαγε καλά, κι' ἔπειτα τὸ ἄφησαν νὰ κοιμηθῆ. Ὁ καπετάνιος, πού ἦταν ἄκκληρος, σὰν τὸ εἶδε τόσο ὡμορφο, ἔβαλε στὸ νοῦ του νὰ τὸ κάμη παιδὶ του. Χαρούμενος ὁ καπετάνιος μόλις τὸ παιδὶ ξύπνησε, διέταξε τοὺς ναῦτες νὰ παίξουν παιχνίδια και νὰ διασκεδάσουν. Τὸ παιδὶ σὰν ἄκουσε τὰ παιχνίδια, ἄρχισε νὰ κουνάη τὸ σῶμα του μὲ τὸν ἦχο τῆς μουσικῆς, πού ἔδωσε στὸν καπετάνιο νὰ καταλάβη πῶς ξέρει κι' αὐτὸ νὰ παίξει. Ρωτᾷ λοιπὸν τὸ παιδὶ ἂν ἔμαθε νὰ παίξει τέτοιους σκοπούς. — Κάτι λίγο ξέρω, λέει τὸ παιδὶ και πιάνει τὸ ὄργανο και παίξει ἓνα κομμάτι, πού ὅλοι σάστισαν. Ἀφοῦ ταξιδέψανε λίγες μέρες, φτάσανε κατευόδιο στῆν Πόλη (θυμᾶστε πού εἶπαμε πῶς τὸ παιδὶ ἦταν ἀπεκεῖ). Σὰν φτάσανε λοιπὸν κι' ἄραξε τὸ καράδι, ζήτησε τὸ παιδὶ νὰ πάη νὰ ἰδῆ τῆ μάνα του και τὸν ἀδελφὸ του. Ὁ καπετάνιος λυπήθηκε πολὺ γι' αὐτό, ὅμως γιὰ νὰ μὴν τὸ δυσαρεστήση τοῦ ἔδωσε τὴν ἄδεια. Ἔτσι ἔφυγε τὸ παιδὶ. Πρὶν φτάσει ὅμως στὸ σπίτι τῆς μητέρας του βράδευσε. Ἐκεῖ κοντὰ ἦταν ἓνας βασιλικὸς κῆπος και ρωτᾷ τὸν μπαξεβάνη ἂν μπορῆ νὰ μείνη τῆ νύχτα στὸν κῆπο, ὡς ξένος πού ἦτανε. Ὁ μπαξεβάνης τὸ δέχτηκε μὲ πολλὴ προθυμία και ἄρχισαν τὴν κουβέντα. Ἐκεῖ πού κουβεντιάσανε λέει τὸ παιδὶ. — Δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ μοῦ δώσης τὴν ἄδεια νὰ κάμω ἐδῶ στὸ μπαξὲ μὲ ἔξοδά μου ἓναν πύργο γιὰ

τις λίγες μέρες πού θά μείνω και μετά νά σοῦ τόν χαρίσω; — Μετά χαρᾶς σου, λέει ὁ μπαξεβάνης χάρισέ μου τῶνομά σου. Γιαννάκης, λέει τὸ παιδί. — Naί, Γιαννάκη, μὰ νά ρωτήσω πρῶτα τὸ βασιλέα κι' ὕστερα σοῦ δίνω τζοάπη. Σάν ξημέρωσε πῆγε ὁ μπαξεβάνης και πῆρε ἄδεια ἀπὸ τὸ βασιλέα και τότε ὁ Γιαννάκης φώναξε μαστόρους και τοὺς δίνει σχέδιο νά κάμουν ἕνα πύργο πού σάν κι' αὐτὸν δὲν βρίσκονταν ἄλλος μέσα στὴν Πόλη, κι' ἔρχονταν ὅλος ὁ κόσμος και θαύμαζε τὸ σχέδιο. Ἄκόμα δὲν εἶχε τελειώσει ὁ πύργος και τὸ παιδί τᾶφερε σεκλέτι, γιατί τὸ χρηματικὸ τὸ ξόδεψε κι' ἀρχίνησε ὁ ἐρίφης νά βλαστημᾶ. Ἄνάθεμα και τὰ γρόσια κι' ὅπου τὰ φικιάνει. Ἐκεῖ λοιπὸν πού κάθονταν ἕνα θράδου συλλογισμένος, θυμῆθηκε τὸ καλαθάκι πού εἶχε στὸ σεντούκι του και λέει, γιὰ νά δοῦμε τί πρᾶμα εἶναι αὐτό. Τὸ παίρνει λοιπὸν και τὸ παρατηρεῖ και βλέπει πῶς εἶχε δυὸ συρτάρια και δυὸ κλειδιά. Βάζει τὸ ἕνα κλειδί στὸ συρτάρι και βγαίνουν ἔξαφνα σαράντα κοπέλλες σάν τὸ κρῦο νερό, και κρατοῦσαν ἀπὸ ἕνα ὄργανο ἢ πᾶσα μιά, και σοῦ ἀρχίζουν ἕνα τραγοῦδι πού ἔχανε κανεὶς τὸ νοῦ του. Ἀφοῦ τὶς ἄφησε και τραγοῦδησαν ὡς τὸ πρῶτ', γυρίζει πάλι τὸ κλειδί και οἱ σαράντα κοπέλλες γίνονται ἄφαντες, ἀφοῦ τὸν χῶσανε ὅμως μὲς στὸ φλουρί.

Ἀπὸ τὸ παλάτι ἢ βασιλοπούλα ἄκουσε τὰ τραγοῦδια και τὴ μουσική κι' ἀγάπησε τὸν Γιαννάκη. Ἡ μητέρα της πού τὴν εἶδε τὴν ἄλλη μέρα τόσο μελαγχολική, τὴν ρωτᾶ τί ἔχει κι' ἐκείνη τότε τῆς λέει ὅτι ἢ θά πάρη τὸ Γιαννάκη ἄνδρα ἢ θά τρελλαθῆ. Ἡ μητέρα της τὸ λέει στὸ βασιλέα κι' αὐτὸς φωνάζει τὸ Γιαννάκη και τοῦ λέει γιὰ τὰ τραγοῦδια και τὶς μουσικὲς και τὴν ἀγάπη τῆς κόρης του. Ὁ Γιαννάκης τότε διηγῆθηκε τὰ ἀποτελέσματα τοῦ καλαθιοῦ πού εἶχε και ὁ βασιλέας, γεμάτος ἀπὸ θαυμασμὸ κάλεσε σὲ τραπέζι ἐκεῖνο τὸ θράδου τὴ δωδεκάδα του και στέλνει και παίρνει στανικά και μὲ φοβέρες ἀπὸ τὸ Γιαννάκη τὸ καλαθάκι γιὰ νά διασκεδάσουν. Ἐκεῖ τὸ λοιπὸν πού ἔτρωγαν και ἔπιναν ὁ βασιλέας βγάζει τὸ καλάθι και βάζει τὸ κλειδί γιὰ ν' ἀνοίξη τὸ συρτάρι· μὰ ἀντὶς νά βγοῦνε οἱ κοπέλλες βγαίνουν σαράντα ἀράπηδες μὲ μαχαίρια στὸ χέρι και ἀρχίζουν νά χτυποῦν ἀλύπητα τὸ βασιλέα και τὴ δωδεκάδα. Γεμάτος θυμὸ ὁ βασιλέας στέλνει νά πιάσουν τὸ Γιαννάκη γιὰ νά τὸν χαλάσουν, βάζει και τὴν κόρη του στὴ φυλακή, γιατί νόμισε μαθὲς πῶς κι' οἱ δυὸ γενῆκαν τὸ ἕνα γιὰ νά πάθῃ ὁ βασιλέας αὐτὸ τὸ μασκαραλίκι. Ὅμως ἐκεῖ πού πηγαίνανε νά χαλάσουν τὸ Γιαννάκη, αὐτὸς παρακαλοῦσε νά τὸν πᾶνε στὸν βασιλέα νά τοῦ μιλήσῃ και μὲ τὶς πολλὲς παρακάλεσες τὸν ἐπῆγαν. — Βασιλέα μου πολυχρονεμένε, τοῦ λέει, θέλεις νά μὲ χαλάσῃς γιατί ἀντὶ νά βγοῦν οἱ κοπέλλες ἀπὸ τὸ καλάθι, βγῆκαν οἱ ἀράπηδες και χτύπησαν και σένα και τὴ δωδεκάδα σου. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι φταιξιμὸ δικό μου, ἀλλὰ δικό σου, πού μοῦ πῆρες στανικά τὸ πρᾶμα μου, και σοῦ ἔγινε γιὰ τιμωρία νά μὴν μεταχειρίζεσαι τὴν ἐξουσία σου, σὲ ἀδικίες. Ἄφησέ με ν' ἀνοίξω ἐγὼ τὸ συρτάρι νά δῆς θά βγοῦνε ἀράπη-

δες; Κι' ἂν θγοῦνε ἀμέσως νὰ μὲ χαλάσης. Ὁ βασιλέας κατάλαβε πῶς ὁ Γιαννάκης εἶχε δίκην καὶ τοῦδωσε τὴν ἄδεια ν' ἀνοίξη τὸ συρτάρι καὶ τότε θγήκαν οἱ ὠμορφότατες ἐκεῖνες κοπέλλες μὲ μουσικὲς καὶ τραγούδια ποῦ σαστίσανε ὅλοι. Τότε ὁ βασιλέας ἔσκυψε καὶ τὸν φίλησε καὶ θγάζοντας τὴν κόρη του ἀπὸ τὴ φυλακὴ, τοῦ τὴν ἔδωσε γυναῖκα κι' ἔκαμε γάμους καὶ χαρὲς καὶ ξεφάντωσης μεγάλες μέσα στὸ παλάτι καὶ σ' ὅλη τὴν πόλη, κι' ὕστερα τὸν ἄφησε καὶ κληρονόμο τῆς βασιλείας του κι' ἀκόμα θασιλεύει ὡς τὰ σήμερα. "Ἄν δὲν πιστέβετε, πηγαίνετε στὴν πόλη νὰ τὸν δῆτε.

9

Κόκκινη κλωστή δεμένη, στὴν ἀνέμη τυλιγμένη
δόστης κλωτσο νὰ γυρίση, παραμῦδι ν' ἀρχινήση.

Μιά φορά ἦταν ἕνας γέρος καὶ μιὰ γρηά κι' εἶχαν ἕνα γυιό, ποῦ ἀπὸ μικρὸ παιδί τὸν θάλανε στὸ σχολεῖο καὶ μάθαινε γράμματα· μὰ ἂν καὶ τὰ χρόνια του ἦταν λίγα, ὅμως ἡ δύναμή του ἦταν ἀντρίκια, γιὰτὶ πολλὲς φορές μαλώνοντας μὲ τ' ἄλλα παιδιά, τὰ σακάτευε στὸ ξύλο, καὶ οἱ γονεῖς του, ἐπειδὴ παραπονοῦνταν οἱ γονεῖς τῶν ἄλλων παιδιῶν, τοῦ ἔλεγαν συνέχεια. — Δὲ φοβᾶσαι; Θὰ μᾶς χαλάσης· τί εἶναι τοῦτο τὸ κακὸ ποῦ κάνεις; Κι' ἐπειδὴ τοῦ ἔλεγαν συχνὰ πυκνὰ δὲν φοβᾶσαι, μιὰ θραδυὰ λέει στοὺς γονεῖς του. — Δὲ μοῦ λέτε ποῦ εἶναι αὐτὸς ὁ φόβος ποῦ μὲ φοβερίζετε κάθε λίγο, νὰ πάω νὰ τὸν ξεθγάνω νὰ μὴν φοβᾶται κανένας; Ὁ ἀφέντης του λοιπὸν γιὰ νὰ τὸν φοθήση τοῦ λέει. — Βλέπεις αὐτὴ τὴ φωτιά σ' αὐτὸ τὸ ἀντικρυνὸ θουνό; αὐτοῦ εἶναι ὁ φόβος. Ἐκίνησε ἀμέσως τὸ παιδί καὶ μέσα στὰ μεσάνυχτα ἔφτασε στὴ φωτιά κι' ἐκεῖ βλέπει ἕνα καζάνι, μὲ σαράνα γρουτζέλια, ποῦ ἔβραζε καὶ σαράντα δράκοι νὰ κοιμοῦνται στὴν ἀράδα. Πιάνει καὶ κατεθάζει τὸ καζάνι, κενώνει τὸ φαγί, τρώγει ὅσο ἤθελε, κι' ἔπειτα πηγαίνει καὶ κοιμᾶται μὲ τοὺς δράκους. Σὲ κάμποση ὥρα ξυπνήσανε οἱ δράκοι καὶ βλέπουν τὸ καζάνι κατεθασμένο, βλέπουν κι' ἕνα παιδί νὰ κοιμᾶται κοντὰ τους. Τότες αὐτοὶ ἀπόρησαν καὶ εἶπαν. — Ἐμεῖς εἴμαστε σαράντα δράκοι, καὶ σὰν λείψει ἕνας μας δὲν μποροῦμε νὰ τὸ κατεθάσουμε κι' αὐτὸς μόνος του νὰ κατεθάση κοτζᾶμ καζάνι; αὐτὸς χωρὶς ἄλλο πρέπει νὰ εἶναι ἀνδρειωμένος. — Ἐέρετε τί νὰ κάμουμε; λέει ὁ μεγαλύτερος, σὰν ξυπνήση, νὰ τὸν κάμουμε ἀδελφό μας. Ἔτσι ἔκαμαν ὅταν ξύπνησε τὸ παιδί· ἐκεῖνο ὅμως τοὺς ρώτησε. Ποιὸς ἀπὸ σᾶς εἶναι ὁ φόβος; Δὲν εἶναι κανένας ἀπὸ μᾶς νὰ τὸν λέγε φόβος, τοῦ εἶπαν ὅλοι· ἀλλὰ ἐδῶ παραπάνω εἶναι μιὰ σπηλιά κι' αὐτοῦ εἶναι φόβος μεγάλος νὰ πάη ἕνας ἄνθρωπος. — Καλὰ μοῦ τὸ εἶπε ὁ ἀφέντης μου, λέει τὸ παιδί· αὐτοῦ ποῦ λέτε πρέπει νὰ κατοικῆ ὁ φόβος, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ πηγαίνω. Φτάνει στὴ σπηλιά καὶ βλέπει μέσα μιὰ γρηά, πηδᾶ μέσα καὶ κα-

τεβαίνει κάτω. Ἐκεῖ βλέπει φῶς κι' ἕνα ὠραῖο παλάτι· ὅμως ὅλες του οἱ πόρτες ἦταν κλεισμένες. Τότε τὸ παιδί ἀρχίζει τοὺς κλώτσους καὶ μὲ κάθε κλώτσο ἀνοίγει καὶ μιὰ πόρτα. Ἀφοῦ ἄνοιξε ἔτσι τὶς πόρτες, ἀνοίγει κι' ὅλες τὶς κάμαρες· στὴν ὀλοῦστερνη κάμαρα, ἐκεῖ ποὺ ἀνοίγει τὴν πόρτα, βλέπει μιὰ κοπέλλα, μὰ τί κοπέλλα· λάμπ' ὁ ἥλιος γιὰ νὰ λάμψη. Τότες τὸ παιδί λέει μὲ τὸ νοῦ του.

— Αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι ὁ φόβος· καὶ τρέχοντας καταπάνω της τὴν ἀρπάζει ἀπὸ τὸ μπράτσο· μὰ αὐτὴ φοροῦσε βραχιόλι στὸ μπράτσο της, ἀφήνει λοιπὸν στὸ χέρι τοῦ παιδιοῦ τὸ βραχιόλι καὶ γίνεται ἄφαντη. Παίρνει τὸ λοιπὸν ἐκεῖνος τὸ βραχιόλι καὶ γυρίζει στοὺς δράκους καὶ τοὺς διηγῆται τὰ ὅσα εἶδε κι' ἔκαμε. Τὴν ἄλλη μέρα παίρνει τὸ βραχιόλι καὶ κατεβαίνει στὴν πολιτεία γιὰ νὰ τὸ πουλήσῃ στὸ βασιλέα. Στὸ δρόμο τὸν ἀπαντᾷ ἕνας Ἑβραῖος καὶ βλέποντας τὸ βραχιόλι, τὸν παρακινάει νὰ τοῦ τὸ πουλήσῃ. Τὸ παιδί ὅμως τοῦ λέει πῶς πηγαίνει στὸ παλάτι γιὰ νὰ τὸ πουλήσῃ στὸ βασιλέα. Σὰν τᾶκουσε αὐτὰ ὁ Ἑβραῖος, τρέχει χωρὶς νὰ τὸν ἰδῆ τὸ παιδί, στὸ βασιλικὸ παλάτι καὶ πέφτοντας στὰ πόδια τοῦ βασιλέα τοῦ λέει. — Ἐλεος ἀφέντη βασιλέα· εἶχα ἕνα βραχιόλι πολύτιμο, στολισμένον μὲ πολλὰ διαμάντια καὶ μοῦ τῶκλεψαν πρὶν λίγες μέρες. Τώρα αὐτὸς ποὺ τῶκλεψε, τὸ φέρνει ἐδῶ νὰ τὸ πουλήσῃ. Ὡσπου νὰ τὰ πῆ αὐτὰ, φτάνει καὶ τὸ παιδί κι' ἀφοῦ προσκύνῃσε τὸ βασιλέα, τοῦ παρουσιάζει τὸ βραχιόλι, ποὺ ἦταν τόσο ὠραῖο, ποὺ ὁ βασιλέας ἔμεινε ἐκστατικὸς. Τότε ἀρχίζει κι' ὁ Ἑβραῖος νὰ φωνάζῃ πῶς τὸ βραχιόλι ἦταν δικό του καὶ τοῦ τῶκλεψε καὶ παρακαλοῦσε τὸ βασιλέα νὰ μὴν ἀνεχτῆ τέτοια ἀδικία. Τὸ παιδί σὲ παρόμοιο ἀδιάντροπο ψέμα θύμωσε πολὺ καὶ ἀγριοκύτταξε τὸν Ἑβραῖο, ἀλλὰ σεβάστηκε τὸ βασιλέα. Ὁ βασιλέας δὲν ἤξερε ποιὸν ἀπὸ τοὺς δυὸ νὰ πιστέψῃ· τέλος πάντων ἔβγαλε ἀπόφαση ἂν μέσα σὲ σαράντα μέρες τὸ παιδί φέρῃ καὶ τὸ ταῖρι τοῦ βραχιολιοῦ νὰ εἶναι δικό του, ἂν δὲν τὸ φέρῃ νὰ εἶναι τοῦ Ἑβραίου. Τί νὰ κάμῃ λοιπὸν τὸ παιδί; ἀφήνει τὸ βραχιόλι στὰ χέρια τοῦ βασιλέα καὶ πάει νὰ βρῆ τὸ ταῖρι του. Ἐκεῖ ποὺ περπάταγε στὸ περιγιάλι, βλέπει ἕνα καράβι ποὺ φόρτωνε λάδια καὶ λέει στὸν καπετάνιο. — Θέλεις νὰ σοῦ κάμω γιαρντίμι, νὰ πάρῃτε τὰ τουλούμια μέσα; — Καὶ ρωτᾷς, τοῦ ἀποκρίνεται ὁ καπετάνιος. Ἀρχίζει τότε τὸ παιδί νὰ πετᾷ τὰ τουλούμια μέσα στὸ καράβι σὰν πατσαβοῦρες, ὥστε δὲν πέρασε πολλή ὥρα καὶ τὸ καράβι φόρτωσε. Σὰν εἶδε αὐτὰ ὁ καπετάνιος παίρνει μέσα τὸ παιδί νὰ τὸ φιλοδωρήσῃ γιὰ τὸ γιαρντίμι ποὺ τοῦ ἔκανε. Τότε τὸ παιδί τοῦ λέει ὅτι θέλει νὰ πάῃ μαζί τους. Πῆραν λοιπὸν τὸ παιδί καὶ σηκώθηκαν στὰ πανιά. Ἀφοῦ ἀρμένισαν τέσσερες πέντε μέρες, ἕνα πρωὶ βλέπει καὶ κατεβαίνουν ὅλοι μέσα στὸ ἀμπάρι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν καπετάνιο· ἀλλὰ κι' αὐτὸς τοῦ λέει σὲ λίγο. — Θὰ κατέβω κι' ἐγὼ νὰ ἡσυχάσω λίγο· μόνο κυβέρνα ἐσὺ τὸ καράβι μ' αὐτὸ τὸν καιρὸ. Πέρασε δὲν πέρασε μιὰ ὥρα, κι' ἐνῶ

ὁ καιρὸς ἦταν καλὸς καὶ πρίμος, στάθηκε ξαφνικὰ τὸ καράβι. Τὰ πανιὰ καργάρανε ἀγέρα, μὰ τὸ καράβι δὲν σάλευε. Τότε τὸ παιδί μὴν ξέροντας τί τρέχει, πηγαίνει μπροστὰ στὴν πλώρη κι' ἐκεῖ βλέπει ἕνα πρᾶμα περίεργο· μιὰ νέα πού ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτω ἦταν φάρι. Τὴν ἐρωτᾷ πῶς τὴ λένε καὶ τί ζητάει.

— Ἐμένα μὲ λένε Γοργόνα, ἀποκρίνεται ἡ ψαρογυναῖκα καὶ ζητῶ τὸ ταῖνι μου. — Καὶ τί πρᾶμα εἶναι τὸ ταῖνι σου, λέει τὸ παιδί. — Τὸ ταῖνι μου εἶναι νὰ μοῦ ρίξης ἕναν ἄνθρωπο νὰ φάω, λέει ἡ ψαρογυναῖκα, κι' ἂν δὲν μοῦ τὸν ρίξης, θ' ἀναποδογυρίσω τὸ καράβι. — Καλὰ, λέει τὸ παιδί, ἔλα δίπλα καὶ ψήλωσε λίγο γιὰ νὰ σοῦ ρίξω τὸν ἄνθρωπο. Ἐκεῖ, καθὼς ἔκαμε πῶς ψηλώνει ἡ ψαρογυναῖκα, τὴν ἀρπάζει ἀπ' τὰ μαλλιά, τὴν τραβάει, τὴν κατακυλάει στὴν κουδέρτα καὶ πιάνονται χέρια μὲ χέρια, πού ἀπὸ τὸν πολὺ παλαιμὸ κόντεψε νὰ βουλιάξει τὸ καράβι, κι' οἱ ἄνθρωποι μέσα στὸ ἀμπάρι κλειδοστόμισαν. Ὑστερα ἀπὸ πολλὰ σοῦ τὴν γονατίζει κάτου καὶ τὴν ἀρχίζει μὲ μιὰ μανέλα, πού δὲν ἄφησε κόκκαλο ἄσπαστο καὶ τὴν ἔκαμε νὰ ξερνάη αἷμα καὶ νὰ λέη ἀμάν! Τότες τὴν λυπήθηκε κι' ἀφοῦ τὴν ἔβαλε νὰ πάρη ὄρκο πῶς στὸ ἐξῆς, μήτε ἄνθρωπο θὰ φάη, μήτε παρτίδο θὰ ἐμποδίση, τὴν ἔρριξε στὴ θάλασσα. Ὁ καπετάνιος μὲ τοὺς συντρόφους του ἔμεναν στὸ ἀμπάρι καταφοβισμένοι καὶ δὲν τολμοῦσαν νὰ βγοῦν ἀπάνου στὴν κουδέρτα. Μὲ πολλὴ ὥρα τοὺς φωνάζει τὸ παιδί. — Βρὲ δὲ βγαίνετε ἀπάνου; Σὰν ἄκουσαν τὴ φωνὴ του γκαρδιωθήκανε καὶ βγήκανε. Βλέποντας τὴν κουδέρτα γεμάτη αἷματα τὸν ρωτοῦν τί ἔπαθε. — Δὲν ἀκούσατε τοὺς λέει τὸ παιδί, τίς φωνές καὶ τὸν ταραμὸ; Ἦρθ' ἕνα φοβερὸ θεριὸ σὰ γυναῖκα, μοῦπε πῶς τὴ λένε Γοργόνα καὶ τὴν ἐρήμαξα στὸ ματσοῦκι κι' ὕστερα τὴν ἔρριξα στὴ θάλασσα.

Ἐκεῖνοι ἀπορήσανε μὲ τὴν ἀνδραγαθία του καὶ καταχάρηκαν πού γλύτωσε ὁ κόσμος ἀπὸ ἕνα τέτοιο θεριό. Ἔτσι ἀρμενίζοντας φτάσανε ὕστερ' ἀπὸ δυὸ μέρες σ' ἕνα μεγάλο νησί. Τὸ παιδί ρώτησε ἂν κατοικοῦν ἄνθρωποι στὸ νησί καὶ ὁ καπετάνιος τοῦ εἶπε ὄχι. Τότε τὸ παιδί παρακάλεσε νὰ τὸ βγάλουν νὰ σεργιανίσῃ λίγο στὸ νησί καὶ νὰ γυρίσῃ πάλι στὸ καράβι. Ὁ καπετάνιος γιὰ νὰ μὴν τοῦ χαλάσῃ τὸ χατῆρι εἶπε καὶ τὸ βγάλανε ἔξω· τότε, καθὼς περπατοῦσε, βλέπει στὸ ἀκρινὸ μέρος μιᾶς κοιλάδας ἕνα παλάτι· ἦτανε σχεδὸν ἡλιοδασίλεμα καὶ ὥσπου νὰ πάη ἐκεῖ, σουρούπωσε. Φτάνει στὸ παλάτι, ἀνεβαίνει ἀπάνου, βρίσκει μιὰ γρηὰ καὶ τῆς λέει. — Καλησπέρα καλομένα. — Καλῶς τὸ παιδί μου, τοῦ λέει ἐκεῖνη. — Πῶς δὲν ἀνάβεις φῶς, παρὰ κάθεσαι στὸ σκοτάδι; λέει τὸ παιδί. — Δὲν πρόφτασα παιδί μου νὰ πάρῶ φωτιά ἀπὸ ἀντίκρυ, πού φαίνεται κεῖνο τὸ φῶς, τοῦ ἀποκρίνεται ἡ γρηὰ, καὶ ποιὸς θὰ πάη νὰ μοῦ φέρῃ; — Ἐγὼ τώρα πάω, λέει τὸ παιδί καὶ ἀμέσως κίνησε κατὰ τὸ φῶς. Ὅταν ἔφτασε ἐκεῖ, νάσου το ἕνα ἀνθρώπινο κεφάλι μὲ μακρὰ μαλλιά καὶ πέφτει μέσα στὰ ποδάρια του καὶ δὲν τὸν ἀφήνει νὰ κινηθῇ, γιὰτὶ τὸν ἔδεσε δυνατὰ μὲ τὰ μαλλιά

του. Θυμώνει τότε τὸ παιδί καὶ σοῦ τ' ἀδράχτει ἀπὸ τ' αὐτὶ καὶ τοῦ τινάζε μιά, ποῦ ἂν δὲν ἦτανε κάμποσα χόρτα κεῖ ποῦ ἔπεσε, θὰ γίνονταν χίλια κομμάτια. Ἀμέσως παίρνει ἀπὸ τὴ φωτιά ἕνα ἀναμμένο δαυλὶ καὶ γυρίζει χαρούμενος στὸ παλάτι κι' ἀνάθει φῶς. Σὰν τὸν εἶδε ἡ γρηγά, τοῦ λέει. — Παιδί μου, τὸ καλὸ ποῦ σοῦ θέλω, νὰ μπῆς τώρα μέσα σ' αὐτὴ τὴ ντουλάπα, γιατί ἔχω τρεῖς κόρες, οἱ ὁποῖες ὅπου κι' ἂν εἶναι θάρθουν, νὰ μὴ σέ δοῦνε καὶ σέ βιάψουν. — Ὅρισμός σου, λέει τὸ παιδί καὶ χώνεται μέσα στὴ ντουλάπα. Μόλις μπῆκε ἀκούει, καλησπέρα τὴ μιά, καλησπέρα τὴν ἄλλη, μπαίνουν κι' οἱ τρεῖς κόρες καὶ ρωτοῦν τὴ γρηγά ἂν ἔχη ἔτοιμο τὸ φαί. — Χαζίρικο εἶναι, λέει ἐκείνη, κι' ἀμέσως καθίσανε στὸ τραπέζι. Ἀφοῦ ἔφαγαν, πῆραν νὰ πιοῦν καὶ κρασί. Λέει λοιπὸν ἡ μιά. — Πίνω στὴν ὑγεία κείνου τοῦ παλληκαριοῦ, ποῦρθε μέσα σὲ κείνο τὸ χάος κι' ἔσπασε τὶς πόρτες τοῦ παλατιοῦ μου, καὶ μ' ἔπιασε ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ τραβώντας τὸ χέρι μου, ἀπόμεινε τὸ βραχιόλι μου στὸ χέρι του. Σὰν ἔβαλε νὰ πιῇ κρασί κι' ἡ ἄλλη, λέει. — Ἐβίβα τοῦ παλληκαριοῦ ἐκείνου, ποῦ ἀπὸ τὸ ξύλο ποῦ μοῦδωκε, ἔκαμα ὄρκο νὰ μὴ φάω πιά ἄνθρωπο, μῆτε νὰ μποδίσω κανένα παρτίδο. Στὸ τέλος ἔβαλε κι' ἡ τρίτη κρασί στὸ ποτήρι καὶ λέει. — Στὴν ὑγεία τοῦ παλληκαριοῦ ἐκείνου, ποῦ ποτὲς δὲν στάθηκε ἄνθρωπος νάρθη ἀπὸ τὸ μέρος μου νὰ πάρη φωτιά, κι' αὐτὸς καὶ φωτιά πῆρε κι' ἐμένα μ' ἔπιασε ἀπὸ τ' αὐτὶ καὶ μοῦδωσε μιά, ποῦ ἂν δὲν ἦταν τὰ χόρτα νὰ πέσω ἀπάνου θὰ γινόμουν χίλια κομμάτια.

Σὰν ἄκουσε αὐτὰ τὰ λόγια τὸ παλληκάρι χτυπάει μὲ δύναμη τὸ ντουλάπι καὶ παρουσιάζεται μπροστά τους. — Καλησπέρα κυράδες, τὶς λέει. Ἐκείνες καθὼς τὸν εἶδαν, τὸν ἐγνώρισαν, καὶ σηκώθηκαν κι' οἱ τρεῖς μαζὶ καὶ τὸν ἀγκαλιάζουν καὶ τὸν καταφιλοῦν. — Πῶς ἦρθες ἐδῶ; τὸν ρωτοῦν. Τότε ἐκεῖνος ἀρχίζει καὶ διηγίεται ὅλα τὰ περιστατικά του καὶ γιὰ τὸν Ἑβραῖο καὶ γιὰ τὸ βραχιόλι καὶ ὅτι ἤλθε γυρεύοντάς τες, γιατί ὁ βασιλέας τοῦ εἶχε διορία σαράντα μέρες καὶ ἂν δὲν πάη τὸ ταῖρι τοῦ βραχιολιοῦ, θὰ τὸ πάρη ὁ Ἑβραῖος καὶ θ' ἀποδειχτῇ αὐτὸς κλέφτης. — Γι' αὐτὸ χολιάς; τοῦ λέει ἡ μιά κόρη, ἐκείνη ποῦ τῆς πῆρε τὸ βραχιόλι ἀπὸ τὸ μπράτσο· νὰ καὶ τὸ ταῖρι του. Πάρε ἀκόμα καὶ δυὸ ἄλλα καλλίτερα βραχιόλια, μόνο σὲ παρακαλοῦμε, μιά φορά ποῦ γνωριστήκαμε, νὰ πάρης μιά ἀπὸ μᾶς, ὅποια θέλεις, γιὰ γυναῖκα σου. Ὑποσχέθηκε αὐτὸς νὰ πάρη τὴ μιά· ὅμως θέλησε πρῶτα νὰ πάη στὸ βασιλέα, γιατί πλησίαζε ἡ διορία τῶν σαράντα ἡμερῶν. Ἔτσι κι' ἔγινε· ἀφοῦ ξεφάντωσαν τέσσερες πέντε μέρες, κατεβαίνει στὴ θάλασσα, μπαίνει στὸ καράδι, ποῦ τὸν περίμενε, καὶ τὰ ξημερώματα τῆς μέρας ποῦ τελείωνε ἡ διορία, ἔφθασε στὴν πολιτεία. Φωνάζουν τότε τὸν Ἑβραῖο, ὁ ὁποῖος σὰν εἶδε τὸ ταῖρι τοῦ βραχιολιοῦ, ἔμεινε βουδός κι' ἄλαλος. Καὶ ὁ βασιλέας τίμησε τὸν νέο γιὰ τὴν τιμιότητά του καὶ τὸν Ἑβραῖο σὰν δόλιο καὶ ψεύτη, τὸν καταδίκασε στὰ σίδερα. Ὅστερ' ἀπ' αὐτὸ ὁ

νέος χάρισε τοῦ βασιλέα καὶ τ' ἄλλα ὠραῖα βραχιόλια καὶ γυρίζοντας στὸ νησί παντρεύτηκε ἐκείνη, ἀπὸ τὶς τρεῖς ἀδελφές, ποῦ τοῦ εἶχε χαρίσει τὰ βραχιόλια, καὶ κάμανε γάμους καὶ χαρὲς καὶ ξαφάντωσης πολλές.

10

Μιὰ φορὰ κι' ἕναν καιρὸ ἦταν ἕναςπραματευτὴς ἄρχοντας κι' ἤθελε νὰ κινήσῃ στὸ ταξίδι. Δυὸ μῆνες ἦτανε ποῦ παντρεύτηκε καὶ γιὰ νὰ κάμῃ τὴ γυναῖκα του νὰ τὸν θυμᾶται, ἀγόρασε μιὰ πάπια, τὴν παραγέμισε μὲ κανέλα κι' ἄλλα μπαχάρια καὶ τὴν ἔστειλε μὲ τὸν παραγυιὸ του στὸ φούρνο. Ὁ φουρνάρης εἶπε τοῦ παραγυιοῦ πῶς γιὰ νὰ τὴν ψήσῃ καλὰ θέλει δυὸ γρόσια. Μείνανε τὸ λοιπὸν σύμφωνοι καὶ πῆγε ὁ παραγυιὸς στὴ δουλειά του. Σὰν πέρασε ἡ ὥρα, τ' ἀφεντικὸ εἶπε τοῦ παραγυιοῦ νὰ πάῃ νὰ δῆ ἂν ψήθηκε ἡ πάπια· προτοῦ ὅμως νὰ πάῃ ὁ παραγυιὸς στὸ φουρνάρι, πέρασε ἀπὸ τὸ φούρνο ὁ καδδῆς καδᾶλλα καὶ τὸν μπαίλντισε ἢ μυρουδιά τῆς πάπιας. Ὁ φτωχὸς ὁ φουρνάρης σὰν εἶδε τὸν καδδῆ τὰ χρειάστηκε καὶ τοῦ λέει πῶς ἔχει στὸ φούρνο μιὰ πάπια ἐνὸςπραματευτῆ καὶ μυρίζει ἔτσι. Κατὰ τὴ μυρουδιά ποῦ ἔχει ἡ πάπια, λέει ὁ καδδῆς, δὲν θὰ τὴν φάῃ ὁπραματευτὴς. Ἡ πάπια εἶναι γιὰ μεγάλα δόντια. Θὰ στείλω πιὸ ὕστερα ἕνα καδᾶση νὰ τοῦ τὴ δώσῃς. — Δὲν μπορῶ ἀφεντικὸ, λέει ὁ φουρνάρης, γιατί θὰ μ' ἀγκαλέσῃ. — Ποῦ θὰ πάῃ μωρέ; λέει ὁ καδδῆς, σέ μένα θὰ σέ φέρῃ. Νὰ ἕνα μπεσλίκι καπάρο καὶ σὰ φέρουν τὴ πάπια, θὰ πάρῃς καὶ τὸ ρεγάλο σου. — Μὰ τί νὰ τοῦ πῶ σὰν ἔρθῃ καὶ τὴ γυρέψῃ; — Πές του πῶς πέταξε, κι' ἐγὼ εἶμαι ἐδῶ. Σὰν περάσανε δυὸ τρεῖς ὥρες, ἔστειλε ὁπραματευτὴς νὰ πάρῃ τὴν πάπια, νὰ κάμῃ ζεῦκι μὲ τὴ φαμήλια του, καὶ κείνη ἴσα ἴσα τὴν ὥρα τὴν ξεφάντωνε ὁ καδδῆς. Πάει λοιπὸν ὁ παραγυιὸς ὀλοτρέχοντας καὶ γυρεύει τὴν πάπια ἀπὸ τὸ φουρνάρι· ἄμ ὁ φουρνάρης τοῦπε. — Ἐ! γιολντάση, ἡ πάπια πέταξε. — Μοῦ χωρατεύεις; — Δὲν σοῦ χωρατεύω σοῦ λέω τὴν ἀλήθεια πῶς ἡ πάπια πέταξε. Ὁ παραγυιὸς μὲ τὸ φουρνάρι ἄρχισαν νὰ φιλονεικοῦν, μὰ ὁ φουρνάρης δὲν ἔλεγε ἄλλο τίποτα, μόνο πῶς ἡ πάπια πέταξε. — Θὰ σέ πάω καυμένε φουρνάρι στὸν καδδῆ, μόνο νὰ μοῦ δώσῃς τὴν πάπια. — Βρὲ χριστιανέ, τοῦ λέει ὁ φουρνάρης, πῆγαινε ὅπου θέλεις, ἡ πάπια πέταξε. Τί νὰ κάμῃ ὁ κουτρούλης ὁ παραγυιὸς, γυρίζει στὸ ἀφεντικὸ του καὶ τοῦ λέει τὰ τρέχοντα.

Ὁπραματευτὴς λέει τότε τοῦ παραγυιοῦ του. — Μήπως θέλει πειὸ πολὺ ψηστικὸ; — Ὁχι ἀφεντικὸ, δὲ θέλει· γιατί ἂν ἤθελε θὰ μοῦ τὸ ἔλεγε. — Κάθησε σὺ νὰ πάω γώ, λέει ὁπραματευτὴς καὶ νὰ δῆς τὴν παίρνω γιὰ δὲν τὴ παίρνω τὴν πάπια. Σηκώνεται ὁ καλὸς σου ὁπραματευτὴς καὶ πάει στὸ φουρνάρι. — Ψήθηκε ἡ πάπια ποῦ σοῦ ἔστειλα μὲ τὸν παραγυιὸ μου; τοῦ λέει. — Τί νὰ σοῦ πῶ ἀφεντικὸ· ἡ πάπια πέταξε, λέει ὁ φουρνάρης. — Ἐλα δὰ καυ-

μένε φουρνάρη, ἄφησε τὰ χωρατὰ καὶ δόσμου τῆ πάπια νὰ πηγαίνω στὸ σπίτι μου. — Ἐγὼ χωρατὰ δὲν ξέρω, λέει ὁ φουρνάρης· σοῦ λέω πῶς ἡ πάπια πέταξε. Ἀπὸ λόγο σὲ λόγο θύμωσε ὁπραματευτῆς κι' ἔστραψε μιὰ χαστουκιὰ στὰ μοῦτρα τοῦ φουρνάρη. Ὁ φουρνάρης ἀρπάχνει ἕνα σκάλεθρο, παίζει μιὰ στὰ μοῦτρα τοῦπραματευτῆ, τοῦ βγάζει τὸ μάτι καὶ τὸ «κόφτει σκουμπρί». Ὁ καυμένος ὁπραματευτῆς, σὰν εἶδε τὸ μάτι τοῦ πού βγήκε σὰν πεταλίδα, τρέχει ξοπίσω ἀπὸ τὸν φουρνάρη καὶ τὸν ἐκάτσερνε. Ὁ φουρνάρης βλέποντας πῶς θὰ τὸν πιάση ὁπραματευτῆς, χώνεται σ' ἕνα σπίτι πού ἦταν ἡ πόρτα ἀνοιχτή. Μπαίνει ὁ φουρνάρης, κοντὰ κι' ὁπραματευτῆς. Ἔτυχε ἡ σπιτονοικοκυρὰ νὰ εἶναι γκαστρωμένη καὶ σὰν εἶδε δυὸ ἀνθρώπους πού γυρεύανε νὰ σκοτωθοῦνε, ἀπόρριξε. Ὁ ἄντρας τῆς τότε μπήγει τὶς φωνές καὶ λακάει ὁ φουρνάρης, κοντὰ ὁπραματευτῆς κοντὰ κι' ὁ σπιτονοικοκύρης.

Τὶ νὰ κάμη ὁ φτωχὸς ὁ φουρνάρης πού τώρα τὸν κυνηγοῦσαν δυὸ. Στὸ δρόμο πού ἔτρεχε, θρίσκει ἕνα τζαμί κι' ἦταν ἀνοιχτὴ ἡ πόρτα τοῦ μιναρῆ. Ἀνεβαίνει τῆ σκάλα, κοντὰ καὶ ὁπραματευτῆς, κοντὰ καὶ ὁ ἄντρας τῆς γυναίκας πού ἀπόρριξε. Τὶ νὰ γένη ὁ κουτρούλης ὁ φουρνάρης· κι' ἔτσι χαμένος κι' ἀλλοιῶς χαμένος. Ἀποφασίζει λοιπὸν καὶ γκρεμίζεται ἀπὸ τὸν μιναρῆ καὶ πέφτει κάτω. Κατὰ τύχη κάτου ἀπὸ τὸ μιναρῆ ἦταν δυὸ ἀδέρφια τούρκοι καὶ ψείριζε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Πέφτει λοιπὸν ὁ φουρνάρης πάνου στὸν ἕνα τούρκο καὶ τὸν σκοτώνει, ἐνῶ αὐτὸς δὲν ἔπαθε τίποτα· σηκώνεται τότε ἀπάνου κι' ἄν τὸν πιάσης. Ὡσπου νὰ κατεβοῦνε οἱ ἄλλοι δυὸ ἀπὸ τῆ σκάλα τοῦ μιναρῆ, σηκώνεται ἀπάνου ὁ ἀδερφὸς τοῦ σκοτωμένου τούρκου κι' ἀρχίζει νὰ κυνηγᾷ τὸν φουρνάρη. Σὲ λίγο φτάνουνε κι' οἱ ἄλλοι δυὸ καὶ τώρα κυνηγοῦσαν τὸ φουρνάρη τρεῖς. Ἀπὸ δῶ τὸν εἶχανε, ἀπὸ κεῖ, τὸν ἔπιασαν τέλος καὶ τὸν πῆγαν στὸν καδδῆ.

Ὁ καδδῆς (ἦταν ὁ ἴδιος πού ἔφαγε τὴν πάπια) ρωτᾷε τί νταβᾶ ἔχουνε γιὰ τὸν φουρνάρη. — Ἀφέντη μου, λέει ὁπραματευτῆς, αὐτὸς εἶναι φουρνάρης καὶ τοῦστεῖλα μιὰ πάπια παραγεμισμένη νὰ τὴν ψήση στὸ φούρνο τοῦ. Σὰν κατάλαβα πῶς ἦταν ψημένη ἔστειλα τὸν παραγιοῦ μου νὰ τὴν φέρη στὸ σπίτι μου. Ἀπὸ δῶ ὁ φουρνάρης εἶπε τοῦ παραγιοῦ μου, ὅτι ἡ πάπια πέταξε. Πετᾷε ποτὲς πάπια σφαμένη, παραγεμισμένη καὶ ψημένη; — Ντὸρ σέκ, τζορμπατζῆ, κιτάπ μπακαίμ, λέει ὁ καδδῆς. Τοῦ φέρνουνε λοιπὸν τὸ κιτάπι, τὸ νόμο σὰ νὰ ποῦμε, τὸ φυλλομετράει κάμποση ὥρα καὶ λέει. — Ὁ νόμος γράφει πῶς ἡ πάπια μπορεῖ νὰ πετάξῃ. — Τὶ λογιᾶς μπορεῖ, λέει ὁπραματευτῆς. — Μπορεῖ καὶ παραμπορεῖ. Πῶς μωρὲ τότε πού σὰς πῆραμε τὴν Πόλη, πετάξανε τὰ ψάρια μέσα ἀπὸ τὸ τηγάνι; Δὲν ἦταν ἐκεῖνα ψάρια καὶ τηγανισμένα; Ἐτσιδὰ κι' ἡ πάπια πέταξε. Ἔχει ἄλλο νταβᾶ; Νταβᾶ καὶ μεγάλο νταβᾶ λέει ὁπραματευτῆς. Μοῦδωσε ὁ φουρνάρης μιὰ μ' ἕνα σκάλεθρο στὰ μοῦτρα καὶ μοῦδγαλε

τὸ μάτι μου. — Κι' εἶσαι βέβαιος πῶς σοῦθγαλε αὐτὸς τὸ μάτι σου; — Βεβαίως, λέει, δὲν τὸ βλέπεις πῶς τὸ βαστῶ στὰ χέρια μου. Νάτο. — Στάσου νὰ δῶ τὸ νόμο. Ἀνοίγει τὸ κιτάπι τὸ φυλλομετράει καὶ στέκει σ' ἓνα φύλλο. Βρὲ εἶναι τὸ μάτι σου αὐτό; — Ἀφέντη μου, λέει ὁπραματευτής, κύτταξε τὸν τόπο τοῦ ματιοῦ μου ποῦ λείπει. — Δὲ σὲ πιστέδω, λέει ὁ καδδῆς· γρήγορα φέρτε ἓνα βεζενέ. — Καὶ τί νὰ τὸν κάμης ἀφέντη μου τὸν βεζενέ; — Ὁ βεζενές θ' ἀποδείξη τὴν ἀλήθεια. Φέρανε τὸ βεζενέ κι' ὁ καδδῆς λέει τοῦπραματευτή. — Τὸ κιτάπι γράφει πῶς πρέπει νὰ βγάλῃς καὶ τὸ ἄλλο σου μάτι καὶ νὰ τὸ ζυγίσουμε κι' ἀνίσως καὶ ἠρεθοῦνε ἴσα καὶ τὰ δυὸ μάτια στὸ βεζενέ ἐγὼ ξέρω πῶς πρέπει νὰ παιδέψω τὸν φουρνάρη. — Ἀφέντη μου φωνάζει ὁ φτωχὸςπραματευτής δὲ μοῦ σώνει πῶς μοῦθγαλε τὸ ἓνα μου μάτι ἐκεῖνος, μόνο θέλεις νὰ μοῦ βγάλῃς καὶ σὺ τὸ ἄλλο; Τί λογιά θὰ μπορῶ νὰ κάμω τὴ δουλειά μου ὀλόστραβος; — Ἔ! ἄιντε γκίτ. Σὺ βρέ, λέει ὁ καδδῆς στὸν ἄλλον, πῶς ἦρθες; Μήπως καὶ σ' ἔχουν μάρτυρα; — Ἐγὼ ἀφέντη μου, ἔχω τώρα πέντε χρόνια παντρεμένος καὶ δὲν ἔκανα παιδιὰ· φέτος μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ γκαστρώθηκε ἡ σκλάδα σου καὶ τῶχα ἓνα μεγάλο καμάρι. Εἶναι δὲν εἶναι μιὰ ὥρα περασμένη, ποῦ μπήκανε αὐτοὶ οἱ δυὸ μέσα στὸ σπίτι μου καὶ κάτσερνε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον σὰ νὰ γυρεύανε νὰ σκοτωθοῦνε. Ἡ γυναῖκα μου ἡ καυμένη, σὰν ἄθγαλτη ποῦναι, φοβήθηκε κι' ἀπόρριξε κι' ἦρθα στὴν πόρτα σου νὰ γυρέψω δικαιοσύνη. — Τὸ κιτάπι τσαμποῦκ τσαμποῦκ, φωνάζει ὁ καδδῆς. Τοῦ φέρανε τὸ κιτάπι, τ' ἀνοίγει τὸ φυλλομετράει καὶ βρίσκει κείνο ποῦ γύρευε. — Νά τί λέει ὁ νόμος. Νά πάρῃς τὸ φουρνάρη, ποῦναι ἡ πρώτη αἰτία, σαράντα μέρες στὸ σπίτι σου νὰ τὸν φαοποτίξης μὲ καλὰ φαγιά καὶ καλὸ μαῦρο κρασί, νὰ κοιμᾶται μὲ τὴ γυναῖκα σου, καὶ ἂν στίς σαράντα μέρες δὲν σοῦ βγάλει νταμουζλοῦκι ἄλλο παιδί στὸν τόπο τοῦ ἀπορριγμένου, ἐγὼ ξέρω τότε νὰ τὸν παιδέψω. — Ἀφέντη μου, λέει ἐκεῖνος, δὲν μοῦ σώνει τὸ κακὸ ποῦ μοῦ γίνηκε, μόνο θέλεις νὰ μοῦ γίνῃ κι' αὐτὸ τὸ μασκαραλίκι, νὰ φαοποτίξω τὸ φονηᾶ τοῦ παιδιοῦ μου καὶ νὰ τὸν βλέπω νὰ κοιμᾶται καὶ μαζί μὲ τὴ γυναῖκα μου; Αὐτὸ δὲ γίνεται. — Ἔ! ἄ σικτήρ... Ἄμ ἐσὺ βρὲ Μουσταφᾶ, λέει ὁ καδδῆς τοῦ Τούρκου, τί θέλεις; — Ἐγὼ ἀφέντη μου, καθόμουν μὲ τὸν ἀδερφό μου τὸν Ἀλῆ ἀπὸ κάτου ἀπὸ τὸν μιναρὲ καὶ τὸν ἐψείριζα. Ἄξαφνα πέφτει αὐτὸς ὁ φουρνάρης ἀπὸ τὸ μιναρὲ πάνω στὸν ἀδερφό μου καὶ τὸν σκοτώνει. Σὺ τώρα σὰν καδδῆς ποῦ εἶσαι πρέπει νὰ κάμῃς δικαιοσύνη. Ἐγὼ δὲ θέλω τζερεμὲ νὰ τὸν τζερεμετίσης. Θέλω τὸ αἷμα τοῦ γκιούρ, τὸ αἷμα θέλω. — Τί θέλεις συ βρὲ Μουσταφᾶ, δὲν εἶναι δική σου δουλειά. Νὰ δοῦμε τὸ νόμο. Ἀνοίγει πάλι τὸ νόμο καὶ βρίσκει τὸ φύλλο ποῦ γύρευε. — Ὁ νόμος γράφει βρὲ Μουσταφᾶ νὰ πάῃ νὰ καθῆσῃ ὁ φουρνάρης στὸν τόπο ποῦ καθόντανε ὁ ἀδερφός σου, καὶ σὺ ποῦ γυρεύεις τὸ αἷμα νὰ πᾶς ἀπάνω ἀπὸ τὸ μιναρὲ νὰ γκρεμιστῇς κάτου, ἴσα ἴσα ἀπὸ πάνω του, νὰ τὸν

σκοτώσης τὸν κερατᾶ τὸν γκιαούρη, καθὼς κι' αὐτὸς σκότωσε τὸν ἀδερφό σου. — "Α! ἄ! πῶς μπορεῖ νὰ γίνη αὐτὸ ἀφέντη μου; Νὰ πάω νὰ γκρεμιστῶ ἐγὼ ἀπὸ τόσο ψηλά, καλὰ νὰ τὸν πετύχω ἴσα ἴσα καὶ νὰ πέσω πάνω του νὰ τὸν σκοτώσω· ἄμ ἂν πάω παραπέρα καὶ σκοτωθῶ καὶ γώ; Κι' ἔπειτα ποιὸς ξέρει πῶς θὰ σκοτωθῇ ὁ γκιαούρης, ἐνῶ ἐγὼ χωρὶς ἄλλο δὲν θὰ γλυτώσω. — "Ε! ἄιντε φύγετε ὅλοι ἀπεδῶ κι' ἀφήστε τὸ φουρνάρη στὸ ραχάτι του.

Σὰν ἔφυγαν ὅλοι, λέει ὁ καδδῆς στὸ φουρνάρη. — "Ε! δὲν σοῦλεγα ἐγὼ, βρέ φουρνάρη, νὰ μοῦ στείλῃς τὴν πάπια κι' ἐγὼ τὰ διορθῶνω; Δὲν ἔχεις ἀκουστὰ μὲ τὸν καλλίτερό σου σκόρδα νὰ μὴ θάζης; — Τώρα κατὰλαβα, λέει ὁ φουρνάρης, πῶς κείνος ποῦ κρατεῖ τὸ νόμο, γυρίζει τὸ φύλλο ὅπως τὸ θέλει.

11

"Ἦτανε μιὰ φορὰ ἓνας γέρος καὶ σὰν ἦτανε νὰ πεθάνη, φώναξε ἓνα γυιό, μοναχογυιό ποῦ εἶχε καὶ τοῦ λέει. — Γυιέ μου, ἐγὼ πεθαίνω καὶ σὺ θὰ ζήσης ἀκόμα πολλὰ χρόνια, μ' ἀνισωστὰ θέλεις νὰ ζήσης καλὰ, νὰ φυλάγεσαι ἀπὸ τρία πράματα, τῆς γυναίκας σου μυστικὸ νὰ μὴν πῆς, στρατιώτη φίλο νὰ μὴν κάμης καὶ μπάσταρδο νὰ μὴν θρέψης. Σὰν πέθανε ὁ γέρος, τὸ παιδί, περιέργο, θέλησε νὰ δοκιμάσῃ καὶ τὰ τρία.

Κάνει ἓνα μπίμπαση φίλο γκαρδιακό, παίρνει γυναῖκα ἓνα κορίτσι ποῦ ἀγαποῦσε ἀπὸ χρόνια, βρίσκει κι' ἓνα πεταμένο μπασταρδάκι καὶ τὸ συμμαζώνει. Περάσανε δυὸ τρία χρόνια κι' ἡ γυναῖκα του τὸν ἀγαποῦσε σὰν καὶ πρῶτα, τὶς φιλίες μὲ τὸν μπίμπαση τὶς εἶχε, καὶ τὸ μπασταρδάκι τοῦκανε τόσα χάρδια. Πολλές φορές ὁ μπίμπασης τοῦλεγε πῶς ἂν κάμης τίποτα γιολντάση μου, καὶ γιὰ θάνατο νᾶσαι, θὰ σὲ γλυτώσω. Τὸ καλὸ σου τὸ παλληκάρι ἔδλεπε πῶς οἱ παραγγελίες τοῦ γέρου του δὲν πιάσανε τόπο· ἀπεφάσισε τὸ λοιπὸν νὰ τὶς δοκιμάσῃ.

Βρίσκει ὕστερα ἀπὸ δεκαπέντε χρόνια ποῦ ἦταν πεθαμένος ὁ γέρος ἓνα τσοπάνη καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ τοῦ δώσῃ ἓνα παχὺ ἄρνι. — Σοῦ δίνω, τοῦ λέει ὁ τσοπάνης, ἀλλὰ θὰ μοῦ τὸ πληρώσης 50 γρόσια. — Πενῆντα, ἀδερφέ, πενῆντα. Πῆρε τ' ἄρνι μὲ συμφωνία νὰ κρατήσῃ τὰ σκοτοκέφαλα καὶ τὸ δερμάτι ὁ τσοπάνης, καὶ πλήρωσε τὰ πενῆντα γρόσια. Τί κάνει; παίρνει γδαρμένο τ' ἄρνι, τὸ θάζει μέσα σ' ἓνα σακκὶ καὶ πάει στὸ σπίτι του χλωμὸς καὶ κατατρομαγμένος. — Πῶς εἶναι τὰ μούτρα σου ἀλλαγμένα; τὸν ρωτᾷ ἡ γυναῖκα του. — "Ε! καϋμένη γυναῖκα, δὲ ξέρεις τίποτα. Τώρα ποῦ ἐρχόμουν στὸ σπίτι, βρῆκα στὸ δρόμο ἓνα μεθυσμένο ποῦ μὲ ἀπανέβηκε, τοῦ στράφτω μιὰ μ' ἓνα ξύλο στὸ κεφάλι καὶ τὸν ἔρριξα στὴ γῆ. Σὰν εἶδα πῶς τὰ τίναξε, βρῆκα ἓνα σακκί, τὸν ἔβαλα μέσα καὶ τὸν ἄφησα κάτω. "Αντε νὰ πᾶμε νὰ τὸν χῶσουμε. — Πᾶμε, εἶπε ἡ γυναῖκα καὶ κατέβηκαν στὸ κατώγι. Σκάψανε μὲ τῆ

τσάπα ένα λάκκο και βάλανε μέσα τὸ σακκὶ ὡς ἦτανε, καὶ τὸ χῶσανε. — "Ε! καυμένη γυναῖκα, νὰ μὴν πῆς τίποτα γιατί καὶ γὼ θὰ χάσω τὴ ζωὴ μου καὶ σὺ θὰ μείνης χήρα. — "Ε! ἄντρα μου, λέει ἡ γυναῖκα, γιὰ τόσο τρελλή με θαρρεῖς νὰ πάω νὰ σὲ καταδικάσω; Τὰ κοφίδια μου νὰ πέφτουν κατὰ γῆς καὶ πάλι δὲν θὰ πῶ τέτοιο πρᾶμα. — Καλά, νὰ σὲ ἰδῶ λέει ὁ ἄντρας. Ἐγὼ τώρα θὰ πάω στὸν καφενὲ νὰ μεθύσω ὡς τὸ πουρνό, γιὰ νὰ φύγη κάθε ὑποψία ἀπὸ πάνω μου. Σὺ θὰ μείνης μονάχη στὸ σπίτι κι' ἂν ἔρθη κανένας νὰ βροντήση, μὴν ἀνοίγης. — Πᾶνε στὸ καλὸ κι' ἔννοια σου. Τὸ πουρνό, ἓνα δυὸ ὥρες τῆς μέρας, γυρίζει ὁ καλὸς σου ὁ ἄντρας στὸ σπίτι του. — Καλὴ μέρα γυναῖκα. — Καλὴ σου μέρα, ἀποκρίνεται κείνη. — Τί χαμπάρια; — Καλά. — Ἦρθε κανένας ἀπόψε; — "Οχι, δὲ φάνηκε κανένας. — Μαγειρέφες; — Ἄμ τί νὰ μαγειρέψω, δὲν εἶναι ὥρα ἀκόμα. — Δὲν εἶναι ὥρα; Γὼ πεινῶ, γιατί χθὲς τὸ βράδυ δὲν ἔφαγα· τὸ θυμᾶσαι, γιὰ δὲν τὸ θυμᾶσαι; Νά, γιὰ νὰ μάθης ἄλλη φορὰ νὰ μαγειρεύης πουρνό! καὶ τῆς ἔστραψε δυὸ τρία χαστούκια στὰ μούτρα. — Τρέξτε, γειτόνοι, φτάστε, φωνάζει ἡ γυναῖκα. Ὁ φονιάς ψὲς σκοτώσε ἓναν ἄνθρωπο καὶ τώρα θέλει νὰ σκοτώσῃ καὶ μένα! Τρέχουν οἱ γειτόνοι καὶ ρωτοῦνε τί τρέχει. Στέκει ἡ καλὴ σου ἡ γυναῖκα καὶ τοὺς κοντάρει τὴν κουδέντα ὡς ἦταν ἀπαρχῆς, πῶς ὁ ἄντρας τῆς σκοτώσε ψὲς τὸ βράδυ ἓναν ἄνθρωπο καὶ τὸν ἐχῶσανε μαζί κάτω στὸ κατῶγι, καὶ τώρα πουρνό πουρνό ἦρθε, καὶ γιατί δὲν εἶχα μαγειρεμένα, γυρεύει νὰ τὴν σκοτώσῃ. Οἱ ὀχτροὶ τοῦ ἀντρός τῆς σὰν ἄκουσαν αὐτά, πῆγαν ἀμέσως στὸν καδδῆ καὶ τὰ κατήγγειλαν. — Γρήγορα, λέει ὁ καδδῆς στὸ μπίμπαση, τὸ φίλο τοῦ φονιά, πᾶνε νὰ τὸν φέρης νὰ τὸν κρεμάσουμε τὸν κερατᾶ. Ὁ μπίμπασης τρέχει μονομιᾶς στὸ σπίτι (ποῦ τῶξερε, γιατί κάθε μέρα τρώγανε καὶ πίνανε μαζί) καὶ τὸν βρίσκει. — "Αἴντε, δὲν πᾶμε γρήγορα καὶ σὲ θέλει ὁ καδδῆς, λέει στὸ φίλο του. — Βρὲ ἀδερφέ, ἀγάλ' ἀγάλια, νὰ φάω λιγάκι ψωμί κι' ἔφτασα. — Μὲ πρόσταξε ὁ καδδῆς νὰ σὲ πάω τώρα δὲν λέει ὁ μπίμπασης, καὶ τώρα θὰ πᾶμε. Ὁ κακόμοιρος ὁ ἄλλος θάρρειε πῶς ὁ μπίμπασης τοῦ χωράτευε. — Φίλε μου ἀγαπημένε, τοῦ λέει, δὲν ἦσουν αὐτὸ μούλεγε πῶς καὶ σὲ θάνατο νᾶμαι καταδικασμένος θὰ με γλυτώσης; Ἐέχασες ὅσα μούταξες ψὲς ἀκόμα; Ποῦ εἶναι οἱ φιλίες ποῦ εἶχαμε; — Δὲ ξέρω γὼ ἀπ' αὐτά· μούπε ὁ καδδῆς πῶς ἔχεις καμπαὲτ μεγάλο καὶ δὲ μπορῶ νὰ μὴ σὲ πάω, γιατί βρίσκω γὼ τὸν μπελᾶ μου. — "Ε! βρὲ ἀδερφέ, σὰν δὲ θυμᾶσαι πῶς φάγαμε μαζί μιὰ μέρα ψωμί κι' ἀλάτι, πᾶμε.

Πῆγαν τὸ λοιπὸν στὸν καδδῆ κι' αὐτὸς πρόσταξε ἀμέσως νὰ τὸν πᾶνε στὴ πειδὸ βαθειὰ φυλακὴ. Ἐπειτα κούρντισε μετζλίση, ξετάξανε τὴ γυναῖκα τοῦ φονιά καὶ μαρτύρησε γιὰ τὸ φόνο. Τέλος βγάλανε ἀπόφαση νὰ κρεμάσουν τὸ φονιά, χωρὶς νὰ πᾶνε στὸ σπίτι νὰ ξεχώσουν τὸν σκοτωμένο, νὰ δοῦν τί ἄνθρωπος εἶναι.

Κεῖνο τὸν καιρὸ ὁ τζελάτης πού κρεμοῦσε τοὺς καταδικασμένους· εἶχε πεθάνει κι' ὁ καδδῆς γύρευε ἄλλον καὶ δὲν εὔρισκε. Μέχρι πεντακόσια γρόσια ἔδινε μπαξίσι σὲ κεῖνον πού θὰ τραβοῦσε τὸ σκοινὶ νὰ κρεμάση τὸ φονιαῖ, ἀλλὰ κανένας δὲν πήγαινε. Τέλος ὁ μπάσταρδος, ποῦχε θρεμμένον, πάει στὸν καδδῆ καὶ τοῦ λέει. — Ἐγὼ ἀφέντη καδδῆ θὰ τραβῆξω τὸ σκοινὶ τοῦ πατέρα μου· γιατί νὰ πάρη ἄλλος τὰ πεντακόσια γρόσια καὶ νὰ πᾶνε γιαμπανᾶ; Τότε ὁ καταδικασμένος θυμῆθηκε τὰ λόγια καὶ τὶς παραγγελίες τοῦ ἀφέντη του κι' ἔμπηξε ἓνα μεγάλο γέλιο πού ἔλοι εἶπανε πῶς λωλάθηκε. — Βρὲ πᾶνε νὰ τὸν κρεμάσουν κι' ἐκεῖνος κακανίζει; Τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός; χωρὶς ἄλλο λωλὸς εἶναι, λέγαν ἐκεῖνοι πού ἦταν ὀλογοῦρις κι' ἀγναντεύανε. — Δὲν εἶμαι λωλὸς ἐγώ, λέει ὁ καταδικασμένος καὶ τώρα θὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω. Φέρτε δῶ τὸν καδδῆ. Ἐτρεξαν κι' εἶπαν τοῦ καδδῆ πῶς ὁ καταδικασμένος τὸν θέλει· ἦρθε ὁ καδδῆς καὶ τοῦ λέει. — Γιατί θὰ μὲ κρεμάσης, ἀφέντη καδδῆ; — Γιατί εἶσαι φονιαῖς, τοῦ λέει αὐτός. — Ποιόν σκότωσα; Τότε ὁ καδδῆς κατάλαβε πῶς ἔκαμε γιαγνίσει καὶ πῶς ἔπρεπε προτοῦ νὰ θγάλη τὴν ἀπόφαση νὰ δῆ ποιὸς εἶναι ὁ σκοτωμένος.

— Ἐλάτε δῶ, λέει στὸν καδδῆ καὶ στοὺς ἄλλους, νὰ πᾶμε στὸ κατῶγι μου νὰ σᾶς δείξω ποιὸς εἶναι ὁ σκοτωμένος. Τότε τοῦ ἔβγαλαν ἀπὸ τὸ λαιμὸ τὴ θηλειὰ καὶ τὸν πήγανε ἴσα στὸ σπίτι του, ἀνοίγουν τὸ κατῶγι, σκάθουν καὶ βρίσκουν τὸ σακκί, τὸ λύνουν καὶ βλέπουν μέσα ἓνα παχὺ ἄρνι γδαρμένο. — Τί εἶναι αὐτό; λέει ὁ καδδῆς; — Αὐτὸ τ' ἄρνι, ἀφέντη μου, εἶναι ὁ σκοτωμένος ἄνθρωπος. Καὶ κάθησε καὶ τοῦπε τὴν παραγγελία ποῦ τοῦ ἄφησε ὁ πατέρας του σὰν πέθαινε, καὶ πῶς αὐτός γιὰ νὰ δοκιμάση, ἀγόρασε τ' ἄρνι ἀπὸ τὸν τάδε τσοπάνη καὶ κατὰ περίσταση δοκίμασε καὶ τὰ τρία πράματα, ποῦ τοῦ εἶπε ὁ πατέρας του, κι' εἶχανε καὶ τὰ τρία βάση.

Τότε τὸν ἀμόλυσε ὁ καδδῆς καὶ ἀνεβαίνει στὸ σπίτι του καὶ διώχνει τὴ γυναῖκα του καὶ τὸν μπάσταρδο, παίρνει ἄλλη γυναῖκα καὶ ποτὲ δὲν τῆς ἔλεγε μυστικὸ καὶ ὅπου εὔρισκε στὸ δρόμο ἢ μπάσταρδο ἢ στρατιώτη, ἔφευγε σὰν νᾶχανε σκουρδοῦλα.

12

Μιά φορά ἦταν ἓνα λιονταράκι καὶ σὰν μεγάλωσε κι' αἰσθάνθηκε τὸν ἑαυτὸ του ἀνδρειωμένο, λέει τῆς μάνας του, τῆς λιοντάρενας. — Καλὲ μάνα, εἶναι κανένα ζῶο στὴ γῆς τὴν οἰκουμένη πειδὸ δυνατὸ ἀπὸ μένα; — Εἶναι τοῦ λέει ἢ μάνα του, ὁ ἄνθρωπος. — Καὶ τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος μπροστὰ σὲ μένα, λέει τὸ λιονταράκι, πού μ' ἔνα χτύπημα τοῦ ποδαριοῦ μου μπορῶ νὰ σπάσω ἓνα δένδρο. — Ἄκου ἐμένα πού σοῦ μιλῶ, τοῦ λέει ἢ μάνα του, ὁ ἄνθρωπος εἶναι πειδὸ δυνατὸς ἀπ' ὄλους. — Αὐτὸ δὲν τὸ πιστέθω, λέει τὸ λιονταράκι, καὶ

θά πάω νά βρω τόν ἄνθρωπο νά παλαίψω μαζί του, νά δοῦμε ποιός εἶναι ὁ δυνατώτερος. — Κάθησε στήν ἡσυχία σου, τοῦ λέει ἡ λιοντάρενα, καί θά τὸ μετανοιώσης. — "Ὁχι, λέει τὸ λιονταράκι, θέλω νά δοκιμάσω τὴ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου. Θά πάω νά βρω τόν ἄνθρωπο νά παλαίψω μαζί του. — Βρὲ καλέ μου, βρὲ κακέ μου, θά πάθης μασκαραλίκι, ἄκουσε μένα πού γέρασα κι' εἶδαν τὰ μάτια μου πολλά πράματα κι' ὁ ἄνθρωπος εἶναι πειὸ δυνατός. — Τίποτα, λέει τὸ λιονταράκι, θά φύγω· καί μιὰ καί δυὸ ἀποχαιρετάει τὴ μάνα του καί φεύγει. Ἡ κακομοίρα ἡ λιοντάρενα, πού δὲν ἄκουσε τὴν ὀρμήνεια τῆς τὸ παιδί τῆς, λυπήθηκε πολὺ καί τοῦ φώναξε ὄντας ἔφευγε. — "Ἀκουσε τί σοῦ εἶπα· ὁ ἄνθρωπος εἶναι πειὸ δυνατός κι' ἔχε πάντα τὸ νοῦ σου.

"Ὅμως ἐκεῖνο, σὰ μικρὸ καί ἄμυαλο πού ἦταν, ἔλεγε πῶς ἡ μάνα του ἦταν μαθὲ φοβιτσιάρα κι' ἔφυγε χωρὶς νά κυττάξῃ πίσω του. Πηγαίνοντας λοιπὸν στὸ δρόμο του ἔδρισκε, μὲ συγχώρεση, πρόβατα, βόδια, βουδάλια, καμηλές, σκύλους, γάτους, φίδια, λογιῶν λογιῶν ζῶα καί σταματώντας τα ἕνα ἕνα τοὺς ἔλεγε μὲ περηφάνεια. — Βρὲ σεῖς εἶναι ἄλλο ζῶο πειὸ δυνατὸ ἀπὸ μένα; Ἐκεῖνα τὰ κακόμοιρα πού βλέπανε τὸ λιοντάρι καί τᾶπιανε τούρτουρας, τοῦ λέγανε. — "Ὁχι, ἀφέντη λιοντάρι, σὰν καί σένα δὲν εἶναι κανένας δυνατός. Ἐμεῖς ἐσένα ἔχομε βασιλέα κι' ὄχι ἄλλον. Τὸ λιονταράκι, ἀκούγοντας τὰ λόγια αὐτά, χαίρονταν καί διαλογιζότανε. — Βλέπεις, πῶς ἔλεγε φέματα ἡ μάνα μου· καλὰ ἔλεγα γὼ πῶς φοβάται κείνη καί ἀπὸ τὸ φόβο τῆς τᾶλεγε αὐτά. Ἔτσι λέγοντας, περπατοῦσε κι' ἔφτασε σ' ἕνα μπουνάρι, σὰ νά ποῦμε πηγὴ νεροῦ, καί κάθησε κεῖ νά ξεκουραστῇ. Κεῖ πού καθόντανε νᾶσου καί μιὰ ἄλεποῦ, ἦρτε νά πιῇ νερό.

Σὰν εἶδε τὸ λιοντάρι μπροστά τῆς, ξεράθηκε τῆς κουτρούλας ὁ καταπιναῖς τῆς. — "Ὡρα καλή, ἀφέντη λιοντάρι. — Καλῶς τὴν ἄλεποῦ, λέει τὸ λιοντάρι. Τί ἦρθες ἐδῶ; — Ἦρθα, ἀφέντη λιοντάρι, νά πιῶ λίγο νερό, πού δίψασα. — Βρὲ ἄλεποῦ, τῆς λέει τὸ λιοντάρι, εἶναι στὸν κόσμον κανένα ζῶο πειὸ δυνατὸ ἀπὸ μένα; — Καλὲ ἀφέντη μου, τοῦ λέει ἡ ἄλεποῦ, σὰν παμπόνηρη πού ἦτανε, τί ἀρώτημα εἶναι αὐτὸ ποῦ μοῦ κάνεις; Θεὸς μαθὲ νά μὲ μασκαρέψῃς. Καί εἶναι κανένα ἄλλο ζῶο πειὸ δυνατὸ ἀπὸ τὴ γενναιότητά σου, ὅπου ὅλοι σ' ἔχομε βασιλέα καί κορώννα στὸ κεφάλι μας; Τὸ λιοντάρι εὐχαριστήθηκε πολὺ ἀπὸ τὰ λόγια τῆς ἄλεποῦς καί τῆς εἶπε νά καθήσῃ κοντά του νά ξεκουραστῇ κι' ἔπειτα νά πιῇ νερό, γιατί μπορούσε καθὼς ἦταν ἰδρωμένη, ἂν ἔπινε ἀμέσως νερό, νά κρυώσῃ. Θέλοντας λοιπὸν καί μὴ θέλοντας, κάθησε ἡ ἄλεποῦ· μὰ μὲ τί καρδιά, κείνη τῶξερε. Κεῖ λοιπὸν πού καθόντανε, νά σου ζί, ζί, ἕνας μπίμπικας ἦρθε στὸ μπουνάρι νά πιῇ νερό.

Σὰν εἶδε τὸ λιοντάρι, παραλύσανε τὰ ποδάρια του ἀπὸ τὸ φόβο, μὰ τί νά κάμῃ; Χαιρέτησε κι' αὐτὸς τὸ λιοντάρι καί λάγασε σὲ μιὰ μεριά ζαρωμένος. —

Βρέ μπίμπικα, πού ταξίδεφες πολὺ κόσμο, τοῦ λέει τὸ λιοντάρι, εἶδες αὐτοῦ πού πῆγες κανένα ζῶο πειδὸ δυνατὸ ἀπὸ μένα; — Μὴ κακό σου καὶ θλαμὸ σου! τοῦ λέει ὁ μπίμπικας, κι' εἶναι ἄλλο ζῶο πειδὸ δυνατὸ ἀπὸ τὴν αἰδεσιμότη σου, πού εἶσαι ἀφέντης καὶ μεγαλοσάνος ἀπάνω σὲ ὅλα τὰ ζῶα; Κεῖ πού λέγανε αὐτά, ἀκούστηκε ἄξαφνα ἕνας χτύπος δυνατός, σὰν νὰ κόβανε ξύλο μὲ μπαλτᾶ. Λέει λοιπὸν τὸ λιοντάρι τοῦ μπίμπικα. — Βρέ τί χτύπος εἶναι αὐτός; — Εἶναι ἕνας ἄνθρωπος ἐδῶ σαπάνω, τοῦ λέει, πού κόβει ξύλα μὲ μπαλτᾶ. — Ἄνθρωπος; λέει τὸ λιοντάρι· τώρα θὰ πάω νὰ τὸν βρῶ νὰ δοῦμε τὴ δύναμή του. Ἔσεῖς νὰ μείνετε, μὴ φύγετε, γιατί, τοὺς λέει, θὰ σᾶς φᾶνε τὰ μαῦρα φίδια. — Ὅρισμός σου ἀφέντη, τοῦ λένε, θὰ μείνουμε. Ἐφυγε τότε τὸ λιοντάρι καὶ πῆγε κατὰ τὸν ἄνθρωπο. Σὰν τὸν εἶδε ἀπὸ μακρὰ πού βαστοῦσε τὸν μπαλτᾶ καὶ μιὰ ἀποδῶ, μιὰ ἀπὸ κεῖ χτυποῦσε ἕνα θεόρατο δέντρο καὶ τῶρριξε κάτω, θυμήθηκε κάπως τὰ λόγια τῆς μάνας του, γιατί πού μποροῦσε τὸ λιοντάρι νὰ ρίξη κάτω τέτοιο δέντρο. Τί νὰ κάμη ὅμως; νὰ γυρίση πίσω δὲν τὸ καταδέχονταν· πάει λοιπὸν μπροστὰ καὶ θρῖσκει τὸν ἄνθρωπο. — Πολλὰ τὰ ἔτη, ἄνθρωπε. — Καλῶς τὸ λιοντάρι. — Ἄμ τί κάνεις ἐδῶ. — Εὐλα κόβω· ἄμ σὺ γιατί ἤρθες ἐδῶ; — Ἦρθα γιὰ νὰ παλαίψουμε, νὰ δοῦμε ποιὸς εἶναι ὁ δυνατότερος. — Ὅρισμός σου, περίμενε ὅμως λίγο νὰ τελειώσω τὴ δουλειά μου κι' ὕστερα παλεύουμε. — Πολὺ καλὰ· θέλεις νὰ σοῦ κάμω καὶ γὼ γιαρντίμι νὰ τελειώσης τὴ δουλειά σου γρηγορότερα γιὰ νὰ παλαίψουμε; — Σπολλάτη σου, λέει ὁ ἄνθρωπος, καὶ κάνει μιὰ σχισμάδα στὸ δέντρο ποῦρριξε κάτω, θάζει μέσα στὴ σχισμάδα δυὸ σφῆνες κι' ἔπειτα λέει στὸ λιοντάρι. — Ἄφοῦ θέλεις νὰ μὲ βοηθήσης, ἔλα θάλε τὰ χέρια σου μέσα στὴ σχισμάδα τοῦ δέντρου, νὰ θάλω κι' ἄλλες σφῆνες, νὰ τὸ κόψουμε στὴ μέση καὶ κατόπιν νὰ παλαίψουμε. — Ὅρισμός σου, λέει τὸ λιοντάρι καὶ σὰν ἄμυαλο πού ἦτανε, χώνει τὰ δυὸ του χέρια μέσα στὴ σχισμάδα· ἀμέσως ὅμως ὁ ἄνθρωπος θγάζει τίς σφῆνες ἀπὸ τὸ δέντρο καὶ μαγκώνει στὴ σχισμάδα μὲ τέτοια δύναμη τὰ χέρια τοῦ λιονταριοῦ, πού ἔγιναν πῆττα. Τὸ δύστυχο λιοντάρι, μαγκωμένο ἔτσι, ἄρχισε νὰ φωνάζη, νὰ κλαίη, νὰ παρακαλεῖ· μὰ ὁ ξυλοκόπος χωρὶς νὰ χάση καιρὸ, παίρνει τὸ μπαλτᾶ κι' ἀρχίζει νὰ χτυπάη τὸ λιοντάρι, πού σὲ πονεῖ καὶ πού δὲν σὲ πονεῖ. Τὸ ἔκαμε παστέλι, δὲν τοῦ ἄφησε γερὸ κόκκαλο. — Νὰ παλαίψης θέλεις αἶ; τοῦ ἔλεγε, ἄρπα κι' ἄλλες καὶ τοῦ κατάφερνε φοβερὲς μπαλταδιές. — Ὅχι, ὄχι, φώναζε τὸ λιοντάρι, ἤμαρτον, συχώρα με, δὲν παλαίβω, εἶσαι δυνατότερος ἀπὸ μένα, συχώρεσέ με. Τέλος νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε, ἀφοῦ τὸ ἔκανε πού μόλις κουνιόντανε, ὁ ἄνθρωπος θάζει πάλι τίς σφῆνες στὸ δέντρο καὶ θγάζει ἀπὸ τὴ σχισμάδα τὰ χέρια τοῦ λιονταριοῦ, κατατσακισμένα καὶ καταματωμένα ὡς ἦτανε καὶ τοῦ λέει. — Ξεκουπίσου ἀπὸ δῶ κι' ἄλλη φορὰ νὰ μὴ θέλῃς νὰ παλαίψης μὲ τὸν ἄνθρωπο. — Φεύγω, φεύγω, ἔλεγε τὸ λιοντάρι, πού μόλις

μπορούσε να κουνηθῆ και φοβόντανε μὴν ἀρπάξῃ πάλι ὁ ἄνθρωπος τὸ μπαλτᾶ και τὸ καταχερίση μὲ νέες μπαλταδιές. "Ἔτσι κατασκοτωμένο, γυρίζει κούτσα κούτσα στὸ μπουνάρι, και διηγιέται στὴν ἄλεπού και στὸ μπίμπικα, τὰ παθήματα του. — Στάσου, τοῦ λέει ἡ ἄλεπού, νὰ πάω ἐγὼ νὰ δῆς τί θὰ τοῦ κάμω τοῦ ἀνθρώπου. — Μωρὴ κάθησαι δῶ ποῦ κάθεσαι, τῆς λέει ἐκεῖνο, μὴν πάθῃς και σὺ τῶν παθῶν σου τὸν τάραχο. — Ἐγὼ, λέει ἡ ἄλεπού, θὰ πάω νὰ τοῦ ἀρπάξω τὸ φαῖ του, νὰ τὸν ἀφήσω νηστικό. Σηκώνεται λοιπὸν και πάει σιγὰ σιγὰ κεῖ ποῦ ἦτανε ὁ ξυλοκόπος και θάζει τὸ κεφάλι της μέσα στὸ σακκοῦλι ποῦ εἶχε τὸ ψωμί του και τὸ προσφάγι του, γιὰ νὰ τ' ἀρπάξῃ και νὰ φύγῃ. Ὁ ξυλοκόπος ἐκεῖ ποῦ δούλευε σὰ νὰ ἄκουσε θόρυβο, γυρίζει λοιπὸν τὸ κεφάλι του και βλέπει τὴν ἄλεπού μισοχωμένη μέσα στὸ σακκοῦλι του. Ἀμέσως ἀφήνει τὸ μπαλτᾶ και πάει κι' ἀρπάξῃ τὴν ἄλεπού ἀπὸ τὴ μέση. — Μωρὴ κλέφτρα, τῆς λέει, τώρα θὰ σοῦ δείξω γῶ' και βγαίνει ἓνα μαχαῖρι κι' ἀρχίζει νὰ τὴν ξεγδέρνει, ποῦ τῆς ἄφησε γοῦνα μόνο στὸ κεφάλι. Ἐπειτα τὴν ἄφησε κι' ἡ κακομοίρα σὲ τέτοια κατάσταση, πάει και θρῖσκει τὸ λιοντάρι και τὸν μπίμπικα και τοὺς διηγῆθηκε τὰ παθήματά της. — "Ἐ! καυμένη ἄλεπού, λέει ὁ μπίμπικας, σὲ λένε πονηρὴ, ἀλλὰ μυαλὸ δὲν ἔχεις. Στάσου νὰ πάω γῶ' νὰ δῆς τί θὰ τοῦ κάνω τοῦ ἀνθρώπου. — Και τί θὰ τοῦ κάνῃς μπίμπικα; λέει ἡ ἄλεπού. — Τί θὰ τοῦ κάνῃς; νά, θὰ τοῦ βγάλω τὸ μάτι μὲ τὸ κεντρί μου. — "Αἴντε νὰ δοῦμε, τοῦ λέει ἡ ἄλεπού, τί θὰ κάμῃς και σὺ.

Πέταξε λοιπὸν ὁ μπίμπικας και ζί, ζί, ζί, πάει ἐκεῖ ποῦ δούλευε ὁ ἄνθρωπος κι' ἄρχισε νὰ στριφογυρνᾷ γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλι του. Μιὰ δυὸ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἔδιωξε μὲ τὸ χέρι, μὰ σὰν εἶδε πῶς δὲν ἔφευγε, τὸν ἀρπάξῃ και τοῦ λέει. — Βρὲ θρωμομπίμπικα, γιατί ἤρθες ἐδῶ και μὲ ζαλίζῃς; Στάσου νὰ σοῦ δείξω' και πιάνει ἓνα ξυλαράκι και τοῦ τὸ χώνει, μὲ συμπάθειο, στὸν κῶλο κι' ἔπειτα τὸν ἀμολάει. Ὁ δυστυχημένος ὁ μπίμπικας πετάει τότε, ἀλλὰ πῶς; πουλί δὲν τὸν ἔφτανε, και πάει στὸ μπουνάρι, ποῦ τὸν περίμεναν οἱ συντρόφοι του. — "Ἀχ! τοὺς λέει, ἐγὼ ἔπαθα τὰ χειρότερα' αὐτὸς ὁ θρωμάνθρωπος ὡς και παλοῦκι μου ἔβαλε, μόνο νὰ πᾶμε και οἱ τρεῖς μαζί ἴσως μπορέσουμε και τὸν νικήσουμε. Ἔτσι ἔμειναν σύμφωνοι και σηκώθηκαν ὁ ἓνας κούτσα κούτσα, ὁ ἄλλος γδαρμένος κι' ὁ ἄλλος παλουκωμένος νὰ πᾶνε στὸν ἄνθρωπο' ὥσπου νὰ πᾶνε αὐτοί, τοῦ εἶχε φέρει ἡ γυναῖκα του φαῖ και ὅταν ἀπαφάγανε, ἄρχισε ὁ ἄντρας νὰ μαζεύῃ ξύλα και νὰ τὰ φορτώνῃ στὴ γυναικα του γιὰ νὰ τὰ πάῃ στὸ σπίτι. Σὰν τοὺς εἶδαν λοιπὸν ἀπὸ μακρὰ, λέει τὸ λιοντάρι. — Νὰ σᾶς πῶ; Ἐγὼ δὲν πηγαίνω, γιατί μοῦ φαίνεται πῶς ὁ ἄνθρωπος θάζει τὰ χέρια τῆς γυναίκας του στὴ σχισμάδα τοῦ δέντρου. — Ἐμένα, λέει ἡ ἄλεπού, μοῦ φαίνεται πῶς τὴν ξεγδέρνει και καλλίτερα νὰ λείπω ἀπὸ τέτοιο χωρατό. — Λάθος ἔχετε κι' οἱ δυὸ, λέει κι' ὁ μπίμπικας' δὲ βλέπετε πῶς τῆς χώνει μαθὲ παλοῦκι στὸν πισινό

της; καλὲ ποῦ νὰ πάω ἐγὼ πιά κατὰ κεῖ. Ἔτσι γύρισαν καὶ οἱ τρεῖς πίσω, καὶ τὸ λιοντάρι, ποῦ ἔμεινε ἀπὸ τότε κουτσὸ καὶ κοκκαλοτσακισμένο, ἔλεγε πάντοτε σ' ὄλα τὰ ζῶα ν' ἀκοῦνε τὶς μάνες τοὺς ὄντας τοὺς μιλοῦν καὶ νὰ μὴ θέλουν νὰ παλαίψουν μὲ τὸν ἄνθρωπο, γιατί εἶναι ὁ πειδὸ δυνατὸς ἀπ' ὄλα τὰ ζῶα. Καταλάβατε;

13

Μιά φορά κι' ἔγαν καιρὸ ἦταν ἕνας βασιλέας. Ὁ βασιλέας αὐτὸς ἦταν δίκαιος καὶ καλὸς κι' ἤθελε νὰ μάθη ἀνισωστὰς οἱ ὑπῆκοοί του εἶν' εὐχαριστημένοι μὲ τὴ βασιλεία του κι' ἂν οἱ κριτάδες ἀποφασίζουσι μὲ δικαιοσύνη ὅταν κρίνουν τὶς ὑποθέσεις ποῦ τυχαίνουσι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Τί κάνει λοιπόν; Βάζει κάτι ροῦχα παληὰ ποῦ τὸν ἔδειχναν σὰν νᾶναι ἕνας τιποτένιος ἄνθρωπος καὶ θγαίνει κρυφὰ ἀπὸ τὸ παλάτι του. Περπατώντας λοιπὸν πηγαίνει ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτεία καὶ θρίσκει ἕνα χωρικὸ ποῦ ἔσκαθε σ' ἕνα ἀμπέλι. — Ἄμ τί κάνεις αὐτοῦ; τοῦ λέει ὁ βασιλέας. — Τί νὰ κάνω; σκάθω τὸ ἀμπέλι ποῦ τ' ὄχω κολληγιακὸ γιὰ νὰ θγάλω τὸ ψωμί τῶν παιδιῶν μου, τοῦ λέει ὁ χωρικός. — Καὶ δὲν εἶναι δικό σου τ' ἀμπέλι; ρωτᾷ ὁ βασιλέας. — Ποῦ νὰ τὸ θρῶ ἐγὼ τ' ἀμπέλι, τοῦ λέει ὁ χωρικός. Σ' ἀφήνουν οἱ χαραμοφάγηδες νὰ σηκώσης κεφάλι γιὰ ν' ἀποκτήσης καὶ μιὰ πεζοῦλα ἀμπέλι; — Καὶ ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ χαραμοφάγηδες; λέει ὁ βασιλέας — Ποιοὶ εἶναι; τοῦ λέει· νὰ οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐξουσίας, δεκατιστάδες, εἰσπράχτορες καὶ τὰ ταίρια τους. — Ἄμ πῶς δὲν κάνεις ἀναφορὰ στὸ βασιλέα, τοῦ λέει ὁ βασιλέας, νὰ τοῦ πῆς ὅτι σοῦ κάνουν; — Μιλεῖς, τοῦ λέει ὁ χωρικός, σὰ νὰ μὴν εἶσαι ἀπεδῶ. Δὲν ξέρεις τὴν παροιμία ποῦ λέει ὅτι τὸ μεγάλο ψάρι τρώει τὸ μικρὸ; Σὲ ποιὸν θὰ πῆς τὸ κακοπόνοιό σου καὶ θᾶβρης δίκη; Ὅπου κι' ἂν πᾶς, θέλουν νὰ σ' ἀρπάξουν καὶ νὰ σὲ ξεσκίσουν. — Μὰ κι' ὁ βασιλέας θέλει ν' ἀρπάξῃ καὶ νὰ ξεσκίση; τοῦ λέει ὁ βασιλέας. — Ὡ! ποῦ νὰ τὸν εὐρ' ἢ ὦρα κι' ἐκείνον! λέει ὁ χωρικός. Κι' αὐτὸς εἶναι χειρότερος, ὅπ' ἔχει στὰ ἀξιώματα λογιῆς κοπῆς, μὲ συμπάθειο, γαιδάρους.

Σὰν τ' ἄκουσε αὐτὰ ὁ βασιλέας θύμωσε, ἀλλὰ δὲν τ' ἀπόδειξε, μόνον λέει στὸ χωρικὸ. — Καθὼς βλέπω ἔχεις δίκη καὶ φαίνεσαι ἄνθρωπος σωστὸς καὶ ἡ καρδιά μου σὲ μπεγιέντισε. Ἄν θέλῃς ἔλα νὰ κάμουμε μιὰ συμφωνία. Ἐγὼ ἔχω κάμποσα χωράφια ἄσπαρτα· νὰ σοῦ δώσω λοιπὸν σιτάρι κι' ἕνα ζευγάρι βόδια νὰ τὸ δουλέψῃς, καὶ στὸ χρόνο ὅτι δώσει ὁ Θεὸς νὰ τὸ μοιραστοῦμε μεσιακό. — Μετὰ χαρᾶς, λέει ὁ χωρικός. — Λοιπὸν αὔριο τὸ πρῶτ', λέει ὁ βασιλέας, ἔλα νὰ μὲ θρῆς στὸ τάδε μέρος (σὰ νὰ ποῦμε στὸν καφενὲ τοῦ Διακοδημήτρη) κι' ἀπὸ κεῖ πᾶμε στὰ χωράφια μου νὰ στὰ παραδώσω μὲ τὸ σιτάρι καὶ μὲ τὰ βόδια, καὶ ν' ἀρχίσῃς τὴ δουλειά. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶτ', συναντήθηκαν στὸ μέρος ποῦ εἶπανε. Παίρνει τότε ὁ βασιλέας τὸν χωρικὸ καὶ τὸν πάει

σ' ένα ταρλᾶ μεγάλο καὶ τοῦ λέει. — Νά ὁ ταρλᾶς μου, νά καὶ τὰ βόδια μου, νά κι' ὁ σπόρος. πάρε ἀκόμα καὶ χίλια γρόσια γιὰ τὰ ἔξοδα τῆς φαμίλιας σου καὶ πιάσε νὰ δουλεύης καὶ σὰν ἔρτη ὁ καιρός, θᾶρτω νὰ κάμουμε τὴ μοιρασιά.

Αὐτὰ εἶπε κι' ἔφυγε, κι' ὁ κουτρούλης ὁ χωρικός δόξασε τὸ Θεὸ πού βρέθηκε ἕνας καλὸς ἄνθρωπος νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ κάμῃ κι' αὐτὸς πέντε παραδιῶν νοικοκυριό. Σὰν ἦρτε ὁ καιρός καὶ θέρισε, νᾶσου κι' ὁ κολλήγας καὶ τοῦ λέει. — Τώρα νὰ μοιράσουμε τὸν καρπὸ πού κάναμε κι' ὅτι ἄλλο γέννηκε. — Ὅρισμός σου, τοῦ λέει ὁ χωρικός, ἐκάμαμε, σὰν νὰ ποῦμε, χίλια κοιλὰ, πάρε ἢ ἀφεντιά τὰ μισὰ, νὰ πάρω κι' ἐγὼ τᾶλλα μισὰ καὶ σὰν τὰ πουλήσω, θὰ ξεπληρώσω τὸ μπόρτζι μου μὲ τὸ διάφορο. — Αὐτὰ καλά, λέει ὁ βασιλέας, ἀμέ τὰ βοῦδάκια πού γεννήσανε τὰ βόδια δὲν θὰ τὰ μοιράσουμε; — Καλότυχε κολλήγα, λέει ὁ χωρικός, γεννοῦνε ποτὲ τὰ βόδια; γιάρης εἶναι ἀγελάδες; — Πῶς δὲν γεννοῦνε; λέει ὁ βασιλέας. Γεννοῦνε θέθαια. — Θέλεις μαθὲ νὰ μὲ μασκαρέψῃς, λέει ὁ χωρικός, καὶ μοῦ λές πῶς γεννοῦν τὰ βόδια; Ἀκούστηκε ποτές τὰ βόδια νὰ γεννήσουνε; — Ἀκούστηκε καὶ καλακούστηκε· λοιπὸν ἢ θὰ μοιράσουμε τὰ βοῦδάκια ἢ θὰ σὲ τραδῆξω στὸ δικαστήριο. Ὁ κουτρούλης ὁ χωρικός κόντεψε νὰ χάσῃ τὸ νοῦ του μὲ τὰ λεγόμενα τοῦ κολλήγα του, ὅπου τοῦ εἶχε κάμει τόσα καλά καὶ δὲν ἤθελε, σὰ νὰ ποῦμε, νὰ τὰ χαλάσῃ μαζὶ του.

Ὅταν ὁμοῦς εἶδε πῶς αὐτὸς ἐπέμενε, τοῦ λέει. — Γιὰ νὰ μὴν ἀδικηθῇ κανένας μας, αἴντε ἄς πᾶμε καὶ στὸ δικαστήριο, γιατί θέθαια ποιὸς δικαστῆς θ' ἀποφάσιζε πῶς τὰ βόδια γεννοῦνε. Τί κάνει τὸ λοιπὸν ὁ βασιλέας; Πάει καὶ θρῖσκει τοὺς δικαστάδες καὶ λέει. — Θᾶρτει ἕνας χωριάτης νὰ κριθοῦμε. Πάρτε δέκα χιλιάδες γρόσια καὶ πέστε πῶς τὰ βόδια γεννοῦνε καὶ ὅτι πρέπει νὰ μοιραστοῦνε τὰ βοῦδάκια πού γεννήσανε. Σὰν εἶδανε οἱ δικαστάδες τὰ γρόσια εἶπανε ὀρισμός σας. Λοιπὸν σὰν πῆγαν στὸ δικαστήριο, λέει ὁ βασιλέας στοὺς δικαστάδες. — Εἶχαμε κολληγιὰ μὲ τὴν ἀφεντιά του νὰ μοιράσουμε ὅσα πράματα κάμουμε· τώρα λοιπὸν δὲ θέλει νὰ μοιράσουμε καὶ τὰ βοῦδάκια πού γεννήσανε, μὲ συμπάθειο, τὰ βόδια· καὶ ἤρθαμε νὰ μᾶς κρίνετε. — Βρὲ χωριάτη, λένε οἱ δικαστάδες, γιατί δὲν δίνεις τὰ βοῦδάκια πού γεννήσανε τὰ βόδια; — Ἀφεντάδες μου, λέει ἐκεῖνος, ποτὲ δὲν ἀκούστηκε στὴ γῆς τὴν οἰκουμένη νὰ γεννοῦν τὰ βόδια. Πῶς τὸ λοιπὸν νὰ δώσω πράματα, πού δὲν εἶδα ποτέ. — Βρὲ χωριάτη, λένε οἱ δικαστάδες, θάλεις νὰ φᾶς τὸ δίκιο τοῦ ἀνθρώπου; Μωρὲ δὲ ξέρεις ἐσὺ πῶς τὰ βόδια γεννοῦνε, μόνο μᾶς λές ἐδῶ τὸν κακό σου τὸν καιρό; ἢ τὰ βοῦδάκια θὰ δώσης ἢ θὰ σὲ στείλουμε τώρα εὐθύς στὴ φυλακὴ. Σὰν ἄκουσε αὐτὰ ὁ κουτρούλης, λέει. — Καλά, ἄς λογαριάσῃ πόσα κάνουν τὰ βοῦδάκια καὶ ἄς τὰ κρατήσῃ ἀπὸ τὸ στάρι πού κάμαμε. Καὶ λέγοντας αὐτά, ὄγῃκε ἀπὸ τὸ δικαστήριο κλαίοντας γιὰ τὸ ἄδικο ποῦ τοῦ γίνεται καὶ γιὰ τὴν κακο-

μοιριά τῶν κριτάδων. Ἐκεῖ πού πήγαινε στο σπίτι του συλλογισμένος, ἔρχεται ἕνας χωροφύλακας καὶ τοῦ λέει. — "Ἐλα μαζί μου καὶ σέ θέλει ὁ βασιλέας. — Ὁ βασιλέας θέλει ἐμένα; λέει μὲ ἀπορία ὁ χωρικός· τί νὰ μὲ κάμη ἐμένα; Μήπως κάνεις λάθος; ἄλλον θὰ θέλῃ. — "Ὁχι, τοῦ λέει ὁ χωρικός, ἐσένα θέλει, μόνο ἔλα μαζί μου. Θέλοντας τότε μὴ θέλοντας ὁ κακόμοιρος ὁ χωριάτης, ἀκολουθαίει τὸ χωροφύλακα καὶ ἔρχεται στο βασιλικὸ παλάτι, μέσα σὲ μιὰ κάμαρα πού ἔλαμπε ἀπὸ χρυσάφι καὶ μετάξι.

Ἐκεῖ βλέπει καὶ ὄλους τοὺς δικαστάδες ὅπου τὸν κρίνανε. Ὁ κουτρούλης νόμιζε πῶς βλέπει ὄνειρο. Σὲ λίγο ἀνοίγει ἡ πόρτα καὶ βλέπει νὰ μπαίνη ἕνας ἄνθρωπος ντυμένος στὰ χρυσᾶ· σὰ νὰ τοῦ φάνηκε πῶς κάπου τὸν εἶδε. Διαλογίζονταν, καὶ ἔκανε ἄνω κάτω τὸ νοῦ του γιὰ νὰ θυμηθῇ ποῦ εἶδε αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο. Τέλος πάντων ἐκεῖνος γυρίζει καὶ τοῦ λέει. — "Ἐ! κολλήγα, ἐπειδὴ ἰεσὺ εἶχες δίκην πῶς τὰ βόδια δὲν γεννοῦνε καὶ οἱ δικαστάδες ἀπ' ἐδῶ ἀποφασίσανε πῶς τὰ βόδια γεννοῦνε, γι' αὐτὸ ἀποφασίζω καὶ γὼ αὐτοὶ νὰ πᾶνε στὴν κρεμάλα γιὰτὶ ἀδικοῦνε τὸν κόσμον, παίρνοντας ρουσφέτια, καὶ σὺ νὰ πάρῃς ὄλα τοὺς τὰ πράματα, νὰ ἀκόμα καὶ ἕκατὸ χιλιάδες γρόσια, δικὸς σου καὶ ὁ ταρλᾶς καὶ τὰ βόδια νὰ τᾶχῃς καὶ νὰ τὰ χαίρεσαι. Καὶ διέταξε ἀμέσως καὶ κρεμάσανε καταμεσῆς στὴ πολιτεία τοὺς ἀδικούς δικαστάδες, καὶ ἔστειλε μὲ τιμὴ καὶ μὲ δόξα τὸ χωριάτη στο σπίτι του· καὶ ἂν θέλετε πηγαίνετε νὰ τὸν βρῆτε νὰ σᾶς πῆ καὶ αὐτὸς πῶς ὅσα σᾶς εἶπα εἶναι ὄλα ψέματα καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος εἶναι παραμῦθι γιὰ νὰ περάσουμε τὴν ὥρα μας.

14

Μιὰ φορὰ ἦταν ἕνας χηρευόμενος καὶ εἶχε ἀπὸ τὴ γυναῖκα του πού πέθανε, μιὰ κόρη· ἦταν καὶ μιὰ χήρα, πού εἶχε ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς πού πέθανε καὶ αὐτὸς, μιὰ κόρη. Μὰ ἡ κόρη τοῦ χηρευόμενου ἦταν ὄμορφη καὶ προκομμένη καὶ ἡ κόρη τῆς χήρας ἄσκημη καὶ ἀκαμάτρα. Παντρεύτηκαν λοιπὸν ὁ χηρευόμενος καὶ ἡ χήρα· σὺν παντρευτήκανε, ἡ χήρα μισοῦσε τὴν προγονή τῆς γιὰτὶ ἦταν, καθὼς εἶπαμε, ὄμορφη καὶ προκομμένη, καὶ τὴν μάλωνε γιὰ τὸ τίποτα, καὶ τὴν ἔδερνε καὶ τῆς ἔκανε κάθε κακό· ὅμως ἐκεῖνη τὰ ὑπόφερνε ὄλα καὶ ἔλεγε: ὑπομονή, ἔτσι τῶθελε ἡ μοῖρα μου.

Ἡ μητριὰ τῆς πού τὴν ἔδλεπε νὰ τὰ ὑπομένη ὄλα, ἔσκαγε ἀπὸ τὸ πείσμα τῆς καὶ συλλογιζόντανε τί νὰ τῆς κάμη περισσότερο. Μιὰ μέρα λοιπὸν τὴ φόρτωσε μιὰ κόφφα μὲ τ' ἄπλυτα, τῆς ἔδωσε καὶ τὸν κόπανο στο χέρι καὶ πήγανε μακριὰ σ' ἕνα ρέμα νὰ πλύνουν· σὺν ἀποπλύνανε τὴ φόρτωσε πάλι τὰ πλυμένα ροῦχα, καὶ αὐτὴ μπροστὰ καὶ κείνη πίσω γυρίσανε στο σπίτι. Ὅταν βράδευσε, ἡ μητριὰ θυμήθηκε πῶς ἄφησαν τὸν κόπανο στο ρέμα καὶ λέει τῆς προγονῆς

της. — Μαρδίτσα (αὐτὸ ἦταν τ' ὄνομά της) ξεχάσαμε τὸν κόπανο στὸ ρέμα· πετάξου νὰ τὸν πάρης νὰ μὴν μᾶς τὸν κλέψουν. — Καλὲ μάνα, λέει ἡ Μαρδίτσα, ποῦ νὰ πάω τέτοια ὥρα ποῦναι νύχτα· ἄς σηκωθῶ νὰ πάω αὔριο τὸ πρωτὶ. — Τώρα ἀμέσως νὰ πᾶς τεμπελόσκυλο, τῆς λέει ἡ μητριὰ της, γιατί πιάνω ἓνα ξύλο καὶ κάνω τὴ ράχη σου μαλακὴ σὰν τὴν κοιλιά σου. Τί νὰ κάμη τότε ἡ Μαρδίτσα, βάζει τὴ μπόλια της καὶ πάη νὰ βρῆ τὸν κόπανο· ἐκείνη ὁμως ἤξερε πῶς ἔτρεμε, γιατί ἦταν τέτοιο σκοτάδι, ποῦ δὲν ἔβλεπε μιὰ δρασκειλιά μπροστά της. Καθὼς λοιπὸν πήγαινε, βρίσκει μιὰ τριανταφυλλίτσα ποῦ μύριζαν τὰ τριαντάφυλλά της καὶ τῆς λέει. — "Ὡρα καλὴ τριανταφυλλίτσα μου μὲ τὰ μυρωδάτα τριαντάφυλλά σου, νᾶχα κι' ἐγὼ τὴν ὠμορφιά σου. — Καλῶς τὴ κόρη μου, λέει ἡ τριανταφυλλίτσα καὶ καλῶς περνάει· σοῦ δίνω τὴν κοκκινίλα τῶν τριανταφυλλῶν μου. Κι' ἔξαφνα τὰ μάγουλα τῆς Μαρδίτσας γενήκανε ροδοκόκκινα σὰν τριαντάφυλλα. Πάει παρακάτω καὶ βλέπει μιὰ γιασεμιά ποῦ μύριζε σὰν τί νὰ σᾶς πῶ; — "Ὡρα καλὴ, γιασεμιά μου, τῆς λέει ἡ Μαρδίτσα, μὲ τὰ ὠμορφα γιασεμιά σου· νᾶχα τὴν ἀσπρίλα τῶν λουλουδιῶν σου. — Καλῶς τὴν κόρη μου καὶ καλῶς περνάει, τῆς λέει ἡ γιασεμιά. "Ἐχε τὴν ἀσπράδα τῶν γιασεμιῶν μου. Κι' ἀμέσως τὸ σῶμα τῆς Μαρδίτσας πῆρε τὴν ἀσπράδα τῶν γιασεμιῶν, ποῦ ἔγινε ἄλλο νὰ σᾶς τὸ λέω. Πάει παρακάτω, βλέπει ἓνα κυπαρίσσι καμαρωτὸ καὶ τοῦ λέει. — "Ὡρα καλὴ κυπαρισσάκι μου καμαρωτὸ καὶ νᾶχα τὸ καμάρι σου. — Καλῶς τὴν κόρη μου καὶ καλῶς περνάει, τῆς λέει τὸ κυπαρισσάκι· τὰ μαλλιά σου νᾶχουν τὴ χάρη μου. Καὶ μὲ μιᾶς τὰ μαλλιά τῆς Μαρδίτσας γενήκανε μακρὰ καὶ φουντωτὰ σὰν κυπαρίσσι, ποῦ ἔχανες τὸ νοῦ σου νὰ τὰ βλέπης. Πάει παρακάτω, βλέπει ἓναν κόρακα ποῦ καθόντανε πάνω σ' ἓνα δεντρί. — "Ὡρα καλὴ σου κόρακά μου χαριτωμένε, τοῦ λέει, νᾶχα τὴ χάρη σου. — Καλῶς τὴν κόρη μου καὶ καλῶς περνάει, τῆς λέει ὁ κόρακας, τὸ φρύδι του νᾶχη τὸ χρῶμα μου. Κι' εὐθὺς τὰ φρύδια τῆς Μαρδίτσας ἔγιναν μαῦρα σὰν τὸν κόρακα καὶ ἀπὸ τότε λένε κορακοφρυδοῦσα ἐκείνη ποῦ ἔχει ὠμορφα φρύδια.

Νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε, ἔφτασε στὸ ρέμα, πῆρε τὸν κόπανο καὶ γύρισε στὸ σπίτι της. Σὰν τῆς ἀνοιξαν τὴν πόρτα καὶ μπῆκε μέσα τί νὰ δοῦνε; Τὴ Μαρδίτσα μὲ μάγουλα τριανταφυλλένια, μὲ ἀσπρίλα γιασιμένια, μὲ μαλλιά κυπαρισσένια καὶ μὲ φρύδια κορακένια. Πήγανε νὰ ξυλώσουν· ἂν πῆς καὶ γιὰ τὴ μητριὰ της, κόντεψε νὰ κρεπάρη ἀπὸ τὸ κακό της. — Βρὲ Μαρδίτσα, τὴ ρωτάει, ποιὸς σ' ἔκαν' ἔτσι; Τότες ἡ Μαρδίτσα ἀρχίζει καὶ ἱστοράει ὅλα τὰ πάντα. Σὰν ἄκουσε αὐτὰ ἡ μητριὰ της, λέει. — Νὰ τώρα εἶναι καιρὸς νὰ γίνῃ ὠμορφη κι' ἡ κόρη μου· δὲν εἶπε ὁμως σὲ κανένα τίποτα.

"Ὅταν ἤρθε πάλι ὁ καιρὸς νὰ πλύνῃ, φορτώνει στὴ Μαρδίτσα τ' ἄπλυτα, πᾶνε στὸ ἴδιο ρέμα κι' ἀφοῦ τὰ πλύνανε, τὰ ξαναφόρτωσε στὴ Μαρδίτσα καὶ

γύρισε στο σπίτι, αφήνοντας τον κόπανο στο ρέμα. Σάν βράδυασε λέει τῆς κόρης της. — Σύρε, κόρη μου, με τὴν εὐχή μου, στο ρέμα, πού ξεχάσαμε τὸν κόπανο. Ἐκείνη, πού ἤξερε τί συνέβηκε τῆς Μαρδίτσας κι' ἔγινε ὡμορφη, ξεκίνησε χαρούμενη γιὰ τὸ ρέμα.

Στὸ δρόμο ἀπαντάει τὴν τριανταφυλλίτσα πού ὁ ἀέρας σειοῦσε τὰ κλωναράκια της. — "Α, παπᾶ! συχαμένη τριανταφυλλιά, πῶς φοβήθηκα, τῆς λέει ἡ κόρη. — Συχαμένη κόρη, τῆς λέει τότε ἡ τριανταφυλλιά, νὰ πάρης ἀπὸ πάνω ὡς κάτω τ' ἀγκάθια μου. Κι' ἀμέσως ἔδγαλε ἀπὸ τὸ κεφάλι ὡς τὰ πόδια της ἀγκάθια. Πάει παρακάτω καὶ βρίσκει τὴν γιασεμιὰ πού σειούντανε κι' αὐτή. — "Α, παπᾶ! κακορρίζικη γιασεμιὰ, πῶς με τρόμαξες, τῆς λέει. — Κακορρίζικη κόρη, τῆς ἀπαντάει ἡ γιασεμιὰ, νὰ πάρης τῶν φύλλων μου τὴν πρασινάδα. Κι' ἀμέσως πρασίνισε σᾶμπως νὰ τὴν δάφανε με πράσινη μπογιὰ. Πάει παρακάτω καὶ θλέπει τὸ ψηλὸ κυπαρισσάκι πού τὸ σάλευε ὁ ἀγέρας. — "Α, παπᾶ! ἄγαρμπο κυπαρίσσι, τοῦ λέει, πῶς μ' ἔσκιαξες! — "Αγαρμπη κόρη, τῆς ἀπαντάει ἐκεῖνο, νὰ κάμης τὸ μπόι μου. Καὶ μονομιᾶς σοῦγινε ἕνας ξυλαπόστολος, δέκα ὀργιές ψηλὴ. Πάει παρακάτω καὶ βρίσκει τὸν κόρακα πού ξεφτερουγιάζονταν. — "Α, παπᾶ! κακόμοιρε κόρακα, τοῦ λέει, πῶς μ' ἔσκιαξες. — Κακομοίρα κόρη, τῆς ἀπάντησε τότες ἐκεῖνος, νὰ πάρης τὴ μαυρίλα μου. Καὶ νᾶσου ἡ κακόμοιρη ἔγινε μαύρη σάν τὸ τηγάνι.

Νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε, πάει στο ρέμα, παίρνει τὸν κόπανο καὶ γυρίζει στο σπίτι της. Σάν τὴν εἶδε ἡ μάνα της ἔτσι με τ' ἀγκάθια, πράσινη, ψηλὴ σάν καλικάντζαρο καὶ μαύρη, μπήχνει τίς φωνές. — Βρὲ κόρη μου, ποιός σ' ἔκαμε ἔτσι; Τί κακὸ ἦτανε αὐτὸ πού ἔπαθες; Ἡ κόρη της τότε τῆς διηγήθηκε ὅλα τὰ γενόμενα, κι' αὐτὴ πού ἄναψε καὶ κόρωσε ἀπὸ τὸ κακὸ της, ἀποφάσισε νὰ ξεθάλη με κάθε τρόπο τὴν προγονή της. "Ὅμως, κατὰ πού λέει κι' ἡ παροιμία, ἄλλα ἔχει στο νοῦ του ὁ γαῖδαρος κι' ἄλλα ὁ γαῖδουρολάτης. Ἀφοῦ πέρασε κάμποσος καιρὸς ἡ μητριὰ παίρνει τὴ Μαρδίτσα, γιὰ νὰ πᾶνε τάχα σὲ μιὰ δουλειά, καὶ τὴ θγαίνει μακρὰ σ' ἕνα λόγγο, ὅπου δὲν φαίνονταν γεννημένη ψυχὴ. Ἐκεῖ βρίσκει ἕνα θαθὸ πηγᾶδι καὶ κεῖ πού κύτταζαν νὰ δοῦνε ἂν ἔχη μέσα νερό, τῆς δίνει μιὰ σπρωξιὰ καὶ μπλούμ! τὴ ρίχνει μέσα. Μὰ καλότυχε, σάν εἶναι κανενὸς γραμμένο του νὰ πάη μπρὸς ὅσο κι' ἂν θέλῃς ἐσὺ σκούντα τον νὰ πάη πίσω. Μέσα σὲ κείνο τὸ πηγᾶδι ἦταν ἕνα ὠραιότατο παλάτι, πού ἔχανες τὸ νοῦ σου νὰ τὸ βλέπης.

Πέφτοντας λοιπὸν ἡ Μαρδίτσα, βρέθηκε ὀλόρθη σ' αὐτὸ τὸ παλάτι. "Ὅλες οἱ κάμαρες ἦταν γεμάτες ἀπὸ ἀσῆμι, μάλαμα, διαμαντικά καὶ μεταξωτά ἄνθρωπος ὅμως δὲν φαίνονταν. Πάει στὴ μιὰ κάμαρη, πάει στὴν ἄλλη, δὲν βλέπει κανένα. Ἐπειτα μπαίνει σὲ μιὰ ὡμορφη καὶ μεγάλη κάμαρη, στολισμένη με ἀτλαζένιους καναπέδες, με καρέκλες συντεφένιες, με εἰδῶν εἰδῶν μόνμπολα

και καταμεσής ήτανε ένα τραπέζι ντουζτισιμένο με πιάτα, μαχαίρια, πηρούνια, μὰ χωρίς φαγητά. Κοντά στο τραπέζι ήτανε μισό βόδι ώμó, δλόπαχο και φρέσκο. Ἡ κουτρούλα ή Μαρδίτσα, βλέποντας όλα αυτά, δέν μπορούσε νὰ καταλάβη τίποτα· σὰν εἶδε όμως τὸ ώμó κρέας, κατάλαβε πῶς κάποιοι ἔρχονται και τρῶνε αὐτοῦ. Πιάνει ἀμέσως και κόβει τὸ κρέας, τὸ μαγειρεύει και κάνει ένα φαγητό, πού ή μυρουδιά του σέ ξελίγωνε. Ἐπειτα σερβίρισε τὸ φαγητὸ στὰ πιάτα και κρύφτηκε κάτω ἀπὸ ένα καναπέ για νὰ δῆ μαθές τί θὰ γίνη.

Σὰν βράδυασε ὁ Θεός τῆ μέρα, ἀκούει ἐκεῖ πού ήταν λαγασμένη, τίς πατημασιές πολλῶν ἀνθρώπων πού μπαίνανε στο παλάτι και σέ λίγο βλέπει ν' ἀνοίγουν οἱ πόρτες και νὰ μπαίνουν ένας ένας σαράντα δράκοι. Σὰς ἀφήνω νὰ φαντασθῆτε τὴν τρομάρα πού πῆρε κείνη τῆ στιγμή ή καρδιά της. Ἄλλὰ κι' οἱ δράκοι πού εἶδαν τὰ φρεσκομαγειρευμένα φαγητά σερβιρισμένα στο τραπέζι σαστίσανε και ἔλεγε ὁ ένας στὸν ἄλλον. — Βρὲ ποιός εἶναι αὐτὸς πού τὰ μαγειρεύε; ποιός νάσαι;

Τέλος, για νὰ μὴν πολυλογούμε, στρώθηκαν στο τραπέζι κι' ἔκαναν ένα φαί, πού ήταν ἔλο δικό τους· ἀκόμα και τὰ πιάτα, σὰ νὰ πούμε γλύψανε. Σὰν ἀποφάγανε, ἄρχισαν πάλι νὰ λένε. — Τί φαγιά ήταν αὐτά; ποιός νὰ τᾶκανε; Ἄνίσως και τὸν ξέραμε, θὰ τοῦ χαρίζαμε ὅτι ἤθελε. Ἔστερα πέσανε και κοιμηθήκανε, κοιμήθηκε κι' ή Μαρδίτσα κάτω ἀπὸ τὸν καναπέ κι' ὄντας ἐξύπνησε ήταν πιά μέρα και μήτε δράκος ἀκούγονταν μήτε τίποτα· μόνο μισό βόδι τετράπαχο βρισκονταν πάλι ἐκεῖ πού ήταν και τὴν περασμένη μέρα.

Ἄφου περίμενε κάμποση ὥρα ἀκόμα για νὰ βεβαιωθῆ πῶς οἱ δράκοι φύγανε, βγαίνει ἀπὸ τὸν καναπέ κι' ἀρχίζει νὰ κόβη τὸ κρέας και νὰ ἐτοιμάζει κάτι ὠραῖα φαγιά πού ήταν ἄλλο νὰ τὰ φᾶς κι' ἄλλο νὰ τὰ βλέπης. Καλότυχε, σοῦρχονταν νὰ λιγοθυμήσης ἀπὸ τῆ μυρουδιά τους. Μπροστά σ' αὐτὰ ἐκεῖνα ποῦκανε τὴν πρώτη μέρα δέν ήταν τίποτα. Ἄφου τὰ ἐτοίμασε και τὰ ὀρδίνασε στο τραπέζι κρύφτηκε πάλι κάτω ἀπὸ τὸν καναπέ και περίμενε νὰ νυχτώση, για νὰ δῆ τί θὰ γίνη. Κεῖ πού σουρούπωνε, νὰ σου πάλι κι' ἔρχονται ένας ένας οἱ σαράντα δράκοι κουρασμένοι, και σὰν εἶδαν τὸ τραπέζι ἔτοιμο και τὰ ὠραῖα φαγιά στὰ πιάτα, μείνανε πάλι ἐκστατικοί. Βλέπανε ἀπ' ἐδῶ, βλέπανε ἀπ' ἐκεῖ νὰ μὴν τὰ πολυλογούμε κἀθησαν και τὴν «τύλωσαν» κι' ἔπειτα πῆγαν νὰ κοιμηθῶν. Ἀποφάσισαν όμως τὴν ἄλλη μέρα νὰ μὴν φύγουν, ἀλλὰ νὰ κρυφτοῦν στο παλάτι για νὰ δοῦν ποιός εἶναι αὐτὸς ὁ ἐρίφης πού μαγειρεύει τέτοια φαγιά. Ἔτσι λοιπὸν κρυφτήκανε ἄλλος ἐδῶ κι' ἄλλος ἐκεῖ και περίμεναν. Ξυπνώντας ή Μαρδίτσα, σὰν εἶδε πῶς οἱ δράκοι λείπουν κι' εἶναι μεγάλη ἡσυχία, βγαίνει ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν καναπέ κι' ἀρχίζει νὰ κόβη και νὰ μαγειρεύη τὸ βοδινὸ κρέας. Ἄλλὰ ἐκεῖ πού μαγειρεύε, σοῦρτ κι' ἀνοίγ' ή πόρτα και σοῦ μπροστιάζονται ένας ένας οἱ σαράντα δράκοι, πού σὰν τοὺς εἶδε τὴν ἔπιασε τρεμούλα και κόν-

τεψε νὰ λιγοθυμήση. Τότες ἔρχεται ἕνας δράκος, ὁ πειὸ μέγας, καὶ τῆς λέει.

— Μὴ φοβᾶσαι κόρη μου, καὶ γιὰ τὸ καλὸ ποῦ μᾶς ἔκανες καὶ μᾶς μαγεΐ-
ρεψες τέτοια φαγιά, θὰ σοῦ κάμουμε καὶ μεῖς μεγάλα πράματα καὶ θὰ τὸ δῆς.
Μὰ πρῶτα πές μας πῶς βρέθηκες δῶ μέσα. Ἡ κατακαυμέν' ἡ Μαρδίτσα πῆρε
κομμάτι θάρρος κι' ἄρχισε νὰ τοὺς διηγιέται πῶς τὴν ἔρριξε ἡ μητριὰ της μέ-
σα στὸ πηγάδι, καὶ πῶς ἀντὶς νὰ χαθῆ, καθὼς ἐκείνη λογάριαζε, βρέθηκε σ'
αὐτὸ τὸ παλάτι. Τότες οἱ δράκοι τὴν ἔντυσαν μὲ δόλοχρυσά ρούχα, τῆς ἔβαλαν
στὰ χέρια κάτι δαχτυλίδια ποῦ ἄστραφταν σὰν τὸν ἥλιο καὶ τὴν ἔκαμαν νοικοκυ-
ρὰ στὸ παλάτι. Σὰν πέρασαν κάμποσες μέρες, πῆγε ἕνας δράκος στὴν πόλη ποῦ
κάθονταν ἡ μητριὰ τῆς Μαρδίτσας σὰν πωλητῆς σταφυλιῶν καὶ γυρνοῦσε
στοὺς δρόμους φωνάζοντας. — Πάρτε σταφύλια μαγεμένα, πάρτε σταφύλια μα-
γεμένα. Ἀκούγοντάς τον ἡ μητριὰ τῆς Μαρδίτσας βγῆκε καὶ ρώτησε τί στα-
φύλια μαγεμένα εἶναι αὐτά. Ὁ δράκος τότες ἀρχίζει καὶ τῆς διηγιέται τὴν ἱστο-
ρία μιανῆς κόρης ποῦ ἔπεσε σ' ἕνα πηγάδι καὶ βρῆκε ἕνα μαγεμένο παλάτι,
ποῦ εἶχε ἕνα ἀμπέλι, καὶ ὅποιος ἔτρωγε ἀπὸ αὐτουνοῦ τοῦ ἀμπελιοῦ τὰ σταφύ-
λια γίνονταν νέος κι' ὄμορφος, καὶ ὅτι αὐτὸς ἦταν δούλος ἐκείνης τῆς κόρης καὶ
πουλοῦσε ἀπὸ τὰ μαγεμένα σταφύλια.

Αὐτὰ τὰ εἶπε ὁ δράκος γιὰ νὰ μάθη ἡ κακιά γυναῖκα πῶς ἡ προγονή της
εἶναι ζωντανή καὶ δοξασμένη καὶ νὰ σκάση ἀπὸ τὸ κακό της. Ἀγόρασε λοιπὸν
μερικὰ σταφύλια καὶ σὰν τᾶφαγε, τῆς φάνηκε πῶς ἔγινε ἡ πειὸ ὄμορφη τοῦ κό-
σμου· μὰ δὲν ἔγινε, τῆς φάνηκε. Ἐβγαίνει τότε στὸ παραθύρι κι' ἔλεγε στὸν ἡ-
λιο. — Ἦλιε μου καὶ παρ' ἡλιε μου καὶ γυριστὴ τοῦ κόσμου, εἶδες καμμιά γυ-
ναῖκα στὴ γῆς τὴν οἰκουμένη πειὸ ὄμορφη ἀπὸ μένα; Καὶ τῆς φαίνονταν πῶς
ἄκουγε τὸν ἥλιο νὰ τῆς λέη. — Εἶδα τὴ Μαρδίτσα, ποῦναι στὸ παλάτι, ποῦναι
στὸ πηγάδι. Μιὰ φορὰ δυὸ φορές ν' ἀκούη τὸ ἴδιο, δὲν θάσταξε πιά κι' ἀποφά-
σισε νὰ πάη νὰ βρῆ τὴ Μαρδίτσα καὶ νὰ τὴ σκοτώσῃ. Κάνει λοιπὸν ἕνα φαρμα-
κωμένο δαχτυλίδι καὶ μιὰ μέρα πάει σὲ κείνο τὸ πηγάδι δένει ἕνα σκοινὶ καὶ
κατεβαίνει κάτω τὴν ὥρα ποῦ ἔλειπαν οἱ δράκοι. Χτυπάει τὴν πόρτα τοῦ παλα-
τιοῦ. Τρέχει ἡ Μαρδίτσα κι' ἀνοίγει, καὶ μόλις βλέπει τὴ μητριὰ της ξεχνάει
ὅσα τῆς εἶχε καμωμένα καὶ τὴν ἀγκαλιάζει, τὴ φιλεῖ καὶ τῆς κάνει χίλια κο-
πλιμέντα. Κι' ἡ μητριὰ της καμώθηκε πῶς χάρηκε πολὺ, κι' ἀφοῦ τὴ φίλησε
καὶ τὴ ρώτησε πῶς περνάει, βγάζει καὶ τῆς χαρίζει τὸ δαχτυλίδι· μόλις ὁμως
τῶδαλε ἡ Μαρδίτσα στὸ δάχτυλό της, ἔπεσε ἀμέσως κάτω σὰν νὰ τῆς ἔδωσες
μιὰ μαχαιριά κατάκαρδα. Ἔτσι κειτάμενη τὴν ἀφήνει ἡ βρωμομητριὰ της καὶ
φεύγει ἀπὸ τὸ παλάτι, καὶ μὲ τὸ ἴδιο σκοινὶ ποῦχε ἀφήσει κρεμασμένο, ἀνεβαί-
νει ἀπὸ τὸ πηγάδι καὶ γυρίζει στὸ σπίτι της χαρούμενη, γιὰτὶ μαθὲς μπίτισε ἀ-
πὸ τὴ μέση τὴν προγονή της.

Σὰν ἤρταν οἱ δράκοι τὸ βράδυ στὸ παλάτι κι' εἶδαν πεθαμένη τὴ Μαρδί-

τσα, έπιασαν τὶς κλάψεις καὶ τοὺς θρήνους, ποὺ ἦταν ἄλλο πρᾶμα. Ἐκλάψαν, σκοτώθηκαν, μὰ τί νὰ κάμουν; πέθανε ποῦ πέθανε πιά. Συλλογίστηκαν λοιπὸν νὰ τὴν πάρουν ὅπως ἦταν ντυμένη μὲ τὰ χρυσά της καὶ μὲ τὰ διαμαντικά της καὶ νὰ τὴν θάλουν σὲ μιὰ χρυσῆ κούνια· κι' αὐτὴ τὴν κούνια νὰ τὴν κρεμάσουν σ' ἓνα δέντρο καὶ νὰ τὴν ἀφήσουν ἐκεῖ νὰ λυώσῃ μοναχὴ της. Ἐκαμαν τὴν κούνια, ἔβαλαν μέσα τὴ Μαρδίτσα κι' ἀφοῦ πῆγαν μακριὰ καὶ βρῆκαν ἓνα ψηλὸ πλάτανο, κρέμασαν ἐκεῖ τὴν κούνια κι' ἔφυγαν. Σὲ μερικὲς μέρες βγήκε σὲ κυνήγι τὸ βασιλόπουλο· περνώντας λοιπὸν ἀπὸ κείνο τὸ μέρος ὀλέπει σὲ μιὰ χρυσῆ κούνια μιὰ ὠμορφὴ νέα, ντυμένη στὰ ὀλόχρυσα, σὰν νὰ κοιμούντανε· γιατί ἂν καὶ πεθαμένη, δὲν τῆς ἔλειπε ἡ κοκκινίλα τῶν τριανταφυλλῶν καὶ τῶν γιασεμιῶν ἢ ἀσπρίλα. Ὅρίζει λοιπὸν νὰ τὴ σηκώσουν καὶ νὰ τὴν πᾶνε στὸ παλάτι. Ἐκεῖ τὴν πῆρε στὴν κάμαρά του κι' ἄρχισε λογιῶν τῶν λογιῶν τὰ γιαιτρικὰ γιὰ νὰ τὴν ξυπνήσῃ, μὰ στάθηκε ἀδύνατο. Ὅλους τοὺς γιαιτροὺς φώναξε, κάθε πρᾶμα ἔκαμε, ἐκείνη ἔμενε ἀσάλευτη. Καταλυπημένο τὸ βασιλόπουλο, γιατί τὴν ἐρωτεύτηκε πολὺ, ἀποφάσισε νὰ σκοτωθῇ. Ὁ βασιληᾶς, ἡ βασίλισσα, ἡ δωδεκάδα, ὅλοι κυττοῦσαν νὰ τὸ παρηγορήσουν· ἐκεῖνο ὅμως ἔμενε ἀπαρηγόρητο. — Ἡ αὐτὴ θὰ πάρω γυναῖκα, ἔλεγε, ἢ θὰ σκοτωθῶ. Ὅλοι στὸ παλάτι εἶχανε σατίσει καὶ δὲν ἤξεραν τί νὰ κάμουν. Μιὰ μέρα λοιπὸν ποῦ τὴν εἶχανε στὴ μέση καὶ τὴν ὀλέπανε, λέει ἡ γυναῖκα ἐνὸς μεγαλοσάνου. — Μὰ καλὰ, ὅλα τὰ δαχτυλίδια ποῦ ἔχει στὰ χέρια της εἶναι μὲ διαμάντια καὶ μπριλάντια· ἂμ αὐτὸ τὸ μικρὸ ποῦ φορεῖ, τί τὸ θέλει; ἄς τὸ θγάλουμε, νὰ μὴν ἀσχημίξῃ τᾶλλα δαχτυλίδια, καὶ τὸ θγαίνει ἀπὸ τὸ δάχτυλο τῆς πεθαμένης· Ἀλλὰ δὲν πρόλαβε νὰ τὸ τραβήξῃ ἀπὸ τὸ δάχτυλό της καὶ ἡ Μαρδίτσα θγάξῃ ἓνα ἀναστεναγμὸ καὶ σηκώνεται σὰν νὰ κοιμόντανε σ' ἓνα βαθὺ ὕπνο. Τότες ὅλοι τρέξανε κοντὰ της καὶ τὸ βασιλόπουλο πῆγε, μὲ σχώρεση, νὰ τὰ κάμῃ ἀπάνω του ἀπὸ τὴ χαρὰ του. Τὴν παίρνει τὸ λοιπὸν καὶ κάνουν γάμους καὶ χαρὲς καὶ ξεφάντωσες πολλὲς.

Τώρα θὰ μοῦ πεῖτε τί ἀπόγινε ἡ μητρυιά της. Ὅταν τὸ βασιλόπουλο ἔμαθε τὰ ὅσα ἔκανε τῆς Μαρδίτσας διέταξε καὶ τὴν ἔφεραν στὸ παλάτι κι' ἀποφάσισε νὰ τὴν κόψῃ. Δὲν τὸν ἄφησε ὅμως ἡ Μαρδίτσα ποῦ τὸν παρακάλεσε νὰ τὴν συγχωρήσῃ. Ἐφερε μάλιστα στὸ παλάτι καὶ τὴν κόρη της τὴ μακρομούρα καὶ τὴν εἶχε σὰν καμαριέρα της. Κι' ἔτσι ἡ Μαρδίτσα, ἐπειδὴ ἦταν καλὴ γυναῖκα, ἀξιώθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ γίνῃ καὶ βασίλισσα. Ὅσο γιὰ τὴ μητρυιά της, ποῦ τῆς ἔκαμε τόσα κακά, ζοῦσε πικραμένη γιατί ἔδλεπε σὲ τέτοιες δόξες τὴν προγονή της καὶ τὴν κόρη της νὰ εἶναι τόσο κατώτερη ἀπὸ κείνη· γιατί λένε πῶς ὁ φθόγος εἶναι ἡ πειδὸ μεγάλη τιμωρία στὸ φθονερὸ τὸν ἄνθρωπο.

Μιά φορά ήταν ένας κι' είχε δέκα παιδιά, φαμελιά. Πήγαινε και ψάρευε κι' έπιανε άλλοτε δυο οκάδες ψάρια κι' άλλοτε μιὰ κι' έπαιρνε ψωμί, κι' όλο ντάϊμα ζούσε τὰ παιδιά του μ' αυτή τήν τέχνη· βλέποντας όμως πώς έτσι δέν κάνει χαίρι και προκοπή, έβαλε στο νοῦ του νὰ φύγη μ' ένα καλό παιδί πούχε και ν' αφήση τή γυναίκα του με τὰ επίλοιπα παιδιά. Τό μαθαίνει ή γυναίκα κι' άρχισε νὰ κλαίη· τρέχει στο δήμαρχο και τον παρακαλει νὰ μὴν τοῦ δώση άδεια νὰ φύγη και νὰ τήν αφήση μόνη με τόση φαμελιά. Ἀφού ή δήμαρχος τῆς εἶπε πώς δέν θά επιτρέψη στον άντρα της νὰ φύγη, τῆς δίνει έξη ψωμιά κι' ένα ταψι άλευρι· άκόμα τῆς εἶπε νὰ κατεβῆ ό άντρας της στο γιαλό, πού πουλιέται ένα ψαράδικο, κι' αν τὸ μπεγεντίση, νὰ τὸ αγοράση και νὰ τοῦ τὸ δώση για ψυχικό. Τήν άλλη μέρα κατεβαίνει ό άντρας στο γιαλό, βλέπη τὸ καΐκι σέ καλή κατάσταση και τὸ λέει στο δήμαρχο, ό όποιος βάζει στο ικάντο κι' άπομένει σ' αυτόν τὸ καΐκι. Βάζει και πεντακόσια γρόσια σερμαγια και πέντε καντάρια παξιμάδι και τὸ παραδίνει στον ψαρά. Πάει αυτός άμέσως και ψαρεύει και πιάνει πέντε οκάδες μπαρμπούνια και τὰ φέρνει γρήγορα στο σπίτι τοῦ δημάρχου, αυτός όμως τοῦ τὰ πλήρωσε. Ἐπειτα έβγαλε άδεια και πήγε στον Τσεσμέ όπου βρήκε άλλα ψαράδικα πού έφευγαν για τήν Πόλη, και πήγε μαζί τους. Σαν πήγαν, ψάρεψε δέκα οκάδες ψάρια, τάβαλε σέ μιὰ σακκούλα κι' έστειλε τὸ γιού του νὰ τὰ πουλήση. Κεἰ πού τὸ παιδί γυρνούσε νὰ τὰ πουλήση τὸν άκουσε ή βασιλοπούλα και τὸν φώναξε στο παλάτι. Παίρνει τότε τὰ ψάρια και τοῦ δίνει έξη ψωμιά και εἴκοσι κουσάργια. Χαρούμενο τὸ παιδί τρέχει στον άφέντη του και τοῦ λέει ότι ή βασιλοπούλα τοῦ εἶπε νὰ τῆς πηγαίνει όσα ψάρια πιάνουν. Πιάνει τριάντα οκάδες και τὰ πάει τῆς βασιλοπούλας. Ἐκείνη τοῦ δίνει έξῆντα κουσάργια και δώδεκα ψωμιά. Πιάνει άλλες τριάντα οκάδες και τὰ πάει πάλι στή βασιλοπούλα, ή όποία τὰ παίρνει και τοῦ δίνει εκατὸ κουσάργια, και τοῦ λέει. — Ὅταν πιάσης κι' άλλα, νὰ τὰ φέρης έδῶ. Ἐπιασε κι' άλλα και τῆς τὰ πήγε και άφού τοῦ έδωσε διακόσια κουσάργια, τοῦ εἶπε. — Σαν φύγει ό πατέρας σου, νὰ έρθης στο παλάτι νὰ σέ πάρω άνδρα. Πάει τὸ παιδί στον πατέρα του με τὰ κλάματα κι' ό άφέντης του τοῦ λέει. — Γιατί κλαῖς παιδί μου; και τὸ παιδί τοῦπε τὸ περιστατικό· εκείνος τότε τοῦ εἶπε νὰ πάη στο παλάτι. Ἐτσι τὸ παιδί πήγε, κι' ή βασιλοπούλα τὸν έστειλε με μιὰ καρότσα στον μουσικό για νὰ μάθη βιολί, και κατόπιν νὰ τὸν παντρευτῆ. Τὸ παιδί άφού έμαθε νὰ παίζη καλό βιολί, γύρισε στο παλάτι κι' όταν έπαιξε ένα κομμάτι, ή βασιλοπούλα ξελιγώθηκε από τή γλύκα, και τοῦ εἶπε. Θά σου δώσω έξη χιλιάδες γρόσια για νὰ μάθης σ' ένα χρόνο και τὰ γράμματα.

Βρήκε τότε τὸ παιδί ένα δάσκαλο, τοῦδωσε τὰ γρόσια και τὸν έμαθε τὰ

γράμματα. Σάν πήγε στη βασιλοπούλα ,τοῦ λέει.—Τώρα θά πάη ὁ πατέρας μου στη Χίο, γιά ν' ἀγοράση λεμόνια· πάρε λοιπόν καί σὺ νυδρηώτικα καράδια καί πήγαινε νὰ φορτώσης λεμόνια, καί δῶσε μεγαλύτερη τιμὴ γιά ν' ἀγοράσης ἐσὺ τὰ καλλίτερα. Τὸ παιδί ἔκαμε καθὼς τοῦ εἶπε ἡ βασιλοπούλα κι' ἔτσι ὁ βασιλέας ἀγόρασε δεύτερο πρᾶμα. Ὅταν γύρισαν στὴν Πόλη ἄφησε τὸ βασιλέα νὰ πουλήσῃ πρῶτος καί ὕστερα πούλησε κι' αὐτὸ ἀπὸ ἓνα γρόσι τὸ λεμόνι, γιὰτὶ τὰ δικά του ἦταν καλλίτερα. Τότε ὁ βασιλέας κάλεσε τὸ παιδί στὸ παλάτι γιά νὰ τὸ κάμῃ γαμπρό του· τὸ παιδί ὅμως ἤθελε νὰ ρωτήσῃ πρῶτα τὸν ἀφέντη του καί τὴ μάνα του. Τέλος ὁ βασιλέας τὸ κατάφερε, ἔκαμεν λοιπόν τὸ γάμο καί γλέντησαν καλὰ ὀχτῶ μέρες. Ὑστερα πήγε νὰ πέσῃ μὲ τὴ γυναῖκα του, πού ἦταν στολισμένη μὲ μεταξωτὰ πουκάμισα· μὰ αὐτὴ, σάν νὰ μειάνοιωσε πού ἔπαιρνε ἄντρα ἓνα ψαρᾶ, λέει. — Ὀλούρημη τοῦ ψαρᾶ ὁ γυιὸς νὰ πάρῃ μιὰ βασιλοπούλα;

Τὸ παιδί μόλις ἄκουσε αὐτὰ τὰ λόγια σηκώθηκε, ντύθηκε, πήρε τὸ βιολί του κι' ἔφυγε. Ὅταν ὅμως ἔφυγε τὸ παιδί, ἡ κόρη τοῦ βασιλιᾶ, πού τὸ ἀγαποῦσε, ἔπεσε ἄρρωστη, κι' ὁ βασιλιάς κάλεσε τὰ ὄργανα, γιά νὰ τὴν διασκεδάσῃ καί γιά νὰ τῆς φύγῃ ὁ καὺμός της. Τὸ παιδί, σάν ἔφυγε, πήγε στὴν Ἀλεξάντρα· ἐκεῖ, κάνοντας τὸ βουβό, ἔμπαινε στὰ καφενεῖα κι' ἔπαιζε τὸ βιολί του, κι' ἀπόχτησε ἔτσι πολλὰ χρήματα. Ὅσο γιά τὴ βασιλοπούλα, ἦταν πάντα λυπημένη κι' ἄρρωστη κι' ἄδικα παίζανε ὀλημερίς τὰ ὄργανα. Τότες ἦρθανε δυὸ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν Ἀλεξάντρα καί μαθαίνοντας τὸ περιστατικό της, εἶπαν : —Καλὰ παίζουν αὐτὰ τὰ παιχνίδια, μὰ σάν ἓνα βουβό πού πήγε τώρα στὴν Ἀλεξάντρα, δὲν παίζουνε. Ὅταν τᾶκουσε αὐτὸ ἡ κόρη, λέει στὸν πατέρα της: Ἐγὼ δὲν θέλω παιχνίδια, μόνο δῶσε μου δώδεκα κορίτσια νὰ πᾶμε μαζί στὴν ἀκρογιαλιά νὰ διασκεδάσουμε. Καί σάν τῆς ἔδωσε ὁ βασιλιάς τὰ δώδεκα κορίτσια, ἡ βασιλοπούλα, ἀφοῦ τὰ ἔντυσε ἀντρίκια, τὰ πήρε μαζί της καί πήγε. μ' ἓνα καράβι, στὴν Ἀλεξάντρα. Ἐκεῖ βρῆκαν τὸ βουβό βιολιτζῆ καί ἄρχισαν τὸ χορό. Ἀφοῦ χόρεψαν καλὰ, λέει ἡ βασιλοπούλα στὸν καφετζῆ: —Βάζουμε στοίχημα νὰ κάμω τὸν βουβὸ νὰ μιλήσῃ; —Ἄν τὸν κάμῃς νὰ μιλήσῃ, λέει ὁ καφετζῆς, σοῦ χαρίζω τὸν καφενέ· μὰ ἂν δὲ μιλήσῃ, τί χάνεις ἐσύ; Λέει ἡ βασιλοπούλα: —Ἄν δὲν τὸν κάμω νὰ μιλήσῃ, νὰ μὲ κρεμάσης. Ἐγίνε ἡ συμφωνία καί τὸ βράδυ πήρε ἡ βασιλοπούλα τὸν βουβὸ κι' ἄρχισε νὰ τοῦ λέῃ ποιὰ εἶναι· ἐκεῖνος, σάν τᾶκουσε, μίλησε, κι' ἔτσι φλέντησαν ὅλη τὴ νύχτα καί τὸ πρωῒ, ἀφοῦ πούλησαν τὸν καφενέ πού κέρδισε ἡ βασιλοπούλα στὸ στοίχημα, γυρίσανε στὸν τόπο τους, ὅπου τοὺς δέχτηκε ὁ βασιλέας καί τοὺς στεφάνωσε μὲ μεγάλες χαρὲς καί μὲ ξεφάντωσησες πολλές.

Μιά φορά ἦτανε ἕνας βασιλέας καὶ κάθουνταν καθημερῆς συλλογισμένως· διαλογίζονταν, σὰν νὰ ποῦμε, τὰ πράγματα τοῦ κόσμου ποὺ δὲν ἔχουν στάση. Για νὰ διασκεδάση λοιπὸν πιάνει ἕνα κομμάτι χαρτί καὶ γράφει πάνω τούρκικα: «μποῦ ντουινιά τζαρκιφελέκ, ἄσκολσουν τζιβιρελέκ» καὶ τὸ πετάει ἀπ' τὸ παραθύρι. Τότες δὲ ἔτυχε νὰ περνᾷ ἀπὸ κεῖ ὁ καπετάνιος ἐνὸς καϊκιοῦ καὶ σὰν εἶδε τὸ χαρτί, ἔσκυψε καὶ τὸ πῆρε. "Ὅταν τὸ διάβασε, λέει μέσα του: —"Αμ τρελλὸς εἶμαι νὰ θαλασσοπνίγομαι; δὲν πάω καὶ γὼ νὰ γίνω μεγαλοσάνος, ἀφοῦ ὁ κόσμος εἶναι τέτοιος; Ἄφήνει λοιπὸν τὸ καῖκι του καὶ πάει νὰ βρῆ γιοιολτάσιδες νὰ κινήση πόλεμο ἐναντία σ' ἕνα πασᾶ, ποὺ ἐξουσίαζε ἐκεῖ κοντά. Ἄφοῦ τέλος πάντων σύναξε κάμποσο ἀσκέρι μὲ ρόγα, ξεκινᾷ καὶ πάει σ' ἕνα χωριό· ἀπὸ κεῖ μὴνᾷ τοῦ πασᾶ νὰ ἐτοιμαστῆ γιὰ πόλεμο, ἐπειδὴ ἔχει βασιλική διαταγή νὰ τὸν διώξῃ, κι' ἂν δὲν θέλῃ πόλεμο ἄς ἀφήσῃ τὴ χώρα του νὰ τὴν ἐξουσιάσῃ αὐτός. Ὁ κουτρούλης ὁ πασᾶς, μαθαίνοντας πὼς ζητοῦνε νὰ τὸν ξεθρονίσουνε, τί κάνει; τρέχει ἀμέσως στὸν βασιλέα καὶ τοῦ κάνει παράπονα, ἤγγουν γιὰτὶ νὰ στείλῃ ἄλλον νὰ τὸν ξεθρονίσῃ, ἀφοῦ δὲν τοῦ ἔκαμε καμμιά παράβαση. Σὰν τᾶκουσε ὁ βασιλέας λυπήθηκε πολὺ καὶ συλλογίζόταν μήπως τάχα κανένας ἀπὸ τὸ παλάτι του τόλμησε νὰ κάμῃ τέτοιο πρᾶμα, μιὰ κι' ὁ ἴδιος δὲν ἤξερε τίποτα. Φωνάζει λοιπὸν τὴ δωδεκάδα του κι' ἀρχίζει νὰ ἐξετάσῃ τὴν ὑπόθεση. Οἱ κουτρούληδες ἐκεῖνοι φοβήθηκαν καὶ τοῦ λένε:

— Πολυχρονεμένε βασιλέα, ἐμεῖς δὲν ξέρουμε τίποτα.

Ἄφοῦ ὁ βασιλέας θεδαιώθηκε ὅτι δὲν εἶχαν καμμιά ἀνάμιξη, στέλνει ἄνθρωπο νὰ πῆ στὸν καπετάνιο, ποὺ ἦταν νὰ ποῦμε ἐπαναστάτης, νὰ φθάσῃ τὸ γρηγορώτερο γιὰτὶ τὸν θέλει ὁ βασιλιάς. "Ὅταν ὁ ἐπαναστάτης ἄκουσε ἀπὸ τὸν ἀπεσταλμένο τὴν βασιλικὴ διαταγή, βάζει στὸν κόρφο του ἐκεῖνο τὸ χαρτί μὲ τὰ τούρκικα καὶ μ' ἔλο του τὸ καμάρι πάει μπροστὰ στὸν βασιλιά. Τότε ὁ βασιλιάς τοῦ λέει:

— Βρὲ σύ, ποιὸς σοῦ εἶπε νὰ κάμῃς αὐτά;

Κεῖνος τοῦ λέει: — Ἐσύ, πολυχρονεμένε μου μ' ἔστειλες νὰ πάω μὲ τὴ διαταγή σου, γιὰτὶ μὲ τὸ καῖκι ποὺ εἶχα δὲν μπορούσα νὰ ζήσω. Σὰν τᾶκουσε αὐτὸ ὁ βασιλὲς τοῦ λέει: — Για βγάλε τὸ διορισμὸ ποὺ σοῦ εἶχα! Ἄμέσως ὁ καπετάνιος βγαίνει τὸ μπουλέττο ἀπὸ τὸν κόρφο του καὶ τοῦ λέει: — Ὅριστε, εἶναι αὐτὸς ὁ δικὸς σου διορισμός; "Ὅταν ὁ βασιλὲς διάβασε τὸ «μποῦ ντουινιά τζαρκιφελέκ, ἄσκολσουν τζιβιριλέκ», συλλογίστηκε τὸ πρᾶμα καὶ τὴν ἐξυπνάδα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἀποφάσισε λοιπὸν νὰ τὸν διορίσῃ πασᾶ σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος καὶ νὰ στείλῃ σὲ ἄλλο μέρος τὸν ἄλλο πασᾶ· ἔτσι ὁ καπετάνιος χάρις στὴν ἀξία του ἔζησε σὲ τοῦτο τὸν παλιόκοσμο καλά, μὲ δόξα, μὲ τιμὴ καὶ μὲ ὑπόληψη.

Μιά φορά ἦταν τρία πλουσιόπαιδα κι' ἀγαποῦσαν καὶ τὰ τρία μιὰ πλουσιοκόρη. Μιὰ βραδυά, λοιπόν, ὁ ἕνας τους, ὁ μεγαλύτερος, πηγαίνει καὶ τὴ ζητάει γιὰ γυναίκα του. Αὐτὸν ὅμως δὲν τὸν ἤθελε ὁ πατέρας της καὶ γιὰ νὰ βρῆ πρόφασιν, τοῦ λέει: —Νὰ περάσουν τρεῖς βραδυές καὶ θὰ σοῦ δώσω ἀπόκριση. Τὴν ἄλλη βραδυά, ὁ δεύτερος ποὺ τῷμαθε, τρέχει καὶ τὴ ζητάει κι' αὐτός. Κι' αὐτουνοῦ πάλι εἶπε τὸ ἴδιο ὁ πατέρας της. Σὰν τὰ ἔμαθε αὐτὰ ὁ μικρός, πάει κι' αὐτός καὶ τὴ ζητάει. Τότε ὁ πατέρας τῆς κόρης προσκαλεῖ καὶ τοὺς τρεῖς, καὶ τοὺς λέει: —Ἐπειδὴ εἴσαστε ὅλοι καλοὶ, δὲν μπορῶ νὰ ρίξω κάτω κανενὸς τὴν πρότασιν, θὰ σᾶς πῶ μονάχα ἓνα πράγμα καὶ σὰν τὸ κάμετε, τότες ἄς τὴν πάρη ὅποιος μπορέσῃ. Νὰ ξενιτευθῆτε καὶ ὅποιος γυρίσῃ μὲ τὸ ὑραιότερο καὶ περιεργότερο πράγμα, ἐκεῖνος καὶ θὰ τὴν πάρη. Ἐτυχε λοιπὸν τότε νὰ εἶναι ἓνα καράδι ἔτοιμο γιὰ τὴν Πόλιν καὶ μ' αὐτὸ μπαρκάρανε κι' οἱ τρεῖς. Ὅταν φτάσανε στὴν Πόλιν καὶ ὀγῆκαν ἔξω πῆρε ὁ καθένας τους ἀπὸ ἓνα δρόμο. Ὁ πρῶτος, καθὼς προχώρησε στὸ τσαρσί, ὄρῃκε κάποιον ποὺ πουλοῦσε ἓνα πολὺ μεγάλο μῆλο· πλησιάζει λοιπὸν καὶ τὸν ρωτάει: —Πόσο τὸ πουλᾶς αὐτό; —Ἐκατὸ λίρες, τοῦ λέει ἐκεῖνος. —Βρέ, τοῦ λέει πάλι, τὸ μῆλο μπορεῖ νὰ πουληθῆ ἓνα, δυὸ γρόσια καὶ σὺ ζητᾶς ἑκατὸ λίρες; Πῶς τόση ἀκριβεία; Ἐκεῖνος τότε τοῦ λέει: —Αὐτὸ τὸ μῆλο ἔχει μιὰ δύναμιν. Ἐάν κανένας ἄρρωστος εἶναι γιὰ νὰ πεθάνῃ καὶ τὸ μυρίσῃ, γίνεται ἀμέσως καλά. Τότε αὐτὸς ἀφοῦ σκέφτηκε καλά ἀποφάσισε νὰ τὸ ἀγοράσῃ καὶ νὰ γίνῃ γιὰτρὸς χωρὶς γιαιτρικά.

Ἄς ἀφήσουμε τώρα τὸν πρῶτο κι' ἄς ἔρθουμε στὸν δεύτερο. Αὐτός, ἀφοῦ βολτάρησε δῶ κι' ἐκεῖ, βρῖσκει κάποιον ποὺ πουλοῦσε ἓνα καθρέφτη. Τὸν ρωτάει, λοιπὸν, πόσο εἶναι ὁ μπαχᾶς του. Ἐκεῖνος τοῦ λέει: —Διακόσιες λίρες. —Γιατί τόσο ἀκριβά; τοῦ λέει. —Γιατί, ἀπαντᾷ ὁ πουλητής, ἔχει αὐτὴ τὴν ἐνέργεια: ὅταν θέλῃς νὰ κυττάξῃς μιὰ πόλιν ἢ νὰ δῆς τὰ γονεϊκά σου, τὰ βλέπεις μέσα σ' αὐτὸ τὸν καθρέφτη. Δίνει τότε ὁ δεύτερος τὶς διακόσιες λίρες καὶ τὸν παίρνει.

Ἄς πᾶμε τώρα στὸν τρίτο. Αὐτός τί κάνει; Βρῖσκει κάποιον ποὺ πουλοῦσε ἓνα σιτζαντὲ καὶ τὸν ρωτάει πόσο τὸν πουλάει. —Πεντακόσιες λίρες, τοῦ λέει ὁ πουλητής. —Τί ἔχει καὶ κοστίζει πεντακόσιες λίρες; τοῦ λέει ὁ τρίτος. — Ὁ σιτζαντὲς αὐτός, λέει ὁ πουλητής, ἔχει τὴ δύναμιν ἀνισωστὰς καθήσῃς ἀπάνω καὶ πῆς: «ἄ! τώρα νὰ φτάσω στὸ κάδε μέρος», εὐτὺς σὲ πάει ἐκεῖ. Κι' ἔτσι λοιπὸν τὸν ἀγόρασε.

Ἐφοῦ κι' οἱ τρεῖς ἀγόρασαν τὰ τρία αὐτὰ ὁμορφα καὶ περίεργα πράγματα, γυρίσανε τὸ βράδυ στὸ καράδι καὶ σὰν φάγανε ἄρχισαν νὰ λένε τί ἔκαμαν ἐκεῖνη τὴ μέρα. Λέει ὁ ἕνας: —Ἐγὼ ἀγόρασα γιὰ ἑκατὸ λίρες ἓνα μῆλο. Λέει ὁ

δεύτερος: Καὶ γὼ ἀγόρασα ἓνα καθρέφτη γιὰ διακόσιες λίρες. Λέει κι' ὁ τρίτος: Κι' ἐγὼ ἀγόρασα ἓνα σιτζαντέ γιὰ πεντακόσιες λίρες, κι' ἄρχισε ὁ καθένας νὰ διηγίεται τὴν ἐνέργεια τοῦ ἀγορασιμοῦ του. Ἀφοῦ τὰ εἶπανε, συλλογιστήκανε κι' οἱ τρεῖς καὶ λένε: —Βρὲ παιδιὰ, τ' ἀγοράσαμε, ἀλλὰ δὲν τὰ δοκιμάσαμε· ἄς κάνουμε μιὰ δοκιμὴ νὰ δοῦμε τί κάνει ἢ ἀγαπητικιά μας, κοιμᾶται, φυλλίζεται, τρώει, τί κάνει; Παρατηροῦν λοιπὸν στὸν καθρέφτη καὶ βλέπουν πὼς ἦταν ἄρρωστη βαρειὰ καὶ οἱ γιατροὶ μπαινοβγαίνανε στὸ σπίτι της. Ἀμέσως κάθονται καὶ οἱ τρεῖς πάνω στὸ σιτζαντέ καὶ βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι της. Χτυποῦν τὴν πόρτα, τοὺς ἀνοίγουν καὶ μπαίνουν μέσα. Δίνουν τότε τὸ μῆλο νὰ τὸ μυρίση ἢ κόρη κι' ἀμέσως ἔγινε καλὰ. Σὰν πέρασαν τρεῖς βραδυές, πάει ἐκεῖνος ποὺ εἶχε τὸ μῆλο καὶ τὴ ζητάει γιὰ γυναίκα του, ἐπειδὴ τις ἔπρεπε σ' αὐτὸν ποὺ τὴν ταυράντισε μὲ τὸ μῆλο. Τὴν ἄλλη βραδυὰ πάει καὶ τὴ ζητάει ἐκεῖνος ποὺ εἶχε τὸν καθρέφτη, ἐπειδὴ τις ἔπρεπε σ' αὐτὸν ποὺ τὴν εἶδε ἄρρωστη στὸν καθρέφτη κι' ἔγινε αἰτία νὰ ἔρθῃ ὁ ἄλλος καὶ νὰ τὴ σώσῃ μὲ τὸ μῆλο. Τὴν ἄλλη βραδυὰ πηγαίνει κι' ὁ τρίτος καὶ τὴν ζητάει, ἐπειδὴ τις ἔπρεπε σ' αὐτὸν, ποὺ ἔφερε πάνω στὸν σιτζαντέ του τὸν ἄλλον μὲ τὸ μῆλο καὶ τὴν γιάτρεψε.

Τότε ὁ πεθερὸς τοὺς λέει: —Ἐγὼ δὲν ξέρω σὲ ποιὸν νὰ τὴ δώσω, μόνο πηγαίνατε στὸ δικαστήριον κι' ἄς βγάλῃ ἐκεῖνο τὴν ἀπόφαση. Ἀλλὰ κι' οἱ κριτάδες δὲν ἤξεραν τί ν' ἀποφασίσουν, ἐπειδὴ καὶ τὰ τρία παιδιὰ δοθήθησαν γιὰ μιὰ σωθῆ ἢ κόρη. Ἐπειτα ἀπὸ πολλὰ συζητήσεις, ἓνας δικηγόρος τοὺς ἔπεισε ὅτι τὴν κόρη πρέπει νὰ τὴν πάρῃ ἐκεῖνος ποὺ εἶχε τὸν σιτζαντέ· κι' ἔτσι τὴν πήρε αὐτὸς καὶ κάμανε γάμους καὶ χαρὲς καὶ ξεφάντωσες πολλὰς.

18

Μιὰ φορὰ ἦτανε δυὸ ψευῆτες — κι' οἱ δυὸ τους φτωχοὶ — ὁ ἓνας ἀπὸ τὸ Καρλόδασι κι' ὁ ἄλλος ἀπὸ τὸ Βαθύ. Καὶ λοιπὸν τί κάνουν; Πιάνει ὁ Καρλοδασίτης καὶ γεμίζει ἓνα τσουβάλι μούσκλια, καὶ βγῆκε νὰ τὸ πουλήσῃ στὸ Βαθύ γιὰ μετάξι· πιάνει κι' ὁ Βαθυώτης καὶ γεμίζει ἓνα τσουβάλι καναπτοσόπορο καὶ πῆγαινε νὰ τὸν πουλήσῃ στὸ Καρλόδασι γιὰ πιπέρι. Στὸ δρόμον ποὺ ἀνταμώσανε, λέει ὁ Καρλοδασίτης στὴν Βαθυώτη: —Ὡρα καλὴ, ποῦ πᾶς; —Πᾶω στὸ Καρλόδασι νὰ πουλήσω πιπέρι, λέει ὁ Βαθυώτης· κι' ἐσὺ ποῦ πᾶς; —Πᾶω στὸ Βαθύ, τοῦ ἀπαντάει ὁ ἄλλος, γιὰ νὰ πουλήσω μετάξι. —Κάνουμε ἀλλαξιά; προτείνει ὁ Βαθυώτης, ἀλλὰ νὰ μοῦ δώσης κι' ἓνα ἄσπρο πανωτίμι; —Ἄς εἶναι, λέει ὁ Καρλοδασίτης, ἀλλὰ μὲ τὴ συμφωνία νὰ μὴν ἀνοίξουμε τὰ τσουβάλια στὸ δρόμον, παρὰ ὅταν πᾶμε στὰ σπίτια μας. —Σύμφωνοι, λέει κι' ὁ ἄλλος

καὶ κάμανε τὴν ἀλλαξιά. Ἄλλὰ σὰν πῆγανε στὰ σπίτια τους, εἶδανε πὼς ἦτανε γελασμένοι καὶ οἱ δύο.

Σὲ δεκαπέντε μέρες πάει ὁ Βαθυώτης στὸ Καρλόβασι καὶ εἰσέρχεται τὸ φίλο του. Ὁ Καρλοβασίτης τὸν προσκάλεσε στὸ σπίτι του καὶ τοῦ ἔκαμε τραπέζι. Ἀφοῦ ἔφαγαν, τοῦ λέει ὁ Βαθυώτης: — Ἐγὼ ἤρτα νὰ μοῦ δώσης τὸ ἄσπρο. — Δὲν ἔχω τώρα, τοῦ ἀπαντάει ὁ ἄλλος· ἔλα σὲ δέκα μέρες νὰ σοῦ τὸ δώσω. Δὲν περνοῦν οἱ δέκα μέρες καὶ νάσου τον πάλι τὸν Βαθυώτη. Ὅταν ἄκουσε ὁ Καρλοβασίτης πὼς ἦρτε ὁ φίλος του γιὰ νὰ τοῦ γυρέψη τὸ ἄσπρο, λέει στὴ γυναίκα του πὼς θὰ κάμη τὸν πεθαμένο καὶ κείνη νὰ κάμη πὼς τὸν κλαίει. Σὰν πῆγε στὸ σπίτι τοῦ φίλου του ὁ Βαθυώτης καὶ εἶδε τὴ γυναίκα του νὰ κλαίη, τὴν ρωτάει: — Τί ἔπαθε ὁ ἄντρας σου; — Τί νᾶπαθε ὁ κουτρούλης, πέθανε, τοῦ ἀπαντάει ἐκείνη. — Καλά, πέθανε· ἄμ τὸ ἄσπρο νὰ τὸ χάσω γώ; Γιατί σάμπως νὰ κατάλαβε πὼς ὁ φίλος του πέθανε στὰ ψέματα.

Τὸ ἑράδου, καθὼς συνήθιζαν τότε, πῆγαν κι' ἄφησαν μόνο του τὸν πεθαμένο στὴν ἐκκλησιά. Ὁ φίλος του τότε, ποῦ περίμενε νὰ δῆ τί θὰ γίνη, πῆγε καὶ κρύφτηκε μέσα στὸ ἱερό κι' ἔβλεπε ἀπὸ κεῖ τὸν νεκρὸ ποῦ τὸν εἶχαν στὸ ξυλοκρέβατο. Ἄλλὰ κείνη τὴ νύχτα πῆγαν εἴκοσι κλέφτες καὶ γδύσανε κάποιον σπίτι, ἀπὸ τὸ ὁποῖο πῆγανε πολλὰ γρόσια κι' ἓνα μεταξωτὸ ροῦχα· ποῦ νὰ πάνε νὰ κάμουνε τὴ μοιρασιά; σκέφτηκαν τὴν ἐκκλησιά ποῦ ἦταν μοναξιά. Πᾶνε λοιπὸν στὴν ἐκκλησιά καὶ βλέπουν τὸ νεκρὸ· πεθαμένος ἦταν, τί νὰ φοθηθοῦνε;

Ἀφοῦ μοιράσανε τὰ γρόσια, θέλησαν νὰ μοιράσουν καὶ τὸ ροῦχο, μὰ τὸ λυπόντανε νὰ τὸ κομματιάσουν. Λέει λοιπὸν ὁ καπετάνιος, πὼς τὸ ροῦχο θὰ τὸ πάρη κείνος ποῦ θὰ τραβήξῃ τὸ σπαθί του καὶ θὰ κόψῃ στὰ δυὸ τὸν πεθαμένο μὲ μιὰ σπαθιά. Σηκώνεται τότε ὁ πρῶτος καὶ τραβάει τὸ σπαθί του, γιὰ νὰ κόψῃ τὸν νεκρὸ. Τὴν ἴδια ὁμοῦς στιγμή πετιέται ὁ πεθαμένος καὶ φωνάζει:—Ποῦ εἶστε σεῖς οἱ πεθαμένοι, νὰ φᾶμε τὸν ζωντανό! Τότε πετιέται κι' ὁ ἄλλος ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ ἱερό καὶ λέει: — Ἐδῶ εἵμαστε μαζωμένοι ὅλοι. Ἀκούγοντας οἱ κλέφτες αὐτὰ τὰ λόγια ἀφήσανε κεῖ ὅλα τὰ γρόσια κι' ὅπου φύγη φύγη. Βγαίνει τότες ὁ ζωντανὸς καὶ λέει στὸν πεθαμένο:—Ἐλα τώρα νὰ μοιράσουμε τὰ γρόσια καὶ τὴν κάμαμε. Ἀφοῦ τὰ μοίρασαν, λέει ὁ Βαθυώτης: — Καλά· ἄμ τ' ἄσπρο νὰ τὸ χάσω γώ; Κείνη τὴ στιγμή ἓνας γκαρδιωμένος κλέφτης λέει. — Βρὲ παιδιά, μεῖς ριζιγάραμε τὴ ζωὴ μας γι' αὐτὰ τὰ γρόσια καὶ τώρα νὰ τ' ἀφήσουμε νὰ τὰ πάρουν οἱ πεθαμένοι; Γὼ θὰ πάω νὰ δῶ τί κάνουν. Πῆγε λοιπὸν ὁ κλέφτης καὶ πρόβαλε τὸ κεφάλι του μέσα στὸ παραθύρι, τὴν ὥρα ποῦ ὁ Βαθυώτης ἔλεγε: Ἄμ τὸ ἄσπρο νὰ τὸ χάσω γώ; Σηκώνεται λοιπὸν ὁ Καρλοβασίτης, ἀρπάχνει τὸ φέσι ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ κλέφτη καὶ λέει δίνοντάς το στὸ Βαθυώτη:—Νά, ἑρέ, καὶ σὺ γιὰ τ' ἄσπρο σου, πάρε αὐτὸ τὸ φέσι. Τρέχει

τότε ὁ κλέφτης καὶ λέει στοὺς συντρόφους του: —“Ε! Βρὲ παιδιά, πᾶμε νὰ φύγουμε, γιατί θὰ φᾶνε καὶ μᾶς. Ἡ ἐκκλησιά εἶναι γεμάτη ἀπὸ πεθαιμένους· ἀφοῦ ἀπὸ τὰ γρόσια μας δὲν ἔπεσε στὸν καθένα οὔτε ἀπὸ ἓνα ἄσπρο, κι’ ἔτρεξε ἓνας τους καὶ μοῦ ἄρπαξε τὸ φέσι μου καὶ τῶσε σὲ κάποιον ποὺ γκρίνιαζε λέγοντάς του: —Νὰ βρέ, καὶ σὺ γιὰ τὸ ἄσπρο σου, πάρε αὐτὸ τὸ φέσι.

“Ὅταν μοιράστηκαν τὰ γρόσια οἱ δυὸ ψεῦτες ἀποφάσισαν νὰ πᾶνε στὴ Χώρα, ποὺ εἶχε κι’ ἐκεῖ ἓναν ψεύτη, νὰ δοῦνε τί κάνει. Ἀντάμωσαν, λοιπόν, στὴ Χώρα, χαιρετίστηκαν καὶ γνωρίστηκαν. Τὸ βράδυ τοὺς πῆρε ὁ Χωρίτης μουσαφίρηδες, ἀλλὰ ἦταν πολὺ φτωχὸς καὶ γιὰ νὰ τοὺς ταῖση δανείστηκε δυὸ ὀκάδες ἀλευρι καὶ ἐτοίμασε πίττες. Σὰν φάγανε καλὰ, περίσσεψε μιὰ πίττα καὶ γιὰ νὰ μὴν πάη χαμένη, εἶπαν νὰ τὴν ἀφήσουν γιὰ τὸ πρωτὶ. —“Ὅχι, τοὺς λέει ὁ Καρλοδοσίτης, νὰ τὴν φάη ὅποιος δὴ ἀπόψε τὸ πιὸ μεγάλο ὄνειρο. —“Ὅχι εἶναι, εἶπαν κι’ οἱ ἄλλοι. Τὰ μεσάνυχτα σηκώνεται ὁ καλὸς σου ὁ Καρλοδοσίτης καὶ τρώει τὴν πίττα. Τὸ πουρνό, ποὺ ξύπνησαν κι’ οἱ τρεῖς, λένε: —“Ε! ἔλατε, τώρα, νὰ ποῦμε τὰ ὄνειρά μας. Λέει τὸ λοιπὸν ὁ Χωρίτης:—“Εγὼ εἶδα πὼς ἀνέβαινα ἀπάνω στὸν οὐρανὸ καὶ μὴ δλέποντας τὴ γῆ χόλιαγα πότε τέλος πάντων νὰ κατεβῶ νὰ φάω τὴν πίττα. —Μωρέ, καλὸ ὄνειρο ἦταν αὐτό, εἶπαν οἱ ἄλλοι. Ὑστερα ἄρχισε ὁ Βαθυώτης: —“Εγὼ εἶδα πὼς πῆγα ἐφτά πατωσὲς κάτω στὴ γῆ! Τότε λέει κι’ ὁ Καρλοδοσίτης: — Βρὲ παιδιά, τί νὰ σᾶς πῶ; Ἐγὼ ἔδλεπα τὸν ἓνα ποὺ ἀνέβαινε στὸν οὐρανὸ καὶ τὸν ἄλλον ποὺ κατέβαινε στὴ γῆ· εἶπα καὶ γὼ μέσα μου. Γιάει αὐτοῖνοι ποὺ δὲν θᾶρτουν νὰ φᾶμε τὴν πίττα· καὶ τότε σηκώθηκα καὶ τὴν ἔφαγα κι’ ἂν δὲν μὲ πιστεύετε, πηγαίετε νὰ κυττάξετε!

19

Μιὰ φορὰ ἦταν ἓνας βασιλιάς κι’ εἶχε δυὸ παιδιά, ποὺ ἤθελε νὰ τὰ μάθῃ γράμματα μονομιᾶ. Ἐφερε λοιπὸν ἓνα δάσκαλο ἀπὸ μακρυνὸ μέρος. Ὁ μεγάλος γυιὸς, ποὺ ἤθελε νὰ πάρῃ καὶ τὸ θρόνο, ἦταν μπουνταλᾶς καὶ τσακπίνης, γιατί ὅσες φορές περνοῦσαν πρόβατα ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ παλάτι, ἔβγαινε τὸ ζυλωμένο στὸ παραθύρι καὶ σφούριζε. Πόσες φορές (παναθεμάτο) τ’ ἀρμήνευε ὁ δάσκαλος: —Βρὲ παιδί μου, ἐσὺ εἶσαι βασιλόπουλο καὶ δὲν πρέπει νὰ κάνῃς αὐτά, ἀλλὰ νὰ μαθαίνῃς γράμματα. Τοῦ κάκου ὅμως ἐκεῖνος. Ὅσο γιὰ τὸν μικρό, αὐτὸς ὁ καυμένος τὰ μάθαινε καλὰ. Ὅταν ἔφτασε ἡ ὥρα γιὰ τὶς ἐξετάσεις, ὁ μικρὸς ἤξερε κι’ ὁ μεγάλος ἦταν στουπί! Τότε λέει ὁ βασιλιάς στὸ δάσκαλο: — Γιατί, δάσκαλε, νὰ μὴν ξέρῃ τίποτε αὐτός; — Γιατ’ εἶναι χοντροκέφαλος καὶ λωλαμένος ἀπὸ τὰ τσακπινλίκια καὶ δὲν διαβάζει καθόλου, λέει ὁ δάσκαλος. Αὐτὸ κακοφάνηκε στὸ βασιλεῖα. Σὲ λίγες μέρες ὁ δάσκαλος ἔκαμε τραπέζι καὶ κά-

λεσε τὸ βασιλέα· ἀλλὰ πιὸ μπροστὰ ἀρμήνεψε ὁ δάσκαλος τὸν παραγιοῦ του νὰ πιάση ζωντανὸ ἓνα ποντικὸ καὶ τὴν ὥρα ποῦ θὰ τρῶνε νὰ τὸν ἀφήσῃ, κρυφά, κοντὰ στὸ σοφρᾶ. Ἔτσι καὶ ἔκαμε. Σὰν κάθησαν νὰ φᾶνε, ἔδωκε ὁ δάσκαλος τὸ λύχνο νὰ τὸν βαστάξῃ ὁ γάτος ὥσπου ν' ἀποφᾶνε, γιατί ἔτσι τὸν εἶχε μαθημένο. Βλέποντας ὁ βασιλὲς αὐτὸ τὸ θάμα, παρακάλεσε τὸ δάσκαλο νὰ τοῦ χάριση ἐκεῖνο τὸ γάτο. Ἐκείνη τῇ στιγμῇ ἀμολάει ὁ παραγιοῦς τὸν ποντικὸ. Τότε ὁ γάτος πετάει τὸ λύχνο καὶ χυμάει νὰ πιάση τὸν ποντικὸ. Ὁ βασιλὲς σκιάχτηκε καὶ ρώτησε τί συμβαίνει;—Δὲν εἶναι τίποτα, τοῦ εἶπε ὁ δάσκαλος. Σὰν ἀναψε ὁ παραγιοῦς τὸ λύχνο κι' εἶδε ὁ βασιλὲς τὸ γάτο ποῦ κρατοῦσε τὸν ποντικὸ, λέει: Βρὲ κακό! κι' ἐγὼ ἔλεγα πῶς αὐτὸ τὸ γατὶ εἶναι μοναδικό. Τότε λέει ὁ δάσκαλος στὸ βασιλέα: Δὲν μπορεῖς νὰ φαναστῆς πῶσο ξύλο δίνω στὸ γάτο, γιὰ νὰ ξεχάσῃ αὐτὸ τὸ χούη· τίποτα ὅμως δὲν κάνω, γιατί μόλις δῆ ποντικὸ λωλαίνεται· εἶναι, θλέπεις, τὸ φυσικό του, βασιλέα μου. Ἔτσι κι' ὁ γιοῦς σου δὲν εἶναι γιὰ βασιλέας, ἀλλὰ γιὰ τσοπάνης. Τότες ὁ βασιλέας, ἄς ἦτανε κι' ἀχμάκης, κατάλαβε καὶ τοῦ λέει: —Καλὰ μοῦ λές, δάσκαλε. Καὶ ὅταν ἦρθε ὁ καιρός, ἔκανε βασιλέα τὸν μικρό. Ὅσο γιὰ τὸν μεγάλο, ἔτρωγε κι' ἔπινε καὶ φοφοῦσε ἀπὸ τὴν πείνα.

20

Μιὰ φορὰ ἦταν μιὰ γριά κι' εἶχ' ἓνα παιδί, μὰ φτώχεια κατακαμένη. Τὸν καιρὸ λοιπὸν ποῦ θέριζαν, ἔστειλε τὸ παιδί της στὸν κάμπο νὰ μαζέψῃ μπασάκι. Ἀφοῦ τὸ παιδί μαζέωξε καμμιά δεκαριά ὀκάδες στάρι, τὸ πῆγε στὸ μύλο νὰ τ' ἀλέσῃ. Ρωτᾶει τὸ μυλωνά ἂν εἶναι ὁ μύλος εὐκαιρος καὶ κείνος τοῦ λέει πῶς εἶναι. Πάει λοιπὸν ν' ἀλέσῃ τὸ ἓνα τέγκι, μὰ ὁ μυλωνάς ρίχνει ἄλλο, ὥσπου ἄλεσε δεκαπέντε τέγκια. Ἐὰ μεσάνυχτα, κι' ἀφοῦ ἄλεσε ὄλα τ' ἄλλα, ρίχνει στὸ μύλο καὶ τοῦ παιδιοῦ τὸ στάρι· τὸ παιδί ὅμως πεινοῦσε πολὺ καὶ εἶπε στὸ μυλωνά νὰ κάμουν καμμιά πίττα, νὰ φᾶνε. Παίρνει τότε ὁ μυλωνάς τὸ μισὸ ἀλευρι τοῦ παιδιοῦ καὶ τὸ κάνει πίττες. Τὸ πεινασμένο παιδί ἄπλωσε τὸ χέρι του νὰ πάρῃ μιὰ πίττα, μὰ ὁ μυλωνάς τὸν χτύπησε μ' ἓνα ξύλο καὶ τοῦ εἶπε: —Αὐτὲς τίς πίττες θὰ τίς φάῃ ὅποιος πῆ τὴν πιὸ μεγάλη ψευτιά. Ἄς εἶναι, λέει τὸ παιδί, πὲς ἐσύ πρῶτα.

Ἀρχινάει λοιπὸν ὁ μυλωνάς: —Μιὰ φορὰ μοῦπεσε ἓνα κουνι στάρι ἀπὸ τὴν κουφίνα καὶ φύτρωσε κι' ἔγινε ἰσαμε τὸν οὐρανὸ μακρὺ· ἔβαλα πενήντα ἀργάτες καὶ τὸ θέρισαν, ἓκατὸ καὶ τὸ κοζακιάσανε καὶ τὸ ἀλωνίσανε διακόσια ἄλογα· κι' ἔκαμα χίλιες καμηλιές στάρι. Πῶς σοῦ φαίνεται αὐτὴ ἡ ψευτιά, δὲν εἶναι μεγάλη; — Μπα! μεγάλη, λέει τὸ παιδί. — Ἐ! σὰν εἶναι μεγάλη, ἐγὼ θὰ φάω τίς πίττες κι' ὄχι ἐσύ, λέει ὁ μυλωνάς.

—“Άκουσε νὰ πῶ κι’ ἐγώ, λέει τὸ παιδί. Ἐμένα ἡ μανίτσα μου γέννησε τὸν παπποῦ μου, κι’ ἐπειδὴς ἦτανε στὴν ἐξοχὴ δὲν εἶχαν μῆτε παραμὰνα μῆτε παπά. Μ’ ἔστειλε λοιπὸν ἡ μανίτσα μου νὰ πάω νὰ βρῶ παραμὰνα. Γύρισα τὸν κόσμον, δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ· τελευταῖα βρῆκα μιὰ πού ἦταν ἑκατὸ χρονῶν καὶ δὲν μποροῦσε νὰ περπατήσῃ. Τρεῖς φορές τὴν καβαλλίκεψα στὸ μουλάρι καὶ τίς τρεῖς φορές ἔπεσε κάτω. Τί νὰ κάμω τότες; Τὴ σηκώνω στὴ ράχη μου καὶ τὴν πηγαίνω. Στὸ δρόμον κουράστηκα, πάω σὲ μιὰ πεζούλα νὰ ξεκουραστῶ καὶ τὴν ἀφήνω στὴ γῆ. Μὰ ἐκεῖ εἶχε ἓνα πηγάδι, κι’ ἔπεσε μέσα. Ἔτσι πῆγα πίσω χωρὶς παραμὰνα.

Ἔστερα μὲ στέλνει νὰ βρῶ παπὰ γιὰ νὰ βαφτίσουμε τὸν παπποῦ μου, πού γύρευε νὰ πεθάνῃ. Γύρισα ὅλον τὸν κόσμον, παπὰ δὲν βρῆκα. Τότε ἓνας περιολάρης μου λέει πῶς γιὰ νὰ βρῶ παπὰ πρέπει ν’ ἀνεβῶ στὸν οὐρανό. Καλὰ, ἀλλὰ ἀπὸ πού ν’ ἀνέβω. Βλέπω μέσα στὸ περιόλι μιὰ κολοκυθιά μεγάλη καὶ λέω μέσα μου· εἶδε ὁ Θεὸς ν’ ἀνεβῶ σ’ ἐκείνη τὴν κολοκυθιά νὰ πάω στὸν οὐρανό. Ἀνεβαίνω λοιπὸν ἀπὸ κεῖ στὸν οὐρανὸ καὶ βρίσκω πολλοὺς παπάδες. Ὅσο ὅμως κι’ ἄν τοὺς παρακάλεσα, κανένας δὲν κατέβαινε στὴ γῆ, καὶ μου εἶπαν: —Ἐμεῖς παίρνομε ἀπὸ κάτω παπάδες καὶ σὺ ἦρθες νὰ πάρῃς ἀπὸ δῶ πάνω; καὶ μου δῶσαν ἓνα κλωτσιδί πού ἔπεσα πάνω σὲ κάτι βράχια καὶ χώθηκα ὡς τὰ γόνατα.

Πέντε ὥρες μακριὰ ἀπὸ μένα, βλέπω ἓνα γέρο πού ἔσκαβε καὶ τοῦ φωνάζω: —Γέρο, γέρο, ἔλα νὰ μὲ ξεχώσης. Ποῦ ν’ ἀκούσῃ ὅμως ἐκεῖνος πού ἦταν τόσο ἀλάργα. Τί κάνω λοιπὸν; Σηκώνομαι καὶ πάω καὶ τὸν βρίσκω, τοῦ παίρνω τὴν τσάπα καὶ γυρίζω καὶ σκάβω καὶ ξεχώθηκα κι’ ἀμέσως φεύγω πάλι γιὰ νὰ βρῶ παπὰ νὰ βαφτίσουμε τὸν παπποῦ μου. Στὸ δρόμον πού πηγαινα δίψασα καὶ βρίσκω ἓνα πηγάδι, δὲν εἶχε ὅμως κουδὰ γιὰ νὰ βγάλω νερό. Τί κάνω λοιπὸν; Ξεσχίζω τὸ ζουνάρι μου, κόβω τὸ κεφάλι μου, τὸ δένω ἀπὸ τ’ αὐτιά καὶ τὸ ῥιζα στὸ πηγάδι κι’ ἤπιε ὅσο ἤθελε. Ὅταν ὅμως τὸ ἔβγαλα πάνω δὲν κόλλογε γιὰτὶ ἦτανε βρεμένο. Τῆθαλα λοιπὸν στὸν ἥλιο γιὰ νὰ στεγνώσῃ· ἐκεῖ μοῦρθε, μὲ συμπάθειο, νὰ κατουρήσω. Λυῶ τὰ βρακιά μου καὶ πάω καρσί καὶ κύτταζα τὸ κεφάλι μου, μὴν πάει κανένα ζούμπερο καὶ τὸ φάῃ. Τότε ὅμως τρέχει μιὰ ἀλεπού, ἀρπάχνει τὸ κεφάλι μου καὶ φεύγει. Ἀμέσως τρέχω ξοπίσω της· ἐδῶ νὰ τὴ φτάσω, ἐκεῖ νὰ τὴ φτάσω, μπεζέρισα κι’ ἀφοῦ τὴν ἔφτασα τῆς δίνω μιὰ, μ’ ἓνα βράχο, στὸ κεφάλι καὶ πέταξε, μὲ συχώριο, ἀπὸ τὸν κῶλον τῆς ἓνα τεφτέρι. Παίρνω τὸ τεφτέρι τὸ ἀνοίγω, μὰ γράμματα δὲν βρίσκω. Ἦταν ὅλον ἄγραφο καὶ πίσω πίσω μόνο κάτι ἔγραφε, μὰ δὲν τὰ θυμοῦμαι.

—Τί ἔγραφε πίσω πίσω; λέει ὁ μυλωνᾶς.

—Θαρρῶ, λέει τὸ παιδί πῶς ἔγραφε ἔτσι δά. Ἄλφα, βῆτα, νὰ φάῃ ὁ μυλωνᾶς κόπρια καὶ τὸ παιδί νὰ φάῃ τὴν πίττα.

Τότε ὁ μυλωνᾶς τοῦ λέει. — Πάρε καὶ τίς πίττες σου, πάρε καὶ τ' ἄλευρι σου καὶ φύγε ἀπὸ δῶ, γιατί δὲν σὲ φτάνω στίς φευτιές.

21

Μιά φορά ἦσαν δυὸ ἀδέρφια, κι' ὁ ἓνας ἦταν φτωχὸς κι' ὁ ἄλλος ἄρχοντας. Ὁ φτωχὸς γύρευε ἀπὸ τὸν πλούσιο δανεικὰ γρόσια, γιατί χάνονταν τὰ παιδιὰ του ἀπὸ τὴν πείνα. Πῆγε στὸ σπίτι του, τὸν παρακάλεσε, τοῦ εἶπε πῶς θὰ τοῦ δώσει τὸ διάφορο· ὁ ἄλλος, ποῦ ἦταν φιλάργυρος θύμωσε καὶ τὸν γκρέμισε ἀπὸ τὴ σκάλα. Πάει λοιπὸν στὸ σπίτι του καὶ μὲ κλάματα λέει στὴ γυναίκα του νὰ τοῦ μαζέψῃ τὰ ρούχα του, γιὰ νὰ φύγῃ ὅπου δοῦν τὰ μάτια του. Τραβάει λοιπὸν καὶ πάει ἴσα γιὰ τὸ Μαραθόκαμπο. Μὰ ἔλα ποῦ ἡ τύχη του ἦταν καλὴ Μπροστά του βρέθηκε ἓνα δέντρο κι' ἀπὸ κάτω εἶχε μιὰ θρύση. Κάθησε λοιπὸν νὰ πιῇ λίγο νερὸ καὶ νὰ ξεκουραστῇ.

Ἐαφνικὰ ἐκεῖ ποῦ κάθονταν ἀκούει σαματὰ καὶ βλέπει ν'ἀρχονται σαράντα κλέφτες. Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς παραστήσω τὴν τρομάρα του. Φοβήθηκε καὶ γιὰ νὰ σωθῇ ἀνέβηκε πάνω σὲ κείνο τὸ δέντρο κι' ἀπὸ κεῖ ἄκουγε τί ἔλεγαν κι' ἔβλεπε τί ἔκαναν οἱ κλέφτες. Κι' ὁ πρωτοκλέφτης εἶπε ὅταν ἔφτασαν ὅλοι κάτω ἀπὸ τὸ δέντρο. — "Ἄνοιξε δέντρο νὰ μποῦμε μέσα. Τότε τὸ δέντρο ἀνοιξε καὶ μπῆκαν μέσα ὅλοι· ὕστερα εἶπε νὰ κλείσῃ, καὶ ἔκλεισε. Φοβισμένος ὁ φτωχὸς ξενύχτησε πάνω στὸ δέντρο. Σὰν ξημέρωσε, βγήκαν οἱ κλέφτες ἀπὸ τὸ δέντρο καὶ πῆγαν στὴ δουλειὰ τους. Κατέβηκε τότε ὁ φτωχὸς κι' ὡς εἶπε στὸ δέντρο ν' ἀνοιξῇ ἀμέσως ἀνοιξε· μπῆκε τότε μέσα καὶ εἶδε σωροὺς γρόσια καὶ φλουριά καὶ λίρες καὶ λογιῶν λογιῶν μονέδες. Φορτώθηκε τότε ὅσα σήκωνε, βγαίνει ἀπὸ κεῖ μέσα, κλείνει τὸ δέντρο καὶ φεύγει ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὸ σπίτι του.

"Ὅταν πῆγε στὸ σπίτι του ἀγόρασε στάρι, μαγειρέματα, ρούχα καὶ περνοῦσε καλά. Μαθαίνοντας ὁ πλούσιος ἀδερφός του πῶς ἔφερε γρόσια, πῆγε καὶ τὸν ρώτησε ποῦ πῆγε καὶ καζάντισε τόσα πολλά. — Μοῦ τᾶδωσε ὁ Θεός, τοῦ εἶπε ἐκεῖνος κι' ὁ πλούσιος σηκώθηκε κι' ἔφυγε.

"Ὅταν τέλειωσαν τὰ πρῶτα γρόσια, ξαναπῆγε, σὲ κείνο τὸ μέρος καὶ πῆρε κι' ἄλλα κι' ἄρχισε νὰ χτίζῃ σπίτια σὰν παλάτια. Ὁ ἀδερφός του ποῦ τᾶβλεπε, καὶ τὸν ζούλεβε, μὲ τὰ πολλά τὸν κατάφερε καὶ τοῦδειξε ἐκεῖνο τὸ δέντρο καὶ τὸν ὀρμήνεψε νὰ πῆ ἐκεῖνα τὰ λόγια. Πῆγε ὁ πλούσιος, εἶπε τὰ λόγια, μπῆκε μέσα κι' ἔκλεισε τὸ δέντρο. Ὑστερα ὁμως ξέχασε νὰ πῆ ν' ἀνοιξῇ τὸ δέντρο κι' ἤρτανε οἱ κλέφτες· σὰν τὸν βρῆκαν μέσα, γύρεψαν νὰ τὸν χαλάσουν, γιατί τοὺς ἔκλεβε τὸ θησαυρὸ τους. Τότε ἐκεῖνος τοὺς εἶπε ὅτι δὲν τᾶκλεψε αὐτοὺς, ἀλλὰ ὁ ἀδερφός του, ποῦ ἔδειξε καὶ σ' αὐτὸν τὰ κατατόπια. Οἱ κλέφτες τότε τὸν ρώτησαν ποῦ μένει ὁ ἀδερφός του. Ἐκεῖνος τοὺς εἶπε τὴν πᾶσαν ἀλήθεια, μοναχὰ

νά βρῆτε σαράντα δερμάτια νά μπῆτε μέσα καί νά σᾶς πάω σ' αὐτόνε. Βρῆκαν λοιπόν σαράντα δερμάτια κι' ἀφοῦ ἔβαλε μέσα τοὺς κλέφτες, τοὺς φόρτωσε στὰ μουλάρια, καί πάει στὸν ἀδερφό του καί τοῦ λέει. — Σὲ παρακαλῶ ἀφησέ με νά θάλω στὸ σπίτι σου αὐτὰ τὰ σαράντα δερμάτια τὸ μέλι πού δὲν χωράει τὸ δικό μου. — Καλά, τοῦ λέει ὁ ἀδερφός του, θάλε τα. Τὸ βράδυ ὅμως ἡ γυναῖκα γουστάρισε μέλι καί εἶπε τοῦ ἀντρός της νά πάη νά θγάλη λίγο, ἀλλὰ κείνος φοβόντανε μὴν τὸ καταλάβη ὁ ἀδερφός του· τέλος μὲ τὰ πολλὰ τὸν κατάφερε καί πῆγε. Σὰν ἔλυσε ὅμως τὴ γούλη τοῦ δερματιοῦ ἄκουσε μιὰ φωνή πού τοῦ ἔλεγε ἀπὸ μέσα. — Εἶναι ὦρα; Τότε κείνος λέει πῶς δὲν εἶναι, καί δένει γρήγορα γρήγορα τὸ δερμάτι· ἀνεβαίνει ἀμέσως στὸ σπίτι καί τὸ ρακοντάρει τῆς γυναίκας του, ἡ ὁποία τοῦ λέει. Φέρε μου μιὰ σούβλα. Παίρνοντας τὴ σούβλα τὴν ἔβαλε στὴ φωτιά καί ἀφοῦ κούντισε κατέβηκε κάτω καί τρύπησε ἔλα τὰ δερμάτια. Ὑστερα πῆγε κι' ὁ πλούσιος ἀδερφός καί λύνοντας τὰ δερμάτια ἔλεγε «πῶς εἶναι ὦρα». Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἔπαιρνε ἀπάντηση κατάλαβε τί ἔγινε καί ἀπὸ τὸ φόβο του μὴν τὸν χαλάσουν καί κείνον, ἔφυγε.

Ἔτσι γλύτωσε ἀπὸ τοὺς κλέφτες καί δὲν σκοτώθηκε ὁ ἀδερφός τοῦ πλούσιου. Τέλος τοῦ παραμυθιοῦ μας. Πάρτε σεῖς τὰ πίτουρα καί γὼ τ' ἀλεύρια.

22

Μιὰ φορὰ ἦσαν τρία παιδιὰ γραμματισμένα, μὰ εἶχανε φτώχεια καί τῶν γονέων, πού λένε. Εἶχανε ὅμως ἓνα ράφτη φίλο. Πᾶνε λοιπόν κι' εἰ τρεῖς στὸ ράφτη καί τοῦ λένε νά τοὺς κάμη ἀπὸ μιὰ φορεσιὰ ροῦχα καί νά τὸν πληρώσουν σὰν καζαντίσουνε. Τοὺς ἔκαμε αὐτὸς τὰ ροῦχα καί τοὺς ἔδωσε καί ἀπὸ ἓνα ρολόγι. Ἀμέσως τότε πιάνουν τὰ παιδιὰ καί γεμίζουν εἴκοσι μπαρουτοβάρελα μὲ σίδερα, πέτρες καί καρφιά· ὕστερα θρίσκουν ἓνα καπετάνιο καί τοῦ λένε. — Εἴμαστε ἐμπόροι καί θέλουμε νά πᾶμε στὸ Τριέστι νά ψουνίσουμε· μᾶς παίρνεις; Ἔχομε καί κάτι θαρέλια, πού ἔχομε μέσα τὰ γρόσια μας. — Σᾶς παίρνω, τοὺς λέει αὐτός, γιατί καί γὼ εἶμαι γιὰ κείνη τὴ σκάλα. Βάζει λοιπόν κάτω κάτω στὸ καράβι του ὁ καπετάνιος τὰ θαρελάκια κι' ἀπὸ πάνω ἔβαλε τὶς δικές τουπραμάτειες. Ὅταν ἀνοίχτηκαν καμμιὰ δεκαριὰ μίλια, λέει ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς. — Βρὲ παιδιὰ πού πᾶμε; μεῖς εἴμαστε ἐμπόροι καί νά μὴν ἔχομε στὴν τσέπη μας οὔτε ἓκατὸ λίρες; Ἄιντε καπετάνιο νά μᾶς θγάλης ἓνα θαρελάκι, γιὰ νά πάρουμε καμμιὰ κατοστή λίρες νᾶχομε στὴν τσέπη χαρτζιλίκι. — Βρὲ παιδιὰ, λέει ὁ καπετάνιος, τώρα τᾶχω πλακωμένα μὲ τὶς δικές μουπραμάτειες, μόνο νά σᾶς δώσω ἐγὼ ἓκατὸ λίρες. Τὶς πήρανε λοιπόν αὐτοὶ καί τὶς μοιράστηκαν. Σὰν φτάσανε στὸ Τριέστι, ὁ ἓνας μετάνοιωσε καί λέει. — Βρὲ παιδιὰ, σὰν τὸ καταλάβει ὁ καπετάνιος, δὲν θά μᾶς σαπίση στὸ ξύλο; Ἐγὼ φοδᾶμαι, δὲν ἔρχομαι μαζί σας. Κι' ἔμεινε αὐτός.

Οἱ ἄλλοι τότε βρῆκαν ἄλλο καράβι πὺ πῆγαινε στὴν Εὐρώπη. Λένε λοιπὸν στὸν καπετάνιο τοῦ καραβιοῦ. — Μᾶς παίρνεις στὴν Εὐρώπη; εἴμαστε ἐμπόροι καὶ πᾶμε γιὰ νὰ φουνίσουμε. — Σᾶς παίρνω, τοὺς λέει αὐτός, φέρτε τὰ καλαμπαλίκια σας. Πῆγανε λοιπὸν νὰ τὰ πάρουν, ἀλλὰ ὁ πρῶτος καπετάνιος, τοὺς λέει. — Ἦρτατε νὰ πάρετε τὰ καλαμπαλίκια σας. Ἀλλὰ οὔτε τὸ ναῦλο μοῦ δώσατε οὔτε τὶς λίρες πὺ σᾶς δάνεισα. — Σώπαινε, τοῦ λένε, νὰ πάρουμε ἀπὸ τὸν ἄλλο καπετάνιο νὰ πληρώσουμε σένα. Κι' ἔτσι τοὺς ἄφησε καὶ βάλανε τὰ πράματά τους στὸ ἄλλο καράβι. Ἐκεῖ πάλι κάμανε λόγος πῶς ξέχασαν νὰ πάρουν χαρτζιλίκι. Ἐβόγαλε λοιπὸν ὁ καπετάνιος καὶ τοὺς ἔδωσε διακόσιες λίρες· τρέχουν τότε καὶ πληρώνουν τὸν πρῶτο καπετάνιο κι' ἔπειτα φύγανε.

Ἀφοῦ πῆγαν στὴν Εὐρώπη, ἄρχισαν καὶ ξόδευαν πολλά, σὰν ἐμπόροι μαθῆς, πὺ ἦσαν. Ἐκεῖ τοὺς βλέπει ἓνας Ὀθραῖος ἄκληρος καὶ χωρὶς γυναῖκα καὶ μὲ τὸ νοῦ του λέει πῶς αὐτοὶ δὲν εἶναι καλοὶ ἄνθρωποι. Παίρνει λοιπὸν τὸν ἕνανε στὸ σπίτι του καὶ τοῦ λέει. — Βρέ, γιατί ξοδεύετε ἔτσι δά;

— Γιατί ἔχουμε πολλά γρόσια, τοῦ λέει, κι' ἐπειδὴ τις εἴμαστε ἐμπορόπαιδα.

— Καὶ καλὰ πειὸ πολλά γρόσια ἀπὸ μένα ἔχουν οἱ ἀφεντάδες σας; πῶς δὲν ξοδεύω ἐγὼ τόσα; — Μάλιστα, ἔχουν πειὸ πολλά. Τὸν παίρνει τότε ὁ Ὀθραῖος καὶ τὸν κατεβάζει σ' ἓνα ὑπόγειο, ὅπου τοῦ δείχνει τέσσερες στέρνες φλουριά· σὰν τὰ εἶδε αὐτός, λέει. — Μπᾶ, ἐμᾶς ὁ ἀφέντης μας ἔχει δέκα στέρνες φλουρί καὶ σὺ ἔχεις τέσσερες καὶ σοῦ φαίνονται πολλά; Σὰν ἄκουσε ὁ Ὀθραῖος πῶς ὁ ἀφέντης τους ἔχει δέκα στέρνες, φόραγε ἓνα δαχτυλίδι ἀντιφάρμακο, τὸ ἔβαλε λοιπὸν στὸ στόμα του κι' ἔσκασε. Τότε αὐτός γεμίζει τὶς τσέπες του φλουριά καὶ πάει καὶ πληρώνει τὸν καπετάνιο.

Σὰν πέθανε ὁ Ὀθραῖος καὶ τῷμαθε ἡ Ἀρχή, πηγαίνει καὶ δουλώνει τὰ σπίτια του, χωρὶς βέβαια νὰ ξέρη πῶς ἔχει τόσα γρόσια μέσα κι' ὕστερα ἀπὸ δεκαπέντε μέρες τᾶβόγαλε στὴ δημοπρασία. Πάει λοιπὸν τὸ παιδὶ καὶ δίνει παραπάνω καὶ παίρνει τὰ σπίτια. Ὑστερα πάει στὸ καράβι, ἀδειάζει τὰ βαρελάκια ἀπὸ τὶς πέτρες καὶ τὰ καρφιά, καὶ τὰ γέμισε φλουρί. Βρῆκε ἔπειτα καὶ τὸν ἄλλον, πούλησαν τὰ σπίτια καὶ γύρισαν στὴν πατρίδα τους. Καὶ ἀμέσως πῆγαν καὶ πλήρωσαν τὸν φίλο τους τὸ ράφτη πὺ καζάντισε καὶ ἐκεῖνος κοντὰ σ' αὐτοὺς πὺ δὲν εἶχανε ψωμὶ νὰ φᾶνε πρῶτα.

Μιὰ φορὰ ἦσαν ἓνας γέρος καὶ μιὰ γρηὰ κι' εἶχαν ἓνα γατάκι πὺ ἤθελε νὰ πάη στὸ κυνήγι. Κεῖ πὺ πῆγαινε, βρίσκει μιὰν ἀλεποῦ. — Ὡρα καλὴ στὴν ἀλεποῦ. — Καλῶς τὸ γείτονα. — Ἄμ πὺ πᾶς; — Πάω νὰ βρῶ κανένα που-

λάκι. Ἡ ἀλεπού γυρίζει τότε καὶ τοῦ λέει. — "Ἐρχεσαι καλότυχε, νὰ σὲ πάρω ἄντρα; — "Ἄμ δὲν ἔρχομαι, λέει ὁ γάτος, μόνο πᾶμε στὸ καλύβι. Σὰν πῆγαν κι' ἔκαναν τοὺς γάμους, ἀποφάσισε ἡ ἀλεπού νὰ πάη στὸ κυνήγι. Ἐκεῖ ποῦ πήγαινε, βρῆκε τὸ καπλάνι καὶ τῆς λέει. — Τί ἔχεις αὐδᾶ; κι' ἐκείνη τοῦ λέει. — Μὴ μὲ ρωτᾶς γιατί θὰ τὸ πῶ τοῦ ἀντρός μου τοῦ ἀλμάτου. Ὑστερα βρίσκει ἓνα ἀγριογούρουνο ποῦ τὴν ρωτᾶει κι' αὐτό. — Τί ἔχεις αὐδᾶ; — Μὴ μὲ ρωτᾶς, τοῦ λέει, ἡ ἀλεπού, νὰ μὴν τὸ πῶ τοῦ ἀντρός μου τοῦ ἀλμάτου. Τὸ ἴδιο εἶπε καὶ στὴν ἀρκούδα ποῦ τὴν βρῆκε παρακάτω.

Σὲ κάμποση ὥρα σμιζανε καὶ τὰ τρία θηριὰ καὶ διηγῆθησαν συναμεταξύ τους πῶς ἀπαντήσανε μιὰν ἀλεπού καὶ τὴν ρωτήσανε τί ἔχει αὐδᾶ καὶ αὐτὴ τοὺς εἶπε νὰ μὴν τὴν ρωτοῦν, γιατί θὰ τὸ πῆ τ' ἀντρός της, τοῦ ἀλμάτου. — Μωρὲ παιδιά, λέει τὸ καπλάνι, τί πρᾶμα εἶναι αὐτὸς ὁ ἀλμάτος; Πρώτη φορά τὸν ἄκουσα. — Κι' ἐγὼ τὸ ἴδιο, λέει τ' ἀγριογούρουνο.

— Ἐφέρετε τί νὰ κάμουμε, γιὰ νὰ δοῦμε τ' εἶναι μαθὲς αὐτὸς ὁ ἀλμάτος; λέει ἡ ἀρκούδα. Νὰ κάμουμε ἓνα σουμπάτι.

Πιάσανε λοιπὸν καὶ στρώσανε σουμπάτι κάτω ἀπὸ ἓνα πλάτανο ποῦ ἦταν κοντὰ στὸ νερὸ καὶ θάλανε κρέας καὶ φαγιὰ ὀρεχτικά. Ἐπειτα κρύφτηκε τ' ἀγριογούρουνο στὴ γῆς κι' εἶχε ἀφήσει ἔξω τ' αὐτί του γιὰ ν' ἀκούη τί θὰ κάνουν. Ἀνέβηκε τὸ καπλάνι πάνω στὸν πλάτανο γιὰ ν' ἀγγαντεύη, τί θὰ γίνεται, χῶθηκε κι' ἡ ἀρκούδα μέσα στὰ ὀάτια γιὰ νὰ βλέπη ἀπὸ κεῖ τὸ σουμπάτι. Σὲ κάμποση ὥρα ἡ ἀλεπού μυρίστηκε τὴν τσίκνα τοῦ κρεατιοῦ καὶ λέει τοῦ ἄντρα της τοῦ γάτου νὰ πᾶνε νὰ φᾶνε.

Τὸ ζευγάρι ἔτρεξε ὀρεξᾶτο στὸ σουμπάτι. Ἡ ἀλεπού ἄρχισε νὰ τρώη τὸ κρέας κι' ὁ γάτος νὰ γλύφη τὰ κόκκαλα. Καθὼς τρώγανε, τ' ἀγριογούρουνο γιὰ ν' ἀκούη τάχατες καλλίτερα κούνησε τ' αὐτί του, κι' ὁ γάτος, θαρρώντας πῶς εἶναι ποντικός, χύμηξε καὶ τοῦ τ' ἄρπαξε. Τότες τὸ ἀγριογούρουνο ἀπὸ τὸν πόνο ἔσκουξε κι' ὁ γάτος ἀκούοντας μιὰν ἄγρια φωνή, πετάχτηκε κι' ἀνέβηκε ἴσια πάνω στὸν πλάτανο. Τὸ καπλάνι, ποῦ ἦταν ἐκεῖ, βλέποντας νὰ πετιέται καταπάνω του ἓνα πρᾶμα σκιάχτηκε καὶ τζούπ! πέφτει μέσα στὰ ὀάτια. Ἡ ἀρκούδα, ποῦ ἦταν κρυμμένη ἐκεῖ μέσα, ἀκούγοντας τὸ πέσιμο τοῦ καπλανιοῦ, θέλησε νὰ σαλτάρη ἔξω. ἀλλὰ μπλέχτηκαν τὰ μαλλιά της στ' ἀγκάθια τῶν βατιῶν. Πολεμᾶ ἀποδῶ, πολεμᾶ ἀποκεῖ, τέλος, νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε, ἀφήνει τὰ μισὰ μαλλιά της στ' ἀγκάθια καὶ βγαίνει ἔξω. Τότες ἡ ἀλεπού βλέποντας νὰ πετιέται ἓνα πρᾶμα ξεμαλλιασμένο, τὸ κόφτει δρομίδι, κι' ἔτσι εἶδανε ὄλοι τοὺς ποιὸς ἦταν ὁ ἀλμάτος.

Ἦτανε μιὰ φορά μιὰ μεγάλη πολιτεία κι' εἶχε ἕνα βασιλέα. Αὐτὸς ὁ βασιλέας ἀποφάσισε μιὰ μέρα νὰ θῆ γῆ τεπτίχι νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν πολιτεία, ὅλους τοὺς τεχνίτες κι' ὅλους τοὺς ἐμπόρους, γιὰ νὰ δῆ τί κάνουν. Γυρίζοντας λοιπὸν ἀπὸ μαγαζὶ σὲ μαγαζὶ, μπῆκε καὶ σὲ κάποιον ποὺ δὲν εἶχε μέσα τίποτα καὶ μονάχα ἕνας γέρος κάθονταν κοντὰ στὴν πόρτα καὶ διαλογιζόντανε. — "Ὡρα κηλή, τοῦ λέει ὁ βασιλέας. — Καλῶς τον, λέει ὁ γέρος. — Καὶ τίπραμάτειες πουλάς; τὸν ρωτᾷ ὁ βασιλέας. — Τίποτα ἄλλο παρὰ γνώση, ἀπαντᾷ: ὁ γέρος. Σὰν ἄκουσε ὁ βασιλέας αὐτὴ τὴν ἀπόκριση λέει στὸ γέρο. — Δὲ μοῦ κάνεις τὴ χάρη νὰ μοῦ πουλήσης καὶ μένα ἀπὸ αὐτὴ τὴνπραμάτεια; — Μὲ τίς χαρές σου, τοῦ λέει ὁ γέρος, καὶ παίρνοντας ἕνα χαρτί γράφει ἀπάνω αὐτὲς τίς λέξεις: «Ὅταν σκοπεύεις νὰ κάμης, συλλογίσου πρῶτῃτερα τὸ ἀποτέλεσμα» καὶ τοῦ τὸ δίνει. Πῆρε ὁ βασιλέας τὸ χαρτί, πλήρωσε τὸ γέρο κι' ὅταν γύρισε στὸ παλάτι ἄρχισε νὰ διαλογίζεται ἀπάνω σὲ κείνες τίς λέξεις, κι' ἀποφάσισε νὰ τίς γράψῃ σὲ κάθε μεριά τοῦ παλατιοῦ καὶ σ' ὅλα τὰ μὸμπιλιά του, γιὰ νὰ τίς θυμᾶται πάντοτε.

Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς καὶ κάτι μεγαλοσάνοι ἔκαμαν συνωμοσία γιὰ νὰ σκοτώσουν τὸν βασιλέα κι' ἐπειδὴ δὲν εἶχαν ἄλλην εὐκολία, ἔδωσαν πολλοὺς παράδες στὸ βασιλικὸ μπαρμπέρη καὶ τὸν κατάφεραν νὰ κόψῃ τὸ λαιμὸ τοῦ βασιλέα, ὅταν θὰ τὸν καλοῦσε γιὰ νὰ τὸν μπαρμπερίσῃ. Ὅταν λοιπὸν ὁ βασιλέας κάλεσε, κατὰ τὴ συνήθεια, τὸν μπαρμπέρη, κι' ἐκεῖνος μπαίνοντας στὴ κάμαρὴ του, μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ τὸν σκοτώσῃ, εἶδε γραμμένη παντοῦ τὴ φράση: «Ὅταν σκοπεύεις νὰ κάμης, συλλογίσου πρῶτῃτερα τὸ ἀποτέλεσμα», ἄρχισε νὰ τρέμῃ, στοχαζόμενος πῶς ὁ βασιλέας κατάλαβε τὸ σκοπὸ ποῦ εἶχε καὶ γι' αὐτὸ ἔγραψε παντοῦ ἐκεῖνα τὰ λόγια. Ὁ βασιλέας πάλι, βλέποντας τὸ μπαρμπέρη φοβισμένο καὶ τρομαγμένο, δὲν ἤξερε τί νὰ ὑποθέσῃ, ἀλλὰ ρωτώντας τον μὲ τρόπο τὸν κατάφερε νὰ θγάλλῃ στὸ φανερὸ τὴ συνωμοσία καὶ τοὺς συνωμότες. Εὐθύς λοιπὸν ὁ βασιλέας διέταξε καὶ τοὺς ἔπιασαν καὶ τοὺς καταδίκασε σὲ θάνατο, ἐξὸν ἀπὸ τὸν μπαρμπέρη, ποῦ τὸν συχώρεσε. Καὶ τὸν γέρο, ποῦ τοῦ πούλησε τὴ γνώση, τὸν πῆρε στὸ παλάτι κι' ἀφοῦ τοῦ ἔκαμε μεγάλες τιμές, τοῦ ἔδωσε πολλὰ δῶρα· γιὰτὶ μὲ τὴνπραμάτεια ποῦ τοῦ πούλησε, τοῦ γλύτωσε τὴ ζωὴ.

Σὰν ἔκαμε ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ἔκαμε καὶ τὸν ἄνθρωπον ὅμως χωρὶς μυαλὸ ὁ ἄνθρωπος δὲν θ' ἄξιζε τίποτα. Ἄφησε λοιπὸν καὶ πέρασαν κάμποσα χρόνια καὶ πληθύναν οἱ ἄνθρωποι· ἀλλὰ ἐπειδὴ ἦσαν ἄμυαλοι, δὲν πῆγαινε καμμιά δουλειὰ μπροστά. Τότε μαζεύτηκαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ τὸν παρακάλεσαν νὰ

τούς βάλη μυαλό. Σάν είδε ὁ Θεὸς τὰ τόσα παρακάλια, ἔπιασε κι' ἔφκιασε κάμποσο μυαλό καὶ γέμισε ἓνα καζάνι κι' ἀπὸ κεῖ μέσα ἔπαιρνε κι' ἔβαζε στὰ κεφάλια τῶν ἀνθρώπων. Σάν πήγε ὡς τῆ μέση τοῦ καζανιοῦ γυρίζει νὰ δῆ καὶ βλέπει πῶς, ἐνῶ ἔμενε τὸ μισὸ μυαλό οἱ ἄνθρωποι ἀκόμα ἦσαν πολλοί. Τί νὰ κάμη λοιπὸν; Γιὰ νὰ πιανε νὰ ξαναφιάξη μυαλό, θ' ἀργοῦσε. Πῶς νὰ τὰ καταφέρη; Συλλογιζόταν, συλλογιζόταν (γιατί, καθὼς φαίνεται, καὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἔρχεται μπελᾶς νὰ βάλη μυαλό σ' ἓναν ἄμυαλο) .. Γιὰ νὰ κοντολογοῦμε, ἦρθε στὸ νοῦ τοῦ Θεοῦ πῶς ὁ σπόρος τοῦ πρώϊμου κολοκυθιοῦ — τῆς σαραβάνας — μοιάζει μὲ τ' ἀνθρωπινὸ μυαλό καὶ στέλγει εὐθὺς καὶ τοῦ φέρνουν κάμποσα κολοκύθια. Τὰ κόβει, βγαίνει τὸ σπόρο, τὸν ρίχνει στὸ καζάνι ποῦχε τὸ μυαλό καὶ τὸν ἀνακατώνει. Ὡσπου νὰ κάμη αὐτὴ τῆ δουλειά, οἱ ἄνθρωποι φωνάζανε πῶς θέλουμε μυαλό. Ἐννοια σας, τοὺς λέει, κι' ἔχει καὶ γιὰ σᾶς. Κι' ἀρχίζει νὰ βάζη, κι' ἔβαζε ὥσπου δὲν ἔμεινε καθόλου. Σάν σώθηκε κι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔμεινε οὔτε δράμι καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι, ποὺ ἀπόμειναν χωρὶς μυαλό, φωνάζανε, στέλνει καὶ τοῦ φέρνουν κι' ἄλλα κολοκύθια καὶ στοὺς ὑστεροῦς ἔβαλε μοναχὰ σπόρο κολοκυθένιο ἀντὶ γιὰ μυαλό.

Ὁ μῦθος δηλοῖ, τί δηλοῖ; Πῶς ἄλλοι ἄνθρωποι ἔχουνε μυαλό παστρικό, γερὸ, ποὺ λέει ὁ λόγος, ἄλλοι ἔχουνε μυαλό ἀνακατωμένο μὲ τὸ κολοκύθι, κι' ἄλλοι πῶς δὲν ἔχουνε καθόλου μυαλό, παρὰ ὀλομόναχο κολοκύθι.

Ἐνα καιρὸ ἓνας ἀητὸς ἐκεῖ ποῦ πετοῦσε, βρῆκε ἓνα κομπογιάννη (ἀηδὼν ἢ ἐρυθραύχην) καὶ τὸν ἔπιασε. — Ἀπὸ ποῦ εἶσαι; τοῦ λέει ὁ ἀητὸς. — Ἐγὼ δὲν ἔχω πατρίδα, ὁ φτωχὸς ὅπου κάνει κρύο ἐκεῖ θρίσκομαι. — Γι' αὐτὸ καὶ μένε εἶσαι ζαβός. Ἐλα στή φωλιὰ μου, ποὺ εἶναι ζεστή, νὰ μεγαλώσης καὶ σὲ χρειάζομαι. Πῆγε ὁ φτωχὸς ὁ κομπογιάννης μαζί του· μπόρειε νὰ κάμη κι' ἀλλοιῶς; Ἀλλὰ κείνη τῆ χρονιά ἔτυχε νᾶναι μιὰ βαρυχειμωνιά ποὺ δὲν ματαγένηκε ἄλλη φορά. Κεῖ λοιπὸν ποὺ καθόντανε ὁ ἀετὸς μὲ τὸν κομπογιάννη μέσα στή ζέστη, τοῦ λέει. — Ἐ, μικρὸ μου ψυχογιέ, γιὰ πῆγαινε ἔξω νὰ δῆς τί καιρὸς εἶναι; Βγαίνει ὁ κομπογιάννης, κυττάζει, ἀπὸ τῆ μιὰ, κυττάζει ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ μπαίνει μέσα στή φωλιὰ ἀφᾶ καὶ γλήγορα. — Κάτι παραδιαστικός εἶσαι, ψυχογιέ; Τί καιρὸς εἶναι ἔξω; — Ἐ! ἀφεντικό, ἑβδομῆντα πέντε χρόνων εἶμαι, ἄμ τέτοια βαρυχειμωνιά δὲν τὴν ματάλαχα. Κάμε μου τόπο νὰ χωθῶ κάτω ἀπὸ τὶς φτεροῦγες σου καὶ πόντιασα. — Βρὲ ἀναθεματισμένε, τοῦ λέει ὁ ἀητὸς, ἐγὼ θάρρεψα πῶς θὰ μεγαλώσης καὶ σὲ ταΐζω τόσον καιρὸ γιὰ νὰ σὲ δώσω μεθαύριο, σάν κλωσσήσω, νὰ σὲ φᾶνε τὰ μικρά μου ἀετόπουλα· καθὼς δὲ μως βλέπω σὺ μὲ περνᾶς ἑβδομῆντα ἓνα χρόνια, γιατί ἐγὼ εἶμαι τεσσάρων χρο-

νῶν καὶ σὺ ἐβδομῆντα πέντε. Ἔλα δῶ πέρα ποῦναι κακοκαιριά καὶ δὲν βρίσκω τίποτα νὰ φάω νὰ σὲ καταπιῶ, γιὰ νὰ μὴν παραπεινῶ. Καὶ καθὼς τὸ εἶπε, τὸ ἔκαμε κιόλας. Ἄρπαξε τὸν καυμένο τὸν κομπογιάννη καὶ τὸν κατάπιε.

Νὰ τί μᾶς λέει αὐτὸ τὸ παραμυθάκι. Ὅποιος κρύβει τὰ χρονάκια του, εἶναι πάντα κερδισμένος· γιατί τὸ κοντὸ γαιδουράκι πάντα εἶναι πουλαράκι.

27

Ἔνας ἀετός, σὰν βασιληᾶς πού εἶναι, ἔστειλε διαλαλμὸ νὰ πᾶνε ὅλα τὰ πουλιά ἀπ' ὅλη τὴ γῆς τὴν οἰκουμένη νὰ τὸν προσκυνήσουν. Ὅλα τὰ πουλιά μικρὰ καὶ μεγάλα πήγανε· μόνο ὁ καπανταῆς, ὁ κομπογιάννης, δὲν καταδέχτηκε νὰ πάη. Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ ἀετός; λέει στοὺς ἀπεσταλμένους· δὲν θάναί βέβαια πειδὸ παλληκάρι ἀπὸ μένα. Εἶναι τόσοσ δᾶς; καὶ τάνυσε τὸ ἕνα του ποδᾶρι καὶ συμμαζέφτηκε ὁ ἄλλος. — Βρὲ κομπογιάννη μπᾶς κι' εἶσαι λωλός; τοῦ λένε. Ὁ ἀετὸς εἶναι θεριό. — Αἴ! μπορεῖ νᾶναι τόσοσ; καὶ τανύστηκε ἔλος. — Βρὲ μπᾶς κι' εἶσαι δαιμονισμένος; τοῦ λένε, καὶ τανυέσαι καὶ συμμαζώνεις τίς φτεροῦγες σου; Γιὰ καλοτανύσου. Ὁ κομπογιάννης τότε ξάπλωσε τίς φτεροῦγες του καὶ τὰ ποδάρια του καὶ τοὺς λέει. — Εἶχε χάζι νᾶναι τόσοσ δᾶς! — Βρὲ καυμένη κομπογιάννη, σὺ θέλεις διάβασμα. Ξέρεις τίποτα; ἂν σὲ μπουκώση, τὴν κουφάλα μοιανοῦ δοντιοῦ του δὲν γεμίξεις. — Ἄντεστε στὸ διάβολο ὅλοι, πού ἤρθατε ζὸρ' ζορικὰ νὰ μὲ καταφέρετε νὰ πάω νὰ προσκυνήσω τὸν ἀετό. Δὲν πηγαίνω· σὰν θέλει, ἄς ἔρθη ἐδῶ νὰ πολεμήσουμε.

Σὰν ἔμαθε ὁ ἀετὸς μιὰ τέτοια περηφάνεια, θύμωσε τόσο, πού ἀπὸ τὰ ρουθούνια του ἔδγαине καπνός. — Πῶς μπορῶ νὰ τὸν γνωρίσω αὐτὸν τὸν παλληκάρᾶ, τὸ κομπογιάννη; ρωτάει. — Ἄφεντικό, τοῦ λένε, αὐτὸς φορεῖ μιὰ κόκκινη γνέλα. — Ἔ!, σώνει αὐτό! καὶ μὲ τὸ θυμὸ πού εἶχε, δὲν ρώτησε οὔτε πού θρискόντανε. Σηκώνεται στὸ φτερό καὶ κεῖ πού τρέμανε τὰ σύγνεφα, καθὼς χτυποῦσε τίς φτεροῦγες του, βλέπει κάτω στὴ γῆ μέσα σ' ἕνα θατάκι ἕνα μικρὸ πουλι μὲ τὴ γνέλα. Σὰν ἀστροπελέκι βουτάει κάτω γιὰ νὰ τὸν ἀρπάξη. Ὁ φτωχὸς ὁ κομπογιάννης σὰν ἄκουσε ἐκεῖνο τὸ σαματᾶ, τὸ κατάλαβε σὰν ἀχμάκης ποῦτανε (μὰ ζαβὸς καὶ κοντὸς γίνεται ποτὲ ἀχμάκης;) καὶ πῶς νὰ τὰ καταφέρει; κύτταξε δῶ κι' ἐκεῖ νὰ βρῆ τρύπα νὰ τρυπώση, μὰ δὲν ἔβρισκε γιατί ἦταν κάμπος. Στὸ θατάκι θὰ τὸν ἔβλεπε ὁ ἀετός, ἄς τρύπωνε κι' ὄλας. Τί νὰ κάμη; βλέπει κειδᾶ δίπλα μιὰ βουνιά, πάει λοιπὸν καὶ χώνεται ἀπὸ κάτω. Κατεβαίνει ὁ ἀετός, φάχνει ἐδῶ, φάχνει ἐκεῖ, δὲν τὸν βρίσκει· πού νὰ καταλάβη μαθὲ πῶς ἦταν κάτω ἀπὸ τὴν κοπριά τοῦ βοδιοῦ καὶ χτυποῦσε τὸ καρῦδι του σὰν τοῦ λαγοῦ. Χτύπαγε τίς φτεροῦγες του ὁ ἀετός, φυσοῦσε τὰ ρουθούνια του ἀπὸ τὸ θυμὸ του πού δὲν μποροῦσε νὰ τὸν βρῆ καὶ σηκώθηκε κι' ἔφυγε πικραμένος.

Τὴν ἄλλη μέρα ἓνας κουτσολαῖνός εἶδε τὴ βουνιά καὶ πῆγε νὰ τσιμπήσῃ, μπᾶς κι' ἔβρισκε κανένα σπειρὶ ρόδι. Ἐκεῖ ἄκουσε σαματᾶ καὶ ρωτάει. — Ποιός εἶναι θρὲ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴ βουνιά; — Ἐγώ, τοῦ ἀποκρίνεται ὁ κουμπογιάννης. Ἐφυγε ὁ ἀετός; — Τ' ἤθελες θρὲ κουμπογιάννη αὐδά; Τί μου ἀετίζεις; — Δὲ φάνηκε ἐδῶ σὰ μέσα σήμερα κανένας ἀετός. — Δὲ φάνηκε. — Ἐ! καϋμένηε κουτσολαῖνέ, τί ἀχμάκης πού εἶσαι! Δὲν ξέρω κουφούλιακας εἶσαι; Βρὲ δὲν ἄκουσες τὸ χτυπητὸ καὶ τὸ θροντολασὸ τὴσὴν ὥρα πού πολεμούσαμε μὲ τὸν ἀετό; Ἄνάθεμά την γιὰ βουνιά! ἂν δὲν τύχαινε αὐτὴ ἡ παντέρμη, νὰ μᾶς χωρίσῃ, ἤθελε νὰ πιαστοῦμε τὸ χωρὶς ἄλλο ἀπὸ τὰ μαλλιά κι' ἄλλοίμονο σ' ὅποιον ἔπεφτε ἀπὸ κάτω!

28

Μιά φορὰ ἓνας στραβός, ἓνας κουτσός κι' ἓνας μουχλούζης εἶχαν ζεῦκι καὶ τρώγανε καὶ πίνανε. Στὸ ζεῦκι ἀπάνω παίρνει ὁ στραβός στὸ χέρι του τὸ ποτήρι μὲ τὸ κρασί καὶ λέει. — Μωρὲ τί θωριά πού ἔχει αὐτὸ τὸ μουσκάτο; — Βρὲ στραβούλιακα, τοῦ λέει ὁ κουτσός, πού βλέπεις ἐσὺ πῶς ἔχει θωριά; Δὲν πίνεις, νὰ καταλάβῃς πῶς εἶναι μαῦρο τσιπουρόβρασμα; γιὰ θέλεις νὰ σοῦ παίξω καμμιὰ κλωτσιὰ νὰ σοῦ θγάλω τ' ἄντερα; — Δός του, θρὲ κουτσέ, λέει ὁ μουχλούζης, κι' ὅσα ἔξοδα πᾶνε στίς κρίσες, τὰ πληρώνω ἴγώ.

29

Μιά φορὰ κι' ἓναν καιρὸ ἦταν ἓνας γέρος καὶ μιὰ γρηά. Σαρώνει ἡ γρηά καὶ βρῖσκει ἓνα παρᾶ. — Τοῦτο τὸν παρᾶ τί νὰ τὸν κάμουμε; Καρύδια νὰ τὸν πάρουμε; Φλούδια θὰ πετάξουμε. Φουντούκια νὰ τὸν πάρουμε; φλούδια θὰ πετάξουμε. Νὰ τὸν πάρουμε ἀντέρες. Πάει ἡ γρηά νὰ πλύνῃ τίς ἀντέρες, τίς παίρνει ὁ ἀετός. — Ἀητέ μου, δόσμου τίς ἀντέρες μου, γιὰ νὰ μὴν μὲ δείρῃ ὁ γέρος μου. — Ἐμ, μοῦδωσες ἐμένα πουλί, λέει τῆς γρηᾶς. Πάει ἡ γρηά στὴν κλώσσα. — Δός μου κλώσσα μου ἓνα πουλί, νὰ τὸ δώσω στὸν ἀητό, νὰ μοῦ δώσῃ ὁ ἀετός τίς ἀντέρες, γιὰ νὰ μὴ μὲ δείρῃ ὁ γέρος. — Ἐμ, μοῦδωσες ἐμένα στᾶρι; λέει ἡ κλώσσα. — Ποιός νὰ τῶχῃ τὸ στᾶρι; λέει ἡ γρηά. — Τὸ ἀλῶνι. — Δόσμου ἀλῶνι μου σιτᾶρι νὰ τὸ δώσω τῆς κλώσσας, νὰ μοῦ δώσῃ πουλί νὰ τὸ δώσω τοῦ ἀετοῦ, νὰ μοῦ δώσῃ τίς ἀντέρες μου γιὰ νὰ μὴ μὲ δείρῃ ὁ γέρος μου. Λέει τὸ ἀλῶνι στὴ γρηά. — Ἐμ, μοῦδωσες ἐμένα σάρωμα; — Ἐμ ποιός τῶχει τὸ σάρωμα; λέει ἡ γρηά. — Τὸ λιθάδι. — Δός μου λιθάδι σάρωμα, νὰ τὸ δώσω τοῦ ἀλῶνιου νὰ μοῦ δώσῃ στᾶρι νὰ τὸ δώσω στὴν κλώσσα, νὰ μοῦ δώσῃ πουλί νὰ τὸ δώσω στὸν ἀετό νὰ μοῦ δώσῃ τίς ἀντέρες μου γιὰ νὰ μὴ μὲ δείρῃ ὁ γέρος μου. — Ἐμ μοῦδωσες νερό; λέει τὸ λιθάδι στὴ γρηά. — Ἐμ ποιός τῶχει τὸ νερό; —

Ὁ Θεός. — Δός μου Θεέ μου νερό, νά τὸ δώσω στὸ λιβάδι, νά μοῦ δώση σάρωμα, νά τὸ δώσω τ' ἄλωνιου, νά μοῦ δώση σιτάρι νά τὸ δώσω τῆς κλώσσας, νά μοῦ δώση πουλι νά τὸ δώσω στὸν ἀετό, νά μοῦ δώση τὶς ἀντέρες γιὰ νά μὴ μὲ δεῖρη ὁ γέρος μου. — Ἐμ μοῦδωσες ἐμένα λιθάνι; λέει ὁ Θεός στὴ γρηά. — Ἐμ, ποιός τῶχει τὸ λιθάνι; — Ὁ λιθανᾶς. — Δός μου λιθανᾶ λιθάνι νά τὸ δώσω τοῦ Θεοῦ, νά μοῦ δώση ὁ Θεός νερό, νά τὸ δώσω τοῦ λιθαδιου, νά μοῦ δώση τὸ λιβάδι σάρωμα, νά τὸ δώσω τοῦ ἄλωνιου, γιὰ νά μοῦ δώση τὸ ἄλωνι σιτάρι, νά τὸ δώσω τῆς κλώσσας γιὰ νά μοῦ δώση ἢ κλώσσα ἓνα πουλι νά τὸ δώσω τοῦ ἀετοῦ, γιὰ νά μοῦ δώση τὶς ἀντέρες μου, νά μὴ δεῖρη ὁ γέρος μου. — Ἐμ, μοῦδωκες μένα φιλί; λέει στὴ γρηά ὁ λιθανᾶς. — Καὶ ποιός τῶχει τὸ φιλί; — Ἡ κοπελλιᾶ. — Δός μου κοπελλιᾶ μου ἓνα φιλί νά τὸ δώσω στὸ λιθανᾶ, νά μοῦ δώση αὐτὸς λιθάνι νά τὸ δώσω στὸ Θεό, νά μοῦ δώση ὁ Θεός νερό νά τὸ δώσω στὸ λιβάδι, νά μοῦ δώση σάρωμα, γιὰ νά τὸ δώσω στὸ ἄλωνι, καὶ τὸ ἄλωνι νά μοῦ δώση σιτάρι νά τὸ δώσω στὴν κλώσσα γιὰ νά μοῦ δώση ἓνα πουλι νά τὸ δώσω στὸν ἀετό γιὰ νά μοῦ δώση τὶς ἀντέρες μου, γιὰ νά μὴν μὲ δεῖρη ὁ γέρος μου.

— Ἐμ, μοῦδωσες ἐμένα γόδες; λέει στὴ γρηά ἢ κοπελλιᾶ. — Ἐμ, ποιός τὶς ἔχει τὶς γόδες; — Ὁ γοδατζῆς. — Δόσμου γόδες γοδατζῆ, νά τῆς δώσω στὴν κοπελλιᾶ, νά μοῦ δώση ἢ κοπελλιᾶ φιλί, νά τὸ δώσω στὸ λιθανᾶ γιὰ νά μοῦ δώση λιθάνι, νά τὸ δώσω στὸ Θεό, νά μοῦ δώση ὁ Θεός νερό, νά τὸ δώσω στὸ λιβάδι, γιὰ νά μοῦ δώση σάρωμα νά τὸ δώσω στὸ ἄλωνι γιὰ νά μοῦ δώση σιτάρι νά τὸ δώσω στὴν κλώσσα γιὰ νά μοῦ δώση ἓνα πουλι νά τὸ δώσω στὸν ἀετό γιὰ νά μοῦ δώση ὁ ἀετὸς τὶς ἀντέρες μου, γιὰ νά μὴ μὲ δεῖρη ὁ γέρος μου.

Πάρε σὺ τὰ πίτουρα κι' ἐγὼ τ' ἄλεῦρι, νά σοῦ δίνω πίτουρα, νά μοῦ δίνης ἄλεῦρι. Αὐτὸ λέει τὸ παραμῦθι.

30

Μιὰ φορὰ κι' ἓνα καιρὸ ἦταν ἓνας δάσκαλος κι' εἶχε καμπόσους μαθητές ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς εἶχε κι' ἓνα μάγκα ἀπὸ κείνους, δεκαπέντε χρονῶν, ἀπάνω στὶς λωλάδες του. Τί τοῦ φικιάνει ὁ ἐρίφης μιὰ φορὰ; ἀκούστε κι' ἀφουγκραστῆτε καλά, δασκάλοι ἀγαθοί.

Βρὲ σεῖς παιδιᾶ, λέει στοὺς ἄλλους μαθητές, θέλετε νά μὴν κάμουμε αὔριο σχολειό; — Ναί, λέγε κείνοι. — Θὰ μὲ ἀκούστε τί θὰ σᾶς πῶ; τοὺς λέει αὐτός. — Πρωτᾶς κιόλας, ἀποκρίνονται κείνοι. — Αὔριο τὸ πρωτῆ, τοὺς λέει. νά σταθῆτε ὅλοι ἀπέξω ἀπὸ τὸ σχολειὸ ὥσπου νᾶρθω καὶ γὼ καὶ τότες θὰ σᾶς πῶ τί θὰ κάμετε. Καθὼς τὸ εἶπαν καὶ τὸ κάμανε. Σημαίνει τὸ σχολειό, μαζεύτηκαν ὅλοι, ἦρθε κι' αὐτός. — Ἐ! παιδιᾶ, τοὺς λέει, τώρα σὰν ἀνοίξη ὁ δάσκαλος νά τοῦ ποῦμε ὅλοι. — Καλημέρα δάσκαλε, περαστικὰ σου δάσκαλε.

Σὲ λίγο ἦρθε ὁ δάσκαλος καὶ μπῆκε πρῶτος στὸ σχολειό. Ἄμέσως ἕνας μαθητῆς τοῦ λέει. — Καλημέρα δάσκαλε, περαστικά σου δάσκαλε. Ὑστερα λέει ἕνας ἄλλος. — Καλημέρα δάσκαλε, περιστικά σου δάσκαλε, καὶ μὲ τῆ σειρά τοῦ εἶπαν ὅλα τὰ παιδιά. — Καλημέρα δάσκαλε, περαστικά σου δάσκαλε. Ὁ καυμένος ὁ δάσκαλος δὲν ἤξερε τί θὰ πῆ αὐτό. — Μωρέ, τοὺς λέει, τί λέτε; τί περαστικά μου; — Δάσκαλε, τοῦ λέει ὁ μάγκας, φαίνεσαι σὰν ζαμπούνης σήμερα, ἢ ὄψη σου εἶναι πολὺ χαλασμένη καὶ γι' αὐτὸ σοῦ λέμε περαστικά. Ὁ δάσκαλος ἀκούγοντας αὐτά, τὰ χρειάστηκε, κιτρίνησε καὶ πίστεψε κι' ὁ ἴδιος πῶς δὲν εἶναι καλά. — Πραγματικά, λέει, ἔχω ἀνατριχίλες, γι' αὐτὸ θὰ πάω στὸ σπίτι μου νὰ ἡσυχάσω. Πηγαίνετε καὶ σεῖς στὰ σπίτια σας καὶ νὰ ἔρθετε αὔριο.

Πῆγε λοιπὸν ὁ δάσκαλος στὸ σπίτι του καὶ τὰ παιδιά τὸ κόψανε λάσπη καὶ πῆγαν καὶ βρῆκαν τοὺς γιολντάσιδές τους καὶ τοὺς διηγῆθηκαν πῶς γελάσανε τὸ δάσκαλο. Τὸ μαθαίνει αὐτὸ ἕνας γιατρὸς κομπογιαννίτης καὶ λέει. — Στάσου καὶ νὰ δῆς τί θὰ τοῦ καταφέρω αὐτοῦ τοῦ ἀχμάκη τοῦ δασκάλου, πού τὸν πῆραν τὰ παιδιά μπροστά. Σὰν πῆγε ὁ δάσκαλος στὸ σπίτι του, ἐπειδὴ πίστεψε πῶς ἦταν ἄρρωστος, ἀποφάσισε νὰ μὴν φάη τὰ κουκιά πού εἶχε μαγειρέψει ἀπὸ τὸ πρωτὶ, μὴν τύχει καὶ τὸν χαλάσουν, καὶ ἔβρασε ἕνα αὐγὸ, γιὰ νὰ κάμη κολατσό, νὰ ποῦμε, καὶ γιατί τ' αὐγὸ εἶναι πρᾶμα ἄβλαβο. Ἐκεῖ λοιπὸν ποῦ τὸ εἶχε βράσει καὶ τὸ καθάριζε γιὰ νὰ τὸ φάη, ἀκούει τάκα, τάκα στῆ σκάλα, τὰ θήματα κάποιου πού ἀνέβαινε. Τώρα τί νὰ κάνη πού ἦταν ἡμέρα Παρασκευὴ καὶ ἂν τὸν ἔδλεπαν νὰ τρώη αὐγὸ, θὰ τὸν φανέρωναν στὸν κόσμον καὶ θάχανε τὴν ὑπόληψή του; Ἀρπάζει τὸ αὐγὸ καὶ ὥσπου νὰ μπῆ στὴν κάμαρη ἐκεῖνος πού ἐρχόντανε, τὸ χώνει μισοκαθαρισμένο ὅπως ἦτανε στὸ στόμα του. Τὴν ἴδια στιγμή ἀνοίγει ἢ πόρτα καὶ μπαίνει ὁ γιατρὸς ὁ κομπογιαννίτης. — Καλημέρα δάσκαλε, τοῦ λέει, ἔμαθα πῶς εἶσαι ἄρρωστος καὶ ἦρτα νὰ σὲ δῶ. Ὁ δάσκαλος καθὼς ἦταν μπουσκωμένος μὲ τ' αὐγὸ, δὲν μποροῦσε νὰ μιλήσῃ, κούνησε λοιπὸν τὸ κεφάλι του, σὰν νὰ ἦταν πολὺ ἄρρωστος καὶ τοῦ εἶπε: — Μποῦ, μποῦ. Ὁ γιατρὸς ὁ κομπογιαννίτης, βλέποντας πῶς ὁ δάσκαλος ἔχει φουσκωμένο τὸ στόμα καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μιλήσῃ, νόμισε πῶς ἔβγαλε ἀπόστημα, γιὰρὰ πού λέμε, μέσα στὸ στόμα κι' ἀμέσως θγάζει ἀπὸ τὴν τσέπη τὸ νυστέρι του, χυμάει στὸ δάσκαλο καὶ τοῦ πετάει μιὰ νυστεριά στὸ μάγουλο, πού τὸν ἔκαμε νὰ θγάλη ἀπὸ τὸ στόμα του καὶ τὸ αὐγὸ καὶ τὴν κόττα πού τὸ ἔκαμε. — Βρὲ γιατρέ, τί εἶναι αὐτὸ τὸ κακὸ πού μοῦ ἔκαμες; τοῦ λέει ὁ δάσκαλος. — Τί κακὸ καὶ ξεκαχό; τοῦ λέει ἐκεῖνος, ἀμ ἔτσι ἀρσίζικα τρῶνε τ' αὐγά;

Αὐτὰ ἔπαθε ὁ κακόσορτος ὁ δάσκαλος καὶ κάθησε ἕνα μῆνα στὸ σπίτι του, ὥσπου νὰ γιαιτρευτῆ ἀπὸ τὴ νυστεριά τοῦ κομπογιαννίτη γαιτροῦ καὶ τὰ παιδιά δὲν εἶχαν σχολειὸ ἕνα μῆνα. Βλέπετε τί παθαίνει ὅποιος εὐκολὰ πιστέθει τὰ λόγια τῶν ἄλλων καὶ τρώει αὐγὰ τίς παρασκευές; Λοιπὸν καὶ τοῦ λόγου σας

νά μὴν πιστέβετε εὐκολα τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλο καὶ νά μὴ χαλνᾶτε τὶς ἡμέρες τῆς νήστειας, καὶ σὰν ἔχετε αὐγά, νά μοῦ τὰ δίνετε μένα, γιὰ νά μὴν πάθετε καὶ σεῖς ἐκεῖνο ποῦ ἔπαθε ὁ ἀχμάκης ὁ δάσκαλος.

31

Μιά φορά κι' ἕνα καιρὸ ἦταν ἕνας βασιλέας κι' εἶχε μιὰ κόρη· μὰ τί κόρη; ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο ἢ ὠμορφιά της. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὴν ἀγαποῦσε πολὺ, τῆς ἔκαμε ἕνα γυάλινο πύργο καὶ τὴν ἔβαλε νά μένη ἐκεῖ μέσα. Κάθε πρωτὶ οἱ δούλες τῆς πηγαίνανε τὸν καφέ καὶ κάθε μεσημέρι τὸ φαγητό, ἀφοῦ ὅμως πρώτα τὸ καθάριζαν καλὰ καὶ δὲν ἄφηναν μέσα κοκκαλάκι, γιὰτι ἔτσι εἶχε διατάξει ἡ βασιλοπούλα. Μιά μέρα τὸ λοιπὸν τῆς πήγανε, σὰν πάντοτε, τὸ φαγητό. Φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν τὸ εἶχαν καλὰ παστρεμένο καὶ κεῖ ποῦ ἄρχισε νά τρώη, βρίσκει μέσα ἕνα κοκκαλάκι. Θύμωσε τότε κι' ἄρχισε νά φωνάζη, νά βρίζη καὶ νά κάνη τέτοιο κακὸ ποῦ οἱ δούλες παραζαλίστηκαν. Ἀπάνω στὸ θυμὸ της ἡ βασιλοπούλα ρίχνει τὸ κοκκαλάκι στὸ τζάμι καὶ τὸ σπάζει. Μὲ τὸ σπάσιμο τοῦ τζαμιοῦ τῆς κόπηκε λίγο ὁ θυμὸς, καὶ λέει. — Τώρα μιὰ κι' ἔσπασε τὸ γυαλί, ἄς ἀνοιζῶ μεγαλύτερη τρύπα νά δῶ τί κάνει κάτω ὁ κόσμος, κι' ἀφοῦ ὁ πατέρας μου δὲν μ' ἀφήνει νά βγῶ ἔξω. Ἀφοῦ ἀνοιξε τὴν τρύπα ὡσπου νά χωράη τὸ κεφάλι της, σκύβει καὶ βλέπει ἀπὸ κάτω ἕνα ντελάλη, ποῦ κρατοῦσε τρία πολὺ ὠμορφα φτερά, ἕνα ἄσπρο, ἕνα μαῦρο κι' ἕνα κόκκινο, κι' ἔλεγε. — Σὰν αὐτὸ τὸ ἄσπρο φτερὸ εἶναι τὸ πρόσωπο τοῦ γιοῦ τοῦ Σὶρ Νεράκ, σὰν αὐτὸ τὸ μαῦρο φτερὸ εἶναι τὸ μουστάκι του καὶ σὰν αὐτὸ τὸ κόκκινο, εἶναι τὰ χεῖλη του. Μόλις τ' ἄκουσε αὐτὰ ἡ βασιλοπούλα λιγοθύμισε κι' ἔπεσε ἄρρωστη βαριά. Ἐρχεται ὁ πατέρας της, καὶ βλέποντάς την σὲ τέτοια κατάσταση, τὴν ρωτᾷ τί ἔχει. Στὴν ἀρχὴ ἐκείνη δὲν ἤθελε νά τοῦ πῆ τὴν ἀλήθεια καὶ τὸν ψεμάτιζε πότε μὲ τὸ ἕνα καὶ πότε μὲ τὸ ἄλλο. Ὑστερα ὅμως ἀπὸ πολλὰ τοῦ λέει. — Πατέρα μου ἢ θὰ μοῦ δώσης ἄντρα τὸ γιοῦ τοῦ Σὶρ Νεράκ, ἢ θὰ πάρω φαρμάκι νά πεθάνω.

Σὰν ἄκουσε αὐτὰ τὰ λόγια ὁ βασιλέας, ποῦ ἀγαποῦσε πολὺ τὴν κόρη του, τῆς λέει. — Βρὲ κόρη μου μὴν κάνης ἔτσιδὰ καὶ τώρα στέλνω προξενητάδες μὲ πολλὰ πεσκέσια στὸ γιοῦ τοῦ Σὶρ Νεράκ, νᾶρτη νά σὲ πάρη γυναῖκα. Κι' ἔστειλε ἀμέσως ἀνθρώπους του στὴν πολιτεία τοῦ Σὶρ Νεράκ καὶ τὸν ζήτησε γιὰ γαμπρό. Μὰ ὁ Σὶρ Νεράκ ἦταν πολὺ περήφανος. Τί κάνει λοιπὸν; Βάζει σὲ μιὰ μαλαματένια ταμπακέρα ἕνα χλάλι, μιὰ τρίχα κι' ἕνα μαργαριτάρι καὶ τὰ στέλνει στὸ βασιλέα μὲ μιὰ γραφὴ ποῦ ἔλεγε. — Σὰν τὸ χλάλι νά γίνη ἡ κόρη σου καὶ σὰν τὴν τρίχα νά λιανέψη καὶ σὰν τὸ μαργαριτάρι νά φουράση, γυναῖκα μου δὲν τὴν παίρνω.

Σάν ἔλαβε αὐτὴ τὴ γραφὴ ὁ βασιλέας τὴν ἔδειξε στὴν κόρη του. Αὐτὴ ἄρχισε τὰ κλάματα καὶ μερωμὸ δὲν εἶχε. "Ἦθελε καὶ καλὰ νὰ σκοτωθῆ. — "Ἐννοια σου κόρη μου καὶ γὼ θὰ σοῦ δώσω καλλίτερο ἄντρα, τῆς ἔλεγε ὁ πατέρας τῆς, ἀλλὰ αὐτὴ δὲν ἄκουγε. — Σάν δὲν θέλεις νὰ σκοτωθῶ, τοῦ λέει, ἀφοῦ δὲν μπόρεσα νὰ πάρω ἐκείνον ποὺ ἀγάπησα, χωρὶς νὰ τὸν ξέρω, παράγγειλε νὰ μοῦ κάμουν μιὰ κασέλα νὰ μὲ θάλουν μέσα καὶ νὰ μὲ ρίξουν στὴ θάλασσα κι' ὅτι θέλ' ἄς γίνω· ἄλλοιῶς θὰ σκοτωθῶ, τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο νὰ ζήσω.

"Ὅταν ὁ κουτρούλης ὁ πατέρας τῆς εἶδε πῶς δὲν μπορεῖ νὰ τῆς ἀλλάξῃ τὴ γνώμη εἶπε μέσα του. — Ἄντις νὰ σκοτωθῆ, καλλίτερα νὰ τὴν θάνομε μὲ τὴν κασέλα στὴ θάλασσα καὶ ποιὸς ξέρει τί γίνεται. Γιατὶ καμμιά φορὰ ἀπὸ κεῖ ποὺ δὲν τὸ ἐλπίζει κανένας, βλέπει τὸ καλὸ του. Παράγγειλε λοιπὸν καὶ ἔκαμαν μιὰ κασέλα, θάλανε μέσα τὴν κόρη καὶ τὰ πειδὸ καλὰ τῆς ρούχα καὶ τὴν ἔρριξαν στὴ θάλασσα. Φροῦ ἀπὸ δῶ, φροῦ ἀπὸ κεῖ, τὰ κύματα φέρανε τὴν κασέλα σὲ κείνο τὸ μέρος ποὺ ἦταν τὸ παλάτι τοῦ Σίρ Νεράκ. Ἡ τύχη τᾶφερε καὶ κείνη τὴν ὥρα καθόντανε στὸ περιγιάλι ἢ ἀδελφὴ τοῦ Σίρ Νεράκ· σάν εἶδε λοιπὸν μιὰ κασέλα ποὺ τὴν ἔφερνε κοντὰ ἢ θάλασσα, στέκει τὴν παίρνει καὶ τὴ στέλνει μ' ἓνα δοῦλο τῆς στὸ παλάτι· ἐκεῖ πιάνει ἓνα σκεπαρνάκι καὶ μόλις ἄρχισε νὰ χτυπᾷ τὰ καρφιά γιὰ νὰ ἀνοίξῃ τὴν κασέλα ἀκούει ἀπὸ μέσα μιὰ φωνή, νὰ λέη. — Ἄγάλι· ἀγάλια νὰ μὴ μὲ βαρέσης. — Τί φωνὴ εἶναι αὐτὴ; Σὰ γυναικίσια φωνὴ μοιάζει, λέει ἢ ἀδελφὴ τοῦ Σίρ Νεράκ, κι' ἀρχίζει ν' ἀνοίγῃ προσεχτικὰ τὴν κασέλα. Τέλος πάντων, νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε, τὴν ἀνοίγει καὶ τί νὰ δῆ μέσα; Μιὰ κόρη ποὺ ἔλαμψε τὸ σπῆτι ἀπὸ τὴν ὠμορφάδα τῆς. — "Ἄμ ποιὰ εἶσαι ὠμορφὴ μου, τῆς λέει. Πῶς βρέθηκες ἐδῶ μέσα; Τότες ἢ βασιλοπούλα τῆς διηγήθηκε πῶς ἀγάπησε τὸ γυιὸ τοῦ Σίρ Νεράκ καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς τὴν καταφρόνεσε ἀποφάσισε νὰ πεθάνῃ. — "Ἐννοια σου, τῆς λέει ἢ ἀδελφὴ τοῦ Σίρ Νεράκ. Αὔριο θὰ γυρίσῃ ἀπὸ τὸ κυνήγι ὁ ἀδερφός μου καὶ θὰ σοῦ τὰ σάσω ἐγὼ μαζὶ του.

Τὴν ἄλλῃ μέρα ποὺ ἦρθε ἐκεῖνος ἀπὸ τὸ κυνήγι, πῆγε, σάν ξάλλαξε, στὴν κάμαρη τῆς ἀδελφῆς του νὰ τὴν ρωτήσῃ πῶς πέρασε. Ἡ βασιλοπούλα σάν εἶδε πῶς ἦρθε ὁ ἀγαπημένος τῆς, ντύθηκε τὰ πειδὸ καλὰ τῆς φορέματα, πῆρε τὸ δίσχο μὲ τὸ γλυκὸ καὶ πάει νὰ τὸν σερβίρῃ. Βλέποντας αὐτὸς μπροστὰ του μιὰ τέτοια ὠμορφὴ νέα, σάστισε. Σάν βγήκε λοιπὸν ἔξω ἢ βασιλοπούλα, ρώτησε τὴν ἀδερφή του πῶς βρέθηκε ἐδῶ αὐτὴ ἢ ὠμορφὴ νέα. — Τώρα θὰ σοῦ τὴ στείλω νὰ τὴν ρωτήσης, τοῦ λέει ἢ ἀδελφὴ του. Κι' ὅταν σὲ λίγο τὴ ρωτοῦσε κείνος ποιὰ εἶναι καὶ ἀπὸ ποῦ εἶναι, ἐκείνη ἔβγαλε τὴν μαλαματένια ταμπακέρα, καὶ τοῦ εἶπε. — Ἐγὼ εἶμαι κείνη ποὺ τῆς μῆνυσες πῶς δὲν τὴν παίρνεις γυναῖκα σου κι' ἂν γίνῃ σάν τὸ χλάλι κι' ἂν λιανέψῃ σάν τὴν τρίχα κι' ἂν φυράνῃ σάν τὸ μαργαριτάρι. Τότε ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ τὴν καλοπιάνῃ, καὶ τῆς λέει. — Ἐγὼ

δέν ἤξερα πῶς εἶσαι σύ· ἂν τῷξερα δὲ θὰ σοῦ ἔγραφα τέτοια λόγια. Ἐγὼ σ' ἀγαπῶ καὶ θέλω νὰ σὲ πάρω γυναῖκα.

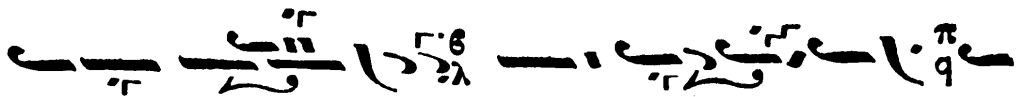
Σὲ λίγες μέρες, ἀφοῦ παράγγειλαν καὶ ἦρθε ὁ πατέρας της, ἔκαμαν τὸ γάμο κι' ἔφαγαν κι' ἤπιανε καὶ ξεφαντώσανε. Μήτε γὼ ἤμουν ἐκεῖ, μήτε σεῖς νὰ τὰ πιστέψετε.

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

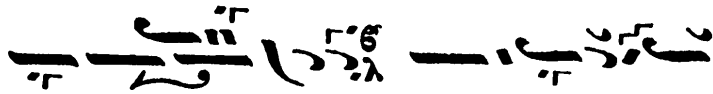
Στὸ 5ο καὶ στὸ 6ο κεφάλαιο αὐτοῦ τοῦ τόμου ὁ συγγραφέας παραθέτει το-
νισμένα μὲ βυζαντινὲς νότες διάφορα νανουρίσματα, τραγούδια τοῦ γάμου, μοι-
ρολόγια, κάλαντα, Ἀποκρηάτικα, τραγούδια τῆς κούνιας, τραγούδια τοῦ χοροῦ
καὶ τσακίσματα. Τὰ μουσικὰ αὐτὰ κομμάτια τὰ συγκεντρώσαμε ἔλα σ' αὐτὸ τὸ
παράρτημα καὶ τὰ καταχωροῦμε μὲ τὴ σειρά.

1) ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ

Ἦχος π̄
ϩ.

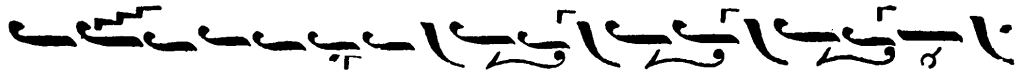

Ε λα νυ υ πνο και πα ρε εμ το πα

νε και αι σερ για νι σεμ το.

Αὕθις δὲ κινεῖ αὐτὸ λέγουσα, ὡσανεὶ ᾄδουσα, εἰς τὸ αὐτὸ πάντοτε ἴσον.

Ε λα το μου ρομ να καμ ναν ναν ναν ναν.

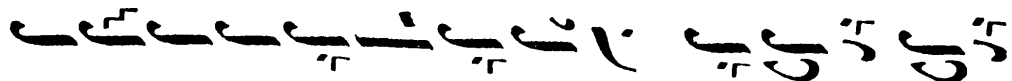
Ἦχος λ̄
π̄

Ε λα νυ πνο κιε πα ρεμ το πα νε και σε ρια νι

σεμ το

Να νι του που να κοι μη θη και πα λι να ξυ

πνη η ση

Ἄλλο ἡχοῦ π διαφορετικὸ τοῦ ἀνωτέρω.

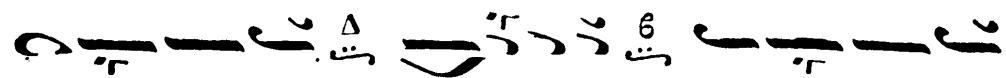

Να νι του που να κοι μη θη και πα λι να

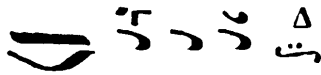

ξυ πνη ση

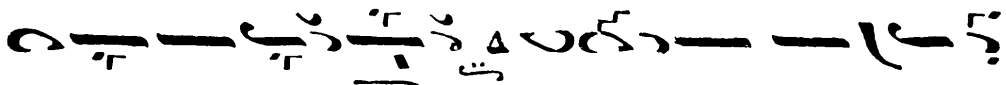
Ἄλλο ἡχοῦ Δ

Ε λα νυ πνο και πα ρεμ το πα νε και σε

ρια νι σεμ το

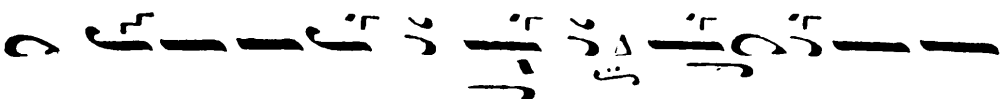

Το παι διμ ει ναι παι δι ει ει ναι α σπρο για

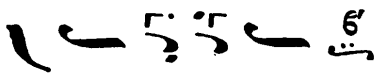

σι μι

Δ

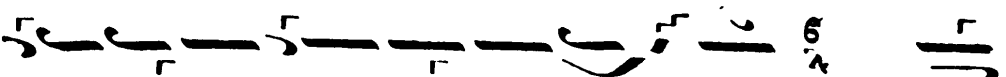

Ε λα να πα να κοι μη θη και πα λι να ξυ

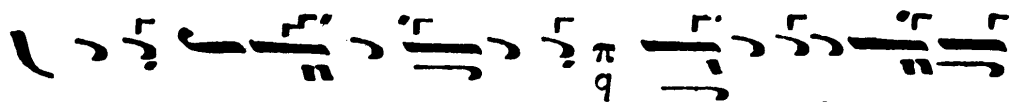

πνη η ση

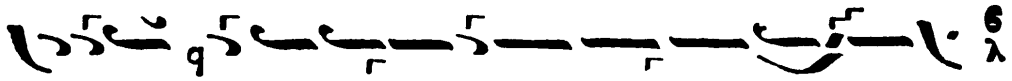
Ἄλλο ἡχοῦ π

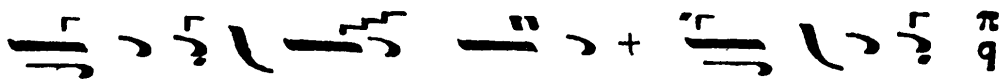
Να νι το ρο δο που λη μα α α α το

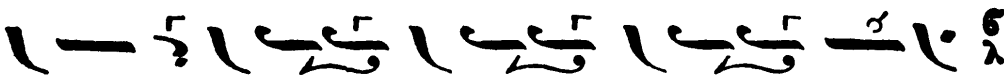
ρο δο που ου ου λη με νο που το ρο δο ο που

λου σα νε που το ρο δο που λου σα νε ε ε ε

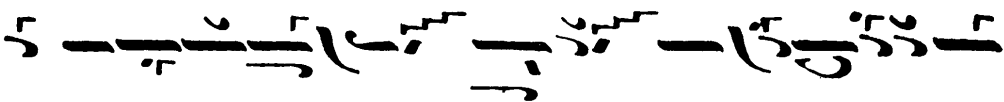

σου βχ σι λια α α την πορ τα

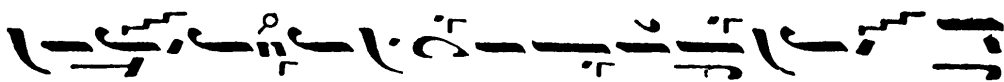

κα μι ε ε ε ε ε ε ε

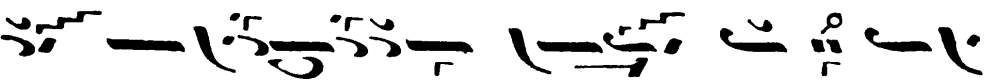
Ἄλλοτερον. Ἦχος α π
q

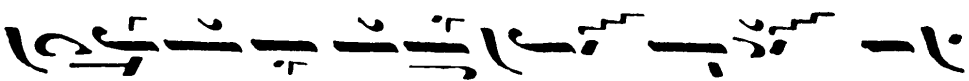
Να νι σου χι δε με νου μου ου και γω σε να νου

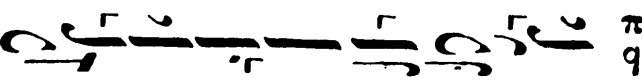
ρι ζου ου ου ου και τη κου νι τσα σου ου που

νω ω ω και σε γλυ κο και μι ι ζου ου ου

να νι το που λι μου να α νι ι

να νι το χρυ σο μου να α νι

2) ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Ἦχος π
q

Μι σε ε ευ ω και αι αι σα φι ι ι ι ι

ι ι νω γεια α α α μα να α α μου ζα α

α α χα ρε ε ε ε ε ε ενια α α

α α πα γω ω ω ναυ ρω το ο ο τχι

αι ρι μου ου ου ου και πλειο ο ο μην ε

χης ε ε νοια.

Ἦχος π ρ

Ευ πνα κιο ε ρω τας περ να α πο τη γει ει

το νια σου χρυ ση πλε ξου δα σου στει λε να

πλε ξης τα α μαλ λια σου.

Ἐν δὲ τῷ ἀμφιεσμῷ Ἦχος π ρ

Ση με ρα λαμ πο ου ρα νος και τα βου να α

γε λου νε ο κο σμος ο λος χαι ρε ται

και τα που λια α λα λου νε.

Ἦχος π̄ ρ̄

Ση κω σου ου πε τρο περ δι ι κα χτυ πη
 σε τα φτε ρα α σου δος του κυ ρου σου
 τα κλει δια κια με να βρης δι κα σου.

Σα αβ θα το βρα α α δυ ης διω ξαν αι γο νει
 ρει ει ει μα ας απ το ο ο σπη απ το

σπη η τι μας (ἐπαναλαμβάνεται)

κρη πο παρχον τι κο ο ρο ο ο μα ας περ

νω ω ω το περ νω το στρα τι. (δὶς).

Ἦχος π̄ ρ̄

Ε δων αρ γα ε δων κα λα ε δω ναι πλειο καλ

λι τε ρα. (Ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ χοροῦ). Εἶτα

Ε δω να λα νι γιχ χορος χο ρευ η νυ φη κηο γαμπρος

η πε θε ρα κηο πε θε ρος κουμ πα ρος κηα δελ φο ποι τος.

Ὁ νυμφίος τῆ νύμφῃ.

Ἦχος π
q

Ε̣ κερ̣ δη̣ σα̣ και̣ τη̣ φι̣ λια̣ και̣ την̣ α̣ γα̣

απ̣ ο̣ που̣ χα̣ μου̣ φαι̣ νε̣ ται̣ πως̣ φο̣ ρε̣ σα̣

του̣ βχ̣ σι̣ λεια̣ α̣ τα̣ ρου̣ χχ. (Εἶτα ἡ στροφή).

Για̣ δε̣ς τε̣ την̣ την̣ περ̣ δι̣ κα̣ πως̣ περ̣ πα̣ τει̣ λε̣ βεν̣ τι̣ κα̣.

Ἦχος q. Πα.

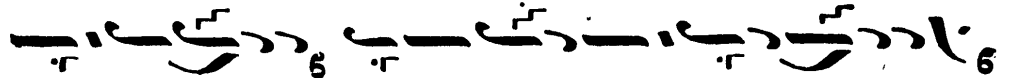
Αρ̣ χι̣ σε̣ γλωσ̣ σα̣ μ αρ̣ χι̣ σε̣ να̣ πης̣ και̣ συ̣ υ̣

κα̣ α̣ νε̣ να̣ μη̣ τε̣ ψη̣ λχ̣ ψη̣ η̣ λα̣ να̣ πης̣

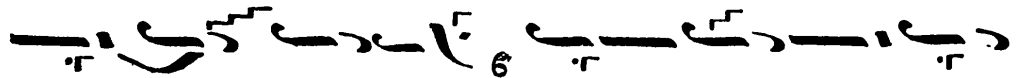
μη̣ τε̣ χα̣ μη̣ η̣ λω̣ ω̣ με̣ να. (Δις ἐπαναλαμβάνεται).

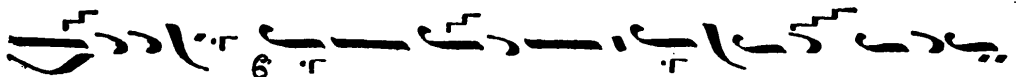
3) ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

Ἦχος Δ βου.

Και πως να κα και πως να α κα μω την α αρχη

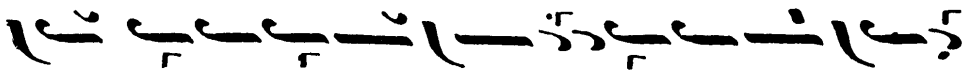

και πως να α αρ χι νη η η η σω. Ἐπαναλαμ-
βάνεται ὑπὸ τῆς χορείας τῶν συνθρηνουσῶν, εἶτα ἐξακολουθεῖ ἡ ἐναρ-
ξαμένη.

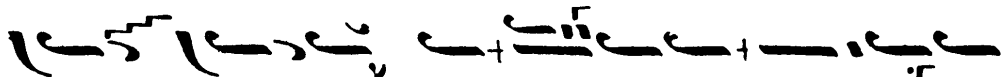

Να κα α α α μω να κα μω ω την α πο

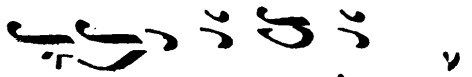

φα α σι να σε μοι ρο λο γη η η η σω

Καὶ πάλιν ὁ χορὸς τὸ αὐτό, εἶτα δ' ἡ ἐναρξαμένη ἢ ἄλλη τις ἕτερον στίχον ἐν τῇ αὐτῇ τάξει· ἐνίοτε δὲ μεταξὺ τῶν στίχων ἐκφωνεῖ μία τις μετὰ ρυθμοῦ καὶ συγκινητικῶς τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ ἢ λέξιν τινὰ συμπαθῆ ὡς παλληκαρᾶ μου! χαϊδεμῆνε μου! νοικοκύρη μου! ἢ ἕτερον τοιοῦτο καὶ εὐθὺ προχωρεῖ εἰς τὸ μέλος.

Εἰς ἕτερον ἦχον λ ρ δ η νη.

Αχ τι α νυ πο ο τι α νυ πο φερ τη η

φω ω ω ω τια ρ τι φλο ο ο αχ τι φλο

γε ρη λαμ πα α δ ρ

αχ ε κα ψε τη η ε κα ψε την καρ δου ου

λα α α α μου δὲ αὐ τῆ η ἡ αχ αὐ τῆ

τὴν εβδομα α δα δὲ

Μαρθοκάρπου καὶ Πύργου. Ἦχος λ δὲ νη.
π

Καὶ πω ω ω ὡς να κωμωτηναρχη καὶ πωσ να ταρχι

νη η σω δὲ καὶ πωσ να ταρχι νη η η σω δὲ να κα α

α μω τῆνα πο φα σὶ να σε μοι ρο λο γη η η σω δὲ να

σε μοι ρο λο γη η η σω δὲ α λη η θεια χαϊ δε με νε μου

Παγώνδου εἰς ἦχον λ ρ πα.
π

Δεν ε ε χω στο μα να α το ο πω χει λη να

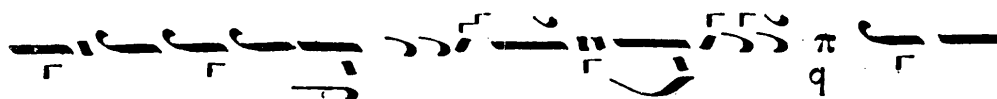
το μι λη η να το ο μη λη σω μηδ η η ψυ

χη μου με βρα στα α α ρ να α σε μοι ρο λο

γη να σε μοι ρο λο γη σω ρ

4) ΚΑΛΑΝΤΡΑ

Ἦχος π̄. Πα. Ξ.

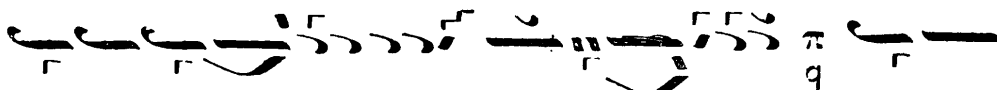

Κα λη η με ρα αρ χον τες κια αν η κια ν η

ναι ο ρι σμο ος σας.

Ὁ δεύτερος χορός.

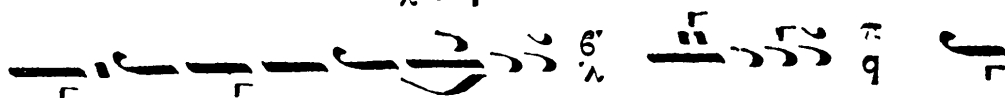
Χρι στου την θει ει αν γεν νη σιν να α πω να πω

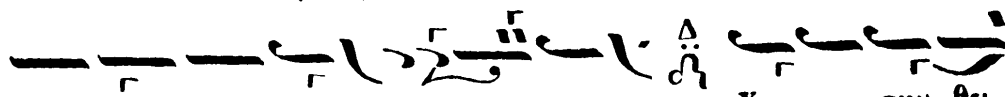
σταρ χον τι κο ο σας.

Σὲ πειὸ γοργὸ τόνο.

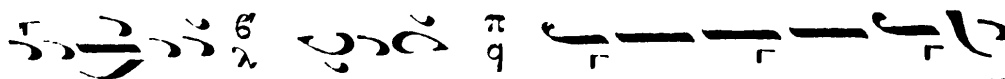
Ἦχος π̄. Πα. Ξ.

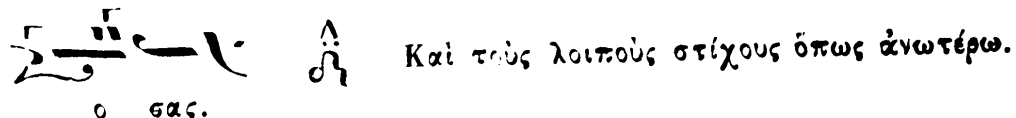
Κα λη η με ρα αρ χον τες κια αν η κια ν

η ναι ο ρι σμο ος σας Χρι στου την θει

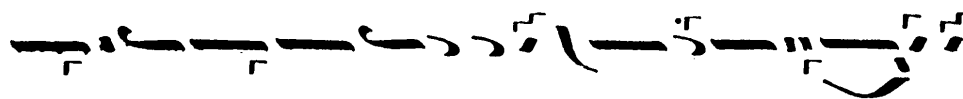
ει αν γεν νη σιν να πω να πω σταρ χον τι κο

ο σας.

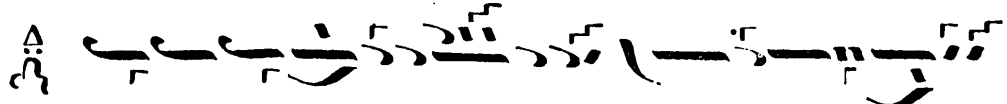

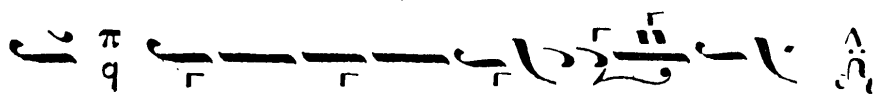
Ἦχος π̄. χ̄. Ὁ πρῶτος χορός, ἐὰν ᾖ δίχορον.

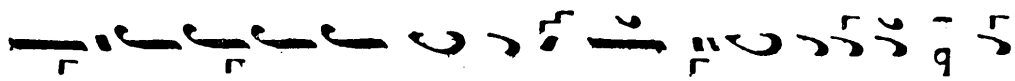
Πα λιν α κου σατ αρ χον τε ε ες πζ

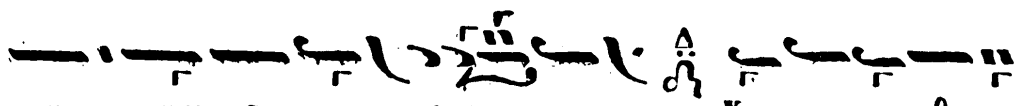

λιν πα λιν να σας ει που ου με ^Δ 'Ο ἕτερος.

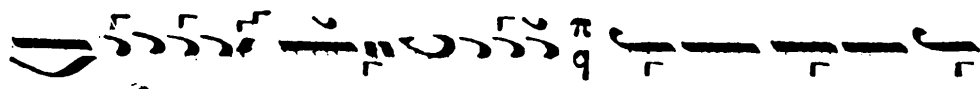

ο τι και αυ ρι ο ον ε στι ιν α α

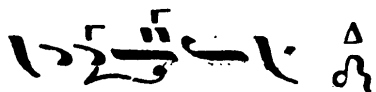

ναγ α ναγ κη να χα ρου ου με.

Ἦχος π. Πα. Χ.

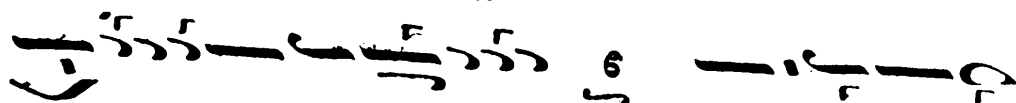

Κε λη η με ρα αρ χον τε ες κηαν αν η κηαν

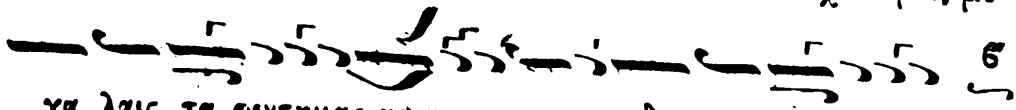

η ναι ο ρι σμο ος σας Χρι στου την θει

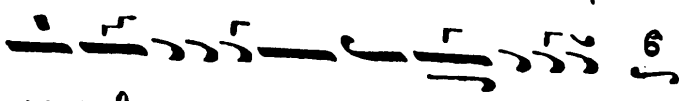

α ανβραπτι σιν να απω να πω σταρ χον τι

κο ο σας.

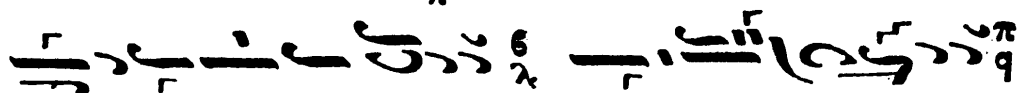
Ἦχος Δι.

Ση με ρα τα φω τα κηο φω τισμος κη χα ραις με

γα λαις τα φιντημας κα τω στον ι ορ δα νη τον πο τα μο

κα α θε τη κυ ρα μας η Παναγια.

Ἦχος ἀ. Πα.

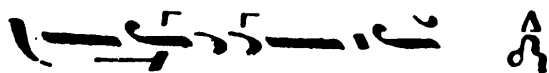
Πρωταθα παρω θελημα και υ υ υ υ υστε

και υ στε ραθαρχι ι ι σω την περ δι και

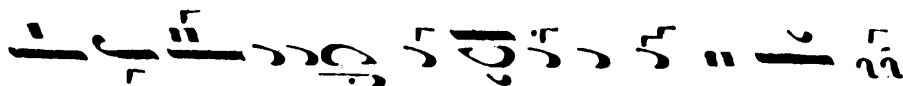
και τον α α η το να του ου ους και να τους και

λη με ρι ι ι σω.

5) ΑΠΟΚΡΗΑΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

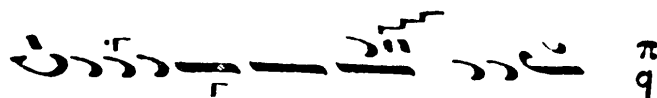
Ἦχος Πα.

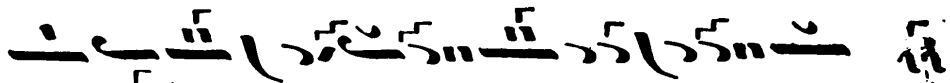
Μη λο κο οκ κι ι .νο κηαμαν α α μαν

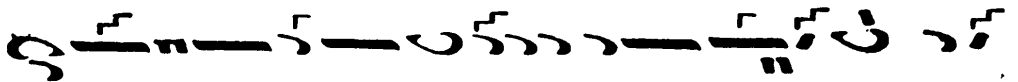
μη λο ο της μη λια α ασκηανθος της λε ε ε

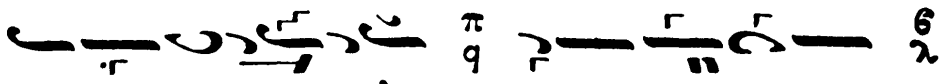
μονιασαμαν α μα α α α λε.

Μην τζου ρα α να α α μου ουκηα μανα α μαν

μα τον α για σμο ο προυοκανουν οι οι οι πα πα

οι πα πα α α α δεσ ση με ε ε ρα

να ση με ε ε ε ρα. π ρ

Στροφή.

Εὖ γὰρ να σειδω μιαν ω ρα κη ψυ χη μου

βγαι νει τω ρα. (Δίς).

6) ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΚΟΥΝΙΑΣ

Ἦχος λ Πα.

Α γὰ ἀπημ ω ραι ο ο τα τη πω χει εἰς του

η η η λίου λαμψι α γὰ πημ ω ραι αι

ο τα τη πω χει εἰς του η η η λίου

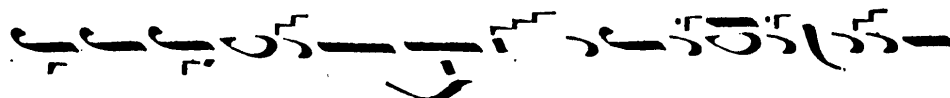
λαμψι ο ποιός σου πει ει δεν σα α γα πω

φω τια γα το ο ο νε καψη ο. ποιο ο ος σου

πει ει ει δεν σα α γα πω φω τια γα το

ο νε καψη. π

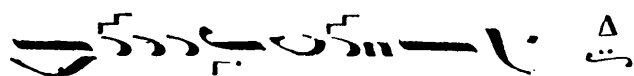
Ἦχος Δι. -Θ

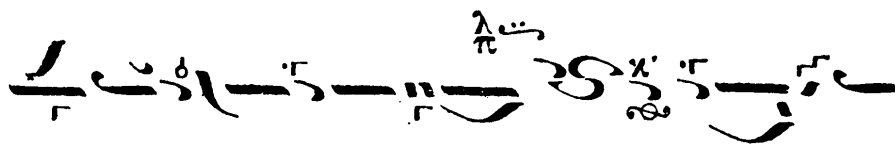
Α να θε μαν α να α θε ε μα κια δεν πο

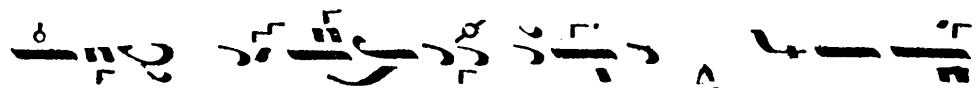
νω (Δις) α α να α θεμα κια δεν εν πο νω κια

δε εν ανα στε να α ζω (Δις) (1).

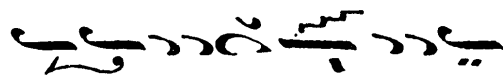
Α να θε μα α κηα δε εν πο νω

κηα δεν α να α στε να α ζω Δις. κηα δε εν

με τρω ω γει στη ην καρ δια ο πο νος

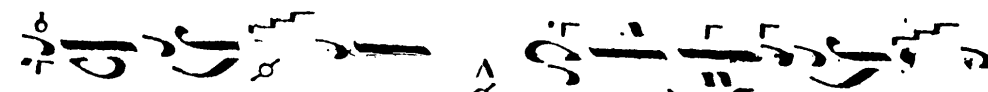

και αι στε να α α ζω. (Δις).

Πα.

Για πε ε με το που λα κι μου αν μα α

γα πας κι με ε να (Δις). για τι ε του μου ου

μα τια μου θα χα α σωγια τα α σε να. (Δις).
π

Στροφή.

Γυ ρι σε δε με μια α φο ρα μου ρα
π

μου μα τια φλο ο γε ρα. (Δις).
π

Ἡ ἰκανάληψις γίνεται ὡς ἄνωτέρω εἶπομεν.

π

Τσα α τα λου το ο ο γα ρου ου φα λο θα ρι ε ι
π

ξω ω στο πη η γα α δι να ξε θο λω ω ση το
π

ο νε ε ρο να πι η η το πα α λλη κα α ρι (Δις)
π

7) ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ ΚΑΙ ΤΣΑΚΙΣΜΑΤΑ

Ἦχος π Πα.

Ο ταν σε ιδουν τα α μα τια μου τα χει λη μου ου γε ι
π
λα ει.

Και με σα η καρ δου λα μου σαν το που λι ι πε ε
π
τα ει.

π
q

Σχιν σε ι δω πα ρα α στρα τι ζω σιν λω λο

π
q

που λι ι γυ υ ρι ζω.

Ἦχος π̣ Πα. ρ

π
q

Να συ ρω θε λω μια φωνη το τοι χο να τρυ πη σω

π
q

ναυ ρη δου λια αν η μα να σου να ρθω να σε φι λη σω.

π
q

Δ

Ε λα να σε κα α α μω μα κια στο λει μο

Δ

κχι στα α βυ ζα κια. Δίς.

Ἦχος π̣ X

π
q

Η η βαρ κα πε ρι με νει με το χρυ σο κου πι

π
q

κιο κω πη λα της θε λει δυο λο για να σου πη.

Ἦχος X

π
q

Η η βαρ κα πε ε ρι με νει ει με το χρυ σο κου πι

π
q

κιο κω πη λα α της θε λει ει δυο λο για α σου πη.

Ἦχος λ Πα.

Ε να φλω ρα κι ρουμ πι ε ποχι ε κα το πα ρα δεσ

θα σου το δω σω μα τιχ μου να πα ψουν οι καυ γα δεσ.

Τσάκισμα.

Να μοναστη γη η ης μο λο χα και στο για λε λι ι ι σου

τσο χα.

Ἦχος λ Πα.

Ο η λιο ο ο ος ε θα σι λε ε ευ σε

και χαι ραν τοι οι αρ γα α τες και τα

φι ι ειτ κο με τη κυ υ υ ρα τρω γον ται

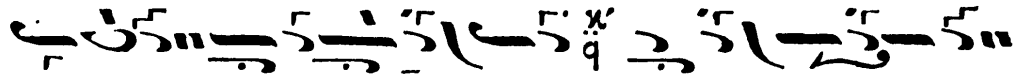
σα αν ταις γα α ταις.

Τσάκισμα ἐκ τοῦ Ζω.

Στου ους βρα χους βγα νειει ο λα γωσ τα α μα τιχ σ

ει νε ε τρε λα μος.

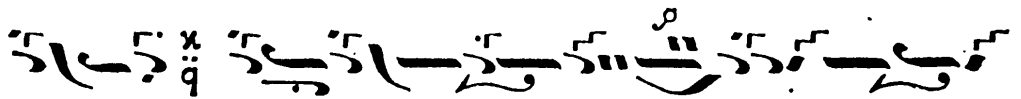
X Ἦχος π̄ q.

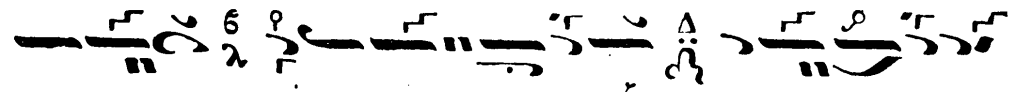
Ο λαι αἰς ταις νυ ὑ χτες πε ε ε ε ε

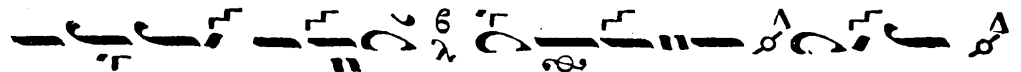
ερ πα τω ω ω ω και ται αἰς αυ γαις

αι αἰς κοι μου ου ου ου ου μαι αι αι

ε ε ε και με ε ε στα ξη με ε ε ε ρω

ω μα τα α α α ξυ πνω ω και σεν

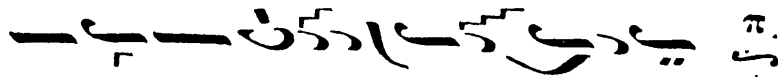

θυ μου ου ου μαι.

Στροφή. π̄

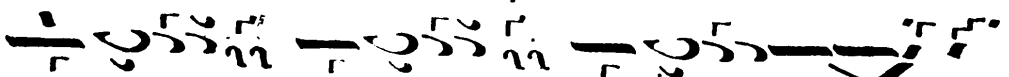
Ε λα τρα θα το ο μι κρο ο μου το μα

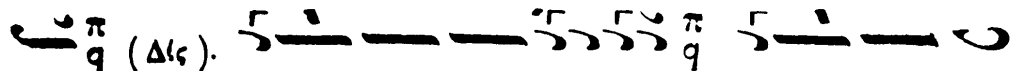
χαῖρ απ το ο λαι αι μο ο ο μου.

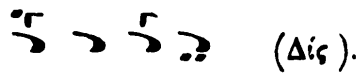
Ἄλλος κῶμος μετ' ἄσκαύλου.

Ἦχος π̄ q. Πα.

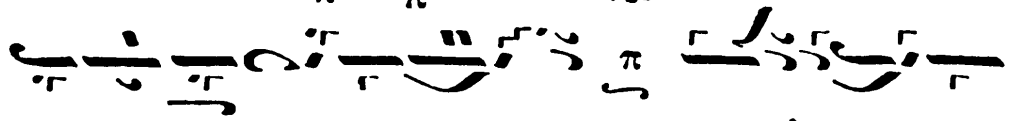
Την ξε ρεις βρε δια θελου γυιε την κα κια τη δι κη . α

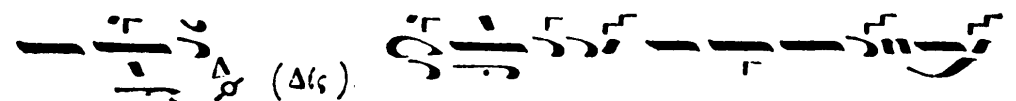

μου με ει παν αλλην αγαπας και χανω τη

ζωη ημου.

Ἄσμα εἰς δισσκεδάσεις τῶν νέων.

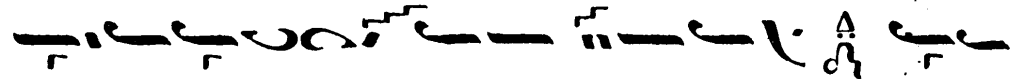
Ἦχος λ̣ Πα. ∞

Ε σου μου την τη γνωμη μοιρα δεν θε να

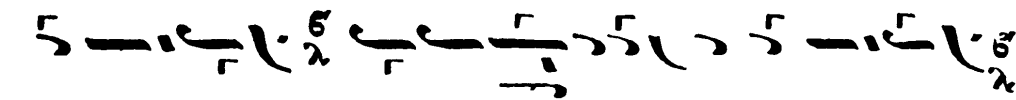

δη ης μη δε και να α γε λα α α

σης μη δε και να αχα ρης μη δε και να χα ρης

Ἐτερον. Ἦχος λ̣ Βου.

Βα σα να πω σκα σε πει ρα σμε βα σα

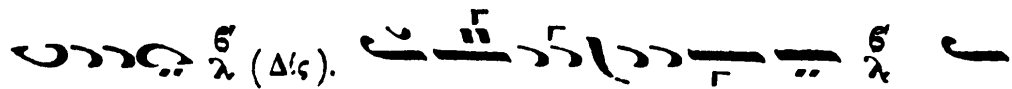

να πωχ η νιο τη μου α μαν ε τρελ ελ λα

α νες με κια κο μα κια αλ λα α βζ ζει.

τοῦ καραβιοῦ ἢ ἀγκουρα γὰ ρίψη δὲν τ' ἀυγάζει.

Ἐτερον. Ἦχος λ̣ Βου. X

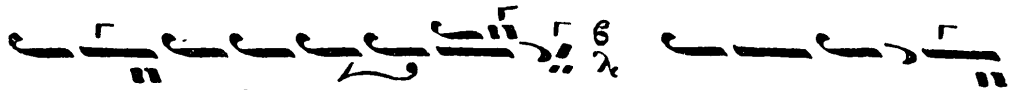

Ε ε σου να γε ε ε ε λ̣ ε σου να γε ε νης

 β λ (Δίς).

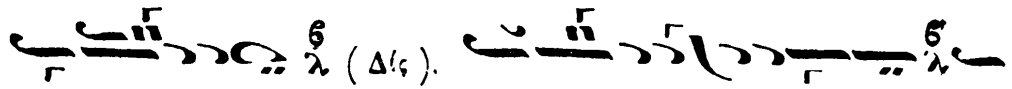
συν νε φο και γω ω να γεε και γω και

 ν β λ

γω ω να γε ναν τα α ρα.

 β λ

Να α σμι ξω με ε ε ε ε να σμι ξω με ε

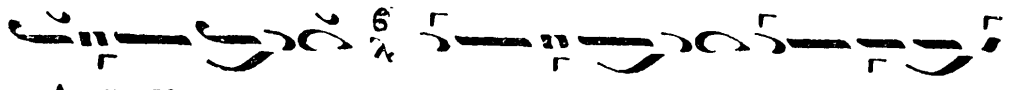
 β λ (Δίς).

στους ου ρα νους να περ πα α του ου να περ να

 ν β λ (Δίς).

περ πα α του ουμ αν τα α α μα.

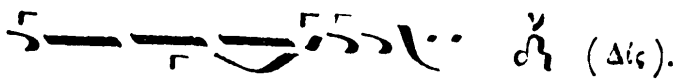
Στροφή. β λ

 β λ

Α αν τε να πα αν τε να πα α α με στο

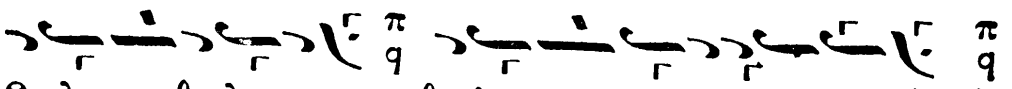
 (Δίς)

νησι δ η η μα να σου η μα να σου

 δ (Δίς).

ου ου και. γω και συ.

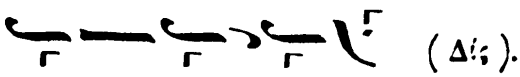
Ἔτερον. Ἦχος π. Πχ.

 π q

θα λασ σα θα λασ σα θα λασ σα φουρ του νια σμε νη (Δίς).

 η δ

θα λασ σα φουρ του νια σμε νη την καρ δια

 (Δίς).

μου χεις κχυ με νη.

Ἦχος π
ϩ

Σ αν ει ει ει ειναι να σα α αν ει ει ει ναι να α

α α χω ω βα α σα να σα α χ αν ει ναι

να α χω βα α α σα να α α α και πι ε

ι ι κραι αις γω ω για σε να. π
ϩ

συ ρε ε ε ε που λι συ υ υ ρε που λι ι

ι ι μου ου στο ο κα λο συ υ υ ρε που

λι ι μου στο ο ο ο κα α λο ο ο κιεχ ο ο

ο ο θε ε ο ος για με να.

Στροφή. π
ϩ

Ε λα να α σε ε ει δω μιαν ω ω ρα

κι η ψυ χη η η η μου ου βγαι αι νει τω ρα.

Δ Ι Ο Ρ Θ Ω Σ Η Λ Α Θ Ω Ν

- Σελ. 104 σειρά 17 αντί «δός μοι πᾶ στᾶ» γὰ διαβαστῆ: δός μοι πᾶ στῶ.
- » 112 » 14 » ζενζέκηδες γὰ διαβαστῆ: ζευζέκηδες.
- » 146 » 26 » τῆς παροιμίας «τί σοῦ φταίει ὁ μάστορας σὰν δὲν ξέ-
ρει τέχνη» γὰ διαβαστῆ: «τί τοῦ λείπει τοῦ κασίδη; μαργαριταρένια
σκούφια».
- » 148 σειρά 26 αντί «μηδὲν ἄγαν» γὰ διαβαστῆ: «μηδὲν ἄγαν».
- » 236 » 20 » πάνω γὰ διαβαστῆ: πάγω.
- » 244 στὴν ὑποσημείωση ἀντὶ Μιθολογία γὰ διαβαστῆ: Μυθολογία.
- » 378 σειρά 8 ἀντί, καὶ ὅλη της γὰ διαβαστῆ: καὶ ἔλοι τους.
- » 436 » 20 » ὅτι φανταχῆς, γὰ διαβαστῆ: ὅτι φαντασθῆς.
- » 441 » 11 » κυνήγι, γὰ διαβαστῆ: κυνήγι.
- » 445 σειρά τελευταία ἀντὶ Τόες, γὰ διαβαστῆ: Τότες.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο: Ἡ διάλεκτος τῶν νεωτέρων Σαμίων	Σελ. 5
» 2ο: Λέξεις, φράσεις, εὐχές, κατάρες	» 25
» 3ο: Παροιμίες καὶ γνωμικά	» 93
» 4ο: Αἰνίγματα	» 157
» 5ο: Οἰκογενειακὸς βίος, χαρακτήρας, ἦθη, ἔθιμα καὶ προλήψεις τῶν Σαμίων	» 168
» 6ο: Χοροὶ καὶ τραγούδια	» 359
» 7ο: Παραμύθια	» 434
» Παράρτημα	» 514

Γ Ν Ω Σ Τ Ο Η Ο Ι Η Σ Η

Ὁ 5ος τόμος τῶν «ΣΑΜΙΑΚΩΝ» τοῦ Ἐπαμ. Σταματιάδη περιλαμβάνει ἀπὸ τὸ 1ο μέχρι τὸ 7ο κεφάλαιο (σελ. 612 τοῦ πρωτοτύπου) αὐτούσιο γλωσσολογικὸ καὶ λαογραφικὸ ὕλικὸ τῆς Σάμου (διάλεκτος, λέξεις, φράσεις, εὐχές, κατάρσες, παροιμίες, ἀινίγματα, ἤθη, ἔθιμα καὶ προλήψεις, χοροὺς, τραγούδια καὶ παραμύθια). Τὰ κεφάλαια: «Σεισμολόγιο», «Σημειώματα ἱστορικά» καὶ «Ἐγγραφα καὶ διατάγματα Σουλτανικά» ποὺ ἀκολουθοῦν, δὲν ἔχουν καμιὰ συνάρτηση μὲ τὸ προηγούμενο ὕλικὸ καὶ προφανῶς εἶναι προσθήκη βιβλιοδετημένη στὸν ἴδιο τόμο, γιὰ λόγους ποὺ δὲν μᾶς εἶναι εὐκόλο νὰ τοὺς ἐξακριβώσουμε.

Γιὰ νὰ δώσουμε αὐτοτελῆ τὸν τόμο τῆς Σαμιακῆς Λαογραφίας, μεταφέραμε τὰ κεφάλαια αὐτὸ στὸν Γ' τόμο τῶν «ΣΑΜΙΑΚΩΝ» ὅπου εἶναι ἡ πραγματικὴ τους θέση, γιὰτὶ ὁ τόμος αὐτὸς περιλαμβάνει τὴ συνέχεια τῆς Σαμιακῆς Ἱστορίας, ἡ ὁποία ὀλοκληρώνεται μὲ τοὺς Α', Β' καὶ Γ' τόμους.

Ἐπίσης ἀπὸ τὸ κεφάλαιο «Προσθήκες καὶ διορθώσεις» τοῦ 5ου τόμου, καταχωρήσαμε ὅσες ἀφοροῦσαν τὸν 5ο τόμο. Ἐκεῖνες ποὺ ἀφοροῦσαν τὸν Δ' τόμο τὶς καταχωρήσαμε στὰ ἀνάλογα κεφάλαια τοῦ Δ' τόμου, τὸ ἴδιο κάμαμε καὶ γιὰ τὶς προσθήκες τοῦ Γ' τόμου. Καὶ τὶς ὑπόλοιπες ποὺ ἀφοροῦσαν τοὺς Α' καὶ Β' τόμους τὶς καταχωρήσαμε σὲ παράρτημα ποὺ θὰ βάλομε στὸ τέλος τοῦ Γ' τόμου.

Ἔτσι, τὰ «ΣΑΜΙΑΚΑ» μὲ τὴν ἐπανέκδοσή τους, συγκροτοῦνται περὶ ἄρτια στὶς ξεχωριστὲς ἐνόττητες ποὺ τὰ ἀποτελοῦν καὶ ὁ ἀναγνώστης θὰ μελετήσῃ:

Στοὺς Α', Β' καὶ Γ' τόμους τὴν καθαυτὴ Σαμιακὴ ἱστορία, στὸν Δ' τόμο, τὴν χωρογραφία καὶ τὴν πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ Γεωγραφία τῆς Σάμου καὶ στὸν Ε' τόμο, τὸ Λαογραφικὸ ὕλικό.

Ἡ Λαογραφία τῆς Σάμου στοιχειοθετήθηκε στὴ λιντυπία Γ. Ἀργυροπούλου Σωκράτους 39 τὸν Αὐγούστο τοῦ 1966 γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Ἐκδότη.

